DICȚIONAR DE ECONOMIE

Colectiv de coordonare:

Prof.univ.dr. ***ANGELESCU CORALIA*** *(şef catedră)*, prof.univ.dr. ***CIUCUR DUMITRU***, prof.univ.dr. ***DINU MARIN***, prof.univ.dr. ***DOBROTĂ NIŢĂ***, prof.univ.dr. ***GAVRILĂ ILIE***, prof.univ.dr. ***GHIŢĂ PAUL TĂNASE***, prof.univ.dr. ***GOGONEAŢĂ CONSTANTIN***, prof.univ.dr. ***POPESCU CONSTANTIN***, prof.univ.dr. ***SUCIU CHRISTINA-MARTA***

Autori:

Profesori universitari doctori: ***Angelescu Coralia*** *(A.C.)*, ***Apostol Gheorghe*** *(A.G.)*, ***Avram Ion*** *(A.I.)*, ***Ciucur Dumitru*** *(C.D.)*, ***Dachin Anca*** *(D.A.)*, ***Dinu Marin*** *(M.D.)*, ***Dobrotă Niţă*** *(D.N.)*, ***Dragomirescu Horaţiu*** *(D.H.)*, ***Enache Constantin*** *(E.C.)*, ***Gavrilă Ilie*** *(G.I.)*, ***Ghiţă Paul Tănase*** *(G.P.T.)*, ***Gogoneaţă Constantin*** *(G.C.)*, ***Ioviţu Mariana*** *(I.M.)*, ***Manea Gheorghe*** *(M.Gh.)*, ***Manolescu Constantin*** *(M.C.)*, ***Niţescu Dan*** *(N.D.)*, ***Popescu Ion*** *(P.I.)*, ***Pugna Dumitru*** *(P.D.)*, ***Popescu Constantin*** *(P.C.)*, ***Rogojanu Angela*** *(R.A.)*, ***Sandu Costache*** *(S.C.)*, ***Stănescu Ileana*** *(S.I.)*, ***Suciu Christina-Marta*** *(S.C.M.)*, ***Târhoacă Cornel*** *(T.C.)*;

Conferenţiari universitari doctori: ***Ailenei Dorel*** *(A.D.)*, ***Goga Andrei*** *(G.A.)*, ***Huidumac Cătălin*** *(H.C.)*, ***Sabău Gabriela*** *(S.G.)*, ***Toma Călin Gheorghe*** *(T.C.G.)*;

Lectori universitari doctori: ***Crăciun Liliana*** *(C.L.)*, ***Doltu Claudiu*** *(D.C.)*, ***Dudian Monica*** *(D.M.)*, ***Molănescu Gabriela*** *(M.G.)*;

Asistent universitar doctor: ***Teşliuc Emil*** *(T.E.)*;

Asistenţi universitari doctoranzi: ***Huru Dragoş*** *(H.D.)*, ***Marinescu Cosmin*** *(M.C.)*, ***Moroianu Nicolae*** *(M.N.)*, ***Papuc Marilena*** *(P.M.)*;

Preparatori universitari doctoranzi: ***Grosu Tudor*** *(G.T.)*, ***Iovan Daniela*** *(I.D.)*, ***Popescu Anisia*** *(P.A.)*, ***Rogojanu Cosmin*** *(R.C.)*, ***Socol Cristian*** *(S.Cr.)*.

Index:

Prof.univ.dr. ***DACHIN Anca***, prof.univ.dr. ***GHIŢĂ Paul Tănase***, prof.univ.dr. ***SUCIU Christina-Marta***

Secretariat ştiinţific:

Conf.univ.dr. ***AILENEI Dorel***, prep.univ.drd. ***GROSU Tudor***, prep.univ.drd. ***SOCOL Cristian***

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României

Dicţionar de economie (ediţia a doua) – Bucureşti: Editura Economică, 2001

520 p; 24 cm.

Index

ISBN 973-590-540-X

Tiparul executat la Tipografia PEGASUS
Tel./fax 240 66 77 • 0722 223 931

DICȚIONAR DE ECONOMIE

Ediția a doua

ISBN 973-590-540-X
Copyright © Editura Economică, 2001

Redactor:
dr. Mihai MILCA

Coperta:
Adriana POPESCU

Revizie text:
Doina CĂLIN, Dan CRISTE

Tehnoredactare computerizată:
Angela COȚOFANĂ, Nicoleta BOBOCEA, Ana PARAPUF

Editura Economică
010702, BUCUREȘTI, sector 1,
Calea Griviței nr. 21, etaj VII;
tel.: 231.55.77; 231.55.78; 231.55.79;
tel./fax: 231.55.80; 212.81.02;
E-mail: edecon@edecon.ro;
office@edeconomica.com;
http: //www.edecon.ro;
www.edeconomica.com

Comenzi la:
Editura Economică
Distribuție

010553, București, sector 1,
Calea Dorobanților nr. 33 A;
tel./fax: 210.73.10; 210.63.07;
http: //www.e-economicshop.com

Prefață

DICȚIONARUL DE ECONOMIE a fost conceput și elaborat în cele două ediții de până acum de membrii Catedrei de Economie și Politici Economice de la Academia de Studii Economice din București.

Prin această nouă ediție a Dicționarului de Economie, Catedra înțelege să dezvolte contribuția sa la clarificarea unor termeni economici și prin aceasta să susțină realizarea unui consens în ceea ce privește terminologia folosită de cei ce slujesc știința economică în țara noastră.

Semnificația teoretică și practică a lucrării sperăm să o resimtă, în primul rând, tinerii care au optat pentru a deveni economiști și care așteaptă de la dascălii lor cunoștințe și informații la nivelul științei economice mondiale.

Dicționarul este destinat și dezvoltării învățământului continuu („învățământul adulților"), care se conturează ca un trend important pe termen lung în perfecționarea resurselor de muncă, sporind libertatea de încadrare a acestora pe piața muncii, aflată într-o continuă schimbare și într-o evidentă tendință de globalizare.

Lucrarea este însă la fel de utilă și pentru toți aceia care participă – direct sau indirect – la procesul economic, domeniu vital pentru întreaga noastră societate.

Problemele economice cu care se confruntă toți oamenii și toate țările sunt astăzi mult mai complexe, mai dinamice și mai interdependente decât în trecut. Acestea sunt valabile oriunde pe glob.

Într-o societate în tranziție, ca a noastră, în care s-a optat pentru o schimbare mai rapidă și mai intensă decât ar putea decurge în mod spontan, formarea unei gândiri economice profunde, dinamice și prospective ca și a unei culturi economice, alături de cultura legalității și cea antreprenorială se arată cu atât mai necesare.

Suntem conștienți de răspunderea pe care ne-am asumat-o de a participa și prin această nouă ediție la buna gestionare a sistemului conceptual de bază al științei economice și de a-l așeza la temelia formării specialistului în acest domeniu.

Pe lângă inserarea a multor termeni noi, a fost necesară renunțarea la alții, considerați de noi ca fiind specifici unor domenii restrânse, de altfel întâlniți deja în dicționare de profil. Autorii consideră că un dicționar este o radiografie a stării de conceptualizare la un moment dat a unei ramuri a științei care însă

prin ediţiile succesive oferă şi un instrument de evaluare a mişcărilor mai rapide sau mai lente, de substanţă sau formale, epistemologice sau instituţionale pe care le suportă edificiul unei ştiinţe precum economia.

Termenii pe care-i cuprinde DICŢIONARUL beneficiază de tratări profesionale, autorii fiind preocupaţi să dea acestora caracterizări şi aprecieri la nivelul ştiinţei economice contemporane. Dimensiunile diferite ale termenilor exprimă, în primul rând, semnificaţia teoretică a fiecăruia dintre aceştia.

Cititorul beneficiază totodată de traducerea termenilor – într-un index alfabetic poliglot – în limbile engleză, franceză şi germană.

Şi în ediţia a doua a DICŢIONARULUI sunt inserate medalioane consistente consacrate fiecăruia dintre economiştii laureaţi ai Premiului Nobel, precum şi informaţii referitoare la toţi marii economişti, intraţi definitiv în patrimoniul gândirii economice universale.

Cititorul poate găsi în DICŢIONAR prezentări, întocmite de la nivelul actual al epistemologiei economice, ale economiştilor români, membri ai Academiei Române (în anul 2001) şi care au ilustrat şi ilustrează cu opera şi fapta lor ştiinţa economică românească, pe alocuri şi pe cea universală.

Facem precizarea că termenii trataţi în DICŢIONAR sunt asumaţi şi semnaţi de autorii lor. Colectivul de coordonare a avut numeroase şi dificile sarcini de îndeplinit pe parcursul pregătirii, elaborării şi definitivării pentru tipar a lucrării. Membrii acestui colectiv au desfăşurat un efort susţinut şi concertat pentru ca atât prima, cât şi a doua ediţie a DICŢIONARULUI DE ECONOMIE să vadă lumina tiparului în forma pe care o aveţi dumneavoastră pe masa de lucru.

Acum, când punem în balanţă rezultatele muncii noastre, autorii doresc să exprime mulţumirile lor călduroase tuturor celor care au contribuit la construcţia şi revizuirea acestei lucrări de sinteză în domeniul teoriei economice. Mulţumiri deosebite adresăm Editurii Economice care a avut ideea iniţială de a se elabora un asemenea DICŢIONAR şi a avut încredere în forţa intelectuală a Catedrei noastre de a-l realiza şi în această a doua ediţie.

Fie ca această lucrare să declanşeze acea competiţie susţinută a specialiştilor în economie, singura în măsură să conducă la sporirea eficienţei investiţiei în educaţie, inclusiv în cea economică, care să ne asigure dezvoltarea generală şi prosperitatea individuală pe care fiecare dintre noi le aşteaptă şi le merită.

AUTORII

A

ABATERE STANDARD, indicator de măsurare a dispersiei valorilor unei variabile aleatoare. **A.s.** este valoarea rădăcinii pătrate a abaterii medii pătratice, aceasta fiind luată în raport cu media aritmetică. Dacă **a.s.** este notată cu simbolul σ, numărul observațiilor cu N, iar abaterea de la media aritmetică prin X, atunci mărimea **a.s.** se află prin rezolvarea ecuației:

$$\sigma^2 = \frac{1}{N}\sum x^2.$$

Pentru un anumit număr de observații, metoda de calcul a **a.s.** presupune, în primul rând, determinarea mediei aritmetice a variabilei aleatoare. Apoi se află valorile lui x, scăzând din media aritmetică toate valorile variabilei. Fiecare diferență este ridicată la pătrat și apoi calculată suma. Această sumă se împarte la frecvența totală și se obține pătratul abaterii standard. În cazul unei repartiții normale, o regulă empirică uzuală stabilește că un interval egal cu șase **a.s.** include, de obicei, aproximativ 99% din toate observațiile. Aceasta înseamnă că valorile variabilei aleatoare se găsesc într-un interval de lungime egală cu șase **a.s.**, având centrul în valoarea medie. Regula servește și la verificarea calculelor, pentru a preveni eventualele erori. **A.s.** are o importanță teoretică deosebită și mai poartă denumirea de abatere medie pătratică. [G.C.]

ABILITATEA ÎNTREPRINZĂTORULUI, termen ce exprimă sintetic calitățile manageriale ale întreprinzătorului: priceperea, pregătirea, iscusința și dibăcia acestuia. Unii specialiști consideră că **a.î.** este un neofactor de producție, care sintetizează știința, arta și experiența de conducător – organizator a acestuia. **A.î.** se caracterizează prin capacitatea acestuia de a combina, în condiții de eficiență, factorii de producție de care dispune; de a-și manifesta inițiativa și de a se adapta rapid cerințelor pieței; de a produce bunuri economice noi, de a găsi cele mai avantajoase piețe de aprovizionare și de desfacere; de a-și asuma riscurile; de a lua și realiza deciziile economice bazate pe principii de raționalitate economică; de a evita sau depăși situațiile dificile **A.î.** presupune un anumit tip de comportament, de esență proactivă și novatoare, care permite să sesizeze ocaziile și șansele când promovarea unei acțiuni se justifică; să formuleze un proiect al acțiunii sale, în anumite condiții concrete; să promoveze proiectul prin asumarea inițiativei de demarare, prin schimbarea radicală a acțiunilor în curs de desfășurare. **A.î.** este un element decisiv de progres economic contemporan, motiv pentru care aceasta este apreciată ca un nou factor de producție (v. Întreprinzător, Guvernanță corporatistă, Inovație). [A.C.]

ABORDARE SISTEMICĂ, modalitate de cercetare a realității, de elaborare de reprezentări cognitive ale acesteia și de proiectare a intervențiilor asupra ei, centrată pe conceptul generic de "sistem". **A.s.** are ca fundament epistemologic paradigma constructivistă, ce se afirmă viguros în domeniul noilor științe cognitive (teoria informației, teoria organizării, teoria deciziei etc.), ca alternativă la paradigma pozitivistă, dominantă în științele tradiționale. De pe pozițiile **a.s.**, orice sistem trebuie considerat ca un tot unitar, de natura unui proces desfășurat în urmărirea unui scop ce îi conferă integritate și identitate. Sistemul se poziționează într-un anumit mediu ambiant, cu care se află în relații de influențare reciprocă, funcționarea sa realizându-se în virtutea scopului urmărit. Sistemul își determină și întreține propria sa transformare. **A.s.** reprezintă un demers de structurare a situațiilor și a problemelor de cunoaștere și acțiune rezultate din perceperea complexității. Orice act de observare asupra unui sistem se face cu o anumită intenție specifică de cunoaștere, în virtutea căreia subiectul cunoscător încetează de a mai fi neutru și intră într-o relație cognitivă cu sistemul supus observării. Complexitatea percepută poate fi redată inteligibil prin îmbogățirea modelelor construite asupra sistemelor considerate în unitatea lor; nu prin simplificare reducționistă. **A.s.** privilegiază integrarea și cunoașterea asociativă în raport cu descompunerea și separarea, recomandate de epistemologiile

pozitiviste. **A.s.** facilitează recunoaşterea şi identificarea sistemelor, specificarea frontierelor, intrărilor şi ieşirilor acestora, relevarea organizării lor interne şi a relaţiilor dintre diverse sisteme, desprinderea externalităţilor pe care le generează. Scopul **a.s.** este de a asigura pertinenţa reprezentărilor construite asupra sistemelor reale, ca premisă necesară a viabilităţii soluţiilor de proiectare de noi sisteme şi de intervenţie transformatoare asupra sistemelor existente. **A.s.** se pretează, prin excelenţă, studierii şi gestionării proceselor socio-economice, a căror complexitate este surprinsă sub forma multiplelor lor faţete şi determinări evolutive. Ea se pretează, mai ales, dozei de imprevizibilitate, inerente autoorganizării, acelei relaţionări şi influenţări reciproce dintre entităţi active şi autonome (v. Metodă, Sistem economic). [D.H.]

ABORDAREA HECKSCHER-OHLIN, teorie a comerţului internaţional rezultată ca sinteză a două optici majore ale neoclasicilor din perioada interbelică: (a) adaptarea problematicii comerţului internaţional la teoria înzestrării cu factori a naţiunilor; (b) aşezarea pe alte baze teoretice şi metodologice a teoriei ricardiene cu privire la costurile comparative de producţie. **A.H.-O.** a fost generată de economiştii suedezi Ely Heckscher şi Bertil Ohlin, şi porneşte de la realităţile Suediei, ţară săracă în resurse. Ei considerau că opţiunea unei ţări pentru specializare este legată nu atât de abundenţa unuia sau altuia dintre factorii de producţie, ci de modul în care se consumă aceşti factori, de raportul în care se află un anume factor faţă de celălalt (ceilalţi). Heckscher şi Ohlin formulează ideea că din schimbul internaţional pot obţine avantaje şi ţările sărace în resurse, care ştiu însă să combine eficient factorii de producţie. [D.C.]

ABSENTEISM, termen prin care se apreciază absenţa la locul de muncă a personalului unei întreprinderi. **A.** măsoară raportul dintre orele nelucrate şi durata stabilită a timpului de lucru. **A.** poate fi determinat de motive diverse. Studiile relevă un **a.** mai accentuat în rândul tinerilor, al celor cu calificare inferioară şi salarii mici, precum şi în rândul personalului din întreprinderile unde procentajul bolilor profesionale şi al accidentelor de muncă este mai ridicat. **A.** generează pierderi pentru procesul economic. El constituie un indicator important pentru gestiunea socială a întreprinderii. [H.C.]

ABSORBŢIE, (1) preluarea unei societăţi comerciale de către o altă societate comercială, întregul activ al primei societăţi devenind aportul său la capitalul social al celei de a doua. De aceea, **a.** este, în fapt, o formă de concentrare a producţiei (a activităţilor) şi a managementului. Pentru aportul respectiv se emit acţiuni de către societatea absorbantă dacă aceasta este societate anonimă, iar dacă nu, se acordă părţi de capital social corespunzătoare. Prin **a.** se schimbă drepturile sociale ale proprietarilor societăţilor absorbite contra acţiuni sau noi cote-părţi din creşterea capitalului societăţii absorbante. Este forma de fuziune cea mai utilizată, pentru că **a.** permite unirea unor societăţi de mărimi foarte diferite. **A.** are loc pe baza unui acord sau contract de fuziune între societăţile participante, indiferent de împrejurările care au determinat societăţile, îndeosebi societatea absorbită, să recurgă la acest acord. În documentul de fuziune se precizează: motivele, scopurile şi condiţiile **a.**; data la care încetează operaţiunile firmei sau firmelor absorbite şi are loc preluarea lor de către absorbanţi; structura şi mărimea activului şi pasivului care se transmit societăţii absorbante; proporţia în care are loc schimbarea drepturilor sociale ale proprietarilor asociaţi la firmele absorbante; nivelul primei de fuziune. Dacă **a.** are loc între societăţi pe acţiuni, decizia în acest sens este luată de adunările generale extraordinare ale societăţilor respective. Pentru celelalte societăţi comerciale, **a.** este decisă de către proprietarii asociaţi. Aprobarea **a.** face ca proprietarii asociaţi ai societăţii absorbite să obţină drept de creanţă asupra societăţii absorbante (care trebuie să le emită acţiuni pentru aport) şi în acelaşi timp să devină debitori (pentru obligaţia de a realiza aportul respectiv). Societatea absorbantă poate să se abţină de la consultarea proprietarilor asociaţi ai societăţii absorbite dacă le oferă rambursarea valorii titlurilor, devenind astfel debitoare faţă de ei. (2) Formă de dezechilibru pe piaţa bunurilor economice, caracterizată prin deficit de ofertă respectiv, prin excedent de cerere. Starea de **a.** este considerată o piaţă a vânzătorului (producătorului) cu toate mecanismele şi consecinţele ei (v. Concentrare, Dezechilibru economic). [G.P.T]

ABSTINENŢĂ, termen consacrat de economistul englez W.N. Senior pentru a desemna sacrificiile pe care le face un proprietar pentru a agonisi un nou capital, cu scopul de a lărgi producţia de bunuri

economice viitoare. Teoria **a.**, conform căreia **a.** a fost considerată baza genezei capitalului şi a acumulării de capital – consideră că **a.** este sinonimă cu economisirea. Presupunând că, pe termen lung, fluxul de bunuri de consum trebuie să crească, **a.** poate fi privită ca sacrificarea unor consumuri curente în favoarea celor viitoare. Răsplata abţinerii de la consumul individual permite autorului să atribuie fenomenului şi o motivaţie de ordin etic, care să confere un fundament moral profitului, acesta fiind remunerare a **a.** agenţilor economici de la consumul curent de satisfactori (v. Acumulare, Economisire). [M.C.]

ABUNDENŢĂ, stare a economiei, a pieţelor bunurilor economice, caracterizată prin menţinerea cantităţilor oferite, menite să răspundă cererii. Ea nu trebuie confundată cu supraproducţia, care constă într-o ofertă de bunuri marfare în exces faţă de cerere (la un anumit nivel dat al preţului); supraproducţia este opusul penuriei. Noţiunea de **a.** ţine mai mult de mit decât de economia reală. Mai aproape de zilele noastre, noţiunea este utilizată mai ales pentru a caracteriza două tipuri imaginare de societăţi ale abundenţei: cel al **societăţilor "primitive"**, în care echilibrul se realizează la un nivel scăzut şi este static, nevoile fiind limitate prin norme interioare ale comunităţii, modul de viaţă fiind unul frugal; cel al **societăţilor cu productivitate înaltă**, în care echilibrul se realizează la un nivel superior, activitatea economică – prin bunurile oferite – asigurând un înalt nivel de satisfacere a nevoilor umane (v. Raritate). [T.C.G.]

ACADEMIA DE STUDII ECONOMICE, instituţie de învăţământ superior economic, înfiinţată în Bucureşti sub denumirea de Academia de Înalte Studii Comerciale şi Industriale, în baza legii promulgate prin Decretul Regal nr. 2978 din 6 aprilie şi publicată în Monitorul Oficial din 13 aprilie 1913. Încă de la început a reprezentat o adevărată şcoală de formare a unor specialişti de nivel superior sub raportul cunoştinţelor economice şi tehnice de specialitate, capabili să contribuie la reînnoirea şi afirmarea în lume a societăţii româneşti. În decursul timpului, a trecut prin mai multe reorganizări structurale şi de conţinut, cu schimbarea denumirii iniţiale, funcţionând azi drept cea mai mare instituţie de învăţământ superior economic din România. **A.S.E.** pregăteşte studenţi în toate domeniile ştiinţei şi practicii economice. A.S.E are 1.523 de posturi didactice (387 de posturi de profesori, 251 conferenţiari, 531 lectori, 239 asistenţi, 120 preparatori) pentru 23.000 studenţi, pregătiţi în următoarele facultăţi: Management; Contabilitate şi Informatică de Gestiune; Finanţe, Asigurări, Bănci şi Burse de Valori; Economie generală; Economia şi Gestiunea Producţiei Agricole şi Alimentare; Cibernetică, Statistică şi Informatică Economică; Comerţ; Relaţii Economice Internaţionale; Studii Economice în Limbi Străine. De asemenea, funcţionează Colegiul Universitar Economic Bucureşti, Colegiul Universitar Economic Buzău, Colegiul Universitar Economic Giurgiu. Durata studiilor la învăţământul de zi este de patru ani, la învăţământul la distanţă este de patru ani, iar la colegiu este de trei ani. În **A.S.E.**, învăţământul este organizat atât în formă lungă, în cadrul facultăţilor, cât şi în formă scurtă, în cadrul colegiilor universitare. Activitatea didactică se desfăşoară în acord cu planurile de învăţământ şi programele analitice corespunzătoare. Organizarea procesului de învăţământ ţine seama de sistemul creditelor transferabile. Aceasta constă în utilizarea unui sistem analitic de evaluare a timpului şi a efortului necesar desfăşurării activităţilor componente şi ale procesului de învăţământ. Totodată, el prezintă importante avantaje atât pentru modul de organizare şi gestiune a acestuia, cât şi pentru echivalenţa sa cu procesul de învăţământ din alte universităţi din ţară şi străinătate. Prin intermediul acestui sistem (aliniat, la nivel european, sub denumirea ECTS – European Credit Transferred System), procesul de formare a viitorilor economişti este structurat pe trei etape, astfel: etapa întâi, cu durată de doi ani, având un "trunchi comun" pentru toate specializările facultăţilor; etapa a doua, cu durata cuprinsă între doi şi doi ani şi jumătate, având ramificaţii pe specializări şi subspecializări, cu opţiuni în cadrul acestora; etapa a treia, cu durata de un an sub formă de studii aprofundate. Învăţământul deschis la distanţă (I.D.D.) este organizat la **A.S.E.** ca o formă de instruire care include, în primul rând, elemente de flexibilitate, fiind accesibil celor care doresc să se formeze sau să se perfecţioneze profesional. I.D.D. funcţionează la **A.S.E.** în Bucureşti, precum şi în alte 12 centre teritoriale din ţară (Alexandria, Brăila, Buzău, Constanţa, Deva, Ialomiţa, Mediaş, Predeal,

Slatina, Târgovişte, Tulcea, Piatra Neamţ). Finalizarea studiilor la învăţământul de lungă durată se realizează prin examen de licenţă, iar la învăţământul de scurtă durată prin examen de absolvire. **A.S.E.** realizează o amplă activitate de perfecţionare profesional-ştiinţifică prin forme ca: doctorat, masterat, învăţământ preuniversitar, stagii de specializare în ţară şi în străinătate, acordarea gradelor didactice pentru învăţământul liceal ş.a. Doctoratul este organizat pentru domeniul fundamental: ştiinţe economice, cu şapte domenii: economie; management; marketing; finanţe; contabilitate; cibernetică; statistică economică; relaţii economice internaţionale. **A.S.E.** oferă patru categorii de "produse": studii academice postuniversitare de tip MBA (unu-doi ani), studii postuniversitare de specializare (zece luni), cursuri postuniversitare de perfecţionare (30-50 de ore), cursuri postuniversitare de aprofundare de scurtă durată (de week-end, 8-16 ore). În **A.S.E.** funcţionează Centrul de Informare şi consiliere pentru carieră, având menirea să asigure orientarea şcolară a elevilor (clasele XI-XII), ca şi orientarea studenţilor privind perspectivele după absolvire şi plasamentul pe piaţa muncii. Activitatea didactică se realizează în corelaţie organică cu cercetarea ştiinţifică, asigurată prin Departamentul de Cercetări Economice ce funcţionează în **A.S.E.** Prin planurile de învăţământ, prin programele analitice, prin formele activităţii didactice, ca şi prin cercetarea ştiinţifică se urmăreşte pregătirea studenţilor economişti în acord cu exigenţele mileniului trei şi în problemele noi care prefigurează societatea informaţională, realitatea socială şi economică în plan naţional şi în lume. **A.S.E.** amplifică şi diversifică schimburile academice cu instituţii similare din celelalte ţări, cu deosebire din ţările avansate. Procesul de învăţământ beneficiază de o importantă bază materială, formată din amfiteatre, săli de curs şi de seminar, biblioteci, laboratoare de informatică, săli de internet, centre metodico-didactice cu caracter audio-vizual etc., astfel că suprafaţa totală desfăşurată a imobilelor de învăţământ depăşeşte 60.000 m.p. Întreaga activitate a **A.S.E.** este condusă de Senatul Academiei, iar activitatea operativă este condusă de Biroul Executiv al Senatului, format din rector, prorectori şi secretar ştiinţific. Organele de conducere se aleg în mod democrat, în acord cu Legea Învăţământului şi cu Carta A.S.E. [C.D.]

ACADEMIA ROMÂNĂ, cel mai înalt for ştiinţific şi cultural al ţării, înfiinţat la 1 aprilie 1866, în timpul Locotenenţei Domneşti, sub denumirea "Societate Literară Română". Şi-a inaugurat efectiv activitatea la 1 august 1867, când a devenit "Societatea Academică Română". Printre membrii societăţii figurau reprezentanţi iluştri ai tuturor provinciilor locuite de români. La 29 martie 1879 Societatea este declarată, prin lege, instituţie naţională, devenind **A. R.** În perioada 1948-1965 poartă denumirea de Academia Republicii Populare Române, iar în perioada 1965-1990, aceea de Academia Republicii Socialiste România. În perioada 1948-1989, **A.R.** şi-a pierdut din autonomie, ceea ce a făcut ca activitatea ei să fie sub nivelul exigenţelor ce stau în faţa cercetării ştiinţifice şi creaţiei cultural-artistice contemporane. Începând cu 5 ianuarie 1990, ea şi-a redobândit vechea denumire de **A.R.** Ea funcţionează cu 12 secţii ştiinţifice (Filologie şi literatură; Ştiinţe istorice şi arheologice; Ştiinţe matematice; Ştiinţe fizice; Ştiinţe chimice; Ştiinţe biologice; Ştiinţe geonomice; Ştiinţe tehnice; Ştiinţe agricole şi silvice; Ştiinţe medicale; Ştiinţe economice, judiciare şi sociologice; Filosofie, Tehnologie, Psihologie şi Pedagogie; Arte, Arhitectură şi Audiovizual; Ştiinţă şi tehnologie informaţională). Pe lângă secţii, au fost constituite comisii de profil, cu caracter inter şi multidisciplinar. Are patru filiale: Iaşi, Cluj, Timişoara şi Târgu Mureş. În subordinea **A.R.** se află peste 50 de institute şi centre de cercetare ştiinţifică. **A.R.** decernează, anual, premii pentru contribuţii deosebite, originale, în diferite domenii ale ştiinţei şi culturii. În domeniul economic, acordă premiile "P-S. Aurelian" şi "Virgil Madgearu". În cadrul **A.R.** funcţionează Secţia de ştiinţe economice, juridice şi sociologice, care îndrumă şi coordonează următoarele institute şi centre economice: Institutul naţional de cercetări economice; Institutul de economie naţională; Institutul de economie mondială "Costin Murgescu"; Institutul de economie a industriei; Institutul de economie agrară; Institutul de prognoză economică; Institutul de finanţe, preţuri şi probleme valutare "Victor Slăvescu"; Centrul de informare şi documentare economică; Institutul de cercetări economice "Gheorghe Zane" (v. Iaşi). [D.N.]

ACAPARAREA UNEI PIEŢE, proces prin care o firmă, un vânzător reuşesc, prin metode economice şi/sau extraeconomice, să obţină şi să deţină desfacerea celei mai mari părţi dintr-un bun pe o piaţă (v. Monopol). [D.N.]

ACCELERATOR, principiu care evidenţiază o relaţie directă între volumul investiţiilor nete (I) şi modificarea venitului naţional (ΔY). Dacă notăm cu Y_{t-1}, Y_t, K_{t-1} şi K_t, venitul naţional şi, respectiv, capitalul utilizat în perioadele t-1 şi t, atunci principiul **a.** poate fi exprimat prin următoarea egalitate:

$$K_t - K_{t-1} = a(Y_t - Y_{t-1}).$$

Întrucât $K_t - K_{t-1} = \Delta K = I_t$, iar $Y_t - Y_{t-1} = \Delta Y$, $I = a\,\Delta Y$, iar coeficientul de accelerare (a) = $I_t/\Delta Y$. Aşadar, nivelul investiţiilor nete din perioada t (variabilă dependentă) este determinat de modificările intervenite în cererea agregată, respectiv, în venitul naţional (variabile independente). În conformitate cu principiul **a.**, volumul investiţiilor din perioada t(I_t) derivă din creşterea venitului naţional ($Y_t - Y_{t-1}$). Presupunând că toate celelalte condiţii rămân neschimbate (ceteris paribus), modificarea procentuală a volumului bunurilor de capital este egală cu cea a venitului naţional, între I_t şi Δy existând un raport direct proporţional. Principiul **a.** este asimetric. El se aplică numai când capitalul cerut (K_t) pentru realizarea unui anumit nivel al venitului naţional (Y_t) este mai mare decât capitalul disponibil existent în perioada precedentă (K_{t-1}). În cazul în care diferenţa dintre K_t şi K_{t-1} este negativă, economia reală poate să cunoască un proces de dezinvestiţie. Efectul de accelerare vizează toate componentele investiţiilor nete, deci inclusiv modificarea stocurilor de produse finite, semifabricate, materii prime etc. Relaţia dintre investiţiile nete şi modificarea venitului naţional este exprimată şi de **coeficientul capitalului**. Însă, la **a.** sporul venitului naţional din perioada t este determinat de nivelul investiţiilor din aceeaşi perioadă, iar la coeficientul capitalului creşterea venitului naţional este determinată de investiţiile efectuate în perioada precedentă (t-1). Aşadar, cele două concepte exprimă relaţii de cauzalitate diferite şi sunt utilizate în scopuri diferite. Principiul **a.** a fost introdus în teoria economică de J.M. Clark şi este folosit în explicarea fluctuaţiilor ciclice (v. Multiplicatorul). [G.C.]

ACCEPTARE (de plată), act prin care debitorul se obligă să plătească o anumită sumă, la o dată precizată, sau într-o perioadă specificată, creditorului ori posesorului unui titlu de credit. De exemplu, în cazul unei cambii, debitorul (trasul) se obligă să plătească beneficiarului, la scadenţă, suma înscrisă în cambie. **A. de p.** scrisă pe o cambie trebuie întotdeauna să se exprime prin cuvântul "acceptat" sau expresiile echivalente "voi plăti", "voi onora" şi să poarte semnătura trasului. Aceasta trebuie să fie explicită, adică să cuprindă integral numele şi prenumele persoanei fizice sau denumirea persoanei juridice. Prin **a.** trasul devine obligatul principal în lanţul obligaţiilor cambiale. Obligaţia trasului de a plăti la scadenţă cambia asumată prin **a.** este valabilă şi în situaţia în care trăgătorul este declarat în stare de faliment, chiar dacă acceptantul nu a avut cunoştinţă de acest lucru (v. Cambie). [G.C.]

ACCIZĂ, taxă suportată de consumatori, una din formele cele mai răspândite ale impozitelor indirecte, care se include în preţul de vânzare al unor mărfuri determinate. **A.** se aplică atât produselor din ţară, cât şi din import. **A.** constituie o importantă sursă a veniturilor bugetare. Teoria economică recomandă aplicarea **a.** asupra bunurilor cu cerere inelastică. În aceste condiţii, creşterea preţurilor bunurilor impozitate prin **a.** nu determină reduceri semnificative ale consumului acestor bunuri, astfel încât veniturile bugetare rămân relativ stabile. În România, **a.** se aplică unor bunuri, cum sunt: produsele petroliere, băuturile alcoolice, ţigările, cafeaua etc. (v. Impozit indirect, Taxă pe valoarea adăugată, Taxe vamale). [M.C.]

ACHIZIŢIE, act de comerţ prin care se obţin bunuri economice şi titluri de valoare în condiţiile convenite de părţi. Preluarea în proprietate a bunurilor achiziţionate se poate face prin actul de cumpărare, ca şi printr-un contract de credit, plata făcându-se la scadenţă (v. Credit comercial). [M.C.]

ACHIZIŢIE SPECULATIVĂ, cumpărarea de bunuri economice sau de valori mobiliare, cu scopul de a le revinde atunci când se va produce creşterea scontată de preţ (de curs), sau pentru a provoca o creştere a preţului ca urmare a diminuării ofertei pentru bunurile respective. [M.C.]

ACHIZIŢII PUBLICE, procurarea de bunuri economice de către o entitate economico-socială publică, în conformitate cu statutul acesteia şi cu respectarea regulilor pieţei. Se pot realiza **a.p.** atât cu titlu oneros, cât şi cu titlu gratuit. Politica şi practica privind **a.p.** pot crea obstacole comerciale netarifare, în cazul în care se încheie contracte cu furnizori externi, în pofida calităţii inferioare sau a preţurilor bunurilor ridicate ale acestora, comparativ cu bunurile economice competitive care pot fi importate. [D.C.]

ACOPERIRE, (1) sumă de bani care se află în depozit la **tras,** pe baza căreia se poate emite un **cec** sau o **cambie**, depozitarul sumei fiind obligat să achite, la prezentare sau la scadență, cecul sau cambia în limita acestui depozit. (2) Suma de bani depusă drept garanție de către cumpărători pentru efectuarea de operațiuni la bursă (v. Cambie). [D.C.]

ACOPERIRE BANCARĂ, modalitate de garantare parțială a bancnotelor de către banca de emisiune, cu ajutorul unui portofoliu de hârtie de valoare, devize convertibile sau alte valori. [D.C.]

ACOPERIRE MONETARĂ, cantitatea de valori relativ certe (aur, valute convertibile, alte active) deținută în mod obligatoriu de către băncile de emisiune și exprimată într-un procent din suma totală a emisiunii de bancnote, cu scopul evitării inflației prin excedent de monedă, respectiv, menținerea stabilității monetare (v. Masă monetară). [C.D.]

ACORD COMERCIAL ȘI DE PLĂȚI, înțelegere interstatală, de regulă bilaterală, consemnată într-un document, prin care se stabilește cadrul juridic al derulării schimburilor comerciale și al efectuării plăților între parteneri. **A.c.** și de **p.** se încheie între guverne sau între împuterniciții (reprezentanții) acestora, pe termen scurt sau pe termen lung. Cele mai semnificative prevederi ale **a.c.** și de **p.** se referă la: clauza națiunii celei mai favorizate; restricțiile cantitative ce se practică în comerțul internațional; listele orientative cu mărfurile ce urmează să fie exportate de părțile participante la înțelegere; bunurile scutite de taxe vamale; modalitățile de efectuare a plăților ce decurg din tranzacțiile reglementate prin acord etc. Aceste prevederi oferă cadrul general al schimburilor și plăților, așa cum este el reglementat de Organizația Comercială Mondială și de organismele financiare cu vocație universală (F.M.I., Banca Mondială). Concretizarea prevederilor arătate se face de către firmele participante la tranzacții. Pentru a încuraja schimburile comerciale reciproc avantajoase, părțile pot hotărî formarea de comisii guvernamentale mixte, care să promoveze pe diferite căi schimburile comerciale între țările partenere. De asemenea, în același sens, se acționează și prin preocuparea pentru a încheia **a.c.** și de **p.** pe termen lung care dau stabilitate și perspectivă relațiilor economice dintre parteneri. [D.N.]

Acord de barter (v. BARTER)

Acord de clearing (v. CLEARING)

ACORD DE COMERȚ ȘI COOPERARE COMERCIALĂ ȘI ECONOMICĂ, acord semnat de România și forurile Uniunii Europene la 22 octombrie 1990, prin care s-a prevăzut eliminarea tratamentului discriminatoriu aplicat României de către U.E., România beneficiind de avantajul preferințelor vamale generalizate în aceleași condiții ca și celelalte țări terțe în curs de dezvoltare și țările din Europa Centrală și de Est. **În domeniul cooperării comerciale,** acordul prevede o serie de facilități pentru operatorii economici ai celor două părți concretizate, în principal, prin: accesul la un schimb periodic de informații economice și comerciale; stimularea contactelor între oamenii de afaceri și crearea de reprezentanțe comerciale pe teritoriul partenerilor; dezvoltarea cooperării administrative; încurajarea contactelor între asociațiile profesionale din România și cele din țările membre ale Uniunii Europene etc. Pentru asigurarea unei bune funcționări a acordului a fost instituționalizată **Comisia mixtă România – U.E.,** care dispune de competențe largi în ceea ce privește dezvoltarea și diversificarea în continuare a cadrului juridic bilateral (v. Comunitatea Economică Europeană, Uniunea Europeană). [A.G.]

ACORD DE COOPERARE ECONOMICĂ INTERNAȚIONALĂ, înțelegere între două sau mai multe state – subiecte de drept internațional – care are drept scop promovarea unor raporturi de cooperare economică. **A.** de **c.e.i.** creează cadrul general al încheierii și derulării acțiunilor de cooperare în producție, cercetare științifică, comercializare etc. între firmele și organizațiile din țările semnatare. Cele mai generale prevederi ale acordului se referă la: precizarea principiilor care urmează să guverneze conduita părților în relațiile reciproce și în raporturile cu terții; măsurile ce vor fi adoptate de statele partenere în vederea facilitării și impulsionării relațiilor de cooperare; domeniile economico-sociale ale cooperării; mecanismele instituționalizate a căror menire este de a asigura buna derulare a tranzacțiilor de cooperare. [D.N.]

ACORD DE EVITARE A DUBLEI IMPUNERI, înțelegere scrisă între două țări pentru a stimula investițiile între ele. Scopul acordului este de a se

evita impunerea unei surse de venituri în ambele țări. Pentru evitarea dublei impuneri se folosesc mai multe metode: se ia în calcul, ca bază de impozitare, venitul realizat de agentul economic în țara străină, după deducerea impozitului plătit în țara de origine; partenerii stipulează în acord care este țara care percepe impozitul (v. Politica fiscală). [A.D.]

ACORD DE GARANTARE A INVESTIȚIILOR, înțelegere interstatală prin care se creează cadrul juridic de protejare reciprocă a investițiilor efectuate de anumite persoane (fizice sau juridice) pe teritoriul altor țări. În practica contemporană, există **a. de g.i.** bilaterale și multilaterale. Principalele prevederi ale **a. de g.i.** sunt următoarele: definirea (precizarea) investiției, a investitorilor, a beneficiilor; delimitarea participațiilor directe și a celor indirecte; clauza privind aplicarea tratamentului națiunii celei mai favorizate; obligativitatea ca nici una dintre părțile contractante să nu ia măsuri de expropriere, decât pentru interes public, conform unei proceduri legale și contra unei despăgubiri convenabile; modul de reglementare a eventualelor diferende între părțile ce au încheiat acordul; reglementarea transferului profiturilor în valută etc. [D.N.]

ACORD ECONOMIC, înțelegere, consemnată într-un document, între două sau mai multe persoane (fizice sau juridice) prin care acestea formulează unele drepturi și obligații reciproce, le transmit de la o persoană la alta sau le lichidează. În unele situații **a.e.** reprezintă premisa unor contracte economice, ca și a unor Tratate economice. În fond, într-o economie de piață și în cadrul unui stat de drept, relațiile dintre unitățile economice, dintre participanții la activitatea economică se desfășoară pe baza acordurilor de voință exprimată liber. Numai că **a.e.** reprezintă o premisă, un cadru convenit, în prealabil, cu privire la actele și faptele de comerț (vânzare-cumpărare, credit etc.) ce urmează a se desfășura. Unele dintre aceste acorduri se derulează în conformitate cu reglementările juridice naționale, cu Codul Comercial al fiecărei țări, altele sunt reglementate prin dreptul comercial internațional. [D.N.]

ACORD ECONOMIC INTERNAȚIONAL, înțelegere între două sau mai multe state – subiecte de drept internațional privitoare la schimburile comerciale dintre unități economice din țări diferite, la cooperarea economică și tehnico-științifică dintre ele, la raporturile financiar-valutare și de credit. Dintre variatele tipuri de **a.e.i.**, o mai mare frecvență au următoarele: acordurile comerciale și de plăți; acordurile internaționale pe produse; acordurile de credit sau de împrumut; acordurile de evitare a dublei impuneri (v. Barter, Clearing, Swap). [D.N.]

ACORD GENERAL DE ÎMPRUMUT, tratatul prin intermediul căruia Fondul Monetar Internațional își procură și alte fonduri, în afara celor proprii, pentru activitățile sale. Primul **a.g. de î.** a fost încheiat, în 1962, între F.M.I. și Grupul celor 10. [D.N.]

ACORD INTERNAȚIONAL PE PRODUSE, înțelegere între guverne sau între uniuni de producători/consumatori, având drept obiectiv general prevenirea fluctuațiilor exagerate pe piețele produselor ce fac obiectul acordului, precum și stabilizarea prețurilor, mai ales la produsele de bază. De-a lungul deceniilor, au fost negociate și adoptate circa 50 de asemenea acorduri pe produse, cum sunt: cositor, zahăr, grâu, cacao, cafea, ceai, ulei de măsline, cauciuc natural, iută, carne de bovină, lactate etc. **A.i. pe p.** a apărut pe fondul preocupărilor țărilor producătoare, îndeosebi ale țărilor rămase în urmă economic, de a-și stabiliza sau chiar spori veniturile din exportul produselor lor, îndeosebi al celor de bază. Problema reglementării comerțului cu produse de bază a făcut obiectul negocierii Programului Integrat pentru Produse de Bază, negociere ce s-a desfășurat în cadrul U.N.C.T.A.D. Nici un **a.i.** pe **p.** nu a reușit să-și atingă, în totalitate și pe termen lung, scopurile. În prezent, o semnificație relativ notabilă au asemenea acorduri, cum sunt: cele care au în vedere stabilizarea prețurilor (cacao, cafea, cauciuc natural); cele care susțin creșterea producției și a consumului (ulei de măsline, iută și produse de iută); acordul prin care s-a constituit un cadru consultativ în ceea ce privește comerțul cu grâu etc. [D.N.]

Acord Monetar European (v. SISTEM MONETAR EUROPEAN)

ACORD SINDICAL "CLOSED SHOP", acord între sindicat și patronat care, condiționează angajarea lucrătorilor de calitatea de membri de sindicat. Legislația muncii din țările dezvoltate consideră astfel de acorduri prohibitive, apreciindu-se că este încălcat un drept fundamental al omului – dreptul la muncă (v. Piața muncii). [A.D.]

ACORD SINDICAL "OPEN SHOP", acord între sindicat şi patronat, prin care se permite angajarea noilor lucrători fără ca aceştia să fie membri de sindicat. Nefiind restrictiv, un astfel de acord este acceptat de legislaţiile muncii din ţările dezvoltate (v. Piaţa muncii). [A.D.]

ACORD SINDICAL "UNION SHOP", acord între sindicat şi patronat, prin care se permite şi angajarea de lucrători care nu sunt membri de sindicat, condiţionându-se dobândirea calităţii de membru de sindicat într-o anumită perioadă de la angajare. Fiind mai puţin restrictiv, acest tip de acord este permis în legislaţia muncii din unele ţări dezvoltate. Totuşi, legislaţiile anumitor ţări consideră **a.s.u.s.** prohibitiv, considerându-se că se încalcă un drept fundamental al omului, cel la libera asociere (v. Piaţa muncii). [A.D.]

ACORDUL DE LIBER SCHIMB CENTRAL EUROPEAN (CEFTA), acord prin care s-a preconizat realizarea unei zone de comerţ liber în Europa Centrală. Semnat la Cracovia, în decembrie 1992 şi intrat în vigoare la 1 martie 1993, acesta cuprinde în prezent şapte ţări: Ungaria, Polonia, Republica Cehă, Slovacia, Slovenia, România şi Bulgaria; primele patru ţări sunt membre fondatoare. **CEFTA** s-a constituit în trei etape. Prima etapă a fost deschisă la Vişegrad (Ungaria), în iunie 1991, şi s-a finalizat printr-o declaraţie comună a reprezentanţilor Ungariei, Poloniei şi Republicii Federative Cehoslovace (scindată în ianuarie 1993 în Cehia şi Slovacia), prin care aceştia se angajau să coopereze în domeniile politic, cultural şi ecologic. De atunci, aceste state sunt cunoscute şi sub denumirea de grupul de la Vişegrad. A doua etapă a fost marcată la Cracovia în 1992, când ţările menţionate şi-au reafirmat dorinţa de cooperare, în scopul realizării unui acord care să prevadă liberalizarea reciprocă a schimburilor comerciale. Ultima etapă, a treia, a început tot la Cracovia, anul următor, şi s-a concretizat în constituirea **CEFTA**, cu structura ei actuală. În urma semnării acestui acord, au fost liberalizate treptat schimburile comerciale pentru produsele industriale, astfel încât anul 2001 a marcat eliminarea completă a barierelor tarifare şi netarifare pentru aceste produse. Acordul nu prevede liberalizarea schimburilor cu produse agricole şi nici a investiţiilor străine directe între ţările membre. [D.M.]

ACORDUL DE LIBER SCHIMB NORD-AMERICAN (NAFTA), semnat în decembrie 1992 de către S.U.A., Canada şi Mexic, devenit efectiv în ianuarie 1994, prevede eliminarea imediată a barierelor tarifare şi netarifare asupra majorităţii bunurilor produse şi comercializate în ţările membre. De asemenea, acordul mai prevede liberalizarea graduală, de-a lungul a cincisprezece ani, a schimburilor comerciale şi a investiţiilor străine în America de Nord. **NAFTA** este o extindere a acordului existent încă din 1988 între S.U.A. şi Canada, şi reprezintă cea de-a doua zonă liberă, ca mărime, din lume, după cea formată între ţările membre ale UE şi AELS. Încă de la crearea sa, **NAFTA** a avut în vedere posibilitatea extinderii, prin crearea unor provizioane pentru noii membri. Din 1994 se dezbate problema extinderii acordului la întreaga Americă Latină, mai puţin Cuba, dar realizarea acestui obiectiv este încă îndepărtată. Singura ţară cu care au fost declanşate negocieri, în 1995, este Chile. [D.M.]

ACQUIS COMUNITAR, ansamblul de măsuri convenite între Uniunea Europeană şi fiecare ţară candidată la aderare, constând într-o consultanţă specială acordată administraţiilor din aceste ţări, indeosebi celor din ţările est şi central europene, pentru ca fiecare dintre ele să adopte, cu costuri minime, corpusul de reguli şi legi după care se administrează Uniunea. **A.c.** reflectă intrarea procesului de aderare a celor zece ţări candidate într-o fază nouă. Aceasta a fost marcată de Conferinţa Interguvernamentală a Uniunii Europene (Amsterdam, iunie 1997), care a hotărât ca fiecare ţară candidată să adopte un program naţional de adoptare a **a.c.**, în vederea aderării ei la Uniune. Este vorba mai întâi despre o foarte bună cunoaştere reciprocă. În al doilea rând, **a.c.** înseamnă încredere. În noua fază de aderare, parteneriatul pentru aderare urmăreşte două ţinte prioritare: (a) concentrarea eforturilor părţilor asupra dezvoltării serviciilor publice şi asupra pregătirii instituţiilor necesare pentru a facilita implementarea regulilor de funcţionare a Uniunii Europene, astfel încât aceste instituţii să atingă acelaşi grad de funcţionalitate ca în actualele ţări membre; (b) sprijinirea ţărilor candidate în a-şi ridica industria şi infrastructura materială de bază la standardele Uniunii, aceasta din urmă acordând ajutor investiţional pentru restructurarea şi eficientizarea economiei. Prin proiecte speciale convenite, **a.c.** se concretizează în: consolidarea instituţiilor democratice; introducerea

principiului "domniei legii"; eficientizarea activităţilor administraţiilor publice; profesionalismul ridicat al organismelor de expertiză contabilă şi de audit financiar. În acest scop, se preconizează şi se acordă consultanţă pentru instruirea personalului din domeniile: justiţie, fonduri publice, control financiar, inspecţie veterinară şi fitosanitară, statistică, control şi inspecţie tehnică etc. Aceste obiective generale sunt detaliate prin cinci criterii de convergenţă a politicilor economice ale ţărilor candidate cu politicile ţărilor membre ale Uniunii Europene: (1) rata inflaţiei să nu depăşească cu mai mult de 1,5 puncte procentuale rata medie a inflaţiei în cel mai bine situate trei ţări la acest indicator; (2) deficitul bugetar public să fie mai mic de 3% din P.I.B.; (3) datoria publică brută cumulată să fie mai mică de 60% din P.I.B.; (4) ratele dobânzilor pe termen scurt să nu depăşească cu mai mult de 2 puncte procentuale media acestor rate în trei ţări cu inflaţia cea mai redusă; (5) ratele de schimb ale monedei naţionale să rămână inferioare marjelor de fluctuaţie autorizate de Sistemul Monetar European. Toate aceste criterii şi toţi indicatorii arătaţi au o finalitate comună, şi anume, angajarea tuturor partenerilor în menţinerea stabilităţii interne şi regionale, şi asigurarea progresului fiecăruia şi al tuturora. În fond, prin **a.c.** se urmăreşte o bună cunoaştere a experienţei Uniunii Europene, şi îndeosebi a nivelului de funcţionare a instituţiilor ei, de către fiecare ţară candidată, ataşamentul acesteia la regulile de funcţionare a Uniunii, precum şi angajamentul ţării respective, asumat în cunoştinţă de cauză, de a le implementa în mecanismul general de funcţionare a vieţii social-economice (v. Uniunea Europeană, Actul unic european). [D.N.]

ACREDITIV, document emis de o bancă (emitent), la cererea unui client, prin care emitentul se angajează să efectueze plata contravalorii unor mărfuri, în favoarea beneficiarului. De regulă, **a.** este solicitat de exportator, care urmăreşte să se asigure de achitarea contravalorii mărfurilor expediate şi (sau) de minimizarea perioadei de plată, mai ales în cazurile în care informaţiile despre bonitatea firmei importatoare sunt insuficiente. Totodată, **a.** conferă siguranţă şi celorlalte părţi implicate. Astfel, importatorul are siguranţa că plata se va face pe baza documentelor care atestă expedierea mărfurilor, iar banca emitentă dispune de gajul asupra mărfurilor, dacă ordonatorul nu-şi onorează, din anumite motive, obligaţiile de plată. **A.** poate fi cu **plata la vedere**, adică plata se efectuează odată cu prezentarea documentelor care fac dovada îndeplinirii condiţiilor din acreditiv sau cu **plata la termen**, adică după un anumit timp de la prezentarea documentelor de către beneficiar. Banca emitentă poate să autorizeze o altă bancă să achite beneficiarului obligaţia de plată. Desigur că, în acest caz, este necesar acceptul băncii plătitoare, iar setul de documente cuprinde întotdeauna o cambie. Din punct de vedere al caracterului angajamentului asumat, **a.** poate fi revocabil sau irevocabil. Un **a.** revocabil poate fi modificat sau anulat, în orice moment, de către banca emitentă. **A.** irevocabil reprezintă un angajament ferm al băncii emitente, cu condiţia ca toate documentele şi clauzele stipulate să fie prezentate şi respectate. Valoarea **a.** poate fi exprimată printr-o sumă fixă, prin indicarea cu aproximaţie a sumei sau printr-o limită superioară care nu poate fi depăşită. Valoarea **a.** depinde de condiţia de livrare. Astfel, în cazul condiţiei FOB, la valoarea mărfurilor exportate se adaugă cheltuielile cu transportul până la portul expeditorului şi cheltuielile cu încărcarea pe vas. În situaţia condiţiei CAF se adaugă şi cheltuielile cu transportul până la portul de destinaţie. Condiţia de livrare CIF (Cost, Insurance, Freight) cuprinde toate elementele de mai sus plus asigurarea mărfurilor până la portul destinatarului. Indiferent de forma în care se prezintă, **a.** trebuie să cuprindă precizări clare în legătură cu numele, adresa şi calitatea părţilor implicate. [G.C.]

ACTIV, (1) orice obiect (activ tangibil) sau orice creanţă (activ intangibil) care poate fi exprimat în bani şi care aparţine unei persoane fizice sau juridice; (2) acea parte a bilanţului contabil în care se reflectă utilizarea resurselor unei firme (întreprinderi). Elementele de **a.** oferă imaginea existenţei materiale a capitalului firmei şi sunt ordonate în funcţie de mai multe criterii (modul de transmitere a valorii, fazele circuitului, gradul de lichiditate etc.) (v. Active, Bilanţ). [H.D.]

ACTIVE CIRCULANTE, bunuri economice care se caracterizează prin participarea la procesul de producţie cu întreaga lor valoare de utilitate şi care se consumă şi îşi transmit valoarea dintr-o dată asupra noului produs. Din punct de vedere economic şi financiar,

a.c. sunt într-o continuă fluenţă valorică, îşi schimbă forma naturală şi funcţională (marfă, bani, creanţe) în cadrul stadiilor circuitelor economice (aprovizionare, producţie, desfacere). Cu ocazia finalizării fiecărui ciclu de exploatare, diferitele forme concrete de **a.c.** sunt înlocuite continuu cu exemplare noi de acelaşi fel. Sub aspectul lichidităţii, caracteristica de bază a **a.c.** este aceea că durata ciclului de exploatare este mai mică de un an. În funcţie de forma concretă pe care o îmbracă şi de funcţia pe care o îndeplinesc în cadrul ciclurilor de exploatare, **a.c.** se împart în: **a.c.** materiale, **a.c.** în decontare şi **a.c.** băneşti. [C.L.]

ACTIVE FICTIVE, active care nu au existenţă de sine-stătătoare, ci sunt considerate ca atare în virtutea unei convenţii sau accepţiuni date prin legi sau alt gen de reglementări juridice. În această categorie se includ cheltuielile de constituire a firmei, cheltuielile de creştere a capitalului, primele plătite la răscumpărarea obligaţiunilor, cheltuielile pentru prospecţiuni, studii şi pentru reclamă ocazionate de realizarea sediului firmei etc. Asemenea cheltuieli au caracter ocazional şi sunt susceptibile de a crea condiţii pentru obţinerea unor beneficii, dar nu au existenţă de sine-stătătoare. [G.P.T.]

ACTIVE FINANCIARE, bani, depozite bancare, acţiunile, obligaţiunile, titlurile de valoare care aduc un venit. Cel mai des îmbracă forma de investiţii financiare (v. Active). [G.P.T.]

ACTIVE FIXE, acele active care se prezintă sub forma unor imobilizări în patrimoniul unităţilor. **A.f.** pot fi *financiare* şi *incorporale*. Primele se prezintă ca investiţii financiare pe termen lung, sau fără termen, în aşteptarea unor venituri viitoare. De regulă, **a.f.** financiare constau din excedentele băneşti rezultate (degajate) din activităţile unităţilor patrimoniale şi care nu sunt absolut necesare operaţiunilor lor curente. Acestea se structurează în titluri de participare şi în creanţe ataşate participaţiilor. **A.f.** incorporale constau în documente economico-comerciale şi juridice prin care se reflectă cheltuielile făcute cu înfiinţarea societăţii comerciale, cheltuielile de cercetare, brevetele de invenţii, licenţele, mărcile etc. (v. Active, Active fizice). [D.N.]

ACTIVE IMOBILIZATE, obiecte şi/sau creanţe ce pot fi utilizate o perioadă de timp îndelungată de către agenţii economici. **A.i.** îşi transferă valoarea în mod treptat, în mai multe cicluri de producţie. **A.i.** pot fi împărţite în: **a.i.** incorporale (cheltuielile de cercetare-dezvoltare), **a.i.** corporale (imobilizări în clădiri, terenuri, maşini, utilaje); **a.i.** financiare (imobilizări în titluri de participare, în diferite creanţe). [H.D.]

ACTIVE LICHIDE, semne, instrumente, valori monetare, care exprimă lichiditatea însăşi sau pot fi rapid convertite în bani, deci au un înalt grad de lichiditate (bonuri de tezaur, cecuri). Datorită naturii lor, **a.l.** nu rămân timp îndelungat în patrimoniul agenţilor economici. [H.D.]

ACTIVE REALE, resursele tangibile ale unităţilor economice, care au substanţă materială precum clădiri, pământ, materii prime, produse finite, semifabricate şi altele (v. Active). [G.P.T.]

ACTIVITATE ECONOMICĂ, proces fundamental şi complex care reflectă ansamblul faptelor, actelor şi reacţiilor oamenilor, concretizate în comportamente şi decizii privitoare la atragerea şi utilizarea resurselor economice în vederea producerii, distribuţiei, circulaţiei şi consumaţiei de bunuri în funcţie de nevoile şi interesele lor. **A.e.** constă din tot ceea ce întreprind şi fac unităţile economice pentru a susţine oferta de bunuri economice. Ea este o formă a activităţii umane, ca ansamblu de manifestări prin care oamenii îşi făuresc propria lor viaţă. **A.e.** se structurează în unităţi funcţional-instituţionale. Activitatea care ocupă primul loc în ierarhie este întotdeauna conştientă şi voluntară, îşi are motivaţia sa proprie, urmăreşte scopuri proprii, bine definite şi se realizează întotdeauna prin efectuarea unei întregi game de acţiuni. Caracterul distinctiv al **a.e.**, ca formă a activităţii umane, constă în lupta oamenilor pentru satisfacerea nevoilor lor nelimitate prin folosirea raţională şi eficientă a resurselor şi bunurilor economice relativ rare. Prin intermediul **a.e.** se atenuează raritatea, deoarece unităţile economice acţionează în baza principiului hedonist al eficienţei. Sistemul de activităţi umane la care participă şi se înscriu, prin funcţiile lor, toţi agenţii economici, formează **economia reală.** Aceste activităţi pot fi abordate pe trei niveluri diferite: macroeconomia, mezoeconomia şi microeconomia. Ca rezultat al diviziunii sociale a muncii, s-au autonomizat, convenţional, câteva domenii ale **a.e.** precum: producţia, cercetarea ştiinţifică, circulaţia, repartiţia, consumaţia, protecţia şi ameliorarea mediului natural ş.a. **A.e.** se interferează cu toate celelalte genuri

de activități umane: tehnice, sociale, culturale, politice, ecologice, instructive, militare etc.; oamenii participă la activitatea economică în/și prin intermediul instituțiilor sociale. Privită în acest context, **a.e.** își extinde permanent frontierele în două direcții: apariția de noi **a.e.**; interferența proceselor economice cu celelalte activități și procese umane. Ca urmare, ceea ce numim **a.e.** nu este decât o fațetă a unui sistem real și complex al activității umane. În societate nu există procese exclusiv economice, astfel încât caracterizarea **a.e.**, concepută ca atare, este o abstracție științifică, un model teoretic de analiză (v. Economia reală, Economie simbolică). [T.C.G.]

ACTUALIZARE, raționament economic prin care se determină prețuirea (evaluarea) prezentă a unui venit, bun, activ, utilitate viitoare. În cadrul acestui raționament se ține seama de factorul timp și de condițiile modificate ale fiecărei perioade. **A.** este un procedeu de calculare a valorii unei resurse bănești pornind de la principiul că o sumă prezentă S_0 valorează după n ani $S_n = S_0(1 + a)^n$ (vezi principiul actualizării.). Expresia $z_1 = (1 + a)^n$ se numește **factor de fructificare**. În sens invers, o sumă S_n disponibilă în viitor, peste n ani, are o valoare actuală (în prezent) egală cu $S_p = \frac{S_n}{(1+a)^n}$. Expresia $z = \frac{1}{(1+a)^n}$ se numește **factor de a.** și se folosește la aducerea în prezent a unor sume ce se vor realiza în viitor, micșorând aceste sume ($z<1$). Mărimea "a" este redată prin coeficientul de **a.** și reprezintă eficiența anuală a unei unități monetare avansate (cheltuite). În cazul depunerilor la bancă sau al acordării de credit, coeficientul de **a.** este rata anuală a dobânzii. În cazul efectuării unei investiții, acesta este randamentul așteptat al investiției, egal cu eficiența medie a investițiilor obținută la obiective similare din ramura sau subramura unde se cheltuiește suma respectivă. În ambele situații coeficientul de **a.** ține seama de amploarea riscului la care este supusă încasarea respectivă, de termenul de recuperare a sumei avansate, de evoluția previzibilă a puterii de cumpărare a banilor și de evoluția costurilor resurselor financiare (v. Capitalizare). [D.A.]

ACTUARIAT, totalitate a operațiilor și normelor financiare pe baza cărora se efectuează diferite calcule financiare, folosindu-se teoria probabilităților și a statisticii matematice, mai ales în domeniul asigurărilor. **A.** este o metodă științifică prin care se fundamentează mărimea primelor de asigurare în vederea realizării echilibrului între venituri și cheltuieli la nivelul societății de asigurări, echilibru reclamat de principiul echivalenței obligațiilor asiguraților cu cele ale asiguratorului, ce permite utilizarea în practică a funcțiilor asigurărilor. [D.A.]

ACTUL UNIC EUROPEAN (AUE), semnat la 17 și 28 februarie 1986, la Luxemburg și Haga, modifică Tratatul de la Roma și prevede realizarea, începând cu 1 ianuarie 1993, a unei mari piețe "fără frontiere interioare în care să fie asigurată libera circulație a mărfurilor, persoanelor, serviciilor și capitalurilor". Aprofundarea procesului de integrare între țările membre vizează și alte obiective asupra căror se realizează consensul, cum sunt: a) **coeziunea economică**, prin care fiecare membru va face eforturi de a elabora și promova politici economice și sociale convergente cu partenerii din comunitate, beneficiind și de sprijin comunitar; b) **recunoașterea mutuală în domeniul comercial și al concurenței**, care presupune ca statele membre să recunoască măsurile (reglementările) speciale ale partenerilor după regula "un bun produs și comercializat legal într-un stat membru beneficiază de libera circulație pe marea piață unică". Prin recunoașterea mutuală a regulilor stipulate într-un acord asupra exigențelor minimale privind politicile comerciale și ale concurenței se conferă dinamism măsurilor naționale în acest domeniu; c) **armonizarea politicii sociale la nivelul Uniunii**, prin posibilitatea organelor comunitare de a adopta și a urmări implementarea în toate țările membre a reglementărilor în domeniul social. **A.U.E.** introduce conceptul de "spațiu fără frontiere", prin care orice cetățean comunitar poate circula fără formalități în spațiul geografic comunitar, poate munci și învăța oriunde fără discriminări, creându-se o adevărată piață unică a muncii la nivel comunitar; d) **coordonarea eforturilor de cercetare și dezvoltare tehnologice** ale țărilor membre, inclusiv pe baza unui sprijin comunitar multilateral, logistic și financiar; e) **consolidarea SME** (Sistemul Monetar European) și extinderea domeniilor de folosire a ECU (Unitatea Europeană de Cont), la care să adere **toate** statele membre, premisă pentru crearea marii piețe interioare; f) **adoptarea deciziilor, preponderent** pe baza **majorității calificate** în cadrul Consiliului

30.584

Ministerial (în detrimentul principiului unanimității). Se convine asupra următoarei repartizări a voturilor: câte zece voturi revin pentru Anglia, Germania, Franța, Italia; Spania – opt; câte cinci voturi pentru Belgia, Olanda, Grecia, Portugalia; câte trei voturi Danemarca și Irlanda; Luxemburg două voturi. Majoritatea calificată 54 voturi, iar minoritatea de blocaj 23. Prin aderarea, după 1 ianuarie 1995, a Austriei, Suediei, Finlandei se modifică majoritatea calificată și minoritatea de blocaj; g) **sporesc competențele Parlamentului European**, desemnat prin vot universal direct și având putere de amendament în domeniile supuse procesului decizional bazat pe majoritate calificată (libera circulație a capitalurilor, prestările de servicii, politica comună în domeniul transporturilor maritime și aeriene, politica de coeziune în domeniul cercetării ș.a) (v. Uniunea Europeană). [G.I.]

ACȚIONAR, persoană fizică sau juridică proprietară a uneia sau mai multor acțiuni emise de o societate comercială anonimă sau în comandită. În calitate de proprietar asociat la o societate pe acțiuni, în raport cu terții, **a.** nu poate fi considerat dator pentru o sumă mai mare decât valoarea acțiunilor subscrise. Față de societatea ale cărei acțiuni le deține, **a.** are atât drepturi, cât și obligațiuni. **A.** este obligat să realizeze (depună) aportul la care s-a angajat, să execute toate clauzele prevăzute în statut și să dea curs hotărârilor Adunării Generale a Acționarilor. Drepturile sale privesc participarea la gestiunea societății pe acțiuni, adică dreptul de a vota în cadrul Adunării Generale a Acționarilor, dreptul de a fi ales în Consiliul de Administrație sau ales cenzor, dreptul de informare, dreptul de a lua inițiativa convocării adunării generale și de a iniția acțiuni de interes colectiv, precum și drepturi de ordin pecuniar – dreptul la beneficii (profituri) distribuite, dreptul de a vinde acțiunea în funcție de interesele sale, dreptul de a i se rambursa valoarea acțiunilor deținute, adică de a i se reduce sau amortiza capitalul, de a participa la împărțirea activului net, atunci când societatea este desființată sau lichidată. Mărimea profitului și numărul voturilor la care are dreptul **a.** sunt în general direct proporționale cu numărul și valoarea acțiunilor deținute. În funcție de valoarea acțiunilor pe care le deține sau de numărul voturilor la care acestea îi dau dreptul, **a.** poate fi: a) **cu unul sau câteva voturi** – care nu poate influența deciziile Adunării Generale a Acționarilor; b) **principal** – care poate influența evident asupra deciziilor Adunării Generale a Acționarilor; c) **cu poziție majoritară** – care dispune de voturi suficiente pentru a alege și revoca majoritatea membrilor Consiliului de Administrație al respectivei societăți comerciale (v. Acțiune, Adunare Generală a Acționarilor). [G.P.T.]

ACȚIONAR STRATEGIC, acea persoană fizică și/sau juridică care deține majoritatea acțiunilor unei societăți, respectiv, acea persoană care deține pachetul acțiunilor de control, pe baza cărora poate să-și apere interesele proprii în cadrul corporației și, mai ales, are posibilitatea să impună o strategie pe termen lung pentru societatea pe acțiuni în care a investit. Termenul de **a.s.** se folosește cu același sens ca și cele de acționar majoritar, acționar semnificativ, investitor strategic, investitor principal. **A.s.** exprimă, de regulă, interesele generale ale corporației, concretizate în rezultatele economico-financiare ale acesteia pe termen lung. În condițiile schimbării raportului între proprietarii – acționarii și întreprinzătorii – manageri, în favoarea acestora din urmă, **a.s.** promovează interesele proprietarilor, chiar dacă sunt avuți în vedere doar marii proprietari – acționari (v. Acționar, Investitor). [D.N.]

ACȚIUNE, titlu de valoare care dovedește partea pe care o deține posesorul său – acționarul – din capitalul unei societăți comerciale. După natura contribuției, **a.** poate fi: a) **a. în bani** (sau de numerar) – care este dobândită prin cumpărare efectivă sau prin compensare, prin creșterea capitalului pe seama beneficiilor sau altor surse, precum și prin combinarea celor două modalități: b) **a. de aport** – obținută pe baza unei contribuții în bunuri (terenuri, clădiri, invenții etc.). **A.** în bani se acordă numai pe baza depunerii unui anumit cuantum din valoarea nominală sau din cursul de vânzare, în cazul când acesta diferă de valoarea nominală. Diferența trebuie vărsată în decursul unei perioade determinate. **A.** de aport se acordă proporțional cu valoarea bunurilor din care este constituit aportul. Ele nu pot fi negociate (revândute) decât după un anumit timp de la momentul emiterii. În funcție de obligațiile pe care le generează pentru cel ce o deține, **a.** este: (a) **a. comună** – care este purtătoarea obligației de a vărsa integral valoarea subscrisă la capitalul social; (b) **a. de garanție** – care obligă pe deținătorul său să-și ducă la îndeplinire mandatul de administrator. **A.**, pe

care, potrivit statutului societății anonime, trebuie să le posede membrii aleşi ai Consiliului de Administrație, sunt depuse la societatea respectivă ca o garanție a îndeplinirii obligațiilor lor în calitate de administratori. **A.** de garanție este inalienabilă până la expirarea mandatului de administrator şi obținerea avizului Adunării Generale a Acționarilor. După forma şi modul de transmitere, **a.** poate fi: (a) **la purtător** – nu are înscris pe ea numele deținătorului, este valabilă pentru cel ce o deține, oricine ar fi acesta, se transmite prin vânzare, moştenire, donație etc., neavând regim special de transmitere de la un deținător la altul; (b) **nominativă** – are înscris pe ea numele posesorului, emisiunea şi transmiterea sa de la un deținător la altul este înregistrată într-o evidență specială ținută de societatea comercială emitentă, este transferabilă cu avizul emitentului. **A.** este un titlu negociabil. Se emite, ca şi celelalte hârtii de valoare, prin intermediul pieței financiare primare şi se revinde pe piața financiară secundară. Emisiunea înseamnă punerea în vânzare a unui număr mare de acțiuni, în anumite condiții prezentate într-un prospect însoțitor. Acțiunile emise de societăți comerciale care îndeplinesc anumite condiții se vând şi se cumpără la bursa de valori (mobiliare), care este o formă a pieței financiare secundare (v. Acționar, Societate anonimă). [G.P.T.]

ACȚIUNE ASCUNSĂ, formă de manifestare a hazardului moral într-o relație contractuală incompletă. Informația relevantă din punct de vedere contractual se obține prin observarea acțiunilor şi a rezultatelor, cele din urmă fiind ele însele dependente de starea mediului economic. Presupunând că rezultatele sunt întotdeauna observabile, hazardul moral se manifestă în cazul în care acțiunile unei părți nu sunt observabile pentru celelalte părți contractante. În această situație, hazardul moral derivă din existența acțiunilor ascunse în relația contractuală respectivă. Teoriile recente ale contractelor fac distincție între observabilitatea şi verificabilitatea acțiunilor. Se consideră că o acțiune poate fi observabilă pentru toate părțile contractante, dar nu şi pentru terți, astfel încât pentru un tribunal comercial, spre exemplu, acțiunea respectivă nu poate fi probată. În acest caz, se spune că acțiunea nu este verificabilă. Variantele nuanțate ale teoriei contractelor susțin că termenul de **a.a.** nu se referă la acțiunile neobservabile, ci la cele neverificabile. [T.C.]

ACȚIUNI CU DREPT PLURAL, titluri pentru care deținătorii lor primesc nu numai dividendul curent, ci şi alte avantaje la care ceilalți acționari nu au dreptul. [G.P.T.]

ACȚIUNI DE PRIM RANG, titluri de valoare care primesc o apreciere foarte bună din partea instituțiilor autorizate, apreciere bazată pe o calitate deosebită a indicatorilor economici (contabili şi financiari) ai societății emitente. [M.N.]

ACȚIUNI "EQUITIES", titluri de valoare la purtător sau nominative, care pot avea formă materială (fiecare acțiune având o formă standard şi fiind greu de falsificat) sau dematerializate, sub formă de înscrisuri pe suporți magnetici, aceasta fiind situația cea mai practică din punct de vedere al siguranței şi costurilor de tranzacționare, transferul de proprietate fiind mult mai facil. **A.e.** au aceeaşi semnificație ca şi acțiunile ordinare (common stock). [M.N.]

ACȚIUNI INDUSTRIALE, acțiuni emise de societăți comerciale industriale. Termenul este tipic american şi a fost reținut în literatură şi în practică pentru a se indica natura activității unităților economice emitente, specific având mare importanță pentru piața valorilor mobiliare. [G.P.T.]

ACȚIUNI ORDINARE, titluri care conferă posesorilor lor dreptul la dividende calculate la rezultatele nete ale unităților economice, acest specific fiind foarte important pentru piața valorilor mobiliare (v. Acțiune). [G.P.T.]

ACȚIUNI PRIORITARE, titluri de valoare pentru care posesorii lor primesc beneficii (dividende) mai mari, o parte mai mare din soldul activelor când societatea se lichidează sau au dreptul la vot dublu în Adunarea Generală a Acționarilor. Li se mai spune şi acțiuni preferențiale sau privilegiate (v. Acționar, Acțiune). [G.P.T.]

ACȚIUNI PRIVILEGIATE, titluri de valoare hibride, cu unele caracteristici ale obligațiunilor şi unele caracteristici ale acțiunilor. **A.p.** au drepturi înaintea acțiunilor comune – o preferință –, dar în urma tuturor obligațiunilor. Preferința relativă față de acțiunile comune poate fi un drept prioritar la profituri, un drept prioritar la active în caz de lichidare sau o

poziție preferențială atât în privința profiturilor, cât și a activelor. Caracteristica de prioritate și dividendul (în general) fix indică faptul că **a.p.** sunt similare obligațiunilor. Dacă însă dividendele preferențiale nu sunt realizate, neplata acestora nu reprezintă nerespectarea unei obligații de plată, așa cum este neplata dobânzii obligațiunii. **A.p.** revin fondatorilor companiilor și nu pot fi înstrăinate fără consensul acestora. Li se mai spune și acțiuni preferențiale sau de prioritate. [P.M.]

ACȚIUNI REVOCABILE, acțiunile pe care emitentul își rezervă dreptul de a le răscumpăra. [G.P.T.]

ACUMULARE, proces obiectiv, complex și permanent, cu caracter legic, de creare a unor noi capitaluri fixe și circulante, de lărgire și modernizare a celor existente, de sporire a bazei materiale a activităților social-culturale, precum și o constituire a resurselor necesare pentru rezervă și asigurare.
(1) **În sens general**, **a.** înseamnă adunare, strângere, mărire progresivă a unor bunuri care să favorizeze sporirea și diversificarea continuă a producției sociale, ca urmare a dezvoltării întregii activități.
(2) **În sens economic**, **a.** exprimă crearea posibilităților pentru reluarea producției pe o scară lărgită. **A.** economică, în sens **restrâns**, înseamnă transformarea unei părți din valoarea adăugată în bunuri de investiții – care reprezintă condițiile necesare creșterii producției. **A.** economică, în sens **larg,** înseamnă folosirea tuturor mijloacelor din economie, acumularea din produsul net, fondul de amortizare, creditul extern etc. pentru lărgirea producției. În condițiile sporirii volumului capitalului fix, ale accentuării uzurii fizice și morale a acestuia și amplificării progresului tehnic, fondul de amortizare servește nu numai la înlocuirea capitalului fix uzat, ci și la extinderea lui, permițând introducerea și folosirea în producție a unor bunuri de capital fix mai perfecționate, cu randamente economice superioare. În raport de destinația bunurilor de investiții, **a.** poate fi **productivă**, când acestea sunt utilizate în procesul de producție, și **neproductivă,** când ele sunt utilizate în activitățile social-culturale; în funcție de nivelul la care se formează, **a.** poate fi: **individuală, de grup** și **națională**; iar după natura proprietății, **a.** poate fi **privată** și **publică** (de stat). Necesitatea **a.** decurge din natura trebuințelor, cerințele progresului științifico-tehnic, urgențele schimbului internațional, evoluția gradului de civilizație și suveranității naționale, întărirea capacității de apărare a țării, de protecție a populației față de riscurile care pot să apară etc. Interacțiunea dintre **a.** și dezvoltarea economico-socială se exprimă sub forma legii acumulării, în virtutea căreia **a.** este funcția progresistă cea mai importantă a unei societăți, baza reluării procesului de producție pe o scară lărgită, care, la rândul său, creează noi posibilități de dezvoltare. Mărimea și dinamica **a.** depind de volumul PNN, rata acumulării, fondul de amortizare și volumul creditelor externe. Fondul de acumulare depinde de mărimea PNN utilizat și de proporția în care acesta se împarte pentru consum și pentru acumulare (economii). **A.**, an de an, a unei părți din PNN, se concretizează în avuție reproductibilă (acumulată). În mod concret, **avuția acumulată** cuprinde avuția reproductibilă a întreprinderilor, sub formă de bunuri de capital și de stocuri, bunurile reproductibile ale statului, inclusiv șosele, poduri, canale etc. (dar fără bunurile capitale militare "ofensive") și bunurile durabile ale menajelor (v. Capital, Economii). [G.P.T.]

ACUMULARE DE CAPITAL, creșterea capitalului unei unități economice (firme) sau țări. În optica economiștilor, creșterea capitalului are atât semnificații, cât și moduri diferite de realizare. În acest sens se distinge: a) **a.** de **c.** în condițiile menținerii (intacte a) structurii componentelor existente anterior; b) **a.** de **c.** prin modificarea structurii componentelor existente anterior în condițiile în care au loc substituiri între ele sau între ele și altele noi, ceea ce implică reorganizarea lor. Sursele **a.** de **c.** sunt: a) profitul propriu, b) amortismentele proprii, c) aportul de capital; d) creditul. Orice unitate economică poate recurge la una sau mai multe surse deodată sau succesiv. [G.P.T.]

ACUMULARE DE CAPITAL ÎN SOCIETĂȚILE PE ACȚIUNI, proces specific acestor societăți ca formă principală de organizare a folosirii factorilor de producție. În cadrul acestora, acumularea de capital se realizează prin: a) **aport nou de capital** – cel mai adesea în bani efectivi sau în natură, situație mai rar întâlnită, dar care are loc întotdeauna când două sau mai multe unități economice fuzionează; b) **incorporarea rezervelor în capital**; c) **transformarea creanțelor în capital subscris**. În cadrul societăților comerciale pe acțiuni, aportul de

capital nou în numerar poate avea loc cu condiția ca acesta să fie în întregime vărsat (depus), iar operația să fi fost avizată de Adunarea Generală a Acționarilor. Subscrierea poate fi făcută: de către acționarii existenți care au drept de preferință pentru subscriere proporțional cu numărul de acțiuni pe care le dețin; prin redistribuirea dreptului de opțiune între acționarii existenți în cazul când unii renunță, total sau parțial, la dreptul de subscriere, iar alții solicită să subscrie mai mult decât au dreptul. În cazul celorlalte societăți comerciale, proprietarii asociați decid în adunarea generală cum să se realizeze noul aport de capital în numerar, partea ce revine fiecăruia, dacă se redistribuie dreptul de subscriere etc. Când rezervele unei unități economice fac obiectul unei capitalizări, ele trebuie să aparțină acționarilor. Aceasta se poate realiza prin: a) **creșterea valorii nominale a acțiunilor existente** (pentru societățile anonime) sau creșterea participării proprietarilor asociați pentru celelalte forme de societăți comerciale; b) **distribuirea de acțiuni gratuite**. Creșterea capitalului prin conversiunea creanțelor implică, de asemenea, creșterea capitalului subscris de proprietarii asociați prin compensarea unei creanțe pentru care societatea comercială este debitoare cu emiterea unor acțiuni de valoare egală ce vor reveni fostului creditor (v. Acțiune, Acumulare primitivă, Credit, Obligațiune). [G.P.T.]

ACUMULARE PRIMITIVĂ, proces de formare și creștere a capitalului unor agenți economici pe seama valorilor preluate de la alții constrânși să le cedeze, de regulă, prin mijloace extraeconomice. Baza **a.p.** este forța sau puterea care îmbracă diferite forme de la forța brută, violentă, la informație. **A.p.** s-a manifestat pe scară largă la începuturile capitalismului, diminuându-se treptat, odată cu afirmarea statului de drept, dar nu a dispărut. Are o foarte importantă contribuție la concentrarea bogăției, constituirea marilor capitaluri și la dezvoltarea pieței muncii. Pentru K. Marx, **a.p.** reprezintă preistoria capitalului. În țările Europei Occidentale, acest proces a avut loc, în mod deosebit, în secolele XV-XVIII. În România, s-a manifestat însă mai târziu, fiind marcat de particularități ce decurg din condiții istorice specifice. Cele mai cunoscute procese prin care a avut loc **a.p.** de-a lungul timpului sunt: a) exproprierea și însușirea unor suprafețe întinse, acapararea și exploatarea bogățiilor teritoriilor colonizate în special din America, Asia și Africa; b) acapararea pământurilor unor țărani liberi și însușirea averilor bisericești; c) despăgubiri foarte mari plătite de țări care au pierdut războaie; d) deturnarea și însușirea unor părți importante din veniturile statului prin concesionarea vămilor și a unor monopoluri precum cel al alcoolului și tutunului, obținerea unor credite cu dobânzi derizorii și plata unor dobânzi mari pentru creditele contractate de stat; e) subevaluarea proprietăților de stat privatizate sau confiscate, vândute silit etc.; f) impunerea unor salarii mici și munci forțate; g) schimbul neechivalent. **A.p.** a fost hotărâtoare în anumite țări pentru apariția și dezvoltarea capitalismului. În țările slab dezvoltate și în anumite regimuri politice (dictatoriale), **a.p.** continuă să fie un fenomen economic încă destul de răspândit. În țările care se află în tranziție la economia de piață, până ce statul de drept se va impune în toate plenitudinea sa, **a.p.** cunoaște o recrudescență semnificativă (v. Acumulare de capital). [G.P.T.]

ADAOS COMERCIAL, venit al unităților economice din comerț, al comercianților a cărui mărime se determină ca diferență dintre prețul de vânzare a mărfii către alți agenți economici participanți la activitățile comerciale sau către consumatorul final și prețul de achiziționare a bunului respectiv. Mărimea sa relativă, respectiv, rata adaosului comercial se stabilește fie în mod liber, fără nici o restricție, fie pe baza unor reglementări. Dincolo de eventualele reglementări, dimensiunile **a.c.** trebuie să asigure atât acoperirea cheltuielilor de funcționare efectuate de comerciant, cât și obținerea unui anumit profit. [P.I.]

ADAPTABILITATEA FACTORILOR DE PRODUCȚIE, capacitatea de asociere a unei unități dintr-un factor cu mai multe unități din alt factor de producție. De exemplu, pe o suprafață de teren poate lucra un număr mai mare sau mai mic de lucrători agricoli; un muncitor poate lucra la o mașină sau la mai multe mașini. **A.f.** de **p.** este o condiție a combinării factorilor de producție (v. Combinarea factorilor de producție.). [A.C.]

ADJUDECARE, (1) modalitate prin care cel ce dorește să lanseze un împrumut prin emisiunea de titluri de valoare (obligațiuni) acceptă ofertele sau

propunerile de capital şi/sau de dobânzi pe care i le fac deținătorii de disponibilități băneşti care doresc să le plaseze în titlurile respective.
Propunerile care convin celui ce lansează împrumutul sunt reținute, adjudecate sau acceptate. **A.** poate avea loc în două variante: a) emitentul acordă (vinde) titlurile de valoare, obligațiunile şi acceptă sumele care i-au fost propuse, începând cu cele mai avantajoase pentru el; b) emitentul acordă (vinde) titlurile de valoare la acelaşi curs sau preț pentru toate ofertele, sau propunerile primite până acoperă suma ce doreşte să o împrumute. (2) Expresie prin care se confirmă acceptarea celei mai avantajoase propuneri de preț pe care o face un cumpărător participant la o licitație publică de bunuri (v. Licitație). [G.P.T.]

ADMINISTRAȚII PRIVATE (în Sistemul Conturilor Naționale), unități economice instituționalizate (asociații fără scop lucrativ, fundații, servicii de caritate etc.), care au ca funcție principală prestarea de servicii nonmarfare pentru anumite categorii specifice de persoane sau colectivități. Resursele financiare ale **a.p.** provin în principal din contribuții voluntare, cotizații, venituri pe proprietăți etc. (v. Agent economic). [M.Gh., D.H.]

ADMINISTRAȚII PUBLICE (în Sistemul Conturilor Naționale), acele unități economice instituționalizate, a căror funcție principală constă în redistribuirea venitului şi a avuției pe baza serviciilor nonmarfare prestate populației, în cazurile în care întreprinderile, firmele nu oferă astfel de servicii pe piață sau le oferă în cantități insuficiente. Resursele principale ale acestui sector provin din vărsămintele obligatorii efectuate de către unitățile economice aparținând celorlalte sectoare din economie (impozite şi taxe directe şi indirecte etc.). Sectorul **a.p.** este format din administrația centrală, administrațiile locale, administrațiile securității sociale. [M.Gh., D.H.]

ADMINISTRAȚII PUBLICE CENTRALE, unități constând din toate organele şi organismele publice care produc şi oferă o mare gamă de servicii nonmarfare pentru colectivitate. Aceste servicii se grupează în două categorii principale: **individualizabile,** care pot fi cuantificabile în mod individual (învățământ, asistență sanitară etc.); **colective pure,** care sunt prestate în beneficiul colectivității în ansamblul ei (administrație generală, apărare națională, justiție, procuratură, urbanism, mediu înconjurător, politică economico-socială etc.). [M.Gh., D.H.]

ADMINISTRAȚII PUBLICE LOCALE, unități care cuprind acele organe şi organisme a căror competență publică se extinde pe o parte a teritoriului unei țări. În cazul României, aceasta se manifestă în județe, municipii, orașe, comune. [M.Gh., D.H.]

ADMITERE LA BURSĂ, acceptarea, aprobarea de către forul conducător al unei burse, ca o anumită valoare mobiliară să fie înscrisă la cota acelei burse şi, astfel, să poată fi negociată. Se face pe baza unor criterii stricte, de performanță economico-financiare (v. Bursă de valori). [M.N.]

ADUNARE GENERALĂ A ACȚIONARILOR, cel mai înalt organ de deliberare al unei societăți comerciale pe acțiuni, prin intermediul căruia se exprimă voința acționarilor în orice probleme care interesează societatea în cauză. Se convoacă de către administratorii societății pe acțiuni, sau de către acționari, în cazul când aceştia dețin o parte importantă din capitalul social, dacă statutul are o asemenea prevedere şi cu condiția ca motivul convocării să facă parte din atribuțiile adunării generale. Calitatea de acționar conferă dreptul acestuia de a participa la **A.G.A.** Participarea poate fi personală sau printr-un reprezentant, desemnat cu procură. **A.G.A.** se convoacă cel puțin odată pe an sau de câte ori este necesar. În funcție de evenimentele şi motivele care fac necesară convocarea **A.G.A.**, aceasta poate fi: a) **ordinară** – priveşte existența şi funcționarea curentă a societății; b) **extraordinară** – pentru fenomene şi procese neprevăzute, care afectează societatea şi în legătură cu care trebuie să se ia decizii. **A.g.a.** extraordinară are loc oricând trebuie să se decidă cu privire la: prelungirea duratei societății, mărirea capitalului, schimbarea obiectului activității, schimbarea formei societății, mutarea sediului, fuziunea cu alte firme, restrângerea sau extinderea capitalului, dizolvarea societății, emisiunea de noi acțiuni şi obligațiuni etc. În principiu, orice acțiune dă dreptul la un vot în **A.G.A.**, iar numărul total al voturilor de care dispune un acționar este direct proporțional cu valoarea acțiunilor. Prin statutul societății se poate limita

numărul voturilor unui acţionar care deţine mai mult de o acţiune. Astfel, se poate stabili ca să se acorde un vot pentru două sau mai multe acţiuni, sau un vot pentru deţinerea unei părţi din capitalul societăţii a cărei valoare reprezintă mai mult decât valoarea unei acţiuni. **A.G.A.** hotărăşte prin vot deschis. Votul secret este obligatoriu pentru alegerea administratorilor societăţii şi stabilirea răspunderilor lor. Hotărârile **A.G.A.** se iau pe baza principiului majorităţii şi sunt obligatorii pentru toţi acţionarii. Pentru a putea fi opozabile terţilor, hotărârile trebuie publicate în concordanţă cu reglementările în vigoare. Atribuţiile **A.g.a.** sunt: să discute, să aprobe sau să modifice bilanţul şi să fixeze dividendul; să aleagă administratorii (Consiliul de Administraţie) şi cenzorii; să aprobe remunerarea acestora, dacă nu este prevăzută în statutul societăţii; să decidă asupra gestiunii societăţii; să stabilească bugetul de venituri şi cheltuieli, şi programul de activitate; să decidă asupra angajării sau desfiinţării uneia sau mai multor unităţi aparţinând societăţii (v. Societate Anonimă, Acţiune, Acţionar). [G.P.T.]

AD VALOREM, termen de origine latină consacrat pentru a desemna baza de raportare, de calculare a unei taxe sau unui comision. De pildă, o anume taxă se calculează prin adăugarea unei cote procentuale la volumul valoric al unei vânzări, la valoarea unei activităţi sau a unei facturi. [S.C.]

ADVERSAR AL RISCULUI, persoană care doreşte să-şi plaseze disponibilităţile băneşti, pe cât posibil, în afaceri cât mai sigure. Se manifestă o vădită preferinţă pentru plasamentele care prezintă cel mai mic risc, al căror câştig mediu scontat va fi cât mai mare şi cât mai sigur. În teoria economică modernă, analiza atitudinii în faţa riscului şi incertitudinii se face, de regulă, apelând la *modelul utilităţii medii aşteptate*, bazat pe utilizarea funcţiei de utilitate de tipul *von Neumann-Morgenstern*. Astfel, pentru adversarul riscului, utilitatea valorii medii aşteptate ar putea fi obţinută dintr-un plasament care va fi mai mare, comparativ cu utilitatea medie aşteptată ce ar putea fi dobândită cu acea avere. Un astfel de plasament constituie, în ultimă instanţă, averea unui individ. Conform inegalităţii lui Jensen, se demonstrează astfel că funcţia de utilitate în cazul unui **a.** al **r.** este o **funcţie concavă**, aşa cum se ilustrează în figura de mai jos.

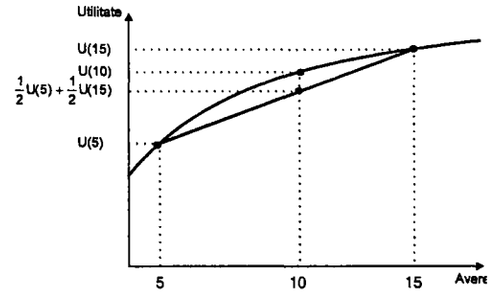

Pentru un **a.** al **r.** utilitatea valorii medii aşteptate U(10) este mai mare, comparativ cu utilitatea medie aşteptată ce ar putea fi dobândită cu acea avere, 0,5U(5) + 0,5U(15). [S.C.M.]

AFACERI (economice), (1) tip de activităţi economice proprii sistemului de piaţă; activitate definitorie pentru natura acestui sistem. În esenţă, **a.** constau în încheierea şi derularea de tranzacţii, cu scopul obţinerii de către participanţii la acestea a anumitor avantaje. Orice **a.** are un obiect bine determinat, recunoscut de agenţii economici implicaţi în desfăşurarea ei şi reflectat ca atare în condiţiile şi modalităţile ei specifice de realizare. În activităţile lor de **a.**, diferiţii agenţi economici îşi exercită în mod direct şi efectiv interesele şi funcţiile ce le revin în ansamblul sistemului economic. Adoptarea de către aceşti agenţi a anumitor linii de acţiune are loc atât în virtutea autonomiei de care fiecare din ei dispune, cât şi a raporturilor tranzacţionale, concurenţiale sau de cooperare care se stabilesc între ei. Activităţile de **a.** implică asumarea de către participanţii la desfăşurarea lor a anumitor riscuri, precum şi aplicarea unui set coerent de criterii de raţionalitate privind formularea opţiunilor, adoptarea deciziilor şi evaluarea performanţelor obţinute. Abilitatea fiecărui agent economic de a gestiona riscurile şi de a opera cu criteriile de raţionalitate, în raport cu caracteristicile mediului de **a.**, determină crearea situaţiilor de **succes** sau de **eşec** în **a.** (2) Denumire generică atribuită acelui sector economic ce reuneşte totalitatea agenţilor economici care funcţionează în spiritul cerinţelor pieţei şi în acord cu regulile acesteia, urmărind obţinerea de profit. Din sectorul **a.** fac parte unităţile economice elementare, grupate în agregatele "firme producătoare" şi, respectiv,

"instituții financiare și de credit" (v. Economie de piață reală). [M.Gh., D.H.]

AGENT DE SCHIMB, persoană care execută operațiuni bursiere, pe cont propriu, dar în numele clienților săi. Pentru tranzacțiile efectuate primește de la clienți un comision. **A. de s.** oferă sfaturi, recomandări marilor investitori. În condițiile în care au apărut și există firme specializate de brokeraj, poziția **a. de s.** s-a redus considerabil. [D.N.]

AGENT ECONOMIC, persoană sau grup de persoane îndeplinind funcții bine determinate în viața economică. **A.e.** sunt entități de natură socială recunoscute și, eventual, oficializate ca atare, prin care anumiți subiecți – indivizi sau grupuri – concep și promovează, în mod coerent, acțiuni decurgând din interesele lor. **A.e.** pot fi abordați ca **agenți elementari** și **agenți agregați**. Agenții elementari reprezintă entitățile primare autonome ale vieții economiei, având o identitate proprie. **A.e.** elementari acționează ca subiecți distincți, de sine-stătători, ai vieții economice. **A.e.** agregați grupează toți **a.e.** elementari care îndeplinesc aceeași funcție economică principală și au același rol în economiile țărilor. [M.Gh., D.H.]

AGENȚIA DE GARANTARE A INVESTIȚIILOR MULTILATERALE, instituție internațională înființată în 1988, cu scopul de a încuraja investițiile internaționale; oferă o procedură legală, neimperativă de rezolvare a diferendelor determinate de investițiile externe. [D.M.]

AGENȚIA NAȚIONALĂ DE PRIVATIZARE (ANP), departament de specialitate al administrației publice, creat pe lângă Guvernul României, cu scopul de a îndruma, coordona și controla procesul de privatizare la nivel național. În fond, funcțiile **ANP** au decurs din reglementările procesului respectiv (Legea 58/1991 cu privire la privatizarea societăților comerciale, Legea 18/1991 privind Fondul Funciar, Legea 35/1991 privitoare la investițiile străine, Legea 55/1995 pentru accelerarea procesului de privatizare). În spiritul acestor reglementări, **ANP** a organizat, mai întâi, înființarea Fondului Proprietății de Stat și a Fondurilor Proprietății Private. În același timp, a elaborat normele privind privatizarea prin vânzare de acțiuni și de active fizice. Apoi, **ANP** a elaborat Programul de "privatizare-pilot" și a coordonat efectiv derularea acestuia. Beneficiind de resurse alocate prin Programul PHARE, a încheiat contracte cu firme specializate în consultanță pe tema privatizării, pe baza cărora s-a elaborat strategia de privatizare a societăților comerciale cu capital de stat. Aceasta a fost încadrată în strategia generală de reformă economică (v. Privatizare). [D.N.]

AGENȚIA NAȚIONALĂ PENTRU OCUPARE ȘI FORMARE PROFESIONALĂ, instituție publică, de interes național, cu personalitate juridică, care organizează și coordonează la nivel național activitatea de ocupare și formare a forței de muncă, precum și de protecție a persoanelor neîncadrate în muncă. A.N.O.F.P. are în subordinea sa agenții județene care, la rândul lor, pot înființa subunități de furnizare a serviciilor pentru ocupare și formare profesională. În vederea desfășurării unei activități performante, A.N.O.F.P. are în structura sa compartimente de specialitate pentru pregătirea personalului propriu, pentru culegerea și pregătirea datelor privind piața muncii, precum și pentru dezvoltarea altor activități specifice necesare realizării obiectivelor sale, așa cum sunt ele prevăzute în statut. **Obiectivele principale** ale A.N.O.F.P. sunt: instituționalizarea dialogului social în domeniul ocupării și formării profesionale; aplicarea politicilor în domeniul ocupării și formării profesionale; aplicarea măsurilor de protecție socială a persoanelor neîncadrate în muncă. Pentru înfăptuirea acestor obiective, A.N.O.F.P. are următoarele **atribuții**: organizează serviciile de ocupare a forței de muncă; formează servicii de formare profesională, orientează persoanele neîncadrate în muncă și mediază între acestea și angajatori în vederea realizării echilibrului între cererea și oferta de forță de muncă; administrează bugetul fondului de șomaj; propune proiecte de acte normative în domeniul ocupării și formării profesionale și protecției sociale; elaborează studii și analize în domeniul ocupării și formării profesionale. A.N.O.F.P. este condusă de un Consiliu de Administrație, format din 15 membri reprezentând Ministerul Muncii și Solidarității Sociale, Ministerul Finanțelor; Ministerul Industriei și Comerțului, Ministerul Transporturilor, Consiliul pentru Reformă, organizațiile patronale reprezentative la nivel național, Camera de Comerț și Industrie a României, Confederațiile sindicale. Președintele A.N.O.F.P. este

şi preşedintele Consiliului de Administraţie şi este numit de primul-ministru, la propunerea ministrului muncii şi protecţiei sociale. Conducerea operativă a A.N.O.F.P. se asigură de către un **director general**, iar la nivel teritorial de către un **director executiv**. Fiecare director executiv este ajutat de către un **consiliu consultativ.** [P.C.]

AGREGARE, operaţie economico-statistică de fundamentare a metodologiei de stabilire a relaţiilor dintre diferitele variabile individuale de efort (consumuri de factori, investiţii, economii ale menajelor etc.) şi de efecte (producţie de bunuri şi servicii, diferite alte favorabilităţi) şi cele corespunzătoare acestora la nivelul economiilor ţărilor. Adesea, se susţine că **a.** reprezintă procesul de însumare specială a indicatorilor cantitativi şi calitativi de la nivelurile microeconomice şi determinarea, pe această bază, a indicatorilor macroeconomici. În fond, calcularea produsului intern brut, de pildă, nu este altceva decât **a.** valorilor adăugate brute de către unităţile economice autonome. [D.N.]

AGREGAT, indicator sau mărime statistică cu care se măsoară, compară şi caracterizează activitatea economică a unei ţări, obţinut prin însumarea, după anumite reguli, a unor operaţii, fluxuri sau rezultate economice realizate de agenţii (unităţile) din ţara respectivă. Termenul a apărut în contabilitatea naţională sau sistemul conturilor naţionale. Într-o serie de ţări, pentru a desemna acelaşi conţinut, se foloseşte termenul de indicator sintetic. [G.P.T.]

AGREGAT MACROECONOMIC, mărime statistică cu care se măsoară activităţile la nivelul economiilor, îndeosebi rezultatele acestora. Pentru a asigura comparabilitatea între ţări, o divizie din cadrul O.N.U. a elaborat sistemul (internaţional) de agregate "normalizate" denumit Sistemul Contabilităţii Naţionale al Naţiunilor Unite (S.C.N.) sau System of National Accounts of the United Nations (S.N.A.) aflat în prezent în vigoare la organizaţiile economice internaţionale. Din 1970, în cadrul Comunităţii Economice Europene, a fost pus la punct Sistemul European al Conturilor Economice Integrate (S.E.C.E.I.). Acesta a fost elaborat sub patronajul Oficiului de statistică al Uniunii Europene şi cu participarea activă a reprezentanţilor statelor membre, urmărindu-se trei obiective majore: a) realizarea unei structuri riguroase pentru a asigura omogenitatea modului de calcul al conturilor naţionale în toate statele membre; b) asigurarea unor posibilităţi de adaptare de ordin secundar în funcţie de situaţie; c) trecerea cu uşurinţă de la Sistemul European al Conturilor Economice Integrate (S.E.C.E.I.) la Sistemul Contabilităţii Naţionale al Naţiunilor Unite. Calculul unui **a.m.** porneşte de la operaţiile economice elementare ce se realizează în unităţile economice. Prin diverse procedee, metode şi instrumente, aceste operaţiuni sunt însumate la scară globală. În acest scop, instrumentele cele mai importante sunt conturile naţionale. În fiecare ţară, modul de calculare a **a.** se stabileşte de către un organ oficial abilitat, care, în decizia sa, ţine seama şi de numeroase aspecte specifice economiei naţionale, fapt care face ca metodologiile respective să se diferenţieze. În România, acest mod de calcul este stabilit de Comisia Naţională pentru Statistică. După natura conţinutului lor se pot distinge următoarele **a.m.**: produsul intern brut (P.I.B), produsul naţional net (P.N.N.), consumul intermediar (C.I.), valoarea adăugată (V.A.), economiile (S), consumul final (C) etc. (v. Produs Intern Brut, Produs Intern Net). [G.P.T.]

AGREGAT MONETAR, indicator sau mărime statistică care constituie o componentă a masei monetare, cu autonomie relativă în cadrul acesteia. Fiecare **a.m.** are funcţii specifice şi relevanţă prin fluxurile reale pe care le mijlocesc instituţiile financiar-bancare ce îl gestionează şi informaţiile pe care le poate furniza. Se determină prin însumarea după anumite reguli a unor operaţii sau fluxuri în expresie valorică precum numerar în afara sistemului bancar, disponibilităţi la vedere, depozite ale populaţiei, depozite în valută ale rezidenţilor etc. Modul de calcul are, adesea, anumite elemente specifice diferite de la o ţară la alta, fără a-şi pierde însă capacitatea de a asigura o anumită comparabilitate la scară internaţională. **A.m.** are valoare cognitivă prin: modul de calcul, mărimea sa absolută, dinamica sa şi comparaţii cu alte agregate. Cele mai cunoscute **a.m.** sunt M1, M2, M3, şi L. Pe baza lor se mai pot determina şi altele. Astfel, **a.m.** curent, operativ, al Băncii Naţionale a României este **baza monetară** care se compune din: a) numerar în casieriile băncilor; b) numerar în afara sistemului bancar; c) disponibilităţi ale băncilor la banca centrală. Prin intermediul acestui **a.m.**, Banca

Națională urmărește, indirect, masa monetară. Raportul dintre baza monetară și masa monetară este esențial pentru realizarea unei corelații adecvate între politica monetară și creșterea prețurilor (v. Agregat, Masă monetară). [G.P.T.]

AGRICULTURĂ, ramură importantă a economiei, care are ca obiect cultura plantelor și creșterea animalelor în vederea obținerii produselor alimentare și a unor materii prime. Face parte din sectorul primar al activității economice, fiind prima formă de producție materială. Caracteristicile **a.** constau în: pământul e principalul mijloc de producție; procesul economic se întrepătrunde cu cel natural; durata timpului de reproducție e determinată de timpul necesar transformărilor biologice; dependența rezultatelor de condițiile naturale; impactul mai puternic al factorilor de risc și incertitudine. Fiind rezultatul acțiunii factorilor economici cu cei naturali, **a.** poate fi din punct de vedere economic extensivă și intensivă. [S.I.]

AGRICULTURĂ EXTENSIVĂ, sistem de producție agricolă caracterizat prin aceea că sporirea producției se bazează pe extinderea suprafețelor cultivate, pe creșterea suprafețelor agricole, pe creșterea numărului de animale, ceea ce poate duce la dispersarea resurselor folosite și la o eficiență scăzută. [S.I.]

AGRICULTURĂ INTENSIVĂ, sistem de agricultură în care creșterea producției se realizează preponderent prin folosirea de mijloace tehnice performante, tehnologii și metode moderne de cultivare a pământului și de creștere a animalelor. Specific **a.i.** este folosirea eficientă a factorilor de producție și realizarea de randamente ridicate (v. Ciclul agricol). [S.I.]

AGROBUSINESS, ansamblul integrat de activități agricole cu activități din amontele și avalul agriculturii. Sectoarele integrate informal în **a.** vizează furnizarea de mărfuri și servicii către unitățile agricole, producția agricolă, prelucrarea, depozitarea, conservarea și comercializarea către consumatori. **A.** se bazează pe unitatea dintre interesele fermierilor, industriașilor, comercianților, ale altor unități de a asigura aprovizionarea ritmică a pieței cu produse agroalimentare, de care depinde ritmicitatea realizării veniturilor lor. Lanțul **a.** este format din exploatația agricolă, unitatea de prelucrare, triere și condiționare, magazinele de desfacere, ca și din toți participanții din amontele exploatării agricole (institutele de cercetare și proiectare specializate, furnizorii de mașini agricole și energie, producătorii de biostimulatori și de distrugere a diferiților dăunători). Adesea sunt atrase și bănci specializate care asigură finanțarea. Obiectivul esențial al unităților integrate este realizarea unei legături directe și trainice între oferta și cererea de produse agroalimentare. Studiile complexe de marketing pe care se sprijină activitatea **a.** permit participanților să facă previziuni riguroase asupra evoluției pieței și să orienteze din timp oferta unităților integrate. Concret, integrarea în **a.** se realizează prin asociere (combinate, holdinguri, cooperative etc.) sau prin legături contractuale (v. Agricultură, Politica agricolă Comunitară). [S.I.]

AJUNGERE DIN URMĂ, proces de creștere economică rapidă care să permită, într-o perspectivă definită drept obiectiv al unei strategii guvernamentale, trecerea la dezvoltarea susținută, durabilă. **A.** din **u.**, denumită în literatura anglo-saxonă catching-up, reprezintă pentru țările aflate în tranziția postcomunistă opțiunea de politică economică prin care se combină și recombină factorii disponibili de creștere pentru a se obține rezultate concrete pe calea eliminării decalajelor economice semnificative și a saltului în modernitate. În fond, tranziția postcomunistă are ca dimensiune esențială **a.** din **u.** a țărilor capitaliste aflate pe creasta valului dezvoltării. Criteriile de apreciere a procesului **a.** din **u.** sunt de natură excepțională, ele presupunând întrunirea concomitentă a condițiilor de acceptanță socială de genul reglementării, controlului, realocării resurselor în conjuncție fină cu favorizarea în practica economică a folosirii metodelor presupuse de liberalizare. Aceasta explică puținătatea cazurilor de reușită a procesului de **a.** din **u.** pe termen scurt, fără să se apeleze prioritar la soluții autoritare de guvernare, de dirijism extins sau de blocare limitată a forțelor pieței [M.D.].

AJUSTARE CONJUNCTURALĂ, ansamblul de măsuri luate de stat, astfel încât creșterea economică ce va urma să respecte marile echilibre, să corecteze dezechilibrele apărute. Prin intervenția sa, statul caută să acționeze asupra ratei de consum, ca și asupra inflației, ratei șomajului și soldului balanței plăților curente. În acest domeniu el dispune de numeroase instrumente care se înscriu în logica de ansamblu a

politicilor macroeconomice conjuncturale, în cadrul cărora se îmbină politicile monetară şi fiscală. [R.A.]

AJUSTARE LA ŞOCURILE EXTERNE, ajustarea economică realizată ca urmare a unor şocuri externe, generate de evenimente care influenţează dramatic preţul bunurilor importate ce manifestă inelasticitate ridicată. [R.C].

AJUSTARE STRUCTURALĂ, modificări promovate de autorităţile guvernamentale în amonte de deciziile economice ale agenţilor economici pentru a le dirija într-un sens socotit mai favorabil pentru firme. **A.s.** vizează, de regulă, adaptarea producţiei la structura cererii agregate, modernizarea tehnologică a economiei naţionale, eliminarea distorsiunilor sectoriale cu efecte perturbatoare majore, asigurarea echilibrului ecologic etc. De asemenea, **a.s.** se practică în industrie, agricultură, transporturi, activităţi prestatoare de servicii. [R.A.]

AJUSTAREA BALANŢEI DE PLĂŢI, componentă a politicii de ajustare economică, prin care se urmăreşte modificarea unor posturi în balanţa de plăţi în concordanţă cu un program propus. [R.C.]

AJUSTAREA CURSULUI DE SCHIMB, componentă a politicii de ajustare economică, prin care se urmăreşte modificarea cursului de schimb în concordanţă cu un program propus. [R.C.]

AJUSTAREA ECONOMICĂ, program de acţiune guvernamentală realizat în colaborare cu instituţii financiare internaţionale, care urmăreşte stabilizarea macroeconomică (v. Stabilitate macroeconomică). [R.C.]

AJUSTAREA FISCALĂ, componentă a politicii de ajustare economică, prin care se urmăreşte restructurarea bugetului guvernamental. [R.C.]

AJUTOR DE ŞOMAJ, asistenţă financiară prin care se garantează, pentru şomeri, venituri la nivelul unui minim de existenţă pe timp determinat. Nivelul şi perioada pentru care se acordă **a.** de ş., precum şi ponderea acestuia faţă de salariu sunt diferite de la ţară la ţară. În România, reglementările în vigoare stipulează că **a.** de ş. se acordă pentru maximum 272 de zile într-un cuantum exprimat în patru variante, în funcţie de situaţia în care se află cel ce urmează să-l primească. Persoanele care au beneficiat de **a.** de ş. legal şi care în decursul perioadei respective nu s-au încadrat în muncă, în condiţiile în care sunt, în continuare, lipsite de mijloace de întreţinere, primesc alocaţie de sprijin – o sumă ce reprezintă 40% din salariul minim brut pe ţară. Această alocaţie se acordă pentru 18 luni. **A.** de ş. şi alocaţia de sprijin sunt forme importante de protecţie socială. **A.** de ş. în economia actuală are două mari funcţii: a) funcţia de asigurare pentru şomeri – oferă un supliment sau o completare a mijloacelor de trai pentru o perioadă precis determinată; b) funcţia de asistenţă pentru şomeri – susţinerea programelor de calificare, recalificare şi reorientare a şomerilor, precum şi a programelor de încadrare în activitate. Prima funcţie a **a.** de ş. este un mijloc de protecţie socială şi un cost social, în timp ce a doua devine o investiţie în resursele umane pentru inserţia şomerilor în viaţa activă şi susţinerea flexibilităţii pieţei muncii (v. Protecţie socială, Costuri sociale). [G.P.T.]

AJUTOR MULTILATERAL, totalitate a ajutoarelor oficiale şi concesionale în bani sau în natură care au ca scop transferul de resurse din ţările dezvoltate în ţările slab dezvoltate în vederea depăşirii stării de subdezvoltare. Cea mai mare parte a **a.m.** se realizează prin intermediul Organizaţiei Naţiunilor Unite şi a instituţiilor sale. Fondurile şi resursele destinate **a.m.** se constituie prin contribuţia ţărilor dezvoltate şi sunt distribuite în funcţie de nevoile ţărilor, de obiectivele şi priorităţile stabilite de către O.N.U. pentru fiecare etapă de dezvoltare. În vederea realizării strategiilor internaţionale pentru dezvoltare adoptate de Adunarea Generală a O.N.U. în ultimele trei decenii de dezvoltare s-a stabilit ca ţările dezvoltate să contribuie anual cu un procent din Produsul lor Naţional Brut la aceste fonduri. Obiectivul a fost atins parţial şi pe durată scurtă, realizându-se, în medie, un procent de 0,3% din P.N.B. Principalele fluxuri de asemenea resurse sunt repartizate pe obiective prin intermediul Programului Naţiunilor Unite Pentru Dezvoltare (P.N.U.D) şi a altor fonduri administrate de O.N.U. Pe plan naţional funcţionează, de asemenea, fonduri de ajutor al ţărilor subdezvoltate, iniţiate de diferite state sau grupe de state. Cu toate neajunsurile şi criticile aduse, **a.m.** a contribuit, de-a lungul timpului, la sporirea în multe ţări a producţiei alimentare, la dezvoltarea infrastructurii şi a comunicaţiilor, la îmbunătăţirea stării de sănătate a populaţiei [P.D.]

AJUTOR MUTUAL, formă de sprijin reciproc între instituții, state sau grupe de state, în anumite situații și în condiții convenite de parteneri. **A.m.** este, de regulă, nerambursabil sau rambursabil în condiții reciproc avantajoase ca: parțial gratuit, nepurtător de dobândă sau cu dobândă modică pe termen lung și cu perioade mari de grație. **A.m.** poate avea forma materială, financiară, tehnică, tehnologică, științifică, comercială ș.a. [C.D.]

ALEATORIU, termen care descrie evenimentele și procesele specifice **teoriei probabilităților** și care relevă caracterul nondeterminat al fenomenelor și proceselor realității. Denumirea de **aleatoriu** vine de la latinescul alea – zar, ceea ce înseamnă eveniment supus întâmplării. Considerarea laturii aleatorii a acțiunilor economice s-a impus pe larg în teoria economică (v. Proces stocastic, Teoria probabilităților, Proces Markov). [D.A.]

ALEGERE (privată, publică, teoria alegerii), acțiune prin care se acordă preferință unei anumite operațiuni, eliminând pe celelalte. **În sens restrâns și original**, teorie a comportamentului de consum al unui individ abstract. Deși acest individualism metodologic rămâne mereu prezent, teoria alegerii s-a extins la producție, la investiții, la plasamente și la decizii publice și colective. Există, prin urmare, teoria alegerilor de portofoliu, teoria alegerilor producătorului, teoria alegerilor de investiții, teoria alegerilor private, teoria alegerilor colective și a funcțiilor bunăstării etc. Această extindere este logică și pertinentă dacă se are în vedere faptul că pentru curentul fondator al acestei teorii – școala marginalistă – economia este știința alegerilor. Privitor la principiile sale, teoria alegerii se bazează pe calculul economic al preferințelor agentului economic. Decizia este luată după ce s-au calculat diferitele avantaje ale fiecărui proiect și a diverselor inconveniente ale acestor proiecte. Sub denumiri diferite (teoria preferințelor, teoria deciziei și a calculului economic), teoria alegerii descrie aceleași comportamente, cu aceleași unelte pentru a se ajunge, cu ipoteze identice sau prea puțin diferențiate, la alegerea (decizia) **optimală. În sens larg,** teoria alegerii pornește de la problema satisfacerii nevoilor, și anume, de la multitudinea de trebuințe umane, aflate într-o diversificare rapidă. Se impune astfel luarea unor decizii care implică întotdeauna alegerea unei alternative în detrimentul altora posibile. Aprecierea unei alegeri ca fiind rațională se face în funcție de ordinea ierarhică a valorilor. Prin aderare la anumite valori, individul își exprimă preferințele și oportunitățile. Actele de preferință pentru obiecte, fenomene și acțiuni economice, precum și pentru anumite sisteme economice au la bază un sistem de aprecieri și evaluări. În mod obișnuit, sistemul de evaluare este centrat pe valori-scop cu caracter generalizator (fericire, timp liber, durata medie de viață etc.), ca și pe alte valori. El este constituit din criterii sau norme de apreciere concretizate mai ales în indicatori precum prețurile, costurile, profiturile, eficiența, rentabilitatea etc. [T.C.G.]

ALEGERE SAU OPȚIUNE PUBLICĂ, curent de gândire economică ce analizează coerența și raționalitatea deciziilor publice folosindu-se de instrumentele analizei microeconomice. Pentru că cei ce acționează în spațiul public urmăresc să maximizeze o utilitate care nu este economică – puterea, consumurile colective, bunurile și avantajele în natură etc. – înseamnă că, de fapt, **o.p.** reprezintă studiul economic al deciziilor de natură politică. De aceea, **o.p.** este, adesea, considerată ca fiind identică cu știința politică. Acest curent de gândire a apărut în SUA, reprezintă Școala din Virginia. [G.P.T.]

ALIENARE, proces istoric de înstrăinare a omului de propria sa activitate și de rezultatele acesteia. Condițiile de viață ale omului scapă de sub controlul său și apar ca forțe străine și ostile lui. Raporturile sociale dintre oameni se obiectualizează, adică îmbracă forma unor raporturi și însușiri ale lucrurilor, ajungând în această formă să-i domine pe oameni. **A.** dobândește cea mai mare manifestare prin autoînstrăinarea omului în actul economic, de producție și prin înstrăinarea vieții generice a omului. Munca înstrăinată îi înstrăinează omului propria sa natură umană, adică viața sa generică, întreaga sa existență. **A.** se manifestă îndeosebi în timpul crizelor economico-sociale, având sorgintea în dereglările specifice mecanismului economic și social. [C.D.]

ALLAIS, MAURICE (n. 1911), economist francez, profesor universitar. Și-a început studiile universitare la Ecole Politechnique din Paris, transferându-se apoi la Școala Națională de Mine (ENMP). Obține doctoratul în inginerie la Universitatea din Paris în 1949. Devine apoi director al Centrului Național de

Cercetări Științifice (CNRS) și profesor de analiză economică la ENMP. În anul 1978, CNSR îi va conferi medalia de aur pentru merite deosebite în promovarea științei. Zece ani mai târziu (1988) va primi Premiul Nobel pentru Economie pentru contribuții în domeniul teoriei piețelor și teoriei alocării eficiente a resurselor. M. Allais are merite importante în dezvoltarea școlii franceze de ingineri economiști. Contribuțiile teoretice ale lui M. Allais se înscriu în câteva domenii mai importante. Un prim domeniu este **echilibrul general și alocarea resurselor** (randament social sau eficacitate maximală – în terminologia lui M. Allais). De numele lui este legată prima formalizare a echilibrului general intertemporal. Tot lui M. Allais îi sunt atribuite primele rezultate ale problemei tatonării walrasiene, rezultate deduse cu mijloacele metodei a II-a a lui Lyapunov sub ipoteze echivalente de stabilitate globală. Cea mai cunoscută contribuție a economistului francez, în privința optimului general, constă într-o expunere completă a teoriei optimului în termenii surplusurilor distribuibile. El definește starea de echilibru general ca o poziție în care nici un surplus distribuibil nu poate fi obținut, întreaga mișcare a sistemului economic fiind descrisă ca o căutare de astfel de surplusuri. **Teoria capitalului și a creșterii economice** reprezintă un alt domeniu în care M. Allais s-a impus. El dezvoltă o formalizare completă a procesului de formare a capitalului și de aici deduce o teorie a creșterii economice, teorie cu implicații directe în analiza eficienței capitalului. **Teoria ciclului de afaceri** este un alt domeniu abordat de M. Allais. Prin analiza optimalității intertemporale și revigorarea teoriei cantității de monedă, el ajunge să explice printr-un singur model stabilitatea locală a unei stări de echilibru, ciclurile de afaceri și starea de hiperinflație. **Teoria alegerii în condiții de risc** este domeniul în care M. Allais depășește descrierea secvențială a procesului de alegere în condiții de risc proprie școlii americane, adăugând un pas suplimentar legat de densitatea de probabilitate. Aici oferă o dezvoltare a Paradoxului St. Petersburg, prin Paradoxul lui Allais. **Op.**: "À la recherche d'une discipline économique". Prémiere partie: l'économie pure" (1943); "Économie et intérêt" (1947); "Les fondements de calcul économique", vol. I-III (1977); "L'impôt sur le capital et la reforme monétaire" (1981); "La théorie générale des surplus", vol. I, II, (1981). [A.D.]

ALLEN, SIR ROY GEORGE DOUGLAS (1906-1983), reputat economist englez, având contribuții deosebite în domeniul statisticii economice, al microeconomiei și macroeconomiei. A fost profesor la celebra London School of Economics încă din 1928, iar din 1944 a fost profesor la Universitatea din Londra. Se remarcă în mod deosebit din 1934 când, împreună cu J.R. Hicks, demonstrează că pentru a asigura panta negativă a curbei cererii în cazul deducerii din curbele de indiferență este suficient să se presupună o ierarhizare ordinală a bunurilor. **Op.**: "Mathematical Analysis for Economists", (Analiză matematică pentru economiști, 1938); "Mathematical Economics" (Economie matematică, 1956); "Macroeconomic Theory – A Mathematical Treatment" (Teoria macroeconomică – o abordare matematică, 1967). [A.D.]

ALOCAREA RESURSELOR, distribuirea, într-o economie, a resurselor sale (factorii de producție) între diferite utilizări pentru a obține un ansamblu de bunuri finale, necesare satisfacerii trebuințelor și asigurării continuității eficiente a activităților economico-sociale. **A.r.** este o componentă a reglării (regularizării) economice și o condiție (premisa) necesară (dar insuficientă) pentru utilizarea rațională, eficientă a resurselor și asigurarea echilibrului economic. În modelul teoretic al economiei de piață, **a.r.** se realizează prin mecanismele "mâinii invizibile" (al prețurilor și concurenței perfecte), raportul cerere-ofertă. Dinamica prețurilor și anticipările agenților economici perfect și corect informați sunt instrumentele principale prin care și pe baza cărora are loc extinderea (restrângerea) diferitelor activități și, implicit, deplasarea resurselor economice dintr-un domeniu în altul (și în profil teritorial). Datorită imperfecțiunilor pieței, **a.r.** este, în fapt, atât rezultatul mecanismelor pieței, cât și al acțiunilor reglatoare ale factorilor instituționali care folosesc cadrul legislativ și pârghiile economico-financiare pentru a supraveghea, completa și corecta mecanismele pieței încât să minimizeze pierderile de eficiență și diferențele dintre costurile și beneficiile private și cele sociale (v. Resurse economice, Reglare economică, Eșecul piețelor). [G.I.]

ALOCAȚIE, sumă de bani provenită de la bugetul de stat, destinată satisfacerii anumitor nevoi personale și colective. **A. bugetară**, suma bănească repartizată

periodic din bugetul de stat în vederea angajării cheltuielilor prevăzute pentru instituţiile publice sau acordarea de sprijin financiar (inclusiv valutar) întreprinderilor, instituţiilor şi membrilor societăţi. În cazul politicii familiale, statul prestează o serie de servicii care cuprind, în principal: **a. de stat pentru copii** până la o anumită vârstă, care se acordă lunar, în mărimi diferenţiale, în funcţie de numărul copiilor întreţinuţi de familie; **a. pentru naştere** (prenatale şi postnatale); **a. pentru deces**; **a. pentru locuinţe**; **a. specifice** (începerea şcolii, orfani, părinţi despărţiţi, handicapaţi) (v. Subvenţie). [S.C.]

ALTERNATIVE NONMONETARE, elemente implicate în luarea deciziilor privind utilizarea resurselor care nu pot fi exprimate în formă monetară. De exemplu, la angajarea mâinii de lucru, **a.m.** includ riscul, condiţiile de lucru, prestigiul, factori similari, nu însă şi perspectiva creşterii câştigurilor în timp, care este un element monetar. În folosirea capitalului, riscul este principalul factor, deşi în anumite domenii abilitatea de a atrage rapid fonduri este adesea mai importantă. Aceste elemente nonmonetare trebuie să ţină seama şi de veniturile monetare în analiza alocării resurselor. În acest sens, se pune problema convertirii unor elemente nonmonetare în echivalente monetare (v. Decizie economică). [A.D.]

AMANETARE, operaţie prin care un debitor pune la dispoziţia creditorului său un bun, care garantează plata la scadenţă a unei obligaţii de plată. Dacă debitorul nu reuşeşte să achite la scadenţă obligaţia asumată, atunci creditorul poate vinde bunul depus ca amanet (v. Gaj). [D.N.]

AMENDĂ, sancţiune concretizată în plata unei anumite sume de bani, reglementată prin acte normative, suportată de persoane fizice şi/sau juridice pentru abateri privind îndeplinirea unor obligaţiuni cu caracter fiscal, civil sau administrativ, ori pentru săvârşirea unor infracţiuni prevăzute de lege. **A.** este o sursă de venituri pentru administraţiile publice şi, totodată, o pârghie economico-financiară în mecanismul economico-social. [S.C.]

AMORTIZARE, (1) reducerea şi, în final, stingerea unei datorii sau obligaţii prin plăţi repetate; de exemplu, amortizarea unui împrumut prin restituirea periodică a unor rate determinate de-a lungul perioadei de acordare a împrumutului. (2) Concept sinonim cu reflectarea în formă bănească a deprecierii capitalului fix, **a.** fiind un termen utilizat mai ales în teoria şi practica financiar-contabilă. Din această viziune, reflectă procesul de repartizare şi transfer al costului istoric al capitalului fix (activelor imobilizate) asupra cheltuielilor de exploatare şi, totodată, de recuperare şi conservare în întreprindere a resurselor de finanţare a acestor active în vederea reconstituirii (înlocuirii) lor. (3) Ca expresie monetară a deprecierii capitalului fix pe durata previzionată de utilizare a acestuia, **a.** este un element component al costului de producţie; scopul ei este acela de a face să se regăsească cheltuielile cu investiţiile directe în preţul produselor finite. Sumele astfel recuperate nu rămân însă nefolosite până la înlocuirea bunurilor de capital fix scoase din funcţiune. De regulă, în practica afacerilor unei firme, **a.** este tratată ca o parte a cash flow-ului şi are ca destinaţie plata împrumuturilor ajunse la scadenţă, achiziţionarea de noi bunuri de capital fix sau folosirea lor pentru investiţii în alte afaceri (v. Capital fix, Investiţii). [M.Gh.]

ANALIZA VALORII, procedeu orientat spre realizarea funcţiilor necesare ale unui produs, serviciu sau proces cu un cost minim, fără a fi afectate calităţile, fiabilitatea, performanţele şi condiţiile de livrare ale acestora. Termenul a fost folosit iniţial şi lansat în limbajul tehnico-economic de americanul Lawrence D. Miles în primii ani de după cel de-al doilea război mondial. Tot L.D. Miles este acela care a delimitat **a.v.** de ingineria valorii, când termenii începuseră să fie utilizaţi în mod sinonim. Spre deosebire de ingineria valorii, care analizează problemele pe etapele proiectării şi dezvoltării produselor şi proceselor, **a.v.** foloseşte aceleaşi tehnici de analiză la produsele şi procesele deja existente. Pe scurt, **a.v.** este un procedeu sistematic de ameliorare a produselor, orientat către realizarea funcţiilor specifice, îndeosebi a funcţiei principale a produselor. Lucrările de specialitate în domeniu operează cu denumirea generală de "valoare economică", care, după autori, însumează patru tipuri de valoare: de întrebuinţare, estetică, de schimb şi preţul de cost. În acest context, costul poate spori fără a mări valoarea produsului. Mai mult, dacă valoarea de întrebuinţare, valoarea estetică şi valoarea de schimb nu cresc odată cu creşterea costurilor, atunci valoarea economică a produsului se reduce.

Ca urmare, problema principală este cea a eliminării costurilor nejustificate, concomitent cu realizarea funcțiunilor specifice ale produsului. Pe baza **a.v.**, producătorul trebuie (poate) să proiecteze, să asimileze, să producă și să comercializeze la un anume cost necesar la care, adăugându-se un beneficiu acceptabil, asigură un preț competitiv. Deci, beneficiul și valoarea sunt strâns legate între ele (v. Cost, Beneficiu, Valoare). [D.N.]

Analiză calitativă (v. METODĂ)

Analiză cantitativă (v. METODĂ)

ANALIZĂ CONTABILĂ, metodă de cercetare, pe bază de documente, a fiecărei operații economico-financiare, prin descompunerea ei în elementele componente în vederea stabilirii conturilor corespondente și a părții acestora (debit sau credit) în care urmează să se înregistreze operația respectivă, concomitent și cu aceeași sumă. Efectuarea **a.c.** a operațiilor economice și financiare în vederea înregistrării lor în conturi parcurge în general următoarele etape: a) stabilirea naturii operației economice sau financiare; b) determinarea modificărilor pe care le produce operația economică sau financiară în bilanț; c) stabilirea conturilor corespondente; d) aplicarea regulilor de funcționare a conturilor; e) întocmirea formulei contabile. Scopul final al **a.c.** a fiecărei operații economice sau financiare îl constituie stabilirea corectă a formulei contabile cu ajutorul căreia se reflectă operația respectivă în conturi. **A.c.** permite înregistrarea exactă a operațiilor economice și financiare în conturi și evită înregistrarea mecanicistă și intuitivă, motiv pentru care utilizarea ei este absolut obligatorie (v. Contabilitate). [C.D.]

ANALIZĂ COST-BENEFICIU, metodă de evaluare a oportunității implementării unui proiect, ca și a continuării unei afaceri prin compararea avantajelor obținute cu costurile făcute. Indicatorii calitativi folosiți în **a.c.-b.** sunt: rata rentabilității interne, valoarea actuală netă; rata rentabilității financiare. Determinarea contribuției nete a proiectului sau activității la obținerea avantajelor întâmpină numeroase dificultăți, prețurile și costurile fiind mărimi aflate sub influența multor altor procese decât cele ce țin de desfășurarea activității la nivelul firmei. De aceea, **a.c.-b.** apelează la numeroase evaluări și reevaluări menite să exprime cât mai corect costurile unei activități, respectiv, avantajele ce decurg din aceasta. [D.N.]

Analiză dinamică (v. METODĂ)

ANALIZĂ ECONOMICĂ, modalitate de studiere, cunoaștere și interpretare a activității economice la diferitele niveluri de existență a acesteia. (1) **În sens larg, a.e.** cercetează întreaga viață economică pentru a răspunde la o serie de întrebări ce reprezintă probleme economice fundamentale, și anume: ce producem? cât producem? cum producem? și pentru cine producem? În această viziune, **a.e.** reprezintă teoria economică generală a micro și macroeconomiei. Scopul **a.e.** poate fi explicativ, teoretic sau aplicativ, practic. Când **a.e.** urmărește să explice de ce se derulează actele și faptele economice, ea are un caracter **pozitiv**. Dimpotrivă, când scopul urmărit este aplicativ, cum, în ce mod, în ce fel trebuie să se modifice realitatea economică, **a.e.** are un caracter **normativ**. Cele două aspecte ale **a.e.** se află în interdependență, se presupun reciproc, în sensul interrelației care există între teoria economică, realitatea economică și politica economică. (2) **În sens restrâns, a.e.** reprezintă o modalitate de examinare a fenomenelor și proceselor economice prin descompunerea lor în componente esențiale. În acest sens, scopul **a.e.** este de a descoperi caracteristicile esențiale ale părților componente ale întregului cercetat, interacțiunile dintre ele și de a oferi concluziile necesare sintezei, la nivelul fenomenului sau procesului studiat. Ca urmare, în cercetarea activității economice, **a.e.** precede și însoțește sinteza, ele condiționându-se reciproc. **A.e.**, ca **metodă de cunoaștere**, efectuează cercetarea pornind de la simplu la complex, de la concret la abstract, punând bazele descoperirii legăturilor structurale și cauzele la nivelul sistemelor și subsistemelor economice. Împreună cu sinteza, **a.e.** oferă concluzii deosebit de importante pentru deciziile ce urmează să se adopte la diferitele niveluri ale activității economice. Există mai multe criterii de a delimita tipurile de **a.e.**, fiecare criteriu dând naștere la mai multe forme (genuri) ale acesteia. (a) **După momentul în care se efectuează** față de fenomenele și procesele cercetate, **a.e.** este **retrospectivă** (post-factum) – pentru faptele petrecute într-o perioadă anterioară, **curentă** (operativă) – pentru actele și faptele eco-

nomice examinate în timpul producerii lor, **prospectivă** (previzională) – pentru viitoarele tendințe care se prefigurează în activitatea economică. (b) **În raport de evoluția în timp a fenomenelor și proceselor economice, a.e.** este **statică** – în sensul că cercetează activitatea economică la un moment dat, **dinamică** – în sensul că studiază actele și faptele economice în mișcarea lor. (c) **În funcție de nivelul la care se desfășoară și de sfera ei de cuprindere, a.e.** este **microeconomică** – pentru actele și faptele economice ce au loc la nivelul agenților economici sau al pieței specifice, **mezoeconomică** – pentru activitatea economică integrată între micro și macroeconomie, **macroeconomică** – pentru activitatea economică privită la scara întregii economii naționale, **mondoeconomică** – pentru fenomenele și procesele economice ce au loc la scară internațional-zonală sau internațional-globală. (d) **În funcție de laturile realității** ce sunt studiate, **a.e.** este **cantitativă** – pentru actele și faptele economice ce pot fi cuantificate, exprimate statistic, **calitativă** – pentru interpretarea fenomenelor și proceselor economice în vederea elaborării de concepte, principii și teorii economice. **A.e.** permite desprinderea și cuantificarea factorilor cu influență pozitivă sau negativă în economie, stabilirea gradului de funcționalitate între rezultate și intrări, măsura rentabilității firmei, evidențierea evoluției în timp a indicatorilor economici etc. Studiile de **a.e.** impun un ansamblu de cunoștințe din domeniile economiei, statisticii și informaticii, matematicii, ecologiei și psihosociologiei etc., fapt ce le conferă un profund caracter inter și multidisciplinar. Concluziile **a.e.** se bazează pe judecăți de valoare, în cadrul cărora analiza cantitativă, cu metodele și procedeele folosite, are un rol de instrument de lucru, ajutător, analiza calitativă fiind determinantă. Descoperirile **a.e.** servesc la o mai bună cunoaștere a realității economice, verificându-se în timp exactitatea unor principii și teorii anterioare, permit o mai bună fundamentare a deciziei în actul conducerii, ca și elaborarea unor prognoze sau alternative de urmat, de mare interes pentru teoria și practica economică. **A.e.** se poate desfășura în echipe, cu un caracter inter și *multidisciplinar*, unde coordonarea studiilor trebuie realizată de o persoană cu o largă deschidere teoretică și cu o bogată experiență în domeniu, în măsură să asigure colaborarea între analiști, să conjuge toate instrumentele și procedeele de investigare și să le subordoneze cunoașterii esenței actelor și faptelor economice cercetate (v. Știință economică, Metodă de cercetare). [P.C.]

ANALIZĂ FACTORIALĂ, metodă de analiză economico-statistică care studiază structura matricelor de covariație și corelație, cu scopul identificării influenței diferiților factori asupra evoluției unui fenomen. Se consideră că variabilele supuse observării ($x_1, x_2, ..., x_n$) au o repartiție normală multidimensională cu matricea de covariație (C_{ij}). Ipoteza de bază a **a.f.** este dată de egalitatea

$$x_i = \sum_{r=1}^{k} l_{ir} f_r + \varepsilon_i,$$

unde: f_r – factorul elementar r; k – numărul de factori în care poate fi descompusă variabila x_i, număr care se determină prin calcule în funcție de nivelul de detaliere al analizei; l_{ir} – un coeficient numit sarcina factorului r în variabila de ordinul i, sau sarcină a variabilei i asupra factorului r; ε_i – elemente reziduale aleatorii. Aceste elemente sunt considerate independente între ele, cât și față de factorii f_r sau variabila x_i. Ecuația de mai sus arată că orice variabilă x_i poate fi descompusă ca o combinație liniară a factorilor de influență fk. Metoda de estimație a valorilor factorilor pe baza variabilelor observate x_1, $x_2, ..., x_n$ a fost preconizată pentru prima dată de către Thomson în anul 1951 și denumită **metoda regresiei.** În cercetările economice, **a.f.** este folosită în următoarele direcții: (a) reducerea numărului de indicatori care caracterizează un anumit fenomen fără o pierdere substanțială de informație; (b) obținerea unor indicatori economici sintetici; (c) verificarea unor ipoteze privind factorii de influență asupra unui fenomen economic; (d) clasificarea unor mărimi economice, caracterizate printr-un set de caracteristici independente etc. [A.D.]

ANALIZĂ FINANCIARĂ, metodă de cercetare a fenomenelor și proceselor economice din punct de vedere financiar. **A.f.** studiază cheltuielile, veniturile și rezultatele financiare pe care le antrenează orice activitate economică pentru a descoperi cauzele care au influențat pozitiv sau negativ evoluția lor și întreprinde măsurile necesare care să contribuie la reducerea costurilor de producție și la îmbunătățirea calității produselor și serviciilor, la creșterea gradului de rentabilitate a activității (v. Analiză economică, Rentabilitate). [P.C.]

ANALIZĂ FOURIER, metodă prin care seriile de timp pot fi transformate în valori discrete. **A. Fourier** presupune existența a N puncte x_1,....., xN și posibilitatea de derivare a funcției x(t) care trece prin fiecare din cele N puncte. Aceasta poate fi realizată făcând x*(t) o funcție liniară de N termeni trigonometrici. Versiunea Fourier a seriilor xt este dată de $x_t N^{-1/2} a_0 + \frac{\sqrt{2}}{N} \sum_{i=1}^{n-1} (a_i \cos\lambda_i t + b_i \sin\lambda_i t)$, pentru $n > \frac{N}{2}$, unde N este par, iar a_0, a_i și b_i sunt coeficienți Fourier. Atunci când seriile de timp sunt transformate în acest mod, efectele acestor operații precum ajustările seriale pot fi efectiv analizate. [H.C.]

ANALIZĂ INPUT-OUTPUT, metodă de studiu al interdependențelor cantitative dintre activități economice corelate, de comensurare empirică a legăturilor dintre diversele industrii (sectoare, zone etc.) producătoare și consumatoare din cadrul unei economii naționale. Producția unei industrii poate fi destinată consumului final, adică populației, sectorului public și exportului sau (și) producerii de noi bunuri, inclusiv consumului intern propriu. Producția totală a fiecărei industrii poate fi reprezentată printr-o ecuație care cuprinde consumul final și consumurile intermediare. Dacă, de exemplu, presupunem că într-o economie națională sunt produse numai bunurile X_1 și X_2, atunci:

$$X_1 = C_1 + a_{11}X_1 + a_{12}X_2$$
$$X_2 = C_2 + a_{21}X_1 + a_{22}X_2,$$

unde: C_1 și C_2 exprimă consumul final din producția totală de X_1 și X_2, iar a_{11}, a_{12}, a_{21}, a_{22} sunt coeficienți tehnici care reflectă cantitățile de bunuri X_1 și X_2 cerute pentru a produce o unitate de X_1 și, respectiv, de X_2. Nivelurile acestor coeficienți se determină pe baza fluxurilor reale interindustriale, care sunt cuprinse în tabelul intrări-ieșiri. Cele două ecuații pot fi redate sub formă matriceală:

$$X = C + AX \quad \text{sau} \quad X = I(1\text{-}A)\text{-}1\ C,$$

unde: X este vectorul ieșirilor (outputurilor); X_1 X_2, C este vectorul cererii finale C_1 C_2; AX exprimă cererea totală pentru bunurile intermediare; A reprezintă matricea structurală $\begin{pmatrix} a_{11} & a_{12} \\ a_{21} & a_{22} \end{pmatrix}$. Această matrice constituie principala sursă de informații empirice privind structura intrării (inputurilor) în diversele industrii și sectoare ale unei economii. Pe baza acestor informații pot fi elaborate studii macro și microeconomice privind: efectele schimbărilor tehnologice asupra productivității factorilor de producție; impactul modificării inputurilor asupra outputurilor, influența modificării salariilor, taxelor și impozitelor asupra prețurilor; utilizarea resurselor naturale și de muncă; evoluția investițiilor și a producției, a cererii și ofertei agregate; relațiile economice internaționale și interregionale; managementul afacerilor etc. **A.I.-O.** a fost elaborată de Wassily Leontief și reprezintă o adaptare a teoriei neoclasice a echilibrului general la studiul empiric al interdependenței cantitative dintre activități economice corelate. Eficacitatea metodei și posibilitățile de utilizare a ei în analiza diferitelor probleme depinde în principal de volumul și calitatea informațiilor (v. Analiză economică, Tabelul input-ouput). [G.C.]

ANALIZĂ MARGINALĂ, tehnică de studiere a modificărilor unei variabile economice dependente (y), corespunzătoare unor modificări foarte mici "la margine", care au loc în cazul unei variabile independente (X), pornind de la o valoare dată a acesteia. Valoarea marginală se determină pe baza raportului dintre modificarea variabilei dependente (Δy) și modificarea variabilei independente (Δx). De fapt, ea reprezintă prima derivată a funcției

$$y = f(x),\ dy/dx = \frac{df(x)}{dx}.$$

A.m. are o largă aplicabilitate în teoria și practica micro și macroeconomică, unde deciziile economice trebuie să fie fundamentate nu numai pe schimbările medii ale efectului, ci și pe schimbările marginale ale acestuia. Dacă valoarea medie exprimă nivelul producției sau consumului pe întregul interval cuprins între zero și o mărime dată, aleasă printr-o decizie economică, valoarea marginală măsoară cât de mult s-a produs ori s-a consumat în intervalul dintre două sau mai multe decizii posibile. În tabelul de mai jos se prezintă patru niveluri posibile ale producției bunului x (Q), venitul total încasat (VT), costul total de producție (CTP), venitul marginal (VM) și costul marginal (CM).

Q (unit.)	VT (u.m.)	CTP (u.m.)	VM = ΔVT/ΔQ	CM = ΔCTP/ΔQ
1	10	8	10	8
2	20	15	10	7
3	30	25	10	10
4	40	36	10	11

Între modificarea producției și cea a profitului există o relație pozitivă, când VM > CM, și o relație negativă, dacă VM < CM. Profitul este maxim când VM = CM. La nivel microeconomic, **a.m.** se aplică în procesul de alocare optimă a resurselor, în scopul maximizării profitului sau utilității totale. Din utilizarea **a.m.** rezultă următoarele concluzii generale în legătură cu raportul dintre valoarea marginală, valoarea totală și cea medie: a) Când valoarea marginală este pozitivă (negativă), valoarea totală crește (scade); b) Dacă valoarea marginală este mai mare (mai mică) decât valoarea medie, aceasta din urmă crește (scade); c) Valoarea marginală este egală cu cea medie la nivelul extrem maxim sau minim, al acesteia din urmă (v. Cost marginal, Productivitate marginală, Utilitate marginală, Venit marginal). [G.C.]

Analiză normativă (v. ECONOMIE NORMATIVĂ)

Analiză pozitivă (v. ECONOMIE POZITIVĂ)

Analiză statică (v. ANALIZĂ ECONOMICĂ)

ANALIZĂ STATISTICĂ, metodă de observare și interpretare a fenomenelor de masă, concretizate prin complexitate și variabilitate de tip stocastic. **A.s.** studiază fenomenele de masă din punct de vedere cantitativ în condiții specifice de timp, spațiu și organizare, și le interpretează ca fenomene probabile. Întrucât fenomenele de masă au un grad mare de variație, chiar dacă aparțin aceleiași esențe, **a.s.** trebuie să țină seama de principiile teoriei probabilităților, ca și de cerințele legii numerelor mari. În studierea fenomenelor de masă, **a.s.** se folosește de: **colectivitatea statistică** – formă sub care se delimitează și se definesc fenomenele de masă din economie și societate (de persoane, de obiecte, de evenimente de agenți economici, de idei sau opinii etc.); **unitățile colectivității statistice** – statice sau dinamice, simple sau complexe; **caracteristicile statistice** sau **variabilele statistice** de timp, de spațiu și atributive, calitative și cantitative cu variație continuă sau discretă, alternative sau nealternative, primare sau derivate; **datele statistice** obținute prin experimente, observații, numărare, măsurare sau din calcule; **informațiile statistice** – ca expresii ale mesajului datelor; **indicatori statistici** și **modele statistice** – în calitate de construcție logică sau matematică a trăsăturilor momentelor, corelațiilor esențiale din viața reală a fenomenelor și proceselor. În vederea satisfacerii nevoii de informații pentru **a.s.** se organizează **culegerea datelor statistice** (observarea statistică) prin observări totale, parțiale, curente, periodice, directe sau indirecte. În cadrul metodelor de culegere a datelor, cele mai importante sunt: recensământul, rapoarte statistice, sondaje statistice, anchete statistice, observarea părții principale (panelul), monografia. Datele statistice culese prin diverse **metode** sunt supuse unui **control** riguros pentru depistarea și eliminarea erorilor, prin verificarea completitudinii și autenticității acestora. Datele statistice înregistrate sunt **prelucrate** cu ajutorul unor operații care permit trecerea de la date individuale la indicatori derivați, sintetici, concretizate în **clasificări statistice, gruparea datelor statistice, agregarea (centralizarea) datelor statistice.** În vederea derulării **a.s.** se trece la prezentarea datelor statistice sub diferite forme: **tabele statistice** – simple, utilizate în prelucrare, structurate pe clase și grupe de variație, de contingență, de prezentare a valorilor funcțiilor biometrice și a repartițiilor statistice teoretice –, **serii statistice** – de repartiție, cronologice, teritoriale, descriptice –, **grafice** sub forma figurilor geometrice, sistemelor de coordonate, hărți, desene figurale etc., **indicatori statistici derivați, indicatorii tendinței centrale** sub forma **indicatorilor medii** – medie aritmetică, media armonică, media pătratică, media geometrică, media de ordinul "r", – și indicatorilor de **poziție** – valoarea modală a caracteristicii, cuantile. Pe baza acestor elemente, **a.s.** trece la **cercetarea variabilității față de tendința centrală** prin elaborarea **indicatorilor simpli ai împrăștierii** (sub forma amplitudinii împrăștierii, abaterii intercuantilică, abaterilor individuale), **indicatorilor sintetici ai împrăștierii** (sub forma abaterii medii absolute, dispersiei, abaterii medii pătratice, coeficientului de omogenitate). O importanță deosebită în **a.s.** are caracterizarea statistică a formei de repartizare a frecvențelor și concentrarea frecvențelor în seriile de repartiție. **A.s.** studiază

raportul dintre necesitate şi întâmplare, încercând să fundamenteze **legile statistice** (stocastice), sub formă de tendinţe valabile pentru un ansamblu de unităţi individuale. În legătură cu această problemă există două puncte de vedere: a) pot fi descoperite legi statistice, în înţelesul de aproximaţiuni sumare, pe baza cărora se pot obţine unele orientări preţioase pentru viitor, fără a fi considerate previziuni cu pretenţie de preciziune; b) dat fiind complexitatea şi variabilitatea condiţiilor în care se desfăşoară viaţa reală, este îndoielnic să se poată generaliza tendinţe, fără a comite o eroare (v. Analiză economică). [P.C.]

ANALIZĂ STRUCTURALĂ, metodă de cercetare ştiinţifică care îşi propune să studieze structurile sistemelor, cu scopul de a evidenţia principalele legături dintre elementele acestora, precum şi transformările interne care modifică raporturile dintre aceste elemente. Punctul de plecare al metodei se află în *Teoria Generală a Sistemelor* şi în *Structuralism*. **A.s.** constă într-un ansamblu de procedee axate pe recunoaşterea şi compararea diferenţelor, a reţelelor structurale care dezvăluie transformările posibile, astfel încât relaţiile dintre elementele unui sistem să rămână invariante atunci când elementele sunt supuse variaţiei. Aplicarea în domenii diverse de cercetare, de la antropologie şi lingvistică, până la studiul afecţiunilor nervoase, metoda structurală relevă valenţe multiple ale conceptului de structură. Metoda structurală a cunoscut şi aplicaţii în domeniul economic. Încă din 1929, E. Wageman considera, în lucrarea sa *"Structur und Rhythmus der Weltwirtschaft"*, că în analiza ciclurilor economice trebuie să se ţină seama de particularităţile structurilor diferitelor economii naţionale. Suedezul J. Akerman arată în lucrarea *"Structures et Cycles Économiques"*, din 1957, că evoluţia structurilor economiilor naţionale şi instabilitatea în funcţionarea acestor structuri reprezintă principalele cauze ale fluctuaţiilor ciclice ale dezvoltării economice. Importante eforturi de identificare a structurilor macroeconomice au fost făcute şi de economiştii de orientare marxistă, economişti care revendică paternitatea metodei structurale în operele lui Karl Marx. Dincolo de exagerările metodologice sau chiar ideologice, metoda structurală, ca şi conceptul de structură rămân instrumente importante de analiză macroeconomică. În prezent, metoda input-output, fundamentată de Wasily Leontief, ca de altfel întregul sistem al Contabilităţii Naţionale, implică un ansamblu de instrumente ale analizei structurale prin care se caută să se identifice din timp disfuncţionalităţi apărute în sistemul economic naţional şi să se evidenţieze propagarea unor anumite efecte la nivel macroeconomic. În general, teoriile privind dinamica structurilor macroeconomice sunt legate de teorii şi modele ale creşterii şi dezvoltării economice. O bună parte a acestor modele de creştere/dezvoltare macroeconomică au şi variante multisectoriale (v. Abordarea sistemică). [A.D.]

ANCORĂ DE SUSŢINERE A POLITICILOR MACROECONOMICE, instrument relativ fix în ansamblul unei anumite politici economice, în jurul căruia sunt lăsate să oscileze variabilele de bază ale acestei politici. Termen economic folosit prin comparaţie cu ancorele folosite în navigaţie şi construcţii. Prin **a. de s. a p.m.** se asigură consistenţă şi convergenţă politicii macroeconomice în ansamblul ei. De pildă, adesea, rata dobânzii sau baza monetară sunt declarate doctrinar şi folosite în practică ca ancore de susţinere a politicii monetare. Apoi, prin instrumentele şi mecanismele politicii monetare se exercită rolul activ, dar indirect al economiei monetare asupra economiei reale. În alte situaţii, în condiţii diferite şi sub influenţa unor doctrine de altă orientare, **a. de s. a p.m.** este deficitul bugetar, fundamentat economic şi adoptat de legislativ (v. Politici macroeconomice). [D.N.].

ANDOSAMENT, operaţiune prin care un titlu de credit, sub forma efectelor de comerţ, circulă de la un beneficiar la altul, în virtutea înscrierii pe verso-ul hârtiilor de valoare respective a transferului menţionat de andosant către un alt beneficiar, numit andosator. În cazul în care debitorul nu plăteşte la scadenţă beneficiarului suma înscrisă pe titlul de credit andosat, andosantul are obligaţia de a achita această creanţă (v. Gir). [S.C.]

ANDOSARE, operaţiune care certifică transferul unei creanţe de la o persoană la alta, prin menţinerea pe verso-ul unui titlu de credit (bilet la ordin, cambie, trată, cec, conosament etc.) a persoanei împuternicite să încaseze la scadenţă suma înscrisă pe aceste instrumente de credit. Persoana care efectuează **a.** (andosantul) răspunde solitar pentru plata la termenul fixat a valorii titlului acordat, andosat. **A.** este de două

feluri: nominală sau la purtător. **A. nominală**, atunci când, pe lângă semnătura andosantului, se precizează şi numele noului proprietar. **A.** la **purtător**, atunci când menţiunea conţine numai semnătura andosantului (v. Gir). [S.C.]

ANGELESCU, ION N. (1884-1930), economist român, profesor universitar, propagator al teoriei solidarismului social-economic în condiţiile societăţii burgheze prin cooperaţie, asigurări sociale şi sindicalism. Studii şi doctorat în ştiinţe economice la Universitatea din München. S-a remarcat prin ample şi profunde cercetări ştiinţifice, printr-o prestigioasă activitate didactică universitară, precum şi printr-o preocupare susţinută pentru dezvoltarea publicisticii economice româneşti. Prin întreaga sa operă, ca şi prin activitatea de predare şi de conducere a învăţământului superior economic (a fost rectorul Academiei Comerciale în perioada 1924-1929, principal ctitor al monumentalei clădiri A.S.E. din Piaţa Romană), I.N. Angelescu poate fi apreciat ca unul dintre cei mai prolifici economişti români din ajunul primului război mondial şi deceniul care i-a urmat, ca un patriot ferm, extrem de activ în viaţa social-politică şi universitară. În opera lui I.N. Angelescu un loc important îl ocupă istoria economică. El este specialistul care, pentru prima dată, a încercat să prezinte într-o formă cuprinzătoare evoluţia vieţii economice rurale şi urbane la români. El a abordat pe larg problemele metodei de cercetare economică, contribuind la dezvoltarea multora dintre laturile acesteia, demonstrând astfel o bogată erudiţie în domeniu şi, totodată, o vigoare invidiată de contemporanii săi. I.N. Angelescu a acordat o atenţie deosebită mecanismului de funcţionare a economiei româneşti în anii de după primul război mondial. În lucrarea sa principală pe această temă, "Cunoaşterea şi conducerea pieţei economice", el preciza: a cunoaşte este scopul oricărei lucrări de ştiinţă economică şi a conduce este scopul oricărei politici economice pe baza normelor de conducere scoase din legile mecanismului vieţii economice. În ceea ce priveşte rolul statului în economie, I.N. Angelescu se pronunţa împotriva celor care negau acest rol, făcând precizarea că dimensiunea acţiunii economice a statului, sub forma regiei proprii, este o chestiune de oportunitate. Era deschis transformărilor democratice în economia României Mari, considerând că acestea se pot asigura prin cooperaţie, sindicalism şi asigurări sociale. El se pronunţă însă împotriva democratizării formale, doar juridice. Marea reformă, pe care o aşteaptă timpul – sublinia el – nu va fi una juridică formală, ci una economică, reală de schimbare a repartizării avuţiilor. Prin schimbarea repartizării avuţiilor se deplasează puterea politică reală şi prin aceasta se schimbă într-adevăr ordinea de drept; nu se creează drept în coduri, ci dreptul trăieşte în viaţa economică şi socială. **Op.**: "Originea răzeşilor şi moşnenilor. Caracterul codevălmăşiei lor" (1909); "Principii de metodă şi regularităţi statistice. Mişcarea criminalităţii în România în ultimii 35 de ani" (în germană, 1912); "Cooperaţia şi socialismul în Europa" (1913); "Asigurările sociale în statele moderne" (1913); "Evoluţia comerţului exterior al României" (în franceză, 1914); "Cunoaşterea şi conducerea pieţei economice" (1914); "Istoria comerţului universal în legătură cu istoria economică şi cu istoria culturii popoarelor" (1915); "Politica economică a României faţă de politica economică imperialistă" (1923); "L'accroissement de la production et son influence sur les variations du Change en Roumanie" (1924); "Situation et organisation economique de la Roumanie en 1926" (1927). [D.N.]

ANTICIPAŢII ADAPTIVE, anticipaţii formate pe baza experienţei din trecut. De exemplu, anticipaţiile privind inflaţia sunt construite ca medie a ratelor inflaţiei din trecut. Această perspectivă asupra formării anticipărilor sugerează că schimbările în anticipaţii sunt lente şi depind de modificarea datelor privind trecutul. Matematic, acest lucru se poate scrie astfel:

$$\pi_t^e = (1-\lambda)\sum_{j=0}^{\infty}\lambda^j\pi_{t-j}$$

unde:

π_t^e = anticipaţie adaptivă a inflaţiei la momentul t

π_{t-j} = inflaţia la momentul t-j

λ = constantă a valorii cuprinse între 0 şi 1

Dacă rata inflaţiei în perioada trecută a fost 5%, anticipaţiile pentru viitor vor fi 5%. Dacă rata inflaţiei a crescut spre 10%, anticipaţiile privind inflaţia în perioada viitoare vor creşte încet spre 10%. În primul an, inflaţia anticipată va creşte la 6%, în al doilea an la 7% ş.a.m.d. Anticipaţiile adaptive au fost corectate ţinând seama de faptul că oamenii folosesc şi alte informaţii decât datele privind trecutul, atunci când

își formulează anticipațiile față de o variabilă (v. Anticipări raționale). [D.C.]

ANTICIPAȚII RAȚIONALE, anticipații identice cu prognozele optime formulate pe baza tuturor informațiilor disponibile. De exemplu, anticipațiile indivizilor privind inflația sunt influențate nu numai de informațiile privind prezentul și trecutul, ci și de predicțiile lor asupra politicii monetare și de noile informații disponibile. Din perspectiva anticipațiilor raționale, politicile economice sunt ineficiente. [D.C.]

ANTICIPĂRI DE PREȚ, previziuni sau pur și simplu presupuneri privind nivelul viitor al prețurilor în general sau doar pentru un singur produs. De cele mai multe ori, **a. de p.** reprezintă extrapolări ale tendințelor prezente ale prețului unui produs. **A. de p.** influențează cererea de pe piața bunului, în sensul creșterii cererii prezente în detrimentul celei viitoare. În cazul în care **a. de p.** au în vedere nivelul general al prețurilor, legătura cu fenomenul inflaționist este evidentă. De exemplu, măsurile administrative de frânare a inflației pot fi compromise, dacă **a. de p.** ale agenților economici capătă forma unor anticipări inflaționiste, ceea ce duce la o sporire a masei monetare prin creșterea vitezei de circulație a monedei. Mizând pe o creștere generalizată a prețurilor în forță, agenții economici caută să scape cât mai repede de moneda pe care o dețin (v. Anticipații adaptive). [A.D.]

Anticipări inflaționiste (v. ANTICIPĂRI DE PREȚ)

ANTICIPĂRI RAȚIONALE, (1) tendința participanților la schimb de a prevedea și de a anticipa acțiunile vizând modificarea rezultatelor pieței. (2) Ipoteză după care agenții economici sunt perfect raționali și utilizează totalitatea informațiilor de care ei dispun mai bine decât cei mai competenți specialiști și oameni politici. (3) Acele teorii (teoreme) care, în emiterea concluziilor privind acțiunea economică, se folosesc de axioma ineficacității politicilor economice și de ipoteza flexibilității instantanee și perfecte a prețurilor (v. Anticipări adaptative). [D.C.]

Antidumping (v. DUMPING)

ANTREPRENOR, (1) persoană fizică sau juridică care se obligă, pe baza unor clauze și condiții contractuale, să execute diferite lucrări (industriale, de construcții etc.) în beneficiul altei persoane sau organizații, în schimbul unei sume de bani dinainte convenite. (2) Tip de agent economic reprezentativ în economia de piață, care adoptă un comportament de esență activă și novatoare, specific sistemelor economice bazate pe concurență, risc și inițiativă privată. În această accepțiune antreprenorul este sinonim cu întreprinzătorul, termen mai frecvent utilizat în literatura de specialitate din țara noastră (v. Întreprinzător). [M.Gh., D.H.]

ANUITATE, sumă de bani plătită anual, o anumită perioadă de timp, de către un debitor în vederea rambursării unui împrumut. Cuprinde suma de bani ce trebuie restituită în anul respectiv plus dobânda anuală. După momentul efectuării plății, poate fi **a.** de amortizare, plătită la sfârșitul anului (numită și **a.** de rambursare sau ordinară) și **a.** de depunere sau de plasament, plătită la începutul anului. După durata perioadei de rambursare, se disting: **a.** viageră, când plata este în funcție de existența sau inexistența în viață a uneia sau mai multor persoane; **a.** temporară, când plata are loc într-un număr limitat de ani și necondiționat de evenimente; **a.** perpetuă, care se plătește continuu o perioadă îndelungată de timp. După mărimea sumei, există: **a.** constantă, când sumele anuale de plată sunt egale; **a.** variabilă, când la rate anuale scadente de nivel constant se adaugă dobânzi anuale descrescătoare, calculate la un credit nerambursat din ce în ce mai redus (v. Credit, Dobândă). [D.A.]

APARAT DE PRODUCȚIE, totalitate a factorilor tehnici de producție, inclusiv elementele materiale ale activității de cercetare științifică, privite în unitatea și interdependența lor. Structura **a. de p.** este diferită de la ramură la ramură, de la o întreprindere la alta în funcție de natura specifică a producției. De asemenea, **a. de p.** s-a modificat de la o etapă la alta, el exprimând, de fiecare dată, tehnica și tehnologia predominantă în epocă (v. Factori de producție, Progres tehnologic). [D.N.]

APRECIERE (pe piața valutară), o creștere a valorii monedei unei țări, exprimată în unitatea monetară a altei țări. Această creștere a valorii unei monede este rezultatul evoluției raportului dintre cererea și oferta pentru moneda dată, nu un efect al unei decizii a auto-

rității emitente însoțită de un act normativ. **A.** (în general) este o creștere a valorii, fiind opusul deprecierii (v. Curs valutar). [D.C.]

APROPRIERE, termen ce exprimă esența complexă a relațiilor dintre oameni în legătură cu bunurile, îndeosebi în legătură cu bunurile – mijloace de producție. Ca element definitoriu al proprietății în sens economic, **a.** semnifică, respectiv, ia în considerație aceste relații într-un mod aparte: ca relații sociale efective, nu așa cum sunt consemnate în norme juridice; ca manifestare concretă a personalității umane în actul social, nu ca una dorită; ca efecte ale unor cauze de ordin social-istoric. **A.** se manifestă în/și prin toate atributele raportului economic de proprietate, astfel: ca **a.** a dreptului de dispoziție al proprietarului asupra bunului, manifestă ca putere deplină a acestuia de a dispune de bun; ca însușire de către o persoană a dreptului de posesiune, prin dominația directă asupra obiectului proprietății; ca utilizare a acestui obiect, adică prin unirea efectivă a factorilor materiali cu cei umani în activitățile social-economice; ca însușire a roadelor obținute ca urmare a folosirii bunurilor aflate în proprietate, extinderea raporturilor de proprietate și asupra rezultatelor economice; ca **a.** a dreptului de gospodărire, administrare și gestionare a obiectului proprietății, însușire apărută odată cu revoluția managerială. Toate aceste forme ale **a.** se îmbină și se intercondiționează între ele. Efectul acestui proces fundamental depinde de modul în care societatea reușește să distribuie aceste drepturi, apoi de modul în care acestea sunt înțelese de oameni, apropriate și valorificate în activitatea lor economică de zi cu zi (v. Proprietate). [D.N.]

ARBITRAJ, (1) operațiune pe anumite piețe de cumpărare a unui bun la un preț redus și vânzarea simultană a acestuia pentru un preț mai mare, realizându-se astfel un câștig. Efectul decurge din legea prețului unic. Dacă același bun este disponibil pe două piețe la prețuri diferite, atunci există posibilitatea cumpărării bunului respectiv la prețul redus și a vânzării acestuia la prețul ridicat, câștigându-se ca urmare a diferenței dintre prețuri. În cazul în care oportunitatea de **a.** este sesizată de un număr semnificativ de agenți economici, cererea pe piața cu preț redus crește, fapt care determină majorarea prețului. Pe piața cu preț ridicat, creșterea ofertei antrenează presiuni în direcția reducerii prețului. **A.** elimină diferența de preț dintre diverse piețe, astfel încât bunul respectiv tinde să se tranzacționeze la un preț unic. Dacă există costuri de tranzacție, atunci **a.** nu elimină complet diferența de prețuri, ci o reduce la un nivel care reflectă costurile respective de tranzacție. (2) Înseamnă cumpărarea și vânzarea simultană de instrumente financiare similare pe piețe diferite, cu scopul de a beneficia de pe urma diferențelor de prețuri existente sau pentru a preveni viitoarele posibile schimbări în raporturile de prețuri ale instrumentelor respective (v. Open Market). [T.C.]

ARENDARE, înțelegere contractuală prin care proprietarul funciar – arendator – cedează pe o durată determinată dreptul de folosință a unei suprafețe de teren unei alte persoane – **arendaș** – în schimbul unei sume de bani denumită **arendă.** În țara noastră, raporturile de arendare sunt reglementate de Legea arendei nr.16/1994. [S.I.]

ARENDĂ, sumă de bani pe care arendașul o plătește proprietarului funciar, ca preț pentru obținerea temporară a dreptului de a folosi pământul (în agricultură) respectiv, pe care acesta o cedează proprietarului de pământ din încasările sale totale. **A.** cuprinde, pe lângă renta funciară, amortismentul pentru investițiile realizate de proprietarul funciar și dobânda la capitalul investit (v. Arendare). [S.I.]

ARGUMENTUL MANOILESCU, adâncirea decalajului dintre productivitatea muncii mai ridicată din țările industriale și productivitatea muncii mai scăzută din țările cu profil economic unilateral, preponderent agrar, pe măsura trecerii timpului. Această concluzie, numită și "constanta Manoilescu" a fost așezată la baza explicării mecanismului după care se desfășoară schimburile economice între țări inegal dezvoltate pe piața mondială. Mihail Manoilescu a demonstrat că din comerțul internațional câștigă numai țările puternic industrializate, cu o productivitate națională medie ridicată, pe câtă vreme țările sărace, cu profil economic preponderent agrar și cu o productivitate națională medie a muncii mai scăzută, pierd în tranzacțiile de pe piața mondială sub două aspecte: atunci când vând produse primare; și atunci când cumpără produse industriale. Practic, aceasta înseamnă scurgere de venit național din țara agricolă spre cea industrială, respectiv, folosirea insuficientă a potențialului de muncă al țării agrare. Singura soluție eficientă pentru această gravă

problemă economică a ţărilor agrare o constituie diversificarea economiei lor naţionale prin industrializare şi protejarea industriei naţionale de concurenţa dominatoare a ţărilor industriale mult mai dezvoltate (v. Avantaj comparativ relativ). [D.C.]

ARIERATE, împrumuturi restante, a căror scadenţă nu a fost respectată. **A.** apar pe fondul nerespectării condiţiilor contractuale între unităţile economice. Acumularea de **a.** într-un volum mare poate produce un blocaj economico-financiar general (v. Bancrută). [A.D.]

ARROW, KENNETH J. (n. 1921), economist american, profesor universitar, membru al Academiei Americane de Ştiinţe şi Arte. Laureat al Premiului Nobel pentru Economie în 1972. K.J. Arrow este cunoscut îndeosebi pentru lucrările sale în domeniul sistemelor bazate pe echilibrul economic general şi pentru configurarea condiţiilor matematice necesare determinării unei soluţii unice şi cu sens economic pentru un astfel de sistem. De asemenea, K.J. Arrow are contribuţii notabile în domeniul productivităţii muncii şi progresului tehnic ca factori de creştere economică. El a efectuat o susţinută muncă de pionierat în ceea ce priveşte luarea deciziilor în condiţii de incertitudine. În lucrarea sa "Social choice and Individual Values", K.J. Arrow şi-a prezentat rezultatele investigării îndelungate în problema aşazisei dileme a economiei bunăstării. Pornind de la ipotezele (condiţiile) asigurării suveranităţii consumatorilor şi de la raţionalitatea comportamentului lor, K.J. Arrow a demonstrat că este imposibil ca în mod normal să se definească o ierarhie socială a alegerilor alternative, care să corespundă ierarhiilor individuale. Ca urmare, concluzionează K.J. Arrow, va fi imposibil să se conceapă o funcţie a bunăstării sociale în legătură direct proporţională cu alegerile individuale. Societatea, continuă el, s-ar putea să fie incapabilă să se pronunţe cu privire la ceea ce ea doreşte, respectiv, trebuie cu adevărat. K.J. Arrow este primul economist care a dezvoltat teoria creşterii economice în legătură cu rolul crescând al capitalului uman. El este cel care a introdus ipoteza învăţării (instrucţiei) ca sursă a creşterii productivităţii, aceasta din urmă fiind apreciată ca factor calitativ al dezvoltării-economice consolidate. **Op.**: "Studies in Mathematical Theory of Inventary and Production" – 1958 ("Studii ale teoriei matematice a stocurilor şi producţiei"): "Social Choice and Individual Values" – 1951 ("Alegerea socială şi valorile individuale"); "Essays in the Theory of risk – bearing" 1970 ("Eseuri ale teoriei suportării riscului"): "General Competitive Analysis" – 1971 ("Analiză competitivă generală") – 1970 (în colaborare). [D.N.]

ASANARE, (1) lichidarea unei stări de fapt, a unui proces sau fenomen cu caracter negativ existent la un moment dat în economie sau într-un sector al acesteia, cu scopul de a crea condiţiile pentru realizarea cerinţelor momentului respectiv. Prin frecvenţa utilizării sale, acest sens pare a fi specific românesc. (2) Desecarea unor bălţi, lacuri, în general a unor "ochiuri de apă" în vederea reamenajării lor. [G.P.T]

ASIGURARE, (1) instrument care oferă clienţilor protecţie împotriva riscului. (2) Mecanism actuarial care poate fi organizat de sectorul privat. Prima accepţiune defineşte în termenii obiectivului său. A doua accepţiune conferă **a.** semnificaţia de metodă prin care obiectivul poate fi atins. Chiar atunci când un aranjament instituţional nu este o asigurare în cea de-a doua accepţiune, el poate fi privit ca asigurare dacă oferă protecţie împotriva riscului. Baza teoretică a asigurărilor este dată de legea numerelor mari, precum şi de avantajele schimbului. Astfel, în timp ce membrii societăţii se confruntă cu incertitudinea, societatea în ansamblu se confruntă cu o certitudine relativă. Această certitudine relativă derivă din probabilitatea agregată la nivelul societăţii, care oferă posibilitatea membrilor acesteia să valorifice avantajele schimbului, consimţind în ceea ce priveşte consolidarea riscurilor. Consolidarea riscurilor independente reprezintă esenţa **a.** Consolidarea riscurilor este efectivă când acestea pot fi difuzate asupra unui număr mare de clienţi, ale căror riscuri individuale sunt independente. Cererea individuală pentru **a.** derivă din faptul că indivizii sunt, de regulă, adversari ai riscului. Incertitudinea reduce utilitatea unui adversar al riscului. Prin urmare, certitudinea are o utilitate marginală pozitivă, iar adversarul riscului este dispus să plătească pentru aceasta. Prima actuarială de asigurare (π) depinde de nivelul pierderii anticipate (L), de probabilitatea acesteia (p), precum

şi de costul economic al societăţii de asigurare (T): $\pi = pL + T$. Oferta privată de **a.** este eficientă dacă probabilitatea p îndeplineşte cinci condiţii. **Prima condiţie** se referă la necesitatea ca probabilitatea p să fie independentă între clienţi. Aceasta înseamnă că viabilitatea financiară a ofertei private de asigurări depinde de existenţa unui număr predictibil de despăgubiţi. Conform celei **de-a doua** condiţii, probabilitatea p trebuie să fie subunitară. Dacă probabilitatea (p) este unitară, atunci nu mai există posibilitatea difuzării riscurilor între clienţi. **A treia condiţie** impune ca probabilitatea p să fie cunoscută sau estimabilă. Dacă probabilitatea p nu este cunoscută sau estimabilă, atunci societăţile de asigurare nu mai pot calcula prima actuarială. **A patra condiţie** se referă la absenţa selecţiei adverse. Datorită dificultăţilor întâmpinate de societăţile de asigurări în discriminarea clienţilor cu risc ridicat de cei cu risc redus, prima de asigurare se fundamentează pe baza riscului mediu. În condiţiile selecţiei adverse, clienţii cu risc redus consideră că prima este ridicată şi decid să nu se asigure. **A cincea condiţie** presupune absenţa hazardului moral. Acesta apare atunci când clienţii manipulează în favoarea lor fie probabilitatea p, determinând apariţia evenimentului asigurat, fie nivelul L al pierderii. [T.C.]

ASIGURĂRI SOCIALE, sistem de sprijin bănesc, cu caracter contributoriu, rezultat în urma funcţionării mecanismului distinct de transfer financiar realizat de către stat prin intermediul procesului de redistribuire. **A.s.** se fundamentează în majoritatea cazurilor pe ideea de risc. Prin construcţia sa, sistemul de **a.s.** generează sentimentul şi starea de solidaritate între toţi participanţii la risc; principiul de funcţionare a sistemului de **a.s.** constă în aceea că toţi membrii societăţii expuşi la risc contribuie băneşte la formarea fondului de **a.s.**, dar beneficiază numai cei aflaţi efectiv în nevoie. Sistemul de **a.s.** se clasifică în funcţie de mai multe criterii, mai importante fiind: **după nivelul de realizare**, există a) sistemul **a.s.** de stat, de regulă obligatoriu, stabilit prin lege şi garantat de bugetul de stat (asigurarea pentru pensie, şomaj, risc de accidente – în unele ramuri industriale), şi sistemul **a.s. private**, care cuprinde asigurările absolut voluntare; **după sursele de formare** a fondului de **a.s.** există: a) asigurări fundamentate prin crearea unui fond din care se plăteşte riscul celui aflat în nevoie; b) asigurări provenite din contribuţia actuală a persoanelor care se asigură şi c) asigurări cu surse mixte, realizate prin contribuţia beneficiarilor potenţiali şi a statului (de la buget). [I.M.]

ASIGURĂRI SOCIALE DE SĂNĂTATE, principalul sistem de ocrotire a sănătăţii populaţiei în România. **A.s.** de **s.** sunt obligatorii şi funcţionează descentralizat, pe baza principiului solidarităţii, subsidiarităţii în colectarea şi utilizarea fondurilor, precum şi a dreptului alegerii libere de către asiguraţi a medicului de familie, a unităţii sanitare şi a Casei de asigurări de sănătate. Pot exista şi alte forme de asigurări de sănătate care acoperă riscuri individuale ce pot apărea în diferite situaţii speciale. Se pot organiza şi societăţi private de asigurări de sănătate, dar acestea nu sunt obligatorii. **A.s.** de **s.** se organizează prin Casa Naţională de Asigurări de Sănătate, prin Casele de asigurări de sănătate judeţene şi a Municipiului Bucureşti. Există Case de asigurări de sănătate în unele sectoare instituţionale, cum sunt: Casa asigurărilor de sănătate a Apărării, a Ordinii publice, Siguranţei Naţionale şi Autorităţii judecătoreşti; Casa Asigurărilor de Sănătate din Transporturi). [A.C.]

ASIMETRIE DE PIAŢĂ, situaţie de eşec a pieţei, ce apare ca urmare a informării incomplete sau diferenţiate a agenţilor economici. În situaţia în care informaţiile sunt incomplete şi obţinerea unora mai bune este obstrucţionată, preţul de piaţă şi cantitatea tranzacţionată vor fi diferite de nivelul de echilibru. Acest lucru se va concretiza ori într-o pierdere pentru unul dintre agenţii economici participanţi la tranzacţie, ori într-o pierdere la nivel macroeconomic. Dacă preţul pe piaţă va fi mai mare decât preţul de echilibru, va pierde cumpărătorul. Necunoscând cantitatea oferită pe piaţă, crezând că aceasta este mai mică decât în realitate, el va fi dispus să plătească un preţ mai mare. Neştiind că poate plăti mai puţin şi, probabil, poate cumpăra mai mult, cumpărătorul nu îşi satisface integral trebuinţele. Va pierde, de asemenea, şi vânzătorul, care rămâne cu marfa nevândută. Dacă preţul este mai mic decât nivelul său de echilibru, pierde vânzătorul. El nu cunoaşte nivelul cantităţii cerute pe piaţă şi va considera cantitatea oferită de către el mult mai mare decât aceasta. În acest caz, va practica un preţ mai mic pentru a-şi vinde producţia. Situaţia se extinde la toţi agenţii economici ce oferă aceeaşi marfă pe piaţă, aceştia încasând sume sub nivelul acelora ce ar fi fost încasate dacă tranzacţia ar

fi fost efectuată la nivelul de echilibru. În cazul în care cantitatea tranzacționată este mai mică decât nivelul ei de echilibru, cel ce cumpără pierde, chiar dacă nu plătește neapărat mai mult, el rămânând cu un segment de cerere nesatisfăcut. Ofertantul, la rândul lui, va rămâne cu marfa nevândută. Dacă avem de-a face cu o cantitate tranzacționată mai mare doar de către un agent economic ofertant, asistăm la înlocuiri forțate în consum, cumpărătorul fiind nevoit să utilizeze ceea ce are la dispoziție fără a putea să își asigure un consum echilibrat ca structură. În acest caz pierde atât cel ce cumpără, cât și cel ce nu reușește să vândă marfa exclusă forțat din tranzacție. [H.D.]

ASIMETRIE ÎNTRE NIVELURILE DE DEZVOLTARE ECONOMICĂ, aspect esențial al situației specifice în care se află economia mondială contemporană, datorită structurii eterogene a acesteia, fiind alcătuită din țări cu niveluri economice diferite. Ca urmare, peste jumătate din populația globului (56,1%) se află în țările cu economie subdezvoltată, în care P.N.B. variază de la țară la țară între 90 dolari și 499 dolari pe locuitor; aceste țări contribuie doar cu 8,5% la producția mondială. Țările dezvoltate sub raport economic, deși reprezintă doar 18,7% din populația lumii, dețin peste 68% din producția mondială; șapte dintre cele mai dezvoltate țări ale lumii au realizat, în 1996, aproximativ jumătate din produsul brut mondial. Profunda asimetrie între nivelurile de dezvoltare economică influențează în mare măsură interdependențele economice internaționale și schimburile de valori mondiale și spirituale între țări (v. Decalaj economic). [A.G.]

ASISTENȚĂ ECONOMICĂ, se concretizează în **a. tehnică** și **a. financiară. A. tehnică** este o formă de colaborare și cooperare economică și tehnico-științifică între întreprinderi, firme și instituții din două sau mai multe țări, constând în prestarea pe bază de înțelegere, nemijlocit sau prin intermediul expertizei unor organizații internaționale de servicii de consultanță privind realizarea din punct de vedere tehnic a unor proiecte economice și sociale. **A. tehnică** se poate realiza pe baza unui contract mai larg, cum ar fi executarea și livrarea unor obiective la cheie, unde se prevede ca partea care execută obiectivul asigură și asistența necesară pentru punerea în funcțiune și/sau exploatarea capacității până la realizarea parametrilor tehnico-economici proiectați. **A. financiară** reprezintă sprijinirea țărilor în curs de dezvoltare de către țările dezvoltate sau organismele și instituțiile financiare regionale și internaționale prin finanțarea proiectelor de dezvoltare, acordarea de împrumuturi pe baza fundamentării tehnico-economice a obiectivelor. De regulă, se acordă împrumuturi rambursabile, cu dobânzi mai scăzute sau nerambursabile țărilor aflate temporar în situație de dificultate financiară. Ele sunt condiționate și de înfăptuirea unor măsuri de stabilizare și restructurare economică, menite să conducă la înlăturarea unor dezechilibre economice, monetare și financiare, la promovarea principiilor democratice în viața economică și la depășirea unor fenomene de criză. În prezent, beneficiază de **a. p. d.** și țările din Europa Centrală și de Est, printre care și România, angajate în procesul complex al tranziției la sistemul economiei de piață (v. Dezvoltare economică). [P.D.]

ASISTENȚĂ PENTRU DEZVOLTARE, forma de cooperare internațională, pe bază contractuală, care urmărește realizarea de către o firmă sau instituție a unor obiective economico-sociale, proiecte, lucrări publice într-o altă țară, cu sau fără participarea țării beneficiare, ajutor, sprijin, cooperare materială sau financiară în relațiile dintre țări. Ea este acordată, de regulă, țărilor în curs de dezvoltare, de către țările dezvoltate în vederea creșterii posibilităților lor de progres economic și social, în concordanță cu interesele lor specifice și cu respectarea principiilor fundamentare ale dreptului internațional. **A. pentru d.** poate fi acordată de o țară sau un grup de țări, de organizații sau instituții regionale și internaționale, guvernamentale sau neguvernamentale, de firme particulare sau de persoane fizice. În funcție de domeniile în care se realizează **a. pentru d.**, poate fi: economică, științifică, militară, umanitară etc. [P.D.]

ASISTENȚĂ SOCIALĂ, sistem de sprijin social cu semnificația redistribuirii veniturilor sau a unui transfer de venituri realizat prin mecanismele statului. **A.s.** utilizează în mod special bugetul de stat și se acordă pe baza testării în prealabil a resurselor individuale. Principiul construirii sistemului **a.s.** este dimensionarea nevoii existente. De aceea, sprijinul material și/sau financiar va fi în raport cu nevoia respectivă ca mărime și intensitate, pe termen scurt și/ sau lung. **A.s.** face parte din categoria sprijinului social noncontributoriu. Ea cuprinde trei categorii

de asistență: **ajutorul în bani sau în natură**, sub multiplele forme: (burse, îngrijire sanitară gratuită pentru categoriile sociale cu venituri scăzute, alocații pentru copii, mese gratuite pentru nevoiași); **finanțarea unor instituții care se ocupă de persoane care necesită îngrijire specială permanentă** (orfelinate, instituții pentru copii/maturi handicapați sau pentru vârstnici); **furnizarea de servicii specializate celor care le solicită** (suport social și psihologic, sprijin terapeutic, plasament familial sau adopție de copii, sprijinirea femeilor mame singure, locuințe pentru familiile sărace, diferite tipuri de consultații educaționale, maritale, juridice etc.). [I.M.]

ASOCIAȚIA GENERALĂ A ECONOMIȘTILOR DIN ROMÂNIA (A.G.E.R.), organizație profesional-științifică neguvernamentală, nonprofit, independentă, în afara partidelor politice, întemeiată pe principii de democrație deplină și reală, de utilitate publică și națională, care își propune să contribuie la sporirea rolului și eficienței muncii economiștilor în procesul dezvoltării economiei românești, pentru asigurarea cadrului democratic necesar dezbaterii și formulării concluziilor practice ce izvorăsc din viața economică, ținând seama de contextul realităților noastre și de experiența mondială. **A.G.E.R.** a luat ființă prin înscrierea la Judecătoria Sectorului 1 București cu încheierea nr. 36 din ședința de la 24 ianuarie 1990. Are personalitate juridică și este constituită pe termen nelimitat, fiind menită să contribuie la unirea și valorificarea potențialului creator al economiștilor în vederea sporirii substanțiale a aportului lor, la ridicarea sistematică a eficienței economiei românești și la asigurarea competitivității internaționale a acesteia. Pentru atingerea obiectivelor sale, **A.G.E.R.** creează grupuri, comisii etc. de specialitate, organizează manifestări științifice în vederea studierii și dezbaterii de probleme economice, teoretice și practice, ale economiei naționale și internaționale. **A.G.E.R.** are publicații proprii, editură, biblioteci de specialitate, centru de documentare, centru de perfecționare profesională etc. De asemenea, are centre de consultanță și expertiză care acordă, prin membrii Asociației, pe bază de convenție sau contract, asistență științifică-economică unităților și instituțiilor care o solicită. Membrii **A.G.E.R.** sunt cetățeni români care au studii economice superioare, indiferent de naționalitate, convingeri politice, religioase etc. și care respectă statutul Asociației. Pot deveni membri și cetățeni ai altor state, cu statut de membri asociați sau membri de onoare. Primul președinte al **A.G.E.R.** a fost ales academicianul Nicolae N. Constantinescu, care a funcționat în această calitate până în anul 2000, când s-a stins din viață. Membrii **A.G.E.R.** pot fi individuali sau colectivi (întreprinderi, instituții, asociații cu preocupări similare etc.). Organele de conducere ale **A.G.E.R.** sunt: Congresul, Consiliul Național de Conducere, Biroul Consiliului Național de Conducere, Comisia Centrală de Cenzori. Congresul al IV-lea al **A.G.E.R.** din 25 mai 2001, de la București, l-a ales ca președinte al **A.G.E.R.** pe profesorul universitar doctor Paul Bran, rector al Academiei de Studii Economice București. **A.G.E.R.** promovează cercetările academice, atât teoretice, cât și practic-aplicative, studiază experiența proprie și mondială, și promovează o știință economică profund umanistă, organizează dezbateri asupra celor mai însemnate probleme economice și economico-sociale românești și internaționale. Punctul de vedere al **A.G.E.R.**, care angajează Asociația, se exprimă în documente special adoptate și aprobate de organele ei stabilite de conducere. [C.D.]

ASOCIAȚIA INTERNAȚIONALĂ PENTRU DEZVOLTARE (A.I.D.), instituție financiară internațională înființată în 1960, cu scopul sprijinirii țărilor slab dezvoltate și a statelor ce se confruntă cu datorii externe foarte ridicate. Fondurile **A.I.D.** se constituie din subscrieri ale membrilor săi, subvenții periodice ale țărilor dezvoltate, contribuții speciale acordate de unele țări membre, venituri proprii și transferuri din profitul Băncii Internaționale pentru Reconstrucție și Dezvoltare. Resursele sunt destinate acordării de împrumuturi țărilor foarte sărace pe perioade de 30-50 de ani cu zece ani perioadă de grație și cu rate ale dobânzii foarte reduse (v. Asistență pentru dezvoltare). [D.M.]

ASOCIAȚIA LATINO-AMERICANĂ A COMERȚULUI LIBER (A.L.A.C.L.), grupare economică regională care a luat ființă prin "Tratatul de la Montevideo", semnat în februarie 1960 de Argentina, Brazilia, Chile, Mexic, Paraguay, Peru și Uruguay. La sfârșitul anului 1961 au aderat, la acest Tratat, Columbia și Ecuador, iar în 1966, Venezuela și Bolivia. Scopul Asociației a fost accelerarea ritmurilor de dezvoltare industrială și folosirea mai bună a resurselor astfel încât să se creeze o piață

comună pentru ţările membre. De aceea, printre măsurile preconizate figurau: a) reducerea treptată şi lichidarea (în decurs de 12 ani) a tarifelor vamale; b) armonizarea politicilor naţionale referitoare la regimul capitalurilor, mărfurilor şi serviciilor provenite din afara asociaţiei; c) asigurarea unor condiţii de concurenţă egale; d) crearea unor economii reciproc complementare, îndeosebi în domeniul producţiei industriale. Dar, încă din 1964, unele ţări, printre care Columbia, Peru şi Uruguay, au încetat practic să mai acorde concesii privind reducerea taxelor vamale. [A.G.]

ASOCIAŢIA MONDIALĂ A AGENŢIILOR DE PROMOVARE A INVESTIŢIILOR STRĂINE, organism internaţional de specialitate, autonom, nonprofit, înfiinţat în 1995, la iniţiativa U.N.C.T.A.D., cu sprijinul O.E.C.D., Băncii Mondiale şi Organizaţiei Mondiale a Comerţului. Obiective principale: încurajarea şi dezvoltarea cooperării între agenţiile de promovare a investiţiilor străine; întărirea sistemelor de culegere şi schimb de informaţii între agenţiile de promovare a investiţiilor străine; facilitarea schimbului de experienţă în domeniul atragerii de investiţii străine între ţări şi regiuni; sprijinirea accesului agenţiilor de promovare a investiţiilor străine la sursele de asistenţă tehnică şi pregătire profesională; facilitarea accesului la surse de finanţare şi de asistenţă, cum ar fi agenţiile bilaterale sau multilaterale în vederea realizării programelor promoţionale ale ţărilor membre. [A.G.]

ASOCIAŢIA NAŢIUNILOR DIN ASIA DE SUD-EST (A.S.E.A.N.), organizaţie economică internaţională, cu caracter regional, înfiinţată în 1967 prin Tratatul semnat de miniştrii de externe din Indonezia, Malaesia, Filipine, Singapore şi Thailanda. Obiectivele generale ale acestei asociaţii sunt: accelerarea creşterii economice, progresul social şi dezvoltarea culturală în regiunea Asiei de Sud-Est. Activităţile asociaţiei includ coordonarea proiectelor de dezvoltare industrială regională (construcţii de maşini, chimia, siderurgia, industria alimentară, celuloză şi hârtie etc.), precum şi reduceri reciproce de taxe vamale pentru aproximativ 6.500 de produse. **A.S.E.A.N.** dezvoltă relaţii economice cu celelalte state şi organizaţii economice internaţionale [A.G.]

ASOCIAŢIE ECONOMICĂ, convenţie care reuneşte, pe baza liberului consimţământ şi liberei iniţiative, mai multe persoane, prin unul sau mai multe interese comune permanente. **A.e.** constituie o formă de organizare a utilizării în comun a factorilor de producţie aflându-se în proprietatea privată a celor care fac parte din asociaţie, în scopul sporirii rentabilităţii utilizării factorilor în procesul creării de bunuri şi servicii cerute de piaţă. **A.e.** creează condiţiile utilizării eficiente a resurselor de muncă materiale şi financiare mai ales pe plan local. Diferitele **a.e.** se deosebesc între ele prin modul de constituire a patrimoniului, prin forma conducerii, prin modul în care asociaţii îşi asumă riscurile activităţii economice desfăşurate în comun, prin modul în care se face repartizarea profitului şi a altor avantaje către membrii asociaţiei etc. Obiectul de activitate al **a.e.** este deosebit de variat. O formă aparte de **a.e.** este cooperativa agricolă care reuneşte, pe baza opţiunilor, titularii dreptului de proprietate privată asupra terenurilor, posesori care îşi vor desfăşura împreună activitatea de producţie, prelucrare şi desfacere a produselor agricole (v. Întreprindere). [D.N.]

ASUMAREA RISCULUI, acceptarea riscului chiar şi atunci când există multe dubii legate de şansa obţinerii unui anumit câştig şi, implicit, de stabilitatea acestuia. Avem astfel de-a face cu aşa-numiţii "iubitori ai riscului". Aceştia acceptă, de regulă, ideea obţinerii unor câştiguri nesigure (care însă se pot dovedi, uneori, consistente) cu speranţa că evenimentele nedorite, care ar putea afecta obţinerea câştigului, nu se vor produce. Pentru iubitorul riscului, utilitatea medie aşteptată (evaluată, ca şi în cazul adversarului riscului printr-o funcţie de tip von Neuman-Morgenstern) este mai mare decât utilitatea valorii aşteptate a plasamentelor. Ca atare, individul care îşi asumă riscul va avea o funcţie de utilitate convexă (aşa cum se ilustrează şi în figura de mai jos).

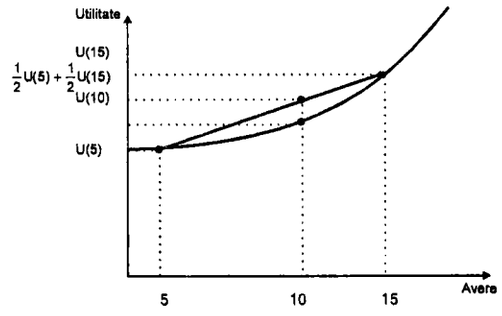

Pentru iubitorul riscului, utilitatea valorii medii așteptate, U(10), este mai mică comparativ cu utilitatea medie așteptată ce ar putea fi dobândită cu acea avere, 0,5U(5) + 0,5U(15). [S.C.M.]

ATITUDINE ÎN FAȚA RISCULUI, manieră în care diferitele persoane se raportează, în procesul luării deciziilor, la caracterul probabilist al evenimentelor. Există astfel posibilitatea ca, pe baza experienței acumulate, indivizii să încerce să se asigure în fața riscului. În acest sens, teoria și practica internațională pun în evidență posibilitatea apelării la diferite sisteme de asigurare în fața riscului și incertitudinii practicate de instituțiile abilitate. În raport cu modul în care un individ se raportează la prezența riscului și incertitudinii în viața de zi cu zi, dar mai ales atunci când el decide să se implice într-o anumită afacere, distingem următoarele situații: adversiunea față de risc, asumarea riscului, neutralitatea în fața riscului. În acest ultim caz, persoanele par să fie preocupate nu atât de succesul (în sens larg) în afaceri, cât mai ales de rata medie de profitabilitate scontată a se obține de pe urma angrenării în acea afacere (v. Risc economic). [S.C.M.]

ATOMICITATE, caracteristică esențială a pieței în cadrul căreia există numeroși cumpărători și vânzători, fără ca vreunul dintre ei să fie preponderent. Pentru ca pe o piață să existe **a.**, trebuie ca: 1) atât cumpărătorii, cât și vânzătorii să aibă putere economică mică și relativ apropiată între ei; 2) nici unul dintre ei să nu poată influența (sensibil) piața prin modificarea cererii sau ofertei sale. **A.** este o condiție esențială pentru piața cu concurență perfectă, care reprezintă un model teoretic de analiză. În realitate, nu există decât piață cu concurență imperfectă. Dacă pe o astfel de piață se manifestă **a.** relativă, se consideră că ea se caracterizează prin concurență "pură". În ansamblu, ea rămâne imperfectă, întrucât nu îndeplinește și celelalte condiții de concurență perfectă (v. Concurență perfectă). [G.P.T.]

AUDIT, termen folosit pentru a desemna verificarea profesională a unei informații/situații în vederea exprimării unei opinii competente, argumentate și independente pe baza raportării la un criteriu (standard) de calitate. **A.** înseamnă verificare, revizie contabilă sau control financiar realizat de un specialist, de un profesionist independent, având calificarea de cenzor, expert contabil sau contabil autorizat. Auditul financiar poate fi intern, al firmei, și extern, realizat de cenzori sau experți contabili din afara ei (v. Analiză contabilă, Analiză financiară). [P.I.]

AURELIAN, PETRU S. (1833-1909), economist român, agronom, profesor universitar, om politic cu vederi progresiste, ministru și prim-ministru în mai multe guverne liberale, membru și președinte al Academiei Române. P.S. Aurelian a militat pentru progresul și independența economică și politică a României, a elaborat o teorie proprie privind industrializarea țării; a reliefat necesitatea dezvoltării și modernizării agriculturii, precum și a dezvoltării unor instituții de credit și a cooperației. Cu prilejul Expoziției internaționale de la Paris, din 1867, redactează, împreună cu Al. Odobescu, și publică broșura "Notice sur la Roumanie, principalement au point le vue de son economie rurale, industrielle et comerciale, avec une carte de la Principauté de Roumanie". Ca membru al Societății Agricultorilor, redactează statutul acestei societăți, menită să contribuie la dezvoltarea agriculturii prin introducerea unor metode agrotehnice și zootehnice avansate. Unul din primele subiecte dezbătute în cadrul Societății de Economie Politică, al cărei vicepreședinte este de la înființare, a fost acela cu privire la condițiile pentru înființarea industriei în România. Într-o vreme când partizanii liberului schimb dețineau poziții destul de puternice în viața obștească, P.S. Aurelian reușește să impună ideea făuririi industriei naționale. În condițiile de față, remarca el, lipsa industriei este o cauză de slăbiciune economică pentru țară, iar în viitor o amenințare pentru interesele ei cele mai vitale. În general, în tratarea oricărei probleme sociale sau politice, P.S. Aurelian va acorda atenție prioritară aspectelor economice. Când se ocupă de învățământ, primul loc este rezervat învățământului economic. Însușirea cunoștințelor de economie politică este, susține el, "necesară pentru toți ce au parte de o instruire sistematică". A inițiat și a condus revistele "Economie rurală", "Economie națională". **Op.**: "Catehismul economiei politice" (1871); "Terra nostra" (1875); "Cum se poate fonda industria în România" și "Industria română față cu libertatea comerțului de importațiune" (1881); "Schițe asupra stării economice a României în secolul al XVIII-lea (1882); "Politica noastră comercială față cu convențiile de comerț (1885); "Câteva pagini din economia rurală a Rusiei" (1886); "Politica noastră vamală" (1890): "Viitorul nostru economic" (1890). [A.C.]

AUTARHIE, politică economică prin care un stat, apreciind ca suficiente resursele de care dispune, nu dezvoltă relaţii economice cu alte state. În sens larg, **a.** reprezintă expresia unei anumite "închideri" în raport cu comerţul, capitalurile, valorile şi tehnicile din restul lumii, ceea ce conduce la formarea unei economii naţionale izolate. Practicarea **a.** poate avea ca justificare evitarea dependenţei economice, culturale şi chiar politice de alte state. Dacă **a.** totală constituie o excepţie, există în schimb ţări care practică **a.** în grade diferite. În condiţiile actuale ale creşterii interdependenţelor dintre statele lumii, **a.** conduce la efecte negative grave, în primul rând economice, pe termen mediu şi lung. [H.C.]

AUTOCONSUM, consumul de bunuri şi servicii finale de către producătorul însuşi **A.** există dintotdeauna şi peste tot, în toate economiile. Importanţa sa este în funcţie de nivelul dezvoltării economiei. În economiile de tip agrar tradiţional, **a.** este mai amplu, pe când în economiile de piaţă moderne se diminuează. **A.** este mai dezvoltat în mediul rural faţă de mediul urban. Diminuarea **a.** în mediul rural depinde de modernizarea activităţilor agricole şi de alinierea nevoilor agricultorilor la cele ale citadinilor. Consumul unităţilor economice din propria producţie pentru a produce alte bunuri nu reprezintă **a.** Dintre sectoarele instituţionale existente într-o economie, menajele se remarcă printr-un mare **a.** În acest sens o contribuţie esenţială se apreciază că au serviciile realizate de membrii menajului în cadrul convieţuirii lor, dar care sunt greu de evaluat în expresie valorică (v. Consum; Economie naturală). [G.P.T.]

AUTOFINANŢARE (finanţare internă), asigurarea desfăşurării activităţii agenţilor economici, satisfacerea nevoilor curente de producţie, a celor de investiţii şi a altor necesităţi din resurse proprii fără a apela la surse externe (contractarea de credite bancare, emisiunea de hârtii de valoare etc.). **A.** întreprinderii se bazează deci exclusiv pe posibilităţile proprii ale acesteia, având ca surse principale amortizarea capitalului fix şi partea nedistribuită din profit care este pusă în rezervă şi constituie sursa de finanţare a formării capitalului. **A.** exprimă, astfel, capacitatea de acumulare internă a unei întreprinderi (v. Finanţare, Acumulare). [M.Gh., D.H.]

AUTOMATIZARE, termen introdus de Delmar S. Harder în 1948 pentru a desemna controlul automat al proceselor tehnologice. În prezent, termenul de **a.** este utilizat pentru a desemna o formă a progresului tehnic şi descrie situaţiile în care maşinile controlează funcţionarea maşinilor în asemenea procese. **A.** are certe valenţe pozitive asupra activităţilor economice, cum ar fi: creşterea productivităţii, reducerea costurilor unitare, îmbunătăţirea calităţii produselor realizate etc. Ea are însă şi efecte mai puţin favorabile: reducerea locurilor de muncă în întreprinderile care o aplică; costuri mari de instalare a liniilor tehnologice automatizate; accelerarea uzurii morale a capitalului etc. (v. Progres tehnologic). [A.D.]

AUTONOMIE ECONOMICĂ, termen care caracterizează relaţiile dintre unităţile economice într-o economie de schimb, relevând independenţa decizională a acestora. **A.e.** presupune că unităţile economice au dreptul de decizie în ceea ce priveşte desfăşurarea activităţii economice în funcţie de propriile interese. La baza **a.e.** stă proprietatea particulară, libertatea de decizie a unităţilor economice exercitându-se asupra patrimoniului acestora. **A.e.** este considerată ca fiind o condiţie definitorie a diviziunii muncii. Se poate vorbi de **a.e.** limitată şi în cazul unităţilor economice aflate în proprietate publică, în sensul unei autonomii operative. Astfel, unităţile economice aflate în subordonarea administraţiilor publice sunt abilitate cu dreptul de a lua decizii privind activitatea curentă (operativă), au personalitate juridică distinctă, pot încheia contracte cu toate unităţile, au cont în bancă, încheie bilanţ în nume propriu etc. În schimb, autoritatea publică tutelară ia deciziile cu caracter strategic privind dezvoltarea şi modernizarea acestor unităţi, numeşte conducerea lor operativă şi intervine în situaţii deosebite. În sens larg, **a.e.** se foloseşte şi pentru a caracteriza raporturile dintre state. În limbajul curent, **a.e.** este folosită şi pentru a caracteriza relaţiile dintre persoane fizice (v. Regie autonomă, Societate comercială). [A.D.]

AUTOREGLARE, (1) termen care desemnează reglarea automată a unor sisteme. (2) În cibernetică şi în teoria generală a sistemelor, principiu care presupune că toate procesele care se desfăşoară într-un sistem vor ajunge la un echilibru fără intervenţia unor forţe din afara sistemului. În ştiinţa economică,

principiul **autoreglării** a fost anticipat de Adam Smith în celebra sa lucrare "Avuția națiunilor" sub forma principiului "mâinii invizibile". [A.D.]

AUTORITĂȚI DE REGLEMENTARE (agenții de reglementare), reprezintă instituții autonome de la care emană norme, reguli, standarde etc., cu putere de lege secundară, prin care se asigură condiții egale agenților economici de operare în mediul economic concurențial. **A. de r.** își au originea în necesitatea de contracarare a comportamentului monopolist pe piețe, de a stăvili tendințele creării de monopoluri prin fuziuni și achiziții, ca și de a asigura organizarea și funcționarea piețelor. Cele mai cunoscute **a. de r.** sunt cele care au atribuții de supraveghere (de control) a pieței resurselor energetice, a piețelor bursiere, precum și cele din domeniul prețurilor. O serie de instituții clasice, de tipul băncilor centrale, au și funcțiuni specifice ca autorități de reglementare a domeniilor lor. De regulă, **a. de r.** sunt independente de sistemul instituțional guvernamental. [M.D.]

AVANTAJ COMPARATIV ABSOLUT, principiu, teorie, prin care se fundamentează rolul comerțului exterior în dezvoltarea economică a țărilor participante la schimburi. **A.c.a.** presupune că specializarea internațională a unei țări are ca efect obținerea acelor bunuri reținute spre a fi produse de ea cu costuri mai mici. Exportul acestor mărfuri poate să asigure aducerea în țară a altor bunuri care, dacă ar fi produse de întreprinderi autohtone, ar avea costuri mai mari. Pe această bază, principiul **a.c.a.** mai este cunoscut și ca **teorie a costurilor comparative absolute**. Dacă o țară străină ne poate furniza bunuri mai ieftine – susținea A. Smith – decât le-am produce noi, e mai bine să le cumpărăm de la ea cu o parte a produsului activității noastre, utilizată într-un mod în care putem trage oarecare folos. Pe baza **a.c.a.**, s-a susținut și se mai susține faptul că țările fac schimburi de bunuri ca urmare a diferenței absolute între costurile de producție. Principiul **a.c.a.** a reprezentat o primă încercare de fundamentare teoretică a rolului comerțului internațional. Ca model teoretic de analiză, acest principiu a fost și a rămas interesant și util. Schimburile economice externe contemporane au devenit atât de complexe și de dinamice, încât ele nu pot fi înțelese, explicate și gestionate pe baza acestui principiu (v. Avantaj comparativ relativ, Avantaje competitive). [D.N.]

AVANTAJ COMPARATIV RELATIV, principiu, teorie, privitoare la rolul comerțului exterior ca factor de dezvoltare și progres al țărilor partenere la schimburi. În literatura de specialitate, **a.c.r.** este cunoscut și ca teorie a **costurilor comparative relative.** Spre deosebire de A. Smith, David Ricardo (cel care a fundamentat acest principiu) a pus accentul pe mărimile relative, atunci când a analizat eficiența și rolul comerțului exterior. Potrivit principiului **a.c.r.**, fiecare țară se specializează în producerea și exportul acelor bunuri pe care le fabrică cu costuri relativ mai scăzute, cu sacrificarea unor șanse mai puține și a căror eficiență este relativ mai mare, comparativ cu alte țări. Invers, fiecare țară va căuta să importe acele bunuri pe care le produce la costuri mai mari și a căror eficiență este relativ mică, comparativ cu a altor țări. Deci, esența principiului **a.c.r.** constă în următoarele: (a) o țară optează pentru producerea unei mărfi A, pentru care, în comparație cu o altă marfă B, cheltuielile nete sunt comparativ mai mici; (b) pe această bază, schimburile comerciale internaționale pot fi reciproc avantajoase tuturor partenerilor; (c) premisa și corolarul **a.c.r.** este liberul schimb, deplina libertate concurențială între țări, indiferent de potențialul lor economic. D. Ricardo a ilustrat principiul **a.c.r.** cu date privitoare la două țări (Anglia și Portugalia) și două bunuri (vin și pânză). Pentru simplificare, Ricardo a exprimat costurile în ore-muncă. În acest exemplu clasic, Portugalia dispune de costuri mai reduse la ambele bunuri (80 și 90 față de 120 și 100 ore-om de muncă). Dacă se analizează problema cu ajutorul costurilor oportune, se constată că Anglia are un avantaj relativ la pânză, deoarece pentru producerea unui yard de pânză este obligată să sacrifice 5/6 galoane de vin. În schimb, în Portugalia cheltuiala de muncă pentru un yard de pânză ar echivala-o pe cea ocazionată de producerea a 9/8 ga-loane de vin. Deci, costul oportun al pânzei este mai mic în Anglia, comparativ cu Portugalia (5/6<9/8). Portugalia, la rândul ei, dispune de un **a.c.r.** în producerea de vin, costul oportun al vinului produs aici este mai mic (8/9<6/5). Dacă se consideră că cele două țări sunt economii deschise și că ele s-au specializat în sensul principiului **a.c.r.**, pe baza unora și acelorași resurse deținute de țările partenere se obțin sporuri de producție. Principiul **a.c.r.** a reflectat mai mult economiile din secolul al XIX-lea și de la începutul celui de-al XX-lea, adică acele economii

în care multe industrii erau fragmentate, producţia se baza mai mult pe muncă, iar comerţul internaţional reflecta dominaţia unor ţări în expansiune. Condiţiile actuale din economiile lumii fac ca acest principiu să fie, cel puţin, anacronic (v. Avantaj comparativ absolut, Avantaje competitive, Costul oportunităţii). [D.N.]

Ţările, cheltuielile şi costurile oportunităţii	Anglia		Portugalia	
Bunurile	Cheltuieli	Costurile oportunităţii	Cheltuieli	Costurile oportunităţii
Vin (1 galon)	120	120/100 (6/5)	80	80/90 (8/9)
Pânză (1 yard)	100	100/120 (5/6)	90	90/80 (9/8)

AVANTAJE ANEXE, favorabilităţi compensatoare pentru a răsplăti un număr limitat de angajaţi. Ele se prezintă sub două forme: **forma bănească**, având configuraţia unei gratificaţii (sumele plătite unui salariat pentru timpul în care el nu a lucrat, deşi dispunea de putere de muncă, suportarea sumelor cuvenite, pauzele de prânz, de gustare sau de fumat de către firmă, concediile individuale legat de situaţii familiale deosebite); **forma nematerială** constituită dintr-un ansamblu de drepturi sociale acordate lucrătorilor (situaţii fizice particulare, cum ar fi concedii de boală, accidente de muncă, incapacitate temporară de muncă). În această situaţie, **a.a.** se plătesc în funcţie de gravitatea accidentelor fizice suferite de salariat şi nu de timpul nelucrat. În ţările dezvoltate economic, cu tradiţie în sistemul **a.a.**, firmele mai practică asigurarea salariului lucrătorului în situaţia întreruperii temporare a activităţii sau a încetării afacerilor firmei. [I.M.]

AVANTAJE COMPETITIVE, teorie contemporană cu privire la eficienţa schimburilor externe, conform căreia eficienţa comerţului exterior depinde mai ales de capacitatea ţărilor, a unităţilor economice din diferitele ţări de a se angaja cu succes în procesul concurenţial pe pieţele internaţionale. Se poate spune că începuturile acestei noi teorii au fost aşezate de economistul american W. Leontief. Teoria **a.c.** s-a constituit pe baza a două mari mutaţii structurale în desfăşurarea comerţului mondial survenite în ultimele decenii. Prima din ele se referă la faptul că cea mai mare parte a comerţului mondial şi a investiţiilor externe directe se derulează între ţările avansate economic, ţări care sunt dotate aproximativ egal cu factori de producţie. A doua mutaţie reflectă realitatea că o parte semnificativă a schimburilor comerciale externe are loc între filialele societăţilor multinaţionale, schimburi mai ales cu produse intermediare. Aceste mutaţii în comerţul mondial, împreună cu alte caracteristici ale economiei mondiale, au pus sub semnul întrebării multe din coordonatele principiului ricardian al avantajelor competitive relative. De pildă, astăzi este greu de acceptat ideea că folosirea factorilor de producţie se face cu aceeaşi eficienţă în toate ţările participante la schimburi. De asemenea, nu se mai justifică neluarea în consideraţie a costurilor cu transportul şi nici abstragerea de taxele vamale. Pe baza tuturor acestor noi caracteristici, specialiştii au fundamentat principiul **a.c. dinamice.** Conform acestui principiu, eficienţa comerţului exterior depinde mai ales de modul în care sunt folosiţi factorii de producţie de către ţările specializate, de capacitatea unităţilor economice de a se angaja în procesul concurenţial pe pieţele internaţionale şi mai puţin sau deloc de înzestrarea lor cu resurse şi factori de producţie. **A.c.** depind de aspectele: starea factorilor şi combinarea lor; cererea internă; existenţa industriilor pe orizontală şi relaţiile dintre ele; strategia şi structurile întreprinderilor; concurenţa şi climatul internaţional; acţiunea guvernamentală. O ţară, se ştie, nu dispune de toate condiţiile care pot asigura **a.c.** Dar lipsa unor avantaje este suplinită prin existenţa unor condiţii avantajoase deosebite de alt gen. Insuficienţa avantajelor interne, de pildă, poate fi atenuată sau anulată prin racordarea cu eficienţă a ţării la diferite uniuni zonale sau planetare. Guvernele pot transforma (prin politici bine concepute şi susţinute) dezavantajele comparative – absolute şi relative – în **a.c.** (v. Avantaj comparativ absolut, Avantaj comparativ relativ, Paradoxul Leontief). [D.N.]

AVÂNT ECONOMIC, evoluție favorabilă a economiei, fază a ciclului economic (de afaceri). În condiții de **a.e.**, indicatorii macroeconomici reali, veniturile nominale și reale ale agenților economici, gradul de ocupare și de folosire a factorilor de producție evoluează ascendent. Cursul titlurilor de valoare, rata profitului și eficiența medie a factorilor de producție cresc; rata dobânzii are tendința naturală de reducere. Teoria economică oferă două resorturi interne pentru explicarea **a.e.**. **Explicația reală** presupune existența unei cereri agregate nesatisfăcute și anticipări optimiste privind evoluția de ansamblu a economiei. Pe această bază sunt stimulate investițiile, iar prin acțiunea conjugată a acceleratorului și multiplicatorului se produce o undă de creștere a ofertei și veniturilor agenților economici, ca imbold pentru sporirea cererii agregate (stimulate uneori artificial și prin creditul de consum, creșterea speculativă a stocurilor etc.). **A.e.** se epuizează când întreprinzătorii constată că au fost create capacități de producție care depășesc cererea solvabilă, eficiența marginală a investițiilor scade sub cea anticipată, iar ritmul investițiilor reale se reduce. **Explicația monetară** pornește de la presupunerea că impulsionarea activității economice se realizează prin acțiuni premeditate de politică economică având ca instrument creșterea masei monetare (ΔM) care determină creșterea cererii agregate cu efecte benefice asupra activității economice de ansamblu. Dacă sporirea masei monetare ajunge în special la producători, sunt stimulate investițiile, crește producția (ΔQ = efectul de volum, după expresia lui Ricardo). Dacă creșterea prețurilor este nesemnificativă (ΔP = efectul de preț), este stimulată creșterea gradului de utilizare a factorilor de producție, efectul de volum fiind preponderent față de efectul de preț. Când ΔM ajunge mai ales la consumatori, crește în special cererea de satisfactori, efectul de preț fiind preponderent în raport cu cel de volum. În acest caz **a.e.** este efemer, de scurtă durată (v. Expansiune, Boom economic). [G.I.]

AVUȚIE, stocul de bunuri în posesiunea agenților economici (gospodării, firme, administrații publice și private etc.) la un moment dat. **A.** este deci o mărime de stoc care poate fi determinată la o anumită dată (de exemplu, la 31 decembrie), spre deosebire de venit, care este un flux într-o perioadă de timp. Între cele două variabile economice există însă o strânsă legătură. În sens larg, termenul de **a.** este sinonim cu cel de avere și se referă la toată varietatea de bunuri (tangibile și intangibile) care au utilitate și pot fi obiect de proprietate. Un concept mai des utilizat este cel de **a. economică**, care include toate bunurile ce au valoare de piață și sunt generatoare de venituri. Bunurile care alcătuiesc **a.** sau averea economică îndeplinesc, de regulă, caracteristicile bunurilor economice. Semnificația de bază a **a.** economice constă în faptul că activele care o compun aduc deținătorului lor venituri sau au potențialul de a genera în viitor un flux de venituri. Ca urmare, valoarea reală a **a.** economice este dată de valoarea prezentă (actualizată) a fluxului de venituri pe care îl generează stocul de active (fizice și financiare) deținut de agenții economici. Modificările intervenite în volumul și structura activelor care alcătuiesc **a.** economică influențează fluxul de venituri și mai departe cheltuielile posesorilor de avuție economică (v. Efect de avuție). [M.Gh.]

AVUȚIE NAȚIONALĂ, totalitatea bunurilor existente la un moment dat într-o anumită țară, indiferent de forma de proprietate în care se află. Volumul total al **a.** unei țări nu rezultă însă din însumarea posesiunilor individuale și publice. Activele financiare (acțiuni, obligațiuni etc.) și soldurile bănești în moneda națională deținute de agenți economici nu intră în avuția națională. De asemenea, din mărimea acesteia se scade datoria externă și se adaugă creanțele asupra străinătății. În componența **a.n.** intră: atât bunurile tangibile, cum sunt resursele naturale, bunurile produse și acumulate sub forma de capital real sau de bunuri durabile de consum etc.; posesiuni intangibile cum sunt abilitățile și experiența în producție a populației, cunoștințele tehnico-științifice și stocul de informații etc. Pe măsura progresului tehnico-științific și economic al unei țări, crește ponderea părții din **a.n.**, care este rezultatul unor investiții intangibile, sporind rolul acesteia ca potențial productiv al economiei și rezervor generator de venituri pentru populație. [M.Gh.]

AXIOMA INFORMAȚIONALĂ, postulat ce stă la baza tranziției de la societatea industrială la societatea cunoașterii, conform căruia tehnologiile informaționale asociate cu cunoașterea și comunicațiile modifică atât procesul de producție (prin realizarea unei decuplări a

proceselor tehnologice de cele umane, de muncă), cât şi conceptele ontologice şi epistemologice existente (apar post-structuralismul, deconstructivismul, post-modernismul), dar şi societatea ca atare: "Omul trăieşte într-o lume care nu mai este alcătuită doar din lucruri materiale, ci dintr-o «pădure de simboluri» în care reprezentările (nu numai cele verbale) constituie ordinea familiară... este un imperiu al semnelor, care dublează lumea noastră materială ca o semisferă" (Bougnoux, Sciences de l'Information et de la Communication, Paris, Larousse, 1993). Această semisferă extinde conceptul limitat al realităţii din gândirea pozitivistă, la o lume constructivistă ce combină Realul cu Imaginarul şi Simbolicul printr-o reţea de relaţii între lucrurile materiale şi cunoaştere. În această lume, cunoaşterea nu mai este doar „know-how" tehnologic, ci are şi o dimensiune transcedentală, fiind legată de sistemele de credinţe şi valorile, şi preferinţele asociate acestora, ce inhibă sau validează anumite acţiuni şi nu altele (S. Strange, An Eclectic Approach în "The New International Political Economy", 1991). Este informaţie efectivă în acţiune, informaţie concentrată pe rezultate, producătoare de bunuri cu înaltă valoare adăugată (informaţii, consultanţă, training). În domeniul muncii, are loc o evoluţie a profesiilor dinspre activităţi fizice spre activităţi intens intelectualizate şi spre noi domenii de interes, interdisciplinare legate în special de om (în calitate de capital uman) şi de relaţiile sale complexe cu mediul său natural şi social. Instituţional, se prefigurează tranziţia de la organizaţiile de tip clasic, specializate monofuncţional (întreprinderile industriale produc, unităţile de învăţământ formează specialişti, institutele de cercetare aprofundează cunoaşterea) spre parteneriate bazate pe cercetare-dezvoltare-inovare. Cu toate că unele dintre tendinţele prefigurate de **a.i.** au început să se verifice în acele ţări ce şi-au propus să realizeze în fapt societatea cunoaşterii, evoluţiile nu sunt liniare, existând pericolul unor efecte negative generate de confiscarea şi utilizarea imensului potenţial cognitiv evidenţiat de capitalul uman de către grupuri de putere ce au interese opuse binelui din societate. [S.G.]

AXIOMA PREFERINŢELOR REVELATE, fundamentul unei teorii a cererii, care se bazează numai pe fenomene observabile şi măsurabile. În cadrul acestei teorii, accentul cade pe comportamentul consumatorului, nu pe preferinţele subiective ale acestuia, a căror observabilitate este discutabilă. Dacă se notează cu x^0 vectorul cantităţilor corespunzătoare coşului de consum ales efectiv în condiţiile vectorului p^0 al preţurilor şi cu x^1 vectorul cantităţilor din coşul de consum ales efectiv în condiţiile vectorului p^1 al preţurilor, atunci **forma slabă** a axiomei preferinţelor revelate este: $p^0x^1 \geq$ implică $p^1x^1 < p^1x^0$. Axioma preferinţelor revelate se referă la consistenţa alegerilor consumatorului, arătând că dacă coşul x^0 este ales efectiv, când şi coşul x^1 ar putea fi ales, atunci coşul x^0 nu mai reprezintă o alternativă fezabilă când se alege efectiv coşul x^1. Dacă x^1 ar putea fi ales atunci când se alege efectiv x^0, atunci, la preţurile p^0, costul lui x^1, respectiv, p^0x^1, nu este mai mare decât costul lui x^0, respectiv, p^0x^0. În această situaţie, axioma arată că x^0 nu mai este fezabil la preţurile p^1, respectiv, costul său la aceste preţuri, adică p^1x^0, este mai mare decât costul corespunzător al lui x^1, adică p^1x^1. **Forma tare** a axiomei preferinţelor revelate presupune tranzitivitatea preferinţelor consumatorului în ceea ce priveşte un număr nedefinit de coşuri de consum. Axioma preferinţelor revelate a fost introdusă de Paul Samuelson în anii '40. [T.C.]

AXIOMA RAŢIONALITĂŢII, postulat privind comportamentul uman, al cărui argument este că, deşi comportamentul uman poate lua în principiu orice formă, este corect să presupunem că de cele mai multe ori acesta va fi raţional. Teoria economică distinge între comportament raţional în condiţii de certitudine şi în condiţii de incertitudine. În condiţii de certitudine există două abordări ale comportamentului raţional: abordarea ce subliniază consecvenţa în alegere: un comportament raţional presupune capacitatea alegerii, în cunoştinţă de cauză, dintr-un set de alternative, a soluţiei ce maximizează preferinţa (această abordare va da naştere teoriei preferinţelor revelate, elaborată de Samuelson, 1938, Arrow, 1959). A doua abordare a comportamentului raţional în condiţii de certitudine presupune că fiinţele umane sunt în esenţă raţionale şi îşi cunosc şi urmăresc în mod individual şi egoist interesele. Homo Economicus îşi va alege mijloacele cele mai adecvate – cele mai eficiente şi cele mai necostisitoare – de a-şi atinge ţelurile. Aceste principii datează din secolul al XVIII-lea şi îşi au originea în tradiţia utilitaristă reprezentată de J. Bentham şi A. Smith, dar şi în filosofia politică de tradiţie contractualistă, reprezentată de Hobbes şi J.J. Rousseau. La începutul secolului al XX-lea,

economistul şi sociologul V. Pareto a dezvoltat ideea că teoria economică este disciplina destinată analizei acțiunilor raționale (pe care le numea logice), iar sociologia este disciplina ce studia acțiunile nelogice (neraționale). Distincția făcută de Pareto a ridicat o problemă dificilă: după ce criterii stabilim dacă o acțiune este rațională sau irațională? Comportamentul rațional în condiții de incertitudine presupune alegeri raționale pe baza evaluării probabilității rezultatului ce va aduce o valoare aşteptată. Modelul ce a fost cel mai adesea utilizat în acest scop este modelul maximizării utilității aşteptate (Frank Ramsay, 1931, Von Neumann şi Morgenstern, 1947). Modelele comportamentului economic rațional atât în condiții de certitudine, cât şi de incertitudine au fost criticate pe baza observațiilor empirice care dovedesc că adesea comportamentele umane nu urmează modelele elaborate, care nu pot să explice în mod satisfăcător un număr mare de fenomene. Paradoxurile lui M. Allais au arătat că oamenii confruntați cu o alegere între loterii nu se comportă în modul preconizat de teoria economică. În 1982, Herbert Simon a introdus noțiunea de raționalitate limitată, arătând că, de fapt, factorii de decizie în loc să încerce să maximizeze diferența dintre beneficii şi costuri atunci când iau decizii, urmăresc decizii satisfăcătoare. Întrucât informațiile de care dispun factorii de decizie şi capacitățile de procesare a acestor informații sunt limitate, este adesea rațional ca ei să nu urmărească cea mai bună decizie, un obiectiv utopic, ci o decizie acceptabilă. John Muth, în 1961, şi Robert Lucas împreună cu T. Sargent, în 1982, au elaborat teoria aşteptărilor raționale, conform căreia, pe baza informațiilor de care dispune, fiecare persoană încearcă să anticipeze probabilități obiective. Alte lucrări teoretice (G. Backer, R. Axelrod) prezintă procesul de transformare a actorului economic, care devine mai puțin rigid şi mai realist. Axelrod a demonstrat că celebra dilemă a prizonierului – care exemplifică faptul că un comportament rațional în sensul teoriei economice clasice poate duce la rezultate dezastruoase – ar putea fi rezolvată presupunând că actorii iau în considerare nu numai rezultatul imediat al acțiunilor lor, dar şi efectele lor potențiale în viitor. Ştiințele sociale au depăşit acum viziunea binară conform căreia acțiunile care nu erau raționale într-un sens foarte îngust erau considerate iraționale şi cauzate de procese misterioase (mentalitate primitivă, factori filogenetici). După cum a sugerat Weber, modelul instrumental-utilitarist de raționalitate folosit de economiştii clasici nu epuizează subiectul raționalității. Învățarea conştientă, prin corectarea neîntreruptă a propriilor greşeli, ceea ce K. Popper numea «raționalitate critică», poate fi principiul definitoriu al axiomei raționalității şi în economie. [S.G.]

AXIOMELE PREFERINȚELOR CONSUMATORULUI (în teoria subiectivă a consumatorului individual), ipoteze ale analizei comportamentului consumatorului şi ale testării caracterului rațional al acestui comportament. **A.p.c.** sunt: comparația, tranzitivitatea, cantitatea (insaturație), convexitatea forte, selecția. **A. comparației** sau a completitudinii se referă la felul cum alege consumatorul din utilitățile alternative în folosință a două bunuri (A şi B). El alege o singură variantă din cele trei posibile: preferă bunul A bunului B; preferă bunul B bunului A; alege ori bunul A, ori bunul B, după inspirație. **A. tranzitivității opțiunii** (preferinței) de la un bun la altul se manifestă astfel: dacă un consumator preferă bunul C bunului B şi pe A bunului B, atunci înseamnă că el preferă bunul A bunului C. **A. cantității** sau a insaturației constă în opțiunea pentru cea mai mare cantitate, dacă bunurile alternative în consum au aceeaşi utilitate. **A.c.** este cunoscută şi sub denumirea de axiomă a "lăcomiei" sau a nonsațietății. **A. convexității forte** se referă la faptul că un consumator preferă combinații echilibrate între bunuri, în locul celor extremale. **A. selecției**, conform căreia consumatorul urmăreşte atingerea celei mai bune (preferate) stări de consum. Pe baza acestor axiome, preferințele apar ca rezultând dintr-o introspecție psihologică (v. Comportamentul consumatorului). [D.N.]

B

BALANŢA COMERCIALĂ, tablou statistico-economic în care se înscriu şi prin care se compară importul şi exportul de mărfuri ale unei ţări, pe o perioadă de timp determinată, de regulă, un an. Din punctul de vedere al sferei de cuprindere, **b.c.** poate fi: **generală**, atunci când cuprinde ansamblul relaţiilor comerciale externe ale unei ţări, sau **parţială**, dacă se referă la relaţiile de import şi export cu o altă ţară sau un grup de ţări. Din punctul de vedere al rezultatelor relaţiilor comerciale externe, **b.c.** poate fi: **activă** (excedentară), dacă exportul depăşeşte importul, **pasivă** (deficitară), dacă importul depăşeşte exportul, şi **echilibrată** (soldată), când acestea sunt egale. În ansamblu, **b.c.** poate fi activă, dar pe ţări poate fi excedentară sau deficitară. Dacă o **b.c.** de ansamblu este cronic deficitară, acesta este un indiciu al unei evoluţii economice defavorabile. Dar, o situaţie favorabilă nu presupune, în mod obligatoriu, o **b.c.** permanent excedentară, ci o **b.c.** echilibrată în dinamică. În **b.c.**, gruparea mărfurilor importate şi exportate diferă – într-o măsură mai mare sau mai mică – de la o ţară la alta. Totuşi, pe baza unei înţelegeri internaţionale, s-a utilizat mult timp clasificarea "Convenţiei de la Bruxelles" (31 decembrie 1913). În prezent, se foloseşte tot mai mult "**Clasificarea tip a comerţului internaţional**" (C.T.C.I. sau S.I.T.C.). Pentru analiza **b.c.** este necesar să se ţină seama de preţurile folosite şi de mecanismul formării lor. **B.c.** constituie una dintre cele mai importante părţi ale balanţei de plăţi externe (v. Balanţă de plăţi externe, Comerţ internaţional). [A.G.]

BALANŢA FINANCIARĂ, instrument financiar care serveşte la dimensionarea resurselor financiare, la precizarea destinaţiei acestora, la fundamentarea echilibrului, la stabilirea modalităţii de acoperire a deficitului sau de valorificare a excedentului de resurse, la diferite niveluri de agregare. **B.f.** poate fi: **echilibrată**, atunci când resursele sunt egale cu necesităţile de resurse; **supraechilibrată**, dacă resursele depăşesc necesităţile, prezentând un excedent; **dezechilibrată**, când resursele nu acoperă integral necesităţile, prezentând un sold negativ. **B.f.** echilibrată constituie situaţia normală; cea supraechilibrată poate fi considerată normală, în măsura în care relevă o rezervă de balanţă judicios dimensionată. Un sold pozitiv de dimensiuni exagerate ascunde o anumită necorelare şi de aceea varianta respectivă trebuie corectată. **B.f.** dezechilibrată arată că necesităţile de resurse nu pot fi acoperite cu resurse financiare identificate, deoarece fie că resursele obtenabile au fost subevaluate, fie că s-au prevăzut obiective ori acţiuni care solicită un efort financiar mai mare decât poate să suporte economia în perioada respectivă. O problemă importantă care apare în acţiunea de elaborare a **b.f.** este aceea a determinării nivelului optim la care se construieşte echilibrul financiar. Acest nivel poate fi definit atât prin mărimea absolută a resurselor financiare, potenţial mobilizate în perioada considerată în vederea satisfacerii nevoilor sociale triate, cât şi prin creşterea procentuală prevăzută a se realiza, comparativ cu perioada de bază. [C.D.]

Balanţa legăturilor dintre ramuri (v. TABELUL INPUT-OUTPUT)

Balanţa mişcărilor de capital sau Contul de capital (v. BALANŢA DE PLĂŢI EXTERNE)

Balanţă curentă sau contul curent (v. BALANŢĂ DE PLĂŢI EXTERNE)

BALANŢĂ DE LICHIDITĂŢI, situaţie comparativă a încasărilor băneşti şi a plăţilor exigibile la un moment dat sau într-o perioadă. **B. de l.** se întocmeşte la nivelul societăţii comerciale, al băncii sau al trezoreriei, în scopul stabilirii existenţei resurselor băneşti efective necesare pentru efectuarea plăţilor în perioada respectivă. În cazul inexistenţei acestor resurse sau al insuficienţei lor, se depistează posibilităţile de constituire a acestora, asigurându-se derularea normală a fluxurilor reale şi fluxurilor monetare, corespunzătoare ca dimensiune şi ca structură (v. Lichidităţi). [C.D.]

BALANȚĂ DE PLĂȚI EXTERNE, instrument economico-statistic în care se includ și se compară încasările și plățile realizate de o țară, din relațiile sale economice, financiare și monetare cu alte țări, pe o anumită perioadă de timp, de obicei un an. Fundamentată pe principiul contabilității în partidă dublă, **b. de p.e.**, denumită de regulă **balanță de plăți**, cuprinde în activul ei încasările, adică creanțele exigibile în perioada respectivă, iar în pasivul ei plățile, adică datoriile exigibile în aceeași perioadă, indiferent dacă operațiunile comerciale sau financiare care le-au generat au fost executate în această perioadă sau într-una anterioară. **B. de p.e.** se întocmește: global, bilateral sau regional, respectiv, pentru relațiile unei țări cu celelalte țări ale lumi, pentru relațiile ei cu o altă țară sau pentru relațiile ei cu un anumit grup de țări. În scopul asigurării comparabilității internaționale, posturile din **b. de p.e.** se pot structura în două grupe. Grupa I, numită **Balanța Curentă** sau **Contul curent**, include: a) balanța comercială; b) balanța serviciilor; c) balanța veniturilor; d) balanța transferurilor unilaterale. Grupa II, numită **Balanța mișcărilor de capital** sau **Contul de capital**, include: a) balanța mișcărilor de capital pe termen scurt; b) balanța mișcărilor de capital pe termen lung; c) balanța rezervelor valutare internaționale. În cadrul acestei structuri, fiecare țară realizează detalierea posturilor în funcție de interesele ei economice și financiare, ca și în corelație cu specializarea ei internațională. Orice post al **b. de p.e.** poate fi: activ sau excedentar; pasiv sau deficitar; echilibrat. Excedentele și deficitele diverselor posturi se compensează reciproc, astfel că sub aspect contabil **b. de p.e.** este echilibrată, ceea ce înseamnă că, de regulă, deficitele se finanțează, iar excedentele sunt utilizate, primind o anumită destinație (v. Balanța comercială). [C.D.]

BALANȚĂ MATERIALĂ, instrument metodologic de planificare; tablou statistico-economic cu ajutorul căruia se compară resursele necesare producerii de bunuri, cu destinațiile acestora în vederea asigurării echilibrului fizic al producției. Resursele cuprind: stocurile existente la începutul anului; provizioanele privind producția; provizioanele privind importul etc. Destinațiile privesc: consumul intern defalcat pe ramuri, sectoare pe zone teritoriale; cantitatea prevăzută pentru export etc.; stocul de la sfârșitul anului etc. (V. Planificare). [S.C.]

BALANȚĂ PATRIMONIALĂ, situație financiară a unei firme la un anumit moment, de regulă la finele unui an fiscal. **B.p.** cuprinde următoarele elemente principale: activul, pasivul și activul net. Activul include stocul de capital circulant, stocul de capital fix și numerarul de care dispune firma în momentul elaborării balanței. Pasivul reflectă creanțele asupra firmei. Activul net reflectă drepturile de proprietate asupra activelor (v. Patrimoniu). [C.D.]

BANCA EUROPEANĂ DE INVESTIȚII, instituție financiară internațională, având scopul de a finanța unele proiecte de dezvoltare ale Uniunii Europene. A fost înființată în 1958, în conformitate cu prevederile Tratatului de la Roma. Capitalul **B.E.I.** este format din subscripțiile țărilor membre, din fonduri obținute de pe piața financiară și din surse speciale. Statutul **B.E.I.** prevede și posibilitatea obținerii de credite speciale din partea țărilor membre, în măsura în care asemenea credite prestatoare de dobândă ar fi necesare pentru finanțarea anumitor proiecte de investiții. **B.E.I.** acordă credite pentru finanțarea unor proiecte de dezvoltare a industriei, agriculturii și serviciilor, precum și pentru modernizarea și consolidarea unor întreprinderi. Banca poate să acorde împrumuturi și în afara Uniunii Europene, atunci când anumite investiții externe prezintă interes deosebit. Structura organizatorică și de conducere este formată din: Consiliul guvernatorilor; Consiliul de Administrație și Comitetul de direcție (v. Uniunea Europeană). [A.G.]

BANCA EUROPEANĂ PENTRU RECONSTRUCȚIE ȘI DEZVOLTARE (B.E.R.D.), instituție financiară internațională, cu scopul acordării de împrumuturi, asistență pentru privatizări, fuzionări, achiziții și crearea de societăți mixte. A fost înființată în 1991, în cadrul Consiliului European de la Strasbourg. Membrii fondatori ai **B.E.R.D.** sunt 40 de țări (printre care și România) Capitalul ei este constituit din fonduri ale Instituțiilor Uniunii Europene și din subscrieri ale țărilor membre. Împrumuturile se acordă numai țărilor din Europa Centrală și de Est, și sunt repartizate în proporție de 60% pentru sectorul privat și 40% pentru sectorul public, în special pentru dezvoltarea infrastructurii. [D.M.]

BANCA INTERNAȚIONALĂ PENTRU RECONSTRUCȚIE ȘI DEZVOLTARE (B.I.R.D.), organizație financiară internațională înființată în iulie 1944 cu ocazia Conferinței Monetare și Financiare Internaționale de la Bretton Woods prin acordul a 44 de țări. Și-a început activitatea în iunie 1946, având sediul la Washington. În prezent, numără 178 de membri, printre care și România, care sunt în același timp și membri ai F.M.I. Contribuțiile țărilor membre se fac în raport cu partea pe care o deține fiecare în comerțul mondial. În același mod se stabilesc și drepturile de vot ale țărilor membre. Resursele financiare ale **B.I.R.D.** se constituie din: subscrieri ale țărilor membre, venituri nete din operațiuni bancare, fonduri obținute din vânzarea de obligațiuni pe pieţele financiare internaționale și din alte împrumuturi mobilizate de pe aceste piețe. Resursele sunt destinate promovării dezvoltării țărilor membre. În acest scop, **B.I.R.D.** acordă împrumuturi directe guvernelor sau cu garantare guvernamentală pe termen scurt sau termen lung (până la 20 de ani) cu perioade de grație de 5 ani pentru realizarea unor programe de investiții și pentru susținerea programelor de dezvoltare; participă la programele de cofinanțare alături de alte instituții financiare internaționale; garantează creditele obținute de statele membre de pe piața financiară internațională, având un rol de catalizator al investițiilor de capital externe; coordonează ajutoarele internaționale pentru dezvoltare și oferă asistență economică și tehnică membrilor săi. **B.I.R.D.** operează prin instituții afiliate. În 1980 s-a introdus o nouă politică a programelor sale de ajustare structurală prin care se acordă credite cu scopul ușurării problemelor balanței de plăți a țărilor în curs de dezvoltare. Aceste împrumuturi sunt totuși condiționate de adoptarea unor politici economice specificate de **B.I.R.D.** (v. Banca Mondială, Fondul Monetar Internațional). [D.M.]

BANCA MONDIALĂ, sistem bancar format din Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare (B.I.R.D.), Corporația Financiară Internațională (I.F.C.), Asociația pentru Dezvoltare Internațională (I.D.A.) și Asociația de Garantare Multilaterală a Investițiilor (M.I.G.A.). Obiectivul principal al **B.M.** este de a sprijini țările în curs de dezvoltare pentru creșterea standardului lor de viață prin utilizarea resurselor financiare provenind din țările dezvoltate. Prin finanțarea externă suplimentară pe care o asigură, instituțiile **B.M.** contribuie la ușurarea poverii datoriei externe a acestor țări. Adesea, asistența tehnică a instituțiilor **B.M.** este mai importantă decât finanțarea, astfel că multe programe de ajustare realizate cu asistența tehnică a **B.M.** contribuie la diminuarea problemelor datoriei externe. De asemenea, **B.M.** are dreptul de a acorda ajutor financiar pentru reducerea datoriei externe, cu condiția ca prin aceasta să se disponibilizeze resurse pentru investiții directe și dezvoltare. România a aderat la **B.M.** în anul 1973 (v. B.I.R.D.). [C.D.]

BANCA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI, bancă centrală a statului român, care, în cadrul politicii economice și financiare generale, stabilește și conduce politica monetară și de credit a țării, cu scopul de a menține stabilitatea leului. **B.N.R.** este organ al statului și are personalitate juridică. **B.N.R.** a fost înființată prin Decretul domnesc din aprilie 1880, ca Bancă cu capital privat autohton și cu participarea statului. În cei aproape 120 de ani de existență, **B.N.R.** a răspuns la chemările vremurilor noi, făcând față problemelor pe care istoria tumultuoasă le-a creat. Prin Legea nr. 34 din 1991, **B.N.R.** funcționează ca organism al statului, activitatea ei fiind supravegheată de Parlamentul României. **B.N.R.** este mandatată prin lege să fundamenteze și să conducă politica monetară și de credit a țării, și să caute profesional căile de menținere a puterii de cumpărare a monedei naționale. Capitalul ei este public. **B.N.R.** are de îndeplinit mai multe funcții principale: emite, pune în/și retrage din circulație numerarul; fiind banca băncilor, ea autorizează funcționarea de bănci pe teritoriul țării, intervenind în cazul în care o bancă întâmpină dificultăți temporare; îndeplinește funcția de casier general și de bancher al bugetului de stat (funcția de gestiune a politicii de trezorerie a fost delegată Băncii Comerciale Române); stabilește și conduce politica monetară și valutară a țării; supraveghează și participă la reglementarea și operarea sistemului de plăți al țării. Garanția îndeplinirii obiectivului central al **B.N.R.** constă în asigurarea autonomiei sale. Acesta vizează două laturi: **una funcțională** (supravegherea asupra obiectivelor proprii, manifestarea ei ca autoritate monetară națională supremă etc.); **alta organică** (competențele în ceea ce privește numirea membrilor Consiliului de Administrație, durata mandatelor acestora, modul de funcționare și de deliberare a acestuia etc.) (v. Politică monetară, Politică valutară). [D.N.]

BANCA REGLEMENTELOR INTERNAȚIONALE (B.R.I.), instituție financiară internațională, care reglementează activitatea băncilor centrale ale țărilor membre. Este o bancă a băncilor centrale. A fost înființată în Elveția, la Basel, în anul 1930, de către Belgia, Marea Britanie, Elveția, Franța, Germania și Italia. România a subscris, la înființare, 20 milioane franci elvețieni, ceea ce i-a permis să obțină – în decursul timpului – credite și să efectueze multiple operațiuni prin această bancă. **B.R.I.** este o instituție originală atât prin caracterul său internațional, cât și prin particularitățile și statutul său. **B.R.I.** este singura instituție de credit internațional care are permisiunea să dețină DST-uri și are dreptul să participe la licitațiile de aur organizate de F.M.I. în contul băncilor centrale sau al său propriu. Operațiunile statutare ale băncii sunt cumpărarea și vânzarea de aur în cont propriu sau al băncilor centrale, deținerea de aur, acordarea de împrumuturi băncilor centrale sau luarea de împrumuturi de la acestea, garantate cu aur, scontarea și reescontarea titlurilor de credit, cumpărarea și vânzarea de devize ș.a. **B.R.I.** împreună cu alte organisme financiar-monetare internaționale asistă băncile centrale în administrarea și investirea rezervelor lor monetare. **B.R.I.** are un rol important în colectarea și distribuirea de informații asupra dezvoltării macroeconomice și afacerilor monetare internaționale. [A.G.]

BANCĂ, unitate economică funcțional-instituțională, a cărei funcție principală este de a colecta, de a transfera și de a repartiza disponibilitățile financiare. Rolul **b.** este deci acela de a pune în legătură, pe baze comerciale, unitățile economice care se află în căutare de fonduri cu cei care caută plasamente. Principala **funcție activă b.** și a celorlalte instituții de credit constă în acordarea de împrumuturi solicitanților care întrunesc condițiile de bonitate financiară. Împrumuturile se acordă fie pe seama capitalurilor proprii ale **b.**, fie pe seama soldului lor activ între depunerile clienților și solicitările de restituire din partea acestora. Alte servicii active bancare: gestionarea conturilor deponenților; organizarea înființării de societăți pe acțiuni; efectuarea de operațiuni cu titluri de valoare; crearea de instrumente (active) financiare proprii. Principala **funcție pasivă** a **b.** se referă la primirea spre păstrare a economiilor populației și ale unităților economice nonbancare (depozitul). Printre asemenea funcții mai figurează: executarea de plăți, pe baza ordinelor clienților, din depozitele constituite; conducerea operațiunilor de casă ale întreprinderilor și instituțiilor. În condițiile actuale, **b.** a încetat de a mai fi o simplă intermediară între unitățile economice nonbancare, ea a devenit o instituție foarte dinamică și cu impact major asupra întregii societăți. Una dintre aceste funcții macroeconomice constă în faptul că băncile, îndeosebi cea centrală, coordonează plățile și încasările ce se efectuează în economie. Ele gestionează profesional moneda națională și supraveghează relațiile ei cu celelalte monede. Amploarea crescândă a importanței băncilor, ca și diversificarea operațiunilor efectuate de ele au condus, mai întâi, la **specializarea** lor, pentru ca recent să apară o tendință puternică spre **universalizarea** funcțiilor îndeplinite de fiecare **b.** În acest context, **b.** vinde și cumpără valută, ea efectuând și alte operațiuni valutare (v. Bani, Politica monetară). [D.N.]

BANCĂ DE AFACERI, tip de întreprindere lucrativă specializată, care oferă bani – capital – celorlalte unități economice (persoane fizice și juridice). Resursele lor constau din capitalurile proprii și din obligațiunile și acțiunile emise de ele, și subscrise de cei interesați. **B.** de **a.** acordă credite pe termen lung, susținând astfel proiectele de investiții ale întreprinzătorilor. [D.N.]

BANCĂ DE CLEARING, bancă specializată în operațiuni de clearing. Sistemul este propriu operațiunilor bancare din Marea Britanie și presupune decontarea reciprocă a cecurilor între bănci. În sistemul bancar al S.U.A., acest sistem are o aplicabilitate locală, plățile care nu se pot compensa reciproc vor fi preluate spre rezolvare de Sistemul Federal de Rezerve (FED). [T.E.]

BANCĂ DE DEPOZIT, bancă comercială care își procură resursele financiare de pe piața monetară, prin depunerile clienților lor, depuneri la vedere și pe termene scurte; în baza acestora și a capitalurilor proprii, **b.** de **d.** oferă credite pe termen scurt solicitanților care întrunesc condițiile generale de bonitate financiară, respectiv, se încadrează în criteriile de raționalitate stabilite de fiecare bancă (v. Bancă). [D.N.]

BANCĂ DE EMISIUNE, bancă centrală, bancă a băncilor, bancă de prim rang – instituție care are rolul (funcția) de a asigura și regla cantitatea de bani în

circulație, de a regla rata dobânzii în economie, de a preveni falimentele bancare, de a autoriza și supraveghea exercitarea funcției de operator bancar. În pofida denumirii ei, aceasta nu este o bancă în sensul strict al termenului. **B. de e.** este preocupată, mai ales, de realizarea anumitor obiective macroeconomice, obiective ce îi revin din mandatul național, atribuit acesteia de forul legislativ al țării. **B. de e.** oferă servicii specifice băncilor comerciale, aceasta deținând majoritatea rezervelor băncilor comerciale; ea oferă servicii specifice guvernului țării. **B. de e.** pune în circulație bancnotele și moneda divizionară. La origine, biletul de bancă era o creanță a deținătorului lui asupra unui activ existent în depozitele băncii emitente. În prezent, biletele de bancă se emit relativ independent de activul băncii centrale, cantitatea acestora depinzând de nevoile de lichiditate ale economiei, nevoi care se încadrează în obiectivele de politică monetară și bugetară a țării (v. Bancă, Ofertă de monedă). [D.N.]

BANCNOTĂ, bilet de bancă pus în circulație de bănci comerciale care exprimă angajamentul băncii emitente de a plăti purtătorului, la cerere, suma de bani înscrisă pe el. Este un semn al valorii, pe care sunt marcate sume rotunde, la purtător, transmisibile prin simpla cedare, înlocuind, adesea, banii reali în funcțiile lor de mijloc de circulație și de mijloc de plată. **B.** este considerată un efect de comerț, o dezvoltare a cambiei și, în principiu, o cambie plătibilă la cerere. **B.** a apărut încă din secolul al XVII-lea datorită dezvoltării circulației cambiilor și crizei de încredere în ceea ce privește activitatea lor la scadență. Până la acest moment de criză circulau cambiile emise de comercianții privați. Pierderea încrederii în ele a determinat băncile comerciale, la început, să preia cambiile și să pună în circulație în locul lor **b.** Ulterior, când băncile centrale sau de emisiune rescontau cambiile băncilor comerciale, preluau, de fapt, portofoliile de cambii deja scontate de acestea punând în circulație **b.** Fiind emise de băncile centrale, **b.** circulau ca bani de credit și erau considerate ca valori sigure pentru că aveau garanție dublă: a) efectele de comerț pe baza cărora au fost emise și care se aflau în portofoliul băncilor centrale; b) aurul din stocul băncilor centrale emitente de **b.** Datorită garanției în aur, până la primul război mondial, **b.** au putut fi preschimbate pe aur prin prezentarea lor la banca de emisiune de către cei ce le dețineau. După primul război mondial, schimbul **b.** pe aur a încetat să mai aibă loc în toate țările. Întrucât aveau la bază efecte de comerț – cambiile rescontate, **b.** constituiau în fapt o formă de creditare a circulației mărfurilor care se modifică în funcție de cerințele acesteia. Primul război mondial a reprezentat un moment de cotitură și în ceea ce privește emisiunea **b.** care începe să se îndepărteze într-o oarecare măsură de circulația mărfurilor, întrucât servește pe scară mare pentru acoperirea deficiențelor bugetare și finanțarea cheltuielilor militare. În acest sens, emisiunea **b.** are la bază îndeosebi obligațiunile de stat. Deteriorarea stabilității **b.** prin suspendarea preschimbării în aur și pierderea caracterului direct și exclusiv al determinării lor de circulația mărfurilor au avut ca efect următoarele: a) numai o parte din **b.** emise au scopul de a credita circulația mărfurilor; b) cealaltă parte din emisiunea de **b.** se face pentru finanțarea deficitelor bugetare; c) se accentuează foarte mult posibilitatea ca **b.** să degenereze în bani de hârtie, păstrându-și însă denumirea inițială. Acest risc decurge mai ales din emisiunea de **b.** pentru acoperirea deficitelor bugetare care în ultimele decenii au devenit cronice (v. Cambie, Bilet de bancă, Bani de hârtie). [G.P.T.]

BANCOR, monedă scripturală internațională, a cărei constituire a fost propusă de către delegația Marii Britanii (condusă de J.M. Keynes) la conferința monetară internațională din 1944 de la Bretton Woods. Banca "centrală" mondială care ar fi urmat să se constituie pe baza propunerilor britanice avea menirea să asigure țărilor deficitare mijloacele de plată necesare pentru a-și continua tranzacțiile, ca alternativă la reducerea importurilor și diminuarea efectului multiplicator al comerțului exterior asupra producției și ocupării. **B.** urma să fie creat de către Banca "centrală" mondială pe baza aurului ce-l deținea de la țările membre și distribuit statelor membre în funcție de locul ocupat de către fiecare în comerțul internațional. Volumul și dinamica **b.** urmau să fie proporționale cu dinamica schimburilor internaționale. Filozofia **b.** s-a aflat la baza constituirii Drepturilor Speciale de Tragere (D.S.T.) de către F.M.I. (v. Fondul Monetar Internațional). [G.I.].

BANCRUTĂ, infracțiune economică ce-și găsește expresia în incorecta gestionare de către agentul economic a patrimoniului său, din care cauză acesta ajunge în situația de a nu-și onora plățile scadente față de partenerii săi de afaceri și este declarat în stare

de faliment. **B.** poate fi simplă, atunci când gestionarea incorectă rezidă în anumite acte imprudente sau greşite sub raport profesional şi/sau frauduloasă (v. Bancrută frauduloasă). [A.I.]

BANCRUTĂ FRAUDULOASĂ, infracţiune economică complexă, constând din acte şi fapte voite, săvârşite cu rea-credinţă pentru a aduce prejudicii partenerului sau partenerilor de afaceri, creditori. În accepţiunea dreptului român şi de pretutindeni, unde acţionează legile economiei de piaţă, **b.f.** este o metodă clasică de înşelare şi păgubire a creditorilor şi, potrivit legislaţiei româneşti în vigoare, ea se concretizează în următoarele fapte: falsificarea, sustragerea sau distrugerea evidenţelor societăţii comerciale, ascunderea unei părţi din activul acesteia, înfăţişarea de datorii neexistente sau prezentarea în registrele societăţii, în alt act ori în bilanţ, a unor sume nedatorate, fiecare din aceste fapte fiind săvârşite în vederea diminuării aparente a valorii activelor, înstrăinării în caz de faliment a unei societăţi sau a unei părţi însemnate din active. Atât **b.f.**, cât şi aceste fapte, aflate în corelaţie, sunt considerate infracţiuni şi se pedepsesc de lege cu privarea de libertate. **B.f.** fiinţează în majoritatea statelor lumii cu sistem de drept bine aşezat. În România, **b.f.** este reglementată de Legea din 1997 pentru modificarea şi completarea Legii 31/1990 privind societăţile comerciale, urmărindu-se obiectivele luptei împotriva corupţiei şi a crimei organizate (v. Bancrută). [A.I.]

BANI, activ special care, în baza unei convenţii general acceptate, este folosit ca mijloc de intermediere a schimbului şi de măsură a activităţii economice; denumire generică pentru toate felurile de monedă şi semne ale valorii. Activul care îndeplineşte rolul de **b.** are două trăsături definitorii: a) este general acceptat în orice tranzacţie şi de toţi participanţii într-un spaţiu economic (zonă monetară) şi timp istoric; b) are o lichiditate perfectă sau cvasiperfectă (cost de tranzacţie nul sau foarte redus). **B.** au apărut din necesităţile schimbului, pentru depăşirea inconvenientelor trocului şi au cunoscut de-a lungul istoriei profunde transformări şi mai multe forme. Odată apăruţi, banii au cunoscut o evoluţie continuă, **sensul general al evoluţiei normale concretizându-se în**: **diversificarea** instrumentelor băneşti; tendinţa lor spre **universalizare,** ruperea treptată a acestora de conţinutul lor material. Evoluţia banilor şi principalele tendinţe pot fi puse în evidenţă prin marcarea formelor de bani cunoscute în istorie: **b.** bunuri; **b.** bunuri-metale preţioase; **b.** monede din metale preţioase, emise şi garantate de autorităţile emitente; **b.** bilete de bancă, ca înscrisuri ce atestau existenţa aurului în depozitele unei anumite bănci; **b.** de hârtie, ca simboluri ale banilor cu valoare deplină, care şi-au îndeplinit şi îşi îndeplinesc funcţiile în baza încrederii populaţiei, dintr-o anumită ţară, în posibilitatea lor de a suplini cu succes banii cu valoare deplină; **b.** de credit (bani bancari) au apărut din nevoia de a facilita creditul în general, creditul comercial, în special; **b.** de hârtie, semne băneşti având curs forţat etc., fără a fi convertibili în aur monetar, respectiv, fără a fi convertibili în general. **B.** caracterizează starea celor mai multe monede naţionale contemporane; **b.** scripturali, înscrisuri în conturi bancare (bani de cont) ca depozite ale unităţilor economice; alte instrumente recunoscute ca **b.** Succinta incursiune în procesul metamorfozei **b.** permite evidenţierea a **trei etape distincte în devenirea şi conţinutul economic al acestora**: a) etapa când **moneda** era fixată asupra unui **bun economic**, având utilitate prin sine însăşi; b) **moneda simbol**, reprezentant al unor mărfuri aflate în circulaţie; c) **moneda convenţie** ca activ recunoscut şi acceptat să îndeplinească funcţia de mijloc de schimb şi de plată, să fie simbol de valoare în cadrul unei comunităţi. Rolul economic al **b.** decurge din **funcţiile pe care le îndeplinesc**: a) **mijloc de schimb** universal şi instrument de plată instantaneu (lichiditate prin excelenţă), schimbându-se cu orice alt bun şi stingând orice obligaţie economică; b) **mijloc de măsurare** a activităţilor economice, unitatea bănească fiind etalonul universal de măsură, care permite evaluarea monetară prin intermediul preţului, funcţie ce este îndeplinită în mod ideal, nefiind necesară prezenţa lor efectivă. c) **funcţia de rezervă** de valoare (de economisire, de rezervă) – veniturile necheltuite se constituie în rezervă pentru consumul viitor. Acest mod de constituire a rezervelor generează costuri mici de păstrare şi riscuri nesemnificative. În exercitarea acestei funcţii este necesară conservarea puterii de cumpărare a banilor; d) **b. universali** – cei folosiţi ca mijloc de schimb, de măsură şi de rezervă în mai multe spaţii economice (dolarul S.U.A., D.S.T., Euro etc.) (v. Monedă, Masă monetară). [G.I.]

BANI DE AUR, piese din aur de o anumită mărime, puritate, formă şi greutate cu însemne specifice

utilizate în procesul schimbului de mărfuri. B. de **a.** au fost întotdeauna piese (monede) cu valoare proprie, fiind primiți (acceptați) ca mijloc de schimb și de plată nu numai în țara în care au fost emiși și puși în circulație, ci și în alte țări, pentru că, de fapt, ceea ce conta erau cantitatea de metal prețios pe care o conțineau și titlul acestuia. Utilizarea aurului ca bani se datorează în mod deosebit unor caracteristici proprii acestui metal: inalterabil, ușor de transportat, divizibil, poate fi redus la același grad de puritate (omogenitate), nu este afectat în substanța sa de trecerea timpului. Emisiunea **b.** de **a.** constituia, la început, dreptul exclusiv, monopolul șefilor locali, apoi al regilor și mai târziu al statului. Datorită caracteristicilor proprii aurului, banii din acest metal puteau fi tezaurizați, retrași din circulație și păstrați în diferite scopuri, iar ulterior reintroduși în circulație. Tezaurizarea **b.** de **a.** a jucat un rol deosebit în reglarea masei monetare la nivelul cerințelor activității economice: dacă masa monetară creștea peste nevoi, banii se depreciau; pentru a evita paguba ce rezulta din acest proces, unii deținători de **b.** de **a.** stocau o parte din ei diminuând astfel masa monetară, ceea ce modifica raportul dintre banii în circulație și bunurile de pe piață, și crea condiții pentru "scumpirea" banilor, adică pentru creșterea puterii lor de cumpărare. La Conferința Internațională Monetară, care a avut loc după primul război mondial la Genova, în 1922, s-a stabilit în cadrul unui complex de măsuri că pe piața internă a fiecărei țări nu se mai bat monede din aur, urmând să fie folosite numai bancnote și monedă metalică. De atunci emisiunea de bani de aur are loc numai în anumite țări care dispun de metalul prețios necesar, în cantități și condiții strict limitate, prilejuite de evenimente deosebite pentru țările respective (v. Bancnotă, Monedă divizionară). [G.P.T.]

BANI DE CREDIT, semne ale valorii, bani de hârtie, bilete de bancă sau bancnote, la început convertibile în aur și apoi neconvertibile în aur (v. Bancnotă, Bani de hârtie). [G.P.T.]

BANI DE HÂRTIE, semne ale valorii denumite astfel datorită materialului din care sunt confecționate. Sunt rezultatul unui proces în decursul căruia **b.** de **h.** au înlocuit în circulație banii cu valoare deplină. Acest proces a început cu biletele de bancă sau bancnotele care au constituit, de fapt, primii bani de hârtie. Când cantitatea de bani de aur a devenit insuficientă în raport cu dimensiunile producției de mărfuri supusă vânzării s-au emis mai multe bancnote astfel încât să asigure desfășurarea normală a activității economice. Biletele de bancă ce depășesc cantitatea de aur pe care o înlocuiesc în circulație, denumite monedă fiduciară, reprezintă o altă etapă a existenței **b.** de **h.** Deși reprezintă **b.** de **h.**, moneda fiduciară îndeplinește foarte bine rolul banilor cu valoare deplină atât timp cât este convertibilă în aur. După mai multe experiențe nereușite în domeniul monedei fiduciare, în secolul al XIX- lea au fost puse bazele regulilor de emisiune a acesteia, oferind publicului un mijloc de plată comod. În condițiile în care banii cu valoare deplină și-au încetat existența, iar **b.** de **h.** reprezentând moneda fiduciară încetează și ei să mai fie convertibili în aur, **b.** de **h.** devin hârtie-monedă. Aceasta poate îndeplini funcțiile banilor chiar dacă nu are garanție în aur, dacă este emisă în cantități corespunzătoare nevoilor schimbului. Păstrarea strictă a acestui echilibru trebuie avută în vedere permanent. Dacă însă din diferite motive se emit cantități de hârtie-monedă peste nevoile schimbului, **b.** de **h.** se depreciază, are loc inflația. Hârtia-monedă are curs forțat pe baza unui act politic al puterii de stat. De aceea sfera sa de circulație s-a restrâns la teritoriul țării emitente. Pentru a putea fi folosită și în alte țări se pune problema convertibilității **b.** de **h.** (v. Bancnotă, Bani de aur, Convertibilitate). [G.P.T.]

BANI FICTIVI, denumire sugestivă a funcției arieratelor într-o economie slab structurată instituțional, bântuită de fenomenul indisciplinei financiare, de a se subtitui monetarizării fluxurilor de bunuri și servicii. [M.D.]

BANI METALICI, piese confecționate din metal sau aliaje de metal care au rolul de bani. Când erau confecționați din aur sau alte metale prețioase, **b.m.** se compuneau din: a) piese forte, cele a căror valoare metalică este mai mare decât valoarea lor nominală, și b) piese slabe – cele a căror valoare metalică este inferioară valorii nominale. Piesele forte erau mai căutate și mai agreate pentru tezaurizare. Piesele slabe erau și cele mai numeroase. Când banii cu valoare deplină (din metal prețios) au încetat să mai existe, această clasificare a **b.m.** și-a pierdut orice semnificație. În condițiile în care **b.m.** sunt confecționați din altfel de metale decât cele prețioase sau din aliaje ale acestora, ei se pot clasifica în piese al căror cost de fabricație este: mai mare decât

valoarea lor nominală; egală cu valoarea lor nominală şi mai mică decât valoarea lor nominală. Cea mai mare parte a pieselor în circulaţie fac parte din prima categorie. Pentru a evita asemenea emisiuni costisitoare, unele state confecţionează aceste piese din mase plastice. **B.m.** pot fi: **principali**, reprezentând unităţi monetare sau multiplii acestora, şi **divizionari**, reprezentând submultiplii unei unităţi monetare. **B.m.** principali care constituie o unitate monetară şi sunt utilizaţi ca etalon al preţurilor se numesc monedă de bază. Aceasta este diferită de la ţară la ţară, având şi denumiri diferite (v. Bani de aur, Bani numerar, Moneda). [G.P.T.]

BANI NUMERAR, semne ale valorii existente în mod efectiv sub formă de bani de hârtie sau bancnote şi bani metalici sau monede. Constituie o componentă fundamentală a masei monetare în orice ţară şi reprezintă cea mai înaltă formă de lichiditate (v. Bancnotă, Bani de hârtie, Bani metalici, Masa monetară). [G.P.T.]

BANI SCRIPTURALI (bani de cont), bani aparţinând unităţilor economice, persoanelor fizice sau juridice, aflaţi în cont la diferite bănci şi instituţii financiare sub forma depozitelor la vedere, soldurilor creditoare ale conturilor curente la bănci, depunerilor la vedere şi soldurilor creditoare de la banca de emisiune (mai puţin activele altor bănci depuse la banca de emisiune), depozitelor în conturi curente la casele de economii sau în conturile curente poştale (în ţările unde acestea există). **B.s.** există sub forma unor cifre înscrise în conturile care aparţin unităţilor economice respective; ei nu au existenţă fizică, materială; se pot transforma în bani efectivi, după cum aceştia se pot transforma în **b.s.** În prezent, **b.s.** au cea mai mare pondere în masa monetară a unei ţări. Această pondere creşte o dată cu gradul de dezvoltare şi modernizare a economiei ţării respective. **B.s.** se exprimă în unităţi (etaloane) monetare proprii fiecărei ţări sau sub forma unor unităţi (etaloane) monetare fictive, care încă nu există, de genul E.C.U. (European Currency Unit), D.S.T. sau S.D.R. (Special Drawing Right). În cadrul fluxurilor monetare, sumele de **b.s.** care trebuie să treacă dintr-un cont în altul sunt comunicate prin cecuri sau viramente (v. Cec, D.S.T., E.C.U., Masă monetară, Virament). [G.P.T.]

BARIERE ECONOMICE DE IEŞIRE, factori care conferă unei unităţi economice avantaje relative de cost atât timp cât se află într-o activitate de un anumit gen şi pe care le pierde atunci când părăseşte activitatea respectivă. **B.e.** la **i.** fac dificilă abandonarea unei activităţi economice (v. Concurenţă). [G.P.T.]

BARIERE ECONOMICE LA INTRARE, factori care plasează o unitate economică, ce se lansează într-o activitate nouă pentru ea, în situaţia de a avea dezavantaje relative de cost faţă de firmele existente mai demult în activitatea respectivă. Unităţile economice implantate anterior pot să-şi vândă produsele la preţ minim, pentru că, pe termen lung, costul lor a atins nivelul care le asigură totuşi un profit destul de mare astfel încât să nu se teamă de noii concurenţi. Sursele **b.e.** la **i.** sunt: avantajele absolute de cost, economiile de scară, mărimea minimă a capitalului iniţial, diferenţierea produselor, drepturile de proprietate industrială (invenţie) şi al mărcilor de fabrică etc. Reducerea (diminuarea) sau depăşirea **b.e.** la **i.** accentuează concurenţa şi contribuie la scăderea preţurilor. Mărimea investiţiei este un obstacol la intrarea în orice activitate, nu numai prin dimensiunile efortului financiar pe care-l presupune, dar şi pentru faptul că noua unitate economică are nevoie de timp şi deci de cheltuieli pentru a realiza o anumită reputaţie a produsului său. Dacă cota de piaţă a produsului noii unităţi economice este mică, aceasta nu va putea să-şi acopere costurile cu atât mai mult cu cât nu va putea practica nici preţuri mult mai mari faţă de cele ale firmelor preexistente în domeniul respectiv. Atât timp cât cota nu va atinge o dimensiune, evident mai mare, noua unitate economică va avea pierderi şi nu se va putea echilibra. Este dificilă pătrunderea într-o activitate în care nivelul minim al producţiei este ridicat, adică acolo unde volumul producţiei pentru a obţine costuri comparabile cu ale celorlalţi producători (preexistenţi) şi deci costuri concurenţiale este ridicat. Acest nivel nu are o mărime general valabilă, ci diferă, după natura activităţii, pe ramuri. În unele ramuri precum industria siderurgică, electronică sau electrotehnică nivelul minim este mai mare, în timp ce în domeniul serviciilor este în general mai mică. Lipsa experienţei şi reputaţiei noilor firme care pătrund într-o anumită activitate sunt alte forme de **b.e.** la **i.** care le determină să-şi folosească numai parţial capacitatea de producţie şi să nu poată realiza decât profituri inferioare mediei

sau pierderi. Beneficiind de economiile de scară, firmele preexistente pot să ridice noi **b.** la **i.** prin stabilirea unor "preţuri limită", mai mici decât în mod obişnuit, profitabile totuşi pentru ele, dar generatoare de pierderi pentru noile firme, întrucât sunt inferioare preţului la care acestea ar putea obţine profit. **B.** la **i.** reprezintă şi măsurile de protecţie a producătorilor naţionali împotriva concurenţei străine. Unele dintre acestea decurg din specificul diferitelor activităţi care impun standarde şi caracteristici greu de realizat; altele precum taxele vamale şi contingentările sunt artificiale. Există însă şi **b.** la **i.** pe piaţa altor ţări care au caracter obiectiv – distanţa şi costurile de transport (v. Concurenţă, Marcă a fabricii, Marcă de comerţ). [G.P.T.]

BARIERE NETARIFARE, instrumente ale politicilor comerciale folosite de către stat pentru a proteja economia naţională împotriva concurenţei din partea altor ţări, mai ales a celor mai dezvoltate. **B.n.** fac parte din sistemul protecţiei vamale şi se includ în sfera mai largă a barierelor vamale. **B.n.** au apărut şi s-au dezvoltat ca urmare a faptului că protecţia economică naţională (sau colectivă – în cazul diferitelor forme de integrare economică), realizată prin sistemul taxelor vamale, s-a dovedit a fi insuficientă în faţa ofensivei concurenţiale sau, uneori, chiar din dorinţa unor ţări de a păstra taxele vamale ca mijloc de rezervă în negocierile privind eventuale concesii reciproce. Din grupa instrumentelor incluse în **b.n.** fac parte reglementările cantitative ale comerţului exterior şi mijloacele de intensificare a exporturilor de mărfuri. În ceea ce priveşte reglementările cantitative ale comerţului exterior, principalele măsuri de politică comercială care constituie elemente ale **b.n.** sunt: contingentarea importurilor, licenţele pentru import şi export, restricţiile valutare, monopolurile de stat de import şi export, şi protecţionismul indirect. **Contingentarea importului şi exportului** înseamnă limitarea de către stat (pentru o anumită perioadă de timp) a importului (sau exportului) anumitor mărfuri la anumite cantităţi (contingente) precizate în expresie fizică sau valorică. **Licenţele de import şi export** reprezintă autorizaţii eliberate de stat firmelor importatoare şi exportatoare pentru efectuarea unui import sau export de mărfuri, precizat în expresie fizică sau valorică. **Restricţiile valutare** limitează volumul importului sau exportului prin reglarea sumei de valută străină pe care statul o pune la dispoziţia importatorilor, precum şi prin obligarea exportatorilor de a preda valuta străină încasată de ei organelor controlului valutar la cursul oficial fixat. **Monopolurile de stat de import şi export** se realizează fie prin instituirea monopolului de stat pentru importul sau exportul unor anumite mărfuri, sau grupe de mărfuri, fie prin acordarea oficială a dreptului de monopol pentru importul sau exportul anumitor mărfuri unor firme particulare. **Protecţionismul indirect** se referă la: măsurile sanitaro-veterinare privind importul anumitor produse (vite, carne, produse alimentare etc.), folosirea obligatorie într-o anumită proporţie a produselor indigene în procesul de producţie, înscrierea obligatorie pe anumite mărfuri a mărcii ţării de origine, impunerea unor exigenţe de calitate şi de protecţie a mediului înconjurător, impunerea unor reglementări complicate şi anevoioase necesare pentru îndeplinirea formalităţilor de import etc. (v. Contingetare, Politică comercială). [N.D.]

BARIERE VAMALE, obstacol constând dintr-un sistem de măsuri şi instrumente prin care statul urmăreşte să apere, să protejeze propria economie naţională de concurenţă străină. Sorgintea **b.v.** o identificăm la mercantilişti, iar bazele teoretice ale acesteia au fost puse de economistul german Friedrich List prin lucrarea "Sistem naţional de economie politică" (1841). În această lucrare este fundamentată concepţia potrivit căreia economia politică este o ştiinţă care trebuie să aibă şi rolul de a facilita naţiunii cunoaşterea propriilor interese şi căile prin care aceasta poate prospera. **B.v.** se înscrie în curentul larg al politicilor protecţioniste şi în mod direct în cadrul protecţionismului vamal. Principalele instrumente prin intermediul cărora se instituie **b.v.** sunt taxele vamale, contingentarea importurilor, licenţele pentru import şi export, restricţiile valutare, protecţionismul indirect (măsuri sanitaro-veterinare impuse la importul unor produse), îngreunarea formalităţilor vamale, precum şi tarifele vamale. **Taxa vamală** este un impozit indirect perceput de către stat asupra mărfurilor atunci când ele trec graniţele vamale ale ţării respective. Taxele vamale (ca orice impozit indirect) sunt suportate în final de către consumatori. **B.v.** se instituie, în primul rând, prin intermediul taxelor vamale protecţioniste. Acestea sunt taxe care au ca principal scop crearea unei bariere pentru mărfurile străine, barieră prin intermediul căreia se urmăreşte înlăturarea concurenţei străine pe piaţa ţării respective şi realizarea unei expansiuni (atunci când e posibil)

pe piețele externe. **B.v.** fac parte din mijloacele de bază ale politicii comerciale. Pentru a asigura succesul promovării **b.v.** se impune o analiză competentă și responsabilă a unor factori economici generali și conjuncturali precum: gradul de dezvoltare economică a țării respective, capacitatea de absorbție a pieței interne, gradul de dependență față de piețele externe, nivelul și gradul de dezvoltare a diferitelor piețe externe de mărfuri etc. În condițiile contemporane, ale amplificării procesului de integrare economică, la diferite niveluri și pe diferite meridiane, **b.v.** nu mai au în vedere numai o singură țară, ci o uniune de țări (de exemplu, Uniunea Europeană, Acordul de Liber Schimb Nord-American ș.a.). Pe de altă parte, ele urmăresc definirea unui sistem uniform de protecție, față de concurenții din alte țări, aplicabil la frontierele comunității (v. Bariere netarifare, Protecționism, Taxă vamală). [N.D.]

BARIȚIU, GEORGE (1812-1893) economist, membru al Academiei Române, om politic român din Transilvania, cu contribuții majore în privința dezvoltării economiei de schimb, a industriei și comerțului. A fost participant activ la Revoluția de la 1848, întemeietorul presei românești din acea parte a țării. A fost secretar și președinte al "Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român" (ASTRA), membru al Academiei Române de la înființarea ei. Ca exponent al noii clase purtătoare a progresului economic, a criticat sistemul perimat al economiei naturale (feudale), a militat pentru emanciparea socială a maselor, susținând abolirea proprietății funciare feudale, statornicirea economiei de piață și împroprietărirea fără răscumpărare a țăranilor. Considerat cel mai de seamă economist transilvănean, el a abordat problemele majore ale economiei transilvănene din secolul al XIX-lea, care priveau dezvoltarea industriei, a agriculturii, a căilor de comunicație, a fiscalității și comerțului. El considera necesar să se încurajeze îndeosebi marea industrie, de fabrică, înzestrată cu o tehnică avansată, capabilă să înfrunte cât mai repede și mai eficient concurența străină. Una dintre marile realizări practice ale lui G. Barițiu pe tărâm industrial este înființarea fabricii de hârtie de la Zărnești. În viziunea marelui cărturar revoluționar român, comerțul este, de asemenea, un factor dinamizator al întregii vieți economice. G. Barițiu era un adversar neînduplecat al dualismului austro-ungar și apărător intransigent al drepturilor poporului român. Concomitent cu susținerea dezvoltării industriei naționale, G. Barițiu a fost un animator fervent al protejării ei de concurența străină. [A.I.]

BARTER, schimb direct de bunuri, fără mijlocirea banilor. Este forma cea mai veche de comerț. **B.** este posibil numai dacă părțile își doresc reciproc bunurile oferite, respectiv, cerințe. **B.** are o extensie specială în comerțul internațional contemporan. [M.C.]

BASTIAT, FREDERIQUE R. (1801-1890), economist, adept al liberului schimb, având preocupări majore în analiza economică. Plecând de la o reflecție asupra drepturilor de proprietate, asociată experienței sale de jurist și din lumea afacerilor, F.R. Bastiat s-a orientat spre analiza economică. Statutul de teoretician al economiei i-l conferă un articol publicat în 1844 în "Le journal des economistes". El s-a pronunțat pentru concurență și s-a opus intervenției statului în economie, respingând protecționismul și alegând liberul schimb. În spiritul timpului său, el publică în 1845 "Sophismes economiques", unde reia într-o formă elevată noțiunile liberale de bază. F.R. Bastiat își pune toată energia în serviciul capitalismului. F.R. Bastiat a fost fondatorul unei asociații pentru libertatea schimbului. Principala sa operă, "Les Harmonies Economiques", a fost publicată la Roma, puțin înainte de moartea sa. [R.A.]

BAZĂ MONETARĂ, (1) termen ce se folosește pentru a desemna depozitele la vedere, existente în medie într-o perioadă de timp, pentru a desemna cantitatea de bani numerar intrați în sistemul bancar, cărora li se aplică principiul rezervelor obligatorii fracționate, obținându-se astfel posibilitatea multiplicării banilor de cont. **B.m.** (mărimea ei) se poate determina prin raportarea masei monetare sub forma banilor scripturali la multiplicatorul banilor de cont. (2) Agregat monetar care cuprinde activele monetare înalte, lichide precum rezervele băncilor comerciale și numerarul în circulație și în casieriile băncilor comerciale, active care pot fi utilizate aproape instantaneu pentru a efectua plăți; în teoria tradițională a creării banilor de cont, aceste active determină masa monetară prin intermediul multiplicatorului banilor. Este cunoscut în literatura de specialitate sub numele de agregatul monetar M0. [T.E.]

BĂLCESCU, NICOLAE (1819-1852), patriot român, militant pentru democrație și pentru emanciparea economică, socială, politică și națională a românilor. Figură marcantă a Revoluției de la 1848. Ideea progresului ca legitate obiectivă se întâlnește în întreaga sa operă. Prin această prismă privește N. Bălcescu locul istoric al feudalismului, evoluția formelor de proprietate, soluționarea problemei agrare, structura economică a societății românești, etapele revoluției, organizarea puterii politice etc. Cu toate că în centrul preocupărilor lui N. Bălcescu a stat chestiunea agrară, el acordă atenție și altor sfere ale economiei inclusiv "industriei manufacturiere". În lucrările sale "Reforma socială la români" (1850), "Românii supt Mihai Voievod Viteazul" (1878), "Mersul revoluției în istoria românilor", N. Bălcescu întreprinde o analiză complexă a situației economice, sociale și politice a Principatelor Române, subliniind identitatea tradițiilor și unitatea aspirațiilor românilor. [R.A.]

BECKER, GARY (n. 1930) economist american, profesor universitar. A urmat cursurile universităților Princeton și Chicago. A fost profesor la Universitatea Columbia, între 1960 și 1970, după care, din 1970, a devenit profesor la Universitatea Chicago. Principalele sale contribuții la dezvoltarea științei economice au în vedere, în principal: – **extinderea studiilor economice** la aspecte cu conotații interdisciplinare, cum ar fi, de exemplu, analiza discriminărilor pe piața muncii prin includerea așa-numitei "înclinații spre discriminare" în funcția utilității scontate a se obține atât de către angajați, cât și de către agenții economici purtători ai cererii de muncă; – **formalizarea modelului de bază** al analizei *investiției în capitalul uman* prin tratarea acestei investiții într-o manieră similară cu investiția în capitalul fizic (vezi *capitalul uman și rata internă de recuperare a investiției în capitalul uman);* – **analiza crimei** ca o ocupație cu beneficii și, respectiv, costuri scontate; – **introducerea unui nou domeniu** în cercetarea economică: *economia familială* – introdusă, în principal, printr-o funcție multipersonală de producție. În teoria și practica internațională se apreciază că principala contribuție a lui G. Becker constă în extinderea studiilor economice la aspecte care anterior erau considerate a aparține exclusiv altor domenii ale cunoașterii, de tipul: sociologiei, psihologiei sau antropologiei. În anul 1992 i s-a decernat Premiul Nobel în Științele Economice, subliniindu-se că acest premiu i-a fost acordat pentru "contribuții la studiul economic al discriminării între indivizi, capitalului uman, crimei și pedepsei, analizei economice a familiei și luării deciziilor politice". Principalele lucrări care l-au consacrat pe G. Becker sunt: "Crime and punishment: an economic approach" (Crima și pedeapsa: o abordare economică), în "Journal of Political Economy", 1968; "Economics of Discrimination" (Economia Discriminării), 1971; "Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, With Special references to Education" (Capitalul Uman: O analiză teoretică și empirică, cu referire specială la educație), 1975 (Ediția din 1993 a fost tradusă sub titlul amintit și în limba română); "The Economic Approach to Human Behavior", 1977; (Comportamentul uman; o abordare economică, lucrare tradusă și în limba română, în anul 1995); "Treatise on the Family" (Diverse abordări ale familiei), 1981. [S.C.M.]

BEHAVIORISM, școală (curent) de gândire care include diferitele abordări ale comportamentului economic, vizând în principal procesul decizional. Unii dintre reprezentanții acestei școli economice, de orientare post-keynesiană, au oferit abordări interdisciplinare analizei comportamentului economic, prin luarea în considerare a unui ansamblu de factori economici, psihologici, tehnologici etc. Majoritatea abordărilor specifice acestei școli economice au incidență asupra analizelor microeconomice, dar există și o serie de aspecte de factură macroeconomică, cum ar fi, de exemplu, problematica șomajului și a inflației. Școala behavioristă a avut și are încă o largă audiență pe plan mondial și datorită publicațiilor de notorietate, dintre care amintim: The Journal of Behavioral Economics; The Journal of Economic Behavior and Economics. O importantă verigă a acestei școli este cea consacrată fundamentării unei noi abordări a comportamentului firmei (așa-numita teorie a comportamentului firmei). Totodată, are loc mutarea accentelor asupra problemelor legate de organizarea internă a firmei și în special de așa-numitul concept de eficiență internă, opus abordărilor tradiționale legate de conceptul de eficiență alocativă (v. Eficiență alocativă, Eficiență productivă). [S.C.M.]

BENEFICII PRIVATE, termen folosit pentru efectuarea analizei cost-beneficiu în condițiile

aşa-ziselor externalităţi, fie ele negative, fie pozitive. Prin raportarea externalităţilor activităţii ce se desfăşoară pe alte baze decât cele ale mecanismelor concurenţiale – la costul economic (oportun) şi la profitul economic, rezultatele economico-financiare se împart în **b.p.** şi beneficii sociale (publice). În cazul externalităţilor negative, **b.p.** sunt mai mari decât cele sociale şi chiar mai mari decât profitul economic. Aceasta, deoarece costurile private sunt mai mici decât costurile oportune (v. Beneficii sociale). [D.N.].

BENEFICIU, rezultat financiar pozitiv al unei activităţi lucrative, a cărui mărime o reprezintă diferenţa dintre veniturile încasate şi cheltuielile efectuate de firmă. Maximizarea **b.** constituie un criteriu esenţial urmărit de agenţii economici (v. Profit). [S.C.]

BENEFICIU PUBLIC, avantaj ce revine în egală măsură populaţiei unei ţări ca urmare a utilizării unor elemente ale infrastructurii învăţământului culturii, sportului, transportului etc., prin care se satisfac unele cerinţe generale ale economiei (v. Beneficiu social). [S.C.]

BENEFICIU SOCIAL, parte a veniturilor bugetare prin care puterea publică centrală intervine în sporirea veniturilor unor anumite categorii sau grupuri de salariaţi, care se confruntă cu riscuri mai mari, de genul accidentelor de muncă, bolilor profesionale, şomajului etc. (v. Alocaţie). [S.C.]

BENTHAM, JEREMY (1748-1832), sociolog, jurist şi filosof englez, teoretician al liberalismului şi promotor al principiului utilitarist în etică. A fost un pasionat susţinător al metodelor cantitative de observare şi interpretare a realităţilor sociale. S-a pronunţat pentru extinderea metodei experimentale de cercetare asupra eticii. El a preluat ideile iluminiştilor francezi despre interesul personal pe care a căutat să le aplice la condiţiile Angliei. Pornind de la ideea concordanţei dintre interesul individual şi cel general, J. Bentham aprecia că "Marea Fericire", viitoarea societate morală, va rezulta din generalizarea principiului conform căruia fiecare individ va da mai mult decât va cere de la societate. În gândirea social-politică, el s-a manifestat ca un reformist înaintat (votul universal pentru bărbaţi, un sistem politic republican şi democratic etc.), elaborând, totodată, un proiect de reaşezare politică a lumii în vederea asigurării păcii. Evoluţia ulterioară a lumii a pus în evidenţă caracterul utopic al respectivului proiect. **Op.**: "Deontologia sau ştiinţa moralei", postumă 1834. [D.N.]

BERD (v. BANCA EUROPEANĂ PENTRU RECONSTRUCŢIE ŞI DEZVOLTARE)

BET – Bucharest Exchange Trading (v. INDICELE BURSEI DE VALORI BUCUREŞTI)

BIG BANG, expresie ce provine din teoria apariţiei universului printr-o mare explozie. În literatura economică, expresia **b.b.** este folosită pentru a defini metoda de tranziţie cunoscută ca „terapia de şoc". Potrivit acestei metode, tranziţia este rezultatul instantaneu al descătuşării nelimitate a forţelor pieţei. **B.b.** presupune să fie concomitentă şi rapiditate în procesele transformaţionale din triunghiurile esenţiale ale tranziţiei reprezentate de: 1) liberalizare, privatizare şi stabilizare; 2) instituţii funcţionale, politici publice coerente şi managementul schimbării; 3) creştere economică (ajungere din urmă), modernizare şi dezvoltare durabilă. **B.b.** constituie o variantă de declanşare şi derulare a proceselor transformaţionale care nu poate fi absolutizată pentru că rezultatele ei depind radical de starea contextului social-economic. Aceasta, bunăoară, nu poate fi ameliorată decât gradual pentru a nu induce tensiuni în sistem, crize şi dezechilibre greu de gestionat [M.D.]

BILANŢ AL INVESTIŢIEI, mărimea maximă a creditului ce poate fi contractat de la o bancă, destinat realizării unui proiect de investiţii. În stabilirea bilanţului se pleacă de la ipoteza că profiturile ce se vor obţine prin funcţionarea obiectivului de investiţii creditat vor fi returnate integral băncii în contul creditului contractat. Astfel, pentru achiziţionarea unui echipament de producţie al cărui preţ este I, **b.i.** (B) este:

$$B = \frac{P_i}{1+d} + \frac{P_2}{(1+d)^2} + \ldots \frac{P_n}{(1+d)^n},$$

unde: d reprezintă rata anuală a dobânzii, n durata economică de funcţionare a echipamentului, P_1, P_2....P_n profiturile anuale ce rezultă din funcţionarea echipamentului. Dacă B < I, atunci achiziţionarea

echipamentului nu este rentabilă, deoarece masa profiturilor anuale nu poate asigura amortizarea creditului necesar, a dobânzilor aferente şi, respectiv, obţinerea, în favoarea firmei, a unui profit net. Acest raţionament economic este valabil şi în condiţiile în care finanţarea investiţiei se realizează prin surse proprii (v. Investiţii). [S.C.M.]

BILANŢ CONTABIL, document contabil de sinteză, întocmit de firme pentru anumite perioade de timp, pe baza respectării unor norme legale elaborate de organele financiare. **B.c**. se prezintă sub forma unui tablou, care cuprinde două părţi: activul şi pasivul, prin care se realizează dubla reprezentare a **patrimoniului**. **Activul** reflectă, în expresie bănească, totalitatea bunurilor deţinute de firmă. **Pasivul**, sursele de constituire a bunurilor înscrise în activ, grupate după natura şi destinaţia lor inclusiv rezultatele financiare (beneficiul net sau pierderea). Activul cuprinde: **imobilizări corporale, imobilizări necorporale, stocuri, creanţe, plasamente şi disponibilităţi băneşti, posturi de regularizare şi asimilate**. Pasivul **b.c.** cuprinde: **capitaluri proprii, provizioane, datorii, posturi de regularizare şi asimilate**. Activul şi pasivul sunt mărimi egale, deoarece din activ au avut sursă de constituire fie aportul proprietarilor (acţionarilor), fie al terţelor persoane sau o parte a profitului obţinut în exerciţiu curent. În caz de pierderi, acestea apar la activul **b.c.**, menţinându-se astfel egalitatea dintre cele două părţi ale **b.c.** Relaţia generală $A(t) = P(t)$, unde $A(t)$ este activul total, iar $P(t)$ pasivul total devine şi o relaţie de eficienţă, în condiţiile în care se evidenţiază separat rezultatul net-profit sau pierdere. În această situaţie, $A(t) = P(t) \cdot R(t)$, unde $R(t)$ reprezintă rezultatul net al momentului "t". În condiţiile în care se iau în consideraţie şi sursele de constituire a activului (proprie şi atrase), relaţia devine $A(t) - S(t) = \tilde{P}(t) \cdot R(t)$, unde $S(t)$ reprezintă totalul datoriei, iar situaţia netă a patrimoniului. Această egalitate este denumită ecuaţia fundamentală a patrimoniului şi exprimă gradul de asigurare a autonomiei sau independenţei financiare a subiectului de drepturi. În elaborarea **b.c.**, importanţă deosebită prezintă modul de evaluare a diferitelor componente, prin care se determină nivelul profitului. **B.c.** constituie principala sursă de informaţie, analiză şi fundamentare a deciziilor pentru adunarea acţionarilor (asociaţilor), reflectând modificările survenite în situaţia patrimonială a firmei, precum şi rezultatele financiare obţinute în perioada analizată. Administraţia financiară fixează, în acest domeniu, reguli precise, unele stimulând procesul investiţional şi mai puţin reflectarea mărimii reale a bunurilor, prin neluarea în consideraţie a inflaţiei (v. Analiză contabilă). [S.C.]

BILANŢ CONTABIL CONSOLIDAT, document sintetic elaborat de un grup de societăţi comerciale organizate în societăţi tip holding, care reflectă situaţia de ansamblu a acestuia, prin cumularea bilanţurilor societăţilor componente. **B.c.c.** anulează dublele înregistrări contabile, compensează creanţele reciproce între societăţile grupului şi elimină participările la capitalul societăţilor subsidiare. **B.c.c.** evidenţiază sintetic activele şi pasivele ansamblului societăţilor comerciale integrate (v. Bilanţ contabil). [S.C.]

BILET LA ORDIN, titlu de credit negociabil, utilizat ca instrument de plată, prin care o persoană numită emitent (subscriitor) îşi asumă obligaţia de a plăti, într-un anumit loc şi la un termen stabilit, altei persoane, numită beneficiar, sau la ordinul acesteia, o sumă de bani. Spre deosebire de cambie, în **b.** la **o.** nu figurează numele trasului, deoarece trăgătorul şi trasul se identifică cu persoana emitentului. **B.** la **o.** poate fi transmis prin gir şi poate fi garantat prin aval (v. Cambie). [D.N.]

BIOECONOMICS, termen ce semnifică rezultatul aplicării în domeniul ştiinţei economice a sociobiologiei. Primele încercări de acest gen aparţin laureatului Premiului Nobel pentru economie Gary S. Becker în 1979. Acesta a argumentat că interesul individual şi concurenţa, atunci când sunt prezente în genele umane, produc un sistem economic efectiv de tip capitalist. De asemenea, **b.** semnifică şi economia resurselor naturale reînnoibile. [G.A.]

B.I.R.D. (v. BANCA INTERNAŢIONALĂ PENTRU RECONSTRUCŢIE ŞI DEZVOLTARE)

BLAGA, IONEL (1929-1994), economist, profesor universitar şi om politic, personalitate proeminentă a învăţământului superior şi a ştiinţei economice româneşti. Născut la Galaţi, I. Blaga a urmat cursurile

şcolii primare şi liceale în oraşul natal, apoi învăţământul superior economic în Bucureşti. În anul 1962 devine doctor în economie. Prestigiosul profesor I. Blaga a contribuit cu dăruire şi competenţă la formarea unor valoroşi economişti. Contactul profesorului I. Blaga cu lumea studenţească nu se limita la orele de curs şi seminar. Îl pasiona munca de iniţiere în activitatea de cercetare ştiinţifică a tinerilor dotaţi, cu înclinaţie spre studiu. Organizator şi animator de seamă al cercetării economice, I. Blaga a creat în jurul său o adevărată şcoală a cercetării la care s-au format mulţi specialişti în teoria şi practica economică. Îmbinând pasiunea de cercetător, talentul său în abordarea unor probleme teoretice şi practice macroeconomice de mare actualitate cu efortul susţinut şi perseverent, omul de ştiinţă I. Blaga a lăsat posterităţii o vastă operă ştiinţifică (zece cărţi monografice, peste patru sute de studii, articole şi analize economice publicate în volume şi reviste de specialitate româneşti şi străine). Unele din cărţile sale au fost traduse în limbi de circulaţie internaţională. În majoritatea lucrărilor se analizează economia românească în comparaţie cu economiile altor ţări. Astfel, cercetând creşterea economică şi progresul tehnologic din ţările europene dezvoltate, autorul ajunge la concluzia că de la tehnicile tradiţionale spre tehnicile avansate se poate trece printr-o suită de salturi intermediare, astfel încât întreaga economie naţională capătă structuri tehnice eterogene pe care le-a denumit "pluralism tehnologic". Totodată, urmărind cunoaşterea structurilor populaţiei active, el ajunge la o serie de concluzii originale privind direcţiile şi implicaţiile economice şi sociale din cadrul populaţiei active. Teoriile, concluziile şi soluţiile formulate de I. Blaga reprezintă o bază importantă de referinţă în circuitul de idei al specialiştilor din ţară şi de peste hotare. După 1989, profesorul I. Blaga a îndeplinit funcţia de şef al catedrei de Economie politică, contribuind substanţial la noua orientare a învăţământului economic superior. În calitate de deputat, şef al comisiei economice a Parlamentului României, a soluţionat, cu responsabilitate civică, numeroase probleme economice ale tranziţiei la economia de piaţă. **Op.**: "Preţurile – teorie şi practică" (1971); "Repartizarea teritorială a factorilor de producţie – problema şi soluţiile ei" (1974); "Populaţia activă a României" (1979); "Creşterea economică (1980); "Industrializarea – schiţa unei teorii contemporane" (1983). [G.C.]

BLOCAJ ECONOMICO-FINANCIAR, stare a unei economii naţionale caracterizate printr-un volum ridicat al creanţelor neachitate dintre unităţile economice. Astfel, există multe întreprinderi care au datorii mari către furnizori, dar în acelaşi timp au importante creanţe asupra clienţilor lor. Din acest motiv fluxurile băneşti dintre unităţile economice sunt frânate sau chiar blocate, ceea ce va determina un blocaj şi în fluxurile de mărfuri. Aceasta face să apară în unele sectoare un dublu blocaj: economic şi financiar. Pentru evitarea **b.e.f.** sunt recomandate măsuri de întărire a disciplinei financiare. În anumite ţări sunt stabilite termene limită pentru stingerea creanţelor. În plus, este necesară o legislaţie operaţională în privinţa reglementării falimentului (v. Arierate, Bancrută). [A.D.]

BOGĂŢIE NAŢIONALĂ (AVUŢIE NAŢIONALĂ), evaluarea monetară a pământului (fond funciar în sens larg, inclusiv fondul silvic, cinegetic, piscicol etc), capitalului fix şi circulant (în funcţiune şi în rezervă), bunuri durabile (de folosinţă îndelungată), inclusiv operele de artă, patrimoniului cultural şi asimilatelor cu valoare de piaţă, care sunt **deţinute** de către rezidenţii unei anumite ţări (firme, corporaţii, fundaţii, familii, sectorul guvernamental etc). **B.n.** deţinută de rezidenţi în **interiorul** ţării formează **b.n.** internă. **B.n. netă**, excedentul bogăţiei naţionale peste datoriile (financiar monetare) unei ţări faţă de străinătate (care includ atât datoria publică, cât şi cea privată). Se determină ca diferenţă dintre bogăţia naţională şi **bilanţul sectorului extern** (diferenţa dintre bogăţia rezidenţilor în străinătate şi cea deţinută de către străini în ţara respectivă). Dacă **b.n.** netă este mai mică decât **b.n.**, înseamnă că respectiva ţară consumă mai mult decât produce. În S.U.A., în 1988, **b.n.** netă era evaluată la 14.602 miliarde dolari; proprietăţile S.U.A. în afara ţării erau evaluate la 1253,6 miliarde dolari, iar cele deţinute de către străini în S.U.A. la 1786,2 miliarde dolari. (v. Avuţie naţională). [G.I.]

BÖHM-BAWERK, EUGEN von (1851-1914), economist de orientare subiectivist-marginalistă, membru al Şcolii austriece, profesor universitar, preşedinte al Academiei Vieneze de Ştiinţe. A fost unul dintre cei care au fundamentat teoria utilităţii finale. De asemenea, E. von Böhm-Bawerk a elaborat o teorie originală a repartiţiei, plusvaloarea (profitul)

fiind redusă la dobândă. **Op.**: "Capital şi dobândă" (1884); "Bazele teoriei valorii bunurilor economice" (1886); "Teoria lui Karl Marx şi critica ei" (1896). [D.N.]

BOICOT, sancţiune economică impusă unilateral de anumite ţări sau agenţi economici şi care constă din refuzul total sau parţial de participare a unor ţări sau agenţi economici la tranzacţiile bilaterale de piaţă. **B.** are în vedere anumite scopuri economice, uneori şi politice. Pe plan economic, **b.** este un instrument de concurenţă neloială, practicat de unele firme monopoliste în relaţiile cu firme cu forţă economică redusă, în anumite perioade afectând şi relaţiile economice dintre diferitele state ale lumii. [S.C.]

BON DE TEZAUR, denumire generică dată titlurilor de stat, adică instrumentelor financiare emise de autoritatea fiscală, pentru finanţarea temporară a deficitului bugetar. Tipurile de instrumente financiare guvernamentale sunt definite prin lege, iar modul de utilizare prin regulamente emise în aplicarea legii. În România, cele mai utilizate titluri de stat sunt certificatul de trezorerie (cu scadenţa la 3 luni) şi certificatul de depozit (cu scadenţa mai mare, de regulă un an). Pe măsura dezvoltării pieţei financiare, vom asista la emiterea mai multor tipuri de titluri de stat, cu scadenţe, dobânzi şi acces la piaţa primară şi secundară diferite. [T.E.]

BONITATE FINANCIARĂ, apreciere dată unui agent economic în cazul în care acesta solicită un credit de la o bancă. Banca comercială apreciază capacitatea de rambursare a creditului de către client pe baza planului de afaceri sau, în cazul proiectelor mai complexe tehnologic, pe baza studiului de fezabilitate al proiectului, în care se arată modul în care banii împrumutaţi vor fi utilizaţi. Clienţii băncii (agenţii economici) care pot rambursa ratele creditului la scadenţă (au capacitate de rambursare) dispun de bonitate financiară. Un client care înregistrează pierderi sau care nu a plătit la termen obligaţiile sale faţă de terţi, nu dispune de bonitate financiară. Desfăşurarea unei activităţi profitabile şi lipsa arieratelor sunt condiţii necesare, dar nu suficiente pentru ca un agent economic să aibă bonitate financiară. [T.E.]

BOOM AND BUST, CICLURI, ciclu economic pe termen scurt ce se manifestă printr-o creştere bruscă a activităţii economice (lipsită de consistenţă), urmată de o descreştere la fel de precipitată. Fluctuaţia este determinată de aplicarea anumitor politici economice asimilabile politicii de "*stop and go*", care nu se încadrează într-un trend economic normal. Producţia va fi sporită prin crearea de noi locuri de muncă sau prin menţinerea în funcţiune a unor capacităţi de producţie ce nu mai răspund cerinţelor pieţei. Prin această politică se urmăreşte reducerea şomajului. Această creştere forţată a producţiei poate fi interpretată ca o creştere economică. Dar, într-un timp foarte scurt, activitatea economică va înregistra un recul major, deoarece, pe de o parte, producţia sporită prin decizie guvernamentală poate nu se va vinde, ceea ce conduce la falimentul unora dintre agenţii economici. Pe de altă parte, pentru a reduce inflaţia, statul va acţiona în sensul reducerii ocupării forţei de muncă, iar producţia, cu aparenta ei creştere, va înregistra o cădere imediată. [H.D.]

BOOM ECONOMIC, creştere explozivă a volumului tranzacţiilor, adeseori efemeră, provocată de intensificarea bruscă şi neaşteptată a cererii. Când **b.e.** cuprinde subansamblul economiei se vorbeşte de **b.** afacerilor; de cele mai multe ori el se limitează la anumite sectoare (**b.** petrolier, **b.** maselor plastice, **b.** produselor informatice, **b.** construcţiilor etc.), zone geografice (poli de dezvoltare, zone de comerţ liber) etc. Primul aspect vizează **b.e.** în sens **larg**, ca stare favorabilă de ansamblu a economiei în cadrul ciclului Juglar. În sens restrâns, **b.e.** vizează creşterea subită a tranzacţiilor, cursului titlurilor de valoare, producţiei în anumite ramuri, subramuri, zone, firme. La originea **b.e.** se pot afla cauze diverse: injecţia în economie a unei mase monetare suplimentare, ceea ce determină creşterea cererii de scurtă durată, pe ansamblul pieţelor; apariţia unui produs nou, generator al unei nevoi neresimţite anterior şi care capătă, în prezent, un caracter imperativ (**b.** aparatelor T.V. color, produselor Hi-Fi etc.); o corelare de anticipări favorabile efectuate în acelaşi timp de ansamblul sau majoritatea agenţilor economici şi care scontează să obţină avantaje dintr-un anumit sector (**b.** petrolier, **b.** construcţiilor etc.); circumstanţe intervenite accidental (**b.** unor materii prime speciale, de exemplu, titan, în situaţii deosebite, de pildă, cele legate de intensificarea cursei înarmărilor); creşterea artificială a cererii printr-o ofertă specială (**b.** soldurilor în anumite sezoane şi magazine). Uneori **b.e.** poate declanşa o undă de dezvoltare; alteori poate

genera dezechilibre macroeconomice majore, pentru a căror prevenire se utilizează măsuri restrictive de ordin monetar şi fiscal (v. Ciclu juglar, Cicluri economice). [G.I.]

BRAUDEL, FERNAND (1902-1985), istoric francez, unul din cei mai mari istorici umanişti din lume, specialist remarcabil în istoria economică europeană. Membru al Academiei Franceze. Tematica preocupărilor sale ştiinţifice, a lucrărilor sale s-a înscris pe un diapazon foarte larg, el studiind marile spaţii social-economice şi politice pe termen lung, ca şi economia Europei preindustriale, pentru ca apoi să studieze istoria economică a Franţei. Întreaga sa operă pune în evidenţă o concepţie originală de studiere a trecutului şi de reconstituire a lumii apuse pentru a-i restabili relaţiile cu lumea contemporană. În mod tradiţional, istoria descifrează efemerul şi permanenţa, declaraţia oficială şi plămădirea acţiunii, unitatea şi diversitatea modului de trai mai ales sub aspect material. O astfel de istorie economică este (era) acceptată pentru motivul că arăta ce s-a întâmplat în trecut, respectiv, ce se poate învăţa de la înaintaşi. Depăşind o asemenea optică asupra istoriei, F. Braudel apreciază şi demonstrează prin lucrările sale că istoria trebuie să dezvăluie felul în care trecutul se insinuează în viaţa cotidiană actuală şi îndeamnă pe contemporani să-şi depăşească statutul. În acest fel, istoria economică devine o ştiinţă a prezentului. Aceasta decurge din dinamismul confruntării, adesea dramatice, între economie şi civilizaţie, între viaţa materială, cotidiană a indivizilor şi grupurilor umane şi viaţa lor spirituală. El a putut demonstra acest lucru aplicând metoda comparativă de analiză a datelor şi evenimentelor pe coordonatele spaţiului larg şi ale timpului lung. **Op.**: "Mediterana şi lumea mediteraneană în epoca lui Filip al II-lea" (6 volume); "Civilizaţie materială, economie, capitalism, sec. XV-XVIII" (4 volume, din care "Structurile cotidianului" – 2 volume şi Jocurile schimbului – 2 volume); "Timpul lumii" (2 volume); "Identitatea Franţei" (lucrare apărută postum, 1986). [D.N.]

BREVET DE INVENŢIE, document eliberat de o autoritate guvernamentală prin care se confirmă inventatorului sau legatarilor săi originalitatea, noutatea care formează obiectul invenţiei şi prioritatea acesteia. **B. de i.** este actul juridic ce confirmă deţinătorului său dreptul de proprietate, în mod exclusiv, asupra invenţiei respective şi exploatării sale. Obţinerea **b. de i.** este singura cale posibilă pentru protejarea unei invenţii împotriva furtului sau utilizării sale fără acceptiunea celui ce a realizat-o. Posibilitatea unui terţ de a utiliza o invenţie care a fost brevetată se realizează prin cumpărarea **b. de i.** sau licenţei. În mod obişnuit nu se cumpără (vinde) **b. de i.** cu toate drepturile şi obligaţiile ce decurg din el. Calea care se practică este cumpărarea-vânzarea licenţei sau a dreptului de licenţă, adică a dreptului de a folosi (aplica) invenţia care formează obiectul brevetului. Obţinerea dreptului de licenţă nu conferă exclusivitate beneficiarului. Dreptul de licenţă poate fi obţinut prin cumpărare-vânzare de către mai mulţi terţi. **B. de i.** asigură protecţia dreptului celui ce-l deţine numai pe teritoriul ţării a cărei autoritate l-a eliberat. Pentru a beneficia de aceleaşi posibilităţi şi în alte ţări, autorul unei invenţii sau legatarii săi trebuie să obţină **b. de i.** din ţările respective, altfel invenţia ar putea fi utilizată de către terţi fără ca titularul să poată pretinde despăgubiri de la ei. **B. de i.** poate fi obţinut prin: simpla declaraţie a inventatorului; după o analiză (examinare) făcută de autoritatea guvernamentală care are asemenea atribuţii (v. Invenţie). [G.P.T.]

BROKER, (1) agent de bursă care lucrează ca angajat al unei firme de brokeraj sau ca independent, pentru executarea ordinelor clienţilor privind operaţiuni bursiere, asumându-şi rolul de intermediar în tranzacţiile cu titluri financiare. (2) Societate de valori mobiliare care execută ordinele clienţilor de vânzare-cumpărare a titlurilor financiare. Ca agent de bursă, **b.** trebuie să aibă autorizarea unei instituţii specializate în supravegherea serviciilor de intermediere financiară. Pentru serviciile de intermediere financiară, **b.** este recompensat cu un comision numit brokeraj sau curtaj (v. Bursă, Active financiare). [M.N.]

BROKERAJ, (1) operaţiune de intermediere la bursă, efectuată de broker. (2) Comision însuşit de broker, calculat ca o cotă parte din valoarea contractului, operaţiunilor intermediate de acesta (v. Broker). [P.M.]

BUBID/BUBOR, (1) dobânda de referinţă, media dobânzii de pe piaţa interbancară din Bucureşti, la care băncile comerciale deficitare de fonduri sunt dispuse să împrumute fonduri de la alte bănci comerciale. (2) Dobânda de referinţă, media dobânzii la care băncile comerciale cu excedent de fonduri

sunt dispuse să împrumute aceste fonduri celorlalte bănci comerciale din sistem. [T.E.]

BUCHANAN, JAMES McGILL (n. 1919, S.U.A.), economist, profesor universitar. A absolvit colegiul Middle Tennessee State (Bachelor of Science, 1940), Universitatea din Tennessee (1941) şi a obţinut titlul de doctor în economie la Universitatea din Chicago (1948). A predat la: Universitatea de Stat din Florida, Universitatea Virginia din Charlottesville. În 1986, pentru sinteza sa originală privind metoda de adoptare a deciziilor în domeniile economic şi politic, cunoscută sub denumirea de "teoria opţiunii publice (public choice theory), profesorul J.M. Buchanan a fost distins cu Premiul Nobel pentru Ştiinţe Economice. Profesorul J.M. Buchanan este Doctor Honoris Causa al Universităţilor din Indiana, Londra, Lisabona, Valencia, Zürich, Giessen, Bucureşti etc. Este membru al Asociaţiei Economiştilor Americani. Face parte din Consiliul de Conducere al "Institutului de Afaceri Economice" din Londra. Contribuţia de vârf adusă de profesorul J.M. Buchanan în cadrul teoriei opţiunii publice constă în transferul conceptului de câştig, rezultat din schimburile reciproce dintre indivizi în domeniul deciziilor politice. Multe din contribuţiile profesorului J.M. Buchanan în domeniul Economiei politice şi Teoriei fiscale sunt, chiar după aprecierea domniei sale, repetări variate, elaborări şi extensii ale temelor wickselliene. Interpretând ştiinţa guvernării ca schimb, el arată că, por nind de la faptul că indivizii aleg, interesul economic identificabil este unul din bunurile pe care ei îl apreciază pozitiv, fie că acest fapt se produce în pieţe sau în politică. În concepţia profesorului J.M. Buchanan, sistemul politic trebuie considerat ca fiind bazat pe înţelegeri contractuale voluntare între participanţi. Procesul politic este, în primul rând, o modalitate de cooperare, în direcţia creşterii unor avantaje reciproce şi nu un mijloc de redistribuire a veniturilor între indivizi. Diferenţa majoră dintre piaţă şi politică nu rezidă în tipurile de valori interne urmărite de indivizi, ci în condiţiile în care ei vizează aceste interese. Indivizii se supun constrângerii în acţiunea colectivă numai dacă "schimbul" constituţional final le promovează interesele. În anul 1994, profesorul J.M. Buchanan a fost distins cu titlul de Doctor Honoris Causa al Academiei de Studii Economice din Bucureşti din partea Facultăţii de Economie Generală. **Op.**: "Liberty, Market and State" (1985); "The Reason of Rules" (în colaborare cu G. Brennen 1985) "The Power to Tex" (în colaborare G. Brennen,1980); "What Should Economists Do?" (1979); "Freedom in Constitutional Contract" (1978); "Democracy în Deficit" (în colaborare cu R. Wagner 1977); "The Limits of Liberty" (1975); "Cost and Choice" (1969); "Demand and Supply of Public Goods" (1968); "Public Finance in Democratic Process" (1967); "Public Principles of Public Debt" (1958). [P.C.]

BUGET DE FAMILIE, sistem de evidenţă, înregistrare sistematică şi cronologică (de obicei un an) a veniturilor unei familii (după natura şi provenienţa lor), precum şi a cheltuielilor acesteia (după destinaţiile acestora). Calculul **B. de f.** se fundamentează în funcţie de mai mulţi factori: nivelul veniturilor categoriilor sociale, mediul rural-urban, numărul de persoane, tipuri de ocupaţii-profesiuni etc. **B. de f.** se utilizează la evaluarea costului vieţii, a puterii de cumpărare, nivelului de trai etc. [I.M.]

BUGET DE STAT sau buget al administraţiei centrale de stat, principalul instrument financiar care cuprinde veniturile mobilizate la dispoziţia statului şi repartizarea acestora pe categorii de cheltuieli. **B. de s.** se prezintă sub forma unei balanţe economice, a unui document de sinteză, elaborat şi administrat de către guvern şi autorizat prin vot de către Parlament, în care sunt prevăzute veniturile (încasările) şi cheltuielile anuale ale statului. Veniturile **b. de s.** cuprind încasările din impozite directe, impozite indirecte, precum şi resurse nefiscale. Cheltuielile **b. de s.** reflectă funcţiile şi atribuţiile statului şi se concretizează în cheltuieli pentru: educaţie, cultură, ştiinţă, sănătate, protecţie socială, ordine publică, apărare naţională, înfăptuirea justiţiei, susţinerea autorităţii publice, protecţia mediului natural etc. Politica bugetară constituie un mijloc esenţial de intervenţie a statului pentru reducerea şomajului şi susţinerea creşterii economice. În execuţia sa, **b. de s.** poate fi echilibrat, deficitar, excedentar (v. Cheltuieli publice). [E.C.]

BUGET PUBLIC, document-program anual al statului, care reflectă toate veniturile şi cheltuielile publice ale ţării. El cuprinde în structura sa: bugetul

de stat, bugetele locale, bugetul asigurărilor sociale de stat. Astfel, **b.p.** oglindeşte dimensiunea de ansamblu a resurselor financiare publice şi a efortului financiar public (v. Finanţe publice). [E.C.]

BUGETE LOCALE, bugete ale unităţilor administrativ-teritoriale care au personalitate juridică: comune, oraşe, municipii, sectoarele Municipiului Bucureşti. **B.l.** cuprind, pe de o parte, veniturile constituite din impozite, taxe etc. şi, pe de altă parte, cheltuielile, dimensionate în funcţie de nevoile lor proprii şi corelate cu resursele care pot fi mobilizate. Excedentele ce pot rezulta din execuţia **b.l.** rămân la dispoziţia unităţilor administrativ-teritoriale respective. În cazul în care cheltuielile prevăzute în **b.l.** nu pot fi acoperite integral din venituri proprii, pot avea loc transferuri de fonduri băneşti de la bugetul de stat. **B.l.** se întocmesc de către organele locale respective, în condiţii de autonomie (v. Finanţe publice). [E.C.]

BUGETUL GENERAL CONSOLIDAT, instrument al politicii fiscal-bugetare prin care sunt corelate nu numai veniturile şi cheltuielile bugetului de stat (buget central şi bugete locale), ci şi legăturile acestora, îndeosebi deficitul bugetar, cu soldul deficitar al contului curent al balanţei de plăţi, cu decalajul dintre investiţii (inclusiv cele străine) şi economisire. De pildă, deficitul **b.g.c.** (de 3,6% din P.I.B. pe 1998) rezultă din diferenţa dintre cheltuielile bugetare cu dobânzile la datoria publică (5,2%) şi surplusul primar al **b.g.c.** (1,6%) (v. Buget de stat, Datorie publică). [D.N.]

BULETIN DE BURSĂ, comunicat zilnic şi/sau periodic elaborat şi publicat de un organism abilitat al oricărui fel de bursă prin care se prezintă mersul sau modul cum s-au derulat operaţiile bursiere în ziua sau perioada respectivă, volumul tranzacţiilor (vânzărilor şi cumpărărilor), cursul de deschidere, primul curs, cursul cel mai mare, cursul cel mai mic, cursul mediu, cursul de închidere, indicele sau indicii bursei şi evoluţia lor etc. B. de b. este un mod operativ de informare a tuturor celor interesaţi de operaţiile care se realizează în cadrul bursei. Studiul şi interpretarea datelor cuprinse în b. de b. servesc la elaborarea deciziilor de a vinde sau cumpăra la bursă, sesizarea unor tendinţe în evoluţia cursurilor diferitelor titluri sau bunuri, fundamentarea sugestiilor pe care agenţii şi agenţiile de brokeraj (schimb) le dau clienţilor lor. Informaţiile înscrise în b. de b. sunt expresia transparenţei de pe piaţa operaţiilor ce se realizează. În cazul burselor de mărfuri, informaţiile cuprinse în buletin pot influenţa sensibil evoluţia preţurilor mărfurilor cotate la bursă, dar comercializate şi pe alte pieţe. B. de b. este elaborat pe fiecare gen şi tip de piaţă sau operaţii (v. Bursă, Joc de bursă). [G.P.T.]

BUNĂSTARE COLECTIVĂ, tip de bunăstare înţeleasă în sensul că toţi membrii colectivităţii trebuie să dispună de un stoc minim de bunuri economice considerat a fi decent, normal. Societăţile actuale prezintă o puternică orientare spre asigurarea unei bunăstări colective. Conceptul de **b.c.** a devenit o valoare centrală dezirabilă, care orientează întreaga activitate a colectivităţilor actuale (v. Bunăstare economică). [I.M.]

BUNĂSTARE ECONOMICĂ, acea stare a condiţiilor naturale, de capital şi de cultură care asigură integritatea vieţii biologice, satisfacerea nevoilor de ordin material, social şi spiritual, care să permită manifestarea continuă şi în progres a personalităţii umane (v. Calitatea vieţii, Nivel de trai). [I.M.]

BUNURI CAPITAL, bunuri care se folosesc în procesul de producţie şi a căror durată de viaţă este de cel puţin un an. Se compun din maşini-unelte, camioane, clădiri, industriale şi comerciale, şeptel, echipamente de telecomunicaţii, echipamente electrice şi electronice etc. **B.c.** solicită o mare mobilizare de capitaluri şi de forţă de muncă înalt calificată; au o durată de viaţă a cărei scurtare se accelerează datorită progresului tehnic. În general, între ţări, regiuni ale aceleiaşi ţări şi domenii de activitate există deosebiri marcante sub aspectul **b.c.** După 1920, S.U.A. au realizat un avans substanţial faţă de Europa în ceea ce priveşte **b.c.** În cadrul procesului postbelic s-au remarcat firmele germane şi japoneze, unele dintre ele devenind superioare celor americane. Toate acestea s-au alăturat şi interesului deosebit pe care l-au manifestat statele pentru înzestrarea economiilor respective cu **b.c.** Firmele producătoare de **b.c.** au un rol deosebit în economiile ţărilor dezvoltate şi în relaţiile economice dintre ele (v. Bunuri economice, Bunuri publice). [G.P.T.]

BUNURI COLECTIVE, bunuri a căror folosire este permisă numai unui anumit grup de oameni

considerați în ansamblu sau individual. **B.c.** nu pot fi utilizate de unul sau câțiva din membrii grupului prin excluderea celorlalți; nu pot fi însușite în mod privat, iar accesul la ele nu poate fi limitat prin aplicarea unor prețuri sau taxe susceptibile de a exclude membrii grupului cu venituri modeste. Un parc, o stradă, clădirea unei administrații, emisiunile de radio și televiziune etc. sunt **b.c.** În mod ideal sunt considerate colective acele bunuri care pot fi folosite de un număr foarte mare de oameni fără ca vreunul dintre ei să impieteze pe ceilalți. Caracterul colectiv al acestor bunuri poate fi rezultatul: a) unei decizii, cum este cazul când un bun proprietate privată este transformat în **b.c.**; b) caracteristicilor tehnice ale bunurilor indivizibile, adică acele bunuri care, atunci când sunt puse la dispoziția unui singur individ, sunt puse concomitent și la dispoziția celorlalți membri ai grupului. Exemplul clasic în acest ultim sens îl reprezintă iluminatul public, protecția asigurată de poliție, emisiunile de radio și televiziune. **B.c.** au mai multe caracteristici: a) **un număr mare de indivizi** beneficiari, care este în funcție de natura bunului și care poate constitui **un grup relativ restrâns** – la nivelul unui cartier, comună, oraș, regiune etc. sau al întregii națiuni; b) **capacitatea de utilizare** sau **capacitatea de exploatare** care depinde în foarte mare măsură de eficiența organizării, funcționării și de normele de gestiune; c) **un anumit grad de excludere** ce relevă posibilitatea de a utiliza un **b.c.** doar în anumite condiții, astfel încât se limitează disponibilitatea sa; d) **un anumit grad de substituibilitate** cu alte bunuri colective sau private capabile să asigure servicii mai mult sau mai puțin echivalente. Volumul și varietatea **b.c.** sunt foarte diferite de la o țară la alta; aceste inegalități sunt expresia unor opțiuni diferite atât în ceea ce privește concepția politică a societății, cât și în ceea ce privește mecanismul tehnico-economic. **B.c.** au un rol deosebit în redistribuirea veniturilor și în eliminarea inegalităților sociale prin efectele lor externe (v. Bunuri private, Bunuri publice). [G.P.T.]

BUNURI COMPLEMENTARE, bunuri a căror utilizare nu poate avea loc dacă o dată cu ele nu se consumă unul sau mai multe alte bunuri. De regulă, **b.c.** sunt prezentate ca bunuri-perechi de genul automobilul și carburantul, recorder-ul audio-video și benzile sau discurile etc. Consumul unuia presupune și consumul celuilalt. Nu toate **b.c.** sunt perechi. În general, când sunt complementare mai mult de două bunuri suntem în prezența unui **lanț de b.c**. De exemplu, hârtia, cerneala, penița (stiloul) pixul; recorder-ul audio, amplificatorul de sunet, discul sau banda (de înregistrare și/sau/reproducere), boxele; calculatorul și consumabilele pe care utilizarea acestuia le implică. Cererile pentru **b.c.** sunt strâns legate între ele (v. Consum, Bunuri substituibile.). [G.P.T.]

BUNURI DE CONSUM (satisfactori), bunuri ce contribuie direct (nemijlocit) la satisfacerea trebuințelor (individuale, de grup, colective): alimente, **b.** de **c.** nealimentare de uz personal și folosință curentă sau îndelungată, servicii (personale, publice). Unele sunt de **unică** folosință (de regulă, cele alimentare, unele servicii), altele sunt de folosință **curentă** (lenjerie, încălțăminte, articole de toaletă etc.) sau de folosință **îndelungată** (locuință, aparatură electrocasnică, mobilă etc.). Pe măsura creșterii veniturilor și a nivelului de civilizație se modifică ponderea celor trei categorii de bunuri în consumul populației. Dinamica cererii este diferită pentru fiecare categorie de **b.c.** (v. Bunuri economice, Consum). [G.I.]

BUNURI DE MERIT, bunuri pe care guvernul le impune sau încurajează consumarea lor, ca rezultat al clasificării lor în raport cu aprobarea sau dezaprobarea socială. Se ia în considerare necesitatea anumitor corecții ale preferințelor individuale distorsionate, pornind de la supoziția ca individul poate să nu acționeze cel mai bine în favoarea propriului interes. Cazurile semnificative ce generează apariția bunurilor de merit sunt cele pentru care mulți dintre consumatorii individuali nu exprimă preferințe pentru bunurile cu efecte externe pozitive importante. Insuficiența alocării se produce când indivizii subevaluează beneficiile personale derivate din consumul unui bun. Față de aceste bunuri (pe care economiștii le-au numit bunuri de merit) societatea își exprimă dorința – distinct de preferințele consumatorului individual – de a încuraja sau impune procurarea lor (de exemplu, educația elementară sau centurile de siguranță pentru șoferi). Problema impunerii de către societate a unor preferințe în alegerea anumitor categorii de bunuri de către indivizii consumatori face abstracție de postulatul potrivit căruia fiecare individ este cel mai bun judecător al propriei sale bunăstări. [M.C.S.]

BUNURI DE PRODUCȚIE (instrumentale, prodfactori, de investiții sau indirecte), acele bunuri care participă la producerea altor bunuri economice; se mai numesc **b.** de capital pentru că satisfac indirect nevoile, prin intermediul bunurilor la a căror producere participă (materii prime, servicii de producție, informații, mașini, utilaje etc.). Unele dintre ele se consumă sau se transformă profund într-un singur ciclu, altele se consumă treptat, participă la mai multe cicluri. Delimitarea și clasificarea **b.** de **p.** nu decurge din natura lor, ci din destinația pe care o au. Pe distincția dintre bunurile de consum și cele de producție se întemeiază teoria capitalului (ca factor de producție, el fiind format din totalitatea **b.** de **p.**), teoria producției (producerea oricărui bun presupune folosirea și transformarea diferitelor tipuri de **b.** de **p.**), teoria creșterii economice. (v. Capital). [G.I.]

BUNURI DURABILE, bunuri de consum de folosință îndelungată, cum sunt: locuințele, autoturismele, mobila, frigiderele, televizoarele, mașinile de spălat și alte aparate de uz gospodăresc. Achiziționarea lor necesită (ca și în cazul **bunurilor de capital**) investiții și surse de finanțare pe termen lung. Consumarea **b.d.** are loc prin utilizare repetată și depreciere treptată, iar folosirea lor o perioadă îndelungată necesită pe parcurs cheltuieli de întreținere și reparații. Din aceste motive se consideră că analiza cererii **b.d.** față de cererea pentru bunurile de consum curent trebuie suplimentată cu analizele de tipul celor dezvoltate în teoria capitalului (v. Bunuri economice). [M.G.]

BUNURI ECONOMICE, acele bunuri care îndeplinesc cumulativ două condiții: capacitatea indivizilor de a realiza o legătură între trebuințele lor și bunul apt să o satisfacă; raritatea-cantitate limitată, insuficientă comparativ cu nevoile nelimitate, în condiții determinate de loc și timp. Există astfel o stare permanentă de tensiune între trebuințe și **b.e.** privite atât separat, luate pe categorii, cât și pe ansamblu. Teoria și analiza economică se concentrează asupra diferitelor laturi ale activităților umane care într-o formă sau alta sunt legate de **b.e.** **B.e.** sunt foarte diverse, iar din perspectiva analizei economice sunt clasificate după mai multe criterii. După **forma de existență**: **materiale** (corporale); **imateriale**, mai ales serviciile – prestații utile pentru consumator. În această categorie se pot include și unele drepturi care concretizează un avantaj economic (ex., proprietate comercială), informațiile. **După destinație**: **b.e.** de **consum** (satisfactori) și **b.e.** de **producție** (prodfactori). **După gradul de prelucrare**: **b.e. primare**, **b.e. intermediare**, **b.e. finale**. **După gradul de individualizare**: **b.e. fungibile** și **b.e. nefungibile**. **Bunurile fungibile** sunt cele la care orice speță (doză) reproduce toate caracteristicile genului; exclud orice diferențieri între spețele (dozele) unei clase date (ex., toate boabele de cafea, din soiul x și calitatea I au aceleași caracteristici); formează fondul principal de mărfuri tranzacționate la bursele de mărfuri. **Bunurile nefungibile** – cele la care spețele păstrează caracteristicile definitorii ale genului (clasic), dar fiecare are unele trăsături, chiar și neesențiale prin care sunt particularizate și individualizate (ex., strunguri, pantofi, de regulă bunuri ale industriei prelucrătoare). După **modul în care circulă în economie**: **b.e. marfare** (comerciale), **b.e. nonmarfare**, **b.e. mixte**; În raport de scopul urmărit prin procesul tehnologic există: bunuri principale și bunuri secundare. **B.e. secundare** (conexe) rezultă, inevitabil, din activitatea care-l urmărește pe cel principal (ceara în apicultură). Volumul producției și al ofertei de bunuri secundare este determinată de evoluția producției principale, natura tehnologiilor de fabricație, gradul de integrare a producției etc. **B.e.** se mai grupează în **bunuri publice pure** și **private**. Din punct de vedere juridic, **b.e.** se împart în: **mobiliare** (active monetare, financiare, alte categorii de bunuri marfare) care sunt tranzacționate pe piață și trec de la un posesor la altul cu mare ușurință; **imobiliare** (clădiri, terenuri pe care sunt încorporate investiții, obiective economice), bunuri care sunt greu divizibile în tranzacții, iar trecerea de la un posesor la altul se face fără modificarea locului geografic) (v. Bunuri libere, Bunuri capital, Bunuri marfare). [G.I.]

BUNURI FINALE, acele bunuri care intră în consum fără a mai fi supuse prelucrării (transformării) în perioada analizată. **B.f.** nu se confundă cu **b.** finite. [G.I.]

Bunuri fungibile (v. BUNURI ECONOMICE)

BUNURI GIFFEN, categorie de bunuri inferioare care fac excepție de la legea generală a cererii, deoarece între cantitatea cerută (variabilă dependentă) și preț (variabilă independentă) există o relație directă.

Această relație a fost observată de Sir Robert Giffen (1837-1910) pe piața cartofilor din Irlanda. Calitatea de bun Giffen o au anumite bunuri inferioare care dețin o pondere importantă în cheltuielile efectuate de persoane cu un venit aflat la nivelul minim al pragului de sărăcie. Dacă prețul acestor bunuri înregistrează o majorare importantă, atunci venitul real scade atât de mult, încât efectul de substituire nu mai compensează efectul de venit. Aceasta devine mai mare decât efectul de substituire, iar cantitatea cerută crește (v. Bunuri inferioare, Efect de substituție, Efect de venit). [G.C.]

BUNURI IMOBILIARE (BUNURI IMOBILE), bunuri care nu pot fi deplasate în spațiu. Alături de bunurile mobiliare (bunuri mobile), formează o clasă specifică determinată după criterii juridice. **B.i.** se împart după mai multe criterii, astfel: a. după natura lor: pământ și clădiri; b. după destinație: sunt acele bunuri mobile care, fiind indisolubil legate de către un **b.i.**, devin ele însele imobile; c. după obiectul la care se referă: drepturile care decurg din deținerea unui **b.i.** uzufructul, servituțile, acțiunile ce privesc revendicarea unui **b.i.** [H.D.]

BUNURI IMPERFECT DIVIZIBILE, acele bunuri de consum sau de producție care pot fi divizate doar până la un anume punct în vederea combinării și substituirii lor în cadrul programelor de consum, respectiv, în cel al programelor de producție. Limita ultimă a divizibilității acestor bunuri are determinări natural-obiective și economico-subiective. De pildă, într-o fermă de vaci, vaca pentru lapte nu poate fi divizată, ferma putând avea o vacă în plus sau una în minus în cadrul programului ei de producție. În același mod se pune și problema **b.i.d.** în cadrul programelor de consum, un consumator putând avea în plus un autoturism și nu o jumătate a acestuia. Ca urmare, rata marginală de substituție în producție, ca și în consum exprimă cantitatea dintr-un anume bun de consum sau cantitatea dintr-un anume factor de producție care poate substitui (înlocui) o unitate, o doză dintr-un bun de consum (de pildă, un pahar cu lapte), respectiv, dintr-un factor de producție (un lucrător pe o zi, o săptămână, o lună etc); substituirea respectivă făcându-se într-o asemenea proporție, încât utilitatea totală sau producția totală să rămână neschimbată. De pildă, formula utilității marginale este următoarea: $Um = \Delta y/\Delta x \rightarrow \Delta x = -1$; UT = constantă. (v. Divizibilitatea bunurilor; Bunuri perfect divizibile). [D.N.]

BUNURI INFERIOARE, bunuri de consum care înregistrează o elasticitate negativă a cererii în funcție de venit. Aceasta înseamnă că de la un anumit nivel al venitului real, dacă acesta crește (scade), cererea pentru **b.i.** scade (crește). Așadar, criteriul de încadrare a unui bun în categoria **b.i.** nu se referă la calitatea bunului respectiv, ci la modul cum reacționează cererea la schimbarea venitului. Pentru **b.i.** coeficientul elasticității cererii în funcție de venit este negativ. Totodată, în cazul **b.i.**, între modificarea prețului și efectul de venit există o relație directă. Însă, datorită faptului că la majoritatea **b.i.** efectul de substituire este mai mare decât efectul de venit, relația dintre modificarea prețului și cantitatea cerută este inversă, ca și la bunurile normale (v. Bunuri normale, Efect de substituție, Efect de venit). [G.C.]

BUNURI INTERMEDIARE, acele bunuri care servesc la producerea altor bunuri și care se consumă integral sau se transformă profund cu fiecare proces de producție (v. Capital circulant). [G.I.]

BUNURI LIBERE, cele care nu ridică probleme de disponibilitate și apropriere privată (aer, lumină solară etc.); sunt în cantități corespunzătoare nevoilor, în condiții determinate de loc și timp; sunt utile și indispensabile omului, dar nu au utilitate în sens economic pentru că folosirea lor nu generează sacrificii pentru obținerea satisfacției ce rezultă din folosirea lor. Delimitarea între **bunurile economice** și **b.l.** nu este rigidă: un anumit bun poate fi în anumite condiții de loc și timp bun liber, în altele **bun economic**. Pe litoral, apa de mare este **b.l.**, dar într-o localitate din interiorul țării este **bun economic** (v. Bunuri economice). [G.I.]

BUNURI MARFARE (comerciale), cele care formează obiectul tranzacțiilor bilaterale de piață, trec de la un agent economic la altul prin vânzare-cumpărare; când cererea, oferta și mai ales prețul bunului sunt variabile care se formează exclusiv în raport de starea și regulile pieței, acesta este un **bun** integral **marfar**. Când cererea, oferta, dar mai ales prețul unui **b.m.** se formează atât după unele reguli ale pieței, dar și prin reglementări administrative, cutume, criterii morale, de etică și echitate etc., acesta este un **bun** mixt (ex., bunurile subvenționate etc.), (v. Nevoi umane, Economie de schimb, Proprietate). [G.I.]

BUNURI MOBILIARE (BUNURI MOBILE), sunt acele bunuri care nu au o aşezare fixă, putând fi deplasate în spaţiu. Împreună cu bunurile imobiliare (bunurile imobile) alcătuiesc o clasă de bunuri delimitată, luând în calcul criterii juridice. **B.m.** sunt de trei feluri: a) **b.m.** prin natura lor, ce se pot deplasa de la un loc la altul (ce se deplasează-fiinţele; sau sunt deplasabile prin diverse mijloace); b) **b.m.** prin anticipaţie, bunuri imobile ce vor putea fi deplasate (recolte, arbori, resurse minerale neextrase încă etc.); c) **b.m.** prin determinarea legii, drepturi mobiliare ce sunt mobile fiind indisolubil legate de către un bun mobil (creanţe, drepturi intelectuale, acţiunile, obligaţiunile etc.). [H.D.]

BUNURI NORMALE, bunuri de consum pentru care elasticitatea cererii în funcţie de venit este pozitivă. În cazul **b.n.**, între modificarea venitului real (variabila independentă) şi cerere (variabilă dependentă) există o relaţie directă. Când venitul creşte (scade), cererea pentru **b.n.** creşte (scade). Aşadar, pentru **b.n.** coeficientul elasticităţii cererii în funcţie de venit este întotdeauna pozitiv. Acest coeficient este mai mare decât 1 în cazul bunurilor superioare şi mai mic decât 1 în cel al bunurilor necesare. Totodată, pentru **b.n.** între schimbarea preţului, pe de o parte, şi efectul de venit şi de substituire, pe de altă parte, există o relaţie inversă. Aceasta înseamnă că, în comparaţie cu bunurile inferioare, efectul net al modificării preţului este mai mare, deoarece efectul de venit nu diminuează efectul de substituire, dimpotrivă, îl întăreşte, conform legii generale a cererii (v. Bunuri inferioare, Legea generală a cererii). [G.C.]

BUNURI PERFECT DIVIZIBILE, acele bunuri de consum sau factori de producţie care în vederea combinării şi substituirii lor în programe de consum sau în programe de producţie pot fi împărţite în doze (unităţi) extrem de mici, respectiv, în mărimi infinitezimale. De pildă, zahărul sau uleiul comestibil pot fi considerate **b.p.d.** În cazul substituirii (a înlocuirii) unui **b.p.d.** (în consum, ca şi în producţie), formula ratei marginale de substituţie este următoarea Rms = dy/dx, adică: dy – cantitatea din bunul y; dx – variaţia extrem de mică a cantităţii din bunul x, care este un **b.p.d.** Această rată măsoară variaţia cantităţii consumate din bunul y care este necesară, de-a lungul unei curbe de indiferenţă, pentru a compensa o modificare extrem de mică a cantităţii consumate din bunul x. Din punct de vedere matematic, această rată este măsurată prin derivatele lui y, în raport cu x, aducă prin calcularea pantei într-un punct al curbei de indiferenţă (v. Divizibilitate, Bunuri imperfect divizibile). [D.N.]

BUNURI PRIMARE, cele desprinse din mediul natural, acţiunea omului asupra lor fiind ocazionată de aceste operaţiuni. Activităţile din care se obţin formează sectorul primar al economiei (v. Bunuri economice, Sectorul economic). [G.I.]

Bunuri principale (v. BUNURI ECONOMICE)

BUNURI PRIVATE, bunuri economice din a căror utilizare rezultă beneficii exclusive şi rivale. Un **b.p.** este exclusiv, deoarece poate fi utilizat (consumat) numai de persoana (agentul economic) care îl posedă, care a achitat contravaloarea beneficiilor rezultate din folosirea bunului respectiv. Dacă un **b.p.** este disponibil pentru o persoană, atunci el nu mai poate fi disponibil pentru o altă persoană. Caracteristica de rivalitate constă în faptul că o unitate suplimentară dintr-un **b.p.** are întotdeauna un cost marginal pozitiv. Acest cost este suportat de cumpărătorul unităţii respective. Curba cererii pentru **b.p.** exprimă beneficiile marginale, iar cu fiecare unitate vândută se diminuează oferta totală. Producţia şi alocarea **b.p.** sunt reglate de mecanismul structurilor de piaţă (v. Bunuri economice, Bunuri publice). [G.C.]

BUNURI PUBLICE, bunuri economice caracterizate prin nonexclusivitate şi nonrivalitate. Un **b.p.** este nonexclusiv, deoarece poate fi utilizat (consumat) simultan de mai multe persoane. Dacă un **b.p.** este asigurat pentru un consumator, atunci el devine disponibil pentru oricare alt consumator. Excluderea de la utilizarea unui **b.p.** a unor potenţiali consumatori este imposibilă, chiar dacă aportul acestora la producerea bunului respectiv este egal cu zero. Totodată, un **b.p.** se caracterizează prin nonrivalitate, deoarece pentru oricare consumator adiţional costul social marginal este egal cu zero. Oferta totală a unui **b.p.** nu se diminuează dacă bunul respectiv face obiectul consumului individual sau colectiv. Un **b.p.** poate asigura beneficii individuale egale indiferent de numărul consumatorilor. Cele două caracteristici sunt întrunite numai de **b.p.** pure; de exemplu, apă-

rarea națională sau iluminatul străzilor. Bunurile cvasipublice îndeplinesc numai una din caracteristici; de exemplu, un post de televiziune ori o instituție de învățământ (v. Bunuri economice, Bunuri private, Externalități). [G.C.]

Bunuri secundare (v. BUNURI ECONOMICE)

BUNURI SUBSTITUIBILE, bunuri diferite care se pot înlocui unul cu altul atât în consum, cât și în activitatea de producție. **B.s.** au cerere concurentă. În categoria **b.s.** intră, de exemplu, cafeaua și ceaiul – când este vorba despre consum; automobilul, trenul, avionul și vaporul (metroul, tramvaiul, motocicleta și bicicleta) – când se pune problema transportului; carnea și peștele sau untul, grăsimea de porc și uleiul (vegetal) – în cazul consumului alimentar etc. Pentru bunurile din această categorie este foarte important gradul de substituibilitate. Substituibilitatea se relevă a fi mai mult sau mai puțin perfectă când aportul unor bunuri diferite în cadrul unui proces nu este identic. Consumatorii stabilesc, adesea, o ierarhie între bunurile substituibile în funcție de gust, preferințe, obiceiuri, educație, aspirație etc. (v. Bunuri complementare, Factori de producție) [G.I.]

BURSA DE VALORI BUCUREȘTI, înființată la 21 aprilie 1995 prin decizia Comisiei Naționale a Valorilor Mobiliare, ca instituție publică învestită cu personalitate juridică ce își desfășoară activitatea pe principiul autofinanțării. Inaugurarea oficială a Bursei de Valori București a avut loc la 23 iunie 1995, iar prima ședință de tranzacționare s-a derulat la data de 20 noiembrie a aceluiași an. Aceste momente semnifică victorii de necontestat ale economiei de tip concurențial, după o întrerupere forțată timp de 50 de ani a cursului dezvoltării normale a economiei românești. Căci, încă în 1881 apare "Legea asupra Burselor, Mijlocitorilor de Schimb și Mijlocitorilor de Mărfuri", prin care se reglementa, după model occidental, înființarea burselor de valori și de mărfuri. Dezvoltarea de substanță a pieței bursiere s-a produs însă după apariția, la 9 mai 1904, a unei noi legi a efectelor de comerț, care prevedea înființarea în țară a mai multor burse. În acest context, Bursa din București și-a sporit numărul valorilor mobiliare negociate la 43, iar interesul publicului pentru plasamente în acest tip de valori a crescut notabil. Numeroase întreprinderi de transport, societăți bancare și mai ales petroliere și-au sporit capitalul prin emisiuni de acțiuni și tranzacționarea lor la Bursa din București. După criza din 1929-1933, Bursa s-a redresat o dată cu redresarea economiei reale, pentru ca în 1939 să atingă nivelul maxim al activității sale. În noile condiții ale dezvoltării economiei românești, Bursa de Valori București oferă o serie de facilități societăților comerciale românești, cum sunt: acestea au posibilitatea conceperii dezvoltării lor în termeni economici noi – eficienți, prompți, creativi – putând să-și procure capitalul necesar pe o piață specializată, atent reglementată, profund democratică și concurențială; toate aceste favorabilități sunt asigurate concomitent cu garantarea unui grad înalt de lichiditate a capitalului investit, în deplină transparență și protecție a intereselor investitorilor, prin tranzacționarea exclusivă a valorilor mobiliare înscrise la Cota bursei; oferă societăților comerciale exact cota (rangul) de prestigiu la care au dreptul și de care trebuie să se bucure, în țară și în străinătate, fiind atât barometrul cel mai fidel al activității lor, cât și o adevărată tribună de promovare a intereselor acestora. Pe măsură ce aceste elemente și avantaje vor ajunge la cunoștința cât mai multor investitori, piața de capital se va consolida, ceea ce se va concretiza și în diversificarea serviciilor profesionale oferite investitorilor. Organul suprem de luare a deciziilor privind activitatea bursei este Asociația Bursei de Valori București, formată din 24 de societăți de valori mobiliare fondatoare. Conducerea Bursei de Valori București revine Comitetului Bursei format din 9 reprezentanți aleși de către Asociație. Comisarul General al Bursei, numit de Comisia Națională a Valorilor Mobiliare, are misiunea de a supraveghea și controla activitatea generală a bursei (v. Bursă, Bursă de Valori). [D.N.]

BURSA DIN NEW YORK, se consideră că a apărut ca urmare a unei hotărâri luate la 17 mai 1792 de 24 de comercianți care s-au pus de acord să se întâlnească într-o clădire pe Wall Street. Astăzi, aproape toate bursele din lume sunt organizate și funcționează după modelul **B** din **N.Y.** adaptat în diferite variante, astfel încât modelul utilizat, uneori, nu mai poate fi identificat. Pe Wall Street, la New York, funcționează două burse. Bursa de Valori este cea mai mare din lume în ceea ce privește volumul tranzacțiilor anuale. **B.** din **N.Y.** este o societate dirijată de un consiliu de peste 20 directori (număr impar) din care zece provin

din domeniul valorilor bursiere şi zece din alte domenii de economii. Numărul de directori nu este fix, ci se modifică în funcţie de nevoi. Preşedintele consiliului este ales de directori. Această bursă nu posedă, nu cumpără şi nu vinde titluri; de aceea nu poate influenţa cursul. Ea oferă membrilor săi un loc central în vânzarea-cumpărarea de titluri. Are 1366 de membri care-şi cumpără locul, pentru că numai aşa pot fi autorizaţi să negocieze titluri la **B** din **N.Y.** Preţul unui loc s-a modificat în timp: 1400 $ în 1876, 625.000 $ în 1929, 515.000 $ în 1968, 350.000 $ în 1977. Membrii se împart în patru categorii: a) parteneri şi membri ai comisiei de brokeraj; b) intermediari de tranzacţii pentru public contra unui comision; c) agenţi care execută tranzacţii în ringul bursei pentru public contra unui comision; d) negociatori şi agenţi de bursă care înregistrează ordinea de vânzare şi cumpărare ale clienţilor. O societate comercială pentru a fi cotată la **B** din **N.Y.** trebuie să aibă un profit brut mai mare de 3 milioane $, un număr de acţiuni mai mare de un milion, cel puţin 2000 de acţionari, deţinând fiecare cel puţin 100 de acţiuni, şi acţiuni ordinare vândute publicului de cel puţin 16 milioane $. La acestea se mai adaugă anumite exigenţe cu privire la dreptul de vot al celor ce deţin acţiuni ordinare şi publicarea periodică a situaţiei financiare. La această bursă sunt cotate 1500 societăţi comerciale. Tranzacţiile au loc sub supravegherea unui specialist care poate interveni când crede că este cazul, însă în limitele permise de regulamentul bursei şi/sau convenite înainte de deschiderea operaţiunilor cu comitetul de operaţiuni (v. Bursă). [G.P.T.]

BURSĂ, piaţă publică organizată şi specializată, unde se efectuează operaţii de cumpărare şi vânzare în cantităţi relativ mari de bunuri mai mult sau mai puţin omogene. Existenţa **b.** ca instituţie proprie economiei de piaţă datează de mult timp; se apreciază că a apărut în secolul al XV-lea în oraşe comerciale din vestul Europei (Franţa, Germania, Flandra, Italia). Termenul ca atare este legat de oraşul Bruges (Belgia), unde familia Van der Bourse făcea numeroase operaţii cu bani în propria locuinţă, pe frontispiciul căreia se afla un ecuson sculptat cu trei pungi de bani. Numele familiei a fost asociat acestei forme de piaţă. **B.** reprezintă, în acelaşi timp, locul unde se desfăşoară operaţiile comerciale specifice, dar şi operaţiile comerciale însele luate ca atare. Din punct de vedere organizatoric, **b.** modernă reprezintă o unitate economică formată prin asocierea unor persoane fizice sau/şi/juridice, private şi publice, uneori numai publice sau numai private care îşi desfăşoară activitatea independent sau pe lângă anumite instituţii, cum ar fi Banca Naţională, camera de comerţ, asociaţii ale oamenilor de afaceri. Existenţa şi funcţionarea **b.** sunt supuse unor reglementări stricte în perfecţionarea cărora un rol deosebit de important îl are experienţa. **B.** ca atare nu face vânzări-cumpărări şi nici nu fixează (stabileşte) preţul (cursul). Este o instituţie care se autoadministrează. Comisii compuse din membrii **b.** (cei ce au constituit-o) răspund de politica pe care o promovează, controlează respectarea severă a condiţiilor de admitere la **b.** a celor ce vor să cumpere şi să vândă, şi a celor ce intermediază operaţiile bursiere, adică a brokerilor şi organizaţiilor de brokeraj. Integritatea schimburilor care se operează la **b.** este garantată şi protejată prin reglementările privind condiţiile de admitere şi calitatea de membru. Credibilitatea preţurilor negociate conferă **b.** o autoritate deosebită. După obiectul specializării se disting: a) **b.** de comerţ sau comercială – instituţie care asigură funcţionarea organizată a pieţelor de bunuri şi servicii; b) **b.** valorilor mobiliare – unde se efectuează operaţii de cumpărare şi vânzare de valori mobiliare. **B.** de comerţ sunt şi ele generale sau specializate pe diferite bunuri sau servicii (muncă, cereale, navlosire, materii prime etc.). **B.** de valori sunt formate din mai multe pieţe specializate pe categorii de titluri şi de operaţii. [G.P.T.]

BURSĂ A MUNCII, (1) reuniune, întâlnire între ofertanţii de muncă salariată sau aderenţii la diferite organizaţii sindicale dintr-un oraş sau dintr-o regiune şi exponenţii cererii de muncă sau reprezentanţii lor în cadrul căreia se propun locuri de muncă (în mod concret – pe meserii, nivel de pregătire, specialităţi, domenii etc.) şi se realizează angajarea în condiţiile de negociere care sunt aduse la cunoştinţă participanţilor. (2) Locul unde se ţin asemenea reuniuni sau întâlniri. **B.m.** are rolul: de a **facilita tranzacţiile** referitoare la angajarea de forţă de muncă salariată prin intermediul unor servicii de plasare a forţei de muncă, publicităţii cu privire la cererea şi oferta de muncă şi tranzacţionării angajării în săli publice special puse la dispoziţie; de a **contribui la educaţia tehnică şi economică** a celor ce vor să lucreze ca salariaţi şi ale sindicatelor profesionale

ale muncitorilor. (3) **Bursă Națională a Muncii**, organism special creat în anumite țări pentru a facilita apropierea (întâlnirea) purtătorilor cererii și ofertei de muncă. **B.m.** a apărut înainte de 1850 și s-a dezvoltat treptat, ajungând ca în multe orașe din țările cu economie de piață dezvoltată să aibă clădiri special amenajate și rețele de servicii anexe adecvate. Importanța sa ca instituție de sine-stătătoare, specifică în aceste țări, este în scădere, deși cererea și oferta de muncă salariată s-au amplificat, iar mecanismul pieței muncii se extinde tot mai mult. Aceste schimbări se datorează îndeosebi: a) diversificării foarte mari a cererii și ofertei de muncă; b) individualizării și personalizării puternice mai ales a cererii de muncă; c) diferențierii tot mai profunde a politicii promovate de unitățile economice în domeniul gestiunii resurselor umane. Toate acestea au avut ca efect dezagregarea manifestării relativ omogene a cererii și ofertei de muncă pe meserii și pulverizarea întâlnirii cererii cu oferta pe grupuri foarte restrânse sau individual pentru a se putea realiza mai bine concordanța dintre ele. Datorită condițiilor existente în țările care sunt în tranziție la economia de piață, **b.m.** cunoaște un proces de afirmare tot mai evidentă. În optica fondatorilor, **b.m.** trebuia să îndeplinească patru funcțiuni: a) de mutualitate prin plasarea forței de muncă disponibile, ajutor de șomaj și în caz de accidente; b) de educație prin organizarea de cursuri; c) de transparență a pieței muncii printr-o amplă documentare și publicitate; d) de presiune asupra unităților economice prin greve și agitație pentru a obține condiții mai bune de angajare. Aceste funcțiuni n-au fost niciodată realizate din cauza lipsei mijloacelor necesare (v. Piața muncii, Cererea de muncă). [G.P.T.]

BURSĂ DE MĂRFURI, bursa unde se realizează operațiuni comerciale, în condiții concurențiale, atât la vedere, cât și ca termen pe baza unor acorduri de executare, normalizate și transferabile, care prevăd vânzarea și cumpărarea unei cantități de marfă de o calitate foarte bine precizată la o dată indicată și la un preț fixat la momentul încheierii acordului. Nemulțumirile unor participanți la **b.** de **m.** au condus la dezvoltarea normelor de calitate pentru diferite bunuri și la crearea posibilității de realizare a operațiilor la termen cu și fără stabilirea prețului dinainte, acestea din urmă amplificându-se foarte mult după 1970. Asemenea contracte fără stabilirea dinainte a prețului sunt deja normalizate. Ca urmare, la **b.** de **m.** există pentru aceleași mărfuri prețuri paralele: pentru operații la vedere, pentru operații la termen – prețuri convenite la încheierea contractului și pentru operații la termen fără prețuri convenite dinainte și tranzacționate în incinta **b.** în momentul finalizării (execuției) contractului. Pentru **b.** de **m.** o problemă foarte importantă este asigurarea protecției contra speculei. În acest sens se practică acoperirea prin contracte de sens opus, dar având poziție aproximativ egală. Dacă o firmă comercială constată, de exemplu, că anumiți factori de risc pot conduce la pierderi într-o operație la vedere în care s-a angajat, este posibil să transforme această situație în profit pe piața la termen dacă ea adoptă o poziție egală și în sens opus celei de pe piața la vedere. De exemplu, o firmă se angajează să livreze 50 tone de făină unei brutării la un anumit moment viitor și la un preț stabilit (tranzacționat). Vânzătorul de făină neavând spațiu de depozitare n-a cumpărat grâul necesar pentru a-l transforma în făină. O creștere neprevăzută a prețului la grâu îl pune în situația de a plăti mai mult, iar prețul făinii pe care o va livra nu poate fi modificat. Vânzătorul de făină se poate proteja utilizând un contract la termen fără stabilirea în avans a prețului. El va cumpăra printr-un contract de acest gen cantitatea de grâu necesară producerii celor 50 tone de făină cu termen de execuție în luna în care trebuie să livreze făina. În caz de nevoie, vânzătorul de făină va cumpăra grâul pe piața la vedere pentru a-l transforma în făină. Cumpărarea contractului la termen pentru grâu va fi compensată printr-o vânzare egală și făina va putea fi produsă și livrată clientului. Alături de cei ce caută o acoperire la **b.** comercială există și speculatorii care caută să obțină profit din modificarea prețurilor la diferite mărfuri. Dacă prevederea speculatorului cu privire la modificarea prețului este concretă, el va obține un profit mai întâi cumpărând și apoi vânzând sau invers, însă cu condiția să vândă la un preț mai mare decât cel de cumpărare. [G.P.T.]

BURSĂ DE VALORI, bursă care asigură întâlnirea dintre cei ce au nevoie să fie finanțați și cei ce au capacitatea de a finanța sau au disponibilități bănești. Atât cererea, cât și oferta de capitaluri nu se exprimă direct la bursă de către purtătorii lor, ci de către intermediari-agenți de bursă sau societăți bursiere în exclusivitate. Organizarea și funcționarea **b.** de valori

mobiliare sunt diferite de la o țară la alta, dar au principii generale analoge. Tranzacțiile se fac numai cu titlurile admise la cotare. Operațiunile la **b.** de valori au loc la vedere și la termen. Valorile mobiliare pot fi negociate: a) numai la vedere; b) numai la termen (cele mai importante); c) la vedere și la termen. Orice operațiune are loc pe baza unui ordin de bursă dat intermediarului de purtătorul cererii și ofertei. În țările dezvoltate, în cadrul **b.** de valori se disting: a) piața (bursieră) oficială unde se tranzacționează titlurile admise la cota oficială; aceasta formează compartimentul cel mai important al pieței bursiere; b) piața (bursieră) secundară unde condițiile de admitere a titlurilor sunt mai puțin severe. Pentru titlurile care nu sunt admise nici la cota oficială și nici la cea a pieței secundare există piața în afara cotei. Suma titlurilor cotate la un moment la **b.** de valori exprimă locul pe care-l ocupă piața bursieră a valorilor mobiliare într-o economie, iar volumul anual al tranzacțiilor realizate măsoară activitatea **b.** de valori. Aprecierea **b.** de valori ca indicator al evoluției economice și financiare nu este operațională decât cu anumite rezerve și precauții care decurg din caracterul specific al acestei instituții. **B.** nu poate fi considerată nici principalul indicator al conjuncturii, întrucât aceasta poate fi măsurată mai bine prin alți indicatori. Ea nu este nici cel mai important indicator al anticipărilor pe care le fac unitățile economice, întrucât acestea pot fi mai bine relevate cu ajutorul anchetelor și sondajelor. **B.** de valori exprimă, în schimb, destul de fidel opinia cercurilor de afaceri asupra comportamentului întreprinderilor dintr-un sector, dintr-o țară și asupra politicii economice a guvernului (v. Acțiune, Curs, Obligațiune). [G.P.T.]

Bursă națională a muncii (v. BURSĂ A MUNCII)

BURSĂ VALUTARĂ, piață specifică în cadrul căreia se tranzacționează devize sau valute. Este **piața valutară** ce cuprinde vânzarea-cumpărarea de devize (de valute) prin operațiuni la vedere sau la termen. Acest gen de bursă a apărut la începutul anilor '70, prima fiind creată la Chicago în 1972, așa-numita International Monetary Market. Ulterior, au apărut astfel de burse și în alte centre financiare. [C.D.]

BURSELE INTERNAȚIONALE, burse generale, burse de valori și burse pentru operațiuni ajutătoare comerțului internațional care efectuează operațiuni de negociere pentru o gamă largă de mărfuri, precum și tranzacții de hârtii de valoare, valute etc. De regulă, funcționează în marile centre comerciale: Zürich, Paris, New York, Chicago, Londra, Hamburg, Amsterdam, Rotterdam, Singapore, Rio de Janeiro etc. Există și **b.i. specializate**, care se împart în mai multe grupe: burse pentru anumite produse, cum ar fi: bursa pentru vânzarea de cafea (la New York, Rotterdam, Amsterdam, Londra); bursa pentru comercializarea zahărului (la New York, Londra, Amsterdam); bursa pentru animale (la Chicago); bursa pentru bumbac (la New York, New Orleans, Sao Paolo, Alexandria, Bombay, Sidney, Brodford); bursa pentru cauciuc (la New York, Londra, Amsterdam, Singapore); bursa pentru metale (la Londra, New York) etc. **Bursele de Valori** sunt cele în cadrul cărora se efectuează operațiuni legate de negocierea valutelor, efectelor comerciale (cambii, bilete la ordin), efectelor publice (rente, obligațiuni, bonuri de tezaur), iar în unele cazuri și metale prețioase (aur, argint). Cele mai importante burse de valori sunt la: New York, Londra, Paris, Melbourne, Tokyo, Yokohama. **Bursele pentru operațiuni ajutătoare comerțului internațional**, care negociază operațiuni de asigurări (Loyd's din Londra) și navluri (Pireu, New York, Amsterdam). [A.G.]

BY-PRODUCT, bunuri secundare care se obțin în procesul de producere a unui bun principal. Unele din **b.-p.** pot fi vândute și utilizate, în timp ce altele necesită prelucrare în continuare. În mod obișnuit, valoarea de vânzare **b.-p.** contribuie la reducerea costului de producție al bunului principal. [A.C.]

C

CADASTRU (funciar), ansamblul lucrărilor tehnice de măsurători, evidență și descriere a tuturor terenurilor și reprezentarea lor topografică pe hartă. Servește la stabilirea și identificarea poziției topografice a fiecărei suprafețe de teren. **C.** este un inventar al fondului funciar. **Registrul c.** (folosit mai ales în Ardeal și Banat) cuprinde date și informații de identificare a tuturor bunurilor imobile aflate pe un teritoriu: numărul, așezarea, suprafața ocupată, destinația bunului, numele deținătorului, schimbarea destinației și posesorului etc. Datele din **r.c.** servesc la delimitarea dreptului de proprietate, reglarea divergențelor, stabilirea impozitului asupra proprietăților funciare, evaluarea lor în vederea cumpărării-vânzării etc. (v. Fond funciar). [S.I.]

CALCUL ECONOMIC MARGINAL, tip de analiză ce permite ca agentul economic să elaboreze și să implementeze decizii comparând beneficiile sau costurile adiționale (extrasuplimentare) rezultate din două acțiuni concurente. Termenul este cunoscut în teoria economică și drept „analiză marginală". O variație (pozitivă\de creștere; sau negativă\de reducere) a unui factor economic determinant (variabilă independentă) va genera o modificare implicită a factorului economic determinat (variabilă dependentă), în sensul creșterii sau reducerii acestuia, în funcție de faza de evoluție în care se găsește acesta. Raționamentul în cadrul **c.e.m.** presupune următoarele reguli: atunci când unitatea adițională este pozitivă, fenomenul determinat înregistrează o creștere; când modificarea fenomenului determinant generează o valoare marginală negativă, vom asista la o scădere a valorii fenomenului determinat; iar atunci când unitatea adițională este nulă, nu vom asista la modificarea fenomenului determinat; în situația în care unitatea adițională este mai mare decât valoarea medie a fenomenului, valoarea lui totală crește, iar când modificarea suplimentară este inferioară valorii medii, valoarea totală scade; cele două valori (medie și marginală) sunt egale în punctele de minim sau de maxim (de extrem ale funcțiilor matematice ce definesc evoluția celor două forme ale productivității) [H.D.]

CALCUL ECONOMIC RAȚIONAL, metodă specială de analiză normativă prin care decidenții publici sau privați își fundamentează proiectele, bazându-se pe teoria microeconomică neoclasică, dar luând în considerație și diferite alte probleme concrete (sociale, ecologice etc.). **C.e.r.** presupune deci analiza comparată a costurilor diferitelor proiecte și a avantajelor așteptate de pe urma promovării lor pentru ca, în final, să se aleagă proiectul cel mai bun în condițiile date și cu țintele fixate. Exemple de proiecte fundamentate și adoptate pe baza **c.e.r.**: alegerea investițiilor publice, care nu poate fi făcută doar pe baza mecanismelor pieței; alegerea modului de impunere a întreprinderilor publice; fundamentarea investițiilor private și în funcție de restricțiile ecologice etc. **C.e.r.** valorifică tehnicile de actualizare, căci ea trebuie să se încadreze în cerințele arbitrajelor intertemporale, cei care folosesc căutând să tragă anumite avantaje din diferențele de curs. **C.e.r.** se include în economia aplicată, aceasta fiind dezvoltată mai ales de inginerii francezi J. Dupuit și M. Boiteaux (v. Microeconomie). [D.N.]

CALIFICARE A FORȚEI DE MUNCĂ, pregătire profesională, teoretică și practică, obținută prin diferite forme de instruire care asigură stăpânirea unui anumit volum de cunoștințe științifice și deprinderi practice necesare exercitării unei profesii, la un moment dat. Volumul, structura și complexitatea cunoștințelor care trebuie dobândite diferă în funcție de profesie, specialitate și nivel de calificare. Structura de calificare a forței de muncă și nivelul acesteia sunt dinamice, datorită progresului tehnic și exigențelor activității. Inovația atrage după sine noi structuri ale producției, procedee tehnologice care impun schimbarea structurii calificării și a cererii de muncă. Adaptarea pregătirii profesionale la noile structuri de calificare, cerute de piață, previne sau diminuează șomajul structural (v. Forța de muncă). [E.C.]

CALITATE, ansamblul caracteristicilor unui produs sau serviciu care îi conferă acestuia capacitatea de a satisface anumite cerințe. Aprecierea **c.** se face pe baza unui ansamblu de caracteristici, esențiale fiind următoarele: constructive, (dimensiuni, masă etc.); funcționale, (viteză, randament, productivitate, fiabilitate, mentenabilitate etc.); economice (consumuri specifice, cheltuieli de exploatare, cheltuieli de întreținere etc.); estetice (grad de finisare, cromatică etc.); ergonomice (confort, securitate de utilizare etc.); ecologice (forme, durată și grad de poluare). **C.** are un caracter dinamic, relativ și complex. Pentru a compara bunurile sub aspect calitativ se utilizează expresia de calitate relativă (v. Bun). [H.C.]

Calitatea totală (v. MANAGEMENTUL CALITĂȚII TOTALE)

CALITATEA VIEȚII, totalitatea condițiilor de ordin economic, social, ecologic, spiritual etc., care asigură integritatea și echilibrul vieții biologice, dezvoltarea continuă și durabilă a personalității umane. **C.v.** este rezultatul unui efort atât individual, cât și colectiv, care exprimă modalitățile de orientare a acțiunii umane spre satisfacerea sistemului de nevoi. Componenta principală a **c.v.** este **nivelul de trai** – gradul de satisfacere a nevoilor directe, nemijlocit resimțite de către individ. **C.v.** cuprinde în plus: **calitatea mediului de viață** – relațiile individului cu familia, colectivitatea și societatea; **calitatea mediului de muncă** – relațiile salariatului cu grupul profesional, patronatul, sindicatele; cointeresarea materială și morală etc.; **calitatea mediului social și politic** – relațiile de integrare socială și participarea la actul decizional social și politic, caracterul democratic al manifestării sale ca ființă socială responsabilă; **calitatea mediului natural**, relațiile om-natură, viziunea ecologistă a existenței individului în cadrul mediului și respectarea cerințelor mediului înconjurător. O valoare dezirabilă a **c.v.** este **bunăstarea colectivă**, tip de repartiție a resurselor și mijloacelor în care toți membrii colectivității au acces la o cantitate minimă de bunuri și servicii considerată **decentă**, normală, minimală. Societățile actuale acordă o atenție deosebită problematicii **bunăstării colective** cel puțin în dezbateri teoretice și în programele diferitelor organizații. Pentru aceasta este necesară o anumită conciliere a preferințelor individuale cu cele colective, compatibilitatea criteriilor și obiectivelor de eficiență cu cele de echitate și justiție socială (v. Economia bunăstării, Statutul bunăstării). [I.M.]

CAMBIE, titlu (bilet) de credit, folosit ca instrument de plată pe termen scurt, prin care o persoană, numită trăgător, dă dispoziție altei persoane, numită tras, să plătească necondiționat la ordinul acesteia o sumă, la scadență, unei a treia persoane, numită beneficiar. Pentru ca o **c.** să fie completă, ea trebuie să cuprindă: denumirea de **c.** trecută în însuși textul titlului, ordinul necondiționat de a plăti o sumă determinată, numele aceluia care trebuie să plătească (tras), indicarea datei scadenței, a locului unde trebuie făcută plata, numele aceluia căruia sau la ordinul căruia plata trebuie făcută, menționarea datei și a locului emiterii și semnătura celui care emite **c.** (trăgător). Titlul căruia îi lipsește vreuna dintre condițiile arătate nu are valoarea unei cambii decât în condițiile prevăzute de reglementările în vigoare. [N.D.]

CAMBIE LA VEDERE, înscris prin care creditorul (trăgător) dă ordin debitorului său (trasul) să îi plătească (la prezentare) o sumă de bani sau să efectueze această plată către o terță parte (beneficiarul). **C.** la **v.** este expresia creditului comercial, fiind un instrument de plată și un mijloc de creditare pe termen scurt. Este negociabilă și poate fi transmisă de la un beneficiar la altul prin operațiunea de andosare. [C.L].

CAMERA DE COMERȚ ȘI INDUSTRIE A ROMÂNIEI ȘI A MUNICIPIULUI BUCUREȘTI, asociație a comercianților și industriașilor având drept scop apărarea intereselor acestora și promovarea actelor de comerț pe plan local și național. Este continuatoarea Camerei de Comerț din București, care a luat ființă în anul 1864. Aceasta funcționează în prezent pe baza Decretului nr. 139 din 1990 referitor la Camera de Comerț și Industrie a României și a Municipiului București. Calitatea de membru al **C.C.I.R.** este opțională, este un caz de voință care aparține fiecărui agent economic înregistrat la Oficiul Registrului Comerțului. **C.C.I.R.** îndeplinește funcții importante în economia de piață, cum ar fi: protejează interesele membrilor săi; mediază contacte economice între agenți economici, la nivel național și internațional; organizează direct târguri și expoziții etc. Pe lângă **C.C.I.R.** funcționează Curtea de Arbitraj Comercial Internațional, ca instituție permanentă de arbitraj, fără personalitate juridică, având rolul de a soluționa litigii care privesc comerțul exterior românesc. **C.C.I.R.** este membru cu puteri depline al Camerei Internaționale de Comerț și al altor organisme internaționale similare. [A.G.]

CAMERA INTERNAȚIONALĂ DE COMERȚ, instituție fondată în 1920, cu sediul la Paris, ca urmare a hotărârii luate la Conferința Internațională a Comerțului de la Atlantic City (1919), având scopul de a încuraja comerțul, investițiile și economia de piață liberă. Prin statutul său consultativ pe lângă O.N.U. și agențiile sale specializate, apără interesele întreprinderilor particulare din lumea întreagă. Una din sarcinile principale ale **C.I.** de **C.** este de a armoniza practicile comerciale. Băncile din întreaga lume aplică regulile sale de credite, documentare și termenii comerciali internaționali pe care ea îi definește. Organul de conducere suprem este Consiliul acesteia. Camera de Comerț și Industrie a României este membră a **C.I.** de **C.** din 1992. [A.G.]

CANTEMIR, DIMITRIE (1673-1723), cel mai de seamă umanist român al epocii feudale, domnitor al Moldovei. Savant de renume mondial, cu preocupări enciclopedice; membru al Academiei din Berlin. El s-a manifestat pe multiple planuri: filosofie, istorie, economie, politică, literatură, propagând idei înaintate. A fost unul dintre primii europeni care au susținut ideea creșterii și descreșterii imperiilor. În Istoria Imperiului Otoman, el a dezvoltat o teorie a ciclului istoric, potrivit unei "legi naturale". A demonstrat cu argumente științifice originea și evoluția poporului român, a luptat pentru înlăturarea jugului otoman și pentru independența românilor. Ideile economice ale lui Cantemir sunt prezente în cea mai mare parte a scrierilor sale, acestea conturându-se cu mai multă rigoare în lucrarea "Descrierea Moldovei". În această lucrare este închegată doctrina lui economică, de factură mercantilistică. În lucrarea respectivă sunt dezvoltate idei economice de mare valoare precum: caracterizarea stării și istoriei complexe a Moldovei; problema proprietății feudale și a originii ei; raporturile dintre boieri și țărani; relațiile dintre Moldova și Imperiul Otoman; importanța producției de mărfuri și a comerțului; necesitatea asigurării balanței comerciale active etc. Opere principale: "Divanul sau gâlceava înțeleptului cu lumea sau giudețul sufletului cu trupul" (1698); "Istoria ieroglifică" (1705); "Descriptio antiqui et hoadierni status Moldaviae" (1716); "Hronicul vechimei Romano-Moldo-Valahilor" (1723). [D.N.]

CAPACITATE DE FINANȚARE (în Sistemul Conturilor Naționale), soldul contului de capital, diferența dintre articolul "formarea brută de capital fix" și cel constituit din "economiile brute", evidențiată pe sectoare instituționale. Ca urmare, la unele sectoare instituționale apare o **c.** de **f.** superioară față de posibilitățile și de nevoile lor, în timp ce alte sectoare au necesități de resurse financiare mai mari decât posibilitățile lor interne. Primele sectoare au **c.** de **f.** De pildă, menajele în ansamblul lor, prin comportamentul lor colectiv, au **c.** de **f.**, economisesc mai mult decât investesc, în timp ce societățile comerciale nefinanciare prin comportamentul lor colectiv investesc mai mult decât pot ele să economisească, nu au **c.** de **f.** (v. Economii, Investiții). [D.N.]

CAPACITATE DE INOVARE, ansamblul de însușiri naturale sau dobândite prin educație ale unei organizații sau persoane care generează și dezvoltă funcția de a crea noul și de a-l ataşa factorilor de producție sau calităților individuale în scopul creșterii performanțelor de funcționare/existență și randament. **C.** de **i.** este esențială pentru sistemele artificiale sau vii, având scopul asigurării adaptării acestora la mediul (de viață, concurențial, spiritual etc.) în schimbare progresivă. În societatea cunoașterii **c.i.** reprezintă funcția de bază a oricărei structuri de creație/producție, instituționale, sociale, culturale, nonprofit etc. [M.D.]

CAPACITATE DE PRODUCȚIE, producția maximă, în expresie naturală, pe care o poate obține o unitate economică într-o perioadă de timp dată, în condițiile folosirii utilajelor la parametrii nominali, a unor fluxuri tehnologice care nu presupun locuri înguste, a utilizării depline a forței de muncă angajate și a unui management corespunzător. **C.** de **p.** poate fi calculată și pe subdiviziuni ale unei întreprinderi: secții, ateliere sau chiar utilaje. **C.** de **p.** poate varia în timp, în funcție de intrările suplimentare de factori de producție, respectiv, de ieșirile (scoateri din funcțiune, conservări etc.) și uzura capitalului. În teoria economică, **c.** de **p.** reprezintă un criteriu pentru definirea perioadei de timp în analiza producătorului. Astfel, pe perioadă de timp scurtă se consideră **c.** de **p.** ca fiind invariantă, iar pe perioadă medie și lungă poate să se modifice (v. Producție potențială). [A.D.]

CAPCANA LICHIDITĂȚII, caz extrem al sensibilității cererii de bani la rata dobânzii. În această situație, politica monetară nu are nici un efect asupra cheltuielilor agregate, pentru că modificarea ofertei de bani nu are nici un efect asupra ratelor dobânzii. Dacă cererea de bani este ultrasenzitivă la ratele dobânzii, atunci o modificare minoră a ratelor dobânzii determină o modificare foarte mare în cantitatea de bani cerută. În acest caz, pe un grafic al cererii și ofertei de bani curba cererii de bani este complet aplatizată. Prin urmare, o modificare a ofertei de bani nu determină modificarea poziției curbei cererii de bani și nici a ratei dobânzii. [D.C.]

CAPITAL, (1) (în sens larg) stoc de valori sau de active care, intrate în circuitul economic, pot genera venituri posesorilor lor. (2) Ca factor de producție, **c.** cuprinde bunurile rezultate din producție și care sunt folosite pentru producerea altor bunuri economice. În această calitate, el mai poartă denumirea de capital tehnic sau capital real, care se delimitează clar de noțiunile de capital bănesc sau de capital financiar; banii și activele financiare (acțiuni, obligațiuni etc.) nu sunt factori de producție, deoarece cu ajutorul lor nu pot fi produse, în mod direct, alte bunuri. Două particularități sunt importante (esențiale) în definirea capitalului ca factor de producție: a) capitalul este un factor derivat, rezultat din procese de producție anterioare, iar producerea lui presupune un anumit sacrificiu din moment ce resursele economice limitate sunt folosite la producerea de bunuri de capital în locul producerii de bunuri de consum, care satisfac nemijlocit și imediat trebuințele umane; b) producerea și folosirea bunurilor de capital în activitatea economică mărește productivitatea celorlalți factori de producție (munca și pământul); acest spor de productivitate (de eficiență a producției, în general) constituie răsplata sacrificiului făcut în producerea și folosirea bunurilor de capital. După modul în care participă la activitatea economică, după modul în care se consumă și se înlocuiesc, componentele **c.** (real) se clasifică în **c. fix** și **c. circulant**. În teoria marxistă, **c.** se clasifică în **c. constant** și **c. variabil**, după modul în care diferitele sale părți participă la producerea plusvalorii (v. Factori de producție). [M.Gh.]

CAPITAL BĂNESC, formă a capitalului avansat în afacerile unei firme, a cărui funcție principală constă în cumpărarea sau achiziționarea de către agentul producător a serviciilor factorilor de producție necesare activității economice desfășurate. **C.b.** apare, astfel, ca o parte a capitalului în funcțiune care participă la un circuit specific, decurgând din funcționarea agenților producători într-un mediu economic de piață. Trăsătura specifică a **c.b.** o constituie faptul că el se află în formă de solduri bănești sau de active lichide menite să asigure capacitatea de plată sau solvabilitatea firmei în operațiunile bănești cerute de asigurarea continuității activității sale. Ca mărime, **c.b.** este egal cu stocul de active lichide pe care le deține firma, la un moment dat: solduri în numerar disponibil în contul curent, depozite la termen etc. Din acest punct de vedere, **c.b.** este sinonim cu noțiunea de capital lichid (v. Lichiditate). [M.Gh.]

CAPITAL CIRCULANT, parte a capitalului real formată din bunuri care participă la un singur ciclu de producție, consumându-se în întregime în decursul acestuia și care trebuie înlocuite cu fiecare nou ciclu. **C.c.** cuprinde: materii prime, materiale de bază și auxiliare, energie, combustibili, semifabricate, producția neterminată, semințe, furaje, alte materiale consumabile. Trăsătura specifică a bunurilor care formează **c.c.** o constituie faptul că ele se află sub forma stocurilor materiale destinate și pregătite să fie consumate la prima lor utilizare și care trebuie reconstituite cu fiecare nou ciclu de producție. De aceea, ele fac parte din categoria activelor circulante și sunt finanțate, de regulă, din resursele curente sau pe termen scurt ale întreprinderii (v. Capital). [M.Gh.]

CAPITAL CONSTANT (în optică marxistă), termen ce desemnează acea parte a capitalului unei întreprinderi, rezultat al muncii trecute și folosit pentru a produce noi bunuri economice. Sub aspect fizic, el cuprinde bunuri de capital (fonduri fixe și fonduri circulante). **C.c.** transmite valoarea sa asupra noilor bunuri economice, nu creează valoare nouă, deci nici plusvaloare, fiind doar o condiție a producerii și însușirii plusvalorii. Raportat la sfera capitalului ca factor de producție, cuprinde **c. fix** și **c. circulant** (v. Capital variabil). [S.C.]

Capital cultural (v. CAPITAL UMAN)

CAPITAL DE RISC, capitalul investit în activități cu grad ridicat de risc, care poate fi pierdut când previziunile minimale nu se realizează. Este un concept relativ care se individualizează pe proiecte, iar riscul este legat de evoluția ratei dobânzii, a cursului de schimb, de schimbările rapide ce pot interveni în condițiile producției sau ale cererii. Un concept mai riguros este **venture capital**, capitalul investit într-o nouă activitate sau afacere (finanțarea unor tehnologii sau produse noi, pătrunderea pe noi piețe prin investiții directe sau de portofoliu etc.), proiecte cu risc ridicat care în mod normal nu atrag subscrieri de capital sau finanțări prin forme tradiționale. Finanțarea lor se realizează, de regulă, cu participarea băncilor, societăților de asigurare și altor agenți financiari specializați. În multe țări funcționează agenții sau instituții specializate care să faciliteze investițiile de capital, îndeosebi cele externe. [M.Gh.]

CAPITAL FICTIV, capitalul existent sub forma hârtiilor de valoare (acțiuni, obligațiuni și alte active financiare). **C.f.** nu afectează economia reală; el constituie numai un titlu asupra unui venit viitor și are o valoare de piață dată de prețul la care sunt tranzacționate titlurile pe piața financiară. Ca titluri de valoare (de proprietate sau de credit), **c.f.** dă posibilitatea deținătorilor de a-și însuși un venit sub formă de dividend sau dobândă. Creșterea **c.f.** este expresia dezvoltării instituțiilor și operațiunilor specifice piețelor financiare, a proceselor și tranzacțiilor ce au loc în economia nominală (simbolică) în strânsă interdependență de cele din economia reală. Creșterea sau scăderea cursului titlurilor de valoare, la bursă, nu afectează capitalul real al întreprinderii (v. Active financiare). [M.Gh.]

CAPITAL FIX, parte a capitalului real formată din bunuri durabile care participă la mai multe cicluri de producție, se consumă (depreciază) treptat și se înlocuiesc după mai mulți ani de utilizare. În componența **c.f.** intră: clădiri și construcții speciale, agregate și utilaje energetice, mașini-unelte, utilaje și instalații de lucru, calculatoare și roboți industriali, aparate și dispozitive de măsurare, control și reglare, mijloace de transport, animale de tracțiune, plantații brevete, software, alte componente ce țin de progresul tehnico-științific contemporan etc. **C.f.** se distinge prin caracterul limitativ (restrictiv) al posibilităților sale de trecere de la un fel de utilizare productivă la altul, rigiditatea utilizării lui fiind cu atât mai mare cu cât bunul respectiv este mai specializat. Datorită progresului tehnic și intensificării producției, volumul **c.f.** se mărește și se produc modificări în structura sa; crește ponderea utilajelor și echipamentului tehnic din noile generații a componentelor informatice și scade ponderea construcțiilor și clădirilor. Aceasta conduce la creșterea vitezei de rotație a **c.f.** și la tendința de reducere a mărimii capitalului fix utilizat la o unitate de producție. Ca tendință crește ponderea **c.f.** activ (care participă și acționează direct asupra capitalului circulant) și scade ponderea **c.f.** pasiv (cel care este o premisă, condiție necesară desfășurării normale a activității economice). Pe parcursul utilizării, **c.f.** înregistrează un proces de depreciere care, având un caracter progresiv și cumulativ, conduce inevitabil în timp, la scoaterea din funcțiune a bunurilor de **c.f.** și înlocuirea lor. Deprecierea și înlocuirea **c.f.** se datorează atât uzurii fizice, cât și uzurii morale a acestuia (v. Capital, Capital circulant). [M.Gh.]

CAPITAL NOMINAL, expresie a capitalului social al unei societăți comerciale evaluat prin valoarea nominală a titlurilor de proprietate emise. În contabilitate, el se regăsește evidențiat pe acționari (sau asociați), cuprinzând numărul și valoarea nominală a acțiunilor (sau părților sociale) subscrise. [M.Gh.]

CAPITAL PRODUCTIV, formă materială natural-fizică a capitalului utilizat în afacerile unei firme, rezultat din transformarea capitalului bănesc în bunuri-capital. Ca parte a capitalului total utilizat în activitatea firmei, **c.p.** se regăsește și funcționează numai în stadiul producției. Dintre cele trei forme funcționale ale capitalului, numai **c.p.** funcționează în calitate de factor de producție (v. Circuitul capitalului). [M.Gh.]

CAPITAL REAL (capital tehnic, bunuri capital, mijloace de producție), capitalul existent în economia reală care rezultă dintr-un proces de producție anterior și servește la producerea altor bunuri economice destinate vânzării. **C.r.** este dobândit de agenții economici prin tranzacții efectuate pe piețele specializate

de bunuri de producție, în timp ce capitalul lichid și cel fictiv sunt obiect de tranzacție pe pieţele financiare. **C.r.** cuprinde o mare varietate de bunuri reproductibile. După modul cum participă la procesul de producție și după felul în care se consumă și se înlocuiesc componentele sale, **c.r.** se grupează în capital fix (v.) și capital circulant (v. Capital). [M.Gh.]

CAPITAL SOCIAL, volumul total emis de o societate comercială sub formă de acțiuni (în cazul societății pe acțiuni) sau de părți sociale (în cazul societății de persoane); **c.s.** conține valoarea nominală a tuturor acțiunilor emise de o societate comercială. **C.s.** se mai numește și capital nominal sau capital autorizat, întrucât orice subscriere sau emisiune de capital social este reglementată prin actele de constituire și funcționare a societății (contractul de societate, statutul societății) și aprobată de organele de conducere ale acesteia. Mărimea capitalului social existent la un moment dat cuprinde: capitalul subscris de acționari sau asociați la înființarea societății, noile aporturi sau subscrieri ale acestora pe parcurs; titluri emise prin capitalizarea profiturilor acumulate sau a rezervelor deținute de societate. [M.N.]

CAPITAL SUBSCRIS, aportul în bani și în natură pe care asociații sau acționarii s-au angajat să-l pună la dispoziția societății comerciale, în calitatea lor de proprietari. Societatea comercială este legal constituită numai din momentul în care întregul capital social a fost subscris și fiecare asociat (sau acționar) a depus sub formă bănească sau în natură cota de aport stabilit prin contractul de societate și statutul societății. Împărțirea capitalului subscris în **c.s. vărsat** și **c.s. nevărsat** asigură delimitarea celor două momente necesare în formarea capitalului social – subscriere, prin care acționarii sau asociații se angajează contractual cu partea de aport adusă – și vărsare, prin care aceștia pun efectiv la dispoziția societății partea de capital subscrisă (v. Societate comercială). [M.Gh.]

CAPITAL UMAN, (1) stocul de cunoștințe profesionale, deprinderi, abilități și de sănătate, care pot conduce o persoană la sporirea capacităților sale creative și, implicit, a veniturilor scontate a se obține în viitor. (2) Capacitatea oamenilor de a produce în mod eficient bunuri materiale și servicii. Conceptul de **c.u.** s-a impus în știința economică modernă abia în anii '60 prin lucrările lui **Theodor Schultz** și în special prin contribuțiile lui **Gary S. Becker.** El a dezvoltat teoria investiției în capitalul uman legat de termenul de rată de recuperare a investiției în **c.u.** Analiza fluxurilor de venituri scontate a se obține în viitor pe seama investiției în **c.u.** ilustrează diferențele existente între diferiții indivizi privind perspectivele realizării concrete a acestor venituri și a altor elemente, cu relevanță în sporirea productivității, și eficienței economice. Datorită focalizării sale asupra dezvoltării capacităților și abilităților personale în obținerea și menținerea veniturilor de-a lungul întregii vieți active, teoria **c.u.** a fost asociată și cu abordările specifice teoriei venitului permanent. S-a evidențiat, de asemenea, posibilitatea transmiterii intergenerații atât a averii, cât și a unui anumit status socio-profesional. Decizia de a investi în **c.u.** se bazează, în principal, pe o analiză de tip cost-beneficiu, în care costurile includ atât costurile directe, cât și pe cele indirecte exprimate în termenii costurilor de oportunitate (ca venituri care ar fi putut fi obținute în cazul în care s-ar fi ales alternativa de pătrundere pe piața muncii și nu de continuare a studiilor). Teoria **c.u.** se bucură, în peisajul științific contemporan, de un larg interes, pe baza ei fiind explicate și procese legate de diferențierea salarială, migrație, căutarea unor locuri de muncă adecvate nivelului de pregătire și aspirațiilor indivizilor etc. Principalele critici care s-au adus, în ultimul timp, teoriei **c.u.** gravitează, în general, în jurul ideii că este relativ dificil să fie separate investițiile în **c.u.** de consumul personal. Din această perspectivă, toate cheltuielile personale pot avea un posibil efect asupra veniturilor viitoare (de exemplu, cheltuielile pentru sănătate, îmbrăcăminte, asistență socială etc.) (v. Costul educației). [S.C.M.]

CAPITAL VARIABIL (în optică marxistă), acea parte a capitalului productiv al unei firme, destinată cumpărării, pe termen determinat, a forței de muncă, fiind sursă a valorii noi, inclusiv a plusvalorii. Raportat la teoria economiei de piață, **c.v.** este un element al capitalului bănesc al firmei. [M.Gh.]

CAPITALISM, formă de organizare și funcționare a societății în anumite condiții istorice, sistem social-economic și politic-ideologic predominant în țările avansate economic. **C.** presupune întrepătrunderea specifică între: tipul de economie capitalistă; individualism și liberalism, cu recunoașterea drepturilor

fundamentale ale indivizilor; democrație, ca formă de conducere a societății și de manifestare a puterii publice. Prin comparație cu feudalismul – tip de societate ce predomina în Europa Occidentală cu 250-300 de ani în urmă – **c.** a revoluționat factorii de producție și, pe această bază, a deschis noi posibilități de progres în toate domeniile vieții sociale. **C.** a fost și este caracterizat și apreciat în moduri diferite. Se detașează în acest sens – ca extindere și ca influență exercitată în istoria umanității, precum și ca substanță teoretică și politică – optica (doctrina) marxistă și optica liberală, cu variantele ei contemporane. Conform **teoriei marxiste, c.** reprezintă un sistem economico-social și politic dominat de scopul obținerii plusvalorii prin exploatarea muncitorilor salariați de către proprietarii capitaliști ai mijloacelor de producție și de schimb. În **optica liberală** (tradițională), elementul central al **c.** este piața care, în funcție de dotarea inițială cu bunuri și potențialități, asigură alocarea optimă a resurselor și satisfacție maximă pentru toți. Se consideră că libertatea de a întreprinde o acțiune face parte din ansamblul libertăților și că menținerea acesteia constituie garanția asigurării tuturor celorlalte libertăți. Jocul liber al forțelor pieței se poate combina benefic cu intervenția corectivă a statului. În funcție de relațiile sale cu statul, **c.** a parcurs trei faze distincte: cea a **c. împotriva statului**; faza **c. supravegheat de stat**; cea a **c. care ia locul statului. Prima fază** este marcată cu toată evidența în Franța, începând cu 1791, când printr-o lege specială se suprimă corporațiile meșteșugărești și ghildele negustorești, se interzic sindicatele și se pun bazele libertății comerțului și industriei. În cea de-a **doua fază**, statul apare ca o stavilă în calea arbitrariului și a inechității pieței libere, drept protector al săracilor. În toată această perioadă statul nu a încetat să evolueze, el făcând aceasta sub formidabila presiune morală și politică a ideologiei comuniste, care își arogase monopolul asupra speranței și viitorului, dar, căutând să tempereze piața, statul a ajuns s-o neutralizeze. **A treia fază** este caracterizată prin următoarele idei și atitudini de bază, care presupun ofensiva inițiativei private asupra funcțiilor oarecum tradiționale ale puterii publice: a) piața este bună, statul e rău; b) protecția socială, considerată anterior ca un criteriu al progresului unei societăți, este acum denunțată ca o încurajare a lenei; c) impozitul începe să fie acuzat, în sensul că îi descurajează pe cei dinamici și îndrăzneți; d) statul nu mai este mijlocul de conciliere a eficienței economice cu justiția socială. [D.N.]

CAPITALISM CONTEMPORAN, sintagmă folosită pentru a desemna specificitatea mecanismului economico-social de funcționare a economiilor țărilor avansate economic. Din punct de vedere **economic, c. contemporan** se definește prin: preponderența **proprietății private** asupra mijloacelor de producție și de schimb; **întreprinderea** reprezintă unitatea economică fundamentală, deplina putere de decizie economică a unităților de bază; rolul motor al **profitului; întreprinzătorul** își asumă riscurile activității, acesta fiind figura centrală a economiei capitaliste, adică el este cel ce organizează, inovează, își asumă riscurile afacerilor, prevede schimbările de rigoare în volumul, structura și calitatea producției; pe baza mașinismului, a tehnologiei avansate din epocă, se adaptează continuu cerințelor și exigențelor populației; producția **(oferta) devansează cererea**. Mecanismele pieței concurențiale orientează activitățile, acestea fiind căile prin care se caută echilibrul și se reglează oferta de bunuri materiale și servicii prin raportarea la cererea de consum, se elimină acele întreprinderi care devin incapabile să supraviețuiască. Statul nu intervine, respectiv, intervine puțin în orientarea economiei; acesta asigură marile servicii publice și gestionează în sens liberal. În plan **social, c.c.** presupune: piața liberă a muncii; relații contractuale între utilizatorii de muncă salariată și salariați; gruparea în sindicate, al căror rol esențial este apărarea profesională a lucrătorilor, negocierea salariului și a primelor; posibilitatea grevelor etc. Funcționarea economiei capitaliste **generează o serie de probleme**, cum sunt: accentuarea inegalităților economice; apariția unor dezechilibre între cererea și oferta agregate, prezența periodică a crizelor ciclice; monopolurile și înțelegerile între producători atentează în permanență la adresa consumatorului suveran; poluarea și risipa de resurse naturale etc. **C.c.** se interferează cu economia de piață fără a se identifica cu aceasta, el având o sferă mai largă de cuprindere (v. Economie de piață, Sistem al economiei de piață). [D.N.]

CAPITALISM CORPORATIST, viziune contemporană asupra economiilor moderne occidentale, în care sectorul afacerilor este dominat de marile

corporații, ale căror activități se caracterizează prin separarea puterii proprietarilor acționari de conducerea operativă și controlul acestei activități exercitate de întreprinzători și manageri. Argumentul principal al acestei viziuni rezidă în faptul real (susțin promotorii ei), conform căruia puterea economică a fost transferată de la clasa proprietarilor-capitaliști la managerii profesioniști, ale căror decizii urmează să repare punctele slabe, dureroase pentru populație, ale capitalismului concurențial (v. Corporatism, Capitalism contemporan). [D.N.]

CAPITALISM SĂLBATIC, sintagmă folosită pentru a desemna acele metode și căi de susținere a afacerilor folosite de marile firme cu tendințe monopoliste – acceptate de neoliberalismul absolutizant. Prin **c.s.**, libertățile fundamentale ale persoanei și dezvoltarea popoarelor din țările slab dezvoltate, precum și folosirea resurselor naturale rare sunt subordonate forțelor oarbe ale economiei concurențiale de piață. În fond, **c.s.** semnifică acele probleme sociale și dezechilibre din lumea contemporană, care duc la îmbogățirea exagerată a unor persoane în contrast cu sărăcirea crescândă a mulțimii (v. Acumularea primitivă, Cercul vicios al subdezvoltării). [D.N.]

CAPITALIZARE, (1) transformarea profiturilor acumulate și a rezervelor în capital emis; de exemplu, dacă o societate comercială dispune de importante rezerve și dorește să se capitalizeze, procedează la emisiunea de acțiuni suplimentare către acționarii existenți ("acțiuni bonus"). Fiecare acționar primește din noua emisiune o cotă proporțională cu acțiunile deținute deja. (2) **Capitalizare bursieră**, valoarea de piață a unei firme, dată de cursul bursei pentru acțiunile emise și aflate în posesia acționarilor; se calculează înmulțind numărul acțiunilor cu cursul curent al acestora. (3) **Capitalizarea valorii**, venitul echivalent cu capitalul care, valorificat la rata curentă a dobânzii, aduce acel venit. De exemplu, o suprafață de teren ce aduce un venit anual sub formă de rentă de 1.000 dolari, la o rată a dobânzii de 10%, are o valoare capitalizată de 10.000 dolari (v. Acțiune, Capital). [M.G.]

Capitalizare bursieră (v. CAPITALIZARE)

CAREUL MAGIC, sintagmă care sintetizează dezideratul ideal al obiectivelor politicii economice de ansamblu: o creștere economică susținută, evitarea derapajului inflaționist (acceptarea unei inflații "târâtoare" care să ofere pusee monetare investițiilor și cererii agregate), asigurarea echilibrelor externe. Este o componentă a New Economics-ului, în care politica economică (generală și specială), prin instrumentele promovate, urmărește nu atât **corectarea** unor dezechilibre grave, cât mai ales prevenirea și evitarea unor mari dezechilibre prin măsuri stimulative. Spre mijlocul anilor '60, în teoria și practica economică s-a abordat și obiectivul "pentagonului și hexagonului magic". Pentru realizarea **c.m.**, noua știință economică militează pentru concertarea politicii monetare cu cea bugetară și a veniturilor. În practică, pe termen mediu-lung, n-au fost realizate obiectivele **c.m.** În prezent, obiectivele centrale în țările dezvoltate sunt: controlul inflației, menținerea deficitului bugetului de stat în limite acceptabile, fluctuarea cursului monetar și a dezechilibrului balanței comerciale în anumite limite (v. Politică economică, Politică monetară). [G.I.]

CARTE DE CREDIT, cartelă magnetică de plastic, de uz personal, emisă de o agenție, bancă sau altă instituție. Societățile emitente, în limita unui plafon de credit, permit posesorilor **c. de c.** efectuarea diverselor cheltuieli. Vânzătorul urmează să recupereze contravaloarea mărfurilor de la emitentul cărții (din care se deduce valoarea comisionului), iar cumpărătorul (posesorul **c. de c.**) plătește emitentului contravaloarea datoriei pe baza extraselor înmânate de bancă în fiecare lună. Chiar dacă, aparent, **c. de c.** sunt asimilate banilor, în realitate acestea nu reprezintă decât o modalitate de concentrare a plăților într-o anumită perioadă de timp și, astfel, permite posesorului să evite deținerea unor cantități mari de monedă. [C.L.]

CARTEL, asociație de firme (companii) independente care, pe baza unor înțelegeri formale publice ori secrete, urmăresc maximizarea profitului prin restrângerea concurenței. În contractul de asociere este prevăzută o serie de clauze, cum ar fi: nivelul prețului de comercializare, cotele de producție, divizarea pieței etc. Volumul ofertei totale se stabilește la nivelul de egalitate între costul

marginal şi venitul marginal, iar preţul în funcţie de cererea pieţei. Ca şi pe piaţa monopolului, preţul de cartel este mai mare decât costul marginal şi venitul marginal. Profitul realizat de **c.** este împărţit corespunzător ponderii fiecărui participant la producţia totală. Această pondere se determină pe baza nivelului costului marginal al fiecărei firme. Dacă activitatea unei firme este mai eficientă (înregistrează un cost marginal mai redus decât cel mediu), atunci ea beneficiază de o cotă mai mare de producţie şi din profitul total. Având ca obiectiv obţinerea unor profituri cât mai ridicate, există posibilitatea ca unele firme să nu respecte prevederile contractuale în legătură cu nivelul cotelor de producţie. Dacă în mod frecvent aceste cote sunt depăşite, atunci preţul înregistrează o reducere şi, ca efect, diminuarea profitului, **c.** naţional sau internaţional, de ex., OPEC. În unele ţări, **c.** este interzis prin lege (v. Oligopol, OPEC, Monopol). [G.C.]

CASA DE ECONOMII ŞI CONSEMNAŢIUNI (C.E.C.), componentă a sistemului bancar-financiar din România, specializată iniţial în relaţiile cu micii deponenţi, respectiv, în colectarea şi păstrarea economiilor populaţiei, plătind acesteia o anumită dobândă, precum şi în fructificarea sumelor depozitate prin acordarea de credite fie populaţiei, fie diferiţilor întreprinzători, încasând dobânda aferentă. Înfiinţată în 1864, sub denumirea de Casă de Depuneri şi Consemnaţiuni, instituţia a evoluat şi s-a dezvoltat neîntrerupt, schimbându-şi sfera preocupărilor şi conţinutul activităţilor arătate mai sus, în funcţie de mersul general al economiei româneşti, de schimbările survenite în organizarea statală a României, ca şi de regimurile politice care s-au succedat pe teritoriul ţării noastre. Astfel, în anii 1948-'49, **C.E.C.**-ul a fost reorganizat pe baze socialiste şi încadrat în sistemul financiar şi de credit de tip monobancar. După 1990, **C.E.C.**-ul a fost reaşezat pe făgaşul lui normal de instituţie specializată în cadrul sistemului bancar-financiar modern, specific economiei de piaţă, structurat la două niveluri (B.N.R., pe de o parte, şi societăţile, băncile şi instituţiile financiare, pe de altă parte). Legea nr. 66/1996 privind reorganizarea **C.E.C.** din România în societate bancară pe acţiuni a definit noua structură şi noul obiect al acestei vechi instituţii. **C.E.C.** va putea oferi clienţilor săi şi servicii de plăţi fără numerar. Instituţia va putea să-şi diversifice deci operaţiunile, tinzând spre universalizarea acestora, păstrându-şi însă funcţiile care au consacrat-o, cum sunt: creditarea populaţiei pentru construirea de locuinţe, pentru cumpărarea unor bunuri de folosinţă îndelungată, execuţia de casă a bugetului de stat în legătură cu unele impozite şi taxe de la populaţie etc. (v. Politică monetară, Sistem bancar-financiar). [D.N.]

CASA NAŢIONALĂ DE ASIGURĂRI DE SĂNĂTATE, instituţie autonomă, nelucrativă, care desfăşoară activităţi în domeniul asigurărilor de sănătate. **C.N.A.S.** administrează fondul de asigurări de sănătate. Organele de conducere ale **C.N.A.S.** sunt Adunarea Generală a reprezentanţilor şi Consiliul de Administraţie, ale căror atribuţii şi mod de desfăşurare a activităţii se reglementează prin statut. [A.C.]

CASĂ DE SCHIMB, unitate economică, al cărei obiect de activitate îl constituie vânzarea-cumpărarea de valută. **C.** de s. poate să funcţioneze de sine-stătător, în cadrul băncilor, al altor instituţii financiare sau al firmelor. [P.I.]

Cash (v. BANI NUMERAR)

CASH FLOW, fluxurile în numerar ale încasărilor şi plăţilor unei întreprinderi. Cel mai adesea, **c.f.** indică, printr-o formă tabelară, totalitatea resurselor şi obligaţiilor de plată ale unei întreprinderi, punând în evidenţă sursele de autofinanţare ale acesteia. **C.f.** poate fi evidenţiat ca **c.f. brut** (atunci când evidenţiază profitul net, amortizarea şi provizioanele neexigibile) şi **c.f. net** (cuprinde profitul net disponibil după scăderea impozitelor şi a provizioanelor neexigibile). **C.f.** reprezintă un indicator financiar relevant pentru analiza rentabilităţii afacerilor desfăşurate de către întreprindere, cât şi pentru modul de acoperire, în timp, a diferitelor activităţi cu resurse băneşti. [A.D.]

CATEGORII SOCIO-PROFESIONALE, modalitate de clasificare a populaţiei active a unei naţiuni într-un număr restrâns de categorii mari, cu o anumită omogenitate socială. Persoanele care aparţin aceleiaşi categorii sunt considerate capabile să întreţină relaţii profesionale între ele, să aibă

comportamente şi opinii apropiate, să creadă că aparţin aceleiaşi categorii şi să fie considerate ca atare de ceilalţi. Nomenclatorul de **c.s-p.** nu este o simplă clasificare statistică, ci o clasificare totală, continuă şi ordonată, ce se referă la dimensiuni multiple: clasificare a meseriilor, grilă a calificărilor, ierarhie a aptitudinilor, scară a statutelor sociale şi o divizare în medii care reunesc persoane apropiate prin comportamentele lor sociale. În acest fel, el reflectă, de fapt, reprezentarea pe care societatea o poate avea la un moment dat despre ea însăşi. Primul nomenclator al categoriilor socio-profesionale a fost alcătuit în 1954 de Institutul Naţional de Statistică şi Studii Economice din Franţa. În anul 1982 a avut loc o reformă de proporţii a acestuia, care a condus la un nou cod al „profesiunilor şi categoriilor socio-profesionale". În România, în anul 1995, a fost elaborată, sub egida Ministerului Muncii şi Protecţiei Sociale şi a Comisiei Naţionale pentru Statistică, lucrarea „Clasificarea ocupaţiilor din România" (COR), prima lucrare de sistematizare (pe coduri şi alfabetic) a ocupaţiilor din România şi de descriere a acestora pe patru niveluri de agregare, prin armonizare cu clasificările de ocupaţii din Uniunea Europeană. [S.G.]

CAUZALITATE DE TIP GRANGER, o definire larg acceptată dată de Granger (în 1969) cauzalităţii şi care este frecvent folosită (explicit sau implicit) în analizele econometrice. Astfel, o variabilă x este considerată cauza unei variabile y, dacă, ţinând cont de valorile trecute ale variabilei x, se poate realiza o predicţie bună a lui y. De remarcat, în acest caz, sensul restrâns pe care îl capătă conceptul de cauzalitate, el fiind admis ca atare doar acolo unde se pot pune în evidenţă legături testabile econometric între variabile care descriu anumite fenomene economice. Aceasta pune în evidenţă contribuţia importantă pe care econometria o aduce în câmpul ştiinţei economice (v. Lege economică, Proces economic). [A.D.]

CAZUL LERNER, situaţie în care impunerea unui tarif vamal asupra unui import pentru un bun cu cerere inelastică în raport cu preţul declanşează o înrăutăţire a termenilor de schimb. Această înrăutăţire a termenilor de schimb este explicată prin creşterea cererii pentru produsul în cauză, în pofida scumpirii acestuia. Cererea fiind inelastică în raport cu preţul, cantitatea cerută nu se modifică semnificativ (putând chiar să crească), volumul cheltuielilor cu importurile influenţând negativ balanţa comercială. [A.D.]

CĂUTARE DE RENTĂ, proces de obţinere şi apărare a rentei. De exemplu, un întreprinzător sau un grup de întreprinzători exercită presiuni asupra autorităţilor pentru introducerea unor bariere în calea importurilor de produse similare cu cele pe care el/ei le realizează. Astfel, căutătorii de rente sunt protejaţi de concurenţă şi reuşesc să obţină venituri peste costul lor de oportunitate (rente). [D.C.]

CEC, un instrument furnizat de către o bancă, prin care se poate ordona băncii emitente (trasul) să transfere o anumită sumă de bani din contul trăgătorului (titularul, împuternicitul) către un beneficiar. **C.** poate fi deschis – care poate fi operabil la banca de origine, sau barat, când este plătibil numai în contul băncii beneficiarului. Un **c.** devine negociabil atunci când beneficiarul semnează pe verso (andosându-l), recunoscând valabilitatea acestuia. În funcţie de modalităţile de transmitere a ordinului de plată, a executării şi circulaţiei acestuia, există mai multe varietăţi de **c.** Din punctul de vedere al aspectului fizic, acest instrument de plată se poate prezenta sub forma carnetului de cecuri sau a ceculuí cartelă magnetică. [A.D.]

CERC VICIOS AL SUBDEZVOLTĂRII (SĂRĂCIEI), viziune social-economică şi politică privind interdependenţele şi cumularitatea dintre diverse forţe (factori, împrejurări) care generează şi menţin starea de sărăcie şi subdezvoltare la nivelul unor entităţi statale (regionale, zonale) sau ca insule în interiorul abundenţei şi dezvoltării din unele state (zone, continente). Teoria **c.v.** al **s.** pleacă de la aprecierea că subdezvoltarea este o constantă inevitabilă a unor blocaje care au apărut şi se menţin în economia unor ţări: fie datorită insuficienţei factorilor de producţie (capital, resurse naturale), fie anihilării performanţelor absolute ale economiilor respective (creşterea rapidă a populaţiei). R. Nurske consideră lipsa de capital cauza principală a sărăciei, care rezultă din nivelul foarte redus al venitului naţional pe locuitor, ceea ce face ca ţările slab

dezvoltate să se miște într-un cerc vicios (vezi schema) al cererii și ofertei, făcând imposibilă dezvoltarea.

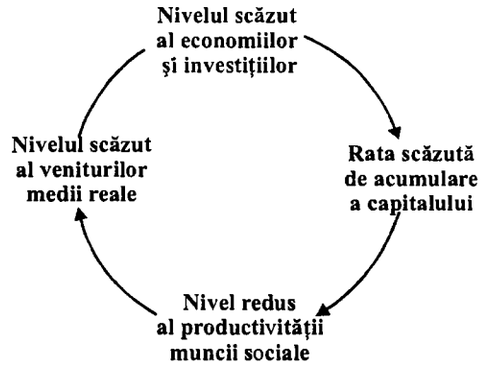

Figura de mai sus relevă că nivelul scăzut al veniturilor duce la o cerere solvabilă redusă; un nivel și o rată scăzută ale economiilor, ale investițiilor, ceea ce conduce la cheltuieli reduse pentru formarea și pregătirea profesională, la o productivitate a muncii scăzută. La rândul ei, productivitatea redusă a muncii determină perpetuarea cronică a veniturilor medii reale scăzute, a sărăciei. După unii cercetători există: **c.v. malthusian** (demografic); **c.v. al insuficienței de capital**; **c.v.** al **inegalității** în **repartizarea veniturilor; c.v. al comerțului internațional** (deteriorarea raportului de schimb al țărilor subdezvoltate). Alți autori interpretează **c.v.** al **s.** pe baza unor factori psihologici și sociologici, care prezintă subdezvoltarea ca o stare economică, bazată pe unele particularități ca: tradiții, sisteme de valori necompetitive, lipsa managerilor, a ambiției naționale, fatalism religios etc. (v. Subdezvoltare). [P.D.]

CERC VICIOS INFLAȚIONIST, relație de intercondiționare dintre creșterea prețurilor bunurilor de consum și indexarea salariilor nominale care accentuează inflația. Mărirea prețurilor bunurilor de consum atrage după sine necesitatea unor majorări ale salariilor, prin care să se atenueze consecințele inflației asupra puterii de cumpărare a populației; la rându-i, sporirea salariilor duce la creșterea cererii de bunuri și deci a prețurilor, care, din nou, impune indexări ale salariilor, stimulându-se, în continuare, dinamica inflaționistă (v. Inflație). [E.C.]

CERCETARE-DEZVOLTARE, ansamblu de activități realizate în mod sistematic, cu scopul de a dezvolta știința și experiența aplicative sau de a crea noi produse, tehnici și tehnologii, precum și de a le implementa în activitățile economice sau de altă natură. Se deosebesc de cercetarea științifică fundamentală prin caracterul imediat aplicabil al informațiilor căutate și obținute. **C.-d.** este, deopotrivă, importantă pentru firme ca și pentru guverne, pentru acestea din urmă, în special, cele cu destinație militară. Economiștii și politicienii sunt deosebit de interesați de **c.-d.** datorită contribuției pe care aceasta o are la progresul tehnic și la creșterea economică (v. Inovație, Progres tehnic). [G.P.T.]

CERCETARE ȘTIINȚIFICĂ FUNDAMENTALĂ, ansamblul activităților realizate în mod sistematic, cu scopul de a obține, prelucra și folosi informații științifice de natură să dezvolte și să aprofundeze cunoașterea sau experiența. Prin **c.ș.f.** se asigură dezvoltarea științei în general. Ansamblul activităților ce compun **c.ș.f.** nu este omogen, dar, în principiu, toate au același scop general. Este partea din cercetarea științifică ce, prin natura preocupărilor sale, nu se finalizează decât rareori sau întâmplător prin aplicarea directă a cunoștințelor obținute, prin crearea de produse, tehnici și tehnologii noi; prin perfecționarea celor deja existente sau implementarea acestora în activitatea economică și în alte domenii. **C.ș.f.** constituie suportul activităților de cercetare-dezvoltare sau cercetare științifică aplicativă – cum i se mai spune uneori. Între **c.ș.f.** și cea aplicativă există delimitări în ceea ce privește scopul urmărit, metodele de investigație și cadrul de desfășurare (organizare), dar nu întotdeauna se pot face demarcații precise. În multe împrejurări, o **c.ș.f.** devine aplicativă prin rezultatele la care ajunge și invers (v. Cercetare-dezvoltare.). [G.P.T.]

CERCETĂRI OPERAȚIONALE, disciplină științifică foarte complexă, al cărui obiect îl formează pregătirea deciziilor prin metode matematice și modelarea factorilor implicați, în scopul asigurării eficienței rezolvării problemelor economice de complexitate ridicată. S-a afirmat evident în preajma celui de-al doilea război mondial și, în mod deosebit, după 1940, fiind utilizată pentru desfășurarea operațiunilor militare. Apariția sa a fost pregătită de progresele din domeniul matematicii și al modelării.

John von Neumann şi O. Morgenstern sunt consideraţi fondatorii **c.o.** S-a impus în aspectele practice ale economiei, conducerii unităţilor economice, în domeniile financiar, industrial, comercial şi de previziune. Este foarte utilă acolo unde trebuie să se aibă în vedere un număr mare de factori sau variabile şi trebuie să se precizeze limitele opţiunilor, precum şi consecinţele acestora. **C.o.** se sprijină pe multe alte discipline (v. Cercetare-dezvoltare). [G.P.T.]

CERERE, cantitate dorită dintr-un anumit bun economic, care poate fi cumpărată, într-o perioadă determinată, la anumite niveluri ale preţului. **C.** reprezintă un semnal efectiv pentru producători numai dacă dorinţa de cumpărare este susţinută de capacitatea (mijloacele) de plată. Fiind un flux economic, **c.** reliefează comportamentul cumpărătorului în legătură cu cantitatea maximă care poate fi cumpărată la un anumit nivel al preţului sau preţul unitar maxim care poate fi achitat pentru o cantitate determinată. Cantitatea cerută evidenţiază intenţia cumpărătorului şi are sens numai în raport cu un anumit nivel al preţului. În cadrul diferitelor pieţe, **c.** este reprezentată de un barem care cuprinde cantităţile cerute în funcţie de modificarea preţului unitar. Ea exprimă preferinţele relative ale cumpărătorului în condiţiile unor restrângeri bugetare, considerându-se că toţi ceilalţi factori nu se schimbă (ceteris paribus). Tranziţia de la **c.** individuală la **c.** pieţei poate fi realizată printr-un simplu proces de însumare a cantităţilor individuale cerute la diferite niveluri posibile ale preţului unitar (v. Curba cererii, Funcţia cererii, Preţ). [G.C.]

CERERE AGREGATĂ, totalitatea cheltuielilor planificate pentru o perioadă determinată, de regulă un an, destinate achiziţionării de bunuri produse în cadrul economiei naţionale. **C.a.** cuprinde cheltuielile prevăzute de populaţie pentru a cumpăra bunuri de consum (C), investiţiile economice planificate de firmele din sectorul privat (I), cheltuielile programate ale sectorului public (G), la care se adaugă diferenţa dintre valoarea planificată a exporturilor şi cea a importurilor, adică exportul net (E.). Aşadar, **c.a.** = C + I + G + E. Ea reprezintă valoarea totală a bunurilor economice cerute în cadrul celor trei sectoare – privat, public şi internaţional. Totodată, ea poate fi evidenţiată în termeni reali, printr-un indicator macroeconomic, de ex., venitul naţional real. Desigur că, în funcţie de scopul analizei economice, procesul de agregare a cheltuielilor poate să cuprindă numai două sectoare sau numai un sector, cum ar fi cel privat. În acest caz, **c.a.** = C + I şi este exprimată de venitul disponibil care urmează să fie cheltuit într-o anumită perioadă. Cea mai mare pondere în **c.a.** o deţine consumul populaţiei. Totodată, de la un an la altul, mărimea acestei componente rămâne relativ stabilă. În schimb, celelalte componente, în special investiţiile economice, înregistrează modificări mult mai importante. Comparativ cu valoarea producţiei naţionale realizate, nivelul **c.a.** poate fi mai mare sau mai mic. În scopul asigurării echilibrului macroeconomic, nivelul **c.a.** poate fi modificat prin intermediul politicilor macroeconomice, în special prin politica fiscală. Această politică influenţează direct şi indirect toate cele patru componente. În concepţia keynesiană, **c.a.** are rolul determinant în creşterea economică (v. Curba cererii agregate). [G.C.]

CERERE ATIPICĂ, noţiune care exprimă excepţiile de la legea cererii, adică situaţiile în care cererea de mărfuri evoluează în acelaşi sens cu preţul (dacă preţul creşte, creşte şi cererea; dacă preţul scade, scade şi cererea). Comportamentul atipic al cererii se produce în mai multe situaţii: a) **efectul Giffen**, conform căruia scăderea preţurilor bunurilor inferioare şi deci creşterea venitului real sunt însoţite de diminuarea cererii la aceste bunuri şi deplasarea ei spre bunuri de consum mai elevate; b) **efectul de anticipare** din partea consumatorilor, în sensul că mărirea preţurilor bunurilor materiale şi serviciilor atrage după sine sporirea cererii, atunci când se anticipează noi majorări de preţuri în viitor; scăderea preţurilor este însoţită de micşorarea cererii, în cazul anticipării unor noi reduceri de preţuri, consumatorii preferând să cumpere la preţuri şi mai mici în perioada ce urmează; c) **efectul de venit nul**, la bunurile de lux foarte scumpe; o diminuare a preţului acestora nu suscită o mărire a cererii, ele rămânând, în continuare, accesibile numai unor anumite categorii sociale; d) **efectul de ostentaţie şi snobism**, din partea unor consumatori care, dorind să demonstreze că sunt bogaţi, că aparţin unor categorii sociale superioare, cumpără mărfuri din ce în ce mai scumpe; e) **efectul de informare imperfectă**: în mod normal, un preţ mai ridicat trebuie să indice o calitate mai

bună a produsului respectiv; există însă situații în care aceleași bunuri, de aceeași calitate, au prețuri diferite, iar cele mai scumpe dintre acestea sunt mai mult cerute pe piață, decât cele cu preț mai mic; f) când este vorba de **bunuri importante care n-au înlocuitori**, mărirea prețului lor nu atrage după sine o diminuare a cererii (v. Bunuri Giffen, Legea generală a cererii). [E.C.]

CERERE COMPENSATĂ, cererea consumatorului rezultată din compensarea venitului acestuia, astfel încât modificarea prețului bunului considerat să asigure menținerea utilității consumatorului la nivel constant. Compensarea venitului se realizează în următoarele sensuri: venitul sporește atunci când modificarea prețului a determinat reducerea lui și venitul se reduce atunci când modificarea prețului a determinat creșterea lui. Prin compensarea venitului se elimină modificarea venitului real datorată modificării prețului. Compensarea venitului face ca efectul de venit indus de preț să fie zero. Astfel, curba cererii compensate nu este altceva decât relația dintre prețul unui bun și cantitatea cerută determinată numai de efectul de substituire. Cererea compensată este definită în raport de o situație inițială caracterizată de un vector al prețurilor $P = (p_1,..., p_n)$ și de un venit Y al consumatorului. În aceste condiții, consumatorul exprimă o cerere Q(P, Y) care îi procură utilitatea maximă U[Q(P, Y)]. Pentru un nou vector al prețurilor P*, cererea compensată este un pachet de bunuri $QC\{P^*, U[Q(P, Y)]\}$ care asigură menținerea consumatorului pe aceeași curbă de indiferență.

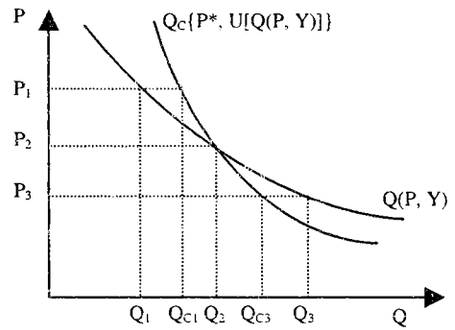

Potrivit graficului de mai sus, la prețul P_2 (situația inițială) curba cererii compensate se intersectează cu cea a cererii normale. La prețuri mai mari decât P_2, venitul real al consumatorului scade și pentru a asigura menținerea pe aceeași curbă de indiferență este necesară o compensare pozitivă a venitului. Creșterea venitului determină creșterea cantității cerute, astfel încât, la același preț (P_1), pe curba cererii compensate, cantitatea cerută (QC_1) este mai mare decât pe curba cererii necompensate (Q_1). La prețuri mai mici decât P_2 venitul real al consumatorului crește, de unde derivă necesitatea compensării negative a venitului. Scăderea venitului determină reducerea cantității cerute, astfel încât la același preț (P_3), pe curba cererii compensate, cantitatea cerută (QC_3) este mai mică decât pe curba cererii necompensate (Q_3). [M.C.S.]

CERERE DE ACTIVE FINANCIARE, sumele de bani folosite pentru cumpărarea de acțiuni și obligațiuni, de alte înscrisuri, ce atestă participarea deținătorului lor la activele și beneficiile viitoare ale emitenților acelor titluri. În cadrul acestor tranzacții, fluxurile monetare spre piața capitalurilor apar deci ca un scop economic bine precizat și pe termen lung (pe perioade mai mari de 1 an sau fără termen). **C. de a.f.** pe termen lung este exercitată, de regulă, de gospodăriile familiale (menaje) și de unele instituții financiare (casele de pensii, societățile de asigurări etc.). Dimensiunile **c. de a.f.** sunt rezultatul anticipărilor realizate de cumpărătorii potențiali în ceea ce privește: randamentul, câștigul potențial, riscul investițiilor în titluri de valoare, lichiditatea acestora. Randamentul unei obligațiuni, de pildă, se determină ținându-se seama de faptul că venitul generat de această hârtie de valoare (cuponul) rămâne fix până la scadență. În plus, răscumpărarea obligațiunii implică plata unei sume egale cu valoarea nominală la scadență (v. Acțiuni, Obligațiuni, Piața financiară, Piață a capitalului). [D.N.]

CERERE DE MONEDĂ, componentă a pieței monetare constând din cererea de active monetare, adică de bunuri care îndeplinesc funcțiile banilor la un moment dat (ca stoc) și în medie într-un orizont de timp (flux). Există două mari școli de gândire economică în ceea ce privește explicarea motivelor cererii de bani: școala clasică și școala keynesiană, cu varianta sa modernă. Când moneda îndeplinea mai ales funcții pasive, **c. de m.** era condiționată și determinată mai ales de motivul **tranzacțional**. În aceste împrejurări, era predominantă **concepția clasică**, conform căreia **c. de m.**, în termeni reali,

este proporțională cu volumul total al schimburilor mijlocite efectiv de monedă și invers proporțională cu viteza de rotație a acesteia. De asemenea, atunci **c. de m.** depindea de amploarea creditului comercial și a creditului de consum, de raportul dintre vânzările pe credit și plățile făcute în contul acestora. Școala **neokeynesiană consideră că c. de m.** se află într-o relație de mărime strânsă și cu intensitatea înclinației spre lichiditate. Preferința pentru lichiditate se bazează pe mai multe mobiluri concrete: al **venitului**, adică tendința oamenilor de a păstra asupra lor bani lichizi, de a nu-i cheltui imediat ce-i câștigă, indivizii păstrând un stoc suficient de active monetare pentru a efectua cheltuielile anticipate pe termen scurt; al **afacerilor**, păstrarea unor sume de bani în așteptarea unor plasamente mai avantajoase în viitor; al **prudenței** sau al **precauției**, dorința deținătorului de bani de a fi pregătit pentru a face față unor situații neprevăzute; al **speculației**, adică plasarea economiilor în bani lichizi, aceștia fiind, în anumite condiții, o alternativă la alte active financiare, **c. de m.** substituind cererea de active financiare. Pornind de la aceste mobiluri și considerente, J.M. Keynes a conceput o funcție a **c. de m.** notată cu L și formată din două componente: L_1 și L_2. Prima componentă exprimă primele trei mobiluri, aceasta modificându-se, de regulă, o dată cu modificarea produsului și a venitului național. A doua componentă reprezintă **c. de m.** în scopuri speculative, mărimea ei depinzând de nivelul ratei dobânzii, cu care se află în raport invers proporțional. **C. de m.**, în termeni reali, se ajustează cu indicele general al prețurilor sau cu indicele prețurilor de consum și se obține **c. de m.** în termeni nominali. Cunoașterea nivelului și dinamicii **c. de m.** este necesară pentru fundamentarea politicii monetare, a politicilor antiinflaționiste (v. Ofertă de monedă, Politica monetară). [D.N.]

CERERE DE MUNCĂ, nevoia sau necesarul de muncă salariată ce există la un moment sau pe o anumită perioadă în economia unei țări în funcție de nivelul salariilor. Condiția esențială ca nevoia de muncă existentă într-o economie să fie considerată **c. de m.** este remunerarea sau salarizarea sa. De aceea, în **c. de m.** nu se includ activitățile care se pot executa de către persoanele de profesie casnică, studenți, militari în termen sau alți nesalariați. **C. de m.** este expresia sumei **c. de m.** exprimate de unitățile economice dintr-o țară. Are două caracteristici esențiale: este **relativ nevariabilă pe termen scurt**. Deoarece sursa **c. de m.** o constituie activitatea economică (în sensul său cel mai cuprinzător, cel de creatoare de utilitate), modificarea acesteia pe termen scurt nu este atât de amplă, încât să afecteze semnificativ **c. de m.**; nu **este omogenă**, ceea ce înseamnă că nu este toată la fel, ci se compune din segmente – pe meserii, specializări, niveluri sau categorii de calificare, care nu se pot substitui între ele decât în anumite limite sau deloc. Mărimea și evoluția **c. de m.** sunt foarte importante pentru analiza pieței muncii și a ocupării (v. Ofertă de muncă, Piața muncii, Șomaj). [G.P.T.]

CERERE DE VALUTĂ, nevoie de valută exprimată de agenții economici în funcție de cursul de schimb existent. **C. de v.** este determinată de: extinderea activităților economice, interesele speculative de câștig, scopurile de protejare sau apărare împotriva unei dinamici nefavorabile a cursului de schimb al diverselor monede naționale, operațiunile de import, prestările de servicii realizate în țară de agenții economici străini, transferurile de capital național (v. Piața valutară). [C.D.]

CERERE DERIVATĂ, **c.** pentru un factor de producție rezultată din modificarea **c.** de pe piața produsului finit la care a contribuit factorul respectiv. De ex., **c.** pentru mecanici auto depinde de **c.** de pe piața automobilelor (v. Cerere, Elasticități încrucișate ale cererii). [G.C.]

CERERE EDUCAȚIONALĂ, element al pieței educației care reflectă comportamentul consumatorilor de servicii educaționale. **C.e.** se poate exprima distinct în funcție de interesul diferențiat manifestat pentru educație de diferite categorii de indivizi și/sau organizații. Din punctul de vedere al sferei de cuprindere, **c.e.** poate fi: individuală, organizațională și națională. **C.e. individuală** este un segment reprezentativ al cererii educaționale care se află sub incidența unui cumul de factori de influență de natură complexă, cum ar fi: prețul formării; veniturile familiale și/sau individuale; mass-media și alte mijloace utilizate pentru promovarea ofertei educaționale; preferințele indivizilor legat de structura programelor educaționale; avantajele comparative scontate a se obține prin înscrierea pe un anumit traseu profesional. Se poate evidenția și

manifestarea unor atitudini distincte din punctul de vedere al incitației de a investi în capitalul uman, în raport cu atitudinea în fața riscului și incertitudinii. **C.e. individuală** poate fi formulată de: tinerii cuprinși încă în sistemul de învățământ, persoanele care intră pentru prima dată pe piața muncii; populația ocupată (care manifestă interes, în special, pentru programe de perfecționare profesională, policalificare sau, după caz, de reconversie). **C.e. organizațională** depinde, de asemenea, de un set de factori de natură complexă, în cadrul cărora un loc distinct îl dețin salariul și durata estimativă a rămânerii unui angajat în cadrul organizației. O serie de autori de marcă, din rândul cărora evidențiem, în special, contribuția lui **J. Mincer**, au reliefat că organizațiile au tendința de a oferi o instruire cât mai specializată prin care scontează să mențină incitația lucrătorilor de a rămâne în cadrul acelei organizații. Studiile efectuate pentru Marea Britanie de **Bosworth** și **Warren** au evidențiat astfel că, în anul 1990, durata medie a menținerii în cadrul organizației, atunci când se apelează la instruirea specializată, este de 10-12 ani. **C.e. națională** se constituie într-un alt element important al **c.e.** în condițiile în care, pe plan mondial, apare tot mai semnificativă corelația dintre educație și nivelul general de dezvoltare economico-socială al unei țări. [S.C.M.]

CERERE INDIVIDUALĂ, relație complexă între cantitățile dintr-un anumit bun pe care un individ le dorește si intenționează să le cumpere și diferite niveluri imaginabile ale prețului de piață al bunului respectiv. (v. Cerere) [G.C.]

CERERE PENTRU BUNURI COMPLEMENTARE, **c.** de pe piața unui bun care poate fi consumat numai împreună cu un alt bun. De ex., automobil și benzină. În acest caz, între modificarea prețului la benzină și cererea pentru automobile există o relație inversă. Pentru bunurile complementare coeficientul elasticității încrucișate a cererii este întotdeauna negativ (v. Cerere). [G.C.]

CERERE PENTRU BUNURI SUBSTITUIBILE, **c.** pentru un anumit bun care, în procesul de consum, poate fi înlocuit cu un alt bun. De ex., zahăr și miere. Între modificarea prețului la zahăr și **c.** pentru miere există o relație directă. Așadar, pentru bunurile substituibile coeficientul elasticității încrucișate a cererii este întotdeauna pozitiv (v. Cerere). [G.C.]

CERTIFICAT DE DEPOZIT, instrument financiar, de obicei nenegociabil, care certifică primirea unui depozit la termen, ce urmează a fi rambursat de către emitent într-un termen specificat și care poartă, de regulă, o dobândă fixă. [T.E.].

CERTIFICAT DE TREZORERIE, titlu de stat, emis de autoritatea fiscală (Ministerul Finanțelor, în România), destinat acoperirii deficitului bugetului de stat. Practica recentă a consacrat acest instrument în gestiunea deficitului bugetar pe termen scurt. Este un titlu de stat cu valori nominale diferite, scadent în 91 zile, purtător de dobândă la nivelul dobânzii de refinanțare a Băncii Naționale a României. [T.E.]

CETERIS PARIBUS, expresie latină însemnând "ceilalți egali", celelalte lucruri fiind egale. Ea a fost preluată de teoria economică și folosită pe scară largă ca procedeu (tehnică) de analiză a relațiilor de cauzalitate între diferite variabile economice. Potrivit acestui procedeu, corelațiile cauzale complexe sau multiple trebuie să fie studiate într-o succesiune de relații simple, izolate de alte relații, sub forma "o singură cauză, un singur efect". În conformitate cu procedeul **c.p.**, toate celelalte cauze și, respectiv, efecte sunt considerate constante. De exemplu, pentru a determina influența modificării prețului unui bun asupra cantității cerute se consideră că toate celelalte variabile exogene (venitul, prețul altor bunuri, preferințele consumatorilor etc.) rămân neschimbate. Așadar, din analiza unei curbe a cererii putem conchide, folosind procedeul **c.p.**, că o majorare a prețului unui anumit bun (variabilă exogenă) determină reducerea cantității cerute (v. Variabilă endogenă). [G.C.]

CHAMBERLIN, EDWARD H. (1899-1967), economist american cunoscut mai ales prin contribuțiile sale la analiza și fundamentarea teoretică a concurenței monopolistice, ca formă de piață concurențială situată între piața cu concurență perfectă și piața de monopol. În ansamblul concurenței monopolistice, el acordă atenție deosebită diferențierii produsului. În acest fel, el explică situația de piață monopolistică exclusiv pe bază de ofertă, indiferent dacă există sau nu înțelegeri între firme în acest sens. În context, el fundamentează (independent de Joan Robinson) o teorie proprie a valorii. **Op.**: "The Theory of Monopolistic Competition. A. Reorien-

tation of the Theory of Value" (Teoria concurenței monopolistice. O reorientare a teoriei valorii, 1933); "Towards a More General Theory of Value" (Spre o teorie mai generală a valorii, 1957). [D.N.]

CHARTA DE LA HAVANA, document semnat de majoritatea statelor lumii la 24 martie 1948, prin care se urmărea evitarea erorilor care au stat la baza relațiilor economice internaționale din perioada interbelică. În sinteză, **C.** de la **H.** stipula: eliminarea piedicilor din calea comerțului internațional (desființarea cartelurilor și a discriminărilor de tip colonial); crearea de uniuni vamale între statele interesate și în cât mai multe zone ale lumii; acordarea unui regim de preferințe în favoarea țărilor din lumea a treia; reducerea taxelor vamale și eliminarea contingentărilor. **C.** de la **H.** n-a fost semnată de către SUA, fapt care a făcut ca înțelegerile convenite prin acest document să nu fie aplicate în totalitatea lor, acordul de constituire a GATT fiind o alternativă la scară redusă a **C.** de la **H.** (v. Organizația Mondială a Comerțului). [G.I.]

CHELTUIELI DE CONSUM, (1) partea din venitul național sau din venitul disponibil cheltuită de populație pentru achiziționarea de bunuri finale. (2) Totalitatea cheltuielilor planificate de către populație pentru cumpărarea bunurilor de consum într-o perioadă determinată. Reprezentând principala componentă a cererii agregate, **c.** de **c.** se caracterizează printr-o înaltă stabilitate, prin fluctuații scăzute de la o perioadă la alta. Volumul **c.** de **c.** depinde de: nivelul venitului disponibil și al avuției economice; dimensiunile creditului de consum; așteptările consumatorilor privind evoluția veniturilor și a prețurilor, etc. (v. Consum, Cererea agregată) [G.C.]

Cheltuieli de producție (v. COST DE PRODUCȚIE)

CHELTUIELI PUBLICE, ansamblul cheltuielilor anuale de natură publică ale țării, ce se finanțează pe baza resurselor bugetului public. Ele reflectă efortul financiar public pe anul respectiv, prevăzut în bugetul de stat (ca buget al administrației centrale de stat), bugetele locale și bugetul asigurărilor sociale de stat. **C.p.** concretizează destinația pe care o au veniturile bugetului public în procesul de folosire a lor. a) În **cadrul bugetului de stat**, cheltuielile pentru educație, învățământ și cercetare, cultură și artă, sănătate, activitate sportivă, apărarea țării, ordine publică, autorități publice (legislative, judecătorești, executive), finanțarea unor obiective de investiții ce decurg din politica de dezvoltare economică a statului – centrale nucleare, electrice, deschideri de câmpuri miniere, irigații, combaterea eroziunii solului, combaterea poluării mediului, construcții de locuințe, drumuri, căi ferate –, asigurarea protecției sociale etc. b) În **cadrul bugetelor locale**, în condiții de autonomie, se prevăd cheltuieli în raport cu nevoile lor proprii, corelate cu resursele pe care le pot mobiliza prin impozite și taxe. c) În **cadrul bugetului asigurărilor sociale de stat**, cheltuieli pentru pensii, ajutoare și alte cheltuieli (v. Buget public). [E.C.].

CIBERNETICĂ, știință generală a conducerii și reglării sistemelor de acțiuni interconectate. **C.** pornește de la existența unor principii de funcționare comune tuturor tipurilor de sisteme complexe din natură, tehnică, economie, societate. Prima viziune cibernetică generalizată aparține lui Ștefan Odobleja, concretizată în "Legea reversibilității" buclelor închise, care se aplică tuturor proceselor din natură și societate (1939). Contribuții esențiale în definirea analogiilor structurale între procese din domenii diferite are matematicianul american Norbert Wiener (1948). S-a demonstrat că principiile autoreglării au un caracter logic și se bazează pe informație, astfel că **c.** cercetează legile generale ale proceselor de culegere, prelucrare, stocare și folosire a informației în cadrul sistemelor **c.** Metoda științifică generală este abordarea sistemică, conceptualizată de teoria generală a sistemelor. **C.** are un rol gnoseologic și unul aplicativ. Distingem: a) ***c. teoretică***, care cuprinde teoria sistemelor, teoria algoritmilor, teoria modelelor, teoria reglării, teoria informației și b) ***c. aplicativă***, orientată spre domenii concrete, care cuprinde **c.** tehnică, **c.** economică, biocibernetică etc. [D.A.]

CICLICITATE A DEZVOLTĂRII ECONOMICE, mod specific de evoluție a activităților economice, caracterizat prin alternanța, într-o anumită succesiune, a stărilor de expansiune și de contracție; evoluție ondulatorie a activității macroeconomice, regenerarea în timp, într-o anumită succesiune și regularitate, a unor trăsături

(caracteristici, stări) ale acesteia. Recunoaşterea **c.d.e.** conduce la concluzia implicită că evoluţia economiei nu este liniară, ci ondulatorie, cu perioade de expansiune urmate de încetiniri, stagnări şi chiar regrese. **C.d.e.** se deosebeşte de unele fluctuaţii întâmplătoare ale activităţii economice pentru că ele sunt agregate şi cumulative, în sensul că expansiunea (contracţia) dintr-un anumit domeniu se propagă în altele, ca urmare a interdependenţelor generate de diviziunea muncii şi a legăturii dintre variabilele şi fluxurile reale şi cele monetar-financiare. **C.d.e.** apare o dată cu revoluţa industrială, cu maturizarea aparatului de producţie al societăţii şi se manifestă în forme, intensităţi şi cu consecinţe diferite în timp şi spaţiu. **C.d.e.** conduce la concluzia că evoluţia principalelor fenomene economice este pulsatorie, se derulează sub formă ondulatorie şi are caracter ciclic, o anumită repetabilitate în timp a unor stări ale economiei care **seamănă în linii generale**. Majoritatea teoreticienilor consideră că **c.d.e.** este o formă de evoluţie firească, normală, a activităţii economice a afacerilor. Ea este rezultatul interdependenţelor dintre factorii naturali, tehnici, economici, psihologici, socio-politici etc. şi a întrepătrunderii mai multor tipuri de cicluri lungi, medii, scurte (conjuncturale) (v. Dezvoltare economică, Cicluri economice). [G.I.]

Ciclu de afaceri, (v. CICLU JUGLAR)

CICLU DE VIAŢĂ, teorie care dezvoltă abordările neoclasice şi keynesiene privind comportamentul manajelor ca economisitori. Formulată de R. Harrod şi dezvoltată de F. Modigliani, R. Brumberg, A. Ando, teoria **c.** de **v.** consideră că există o relaţie între nivelul şi rata economiilor şi vârsta membrilor (şefului) familiei. Fazele **c.** de **v.** şi relaţiile dintre ele sunt sugerate prin figura de mai jos.

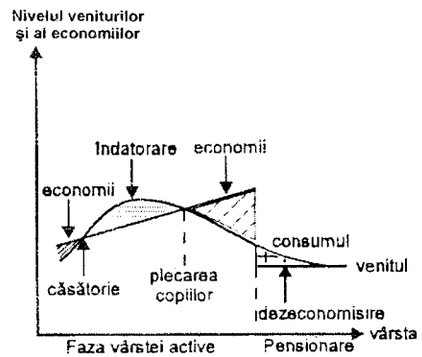

Se pot distinge patru mari perioade în viaţa individului, din acest punct de vedere: până la 30 de ani cu capacitate de economisire importantă; de la 30-45 de ani când capacitatea de economisire se reduce graţie creşterii cheltuielilor (şi ratei) consumului pentru construcţia şi dotarea gospodăriei, educarea copiilor etc.; de la 45 ani – pensionare, perioadă în care capacitatea de economisire devine foarte ridicată graţie creşterii veniturilor (sporuri de vechime, de loialitate, promovare etc.) şi reducerii unor cheltuieli familiale; după pensionare, când nivelul şi rata economisirii se reduc puternic pe fondul reducerii veniturilor (v. Economii, Venit). [G.I.]

CICLU DE VIAŢĂ AL PRODUSULUI, evoluţie a vânzărilor unui produs şi, implicit, a profiturilor, ce se încadrează în patru faze: **faza lansării produsului** (în principal pe piaţa internă); **faza creşterii forţei acestora**, firma inovatoare fiind prima în măsură să exporte în special spre ţări cu nivel echivalent de dezvoltare şi de consum; **faza maturităţii şi standardizării**, în care producţia şi vânzările continuă să crească, dar apar concurenţi străini, firma inovatoare creând filiale în străinătate pentru a face faţă, din interior, concurenţilor; **faza declinului**, când vânzările şi profiturile încep să scadă, iar nivelul costului mediu devine factorul determinant pentru menţinerea pe piaţă; producţia se implantează în ţări în curs de dezvoltare, piaţa internă a inovatorului începe să fie penetrată de importuri provenite de la filialele externe. Unii autori încearcă să explice evoluţia ciclică a economiei (sau unor sectoare) prin **c.** de **v.** al produselor. De aceea, spun ei, strategia oricărei firme trebuie corelată cu faza **c.** de **v.** al produselor pe care le fabrică (v. Cicluri economice, Înclinaţia marginală spre economii). [G.I.]

CICLU ELECTORAL, evoluţie a activităţii economice în societăţile democrate influenţată de dinamica procesului electoral. Astfel, în prima parte a mandatului, guvernanţii sunt înclinaţi să transpună în practică promisiunile electorale (mai ales cele care vizează un segment important al electoratului: şomajul, inflaţia, presiunea fiscală etc.), prin aplicarea unui pachet de măsuri care înviorează şi îmbunătăţeşte conjunctura economică. Cum economia are reguli de joc clare, care induc efecte diferite de cele scontate, atunci când sunt încălcate, urmează o etapă inevitabilă în care guvernanţii aplică măsuri şi politici

economice de corecție care să elimine unele anomalii, care inevitabil înrăutățesc conjunctura, inclusiv gradul de ocupare, ponderea cheltuielilor publice în P.I.B., revederea politicii fiscale și a celei de protecție socială. Efectele favorabile ale acestor măsuri se vor resimți câteva luni înaintea viitorului scrutin electoral pentru a obține din nou susținerea electoratului, sensibil mai ales față de inflație, șomaj, fiscalitate. Această idee simplă care corelează evoluția conjuncturii și ciclului afacerilor de ciclul electoral a generat o amplă literatură pro și contra. Independent de aceasta, nu se pot nega relațiile dintre evoluția macroeconomică și ciclul electoral (v. Conjunctură economică). [G.I.]

CICLU HANAU, formă particulară a ciclului economic scurt (Kitchin), cu o durată medie de cca. 30 de luni (în SUA); decurge din specificul pieței produselor agricole în general. Oferta se concretizează în funcție de ciclul (durata) procesului de producție, iar decizia de producție (deci oferta ulterioară) depinde de prețul (avantajos sau nu) al perioadei precedente (și în mică măsură de anticipările privind prețurile și cererea viitoare). Se manifestă în special în agricultura, mai ales la producția zootehnică. **C.H.** se derulează, de regulă, pe trei faze. Faza I, când **investițiile în domeniu sunt insuficiente**, cererea este mai mare ca oferta, prețurile și profiturile sunt ridicate. Faza II presupune o **creștere a investițiilor în domeniu**, creșterea treptată, dar fermă a ofertei, care devansează cererea, generând reducerea ratei profitului și a prețurilor relative (uneori și a celor absolute). Faza III, când apare un **surplus de ofertă**, ca urmare a stocurilor și a producției curente ajunse la maturitate, generând prăbușirea prețurilor relative și reducerea drastică a investițiilor noi. După o perioadă, prețurile revin la niveluri remuneratorii pentru producători, marcând începerea unui nou ciclu, care are la bază un nivel superior al producției față de ciclul anterior. [G.I.]

CICLU JUGLAR (ciclu de afaceri, business cycle, ciclu conjunctural, ciclu mediu), definit astfel de către Joseph Schumpeter, ca omagiu adus lui Clement Juglar (1819-1905), cel care l-a fundamentat pornind de la evoluțiile producției, prețurilor, gradului de ocupare, veniturilor factorilor de producție ș.a. pe parcursul [illegible] al XIX-lea. **C.J.** clasic cuprinde patru faze: **expansiune** (prosperitate, conjunctură înaltă, boom); **recesiune** (depresiune, conjunctură defavorabilă); între ele **criza** și **reluarea** activității sunt perioade dificile sau fericite. A fost recunoscut aproape unanim de către marii economiști ca bază pentru explicarea evoluției de ansamblu a activității economice în țările industrializate în sec. al XIX-lea și prima jumătate a secolului al XX-lea. Au fost identificate următoarele **c.J.**: 1810-1818; 1819-1825; 1826-1837; 1837-1847; 1848-1857; 1858-1866; 1867-1873; 1874-1882; 1883-1890; 1891-1900; 1901-1907; 1908-1913; 1914-1920; 1921-1929; 1930-1937... Periodicitatea medie este de 8-10 ani, iar importanța sa decurge din unele **trăsături** care i-au fost recunoscute: **regularitate** (în medie opt ani); **simultaneitate** în aproape toate țările dezvoltate; **amplitudine, ecart important** între maximul fazei de expansiune și minimul celei de depresiune; **amploare**, afectează ansamblul domeniilor de activitate, deși în manieră și cu intensități diferite. Fazele **c.J. clasic** și succesiunea lor pot fi sugerate prin figura următoare. În faza de **expansiune**, conjunctura economică de ansamblu este favorabilă, afacerile prosperă, înclinația marginală spre consum ridicată, cererea de satisfactori înregistrează o dinamică superioară ofertei, având ca efect creșterea modică, dar permanentă a prețurilor. Cererea agregată dinamică și anticipările investitorilor optimiste stimulează ocuparea și investițiile (mai ales de extindere). Prin mecanismul acceleratorului care se conjugă cu multiplicatorul investițiilor se creează suportul pentru creșterea, mai mult ca proporțională, a ofertei (în special de bunuri de capital) și a venitului. Se creează treptat un exces de capacități care, corelat cu procesul inflaționist și creșterea stocurilor, are ca efect reducerea ratei efective a profitului (față de cea anticipată), mai ales la investițiile mari cu implicații

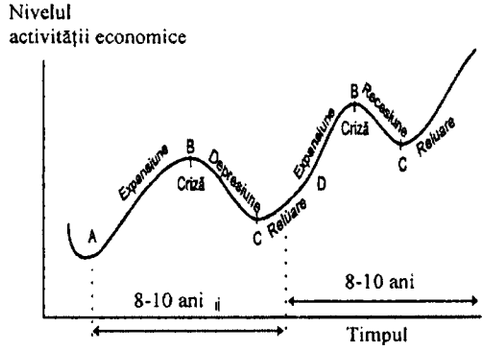

negative asupra investiţiilor în ansamblu, gradului de ocupare a forţei de muncă, producţiei. Cererea agregată stagnează sau se reduce, cresc stocurile şi cererea de monedă pentru motivul precauţional şi speculativ, evoluţie incertă a pieţei financiare, reducerea înclinaţiei marginale spre consum. Toate acestea sunt manifestări de **criză**, care, generalizate în sistemul economic de ansamblu, conduc la o nouă fază. Recesiunea caracterizează încetinirile neintenţionate – uneori abrupte – ale ritmului creşterii, pentru că "numărul şi profunzimea dezamăgirilor cresc fără a fi compensate prin cantitatea şi calitatea de suprize plăcute". Venitul anticipat pierdut este cel care-i dezamăgeşte pe producători (şi investitori), iar scăderea celui efectiv îi determină să reducă ritmul producţiei (şi ofertei) aflat în exces faţă de cererea agregată. Când volumul absolut al P.I.B. real se reduce şi pe o perioadă semnificativă, se trece la faza de **depresiune**. Baza ei o constituie stagnarea sau reducerea cererii globale (mai ales pentru bunuri de capital şi satisfactori de folosinţă îndelungată), cu efecte directe asupra ocupării, veniturilor reale, investiţiilor, cursului titlurilor, ofertei de credit etc. Pe piaţa bunurilor se manifestă dezechilibrul sub formă de presiune. Cei care rezistă concurenţei apelează la inovaţii care stimulează investiţiile de modernizare (de proces, dar şi de produs), ceea ce reprezintă factorul decisiv pentru un moment de cotitură, în direcţia reluării creşterii economice, premisă pentru trecerea la o nouă expansiune pe ansamblu. Creşte gradul de concentrare a activităţii, se refac şi cresc profiturile şi productivitatea globală. Analiza **c.J.** a dat naştere la numeroase explicaţii contradictorii (dar complementare până la un punct) privind factorii cauzali care stau la baza sa. În raport cu aceşti factori, au apărut teoriile **c.J.** exogene, endogen-exogene, pur endogene: supraconcentrarea de capital, ciclicitatea progresului tehnic, modul de repartizare şi utilizare a valorii adăugate între diferite categorii de agenţi economici şi destinaţii, cantitatea de monedă, fluctuaţiile investiţiilor (Există şi modele cumulative care leagă evoluţiile ciclice de un dezechilibru sau altul care apare în procesul economic etc.). De largă acceptare se bucură teoria oscilatorului, rezultat din interdependenţa acceleratorului şi multiplicatorului investiţiilor. În perioada postbelică, **c.J.** a fost puţin vizibil în intervalul 1950-1974. Numeroşii teoreticieni i-au pus la îndoială însăşi existenţa în economiile de piaţă moderne, în economia contemporană în general. După 1975, evoluţiile de ansamblu ale economiilor dezvoltate, cât şi dezbaterile teoretice aduc argumente privind actualitatea **c.J.** Fapt este că până la recesiunea 1973-1975, ţările dezvoltate nu au cunoscut crize de ansamblu şi depresiuni, locul lor fiind luat de crizele parţiale ale ocupării, monetar-financiare, inflaţie, ale balanţelor de plăţi externe, ale datoriei externe etc. Toate acestea au exprimat capacitatea de a "stăpâni" într-o mare măsură evoluţia ciclică, prin politici economice de tipul "stop and go". Preţul plătit a fost reducerea ratei şi duratei expansiunii. Fluctuaţiile cele mai ample s-au manifestat la producţia bunurilor intermediare; fazele ciclului s-au desincronizat în zona OCDE, durata ciclului şi a fiecărei faze (în special cele descendente) s-au redus (v. Cicluri economice). [G.I.]

CICLU KITCHIN (Scurt, Minor, Hipociclu), mişcare ondulatorie care pe parcursul a circa 40 de luni afectează ansamblul ramurilor unei economii; se încadrează în interiorul ciclului mediu, între două crize şi contribuie la modificarea amplitudinii expansiunii, respectiv, contracţiei Juglar. Cuprinde două faze: expansiunea şi contracţia creşterii economice, iar trecerea de la expansiune la contracţie nu presupune declanşarea unei crize. Figura alăturată sugerează desfăşurarea în timp a **c.K.**

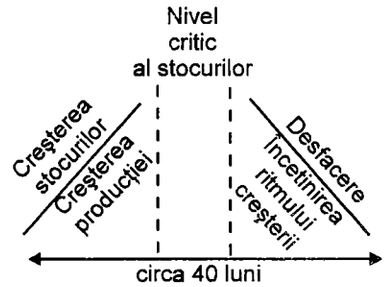

Pentru intervalul 1807-1937, în economia SUA au fost identificate 37 **c.s.** Într-un ciclu Juglar se derulează 2-3 **c.K.** Lor li se dau două tipuri de explicaţii: (a) variaţia nivelului stocurilor, aceasta fiind cauză şi efect al decalajelor periodice dintre cerere şi ofertă generate de nesincronizările anticipărilor firmelor cu conjunctura reală; (b) explicaţiile J.R. Hicks bazate pe ponderea investiţiilor autonome în investiţiile totale şi raportul dintre investiţiile autonome şi cele induse (v. Cicluri economice). [G.I.]

CICLU KONDRATIEFF (lung, secular), fundamentat de economistul rus Nicolas Kondratieff (1892-1930); el a pus în relație evoluția a o serie de indicatori (prețurile cu ridicata, producția industrială, agricolă, comerțul exterior etc.) pe perioade lungi și pentru principalele economii naționale, relevând, în 1922, o primă mare sinteză privind existența unor evoluții ciclice pe termen lung (secular). **C.K.** are faze alternative de creștere și de scădere a prețurilor, producției, ocupării, eficienței agregate (faza A, respectiv, B). Fiecare fază are o durată de circa un sfert de secol, iar un ciclu global se derulează pe o perioadă de 50-60 ani. Pe deasupra unor deosebiri de opinii, au fost puse în evidență trei **c.K.**: 1798 (1793)-1848 (1850); 1848 (50)-1896; 1896-940 (45). Puternica creștere care a urmat celui de-al doilea război mondial ar corespunde unei noi faze A a **c.K.**, al cărei punct de cotitură s-ar situa în 1973-1974, inaugurând faza B, până în jurul anilor 2005. Evoluția economică în ultimele două secole, din perspectiva **c.K.**, se prezintă astfel:

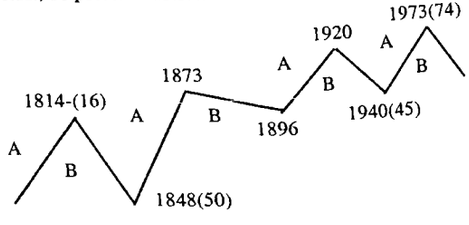

Analiza pe termen lung (**c.K.**) și cea pe termen mediu (ciclul Juglar) se completează: un **c.K.** cuprinde în medie șase cicluri medii. În faza A a **c.K.**, ciclurile Juglar se caracterizează prin expansiuni viguroase, prelungite, cu recesiuni și manifestări de criză de mică profunzime și durată. În faza B a **c.K.**, expansiunile Juglar sunt de mică amplitudine și durată, de regulă incerte, ele coexistând cu un șomaj persistent, restructurări de amploare, în numeroase ramuri și inflație viguroasă. În schimb, recesiunile sunt persistente, de lungă durată, ramuri întregi cunosc scăderi ample ale producției reale, investițiile vizează în special restructurarea factorilor de producție. Au fost avansate mai multe explicații privind **c.K. Explicațiile prin monedă** (fundamentate de Kondratieff) stabilesc o legătură între cantitatea de monedă (și oferta de aur) și dinamica economică; au la bază teoria cantitativă a banilor. Descoperirea și atragerea în producție a unor zăcăminte de metale prețioase generează creșterea prețurilor și o lungă undă de expansiune a activității de ansamblu. Fazele B ale **c.K.** se produc în perioadele de reducere a prețurilor generate de micșorarea cantității de monedă și scumpirea relativă a aurului. **Explicațiile prin progres tehnic**, fundamentate de Schumpeter, după care fazele ascendente (A) ale **c.K.** au la bază aplicarea în economie a unor inovații majore, grupate în buchete de inovații conexe, concretizate într-o schimbare radicală a combinării factorilor de producție, structurii producției și consumului, schimbare care se constituie într-un salt revoluționar în economie. Fiecărui nou **c.K.** îi corespunde o mare familie de inovații: în textile și metalurgie pentru primul **c.K.**; căile ferate și siderurgie pentru cel de-al doilea, automobil, electricitate și chimie pentru cel de-al treilea; electronică, robotică, telematică, biotehnologii, atom, informatică, pentru cel actual. Prin speranțele de profit pe care le generează aceste inovații majore, stimulează investițiile și favorizează punerea în funcțiune a unor noi structuri de producție, de calificare profesională, de management etc., concomitent cu devalorizarea celor vechi, după un scenariu implacabil de "distrugere creatoare". Punctul superior de cotitură, de trecere de la faza A la B, se explică prin fenomenul de saturație și epuizare a posibilităților de expansiune, fundamentate pe anumiți factori de producție. Faza B, în care dificultățile economice sunt preponderente, marchează o etapă de ample cercetări pentru noi străpungeri în domeniul cunoașterii și aplicarea lor în producție și consum; este perioada unei **crize structurale**, cadrul unor modificări fundamentale în tehnicile și tehnologiile de fabricație, în locul și rolul omului în activitatea economică, în structura pe ramuri și subramuri a economiei, în comportamentul și acțiunile agenților economici care se impun în locul celor care și-au epuizat potențialul de eficiență. **Explicațiile prin cauze complexe**: pregătirea și ducerea războaielor, evoluția raporturilor dintre economiile dominante și cele dominate, descoperirea unor noi piețe ș.a. În stadiul actual al cunoașterii este dificilă prezentarea unei explicații pe deplin raționale fluctuațiilor ciclice de lungă durată (v. Cicluri economice). G.I.]

CICLU SEZONIER, creșteri și scăderi ale volumului și ritmului activității pe parcursul unui an,

în anumite domenii de activitate (turism, producția vegetală și zootehnică, unele ramuri ale industriei alimentare și ușoare, construcțiile). Astfel, după o perioadă de intensă activitate (exemplu, vara în turismul maritim, sfârșitul anului pentru producția și vânzarea de jucării) urmează o perioadă de reduceri importante ale producției, gradului de ocupare și folosirii capacităților de producție. **C.s.** se explică prin influența factorilor naturali, prin evoluția preferințelor consumatorilor pe parcursul unui an. Aceste fluctuații se reproduc cu o anumită regularitate de la un an la altul. Pentru unele activități, **c.s.** este determinat preponderent de evoluția ciclică a ofertei, pentru altele în special de ciclicitatea cererii (v. Cicluri economice). [G.I.]

CICLUL AGRICOL, ciclu economic, caracteristic producției agricole, ce corespunde perioadei de timp în care se obține produsul agricol. Durata **c.a.** depinde de particularitățile biologice ale fiecărei specii de plante și animale și de acțiunea factorilor naturali. **c.a.** cuprinde perioada de muncă și timpul necesar transformărilor biologice. Însăși perioada de muncă este impusă – ca durată și moment de desfășurare – de condițiile naturale și cerințele plantelor și animalelor. Durata **c.a.** este diferită în cele două sectoare ale producției agricole – vegetal și animal (v. Agricultură, Cicluri economice.). [S.I.]

CICLURI ECONOMICE, alternanța fazelor de expansiune și a celor de contracție ale activităților economice de ansamblu, respectiv, ale industriei, comerțului etc., faze ce presupun o periodicitate și succesiune relativ identice. De regulă, **c.e.** cuprind mai multe faze: expansiunea, criza sau punctul de întrerupere a mișcării ascendente, depresiunea, adică încetinirea brutală și cumulativă a activității economice; reluarea, respectiv, înscrierea afacerilor într-o nouă tendință ascendentă. Fiecare fază a **c.e.** are funcții specifice, iar performanțele economice și comportamentele agenților economici au caracteristici și stări diferite de la o etapă la alta. Fazele **c.e.** se condiționează reciproc și, în unitatea lor, pregătesc premise economice schimbărilor calitative și progresul activităților economice. **C.e.** se pot clasifica după mai multe criterii. Astfel, după durata lor există **c.e.** lungi, medii și scurte. După natura lor, se disting: **c.e.** demografice, tehnologice (inovaționale), **c.e.** de viață a produsului. După nivelul la care se manifestă există **c.e. sezoniere**, ale construcțiilor (hiperciclu), agricole, forestiere ș.a. După amploare, se disting: **c.e. agregate** (Kondratieff) și **c.e. parțiale** (cicluri legate de formarea și evoluția resurselor primare, energetice, materii prime, forță de muncă; cicluri ale cercetării științifice și inovării tehnologice; ale schimbării structurale a economiei). Diferitele **c.e.** au cauze diverse. Ele se întrepătrund, conferind activității economice (de ansamblu și la nivelul sectoarelor) o mișcare proprie (v. Ciclitate a dezvoltării economice). [G.I.]

CIFRĂ DE AFACERI, indicator care măsoară rezultatele la nivel microeconomic, reprezentând volumul încasărilor din activitatea proprie într-o perioadă de timp, încasări efectuate la prețul pieței. **C. de a.** însumează toate încasările rezultate din acte de comerț: vânzări de bunuri materiale, prestări de servicii, depuneri la bănci și instituții financiare, acordarea de credite, operațiuni bursiere. În limbajul financiar-contabil, **c. de a.** mai este cunoscută sub denumirea de "vânzări" sau de "venituri brute". **C. de a.** măsoară performanța economică a firmelor și este folosită drept criteriu pentru clasificarea acestora după importanța lor economică. [A.C.]

CIRCUIT ECONOMIC, ansamblul integrat, de formă circulară, al fluxurilor reale și monetare, care concretizează interacțiunile de natură tranzacțională dintre agenții economici componenți ai unei economii naționale. Funcționarea **c.e.** asigură desfășurarea neîntreruptă și articulată a activităților din economie. **C.e.** presupune: activitățile economice, subiecții economici, tranzacțiile și obiectul acestora. Activitățile economice constituie cauza tranzacțiilor economice și se referă la totalitatea operațiunilor economice. Subiecți ai tranzacțiilor sunt agenți economici. Obiect al tranzacțiilor economice îl reprezintă bunurile economice, serviciile factorilor de producție și activele financiare. Tranzacțiile care intervin în derularea **c.e.** sunt în principal bilaterale. Astfel, în cazul vânzării-cumpărării de bunuri economice, ca și în cel al tranzacțiilor pe piețele factorilor de producție, fluxurilor reale le corespund, în sens invers, fluxurile monetare, de venituri și cheltuieli (v. Fluxul circular al venitului, Fluxuri monetare). [M.GH., D.H.]

CIRCUIT ECONOMIC INTERNAȚIONAL, totalitatea fluxurilor internaționale, de natură economică, privite în interdependență. **C.e.i.** exprimă împletirea formelor schimbului reciproc de activități dintre diverse economii naționale. **C.e.i.** implică ansamblul fluxurilor internaționale, între care în prezent dețin o pondere tot mai însemnată fluxurile monetare, financiare, de servicii etc. Evoluția și formele de manifestare ale **c.e.i.** depind în principal de: gradul de dezvoltare a economiei naționale; gradul de adâncire a diviziunii mondiale a muncii; stadiul și direcțiile în care evoluează relațiile politice internaționale. Acestea pot stimula sau frâna diferitele fluxuri economice internaționale. La rândul său, **c.e.i.** poate exercita o mare influență atât asupra relațiilor politice internaționale, cât și asupra economiei mondiale și asupra economiilor naționale. Există o strânsă corelație, pe de o parte, între potențialul economic al unei țări și participarea ei la **c.e.i.**, iar pe de altă parte, între nivelul dezvoltării economice și intensitatea antrenării economiei naționale în **c.e.i.** Cu cât nivelul dezvoltării este mai ridicat, cu atât legăturile economice externe sunt mai intense. Țările dezvoltate dețin ponderea cea mai mare în **c.e.i.** (v. Economie mondială, Fluxuri internaționale). [A.G.]

CIRCUITUL CAPITALULUI (în concepția marxistă), mișcarea capitalului în funcțiune care parcurge trei stadii și trece succesiv dintr-o formă funcțională în alta. Capitalul avansat în afacerile unei firme parcurge, în mișcarea sa, trei stadii aflate într-o strânsă interdependență. **Stadiul întâi** constituie procesul prin care capitalul bănesc avansat se transformă în capital productiv prin achiziționarea, de către agentul producător, a factorilor de producție de care are nevoie. **Stadiul al doilea** constă în transformarea capitalului productiv în capital marfă; combinarea și utilizarea factorilor de producție are drept rezultat obținerea produselor finite, destinate vânzării pe piață. **Al treilea stadiu** constă în transformarea capitalului din forma marfă în forma bănească, care cuprinde, față de mărimea inițială, o sumă în plus în măsura în care afacerile firmei se realizează rentabil. Cele trei stadii reprezintă un proces unitar, formând circuitul total al capitalului, în cadrul căruia fiecare formă funcțională a capitalului (bănească, productivă și marfă) există concomitent și succesiv, asigurând continuitatea activității economice și a afacerilor firmei (v. Capital). [M.GH.]

Circulația banilor (v. PIAȚA MONETARĂ)

CIRCULAȚIE A MĂRFURILOR, schimb de mărfuri, mijlocit de bani, prin care se asigură trecerea bunurilor economice de la producător la consumator. Prin intermediul **c.m.** se realizează, astfel, procesul de transformare a activelor deținute de agenții economici din forma marfă în forma bani – vânzarea – și din forma bani în formă marfă – cumpărarea, asigurându-se desfășurarea neîntreruptă a fluxurilor reale de bunuri economice și a fluxurilor monetare. Accelerarea vitezei de circulație a mărfurilor influențează favorabil activitatea economică și eficiența acesteia. În interdependența cu **c.m.** se desfășoară și circulația banilor. [M.Gh., D.H.]

CLARK, JOHN BATES (1847-1938), economist și profesor universitar american, creator al teoriei productivității marginale, teorie care este, în fapt, o continuare a conceptului de rentă diferențială, așa cum acesta a fost fundamentat de David Ricardo. Profitul este tratat ca un premiu obținut de unii întreprinzători care aplică noi metode de producție, de organizare a acesteia. Preocupat de asigurarea unor funcții aplicative economiei politice, J.B. Clark consideră că aceasta se structurează în trei secțiuni: prima, cea care studiază legile universale (legea utilității finale, legea productivității marginale descrescânde); a doua – statica economică; a treia – dinamica economică. **Op.**: "Philosophy of Wealth" (Filosofia avuției, 1899); "Distribution of Wealth" (Repartiția avuției, 1899); "Essentials of Economic Theory" (Elemente esențiale ale teoriei economice, 1907); "Problems of Monopoly" (Probleme ale monopolului, 1904). [D.N.]

CLAUZA NAȚIUNII CELEI MAI FAVORIZATE, reglementare inclusă în unele acorduri internaționale, îndeosebi bilaterale, prin care fiecare din țările contractante își acordă reciproc, imediat și necondiționat, aceleași drepturi, avantaje și privilegii pe care le-au acordat sau ar putea să le acorde în viitor unui stat terț. **C.n.c.m.f.** se poate acorda în anumite condiții și pe cale unilaterală. Introducerea **c.n.c.m.f.** în relațiile internaționale asigură respectarea principiului nediscriminării și tratamentului egal. Domeniul de incidență al acestei clauze privește relațiile comerciale, de credit și financiare interna-

ţionale, navigaţia, situaţia juridică a persoanelor etc. Aplicată cu deosebire în comerţ, **c.n.c.m.f.** se referă la taxe vamale, formalităţi de prezentare a mărfurilor la vamă, eliberarea de licenţe de import şi export, alte favorabilităţi netarifare etc. **C.n.c.m.f.** reprezintă una din prevederile Organizaţiei Mondiale a Comerţului. [H.C.]

CLAUZĂ, prevedere cuprinsă într-un contract, tratat etc. care are drept consecinţă obligaţii speciale pentru o parte sau părţile menţionate. **C.** poate fi de mai multe feluri: **clauza clientului cel mai favorizat**, prevedere în baza căreia una din părţi (de regulă vânzătorul) se obligă să acorde celeilalte părţi condiţiile cele mai favorabile pe care le-ar acorda ulterior, într-o operaţiune comercială identică; **clauza compromisorie**, prin care părţile contractante stabilesc "ex ante" că orice litigiu apărut între ele sau în legătură cu contractul încheiat să fie soluţionat pe calea arbitrajului; **clauza contra riscului valutar**, prevedere contractuală care determină părţile să-şi îndeplinească drepturile şi obligaţiile pe care le au, luând în considerare modificările cursului valutei în care s-a încheiat contractul; **clauza de hardship**, prevedere existentă în contractele de lungă durată care obligă părţile să-şi renegocieze drepturile şi obligaţiile, în spirit reciproc avantajos, atunci când datorită unor împrejurări deosebite este deteriorat echilibrul dintre contraprestaţii; **clauza ofertei concurente**, prevedere din contracte, care permite cumpărătorului să beneficieze din partea ofertantului de condiţii mai favorabile decât cele prevăzute iniţial în contract, dacă au fost acordate unui alt cumpărător; **clauza primului refuz**, prevedere contractuală prin care ofertantul se obligă ca, la o nouă operaţiune comercială, cumpărătorul să beneficieze prioritar de această ofertă; **clauza de indexare**, prevedere care urmăreşte să apere părţile de variaţiile preţurilor, prin indexarea automată a vechilor preţuri, în funcţie de variaţia etalonului convenit; **clauza de limitare a răspunderii**, prevedere care limitează răspunderea debitorului peste un anumit plafon maxim, stabilit de comun acord cu creditorul (v. Contract economic, Tratat). [N.D.]

Clauză compromisorie (v. CLAUZĂ)

Clauză contra riscului valutar (v. CLAUZĂ)

Clauză de hardship (v. CLAUZĂ)

Clauză de indexare (v. CLAUZĂ)

CLEARING, tehnică de compensare a obligaţiilor reciproce între doi parteneri constând în compararea creanţelor cu obligaţiile dintre ei, pe baza unor reglementări prealabile. Sistemul se foloseşte în comerţul internaţional, între diverse ţări, agenţi economici sau în cadrul sistemului bancar pentru compensarea cecurilor, cambiilor, poliţelor, ordinelor de plată şi a altor documente privind creanţele şi obligaţiile reciproce dintre bănci. Sistemul presupune existenţa caselor de clearing sau a băncilor de clearing, ca instituţii specializate în compensarea plăţilor reciproce. **Casa de clearing** este o piaţă specializată pentru operaţiuni de clearing. În sistemul englez, **c.** reprezintă locul (piaţa) unde băncile tranzacţionează cecurile şi alte instrumente de plată, implicând obligaţii reciproce. [A.D.]

CLUBUL DE LA PARIS, creat în 1962 sub egida F.M.I., organizaţie neoficială, fără sediu propriu, care ocupă un loc de frunte printre structurile economico-financiare mondiale. Este cunoscut ulterior şi sub denumirea de "Grupul celor 10", la reuniunile sale participând reprezentanţii a zece puteri financiare ale lumii occidentale, membre ale F.M.I., şi anume: Belgia, Germania, Franţa, Marea Britanie, Italia, Japonia, Canada, Olanda, Suedia şi S.U.A.; la reuniunile sale mai participă şi reprezentanţii Elveţiei. Aceşti reprezentanţi se întâlnesc periodic pentru a discuta problemele monetar-financiare internaţionale, fie la nivel ministerial (miniştrii de finanţe şi guvernatorii băncilor centrale), fie la nivel de experţi sau funcţionari superiori în domeniul finanţelor. Avându-şi originea în Aranjamentele Generale de Împrumut din 1962, cele zece puteri financiare au convenit să împrumute F.M.I. cu sume prestabilite, atunci când sunt necesare intempestiv resurse suplimentare pentru Fond. **C.** de la **P.** a devenit o foarte cunoscută siglă pentru un pachet de întâlniri între reprezentanţii celor mai importanţi creditori guvernamentali, respectiv, instituţii financiare internaţionale (excluzând, în mod normal, datoriile către sectorul privat fără garanţii oficiale). Reuniunile respective au loc de regulă la cererea unei ţări debitoare care doreşte să-şi consolideze ansamblul sau o parte din plăţile în contul serviciului datoriei externe scadente într-o anumită perioadă. Şedinţele sunt prezidate, în mod tradiţional, de un reprezentant

oficial al Departamentului Trezoreriei publice din Franța. Totodată, au loc întâlniri periodice la Londra sau New York pentru țările care doresc să renegocieze termenele de plată pentru datoriile către băncile private. Aceste ultime întâlniri se mai numesc și "Clubul Creditorilor". În ultimul timp, **C.** de la **P.** a acordat și consultanță în domeniul ajustărilor balanțelor de plăți deficitare. [T.C.G.]

CLUBUL DE LA ROMA, organizație internațională, fără statut, buget sau sediu, care vizează înțelegerea interdependențelor globale dintre domeniile economic, politic, social și natural, caută să elucideze complexul de aspecte care îngrijorează oamenii de pretutindeni, să inițieze direcții noi în politică, pe baza cărora să se acționeze în vederea preîntâmpinării și depășirii acestor situații grave, pe care organizațiile tradiționale naționale și politicile pe termen scurt nu le abordează în mod eficient. **C.** de la **R.** s-a înființat în aprilie 1968, la inițiativa economistului și omului de afaceri italian dr. Aurelio Peccei, președintele Academiei dei Lincei din Roma. Numărul membrilor clubului, proveniți din peste 30 de țări, se limitează la 100, printre ei fiind incluși oameni de știință, industriași, economiști, umaniști, educatori, funcționari civili naționali și internaționali, între care și laureați ai Premiului Nobel. Deși nu există un plan sau un manifest al preocupărilor, prin activitatea lor membrii și invitații acestei organizații private desfășoară o activitate ce are ca rezultat conferințe și întruniri, elaborări de proiecte, studii și alte lucrări științifice. Printre acestea se numără mai multe proiecte cunoscute sub denumirea de rapoarte către **C.** de la **R.** Dintre aceste rapoarte – unele traduse și publicate și în românește în colecția *Idei contemporane* – se pot aminti: "Limitele creșterii", elaborat sub conducerea prof. Dennis Meadows, 1972; "Omenirea la răspântie", autori fiind M. Mesaroviç și E. Pestel, 1974; "Restructurarea ordinii internaționale", coordonator Jan Tinberben, 1976; "Să ieșim din epoca risipei", autori D. Gabor, U. Colombo, A. King și R. Galli. Dintre studiile **C.** de la **R.** mai amintim: "Goals of Mankind" (Țeluri ale umanității), autor E. Laslo; "Microelectronics and Society for Better or for Worse" (Microelectronica și societatea pentru mai bine sau pentru mai rău), coordonatori G. Friedrichs și A. Shaff; "Orizontul fără limite al învățării", J.W. Botkin, M. Elmandjra și M. Malița, 1979; "Hrană pentru șase miliarde", comunicările Conferinței de la Budapesta 1983; "Prima revoluție globală", de A. King și M. Shneider [T.C.G.]

COASE, RONALD, economist american de origine engleză, născut în anul 1910 la Middlesex, în Marea Britanie. A absolvit celebra London School of Economics, unde ulterior a fost și profesor. A mai fost profesor la Universitatea din Dundee, până în anul 1951, când a emigrat în S.U.A., unde va preda la universitățile din Virginia și Chicago. Principalele sale contribuții la teoria economică sunt legate de analiza naturii firmelor și a *costurilor sociale*. Se face remarcat în știința economică în anul 1937 prin articolul "Natura firmei", publicat în *Economica*. El pune problema cauzei pentru care anumite activități părăsesc piața, iar altele sunt menținute în continuare de către firmă. R. Coase răspunde că firma se ghidează după punctul în care costul activității desfășurate de către firmă devine același cu costul de tranzacționare pe piață. Acesta reprezintă punctul de plecare în abordarea organizațiilor industriale, din perspectiva costului tranzacției. O altă contribuție importantă a lui R. Coase la teoria economică este legată de *costurile sociale*. În "The Problem of Social Choice" (Problema alegerii sociale), R. Coase demonstrează, ceea ce ulterior va intra în patrimoniul științei economice ca Teorema lui Coase, că un optim Pareto este posibil încă în prezența externalităților și în absența intervenției statale, dacă este posibilă o înțelegere (târguială) între producătorul externalității și cel care resimte efectul acesteia. Aceasta cu condiția ca drepturile de proprietate să fie în mod clar definite. R. Coase arată că responsabilitățile legale ar trebui să fie reglementate prin piață, acolo unde acest lucru este posibil, căci taxele pe factorii poluanți nu ajută părțile vătămate în măsura în care acestea nu primesc veniturile colectate prin taxare. Din această perspectivă, reglementările privind poluarea ar trebui să asigure volumul optim de poluare, la o valoare care depinde de modul de definire a drepturilor de proprietate. Pe această bază s-au dezvoltat numeroase aplicații privind reglementările antitrust, respectiv, prețurile de monopol. În anul 1991, i s-a acordat Premiul Nobel pentru Economie, ca o recunoaștere a contribuțiilor sale în privința *teoriei firmei* și a *externalităților*. **Op.**: "The nature of firm" (Natura firmei, 1937); "The marginal cost controversy" (Controversa costului marginal, 1946); "The problem

of social cost" (Problema costului social, 1960); "The theory of public utility pricing and its applications" (Teoria evaluării utilității publice și aplicațiile ei, 1970); "The Firm, Market and Law" (1988). [A.D.]

COD DE BUNĂ CONDUITĂ, ansamblul dispozițiilor preconizate de Fondul Monetar Internațional pe care țările membre se angajează să le respecte: convertibilitatea externă liberă a monedelor lor, înlăturarea controlului schimburilor valutare pentru operații curente (exporturi, importuri), renunțarea la practicile discriminatorii, realizarea unui sistem stabil de schimburi valutare. [G.P.T.]

COEFICIENTUL BETA, măsoară riscul sistematic al unui titlu financiar. Pentru titlul financiar j se calculează conform relației:

$$\beta_j = \frac{COV_{jm}}{\sigma_m^2},$$

unde COV_{jm} este covarianța dintre randamentul titlului j și randamentul pieței, iar σ_m^2 este varianța randamentului pieței. Unui titlu financiar cu **c.b.** egal cu 1 îi corespunde un risc sistematic echivalent cu riscul pieței. Un **c.b.** mai mic decât 1 arată că riscul sistematic al titlului financiar respectiv este mai mic decât riscul pieței. [T.C.]

COEFICIENTUL DE ASIMETRIE AL LUI FISHER, coeficient propus de Ronald Fisher pentru măsurarea asimetriei legii de repartiție a unei variabile aleatorii:

$$\gamma_1 = \sqrt{\beta_1} = \frac{\mu_3}{\sigma_3},$$

unde: μ_3, σ_3 reprezintă momentul centrat de ordin trei și abaterea standard corespunzătoare acestui moment:

$$\mu_3 = \frac{\sum f_i (x_i - \bar{x}_a)^3}{\sum f_i}.$$

Simetria unei variabile aleatoare reprezintă o caracteristică foarte importantă în cazul în care această variabilă descrie factorul rezidual al unei ecuații de regresie. În această situație, asimetria variabilei reziduale poate însemna că media erorilor să fie diferită de zero, adică o necompensare a abaterilor în plus cu cele în minus față de tendința calculată a fenomenului respectiv (v. Legea de repartiție Gauss-Laplace). [A.D.]

COEFICIENTUL DE ASIMETRIE AL LUI PEARSON, coeficient propus de Karl Pearson pentru măsurarea asimetriei legii de repartiție a unei variabile aleatoare:

$$\beta_2 = \frac{\mu_4}{(\mu_3)^2},$$

unde μ_4 și μ_3 reprezintă momentele centrate de ordin trei și patru:

$$\mu_4 = \frac{\sum f_i (x_i - \bar{x}_a)^4}{\sum f_i}.$$

(v. Coeficientul de asimetrie al lui Fisher, Legea de repartiție Gauss-Laplace, Variabilă aleatorie). [A.D.]

COEFICIENTUL ELASTICITĂȚII CERERII (OFERTEI), mijloc de măsurare a elasticității cererii sau ofertei în funcție de modificarea unui factor. Cantitățile cerut e sau oferite de pe piața unui bun, factor de producție etc. pot fi exprimate, într-o formă simplificată, cu ajutorul funcției $Q = a + bx$, unde a și b sunt constante pozitive sau negative. Variabila independentă x poate fi un factor care influențează cantitatea cerută (Q_c), cum ar fi prețul unitar, venitul, prețul bunurilor substituibile și al celor complementare, numărul cumpărătorilor etc. sau un factor de influență a cantității oferite (Q_0) (prețul unitar, costul, prețul altor bunuri, numărul firmelor etc. Dacă avem în vedere această funcție, atunci coeficientul elasticității (η) măsoară viteza modificării relative a variației variabilei dependente (ΔQ) în raport cu schimbarea relativă a variabilei independente (Δx), pornind de la anumite valori ale acestora. Cu alte cuvinte, **c.e.c.(o.)** redă viteza variației relative a lui Q pentru o variație relativă a lui x egală cu unitatea. Această viteză reprezintă elasticitatea funcției care poate fi determinată într-un anumit punct sau ca medie între două puncte (elasticitatea arcului). În primul caz,

$$\eta = \frac{\%\Delta Q}{\%\Delta x} = \frac{\Delta Q}{Q} : \frac{\Delta x}{x} = \frac{\Delta Q}{\Delta x} \cdot \frac{x}{Q}.$$

În cel de-al doilea caz,

$$\eta = \frac{\frac{\Delta Q}{(Q_1 + Q_2)/2}}{\frac{\Delta x}{(x_1 + x_2)/2}} = \frac{\Delta Q}{\Delta x} \cdot \frac{\frac{x_1 + x_2}{2}}{\frac{Q_1 + Q_2}{2}} = \frac{\Delta Q}{\Delta x} \cdot \frac{\bar{x}}{\bar{Q}}.$$

Folosind tehnica diferențierii rezultă că $\lim_{\Delta x \to 0} \left(\frac{\Delta Q}{\Delta x} \right) = \frac{\partial Q}{\partial x} = b$. În anumite situații, după repre-

zentarea grafică adecvată a funcției, este nevoie să comparăm nivelul elasticității în diferitele puncte ale unei sau unor curbe. Pentru o curbă nonliniară, comparativ cu una liniară, nivelul **c.e.c.(o.)** într-un punct este diferit de cel al arcului de curbă. Acesta este o măsură a elasticității medii și reflectă cu aproximație elasticitatea reală, aproximație care se află în relație inversă cu mărimea curburii. Valoarea **c.e.c.(o.)** poate fi negativă sau pozitivă în funcție de relația care există între variabila dependentă și cea independentă. Totodată, valoarea **c.e.c.(o.)** este independentă de unitățile în care au fost măsurate variabilele. În general, nivelul **c.e.c.(o.)** depinde de mărimea atribuită variabilei independente x. Dacă într-un anumit punct x, $\eta>1$, atunci creșterea relativă a lui Q este mai mare decât cea a lui x, și invers, când $\eta<1$. Concluzii asemănătoare sunt valabile și când $\eta\leq-1$, $\eta\geq-1$cu deosebirea că, în acest caz, între modificările relative ale celor două variabile există o relație inversă. Este posibil ca nivelul **c.e.c.(o.)** să fie egal cu unitatea. În teoria economică, punctele în care mărimea **c.e.c.(o.)** este numeric egală cu unitatea prezintă un interes deosebit. Într-un astfel de punct, valoarea marginală a funcției f(x), adică derivata ei, este întotdeauna egală cu valoarea medie. Totodată, într-un punct în care funcția are o valoare staționară atât derivata, cât și nivelul elasticității sunt nule. Conceptul de elasticitate se aplică și în alte domenii ale teoriei micro și macroeconomice (v. Elasticitatea cererii, Elasticitatea ofertei). [G.C.]

COEFICIENTUL GINI, măsoară gradul în care distribuția venitului (sau, în alte situații, a cheltuielilor de consum) între indivizi sau gospodării în cadrul unei economii, se abate de la o distribuție perfect egalitară. **c.G.** măsoară suprafața situată între curba Lorenz și dreapta distribuției de egalitate absolută, exprimată ca un procent din aria totală situată sub curbă. Astfel, un coeficient egal cu zero reprezintă o egalitate perfect, în timp ce un indice de 100 implică inegalitatea perfectă. Se determină pe baza formulei:

$$G = 1 + \frac{1}{n} - \frac{2}{n^2 \bar{y}}[y_1 + 2y_2 + 3y_3 + \ldots + ny_n],$$

unde:

$y_1,\ldots, y_n$ – venitul individual în ordinea descrescătoare a ordinului de mărime;

$\bar{y}$ – venitul mediu;

n – numărul indivizilor. [I.M.]

COEFICIENTUL MARGINAL AL CAPITALULUI (K') este raportul dintre creșterea stocului de capital într-o anumită perioadă de timp (ΔK) și creșterea rezultatelor producției (ΔQ) în același interval de timp $\left(K' = \frac{\Delta K}{\Delta Q}\right)$. El arată necesarul de capital suplimentar pentru obținerea unei unități suplimentare de producție. Stocurile de capital sau sporurile de capital pot avea efecte diferite în funcție de productivitatea cu care este folosit capitalul sau de eficiența investițiilor. De regulă, noile investiții conduc la un capital tehnic superior, la intensificarea producției și creșterea eficienței acesteia. **C.m.** al **c.** ocupă un loc important în teoria creșterii economice, îndeosebi în modelele bazate pe Accelerator. [M.Gh.]

COEFICIENTUL MEDIU AL CAPITALULUI, raportul între capital și rezultatele obținute. **C. m.** al **c.** $(\overline{K})$ este raportul între stocul de capital utilizat (K) și volumul producției obținute (Q); arată câte unități de capital au fost utilizate pentru obținerea unei unități de producție $\left(\overline{K} = \frac{K}{Q}\right)$. [M.Gh.]

COEFICIENȚI TEHNOLOGICI AI PRODUCȚIEI sau coeficienții consumurilor directe, arată câte unități valorice se consumă din producția ramurii i, pentru obținerea unei unități valorice din producția ramurii j. **C.t.p.** se exprimă sub forma $a_{ij} = \frac{x_{ij}}{X_j}$, unde x_{ij} reprezintă valoarea producției din ramura i repartizată pentru ramura j, iar X_j reprezintă valoarea producției în ramura j. Coeficienții a_{ij} se numesc și coeficienți ai cheltuielilor directe. Pe baza lor se poate stabili că $x_{ij} = a_{ij} \cdot X_j$ cu (i, j = 1, 2,..., n). **C.t.p.** se pot aranja într-o matrice, formată din n linii și n coloane, obținându-se **matricea coeficienților tehnologici** (consumurilor directe):

$$A = \begin{pmatrix} a_{11} & a_{12} \ldots a_{1n} \\ a_{21} & a_{22} \ldots a_{2n} \\ \ldots & \ldots \ldots \ldots \\ a_{n1} & a_{n2} \ldots a_{nn} \end{pmatrix},$$

unde: a_{11}, a_{22} ... a_{nn} reprezintă valoarea producției din propria ramură pentru obținerea unei unități de valoare a producției din aceeași ramură (autoconsum), fără consumul de capital fix (amortizarea). **C.t.p.** sub forma a_{ij} și a_{ji} caracterizează legăturile dintre două ramuri de producție i și j ale economiei naționale. Dacă coeficienții a_{ij} și a_{ji} sunt diferiți de zero, între ramurile i și j sunt legături în ambele sensuri. Atunci când coeficienții aij sunt egali cu zero, înseamnă că în sistemul economiei naționale nu există consum intern în cadrul ramurilor, există numai legături directe între o ramură și celelalte ramuri ale economiei naționale. Pe baza **c.t.p.** se poate scrie forma matriceală a sistemului de ecuații a unei economii naționale:

$$X = AX + Y \text{ sau } (I - A)\,X = Y,$$

unde: X = vectorul coloană a produselor globale ale fiecărei ramuri, iar Y = vectorul coloană al produsului final al ramurilor. Acest model matriceal al balanței legăturilor dintre ramuri are caracter **static, c.t.p.** fiind considerați ca dați. Ajustarea **c.t.p.** presupune anticiparea lor în funcție de modificarea producției globale și finale, într-un anumit orizont de timp, ca urmare a progresului tehnic. Totodată, este necesar de stabilit intervalul de timp în care **c.t.p.** rămân neschimbați. Metodele de ajustare a **c.t.p** și de atenuare a rigidității modelului trebuie să țină seama de tipul dominat de progres tehnic, caracterul limitat al mijloacelor de producție, gradul de folosire a capacităților de producție, schimbarea prețurilor factorilor de producție etc. Dinamizarea **c.t.p.**, în cadrul unui orizont de timp, poate servi la previzionarea volumului și structurii producției dintr-o anumită ramură, pe ansamblul economiei naționale, punându-se bazele optimizării raportului dintre necesitățile producției și posibilitățile de acoperire, în cadrul unui anumit orizont de timp dinainte stabilit (v. Balanța legăturilor dintre ramuri). [P.C.]

COEZIUNE SOCIALĂ, starea de acceptare, la nivelul societății, a principiilor, obiectivelor și metodelor de guvernare în condiții de schimbare progresivă. Pentru țările aflate în tranziția postcomunistă, **c.s.** devine suportul real al succesului în atingerea țintelor transformaționale. Proba de foc a **c.s.** în etapa de tranziție constă în asimilarea generală a exigențelor specifice logicii economice, în primul rând, a celor privind adaptarea la mediul concurențial prin dezvoltarea parteneriatului social, susținerea protecției defavorizaților, admisia realocării resurselor pentru prevenirea și combaterea sărăciei, în general a fenomenelor de subdezvoltare. **C.s.** reprezintă atât o convenție tacită între indivizi de a păstra relevanța intereselor generale în conjuncție cu alte tipuri de interese, cât și o stare optimală pe care o atinge o societate în dezvoltarea capacității ei de a difuza prosperitate. În perioadele de criză generală, **c.s.** degenerează în fragmentare socială, premisă a acutizării conflictelor. [M.D.]

COGESTIUNE, formă de participare la gestiunea unității economice. În sens larg, **c.** poate desemna asocierea la procesul decizional al unității economice a tuturor părților implicate: acționari, patroni, cadre și sindicate. În sens restrâns, **c.** presupune asocierea salariaților la ansamblul deciziilor sau numai la o parte a acestora, fără ca prin aceasta prerogativele managerilor să fie afectate. Eficiența participării crește dacă salariații beneficiază, pe lângă dreptul de informare și consultare, de putere efectivă de intervenție în adoptarea deciziilor. Practicarea **c.** conduce la creșterea motivării salariaților, cu efecte benefice asupra rezultatelor economico-financiare ale unității economice. Cu sensul acordat **c.**, se folosesc și termenii de codeterminare și coresponsabilitate (v. Decizie economică). [H.C.]

Comanditar (v. SOCIETATE COMERCIALĂ)

Comanditat (v. SOCIETATE COMERCIALĂ)

COMBINAREA FACTORILOR DE PRODUCȚIE, mod de unire a factorilor de producție sub aspect cantitativ, structural și calitativ, în raport cu natura activității economice, care, în condițiile date, să asigure eficiența maximă. **C.f. de p.** este impusă de caracterul relativ limitat al acestora, de amplificarea și diversificarea crescândă a trebuințelor, de necesitatea maximizării rezultatelor obținute la fiecare unitate de cheltuială. **Abilitatea întreprinzătorului** asigură o astfel de **c.f. de p.** care să permită adaptarea activității la cerințele pieței și realizarea unui profit înalt. **C.f. de p.** este expresia a două laturi, proprii oricărei activități: tehnică și economică. Sub aspect tehnic, **c.f. de p.** se regăsește în fiecare proces de producție, deoarece obținerea oricărui bun economic presupune unirea, de exemplu, a factorului muncă (de o anume structură și calificare) cu elemente de

capital tehnic (mașini, instalații, materii prime, materiale) specifice fiecărui domeniu. Latura economică a **c.f. de p.** are în vedere minimizarea costurilor și, respectiv, maximizarea profitului. **C.f. de p.** presupune existența a două condiții: **divizibilitatea** și **adaptabilitatea factorilor de producție**: Totodată, au loc două procese, organic legate între ele: **complementaritatea și substituibilitatea factorilor de producție**. Alternativa de **c.f. de p.** se alege pe bază de calcule economice privind **productivitatea marginală a factorilor de producție, rata marginală de substituire, elasticitatea substituirii** (v. Teoria comportamentului producătorului). [A.C.]

COMERȚ BILATERAL, ansamblul schimburilor economice sub formă de exporturi și importuri, care se derulează între agenții economici din două țări diferite. Dimensiunea și evoluția **c.b.** este sintetizată în balanța comercială (v) și are o mare stabilitate când se desfășoară într-un cadru instituțional-juridic favorabil: acord comercial bilateral, acord de comerț liber etc. Statisticile privind **c.b.** sunt consemnate *cantitativ* (fizic) și *valoric*, într-o monedă liber convertibilă, reprezentând sumele declarate de către importatori și exportatori. Pentru importuri, valoarea mărfurilor este reprezentată de prețul de achiziție, asigurări și alte plăți necesare pentru declarate tranzacției. Pentru exporturi, valoarea se fundamentează pe condiția FOB (v). **C.b.** este stabil și exercită influențe favorabile asupra economiei în ansamblu, atunci când are la bază diviziunea internațională a muncii și avantajul competitiv pe care fiecare agent național îl deține la anumite categorii de mărfuri în raport cu partenerul extern. (v. Comerț internațional, Balanța comercială externă). [G.I.].

COMERȚ ELECTRONIC, comerț realizat prin rețele informatice, îndeosebi prin Internet. [R.C].

COMERȚ EXTERIOR, ansamblul exporturilor și importurilor de bunuri economice ale unei țări. **C.e.** modifică structura materială a P.G.B., ritmul de creștere a P.I.B. și volumul valoric al acestuia. În ultimele decenii, **c.e.** a devenit unul din factorii determinanți ai creșterii economice. O tendință importantă o constituie înrăutățirea termenilor schimbului țărilor în curs de dezvoltare cu cele industrializate. Ca urmare, pentru o cantitate egală de produse, țările în curs de dezvoltare obțin cu timpul o cantitate mai mică de produse. Principalele căi de creștere a eficienței **c.e.** sunt: a) reducerea cheltuielilor de producție; b) creșterea gradului de prelucrare a mărfurilor; c) ridicarea calității produselor și serviciilor destinate exportului; d) creșterea substanțială a productivității muncii; e) adâncirea specializării produselor destinate exportului; f) creșterea complexității și diversificarea serviciilor destinate exportului; g) modernizarea și adaptarea modului de prezentare a mărfurilor la nivelul cerințelor pieței mondiale. Eficiența **c.e.** nu trebuie să fie analizată separat pentru export și import, ci în strânsa lor interdependență (v. Export, Import). [A.G.]

COMERȚ INTERIOR, comerțul desfășurat între unitățile economice rezidente dintr-o țară. Ca sector al economiei naționale, **c.i.** arată amploarea schimburilor economice de tip vânzare-cumpărare dintre unitățile economice rezidente. Deși toate unitățile economice participă la **c.i.**, ca activitate economică distinctă, acesta revine unor întreprinderi specializate: angrosiștii și unitățile de desfacere cu amănuntul. **Comerțul angrosiștilor** are ca scop preluarea bunurilor economice direct de la producător și pregătirea acesteia pentru a fi livrată altor unități economice (alți producători sau vânzători cu amănuntul). **Comerțul cu amănuntul** reprezintă faza finală a **c.i.**, prin care mărfurile ajung direct la populație în sortimentele și cantitățile dorite de aceasta. [A.D.]

COMERȚ INTERNAȚIONAL (MONDIAL), totalitatea tranzacțiilor de bunuri economice pe ansamblul țărilor lumii sub orice formă se realizează acestea. În perioada contemporană se manifestă mai multe tendințe în **c.i.**, cum ar fi: tendință de creștere a ponderii țărilor industrializate în exporturile mondiale; apariția de noi piețe (a ordinatoarelor, a microprocesoarelor, a roboților etc.); sporirea importanței comerțului cu brevete și licențe; aspectele ecologice au devenit factori importanți în negocierile unor înțelegeri comerciale regionale sau mondiale; interferarea tot mai accentuată a **c.i.** cu fluxurile monetare și financiare internaționale; tendință de "tripolarizare" a **c.i.** Aproape trei sferturi din valoarea exporturilor mondiale se realizează de către Uniunea Europeană împreună cu S.U.A. și Japonia. Evoluția **c.i.** reflectă adâncirea și schimbările care au loc în

diviziunea internațională a muncii, inclusiv în ceea ce privește specializarea diferitelor economii naționale, avantajele absolute și comparative ale diferitelor țări. De la 1 ianuarie 1995, GATT (General Agreement on Tariffs and Trade) a fost înlocuit cu Organizația Mondială a Comerțului, al cărei obiectiv principal îl constituie înlăturarea barierelor din calea comerțului internațional (v. Organizația Mondială a Comerțului, Piață). [A.G.]

COMERȚ "INVIZIBIL", componentă a comerțului exterior constând din importul și exportul de servicii privite în sens larg. Importul de servicii este cuprins în pasivul balanței de plăți, în timp ce exportul acestora figurează în activul acesteia. **C.i.** include: a) transporturile navale, aeriene și terestre, inclusiv reparațiile executate la mijloacele de transport străine; b) călătoriile în străinătate ale rezidenților și călătoriile străinilor în țara respectivă, în scopuri turistice sau profesionale; c) veniturile din investiții, indiferent dacă sunt investiții directe sau investiții în titluri de valoare; d) veniturile din brevete, patente licențe, drepturi de autor, acțiuni de cooperare științifico-tehnică internațională; e) alte servicii oficiale și particulare (serviciile financiare, asigurările de bunuri și persoane etc.). Analiza volumului, structurii și dinamicii comerțului cu "invizibile" întregesc imaginea asupra unei economii naționale, a locului ei în diviziunea mondială a muncii. Pentru unele țări, "invizibilele" constituie o sursă principală de încasări din străinătate. Dar sunt și țări în care "invizibilele" constituie o cauză a dezechilibrului balanței de plăți. Se pare că există un efect de compensare între componentele principale ale comerțului exterior, în sensul că balanța "invizibilelor" tinde să o compenseze pe aceea a comerțului cu bunuri corporale (v. Export, Import). [A.G.]

COMERȚ STRATEGIC, totalitatea tranzacțiilor, în special cele internaționale, al căror obiect îl constituie bunuri considerate strategice. De regulă, **c.s.** este susținut în numele interesului național (v. Bunuri strategice) [R.C].

COMISIA NAȚIONALĂ A VALORILOR MOBILIARE, autoritate administrativă autonomă cu personalitate juridică având misiunea: de a favoriza buna funcționare a pieței valorilor mobiliare; de a asigura protecția investitorilor contra practicilor neloiale, abuzive și frauduloase; de a realiza informarea deținătorilor de valori mobiliare și a populației asupra persoanelor care fac în mod public apel la economiile bănești și asupra valorilor emise de acestea; de a stabili cadrul activității intermediarilor și agenților pentru valori mobiliare, regimul asociațiilor profesionale constituite de aceștia și al organismelor însărcinate cu asigurarea funcționării pieței valorilor mobiliare. **C.N.V.M.** a fost înființată în România, în baza Legii nr. 52 din 7 iulie 1994. Este compusă din 7 membri, numiți de către Parlamentul României, pe o durată de 5 ani, fiecare membru putând fi reînvestit o singură dată. **C.N.V.M.** colaborează cu alte autorități publice în vederea asigurării protecției investitorilor în valori mobiliare și a transparenței pieței valorilor mobiliare. Ea poate coopera cu instituții străine având ca obiect reglementarea sau supravegherea piețelor de valori mobiliare și poate participa la organizații internaționale de profil. **C.N.V.M.** adoptă norme prin regulamente și instrucțiuni care sunt puse în aplicare prin ordin al președintelui ei. Actele individuale sunt deciziile, ordonanțele, atestările și avizele. Regulamentele și instrucțiunile adoptate, ca și actele sale individuale pot fi atacate pentru ilegalitate cu recurs în fața curților de apel. Ea are legitimare procesuală activă și poate interveni în orice proces privind normele adoptate sau actele individuale emise, fără obligația de a proba un interes. **C.N.V.M.** prezintă Parlamentului un raport anual de activitate, cel mai târziu până la 30 aprilie (v. Piață a capitalului). [C.D.]

COMISION, sumă plătită unei persoane fizice sau juridice (mandatar) pentru intermedierea unor activități comerciale, bancare, bursiere etc. Acesta se realizează pe baza unui contract, prin care o persoană se obligă să îndeplinească – în numele și în contul altei persoane – anumite acte juridice sau economice. **C.** se calculează, de regulă, ca un procent din valoarea totală a tranzacției efectuate. [A.G.]

COMMONWEALTH, organizație internațională guvernamentală, cu sediul la Londra, constituită între Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, și o serie de țări foste colonii și dominioane ale Imperiului Britanic, precum și teritorii dependente ale acestuia. Termenul a fost utilizat prima dată în 1917, când **C.** era format din Marea Britanie, Canada, Australia, Noua Zeelandă, Africa de Sud și Terra

Nova. Coloniile engleze nu făceau parte din **C.** În 1947, Camera Comunelor a decis admiterea în organizaţie a tuturor teritoriilor care au aparţinut Imperiului Britanic, luând naştere **C.** multilateral. Numărul membrilor **C.** a crescut la 50, incluzând 25 de republici cu statut obişnuit şi cu statut special, 7 monarhii şi 16 state în care, de jure, şeful statului este regina Marii Britanii, reprezentată de un guvernator general, dar care, de facto, sunt conduse de Parlamente şi guverne naţionale. Din **C.** fac parte 70 de teritorii dependente cu o populaţie de circa 10 milioane de locuitori. Africa de Sud s-a retras din **C.** în 1961, iar Pakistanul, în 1972. În cadrul **C.** funcţionează două organisme: **conferinţa** şefilor de state şi guverne ce se întruneşte o dată la doi ani şi are rolul de a informa statele membre asupra tuturor activităţilor **C.** şi de a analiza diferite probleme ce interesează ţările membre; un **secretariat**, condus de un secretar general. Colaborarea economică şi comercială între ţările membre se realizează prin organisme speciale ale asociaţiei, un rol decisiv revenind sistemului preferenţial britanic, în temeiul căreia statele membre îşi acordă reciproc concesii tarifare. [P.D.]

COMPANIE, afacere constituită în una din formele expres prevăzute în textul legal general care reglementează materia societăţilor comerciale (Legea nr. 31/1990 cu modificările ulterioare). **C.** în sens larg, semnifică orice organizaţie de afaceri, fie o societate individuală fie un parteneriat; o **c.** are personalitate juridică distinctă de cea a asociaţilor, se constituie pe bază de contract de societate şi exprimă voinţa comună a asociaţilor de a pune în comun anumite bunuri, pentru exercitarea de fapte de comerţ şi împărţirea beneficiilor rezultate. [C.L.]

Competitivitate (v. EFICIENŢA ECONOMICĂ)

COMPLEMENTARITATE A FACTORILOR DE PRODUCŢIE, procesul prin care se stabilesc raporturile cantitative, structurale şi calitative ale factorilor de producţie, care participă la producerea unui anumit bun economic. La o producţie dată, o anumită cantitate dintr-un factor de producţie se asociază doar cu o cantitate determinată din ceilalţi factori, luându-se în calcul structura şi calitatea lor, precum şi latura tehnică şi economică a **c.f.** de **p.** Procesul de complementaritate se află sub influenţa permanentă a progresului ştiinţific şi tehnic, care provoacă modificări în calitatea şi în raporturile dintre factorii de producţie asociaţi, cu consecinţe asupra nivelului costurilor şi al profitului (v. Combinarea factorilor de producţie). [A.C.]

COMPLEXITATE, acea proprietate a unui sistem care face dificilă formularea comportamentului său de ansamblu, chiar dacă există informaţii complete asupra componentelor sale şi relaţiilor dintre ele. **C. mediului** – imposibilitatea unui agent de a face prognoze corecte asupra mediului. **C. modelului** – dificultatea obţinerii şi testării unui model, ţinând cont de informaţiile disponibile şi de rezultatele ce trebuie obţinute. Există patru cazuri de complexitate **a** mediului: raţionalitate ideală şi informaţii perfecte, raţionalitate ideală şi informaţii zgomotoase, raţionalitate ideală şi informaţii inadecvate, raţionalitate limitată şi informaţii inadecvate. [S.Cr.]

COMPORTAMENT AL CONSUMATORULUI, totalitate a acţiunilor tipice ale consumatorilor care vizează maximizarea satisfacerii utilităţii. **C.c.** este influenţat de preferinţele consumatorului, de intensitatea acestora, de nivelul preţurilor, de mărimea venitului disponibil etc. Deciziile de consum aparţin indivizilor sau unor grupuri. Decizia de grup are în vedere maximizarea funcţiei bunăstării sociale, cu o importantă subfuncţie obiectiv care vizează maximizarea, pe cât posibil, a satisfacţiei fiecărui individ component al familiei de referinţă. [S.C.M.]

COMPORTAMENT AL PRODUCĂTORULUI, totalitatea acţiunilor tipice ale agenţilor economici întreprinzători, care vizează atingerea scopului lor în condiţii de concurenţă. **C.p.** constă în motivaţia deciziilor acestuia cu privire la minimizarea costurilor pentru un nivel dat al producţiei sau cu privire la nivelul producţiei care va maximiza profitul. **C.p.** se manifestă pe termen scurt şi pe termen lung când se disting trei tipuri de strategii: stabilirea mărimii profitului pentru un volum dat al producţiei, în condiţiile minimizării costului de producţie; schimbarea de scară (de dimensiune) a producţiei prin variaţii ale factorilor de producţie utilizaţi menţinând aceeaşi proporţie; schimbare de scară a producţiei cu substituiri de factori, modificând raportul dintre aceştia (v. Teoria producătorului). [A.C.]

COMPORTAMENT IRAȚIONAL AL CONSUMATORULUI, ipoteză avansată de Garry Becker, prin care demonstrează că ipoteza comportamentului rațional de maximizare a utilității (satisfacției) nu este o condiție necesară pentru deducerea unei curbe a cererii cu pantă negativă. [A.D.]

COMPOZIȚIA ORGANICĂ A CAPITALULUI, raportul dintre dotarea cu capital tehnic a firmei și forța de muncă, atât în expresie valorică, cât și în expresie fizică. Prin urmărirea în dinamică a **c.o.** a **c.** se vizează evidențierea schimbărilor tehnico-structurale a naturii capitalului. **C.o.** a **c.** calculat ca raport în expresie fizică poartă denumirea de *compoziția tehnică a capitalului,* iar calculat ca raport în expresie financiară se numește *compoziția valorică a capitalului.* **C.o.** a **c.** se modifică atât ca urmare a schimbărilor tehnologiilor, cât și ca urmare a evoluției inflaționiste a prețurilor, ceea ce face ca o aplicare corectă a termenului la situații faptice reale trebuie să ia în calcul ambele abordări. Îmbunătățirea **c.o.** a **c.** este determinată de manifestarea progresului tehnologico-economic, deci se face pe baza îmbunătățirii tehnologiei de producție și a creșterii calității muncii. Efectul final al îmbunătățirii **c.o.** a **c.** îl constitue creșterea productivității muncii. **C.o.** a **c.** a avut o evoluție istorică generală de creștere. În concepția marxistă are efecte contradictorii: pe de o parte, se realizează creșterea producției, iar pe de altă parte, se disponibilizează forță de muncă generând șomaj. [H.D.]

COMUNICARE ECONOMICĂ, ansamblul coerent de metode, tehnici, canale și coduri, prin care știința economică, într-un mod competent și performant, transmite informații, idei, opinii specific economice, pentru a informa, a intra în legătură, a convinge, a influența sau pentru a educa într-un spirit economic. Într-o abordare procesuală, **c.e.** se identifică prin totalitatea de surse, codificări și decodificări ale mesajelor, prin care un emitent al mesajului încearcă să se facă înțeles, să fie receptat, acceptat sau să provoace o reacție unui receptor. [H.D.]

Comunitatea Economică Europeană (v. UNIUNEA EUROPEANĂ)

COMUNITATEA EUROPEANĂ A ENERGIEI ATOMICE (EURATOM), instituție înființată prin Tratatul semnat la Roma, la 25 martie 1957, de țările membre ale **Comunității Economice Europene**, având ca scop unirea eforturilor pentru promovarea cercetării științifice comune, îndeosebi în ceea ce privește utilizarea pașnică a energiei nucleare, precum și constituirea unei "piețe comune" pentru materiale și echipamente nucleare. A încheiat un acord de cooperare tehnică cu S.U.A. și Marea Britanie. În prezent, funcționează în cadrul U.E. (v. Uniunea Europeană). [A.G.]

COMUNISM, (1) doctrină social-economică și politică, conform căreia omenirea tinde spre o societate care va fi organizată și va funcționa pe baza proprietății comune (colective). Teorii și idei despre **c.** au apărut încă din zorii societății moderne, îndeosebi o dată cu Renașterea Europeană. Dar mai toate aceste idei de început au avut caracter utopic, lucru demonstrat de oamenii de știință și de politicieni chiar în contextul realităților de atunci. Doctrina despre **c.** a marcat o nouă fundamentare în Manifestul Partidului Comunist, lansat în 1848 de către Marx și Engels. În optica marxistă, **c.** este ultima etapă în evoluția societății umane. Pe baza nivelului foarte înalt al forțelor productive, a unei organizări superioare a muncii și producției, și a dispariției luptei de clasă – susțineau adepții acestei optici – va deveni posibilă punerea în practică a principiului "de la fiecare după capacități, fiecăruia după nevoi". (2) Prin varianta sa politică de **"c. real"**, termenul de **c.** și-a extins sfera, el desemnând și un sistem social-economic și politic opus capitalismului și superior acestuia. În fosta Uniune Sovietică și în țările foste socialiste din Europa, Asia și America Latină, partidele comuniste au declarat și au acționat în direcția construirii **c.** treptat și în etape. Dar, în ultimul deceniu al secolului al XX-lea, popoarele celor mai multe dintre aceste țări au optat pentru tranziția spre o economie de piață și spre democrația parlamentară. Reformele economice și sociale în curs de desfășurare în țările foste socialiste semnifică, în fapt, abandonarea **"c. real"**, a sistemului economic care l-a însoțit, precum și falimentul acelor doctrine social-economice care au teoretizat acest sistem (v. Sistem economic). [D.N.]

CONCENTRARE, gruparea sau regruparea agenților economici, activităților, forței economice, bunurilor și bogăției, în general considerate în desfășurarea sau realizarea lor. Etimologic, aceasta

înseamnă reunirea la un loc, în acelaşi centru. **C.** este determinată de necesitatea creşterii eficienţei economice, capacităţii agenţilor economici de a acţiona pe pieţe tot mai mari (care se mondializează) şi concurenţei. Poate avea loc prin acumulare de capital, înţelegeri, convenţii etc. Are ca efect principal formarea marilor firme şi bogăţii, centrelor industriale, agricole, de putere etc. O dată cu aceasta are loc însă dispariţia unor firme mai mici şi/sau mai slabe, precum şi restrângerea unor activităţi. Pentru a releva **c.,** se folosesc doi indicatori: a) **gradul de concentrare** – rata sau ponderea pe care o deţin o firmă, un număr de firme, un centru, o ramură etc. în totalul unei activităţi, cifrei de afaceri pe o perioadă, numărului de salariaţi, capitalului etc. Gradul de concentrare este 100% în cazul când există un monopol absolut; b) **coeficientul de concentrare** – relaţia dintre distribuţia unei activităţi, unor bunuri etc. în cadrul unei regiuni sau zone dintr-o ţară şi distribuţia altei caracteristici. De exemplu, în cazul când caracteristica de amplasare (teritorială) a unei activităţi economice este evident mai mare decât a populaţiei se consideră că activitatea respectivă este concentrată spaţial. Se determină după formula:

$$\Sigma_j |Paj - Pij| ,$$

în care: liniile verticale indică valorile absolute; P_{aj} este procentajul (ponderea) activităţii "a" în regiunea "j"; P_{ij} este ponderea ce revine regiunii j în caracteristica i folosită ca bază (populaţia, cum am presupus mai înainte). O valoare egală cu zero indică o distribuţie a activităţii respective care corespunde exact cu cea a populaţiei, în timp ce o valoare mai mare a coeficientului de concentrare relevă un grad superior de concentrare al activităţii respective (v. Concentrare a producţiei, Conglomerat). [G.P.T.]

Concentrare a capitalului (v. ACUMULAREA DE CAPITAL).

CONCENTRARE A PRODUCŢIEI, formă de concentrare proprie activităţii economice de orice fel. Aceasta indică: a) starea sau situaţia condiţiilor de concurenţă care este preponderentă într-o activitate economică anume la un moment sau o perioadă dată; b) dimensiunile, proporţiile, distribuţia, clasificarea firmelor dintr-o activitate economică, dintr-o regiune sau ţară după diferite criterii – volumul factorilor folosiţi, cifra de afaceri, mărimea capitalului, localizarea pe centre sau zone etc. **C.p.** afectează numărul agenţilor economici care se poate micşora sau mări. **C.p.** poate fi: verticală şi orizontală. [G.P.T]

CONCENTRARE-CONGLOMERAT A PRODUCŢIEI, mişcarea de dispariţie, absorbţie, fuziuni, amplificare a sistemului participaţiilor financiare, cumpărare a pachetelor de acţiuni care asigură controlul unităţilor economice etc. Fenomenul poate fi sesizat prin modificarea ponderii unor unităţi economice în valoarea adăugată, profit, cifră de afaceri, investiţii, numărul salariaţilor etc. în diferite domenii de activitate. **C.-c. a p.** se exprimă prin cota de piaţă a unităţilor (v. Conglomerat, Concentrare, Combinat, Oligopol). [G.P.T.]

CONCENTRARE FINANCIARĂ, formă de concentrare, creştere a capitalului social al firmei. Modalităţile financiare, tehnice şi juridice de realizare a **c.f.** sunt foarte diferite. Dintre acestea s-au impus în mod deosebit: a) fuziunea; b) absorbţia; c) participarea; d) integrarea; e) subcontractarea (v. Concentrare a producţiei). [G.P.T.]

CONCENTRARE ORIZONTALĂ A PRODUCŢIEI, reunirea în cadrul unei firme, societăţi-mamă sub controlul unui centru de decizie a unor unităţi economice care realizează un produs sau o grupă de produse. Obiectivele constă în realizarea unui control mai bun al pieţei printr-o cotă de piaţă mai mare, ameliorarea eficienţei reţelei de distribuire a produselor şi un control satisfăcător asupra preţurilor, creşterea puterii de negociere şi efectele benefice ale economiei de scară. **C.o.** a **p.** are ca efect formarea oligopolurilor şi monopolurilor, precum şi creşterea puterii lor. De aceea cade sub incidenţa legislaţii antitrust sau de protecţie a concurenţei. [G.P.T.]

CONCENTRARE VERTICALĂ A PRODUCŢIEI, gruparea sau regruparea agenţilor economici care realizează activităţi reprezentând diferite stadii în fabricarea unui produs sau grupe de produse sub o conducere comună. Activităţile respective sunt complementare, iar cei ce le realizează sunt clienţi între ei, furnizându-şi materii prime sau produse semifabricate. **C.v.** a **p.** are loc: a) în **amonte** – prin includerea de unităţi şi activităţi economice care furnizează ceea ce firma are nevoie, de regulă, materii

prime, energie etc.; b) în **aval** – prin includerea de unități economice care utilizează sau comercializează produsele sale. Prin **c.v.** a **p.** are loc **integrarea** într-un singur flux economic a unor activități și unități economice anterior separate, care se subordonează unui centru de decizie în vederea creșterii eficienței firmei care o realizează. Obiectivul este realizarea unui control mai adecvat asupra întregului proces de producție și activităților de aprovizionare-desfacere în vederea creșterii profitului prin includerea noilor activități, vânzarea către sine însăși la prețuri interne (mai mici) a produselor și supravegherea formării tuturor costurilor. Un rol deosebit în cadrul concentrării verticale îl are subcontractarea care permite împărțirea, difuzarea riscurilor economice. La rândul său, concentrarea verticală contribuie la constituirea de holdinguri și combinate. [G.P.T.]

CONCESIUNE, relație consfințită printr-un act juridic adecvat (contract), prin care o persoană fizică sau juridică acordă drepturi și puteri pe care numai ea (singură) le poate acorda unui terț. Obiectul **c.** se referă la bunuri. Această relație are aspecte și nuanțe extrem de diferite în funcție de natura bunurilor economice respective sau domeniului de activitate. În domeniul administrației publice, de exemplu, **c.** constă în/sau închirierea unor terenuri, acordarea dreptului de a utiliza terenul statului pentru trecerea rețelelor electrice, de a construi pe terenuri ale domeniului public, de a exploata solul și subsolul unor asemenea terenuri etc. Aceasta mai privește acordarea dreptului de a executa anumite servicii publice în condițiile respectării unor obligații cu privire la orar, tarif etc. De regulă, **c.** se realizează în condiții de timp (termene sau durată) și economice foarte bine precizate. Din punct de vedere al timpului este caracteristică durata relativ mare atunci când sunt concesionate terenuri și servicii (în general, peste zece ani). **C.** ca relație s-a extins considerabil în ultimii ani, în mod deosebit în domeniul comerțului. Producătorul sau furnizorul conferă unei distribuitor, care este concesionarul său, dreptul de a comercializa produsele sale cu titlu exclusiv pe un teritoriu stabilit – denumit zonă de responsabilitate –, pentru o durată determinată sau nedeterminată și sub control. Cu toate progresele realizate, **c.** rămâne, după părerea specialiștilor, o relație evident perfectibilă din punct de vedere juridic. [G.P.T.]

CONCURENȚĂ, denumire specifică dată relațiilor dintre toți cei care acționează pe aceeași piață pentru realizarea propriilor interese în condiții de libertate economică. În esență, aceste relații decurg din: a) caracterul limitat al resurselor și folosirea lor alternativă, ceea ce reduce, în cele din urmă, realizarea intereselor sau maximizarea satisfacției proprii unităților economice în raport cu problema accesului la resurse; b) caracterul interactiv al deciziilor pe care le iau participanții la aceeași piață în mod autonom, independent, dar care depind concomitent și de cele pe care le iau ceilalți. Dată fiind această situație, **c.** exprimă în același timp rivalitatea, disputa, dintre entitățile economice respective, care urmăresc același scop și de aceea interesele lor devin contradictorii. Pentru a-și maximiza satisfacerea trebuințelor în creștere și diversificare, vizavi de interesele limitate și cu întrebuințări alternative, fiecare va face tot ce-i stă în putință spre a accede la resursele potrivite aspirațiilor sale din toate punctele de vedere. În căutările lor, unitățile economice realizează inovații tehnico-științifice, își perfecționează activitățile și pregătirea, elaborează soluții pentru rezolvarea problemelor cu care se confruntă, dezvoltă și diversifică producția etc. contribuind astfel la progresul societății. Prin natura sa, **c.** este considerată cea mai importantă cauză a progresului economic și tehnico-științific. Ea se impune în acest proces pe două căi: stimulativă și coercitivă. Satisfacerea intereselor proprii stimulează unitățile economice să realizeze noi progrese, iar nereușita, dimpotrivă, le constrânge să facă progrese sub amenințarea eliminării sau pierderii pozițiilor pe care le-au avut pe piață. **C.** este resimțită de fiecare, concomitent, sub cele două aspecte, în anumite momente putând fi predominant unul sau altul din ele. Capacitatea **c.** de a impune promovarea progresului a condus la concluzia că dacă ea n-ar fi existat, ar fi trebuit creată, inventată. Principalul beneficiar al acestui progres este consumatorul; el recepționează efectul benefic al **c.** prin costuri mai scăzute, cantitatea, calitatea și diversitatea bunurilor, promptitudinea cu care acestea îi sunt oferite, facilitățile care i se acordă etc., în condiții de rationalitate economică, pentru a-și maximiza satisfacția. Datorită acestor consecințe, **c.** este o condiție fundamentală a economiei de piață. Pentru promovarea intereselor consumatorilor este necesară menținerea și stimularea concurenței, a unui mediu concurențial normal, fapt realizat, în toate țările, prin

adoptarea unor legi ale concurenței sau de protecție a concurenței. În desfășurarea sa, **c.** creează, totodată, premisele propriei sale distorsionări și induce efecte perturbatorii precum diferențierea și dispariția unor unități economice, șomaj etc. care în anumite țări și perioade pot atinge cote importante. Accesul la resurse nu decurge de la sine, din voința unităților economice, ci este determinat de posibilitățile sau forța economică de care dispun și pe care caută să și-o dezvolte permanent. În mod inevitabil, în funcție de forța pe care o au, de context, pricepere și alte condiții, în tentativele pe care le fac de a accede la resurse, ele vor avea performanțe diferite. Nereușite succesive și/sau de dimensiuni mari deteriorează pozițiile relative de piață ale unor unități economice, le consolidează sau le propulsează pe ale altora, iar un număr, mai mare sau mai mic, dintre ele, dispare prin absorbție sau faliment (lichidare). Amploarea acestor fenomene diferă pe țări și perioade. Caracterul deosebit de complex al **c.** a determinat studierea sa, mai ales, pe segmente, fapt care a permis progrese remarcabile în știința economică. Piața nu există însă sub forma unor segmente separate, rupte unele de altele, iar prețul presupune întâlnirea – confruntarea – dintre cumpărători și vânzători. Toate acestea impun, totodată, cunoașterea concurenței într-o concepție integrată, printr-un studiu integrator pentru a evita concluzii de ansamblu greșite (v. Concurență perfectă, Concurență imperfectă). [G.P.T.]

CONCURENȚĂ EUROPEANĂ, politică a Uniunii Europene, vizând menținerea unui mediu european de afaceri sănătos, considerată esențială în strategia UE de creștere economică, competitivitate și furnizare de locuri de muncă. Inițiată chiar de la crearea Comunităților Europene, ca modalitate de înlăturare a imperfecțiunilor pieței și de promovare a celor patru libertăți fundamentale ale pieței comune (libera circulație a bunurilor, serviciilor, capitalurilor și forței de muncă), politica **c.e.** a evoluat permanent o dată cu construcția europeană. Evoluția politicii **c.e.** este legată nu numai de evoluția construcției europene, ci și de a conceptului de concurență. Dacă teoria neoclasică definește concurența în termenii concurenței perfecte, ce urmărește echilibrul pe o piață ce asigură alocarea eficientă a resurselor, posibilitatea de a alege a consumatorilor, libertatea de intrare și ieșire de pe piață, dar și supraprofituri de monopol zero, alte școli de gândire economică (Școala austriacă, J. Schumpeter) consideră concurența un proces continuu de rivalitate între participanții la piață, ce are drept rezultat creșterea competenței rivalilor și posibilitatea inovației. Conform acestui punct de vedere, nevoia asigurării unui climat concurențial în Uniunea Europeană în condițiile presiunilor exercitate din exterior de fenomenele globalizării, a determinat creșterea importanței politicii concurenței. [S.G.]

CONCURENȚĂ IMPERFECTĂ, formă a concurenței care există în realitate și în care participanții au forță economică diferită, dispun de informații mai ample sau mai restrânse, de importanță diferită sau se diferențiază între ei după alte criterii, astfel că, în mod individual, pot influența cererea, oferta, prețul etc. **C.i.** se realizează în multe variante – monopolistică, monopolistă și monopsonistă, oligopolistă și oligopsonistă – care, la rândul lor, pot fi de forme concrete foarte diferite. Caracteristicile concurenței perfecte s-au constituit pe baza realităților **c.i.**, însă nici una din variantele acesteia din urmă nu întrunește toate caracteristicile concurenței perfecte (v. Concurență). [G.P.T.]

CONCURENȚĂ LOIALĂ, formă a concurenței care are loc în condițiile respectării de către agenții economici ai normelor (regulilor) și mijloacelor considerate corecte și recunoscute ca atare prin reglementările în vigoare din fiecare țară. **De fapt, concurența trebuie să fie întotdeauna loială**. Aceasta presupune ca unitățile economice să se comporte pe piață cu bună-credință și potrivit uzanțelor cinstite. De exemplu, să nu refuze vânzarea mărfurilor disponibile; să nu acționeze astfel încât clienții să nu-și realizeze cererea; să nu participe la înțelegeri care pot restrânge sau bloca jocul liber al concurenței; să nu înșele consumatorul asupra prețului și calității mărfurilor prin reclamă mincinoasă; să nu revândă mărfurile cumpărate în pierdere decât în condițiile permise de lege; să nu realizeze înțelegeri care pot falsifica (truca) concurența prin acțiuni potrivnice scăderii prețurilor de vânzare, care favorizează creșteri sau scăderi artificiale ale prețurilor, întârzie sau blochează programul tehnic; să nu falsifice mărfurile și inscripțiile obligatorii pe care acestea trebuie să le aibă; să nu producă, importe, exporte, să nu depoziteze, pună în vânzare sau vândă mărfuri cu mențiuni false privind brevetele de invenții,

precum şi cu privire la numele producătorului sau comerciantului, cu scopul de a induce în eroare pe ceilalţi comercianţi şi pe beneficiari etc. (v. Concurenţă). [G.P.T.]

CONCURENȚĂ MONOPOLISTICĂ, denumire specifică dată unei firme de concurenţă imperfectă ce se caracterizează prin trăsături care aparţin atât concurenţei perfecte, cât şi monopolului. Aceasta presupune coexistenţa a două condiţii. **Prima, diferenţierea produselor**, ceea ce înseamnă că bunurile oferite de producători sunt de acelaşi fel, dar nu identice, sunt substituibile între ele, dar de calitate (reală sau presupusă) diferită. Faptul că produsul unei firme se remarcă prin anumite caracteristici calitative diferite de ale celorlalte face din aceasta un "producător unic", ceea ce apropie **c.m.** de situaţia de monopol. Se deosebeşte însă de monopol prin existenţa mai multor produse de acelaşi fel care sunt realizate de firme diferite şi cu toate că au anumite caracteristici calitative ce le deosebesc între ele sunt reciproc substituibile astfel încât "producătorul unic" al unui asemenea produs nu poate realiza o situaţie de monopol în sens strict. **A doua, multitudinea vânzătorilor şi cumpărătorilor**, ceea ce înseamnă că ei sunt de putere economică relativ apropiată, dar nu egală, iar deciziile luate de oricare, considerat izolat, nu au o influenţă sensibilă asupra celorlalţi sau asupra pieţei; un participant la **c.m.** izolat suportă însă consecinţele deciziilor celorlalţi. Prin multitudinea vânzătorilor şi cumpărătorilor, **c.m.** se apropie de concurenţa perfectă şi se îndepărtează de monopol. Diferenţierea produselor face din **c.m.** o **concurenţă prin produse** şi aceasta conferă o importanţă deosebită mărcilor de fabrică transformându-le în elemente esenţiale ale activităţii economice contemporane. Diferenţierea între participanţii la **c.m.** nu priveşte însă numai calităţile intrinseci ale produsului, ci şi localizarea, posibilităţile de a acorda credite avantajoase, serviciile de după vânzare etc. Diferenţierea sau eterogenitatea produselor este un instrument al **c.m.** care s-a impus tot mai mult în această perioadă; preţul ca instrument în cadrul acestei forme de concurenţă îşi păstrează însă actualitatea şi importanţa. **C.m.** are şi alte particularităţi: a) dimensiunile mici ale firmelor, cu atât mai mici, cu cât numărul lor este mai mare şi invers; b) capitalul necesar unor noi firme este redus, dar ele se confruntă cu restricţii determinate de mărcile de fabrică; c) costul firmelor este mai mare (decât în condiţiile concurenţei perfecte) datorită cheltuielilor suplimentare impuse de diferenţierea produselor; d) preţul este mai mare (decât în condiţiile concurenţei perfecte) îndeosebi datorită costului care este mai mare; e) numărul firmelor atrase de existenţa profitului face ca fiecare firmă să nu poată utiliza optim toată capacitatea de producţie şi să aibă o anumită capacitate excedentară (v. Concurenţă perfectă, Concurenţă imperfectă). [G.P.T.]

CONCURENȚĂ NELOIALĂ, formă a concurenţei care are loc cu mijloace şi acţiuni contrare (opuse) uzanţelor (comerciale) legale. Aceasta distorsionează şi deturnează concurenţa de la scopul său în favoarea unuia sau mai multor comercianţi prin defavorizarea altora sau a celorlalţi. Principalele acţiuni care pot distorsiona concurenţa sunt: a) subvenţionarea de către stat a unor domenii de activitate economică ineficiente; stabilirea preţurilor prin înţelegeri între producători-furnizori şi între cumpărători-beneficiari sau mai general între comercianţi, în calitatea lor de vânzători sau cumpărători, consideraţi în grup atât unii, cât şi alţii; crearea de organizaţii care împart piaţa între participanţi, astfel încât să nu se concureze unii pe alţii; abuzul de poziţie dominantă, determinantă sau exclusivă deţinută de un comerciant pe piaţă, indiferent dacă el este vânzător sau cumpărător; realizarea de fuziuni care, prin natura lor, limitează sau distorsionează concurenţa prin crearea sau accentuarea unor poziţii dominante sau chiar exclusive (monopol sau monopson); recurgerea la mijloace ilicite pentru a obţine avantaje în relaţiile de piaţă în calitate de cumpărător şi/sau vânzător: Unităţile economice (comercianţii) care săvârşesc un act de **c.n.** sunt obligate să înceteze sau să înlăture actul respectiv şi, după caz, să plătească despăgubiri pentru daunele pricinuite. Actele de **c.n.** constituie contravenţii şi infracţiuni, iar în anumite cazuri formează obiectul unor acţiuni penale în justiţie la plângerea părţii vătămate sau la sesizarea altor organe în drept (v. Concurenţă, Concurenţă loială. [G.P.T.]

CONCURENȚĂ PERFECTĂ, formă de concurenţă inexistentă în realitate, considerată ca o situaţie ideală spre care trebuie să se tindă şi la care s-a ajuns reunind într-un model caracteristici ale diferitelor tipuri de pieţe reale. Serveşte ca referinţă

pentru studiul oricărei forme de concurență reală. **C.p.** presupune o formă specială de organizare a economiei cu reguli foarte stricte care au ca scop instaurarea unui anumit fel de egalitate a condițiilor pentru toți agenții economici. Se caracterizează prin: a) **atomicitatea producătorilor și consumatorilor** – număr foarte mare, egali în ceea ce privește forța sau puterea economică, nici unul dintre ei (luat individual) neputând influența piața; b) **transparența perfectă** – producătorii și consumatorii cunosc foarte bine cererea și oferta astfel încât pot adopta cel mai adecvat comportament; c) **omogenitatea produsului** – bunurile sunt identice, indiferent cine le produce și ca urmare cumpărătorii pot obține același bun de la orice producător-vânzător; d) **libertatea de a acționa pe piață** – lipsa oricărei cauze care ar putea împiedica agenții economici să producă (vândă) sau să cumpere; e) **fluiditatea perfectă a cererii și ofertei** – adaptarea cererii și ofertei la situațiile existente fără nici o dificultate și în timp foarte scurt (spontan); f) **mobilitatea perfectă a factorilor de producție** – posibilitatea de a găsi oricând și în cantitățile necesare orice factor de producție; g) acțiunea agenților economici are loc întotdeauna pe baza **raționalității sau eficienței economice**, producția și consumul fiind expresia unui comportament rațional care exclude ineficiența (v. Concurență, Concurență imperfectă). [P.I.]

CONEXIUNE, interacțiune între elementele componente ale unui sistem natural, tehnic, economic sau conceptual. **C.** definește comportamentul unui sistem. Se poate analiza folosind conceptul de "cutie neagră", care reprezintă orice sistem privit ca un tot, făcându-se abstracție de procesele sale interne, ce primește impulsuri din partea mediului înconjurător (intrări), pe care le transformă în acțiuni asupra mediului (ieșiri). Se disting: **c.** *paralelă,* când o anumită mărime este intrarea comună elementelor sistemului conexate în paralel, iar mărimea de ieșire a sistemului rezultă din însumarea ieșirilor fiecărui element component; **c.** *alternativă*, când o mărime este intrarea comună elementelor sistemului conexate în paralel, iar mărimea de ieșire a sistemului ia o valoare egală cu cea a unuia dintre elementele componente, celelalte fiind "inactive"; **c.** *în serie* (sau *în cascadă)*, când mărimea de ieșire a fiecărui element al sistemului devine mărime de intrare pentru alt element, astfel încât mărimea de intrare în sistem este supusă unor transformări succesive ce sunt echivalente cu o singură transformare; **c.** *inversă* (v. Feedback). [D.A.]

CONFERINȚA NAȚIUNILOR UNITE PENTRU COMERȚ ȘI DEZVOLTARE (UNCTAD), organism al Adunării Generale a ONU, al cărui obiectiv de bază este intensificarea eforturilor țărilor lumii îndreptate spre extinderea colaborării și cooperării, realizarea unei participări pe bază de egalitate a tuturor statelor la viața economico-socială internațională, corespunzător intereselor lor. Structura organizatorică a **UNCTAD** cuprinde: **Conferința, Consiliul** pentru comerț și dezvoltare și **Secretariatul**. Potrivit statutului, **Conferința** se întrunește din trei în trei ani, începând cu anul 1964, când a avut loc prima Conferință. Din rândurile **UNCTAD** s-a format Grupul celor 77 de țări în curs de dezvoltare, care a elaborat Carta **drepturilor economice** a "lumii a treia" (Alger, 1967), grup lărgit apoi la 96 și care în 1972 a elaborat Declarația de la Lima consacrată coordonării acțiunilor țărilor în curs de dezvoltare în cadrul Conferinței. Consiliul pentru comerț și dezvoltare este organul permanent al UNCTAD care asigură desfășurarea activității între sesiuni. Consiliului pentru comerț și dezvoltare îi sunt subordonate **comisii permanente**: Comisia pentru produsele de bază, Comisia pentru produsele manufacturate, Comisia pentru transporturi maritime și Comisia pentru invizibile și finanțare legată de comerț. Secretariatul are sediul la Geneva și un birou de legătură la ONU (New York). În prezent, UNCTAD realizează îndeosebi studii orientative privind relațiile economice internaționale (v. Comerț internațional). [A.I.]

CONGLOMERAT, formă de concentrare, de integrare sub controlul unui centru de decizie a unor unități economice care au activități foarte diferite, aparent fără nici o legătură între ele. De exemplu, reunește activități din domeniul comunicațiilor, textilelor, transporturilor, parfumeriei, asigurării de bunuri și persoane, bănci etc. Criteriul cel mai important pentru integrarea diferitelor activități în **c.** este rentabilitatea sau profitul care va fi mai puțin afectat de conjunctura defavorabilă existentă într-un domeniu sau altul de activitate (ramură) și crește evident atunci când o activitate merge bine. **C.** este, totodată, o soluție pentru salturile tehnologice care

pun sub semnul întrebării un anumit gen de activitate, precum şi pentru dezvoltarea tehnicilor de gestiune şi administrare (marketing, management) care pot avea aplicaţii comune în activităţi diferite realizând superior resursele. **C.** este şi un răspuns la preocuparea de diversificare a firmelor, după unii autori chiar o formă extremă de diversificare (v. Concentrare). [G.P.T.]

CONJUNCTURĂ ECONOMICĂ, starea economiei care caracterizează situaţia economică existentă, la un moment dat, într-o ţară, grupare de ţări sau în economia mondială. Aceasta este determinată de situaţia producţiei, investiţiilor, stocurilor, consumului public şi privat, preţurilor, impozitelor, monedei şi creditului, concurenţei, ocupării forţei de muncă, cursurilor valutare, relaţiilor economice internaţionale, precum şi de măsurile de politică economică şi socială, adoptate de autorităţile guvernamentale. Cunoaşterea **c.e.** permite estimarea tendinţelor de evoluţie a economiei în diverse domenii şi adoptarea deciziilor corespunzătoare la diferite niveluri de organizare, gestionare şi conducere. [A.I.]

CONOSAMENT, document, instrument financiar emis de reprezentanţii firmelor de navigaţie, de armatorul sau de comandantul navei, prin care se atestă primirea spre încărcare sau descărcare a anumitor bunuri corporale în vederea transportării şi predării la destinaţie, potrivit clauzelor înscrise în actul respectiv, contra unei taxe denumite navlu. Mai este cunoscut şi sub denumirea de cambie a mărilor. Posesorul **c.** are drept de proprietate asupra bunurilor materiale menţionate în actul respectiv. **C.** reprezintă şi un act financiar-contabil, prin care se certifică achitarea navlului [S.C.]

CONSENSUL DE LA WASHINGTON, sintagmă ce exprimă sintetic condiţiile şi măsurile considerate necesare pentru ca o ţară în curs de dezvoltare să se înscrie pe calea unei dezvoltării susţinute. Principalele coordonate şi măsuri stabilite prin **C.** de la **W.** au ca bază ideile formulate în cadrul Simpozionului ONU intitulat "Globalizarea şi ţările în curs de dezvoltare". Măsurile sunt agreate de către o mare parte a instituţiilor internaţionale, printre care F.M.I. şi Banca Mondială. Cele mai importante măsuri sunt: a) reforma fiscală, care să conducă la creşterea bazei de impozitare şi reducerea ratei marginale de impunere; b) alocarea prin piaţă a resurselor; c) liberalizarea comercială, fără a exclude însă posibilitatea ca anumite sectoare să fie protejate temporar de concurenţa externă; d) stimularea exporturilor; e) liberalizarea financiară şi a cursului de schimb; f) atragerea investiţiilor străine directe; g) orientarea prioritară a cheltuielilor publice către învăţământ, sănătate şi infrastructură; h) reducerea sărăciei. Pentru economiile în tranziţie, se adaugă acele măsuri menite să asigure construcţia unui sistem instituţional funcţional. [D.M.]

CONSIGNAŢIE, operaţiune prin care un furnizor (consignant) încredinţează unui client (consignator) mărfuri spre păstrare şi vânzare la un preţ anterior stabilit. În calitate de consignator funcţionează unităţi specializate sau alte unităţi. Obiectele se primesc în **c.** pe baza unui contract de **c.** şi rămân în proprietatea consignantului până la momentul vânzării lor. Pentru operaţiunile de **c.** se percepe un comision. [H.C.]

CONSILIU MONETAR, proces de substituire a băncii centrale cu o autoritate monetară care emite monedă legală convertibilă într-o valută sau un bun "ancoră" (cunoscut şi sub numele de monedă de rezervă), la o rată de schimb fixă şi la cerere. **C.m.** poate funcţiona în paralel cu banca centrală, deşi astfel de situaţii au fost rare. Ca mijloace de rezervă, **c.m.** optează pentru obligaţiuni cu risc redus sau pentru alte active denominate în valuta de rezervă. Spre deosebire de dolarizare, consiliul monetar obţine venituri din senioraj, ca diferenţă între câştigurile la activele de rezervă şi costurile emisiunii propriei monede legale. Răspunderea pentru conversia, la cerere, a monedei naţionale în valuta de rezervă aparţine sistemului băncilor comerciale, în schimbul perceperii unui comision. Convertibilitatea deplină asigură derularea fără restricţii a tranzacţiilor din contul curent sau de capital. Nivelul rezervelor **c.m.** este de 100-110% din moneda legală în circulaţie, pentru a asigura cererile de conversie, dar şi pentru a asigura o marjă pentru eventualele pierderi de valoare nominală la activele de rezervă. În privinţa politicii monetare, **c.m.**, spre deosebire de o bancă centrală, nu dispune de puteri discreţionare, operaţiunile fiind complet pasive şi automate. Faţă de un sistem cu bancă centrală, consiliul monetar nu poate acorda împrumuturi guvernului, sectorului corporatist intern

sau băncilor comerciale, singura modalitate pentru guvern de a-şi finanţa cheltuielile fiind prin impunerea de taxe sau prin solicitarea de împrumuturi. **C.m.** nu poate influenţa ratele dobânzii în acelaşi mod în care o poate face banca centrală (prin stabilirea taxei de rescont sau prin ratele dobânzii din operaţiunile pe piaţa monetară). În plus, **c.m.** nu poate servi băncilor comerciale în calitate de împrumutător de ultimă instanţă. **C.m.** reprezintă un aranjament monetar cu aplicabilitate în acele ţări ale căror monede naţionale nu au avut pe termen lung performanţe similare celor ale principalelor valute internaţionale. Exemple de ţări care au adoptat sistemul **c.m.** sunt Argentina [începând cu 1 aprilie 1991, la paritatea 10.000 australi (în prezent 1 pesos = 1 $)], Estonia [20 iunie 1992, 8 coroane = 1 marcă germană] sau Bulgaria [1 iulie 1997, 1.000 leva = 1 marcă germană]. (v. Dolarizare, Politică monetară). [G.T.]

CONSILIU VALUTAR, autoritate care emite bancnote şi monedă metalică acoperite în proporţie de 100% în active exprimate printr-o valută străină ("ancoră") şi deplin convertibile la cerere în aceasta, la un curs de schimb fix. Un **c.v.** deţine ca rezerve active cu risc scăzut: obligaţiuni şi alte active plătibile în valuta "ancoră". Prin lege, rezervele acoperă într-o proporţie de 100% sau chiar într-o proporţie mai mare bancnotele şi monedele metalice aflate în circulaţie. [D.C.]

CONSILIUL DE AJUTOR ECONOMIC RECIPROC (C.A.E.R.), organizaţie economică internaţională cu caracter guvernamental, înfiinţată în 1949, cu participarea Bulgariei, Cehoslovaciei, Poloniei, României, Ungariei şi U.R.S.S. Ulterior au aderat Albania, R.D. Germană, Mongolia, Cuba, Vietnam, China, Coreea de Nord, Finlanda. Scopul **C.A.E.R.** era să contribuie şi să coordoneze eforturile membrilor săi în vederea accelerării progresului economic şi tehnic în aceste ţări, îndeosebi prin ridicarea nivelului de industrializare a ţărilor cu o industrie mai puţin dezvoltată şi creşterea productivităţii muncii, egalizarea treptată a nivelului de dezvoltare economică. În iunie 1991 **C.A.E.R.** s-a dizolvat. [A.G.]

CONSOLIDARE, termen prin care se desemnează schimbarea situaţiei economice a unei firme, regiuni, ţări sau a unor indicatori ai lor prin acţiuni specifice, astfel încât acestea se ameliorează şi devin mai relevante. 1. Întărirea, îmbunătăţirea, creşterea puterii economice şi financiare a unei persoane, întreprinderi, a unui stat în raport cu datoria pe care a contractat-o şi o are de restituit, reprezintă consolidarea unui credit. Aceasta înseamnă că un credit pe termen mediu sau lung se substituie unui credit pe termen scurt. O rentă sau o datorie publică se consolidează atunci când titlurile pe termen scurt caracteristice acestora sunt înlocuite cu altele pe termen lung. 2. În contabilitate, consolidarea unui cont, unei cifre de afaceri, unui bilanţ pentru o firmă, unui grup de firme sau pentru toţi agenţii economici se face prezentând activitatea sau patrimoniul lor după anularea operaţiilor care au loc între ei. [G.P.T.]

CONSOLIDARE FISCALĂ, acţiunea economică determinată, orientată în direcţia reducerii deficitului bugetar. Conform teoriei keynesiene, reducerea deficitului de buget poate genera recesiune economică, cheltuielile bugetare având un efect de antrenare asupra economiei. Ipoteza neoclasică asociază reducerii deficitului de buget reducerea ratei dobânzii, deprecierea monedei naţionale şi inducerea de expectaţii favorabile (spre exemplu, prin reducerea primei de risc percepută la instrumentele de îndatorare publică sau prin semnalarea unor rate viitoare de impozitare reduse). Episoadele reuşite de **c.f.** ar putea fi caracterizate prin îmbunătăţirea raportului (pentru cel puţin doi ani consecutiv) dintre deficitul de buget structural (fără dobânda la datorie şi componenta ciclică a deficitului) şi P.I.B. potenţial (la nivelul ocupării depline a forţei de muncă), fără ca acest raport să fi suferit ajustări în sensul reducerii în perioada luată în calcul. În numeroasele episoade de **c.f.**, s-a evidenţiat o serie de factori de natură să conducă la reuşita acestor programe. Astfel, se pot enumera: demararea consolidării ca parte a unui program mai larg de reforme economice şi, astfel, întărirea credibilităţii autorităţii executive; compoziţia consolidării fiscale. Studiile econometrice arată reuşita programelor bazate pe reducerea cheltuielilor bugetare, faţă de cele în care s-a preferat creşterea veniturilor la buget. Un alt factor de influenţă este dimensiunea **c.f.** (ca procent din PIB). În ţările care au iniţiat consolidări fiscale de amploare (în jur de 4% din PIB pe o perioadă de doi ani), programele s-au dovedit o reuşită. De asemenea, datele reale

indică faptul că demararea **c.f.** în perioade de creştere economică nesemnificativ pozitivă sau chiar negativă pot afecta intenţia de a reduce deficitele de buget. [G.T.]

CONSOLIDARE INSTITUŢIONALĂ, proces component al tranziţiei prin care se formează şi funcţionalizează instituţiile specifice societăţii capitaliste şi ale economiei de piaţă. **C.i.** a fost şi este percepută ca o atitudine de moderare a liberalizării, chiar de ocolire a ei. În fapt, **c.i.** este o cerinţă expresă a proceselor transformaţionale de tip liberal tocmai pentru a evita excesele liberalizării, presupuse de evoluţia spre fundamentalismul pieţei. **C.i.** este o metodă a constructivismului economic, adică a curentului de idei ce are drept axiomă faptul că piaţa este o formulă potenţială de optimizare a combinării factorilor de producţie, iar aceasta trebuie abordată în funcţionalizarea sa ca oricare altă instituţie socială, cu reguli, norme şi principii general acceptate [M.D].

CONSTANTINESCU, NICOLAE N. (1920-2000), economist român, profesor universitar, academician. Studiile liceale şi universitare (Academia de Înalte Studii Comerciale şi Industriale) la Bucureşti; în 1959 a devenit doctor în economie, iar în 1972 a obţinut titlul de doctor docent. A fost şef de lucrări (1949), conferenţiar (1949-1964) şi profesor (din 1965) la Academia de Studii Economice din Bucureşti, între 1954-1964 fiind şeful Catedrei de Istorie economică, iar între 1964 şi 1985 al Catedrei de Economie politică. Ca profesor universitar, în cele peste patru decenii de activitate în cadrul A.S.E. Bucureşti, academicianul N.N. Constantinescu a contribuit la formarea unei gândiri economice active a multor generaţii de economişti, unii dintre ei îndeplinind funcţii majore în sistemul economiei naţionale. A îndrumat cu multă generozitate zeci de doctoranzi, dând ţării doctori în ştiinţe economice de mare competenţă. Între 1957 şi 1967 a fost cercetător ştiinţific şi şeful secţiei de cercetări – Istorie economică şi Istoria gândirii economice – la Institutul de Cercetări Economice al Academiei. În 1974 a fost profesor invitat la Economic Development Institute al Băncii Mondiale (BIRD). **C.** a desfăşurat o intensă activitate ştiinţifică, îndeosebi în domenii precum istoria economică şi socială, istoria gândirii economice, teoria economică contemporană, economia protecţiei mediului ambiant, metodologia cercetării ştiinţifice economice, problemele economiei de piaţă etc. Totodată, s-a aplecat şi asupra vieţii şi activităţii unor înaintaşi (Virgil Madgearu, Victor Slăvescu, I.N. Angelescu). A fost director al colegiului de redacţie al revistei "Revue roumaine des sciences économiques ("Romanian Economic Review"). Personalitate de seamă a ştiinţelor economice contemporane, fondator şi preşedinte al Asociaţiei Generale a Economiştilor din România, preşedinte al Asociaţiei române de management ecologic şi dezvoltare durabilă, membru al "Board of Directors of European Coordination Centre for Research and Documentation in Social Sciences" din Viena, "fellow" la Economic Development Institute din Washington, membru corespondent al Academiei regale a doctorilor din Spania etc.; Doctor Honoris Causa al Universităţii din Craiova. Membru corespondent (1 mart. 1974) şi membru titular (22 ian. 1990) al Academiei Române; secretar general (2 febr. 1990-18 ian. 1994) al Academiei Române. Rezultatele cercetărilor sale s-au concretizat în peste 350 de lucrări şi studii, apărute sub semnătură proprie sau în colaborare, în ţară şi peste hotare. **Op.:** "Modurile de producţie precapitaliste" (1951); "Capitalul de împrumut şi creditul" (1953); "Capitalismul premonopolist în România" (1957); "Cu privire la problema revoluţiei industriale în România" (1957); "Din istoria formării şi dezvoltării clasei muncitoare în România până la primul război mondial" (1958); "Trăsături caracteristice ale dezvoltării economice a României la sfârşitul sec. XIX şi începutul sec. XX" (1970); "Economia protecţiei mediului natural" (1976); "Teoria valorii muncă şi lumea contemporană" (1984); "Metodă şi tehnică în ştiinţa economică" (1986); "Populaţia, istorie, economie" (1988); "Acumularea primitivă a capitalului în România" (1991); "Dileme ale tranziţiei la economia de piaţă" (1992); "Principiul ecologic în ştiinţa economiei" (1993) ş.a. **C.** a coordonat apariţia unor lucrări, în care a semnat şi în calitate de coautor ("Situaţia clasei muncitoare din România 1940-1944", 1966; "Consecinţele economice şi sociale ale cursei înarmărilor", 1982); "Învăţăminte ale tranziţiei economice în România" (1997); "Reformă şi redresare economică" (1998); "Probleme ale metodologiei de cercetare în ştiinţa economică" (1998); "Istoria gândirii economice româneşti" (1999); "Istoria economică a României", vol. 2 (coordonator şi coautor, 2000).

CONSTRÂNGERE BUGETARĂ, expresia condiționării alegerilor agenților economici de către resursele limitate. **C.b.** pune, practic, în evidență ceea ce poate efectiv să-și permită subiectul economic în raport cu mijloacele disponibile și cu prețurile practicate pe piață. **C.b.** este analizată cu ajutorul așa-numitei linii a bugetului. Linia bugetului reunește ansamblul combinațiilor de bunuri pe care le poate alege consumatorul sau producătorul în raport cu venitul său disponibil și cu prețurile. Ecuația liniei bugetului (numită și ecuația constrângerii bugetare) este:

$$T = x \cdot p_x + y \cdot p_y,$$

unde:

T – ansamblul resurselor disponibile;

x – cantitatea achiziționată dintr-un bun oarecare x (satisfactor sau prodfactor);

p_x – prețul bunului x;

p_y – prețul bunului y.

y – cantitatea achiziționată din bunul y;

Ecuația poate fi rescrisă și sub forma:

$$y = T/p_y - x \cdot p_x/p_y.$$

Relația de mai sus pune în evidență faptul că panta liniei bugetului este dată de raportul prețurilor celor două bunuri. Reprezentarea grafică a liniei bugetului este ca în figura ce urmează:

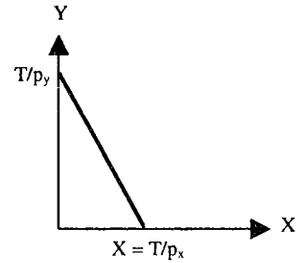

Linia bugetului mai este cunoscută și sub denumirea de linia posibilităților de achiziție a subiectului. Toate punctele de pe această linie exprimă consumul integral al bugetului. [S.C.M.]

CONSTRÂNGERI BUGETARE TARI, caracteristică a unui mediu competitiv, care constă în faptul că firmele își finanțează activitatea exclusiv pe baza resurselor generate de afacerile pe care le derulează. [D.C.]

CONSULTANȚĂ, activitate calificată de asistare managerială a factorilor responsabili, acordată, la cererea organizațiilor, de către profesioniști din afara lor. **C.** a proliferat pe măsura creșterii continue a complexității problemelor de management al firmelor. În general, recurgerea la servicii de **c.** are loc în următoarele situații: (a) firma se confruntă cu probleme a căror soluționare presupune un grad de expertiză ce depășește posibilitățile propriului ei personal; (b) este necesară utilizarea anumitor competențe speciale de management; (c) firma și conducătorii se află într-o situație de confuzie, dezorientare și dezarticulare. Întâmpină dificultăți majore în a-și reprezenta și explica situația sa actuală și evoluțiile anterioare, și de a-și fixa căile de urmat în viitor; (d) apariția unor crize sau probleme acute, care reclamă reacții urgente. Gama serviciilor de **c.** este foarte diversă: elaborarea de strategii, planuri de perspectivă și programe de acțiune, de studii de fezabilitate, acțiuni de dezvoltare a competențelor manageriale, avansarea de soluții și sisteme vizând dezvoltarea și schimbarea organizațională. În general, serviciile de **c.** îndeplinesc roluri specifice de analist și structurator de probleme și situații; proiectant de sisteme și soluții de intervenție managerială; supervizor tehnico-metodologic; instructor și consilier pentru conducători; facilitator de acțiuni și evaluator de performanțe. În exercitarea rolului lor, consultanții își asumă o responsabilitate strict profesională pentru pertinența soluțiilor propuse, a căror aplicare o pot supraveghea și facilita, fără însă a o putea impune sau dirija; numai managerii executivi sunt în măsură să-și însușească sau nu recomandările rezultate în urma acțiunilor de **c.** și tot ei poartă răspunderea integrală pentru modul lor de aplicare și rezultatele obținute. Pe plan mondial se manifestă o piață deosebit de dinamică a serviciilor de **c.**, fiind unele dintre cele mai costisitoare prestații; se mizează pe recuperarea cheltuielilor pentru **c.** prin ameliorarea substanțială a competitivității și rezultatelor lor economico-financiare. În contextul avansului actual către societatea informațională, se estimează că cel puțin 50% din volumul serviciilor de **c.** prestate pe plan european se referă la tehnologia informatică și aplicațiile ei. Activitatea de **c.** este instituționalizată prin existența de firme specializate (cabinete, centre, agenții, grupuri de **c.** etc.), precum și a unor grupări de astfel de firme în cadrul unor organizații de profil constituite la nivel național sau internațional. În țara noastră funcționează Asociația Consultanților în Management din România – AMCOR. [D.H.]

CONSUM, folosirea bunurilor corporale şi incorporale, folosire care antrenează pierderea imediată sau treptată a utilităţilor lor. **C.** poate fi final, în cazul satisfactorilor, şi **c.** intermediar, în cel al prodfactorilor. **C.** mai semnifică şi una din utilizările posibile ale venitului, când termenul de **c.** se identifică cu cel de cheltuieli de consum. **C.** este şi un act social, acesta reflectând obişnuinţe, situaţii, tradiţii, modă, sisteme de valori existente în timp şi spaţiu. [D.N.]

CONSUM AUTONOM, componentă a funcţiei consumului independentă de nivelul venitului, semnificaţia acesteia fiind legată de imposibilitatea amânării consumului, chiar şi în situaţia în care nivelul venitului va fi zero. Din punctul de vedere al analizei în termeni de echilibru static, valorile variabilelor endogene din cadrul ecuaţiilor simultane ale modelului supus condiţiilor de echilibru vor fi întotdeauna exprimate în raport de parametrii şi variabilele exogene. În raport de teoriile referitoare la consum aduse în discuţie, constantele parametrice care reprezintă **c.a.** pot avea diferite semnificaţii: consum realizat din economii sau necesitatea finanţării prezente a consumului, influenţa averii asupra consumului de-a lungul vieţii, influenţa venitului viitor aşteptat asupra consumului prezent ş.a.m.d. (v. ipoteza ciclului de viaţă al consumului). [G.T.]

CONSUM FINAL, folosirea unui bun care nu participă la crearea altor bunuri. A mânca o pâine, a folosi un frigider în gospodărie, a bea un pahar de vin, a asculta un concert rock etc. constituie acte de consum final. Dacă se foloseşte un autoturism pentru distracţie, în scopul de a obţine o plăcere, aceasta reprezintă un act de consum final. Mărimea **c.f.** reprezintă valoarea bunurilor economice utilizate pentru satisfacerea directă a nevoilor umane, individuale şi colective. În cadrul **c.f.** se include consumul final al gospodăriilor populaţiei şi consumul final al administraţiei publice şi private. **C.f.** de bunuri create de administraţii publice şi private, care nu formează obiectul vânzării-cumpărării pe piaţă, este comensurat valoric prin costurile acestor bunuri. [P.C.]

CONSUM INTERMEDIAR, consum de bunuri economice, cu excepţia capitalului fix, pentru a produce alte bunuri. Determinarea **c.i.** este importantă pentru calculul indicatorilor macroeconomici în vederea evitării înregistrărilor repetate. [P.C.]

CONSUM INTRARAMURI, termen utilizat în contabilitatea naţională, prin care se exprimă partea din producţie proprie consumată de o ramură, sector sau agent economic (v. Consum intermediar, Tabloul input-output). [S.C.]

CONSUM PRIVAT, folosirea, utilizarea de bunuri finale de către persoane fizice sau juridice private, pentru activităţi necomerciale. [P.C.]

Consum productiv (v. PROCES DE PRODUCŢIE)

CONSUM PUBLIC, folosirea, utilizarea bunurilor finale de către administraţiile publice centrale şi locale, pentru a realiza activităţi cu caracter necomercial. Mărimea **c.p.** este diferită de la o perioadă la alta şi de la ţară la ţară. Reprezintă o componentă importantă a cheltuielilor publice. [C.D.]

CONSUMATOR, agent economic care foloseşte un bun corporal sau un serviciu pentru a-şi satisface o trebuinţă finală. Consumatorul nu se confundă cu cumpărătorul, ca, de pildă, în cazul autoconsumului unde nu există cumpărare sau în cel al cazului cumpărăturilor unei persoane pentru consumul altora. Consumatorul nu se confundă nici cu purtătorul cererii, deşi în teoria alegerii consumatorului, aceste două noţiuni se pot confunda. Agentul economic care reprezintă cererea, formulează doar o intenţie de a cumpăra; el este un consumator virtual, în opoziţie cu consumatorul real care a efectuat deja cheltuirea venitului său pentru consum. Agentul care este purtătorul cererii îşi face calculele pe baza preţului, consumatorul execută cheltuielile pe baza venitului său (v. Comportamentul consumatorului). [T.C.G.]

CONT BANCAR, (1) Cont deschis de către bănci întreprinderilor, administraţiilor, populaţiei etc., în care sunt înscrise disponibilităţile băneşti ale acestora, ce se păstrează la bănci, precum şi operaţiunile de încasări şi plăţi – în numerar sau prin decontare – ce au loc în cadrul relaţiilor economice. (2) Cont deschis la bănci agenţilor economici, atunci când li se acordă credite (împrumuturi) necesare activităţii lor. Contul bancar este un instrument de evidenţă şi control, gestionat de bănci. Ele au posibilitatea să cunoască

în orice moment situaţia clienţilor lor, felul în care aceştia încasează sau plătesc diferite sume, în care se rambursează creditele şi cum se folosesc mijloacele băneşti. În cazul depozitelor, băncile plătesc dobândă, iar atunci când acordă credite, ele încasează dobândă. [E.C.]

CONTABILITATE, domeniu şi instrument de cunoaştere a realităţii economice, referitoare la resursele economice separate patrimonial. **C.** este apreciată ca fiind, concomitent, o tehnică, o ştiinţă şi un limbaj economic. Ipostaza de **tehnică** este cel mai adesea invocată în lucrările de specialitate. **C.** este o tehnică de ordin cantitativ, de colectare, prelucrare şi analiză a informaţiilor privind fluxurile economice din activitatea unei întreprinderi. **C.** înregistrează şi sistematizează, într-un mod semnificativ, fluxurile economice în expresie monetară, întocmeşte documentele contabile de sinteză şi interpretează rezultatele şi evoluţia situaţiei financiare a întreprinderii. Asemenea aspecte presupun o temeinică pregătire şi chiar un anumit har. Unii autori califică domeniul contabil ca **ştiinţa** conceperii şi interconectării conturilor, urmărind formularea şi utilizarea unei teorii contabile universale. Cel mai adesea, specialiştii ataşează **c.** cinci paradigme fundamentale: abordarea inductivă, abordarea deductivă, abordarea predictivă, abordarea psihologică şi teoria economică a informaţiei. **C.** poate fi acceptată şi ca **limbaj economic** specific, ce presupune o sintaxă, o semantică şi o practică a utilizării sistemului de semne. Toate acestea conduc la aprecierea **c.** ca un important model de joc economico-social, având ca principali operatori: utilizatorii de informaţii – contabilii, producătorii de conturi, controlorii calităţii informaţiilor; normalizatorii de reguli contabile. **C.** cunoaşte în prezent tendinţe semnificative, cum ar fi: mutarea centrului de greutate de la o informaţie istorică la o informaţie previzională; deplasarea de la un interes pentru informaţiile construite, pe bază de convenţii, la unul pentru informaţiile care reflectă realitatea exprimată mai mult sau mai puţin în fluxuri de trezorerie; integrarea prelucrării informaţiilor contabile în sisteme informatice performante etc. [v. Ştiinţa economică, Metodă (cercetare) de analiză economică]. [C.D.]

CONTABILITATE DE GESTIUNE, ramură a contabilităţii care are ca obiect evidenţa, calculul, analiza şi controlul costurilor şi rezultatelor analitice prin prisma specificităţii componentelor entităţii economice (secţii, ateliere, activităţi etc.) consumatoare de resurse şi producătoare de efecte economice utile. Scopul şi obiectul de studiu al **c.** de **g.** se identifică cu gestiunea analitică a stocurilor, calcularea costurilor produselor, serviciilor, activităţilor şi funcţiilor, determinarea rezultatelor analitice prin compararea costurilor bunurilor respective cu preţul lor de vânzare şi previziunea cheltuielilor şi veniturilor prin întocmirea bugetelor interne. **C.** de **g.** nu este organizată pe bază de norme unitare şi obligatorii la nivel naţional, dar întreprinderile elaborează şi aplică proceduri foarte stricte şi detaliate privind organizarea şi respectarea ei. În organizarea dual a contabilităţii există două componente ale sistemului informaţional contabil: contabilitate financiară (generală) considerată "faţa externă" a întreprinderii şi contabilitatea de gestiune (internă, managerială, de exploatare, analitică) considerată "faţa internă" a întreprinderii (v. Contabilitate, Contabilitate financiară) [C.D.].

CONTABILITATE FINANCIARĂ, ramură a contabilităţii care asigură obţinerea informaţiilor privind gestionarea patrimoniului, necesare factorilor interni de decizie ai entităţii economice, precum şi informaţiile privind rezultatele financiare necesare utilizatorilor externi (exogeni), inclusiv statului. **C.f.** (generală) înregistrează sistematic structurile patrimoniului existent sub dublu aspect, provenienţă şi destinaţie, pe de o parte, şi tranzacţiile întreprinderii cu mediul exterior, pe de altă parte, urmărind sinteza informaţiilor în cadrul situaţiilor financiare (documente de sinteză) pentru prezentarea stării patrimoniale şi financiare, ca şi a rezultatelor economice; ea prezintă informaţii sintetice, cu caracter retrospectiv, fiind organizată pe bază de norme unitare şi obligatorii. Funcţiile **c.f.** constau în: **înregistrarea** exhaustivă a tranzacţiilor întreprinderii în vederea determinării periodice a situaţiei patrimoniale şi financiare; **comunicarea** financiară externă cu alte entităţi economice; **asigurarea** instrumentelor de verificare şi probă, având în vedere raţiuni fiscale şi juridice; **furnizarea** de informaţii necesare realizării sintezelor macroeconomice; **satisfacerea** cerinţelor informaţionale ale analizei financiare. **C.f.** are anumite limite care determină corelarea ei cu alte forme ale contabilităţii, în scopul

asigurării informațiilor complete pentru evaluarea corectă a rezultatelor economice și previzionarea științifică a activității viitoare (v. Contabilitate, Contabilitate de gestiune). [C.D.].

CONTABILITATE NAȚIONALĂ (Sistemul Conturilor Naționale), metodă de evidență și analiză macroeconomică utilizată în statistica majorității țărilor lumii, cu deosebire a celor cu economie de piață, precum și în calculele și analizele efectuate de organismele internaționale (ONU, OCDE). **C.n.** oferă o reprezentare cantitativă, agregată, coerentă și completă a realității economice, în timpul unei perioade de timp sau la un moment dat. În vederea reprezentării cantitative, sintetice, agregate și clare a realității economice, **c.n.** ordonează, sistematizează și sintetizează fluxurile în economie după criterii riguroase, în cadrul unor tabele ce formează un sistem de conturi ale economiei naționale. În cadrul **c.n.** se evidențiază și se analizează activitatea care produce bunuri economice (materiale și servicii) ce fac obiectul tranzacțiilor de piață, precum și cea prestatoare de servicii nemarfare, inclusiv acelea legate de asigurarea ordinii și securității sociale. Din punctul de vedere al **spațiului**, conturile naționale se elaborează în profil național, plurinațional (pentru CEE) și regional (pentru țări cu dimensiuni mari și cu economie complexă). În ceea ce privește caracteristica **timp**, conturile sunt elaborate trimestrial, anual, pe mai mulți ani sau la un moment dat. **C.n.** permite urmărirea proceselor legate de **producția** de bunuri economice, **formarea** și **repartiția veniturilor** în societate, **consumul** (utilizarea veniturilor pentru consum) și **acumularea** de bunuri economice (utilizarea veniturilor pentru creșterea patrimoniului tehnico-material) ce au loc în cadrul și între subiectele economice (întrep. private și publice, instituții publice, gospodării ale populației). Pentru exprimarea activității desfășurate de agenții economici pe ansamblul economiei naționale, **c.n.** folosește principiul contabil al dublei înregistrări, conturile înregistrând, pe de o parte, resursele în mod convențional în dreapta, iar pe de altă parte, utilizarea acestora, în stânga. În cadrul **c.n.**, agenții economici (subiectele economice) se grupează după criterii riguroase, pe categorii instituționale, iar operațiunile desfășurate de aceștia pe tipuri de operațiuni, cu obiecte materiale, servicii și valori financiare. Activitățile economice în cadrul **c.n.** se împart în patru grupe fundamentale: cele care creează venituri prin producerea de bunuri economice, care satisfac direct sau indirect trebuințele economice; cele care folosesc veniturile pentru consum; cele care folosesc veniturile pentru creșterea patrimoniului (acumulare) și cele care sunt legate de acordarea, respectiv angajarea de credite. Agenții economici se agregă pe ramuri în vederea analizei relațiilor tehnico-economice și alcătuirii tabelului intrări-ieșiri și pe sectoare – cu scopul analizei fluxurilor de venituri și cheltuieli –, sectorul firme, sectorul gospodării, sectorul public și sectorul străinătate. Datele oferite de **c.n.** permit cunoașterea și caracterizarea unor variabile economice importante, cum sunt: produsul intern, produsul național, venitul național, consumul final, formarea capitalului, veniturile personale și disponibile ale populației, exportul, importul, investițiile etc. Evidențierea circuitului fluxurilor în **c.n.** presupune definirea și delimitarea activităților economice, subiectelor economice, obiectelor activității economice, tranzacțiilor, evaluării, dotării și localizării acestora. În **c.n.**, circuitul economic este prezentat prin intermediul conturilor pentru activitatea subiectelor economice, sectoarelor instituționalizate și ramurilor și pentru ansamblul economiei naționale. 1. Conturile de activitate ale subiectelor economice se împart în: contul de producție, contul de venituri și cheltuieli, contul de modificare a patrimoniului și contul de finanțare. 2. Informațiile din conturile alcătuite de subiectele economice pot fi agregate pe sectoare economice – **conturi ale sectorului firme, ale sectorului public** (guvernamental) și ale **gospodăriilor private** –, și pe ramuri de activitate. La agregarea informațiilor din conturile alcătuite de subiectele economice pe sectoare sau genuri de activitate se ține seama de necesitatea de a elimina consumul intermediar, adică livrările de bunuri între subiectele economice care sunt încadrate în același sector. 3. În vederea calculării indicatorilor sintetici, analizei formării, mișcării, repartiției și utilizării veniturilor, interdependențelor din economia națională, cunoașterii stării economiei, a stabilității prețurilor, gradului de ocupare a forței de muncă etc., **c.n.** alcătuiește **conturile macroeconomice**. Pentru aceasta, **c.n.** folosește un sistem propriu de principii, concepte fundamentale legate de activitatea de producție, producția intermediară și finală, consumul final, investiții și amortizări, "intern" și "național", evaluarea tranzacțiilor. Conturile macroeconomice se

obțin pe baza unor multiple agregări și sintetizări ale informațiilor din conturile pe subiecte economice, sectoare economice și ramuri de activitate, cu respectarea principiilor și conceptelor fundamentale ale **c.n.** În categoria conturilor macroeconomice, în raport de folosirea informațiilor, deosebim: a) conturi naționale care stau la baza calculării unor indicatori sintetici ai producției de bunuri, și anume, contul sintetic de bunuri și contul de producție; b) conturi naționale care stau la baza calculării indicatorilor ce permit analiza formării veniturilor, repartiției și utilizării acestora, și anume, contul de creare a veniturilor, contul de repartiție a veniturilor, contul de redistribuire a veniturilor și contul de utilizare a veniturilor; c) conturi naționale care stau la baza indicatorilor și analizei patrimoniului, și anume contul de modificare a patrimoniului și contul de finanțare a modificării patrimoniului; d) conturi care stau la baza analizei tranzacțiilor cu străinătatea sub forma unui cont de bază numit **contul restul lumii sau străinătatea**. [P.C.]

CONTINGENTARE, limitare a importurilor și/sau exporturilor la un plafon maxim denumit contingent; măsură de politică comercială protecționistă, utilizată de unele state ale lumii, pentru a asigura o protecție sporită unor sectoare de mare importanță, prin frânarea concurenței agenților economici străini și creșterea forței concurențiale a agenților economici naționali. [H.C.]

CONTRACT COLECTIV (de muncă), acord de voință (convenție) între patroni și salariați prin care se stabilesc efecte juridice, în limitele prevăzute de lege, cu privire la condițiile de muncă, salarizare, ca și alte drepturi și obligații care decurg din raporturile de muncă. **C.c.** se încheie (și semnează) de una sau mai multe organizații sindicale reprezentative ale salariaților, pe de o parte, de una sau mai multe organizații reprezentative ale patronatului, ori de unul sau mai mulți patroni luați individual, pe de altă parte. **C.c.** poate fi desfăcut numai în condițiile legii și numai pentru cazurile strict prevăzute de legi. În general, **c.c.** conține prevederi în legătură cu: condițiile de muncă propriu-zise (concedii plătite și ore suplimentare, muncă în schimburi, munca de noapte, munca în zile de sărbătoare etc.); condițiile generale de salarizare (salariul minim, salariul lunar sau orar, regimul orelor suplimentare, sporul de vechime etc.), avantajele sociale (pensionare, asigurări pentru cazuri de boală, asigurări de șomaj, alocații suplimentare familiale ș.a.); condițiile de promovare; procedurile convenționale de arbitraj în cazul conflictelor de muncă. **C.c.** poate fi încheiat la nivel de unitate economică, de ramură sau să se extindă la mai multe ramuri de activitate. El poate fi aplicat pe plan local, regional sau național. **C.c.** constituie o parte a legislației muncii. [N.D.]

CONTRACT ECONOMIC, act juridic civil care constă în acordul de voințe încheiat între doi sau mai mulți agenți economici, în scopul de a crea, modifica sau stinge raporturi juridice. **C.e.** are o importanță covârșitoare în economia de piață reprezentând o condiție sine-qua-non a funcționării normale a acesteia. **C.e.** are ca obiect de reglementare instrumentele juridice prin intermediul cărora se realizează, de regulă, circulația bunurilor (de exemplu, vânzarea-cumpărarea, schimbul, împrumutarea), folosința și conservarea lor (de exemplu, locațiunea, depozitul) ori crearea de valori (de exemplu, antrepriza). În sens larg – ca și atunci când nu se face o mențiune expresă – **c.e.** cuprind atât contractele **civile** (contractul de vânzare-cumpărare, contractul de schimb, contractul de locațiune, contractul de antrepriză, contractul de **mandat**, contractul de depozit, contractul de societate civilă, contractul de tranzacție și împrumutul de folosință și consumație), cât și contractele **comerciale** (contractul de vânzare-cumpărare comercială, contractul de mandat comercial, contractul de comision, contractul de consignație, contractul de report, contractul de cont curent și contractul de gaj comercial). (v. Arendare, Locație de gestiune). [N.D.]

CONTRACȚIA CERERII, reducerea cantității cerute dintr-un anumit bun ca urmare a creșterii prețului unitar, ceilalți factori rămânând neschimbați (v. Cerere, Curba cererii). [G.C.]

Contracția ofertei (v. LEGEA GENERALĂ A OFERTEI)

CONTRADICȚIE ECONOMICĂ, legătura, unitatea, coexistența și lupta proprietăților, laturilor și tendințelor contrare, proprii esenței oricărui fenomen sau proces economic. **C.e.** exprimă o relație dedublată în interiorul întregului: unitatea contrariilor și lupta dintre ele. **C.e.** sunt obiectiv prezente în toate fenomenele, procesele și raporturile economice, având un caracter general. În dezvoltarea lor, contra-

dicțiile parcurg mai multe trepte, începând cu deosebirea și terminând cu conflictul. **C.e.** sunt contradicții ale praxis-ului, se deosebesc unele de altele prin caracterul lor, prin specificul laturilor, momentelor, tendințelor contradictorii, ca și prin condițiile în care se desfășoară "lupta dintre ele". Caracterul extrem de complex al vieții economice, al fenomenelor, proceselor și relațiilor sale duce la existența unui număr însemnat de **c.e.** Acestea pot fi: interne și externe. **C.e. internă** exprimă interacțiunea dintre laturile contrarii interioare ale fenomenelor, proceselor și relațiilor economice, "luptei din interiorul aceleiași "esențe". **C.e.** interne sunt izvorul automișcării și al dezvoltării. **C.e. externă** reprezintă interacțiunea dintre fenomene, procese și raporturi economice diferite care apar în calitate de contrarii, este o contradicție dintre esențe diferite. **C.e.** externe pot să influențeze activ dezvoltarea vieții economico-sociale, accelerând-o sau, dimpotrivă, încetinind-o. În teoria marxistă, având în vedere forma lor de manifestare, **c.e.** pot fi antagoniste și neantagoniste. [A.C.]

CONTRAPARTIDĂ, operațiune comercială în cadrul căreia exportatorul acceptă ca plata pentru livrările de mărfuri și prestările de servicii să se facă în întregime sau parțial prin produse sau servicii care provin din țara importatorului. Operațiunile în **c.** includ un set paralel de obligații stipulate în unul sau mai multe contracte de vânzare-cumpărare, legate între ele. Operațiunile în **c.** urmăresc egalizarea sau echilibrarea cel puțin parțială a cheltuielilor în valute străine efectuate de parteneri. **C.** este un aranjament determinat de mai mulți factori esențiali, și anume: gama, natura și calitatea mărfurilor acceptate ca livrări; firmele sau întreprinderile ce pot furniza produsele sau presta serviciile în **c.**; nivelul obligațiilor de preluare în **c.**; prețurile de vânzare a produselor sau serviciilor acceptate pentru prelucrări în **c.**, precum și modalitățile de stabilire a acestora; durata "perioadei de angajament"; penalitățile prevăzute pentru neexecutarea sau executarea cu întârziere a obligațiilor contractuale etc. [A.I.]

CONTROL AL PIEȚEI, activitate prin care se verifică respectarea normelor și reglementărilor legale privind tranzacțiile de schimb, calitatea bunurilor, condițiile de igienă în care are loc desfacerea mărfurilor, comportamentul vânzătorilor. **C.p.** se exercită de către organisme speciale ale statului și urmărește protejarea consumatorului, combaterea comerțului ilicit, a speculei și falsificării de bunuri supuse vânzării, promovarea relațiilor de piață civilizate, cunoașterea prețurilor, a relației dintre cerere și ofertă etc. [E.C.]

CONTROL AL PREȚURILOR ȘI SALARIILOR, metodă de implicare a statului în economie, prin care se urmărește controlul inflației, acționându-se asupra nivelului și corelațiilor prețuri-salarii. **C.p.** și **s.** se concretizează în măsuri prin care sunt autorizate doar urcări limitate ale prețurilor pe ansamblul lor sau numai pentru unele prețuri. În unele perioade și pentru anumite bunuri se pot stabili niveluri minime sau maxime ale prețurilor. Controlul salariilor se manifestă prin măsuri care restricționează veniturile, uneori permițându-se doar creșteri în limite convenite ale salariilor, având loc chiar "înghețarea" acestora. Blocajul prețurilor și al salariului însă constituie o măsură extremă de control, menită în special să oprească accentuarea violentă a inflației. **C.p.** și **s.** este necesar, însă acesta nu trebuie să ducă la dificultăți privind veniturile întreprinderilor și posibilitatea lor de autofinanțare. [E.C.]

CONTROL BUGETAR, componentă a politicii bugetare prin care se asigură cunoașterea realității privind încasările și cheltuielile publice, se verifică modul în care se aplică legea bugetului și alte reglementări, se descoperă noi rezerve de venituri, se previn sau se înlătură greșeli sau nereguli, se contribuie la întărirea răspunderii, disciplinei financiare și gestiunii economice. **C.b.** se efectuează de către compartimente financiar-contabile specializate. [E.C.]

CONTROL CONTABIL, acțiune complexă prin care se verifică înregistrările în conturile contabile și datele pe care acestea le conțin, modul în care documentele contabile reflectă faptele sau operațiunile economice și financiare, se controlează legalitatea și eficiența operațiilor și activității economico-financiare. **C.c.** servește gestionării rationale a resurselor, conducerii economice, care necesită informare și cunoaștere. **C.c.** se efectuează cu ajutorul mijloacelor contabilității: înregistrările contabile, conturi, balanțe de control contabil, bilanțul și anexele lui, situații contabile, corelații bilanțiere etc. (v. Contabilitate, Control financiar de gestiune). [E.C.]

CONTROL FINANCIAR DE GESTIUNE, formă a controlului propriu, prin care se urmăreşte respectarea normelor şi dispoziţiilor legale privind gestionarea mijloacelor materiale şi băneşti, aflate în patrimoniul public pe baza documentelor înregistrate în evidenţa tehnică-operativă şi contabilă; el verifică modul în care se asigură integritatea patrimoniului propriu, păstrarea, utilizarea şi paza bunurilor de orice fel, efectuarea încasărilor şi plăţilor, în lei şi în valută, întocmirea şi circulaţia documentelor primare şi de evidenţă tehnică-operativă şi contabilă. **C.f. de g.** se execută cel puţin o dată pe an, la ministere, departamente, alte administraţii de stat, centrale şi locale, la nivelul regiilor autonome. [E.C.]

Contul de modificare a patrimoniului (v. CONTURI ALE ACTIVITĂŢII AGENŢILOR ECONOMICI)

Contul de producţie (v. CONTURI ALE ACTIVITĂŢII AGENŢILOR ECONOMICI)

Contul de venituri (v. CONTURI ALE ACTIVITĂŢII AGENŢILOR ECONOMICI)

CONTURI ALE ACTIVITĂŢII AGENŢILOR ECONOMICI. Conturi de centralizare statistică la nivel naţional a informaţiilor privind tranzacţiile efectuate de agenţii economici în decursul unei perioade de timp. **C.a.a.e.** sunt o componentă a **contabilităţii naţionale**. În această categorie sunt cuprinse următoarele conturi:

1. **Contul de producţie,** se alcătuieşte la nivelul unei firme şi al unei instituţii publice. Întrucât agentul economic gospodăria populaţiei nu este considerat producător de bunuri, nu întocmeşte cont de producţie.

a) **Contul de producţie al unei firme** are următoarea alcătuire:

Utilizări	Resurse
1. Consumul intermediar 2. Consumul de capital fix (amortizare) 3. Remunerarea muncii: salarii, impozitul pe salarii şi contribuţii la asigurări sociale 4. Impozite indirecte nete 5. Dobânzi şi rente 6. Profit	1. Vânzări către alţi agenţi economici 2. Modificarea stocurilor de materiale din producţie proprie 3. Bunuri durabile (de capital) din producţie proprie

Suma elementelor din partea dreaptă (1 + 2 + 3) formează valoarea brută a bunurilor materiale şi serviciilor produse de o firmă în perioada la care se referă contul. Suma primelor 3 elemente din partea stângă (1 + 2 + 3) formează costul producţiei la care, prin adăugarea elementelor (4 + 5 + 6), se obţine valoarea adăugată brută. Pe baza datelor din acest cont se calculează o serie de indicatori care se folosesc pentru aprecierea activităţii firmei, şi anume: valoarea adăugată brută (VAB), valoarea adăugată netă (VAN), excedentul brut de exploatare (EBE), excedentul net de exploatare (ENE).

b) **Contul de producţie** al unei instituţii publice evidenţiază în partea dreaptă vânzările de servicii publice şi bunurile publice folosite gratuit (transferurile unilaterale către gospodării private şi firme) care împreună alcătuiesc valoarea producţiei de servicii publice, iar în partea stângă costul producerii acestor servicii publice, format din producţia intermediară, amortizarea capitalului fix din instituţia publică, remunerarea salariaţilor şi renta plătită pentru folosirea altor factori de producţie.

2. **Contul de venituri** evidenţiază veniturile obţinute la nivelul unui agent economic şi domeniile de distribuire a acestora, într-o anumită perioadă de timp.

a) **Contul de venituri al unei firme** se prezintă astfel:

Utilizări	Resurse
1. Profituri distribuite 2. Impozite directe pe venituri 3. Transferuri către alţi agenţi economici 4. Venitul disponibil (Economii)	1. Profituri din producţia curentă 2. Venituri din patrimoniu 3. Transferuri curente de la alţi agenţi economici

Diferenţa dintre partea dreaptă a contului, veniturile totale ale firmei înainte de impozitare (1 + 2 + 3) şi suma primelor trei elemente din partea stângă (1 + 2 + 3) reprezintă venitul disponibil al firmei sau economiile.

b) **Contul de venituri al unei gospodării private** are următoarea structură:

Utilizări	Resurse
1. Impozite directe, contribuţii sociale şi alte transferuri curente plătite 2. Consum 3. Economii	1. Venituri din muncă şi din patrimoniu 2. Transferuri curente primite

Dacă din partea dreaptă a contului, veniturile totale ale gospodăriei private (1 + 2) se scad elementele de la punctul 1, din partea stângă, rezultă venitul disponibil al acestui agent economic (2 + 3), folosit pentru consumul privat, iar diferența ce rămâne o reprezintă economiile.

3. **Contul de modificare a patrimoniului** (de acumulare), înregistrează sursele care pot fi utilizate pentru modificarea patrimoniului la nivelul unui agent economic, într-o anumită perioadă de timp.

a) **Contul de modificare a patrimoniului** unei firme are următoarea componență:

Utilizări	Resurse
1. Cumpărările de bunuri capitale	1. Economia brută: – Amortizarea – Economia netă
2. Bunuri capitale din producție proprie	2. Transferuri de patrimoniu de la alți agenți economici
3. Modificarea stocurilor (investiții în stocuri)	
4. Transferuri de patrimoniu către alți agenți economici	
5. Soldul finanțării	

Dacă din partea dreaptă a contului (1 + 2), intitulată sursele de modificare a patrimoniului sau mijloacele de finanțare, se scad elementele din partea stângă (1 + 2 + 3 + 4), intitulate modificările intervenite în patrimoniul material al firmei, se obține soldul finanțării (5), care poate fi sub formă de excedent sau deficit.

b) **Contul de modificare a patrimoniului unei gospodării private** se prezintă astfel:

Utilizări	Resurse
1. Transferuri de patrimoniu efectuate către alți agenți economici	1. Economii
2. Soldul finanțării (excedent sau deficit)	2. Transferuri de patrimoniu primite

Soldul acestui cont se formează prin diferența dintre suma elementelor din partea dreaptă (1 + 2) și elementul 1 din partea stângă și se numește **soldul finanțării** și evidențiază creșterea sau scăderea patrimoniului gospodăriei private.

c) **Contul de modificare a patrimoniului unei instituții publice** se prezintă astfel:

Utilizări	Resurse
1. Transferuri de patrimoniu către alți agenți economici.	1. Economii
2. Investiții capitale brute	2. Amortizare
3. Soldul finanțării	3. Transferuri de patrimoniu de la alți agenți economici

Prin scăderea din partea dreaptă a contului – sursele finanțării – (1 + 2 + 3) a elementelor (1 + 2) din partea stângă se obține soldul finanțării pentru o instituție publică.

4. **Contul de finanțare**, evidențiază modificările intervenite în relațiile de credit, în nivelul creanțelor și angajamentelor, la nivelul unui agent economic, într-o perioadă de timp.

a) **Contul de finanțare a unei firme** are următoarea structură:

Utilizări	Resurse
1. Modificări în nivelul creanțelor	1. Modificări în nivelul angajamentelor. 2. Soldul finanțării (excedent sau deficit)

b) **Contul de finanțare a unei gospodării private și a unei instituții publice** are aceeași construcție cu cel al unei firme.

CONTURI ALE SECTOARELOR ECONOMICE, componentă a **contabilității naționale** care înregistrează, prin agregare, informații din conturile agenților economici. Prin încadrarea agenților lor economici și pe ramuri de activitate – cu ajutorul unor criterii riguroase – informațiile din aceste conturi pot fi agregate și pe ramuri de activitate. În această categorie sunt incluse următoarele categorii de conturi:

1. Conturi naționale de producție ale sectoarelor.

a) **Contul de producție al sectorului firme** cuprinde agregarea tuturor tranzacțiilor legate de activitatea de producție a firmelor, evidențiate în contul de producție al fiecărei firme. Structura acestui cont este următoarea:

Utilizări	Resurse
1. Cheltuieli pentru bunuri intermediare şi de investiţii din import 2. Amortizarea 3. Impozite indirecte nete 4. Valoarea adăugată netă, la preţul factorilor: - remunerarea muncii; - dobânzi şi rente; - profitul din activitatea de producţie	1. Încasări din vânzarea bunurilor către alte sectoare: - bunuri de consum către gospodării; - vânzări de producţie intermediară către sectorul public; - vânzări prin export. 2. Investiţii brute (inclusiv importurile) - investiţii brute în bunuri de capital; - investiţii brute în stocuri

Pe baza informaţiilor cuprinse în acest cont se calculează indicatorii, valoarea adăugată brută la preţurile factorilor (VAB pf) şi valoarea adăugată netă, la preţurile pieţei (VAN pp) – la nivelul sectorului firme.

b) **Contul de producţie al sectorului public** evidenţiază, în partea dreaptă, valoarea producţiei sectorului public – formată din bunurile publice livrate gratuit pentru consumul public şi vânzările de bunuri publice, iar în partea stângă, contul producţiei – format din consumul intermediar, amortizarea şi valoarea adăugată netă (remunerarea muncii şi renta). Întrucât sectorul gospodării private nu este considerat ca producător, nu se alcătuieşte un cont de producţie pentru acest sector economic.

2. **Conturi de venituri ale sectoarelor**, cu următoarele componente:

a) **Contul de venituri al sectorului firme**, cu următoarea configuraţie:

Utilizări	Resurse
1. Impozite directe 2. Profituri distribuite 3. Transferuri curente către alte sectoare economice 4. Venitul disponibil (Economii)	1. Profituri din activitatea de producţie şi patrimoniu 2. Transferuri curente primite de la alte sectoare economice

Dacă din suma elementelor din partea dreaptă a contului (1 + 2), care formează veniturile brute ale sectorului firme se scade suma elementelor din partea stângă (1 + 2 + 3) rezultă **venitul disponibil** (economiile) – (4), adică soldul contului).

b) **Contul de venituri al sectorului gospodării private**, cu următoarea configuraţie:

Utilizări	Resurse
1. Impozite directe 2. Transferuri plătite 3. Cheltuieli pentru consum 4. Economii	1. Venituri din muncă şi patrimoniu 2. Venituri din transferurile primite

Dacă din suma elementelor cuprinse în partea dreaptă (1 + 2), numită veniturile totale brute, se scad elementele (1 + 2) din partea stângă a contului se obţine **venitul disponibil** al sectorului gospodării private (3 + 4) care se foloseşte pentru consumul acestui sector (3), partea ce rămâne se numeşte economie (4).

c) **Contul de venituri al sectorului public**, cu următoarea structură:

Utilizări	Resurse
1. Transferuri curente către: - gospodării private; - firme; - străinătate	1. Impozite directe şi indirecte
2. Consumul statului	2. Veniturile din patrimoniu şi participarea la activitatea economică
3. Economii	3. Transferuri curente primite

Dacă din suma elementelor din partea dreaptă a contului (1 + 2 + 3) se scade suma elementelor (1 + 2), din partea stângă rezultă economiile sectorului public.

3. **Conturile de modificare a patrimoniului sectoarelor**, cu următoarele componente:

a) **Contul de modificare a patrimoniului sectorului firme**, cu următoarea structură:

Utilizări	Resurse
1. Investiţii brute în bunuri capitale	1. Economii
2. Investiţii în stocuri	2. Amortizarea
3. Transferuri de patrimoniu către alte sectoare	3. Transferuri de patrimoniu primite
4. Soldul finanţării	

Diferenţa dintre suma elementelor din partea dreaptă a contului (1 + 2 + 3) şi suma primelor trei elemente din partea stângă (1 + 2 + 3) reprezintă soldul finanţării.

b) **Contul de modificare a patrimoniului sectorului public** are aceeaşi structură ca şi cea de la contul respectiv, dar la nivelul instituţiei publice.
c) **Contul de modificare a patrimoniului sectorului gospodării private** are acelaşi conţinut cu contul similar al unei gospodării private. [P.C.].

Conturi de finanţare (v. CONTURI ALE ACTIVITĂŢII AGENŢILOR ECONOMICI)

Conturi de modificare a patrimoniului sectoarelor (v. CONTURI)

Conturi de venituri ale sectoarelor (v. CONTURI ALE SECTOARELOR ECONOMICE)

CONTURI MACROECONOMICE, componentă a **contabilităţii naţionale** constituind un sistem de conturi ce se află la baza calculării indicatorilor sintetici şi a analizelor macroeconomice. În categoria conturilor macroeconomice se includ următoarele grupe:
1. **Conturi naţionale** care se află la baza calculării indicatorilor sintetici ai producţiei de bunuri, cu următoarele subdiviziuni:
a) **Contul sintetic de bunuri**, cont naţional ce evidenţiază, pe de o parte, volumul şi provenienţa bunurilor naţionale şi serviciilor pe sectoare şi ramuri de activitate în calitate de resurse, iar pe de altă parte, utilizarea acestora în scopuri productive, pentru consum şi dezvoltare, de asemenea pe sectoare şi ramuri de activitate. Construcţia contului se realizează după conceptul "intern". Structura acestui cont este următoarea:

Utilizări	Resurse
1. Valoarea producţiei (pe ramuri şi sectoare)	1. Consum intermediar (pe ramuri şi sectoare economice)
2. Import	2. Consum final
3. Impozite nete pe produse şi pe import:	3. Investiţii brute
Producţia totală de bunuri economice	= Utilizarea totală a bunurilor economice

Acest cont se corelează cu tabelul input-output, care prezintă detaliat, pe ramuri şi subramuri, producţia de bunuri şi utilizarea acestuia.
b) **Contul de producţie** (C.P.), cont macroeconomic ce se construieşte la nivelul sectoarelor şi în ansamblul economiei naţionale, ce sintetizează tranzacţiile ce caracterizează activitatea de producţie a agenţilor economici interni.

1. Producţia intermediară pe sectoare – (CI)	1. Valoarea producţiei – pe sectoare – (PB)
2. Valoarea adăugată brută pe sectoare (VAB p.p)	
3. Produsul intern brut pe economia naţională P.I.B. pp.	

Soldul **C.P.** este VAB pp. la nivelul unui sector, calculată:
VAB pp = PB – CI – sectoare economice sau produsul intern brut, calculat: PIB pp = PB – CI (pe ansamblul economiei naţionale)
2. **Conturi naţionale**, care se află la baza calculării indicatorilor necesari analizei formării veniturilor, repartiţiei şi utilizării acestora, cu următoarele subdiviziuni:
a) **Contul de creare a veniturilor**, (C.C.V.), cont macroeconomic ce evidenţiază pentru fiecare sector economic şi pe ansamblul economiei naţionale formarea veniturilor din activitatea economică şi din patrimoniu. **C.C.V.** se prezintă în următoarea structură:

Utilizări	Resurse
1. Amortizare	1. Valoarea adăugată brută la preţurile pieţei, pe sectoare (VABpp) sau
2. Impozite indirecte pe produse şi pe import	2. Produsul intern brut pe economia naţională, la preţurile pieţei (PIBpp)

Utilizări	Resurse
3. Valoare adăugată netă, la preţurile factorilor, pe sectoare (VANpt) sau	3. Subvenţii (Sv)
4. Produsul intern net pe economia naţională, la preţurile factorilor (PINpf)	

Soldul contului se obţine sub forma valorii (V.A.N.pf) sau a P.I.B.pf. prin scăderea din suma elementelor din partea dreaptă (1 + 3) sau (2 + 3) a elementelor din partea stângă (1 + 2).
b) **Contul de repartiţie a veniturilor** (C.R.V.), cont macroeconomic ce evidenţiază repartiţia primară a veniturilor factorilor create în interiorul ţării şi a veniturilor factorilor încasate din străinătate şi cele plătite străinătăţii. **C.R.V.** exprimă trecerea de la calculul indicatorilor după conceptul "intern" la calculul indicatorilor după conceptul "naţional". Structura **C.R.V.** este următoarea:

1. Veniturile factorilor de producţie plătite în străinătate (VFPS)	1. Produsul intern net pe economia naţională în preţurile factorilor (PIN pf)
2. Venitul naţional în preţurile factorilor (Vnpf) sau produsul naţional net în preţul factorilor (PNNpf) Soldul se calculează după formula: VN(PNNpf)= PINpf+(VFIS –VFPS)	2. Veniturile factorilor de producţie încasate din străinătate (VFIS)

c) **Contul de redistribuire a veniturilor** (C.R.V.), cont macroeconomic ce evidenţiază elementele care stau la baza concretizării şi analizei trecerii de la indicatorul venit naţional – soldul contului de repartiţie a veniturilor – la indicatorul venitul naţional disponibil. Structura **C.R.V.** este următoarea:

1. Transferuri curente plătite către străinătate (TC.PS)	1. Venitul naţional (VN)
2. Venitul naţional disponibil (VNO)	2. Transferuri curente din străinătate (TC.IS)

VND, care este soldul **C.R.V.**, se calculează cu relaţia:
VND = VN + (TCIS – TCPS) = VN + +STCS,
unde STCS este soldul transferurilor curente cu străinătate = TCIS – TCPS).
Dacă la venitul naţional disponibil se adaugă amortizarea capitalului fix, se obţine venitul brut disponibil.
d) **Contul de utilizare a veniturilor** (C.U.V.), cont macroeconomic ce evidenţiază utilizarea în interiorul ţării a veniturilor nete disponibile pentru consumul privat, pentru consumul public şi economii. Structura **c.u.v.** este următoarea:

1. Consumul final (CF) - consumul privat - consumul public	1. Venitul naţional disponibil (VND)
2. Economii nete (E)	

Soldul **c.u.v.** se concretizează în economiile nete care se calculează: E = VND – CF. **E.** se folosesc pentru dezvoltare, sub forma investiţiilor nete, al căror efect este sporirea patrimoniului tehnico-material al societăţii.
3. **Conturi naţionale** care se află la baza calculării indicatorilor şi analizei modificării patrimoniului, cu următoarele [illegible] diviziuni:

a) **Contul de modificare a patrimoniului** (C.M.P.), cont macroeconomic ce evidenţiază modul cum sunt utilizate mijloacele disponibile pentru acumulare, deci pentru sporirea patrimoniului, a avuţiei naţionale acumulate, în perioada analizată. Structura **C.M.P.** se prezintă astfel:

1. Investiţii brute (Ib)	1. Economii brute (EB) - economii nete (E) - amortizare (A)
2. Transferuri de patrimoniu către străinătate (TPRS)	2. Transferuri de patrimoniu din străinătate (TPSR)
3. Soldul finanţării SF	

Soldul finanţării se calculează după relaţia:
SF = (EB – Ib) + (TPSR – TPRS).
Aşa cum se observă, în **C.M.P.** nu se evidenţiază mărimea absolută a patrimoniului material, ci numai modul în care sunt folosite mijloacele disponibile pentru acumulare.
b) **Contul de finanţare a modificării patrimoniului** (C.F.M.P.), cont macroeconomic ce evidenţiază, pe ansamblul ţării, modificările interne create în nivelul şi structura creanţelor şi angajamentelor financiare ale ţării. Soldul **C.F.M.P.** se numeşte soldul modificărilor creanţelor şi datoriilor, ceea ce este acelaşi lucru cu soldul curent din balanţe de plăţi interne. **C.F.M.P.** reflectă modul în care este utilizată capacitatea de finanţare a unor sectoare, prin alimentarea necesarului de finanţare a altor sectoare şi oferă informaţii cu privire la creşterea masei monetare în economie, evoluţia creditului intern şi a activelor străine.
4. **Conturi naţionale care stau la baza** analizei tranzacţiilor cu străinătatea (restul lumii) şi sub forma unui cont de bază intitulat contul restul lumii sau străinătatea.
Contul străinătatea sau restul lumii (**C.S.**), cont macroeconomic ce evidenţiază tranzacţiile agenţilor economici interni cu cei din alte ţări.

1. Cumpărări de bunuri (import)	1. Vânzări de bunuri (export)
2. Venituri din activitatea economică şi din patrimoniu plătite străinătăţii	2. Venituri din activitatea economică şi din patrimoniu încasate din străinătate
3. Transferuri curente către străinătate	3. Transferuri curente din străinătate
4. Transferuri de capital către străinătate	4. Transferuri de capital din străinătate
5. Modificarea creanţelor	5. Modificarea angajamentelor

C.S. se defalcă pe subconturi, intitulate **contul extern de bunuri materiale şi servicii** – cu evidenţierea importului şi exportului, şi a soldului dintre ele –; **contul extern al veniturilor factorilor şi transferurilor curente** – cu evidenţierea soldului subcontului anterior; veniturile factorilor încasate şi plătite în raport cu străinătatea şi soldul său propriu, care este soldul curent al balanţei externe; **contul de capital** – cu evidenţierea transferurilor de capital în/şi din străinătate; **contul financiar**, ce reflectă modificările survenite, în perioada analizată, în nivelul şi structura creanţelor şi angajamentelor faţă de străinătate. [P.C.]

Conturi naţionale de producţie ale sectoarelor (v. CONTURI ALE SECTOARELOR ECONOMICE)

CONVERGENŢĂ, obiectiv al politicii economice şi monetare a Uniunii Europene stabilit în Tratatul privind Uniunea Europeană (Maastricht), o dată cu etapele realizării Uniunii Economice şi Monetare (UEM) (1990-1999). În martie 1990, Consiliul a aprobat un cadru de convergenţă, cuprinzând adoptarea unui raport economic anual şi supravegherea multilaterală a politicilor economice ale statelor membre. Evaluarea progresului în realizarea **c.** economice şi monetare se face pe baza unor *indicatori de convergenţă numerici*, cum sunt:

- rată scăzută a inflaţiei (în medie depăşind doar cu 1,5% rata inflaţiei din primele trei ţări ce au asigurat stabilitatea preţurilor în anul dinaintea examinării);
- rate ale dobânzilor pe termen lung, scăzute (depăşind doar cu 2% pe cele din primele trei ţări ce au asigurat stabilitatea preţurilor în anul dinaintea examinării);
- un deficit bugetar de sub 3% din P.I.B;
- o rată a datoriei publice de sub 60% din P.I.B;
- stabilitatea ratelor de schimb pe timp de doi ani în cadrul Sistemului Monetar European.

Criteriile de **c.** au fost utilizate şi în procesul de tranziţie la moneda unică europeană EURO, la 1 ianuarie 1999. [S.G.]

CONVERTIBILITATE, schimbul monedelor naţionale între ele pe piaţă. În decursul timpului, procesul de **c.** a banilor a avut sensuri şi criterii de înfăptuire diferite. Iniţial, **c.** s-a realizat faţă de aur; aceasta a fost abandonată după primul război mondial, deoarece, după această dată, multe ţări nu au putut să o practice sau au realizat-o numai temporar, ajungându-se ca după anul 1971 să fie eliminată. În prezent, **c.** se apreciază în conformitate cu prevederile statutului F.M.I., astfel că monedele naţionale au grade diferite de **c.** Acestea relevă paşi până la atingerea **c.** depline, prin eliminarea restricţiilor şi a condiţionărilor în folosirea monedelor respective. Gradul de **c.** se apreciază după criterii, cum sunt: calitatea celui care sau pentru care se face schimbul; suma care se poate schimba; scopul schimbării monedei naţionale pe monedă străină. **C.** nu este un scop în sine, ci se corelează organic cu starea şi evoluţia economiei naţionale, fiind o latură esenţială şi o pârghie economico-financiară principală pentru economia de piaţă. Regimul de monedă convertibilă necesită îndeplinirea mai multor criterii economico-financiare şi se bazează pe o strategie corespunzătoare, care îmbină mai multe elemente ca: un curs valutar real; stabilitate financiară în economia naţională, printr-o inflaţie relativ slabă; liberalizarea judicioasă a preţurilor; eliminarea restricţiilor în utilizarea monedei naţionale pe teritoriul ţării respective; crearea rezervelor valutare ale ţării ş.a. Monedele ţărilor care nu îndeplinesc exigenţele formulate de F.M.I. sunt neconvertibile. Fondurile pentru piaţa mondială intră în fluxul valutar pe calea vânzărilor de bunuri economice ori prin intermediul unor monede convertibile obţinute din exporturi sau din credite externe. [C.D.]

CONVERTIBILITATE EXTERNĂ, termen folosit pentru a desemna schimbul monedelor naţionale între ele. Monedele aflate în această stare sunt convertibile; situaţia lor este prevăzută în articolul VIII al Statutului F.M.I. Asemenea monede numite şi liber utilizabile sunt considerate dolarul SUA, marca germană, lira sterlină, francul francez, yenul japonez. Ele sunt utilizate în proporţii mari la decontările internaţionale şi tranzacţionate în cantităţi însemnate pe cele mai importante pieţe valutare. [C.D.]

CONVERTIBILITATE LIMITATĂ INTERNĂ, termen care desemnează schimbul monedei unei ţări pe alte monede naţionale, în interiorul ţării, pentru persoane fizice şi juridice rezidente cu respectarea anumitor restricţii. În terminologia internaţională, o monedă aflată într-o astfel de situaţie este considerată, practic, valută neconvertibilă. Ţările cu monede

neconvertibile pot desfășura schimburi internaționale pe bază de clearing. Volumul importurilor depinde însă, într-o măsură foarte mare, de volumul încasărilor din exporturi. Aceste țări întâmpină, uneori, mari dificultăți, generate de dezechilibrele din balanța de plăți. [C.D.]

CONVERTIBILITATE LIMITATĂ PE OPERAȚIUNI, termen care desemnează schimbul monedei unei țări pe alte monede, pentru asigurarea mijloacelor de plată externe necesare realizării anumitor categorii de operațiuni. [D.C.]

COOPERARE ECONOMICĂ INTERNAȚIONALĂ, formă de relații economice internaționale, bi sau multilaterale, care se caracterizează prin complexitatea fluxurilor pe care le generează (de investiții, de cunoștințe tehnico-științifice, de produse etc.), ca și prin continuitatea și stabilitatea acestora. **C.e.i.** adâncește interdependențele dintre țări. [A.G.]

COOPERATIVĂ, întreprindere, firmă formată prin asocierea unui grup de persoane (mici producători, meseriași, consumatori etc.) care concentrează resursele lor economice pentru producerea, aprovizionarea și desfacerea în comun a unor produse, pentru acordarea de credite etc. În funcție de obiectul și scopul activității, cooperativele pot fi: **cooperative de producție**, care produc bunuri agricole sau de prelucrare a unor resurse locale; **cooperative de consum**, care își desfășoară activitatea în sfera circulației mărfurilor și au drept scop principal aprovizionarea membrilor ei cu bunuri de consum; **cooperative de desfacere**, formate prin asocierea unui grup de mici producători (țărani, meseriași etc.), în scopul comercializării în comun a produselor lor, în condiții mai avantajoase și înlăturării intermediarilor; **cooperative meșteșugărești**, formate prin asocierea unui grup de meseriași pentru a lucra în comun cu mijloacele aduse de ei sau achiziționate în comun; **cooperative de credit**, constituite prin asocierea unui grup de persoane, în scopul organizării ajutorului financiar reciproc, pe calea împrumuturilor. [M.Gh., D.H.]

CORPORATISM, sistem economic de reprezentare a intereselor în care unitățile constitutive (corporațiile) sunt limitate ca număr, ordonate ierarhic, neconcurențiale, recunoscute și/sau create de stat; acesta le conferă o poziție de monopol în schimbul unui anumit control privind selectarea personalului din conducerea corporației. El reprezintă răspunsul tipic, ideal la condițiile economice structurale ale concentrării industriale. Într-o altă accepțiune, **c.** este un sistem economic în care statul orientează și controlează predominant afacerile private în conformitate cu patru principii: unitate, disciplină, naționalism și reușită economică. Alți autori subliniază în special relația dintre **c.** și reglementarea conflictelor de ordin material dintre capital și muncă. Abordarea **c.** se face în sens **economic** (prin intermediul rolului corporațiilor), **social** (prin confruntările de interese cel mai adesea contradictorii în plan societal) și **politic** (ca semnificație a politicii statului de tip corporatist). Teoria generală a **c.** evidențiază modul de reprezentare a intereselor corporațiilor și relațiile acestora cu statul. Ea exprimă funcționarea unui model de tip "asociativ corporatist" în democrațiile liberale, prin agregarea intereselor. Relațiile corporatiste nu trebuie înțelese ca strict legate de intervenția directă a statului, ci ca intervenție a unor structuri cvasipublice. **Teoria c.** cuprinde 3 mari aspecte: construcția corpului teoretic propriu-zis (noțiunea de **c.** fiind apreciată ca un concept elastic, cu un miez destul de incert); relațiile dintre interesele organizate și autoritățile publice (adesea apreciate de corporatiști ca "intermediare"), dimensiunea intelectuală și empirică a dezvoltării acestei teorii. Teoria **c.** a parcurs trei etape fundamentale: **prima etapă**, a anilor '70, a cuprins în același timp confruntări de idei și numeroase dezacorduri privind **c.** considerat un sistem de reprezentare a intereselor fără a se preciza că în realitate este vorba despre interesele membrilor organizațiilor **c.** În acest context factorii economici și sociali au influențat relația stat-corporații (Sehmitter și Lembruch 1974); **a doua etapă**, marcată de începutul anilor '80 a dezvoltat teza politicilor dualiste, după care: a) politica de intermediere dintre interese este un mod de organizare și control al intereselor conflictuale funcționale, și b) **c.** este un mod de a concepe și implementa politica publică; **a treia etapă**, anii 1984-1988, a separat studiile corporatiste în două mari categorii: unele centrate pe trăsăturile naționale/macroeconomice, altele pe zona sectorială/mezoeconomică. Sunt identificate trei utilizări ale **c.** 1) **c. cultură politică** (zona Latin-Ibe-

rică), 2) **c. componentă a gândirii economico-sociale** (în multe ţări europene între anii 1860 şi 1940 ideea centrală a fost recunoaşterea naturii organice a societăţii în acord economic şi politic cu societatea industrială, apariţia corporaţiilor nu a modificat rolul şi nici poziţia statului. "Funcţia socială esenţială a c. este de a crea un nou mediu moral favorabil colaborării dintre patroni şi muncitori"); 3) **c. sistem politic-economic** stabilit într-un număr de regimuri autoritare ale sec. XX. Este **c.** autoritar de tip pur disciplinar. În acest sens apare conceptul de **stat corporatist**, societate în care individul este reprezentat în guvern printr-un grup economic (corporaţie) căruia îi aparţine într-o măsură mai mare decât localizarea sa geografică. Ideea unui "socialism de tip corporatist" a pornit de la corporatismul clasic şi a fost adoptat eronat ca sistem de guvernământ de către dictatorii fascişti Mussolini, Franco şi Salazar (v. Corporaţie, Capitalism corporatist). [I.M.]

CORPORAŢIE, (1) formă specifică de organizare a activităţii economice. Iniţial, **c.** a apărut sub forma unor organizaţii ce uneau meşteşugarii din aceeaşi meserie sau de meserii înrudite. Se mai numea breaslă şi era constituită în scopul de a promova interesele şi drepturile profesionale ale membrilor ei. (2) În economia de piaţă contemporană, corporaţia este o firmă organizată sub forma societăţilor comerciale pe acţiuni. De regulă, corporaţia este o mare firmă care, prin forţa şi poziţia ei pe piaţă, are un rol important în viaţa economică a unei ţări şi chiar pe piaţa mondială, în cazul marilor corporaţii internaţionale (v. Societate anonimă, Întreprindere). [M.Gh.]

COST, (1) în limbaj curent, cheltuiala în bani, ce trebuie suportată pentru a putea beneficia de un bun sau serviciu; preţul ce trebuie plătit – pentru cumpărarea unei mărfi. (2) În sens ştiinţific, **c.** constau în expresia în bani a eforturilor agenţilor economici pentru producerea şi desfacerea de bunuri şi servicii, în consecinţele pe care le au dezechilibrele economice şi ecologice, în eşecurile pieţei asupra activităţii şi vieţii oamenilor, precum şi în renunţările generate de alegerea unei variante dintre cele posibile de alocare a resurselor. **C.** constituie un indicator economic deosebit de important în comportamentul consumatorului şi al producătorului, care, înainte de a întreprinde ceva, îşi formulează întrebarea, aparent simplă, cât costă? **C.** reprezintă un criteriu şi un instrument de comparare în alegerea variantei de consum şi de producţie, indiferent că este vorba de cumpărarea de alimente, de organizarea concediului, de excursii sau de achiziţionarea de materii prime, maşini, utilaje etc. **C.** are o aplicabilitate generală. În prezent, se calculează costurile de producţie, distribuţie, oportunitate, salariale, ale educaţiei, sănătăţii, administraţiei, informaţiei, timpului, datoriei (împrumutului), vieţii, şomajului, inflaţiei, crizei, reformei, combaterii crimei, arestării şi condamnării, pedepsei, costul ecologic, costul externalităţilor negative etc. **Costul contabil** reflectă, în bani, cheltuielile efectiv suportate de către întreprindere; el rezultă din evidenţa contabilă a întreprinderii. **Costul economic** este un concept mai larg decât costul contabil; pe lângă acesta, el cuprinde şi acele cheltuieli care nu presupun plăţi către terţi, cum sunt, spre exemplu, consumul de muncă al proprietarului firmei, dobânzile cuvenite capitalului propriu, chiriile corespunzătoare folosirii clădirilor proprii. Costul economic include, în structura sa, costul explicit şi costul implicit. **Costul explicit** este o noţiune care indică cheltuielile efectuate de către întreprindere şi înregistrate în costurile efectiv plătite. **Costul implicit**, noţiune folosită pentru a desemna cheltuielile sau consumul de resurse ale întreprinzătorului neincluse în costul efectiv plătit de către acesta. Este vorba de cheltuiala de forţă de muncă proprie a agentului economic în întreprinderea sa (în gospodăria agricolă proprie, în magazinul propriu etc.) care nu se înregistrează sub forma salariului ce i s-ar cuveni ca parte a costurilor; chiria ce s-ar cuveni folosirii propriilor clădiri; dobânda ce s-ar cuveni folosirii capitalului propriu. Costul implicit este considerat venit normal cuvenit, concretizat în: salariu implicit, dobândă implicită, rentă implicită – drept forme de remunerare a muncii, solului, capitalului (v. Costul oportunităţii, Cost de producţie). [E.C.]

COST AL DEREGLEMENTĂRII, costul implicat de restrângerea intervenţiei statului în economie şi societate. Dereglementarea generează costuri directe şi indirecte, suportate de administraţiile publice şi de agenţii economici: costul exercitării de presiuni de către agenţii economici asupra instituţiilor statului pentru a menţine reglementarea; costul reorganizării instituţiilor statului în urma dereglementării; pierderi

înregistrate de agenții economici care au beneficiat de avantajele create de reglementare; costuri sociale generate de pierderea locurilor de muncă în întreprinderi și în instituții ale statului care își restrâng activitatea; costul implicat de efectele manifestării fenomenelor negative pentru care a fost inițial introdusă reglementarea. Efectul unei dereglementări se apreciază pe baza raportului dintre costurile și beneficiile acestui demers, evaluat în perspectiva unui orizont de timp mai lung. [D.A.]

COST DE PRODUCȚIE, expresia în bani a consumului de factori de producție necesar producerii și vânzării de bunuri materiale și servicii, concretizat în cheltuieli pentru materii prime, materiale, combustibil, energie, salarii, mașini-unelte, utilaje, instalații, chirii, întreținere, conducere, administrație etc., pe care le suportă agenții economici. Cunoașterea **c. de p.** are o deosebită importanță pentru conducerea întreprinderii – din industrie, agricultură, construcții, comerț, transporturi, telecomunicații etc. în evaluarea capacității concurențiale. Nevoia de gestiune economică presupune o riguroasă măsurare a costurilor, care permite: stabilirea prețului de vânzare al producției încât să se asigure funcționarea echilibrată a întreprinderii; alegerea celei mai bune alternative de producție, determinarea volumului optim al producției, pe termen scurt; evaluarea nivelului eficienței și fundamentarea politicii de reducere a cheltuielilor. **C. de p.** are o tipologie complexă: costul global, costul mediu, costul marginal (v. Cost). [E.C.]

COST, INSURANCE, FREIGHT (C.I.F.), tip de condiție de livrare prevăzută în uzanțele INCOTERNS, în conformitate cu care cheltuielile de transport și asigurare sunt suportate de vânzător până în portul de destinație. Importurile sunt evaluate în **C.I.F.**, reprezentând valoarea bunurilor economice de intrare pe teritoriul unei țări. [C.D.]

COST INTEGRAL "FULL COST", cost determinat pentru orice nivel al producției ca sumă a costului variabil mediu și o marjă de profit brut. Acest concept a fost utilizat în cadrul unei teorii a prețurilor, avansată de Hall și Hitch la Oxford în 1938, ca o replică la principiile marginalismului. Teoria s-a bazat pe observații asupra regulilor de stabilire a prețurilor de către firme. Astfel, s-a constatat că prețurile se calculează ca sumă între costul variabil mediu și o cotă procentuală de profit brut (din care se acoperă costul fix mediu) sau între costul total mediu și o cotă procentuală de profit net. Aceste reguli se pot aplica atunci când firmele au o poziție dominantă pe piață (piață de monopol sau de oligopol), iar prețurile astfel determinate au caracter de prețuri administrate. Dacă în economie există un grad ridicat de concentrare a producției și se folosește pe scară largă această metodă de calcul al prețurilor, orice creștere a costurilor medii, în condițiile menținerii cotei procentuale de profit, conduce la o creștere proporțional mai mare a prețurilor. [D.A.]

COST MARGINAL PRIVAT, consumul suplimentar de factori în expresie bănească ocazionat de creșterea cu o unitate (în cazul bunurilor imperfect divizibile), de o creștere extrem de mică (infinitezimală) a producției (în cel al bunurilor perfect divizibile). **C.m.p.** se delimitează, adică este analizat ca mărime autonomă în cadrul analizei cost – beneficiu a externalităților negative. În aceste condiții, **c.m.p.** este mai mic decât costul marginal al bunului produs. Diferența arătată este însușită de producătorul de externalități negative sub forma beneficiului privat (mai mare decât cel de echilibru). Pe o piață cu concurență perfectă, echilibrul producătorului presupune o asemenea alocare a resurselor care să asigure aducerea **c.m.p.** la nivelul celui social, deci la nivelul venitului marginal. (v. Costul marginal public). [D.N.].

COST MARGINAL PUBLIC (SOCIAL), termen folosit în limitele metodei de analiză cost – beneficiu, atunci când aceasta se aplică externalităților (pozitive, negative). În cazul externalităților negative, de pildă, **c.m.p.(s)** este mai mare decât costul marginal privat, deoarece acesta cuprinde și costurile externe suportate de terți. Corespunzător, beneficiile sociale (publice) sunt mai mici decât cele private (v. Costul marginal privat). [D.N.].

COSTUL ADMINISTRAȚIEI, costul administrației publice (de stat) care cumulează cheltuielile efectuate pentru funcționarea aparatului de stat, central și local în vederea exercitării funcțiilor atribuite prin lege. Fundamentarea volumului și ponderii **c.a.** urmărește funcționarea eficientă a administrației centrale și locale, sub aspect economic și social. [E.C.]

COSTUL EDUCAȚIEI, reunește ansamblul costurilor antrenate de investiția în educație (variabilă-cheie în modelele de analiză a deciziei de a investi în capitalul uman). Costul educației cuprinde atât costurile directe (taxele de școlarizare, cărți, cursuri etc.), cât și pe cele indirecte. Costurile indirecte sunt privite în termenii **costurilor de oportunitate** (în sensul că acestea din urmă relevă câștigurile pe care individul scontează că le-ar fi putut obține dacă ar fi optat pentru intrarea pe piața muncii în locul deciziei de continuare a studiilor). Acest mod de abordare a deciziei de a investi în capitalul uman este ilustrat în figura de mai jos.

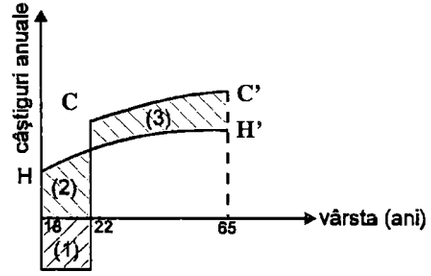

Fig. 1. Profiturile vârstă-câștiguri cu și, respectiv, fără instruirea universitară

Curba HH' reprezintă evoluția câștigului corespunzător deciziei de a nu fi continuate studiile (ceea ce, practic, echivalează cu decizia de a intra pe piața muncii imediat după terminarea liceului). Curba CC' este cea corespunzătoare deciziei de a fi continuate studiile cu încă 4 ani universitari înainte de a intra pe piața muncii. Aria 1, aflată sub axa absciselor, reprezintă **costurile directe** (ilustrate ca venituri negative) implicate de continuarea studiilor, în timp ce aria 2 reflectă **costurile indirecte (de oportunitate)**, respectiv, veniturile la care se renunță atunci când se decide continuarea studiilor. **Suma în modul a celor două arii (1 și 2)** relevă **totalul costurilor**, respectiv, totalul sumelor investite în învățământul universitar. Aria 3 relevă, în schimb, creșterea brută a veniturilor pe care se scontează prin obținerea unei diplome universitare. Ea arată cât venit suplimentar este posibil să se realizeze de-a lungul vieții active, ca urmare a obținerii diplomei universitare, comparativ cu cel aferent diplomei de liceu. Pentru adoptarea unei decizii rationale din punct de vedere economic, vor trebui **comparate costurile** (aria 1 + aria 2) **cu beneficiile** (aria 3). [S.C.M.]

COSTUL GLOBAL, ansamblul cheltuielilor necesare obținerii unui volum de producție dat, dintr-un bun. El poate fi privit: structural, pe termen scurt, divizat în cost global fix și cost global variabil; pe ansamblu, adică drept cost global total, ca sumă a tuturor cheltuielilor suportate de către întreprindere (v. Cost de producție). [E.C.]

COSTUL GLOBAL FIX, acele cheltuieli ale întreprinderii care, pe termen scurt, sunt relativ independente de volumul producției obținute: amortizarea capitalului fix, chirii, salariile personalului administrativ, de conducere, cheltuielile de întreținere (iluminat, încălzit), dobânzi etc. Aceste cheltuieli nu sunt afectate de variația volumului producției – creștere, descreștere și chiar nivelul zero. Întreprinderea suportă **c.g.f.**, independent de evoluția producției. Când volumul producției se schimbă, acesta nu afectează variația costului global total și nici costul marginal. Curba **c.g.f.** este, pe termen scurt, o dreaptă paralelă la axa cantității. Pe termen lung însă, el devine dependent de producție, fiind o funcție crescătoare a capacității de producție, care se poate modifica datorită investițiilor (v. Cost de producție). [E.C.]

COSTUL GLOBAL TOTAL, suma costurilor globale fix și variabil. Variația **c.g.t.** este determinată, pe termen scurt, numai de evoluția costurilor variabile. La un moment dat, **c.g.t.** este determinată de: consumul tehnologic de factori de producție; volumul producției, nivelul prețurilor de procurare a factorilor de producție. [E.C.]

COSTUL GLOBAL VARIABIL, acele cheltuieli ale întreprinderii care se modifică în funcție de volumul producției. Se înscriu în această categorie de cost: cheltuielile cu materiile prime, materiale, combustibil, energia, salariile directe, contribuțiile la asigurări aferente salariilor directe etc. **C.g.v.** este o funcție crescătoare față de Q: când randamentul este crescător, acesta se mărește odată cu producția, însă mai puțin decât proporțional; dacă randamentul este descrescător, **c.g.v.** crește mai mult decât proporțional; el este nul la un nivel de producție nul. Unele cheltuieli variabile evoluează în raport strict direct proporțional cu volumul fizic al producției, ca: materii prime, salarii directe. **C.g.v.** determină variația costului global total; pe termen scurt, costul global total crește

exact în aceeaşi măsură în care sporeşte **c.g.v.** Deosebirea dintre ele constă în aceea că, în timp ce **c.g.v.** porneşte, în mod necesar, de la zero, dacă producţia este zero, **c.g.v.** porneşte de la nivelul costului global fix, care nu este afectat de producţia zero. [E.C.]

COSTUL MARGINAL (Cmg), exprimă sporul de cost total (ΔCT) necesar pentru obţinerea unei unităţi suplimentare de producţie. Cmg măsoară variaţia costului total pentru o variaţie infinit de mică a cantităţii de produse. Epitetul "marginal" este, în economie, sinonim cu "suplimentar". $Cmg = \frac{\Delta CT}{\Delta Q}$.

Întrucât, pe termen scurt, variaţia costului total este identică cu variaţia costului variabil, rezultă:

$Cmg = \frac{\Delta CV}{\Delta Q}$. Astfel, costul total marginal este întotdeauna egal cu costul variabil marginal. În cazul în care ΔQ = 1, costul marginal este egal cu ΔCT, respectiv, este egal cu ΔCV. Costul marginal este independent de costul fix, care, la rându-i, este independent de volumul producţiei. Cmg stă la baza deciziilor privind oferta de bunuri şi servicii; el ghidează sau orientează acţiunile întreprinzătorilor: este stimulată mărirea ofertei atunci când fiecare unitate suplimentară de producţie necesită un spor de cost cât mai mic şi când sporul de producţie măreşte mai mult venitul decât costul. De fapt, preţul concurenţial este afectat de costul de producţie numai în măsura în care acesta acţionează asupra ofertei. Dinamica Cmg influenţează evoluţia costului mediu.

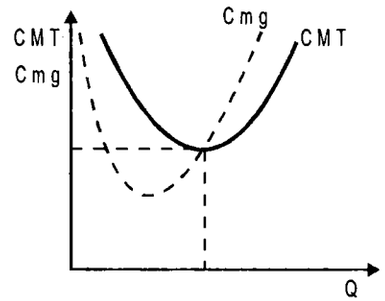

În graficul de mai sus se prezintă relaţia dintre Cmg şi costul mediu total (v. Cost de producţie). [E.C.]

COSTUL MEDIU (UNITAR), exprimă costurile globale pe unitatea de produs (sau de rezultat). Corespunzător structurii şi nivelului de abordare ale costului global, se disting: cost mediu fix, cost mediu variabil şi cost mediu total. Costurile medii, în mişcarea lor (ca şi costul marginal), încep prin descreştere când productivitatea creşte, trec printr-un minim, apoi se măresc; această particularitate rezultă din acţiunea legii randamentelor neproporţionale, conform căreia randamentele sunt mai întâi crescătoare, trec printr-un maxim, apoi descresc. [E.C.]

COSTUL MEDIU FIX, costul global fix pe unitatea de produs. **C.m.f.** este o mărime variabilă determinată de variaţia volumului producţiei. Astfel, când cantitatea de produse se măreşte, **c.m.f.** descreşte şi, invers, când volumul producţiei scade, el creşte.

COSTUL MEDIU TOTAL, exprimă costul global total pe unitatea de produs. **C.m.t.** se află în dependenţă de costul marginal: a) acesta este descrescător, atunci când costul marginal se micşorează mai accentuat, fiindu-i inferior; b) el este crescător, atunci când costul marginal creşte mai accentuat, fiindu-i superior; c) în punctul său minim, **c.m.t.** este egal cu costul marginal. Astfel, costul marginal "trage" după sine, în sensul creşterii sau al diminuării, costul total mediu, după cum, în general, o valoare marginală "trage" după sine o valoare medie. În studiile de analiza valorii, costul mediu total se manifestă într-o mare varietate de forme concrete, ca, spre exemplu: costul pe unitatea de volum; costul pe unitatea de lungime; costul pe unitatea de suprafaţă; costul pe unitatea de greutate; costul pe unitatea de timp de muncă; costul pe unitatea de viteză; costul pe unitatea de temperatură; costul pe unitatea de iluminare; costul pe unitatea de sunet; costul pe unitatea de sarcină; costul pe unitatea de debit etc. **C.m.t.** este diferit: a) de la un produs la altul, în dependenţă de specificul fiecăruia, de complexitatea mai mare sau mai redusă; b) la unul şi acelaşi produs, însă de la o întreprindere la alta, în funcţie de randamentul economic, de condiţiile concrete de producţie; c) în cadrul uneia şi aceleiaşi întreprinderi, însă de la o perioadă la alta, în funcţie de progresul înregistrat. Dinamica **c.** este în legătură şi cu scara sau dimensiunea producţiei, pe termen lung. În faza randamentelor crescătoare, costul mediu descreşte atunci când se dezvoltă scara producţiei, realizându-se economii de scară. În faza randa-

mentelor descrescătoare, costul mediu creşte pe termen lung, întreprinderea înregistrând dezeconomii de scară; în acest din urmă caz, poate fi vorba de dificultăţi datorită dimensiunilor prea mari ale producţiei. Astfel, **c.m.t.** pe termen lung este legat şi de dimensiunea optimă a întreprinderii (v. Cost de producţie, Factori de producţie). [E.C.]

COSTUL MEDIU VARIABIL sau costul variabil global pe unitatea de produs. La un nivel dat al preţurilor factorilor de producţie, **c.m.v.** se micşorează atunci când volumul producţiei creşte mai accentuat decât sporesc costurile globale variabile devansează, în creşterea lor, mărirea volumului producţiei. [E.C.]

COSTUL OPORTUNITĂŢII (al alegerii), preţuirea, aprecierea (în expresie fizică şi/sau monetară) acordată celei mai bune dintre şansele sacrificate atunci când se face o alegere, când se adoptă o decizie de a produce, a cumpăra, a întreprinde o anumită acţiune dintr-o plajă posibilă. Insuficienţa resurselor în raport cu nevoile, conjugată cu incertitudinea alternativelor în care poate fi folosită orice resursă, banii şi timpul fac ca alegerea uneia dintre ele să fie însoţită de sacrificarea celorlalte. **C.o.** este fundamentat de către şcoala neoclasică care măsoară "câştigul" prin "pierderea" celei mai bune dintre variantele sacrificate. Pentru a găsi alegerea raţională (optimă) se ţine seama de decalajul dintre dezirabil şi posibil. Indiferent de felul operaţiunii economice (de producţie, de schimb, de consum etc.) şi de cine este subiectul ei (producătorul, consumatorul, individul, statul), principiul **c.o.** presupune fie căutarea maximizării utilităţii (a satisfacţiei, a plăcerii de a trăi, a producţiei, venitului etc.), fie minimizarea efortului (a resurselor consumate, costurilor, renunţărilor la disponibilităţi băneşti, la timpul liber etc.) (v. Cost, Comportament al consumatorului, Comportamentul producătorului, Politică economică). [T.C.G.]

COSTUL REFORMEI, ansamblul eforturilor şi consecinţelor pe care le suportă economia naţională şi populaţia unei ţări pentru înfăptuirea tranziţiei la economia de piaţă. **C.r.** are o exteriorizare multiplă, concretizându-se în: cheltuieli materiale, de forţă de muncă şi băneşti menite să creeze noile structuri de proprietate, de ramură, de tehnologii, de gestiune, de instruire profesională şi educaţie etc.; pierderile de bunuri materiale, ca urmare a lichidării întreprinderilor nerentabile, necompetitive şi fără perspective de redresare; întreruperea unor investiţii nejustificate economic; creşterea şomajului, accentuarea inflaţiei şi scăderea nivelului de trai al unei părţi importante a populaţiei; încetinirea creşterii şi chiar micşorarea producţiei din industrie, agricultură etc., a P.I.B., P.N.B. şi venitului naţional; deteriorarea calitativă a unor servicii de producţie şi de consum etc. **C.r.** este diferit de la o ţară la alta, în dependenţă de particularităţi de timp şi loc; de structurile şi nivelul de dezvoltare moştenite, de strategia de înfăptuire a reformei, de capacitatea de gestiune şi de evitare a deteriorării şi a pierderilor, de priceperea de a valorifica potenţialul deja existent – de producţie şi de creaţie ştiinţifică şi tehnică al poporului respectiv, de politica economică în ansamblul ei. [E.C.]

COSTUL REGLEMENTĂRII, costul implicat de intervenţia statului pentru corectarea unei situaţii de eşec al pieţei. Aplicarea unei reglementări necesită alocarea de resurse de către stat, dar şi de către agenţii economici care sunt afectaţi direct sau indirect de aceasta. Principalele categorii de costuri ale reglementării sunt: a) *costuri interne* ale administraţiilor publice, generate de funcţionarea instituţiilor statului care aplică reglementarea şi suportate din surse publice; b) *costuri externe directe*, impuse agenţilor economici prin acţiunea statului. Acestea se regăsesc în diferite componente: creşteri ale costului de producţie, ca urmare a obligaţiei întreprinderilor de a îndeplini standarde de calitate, de protecţie a muncii, de protecţie a mediului etc.; costul respectării reglementării, dat de desfăşurarea activităţilor dedicate înţelegerii, raportării şi contestării dispoziţiilor statului, obţinerii de aprobări din partea statului, cunoaşterii implicaţiilor fiscale etc; costul măsurat prin scăderea productivităţii potenţiale, ca urmare a renunţării agenţilor economici la produse sau tehnologii noi, a căror introducere este condiţionată de parcurgerea unui traseu birocratic excesiv; c) *costuri externe indirecte*, generate de efecte ale acţiunii statului asupra altor agenţi economici în afara celor direct vizaţi de reglementare. Astfel, de exemplu, facilităţile sau restricţiile introduse pe o piaţă cu un anumit scop pot produce efecte adverse pe alte pieţe, modificând comportamentul unor producători sau cumpărători într-un mod nedorit, ceea ce constituie externalitate negativă a intervenţiei statului. [D.A.]

COSTUL SĂNĂTĂȚII, o formă a costului social şi componentă esenţială a costului vieţii. El măsoară efortul individual şi/sau social pentru menţinerea stării de sănătate; este un parametru de apreciere a nivelului calităţii vieţii. Se apreciază că, prin conţinutul său, **c.s.** reprezintă una dintre cele mai evidente conexiuni dintre economie şi social. Măsurarea cheltuielilor componente **c.s.** reprezintă preocuparea faţă de factorii de mediu, condiţiile sociale, integritatea fizică – puterea de muncă, productivitatea muncii individului, înscriindu-se şi ca indicator al politicii sanitare. Cu toate acestea, **c.s.** depăşeşte contextul sanitar; el permite o apreciere economică a consumurilor specifice domeniului, dar şi a comportamentului individ-grup-colectivitate socială faţă de obiectivul "stare de sănătate". Acest obiectiv este în egală măsură **particular** şi **public**; de aceea, **c.s.** poate fi calculat ca un **cost public** şi un **cost privat. C.s.** cuprinde mai multe tipuri de cheltuieli grupate în funcţie de diferite criterii de clasificare. Cel mai des utilizate sunt: cheltuielile preventive – curative, cheltuielile cu spitalizarea – ambulatorii, cheltuieli cu medicamente – diferite proceduri medico-sanitare. **C.s.** este influenţat de următorii factori: a) economici – tradiţionali (preţ, venit, tarife); b) determinanţi – specifici (vârstă, sex, stare de sănătate, categorie socioprofesională, factori de risc etc.); c) oferta specifică sectorului de activitate (demografie medicală, diversificarea ofertei între serviciile medicale cu caracter general şi cele de specialitate); d) organizarea protecţiei sociale (asigurarea de boală, protecţia socială complementară, categorii de gratuităţi, compensaţii la medicamente etc.). [I.M.]

COSTUL VIEŢII, totalitatea cheltuielilor necesare pentru achiziţionarea de către menaje a bunurilor (alimentare şi nealimentare) şi a serviciilor necesare asigurării traiului într-o perioadă determinată. Este un indicator exprimat prin nivelul şi evoluţia indicelui naţional al preţurilor de consum. Formele de exprimare a **c.v.** sunt: a) nivelul general al consumului; b) indicele general al preţurilor şi tarifelor (indicele preţurilor şi tarifelor cu amănuntul). În practică, **c.v.** este cel mai frecvent utilizat în procesul de indexare a salariilor; el măsoară, totodată, gradul de erodare a puterii de cumpărare a salariilor, utilizând în acest sens cercetarea selectivă a bugetelor de familie. [I.M.]

COSTURI SOCIALE, renunţări, consecinţe negative sau pagube pe care populaţia le suportă şi care-i afectează nivelul de viaţă, costuri datorate îndeosebi dereglărilor din economie – recesiuni, inflaţie, şomaj. **C.s.** se concretizează în creşterea şomajului, diminuarea consumului de bunuri materiale şi servicii, scăderea protecţiei sociale, renunţarea la câştigul educaţional prin reducerea resurselor destinate culturii şi instruirii, deteriorarea condiţiilor de sănătate, extinderea sărăciei etc. Există şi **c.s.** ale creşterii economice, în sensul că simultan cu sporirea abundenţei pentru unii, are lor înrăutăţirea condiţiilor de viaţă ale unei alte părţi a populaţiei. (a) **Costul inflaţiei** exprimă efectele negative ale acesteia, suportate de către agenţii economici, de clase şi grupuri sociale, de societate în ansamblul ei. Costul inflaţiei se manifestă prin: încetinirea ritmurilor de creştere a rezultatelor economice; mărirea costului în bani al traiului oamenilor, ca urmare a scumpirii bunurilor şi serviciilor; redistribuirea arbitrară de venituri, de avuţii; pierderi de venituri de către producători; agravarea şomajului, a nemulţumirilor din cauză că salariile nu ţin pasul cu inflaţia; incertitudinea oamenilor privind valoarea viitoare a banilor; resurse cheltuite pentru "învingerea" inflaţiei; costuri ale speranţelor înşelate; paralizarea capacităţii societăţii de a menţine încrederea şi cooperarea între membrii ei etc. (b) **Costul şomajului** exprimă consecinţele şomajului asupra vieţii oamenilor, activităţilor economice şi societăţii în ansamblul ei. Costul şomajului se concretizează în: venitul pierdut al populaţiei aflate în şomaj, pe durata stării de şomaj; scăderea nivelului de viaţă al şomerilor; mărimea rezultatelor economice care puteau fi create (P.I.B.) de către cei care şomează; alocaţiile guvernamentale destinate ajutorului de şomaj; descurajarea şi degradarea psihică a celor care nu găsesc loc de muncă; favorizarea delincvenţei, criminalităţii şi a altor fenomene antisociale (v. Inflaţie, Şomaj). [E.C.]

COSTURILE AJUSTĂRII, totalitatea costurilor monetare şi nonmonetare provocate de ajustarea economică (v. ajustarea structurală). [R.C.]

COSTURILE TRANZACŢIEI, costuri de funcţionare ale unui sistem economic, costuri necesare efectuării unui schimb sau unei tranzacţii economice. Sunt incluse aici costurile negocierilor şi schiţării unor contracte, ca şi acelea provocate de corectarea

unor nepotriviri față de condițiile concrete de pe piață. Conceptul este considerat ca fiind fundamental pentru analiza regularizării economice, angajărilor de pe piața muncii, a integrării verticale și a concurenței de pe piața capitalului. Noțiunea de **c.t.** a fost introdusă în teoria economică de laureatul Premiului Nobel pentru economie, Ronald Coase, în anul 1937, o dată cu publicarea articolului *"The nature of firm" (Natura firmei),* proliferarea ulterioară a analizelor de tip **c.t.** făcând să se vorbească chiar de o orientare în teoria economică – economics-ul costurilor tranzacției. [A.D.]

COȘ VALUTAR, un grup de valute selectate și folosite pentru aprecierea, evaluarea altei valute. De exemplu, DST se evaluează pe baza unui coș, format din cinci valute (dolarul S.U.A., marca germană, lira sterlină, francul francez, yenul japonez); coroana cehă este calculată în raport cu un coș valutar compus din dolarul S.U.A. și marca germană etc. [C.D.]

COTARE LA BURSĂ, (1) determinarea cursului (prețului) la care se fac tranzacțiile pe piața bursieră. (2) Înscrierea la cota bursei a unui curs care s-a format pentru o valoare (titlu) admisă la bursă. Determinarea cursului unei valori mobiliare este în funcție de ansamblul elementelor care stau la baza cererii și ofertei valorii respective. **C.** la **b.** este o operație care se realizează prin diferite procedee și tehnici, prin care, pornind de la cererea și oferta pentru un titlu, se ajunge la un curs exprimat în bani, semnificativ pentru vânzarea-cumpărarea titlului respectiv. Există mai multe modalități de **c.** la **b.**: a) **cotația prin strigare** – constă în reunirea agenților de bursă (brokeri) în sala de tranzacții unde se confruntă ordinele de vânzare și cumpărare oral și prin ridicarea de mână. Se încep tranzacțiile, de obicei cu ultimul curs din ziua precedentă pentru care agenții din ring exprimă ordinele primite. Dacă numărul titlurilor care se cer este mai mare decât al celor care se oferă, cursul trebuie să crească; dacă însă situația este inversă, cursul scade. Se procedează astfel până când cererea și oferta se egalează sau diferența dintre ele este cea mai mică. Cursul la care cererea și oferta sunt egale sau cu cea mai mică diferență între ele este noul curs. Variația cursului în cadrul acestei operații nu are loc întâmplător, ci pe baza unei rații care diferă pe categorii de titluri; b) **cotația prin opoziție** – constă în înscrierea într-un registru deschis pentru fiecare titlu a tuturor ordinelor. "Opoziția" semnifică faptul că agenții care au primit ordinele respective se opun unei cotații care nu le-ar permite să găsească contrapartidă pentru ordinele de vânzare și cumpărare pe care trebuie să le realizeze. Această cotare o face un specialist care suprapune cererea și oferta corespunzătoare titlului respectiv și stabilește cursul pe baza celor indicate în ordinele cu curs determinat (precizat). Cursul respectiv trebuie să permită realizarea celui mai mare volum de vânzări și cumpărări. Acest curs permite executarea numai parțială a ordinelor de vânzare-cumpărare primite la bursă pentru ziua respectivă. Toate ordinele de cumpărare care au indicat cursuri egale sau mai mari decât cursul stabilit, precum și toate ordinele de cumpărare "la cel mai bun curs" vor fi executate, iar celelalte, nu. Toate ordinele de vânzare care au indicat cursuri egale cu cursul stabilit sau mai mici precum ordinele de vânzare la cel mai bun curs vor fi, de asemenea, executate, iar celelalte nu. Rămân neexecutate cumpărările la cursuri mai mici decât cel care s-a format și vânzările – comandate la cursuri mai mari; c) **cotația prin fișier** (colector) – are caracter deosebit pentru că este rezervată unor situații excepționale precum oferta publică (de cumpărare-vânzare), un titlu anume care este foarte solicitat la vânzare și la cumpărare, când se urmărește diminuarea variației cursului de la o ședință la alta. Este cea mai strict supravegheată cotare. Prin fișier se colectează ordinele ce trebuie executate și apoi se procedează într-un mod similar cotației prin opoziție. Pentru a evita șocurile cursului, se poate interveni, când cursul crește sau scade prea mult, prin diminuarea ordinelor de cumpărare sau de vânzare. Dacă cursul crește prea mult față de ședința precedentă sunt eliminate din procedură ordinele care indică vânzare sau cumpărare la un curs mai mare decât cursul cotat, iar dacă scade alarmant sunt reduse ordinele care indică cursuri inferioare celui cotat. În felul acesta se "tund" vârfurile cursurilor. Dacă nici după această ajustare (prin reducerea cererii sau ofertei) nu se ajunge la atenuarea creșterii sau scăderii cursului față de cel din ședința precedentă, cotația își pierde valabilitatea și dobândește caracter pur infirmativ sau indicativ; d) **cotația automată** sau **informatizată** – care permite confruntarea permanentă a tuturor ordinelor date la bursă și înregistrate electronic. Este foarte bună pentru tranzacționarea unui volum mare de ordine, este cea mai nouă

modalitate care permite delocalizarea spațială a pieței. În S.U.A. există o bursă cu cotație automată. Modalitățile de **c.** la **b.** se realizează de regulă în variante și nuanțe diferite de la țară la țară și de la o bursă la alta. O bursă poate practica o singură modalitate de cotație sau mai multe. **C.** la **b.** poate fi clasificată și după caracterul său: a) cotare continuă sau deschisă – în cadrul căreia cursul se poate modifica de la un moment la altul în funcție de evoluția cererii și ofertei pentru fiecare titlu. Cotația automată, așa cum se realizează în prezent, are caracter continuu, iar cotația prin strigare poate fi organizată cu caracter continuu sau nu; b) cotația fermă sau închisă – în cadrul căreia se formează un singur curs la fiecare ședință. În țările dezvoltate, pentru a se corela și adapta tehnicile de **c.** la **b.** la volumul tranzacțiilor s-au constituit **categoriile de cotare** – clasificarea pe două sau mai multe grupe ale valorilor care participă la piața bursieră după volumul tranzacțiilor. În aceste împrejurări, **c.** la **b.** se face pe categorii de cotare, fiecare categorie reprezentând o piață bursieră distinctă (v. Bursă de Valori). [G.P.T.]

COURNOT, ANTOINE AUGUSTIN, economist, matematician și filosof francez (1801-1877), unul dintre fondatorii importanți ai teoriei economice matematice. A formulat pentru prima dată legea cererii, construind primele curbe ale cererii din teoria economică. Are importante contribuții la teoria concurenței imperfecte studiind situațiile de **duopol**, de **monopol bilateral** și de **oligopol**. S-a mai preocupat de studiul incidenței impozitelor indirecte asupra costurilor. Mai sunt cunoscute scrierile sale în domeniul probabilităților și al epistemologiei. A fost membru al Academiei Franceze. Principala sa operă este "Recherches sur les Principes mathématiques de la Théorie de Richesses" (Cercetări asupra principiilor matematice ale Teoriei Bogățiilor), apărută în anul 1839. Se consideră că scrierile sale au avut o influență puternică asupra lui Alfred Marshall. [A.D.]

CRAH, prăbușirea spontană și dezorganizarea profundă a activității economico-financiare, pe fondul unei stări generalizate de panică a agenților economici, îndeosebi în sectorul financiar, financiar-bancar și al comerțului. Este declanșat de falimentul unui mare debitor, al unor instituții financiar-bancare sau de prăbușirea titlurilor de valoare care au o pondere ridicată în ansamblul tranzacțiilor bursiere. Prin efectul cumulativ pe care-l generează, **c.** se propagă în ansamblul economic și chiar în alte țări. Funcționarea stabilizatorilor automați – existența unor mijloace și instrumente evoluate de informare, diagnosticare și anticipare a activității economice, garanțiile și asigurările impuse prin lege față de agenții economici ș.a. – au făcut ca în economiile moderne **c.** să devină o situație excepțională. [G.I.]

CRAH BURSIER, prăbușirea bruscă și cumulativă a titlurilor cotate la bursă. Până la cel de-al doilea război mondial, **c.b.** și cel bancar precedau declanșarea crizelor economice. În prezent, **c.b.** sunt rare și sunt cauzate, mai ales, de fenomene social-politice neprevăzute, interne și internaționale. Un **c.b.** autentic are cauze multiple: speculații bursiere (anticipări hazardate și creșteri hazardate ale cursurilor, extinderea exagerată a operațiunilor speculative, mai ales a celor "cu descoperire"); previziuni eronate ale investitorilor, concretizate în abundența ofertei de titluri mai ales pe piața primară; îndatorarea exagerată a menajelor, ca urmare a extinderii creditului de consum; îndatorarea exagerată a întreprinderilor cu scop lucrativ, prin apelarea la un volum nejustificat de credite bancare pentru investiții neînsoțită de confirmarea anticipărilor exagerat de optimiste (v. Faliment). [G.I.]

CRAWLING PEG, regim de curs valutar în care raportul de schimb al monedei naționale este fixat față de o valută-ancoră, dar autoritățile monetare ce adoptă admit deprecierea sau aprecierea monedei naționale față de valuta-ancoră conform unei anumite **planificări**. De exemplu, o bancă centrală poate promite că nu își va deprecia moneda față de valuta-ancoră cu mai mult de 20% pe an. Dacă pasul de depreciere este decelerat, deprecierea se reduce de la an la an și, eventual, se poate opri. În mod implicit, un pas de depreciere decelerat este o promisiune a băncii centrale de reducere a ritmului de creștere a masei monetare. Ungaria și Polonia au adoptat asemenea regimuri de curs valutar. [D.C.]

CREANȚĂ, (1) dreptul patrimonial al unei persoane fizice sau juridice (creditor) asupra altei persoane fizice sau juridice (debitor), de executare a unei obligații, de restituire a unui bun, a unei sume de

bani, de realizare a unui serviciu etc. De regulă, **c.** provine dintr-un contract de vânzare, de credit, din obligații legale, precum plata unor impozite și taxe etc. Orice **c.** este urmărită pe baza unei clauze prevăzute în contract sau în reglementările juridice în vigoare. **C.** este garantată cu bunuri mobile și imobile sau cu drepturi reale care intră în patrimoniul debitorului. Totodată, **c.** poate fi înstrăinată (cedată) altei persoane fizice sau juridice căreia titularul sau deținătorul său îi este debitor. **C.** se pot distinge după: a) gradul de lichiditate (mai mare sau mic de un an); b) caracterul comercial sau financiar. (2) Operațiune financiară. (3) Post din activul bilanțului unei firme (v. Credit, Creditor, Debitor). [G.P.T.]

CREATIVITATEA ECONOMICĂ, potențialul de valorizare a resurselor de nivel micro sau/și macroeconomic. Unica sursă a acesteia este capacitatea creativă a omului. În condițiile accentuării caracterului restrictiv al resurselor, **c.e.** dobândește o importanță tot mai mare pentru progresul economico-social. **C.e.** rămâne, practic, unica resursă inepuizabilă care poate contribui atât la descoperirea de noi resurse sau, după caz, la mai eficienta gestionare a acestora prin utilizarea unor tehnologii tot mai performante. Se apreciază că omenirea se află într-un nou stadiu de evoluție, societatea cunoașterii, în care potențialul uman constituie resursa-cheie cu rol determinant pentru civilizația viitoare. [S.C.M.]

CREDIT, (1) operațiune prin care o persoană fizică sau juridică (debitor) obține fonduri sau bunuri de la altă persoană fizică sau juridică (creditor), asumându-și obligația să le restituie sau să le plătească la termen/scadență. În cea mai mare parte a cazurilor, **c.** este purtător de dobândă. De regulă, **c.** este garantat cu bunuri sau valori acceptate ca atare. Etimologic, înseamnă a avea încredere. De aceea **c.** este considerat un act de încredere ce are loc în anumite condiții. **C.** se poate clasifica după diferite criterii. În funcție de durată se distinge **c.**: a) de o zi; b) pe termen scurt – până la doi ani; c) pe termen mediu – până la 5-7 ani; d) pe termen lung – mai mare de 5-7 ani. În funcție de destinație, **c.** poate fi. a) de trezorerie – pentru acoperirea unor plăți curente care decurg din funcționarea normală a întreprinderilor; b) de export – pentru a finanța exportul; c) de documentare – pentru import garantat prin remiterea la bancă a documentelor care atestă proprietatea asupra mărfurilor importate; d) pentru construcții sau alte obiecte de investiții; e) pentru consum. În ceea ce privește cauza care determină **c.** se distinge: a) **c.** de finanțare – acordat firmelor care nu au creanțe asupra altora; b) **c.** de refinanțare acordându-se firmelor care au creanțe asupra altora. (2) Coloana din dreapta unui cont din bilanț. (3) Scadență acordată de legislația fiscală sau vamală în vigoare datornicilor pentru reglarea (plata) unor drepturi sau taxe care se plătesc în mod normal la vedere (v. Finanțare, Scontare, Rescontare). [G.P.T.]

CREDIT BANCAR, formă de credit acordat de bănci persoanelor juridice sau fizice în diferite scopuri, considerate realizabile de către bănci (v. Credit, Finanțare). [G.P.T.]

CREDIT COMERCIAL, formă de credit consimțit de o întreprindere pentru un client al său. Este practicat între unități economice, persoane fizice sau juridice care au calitatea de comercianți. Scadența pentru **c.c.** este variabilă în funcție de profesiunea comercianților, dar în general corespunde ciclului de valorizare sau de vânzare a mărfii de către client. Cel mai frecvent, durata sa este de trei luni (90 de zile). Suportul juridic al **c.c.** îl constituie **efectele de comerț,** ele însele supuse altui gen de creditare – scontarea și rescontarea (v. Credit, Efecte de comerț, Scontare). [G.P.T.]

CREDIT DE CONSUM, formă de credit acordat de societățile comerciale nefinanciare, îndeosebi persoanelor fizice, menajelor pentru a-și cumpăra cu plata în rate bunuri de folosință îndelungată și în general bunuri de consum. Este condiționat de plata în bani a unui avans minim și uneori de prezentarea unei documentații privind capacitatea de plată a cumpărătorului. Este garantat, de regulă, cu bunul vândut (v. Credit). [G.P.T.]

CREDIT INTERNAȚIONAL, formă de credit prin care o persoană fizică sau juridică, denumită creditor, pune la dispoziția altei persoane fizice sau juridice, denumită debitor, o sumă de bani sau un bun apreciat în expresie monetară, ambele exprimate valoric, de regulă, într-o monedă convertibilă și pe care debitorul se obligă să o restituie împreună cu dobânda corespunzătoare creditorului, la sfârșitul perioadei de împrumut, adică la scadență. **C.i.** îmbracă, la rândul

său, o diversitate de forme. 1) În funcție de părțile implicate, **c.i.** sunt: a) guvernamentale; b) bancare; c) acordate de instituții financiare internaționale. 2) După obiectul tranzacției, **c.i.** sunt: a) în mărfuri (bunuri) și b) în bani. 3) După modul de garantare, **c.i.** pot fi: a) negarantate sau în alb și b) garantate. Fiecare dintre aceste categorii de credite se poate prezenta în diferite alte forme (v. Credit). [G.P.T.]

CREDIT LOMBARD, formă de credit pe termen scurt, acordat de către o bancă pe baza unui gaj constituit din titluri care pot fi ușor și rapid negociate (acțiuni, obligațiuni etc.). Este o formă de refinanțare care nu-i admisă la rescontare. Și pentru acest credit se percepe dobândă exprimată în cotă procentuală denumită rată Lombard. Una din ratele dobânzii cu caracter director la Bundesbank (Germania) este rata Lombard (v. Credit.). [G.P.T.]

CREDIT PUBLIC, formă de credit acordat statului sau oricărui organism dependent de acesta. Statul sau organismele sale sunt debitori, iar creditori pot fi persoane fizice sau juridice, rezidente sau nu, care dispun de mijloace băneşti temporar disponibile şi acceptă să le dea ca împrumut. Se bazează pe încredere în solvabilitatea statului. **C.p.** poate fi realizat fie prin contractarea directă de către stat şi/ sau organismele sale cu creditorii, fie prin intermediul unor instituții specializate – bănci, case de economii etc. Are următoarele trăsături: a) **caracter contractual** – se constituie prin acordul celor două părți, exprimat, de regulă, în mod facultativ; b) **caracter rambursabil** – se restituie la termenul fixat, cu excepția împrumuturilor perpetue care nu au o scadență determinată, dar se restituie în funcție de posibilitățile statului; c) **purtător al unei contraprestații sau dobânzi**. Avantajele oferite de stat sau organismele sale la lansarea unui împrumut se pot restrânge ulterior datorită scăderii ratei dobânzii pe piața capitalului, crizei economice sau altor cauze. În aceste cazuri are loc conversiunea datoriei: se preschimbă înscrisurile vechi cu o dobândă ridicată cu altele noi cu o dobândă mai redusă. **C.p.** poate fi acordat autorităților publice centrale și locale, și poate fi utilizat atât în scopuri productive, cât și neproductive. Când se lansează un **c.p.** i se precizează destinația, iar pe baza acesteia se dă o denumire împrumutului respectiv precum "împrumutul pentru reconstrucție", "creditul pentru stabilizare" etc. Pentru fiecare credit obținut pe piață, statul sau organismele sale, ca debitori, emit înscrisuri denumite generic **efecte publice** – titluri, obligațiuni, bonuri de tezaur, polițe de tezaur etc. – pe care se marchează valoarea nominală, condiția de restituire și alte informații utile creditorului. Plasarea **c.p.** se face prin: a) subscriere publică la o rețea de puncte ale unei instituții împuternicite în acest sens și la care cei ce sunt interesați își exprimă cererea de titluri și depun sumele subscrise; b) intermediul unui consorțiu sau sindicat bancar care fie preia contra unui comision plasarea împrumutului, fie cumpără efectiv titlurile de credit emise; c) vânzare la bursă. Înscrisurile emise pentru un **c.p.** sunt fie la purtător, fie nominative (v. Credit, Obligațiune, Valori mobiliare). [G.P.T.]

CREDITOR, persoană fizică sau juridică, titulară a unui drept de creanță, îndreptățită să pretindă debitorului său îndeplinirea obligației la care acesta s-a angajat, în sensul de a da, a face, a restitui sau a plăti ceva. Poate fi: a) **c.** a cărui creanță nu este însoțită de nici o garanție reală sau personală; b) **c.** gajist, a cărui creanță este garantată printr-un drept real de gaj privind patrimoniul debitorului; c) **c.** ipotecar, a cărui creanță este garantată printr-un drept real imobiliar de ipotecă asupra unui bun imobil aparținând debitorului; d) **c.** privilegiat, al cărui drept de creanță este garantat prin lege acordându-i-se un anumit privilegiu; e) **c.** urmăritor, care a declanșat procedura executării silite în vederea recuperării creanței sale (v. Credit, Creanță, Debitor). [N.D.]

CREȘTERE ECONOMICĂ, proces global ce exprimă evoluția ascendentă a unor mărimi economice agregate, în cadrul unui orizont de timp, la nivel național sau internațional, cu efecte favorabile în planul vieții economice și sociale. În sens restrâns, **c.e.** exprimă mărirea reală într-o anumită perioadă de timp, a unui indicator economic agregat, cum ar fi P.I.B., pe total sau pe locuitor, într-un anumit spațiu economic. În sens larg, **c.e.** este forma sub care se manifestă ansamblul transformărilor cantitative, structurale și calitative ce se produc în cadrul vieții economice, într-o perioadă îndelungată imprimând indicatorilor agregați o tendință ascendentă. Din acest punct de vedere, **c.e.** nu se diferențiază de dezvoltarea economică. Problematica **c.e.** este studiată de teoria creșterii economice – componentă a științei economice. Teoria **c.e.** se ocupă de studiul conceptului de

c.e. şi de interdependenţele lui cu celelalte concepte ale dinamicii economice, de analiza factorilor şi tipurilor de **c.e.**, de optimizarea şi prognoza **c.e.**, elaborând modele adecvate de cercetare şi interpretare a proceselor pe care le exprimă în timp şi spaţiu, precum şi criterii şi indicatori de apreciere şi măsurare a efectelor pe care le produc în economie. **C.e.** se află sub influenţa conjugată a unui ansamblu de factori, cu acţiune directă şi indirectă. Fiecare factor de **c.e.** acţionează concomitent prin trei dimensiuni: cantitativă, structurală şi calitativă. Astfel, **c.e.** apare ca rezultat al acţiunii conjugate a modificărilor dimensiunilor cantitative, structurale şi calitative ale fiecărui factor. În acest caz avem o influenţă pe orizontala fiecărui factor de **c.e.** Totodată, procesul de **c.e.** apare şi ca rezultat al influenţei conjugate a modificărilor concomitente ale caracteristicilor cantitative, structurale şi calitative ale tuturor factorilor. În acest caz avem influenţa pe verticalele caracteristicilor factorilor. Creşterea producţiei reale, totale şi pe locuitor, sub forma unor indicatori macroeconomici, este expresia interacţiunii dintre volumul disponibil al factorilor de producţie şi eficienţa utilizării lor. La baza efortului de creştere economică se află investiţia economică ce are ca rezultat mărirea potenţialului productiv, acumularea de capital uman şi material. Teoria **c.e.** pune în evidenţă existenţa mai multor tipuri de **c.e.** Prin tip de **c.e.** se înţelege expresia sintetică a unei dominante a procesului de **c.e.**, determinată de contribuţia factorilor, modul de realizare a **c.e.**, ritmul de creştere a indicatorilor agregaţi pe locuitor, compatibilitatea efectelor economice cu cele sociale şi ecologice etc. Potrivit acestor criterii, **c.e.** poate să fie extensivă, intensivă, organică, consolidată, echilibrată, durabilă, negativă, zero etc. În perspectiva secolului următor, se pune tot mai mult problema compatibilităţii efectelor economice cu cele social-umane şi ecologice ale **c.e.**, atât pe plan naţional, cât şi la nivel internaţional-mondial, punându-se astfel bazele tipului de **c.e.** durabilă (umană), în cadrul căruia egalitatea şanselor generaţiilor care coexistă şi se succed la viaţă pe planeta Pământ devine criteriul esenţial al dezvoltării economico-sociale (v. Dezvoltare economică). [P.C.]

CREŞTERE ECONOMICĂ CONSOLIDATĂ, concept contemporan, pentru ţările dezvoltate care îşi propun să treacă la asigurarea în dinamică a compatibilităţii criteriilor eficienţei economice directe, impuse de piaţă, cu cele de eficienţă social-umană, ecologică, impuse de necesitatea creării permanente a condiţiilor pentru egalitatea şanselor generaţiilor care coexistă şi se succed la viaţă pe planeta Pământ. Un asemenea tip de creştere economică va trebui realizat la scara întregii economii mondiale, el fiind expresia trecerii omenirii la un nou tip de dezvoltare economico-socială, bazat pe compatibilitatea dinamică a mediului creat de om cu mediul natural, a eficienţei economice cu justiţia socială, pe care astăzi specialiştii îl numesc dezvoltare durabilă. [P.C.]

Creştere economică durabilă (v. DEZVOLTARE ECONOMICĂ DURABILĂ)

CREŞTERE ECONOMICĂ ECHILIBRATĂ, expresie teoretică a evoluţiei unei economii naţionale, caracterizată prin egalitatea producţiei ce poate fi obţinută cu potenţialul productiv de care dispune producţia cerută de piaţă. În cazul **c.e.e.**, nu există nici subproducţie şi nici supraproducţie, fapt pentru care orice modificare a relaţiei dintre cantitatea de bunuri oferite şi cantitatea de bunuri cerute va dezechilibra funcţionarea economiei. Producţia ce corespunde situaţiei de **c.e.e.** este considerată optimă, deoarece orice modificare ar transforma egalitatea corelaţiilor ofertă-cerere în inegalităţi. La baza **c.e.e.** se află egalitatea dintre valoarea bunurilor produse în economie şi suma cheltuielilor pentru consum şi investiţii sau dintre economii şi investiţii. Atunci când economiile sunt mai mari decât investiţiile, economia nu înregistrează creştere, ci declin economic, deoarece surplusul de economii este o pierdere şi un câştig (v. Teorie privind echilibru economic). [P.C.]

CREŞTERE ECONOMICĂ EXTENSIVĂ, tip de **c.e.** caracterizat prin sporirea produsului intern brut pe locuitor cu preponderenţă pe seama influenţei conjugate a dimensiunilor cantitative (de volum) ale tuturor factorilor de producţie, concretizate în: mai mulţi lucrători, mai multe maşini şi utilaje tehnologice, mai multe materii prime, mai multe terenuri arabile etc. Având în vedere raritatea resurselor, influenţa creşterii dimensiunilor cantitative ale factorilor în procesul creşterii economice este limitată în timp şi spaţiu. [P.C.]

CREŞTERE ECONOMICĂ INTENSIVĂ, tip de **c.e.** concretizat prin sporirea produsului intern brut pe locuitor cu preponderenţă pe seama influenţei conjugate a dimensiunilor calitative (de eficienţă) ale tuturor factorilor de producţie, concretizate în: sporirea productivităţii muncii, creşterea randamentului capitalului fix, sporirea gradului de valorificare a materiilor prime şi energiei, creşterea randamentului pământului, reducerea costurilor de producţie unitare, îmbunătăţirea calităţii bunurilor etc. Influenţa eficienţei utilizării factorilor de **c.e.** asupra produsului intern brut pe locuitor este practic nelimitată, fiind produsul cel mai de preţ al luptei omului cu raritatea resurselor (v. Creştere economică). [P.C.]

CREŞTERE ECONOMICĂ POTENŢIALĂ, rata de creştere maximă a producţiei naţionale, fundamentată pe baza resurselor economice existente la un anumit moment, a utilizării depline a resurselor materiale şi umane disponibile (v. Modelul Harrod-Dommar). [S.C.]

CREŞTERE ECONOMICĂ ZERO, situaţie în care rezultatele economice agregate şi populaţia unei ţări sporesc în acelaşi ritm, nivelul pe locuitor al indicatorilor sintetici macroeconomici rămânând constant. Noţiunea este creată de M.I.T. şi răspândită de Clubul de la Roma prin intermediul lucrării "Limitele creşterii" – primul Raport al Clubului de la Roma către omenire. **C.e.z.** presupune să se creeze o situaţie de stabilitate ecologică şi economică ce ar putea fi menţinută pe o perioadă viitoare îndelungată, bazată pe o frână pusă creşterii spiralelor demografice şi economice ale lumii, în condiţiile ajutorării ţărilor în curs de dezvoltare în efortul lor de a elimina marile decalaje economice şi social-umane faţă de statele dezvoltate. [P.C.]

CREŞTEREA CERERII, mărirea volumului de bunuri cerute la un nivel de preţ dat. Grafic, acest fenomen se reprezintă prin translatarea curbei cererii spre dreapta. Asemenea modificări apar drept urmare a influenţei uneia sau mai multor condiţii ale cererii. (v. Cererea, Condiţiile cererii). [G.C.]

CREŞTEREA OFERTEI, mărirea volumului de produse oferite la un nivel de preţ dat, fenomen care se reprezintă grafic prin translatarea curbei ofertei spre dreapta. Aceasta modificare intervine datorită influenţei condiţiilor ofertei. (v. Oferta, Condiţiile ofertei). [G.C.]

CRITERIUL DE REVERSIBILITATE SCITOVSKY, criteriu ce poartă numele autorului, menit să evite situaţii nedorite în aplicarea testului Kaldor-Hicks. Scitovsky a observat că acest test poate conduce uneori la ambiguităţi. Fiind date două stări posibile ale unui proces economic, se poate întâmpla ca observatorul să prefere starea A, chiar dacă din test ar rezulta că starea A nu este mai bună decât starea B. Pentru a evita asemenea situaţii el introduce criteriul său de reversibilitate. Conform acestui criteriu, se cere, ca, de exemplu, să fie testat B la trecerea testului K-H, dar, totodată, să fie testat în sens invers A, pentru a se vedea dacă acesta verifică testul. Altfel se realizează o diferenţiere clară între cele două stări. [A.D.]

CRIZA DE SISTEM, tip de criză radicală care afectează esenţa unui sistem social-economic impunând trecerea acestuia la altă structurare internă, a funcţiilor şi finalităţii lui. Formal, **c.** de **s.** este percepută ca încordare maximă până la rigidizare sau blocare a funcţionalităţii sistemului în limitele parametrilor sau normelor existente. Practic, **c.s.** indică epuizarea modalităţilor de combinare a variabilelor sistemului, a corelaţiilor de bază dintre acestea, depăşirea acestei stări presupunând schimbarea funcţiei-obiectiv, adică reformarea sistemului. [M.D.]

CRIZĂ ECONOMICĂ, (1) stare de dificultate a activităţilor economice, ruptură, schimbare bruscă în activitatea economică, concretizată în încetinirea, stagnarea sau scăderea activităţilor economice. (2) Prin extensie, reprezintă o conjunctură deprimantă pentru economie în ansamblul ei, pentru unele ramuri, regiuni etc., boală a organismului economic ce marchează ruperea gravă a echilibrului economic, mai ales dintre producţie şi consum, dintre cerere şi ofertă, cu efecte directe asupra preţurilor, gradului de ocupare şi de folosire a factorilor de producţie. (3) În sens strict, **c.e.** este momentul de cotitură a ciclului economic, când faza de expansiune (ascendentă) cedează locul celei de depresiune (descendentă). Declaşarea **c.e.** impune agenţilor economici să acţioneze pentru a determina schimbări calitative în condiţiile şi factorii creşterii economice, în structurile

economice, menite să ducă la eliminarea unor dezechilibre, comportamente, instituții și mecanisme caduce, premise ale trecerii la o nouă fază ascendentă. Deși sunt un moment dificil în evoluția economică, cu efecte negative asupra unei părți importante a agenților economici, **c.e.** sunt și semnalul declanșării în masă a fenomenelor tip "distrugere creatoare". **C.e.** pot fi ciclice și neciclice. **C.e. ciclice** sunt cele care se repetă cu o anumită regularitate, în funcție de tipul ciclului economic. Ele sunt reprezentative ca fază în cadrul ciclului economic Juglar. **C.e. neciclice** nu au o anumită repetabilitate. Unele dintre acestea sunt parțiale, altele intermediare. **C.e. neciclice** parțiale cuprind una sau câteva ramuri (domenii) de activitate (industria siderurgică, carboniferă, construcțiile navale, chimia de mare tonaj, de bază etc.) Ele se manifestă prin reducerea volumului producției și ocupării; sunt urmarea modificărilor în volumul și structura consumului, în sistemul de combinare a factorilor de producție sub incidența progresului tehnic, sistemului de nevoi, starea pieței factorilor de producție ș.a. O categorie importantă sunt crizele agrare și crizele ramurilor care produc bunuri intermediare, crizele energetice, de materii prime, valutar-financiare etc. Ele se manifestă prin insuficiența unor asemenea resurse în raport cu posibilitățile de acces spre procurarea și consumul lor de către anumite țări și categorii de agenți economici, **C.e. neciclice intermediare** cuprind mai multe ramuri conexe, întrerup temporar faza de expansiune sau cea de reluare a creșterii economice. În cadrul ciclului Juglar, ele nu marchează începerea unui nou ciclu decenal. În sens larg, **c.e.** includ și pe cele de credit, c. structurale și c. mondiale. Unele **c.e.** sunt violente (criza din 1929-1933), altele lente, trenante, ca anemia unui organism biologic; unele **c.e.** se pot localiza doar într-o economie sau în câteva economii naționale, altele cuprind ansamblul acestora, având caracteristici de **c.e.** mondiale (v. Cicluri economice). [G.I.]

CRIZĂ FINANCIARĂ (în sens larg), dereglare gravă a sistemului financiar al unei țări (finanțele statului, sistemul de credit, circulația bănească); (în sens restrâns), dereglare a finanțelor statului, concretizată în deficite de proporții ale bugetului de stat. Ea apare datorită unor situații accidentale, cum sunt reducerea substanțială a încasărilor bugetare, ca urmare a unor șocuri neprevăzute la care este supusă economia reală, conjunctură nefavorabilă – internă și/sau externă în anumite ramuri, subramuri, situații sociale explozive etc. **C.f.** poate să apară și ca urmare a unor decizii hazardate ale forurilor legislative care angajează cheltuieli exagerate, ignorând posibilitățile reale ale economiei. Uneori **c.f.** este acceptată ca fiind răul cel mai mic, pentru a asigura impulsionarea cererii globale, pe seama unor cheltuieli de la buget acoperite doar parțial prin venituri curente. Se scontează ca prin multiplicatorul cheltuielilor publice să se creeze o undă suplimentară de cerere agregată care să ofere întreprinzătorilor imaginea unor anticipări favorabile pentru impulsionarea afacerilor. Deficitul bugetar se acoperă prin apelarea la împrumuturi publice (interne și/sau externe) sau prin emisiunea de masă monetară suplimentară, fără suport într-o cantitate mai mare de bunuri marfare (viteza de rotație a monedei este presupusă constantă). Este preferabilă apelarea la împrumuturi pe termen mediu/lung, deși aceasta împovărează fiscal generațiile viitoare. Dincolo de un anumit prag – diferit de la o țară la alta – deficitul bugetar generează anomalii în economie: inflație, deprecierea cursului monedei, creșterea exagerată a ratei dobânzii etc. Soluția de fond pentru prevenirea și depășirea **c.f.** este revederea politicii fiscale și a politicii cheltuielilor publice, acționându-se împotriva birocrației, risipei administrative, redistribuirilor bugetare nejustificate, nivelului unor categorii de cheltuieli – militare, pentru administrație (v. Buget de stat, Datorie publică, Finanțe publice). [G.I.]

Criza structurală, (v. CICLUL KONDRATIEFF)

Crize agrare de subproducție (v. CRIZE AGRICOLE)

CRIZE AGRICOLE (AGRARE), procese caracteristice economiilor predominant agrare, centrate pe producția alimentară; **crize de subproducție agricolă** ce apar sub incidența unor factori naturali, climatici și sociologici. **C.a.** au efecte negative asupra întregii economii: scad veniturile agricultorilor și nivelul lor de trai, se reduce consumul alimentar, dar și de produse manufacturate. Prețurile produselor agricole sunt ascendente, când nivelul recoltelor regresează. Creșterea lor este amplificată prin reducerea părții comercializate din producția totală, întrucât partea autoconsumată și pentru semințe este mai puțin elastică decât consumul global de produse agricole, variația negativă a cantității

vândute fiind mai puternică decât cea a cantității produse. **C.a.** de **subproducție** se propagă asupra mediului urban; cresc cheltuielile pentru alimente în bugetul familiilor cu venituri medii și inferioare mediei, care-și reduc consumul și cererea de produse manufacturate, ca premisă pentru apariția sau accentuarea supraproducției și declanșarea de crize în sectoarele neagricole. **C.a.** apar în economiile slab dezvoltate și în cele cu exploatări agricole fărâmițate, cu înzestrare tehnică și metode agrotehnice rudimentare. Ele pot fi atenuate prin diversificarea producției agricole, dezvoltarea transporturilor și comerțului mondial cu produse agricole și trecerea la agricultura intensivă. În țările dezvoltate există premisele unor **c.a.** de supraproducție, care au fost însă atenuate prin cumpărarea de către stat a surplusurilor și prin promovarea unor practici de restrângere compensatorie a suprafețelor. În prezent coexistă mari surplusuri de produse agroalimentare în țările dezvoltate cu o gravă criză alimentară mondială (v. Criză economică). [G.I.]

CRIZE ALE ECONOMIEI MODERNE, situație economică în care pentru ofertă nu există suficientă cerere solvabilă. Ele se găsesc în ciclurile Juglar, dar se întrepătrund cu crizele monetare și de credit, cu cele structurale ș.a. În economiile care au parcurs revoluția industrială, **c.e.m.** își au originea în sectorul secundar, care devine treptat preponderent. Până la al doilea război mondial, desfășurarea **c.e.m.** s-a derulat după un scenariu devenit oarecum tipic: crah bursier și bancar dificultăți economico-financiare pentru numeroase firme industriale, comerciale panică pe piața monetară și financiară penurie gravă de lichidități monetare restrângerea investițiilor accelerarea numărului de falimente, ca efect cumulativ ce afectează într-o măsură sau alta ansamblul domeniilor de activitate într-o spirală recesionistă licențieri și creșterea masivă a șomajului prăbușirea prețurilor cu ridicata și cu amănuntul creșterea ofertei (într-o primă etapă pe seama stocurilor) urmată de reducerea acesteia prăbușirea cererii de satisfactori (în lipsa unei politici de susținere a veniturilor) și de capital incidențe asupra relațiilor economice internaționale, repatrierea unei părți din capitalurile investite promovarea politicilor protecționiste, ridicarea ratei dobânzii ș.a. După al doilea război mondial, țările dezvoltate nu au cunoscut **c.** ale **e.m.** majore. Ele s-au confruntat cu numeroase **c.e.** parțiale, neciclice, de amploare redusă. Dificultățile economice s-au manifestat în existența unui dezechilibru în domeniul ocupării forței de muncă, tendința generalizată de creștere a prețurilor, ajustarea ofertei și a cererii, nu atât prin mecanismul prețurilor, cât al cantităților; manifestarea unor crize financiare, valutare, reducerea nivelului de trai al unor categorii socio-profesionale, dezechilibre regionale, stagnarea și regresul produselor tradiționale etc. (v. Criză economică). [G.I.]

CRIZE ALE ECONOMIEI TRADIȚIONALE, crize dominante până la începutul secolului al XIX-lea, fiind în esență crize de subproducție. Acestea erau provocate de fenomene naturale și sociale nefavorabile: inundații, secete, epidemii, migrații masive de populație etc. **C.e.t.** nu sunt excluse în prezent în țările cele mai slab dezvoltate economic. **C.e.t.** se declanșează în sectorul agricol, afectează mai întâi mediul rural, avându-și originea în recoltele proaste care diminuează veniturile și puterea de cumpărare a satului, deci și cererea de produse manufacturate. În paralel, cresc prețurile alimentelor, generând extinderea șomajului atât în sectorul rural, cât și în cel urban. Caracteristica principală a **c.e.t.** o reprezintă coexistența și interdependența dintre criza de **subproducție** în sectorul agricol și criza de **subconsum** în sectorul manufacturier (v. Criză economică). [G.I.]

CRIZE PETROLIERE, ansamblul perturbărilor și efectelor negative pe care controlul cantităților de petrol extrase și creșterea prețului la țiței le-au generat asupra țărilor importatoare de țiței, a economiei mondiale și fluxurilor economico-financiare internaționale. Prima **c.p.** (1973-1974) s-a declanșat în timpul războiului Kippur, când țările membre OPEC au majorat prețul țițeiului, în patru luni, de la 41 dolari/tonă la 83,5 dolari/tonă. Acesta a avut efecte grave asupra economiilor importatoare de țiței: practic s-a prăbușit sistemul monetar-valutar stabilit la Bretton Woods, s-a trecut la cursuri valutare fluctuante, ca regulator pentru creșterea incertitudinilor. A doua **c.p.**, în 1979-1980, când a avut loc o nouă explozie a prețului la țiței (de la 127,2 dolari/tonă la 222,7 dolari/tonă). Profiturile obținute de cele mai mari șapte trusturi petroliere s-au dublat, iar veniturile din export ale țărilor exportatoare de țiței au sporit de patru ori; practic, 1,5% din PIB țărilor dezvoltate a fost transferat spre cele exportatoare de țiței. **C.p.** a dus la creșterea generală a prețurilor, la restructurări dramatice în

configurația pe ramuri a unor economii. Ea a pus în discuție sistemul tehnic din economia mondială, bazat pe prețuri scăzute la energie (în special hidrocarburi, în care țițeiul asigura în 1973 circa 66,5% din energia primară consumată) (v. Organiația Țărilor Exportatoare de Petrol). [G.I.]

CUPON, (1) venit ferm la care are dreptul deținătorul unei obligațiuni sau al unui înscris financiar. (2) Dobânda fixă și fermă obținută de obligatari. (3) Înscris atașat la un titlu de valoare care este decupat când se încasează venitul stabilit din deținerea respectivului titlu de valoare (v. Obligațiune, Arendare). [S.C.]

CURĂȚIREA PIEȚEI, practică a firmelor puternice de eliminare a concurenței prin achiziționare urmată de lichidarea sau schimbarea profilului altor firme. Fenomenul este cunoscut cu deosebire de țările aflate în tranziție, dar rămâne o tendință specifică globalizării. [M.D.]

CURBA ATIPICĂ A OFERTEI DE MUNCĂ, instrument care ilustrează corelațiile dintre oferta de muncă și salariul real.

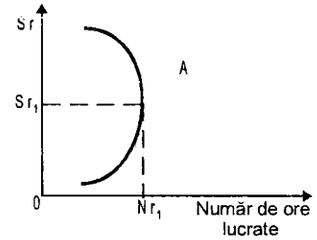

S-a pus în evidență că, corespunzător unor niveluri relativ înalte ale salariului real peste nivelul S_{r1} în fig. nr. 1, panta curbei ofertei de muncă devine negativă pe măsură ce în general se reduce incitația oamenilor de a-și mai oferi serviciile. Acest fenomen este cauzat de mărimea relativă a așa-numitelor efecte de substituție și, respectiv, de venit. Astfel, cum o creștere a salariului real corespunde și unei sporiri a considerației acordate timpului liber, și cum salariul se constituie în preț al muncii, rezultă că efectul modificării acestui tip de preț se poate descompune în două efecte: **efectul de substituție**, care apare ca un rezultat al tentației oamenilor ca, la niveluri relativ modeste ale venitului, să procedeze la sporirea numărului de ore lucrate pe seama timpului liber; **efectul de venit**, care apare ca o consecință a reducerii incitației oamenilor de a lucra peste un anumit nivel al salariului real, fiind interesați în mărirea timpului liber (pentru că utilitatea marginală a unei ore de timp liber este mai mare decât cea a unei unități a salariului real). Aceste două efecte complementare sunt redate în figura de mai sus, unde se poate remarca și alura specială pe care o capătă, în acest context, curba ofertei de muncă. [S.C.M.]

CURBA CERERII, reprezentare grafică a relației dintre modificările intervenite în nivelul prețului unui bun, factor de producție etc. și cantitatea cerută, într-o perioadă determinată. De regulă, cantitatea cerută este înscrisă pe axa orizontală a graficului, iar nivelul prețului pe axa verticală. În general, **c.c.** are o pantă negativă. Aceasta înseamnă că, exceptând cazurile de cerere atipică, o majorare (micșorare) a prețului are ca efect reducerea (creșterea) cantității cerute, presupunând că ceilalți factori rămân neschimbați. Pe o anumită piață, **c.c.** poate reflecta cererea efectivă a unui cumpărător – **c.c.** individuale sau a tuturor consumatorilor – **c.c.** pieței sau totale. Aceasta este reprezentată de suma pe orizontală a **c.c.** individuale, așa cum apare în figura de mai jos. **C.c.** pieței (Cp) rezultă din însumarea pe orizontală a curbelor individuale (C_1 și C_2). De exemplu, când nivelul prețului este P0, cantitatea totală cerută (QT) = Q_1 + Q_2. Deoarece cantitatea cerută se află în relație inversă cu schimbarea prețului, **c.c.** pieței este o sumă a efectelor modificării prețului asupra tuturor cumpărătorilor. Efectul schimbării prețului este redat de punctele situate de-a lungul **c.c.** La același nivel al prețului, **c.c.** poate avea diferite poziții ca urmare a modificărilor intervenite în condițiile cererii: venitul și preferințele consumatorului, prețul bunurilor complementare și substituibile etc.

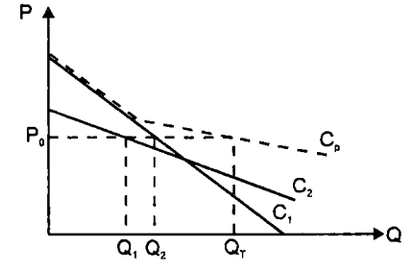

Deplasarea în spațiul bidimensional al graficului **c.c.** spre dreapta (stânga) echivalează cu creșterea (reducerea) cererii. Nivelul de echilibru al unei piețe este dat de punctul intersecției între **c.c.** și curba ofertei (v. Cerere; Funcția cererii; Legea generală a cererii). [G.C.]

CURBA CERERII AGREGATE, reprezentare grafică a relației de cauzalitate între nivelul mediu al prețurilor și cantitatea totală a bunurilor economice cerute. Pentru un anumit nivel mediu al prețurilor (P) există o cantitate determinată de bunuri materiale și servicii cerute, adică un nivel dat al cheltuielilor agregate. Acest nivel poate fi exprimat printr-un indicator macroeconomic real – de exemplu, venitul național (Y).

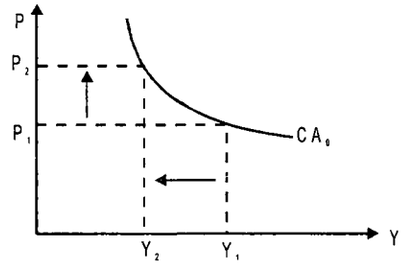

Fig. 1

În figura 1, CA_0 evidențiază o relație negativă (inversă) între nivelul mediu al prețurilor (P) și volumul cheltuielilor reale planificate (Y). Acest volum depinde și de modificările intervenite în diferitele componente ale cererii agregate, adică de poziția CA (vezi figura 2).

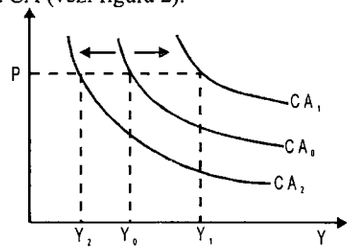

Fig. 2

În condițiile unui nivel dat al prețurilor, volumul cheltuielilor reale planificate este mai mare (Y_1) sau mai mic (Y_2), în funcție de creșterea (reducerea) cererii agregate – CA_1 și, respectiv, CA_2. Fiecare punct de pe **c.c.a.** exprimă egalitatea între veniturile și cheltuielile reale planificate. Punctul de intersecție între **c.c.a.** și curba ofertei agregate determină nivelul de echilibru al prețurilor și al producției naționale. Acest nivel depinde de amplitudinea modificării cererii agregate, respectiv, de factorii care o influențează. Creșterea cererii agregate este redată de mutarea **c.c.a.** spre dreapta (CA_1 în figura 2). Ea este determinată de: atitudinea optimistă a consumatorilor și a producătorilor în legătură cu starea economiei naționale; reducerea taxelor și a impozitelor; scăderea ratei dobânzii; creșterea ofertei monetare; creșterea exporturilor și reducerea importurilor etc. Reducerea cererii agregate este înfățișată de schimbarea poziției **c.c.a.** spre stânga (CA_2 în figura 2). Aceasta se datorează: comportamentului pesimist al populației; creșterii taxelor și a impozitelor; scăderii ofertei monetare; creșterii ratei dobânzii; creșterii importurilor și reducerii exporturilor etc. (v. Cerere agregată). [G.C.]

CURBA DE INDIFERENȚĂ (ISOPHELIMĂ), formă grafică a alegerilor realizate de consumatori în baza unor programe de consum **c. de i.** este trasată pe un grafic ale cărui axe măsoară cantitățile din diferite bunuri consumate. Punctele curbei indică toate combinațiile posibile din cele două bunuri X și Y care-i procură unui consumator dat o satisfacție identică, aceeași utilitate totală, agregată. Să presupunem că următoarele combinații îi procură unui consumator dat aceeași satisfacție (sunt programe de consum echivalente): 4 spectacole de teatru + 2 spectacole de cinema; 3 spectacole de teatru + 3 spectacole de cinema; 2 spectacole de teatru + 5 spectacole de cinema; se poate trasa **c. de i – JJ'**, așa cum se observă în figura următoare. Infinitatea punctelor ce-o alcătuiesc definesc și alte programe echivalente (dacă este satisfăcută condiția de divizibilitate a bunurilor). O **c. de i.** aproape de origine are o valoare mai redusă [exprimă programe de consum care oferă o satisfacție mai mică – (AA')] și crește pe măsură ce se depărtează de origine (programele de pe isophelimele JJ' și B' oferă o satisfacție mai mare decât cele de pe **c.** și **i.** – AA').

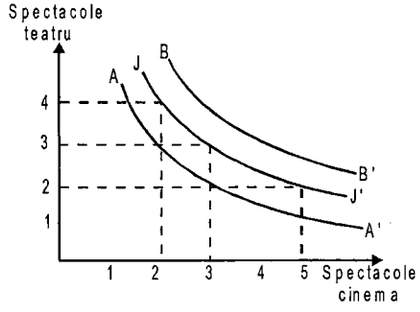

Ansamblul **c. de i.** formează harta isophelimelor, care exprimă toate programele de consum care pot fi imaginate de către un consumator dat în funcție de nevoi, preferințe și alte variabile subiective. Dintre proprietățile **c. de i.** amintim: forma convexă (înclinație cu pantă negativă); ca expresia ratelor marginale de substituire descrescânde ale celor două bunuri; în mod normal nu se intersectează (sunt paralele); sunt crescătoare în raport de poziția față de origine; nu pot lua forma unor cercuri concentrice (v. Comportamentul consumatorului, Alegerea consumatorului). [G.I.]

Curba de isoproducție (v. ISOCUANTĂ)

CURBA "J" A DEVALORIZĂRII MONETARE, situație în care balanța nominală de cont curent a unei țări înregistrează mai întâi un deficit, apoi un excedent, ca urmare a scăderii cursului de schimb al monedei naționale. În graficele de mai jos se reprezintă cantitățile de dolari tranzacționate pe zi și evoluția cursului de schimb.

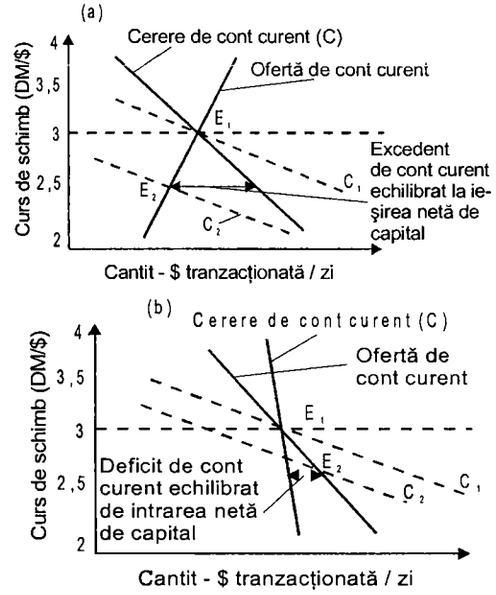

Graficele relevă efectul de scădere a cererii de monedă (în cazul de față dolarul este considerat moneda națională, vezi deplasarea în jos și spre stânga a curbei cererii pe grafice de la C_1 la C_2), ca urmare a reducerii ratelor dobânzii. Presupunem două situații diferite, în funcție de elasticitate. Dacă cererea pentru bunuri importate este elastică, curba ofertei de dolari pentru tranzacții de cont curent va avea o înclinație pozitivă (grafic a). Deplasarea curbei cererii de dolari de la C_1 la C_2 va face ca economia să se deplaseze din punctul de echilibru inițial (E_1) în (E_2). În (E_2) există un surplus al balanței de cont curent, echilibrat însă de ieșirea netă de capital. În graficul b, cererea de bunuri importate se presupune că este inelastică. Oferta de dolari pentru tranzacții de cont curent este înclinată negativ și economia se deplasează din punctul de echilibru (E_1) în (E_2). În acest caz, deplasarea în jos și spre stânga a curbei cererii totale orientează economia spre un nou punct de echilibru unde deficitul balanței de cont curent este echilibrat de intrarea netă de capital. Dacă pe termen scurt cererea pentru import este inelastică și mai elastică pe termen lung, o deplasare în jos a curbei cererii totale va determina mai întâi un deficit, iar apoi un excedent al balanței de cont curent. Pentru politica economică, efectul **c.J.** are următoarea implicație: atunci când reducerea ratelor interne reale ale dobânzii (sau orice alte condiții) conduc la o depreciere a monedei naționale, pe termen scurt, volumul importurilor și exporturilor se modifică, dar nu semnificativ de mult. Oricum, balanța de cont curent va înregistra un deficit (vezi grafic b). În timp însă, agenții economici (persoane fizice și persoane juridice) își ajustează comportamentul la condițiile noului curs de schimb. Dacă acesta rămâne la noul nivel (mai scăzut decât cel inițial), exporturile continuă să crească și importurile se reduc. Astfel, balanța de cont curent va înregistra un surplus. Din trasarea grafică a evoluției, în timp, a balanței de cont curent ce înregistrează mai întâi un deficit și apoi un excedent, reiese o formă asemănătoare cu litera "J" (v. Balanța de plăți externe, Curs valutar). [D.C.].

CURBA LAFFER, ilustrație grafică a relației dintre rata de impozitare a veniturilor și mărimea venitului colectat pe această cale la bugetul de stat. Această relație a fost explicată de profesorul american Arthur Laffer.

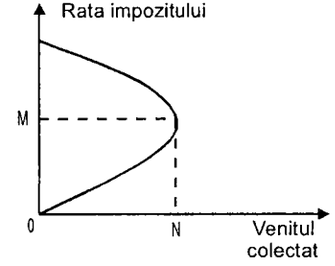

În figura de mai sus, rata optimă a impozitării veniturilor obținute de diferiți agenți economici este OM. La acest nivel venitul colectat la bugetul statului este ON. O rată care depășește nivelul optim are un efect descurajator asupra investitorilor și salariaților. Ea este urmată de o reducere a producției, a bazei de impozitare și, implicit, a veniturilor bugetare provenite din impozite și taxe (v. Impozit, Politică fiscală). [G.C.]

CURBA LORENZ, reprezentare grafică care descrie distribuția procentuală a veniturilor sau a avuției în rândurile unei populații. În general, se reprezintă venitul cumulat procentual (pe ordonată) în funcție de procentajul cumulativ al populației (pe abscisă).

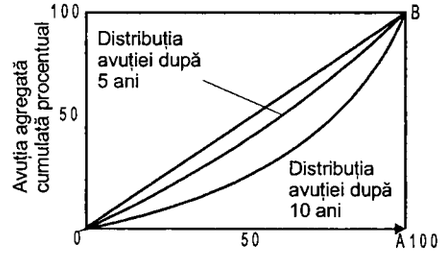

Abaterea curbei față de prima bisectoare a axelor de coordonate (sub un unghi de 45) pune în evidență gradul de inegalitate a distribuției veniturilor. Se folosește ca instrument de măsurare a inegalității distribuției veniturilor între diferitele grupe ale populației, într-o zonă, țară etc. Scopul studiilor bazate pe **c.L.** poate fi divers, de la fundamentarea unor măsuri de politică economică privind ameliorarea nivelului de trai și reducerea inegalităților, până la testarea oportunității diferențierii produselor pe zone și categorii socio-profesionale. Se observă că după cinci ani, respectiv zece de activitate, decalajul privind avuția acumulată crește, curba a doua fiind mai depărtată față de prima bisectoare). [A.D.]

CURBA OFERTEI, linie care reflectă cantitatea dintr-un anumit bun economic, factor de producție etc., oferită spre vânzare într-o anumită perioadă de timp, la variate niveluri ale prețului unitar. Într-un grafic bidimensional, cantitatea oferită (Q) figurează pe abscisă, iar nivelul prețului (P) pe ordonată. Ca și în cazul cererii, **c.o.** pieței (totale) rezultă prin agregarea curbelor ofertei individuale, adică prin însumarea cantităților individuale disponibile pentru vânzare la anumite niveluri ale prețului. Trecerea de la un punct la un alt punct de pe **c.o.** este determinată de schimbarea prețului, iar deplasarea **c.o.** spre dreapta (creșterea ofertei) ori spre stânga (reducerea ofertei) se datorează modificărilor intervenite în alți factori, adică în condițiile ofertei.

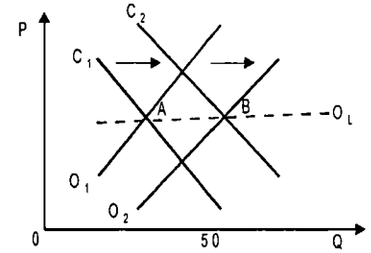

Pe o piață concurențială, de regulă **c.o.** are o pantă pozitivă. Aceasta înseamnă că la prețuri mai înalte, firmele pot obține un profit mai ridicat dacă nivelul producției oferite crește, iar celelalte condiții rămân constante (ceteris paribus). Pe o anumită piață, gradul de înclinare a **c.o.** totale depinde de durata perioadei de timp la care se raportează fluxul ofertei. Astfel, pe o perioadă scurtă, cantitatea oferită poate să crească numai în limitele permise de capacitățile de producție existente. Creșterea potențialului de producție de către firmele care operează pe piața respectivă sau (și) prin intrarea de noi firme, este posibilă numai pe o perioadă îndelungată. Din această cauză, gradul de înclinare a **c.o.** este mai mare, pe o perioadă scurtă decât pe una îndelungată. În figură, O_1 și O_2 reprezintă **c.o.** pe o perioadă scurtă de timp. Pe această piață creșterea cererii de la C_1 la C_2 a fost însoțită de o creștere a ofertei de la O_1 la O_2. **C.o.** pe o perioadă lungă de timp (OL) este reprezentată de linia care unește punctele de echilibru A și B. Comparativ cu această perioadă, **c.o.**, pe o perioadă scurtă, are o pantă mai mare și, respectiv, elasticitatea ofertei în funcție de preț este mai redusă (v. Funcția ofertei, Legea generală a ofertei, Ofertă). [G.C.]

CURBA OFERTEI AGREGATE, linie care exprimă relația dintre oferta totală reală și nivelul mediu al prețurilor. **C.o.a.** poate fi analizată folosind modelul clasic și modelul keynesian. În modelul clasic, prețurile și salariile sunt flexibile, iar oferta agregată, exprimată printr-un indicator macroeconomic, se află la nivelul potențialului de producție al economiei naționale. La acest nivel, forța de muncă și celelalte resurse economice sunt pe deplin și în mod eficient

utilizate. În figura nr. 1 **c.o.a.** este reprezentată de o perpendiculară pe abscisa graficului, unde P este nivelul mediu al preţurilor, iar Y – venitul naţional real.

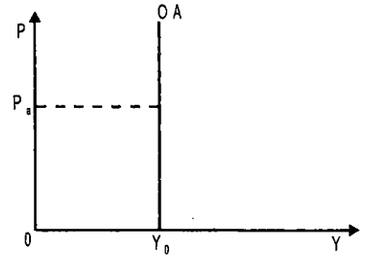

Fig. nr. 1

Acest model vizează o perioadă lungă de timp în care salariile şi celelalte costuri se adaptează liber la creşterea preţurilor, astfel că mărimea ofertei agregate se menţine la nivelul ocupării depline a factorilor de producţie. Oferta agregată reprezentată de linia verticală OA este insensibilă la utilizarea unor instrumente de politică monetară şi fiscală care afectează numai nivelul mediu al preţurilor. Modelul keynesian se referă la o perioadă scurtă de timp, în care costurile nominale ale factorilor de producţie sunt constante sau rata de creştere este puternic devansată de cea a preţurilor. În aceste condiţii, majorarea preţurilor este aproape echivalentă cu cea a profiturilor, iar oferta agregată se află în relaţie directă cu nivelul mediu al preţurilor. De aceea, **c.o.a.** are o pantă pozitivă, ca în figura nr. 2.

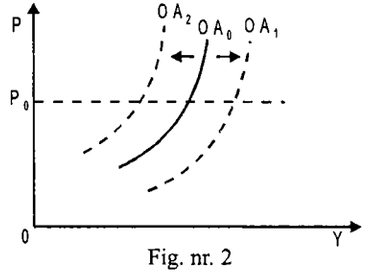

Fig. nr. 2

Modificarea nivelului mediu al preţurilor este redată de punctele situate pe **c.o.a.** Mărimea pantei permite determinarea raportului de modificare a preţurilor şi producţiei oferite, raport care are o tendinţă de creştere. La acelaşi nivel mediu al preţurilor, **c.o.a.** poate să reflecte o creştere a ofertei agregate (OA_1) sau o reducere a acesteia (OA_2). Deplasarea **c.o.a.** se datorează modificărilor intervenite într-o serie de factori, cum ar fi: costurile producţiei, sistemul de impozite şi taxe, tehnologiile de fabricaţie etc. (v. Oferta agregată). [G.C.]

CURBA PHILLIPS, expresie a relaţiei inverse dintre variaţia salariilor nominale şi rata şomajului, relevată de economistul neozeelandez Alban William Phillips, pe baza observării statistice.

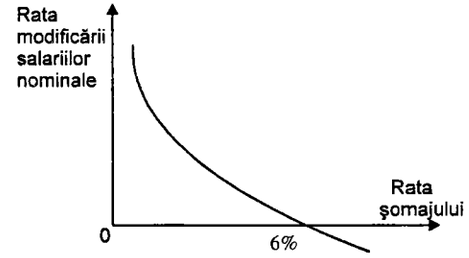

Această relaţie este $\Delta wt = f(U)t$, în care: Δw reprezintă rata modificării salariilor nominale; U – rata şomajului. **C.P.** a fost prezentată într-un studiu publicat în 1958; a fost elaborată folosindu-se datele din Regatul Unit, pe perioada 1861-1957, şi a fost construită ca în figura de mai sus. În demersul lui Phillips, este originală relaţia neliniară pe care o presupune între şomaj şi variaţia salariului nominal. Pentru a evita acest aspect, considerat uneori bizar, Richard Lipsey a propus, în 1960, o altă relaţie, apropiată de cea a lui Phillips, dar liniară, care permite, totodată, o tratare econometrică adecvată. Pentru anumiţi economişti, îndeosebi pentru keynesişti, relaţia formulată de Phillips a fost considerată, cel puţin la început, ca fiind elementul ce lipsea din modelele macroeconomice şi pe baza căruia guvernele ar fi putut să opteze în politica promovată, între şomaj şi inflaţie (inflaţia fiind creşterea salariilor nominale). Adepţii monetarismului au contestat însă relaţia formulată de Phillips, întrucât, potrivit concepţiei lor, în realitate, între cele două variabile nu există o relaţie durabilă, ci una instabilă, în contradicţie cu cea presupusă de **c.P.** Apariţia fenomenului de stagflaţie la mijlocul anilor '70 a confirmat punctul de vedere al monetariştilor şi a pus la îndoială însăşi existenţa relaţiei din **c.P.** Aceeaşi concluzie se degajă şi din aplicarea **c.P.** la economiile unor ţări. Ca urmare, mai mulţi economişti au modificat formula elaborată de A.W. Phillips, în intenţia de a-i conferi utilitate. Mai întâi, M. Friedman a înlocuit salariul nominal cu salariul

real; apoi a fost înlocuit salariul nominal cu rata anticipată a creşterii preţurilor (inflaţiei), iar mai târziu cu rata creşterii masei monetare (ca expresie a unui şoc determinat de acţiuni surprinzătoare politice sau de altă natură (v. Inflaţie, Stagflaţie, Şomaj). [G.P.T.].

CURBA POSIBILITĂȚILOR DE PRODUCȚIE, reprezentare grafică ce pune în evidenţă diferitele combinaţii posibile de producţie – într-un orizont scurt de timp – a două bunuri economice care pot fi obţinute prin utilizarea deplină şi eficientă a unui volum disponibil de resurse economice date. Ca orice model de analiză, **c.p.p.** simplifică la maximum realităţile economice. Dar, pe baza utilizării sale, se pot formula unele concluzii cu privire la costul oportunităţii, la opţiunile şi comportamentele producătorului şi consumatorului. Dacă, de exemplu, o economie ar putea să producă fie grâu (în ordine descrescătoare, în milioane tone): 16; 14; 12; 10; 8; 6; 4; 2; 0;), fie porumb (în ordine crescătoare, în milioane tone: 0; 2,5; 6; 8; 10; 11,5; 13; 13,5; 14;), atunci **c.p.p.** ar lua forma din graficul de mai jos:

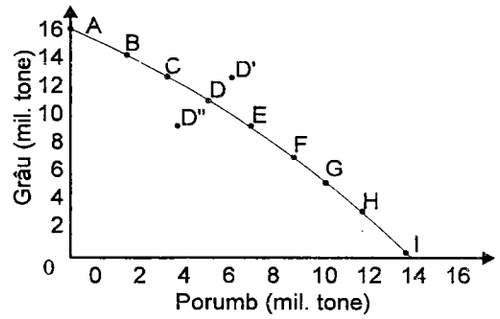

Graficul **c.p.p.** evidenţiază repartiţia resurselor economice rare în cazul unui orizont scurt de timp. Pe această curbă se pot imagina o infinitate de alternative, de combinaţii, când resursele economice sunt utilizate eficient în cadrul oricărei variante reprezentate de un punct de pe **c.p.p.** În exemplul presupus, curba se prezintă ca fiind concavă faţă de origine; pe ea apar A, B, ... I combinaţii posibile de producţie. Alegerea oricărei combinaţii presupune că pentru (a alege) producerea unui bun trebuie sacrificată corespunzător producerea celuilalt. Pornind de la A spre I, costul oportunităţii produsului creşte, ceea ce permite a concluziona că, pe măsură ce cantitatea produsă dintr-un anumit bun creşte, costul oportunităţii unei unităţi din acest bun are tendinţa de creştere. Orice punct din afara **c.p.p.**, de exemplu, D', nu poate fi atins fără creşterea volumului resurselor sau/şi fără creşterea eficienţei folosirii lor; varianta reprezentată prin punctul D' nu este posibilă în prezent. Pe termen mediu şi lung, o dată cu creşterea volumului şi eficienţei resurselor folosite, **c.p.p.** se deplasează spre dreapta, punctul D' desemnând una dintre combinaţiile posibile în noile condiţii. Pe de altă parte, resursele economice sunt parţial sau/şi insuficient folosite în orice punct din interiorul **c.p.p.** Punctul D" indică o producţie inferioară celei din punctul D, care este realizată în condiţiile folosirii integrale şi eficiente a resurselor. Atunci când economia realizează totuşi o combinaţie din interiorul curbei, ea poate majora producţia oricăruia dintre bunuri prin eliminarea risipei sau/şi utilizarea raţională a resurselor; costul oportunităţii majorării producţiei acelui bun este, în acest caz, nul (v. Costul oportunităţii). [T.C.G.]

CURBA RANDAMENTULUI, descriere grafică a expectaţiilor generate de mediul de afaceri, referitoare la ratele viitoare (short) ale dobânzii obligaţiunilor. Noţiunea de randament până la scadenţă nu trebuie confundată cu randamentul obligaţiunii (rata cuponului, calculată la valoarea nominală a obligaţiunii) şi nici cu noţiunea de randament curent (calculat ca raport între plăţile fixe şi preţul pe piaţă al obligaţiunii). Randamentul până la scadenţă reprezintă rata constantă a dobânzii care face ca preţul prezent al obligaţiunii să fie egal cu valoarea prezentă scontată a fluxului de plăţi viitoare ataşate obligaţiunii. Astfel, randamentul până la scadenţă pentru o perioadă de *n* ani va fi egal cu media ratelor dobânzii prezente şi viitoare (aşteptate):

$$i_{nt} = \frac{1}{n}(i_{t_i} + i^{a}_{t_{t+1}} + \ldots + i^{a}_{t_{t+n}}),$$

unde:

i_{nt} = randamentul până la scadenţă al obligaţiunii;

i_{tt} = randamentul efectiv din anul curent (la obligaţiunile pe 1 an);

$i^{a}_{t_{t+1}}$ = randamentul anticipat (aşteptat) în anul al doilea (la obligaţiunile pe 1 an);

n = numărul de ani pentru care este emisă obligaţiunea.

Astfel, o curbă a randamentului până la scadenţă crescătoare ne indică faptul că pieţele financiare aşteaptă ca ratele dobânzii viitoare pe termen scurt să crească. [G.T.]

CURBĂ A PRODUCȚIEI, reprezentare grafică a evoluției producției, corespunzătoare consumului factorilor de producție, așa cum arată graficul următor.

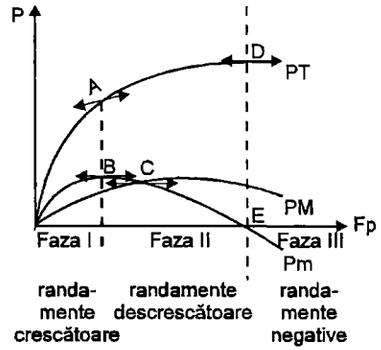

Sunt reprezentate trei **c.** ale **p.**: a produsului total (PT); a produsului mediu (PM); a produsului marginal (Pm). Punctul A corespunde unui punct de inflexiune pe curba produsului total în care derivata secundă (de gradul II) a producției este nulă (PT = 0). Punctul B este punctul maxim al curbei produsului marginal, atunci când derivata Pm este egală cu zero (Pm = 0). În punctul C, curba produsului marginal intersectează pe cea a produsului mediu, în punctul său maxim. În acest punct derivata de gradul I a funcției produsului mediu se anulează. În legătură cu relația dintre producție și consumul de factor se pot evidenția trei faze, așa cum se observă în graficul de mai sus. La stânga verticalei AB, în faza I, produsul total sporește într-un ritm crescător; crește factorul variabil, producția crește mai mult decât proporțional. În faza a II-a, cuprinsă între liniile AB și DE, deciziile devin raționale, deoarece produsul marginal rămâne pozitiv, deși este descrescător. În faza a III-a, randamentele devin negative, deciziile de sporire a producției în această fază sunt nejustificate din punct de vedere economic. Decizia optimă corespunde punctului de intersecție a curbelor produsului mediu și marginal (v. Productivitate a factorilor de producție). [A.C.]

Curbele lui Engel (v. LEGITĂȚILE LUI ENGEL)

CURBELE UTILITĂȚILOR POSIBILE, instrument folosit în modelele privind analiza distribuției bunurilor publice. **C.u.p.** arată variația utilităților resimțite de doi indivizi, atunci când sunt distribuiți mai mulți vectori de bunuri. Considerându-se doi indivizi – A și B – și doi vectori de bunuri – i și j – se ajunge la următoarea diagramă:

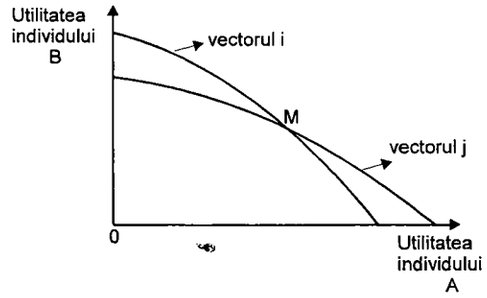

În această diagramă sunt reprezentate distribuțiile posibile ale celor doi vectori de bunuri. Utilitatea resimțită de consumatorul A, de exemplu, ca urmare a consumului vectorului de bunuri i, este maximă atunci când acestuia îi revine în întregime acest vector. În mod similar se va întâmpla cu consumatorul B. Toate celelalte puncte de pe curba corespunzătoare vectorului i (sau j) reprezintă partajări ale acestui vector între cei doi consumatori. Considerându-se combinația vectorilor de bunuri i și j, structura optimă de împărțire (distribuție) a celor doi vectori de bunuri este obținută în punctul M. [A.D.]

CURS LA TERMEN, cursul la care se efectuează operațiunile valutare la termen (forward). La stabilirea lui se ține seama de perspectivele evoluției unei valute, față de cea la care se raportează, în funcție de mai mulți factori, cum ar fi: situația economică a unei țări, rata inflației, ciclul economic etc. El se determină pe baza diferențelor de dobândă existente între cele două valute, exprimate în unități de curs. [C.D.]

CURS SPOT, cursul la care se efectuează operațiunile cu valută la vedere (spot) și constituie baza de formare a cursurilor pentru tranzacțiile la care ziua de decontare este diferită de cea a operațiunilor spot. [C.D.]

CURS VALUTAR (DE SCHIMB), prețul unei monede exprimat într-o altă monedă. El se formează în funcție de raportul dintre cererea și oferta pe piața valutară. Stabilirea **c.v.** are denumirea specifică de cotare. **C.v.** este de cumpărare și de vânzare. Diferența dintre aceste două cursuri poartă denumirea de "spread" și reprezintă câștigul celui care cotează, presupunând că el cumpără și vinde concomitent. **C.v.** poate fi: de piață, flotant, reprezentativ ș.a. [C.D.]

CURS VALUTAR DE PIAȚĂ, cursul efectiv zilnic, la care se efectuează cele mai multe operațiuni pe piețele valutare. El corespunde prețului de echilibru. [C.D.]

CURS VALUTAR FLOTANT, cursul flexibil ce se formează liber în funcție de cerere și ofertă, fără nici o intervenție din partea băncii centrale (flotare pură) sau cu o intervenție minimă (flotare impură). Acest curs reflectă influențe economice, monetare, politice, sociale etc. din țările ale căror monede se schimbă, precum și influențe ale conjuncturii mondiale sau chiar influențe subiective determinate de interese ale centrelor financiare. [C.D]

CURS VALUTAR REPREZENTATIV, raportul valoric dintre monedele țărilor membre ale F.M.I. și Drepturile Speciale de Tragere. Acest curs se folosește de F.M.I., stabilindu-se pe o perioadă mai îndelungată, servind pentru tranzacții și operațiuni F.M.I., ca și pentru evaluarea activelor Fondului în monedele țărilor membre. [C.D.]

Cursul titlurilor de valoare (v. COTARE LA BURSĂ)

CURTEA DE CONTURI (din România), organism suprem de control financiar și cu atribuții de jurisdicție în domeniul financiar, care funcționează pe lângă Parlamentul țării și își exercită funcțiile în mod independent și în conformitate cu dispozițiile prevăzute în Constituție și în celelalte legi ale țării. În țara noastră, **C.** de **c.** funcționează pe baza Legii nr. 94 din 8 septembrie 1992 republicată și se compune din: două secții de control financiar ulterior, secția jurisdicțională, colegiul jurisdicțional al Curții, camerele de conturi județene și secretariatul general. Pe lângă **C.** de **c.** funcționează procurori financiari. Membrii **C.** de **c.** sunt consilieri de conturi și alcătuiesc plenul **C.** de **c.** Controlul ulterior realizat de **C.** de **c.** are ca principală atribuție verificarea contului general anual de execuție a bugetului de stat și a bugetului asigurărilor sociale de stat. De asemenea, se verifică: conturile anuale de execuție a bugetelor locale și bugetelor fondurilor speciale; conturile fondurilor de tezaur; contul anual al datoriei publice a statului; situația garanțiilor guvernamentale pentru credite interne și externe primite de către alte persoane juridice. **C.** de **c.** este singura competentă, ca, în urma verificării conturilor, să hotărască asupra descărcării de gestiune. [C.D.]

D

DATORIE, obligație asumată de o persoană fizică sau juridică (debitor) față de o alta (creditor), care are în contrapartidă o creanță atestată într-un raport juridic privind restituirea la un anumit termen a unei sume de bani sau a unor bunuri economice. Această obligație rezultă dintr-o relație contractuală sau din lege. Generată fie de o relație bilaterală, fie de o dispoziție legislativă, datoria se stinge prin executarea completă a obligației (v. Datorie externă, Datorie publică). [C.D.]

DATORIE AMORTIZABILĂ, datorie rambursabilă la termen fix sau în anuități; privește în special împrumuturile pe termen lung și împrumuturile obligatare, în general pe mai mult de cinci ani, iar în unele țări, chiar pe mai mult de zece ani. [G.P.T.]

DATORIE EXTERNĂ, sumă în valută datorată, la un moment dat, de o țară altor țări și/sau instituții financiare internaționale în baza creditelor primite de stat (guvern) și de întreprinderi private, dar cu garanția statului și care urmează a fi achitată într-o perioadă mai mare de un an. În această accepțiune, folosită în statistica internațională, **d.e.** este înțeleasă ca **datorie publică externă**, necuprinzând creditele care au o scadență sub un an, precum și cele contractate de unitățile private fără garanția statului, indiferent de durata lor. Unii specialiști consideră că mărimea reală a gradului de îndatorare a unei țări ar impune luarea în calcul și a acestui aspect. În țările cu valută convertibilă, datoria externă este asimilată **datoriei publice interne**, astfel că în terminologia curentă pentru aceste țări nu se folosește termenul de datorie externă, ci de dezechilibru al balanței de plăți, de rambursare a împrumuturilor contractate etc., deoarece în orice moment ele le pot achita cu propria lor monedă prin lansarea unor împrumuturi pe piața internă sau pe europiață. În țările cu moneda neconvertibilă nu este posibil acest aspect. De aceea, noțiunea de datorie externă este folosită în literatura economică pentru a desemna datoria țărilor cu valuta neconvertibilă, majoritatea lor fiind țări în curs de dezvoltare. **D.e.** poate fi: garantată **pe termen lung**; **pe termen scurt** etc. (v. Balanță de plăți, Datorie). [C.D.].

DATORIE PUBLICĂ, ansamblul obligațiilor pe care statul și le asumă atunci când contractează împrumuturi interne sau/și externe în vederea finanțării economiei, când aceasta se confruntă cu deficite bugetare, cu insuficiența rezervelor valutare și alte fenomene de dezechilibru. **D.p.** este legată de intervenția financiară a statului în economie, prin care se urmărește formarea de capital public, stimularea investițiilor, creșterea ocupării etc. Într-o accepțiune mai largă, **d.p.** cuprinde, deopotrivă, și datoria la vedere, ce rezultă din depunerile de lichidități în casieriile publice și care este exigibilă în orice moment, din partea deponenților. Structura **d.p.** cuprinde: datoria internă și datoria externă. **D.p. internă** poate fi: **d.p. de consum** (rezultată din împrumuturi de stat destinate cumpărării de bunuri de consum pe o perioadă determinată, convenită dé contractanți); **d.p.** de **mărfuri** (generată de împrumuturi destinate promovării diferitelor categorii de mărfuri, de către autoritățile publice); **d.p. de producție** (determinată de împrumuturi pentru activități de producție sub formă de exploatare, ameliorare sau modernizare); **d.p. de valori** (valoare a înscrisurilor pe care statul le emite și fie le înmânează creditorilor săi, fie le înregistrează în evidențele datoriei publice, fără să elibereze înscrisuri speciale). **D.p. externă** poate fi: **brută; netă; garantată** etc. Corespunzător acestor forme, au loc îndatorarea internă și îndatorarea externă. Gradul de îndatorare a unei țări exprimă mărimea datoriei publice (**d.p.**) pe unitatea de produs intern brut (PIB): $\frac{\text{d.p.}}{\text{PIB}}$ sau pe unitatea de produs național brut: $\frac{\text{d.p.}}{\text{PNB}}$. **D.p.** este, în mare parte, rezultatul deficitului bugetului de stat; pe termen lung, **d.p.** tinde să se micșoreze, atunci când excedentele bugetare sunt dese și suficient de mari pentru a depăși deficitele. **D.p.** tinde să devină cronică în cazul în care excedentele bugetare sunt rare și insuficiente. Serviciul datoriei reflectă toate plățile legate de executarea obligațiilor asumate, adică atât rambursarea împrumuturilor, cât și achitarea dobânzilor aferente. Măsura în care, prin **d.p.** de astăzi, se transmit generațiilor viitoare bunuri de echipament

sau posibilități de producție și de consum, **d.p.** se exprimă prin așa-numitul efect de transfer intern (v. Datorie externă, Deficit bugetar). [E.C.].

Datorie publică externă (v. DATORIE PUBLICĂ)

Datorie publică internă (v. DATORIE PUBLICĂ)

DEBIT, (1) coloana din partea stângă a unui cont, în care se înregistrează elementele și sporurile de activ, respectiv, reducerile de pasiv. (2) Datoria unei persoane fizice sau juridice față de persoane creditoare. [D.N.]

DEBITOR, persoană fizică sau juridică care primește, de la o altă persoană, bunuri economice sau sume de bani, având obligația să le restituie la o dată dinainte stabilită, numită scadență, împreună cu dobânda sau comisionul convenite. Sumele de bani datorate provin din livrări de mărfuri pe credit, executări de lucrări, prestări de servicii, alte activități. **D.** poate fi: **d. ipotecar** (când garantarea creditului acordat se face prin ipotecarea unui bun imobil); **d. de regres** – persoana care, pe bază de cambii, își asumă obligația de a garanta realizarea unei prestații sau efectuarea unor plăți ce cad în sarcina debitorului cambial principal (sub debitor cambial); **d. urmărit** – persoană față de care a început urmărirea executării silite a obligației de plată respective (v. Creditor). [N.D.]

DEBREU, GERARD (n. 1921), economist american de origine franceză. A studiat, mai întâi, la Școala Normală Superioară din Paris, apoi la Universitatea Sorbona, unde și-a susținut teza de doctor în economie (1946). În paralel, urmează cursurile Facultății de Matematică, la aceeași universitate. În 1956, revine la Paris și susține teza de doctor în matematică. În perioada 1948-1950, a beneficiat de o bursă Rockefeller. După încheierea studiilor pe baza acestei burse, a devenit cercetător la Universitatea din Chicago. În anii 1955-1961, a predat la Universitatea americană Yale. Începând cu anul universitar 1962/63, a funcționat ca profesor la Universitatea Berkelley din California. În anul 1983 i s-a atribuit Premiul Nobel pentru Economie, pentru "introducerea noilor metode de analiză în teoria economică și pentru reformularea riguroasă a teoriei echilibrului general". Aprofundând problemele analizate de economiștii-matematicieni L. Walras și V. Pareto, G. Debreu a publicat, în anul 1959, lucrarea "Teoria valorii. O analiză axiometrică a echilibrului economic", care a reprezentat pentru specialiștii vremii o mare revelație. S-a susținut că lucrarea este clasică atât pentru universalitatea sa, cât și pentru abordarea sa analitică elegantă. În această lucrare, G. Debreu a răspuns la două întrebări suplimentare cu privire la prețurile de echilibru și la modul în care un sistem de piață cu concurență pură poate asigura coordonarea comportamentelor individuale. În primul rând, el a stabilit condițiile în care "mâna invizibilă" a economiei de piață libere va conduce la o alocare eficientă a resurselor. G. Debreu consideră că într-o economie bazată pe diviziunea muncii, producătorii și consumatorii iau decizii independent unii de alții, după scări de valori subiective. Aceste numeroase decizii individuale trebuie să conducă la un echilibru general al piețelor, prețurile având rolul de a asigura coordonarea și folosirea eficientă a resurselor. În al doilea rând, el a examinat problema constantei echilibrului unei economii de piață, demonstrând că acest echilibru vine oarecum de la sine, într-o economie cu numeroși participanți, relativ egali ca putere economică. G. Debreu a simplificat prea mult viața economică, a exclus din modelul său unele elemente importante, cum sunt bunurile publice. În același model general de echilibru, G. Debreu integrează și o teorie interesantă a capitalului economic, privit în legătura sa cu incertitudinea alegerii agenților economici. **Op.:** "Existence of an Equilibrium for a Competitive Economy" (Existența unui echilibru pentru o economie concurențială, coautor 1954); "Theory of Value, an Axiomatic Analysis of Economic Equilibrium" (1959), "Mathematical Economics" (Știința economică matematică, 1983); "Existence of an Equilibrium Secvential" (1984). [D.N.]

DEBUGETIZARE, operație de reducere a cheltuielilor înscrise în bugetul de stat prin transferul unei părți a lor într-un cont special sau în contul unei colectivități teritoriale. [G.P.T.]

DEBUȘEU, piață sau segment de piață, în sens geografic (regiune, zonă, țară străină), pe care se comercializează cantități mari de mărfuri în condiții avantajoase. **D.** face obiectul strategiei de piață atunci când agenții economici urmăresc diversificarea activității. [M.N.]

Decalaj absolut (v. DECALAJ ECONOMIC)

DECALAJ ECONOMIC, (1) discrepanțe cantitative și calitative între nivelurile de dezvoltare economică a țărilor măsurate prin compararea unor indicatori macroeconomici, ca: produsul intern brut, produsul național net pe locuitor, structura de ramură a economiei și ponderea diferitelor ramuri în formarea produsului intern brut, producția și consumul pe locuitor al principalelor produse și servicii, gradul de alfabetizare, structura comerțului extern, indicatori ai bunăstării economico-sociale. Pentru a reflecta cât mai bine nivelurile de dezvoltare a diferitelor țări și diferențele dintre ele, O.N.U. folosește din 1990 un sistem de indicatori economici și sociali denumit sistemul indicatorilor dezvoltării umane (Human Development Index – HDI), care cuprinde trei componente de bază ale dezvoltării umane: longevitatea, măsurată prin speranța medie de viață; cunoștințele măsurate prin numărul știutorilor de carte și numărul anilor de școlarizare; standardul de viață, evidențiat prin produsul intern brut pe locuitor. Prin combinarea nivelurilor acestor grupe de indicatori se determină pentru fiecare țară nivelul valoric al sistemului de indicatori ai dezvoltării umane, în funcție de care se stabilește locul fiecărei țări în cadrul comunității mondiale. **D.e.** pot fi: **cantitative**, când există valori absolute între diferiți indicatori comparați; **calitative**, reliefate prin comparații structurale; **absolute**, caracterizate prin diferența în mărime absolută între indicatorii de nivel; **relative**, manifestate prin deosebiri comparabile în privința ponderii și ritmurilor înregistrate de indicatorii macroeconomici utilizați. Caracteristic pentru cea de-a doua jumătate a secolului al XX-lea este perpetuarea și adâncirea **d.e.** dintre țările dezvoltate și cele în curs de dezvoltare. **D.e.** mediu absolut al produsului intern brut pe locuitor dintre țările dezvoltate și cele în curs de dezvoltare a crescut de la 1160 dolari S.U.A. în 1955, la 10.789 dolari S.U.A. în 1985 și la circa 14.000 în 1995. (2) Disproporții între nivelurile dezvoltării economice a zonelor, regiunilor etc. din cadrul unei economii naționale (v. Dezvoltare economică, Subdezvoltare). [P.D.]

DECALAJ RECESIONIST, se determină ca diferență între P.I.B. actual (efectiv) și P.I.B. potențial. El este generat de șomajul ciclic, cauzat de insuficiența cererii agregate (v. Șomaj). [G.I.].

Decalaj relativ (v. DECALAJ ECONOMIC)

DECALAJ TEHNOLOGIC, (1) diferența în nivelul de dezvoltare a științei și tehnicii, în gradul de înzestrare tehnică a muncii, de dotare a producției cu tehnica și tehnologia avansate, reflectată în nivelul productivității muncii. **D.t.** poate fi măsurat prin ponderea cheltuielilor de cercetare și dezvoltare în produsul intern brut, ponderea operațiilor mecanizate, automatizate, robotizate în totalul activităților din economie sau nivelul și ponderea tehnologiilor moderne folosite în totalul tehnologiilor utilizate etc. În țările dezvoltate economic, de pildă, se concentrează 90% din numărul total al cercetătorilor științifici, 97% din stocul mondial de brevete și licențe, 95% din capacitatea de prelucrare electronică a informațiilor, aproape întreaga producție de circuite integrate. (2) Diferențe între diferitele firme privind nivelurile eficienței tehnologice (în termeni fizici) sau (și) eficienței economice (în termenii costurilor) (v. Progres tehnologic). [P.D.]

DECALAJ TEMPORAL (LAG), perioada scursă până când rezultatele unui mix de politici macroeconomice devin vizibile. Orice politică macroeconomică are asociate patru tipuri de decalaje temporale: 1. *decalajul de recunoaștere* – perioada de timp necesară ca guvernul să realizeze că este necesară aplicarea unei politici macroeconomice concrete; 2. *decalajul decizional* – timpul necesar ca guvernul să elaboreze și să adopte decizia privind o anumită politică ce va fi implementată; 3. *decalajul de implementare* – timpul necesar ca politica macroeconomică adoptată să fie aplicată (depinde de structura guvernamentală); 4. *decalajul efectelor* – timpul necesar măsurării efectelor economice urmărite. Decalajele temporale mai mici determină reducerea incertitudinii. (v. Politici macroeconomice). [S.Cr.]

DECIZIE, proces prin care un sistem inteligent stabilește pertinența unei anumite modificări a comportamentului său și elaborează alternative posibile în acest sens, selecționând una dintre acestea drept curs de acțiune adoptat pentru atingerea scopului. Ca rezultat, **d.** apare ca o informație investită cu caracter directiv. În raport cu natura intervenției realizate, se disting: **d.** declanșatoare de procese, care urmăresc să inițieze evoluția unui sistem

condus, vizând atingerea anumitor scopuri; **d.** corectoare de comportament, care urmăresc readucerea unui sistem la traiectoria de evoluţie proiectată, prin corectarea abaterilor sesizate (fie prin reglare controlată, fie prin autoreglare). Procesul de **d.**, a cărui durată este limitată în timp şi restrictivă pentru decident, este structurat, din punct de vedere procedural, în următoarele faze: diagnosticare şi structurarea problemei/situaţiei decizionale; proiectarea şi evaluarea de soluţii alternative posibile; selecţia şi adoptarea cursului de acţiune preferat. Parcurgerea fazelor respective nu este strict secvenţială, ci implică eventuale reconsiderări ale unor rezultate sau chiar reluarea unor iteraţii. În etapa iniţială a afirmării sale ca disciplină, teoria **d.** s-a concentrat pe abordări de factură algoritmică şi calculatorie a procedurilor decizionale, reflectate în mod predilect de modelele statistico-matematice ale **d.** şi de cele ale cercetărilor operaţionale. Dezvoltările recente ale teoriei **d.**, întemeiate pe abordarea sistemică şi puse de acord cu datele practicii, relevă cu tot mai multă pregnanţă caracterul deliberativ, de judecată calitativă, al procesului decizional; ele au condus la concluzia că raţionalitatea comportamentului decizional se regăseşte, în mare măsură, în aplicarea unor proceduri euristice, bazate pe tatonare, recunoscându-se implicarea pe o scară întinsă a intuiţiei şi stărilor afective. Tipologic, au fost puse în evidenţă o serie de modele ale comportamentului decizional. Modelul econologic presupune că decidentul este complet informat, fiind în posesia tuturor alternativelor decizionale posibile, şi urmăreşte o extremizare raţională a unuia sau mai multor parametri de performanţă; după definirea problemei, decidentul procedează la stabilirea criteriilor de evaluare a alternativelor decizionale, generează toate aceste alternative cu consecinţele aferente fiecăruia şi selectează, prin analiză comparativă, pe cea mai convenabilă, care apare ca soluţie optimă. Modelul raţionalităţii limitate presupune că decidentul consideră diversele alternative decizionale mai degrabă în mod secvenţial decât sinoptic, foloseşte procedee euristice pentru identificarea alternativelor promiţătoare şi optează pentru o soluţie satisfăcătoare în urma unei căutări moderat de laborioase. Modelul "favoritului implicit" presupune că decidentul identifică de la început un plan preferat de acţiune pe baza evaluării câtorva variabile şi mizează pe confirmarea acestui plan. În exercitarea actului de **d.**, conducătorii îşi asumă roluri decizionale caracteristice, care, conform tipologiei lui Henri Mintzberg, sunt cele de iniţiere de schimbări, alocare de resurse, gestionare de perturbaţii, negociere. Calitatea **d.** este supusă unui set de condiţionări complexe, determinante fiind calitatea informaţiei utilizate, precum şi competenţele manageriale deţinute şi aplicate de către decidenţi. Complexitatea crescândă a actului decizional în organizaţiile contemporane determină dezvoltarea, în cadrul acestora, a unor capabilităţi de pregătire a **d.** de către consilieri şi experţi, inclusiv prin asistare cu calculatorul, conducătorii executivi limitându-se, conform constatării lui John Kenneth Galbraith, la ratificarea şi oficializarea soluţiilor astfel generate (v. Teoria deciziei). [D.H.]

DECIZIE ECONOMICĂ, acţiune de comportament economic raţional care vizează alegerea unei soluţii din mai multe posibile, bazată pe considerente economice, dar şi psihologice, sociologice, politice ş.a. Se disting decizii la nivel macro şi microeconomic; primele sunt luate de către agenţii economici complecşi (stat, grup de întreprinderi etc.), iar celelalte de către agenţii economici simpli (întreprinderi, individ etc.). Se pot distinge decizii tactice şi decizii strategice. **D.e. tactică** constă în alegerea dintr-un număr restrâns de acţiuni posibile care sunt circumscrise în cadrul direcţiilor majore definite prin deciziile strategice. **D.e. strategică** constă în stabilirea trendului într-un anumit orizont de timp. În concepţia managerială modernă, responsabilitatea luării deciziilor glisează de la proprietari la manageri: deţinătorii pachetelor de acţiuni intervin mai mult în decizii cu caracter strategic decât în cele curente sau cu caracter operaţional. Alegerea dintre diferitele alternative ale deciziei optime se face pe baza unor calcule economice de raţionalitate, completate însă şi cu alte criterii care nu ţin neapărat de domeniul economic. Devine astfel importantă stabilirea unui complex de criterii şi norme pentru evaluarea performanţelor deciziei. În prezent, o deosebită importanţă capătă relaţia dintre criteriile şi alegerile la nivelul individului şi cele la nivelul sociogrupului. Deoarece orice decizie la nivelul sociogrupului are consecinţe pentru toţi membrii acestuia, este necesară realizarea pe baze democratice a consensului, precum şi a unui raport echilibrat între deciziile care privesc socio-grupul şi cele care privesc individul (v. Alegere, Comportament al producătorului, Raţionalitate economică, Revoluţie managerială). [T.C.G.]

Decizie economică strategică (v. DECIZIE ECONOMICĂ)

Decizie economică tactică (v. DECIZIE ECONOMICĂ)

DECONTARE BANCARĂ, operație prin care are loc lichidarea obligațiilor de plată prin intermediul conturilor deschise la bănci, fără bani numerar, respectiv, prin efectuarea de viramente dintr-un cont în altul. **D.b.** poate fi **internă**, dacă operațiunile sunt efectuate din conturile unităților economice pentru stingerea unor obligații care intervin între titularii de conturi; **internațional**, între agenți economici din state diferite, prin participarea băncilor care întrețin relații reciproce de corespondent. [H.D.]

DEDUCERE FISCALĂ, proces prin care o sumă poate fi scăzută dintr-o sumă totală în anumite scopuri. De exemplu, în anumite sisteme fiscale, impozitarea venitului permite scăderea cheltuielile cu dobânzile pentru ipoteci din venitul brut înainte de a se determina venitul impozabil. [D.C.]

DEFICIT, soldul care arată insuficiența resurselor în raport cu nevoile sau a veniturilor față de cheltuieli, la un moment dat (v. Deficit al balanței de plăți, Deficit bugetar). [E.C.]

Deficit al balanței comerciale (v. BALANȚA COMERCIALĂ)

DEFICIT AL BALANȚEI DE PLĂȚI, sumă cu care plățile (cheltuielile) din cadrul balanței depășesc încasările (veniturile), adică soldul negativ al balanței. **D.b. de p.** este în general curent, provenind din soldul negativ al schimburilor de mărfuri, al tranzacțiilor invizibile, precum și al transferurilor de capital efectuate într-un an. Atunci când **d.b. de p.** se acumulează pe mai mulți ani, devenind cronic, constituie o datorie externă, cu efectele specifice ale acesteia asupra economiei naționale (v. Balanță de plăți). [C.D.]

DEFICIT BUGETAR, soldul negativ al bugetului public între veniturile încasate și cheltuielile efectuate până la încheierea execuției bugetare. El reflectă acea stare a bugetului public în care cheltuielile depășesc veniturile. Atunci când **d.b.** înregistrează dimensiuni mari sau se cronicizează, are urmări nefavorabile, determinând creșterea datoriei publice. Prin teoria bugetelor "ciclice" se admite deficitul numai în cazul bugetului plurianual, conform căreia, deficitele din perioadele de recesiune economică sunt echilibrate de excedentele din anii de expansiune. În concepția keynesistă, dezechilibrarea bugetului de plată devine un instrument de intervenție a puterii publice în stimularea investițiilor, ocupării, restabilirii sau menținerii echilibrului economic. Concepția neoliberală critică deficitele bugetare persistente, deoarece ele duc la perturbații constituind surse de îndatorare publică, de inflație (v. Buget de stat, Buget public). [E.C.]

DEFLATOR, indicele implicit al prețurilor produsului intern brut (P.I.B.). Dacă avem în vedere utilizarea finală, mărimea P.I.B. este egală cu diferența între valoarea bunurilor finale și cea a bunurilor importate. În acest caz, deflaționarea pornește de la fiecare componentă (Cj) și se calculează câte un indice implicit de prețuri de tip Paasche. Acest indice rezultă din raportul dintre Cj în prețuri curente și indicele volumului fizic de tip Laspeyres. Deflaționarea presupune împărțirea fiecărei componente (Cj) în prețuri curente (nominale) la indicele implicit de prețuri care îi corespunde. Prin agregarea componentelor deflaționiste se obține P.I.B. real utilizat. **D.** rezultă din raportul între P.I.B. în prețuri curente și cel în prețuri constante, respectiv, între P.I.B. nominal și cel real. **D.** este folosit în calculele macroeconomice, în special ca instrument de măsurare a inflației. Dacă din mărimea **d.** exprimată în procente se scade 100, rezultă rata inflației (v. Indicele prețurilor). [G.C.]

DEFLAȚIE, proces monetar-material caracterizat prin scăderea durabilă pe termen lung a nivelului prețurilor, scădere rezultată dintr-un ansamblu de măsuri care vizează restrângerea cererii nominale pentru a reduce tensiunile asupra dinamicii crescătoare a prețurilor. În fapt, este vorba de o politică deflaționistă, concretizată prin: reducerea cheltuielilor publice; creșterea presiunii fiscale pentru limitarea veniturilor disponibile ale populației; restricționarea creditului și creșterea ratei dobânzii; limitarea creșterii salariilor și a marjelor de profit; adesea, se recurge chiar la blocarea prețurilor (v. Inflație, Dezinflație). [D.N.]

DEMOGRAFIE, știință socială care studiază fenomene și procese privitoare la populație, printre care: dinamica populației (natalitate, mortalitate, spor

natural); structura acesteia (pe vârste, sexe, profesii, grad de instrucție, situație matrimonială); distribuția teritorială și pe medii de viață socială (urban și rural); migrația și mobilitatea geografică etc. Apariția **d.** se situează în a doua jumătate a secolului al XVII-lea și de atunci parcurge un proces complex de dezvoltare și modernizare. **D.** utilizează un ansamblu de metode generale și specifice de cercetare (statistice, matematice), de analiză și proiectări demografice etc. Din cadrul **d.** s-au desprins mai multe discipline, cum ar fi: **d.** economică; **d.** potențială; **d.** istorică etc. Decuparea unor astfel de discipline demografice se realizează în funcție de obiectivul urmărit în procesul analizei. **D.** contribuie la fundamentarea măsurilor de politică demografică. Aceasta din urmă proiectează și asigură înfăptuirea echilibrului dinamic între dezvoltarea economică și evoluția populației, în acord cu exigențele dezvoltării economico-sociale în timp și spațiu (v. Populație). [C.D.]

DEMONETIZAREA ECONOMIEI, dezechilibru monetar concretizat în restrângerea cererii de monedă, în condițiile în care volumul producției naționale rămâne același sau chiar crește. Cauzele **d.e.** sunt multiple: restrângerea economiei de schimb monetar și revenirea la economia naturală (barter, economie necontabilizată etc.); pierderea încrederii în moneda națională cu toate efectele ei; blocajele financiare (v. Monetizarea economiei). [D.N.]

DEPOZIT BANCAR, fonduri plasate într-o instituție de credit (bancă comercială, casă de economii, cooperativă de credit sau alte instituții financiare cu drept de a primi depozite), care pot fi eliberate fie la vedere (depozite la vedere) sau la termen (depozite la termen). Fondurile plasate într-un depozit bancar reprezintă un "credit" pe care deponentul îl face băncii, reprezentând dreptul deponentului de a retrage o sumă echivalentă de la bancă. Depozitele sunt remunerate de bancă cu dobândă. [T.E.]

DEPRECIERE, diminuarea treptată a valorii capitalului fix, survenită în cursul perioadei de funcționare, ca urmare a uzurii normale și învechirii previzibile. Deprecierea se referă la consumul de capital fix care se calculează pentru toate bunurile care au făcut obiectul formării brute a capitalului fix. Consumul sau deprecierea capitalului fix se determină pornind de la datele asupra valorii stocului de bunuri de capital fix și de la durata vieții economice probabile a diferitelor categorii din aceste bunuri. Ambele categorii de date sunt greu de anticipat cu precizie, datorită schimburilor ce pot interveni în condițiile tehnice ale producției sau ale cererii pentru produsul finit, în nivelul prețurilor și (costurilor) de înlocuire a bunurilor de capital fix. Din aceste considerente, în practica financiar-contabilă sunt utilizate mai multe metode de calcul al deprecierii sau amortizării capitalului fix, mai importante fiind: amortizarea lineară, prin care deprecierea capitalului fix se determină prin alocații sau rate anuale uniforme pe toată durata normală de funcționare; amortizarea regresivă, care constă în multiplicarea ratei anuale, liniare, cu un coeficient în funcție de durata normală de utilizare (rata anuală multiplicată se aplică la valoarea rămasă de amortizat); amortizarea accelerată, care constă în alocarea în primul an de funcționare a unei cote de 50% din valoarea activului fix, pentru valoarea rămasă de amortizat aplicându-se în continuare metoda lineară. Evoluția prețurilor pe piețele bunurilor de capital pot modifica semnificativ costul de înlocuire a activelor fixe. Aceasta impune alte procedee în practica calculului deprecierii capitalului fix, cum sunt reevaluarea anuală a unor active fixe, ajustarea alocațiilor anuale de depreciere în funcție de evoluția indicelui prețurilor bunurilor de capital, constituirea unor rezerve sau provizioane privind amortizarea capitalului fix etc. (v. Capital fix). [M.Gh.]

DEPRECIERE MONETARĂ, diminuare a puterii de cumpărare a monedei naționale în procesul schimbului, îndeosebi ca urmare a inflației prelungite și a dezechilibrului balanței de plăți. **D.m.** se manifestă în raport de bunurile economice oferite spre vânzare, în raport de prețurile crescânde ale acestora, față de aurul monetar și față de puterea de cumpărare a altor monede naționale. În funcție de modul de raportare, **d.m.** poate fi **internă** – existența unei mase mai mari de bani în circulație, masă disproporționată comparativ cu nevoia reală de bani; **externă** – înrăutățirea, scăderea cursului de schimb al monedei naționale în raport cu alte valute (v. Devalorizare). [D.N.]

Depresiune economică (v. RECESIUNE ECONOMICĂ)

DEREGLEMENTARE, restrângere a intervenției statului prin abrogarea de legi și reglementări ale administrației centrale sau locale, cu scopul de a permite manifestarea mai largă a concurenței și creșterea eficienței economice de ansamblu. Necesitatea **d.** este susținută atunci când costul reglementării depășește beneficiile sociale ale acesteia. După anul 1975, în țările cu economie de piață dezvoltată s-au aplicat măsuri de **d.**, mai întâi în transporturile aeriene, iar ulterior în transporturile rutiere și pe calea ferată, serviciile telefonice, industria petrolului, sistemul bancar etc. Deși **d.** au adus unele firme în pragul falimentului, pe termen lung s-a înregistrat în aceste domenii o creștere a profitabilității, o flexibilitate mai ridicată a ofertei, creșterea calității serviciilor și reducerea costurilor. În economiile aflate în tranziție, măsurile de liberalizare au avut sensul unor **d.**, dar efectele pozitive se pot constata pe termen lung și în măsura în care mecanismele de piață sunt funcționale. [D.A.]

DESCENTRALIZARE, acțiune coordonată, al cărei scop principal constă în evitarea grupării și concentrării centrelor de decizie, atât în planul zonelor geografice, cât și în cel al eșaloanelor de responsabilitate. [N.D.]

DETERMINANTELE CERERII AGREGATE, factori care determină modificarea cererii agregate și deplasarea curbei cererii agregate: schimbări ale cheltuielilor pentru consum (avuția consumatorilor, așteptările acestora, creditele pentru consum, impozitele pe venit); schimbări în cheltuielile pentru investiții (rata dobânzii, profiturile așteptate din proiecte de investiții, taxele, tehnologiile, gradul de neutilizare a capacităților de producție); schimbări în cheltuielile guvernamentale; schimbări in exportul net (datorate evoluției venitului național din țările partenere sau ratelor de schimb). (v. Cerere agregată, Curba cererii agregate) [G.C.]

DETERMINANTELE ELASTICITĂȚII CERERII, factori care influențează gradul de sensibilitate al cantității cerute la o schimbare a prețului bunului. Principalele determinante ale elasticității cererii sunt: ponderea pe care o dețin cheltuielile pentru un bun în bugetul familiei, perioada de timp de la modificarea prețului pe piață, gradul de necesitate în consum al bunului și gradul de substituibilitate al acestuia cu alte bunuri existente pe piață (v. Elasticitatea cererii). [G.C.]

DETERMINANTELE ELASTICITĂȚII OFERTEI, factori care influențează sensibilitatea cu care cantitatea oferită se modifică la o schimbare a prețului bunului, cum ar fi de exemplu: gradul de perisabilitate și costul stocării, costul producției, perioada de timp de la modificarea prețului (v. Elasticitatea ofertei). [G.C.]

DETERMINANTELE OFERTEI AGREGATE, factori care determină modificarea ofertei agregate și deplasarea curbei ofertei agregate: schimbări ale costurilor de producție, schimbări ale productivității și ale mediului legal instituțional (taxele și subvențiile guvernamentale, reglementări legale etc.). (v. Ofertă agregată, Curba ofertei agregate). [G.C.]

DEVALORIZARE, reducere oficială a valorii unei monede naționale față de etalonul în care este exprimată. În sens larg, devalorizarea definește orice scădere a cursului de schimb al unei monede pe piețele valutare, fiind sinonimă cu conceptul de depreciere valutară. În sens restrâns, devalorizarea este utilizată numai în condițiile existenței unui etalon monetar internațional recunoscut, exprimând diminuarea conținutului monedei în etalonul respectiv. **D.** este cauzată de o creștere puternică a prețurilor interne și de persistența deficitului balanței de plăți externe. **D.** ieftinește exporturile și scumpește importurile, însă deteriorează concomitent raportul de schimb și constituie o pierdere de venituri. **D.** concurențială este cunoscută și sub denumirea de dumping valutar, ca instrument de concurență pe piața internațională. [C.D.]

DEVIZE, titluri de credit folosite ca instrumente internaționale de plată și exprimate în valută, respectiv, într-o monedă diferită de cea a țării de referință (cambii, cecuri, bilete la ordin, obligațiuni etc.). **D.** pot fi exprimate într-o monedă convertibilă (**d. convertibile**) sau într-una neconvertibilă (**d. neconvertibile**). [C.D.]

DEZECHILIBRU ECONOMIC, stare a unui sistem economic caracterizată prin abaterea de la una sau mai multe dintre condițiile necesare de echilibru ale acestuia. **D.e.** poate fi abordat la nivel micro; mezo și macroeconomic, pe termen scurt, mediu sau lung; el poate fi pus în evidență sub forma decompensării corelațiilor ce se formează între diverși parametri ai stării și dinamicii sistemelor economice de diferite ranguri.

În termeni cantitativi, **d.e.** se manifestă în general prin situații de tipul excedentelor și deficitelor, respectiv, al discrepanțelor dintre cerere și ofertă, între venituri și cheltuieli, între necesități și disponibilități. În termeni calitativi, apare ca o incompatibilitate, dezarticulare sau desincronizare între stări și evoluții ale unor subsisteme economice, fiind de natură să perturbe interacțiunea lor sinergică în cadrul unui sistem integrator. **D.e.** este inerent realității economice, orice sistem economic fiind, în principiu, expus dezechilibrării mai mult sau mai puțin profunde și durabile. Stările de **d.e.** suscită din partea factorilor de decizie demersuri de diagnosticare și intervenție corectivă în vederea reechilibrării sistemelor economice, respectiv, prevenirii sau compensării perturbațiilor generate în condiții de **d.e.** (v. Decizie, Sistem economic). [D.H.].

DEZECHILIBRU FAVORABIL, reprezintă capacitatea unui sistem de a-și menține performanța funcțională și a finalității în condiții de schimbare progresivă.

DEZECONOMII DE SCARĂ, fenomen (situație) ce se caracterizează prin creșterea pe termen lung a costului mediu dincolo de nivelul optim al producției. **D.** de **s.** pot fi interne și externe. **D.** de **s.** interne apar în situațiile în care dimensiunile prea mari ale întreprinderii conduc la dificultăți de administrare, de comunicare, de coordonare; creșterea birocrației; diferite procese în interiorul întreprinderii nu au aceeași scară optimă; dacă producția pentru piața națională și internațională este concentrată într-o întreprindere mare, într-un singur loc, cresc costurile de transport pentru materiile prime, materiale, bunurile finite la – și de la piață. **D.** de **s.** externe apar datorită impactului poluării, congestiei traficului, creșterii constrângerilor exterioare (de tip legislativ, sindical), existenței unor reglementări care să contribuie la ridicarea costurilor întreprinderii. Totodată, se manifestă și atunci când sporirea volumului producției unei întreprinderi se realizează pe seama creșterii cantității factorilor de producție utilizați, situație în care aceștia pot deveni deficitari. În aceste condiții, prețul lor va spori, ceea ce va determina o creștere a costului mediu pe termen lung. **D.** de **s.** nu pot fi confundate cu randamentele descrescătoare (v. Economii de scară, Randamente de scară). [A.C.]

DEZINDUSTRIALIZARE, evoluție a economiei naționale, în sensul reducerii ponderii industriei în favoarea creșterii ponderii sectorului serviciilor la crearea produsului intern brut și la ocuparea forței de muncă. Procesul de **d.**, echivalent cu tendința de terțiarizare a economiei, este specific țărilor dezvoltate, care au trecut mai întâi prin etapa de industrializare și au înregistrat în ultimele două decenii un ritm de creștere a producției din industria prelucrătoare inferior celui din sectorul serviciilor. Unele teorii explică modificarea structurală prin transferul unor industrii (industria oțelului, industria de confecții etc.) din țările dezvoltate către țări în curs de dezvoltare, ca urmare a schimbării raporturilor de competitivitate pe piața mondială. Aceste teorii nu sunt însă confirmate, pentru că nu explică efectul progresului tehnic asupra industriilor în țările de origine și nici impactul globalizării pieței. [D.A.]

DEZINFLAȚIE, proces monetar-real, care se manifestă prin încetinirea durabilă și autoîntreținută a ratei de creștere a nivelului general al prețurilor. **D.** există într-o țară unde rata creșterii prețurilor este mai mică într-un an, față de anul precedent. De exemplu, rata creșterii prețurilor în anul precedent a fost de 30%, iar în anul curent este de 15%. Specialiștii au conturat o **d. competitivă**, atunci când o anumită țară reușește să aibă o monedă solidă (puternică) și o inflație mai redusă decât a țărilor partenere. O asemenea abordare a problemelor inflației urmărește sporirea competitivității pe piețele externe, pe baza unei valori adăugate mari și nu pe cea a prețurilor relative scăzute; acestea din urmă presupun ieftinirea exporturilor țării cu inflație mai puternică decât cea din țările concurente, deci export de valoare adăugată. [D.N.]

Dezinflație competitivă (v. DEZINFLAȚIE)

DEZVOLTARE ECONOMICĂ, (1) formă de manifestare a dinamicii macroeconomice care presupune, pe lângă creșterea economică a țărilor, un ansamblu de transformări cantitative, structurale și calitative atât în economie, cât și în cercetarea științifică și în tehnologiile de fabricație, în mecanismele și structurile organizaționale de funcționare a economiei, în modul de gândire și comportamentul oamenilor. **D.e.** implică creșterea economică; reciproca nu este valabilă. (2) Procesul de îmbunătățire a standardului de viață și de creștere a bunăstării populației țărilor în curs de dezvoltare este măsurat, de regulă, prin creșterea venitului pe

locuitor. **D.e.** este asociată cu industrializarea țării și modernizarea sectorului agricol (v. Creștere economică, Progres economic). [N.D.]

DEZVOLTARE ECONOMICĂ DURABILĂ, tip sau formă de dezvoltare economică ce asigură satisfacerea cerințelor prezente de consum fără a le compromite sau prejudicia pe cele ale generațiilor viitoare. Concept relativ nou, conturat și îmbogățit după al doilea război mondial. În anii '50 și '60, în prim-planul teoriei și politicilor economice s-a situat realizarea creșterii economice, considerată un fel de panaceu al dificultăților cu care se confruntau diverse țări. La începutul anilor '70, cercetători științifici, oameni de afaceri și politicieni etc. și-au dat seama că modelul tradițional de creștere și dezvoltare economică se confruntă cu mari probleme energetice, ecologice etc. Dezbaterile ample provocate de aceste două evenimente s-au concretizat în noul concept de dezvoltare economică durabilă sau viabilă, cum se mai numește, și și-au găsit consacrarea în raportul "Viitorul nostru comun", elaborat de Comisia Mondială Independentă pentru Mediu și Dezvoltare, raport adoptat de Conferința Mondială de la Rio Janeiro (1992). **D.e.d.** presupune o nouă atitudine față de mediul ambiant, modificarea relațiilor dintre om și natură, în sensul stabilirii unui nou parteneriat între cele două entități, a echilibrului și armoniei între ele. **D.e.d.** sau viabilă nu poate fi limitată la creșterea economică și la asigurarea calității mediului ambiant, ci trebuie să cuprindă și crearea cadrului favorabil pentru soluționarea problemelor sociale cu care se confruntă individul și colectivitățile. În această viziune, îmbogățită după Conferința de la Rio Janeiro, **d.e.d.** sau viabilă reprezintă forma, sau tipul de dezvoltare care îmbină armonios, echilibrat, realizarea creșterii economice, protecția mediului înconjurător, justiția socială și democrația. Dezvoltarea modernă poate fi durabilă numai în măsura în care interacțiunea componentelor menționate este centrată pe om și pe satisfacerea trebuințelor lui. Valorificarea întregului potențial al ființei umane și asigurarea unei calități superioare a vieții constituie esența **d.e.d.**, omul fiind principalul protagonist și destinatarul final al dezvoltării (v. Dezvoltare economică, Dezvoltare umană). [A.I.]

DEZVOLTARE INSTITUȚIONALĂ, ansamblu de transformări cantitative, structurale și calitative în instituțiile, mecanismele și structurile organizaționale de funcționare a economiei. **D.i.** se referă la instituțiile care determină modul în care funcționează economia și societatea. De exemplu, o națiune mai puțin dezvoltată va avea nu numai un nivel scăzut al producției și o cantitate limitată de capital, ci și condiții culturale și practici guvernamentale care împiedică folosirea mai eficientă a capitalului. [I.D.]

DEZVOLTARE UMANĂ, concept elaborat și vehiculat, în special în ultimele decenii, ca urmare a amplificării eforturilor de cercetare interdisciplinară a tot mai complexelor probleme care caracterizează evoluția contemporană a economiei mondiale. Alături de dezvoltarea durabilă, dezvoltarea umană este un concept modern care mută accentul din planul abordărilor predominant cantitative, legate, în special, de conceptul de creștere economică în cel al abordărilor structural-calitative care sunt mult mai sugestive. Astfel, începând cu anul 1990, statistica internațională s-a îmbogățit prin introducerea indicelui de dezvoltare umană, ca indice-cheie pentru aprecierea nivelului de dezvoltare a unei țări. Au căpătat o relevanță specială evaluările făcute de experții internaționali și/sau naționali (în cazul României primele estimări făcute de specialiștii români au fost cele din anul 1995) cu privire la evoluția indicelui de dezvoltare umană (v. Indicele de dezvoltare umană). [P.C.]

DIAGRAMA EDGEWORTH, procedeu de utilizare a curbelor de indiferență în analiza relațiilor de schimb. În construcția acestei diagrame se poate porni de la preferințele a două persoane (1 și 2) pentru o cantitate fixă de două bunuri (x și y), respectiv, de la curbele de indiferență ale acestora. Cantitățile totale din cele două bunuri sunt înscrise pe laturile orizontale și, respectiv, verticale ale diagramei pornind de la colțurile O_1 și O_2. Preferințele consumatorilor 1 și 2 sunt exprimate de curbele de indiferență (izoutilitate) u_1–u_1''' și u_2–u_2'''. Figura următoare sugerează aceste relații de mărime. În figură, punctul h se află la intersecția curbelor de izoutilitate u_1' și u_2'. Presupunând că acest punct reprezintă o alocare inițială dată, pantele celor două curbe sunt exprimate de înclinațiile dreptelor S și T, înclinații care, de fapt, exprimă nivelul ratei marginale de substituție a bunului y cu bunul x (RMS_{yx}). Deci, dreptele S și T sunt tangente la curbele de izoutilitate u_1' și u_2'. Pantele acestor tangente redau nivelurile RMS_{yx}^1 și RMS_{yx}^2. Este evident că

$RMS^1_{yx} > RMS^2_{yx}$. Aceasta înseamnă că, din punctul de vedere al consumatorilor, preţul unitar relativ al bunului x, preţ exprimat în unităţi y, este diferit. În aceste condiţii, schimbul de bunuri este posibil şi necesar, dacă presupunem că ambii consumatori au un comportament economic raţional, că fiecare doreşte să-şi îmbunătăţească utilitatea totală. Într-adevăr, în procesul schimbului, această diferenţă de preţ este purtătoare de câştig. Însă beneficiarul acestui câştig nu poate fi nominalizat aprioric.

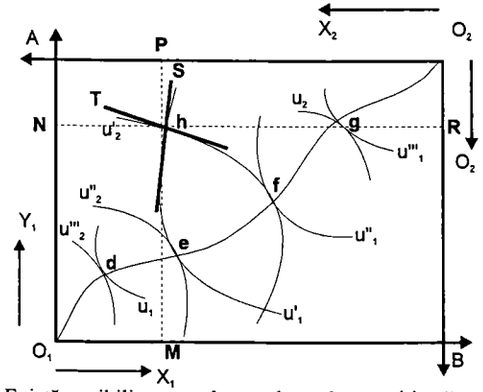

Există posibilitatea ca întregul rezultat pozitiv să se împartă într-o anumită proporţie între cei doi participanţi. Dar există şi alternativa ca numai unul din ei să-şi însuşească întregul câştig. Desigur că, în acest context, realizarea unui nivel superior de utilitate depinde de abilitatea fiecărui consumator. De exemplu, dacă presupunem că $RMS^1_{yx}=4$ şi $RMS^2_{yx}=2$, iar primul consumator reuşeşte să obţină un raport de schimb de 1x = 2y, el îşi însuşeşte întregul câştig. Într-adevăr, în urma acestui schimb, distribuţia bunurilor între cei doi consumatori este dată de punctul f, unde curbele de izoutilitate u''_1 şi u''_2 sunt tangente. La acest punct, $RMS^1_{yx} = RMS^2_{yx}$. În această situaţie, utilitatea totală a consumatorului 2 nu se modifică, ea fiind exprimată, ca şi la punctul iniţial h, tot de curba u'_2. Însă consumatorul 1 obţine o utilitate superioară, deoarece $u''_1 > u'_1$. Dimpotrivă, dacă procesul de schimb se derulează la un raport 1x = 4y, atunci alocarea bunurilor este dată de punctul e, unde curbele u'_1 şi u''_2 sunt tangente, dar $u''_2 > u'_2$. Aşadar, în cazul în care primul consumator renunţă la 4 unităţi din bunul y, în schimbul unei unităţi din bunul x, utilitatea lui rămâne neschimbată, în timp ce utilitatea celui de-al doilea consumator este mai mare. Schimbul de bunuri poate să asigure un avantaj mutual dacă o unitate din bunul x este egală cu o cantitate din bunul y, cuprinsă între 2 şi 4 unităţi, adică la un punct situat între e şi f de pe curba O_1O_2, denumită şi curba contractului de schimb. Ea rezultă din unirea punctelor la care infinitatea curbelor de izoutilitate ale celor doi consumatori sunt tangente. [G.C.]

DIAGRAMA HICKS-HANSEN, expresie concisă a modelului de echilibru macroeconomic elaborat de J. Hicks şi Hansen, ca sinteză între teoriile neoclasice şi keynesiene, care asigură conexiunea între echilibrul de pe piaţa bunurilor cu cel de pe piaţa monetară prin integrarea a patru parametri: investiţii (I), economii (S), cererea de monedă pentru motivul tranzacţional şi speculativ ($L = L_1 + L_2$), oferta de monedă (M), considerată exogenă. **D.H.-H.** se prezintă sub forma a două curbe (IS-LM), de aceea mai este cunoscut sub numele de Modelul IS-LM (investiţii-economii) – (cererea – oferta de monedă). Pornind de la premisa că S sunt dependente de mărimea venitului (Y), iar I depind de nivelul ratei dobânzii (d'), **curba IS**, cu pantă negativă în planul d'oy, este expresia punctelor în care S = I (în funcţie de y şi d'), definind starea de echilibru pe piaţa bunurilor. Construcţia curbei IS se realizează pe baza unui sistem de ecuaţii care leagă nivelurile lui Y şi d', astfel încât să fie respectată egalitatea I = S. Dacă se consideră un Y dat (dependent de un anumit nivel de folosire şi de eficienţă a factorilor de producţie, în special forţă de muncă), egalitatea între I şi S se asigură doar la **o anumită rată a dobânzii** (să presupunem a% când y = 300 şi b% când y = 100, ceea ce conferă curbei IS alura din figura de mai jos). Modificarea d' conduce la un nou echilibru între I şi S care se realizează la alt nivel al Y, pentru că această modificare generează efecte contrare asupra lui I, respectiv, S. Astfel, când d' scade, ea atrage scăderea S şi creşterea cererii de investiţii, scăderea lui S duce la creşterea consumului, care prin efectul multiplicatorului stimulează creşterea Y şi, după un anumit timp, şi a S.

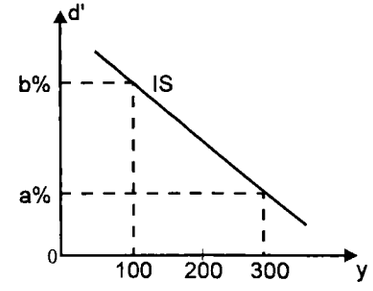

Noul echilibru se realizează la un nivel mai ridicat al lui Y, curba IS deplasându-se spre dreapta. Când d' creşte, este inhibată cererea de investiţii, dar sunt stimulate S (implicit, consumul, cererea de prod şi satisfactori). După un timp sunt astfel diminuate posibilităţile de creştere a lui Y şi implicit cele de economisire. În final, noul echilibru S = I se restabileşte la un nivel inferior, prin deplasarea spre stânga. Curba LM cu pantă pozitivă desemnează ansamblul punctelor (interacţiuni între y şi d') din spaţiul d'oy în care cererea de monedă (L) este egală cu oferta de monedă (M), asigurând condiţiile de echilibru. Sporirea venitului (y) determină creşterea cheltuielilor şi a nevoilor (cererea) de monedă pentru realizarea tranzacţiilor. Cum oferta de monedă este dată, agenţii economici o pot obţine vânzând titluri. În anumite condiţii, cu o ofertă de monedă dată şi cu preferinţe pentru lichiditate constante, creşterea y este însoţită de creşterea d', ceea ce conferă forma crescătoare curbei LM. Dacă, de exemplu, pentru un y = 100 echilibrul L = M se realizează la o rată a dobânzii de u%, iar pentru y = 300, la cea de v%, cum se vede în figura următoare.

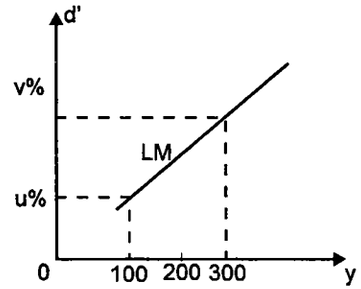

Piaţa monetară este în echilibru când d' permite egalitatea L = M la fiecare nivel al venitului. A. Hansen a unit cele două curbe, punctul intersecţiei lor (W) fiind perechea unică a valorilor Y_e şi d'_e care asigură echilibrul concomitent atât pe piaţa bunurilor, cât şi pe cea monetară, ca în figura ce urmează.

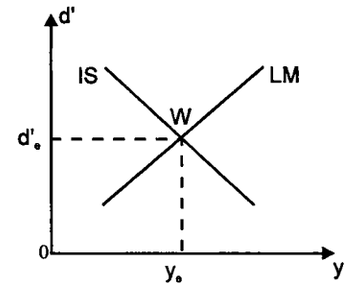

Diagrama H.H. relevă că pentru atingerea echilibrului macroeconomic este necesară concertarea celor două politici economice: bugetară (care acţionează în special asupra curbei IS) şi cea monetară (care acţionează asupra curbei LM. (v. Echilibru general). [G.I.]

DIAGRAMA PÂNZEI DE PĂIANJEN, model dinamic de adaptare reciprocă a forţelor pieţei, în cadrul căruia modificările preţurilor şi a cantităţilor se realizează în funcţie de reacţia întârziată a ofertei. **D.p.** de **p.** este reprezentarea procesului de adaptare impus de modificarea cererii, având aspectul unei pânze de păianjen. Creşterea cererii de la C_0 la C_1 duce la un exces de cerere $(Q_0^C - Q_0)$. Dacă oferta nu se modifică, preţul creşte de la P_0 la P_1', iar în faza următoare are loc expansiunea ofertei de la Q_0 la Q_1'. Cantitatea Q_1' este însă cerută la preţul P_1''. Deoarece cantitatea oferită nu scade instantaneu, producătorii vând cantitatea Q_1' la preţul P_1'', la care piaţa este "golită" în această perioadă. Pentru a ajunge să ofere Q_1'', ofertanţii au nevoie de timp. Acest proces de adaptări succesive se reia sub forma unei mişcări oscilatorii, până când se atinge starea de echilibru în punctul (P_1, Q_1).

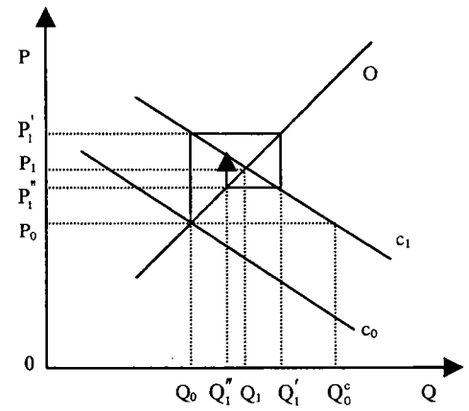

Diagrama de mai sus reprezintă procesul convergent al pânzei de păianjen, care constă în atenuarea în timp a fluctuaţiilor preţului şi a cantităţilor. Pentru a se produce convergenţa către o nouă stare de echilibru, elasticitatea cererii trebuie să fie mai mare decât elasticitatea ofertei. În caz contrar, are loc o creştere în timp a fluctuaţiilor, ceea ce corespunde unui proces divergent. [D.A.]

DIAMANT, TEODOR MEHTUPCIU (1810-1841), socialist utopic român, adept al concepției lui Ch. Fourier. El a propagat ideile fourierismului, pe care a încercat să le adapteze la condițiile din țara noastră din prima jumătate a secolului al XIX-lea. În acest sens, T.M. Diamant împreună cu Manolache Bălăceanu a înființat în 1835 "Societatea agronomică și manufacturieră", cunoscută ulterior sub denumirea de "Falansterul de la Scăieni". În 1833, T.M. Diamant a publicat la Paris broșura intitulată "Către prietenii libertății, dreptății și ordinii", în care arăta foloasele regimului bazat pe asocierea oamenilor. După desființarea, cu forța armată, de către autorități a Falansterului de la Scăieni, în 1841, T.M. Diamant a întocmit un memoriu care conține idei valoroase despre nevoia dezvoltării industriilor în Principatele Române. [D.N.]

DILEMA PRIZONIERULUI, în teoria jocurilor, în anii '50, A. W. Tucker a atras atenția asupra faptului că selectarea strategiilor dominante de către toți jucătorii poate conduce la o situație suboptimală (în sens Pareto). În economie există numeroase situații asemănătoare celei descrise de **d.p.**, ceea ce justifică interesul economiștilor pentru această "dilemă". **D.p.** se întemeiază pe paradoxul potrivit căruia doi jucători ignoranți, incapabili să-și imagineze vreun scenariu dintre cele posibile, obțin rezultate mai bune decât jucătorii care, având cunoștințe despre teoria jocurilor, vor selecta strategia dominantă. Cu titlu de exemplu, abordarea lui Tucker ia în considerare doi indivizi arestați sub acuzația de comitere a unui jaf. Aceștia sunt plasați în celule separate, deci nu există posibilitatea comunicării între ei. Se presupune că distribuția pedepselor, exprimată în ani de închisoare, este următoarea:

		Prizonierul B	
		Recunoaște	**Nu recunoaște**
Prizonierul A	Recunoaște	(20 ani, 20 ani)	(0 ani, 25 ani)
	Nu recunoaște	(25 ani, 0 ani)	(5 ani, 5 ani)

Fiecare jucător va lua în considerare reacțiile posibile ale celuilalt și va acționa inteligent prin selectarea strategiei dominante (care îi minimizează durata pedepsei). Pentru fiecare jucător, strategia dominantă este "Recunoaște", iar rezultatele vor fi similare: fiecare va primi 20 de ani de închisoare. Jucătorii ignoranți, care nu selectează strategia dominantă și aleg să nu recunoască, vor primi fiecare câte 5 ani de închisoare. Dacă prizonierii au posibilitatea de a comunica, rezultatul anticipat se modifică substanțial. Convenind să nu recunoască, prizonierii obțin, în mod simultan, cel mai bun rezultat posibil. Când jocul se desfășoară într-o singură rundă, stimulentul de a trișa este însă foarte mare, deoarece fiecare prizonier realizează că ar fi liber dacă partenerul său nu ar recunoaște, iar el recunoaște. Dilema constă în faptul că rezultatele optime nu sunt stabile. Când prizonierii nu puteau comunica, rezultatul era (20, 20). El se îmbunătățește prin comunicare la (5, 5), dar și acest rezultat poate fi îmbunătățit unilateral, trișând. Însă trișarea simultană aduce din nou cel mai slab rezultat posibil. Dacă există un număr finit de runde, s-ar părea că fiecare jucător are interesul să respecte acordul până la ultima rundă a jocului, când există din nou stimulentul de a trișa. Dacă există un număr infinit de runde, capacitatea de a riposta la un act de trișare devine permanentă, iar stimulentul de a trișa scade. Astfel, jocul admite o infinitate de echilibre caracterizate printr-un grad de "cooperare" relativ mai ridicat, datorat ripostelor anticipate. Eventualitatea trișării a ridicat problema tipului de reacție astfel încât actele de trișare să fie minime, iar rezultatele simultane pe termen lung sau infinit să fie maxime. [M.C.S.]

DINAMICĂ ECONOMICĂ, expresie a evoluției, în timp, a fenomenelor și proceselor economice dintr-o țară, concretizată în creșteri sau diminuări ale producției, produsului intern brut etc. **D.e.** se exprimă în mărimi absolute și relative, pe total și pe locuitor, într-un anumit orizont de timp (v. Creștere economică, Dezvoltare economică). [S.C.]

DIRIJISM ECONOMIC, politică de conducere a economiei, prin care autoritatea publică în ansamblul ei exercită o anumită orientare sau influențare, prin diverse mijloace, a dezvoltării unor importante domenii de activitate. Fundamentarea doctrinară a **d.e.** a fost realizată de J.M. Keynes în lucrarea sa "Teoria generală a utilizării mâinii de lucru, a dobânzii și a banilor" (1936). Pentru a diferenția politica economică preconizată de el, de intervenția excesivă a statului în economia fostelor țări comuniste, Keynes și adepții săi au denumit intervenția moderată și limitată a statului în economia de piață cu termenul de **d.e.** Esența politicii economice dirijiste constă în

realizarea "unor măsuri de control pentru a determina o concordanță între înclinația spre consum și imboldul la investiții, pentru a statornici un volum global al producției cât mai apropiat cu putință de volumul corespunzător ocupării depline". În acest scop, erau preconizate două grupe de măsuri (politica veniturilor și cea a creditelor ieftine) și folosirea a două pârghii economico-financiare mai importante (politica monetară și politica fiscală). Pe termen scurt, politica economică preconizată de Keynes a dat rezultate încurajatoare, contribuind la reducerea șomajului și la atenuarea dezechilibrelor, respectiv, la atenuarea sau amânarea crizelor. Pe termen lung însă, rezultatele politicii dirijiste au fost mai complexe. Dacă în primele două decenii postbelice creșterea economică în țările occidentale a continuat fără perturbări violente, cu timpul a început să se manifeste o seamă de "efecte perverse" (indirecte, neașteptate). Când aceste consecințe negative au început să eclipseze avantajele inițiale reale ale **d.e.**, la granița dintre deceniile 7 și 8 ale secolului nostru a luat amploare critica antidirijistă, relansând în prim-planul controverselor teoretice și politice în economie orientările de factură liberală. [A.I.]

DISAGIO, pierdere generată de diferența de mărime dintre nivelul cel mai mic al cursului unei monede sau al unei hârtii de valoare, comparativ cu valoarea nominală a acestora. **D.** este rezultatul speculațiilor cu semne monetare sau al operațiunilor speculative bursiere la termen (v. Agio). [S.C.]

DISCONT, cotă-parte, procent din valoarea titlurilor de credit încasat de către bănci, ca urmare a cumpărării acestora înainte de scadență. [D.N.]

DISCONTARE, operațiune prin care se determină valoarea actuală a unui venit viitor, luându-se în considerație raportul dintre cererea și oferta de bunuri și de active financiare, evoluția costurilor, a tehnologiilor de fabricație. Mărimea rezultată din această operațiune exprimă inversul dobânzii compuse. [D.N.]

DISPONIBILITĂȚI MONETARE, acele instrumente monetare care formează (prin care se constituie) masa monetară în sens restrâns (banii propriu-ziși). **D.m.** constau din: moneda divizionară; biletele băncii de emisiune; depozitele la vedere ale agenților economici nonbancari (nonfinanciari). **D.m.** se mai numesc bani cash sau bani lichizi și se caracterizează prin lichiditate perfectă. Componentele **d.m.** răspund pe deplin conținutului monedei și facilităților sale. Ele sunt în măsură să mijlocească direct o tranzacție comercială, să stingă imediat o datorie, fără ca deținătorul lor să cheltuiască timp și fără să-și diminueze activele sale (v. Masă monetară, Agregate monetare). [D.N.]

DISTRIBUȚIE, activitățile economice și de altă natură prin care bunurile materiale și serviciile sunt orientate prin intermediul pieței spre destinațiile lor, precum și procesele de distribuire și redistribuire prin care venitul se repartizează diferitelor activități. **D.** desemnează mai întâi conținutul și mecanismul acțiunilor economice care acoperă spațiul și timpul dintre producție și consum, adică "traseele" fluxurilor reale și monetare, ansamblul operațiunilor, lanțul proceselor operative și aparatul tehnic pe care-l presupune deplasarea mărfurilor până ce ele ajung în sfera consumului. Prin intermediul **d.** se finalizează activitatea economică: întreprinderea producătoare/comercială redobândește în forma bănească resursele investite de care are nevoie. În realizarea legăturii dintre producător și consumator, **d.** nu se limitează la rolul de intermediar pasiv, ci își asumă rolul de exponent al preocupărilor acestora, informându-i și influențându-i, sporind astfel șansele realizării bunurilor și satisfacerii nevoilor de consum. **D.** are o importanță vitală în viața economică și socială a societății moderne, apreciată atât prin prisma proporției în care antrenează resursele materiale și umane, cât și prin ponderea importantă pe care o deține în prețul final al produselor. Ca parte a științei economice care studiază mecanismele formării și redistribuirii veniturilor, teoria **d.** desemnează și maniera în care venitul național este repartizat fie membrilor unei colectivități – repartiție personală – fie între factorii de producție – repartiție funcțională (v. Repartiție). [T.C.G.]

DISTRIBUȚIE A VENITURILOR, proces prin care are loc împărțirea veniturilor între membrii societății. **D.v.** poate fi analizată funcțional și ca distribuție statistică pe clase de mărime a veniturilor. Din punct de vedere funcțional, **d.v.** poate fi abordată din perspectivă macro sau microeconomică. Ca **abordare macroeconomică**, **d.v.** are în vedere modul în

care este partajat venitul național între deținătorii principalelor categorii de factori de producție (pământ, muncă, capital). Din această perspectivă se consideră că principalele categorii de venituri – salariile, profiturile, renta și dobânda – sunt expresia, pe de o parte, a condițiilor specifice de pe piețele principalilor factori de producție (în accepțiunea neoclasică a productivităților marginale ale factorilor de producție), iar pe de altă parte, a echilibrului de putere dintre patronat, sindicate, guvern etc. Ca **abordare microeconomică, d.v.** are în vedere împărțirea veniturilor nete realizate de către o societate între deținătorii de capital, după deducerea impozitelor și a indemnizațiilor managerilor. În acest caz, salariile, dobânzile, rentele se consideră elemente de cheltuieli. Ca abordare statistică, se consideră frecvența de distribuție ca număr de persoane, plătitori de impozite, gospodării etc., clasificate pe niveluri de venituri. Rezultatul unei astfel de abordări este o diagramă tip *curba Lorenz* și arată disparitățile privind **d.v.** într-o țară. Problematica **d.v.** a cunoscut numeroase abordări în știința economică, atât pozitive, cât și normative, inclusiv interpretări doctrinare și ideologice (v. Venit, Venit net, Venit național). [A.D.]

Distribuție macroeconomică a veniturilor (v. DISTRIBUȚIE A VENITURILOR)

Distribuție microeconomică a veniturilor (v. DISTRIBUȚIE A VENITURILOR)

DIVERSIFICARE, (1) proces de lărgire a gamei de bunuri oferite de către o firmă și (sau) de creștere a numărului piețelor de comercializare. **D.** este determinată în principal de modificările intervenite în cerere, de ciclul de viață al produselor și de progresul tehnologic. Ea este mai intensă în acele domenii unde mobilitatea cererii este mai mare, iar durata de viață a produselor și (sau) a tehnologiilor de fabricație este mai scurtă, cum ar fi industriile producătoare de bunuri de consum. Prin **d.** firmele își măresc gradul de profitabilitate, prin diminuarea riscurilor și a dependenței de fluctuațiile ciclice. (2) Lărgirea gamei activelor financiare deținute în portofoliu de un investitor, persoană fizică sau juridică, în scopul diminuării riscului. Un portofoliu este eficient, atunci când asigură cea mai înaltă distribuire posibilă a veniturilor așteptate pentru o posibilitate dată a unui risc sau cel mai mic risc posibil pentru o valoare dată a veniturilor așteptate dintr-o investiție de portofoliu (v. Investiții de portofoliu). [G.C.]

DIVIDEND, profit (beneficiu) net ce revine pentru o acțiune emisă de o societate de capitaluri (anonimă sau în comandită pe acțiuni). Mărimea, modul de plată, formele de **d.** ș.a. sunt decise de către adunarea generală ordinară, cu respectarea prevederilor statutare. În principiu, mărimea **d.** depinde de rezultatele financiare (mărimea profitului – beneficiului net), strategia repartizării acestuia și prevederile legislației în vigoare. În principiu, **d.** primare se distribuie în **numerar**, într-o singură tranșă; în cazurile hotărâte de adunarea generală și admise prin statut, **d.** poate fi distribuit și în natură, sub formă de acțiuni, realizându-se majorarea capitalului în mod operativ și cu cheltuieli de emisiune mai reduse. Ținând seama că mărimea **d.** distribuite influențează cursul acțiunilor cotate și admise pentru tranzacții pe piața bursieră, în firmele mari se promovează o anumită politică privind vărsarea **d.** Dintre acestea se remarcă: politica participării directe, în care rata dividendelor în raport de profitul net este stabilă, ceea ce face ca mărimea **d.** să urmeze în mod direct fluctuațiile profitului (beneficiului); politica prudenței, privilegiind evaluarea dividendelor de o manieră regulată, independent de nivelul beneficiului; politica nonstabilității, având la bază principiul că **d.** fluctuează fără o logică aparentă. Practica demonstrează că acționarii aspiră spre cea de a doua variantă. În raport de nivelul și evoluția **d.**, se disting: **d. fix**, cel care se acordă pentru acțiunile preferențiale, fără drept de vot; are o mărime determinată, stabilită, de regulă, cu ocazia emiterii respectivelor acțiuni, iar mărimea **d.** nu se modifică în funcție de dimensiunile profitului net, a altor indicatori economici și de politica promovată de către adunarea generală; **d. variabil** se acordă acțiunilor ordinare, iar mărimea sa este diferită de la un an la altul în funcție de profitul net, conjunctură, politica de investiții și de rezerve promovată de către firmă etc; **d. majorat**, acordat acelor acționari care dețin acțiunile, fără întrerupere o perioadă de peste 2 ani. Aceste avantaje se bazează pe obiectivul de a stabiliza acționariatul și se acordă în măsura în care există o prevedere expresă în statutul societății; **d. preferențial**, cel care este distribuit mai întâi acționarilor care dețin titluri de proprietate (preferențiale); **d. provizoriu**, cel acordat pe parcursul exercițiului financiar și care este intenționat mai mic

decât profitul distribuibil. **D. fictiv**, cel distribuit cu încălcarea diverselor dispoziții în vigoare și a statutului de societate (v. Acțiuni, Piață financiară). [G.I.].

DIVIZIBILITATEA FACTORILOR DE PRODUCȚIE, premisă a combinării factorilor de producție care reflectă posibilitatea unui factor de producție de a se împărți în unități simple, în subunități omogene fără a fi afectată calitatea factorului respectiv. De exemplu, factorul muncă se poate divide în unități omogene de timp de muncă, în număr de salariați de o anumită calificare; factorul pământ se poate divide în unități de suprafață etc. Problema **d.f.** de **p.** nu se pune la infinit, ci în măsura cerută de caracteristicile unui proces de producție de anumite dimensiuni, ale unor tehnici și tehnologii folosite (v. Combinarea factorilor de producție). [A.C.]

DIVIZIUNEA MONDIALĂ A MUNCII, specializarea economiilor naționale ale diferitelor țări în conformitate cu principiul avantajului comparativ. **D.m. a m.** reflectă relațiile care se stabilesc între statele lumii în procesul dezvoltării producției și comerțului mondial, precum și locul și rolul fiecărei țări în circuitul mondial al valorilor materiale. În decursul evoluției sale istorice, **d.m. a m.** a cunoscut numeroase schimbări, ca urmare a dezvoltării economiilor naționale, a modificării structurii acestora și, pe baza lor, a specializării în producție a diferitelor țări. **D.m. a m.** constituie baza obiectivă a relațiilor de cooperare economică, a schimburilor comerciale între țări. Cu toate modificările ce s-au produs în decursul timpului, nu a fost depășită **d.m. a m.** bazată pe schimbul inegal și dependența externă, pe discriminări și restricții în schimbul mondial de valori. Ca urmare, țara avansată își vinde mărfurile peste valoarea lor, deși mai ieftin decât țările concurente; țara mai favorizată primește mai multă muncă în schimbul unei cantități mai mici de muncă. Modificările în **d.m. a m.** vor pune probleme deosebite în fața tuturor economiilor naționale în legătură cu participarea lor la circuitul economic mondial (v. Economie mondială). [A.G.]

DIVIZIUNEA SOCIALĂ A MUNCII, proces istoric de diferențiere, desprindere și separare a diferitelor genuri de activități și fixarea acestora ca domenii distincte, de sine-stătătoare prin funcțiile și rolul îndeplinit, devenind activități specializate. Expresia **d.s. a m.** este totalitatea activităților specializate existente concomitent în societate și se concretizează în ramurile și subramurile economiei naționale, ocupațiile (meseriile și profesiunile) practicate în societate. Amploarea **d.s. a m.** depinde de nivelul de dezvoltare a societății și de diversificare a nevoilor, de dimensiunile pieței, de natura muncii și a activității lor, de gradul de libertate economică, în primul rând a comerțului. Adâncirea **d.s. a m.** este un factor de progres pentru individ și pentru societate, permite perfecționarea factorilor de producție, creșterea producției (prin folosirea acelorași resurse), a îndemânării, priceperii și chibzuinței, duce la creșterea eficienței și folosirea pe scară largă a tehnicii și tehnologiilor moderne, asimilarea invențiilor și inovațiilor. Ea poate genera și unele dezavantaje: creșterea riscului de șomaj, monotonie, pierderea dexterității în obținerea unui bun, fiecare specializându-se în efectuarea unei operațiuni, proces, lucrări etc. **D.s. a m.** este un factor de progres atunci când specializarea agenților economici are loc pe baza costului oportunității, al avantajului economic relativ. Un agent economic deține avantaj economic relativ într-o anumită activitate, domeniu, operațiune etc. dacă obține un anumit bun economic cu cel mai mic cost al oportunității în raport cu al celorlalți. **D.s. a m.** este în ultimă instanță expresia modului în care resursele limitate sunt alocate (repartizate) pe diferite domenii și spații geografice pentru a satisface nevoile nelimitate. Ea are un caracter dinamic; în permanență apar și dispar profesiuni, operațiuni, activități, ceea ce-i determină o dinamică contradictorie. [G.I.]

DOBÂNDĂ, (1) în sens larg, venitul sau remunerarea unui capital. Este însușită de proprietarul oricărui capital antrenat într-o activitate economică oarecare sub formă de excedent în raport cu capitalul respectiv avansat. **D.** se justifică prin serviciul obișnuit sau normal adus de un capital în condiții normale. În cazul că utilizarea capitalului are loc în condiții de risc, acesta se acoperă prin plăți suplimentare ce măresc suma încasată de proprietar fără a fi însă **d.** Este obținută fie ca remunerare pentru orice împrumut bănesc în condiții de garanție, fie că este adusă de o obligațiune sau orice altă valoare mobiliară cu aceleași garanții, fie că este câștigată prin serviciul realizat cu orice element de capital real (mașina, utilajul, clădirea de hotel, brevetul de invenții etc.) pe orice piață concurențială când riscurile sunt inexistente sau când toți factorii de risc au constituit

deja obiectul plății unor prime speciale care acoperă integral riscurile respective. Fiind un surplus plătit proprietarului, peste mărimea capitalului folosit, **d.** reprezintă o formă de venit care se poate realiza numai într-o activitate sau acțiune economică ce se caracterizează prin eficiență, în care se produce mai mult decât se cheltuiește. **D.** sintetizează extrem de numeroase aspecte din activitatea economică și de aceea i se conferă, atât în teorie, cât și în practică, o foarte mare capacitate de a releva schimbările și tendințele care se manifestă. (2) În sens restrâns, venitul sau remunerația capitalului împrumutat, răsplata primită sau plătită pentru folosirea sumelor cedate pe un timp determinat. Termenul de **d.** a apărut cu acest sens, iar împrumutul avea ca destinație consumul. Creditul cu destinație economică productivă era rar întâlnit, dar în condițiile economiei de piață și, îndeosebi, în economiile moderne a devenit predominant. Acest gen de **d.** are multe modalități sau forme de existență. Dintre acestea distingem: a) **d.** pe piața monetară, care se aplică în general creditelor pe termen scurt, pe care băncile le contractează între ele sau cu banca centrală. Aceasta constituie, de fapt, baza altor forme ale **d.**; b) pentru certificatele de depozit sau pentru bonurile de trezorerie care formează **d.** bancară de bază; c) **d.** creditelor consimțite de bănci și alte instituții financiare pentru întreprinderi; d) taxa de scont comercială sau scontul comercial; e) scontul oficial; f) diferite alte forme de **d.** pentru plasamente pe termen scurt și mediu care se practică de casele de economii sau bănci pentru depozitele la vedere și la termen, pentru construcția de locuințe etc.; g) **d.** pe piața obligațiunilor, care este considerată tipică pentru plasamente pe termen lung etc. Sub orice formă s-ar manifesta, **d.** are o mărime care se determină în funcție de cererea și oferta de capital, precum și de celelalte condiții ale pieței. Mărimea se exprimă prin masa și rata **d.** Mărimea **d.** poate fi: a) fixă – nu se modifică pe perioada perceperii sale; b) variabilă – se modifică în decursul perceperii sale, la anumite intervale de timp în funcție de condițiile pieței (v. Capital, Credit). [G.P.T]

DOBÂNDĂ COMPUSĂ, venitul sau remunerația plătită sau primită pentru serviciul unui capital în condițiile capitalizării sale. Aceasta presupune transformarea dobânzii primite în capital, ajungându-se astfel să se calculeze dobândă la dobândă. Este foarte des folosită în practică, în diferite variante. Masa dobânzii compuse sau mărimea sa se calculează astfel:

$$D = C(1 + i)^n - C.$$

în care: i – este rata dobânzii anuale; n – numărul de ani; C – creditul. Se mai calculează și ca diferență între suma ce revine proprietarului capitalului dat cu împrumut și folosit n ani și creditul acordat. Sn este formată din credit (C) plus dobânda, adică $Sn = C + D$. Celălalt indicator, rata **d.c.**, se determină după formula $i = D/C \cdot 100$. Dar, în acest caz, dobânda este calculată prin capitalizare (v. Dobândă, Dobândă simplă, Rata dobânzii). [G.P.T.].

DOBÂNDĂ NOMINALĂ, remunerarea efectivă a unui capital în expresie monetară la prețul pieței. **D.n.** foarte dinamică, instabilă, oscilantă sau volatilă. Mărimea sa este determinată de: a) mărimea capitalului cu care este direct proporțională; b) durata folosirii sau perioadei de serviciu a capitalului, cu care este, de asemenea, direct proporțională, c) rata de piață **d.**, aceasta aflându-se în raport direct proporțional. **D.n.** este influențată și de alți factori precum domeniul de activitate în care este folosit capitalul, evoluția economiei naționale și mondiale, politica monetară și financiară a statului, rata inflației etc. În acțiunea lor aceștia factori sunt interdependenți și acționează în același sens sau în sensuri diferite. Gradul ridicat de volatilitate al **d.n.** este, în mod deosebit, rezultatul inflației care a devenit foarte evidentă în ultimele decenii. O rată mai mare a inflației are ca efect o **d.n.** mai mare. Întrucât toate țările sunt afectate în proporții diferite de inflație, volatilitatea **d.n.** se accentuează prin modificarea raportului dintre cererea și oferta de capital din diferite țări datorită deplasării capitalurilor spre țările în care ar putea obține o dobândă mai mare. Pentru unitățile economice, mărimea și dinamica **d.n.** sunt deosebit de importante, întrucât ele exprimă direct condițiile pieței, ale cererii și ofertei de capital. Mărimea și dinamica sunt relevate cu ajutorul masei și ratei **d.n.** (v. Dobândă, Inflație, Rata dobânzii, Rata inflației). [G.P.T.].

DOBÂNDĂ REALĂ, venitul sau remunerarea unui capital calculată prin deducerea inflației din dobânda nominală. Convențional, prezentarea acestei modalități de existență a dobânzii pornește de la ecuația lui Irving Fisher: $i = r + \Pi$, în care: i – rata dobânzii nominale sau rata de piață a dobânzii;

r – rata reală a dobânzii; Π – rata inflației. Din formulă se deduce că r = i – Π. În condițiile în care procesul inflaționist nu se manifestă, rata dobânzii nominale este egală cu rata dobânzii reale, adică i = r. Mărimea și dinamica acestei dobânzi se exprimă prin masa și rata **d.r.** Această formă a dobânzii are o importanță majoră pentru stimularea economisirii veniturilor unităților economice și, îndeosebi, ale populației, pentru acumularea capitalului și creșterea investițiilor. În raport cu inflația, **d.r.** poate fi: a) **pozitivă**, când i > Π și b) **negativă**, când i < Π. Dobânda real-pozitivă incită în mod deosebit economiile și utilizarea acestora pentru realizarea unor obiective economice prin investiții. Dimpotrivă, dobânda real-negativă frânează economisirea banilor și investirea lor, pentru că cei ce au economisit pot înregistra pierderi în termeni reali (v. Dobândă, Rata dobânzii, Rata inflației). [G.P.T.].

DOBÂNDĂ SIMPLĂ, venitul sau remunerația plătită sau primită pentru serviciul unui capital în condițiile în care aceasta nu este capitalizată. În practică, **d.s.** este mai rar folosită, dar ea constituie punctul de pornire pentru alte moduri de a calcula dobânda și în special pentru dobânda compusă. Mărimea (denumită și masa) **d.s.** este suma absolută a acestei forme de dobândă. Se calculează astfel: D = i · C, în care, i este rata dobânzii și C este capitalul dat cu împrumut sau creditul. Un alt indicator relevant și pentru **d.s.** este rata sa, care se determină i = D/C · 100, în care D este masa dobânzii, celelalte simboluri fiind date mai sus (v. Dobândă, Dobândă compusă, Credit). [G.P.T.].

DOBRESCU, EMILIAN (n. 1933, București), economist român, profesor universitar, academician. Studii liceale la București și universitare (Facultatea de Economie) la Moscova; în 1963 a devenit doctor în economie. Și-a desăvârșit pregătirea în S.U.A. A fost pe rând asistent, lector, conferențiar și profesor la București, predând cursuri în domeniul Teoriei economice și al Modelării matematice a proceselor economice; între 1985 și 1988 a fost ministru secretar de stat la Consiliul Național pentru Știință și Tehnologie. Este cercetător științific principal în cadrul Institutului Național de Cercetări Economice al Academiei. Desfășoară o intensă activitate științifică, concretizată în peste 100 de lucrări și studii: "Corelația dintre progresul tehnic și creșterea productivității muncii sociale" (1963); "Ritmul creșterii economice. Teorie și analiză" (1969), lucrare distinsă cu Premiul "P.S. Aurelian" al Academiei Române; "La structure économique roumaine" (1968); "Corelația dintre acumulare și consum" (1971); "Cu privire la modelarea corelației fundamentale a utilizării venitului național" (1972); "Tipologia economiilor naționale" (1977); "Macrociclul economic optimal" (1990); "Tranziția și comportamentul economic" (1992); "Macromodelul economiei naționale a României. Versiunea experimentală INCE-Dobrescu" (1993) ș.a. Acestora li se adaugă o serie de lucrări scrise în colaborare cu specialiști de marcă în domeniu: "Situația clasei muncitoare în țările capitaliste după cel de-al doilea război mondial" (1961); "Introducere în teoria capitalismului monopolist de stat" (1967); "Contribuții la dezbaterea problemelor teoretice ale economiei socialiste" (3 vol., 1969-1974) ș.a. **D.** este autorul unor manuale de economie politică pentru liceele de specialitate. Totodată, este autorul primelor modele românești (mono și plurisectoriale); a participat la preluarea și interpretarea informațiilor cuprinse în prima balanță a României; s-a ocupat de teoria sistemelor de funcționare a economiei naționale, în special de corelația ce se formează în cadrul acesteia dintre stabilitate și schimbare. **D.** este membru al Asociației internaționale de contabilitate națională, cu sediul la Paris. Membru corespondent (1 martie 1974) și membru titular (22 ianuarie 1990) al Academiei Române.

DOCTRINĂ ECONOMICĂ, acea parte a gândirii economice, componentă a ansamblului reflectărilor teoretice asupra activităților economice (idei, teorii, metode, tehnici, legi, strategii, politici etc.) ce pune accentul selectiv pe anumite rezultate ale acestor reflectări și, corespunzător, pe anumite măsuri practice de gestionare a proceselor economice, de ameliorare a lor. Criteriile pe baza cărora s-au format diferitele doctrine economice (curente de gândire economică) sunt: comunitatea de interese materiale și social-politice ale membrilor acestora; ascendența culturală și tehnico-metodologică a fondatorilor și adepților; opțiunea de politică economică; adversitatea ideologică față de alți gânditori. Curentele de gândire economică, denumirile lor, diferă în funcție de numeroase criterii: contribuția substanțială a unor autori la dezvoltarea științei economice (curentul economic clasic și cel neoclasic); metodologia de

abordare şi analiză a economiei (şcoala marginalistă cu calculul ei marginal şi şcoala istorică germană, cu accentul pus pe investigaţiile istorice); opţiunea de politică economică a reprezentanţilor acestora (curentul liberal, curentul protecţionist, socialist, dirijist); modul cum trebuie operate schimbările în economie şi societate (conservator, reformist, radical, revoluţionar, anarhist etc.). Elementul esenţial ce trebuie să stea la baza aprecierii unei **d.e.** este capacitatea ei de a percepe problemele majore ale economiei, respectiv, nivelul teoretic al explicaţiilor date, al reflectărilor realizate şi eficienţa practică a propunerilor de politică economică pe care le fundamentează şi le promovează (v. Politică economică, Ştiinţa economică). [D.N.].

DOLARIZARE, termen ce semnifică utilizarea unei valute străine pe un anumit teritoriu naţional în calitate de mijloc de plată, mijloc de rezervă şi unitate de cont. La început, **d.** a presupus asumarea în calitate de monedă legală a dolarului, iar ulterior şi a altor valute (spre exemplu, marca germană sau lira sterlină). **D.** nu trebuie confundată cu noţiunea de substituire monetară, aceasta din urmă presupunând utilizarea valutei în calitate de mijloc de plată, nu şi pentru celelalte două funcţii. În multe ţări se practică **d. neoficială**, încălcându-se, astfel, prevederile legale în materie monetară (valuta se substituie monedei locale în rolul de mijloc de rezervă sau, după caz, preia şi funcţiile de mijloc de plată, respectiv, unitate de cont). Această practică nu va putea fi niciodată generalizată, guvernul preferând întotdeauna plăţile în moneda naţională. **D. oficială**, presupune renunţarea la emisiunea de monedă naţională şi adoptarea valutei ca monedă cu puteri depline (cel mai cunoscut exemplu de **d.** oficială este Panama, care a adoptat dolarul ca valută oficială începând cu anul 1904). Principalul motiv pentru care o ţară ar prefera practica **d.** este legat de performanţele modeste înregistrate de banca centrală, dublat de dorinţa ţării de a avea o monedă stabilă (există autori care enumeră între premisele trecerii la **d.** existenţa unei rate a inflaţiei de cel puţin 10% în ultimii 10 ani sau existenţa de diferite restricţii asupra ratei de schimb). *Avantajele* **d.**: predictibilitatea ratei nominale şi reale de schimb (nu se mai poate apela la devalorizări controlate de autoritatea monetară); o inflaţie redusă (şi posibilitatea obţinerii unor rate reale ale dobânzii reduse); convertibilitatea deplină a monedei; un nivel mai redus al rezervelor valutare oficiale (moneda în circulaţie reprezintă proprietatea privată a utilizatorilor, sistemul oferind protecţia acestora faţă de pierderea puterii de cumpărare generată de existenţa inflaţiei); o definire mai clară a drepturilor de proprietate exprimate valoric. *Dezavantajele* **d.**: lipsa seniorajului monetar (emisiunea monedei aparţine unui alt stat); dispariţia băncii centrale din postura de creditor de ultimă instanţă; lipsa de flexibilitate a politicii monetare, inclusiv imposibilitatea de a finanţa deficitele bugetare ale guvernului (nu va mai exista o politică monetară, aceasta fiind condusă de către autoritatea monetară a ţării de proveniență a valutei). De altfel, într-o ţară care practică **d.**, masa monetară este determinată exclusiv ca urmare a forţelor pieţei şi nu ca urmare a voinţei băncii centrale. (v. Consiliu monetar, Politică monetară) [G.T.]

DOMAR, EVESY (n. 1914), economist-matematician american. S-a născut la Lodz (Polonia). În 1936, s-a stabilit în S.U.A. În S.U.A. a obţinut în 1941 un masterat în matematică la Universitatea Michigan, apoi un masterat, în 1943, şi un doctorat, în 1947, în economie la Universitatea Harvard. A fost cercetător la Rezervele federale americane (1943-1946), profesor la Carnegie Institute of Technology (1946-1947), Universitatea din Chicago (1947-1948), profesor asociat (1948-1955), apoi titular la Universitatea John Hopkins. Din 1958 a fost profesor la Massachussetts Institute of Technology. Din 1970 a fost preşedinte al Association for Comparative Economics. E. Domar face parte din cercul restrâns de economişti al căror nume a servit pentru a boteza unele construcţii celebre ale teoriei economice contemporane. "Modelul creşterii Harrod-Domar" este un punct de plecare al unei literaturi abundente, despre creşterea economică din anii '50 şi '60. În realitate, E. Domar a publicat în 1946, şapte ani după Harrod, rezultatele cercetărilor sale, independente de cele ale lui Harrod, dintre care unele foarte diferite. E. Domar pune în evidenţă condiţiile echilibrului dinamic sau ale creşterii echilibrate. Creşterea echilibrată se fondează pe jocul a trei variabile-cheie: rata creşterii investiţiilor sau rata acumulării capitalului, productivitatea capitalului şi rata economiilor globale. E. Domar îi reproşează lui Keynes şi discipolilor săi limitarea doar la un aspect al investiţiilor, şi anume, efectul lor asupra venitului, analizat cu ajutorul multiplicatorului. Din remediu pentru şomaj, investiţia este în acelaşi timp şi sursă a unor mari probleme viitoare. Pentru a menţine ocupa-

rea deplină este necesar ca venitul să crească cu o rată anuală pe care E. Domar o calculează ca produs între înclinația marginală spre economii și productivitatea medie a investițiilor. El observă însă că nimic nu garantează că acestea se pot realiza într-o economie capitalistă modernă. E. Domar este primul care a subliniat limitele modelelor abstracte de creștere economică. În concepția sa, o teorie completă a creșterii necesită o masă de date empirice și abilitatea de a le sintetiza, deschizând astfel seria cercetărilor multidisciplinare. Principalele lucrări publicate: "Capital Expansion, Rate of Growth and Employment" (Expansiunea capitalului, rata de creștere și ocupare), "Exansion and Employment" (Expansiunea economică și ocupare), 1947; "The Problem of Capital Accumulation", 1948; "Depreciation, Replacement and Growth", 1953; "Essays in the Theory of Economic Growth", (Eseuri în teoria economică), 1957; "On the Measurement of Technological Change", 1961; "How I Tried to Become an Economist" (Cum am încercat să devin economist), Szenberg, 1992. [R.A.].

DREPTURI DE POLUARE, componentă a unui mecanism de control al poluării în S.U.A., introdus în 1990 printr-un amendament la Legea privind puritatea aerului, ce înlocuiește sistemul bazat pe obligativitatea reducerii emisiilor poluante cu un sistem de stimulente pentru reducerea poluării. Constă în alocarea de către Agenția pentru Protecția Mediului din S.U.A. a unui număr anumit de credite anual (**d.** de **p.**) unor întreprinderi industriale. Fiecare credit este echivalentul unei cantități de emisii poluante. Întreprinderile au dreptul să-și păstreze creditele sau să le vândă în schimbul unor metode/ tehnologii ce le permit să reducă emisiile lor poluante la nivelurile admise. Creditele pot fi cumpărate de alte întreprinderi industriale, ele permițându-le să-și îndeplinească obligațiile ecologice fără a-și reduce emisiile poluante, sau de către alte entități, inclusiv organizații pentru protecția mediului. Mecanismul presupune existența unei piețe a **d.** de **p.**, ce permite alocarea eficientă a resurselor. El permite întreprinderilor să aleagă metoda de reducere a emisiilor poluante cea mai puțin costisitoare, în locul unor directive obligatorii ce impun reducerea emisiilor poluante sau achiziționarea unor tehnologii specifice. Legea prevede scăderea numărului de credite cu 6%-8% anual în decursul următorului deceniu. [S.G.]

DREPTURI SPECIALE DE TRAGERE (D.S.T.), instrument monetar internațional care servește în principal ca unitate monetară de cont și de rezervă. Sunt create de Fondul Monetar Internațional din anul 1970 și folosite pentru a se acorda credite suplimentare țărilor membre. **D.S.T.** sunt emise pe baza încrederii reciproce între membrii F.M.I. și utilizate îndeosebi pentru echilibrarea lichidităților internaționale. Mărimea unui **D.S.T.** se stabilește pe baza unui coș valutar, adică un număr de valute selectate (dolarul american, lira sterlină, marca germană, francul francez, yenul japonez) pentru a reflecta cursul valutar al **D.S.T.** sau al unei monede naționale. **D.S.T.** reprezintă principalul instrument de rezervă al Sistemului Monetar Internațional, luând locul aurului. [C.D.]

DUALISM ECONOMIC, denumire dată unei economii cu două sisteme economice care se juxtapun și este caracteristică țărilor subdezvoltate. În acest sens există un sector tradițional rural relevant pentru un sistem precapitalist și un sector modern, evoluat față de primul, capitalist sau post-capitalist. Relațiile dintre cele două sectoare sunt slabe sau inexistente, ceea ce face ca fiecare sector să fie autonom în raport cu celălalt. Se disting în general trei forme de dualism economic: 1. *dualismul teritorial sau geografic,* caracterizat prin concentrarea polilor din țara respectivă în opoziție cu restul teritoriului; 2. *dualismul funcțional,* care corespunde funcționării autonome a fiecărui sector prin relații cvasitotale numai între unitățile aceluiași sector, indiferent de amplasarea lor teritorială: 3. *dualismul social,* care se concretizează prin existența a două societăți (corespunzătoare sectoarelor respective) care au sisteme de valori și instituții proprii. În interpretarea obișnuită, dualismul sau dualitatea structurilor exclude dominația, pentru că autonomia sectoarelor, juxtapunerea structurilor și sistemelor fac dificilă sau chiar imposibilă scurgerea influențelor de la unul la altul. Or, dominația, dimpotrivă, implică o legătură între structura dominantă și structura dominată. Acest punct de vedere este însă, adesea, criticat pornind de la realitățile economiilor subdezvoltate, unde se observă existența relației de dominație. [G.P.T.]

DUMPING, politică de vânzare a unor mărfuri pe o piață externă la un preț mai scăzut decât costul marginal. **D.** constituie un mijloc cu ajutorul căruia țările aflate în recesiune economică se debarasează de surplusurile temporare. Prin exportul acestor

surplusuri, se evită o reducere a preţurilor interne şi a veniturilor realizate de producătorii autohtoni. Totodată, **d**. reprezintă un mijloc strategic de pătrundere pe noi pieţe. Pierderile înregistrate pe termen scurt sunt compensate pe termen lung, după ce se asigură controlul acestor pieţe, prin majorarea preţurilor. Ambele mijloace constituie forme neloiale, inechitabile de comerţ exterior. [G.C.]

DUOPOL, piaţă oligopolistă unde operează numai doi ofertanţi. În această situaţie, orice decizie a unui ofertant, cum ar fi creşterea sau reducerea preţului, afectează situaţia celuilalt, ceea ce îl determină să reacţioneze. Această replică influenţează rezultatele primei decizii, determinând modificarea preţului şi cantităţii de echilibru. Rezultatele deciziilor unei firme depind de reacţia celeilalte firme (v. Modelul Cournot, Oligopol). [M.N.]

DUOPSON, formă a pieţei cu concurenţă imperfectă, în care sfera cererii este restrânsă, existând doar doi cumpărători. Fiind singurii purtători ai cererii în ceea ce priveşte bunul respectiv, cei doi agenţi economici-cumpărători pot să-şi impună preţul, avantajos lor, în condiţiile de atomicitate a ofertei. Spre exemplu, atunci când ar exista doar două fabrici de zahăr cumpărătoare de sfeclă de zahăr oferită de mai mulţi producători agricoli, acestea au posibilitatea de a se aproviziona la anumite preţuri, impuse vânzătorilor (v. Concurenţa). [E.C.].

E

ECART INFLAȚIONIST, criteriu și indicator de măsurare (aproximare) a intensității procesului inflaționist. **E.i.** se exprimă absolut și relativ. **Absolut**, acesta se determină ca diferență între cererea solvabilă nominală (influențată și de factorii politico-administrativi) și oferta reală de mărfuri și servicii. Ambele mărimi sunt considerate a fi agreate la scara economiei naționale. Există un anume consens în a susține că dezechilibrul inflaționist înseamnă, în fond, un excedent de masă monetară de care dispune populația, care nu este acoperit printr-o ofertă reală adecvată cantitativ, structural și calitativ. **Relativ, e.i.** se măsoară prin raportul procentual dintre mărimea absolută arătată (diferența) și masa reală a ofertei de bunuri și servicii. Mărimile relative, la rândul lor, pot fi exprimate prin indici cu bază fixă sau cu bază în lanț. Pe baza indicilor respectivi se poate aprecia (observa) sensul procesului inflaționist: crescător, constant, descrescător. Dimensiunea efectivă a **e.i.** rezultă din însumarea presiunilor inflaționiste, acestea având semne contrare. Unul pozitiv, dinspre masa monetară în circulație, altul negativ, dinspre oferta agregată de bunuri și servicii (v. Deflație, Inflație). [D.N.]

ECHILIBRU BUGETAR, egalitatea dintre cheltuielile și veniturile bugetului public. **E.b.** constituie o problemă de politică economică și financiară. În concepție clasică, **e.b.** era considerat "regula de aur" a gestiunii financiare publice. În prezent, pornindu-se de la teoria keynesistă, se susține că politica financiară a unui guvern trebuie apreciată după rezultatele obținute, după efectele pe care le are asupra economiei și nu după simpla stare de echilibru sau dezechilibru a bugetului, fiind esențială evitarea risipei și ineficienței. Urmărindu-se maximizarea rezultatelor ce se obțin totuși, este de preferat **e.b.** (v. Buget de stat). [E.C.]

ECHILIBRU GENERAL, (1) situație a piețelor interdependente caracterizată prin inexistența excesului de cerere sau de ofertă. De exemplu, dacă toate veniturile sunt cheltuite în întregime pentru procurarea bunurilor x și y, atunci o creștere a cererii pe piața bunului x determină o reducere a cererii pe piața bunului y. În cazul în care pe piața bunului x excesul de cerere este egal cu zero, atunci această piață se află în echilibru, cantitatea cerută fiind egală cu cea oferită. Dar în acest caz și piața bunului y se află în echilibru. Generalizând, se poate spune că n piețe interdependente sunt în echilibru, dacă pe $n-1$ piețe excesul de cerere sau de ofertă este egal cu zero. (2) Metodă de analiză a interdependențelor existente între diferitele entități (piețe, sectoare etc.) ale economiei naționale. Această metodă pornește de la faptul că evenimentele care au loc într-o anumită entitate pot determina modificări majore în restul economiei. Totodată, aceste modificări au un efect de feed-back asupra situației din respectiva entitate. De exemplu, majorarea prețului la benzină determină creșterea costurilor și prețurilor altor bunuri. La rândul lor, prețurile mai ridicate ale acestor bunuri vor determina creșterea costului benzinei. [G.C.]

ECHILIBRU INTERTEMPORAL, stare caracterizată prin egalitatea dimensiunilor intertemporale a ofertelor și cererilor agenților economici pentru toate bunurile din economie, prezente și viitoare. Cel mai cunoscut exemplu de **e.i.** este modelul Arrow-Debreu de analiză a concurenței perfecte. De asemenea, modelele anticipărilor raționale aparțin abordărilor **e.i.** Punctul de plecare derivă din constatarea că două cantități egale din același bun de producție sau de consum nu sunt substituibile, potrivit utilizărilor lor, dacă acestea sunt disponibile la două momente diferite. Astfel, definirea și evaluarea unui bun presupune, pe lângă natura sa, identificarea disponibilității sale în cadrul unei anumite dimensiuni temporale. Compatibilitatea mutuală a ofertelor și cererilor dintr-un bun, la un moment dat în viitor, rezultă potrivit planurilor întocmite în

prezent de agenții economici. În **e.i.**, calculele indivizilor se efectuează pe baza valorilor actuale ale cheltuielilor și veniturilor corespunzătoare tuturor dimensiunilor temporale ale acțiunilor lor. Spre exemplu, întreprinzătorii iau în considerare și evaluează factorii de producție disponibili în prezent, în concordanță cu valoarea anticipată a serviciilor lor de la sfârșitul stadiilor de producție, adică în raport de valoarea anticipată a producției de bunuri de consum. **E.i.** privește modul în care indivizii trebuie să repartizeze în timp, între mai multe perioade, un volum dat de resurse. [M.C.S.]

ECHILIBRU PARȚIAL, (1) stare de balanță a variabilelor de pe o anumită piață, dintr-un anumit sector, domeniu etc. De exemplu, pe piața unui bun, forțele cererii și ofertei sunt balansate atunci când cantitatea cerută este egală cu cea oferită. În acest caz, cele două forțe opuse determină cantitatea și prețul de echilibru, iar acțiunile agenților economici sunt concordante și mutuale. (2) Metodă de analiză a relațiilor dintre variabile specifice unei piețe (industrii), unei activități economice etc. În cadrul acestei analize, fiecare piață (industrie) este tratată ca o entitate de sine-stătătoare. În acest caz, se consideră că interdependențele dintre diferitele entități ale economiei, respectiv, efectele de feed-back, sunt inexistente. În această analiză, se urmărește cunoașterea comportamentului unor variabile, direcțiile și efectele schimbărilor intervenite într-o entitate izolată de restul economiei naționale. [G.C.]

ECHILIBRUL CONSUMATORULUI, nivelul maxim al utilității totale de care beneficiază un consumator din bunurile cumpărate cu un anumit buget (venit). În condițiile constrângerii bugetare, consumatorul trebuie să aleagă o variantă de combinare a diferitelor cantități din bunurile disponibile care poate fi achiziționată și, totodată, să corespundă preferințelor sale. Utilitatea totală rezultată din aceste bunuri este maximă atunci când utilitățile marginale sunt proporționale cu prețurile lor. De exemplu, în cazul a două bunuri x și y: dacă Umx și Umy, Px și Py reprezintă utilitățile marginale și, respectiv, prețurile bunurilor, atunci utilitatea totală este maximă când: Umx/Px = Umy/Py. Generalizând, rezultă că echilibrul consumatorului este atins atunci când raporturile dintre utilitățile marginale și prețurile tuturor bunurilor sunt egale (v. Curbele de indiferență, Linia bugetului, Utilitatea marginală). [G.C.]

ECHILIBRUL ECOLOGIC, starea de normalitate, de interdependență benefică între comunitatea biotică și mediul său fizic de existență (atmosfera, lumina solară, litosfera și hidrosfera). El reflectă relația dintre biocenoză (totalitatea organismelor vii, aflate în interacțiune și legate de un anumit loc de viață), cu o componentă determinată, istoriceşte constituită și autoreglabilă, și biotop (habitat), stare ce exprimă relațiile indisolubile dintre organismele vii, pe de o parte, și factorii abiotici, pe de altă parte, ca și din interiorul acestora. Menținerea **e.e.** sau deteriorarea lui poate fi determinată fie de componenta istoriceşte constituită și autoreglabilă menționată, fie de intervenția omului, a societății. **E.e.** a fost încălcat puternic în ultimele două decenii, ajungându-se la veritabile crize ambientale, care se manifestă sub multiple forme, diferite în timp și în spațiu. Specialiștii demonstrează tot mai insistent, în ultima perioadă, că pentru refacerea **e.e.** omenirea trebuie să învețe cum să restituie naturii bogăția împrumutată, preluată de la ea (v. Ecologie). [A.I.]

Echilibrul economic (v. TEORIA ECHILIBRULUI ECONOMIC)

Echilibrul pieței (v. ECHILIBRUL GENERAL)

ECHILIBRUL PRODUCĂTORULUI, realizarea, pe termen lung, a unei combinări optimale între factorii de producție, care asigură maximizarea producției la un cost de producție total dat sau obținerea unui volum de producție dat cu costuri cât mai mici. **E.p.** are loc atunci când se realizează egalitatea între productivitățile marginale ale factorilor utilizați raportate la prețurile acestora sau când raportul dintre productivitățile marginale ale factorilor care se combină este egal cu raportul dintre prețul de procurare a acestora. De exemplu, dacă avem în vedere factorii capital (k) și muncă (L), este necesară respectarea egalității

$$\frac{Wmgk}{P_k} = \frac{WmgL}{P_L} \text{ sau } \frac{WmgK}{WmgL} = \frac{P_K}{P_L}.$$

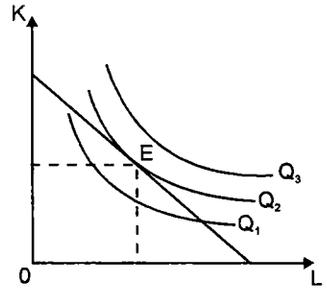

Egalitatea acestor rapoarte este marcată grafic în punctul în care dreapta bugetului este tangentă la isocuantă sau la curba de isoproducție. Producția corespunzătoare acestui punct (E) reprezintă nivelul producției la care se va fixa și opțiunea sa. Respectarea condițiilor de ordin tehnic și economic asigură poziția de echilibru a firmei pe termen lung și capacitatea concurențială a acesteia (v. Isocuanta, Teoria comportamentului producătorului). [A.C.]

ECHILIBRUL RESURSELOR DE MUNCĂ, stare de concordanță relativă dintre cantitatea, structura și calitatea factorului uman activ disponibil și necesitățile de resurse de muncă ale utilizatorilor, în primul rând, ale activității economice. Lipsa **e.r. de m.** înseamnă existența unei piețe a muncii dezechilibrate, concretizate în fenomene de subutilizare a resurselor de muncă; în situația inversă, se manifestă starea de suprautilizare. După Keynes, echilibrul de subutilizare a resurselor de muncă exprimă acea stare în care oferta depășește cererea de muncă a firmelor, în timp ce oferta și cererea de bunuri economice pot fi în echilibru (v. Piața muncii). [S.C.]

ECHILIBRUL VALUTAR, concordanță dinamică între încasările și plățile în valută ale unei țări într-o anumită perioadă. **E.v.** este reflectat și, totodată, realizat de balanța de plăți externe a țării respective. **E.v.** poate fi înfăptuit pe mai multe paliere ca echilibru între totalul încasărilor și totalul plăților în valută; echilibru pe componente ale balanței de plăți externe (balanța comercială, balanța serviciilor, balanța creditelor); echilibru pe țări sau grupe de țări. **E.v.** este condiția esențială a stabilității **cursului de schimb** și a **convertibilității** (v. Piața valutară). [C.D.]

ECHIVALENT CERT, sumă bănească certă, a cărei utilitate este egală cu utilitatea anticipată a unei loterii cu premii bănești. Fie loteria X care oferă premiile bănești $x_1, x_2, \ldots, x_n$, (unde x_i, $i = 1, 2, \ldots, n$, sunt numere reale pozitive sau negative). Probabilitățile obținerii premiilor respective sunt $p_1, p_2, \ldots, p_n$.

$$U(x)=\sum_{i=1}^{n} p_i U(x_i).$$

Echivalentul cert x_c al loteriei X rezultă din relația:

$$U(x_c)=U(X)$$

Deoarece utilitatea echivalentului cert este egală cu utilitatea anticipată a loteriei, decidentul este indiferent între suma bănească certă x_c și loteria X. [T.C.]

ECHIVALENT GENERAL, etalon de măsură a standardului de valoare a bunurilor economice. Are o denumire specifică în fiecare țară (dolar, leu, franc, marcă, liră etc.) și constituie elementul fundamental al sistemului bănesc al țării respective (v. Bani). [C.D.]

ECODEZVOLTARE, creșterea sau dezvoltarea economică în strânsă corelație cu legile mediului ambiant, ale **echilibrului ecologic**. **E.** este o relație complexă ce se referă nu numai la dezvoltarea economică propriu-zisă în raport cu mediul ambiant natural, ci și la întreaga dezvoltare umană, inclusiv la aspectele sale sociale, de cultură, știință și civilizație. Conceptul de **e.** s-a format și se îmbogățește în cadrul unor confruntări de concepții, cum sunt: concepția geocentrică, cea biocentrică și antropocentrică. Prima, face din protecția Terrei, a factorilor naturali, un scop în sine, condamnând orice intervenție a omului asupra naturii. Concepția biocentrică așează în centrul ei organismele vii, îndeosebi formele de viață nonumane, deoarece – afirmă unii specialiști – acestea nu s-ar putea prezerva singure, așa cum o face omul. Concepția antropocentrică susține că totul trebuie subordonat nevoilor crescânde și tot mai diverse ale oamenilor. Relaționând elementele raționale din toate aceste concepții, se poate formula o concluzie sub forma imperativului reconcilierii omului cu natura și cu sine însuși. Aceasta ar însemna respect față de legile naturii în activitatea economică, respect pentru echilibrul ecologic, pentru sănătatea Terrei, pentru progresul social (în om și pentru om) (v. Echilibru ecologic). [A.I.]

ECOLOGIE, știință care studiază interrelațiile dintre organismele vii și mediul înconjurător, respectiv,

ansamblul factorilor naturali şi al celor creaţi de om, aflaţi în interdependenţă. Ecologia ca ştiinţă a fost pusă în evidenţă în anul 1866, de către Ernest Haeckel, în lucrarea: "Generalle Morphologie der Organismen". Ca ramură a biologiei, **e.** şi-a îndreptat atenţia asupra studierii comportamentului vieţuitoarelor şi a mediului în care acestea trăiesc. Marile probleme cu care omenirea se confruntă astăzi, cum sunt degradarea mediului natural, efectul poluant al exploatării şi folosirii resurselor, impun tot mai mult depăşirea conţinutului tradiţional biologic al ecologiei şi accentuarea rolului ei de ştiinţă a gospodăririi planetei, de conservare a vieţii pe Terra, de menţinere a condiţiilor favorabile dezvoltării vieţii. Cuvântul "ecologie" a devenit sinonim cu protejarea naturii şi apărarea mediului înconjurător. Progresul ştiinţei şi tehnicii oferă ecologiei mijloace mai perfecţionate de studiere şi cunoaştere, de sporire a eficienţei acesteia. În condiţiile actuale, ale progresului societăţii, ştiinţa economică şi alte ramuri ale ştiinţei abordează, în conţinutul lor, şi latura ecologică; eficienţa economică reală include organic, pe lângă creşterea randamentelor, şi protejarea mediului natural (v. Ştiinţă economică). [E.C.]

ECONOMETRIE, ansamblu de tehnici de exprimare a relaţiilor economice şi de testare a teoriilor economice, utilizând metode şi raţionamente statistice. **E.** a devenit şi baza prognozelor economice. Deşi iniţial **e.** făcea parte din corpul ştiinţelor matematice şi statistice, ea s-a separat de acestea o dată cu fondarea, în S.U.A., a Societăţii Econometrice în anul 1931. Printre precursorii **e.** sunt adesea enumeraţi William Petty şi Henry Moore. Treptat, **e.** şi-a deplasat accentul de la cercetările de evidenţiere a unor constante specifice, ale unor legi economice spre studii probabilistice. Dintre tehnicile principale utilizate de către **e.** se pot aminti: regresia multiplă, autoregresia, ecuaţiile simultane şi mai multe genuri de teste pentru verificarea semnificaţiei unor variabile sau pentru prevenirea autocorecţiei erorilor etc. După anul 1945, dezvoltarea macroeconomiei, ca parte a ştiinţei economice, aduce cu sine o proliferare fără precedent a modelelor **e.**, modele care devin din ce în ce mai sofisticate. La ora actuală se poate vorbi de mai multe direcţii de dezvoltare a **e.**, care susţin adesea noile abordări din ştiinţa economică. Pe de altă parte, fundamentarea deciziilor economice, verificarea unor serii de date, ca şi studiile de piaţă folosesc din plin tehnicile econometrice (v. Calcul economic). [A.D.]

ECONOMIA BUNĂSTĂRII, acea parte a ştiinţei economice care abordează în mod normativ actele, faptele şi comportamentele participanţilor la activităţile economice, activităţi desfăşurate la diferite niveluri şi structuri organizaţional-instituţionale. **E.b.** reprezintă deci un ansamblu de teorii şi doctrine, precum şi de judecăţi de valoare despre ceea ce gândesc şi cum acţionează participanţii la economie. (1) **E.b.** a fost fundamentată, iniţial, de Arthur C. Pigou, ca **ştiinţă normativă microeconomică**. Dacă microeconomia pozitivă reflectă modul cum se comportă şi cum acţionează unităţile economice pe baza regulilor şi favorabilităţilor pieţei şi preţurilor, microeconomia normativă apreciază cum ar trebui să acţioneze acestea dacă ar ţine seama şi de alte criterii decât cele strict economice, respectiv, analizate cu instrumente şi modele economice. Printre problemele analizate prioritar normativ figurează: impozitarea şi alocarea (cheltuirea) veniturilor publice; alocarea resurselor şi politicile guvernamentale; concurenţa şi politica industrială, externalităţile; eficienţa economică şi echitatea. (2) **E.b.**, ca teorie (ştiinţă) economică normativă, studiază modul în care o economie poate aloca în cele mai bune condiţii resursele de care dispune, în scopul maximizării utilităţii sau bunăstării economice a populaţiei ţării. **E.b.** apare ca un mozaic de o mare diversitate de acte şi comportamente privind sursele şi destinaţiile (obiectivele) sale. **E.b.** se caracterizează pornind de la următoarele mecanisme: a) alocarea optimă a resurselor şi orientarea producţiei; b) mobilizarea investiţiilor, a muncii de calitate şi a performanţei competiţionale; c) distribuirea veniturilor şi a bunurilor. Cu toate acestea, economia de piaţă, ca producător primar al bunăstării, prezintă şi o serie de limite structurale în ceea ce priveşte produsul final. În primul rând, **din punct de vedere al producerii bunurilor necesare**, bunurile publice şi sociale tind să fie produse într-o proporţie inferioară nivelului considerat de către colectivitate a fi necesar. Bunuri sociale dezirabile sunt subproduse, iar uneori cele indezirabile sunt supraproduse, creând dezechilibre economico-sociale. În al doilea rând, **din punct de vedere al distribuţiei bunăstării**: aceasta este realizată excesiv de inegal prin piaţă şi preţuri, lăsând secţiuni importante din populaţie sub nivelul de trai

considerat acceptabil. Din acest motiv, este necesară intervenția pentru corectarea limitelor. Corecțiile fac în principal obiectul politicii sociale, printr-o intervenție reglatoare redistributivă atât a resurselor, cât și a veniturilor, astfel încât să se realizeze o legătură mai bună între eficiența economică și echitatea socială (v. Economie normativă, Economie pozitivă). [D.N., I.M.]

ECONOMIA REALĂ, ansamblul activităților economice de susținere a ofertei agregate de bunuri materiale și servicii, menite să asigure satisfacerea cererii agregate pentru astfel de bunuri. **E.r.** se caracterizează printr-o anumită structură tehnologică, de ramură, de produse (bunuri), ca și prin structuri mixte de proprietate. De asemenea, **e.r.** presupune anumite niveluri și structuri de costuri și/sau de sacrificii globale, precum și niveluri și structuri de rezultate reale adecvate (exprimate în unități naturale, convenționale și monetare). Principalii indicatori ai nivelului și dinamicii **e.r.** la nivel macroeconomic sunt: produsul intern brut (în termeni reali); populația ocupată pe structuri de ramură și pe niveluri de pregătire profesională; populația salariată; investițiile; cererea internă de bunuri (pe categorii ale acestora); producția industrială; producția agricolă; comerțul exterior (importul și exportul); câștigul salarial mediu nominal net etc. **E.r.** se delimitează de economia simbolică, de reglarea economică, de economia reflectată teoretic (v. Activitate economică, Economie simbolică). [D.N.]

Economie autocentrată (v. ECONOMIE ÎNCHISĂ)

Economie capitalistă (v. CAPITALISM)

Economie clasică (v. TEORIA ECONOMICĂ CLASICĂ)

ECONOMIE DE AVARIE, termen folosit în literatura recentă pentru a defini starea economiilor țărilor în tranziție din zonele de conflict armat. În genere, economia de avarie (**e.a.**) are dificultăți suplimentare, pe fondul tensiunilor interetnice, al războaielor religioase etc., în aplicarea măsurilor de reformă, se confruntă cu dezechilibre ocupaționale serioase, cu prăbușirea producției interne. Astfel de economii produc sărăcie endemică, generează neîncrederea în moneda proprie, au o structură instituțională precară și un grad scăzut de rezistență la șocurile pieței externe. **E.a.** constituie o problemă serioasă pentru sistemul instituțional al globalizării, nevoit să ia în custodie financiară astfel de economii pentru a susține redresarea și pentru a evita astfel contaminarea economiei globale. [M.D.]

ECONOMIE DE PIAȚĂ, sistem economic, mod specific de fundamentare și asigurare a coerenței deciziilor privind problema economică fundamentală și a raritații. **Modelul teoretic** (ideatic) al **e.** de **p.** a fost elaborat pe baza unor premise economice, social-politice și filosofice: proprietatea particulară sacră, inviolabilă și garantată; primordialitatea intereselor personale. **E.** de **p.** reprezintă un sistem economic în care mecanismele naturale (ale pieței) sunt singurele care tind să asigure echilibrul dintre cerere și ofertă, și alocarea resurselor cu excluderea oricărei intervenții a statului și monopolurilor. Sistem de organizare și funcționare a economiei, în care raportul dintre cerere și ofertă determină prioritățile în producerea bunurilor, metodele de organizare și combinare a factorilor de producție, iar persoanele și categoriile de persoane au acces la bunurile produse prin intermediul nivelului și dinamicii prețurilor. Elementele structurale ale **sistemului ideal** de **e.** de **p.** sunt: economia funcționează pe baza conexiunii unui sistem de piețe interdependente; proprietatea particulară și interesul personal sunt decisive în funcționarea economică și adoptarea deciziilor; fiecare agent economic își asigură autoreproductibilitatea ca rezultat al propriilor decizii; toți agenții economici și toate categoriile de piață se află în raporturi de concurență, ea fiind cel mai important factor de progres, de cooperare și selecție între agenții economici; prețurile se formează liber, ele fiind rezultatul raportului dintre cerere și ofertă, pe care la rândul lor îl influențează; exclude intervențiile administrative ale statului și altor centre de forță (monopoluri, sindicate etc.) în activitatea și funcționarea economiei (v. Economie de schimb). [G.I.]

ECONOMIE DE PIAȚĂ REALĂ, acel sistem care funcționează efectiv în diferite țări și care nu realizează integral caracteristicile modelului ideal; există o mare diversitate de modele de **e.** de **p.r.**, în fapt fiecare țară are propriul model de **e.** de **p.r.** Pe deasupra acestor deosebiri, **e.** de **p.r.** moderne le sunt comune unele caracteristici. Pluralismul formelor de

proprietate, în care proprietatea particulară este preponderentă. Titularul fiecărei forme de proprietate este orientat ferm spre câştig şi îşi asumă dreptul de decizie în condiţii de risc şi incertitudine. O structură tehnico-economică modernă, componentă substanţială a unei înalte eficienţe – **premisa** satisfacerii decente a nevoilor pentru marea majoritate a cetăţenilor, a libertăţii economice, inclusiv a democraţiei. Economia este descentralizată, bazată pe decizii individuale, a căror coerenţă se asigură prin mecanismul pieţei, pârghiile economico-financiare şi cadrul legislativ. Sistem de pieţe concurenţiale, care funcţionează pe principiile vaselor comunicante, bazate pe reguli clare care-i stimulează pe cei întreprinzători şi îi elimină pe cei imobili şi inadaptabili. Pentru majoritatea bunurilor marfare, preţurile se formează prin negocieri libere între vânzători şi cumpărători, fără intervenţii administrative din partea statului şi altor centre de forţă economică. Un sistem financiar-bancar ramificat, modern echipat, care-şi asumă reglarea masei monetare şi orientarea acţiunilor agenţilor economici. Statul democratic veghează la respectarea regulilor, este agent economic; prin diferite organisme specializate, el adoptă măsuri pentru completarea şi, când este cazul, corectarea funcţionării pieţei, prin folosirea cadrului legislativ, a pârghiilor economico-financiare şi altor instrumente, în conformitate cu filosofia funcţionării pieţei. Populaţiei, agenţilor economici le sunt caracteristice anumite mentalităţi: prevederea, iniţiativa, riscul, inhibarea mentalităţilor paternaliste etc. Deşi mecanismul **e. de p.r.** are şi unele neajunsuri, el s-a dovedit cel mai adecvat sistem de organizare şi funcţionare a economiei din toate cele care au fost imaginate şi practicate de-a lungul istoriei (v. Economie mixtă, Sistem economic). [G.I.]

ECONOMIE DE RĂZBOI, reprezintă în accepţiunea clasică, acea economie care s-a restructurat pentru a face faţă nevoilor unei producţii afectată susţinerii conflictelor militare de proporţii. În accepţiunea actuală, **e. de r.** presupune fie funcţionarea economiei în condiţii de război pe teritoriul său, fie un proces de reconstrucţie materială pentru eliminarea consecinţelor distructive, de natură fizică, ale conflictelor armate. Se conturează în prezent şi varianta unei economii cu potenţial specific agresiunilor, care dezvoltă ramuri capabile să furnizeze material de război sau pur şi simplu de susţinere a ameninţării cu pericolul folosirii armelor nucleare, chimice, biologice etc. [M.D.]

ECONOMIE DE SCHIMB, formă de organizare şi desfăşurare a activităţii economice în care subiecţii produc bunuri în vederea vânzării, obţinând în schimbul lor, prin cumpărare, bunurile necesare satisfacerii trebuinţelor; formă universală de organizare şi funcţionare a activităţii economice în lumea contemporană. A cunoscut ample transformări în timp şi specificităţi în diferite ţări şi spaţii geografice. Are şi unele trăsături generale: a) specializarea agenţilor economici în obţinerea anumitor bunuri şi desfăşurarea unor activităţi pe principii de eficienţă, raţionalitate, decurgând din avantajul relativ (comparativ); specializarea generează un amplu sistem de dependenţe şi interdependenţe între agenţii economici, ca expresie obiectivă a cooperării şi schimbului; b) autonomia, independenţa unităţilor economice, adică dreptul de decizie în ceea ce le priveşte, asumându-şi consecinţele pozitive şi riscul propriilor acţiuni. Se bazează pe o anumită formă de proprietate, iar autonomia, interdependenţa cele mai ample le asigură proprietatea particulară; c) întreaga activitate economică gravitează în jurul pieţei; în cadrul acesteia se realizează legăturile între producţie şi consum, între producători şi consumatori; d) monetarizarea economiei, în sensul că banii sunt un element major al vieţii economice, care influenţează tranzacţiile, modul de funcţionare şi structura organică a societăţii; e) principalele forme de relaţii economice dintre agenţi sunt tranzacţiile bilaterale de piaţă, în sensul că se bazează pe interes şi avantaj economic al fiecărui participant la actele de schimb, pe fluxul bilateral de bunuri şi monedă, bazate pe cerere şi ofertă, şi în care fiecare urmăreşte maximarea satisfacţiei să obţină un avantaj; f) majoritatea bunurilor economice îmbracă forma de marfă, devin bunuri comerciale. În mod natural, economia de schimb conduce, pe o anumită treaptă şi în anumite condiţii, la economia de piaţă (v. Economia de piaţă, Economia naturală). [G.I.]

ECONOMIE DE TRANZIŢIE, formă de existenţă a economiei de schimb, care corespunde perioadei de trecere de la economia centralizată, de comandă, bazată pe monopolul proprietăţii sociale socialiste asupra mijloacelor de producţie (socialism), la economia concurenţială, de piaţă, care se întemeiază pe

proprietatea privată, pe libera inițiativă și libertatea economică (capitalism). În **e.** de **t.** se întâlnesc atât elemente caracteristice economiei de comandă (care sunt într-o continuă diminuare, într-un proces de lichidare), cât și elemente caracteristice economiei concurențiale (aflate într-un proces evolutiv, cantitativ și calitativ). În cadrul **e.** de **t.** se înfăptuiesc obiectivele majore ale procesului de tranziție: stabilizarea macroeconomică și controlul acesteia; crearea sectorului particular (care va trebui să devină dominant), privatizarea și restructurarea întreprinderilor; redefinirea rolului statului în economie (v. Capitalism, Socialism). [N.D.]

ECONOMIE DESCHISĂ, denumire dată economiei unei țări în cadrul căreia comerțul exterior are o pondere ridicată. Ținând seama de structura extrem de eterogenă a economiei mondiale, de rolul variat al statelor în lume, există **e.d.** mari și **e.d.** mici (mijlocii). Încadrarea țărilor în cele două grupe se face fie în raport de ponderea lor în fluxurile economice internaționale reale, fie în raport de ponderea acestora în fluxurile monetare și de credit. În ceea ce privește primul criteriu, este notorie grupa marilor puteri comerciale, adică țările care dețin 1% din comerțul mondial. Cei mai mulți specialiști împart țările în **e.d.** mari și **e.d.** mici, în funcție de poziția lor pe piețele monetare și financiare mondiale. **E.d. mare** este acea economie în care, datorită dimensiunilor sale și puterii economice pe care o deține, rata dobânzii se formează pe baza și sub influența proceselor economice interne. O asemenea **e.d.** este capabilă să exercite o influență însemnată asupra stării pieței financiare internaționale și asupra nivelului mondial al ratei dobânzii. **E.d. mică** reprezintă acea economie care se raportează la rata dobânzii formată pe baza condițiilor existente pe piața mondială a creditului. Din cauza dimensiunilor mici și a slabei ei forțe economice, **e.d. mică** nu poate să exercite o influență semnificativă asupra pieței mondiale și, în particular, asupra mișcării ratei dobânzii pe o asemenea piață. [D.N.]

ECONOMIE DUALĂ, economie națională în care coexistă sectoare economice dezvoltate alături de sectoare economice rudimentare. Într-o astfel de economie există oameni bogați și instruiți alături de oameni săraci și analfabeți. Dualismul reprezintă o teorie contemporană a dezvoltării economice cu o largă audiență. Această teorie are o viziune pesimistă asupra dezvoltării, considerând coexistența sărăciei și bogăției chiar în țările dezvoltate ca pe o caracteristică normală a lumii contemporane. De aici concluzia că eforturile pentru dezvoltare nu vor atenua caracterul dual al economiilor naționale (v. Dezvoltare economică). [A.D.]

ECONOMIE ENCLAVĂ, (1) economie în care corelațiile intersectoriale sunt slabe sau inexistente. O astfel de economie este slab dezvoltată bazându-și exporturile pe un singur sector economic (agricultură sau industrie extractivă). Lipsa corelațiilor interramuri face imposibilă generarea unor efecte de propagare în procesul de creștere și dezvoltare economică. 2. Parte a unei economii naționale cedate unei alte țări. De exemplu, fostul caz al Hong-Kong-ului sau Macao. 3. Parte a unei economii naționale dezvoltate în care relațiile din cadrul unor grupuri etnice minoritare creează anumite circuite economice preferențiale. De exemplu, grupurile economice cubaneze sau mexicane din cadrul economiei S.U.A. (v. Economie națională). [A.D.]

ECONOMIE FEUDALĂ, formă (tip) de economie, care a predominat în Evul Mediu în țările din Europa Occidentală, caracterizată prin existența marilor domenii funciare (latifundii) aflate în proprietatea laică sau bisericească, în cadrul cărora se produceau toate sau aproape toate bunurile necesare celor ce trăiau și munceau pe terenurile aparținând proprietarului funciar. **E.f.** era o economie **închisă**, preponderent naturală, proprietarii neavând relații de schimb extinse cu ceilalți feudali. De asemenea, producătorii direcți (iobagii, șerbii) nu intrau în relații de schimb cu stăpânii feudali, ei fiind dependenți de aceștia. **E.f.** era o economie de subzistență. Organizarea acesteia se limita la satisfacerea nevoilor populației feudei (domeniului). Proprietarii feudali nu urmăreau profitul, ei pretinzând de la țăranii dependenți mai ales prestații în natură (rentă în muncă sau în natură) (v. Economie, Sistem economic). [D.N.]

Economie informală (v. ECONOMIE SUBTERANĂ)

ECONOMIE INFORMAȚIONALĂ, componentă esențială a unei economii a cărei axă evoluează de la

resurse, procese, produse şi sisteme de distribuţie materiale la resurse, procese, produse şi sisteme de distribuţie simbolice. Câteva caracteristici ale acestei economii de tip nou sunt: a) un nou mod de producţie în care capitalul uman (împreună cu cel social) capătă o relevanţă deosebită potenţând celelalte tipuri de capital (natural şi produs de om); b) industriile specifice societăţii cunoaşterii au ca obiect de activitate producerea şi distribuirea cunoştinţelor şi a informaţiei mai degrabă decât producerea şi distribuirea bunurilor materiale; c) serviciile capătă tot mai multă importanţă în economie, iar clientul devine un participant activ la construcţia societăţii. Unităţile de producţie specifice economiei cunoaşterii sunt parteneriatele bazate pe CDI (cercetare-dezvoltare-inovare). Piaţa capătă noi dimensiuni în economia cunoaşterii datorită specificului mărfii comercializate, un bun imaterial (concepţii, principii şi metode de management) ce nu poate fi vândut sau cumpărat de pe raft ca alte mărfuri, şi datorită modului specific de alocare a resurselor (de exemplu, în alocarea factorului muncă intervine ingeniozitatea constituirii unor echipe cât mai creative). Caracterul imaterial al produselor comercializate pe piaţa cunoaşterii face aproape imposibilă stabilirea unor graniţe riguroase între piaţa naţională şi piaţa internaţională a acestor produse. [S.G.]

ECONOMIE ÎNCHISĂ, denumire dată economiei unei ţări în care comerţul exterior are o pondere foarte mică. În condiţiile contemporane, ale interdependenţelor economice crescânde dintre ţări pe baza diviziunii internaţionale (mondiale) a muncii, **e.î.** este un model teoretic de analiză economică. În prezent, economiile reale ale ţărilor nu mai pot nici exista măcar, fără a mai vorbi de dezvoltare, dacă nu se racordează la fluxurile economice internaţionale reale şi monetare. Într-o **e.î.**, activităţile se realizează în cadrul unor entităţi teritorial-administrative, fără legături permanente şi consistente cu celelalte entităţi (v. Economie deschisă). [D.N.]

ECONOMIE MATEMATICĂ, ştiinţă de graniţă, rezultată din aplicarea matematicii la studiul economiei. Sunt cunoscute trei faze ale dezvoltării **e.m.**: perioada de început; caracterizată prin contribuţii individuale în acest domeniu, culminând cu lucrările pionierilor marginalismului (L. Walras, C. Menger, S. Jevons); perioada dintre 1930 şi 1950, când au predominat lucrările de fundamentare matematică ale unor modele econometrice şi ale cercetărilor operaţionale; faza de maturitate debutând cu deceniul al şaselea când a început asimilarea pe scară largă a unor noi tehnici matematice în economie (analiza vectorială, calculul diferenţial, analiza variaţională etc.). În primele două faze problematica abordată se axa mai ales în domeniul studierii cererii şi ofertei pe diferite pieţe, a echilibrului parţial şi general, a analizelor structurale prin calcul matriceal de tip *input-output*, respectiv, a optimizării unor sisteme economice. În ultima etapă, sfera de cuprindere s-a lărgit, iar metodele de studiu au devenit tot mai rafinate. Astfel au cunoscut o dezvoltare intensă cercetările matematice în domeniul financiar-bancar, cele privind cibernetica economică sau cele din domeniul programării neliniare. Arsenalul de studiu al **e.m.** s-a îmbogăţit cu domenii matematice noi, cum ar fi: mulţimile fuzzy, teoria fractaliilor, teoria catastrofelor, mulţimile subtile etc., ceea ce îi va permite abordarea matematică a aspectelor calitative ale fenomenelor şi proceselor economice. Dintre reprezentanţii cei mai cunoscuţi ai **e.m.** în această etapă amintim pe O. Morgenstern, J. von Neumann, H. Kuhn, L.A. Zadeh. Mulţi dintre laureaţii Premiului Nobel pentru economie (K. Arrow, G. Debreu, F. Modigliani, R. Solow, M. Allais, L. Kantarovici etc.) au avut contribuţii remarcabile la dezvoltarea **e.m.** Diversitatea şi rafinamentul la care au ajuns astăzi metodele de studiu din ştiinţele economice au la bază simbioza dintre matematică şi economie, specifică **e.m.** (v. Econometrie, Model economic, Cibernetică). [A.D.]

ECONOMIE MIXTĂ, (1) în sens restrâns şi tradiţional, desemnează situaţiile în care are loc asocierea colectivităţilor publice şi a producătorilor (agenţilor) privaţi pentru organizarea diverselor activităţi şi operaţiuni. (2) În sens larg, **e.m.** reprezintă orice formă de cooperare între stat şi interesele private. (3) În accepţiunea modernă, **e.m.** reprezintă sistemul economic real, în primul rând din ţările dezvoltate economic. În **e.m.**, majoritatea deciziilor este luată pe baza mecanismelor pieţei, dar piaţa este numai unul dintre elementele (mecanismele) de reglare economică; statul joacă un rol important în sensul corectării imperfecţiunilor pieţei şi al asigurării unităţii eficienţă economică – echitate socială; el elaborează legile şi regulile care jalonează derularea

activității economice, produce bunuri și servicii (mai ales în interesul colectivității), pe care le furnizează gratuit sau cu plată redusă etc. Sistemul **e.m.** are la bază două axiome: a) în numele eficacității și libertății se asigură rolul regulator al pieței în alocarea resurselor și ca spațiu economic de confruntare și convergență a diferitelor categorii de interese; b) intervenția și controlul statal în economie, în spiritul cerințelor fundamentale și filosofiei pieței pentru a compensa, contracara și corecta unele excese și noxe ale funcționării acesteia. Mijloacele intervenției statale și amploarea lor sunt diferite în timp și spațiu, dar reglarea sistemului **e.m.** se realizează printr-un mecanism hibrid care îmbină proprietatea privată, concurența, libertatea formării prețurilor, folosirea pârghiilor economico-financiare, precum și normele legislative elaborate printr-un sistem democratic de guvernare. **E.m.** contemporană s-a născut din situațiile de criză pe care le-a cunoscut sistemul economico-social în ansamblu (recesiuni, inegalități frapante în distribuirea veniturilor, dezechilibre și penurie generalizată în urma unor factori naturali sau conflicte sociale etc.) și din necesitatea de a armoniza exigențele eficienței economice și liberei inițiative cu normele minim acceptate de echitate socială. În numeroase țări, **e.m.** a reprezentat reacția specifică rezultată din confruntarea politicilor economice și opțiunilor liberale și socialiste ale diferitelor instituții. În ultimul deceniu, asistăm la tendința de extindere a rolului pieței și a fenomenelor de dereglementare pe planul funcționării interne a economiei, dar se amplifică, totodată, rolul mecanismelor **e.m.** și în relațiile economice internaționale (v. Economie de piață, Rolul statului în economie): [G.I.]

Economia mixtă contemporană (v. ECONOMIE MIXTĂ)

ECONOMIE MONDIALĂ, totalitatea economiilor naționale, legate între ele printr-un complex de relații generate de participarea la diviziunea internațională a muncii și la circuitul mondial, și guvernate de o ordine economică internațională specifică etapei istorice date. Raporturi economice între state au existat din cele mai vechi timpuri. Cu toate acestea, nici în antichitate, nici în evul mediu nu a existat o economie mondială. **E.m.** s-a format în cadrul unui proces istoric îndelungat, în corelație cu formarea pieței mondiale și a diviziunii internaționale a muncii. Procesul de formare a **e.m.** s-a încheiat la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Trăsăturile fundamentale ale **e.m**. sunt: a) existența economiilor naționale, în ipostaza de celule de bază; b) structură eterogenă, fiind alcătuită din țări cu nivel economic diferit; c) sistem complex de interdependențe; d) dezvoltarea are loc în cadrul unui amplu proces contradictoriu. [A.G.]

ECONOMIE NATURALĂ, formă de organizare și desfășurare a activității economice în care nevoile de consum sunt satisfăcute din rezultatele activității proprii, fără a apela la schimb; predominantă până la prima revoluție industrială. Se caracterizează printr-un nivel scăzut de dezvoltare economică, o gamă restrânsă de trebuințe, preponderente fiind cele elementare. Fiecare gospodărie desfășoară o activitate economică diversificată, produce o gamă relativ largă de bunuri economice, are eficiență redusă, legături economice slabe, nesemnificative cu alți agenți economici; pământul este principalul factor de producție. În timp, cunoaște o tendință netă de reducere absolută și relativă, cedând locul economiei de schimb. Astăzi, prezintă semnificație economică în gospodăriile agrare tradiționale din țările cel mai puțin dezvoltate din punct de vedere economic. Este posibil ca în țările cele mai dezvoltate ea să cunoască unele extinderi pentru contracararea tendințelor de unilateralizare a activității umane datorate specializării (v. Economie de schimb). [G.I.]

ECONOMIE NAȚIONALĂ, ansamblul activităților economico-sociale, privite în unitatea și interdependențele lor dinamice, care se desfășoară în cadrul național-statal, istoricește constituit, pe baza economiei naționale. **E.n.** exprimă o formă specifică a diviziunii și cooperării muncii, în interiorul unei națiuni, al unei țări, formate în timp, ca urmare a acțiunii conjugate a factorilor interni (naturali, social-politici, economici) și a interacțiunii lor dinamice cu factorii externi, rezultați din diviziunea și cooperarea din economia mondială. În cadrul **e.n.**, sistemul activităților economico-sociale este structurat pe sectoare economice – primar, secundar, terțiar și cuaternar –, pe tipuri de agenți economici (potrivit Sistemului Conturilor Naționale), pe ramuri și subramuri de activitate și pe trepte de agregare verticală: micro, mezo și macroeconomică. Spre deosebire de macroeconomie, **e.n.** integrează sub aspect social-

politic, național-statal sistemele și subsistemele de activități economice și sociale într-o formă concret-istorică a evoluției colectivităților umane omogene – națiunile. [P.C.]

ECONOMIE NECONTABILIZATĂ, acea parte a economiei unei țări ale cărei rezultate nu se regăsesc în evidențele oficiale. Economia subterană, economia gri, economia neagră, economia paralelă sunt alte denumiri care aproximează sensurile economiei necontabilizate. **E.n.** este un flagel al lumii moderne asociat cu criminalitatea economică, crima organizată, piața drogurilor, a falsurilor etc. **E.n.** este și un reflex al agenților economici de a se sustrage rigorilor, adesea prea stricte, în materie de fiscalitate și de control guvernamental. Ponderea **e.n.** în total economia este o problemă de eficiență a supremației economice și politice a unei țări, circumscrisă gradului de cultură a legalității. [M.D.]

ECONOMIE NEGOCIATĂ, tip de economie în care alocarea resurselor se realizează în principal printr-un proces instituționalizat de negociere între centre de decizie independente, reprezentând statul, firmele de afaceri, organizațiile patronale și sindicale, și structurile societății civile. **E.n.** a fost conceptualizată și este practicată în țările scandinave (Danemarca, Suedia, Norvegia); ea face posibilă obținerea – prin procedee specifice de comunicare și armonizare a intereselor – a unor soluții de alocare bazate pe condiționări preponderent politice și morale, în locul celor juridice sau administrative, deosebindu-se, astfel, atât de economia de piață, cât și de planificarea centralizată. Sistemul **e.n.** este pluricentric și interactiv; el asigură, în conformitate cu un set de reguli convenite, reprezentarea și participarea la decizii, în calitate de coanimatori, a centrelor de interes afectate de deciziile respective, soluțiile rezultate reflectând voința lor comună și fiind, totodată, puse în concordanță cu obiectivele macroeconomice de ansamblu. Cadrul instituțional specific **e.n.** consacră acțiunea coordonată a cinci tipuri de organisme care îndeplinesc funcții specifice, și anume: definirea problemelor și formularea soluțiilor; sensibilizare și conștientizare socială; comunicare; negociere propriu-zisă; armonizare și validare finală a soluțiilor. Experiențe relevante în acest proces sunt înregistrate în domeniile pieței muncii, cheltuielilor publice și politicilor sectoriale. Performanțele proprii **e.n.** decurg din posibilitatea obținerii unui consens social larg prin abordarea problemelor decizionale la standarde ridicate de profesionism și etică socială, în afara confruntărilor partizane (v. Economie socială de piață). [D.H.]

ECONOMIE NORMATIVĂ, tip de analiză economică constând dintr-un ansamblu de teorii, doctrine și, mai ales, judecăți de valoare despre cum gândesc oamenii și cum acționează ei în economie. **E.n.** arată, de pildă, cum ar trebui impozitat profitul de monopol, astfel încât el să fie redistribuit spre alți subiecți economici decât cei ce l-au însușit. Scopul acestei componente a științei economice este acela de a evalua dacă economia funcționează bine și care este performanța socială, ecologică, culturală ce se asigură pe baza acțiunilor și comportamentelor indivizilor în cadrul "mașinii economice", respectiv, al universului social. În fond, **e.n.** înseamnă doar un unghi diferit de abordare a uneia și aceleiași realități economice, urmărind să pună în evidență cum ar trebui să funcționeze aceasta (v. Economia bunăstării, Știința economică, Economie pozitivă). [D.N.]

ECONOMIE POLITICĂ, știință fundamentală, componenta teoretico-metodologică a sistemului științelor economice. Problema delimitării domeniului de studiu al **e.p.** s-a pus în termeni diferiți, în funcție de epocă, de gradul dezvoltării economiei și de progresul științelor economice, de statutul teoriei în cadrul acestora. Inițial, termenul de **e.p.** a fost folosit pentru a desemna **știința economică în ansamblul ei**, știință ce studia problemele întregii economii reale. Sintagma **e.p.** a fost utilizată de cei mai mulți dintre marii economiști ai secolului al XIX-lea: D. Ricardo, K. Marx, J.B. Say, A. Marshall, C. Menger, S. Jevons, L. Walras etc. Identificată cu știința economică, **e.p.** era termenul general acceptat pentru a desemna acea știință care studiază procesul economic, adică actele, faptele și comportamentele economice ale oamenilor. Delimitarea **e.p.** de celelalte științe se făcea prin obiectul ei de studiu, aceasta fiind calificată ca știință a avuțiilor, respectiv, ca știință de a face avere. Mai târziu, economiștii liberali au receptat sintagma *economie și politică* ca o legătură strânsă între știința economică, de pe o parte, și opțiunile și deciziile politice, pe de altă parte. Dar majoritatea acestor economiști considerau că economicul este subordonat politicului. Aceasta în

sensul că politica are rolul de a alege şi stabili obiectivele dezvoltării economice, în timp ce ştiinţa economică este cea care studiază şi gestionează mijloacele de atingere a acestor obiective. Mulţi metodologi şi epistemologi folosesc termenul de **e.p.** fie cu sensul de ştiinţă a secolului al XIX-lea, fie cu cel de disciplină prioritar politico-ideologică. Această ultimă apreciere se extinde îndeosebi la **e.p.** marxistă. În perioada ultimei jumătăţi a secolului al XX-lea, se manifestă o tendinţă de reconstrucţie a **e.p.** ca ştiinţă a amenajării oneroase a lumii exterioare. Adepţii unui astfel de punct de vedere consideră că **e.p.** poate şi trebuie să studieze şi să exprime ştiinţific, prin concepte şi instrumente adecvate, motivaţia activităţii economice şi obiectivele ei, să măsoare rezultatele acestor activităţi, să le compare şi să le controleze, în raport de motivaţie şi obiective. Este reflectată aici şi tendinţa generală de extindere a raţionalităţii economice la celelalte domenii (activităţi) sociale. În condiţiile actuale – când a apărut o multitudine de ştiinţe economice autonome, când sistemul ştiinţelor economice s-a îmbogăţit cu noi teorii şi instrumente de analiză – domeniul de studiu al **e.p.** nu mai poate fi delimitat prin secţionări orizontale sau verticale ale acţiunii social-economice. Se poate vorbi de **e.p.** contemporană. În prezent, **e.p.** se autonomizează mai ales prin modul de abordare a procesului economic, prin premisele adoptate şi concluziile pe care le formulează. În acest spirit, **e.p.** constituie un ansamblu coerent de cunoştinţe (noţiuni, concepte) despre activitatea economică, o reflectare universalizată şi generalizată a acesteia. Ca ştiinţă social-umană, **e.p.** studiază economia în complexitatea şi interferenţele ei dinamice, extinzând criteriul raţionalităţii şi eficienţei economice asupra socialului în totalitatea sa. Fiind o ştiinţă teoretică fundamentală, **e.p.** caută să suprime opoziţia existentă în trecut în cadrul unor sisteme de gândire dintre teorie şi doctrină, dintre abordarea pozitivă şi cea normativă a economiei. Orice contrapunere a teoriei şi doctrinei este improprie **e.p.** contemporane. **E.p.** (Economics-ul) abordează economia ca un tot, unele aspecte ale acesteia putând fi abordate prioritar din unghiul lor microeconomic, altele din cel macroeconomic sau chiar din perspectivă mondoeconomică. **E.p.** beneficiază de o **metodă proprie de cercetare**. Metodele, tehnicile şi instrumentele de analiză folosite de **e.p.** se constituie într-o metodă proprie acestei ştiinţe prin subordonarea lor în permanenţă faţă de modul ei specific de abordare. Aceasta face necesară integrarea metodelor şi tehnicilor preluate din alte ştiinţe într-un sistem metodologic subordonat domeniului **e.p.** şi modului ei de abordare (v. Metoda economiei politice, Ştiinţă economică). [D.N.]

Economie politică contemporană (v. ECONOMIE POLITICĂ)

ECONOMIE POZITIVĂ, tip de analiză, manieră de abordare a economiei, aşa cum este ea la un moment dat. Statutul de ştiinţă pozitivă, abordarea pozitivă a actelor, faptelor şi comportamentelor oamenilor este – spun pozitiviştii – incompatibilă cu judecăţile de valoare; modelele teoretice şi confruntarea lor cu practica economică permit să se arate care este starea economiei şi cum funcţionează aceasta. **E.p.** tinde să fie asociată cu optica, conform căreia puterea de predicţie a ştiinţei economice este independentă de validitatea premiselor adoptate atunci când se construieşte un model economic (v. Economie normativă). [D.N.]

ECONOMIE REGIONALĂ, subdiviziune a ştiinţei economice născută din preocupări privind amplasarea optimă a firmelor şi dezvoltarea economică în profil teritorial. În general, această ramură a ştiinţei economice se consideră ca o zonă de confluenţă dintre economie şi geografie, fundamentele ei fiind puse de lucrările lui von Thunen şi Losch. Din perspectivă macroeconomică, cercetările de **e.r.** au avut ca obiectiv analiza situaţiilor de dezechilibre regionale şi găsirea celor mai potrivite modalităţi de ameliorare a acestora. [A.D.]

ECONOMIE RURALĂ, ansamblul activităţilor economice care se desfăşoară în spaţiul rural. S-a format în procesul diviziunii teritoriale a muncii, într-o strânsă legătură cu delimitările administrative dintre urban (citadin) şi rural (sătesc). **E.r.** este centrată pe agricultură, dar cuprinde şi activităţile ce au ca obiect valorificarea resurselor naturale şi a forţei de muncă existente în spaţiul rural. Din punct de vedere administrativ, **e.r.** include activităţile agricole şi neagricole din lumea satelor, comunelor şi periferia marilor oraşe. **E.r.** s-a dezvoltat odată cu progresul agriculturii folosind în principal forţa de muncă eliberată din producţia agricolă. Ocupaţiile specifice **e.r.** sunt cele tradiţionale: meşteşugurile ţărăneşti,

artizanatul, creşterea şi valorificarea florei şi faunei locale, care se completează şi se diversifică cu ocupaţii noi, generate de pătrunderea civilizaţiei materiale citadine în lumea satelor: dezvoltarea infrastructurilor, a serviciilor şi utilităţilor cu specific industrial. În economia contemporană, rolul **e.r.** se axează pe realizarea funcţiilor ruralului: protecţia mediului natural, dezvoltarea în strânsă armonie a activităţilor agricole cu cele neagricole şi cultivarea virtuţilor şi tradiţiilor vieţii rurale. [S.I.]

ECONOMIE SIMBOLICĂ, ansamblul operaţiunilor economice desfăşurate pe piaţa monetară, pe piaţa capitalului (financiară), pe piaţa valutară. Funcţia specifică a **e.s.** constă în transformarea disponibilităţilor băneşti ale tuturor agenţilor economici, îndeosebi ale populaţiei, în active fizice reale. În condiţiile contemporane, **e.s.** nu este doar reflectorie (pasivă) a economiei reale. Oricum, în relaţia dintre economia reală şi cea simbolică, prima are rolul predominant (v. Activitate economică, Economie monetară, Economie reală). [D.N.]

ECONOMIE SOCIALĂ DE PIAŢĂ, tip de economie care îmbină libertatea pieţei cu ordinea şi armonia socială. Atributul "social" exprimă în esenţă obiectivul atingerii unei asemenea armonii între interesele, opţiunile şi acţiunile diverselor categorii sociale de natură a constitui un impuls al dezvoltării. Înfăptuirea acestui obiectiv nu are loc spontan, prin simplul joc al forţelor pieţei; statul (puterea publică) acţionează în vederea canalizării şi controlului activităţilor spre realizarea opţiunilor economico-sociale agreate prin consens social. Apreciat ca un pilon de bază al societăţii, în care factorul uman este primordial, consensul social reprezintă, dincolo de acceptarea unor obiective, prevederi sau măsuri etc., un mod de organizare şi acţiune (ordine socială), prin care se asigură coerenţa responsabilităţilor şi avantajelor ce revin agenţilor, forţelor economice şi sociale. Rolul predominant al pieţei nu este diminuat, economia funcţionând pe baza concurenţei. Consensul social se realizează prin cooperare şi concertare. Specificitatea implicării puterii publice rezidă în accentul ce se pune pe îmbunătăţirea formelor de organizare, gestiune şi conducere la nivel microeconomic, inclusiv prin sistemul codeciziei şi cogestiunii, prin folosirea instrumentelor bancare, fiscale şi a tot ce poate stimula cererea şi oferta. Ţările care promovează **e.s. de p.** (Germania, Suedia, Austria, Elveţia, Danemarca, Olanda etc.) au izbutit să acorde importanţă mai mare obţinerii profitului pe termen lung decât a celui imediat, să promoveze reuşita colectivă înaintea celei individuale şi să respecte drepturile sociale ale angajaţilor. [A.I.]

ECONOMIE SPAŢIALĂ, concepţia care îşi propune să integreze distanţa (generatoare de cost) în cadrul de lucru fundamental al teoriei economice. Piaţa firmei este văzută ca o lume în care cumpărătorii sunt separaţi spaţial. Datorită costului dat de distanţă, alegerea consumatorilor este limitată, astfel încât piaţa tinde mai mult spre concurenţa imperfectă, chiar şi atunci când, conform teoriei clasice, ar fi mai aproape de concurenţa pură şi perfectă. În plus, deschiderile spaţiale amplifică gradul de incertitudine din teoria economică. Relaţia spaţiu-oligopol-incertitudine reprezintă piatra unghiulară a microeconomiei spaţiale. Simplul fapt al agregării cererii sau ofertei pentru un produs devine o problemă dificilă în condiţiile în care se consideră separarea pieţelor prin distanţă. O altă implicaţie importantă a impactului costului datorat distanţei asupra domeniului microeconomic este faptul că separarea cumpărătorilor şi vânzătorilor prin distanţă are semnificaţia posibilităţii intruziunii pe piaţă a rivalilor separaţi de distanţă. Aceasta face ca formele curbei cererii agregate, a venitului mediu al firmei, a venitului marginal etc. să releve complicaţii care par să indice variaţii funcţionale date de schimbări de comportament. Însăşi cererea agregată poate avea diferite elasticităţi în funcţie de reacţiile comportamentale ale competitorilor spaţiali. Din această perspectivă discriminarea de preţ spaţială diferă de strategia de preţ nediscriminatorie în spaţiu, prin aceea că implică o egalitate *pe fiecare piaţă* între *venitul marginal* obţinut pe acea piaţă şi *costul marginal* al firmei (cost care include şi cheltuielile de transport la acele pieţe). Astfel, maximizarea profitului pe pieţele individuale va înlocui abordarea care se baza pe egalitatea venitului marginal agregat (al tuturor pieţelor) cu costul marginal. Această orientare în teoria economică contrapune discriminarea de preţ spaţială discriminării de preţ clasice (studiată de Pigou, Robinson, Battalio şi alţii) şi consideră că stabilirea discriminatorie a preţurilor este tehnica de stabilire a preţurilor care maximizează global profiturile (v. Economie regională, Teoria localizării). [A.D.]

ECONOMIE SUBTERANĂ, totalitatea activităţilor economice nedeclarate instituţiilor însărcinate cu stabilirea impozitelor şi cotizaţiilor sociale, care scapă înregistrărilor statistice şi din contabilitatea naţională. I se mai spune şi **economie ascunsă**, iar după unii autori şi **economie informală**. **E.s.** cuprinde munca "la negru", ilegală sau clandestină, activităţile de producţie, proiectare, menajere etc. neoficiale şi nedeclarate. După unii autori, **e.s.** poate fi caracterizată prin trei aspecte majore: dimensiune; legalitate; dificultate de măsurare. **E.s.** se bazează în special pe utilizarea unor mari sume de bani în numerar, a căror mişcare este greu de controlat, este evazionistă şi foarte profitabilă pentru vânzători. **E.s.** se deosebeşte de economia paralelă sau neoficială care se apreciază că a fost proprie fostelor ţări socialiste şi se caracteriza prin faptul că nu era planificată în mod centralizat. [G.P.T.]

ECONOMIE TRADIŢIONALĂ, sistem economic în care răspunsurile la întrebările ce, cum, cât, şi pentru cine sunt date de schimbările lente ale tradiţiilor. Deşi mai puţin răspândită decât cu câteva decenii în urmă, **e.t.** se întâlneşte totuşi în cazul multor triburi izolate şi ocupă ponderi importante chiar în multe ţări din Africa şi Asia. Într-o **e.t.**, oamenii trăiesc în mediul rural şi se ocupă cu agricultura sau alte activităţi precum pescuitul şi vânatul. Bunurile corporale produse şi relativ puţinele servicii prestate rămân aceleaşi de-a lungul timpului. Cantităţile de bunuri produse fiind insuficiente, majoritatea indivizilor din aceste economii trăieşte aproape de nivelul de subzistenţă. În anii cu recolte slabe, o parte a populaţiei nu poate să supravieţuiască, multe persoane fiind nevoite să părăsească societatea pentru a nu muri de foame. În anii buni, surplusul este distribuit în mod tradiţional, cea mai mare parte ajungând la şeful de trib sau la proprietarul de pământ. [D.N.]

ECONOMII, partea rămasă din venit după acoperirea cheltuielilor pentru consum sau diferenţa dintre venit şi consum. Astfel:

$$V = C + E;\ E = V - C,$$

unde: V – venit; C – consum; E – economii.

E. sunt o funcţie crescătoare în raport cu venitul. **E.** sunt nule atunci când consumul este egal cu venitul. Creşterea medie a economiilor (ΔE), de regulă, devansează creşterea medie a venitului (ΔV), adică: $\Delta E > \Delta V$. Formarea de economii nu este un scop în sine, ci are o anumită motivaţie, reprezentând un act de alegere conştientă din partea subiectului economic: se are în vedere folosirea activă a economiilor sub formă de investiţii, depuneri la bănci, acordarea de credite etc. Există şi **e.** de precauţie, **e.** de speculă, **e.** forţate etc. În concepţia keynesistă, economiile sunt egale cu investiţiile, aceasta constituind condiţia fundamentală a echilibrului economic. În economiile monetare contemporane, piaţa financiară şi instituţiile financiare trebuie să apropie tot mai mult subiecţii care fac economii şi investitorii, favorizându-se, astfel, satisfacerea nevoilor de finanţare. Raportul procentual dintre economii şi venit este cunoscut sub denumirea de rată de economii (v. Economisire, Înclinaţia marginală spre economii). [E.C.]

ECONOMII DE SCARĂ, proces microeconomic care se caracterizează prin creşterea dimensiunii, a volumului producţiei şi scăderea costului mediu pe termen lung. **E.** de **s.** pot fi cu caracter tehnic sau cu caracter financiar. **E.** de **s.** sunt determinate de factori tehnici: o mai bună specializare a sarcinilor în cadrul întreprinderii care devine posibilă printr-o creştere a dimensiunii acesteia; accentuarea diviziunii muncii pe fundalul sporirii capacităţii de producţie; existenţa unui fenomen de indivizibilitate, când utilaje şi dotări importante nu se justifică decât atunci când volumul producţiei pe care întreprinderea îl poate vinde este destul de mare. De asemenea, **e.** de **s.** sunt determinate şi de factori economici: facilităţi oferite de dimensiunea firmelor, în aprovizionare, în păstrare, depozitare; bonificaţii sau comenzi importante, garanţii asupra calităţii produselor, a ritmului de livrare; condiţii de credit şi de finanţare mai avantajoase. Există două tipuri de **e.** de **s.**, şi anume: **e.** de s. interne şi **e.** de **s.** externe. **E.** de **s. interne**, când are loc o creştere a dimensiunii întreprinderii în ansamblul industriei (a domeniului de activitate), fiind de natură tehnologică, managerială, financiară. **E.** de **s. interne** rezultă, în principal din factori tehnici care asigură o dimensiune mare a producţiei ca fiind optimă, şi anume: a) costuri fixe totale ridicate (cu echipamente, maşini) şi costuri fixe medii mai scăzute, în condiţiile în care volumul producţiei este mai mare; b) avantajele specializării, ale utilizării liniilor tehnologice noi care conduc la creşterea productivităţii factorilor; c) capacitatea de a suporta costuri ridicate pentru cercetare dezvoltare. **E.** de **s.**

externe, respectiv, exterioare propriei funcționări a întreprinderii, legate de: o mai bună organizare a pieței factorilor de producție, dezvoltarea unor servicii în beneficiul tuturor firmelor, existența unei infrastructuri corespunzătoare, existența unor birouri de studii interîntreprinderi care permit o mai bună informare, difuzare a inovațiilor și a progresului tehnic, posibilități de a face reclamă mai ieftin etc. Când dimensiunea optimă a întreprinderii este depășită apar dezeconomii de scară (v. Concentrare a producției, Randamente de scară, Specializare economică). [A.C.]

Economii de scară externe (v. ECONOMII DE SCARĂ)

Economii de scară interne (v. ECONOMII DE SCARĂ)

ECONOMISIRE, acțiune prin care agenții economici dispun să folosească o parte a venitului lor disponibil pentru alte scopuri decât consumul curent. Sumele economisite sunt destinate tezaurizării, plasamentului și investiției. **E.** este legată de cei care economisesc: gospodării, administrații publice și private, întreprinderi, instituții financiare etc. **E.** îmbracă diverse forme, ca: **e.** de precauție; **e.** speculative; **e.** forțată ș.a. (v. Înclinația spre economii, Venit disponibil). [P.C.]

ECONOMIST, specialist în studiul economiei, în cercetarea actelor și comportamentelor economice ale oamenilor, în construcția și gestionarea sistemului de noțiuni și concepte economice, în fundamentarea căilor de asigurare a raționalității și eficienței economice, de sporire a acestora, în organizarea și conducerea proceselor economice, în previzionarea și prognozarea acestora. Profesiunea de **e.** presupune o pregătire superioară, o acumulare și ordonare sistematică a noilor cunoștințe, o cunoaștere temeinică a realităților economico-sociale, precum și o mare răspundere față de soarta oamenilor, față de actuala și viitoarea societate. În contextul creșterii gradului de complexitate a economiei, are loc un proces amplu de specializare și integrare profesională, apar și se consolidează diferite specializări în rândul economiștilor. Profesia de **e.** trebuie judecată în general, dar, mai ales, în țara noastră atât prin abordarea pozitivă, cât și prin cea normativă. Altfel spus, este foarte important să se știe ce face **e.** în prezent, dar și mai important este de știut ce și cum trebuie făcută această profesie complexă, dinamică și puternic interferată cu ceea ce fac ceilalți specialiști (v. Academia de Studii Economice, Știința economică). [D.N.]

ECUAȚIA CAMBRIDGE, denumită și ecuația lui Keynes – formalizare matematică elaborată în principal de A. Marshall, prin care se relevă relația dintre masa monetară și partea din venituri care se tezaurizează sub forma: M = kPY, iar M = masa monetară, P = prețul bunurilor, Y = volumul bunurilor, PY = volumul tranzacțiilor sau volumul veniturilor, k = inversul vitezei de circulație a veniturilor. [G.P.T.]

ECUAȚIA HEDONISTĂ, legătura dintre entropie, valoare economică și dezvoltare. **E.h.** a fost propusă de Nicolae Georgescu-Roegen. Se aduc, astfel, în discuție problemele utilității individului în funcție de cantitatea de bunuri și servicii consumată, de timpul alocat consumului și ale alegerilor pe care acesta le face între timp de lucru și timp liber. Aceste probleme se înscriu între cele mai moderne abordări în știința economică. [P.M.]

Ecuația lui Fisher (v. FISHER, IRVING)

Ecuația lui Slutsky (v. SLUTSKY, EUGEN)

EDGEWORTH, H.F.Y. (1845-1926), economist, profesor de economie politică la Universitatea Oxford (1891-1922), cu aport substanțial în cadrul curentului utilitarist. A editat "Economic Journal" până în 1926. H.F.Y. Edgeworth a aplicat matematica la utilitarism; a analizat natura contractului în condițiile pieței libere; a trasat curbele de indiferență, diagramă ce-i poartă numele, curbele de contact mult folosite în economia muncii. Are contribuții însemnate în teoria probabilității. **Op.**: "Theory of Monopoly" (Teoria monopolului, 1897); "Theory of Distribution" (Teoria distribuției, 1904). [A.C.]

EFECT BANCABIL, hârtie de valoare eligibilă pentru rescontare la banca centrală (națională). Natura acestei hârtii a variat în decursul ultimilor decenii în funcție de politica monetară și de credit adoptată. [G.P.T.]

EFECT DE ANTRENARE, expresie a interdependenței care se manifestă în economie, în raport de conexiunile care se formează între două sau mai multe fenomene, sau procese economice. **E. de a.** poate să fie: a) **simplu**, când conexiunile apar în cadrul relației directe dintre două elemente sau grupe de elemente, și b) **propagat**, când conexiunile sunt rezultatul multiplelor legături care se formează între fenomene și procese economice, sub forma unui lanț de acțiuni succesive. Sub aspect teoretic, dar și din punct de vedere practic, o importanță deosebită o are **e. de a.** propagat. **E. de a.** propagat în economie este rezultatul unității și interdependențelor fazelor reproducției în cadrul circuitului economic; existenței unor corelații tehnico-economice obiective în fiecare (fază) a activității economice, între factorii de producție și efectele obținute; adâncirii și diversificării diviziunii sociale a muncii în profil de ramură și teritorial; specializării și diversificării producției nu numai pe plan național, dar și mondial; acțiunii reciproce, multilaterale și complexe dintre cerințele sociale și evoluția economică, interacțiunii intereselor economice la nivelul fiecărei verigi organizatorice a sistemului economic etc. Analiza **e. de a.** propagat trebuie să țină seama de raporturile de cauzalitate și de relațiile funcționale. În exprimarea lui trebuie să avem în vedere că relațiile funcționale, deși au întotdeauna un fundament cauzal, ele oglindesc nu numai raporturi nemijlocit cauzale, ci și raporturi de condiționare reciprocă, de structură, de variație concomitentă a doi sau mai mulți parametri economici sub acțiunea aceluiași ansamblu de cauze etc. Cunoașterea **e. de a.** în economie are avantajul că, pentru a obține schimbările dorite în viața economică, nu este întotdeauna necesar să se acționeze asupra cauzelor imediate ce le-ar putea genera, ci este suficient, ba chiar recomandabil, uneori, să se intervină asupra factorilor aparent îndepărtați, ale căror efecte se multiplică, în timp și spațiu, producând, în final, efectele scontate (v. Creștere economică, Legi economice). [P.C.]

Efect de antrenare propagat (v. EFECT DE ANTRENARE)

EFECT DE AVUȚIE, efectul modificării intervenite în valoarea avuției sau averii unei persoane asupra consumului curent al acesteia. Conceptul a fost folosit inițial de economistul american G. Haberler, cu referire la avuția monetară a cărei valoare reală crește când prețurile scad, astfel că posesorii acestei avuții vor reduce lichiditatea în exces, ridicând cererea totală de bunuri. Ulterior, conceptul de efect de avuție a fost extins la toate activele financiare ca elemente de avuție generatoare de venituri viitoare, cu accent pe influența modificării ratei dobânzii asupra valorii reale a acestor active. Prin generalizare, **e. de a.** este definit, în prezent, drept efectul oricărei modificări în averea gospodăriilor asupra consumului acestora. Creșteri importante în valoarea activelor generatoare de venituri îi pot încuraja pe posesorii lor să cheltuiască mai mult pentru consum, și invers, scăderea valorii reale a acestor posesiuni determină o reducere a cererii pentru consumul curent (v. Active financiare, Avuție). [M.Gh.]

EFECT DE CROWDING-IN, teorie conform căreia, un deficit bugetar realizat într-o perioadă de depresiune, generat de creșterea cheltuielilor publice și angajarea de împrumuturi la nivel guvernamental, poate conduce la o creștere puternică a nivelului activității și, astfel, la impulsionarea derulării de investiții private. De regulă, acest efect este resimțit pe termen scurt, ca urmare, spre exemplu, a modificării așteptărilor privind rata viitoare a inflației. Într-un model de echilibru simultan pe piața bunurilor/serviciilor și pe piața monetară, revizuirea așteptărilor privitoare la inflația așteptată va ajusta imediat rata reală a dobânzii (la paritate cu creșterea expectațiilor), ceea ce va stimula realizarea de investiții și, pe calea ajustărilor pe cele două piețe, va conduce la un nivel al venitului național mai ridicat și o rată reală a dobânzii mai ridicată, dar situată sub nivelul ratei reale inițiale. [G.T.]

EFECT DE CROWDING-OUT, ansamblul consecințelor negative pe care o politică fiscală expansionistă stimulativă (pentru depășirea recesiunii sau încurajarea cererii agregate) le generează asupra consumului privat de satisfactori, dar mai ales de investiții, ca urmare a creșterii inevitabile a ratei dobânzii. Prin **e.c.-o.** se relevă faptul că efectul expansionist al creșterii cheltuielilor guvernamentale asupra cererii totale (agregate) este serios atenuat când investițiile și achiziția bunurilor de folosință îndelungată sunt finanțate apelându-se la piața monetar-financiară (efectul crowding-out). [G.I.]

EFECT DE EVICȚIUNE, rezultat al politicii fiscale expansive de a crește rata dobânzii, ceea ce provoacă o reducere în nivelul planificat al investițiilor. Graficele de mai jos sugerează manifestarea acestui efect:

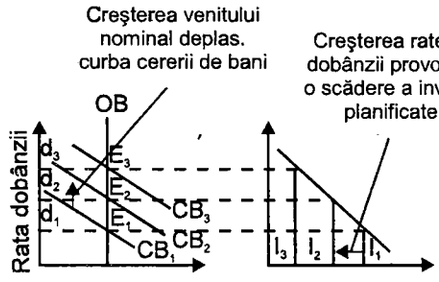

Cantitatea de bani — **Grafic 1**

Investiții planificate — **Grafic 2**

Ca rezultat al politicii fiscale expansive, curba cererii agregate se deplasează în sus și spre dreapta de la CA_1 la CA_2 (grafic 3). Creșterea rezultată a veniturilor nominale deplasează curba cererii de bani spre dreapta de la CB_1 la CB_2 (grafic 1).

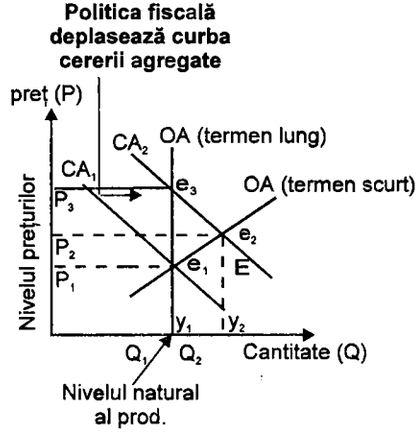

Grafic 3

Cum ratele reale și nominale ale dobânzilor cresc, investițiile planificate vor scădea și economia se va "deplasa" spre stânga de-a lungul programului de investiții planificat (grafic 2). Punctul e_2 (grafic 3) este doar un echilibru pe termen scurt. Cum economia se "deplasează" spre un nou punct de echilibru pe termen lung (e_3), venitul național nominal continuă să crească. Curba cererii de bani se deplasează în continuare spre dreapta, de la CB_2 la CB_3 (grafic 1). Ca rezultat, economia continuă să se miște în continuare de-a lungul curbei investițiilor planificate (grafic 2). Astfel, efectul de evicțiune accentuează pe termen lung tendința producției reale de revenire la nivelul ei natural (v. Politică fiscală, Rata dobânzii). [D.C.]

EFECT PERVERS, rezultatul opus, contrar obiectivului urmărit la care se ajunge, prin promovarea unei anume politici economice. De exemplu, efectul pervers al unei devalorizări a monedei naționale, care este realizată cu scopul de a ameliora soldul balanței comerțului exterior și al balanței de plăți externe pentru operații de cont curent prin stimularea exporturilor, este diminuarea insuficientă a importurilor și creșterea prețurilor produselor importate. Relansarea inflației interne astfel indusă va diminua sau va anula, la rândul său, creșterea exporturilor pe care se scontase inițial. Potrivit teoriei elasticității critice, efectul pervers apare atunci când suma elasticităților de preț pentru importuri și exporturi este mai mică decât unu. [G.P.T.]

Efect propagat (v. EFECT DE ANTRENARE)

EFECT PUBLIC, denumire generică dată unor titluri care atestă fie o participare la capitalul social al unei societăți comerciale, fie o datorie a statului, administrațiilor federale și locale, corporațiilor publice, societăților comerciale. Printre **e.p.** se înscriu: titluri de rentă, obligațiunile administrațiilor publice și ale unor societăți comerciale, scrisurile funciare, acțiunile, părțile sociale. În tranzacțiile bancare și de bursă sunt denumite **valori mobiliare** sau **bunuri mobiliare** (v. Titluri de stat). [S.C.]

EFECTE DE COMERȚ (moneda comercianților), expresie generică dată unor titluri de credit utilizate în operațiuni comerciale și de credit pe termen scurt. Prin intermediul **e.** de **c.** se sting la scadență anumite obligațiuni bănești ale debitorului față de creditor. Principalele **e.** de **c.** utilizate sunt: **cambia**, **cecul**, **mandatul**. [S.C.]

Efecte economice anticipate (v. ANTICIPAȚII ADAPTIVE)

Efecte sociale colective (v. EFICIENȚĂ SOCIALĂ)

Efecte sociale individuale (v. EFICIENȚĂ SOCIALĂ)

EFECTUL AVERCH-JOHNSON, consecință care decurge din alocarea defectuoasă a resurselor datorită încercării de corelare a nivelului prețului cu o rată a profitului considerată corectă de către anumite agenții de alocare a resurselor. Averch și Johnson (1962) au arătat că regularizările eșuează în minimizarea costului social, în măsura în care o firmă nu ar egaliza ratele marginale de substituție ale factorilor de producție cu raportul costurilor factorilor de producție. De aici ar decurge tentația firmelor, aflate într-o astfel de situație, de a se deplasa spre alte piețe regularizate unde ele ar fi capabile să opereze chiar în pierdere pentru a elimina producătorii care obțin cel mai scăzut preț pe acele piețe. [A.D.]

EFECTUL DE SUBSTITUȚIE, posibila înlocuire a unui bun cu un altul, ca urmare a modificării prețurilor lor relative. În general, o reducere a prețului unui bun conduce la o creștere a cantității cerute din acel bun. O parte a acestei creșteri se datorează efectului de substituție. Un preț mai mic al bunului x, în condițiile în care se presupune că toate celelalte variabile rămân constante, va conduce la o sporire a atractivității acelui bun pentru consumatori, ceea ce poate induce o substituire prin bunul x a unor alte bunuri care sunt mai scumpe. **E. de s.** presupune deci analiza consecințelor pe care le pot avea asupra cererii pentru un bun modificările survenite în prețul acestui bun, presupunând că venitul real al consumatorului rămâne constant (v. Bunuri substituibile). [S.M.C.]

EFECTUL DE VENIT, modificarea venitului real al consumatorului ca urmare a schimbărilor care au loc în prețurile produselor. În principiu, o reducere a prețului unui bun conduce la creșterea cantității cerute din acest bun. O parte a acestei creșteri se datorează așa-numitului efect al venitului real (venitul se modifică la orice schimbare produsă în nivelul prețurilor reflectând, în acest mod, puterea de cumpărare). Alături de **efectul de substituție**, **e.** de v. servește la explicarea alurii generale a **curbei cererii,** precum și la punerea în evidență a **curbei îndoite a ofertei de muncă** (v. Efectul de substituție, Legea generală a cererii). [S.M.C.]

EFECTUL DISPONIBILITĂȚILOR BĂNEȘTI REALE, efect conform căruia o schimbare în valoarea reală a disponibilităților bănești ale agenților economici determină o modificare a cererii agregate pentru bunuri și servicii. Efectul a fost observat atât de Pigou, și de Patinkin, fiind pe larg descris de către ultimul. **E.d.b.r.** pune în evidență o tendință de diminuare a prețurilor ca urmare a șomajului. Această diminuare a prețurilor ar cauza, la rândul ei, o creștere a valorii reale a disponibilităților bănești ale populației și implicit o creștere a cererii agregate pentru bunuri și servicii. De aici, ar rezulta, apoi, o diminuare a șomajului. Se pune în evidență astfel un circuit de autoreglare a șomajului. Efectul necesită o perioadă mare de timp pentru a se manifesta, ceea ce a făcut pe unii economiști să afirme că echilibrul keynesian este, de fapt, un dezechilibru. Modelul **e.d.b.r.** se compune dintr-un **efect Pigou** și un **efect Keynes**. [A.D.]

EFECTUL KING, fenomenul paradoxal ce caracterizează piețele agricole, de modificare foarte amplă a prețului la o ușoară variație a ofertei, în sensul scăderii bruște în caz de excedent și de urcare în caz de deficit. Remarcat de statisticianul englez Gregori King (1648-1712), fenomenul a fost definit de acesta ca fiind situația în care deficitul de recoltă (la grâu) determină o urcare a prețului de vânzare al produsului până la nivelul corespunzător valorii producției care ar acoperi întreaga cerere. Invers, recoltele bune și excedentul de ofertă antrenează căderea prețului și reducerea masivă a veniturilor agricultorilor. Această situație este determinată de caracterul foarte puțin elastic al cererii în raport cu prețul la produsele agricole de bază. Drept urmare, o creștere puternică a producției și a ofertei nu poate fi absorbită de piață și atrage o diminuare drastică a prețului. **E.K.** este prezent în toate situațiile în care fluctuații însemnate ale producției la produsele agricole de bază se confruntă cu o slabă elasticitate a cererii. Consecințele sale asupra veniturilor agricultorilor motivează măsurile de intervenție a statului pe piețele agricole, pentru a împiedica sărăcirea acestora (v. Concurență imperfectă). [S.I.]

Efectul Pigou (v. PIGOU, ARTHUR)

EFECTUL RICARDO, sintagmă ce reflectă relația dintre creșterea cheltuielilor salariale provocată de

angajarea de lucrători suplimentari pentru producția de bunuri alimentare și produsul agricol adițional ce poate fi absorbit de salarii și de micșorarea generală a profitului. **E. Ricardo** are în vedere angajarea de lucrători suplimentari pentru a face față dificultăților producției de bunuri alimentare și presiunii demografice. Drept urmare, rata profitului poate deveni nulă, iar acumularea zero. Această viziune ricardiană pesimistă a fost denumită de **P. Samuelson** "modelul canonic clasic". **Ricardo** a demonstrat că impactul urcării salariilor băneşti asupra diminuării profitului nu se limitează la agricultură, ci se extinde și asupra produsului global al națiunii. Orice modificare în raportul salariu bănesc/profit afectează valoarea produsului global – susține Ricardo – fără să se știe cu anticipație dacă aceasta rezultă din modificarea repartizării lui în salariu și profit sau dintr-o modificare a volumului produsului. Prin asimilare, **Ricardo** arată că în situația a două bunuri (grâu și aur), dacă se mărește prețul relativ al grâului (exprimat în aur) nu se poate ști dacă aceasta se datorează jocului legii randamentelor descrescânde în agricultură sau progresului tehnic în extracția aurului. Acest fenomen a fost denumit de **Hayek** "**efectul Ricardo**". Raționamentul ricardian nu este însă operabil în totalitate datorită lipsei unei mărfi etalon a cărei valoare să fie invariabilă și să poată servi la exprimarea prețului celorlalte mărfuri, indiferent de modificarea repartiției venitului. **Ricardo** a sesizat limitele analizei sale și a încercat, mai târziu, să le înlăture, dar n-a reușit. După cum au remarcat analiștii contemporani ai operei ricardiene, limitele acesteia sunt legate în principal de eliminarea rentei din costul de producție, considerată a fi un exemplu de "viciu ricardian" pe care l-a denunțat **Schumpeter** (v. Rentă funciară, Venit). [S.I.]

EFICIENȚĂ ALOCATIVĂ, caracterizează obținerea celei mai bune combinații de bunuri cu cea mai eficientă alocare de resurse. **E.a.** presupune alegerea, dintre combinațiile eficient productive, a aceleia în care un factor minimizează costul producerii bunurilor și serviciilor în vederea satisfacerii dorințelor în condiții de restricție tehnologică, de resurse. **E.a.** se manifestă atunci când nu este posibil să se producă o combinare de bunuri, diferită de altele, care să-i permită unei persoane să devină mai înstărită fără să afecteze (sărăcească) pe alta. **E.a.** include eficiența atât a producției, cât și a distribuției (v. Bunăstare economică, Eficiență economică, Eficiență productivă). [A.C.]

EFICIENȚĂ ECOLOGICĂ, caracteristică a activității de protecție a mediului înconjurător în care efectele prevenirii și înlăturării dezastrelor naturale și regenerării mediului natural justifică alocarea și utilizarea de resurse economice. **E.e.** exprimă eforturile care trebuie întreprinse pentru a aduce parametrii mediului natural în limitele normale de evoluție, cerute de echilibrul ecologic. Folosirea de resurse pentru a studia echilibrul ecologic și pentru a acționa în direcțiile prevenirii și înlăturării efectelor negative ale factorilor perturbatori și păstrării unui mediu favorabil vieții reprezintă esența **e.e.** a activității de protecție a naturii. Criteriul **e.e.**, care impune cu necesitate alocarea și utilizarea de resurse pentru activitatea de protecție a mediului natural, izvorăște din egalitatea șanselor generațiilor care coexistă și se succed pe planeta Pământ, după o lege la fel de naturală ca și legea gravitației (v. Ecologie). [P.C.]

EFICIENȚĂ ECONOMICĂ, caracteristică a activității economice, la nivel micro și macroeconomic, aflată pe orice punct de pe frontiera posibilităților de producție, când este imposibil să se mărească volumul producției unui bun, fără a se micșora cantitatea produsă dintr-un alt bun. Ca atare, **e.e.** reflectă o stare a activității economice determinată de un anumit consum de resurse pentru obținerea unui anumit bun economic, într-un timp dat, când o producție suplimentară dintr-un anumit bun, în condițiile unor resurse limitate, nu se poate obține decât dacă se reduce producția pentru un alt bun economic. Aceasta înseamnă că pentru fiecare punct situat pe frontiera posibilităților de producție se înregistrează aceeași eficiență în combinarea factorilor de producție utilizați. Atributul de **e.e.** este valabil pentru toate activitățile care presupun alocarea și utilizarea resurselor pentru a produce bunurile economice, ca și pentru distribuirea acestora în spațiu și timp. Activitatea de alocare a resurselor este considerată eficientă în măsura în care bunurile economice care urmează să fie produse sunt cele de care piața și în general societatea au nevoie. Orice activitate de alocare a resurselor pentru a produce bunuri care nu sunt cerute își pierde caracterul de eficiență, fiind considerată o risipă. Folosirea resurselor economice pentru producerea bunurilor

economice este considerată o activitate eficientă dacă producția se obține cu cel mai redus cost de producție, în condițiile unui cost de oportunitate minim pentru fiecare bun obținut. Activitatea de distribuire a bunurilor economice pentru a ajunge la consumatori este considerată eficientă dacă în urma acesteia se obține o concordanță între volumul, structura și calitatea bunurilor și exigențele consumatorilor de a-și cheltui veniturile disponibile, la prețul pieței. Orice activitate de distribuire a bunurilor care are drept rezultat îmbogățirea unor oameni pe seama sărăciei altora este considerată ineficientă. În funcție de factorii de producție care contribuie la obținerea efectelor, **e.e.** îmbracă mai multe forme: productivitatea muncii, productivitatea capitalului, productivitatea pământului etc. În principiu, **e.e.** se măsoară prin raportarea efectelor obținute (în expresie fizică sau monetară) la eforturile depuse (resursele utilizate și consumate) sau a eforturilor la efecte. Sporirea în timp a **e.e.** presupune, fie maximizarea efectelor obținute cu resursele utilizate și consumate, fie obținerea efectelor necesare cu minimum de cheltuieli de resurse economice. La nivel microeconomic, **e.e.** are ca formă principală de apreciere **rentabilitatea** firmei, iar la nivelul economiei naționale forma principală este **productivitatea muncii naționale**, cel mai important factor de creștere economică intensivă. În condițiile unor resurse limitate și unor nevoi nelimitate, toate modalitățile prin care o firmă își poate reduce costurile sau mări productivitatea factorilor de producție utilizați, sau își poate îmbunătăți calitatea bunurilor sunt căi concrete de sporire a **e.e.** Dimensiunea **e.e.** a unei activități de producție este determinată atât de comportamentul producătorului, cât și de modul în care piața, prin cerere și ofertă, așează prețul de vânzare în raport de aceste costuri (v. Productivitate, Randament). [P.C.]

Eficiență economică la nivel macroeconomic (v. EFICIENȚĂ ECONOMICĂ)

Eficiență economică la nivel microeconomic (v. EFICIENȚĂ ECONOMICĂ)

EFICIENȚĂ MARGINALĂ A CAPITALULUI, raport între randamentul viitor al bunurilor de capital (investițiilor) și prețul lor de ofertă. Prin **randamentul viitor al capitalului** se înțelege fluxul de venituri sau suma profiturilor pe care scontează să le obțină întreprinzătorul, după realizarea producției, pe întreaga perioadă de funcționare a bunurilor de capital. **Prețul de ofertă al capitalului** reprezintă costul de înlocuire a acestuia, respectiv, prețul pe care întreprinzătorul va trebui să-l suporte la sfârșitul perioadei de funcționare a bunului de capital înlocuit. **E.m.c.** ocupă un loc important în modelul keynesian de analiză a echilibrului și creșterii economice, unde **e.m.c.** este considerată variabila economică fundamentală pentru anticipările și imboldul întreprinzătorilor spre noi investiții; când eficiența marginală a capitalului crește și este superioară ratei dobânzii, investițiile sunt stimulate și invers, când eficiența marginală a capitalului are tendința de scădere, investițiile sunt în declin (v. Înclinația marginală spre investiții). [M.G.]

Eficiență Pareto (v. OPTIMUL PARETO)

EFICIENȚĂ PRODUCTIVĂ, formă de eficiență realizată când se obține volumul maxim posibil al producției unui bun și un anume volum dat de alte bunuri. În acest caz, nu este posibilă o realocare a resurselor economice în vederea creșterii producției unui bun, fără a descrește producția oricărui alt bun (v. Eficiența alocativă). [A.C.]

EFICIENȚĂ SOCIALĂ, relația dintre efectele sociale obținute și eforturile făcut de societate. În categoria de **eforturi sociale** sunt incluse: măsuri sociale sub formă de mijloace sau obiective de politică socială cu rol de prestații gratuite, programe sociale cu implicații de masă – sanitare, educaționale, culturale etc., asistența socială, egalitatea distribuirii la nivel de grupuri sociale; în acest sens efortul social este apreciat prin intermediul concepției după care socialul este un mijloc de a aduce beneficiu general-uman. **Efectele sociale** se manifestă în două categorii: individuale și colective. Cele **individuale** se manifestă sub formă de stare de sănătate, bunăstare individuală, protecție socială, securitate socială, exprimate prin indicatori socio-individuali: număr de zile de concediu medical/individ, grad de dotare cu bunuri de folosință îndelungată a unei familii, număr de agresiuni sociale perceput la nivel de individ sau colectivitate redusă, număr de infracțiuni etc. Efectele sociale **colective** apar astfel: echilibru social – prin reducerea stării de tensiune socială ca urmare a

reducerii numărului de mişcări greviste pe ramuri sau sectoare de activitate, solidaritate socială măsurabilă prin destinderea conflictelor sociale, bunăstarea colectivă, exprimată prin nivelul de trai şi calitatea vieţii social-ecologice, egalitatea şanselor prioritar pe piaţa muncii, "pacea socială" măsurată prin repartiţia bogăţiei la nivelul societăţii plecând de la justiţia socială. Evaluarea **e.s.** se face prin calcule cost/beneficiu realizate în trei etape: prima etapă "ex ante", având drept scop eficienţa unui program sau politici sociale, realizează un demers anticipativ, care urmăreşte unul sau mai multe obiective sociale; a doua etapă, "ex post" relevă construcţia politicii sociale prin conectarea nevoii sociale cu resursele economice, apreciindu-se raportul normativ-pozitiv; a treia etapă se referă la interpretarea rezultatului obţinut (în timp) (v. Eficienţă economică, Politică socială). [I.M.]

ELASTICITATEA CERERII, modificarea relativă a cantităţii cerute în funcţie de influenţa unui anumit factor. Viteza de reacţie a cantităţii cerute la schimbarea relativă a unui factor, toţi ceilalţi factori rămânând neschimbaţi, (*ceteris paribus*) poate fi determinat cu ajutorul **coeficientului elasticităţii cererii** (η). Astfel, cererea de pe piaţa unui bun poate fi elastică, inelastică (rigidă) sau cu elasticitate unitară, după cum η este mai mare, mai mic sau egal cu 1. Cererea este perfect elastică dacă $\eta = \infty$ şi este perfect inelastică (rigidă) dacă $\eta = 0$. Elasticitatea se determină în funcţie de influenţa unui anumit factor, cum ar fi: a) Elasticitatea cererii în funcţie de preţ, adică procentul modificării cantităţii cerute pentru 1% în schimbarea preţului. De exemplu, dacă preţul unui bun creşte cu 10%, cantitatea cerută poate să scadă cu 20%, 10% sau 5%. Aceasta înseamnă că de-a lungul curbei cererii, **e.c.** este diferită, η fiind egal cu 2, 1 sau 0,5. Cunoaşterea formei de elasticitate a cererii prezintă o importanţă deosebită în analiza relaţiei dintre modificările procentuale ale preţului ($\% \Delta P$) şi veniturilor încasate de ofertant ($\% \Delta V$) = $(1 - \eta) \cdot \% \Delta P$. Rezultă că între modificarea preţului şi cea a veniturilor încasate (cheltuielilor efectuate) există o relaţie negativă în cazul unei cereri elastice şi o relaţie pozitivă când cererea este inelastică. b) Elasticitatea cererii în raport cu venitul reflectă sensibilitatea cererii la modificarea procentuală a venitului cu 1%. Cele două variabile evoluează în aceeaşi direcţie în cazul **bunurilor normale** şi în direcţii diferite în cazul **bunurilor inferioare**. Totodată, pentru bunurile de primă necesitate cererea în funcţie de venit este inelastică, iar pentru cele de lux este elastică. c) Elasticitatea încrucişată, adică raportul dintre modificarea cantităţii cerute dintr-un anumit bun şi schimbarea preţului unui alt bun. Acest raport este pozitiv în cazul bunurilor substituibile şi negativ în cel al bunurilor complementare. Termenul de elasticitate a fost introdus în teoria economică de Alfred Marshall [v. Coeficientul elasticităţii cererii (ofertei)]. [G.C.]

ELASTICITATEA OFERTEI, gradul de reacţie a cantităţii oferite dintr-un bun în funcţie de influenţa unui anumit factor. Forma **e.o.** este dată de nivelul **coeficientului de elasticitate al ofertei** (η). În raport cu acest nivel, oferta poate fi: elastică ($\eta > 1$), inelastică sau rigidă ($\eta < 1$), cu elasticitate unitară ($\eta = 1$), perfect inelastică ($\eta = \infty$). **E.o.** se determină în funcţie de factorul care o influenţează, cum ar fi: a) Elasticitatea ofertei în raport cu preţul este dată de modificarea procentuală a cantităţii oferite dintr-o anumită marfă, ca urmare a modificării cu 1% a preţului mărfii respective. Între cele două variabile există o relaţie directă. Pe o perioadă scurtă de timp, oferta de pe piaţa unui bun este inelastică (rigidă). Aceasta înseamnă că o anumită schimbare a preţului, de exemplu, o majorare cu 10%, determină o creştere a cantităţii oferite, dar într-o proporţie mai mică, de exemplu 5%. Dimpotrivă, pe o perioadă îndelungată de timp oferta este elastică, deoarece semnalul pozitiv al preţului permite firmelor să-şi lărgească posibilităţile de producţie. b) Elasticitatea ofertei în funcţie de cost este reprezentată de relaţia inversă dintre modificările procentuale intervenite în cantitatea oferită şi costul de producţie. Profitul economic înregistrează o creştere, în condiţiile unei oferte elastice şi o reducere când oferta este inelastică. Profitul economic este constant când o creştere a costului este proporţional egală cu modificarea cantităţii oferite, costul mediu total înregistrând în acest caz un nivel minim. c) Elasticitatea încrucişată a ofertei este determinată de raportul dintre modificările procentuale intervenite în cantitatea oferită dintr-un bun (de exemplu, bunul x) şi preţul altui bun (de exemplu, bunul y). Acesta poate să rezulte, ca produs secundar, din procesul de producţie al bunului x sau poate fi obţinut cu resursele utilizate pentru producerea bunului x [v. Coeficientul elasticităţii cererii (ofertei)]. [G.C.]

ELASTICITATEA PRODUCȚIEI, sensibilitatea, reacția producției la modificarea resursei variabile, în condițiile în care celelalte resurse (factori de producție) rămân constante. [A.C.]

ELASTICITATEA SUBSTITUȚIEI, relația dintre înlocuirea unui factor de producție cu altul sau dintre modificarea eficienței utilizării acestora în condițiile în care producția se menține constantă. **E.s.** este pozitivă pentru toate combinațiile normale ale factorilor de producție și variază de la zero la infinit în funcție de ușurința înlocuirii unui factor cu altul, producția rămânând constantă. **E.s.** se măsoară cu ajutorul **coeficientului elasticității substituției**, care exprimă raportul dintre variația relativă a cantităților utilizate din factorii de producție, variația relativă a productivității marginale a celor doi factori. **E.s.** se poate determina și ca raport între modificarea utilizării resurselor în raport cu modificarea prețurilor lor. De exemplu, **e.s.** este înaltă dacă o creștere mică în prețul relativ al muncii ar putea conduce firmele să sporească în mai mare măsură utilizarea factorului capital. Dacă coeficientul **e.s.** este zero, înseamnă că factorii de producție sunt utilizați în proporții fixe, indiferent de modificarea prețului oricărui factor. **E.s.** permite firmelor să aleagă varianta optimă a combinării factorilor de producție în condițiile modificării prețurilor acestora. Conceptul de **e.s.** a fost introdus de Hicks în lucrarea sa "Theory of Wages" (1926), pentru a arăta efectul schimbării ofertei unui factor (presupunând doar doi factori și randamente constante de scară) asupra productivității marginale a celuilalt factor (v. Productivitate marginală, Rată marginală de substituție tehnică). [A.C.]

ELASTICITĂȚI ÎNCRUCIȘATE ALE CERERII, arată sensibilitatea cererii unui bun față de modificarea prețului altor bunuri. Se exprimă folosind un coeficient al elasticității cererii determinat după formula:

$$E_{xy} = \frac{\%\Delta C_x}{\%\Delta P_y} = \frac{\Delta C_x}{\Delta P_y} \cdot \frac{P_{y0}}{C_{x0}}$$

Dacă E_{xy} este pozitiv, atunci cantitatea cerută din bunul x și prețul bunului y sunt în relație directă, iar cele două bunuri sunt substituibile. Un E_{xy} negativ reflectă o relație inversă între cererea pentru bunul x și prețul pentru bunul y, caz în care cele două sunt complementare. Un E_{xy} nul sau aproape de zero arată că cele două bunuri sunt independente. [G.C.]

EMBARGO, măsură de politică economică luată de o țară sau un grup de țări față de o altă țară sau grup de țări care se concretizează în ruperea relațiilor comerciale. **E.** se poate aplica și numai asupra unuia sau câtorva produse. [G.P.T.]

EMINESCU, MIHAI (1850-1889), poetul național a avut și însemnate preocupări economice, ce s-au regăsit în articolele publicate în presa vremii (mai ales la "Curierul de Iași" și la "Timpul") sau în manuscrise. Domeniul de interes al publicisticii economice eminesciene este mult mai larg decât s-ar fi crezut. După cum remarca Perpessicius, "nici una din problemele politice, sociale și economice, care dirijează un popor, nu i-a fost absentă și nimeni n-a avut în judecarea lor o viziune mai adâncă, mai profetică, mai actuală". Baza culturii economice a poetului pare să fi fost, conform lui George Călinescu, cursurile de economie politică de la Universitatea din Viena, la care se pare că ar fi asistat, și mai târziu cele de economie națională ale profesorului Dühring de la Universitatea din Berlin. Dincolo de aceasta, cultura economică a poetului se bazează și pe spiritul său autodidact și pe oportunitățile remarcabile oferite de bibliotecile celor două metropole, în perioada studenției poetului. Printre autoritățile în domeniu citate în articolele sale economice întâlnim nume ca Platon, Aristotel, Fr. Quesnay, A. Smith, D. Ricardo, S. Simon, Fr. Babeuf, L. Blanc, Fr. Bastiat, J.B. Say, T. Malthus, J.S. Mill, Fr. List, H. Carey, G. Schmöller și alții. Față de o astfel de erudiție, frapează modul de cunoaștere a realităților social-economice și politice românești, și mai ales interpretările corecte ale unor fenomene economice ale României vremurilor sale. Poate cea mai edificatoare caracterizare a lui M. Eminescu, ca economist, este aceea de precursor al lui Mihail Manoilescu. Iată cel mai citat argument al acestei comparații: "Franțuzul ia o bucată de metal în preț de 50 parale și-ți face din ea un ceasornic, pe care ți-l vinde cu doi napoleoni; d-ta îi vinzi ocaua de lână cu un franc și el ți-o trimite înapoi sub formă de postav și-ți ia pe aceeași cca. 20 de franci. O națiie care produce grâu poate trăi foarte bine, nu zicem ba, dar niciodată nu va putea să-și îngăduie luxul națiilor industriale înaintate". [A.D.]

EMISIUNE DE TITLURI DE STAT, operaţiune de lansare de împrumuturi de stat care se face prin vânzarea-cumpărarea de titluri de stat în vederea asigurării mijloacelor băneşti necesare finanţării deficitului bugetar. Operaţiunea de emisiune de titluri de stat, precum şi plata dobânzii aferente se realizează direct de către Ministerul Finanţelor sau prin intermediul altor instituţii financiare specializate, în calitatea de agent al statului. În ţara noastră, Banca Naţională îndeplineşte rolul de agent al statului în emisiunea de titluri de stat. Totodată, băncile comerciale pot să subscrie atât în nume propriu, cât şi în nume propriu şi în contul clienţilor lor, persoane juridice. **E. de t. de s.** presupune relaţii de piaţă. În cadrul pieţei primare a titlurilor de stat au loc operaţiuni de vânzare-cumpărare în momentul emisiunii sau plasării acestora prin: subscripţie publică, subscripţie publică garantată, licitaţie. Pe piaţa secundară a titlurilor de stat se desfăşoară operaţiuni de vânzare-cumpărare de titluri aflate în circulaţie; aici au loc tranzacţii între societăţi bancare, precum şi între acestea şi clienţii lor. [E.C.]

EMISIUNE MONETARĂ, (1) operaţiune de producere sau fabricare a biletelor de bancă şi a monedei metalice în vederea punerii în circulaţie. Este realizată de o întreprindere numită în mod curent **monetărie**, care îşi desfăşoară activitatea în condiţii speciale de siguranţă pentru a evita evaziunea de orice fel, inclusiv a secretelor de fabricaţie care ar putea permite falsificarea banilor. Mărimea **e.m.** este stabilită, potrivit legislaţiei în vigoare, de regulă, de banca de emisiune sau centrală a ţării. **E.m.** serveşte fie pentru creşterea cantităţii de bani în circulaţie, fie pentru înlocuirea banilor uzaţi. (2) **Punerea în circulaţie a biletelor de bancă şi monedei metalice** de către banca de emisiune. Dacă **e.m.** astfel realizată constă în înlocuirea banilor uzaţi, nu afectează masa monetară. **E.m.** prin care se măreşte masa monetară are scopuri economice şi se realizează prin scontarea efectelor de comerţ, plata în avans a titlurilor de trezorerie, cumpărarea de aur şi de valută pe piaţa liberă, acordarea de împrumuturi pentru stat în vederea acoperirii deficitelor bugetare. Operaţiunile de acest gen, cu excepţia cumpărării de aur şi valută, sunt, prin natura lor, operaţiuni de creditare. În măsura în care **e.m.** măreşte masa banilor în circulaţie, are influenţe evidente asupra activităţii economice şi poate genera inflaţie. De aceea, **e.m.** trebuie orientată astfel încât să menţină echilibrul între masa monetară existentă şi cea necesară realizării normale a activităţii economice. Fluctuaţiile volumului **e.m.** sunt un indiciu foarte important pentru aprecierea situaţiei economice şi financiare a unei ţări. Creşterea **e.m.** nu este în mod necesar un semnal negativ, pentru că poate reprezenta un progres al activităţii economice şi al majorării venitului naţional, însoţite, cum este şi normal, de o creştere a necesarului de masă monetară (v. Masă monetară). [G.P.T.]

ENTROPIE ECONOMICĂ, noţiune care exprimă procesul complex de degradare calitativă continuă şi irevocabilă, în timp, a potenţialului de resurse existent, a mediului natural, de transformare a ordinii în dezordine. Degradarea entropică se produce de la sine, în timp, mai rapid sau lent, accentuând raritatea resurselor. Conform celei de a doua legi a termodinamicii, întotdeauna căldura se deplasează de la sine într-un singur sens, de la corpurile mai calde spre cele mai reci, având loc, astfel, un proces de degradare. Spre exemplu, în cazul energiei solare, degradarea entropică are loc de la sine, indiferent dacă energia liberă este folosită sau nu pentru a produce lucru mecanic. Fiind un proces relativ lent, efectul entropiei devine vizibil numai prin acumulare, pe perioade lungi. Procesul economic este entropic, transformând energia joasă în deşeuri. În timp ce în mediul natural, procesul entropic se produce de la sine, procesul economic depinde de activitatea oamenilor, în care consumul de resurse presupune şi entropie, deşeuri. [E.C.]

EPISTEMOLOGIE ECONOMICĂ, ştiinţă care studiază structura logică şi validitatea cunoaşterii economice. Din punctul de vedere al **e.e.**, cunoaşterea economică este analizată sub aspectul tradiţiei intelectuale (moştenirea teoretică şi înrudirea intelectuală care nu permit divergenţe semnificative) şi al tradiţiei epistemologice (autoritare având scrise studii sau articole, al căror obiect îl constituie redarea explicită a demersului cunoaşterii economice). [R.A.]

ERGONOMIE, ştiinţă relativ tânără care realizează studiul interdisciplinar al relaţiei dintre om şi mediul său de muncă. Apare din necesitatea practică de a soluţiona numeroase aspecte tehnice, economice, sociale şi umane pe care le implică munca omului în

condiţiile complexităţii tot mai ridicate a producţiei moderne. **E.** îşi propune să optimizeze legăturile de condiţionare multiplă care apar în procesul muncii între om, maşină (în sens larg unelte şi obiectele supuse transformării) şi mediu, cu scopul creşterii eficienţei muncii şi capitalului, şi a gradului de confort în muncă. Majoritatea specialiştilor apreciază că **e.** este o ştiinţă interdisciplinară care raliază, îmbină şi coordonează probleme de tehnologie, biologie, sociologie şi psihologie a muncii, teorie economică, medicină etc. A cunoscut dezvoltări foarte rapide atât în plan teoretic, cât şi aplicativ. Oamenii, comunitatea contemporană sunt receptivi la principiile şi cerinţele fundamentale ale **e.**, vizând creşterea productivităţii prin optimizarea folosirii cunoştinţelor şi capacităţilor psihofiziologice normale ale omului. **E.** fundamentează principiile, regulile şi normele pe baza cărora are loc adaptarea muncii la om, a omului la muncă (la meseria pe care o exercită) şi a tehnicii la nivelul posibilităţilor psihofiziologice normale ale omului. **E.** a evoluat în direcţia diversificării în mai multe domenii specifice, dar înrudite, ca **e.** producţiei, **e.** produsului, **e.** activităţilor, **e.** informaţiei, topoergonomică, bioergonomia, biomecanică. După stadiu (faza de aplicare) se disting: **e.** de concepţie şi **e.** de corecţie (v. Productivitate a facturilor de producţie, Combinarea factorilor de producţie, Factori de producţie). [G.I.]

ERHARD, LUDWIG (1897-1977), economist german de numele căruia este legată reforma economiei Germaniei după cel de-al doilea război mondial. S-a născut în localitatea Fürth, din Franconia, în familia unui mic om de afaceri. După primul război mondial a urmat studii economice şi a lucrat într-un institut de cercetări economice. I-a avut ca profesori pe Wilhelm Rieger şi pe Franz Oppenheimer, care l-au influenţat în sensul ideilor liberale. L. Erhard însuşi va recunoaşte mai târziu puternica influenţă a lui Oppenheimer în sensul socialismului liberal, definindu-şi apoi evoluţia opţiunilor de politică economică drept o redirecţionare dinspre "socialismul liberal" spre "liberalismul social". În timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, L. Erhard a scris un memorandum care cuprindea proiectul său de orientare a economiei Germaniei către o economie de piaţă şi de eliminare a ideilor naziste. Între 1945 şi 1947 a fost numit, de ministrul afacerilor economice din Bavaria, în fruntea unei comisii pentru pregătirea reformei monetare. Din 1948 devine şeful departamentului economic al comisiei de administraţie a aliaţilor, comisie care a organizat administrativ Republica Federală Germană. Pe perioada guvernării Konrad Adenauer a fost ministru al afacerilor economice, iar din 1963 i-a succedat acestuia în funcţia de cancelar. Politica sa economică a urmărit implementarea conceptului de "economie de piaţă socială", în sensul de economie de piaţă cu caracter temperat şi cu o susţinută protecţie socială. Se consideră că L. Erhard este creatorul instituţiilor economice moderne ale Germaniei şi autorul moral al miracolului economiei germane din perioada postbelică. [A.D.]

EŞECUL PIEŢELOR, situaţiile când pieţele libere nu conduc la o alocare eficientă a resurselor, generând fie necesitatea rolului corector al autorităţii publice, fie crearea unei "pieţe a drepturilor de proprietate". Principalele forme ale **e.p.** sunt: bunurile publice, bunurile de merit, externalităţile, monopolul. [D.C.]

ETALON AUR, sistem valutar predominant în perioada de la începuturile economiei pieţei mondiale până la primul război mondial, care a presupus îndeplinirea funcţiei de bani universali **exclusiv de către aurul monetar**. În sistemul **e.a.**, reglementările internaţionale se efectuează în aur. **E.a.** pur sau Gold Exchange Standard a presupus un dublu rol al aurului: ca monedă internă, dar şi ca monedă externă. De fapt, **e.a.** n-a funcţionat niciodată în formă pură, deoarece hegemonia lirei sterline în secolul al XIX-lea a făcut din aceasta un adevărat instrument necontestat al schimburilor internaţionale. Prezenţa aurului în deconturile internaţionale şi convertibilitatea liberă a monedelor naţionale în aur pe baza unor mecanisme spontane asigură acestui sistem mobilitatea necesară şi variabilitatea parităţii monedelor naţionale, respectiv, condiţii relativ egale pentru toate ţările pe piaţa mondială. Funcţionarea, mai mult sau mai puţin normală, a **e.a.** a fost întreruptă de repartiţia extrem de inegală a rezervelor de aur monetar între diferite ţări. Restricţiile de tot felul puse în calea circulaţiei mărfurilor pe piaţa mondială, soldul pasiv al balanţelor comerciale ale unor ţări au constituit piedici reale în calea manifestării depline a sistemului valutar **e.a.** (v. Etalon monetar, Valută). [D.N.]

ETALON AUR-DEVIZE, sistem valutar apărut în perioada imediat următoare primului război mondial şi consfinţit oficial în 1944, la Conferinţa monetară şi financiară a Naţiunilor Unite de la Bretton-Woods (S.U.A.), la care au luat parte 44 de ţări. **E.a-d.** se caracterizează prin funcţionarea în calitate de bani universali atât a aurului – ca pivot al sistemului –, precum şi a unor monede naţionale (dolarul şi lira sterlină), ca reprezentante ale acestuia. În cadrul relaţiilor economice internaţionale, cele două monede au rolul de valute-cheie. Ca urmare, ţările, prin băncile lor de emisiune, pot păstra ca rezerve monetare, pe lângă aur, dolari şi lire sterline. În acest sistem, fiecare ţară, fiecare bancă centrală deţine rezerve de aur şi de devize care îi permite să garanteze convertibilitatea-aur a propriei sale monede cel puţin la nivel extern; rezervele se pot constitui şi din creanţele asupra Fondului minelor subterane. **E.a.-d.** presupune stabilirea unor consumuri valutare, teoretic invariabile între toate monedele ţărilor participante la sistem, pe de o parte, şi dolar şi liră sterlină, pe de altă parte. Dacă în sistemul etalon-aur, cursul de schimb valutar se abătea de la paritatea oficială doar în limitele aşa-numitelor puncte-aur, în cazul **e.a.-d.** acest curs se abate mult de la paritatea fixată de Conferinţa monetară de la Bretton Woods. Ca urmare a politicii valutare a S.U.A., cursul de schimb oficial al dolarului era menţinut la un nivel de peste două ori mai mare decât capacitatea lui reală de cumpărare. Funcţionarea **e.a.-d.** se află într-o legătură indestructibilă cu existenţa Fondului Monetar Internaţional, ca organizaţie internaţională de credit (v. Devize, Valută, Etalon monetar). [D.N.]

ETALON DEVIZE, sistem valutar caracterizat prin faptul că, în sistemul F.M.I., rolul de bani universali a fost atribuit Drepturilor Speciale de Tragere (D.S.T.), precum şi unor monede naţionale convertibile, în continuare, în special a dolarului. Literatura de specialitate susţine că din 1978 s-a trecut practic la un nou sistem valutar, adoptat la Conferinţa monetară de la Kingston (Jamaica, 7-8 ianuarie 1976). Cele mai generale trăsături ale sistemului valutar **e.d.** pot fi reduse la următoarele: scoaterea aurului în afara sistemului, funcţiile valutare ale acestuia fiind atribuite D.S.T.-urilor şi monedelor naţionale convertibile; introducerea cursurilor valutare liber fluctuante; diversificarea continuă a mijloacelor de decontare internaţională şi aşezarea D.S.T.-urilor în centrul întregului sistem de decontări şi de plăţi internaţionale. Oricum i se spune (sistem etalon-devize; sistemul valutar-financiar de la Jamaica), **e.d.** a avut şi are încă un caracter tranzitoriu. Aprecierea se întemeiază pe următoarele argumente: F.M.I. continuă să gestioneze cooperarea dintre state pe tărâm valutar-financiar, să corecteze dezechilibrele balanţelor de plăţi ale ţărilor membre; aurul continuă să joace un mare rol în relaţiile economice externe actuale; moneda naţională a S.U.A. continuă să reprezinte principalul etalon utilizat în schimburile economice internaţionale; deşi se acţionează în direcţia unui nou sistem valutar general şi universal, totuşi, în ultimul timp, s-au extins preocupările zonale de reglementare a raporturilor valutar-financiare; ţările în curs de dezvoltare militează tot mai ferm pentru un nou sistem valutar (v. Valută, Zone valutare). [D.N.]

ETALON MONETAR (sau etalon al preţurilor), unitate monetară a unei ţări sau a unui grup de ţări căreia i se atribuie convenţional o anumită valoare (putere de cumpărare) şi care serveşte la măsurarea masei monetare şi a preţurilor tuturor mărfurilor. **E.m.** poartă diferite denumiri, ca: dolar, liră sterlină, leu, franc, marcă etc. Rolul etalonului monetar ca unitate de măsurare este similar cu exprimarea greutăţii prin etalonul kilogram sau cu măsurarea lungimii prin etalonul metru. Când preţul unei mărfi este, să zicem, de 10.000 de lei, înseamnă că tot de atâtea ori se regăseşte în aceasta etalonul monetar leu. În perioade mai îndepărtate, **e.m.** reprezenta o cantitate de aur pe care o conţinea unitatea monetară şi care servea la măsurarea valorii banilor înşişi. Când cineva dispunea, spre exemplu, de 100 de lire sterline, însemna că de o sută de ori dispunea de cantitatea de aur corespunzătoare unei unităţi etalon monetar – liră sterlină (v. Etalon aur, Etalon aur-devize). [E.C.]

ETATIZARE, trecerea unui bun, a unei întreprinderi sau instituţii private în proprietatea sau/şi administrarea statului. **E.** în condiţiile economiei concurenţiale este o măsură controversată, contestată de către liberalism şi promovată (în anumite limite) de social-democraţie. **E.** nu are în vedere înlăturarea proprietăţii private ca bază şi garant al economiei concurenţiale prospere (v. Naţionalizare, Privatizare). [D.N.]

ETICĂ ECONOMICĂ (etică a afacerilor), ansamblul de reguli şi norme morale care vizează conduita agenţilor în activitatea economică (în afaceri). **E.e.** este o ramură a moralei care sintetizează sistemul de valori, principii şi norme ce s-au statornicit de-a lungul timpului în raporturile dintre agenţii economici. Alături de principiile şi normele de drept, **e.e.** asigură buna desfăşurare a activităţilor şi reuşita în afaceri. Deşi normele **e.e.** nu sunt învestite cu forţă juridică precum normele de drept, ele au un rol deosebit de important în acţiunile agenţilor economici, contând uneori mai mult decât cele juridice. Comportamentul etic al agenţilor economici este marcat de respectarea riguroasă, benevolă a unor principii, cum sunt: **încrederea** deplină între agenţi; **corectitudine** în negocieri şi în îndeplinirea obligaţiilor contractuale; **respectarea** întocmai a angajamentelor; **mutualitatea** avantajelor şi riscurilor. Acceptarea şi respectarea normelor de **e.e.** este de fapt o problemă de conştiinţă economică cu un impact puternic asupra cristalizării normelor juridice. Încălcarea lor creează o imagine nefavorabilă asupra agenţilor economici. [S.I.]

EURODOLARI, dolari deţinuţi de nerezidenţi americani, la bănci situate în afara teritoriului sau legislaţiei S.U.A. **E.** reprezintă principala formă a eurovalutelor. [C.D.]

EUROOBLIGAŢIUNI, obligaţiuni care au apărut ca urmare a necesităţii industriei americane de a procura fonduri băneşti din Europa pentru investiţii în ţările vest-europene. Primele euroobligaţiuni se puteau cumpăra doar cu eurodolari, dar în prezent pot fi achiziţionate şi cu alte valute puternice. **E.** sunt emise şi subscrise pe piaţa internaţională, fiind folosite deseori de către companiile vest-europene pentru colectarea de fonduri pentru investiţii. (v. Obligaţiuni). [A.D.]

EUROPEAN CURRENCY UNIT (E.C.U.), unitate de cont europeană introdusă în 1979, o dată cu crearea Sistemului Monetar European. **E.C.U.** se determină pe baza unui coş valutar (revăzut la fiecare 5 ani), la care participă toate ţările membre ale Uniunii Europene. Fiecare monedă a ţărilor U.E. are o pondere stabilită în funcţie de nivelul participării la comerţul intercomunitar, în mărimea P.I.B., şi de cotele fixate în cadrul mecanismului de sprijin financiar. Faţă de **E.C.U.**, monedele ţărilor membre ale U.E. se află într-un raport fix. Calitatea deosebită a **E.C.U.** constă în aceea că absoarbe puternicele creşteri şi scăderi ale cursului dolarului şi yenului, şi permite monedelor europene să rămână grupate între ele. **E.C.U.** este folosit într-o măsură tot mai mare în tranzacţiile băncilor comerciale, deoarece are o stabilitate sporită, care este mai avantajoasă pentru fixarea termenilor contractului. Prin prevederile Tratatului de la Maastricht se trece de la **E.C.U.** (care subzistă împreună cu monedele naţionale ale ţărilor U.E.), la moneda unică – *Euro*. [A.G.]

EUROVALUTE, valute liber convertibile care se află în afara controlului autorităţilor monetare din ţara de origine. La începutul formării acestei pieţe specifice, plasarea resurselor băneşti se făcea în ţări din Europa, astfel că valutelor utilizate în asemenea condiţii li s-a adăugat prefixul "euro" (euromărci, eurolire etc.). În perioada respectivă, **eurodoiarii** constituiau practic singurele valute tranzacţionate pe această piaţă. Ulterior, sfera eurodolarilor s-a lărgit, astfel că în prezent, practic, toate valutele convertibile sunt reprezentate pe piaţa eurovalutelor. Accepţiunea dată termenului de eurovalute se referă la caracteristica operaţiunii şi nu la spaţiul unde ea se înfăptuieşte. [C.D.]

EVAZIUNE DE CAPITAL, fenomenul de fugă a lichidităţilor dintr-o ţară spre alte ţări, care are loc din motive de incertitudine politică, risc de impunere fiscală asupra capitalului, instaurare a controlului asupra schimburilor valutare sau pentru că se anticipează o devalorizare a monedei naţionale. [G.P.T.]

EVAZIUNE FISCALĂ, sustragerea unor persoane fizice sau juridice de la impunerea unei părţi din baza impozabilă fie la adăpostul legii, fie în mod fraudulos. **E.f.** se poate realiza prin nedeclararea sau prin falsa declarare a veniturilor impozabile. Existenţa secretului comercial-bancar favorizează întocmirea unor declaraţii fiscale ireale. În economia modernă, **e.f.** precum şi orientarea unor agenţi economici spre activităţi care beneficiază de avantaje fiscale, pot fi facilitate de sporirea ratei de impunere fiscală (v. Impozite, Fiscalitate, Finanţe publice) [D.C.]

EX ANTE, termen (locuţiune adjectivală) care se foloseşte pentru a desemna o analiză previzională a

faptelor economice, respectiv, pentru a caracteriza programele de reglare (dirijare) a activităților economice, fundamentate și elaborate înainte de desfășurarea acestor activități (v. Ex post). [D.N.]

EX POST, termen (locuțiune adjectivală) care se folosește pentru a desemna acea analiză a faptelor economice care se efectuează după desfășurarea acestora. De regulă, analiza economică **e.p.** presupune confruntarea rezultatelor și concluziilor ei cu analiza ex ante, cu scopul de a se face aprecierile de rigoare cu privire la calitatea acesteia din urmă (v. Ex ante). [D.N.]

EXCEDENT, mărime care depășește o anumită limită ce rămâne după satisfacerea tuturor trebuințelor. **E.** reprezintă diferența dintre o sumă, o cantitate sau un venit, pe de o parte, și o plată, o cheltuială sau un consum, pe de altă parte. **E.** reprezintă și diferența cantitativă sau valorică dintre import și export ori invers. [C.D.]

EXCEDENT BRUT DE EXPLOATARE, componentă care ilustrează în Sistemul Conturilor Naționale, destinațiile valorii adăugate brute create în interiorul unei țări. Conform metodei veniturilor de determinare a nivelului indicatorilor macroeconomici (P.I.B.), destinațiile valorii adăugate brute sunt: veniturile din muncă (salariile nete, impozitul direct pe salariu, contribuția la asigurările sociale), veniturile din proprietate (renta și dobânda) și veniturile obținute din activitatea de întreprinzător (profitul nedistribuit rămas la dispoziția entității care l-a obținut, impozitul direct pe profit, dividendele cuvenite acționarilor). Ultimele două categorii de venituri alcătuiesc excedentul brut de exploatare. Pentru a determina excedentul net de exploatare, din valoarea excedentului brut trebuie dedusă amortizarea capitalului fix. [G.T.]

EXCEDENT BUGETAR, surplusul veniturilor peste cheltuielile bugetului public. Creșterea **e.b.** și preponderența lui pe termen lung favorizează nerecurgerea la împrumuturi sau diminuarea datoriei publice (deși unele resurse financiare sunt neutilizate sau incomplet utilizate) (v. Deficit bugetar). [E.C.]

EXPANSIUNE, fază în procesul evoluției afacerilor, caracterizată prin amplificarea acestora. La un nivel dat al resurselor T_0 și o structură dată a prețurilor există o anumită dreaptă a bugetului, așa cum se observă în figura de mai jos.

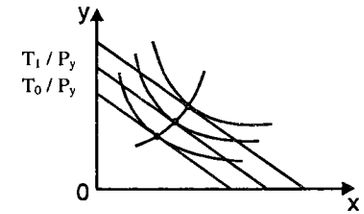

Dacă producătorul dispune de mai multe resurse, T_1, noua dreaptă a bugetului va fi deplasată spre dreapta și va avea o pantă paralelă cu dreapta inițială (px/py invariabile), are loc o relaxare a constrângerii, respectiv, o lărgire a domeniului de alegere a producătorului. În punctul de tangență al fiecăreia dintre izocuante cu dreapta bugetului se realizează echilibrul producătorului. Prin unirea punctelor care definesc echilibrul producătorului se construiește traiectoria de expansiune sau "eutopul", linia de scară, sau traiectoria de expansiune a firmei. Această curbă exprimă creșterea cantităților utilizate și a outputului datorită măririi bugetului, relaxării constrângerii în condițiile menținerii constante a prețurilor factorilor. Cu un cost minim, firma, în orice punct de pe traiectoria de expansiune (expansion path), va satisface condiția de echilibru, când raportul productivităților marginale ale factorilor este egal cu raportul prețurilor lor. Reprezentarea grafică va fi o dreaptă, dacă funcția de producție este omogenă (indiferent dacă randamentele de scară sunt constante, crescătoare sau descrescătoare). **E.** se face simțită prin creșterea nivelului de folosire a factorilor de producție, a investițiilor, a producției și în ultimă instanță a profitului. Perspectiva unor profituri încurajează afacerile, continuând **e. E.** este limitată ca durată, ei urmându-i o perioadă mai puțin favorabilă a afacerilor. [A.C.]

EXPERIMENT ECONOMIC, procedeu de cunoaștere științifică în domeniul economic, care constă în aplicarea la scară restrânsă a unor elemente de noutate oferite de știință, a unor măsuri sau modele privind structuri de proprietate, de producție,

tehnologice, organizarea şi conducerea activităţii, funcţionarea sistemului de finanţare, de salarizare, de protecţie socială, de învăţământ etc. **E.e.** verifică eficacitatea elementelor respective, permite realizarea unor ajustări şi perfecţionări înainte de aplicarea lor la scară mare, în întreaga întreprindere, corporaţie, ramură sau chiar la nivel macroeconomic. **E.e.** presupune implicarea directă a agenţilor economici, inclusiv a statului atunci când este vorba de schimbări profunde, de anvergură. **E.e.** poate să pună în evidenţă şi caracterul dăunător, inoportun, în condiţiile specifice, de întreprindere, de ramură sau de economie naţională, al elementelor respective, evitându-se consecinţe economico-sociale de proporţii mari. **E.e.** izvorăşte din raţionalitate economică, din necesitatea fundamentării ştiinţifice a introducerii noului. **E.e.** îndeplineşte o funcţie similară cu experienţa de laborator din domeniile biologie, chimie, fizică etc., cu deosebirea că el are loc în viaţa economică reală, angajând resurse mai mari, interese economice, cu implicaţii deosebite (v. Metoda de cercetare). [E.C.]

EXPORT, operaţiune comercială de vânzare a unor bunuri materiale şi/sau servicii către persoane fizice sau juridice dintr-o altă ţară în schimbul unei sume dintr-o valută convenită. Cuprinde exportul de mărfuri (bunuri corporale, stabile) şi exportul invizibil (servicii). **E.** este şi de capital, reprezentând investiţii directe şi plasarea de titluri de valoare în alte ţări. **E.** reflectă nivelul şi structura economiei naţionale, ca şi capacitatea acesteia de a valorifica, în avantajul propriu, participarea la circuitul economic mondial. [C.D.]

EXPROPRIERE, acţiunea de impunere a cedării dreptului de proprietate asupra unor bunuri imobile, aparţinând persoanelor fizice sau juridice, precum şi a celor aflate în proprietate privată a comunelor, oraşelor, municipiilor şi judeţelor în favoarea statului. **E.** se poate face şi numai în favoarea administraţiei publice locale. **E.** se poate face numai pentru cauza de utilitate publică, după o dreaptă şi prealabilă despăgubire, prin hotărâre judecătorească. Instanţele judecătoreşti vor putea decide **e.** numai după ce utilitatea publică s-a declarat potrivit legii. Utilitatea publică se declară pentru lucrări de interes naţional sau de interes local. Acţiunea de **e.** poate avea loc, dacă este cazul, şi prin învoiala dintre părţi. Transferul dreptului de proprietate asupra bunurilor supuse exproprierii în patrimoniul expropriatorului se produce imediat după ce obligaţiile impuse lui prin hotărâre judecătorească au fost îndeplinite. [N.D.]

EXTERNALITĂȚI, formă de eşec al pieţelor constând în nereflectarea corespunzătoare la nivelul preţului pieţei a unora dintre costurile sau beneficiile asociate producţiei/consumului. Aceste elemente au un caracter extern costului – beneficiului, fiind asociate unei terţe părţi. **E.** apar şi se manifestă atunci când costurile şi beneficiile sociale diferă de cele private. Ele conduc la o stare de ineficienţă economică dacă costul marginal social al producţiei nu este egal cu preţul pieţei. **E.** pot, de asemenea, contribui la redistribuirea venitului real în economie. **E.** presupun o intervenţie corectoare fără de care ele declanşează insuficienta alocare a resurselor. [I.M.]

EXTERNALITĂȚI DE CONSUM, efect ce apare atunci când consumatorul influenţează direct producţia sau consumul unui alt agent economic. [R.A.]

EXTERNALITĂȚI DE PRODUCȚIE, efect ce apare atunci când posibilităţile de producţie ale unei întreprinderi influenţează alegerile altei întreprinderi sau ale unui consumator. [R.A.]

EXTERNALITĂȚI NEGATIVE, efecte generate de activităţi ale căror costuri private sunt mai reduse decât costurile sociale, acestea din urmă cuprinzând şi costurile externe suportate de o terţă parte. **E.n.** evidenţiază mecanismul costurilor (oferta) acelui bun care prin producerea sa antrenează efecte negative exprimate, la rândul lor, prin costuri, suportate de un grup, o colectivitate sau de întreaga societate. Exemplu: un produs rezultat dintr-o activitate poluantă sau generatoare de alte efecte negative este mai scump prin costurile pe care societatea trebuie să le suporte. Punctul de echilibru E, corespunde unei alocări eficiente din punct de vedere privat (industria fiind perfect competitivă, preţul va fi egal cu costul marginal privat (Cmg P), la un anumit output Q. **E.n.** conduce însă la un cost marginal social (Cmg S), superior Cmg P, ceea ce va genera reducerea producţiei pentru a maximiza eficienţa, din punct de vedere social.

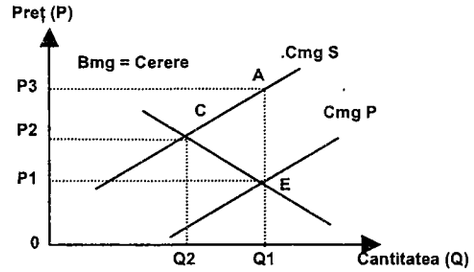

Externalitatea negativă conduce la o reducere a producției de la Q_1 la Q_2. Depășirea **e.n.** se face prin internalizarea lor, care presupune măsurarea costurilor externe. **E.n.** reprezintă argumente în sprijinul intervenției guvernamentale. [I.M.]

EXTERNALITĂȚI POZITIVE, efecte generate de activități de producție sau consum care aduc avantaje unei terțe părți. Dacă se consideră cazul unor externalități pozitive în consum, atunci beneficiul social este mai mare, cuprinzând, pe lângă beneficiul privat, și beneficiul extern. **E.p.** se concretizează cel mai adesea în niveluri de producție-consum sub pragul alocării eficiente a resurselor, așa cum sugerează graficul ce urmează. Triunghiul ECA semnifică zona de intervenție cu caracter corector (ex.: subvenții de stat), iar intervalul AC reprezintă

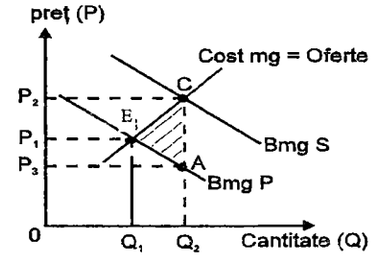

diferența dintre beneficiul marginal social (Bmg S) și beneficiul marginal privat (B mg P). Punctul E semnifică starea de echilibru în condiții de eșec al pieței, în timp ce punctul C relevă echilibrul permis de alocarea eficientă a resurselor din punct de vedere social. [I.M.]

EXTINDEREA CERERII, creșterea cantității cerute dintr-un anumit bun ca urmare a reducerii prețului unitar, ceilalți factori rămânând neschimbați. (v. Cerere, Curba cererii). [G.C.]

EXTINDEREA OFERTEI, creșterea cantității oferite dintr-un anumit bun ca urmare a creșterii prețului unitar, ceilalți factori rămânând neschimbați. (v. Ofertă). [G.C.]

F

FABRICĂ, unitate productivă din cadrul industriei prelucrătoare, îndeosebi din industria textilă, alimentară, a materialelor de construcții etc. Se caracterizează printr-un sistem tehnico-productiv unitar de transformare a materiilor prime în produse de serie sau de masă. În unele situații, se identifică cu întreprinderea însăși și funcționează ca atare. În alte cazuri, **f.** este o subunitate a întreprinderii, situație în care ea întrunește caracteristicile tehnice și funcționale ale unei secții de producție (v. Întreprindere). [M.Gh., D.H.]

FACTORI DE PRODUCȚIE, elemente de intrare în procesul de producție, în activitățile economice în general, reprezentând condițiile necesare și suficiente pentru desfășurarea acestui proces din care rezultă bunuri economice. **F. de p.** se concretizează în resurse și disponibilități aduse în stare activă prin atragerea lor în circuitul economic, alocarea și consumarea lor, corespunzător unor destinații prestabilite de către agenții economici producători. Tipologia **F. de p.** include atât **factori** tradiționali, respectiv, munca, natura și capitalul, cât și **neofactori,** cum sunt: abilitatea întreprinzătorului, tehnologia, informația, managementul (v. Resurse economice). [M.Gh., D.H.]

FACTORING, metodă prin care o companie "vinde" (transferă) debitele sale comerciale către o instituție financiară. **F.** se utilizează pentru sporirea fondurilor disponibile pe termen scurt sau pentru finanțarea exportului. [G.A.]

FALIMENT, situație economică dificilă a unui debitor, aflat în imposibilitate de a-și onora datoriile comerciale (față de creditori); stare de insolvabilitate a debitorului constatată de către tribunal pe baza declarației falitului sau la cererea unuia sau mai multor creditori. **F.** este expresia unei gestiuni necorespunzătoare, a unor anticipări eronate privind evoluția propriei activități și a conjuncturii piețelor pe care acționează. **F.** este instituția prin care sunt îndepărtați din câmpul acțiunii economice subiecții necompetitivi, incapabili să se adapteze stărilor mereu schimbătoare ale realității economico-sociale. O dată cu pronunțarea deciziei privind starea de **f.**, tribunalul va ordona și arestarea falitului și a complicilor, dacă sunt indicii suficiente de fraudă sau comportament contrar legii (bancrută simplă și/sau bancrută frauduloasă, dispariția sau lipsa nejustificată a registrelor, nedepunerea bilanțului etc.). Sub supravegherea situației reprezentate de către judecătorul sindic se procedează la evaluarea stării patrimoniale a falitului, la lichidarea activului și la repartizarea veniturilor între creditori, proporțional cu creanțele acestora, și, într-o anumită ordine, stabilită prin lege. De cele mai multe ori, administrarea **f.** se declanșează după încercarea unor soluții pentru asanarea (ameliorarea) situației economico-financiare a falitului pe baza unei înțelegeri arbitrate de instanța de drept, reprezentată prin judecătorul sindic, operațiune numită **concordat**. Când măsurile de asanare nu dau rezultatele scontate, se procedează la lichidarea unităților falimentare. În țările dezvoltate s-a generalizat practica prin care firmele falimentare să fie preluate la prețuri avantajoase de societăți specializate (de investiții, de management), care procedează la restructurări și reamenajări pe baza unor opțiuni tehnico-economice și manageriale proprii pentru a le compatibiliza cu exigențele pieței, devenind apte să genereze profit. **F.** generează o stare de degradare socială a falitului, dar și efecte negative asupra salariaților. În majoritatea țărilor, s-a reglementat asigurarea salariilor și a altor drepturi asimilate contra riscului de **f.** Întreaga procedură a **f.** este reglementată în fiecare țară prin norme juridice speciale. În România, acestea sunt sintetizate în Codul comercial, art. 695-875 (v. Bancrută). [G.I.]

FAO (v. ORGANIZAȚIA NAȚIUNILOR UNITE PENTRU AGRICULTURĂ ȘI ALIMENTAȚIE)

FEDERAL RESERVE SYSTEM (Sistemul Rezervelor Federale), instituție cu rol de bancă centrală a S.U.A., cu responsabilități împărțite între Consiliul de Administrație și cele 12 bănci

districtuale. Prin politica sa monetară, **F.R.S.** determină costul şi disponibilitatea creditului în economie, ca orice altă bancă centrală. Consiliul de Administraţie stabileşte rata scontului, operaţiunile pe piaţa deschisă, volumul şi termenii obligaţiunilor tranzacţionate pe piaţa deschisă. **F.R.S.** a fost înfiinţat prin Legea bancară a S.U.A. din 1913, în structura sa incluzându-se: Băncile rezervelor federale districtuale (12), având la rândul lor 24 de sucursale; Consiliul de Administraţie al Sistemului Rezervelor Federale, cu sediul la Washington; Comitetul federal de operaţiuni pe piaţă deschisă; Consiliul federal consultativ; bănci membre, deţinând acţiuni într-una din cele 12 bănci ale rezervelor federale. Băncile naţionale (cu reţea bancară în mai mult de un stat al S.U.A.) sunt obligate prin lege să deţină acţiuni la banca rezervelor federale în districtul în care aceasta îşi are sediul. Celelalte bănci locale pot deţine acţiuni numai dacă doresc (v. Bancă de emisiune). [T.E.]

FEEDBACK (sau conexiune inversă), reglare a sistemelor complexe cu autoreglare (biologice, economice, tehnice etc.), caracterizată prin aceea că lanţul de legături dintre elementele sistemului respectiv este închis. Prin existenţa reglării, sistemul devine cibernetic şi poate fi reprezentat prin următoarea schemă-bloc:

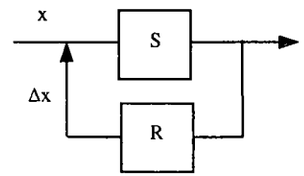

în care: S = sistemul reglat, x = vectorul intrărilor, y = vectorul ieşirilor, R = reglatorul (sistemul reglator). Dacă mărimile y ale ieşirilor diferă de vectorul obiectivelor propuse, este necesară intervenţia reglatorului R, care va genera mărimea de reglare Δx cu rolul de aducere a ieşirilor y la nivelul obiectivelor propuse (v. Cibernetică). [D.A.]

FENOMEN ECONOMIC, elemente, legături sau forme de manifestare ale vieţii economice care apar la suprafaţa realităţii economice, fiind direct sesizabile de către oameni. Este vorba de acte de vânzare-cumpărare, de cererea sau oferta de mărfuri, de nivelul scăzut sau ridicat al preţurilor mărfurilor, al impozitelor şi taxelor, al dobânzilor, de abundenţă sau penurie de mărfuri pe piaţă etc. **F.e.** poate fi observat în mod empiric, pe bază de experienţă, fără cercetare ştiinţifică prealabilă. Studierea **f.e.** are o mare însemnătate în procesul de cunoaştere economică, ştiinţifică, deoarece el exteriorizează, dezvăluie sau pune în relief elemente de profunzime, care "nu se văd" şi care ţin de producţie, de structuri ale acesteia, de organizarea şi conducerea economiei etc. (v. Proces economic). [E.C.]

FIABILITATE, capacitate de funcţionare a bunurilor, cu deosebire a celor de folosinţă îndelungată şi de capital, fără defecţiuni, în siguranţă pentru o perioadă anumită de timp prin respectarea normelor tehnice de funcţionare. **F.** este strâns legată de mentenabilitate, adică de capacitatea de remediere a defecţiunilor şi repunere în funcţiune cât mai rapid şi cu costuri cât mai reduse (v. Calitate). [H.C.]

FILIALĂ, societate comercială de sine-stătătoare care are personalitate juridică. Este constituită de societatea primară (numită şi societate-mamă) care deţine majoritatea capitalului său social, cauză pentru care, deşi subiect de drept distinct, este dependentă economic şi se află sub controlul societăţii primare. (v. Societate comercială, Societate multinaţională). [G.C.]

FILIAŢIE DE IDEI (ECONOMICE), concept al epistemologiei (economice) cu ajutorul căruia se realizează ordonarea, ierarhizarea şi succesiunea ideilor, teoriilor şi sistemelor de gândire economică care au existat şi există. În plus, **f.** de **i.(e)** se foloseşte şi atunci când se încearcă conturarea direcţiilor de dezvoltare viitoare ale ştiinţelor economice şi componentelor acestora. Mai concret, **f.** de **i.(e)** constă în procedeul prin care sunt evaluate, apreciate şi criticate (respinse) eforturile specialiştilor de a crea, perfecţiona şi de a reconsidera structurile analitice ale ştiinţei economice într-un proces perpetuum, fără sfârşit. Un exemplu de **f.** de **i.(e)** este cel folosit pentru a trata naşterea, evoluţia şi dezvoltarea teoriei subiective a valorii şi preţurilor. În această înlănţuire istorică se au în vedere contribuţiile aduse de-a lungul secolelor la elaborarea şi dezvoltarea acestei teorii de cel puţin următorii mari specialişti în domeniu: Aristotel, Adam Smith, David Ricardo, John S. Mill, William S. Jevons, Leon Walras, Vilfredo Pareto, Friedrich von Wieser, Alfred Marshall etc. Se poate urmări, de asemenea, şi **f.** de **i.(e)** a teoriei obiective a valorii şi preţurilor. [D.N.]

FINANȚARE, acțiunea de asigurare a mijloacelor bănești necesare acoperirii cheltuielilor cerute de realizarea unui proiect economic, a unei activități economice și sociale. La **nivelul economiei naționale**, **f.** activității statului însuși, a organelor centrale și locale, și a sistemului de protecție socială se realizează pe baza veniturilor bugetului public. La **nivelul întreprinderii**, **f.** se poate realiza prin: a) autofinanțare, adică pe baza propriilor resurse: profit, rezerve; b) finanțare externă, care se efectuează pe baza resurselor rambursabile sau nerambursabile către întreprindere și constă, în principal, în: mărirea capitalului prin emisiunea de acțiuni; finanțarea bancară, adică prin credite pe termen lung sau pe termen scurt. În cadrul finanțării întreprinderii, se urmărește și **efectul de levier financiar** care măsoară influența îndatorării asupra rentabilității capitalului propriu. Astfel, dacă r (rata rentabilității economice) > i (rata dobânzii datoriilor), atunci îndatorarea duce la mărirea rentabilității capitalului propriu; dacă r < i, îndatorarea diminuează rentabilitatea capitalului propriu; dacă r = i, îndatorarea este fără influență asupra rentabilității capitalului propriu (V. Autofinanțare, Buget public). [E.C.]

Finanțare la nivelul economiei naționale (v. FINANȚARE)

Finanțare la nivelul întreprinderii (v. FINANȚARE)

FINANȚE, (1) fluxuri economice, exprimate în bani, prin care se formează, se repartizează și se folosesc resurse bănești necesare finanțării activității. **F.** reprezintă acele relații bănești prin care statul (la nivel central și local) și unitățile economice, pe de o parte, își formează veniturile și pe de altă parte, le cheltuiesc. **F.** au un deosebit rol în viața social-economică: proiectele economice, strategiile și obiectivele de dezvoltare sunt de neconceput în afara corelării lor cu posibilitățile de finanțare; bugetul de stat, bugetele locale, bugetele de venituri și cheltuieli ale întreprinderilor, drept forme de manifestare a finanțelor, oferă informațiile necesare pentru aprecierea potențialului financiar al economiei, la un moment dat. Prin intermediul pârghiilor economico-financiare se realizează o funcție dublă a finanțelor: a) de mobilizare, repartizare a resurselor financiare prin distribuirea și redistribuirea unei părți a produsului național brut, a unei părți a mijloacelor bănești ale agenților economici și ale populației; b) de influențare a proceselor economice și sociale, în sensul stimulării interesului economic de extindere a activității, de creștere a veniturilor etc. (2) Componentă a științelor economice, care studiază relațiile financiare publice și private; ea reprezintă un sistem de cunoștințe științifice, de metode și tehnici de estimare a necesarului de resurse financiare și a posibilităților de obținere a acestora, de instrumente economico-financiare, procedee de constituire, repartizare și utilizare a fondurilor bugetare, de elaborare și executare a bugetelor. De asemenea, știința finanțelor fundamentează căile de echilibrare a bugetelor, de finanțare a deficitelor, de organizare și efectuare a controlului financiar, modalitățile de prognoză financiară, de optimizare a deciziilor financiare, de evaluare a eficienței economice în domeniul financiar etc. Știința finanțelor este formată din mai multe discipline: gestiunea financiară a întreprinderii, finanțele publice, fiscalitate, relații financiare internaționale etc. (v. Buget de stat, Știința economică). [E.C.]

FINANȚE PUBLICE, fluxurile financiare în cadrul cărora se formează resursele bănești la dispoziția statului (a administrației de stat, centrale și locale), destinate finanțării cheltuielilor publice; ele se concretizează în bugetul public. **F.p.** cuprind: veniturile, care se formează prin mobilizarea de resurse bănești fără contraprestație directă și imediată (impozite pe profit, pe salarii, taxa pe valoarea adăugată, contribuții pentru asigurări sociale etc.); cheltuielile, adică folosirea veniturilor pe anumite destinații (acțiuni social-culturale, cheltuieli pentru ordinea publică, pentru apărare, pentru funcționarea organelor de justiție, autoritatea publică, finanțarea unor investiții etc.). Prin Legea finanțelor publice, guvernul este autorizat anual să angajeze cheltuieli și să asigure încasări de venituri bănești. Mijloacele bănești constituite prin finanțele publice reprezintă patrimoniu public, iar cheltuirea lor are loc pe baza unor reglementări ale autorității publice, centrale și locale, implicând competențe și răspunderi. **F.p.** se deosebesc de finanțele întreprinderii, care oglindesc veniturile și cheltuielile proprii ale agenților economici, activitatea financiară a acestora (v. Finanțe). [E.C.]

Firmă (v. SOCIETATE COMERCIALĂ)

FIRMĂ DOMINANTĂ, firmă care are cele mai multe vânzări pe o piață și care poate acționa ca un lider de preț. Pe o piață de oligopol, prezența unor **f.d.** este ceva obișnuit. În anumite condiții semnalul dat de **f.d.** poate intra sub incidența legislației antitrust dacă se consideră că acesta poate duce la o aliniere a prețurilor pe piața produsului în cauză (v. Oligopol). [A.D.]

Firmă multinațională (v. SOCIETĂȚI MULTINAȚIONALE)

FISCALITATE, sistem de percepere a impozitelor; ansamblul legilor, regulilor și practicilor privind fundamentarea, calcularea și perceperea impozitelor. **F.** deține locul tradițional cel mai important în prelevările obligatorii. Sistemul de impozitare cuprinde operațiunile următoare: determinarea obiectului impozabil; precizarea bazei de impunere fiscală; calcularea sumei impozitului, cu ajutorul unei rețele tarifare, care se aplică bazei de impozitare; plata și, respectiv, încasarea impozitului (v. Impozit, Politică fiscală). [E.C.]

FISHER, IRVING (1867-1947), economist american, profesor universitar, considerat de Schumpeter unul dintre cei mai mari economiști ai Americii. A jucat un rol principal în crearea Societății Econometrice (1930) din S.U.A. și a fost primul președinte al acesteia. Susținându-și licența în economie și matematică, I. Fisher a avut contribuții deosebite în planul analizei cantitativ-calitative a unor probleme economice majore precum: capitalul, dobânda, moneda, distribuția. Ecuația cantitativă a banilor ($MV = PT$, unde: M – masa monetară; V – viteza de circulație a banilor; P – nivelul prețurilor; T – volumul tranzacțiilor), pe care a fundamentat-o în opera sa, îi poartă numele. **Op.**: "The Nature of Capital and Income" (Natura capitalului și venitului, 1906); "The Purchasing Power of Money" (Puterea de cumpărare a banilor, 1911); The Making of Index Number" (Alcătuirea indicilor, 1922); "The Theory of Interest (Teoria dobânzii, 1930). [D.N.]

FIXING, modalitate de determinare a cursului valutar oficial prin participarea marilor bănci care acționează pe piața valutară. Prezența în cadrul **f.** a celor mai puternice bănci constituie o puternică concentrare a cererii și ofertei, făcând ca această procedură să fie asemănătoare cu sesiunea unei burse de devize. Această modalitate se folosește mai ales în țările în care nu funcționează burse de devize (v. Curs valutar). [C.D.]

FLEXIBILITATEA PREȚURILOR, modificarea prețurilor exclusiv pe baza evoluției raportului dintre cerere și ofertă. În economia de piață contemporană, există, desigur, prețuri libere, însă evoluția lor este influențată de intervenția guvernamentală și de politica marilor firme. Din această cauză, prețurile sunt de multe ori inflexibile pe termen scurt, în raport cu modificarea cererii și/sau ofertei. Mai mult, specialiștii au constatat că în secolul al XIX-lea prețurile își manifestau flexibilitatea atât în sensul scăderii, cât și în cel al creșterii. În ultimele decenii, prețurile au în general doar o tendință de creștere (v. Inflație). [P.I.]

FLEXIBILITATEA SALARIULUI, principiu elaborat de economiștii clasici și neoclasici bazat pe existența unui raport invers proporțional între nivelul/ evoluția salariului și nivelul/dinamica ocupării. Corespunzător acestui principiu, evoluția șomajului este influențată în principal de viteza adaptării salariului la condițiile economico-financiare ale utilizatorilor resurselor de muncă, susținându-se că ajustarea salariilor – prin scădere – ar asigura creșterea gradului de ocupare. Altfel spus, șomajul apreciat, de regulă, prin prisma celui involuntar, este cauzat de rigiditatea la scădere a salariului și în special de inflexibilitatea salariului real. Efectele flexibilității salariului asupra evoluției șomajului sunt dependente de interacțiunea dintre nivelul/ evoluția salariului nominal și nivelul/dinamica prețurilor. [P.I.]

FLEXIBILIZARE, proces social-economic și demografic ce semnifică ameliorarea condițiilor economice, educaționale și demografice, în sensul de a diminua rigiditatea cererii și ofertei de muncă. Cu cât **f.** este mai mare, cu atât apare mai necesară protecția socială și securitatea socială. **F.** se referă la: a) **f. salarială**, ca formă de adaptare a salariilor la fluctuațiile ciclice și performanțele întreprinderii; **f. numerică**, ca adaptare a cantității de muncă la nevoile firmei generate de variațiile ciclice și evoluțiile tehnologice; **f. tehnico-organizatorică**, ca formă de combinare a noilor tehnici de organizare și echipamente polivalente într-un ansamblu bine definit; **f. timpului de lucru**, formă de adaptare a orarului și gestionarea timpului de lucru pentru a

asigura un echilibru între timpul efectiv de lucru şi timpul de odihnă (v. Mobilitate a muncii). [I.M.]

FLOTARE CONCERTATĂ (în grup), sistem ce presupune existenţa unui aranjament între un grup de state, care convine ca între monedele lor să existe cursuri stabile. Astfel, cursul unei monede în raport cu alta să oscileze în cadrul unor limite prestabilite. În raport cu alte monede neparticipante la angajament, cursul monedelor flotează independent (v. Sistemul Monetar European). [C.D.]

FLOTARE IMPURĂ (controlată), situaţie în care evoluţia cursului de schimb al unei monede este influenţată de intervenţia pe piaţă a autorităţii emitente. Băncile centrale intervin adesea prin vânzări şi cumpărări pe piaţă ale propriei monede cu intenţia de a-i imprima anumite tendinţe de urcare, stagnare sau scădere. [D.C.]

FLOTARE INDEPENDENTĂ (singulară sau neconcertată), acea situaţie în care cursul de schimb al unei monede evoluează pe piaţă independent de evoluţia altor valute (ex., dolarul S.U.A., lira sterlină, francul elveţian). [D.C.]

FLOTARE PURĂ (liberă), situaţie în care cursul unei valute se formează pe piaţa valutară – în mod spontan, fără intervenţia autorităţilor monetare din ţara emitentă. Această situaţie este întâlnită foarte rar şi pe perioade scurte de timp. [D.C.]

FLOTAREA CURSURILOR VALUTARE, cotare liberă a valutelor pe pieţele valutare, cursul valutar depinzând de evenimentele economice şi monetare din fiecare ţară şi de pe piaţa mondială. **F.c.v.** poate fi realizată sub formă **concertată**, atunci când mai multe state îşi coordonează flotarea monedelor între ele şi faţă de monedele din afara înţelegerii lor, precum şi **liberă**, atunci când flotarea se realizează în funcţie de legile pieţei monetare, unde se manifestă cursurile flotante (v. Curs valutar). [C.D.]

FLUCTUAŢII ECONOMICE, formă a dinamicii economice, concretizată în alternanţa, după o periodicitate de amplitudine neregulată, a fazelor (stărilor) de creştere, scădere, încetinire sau chiar declin a activităţii economice. Acestea evoluează pe fondul unor tendinţe dominante pe termen lung (trendul), aşa cum se observă în figura ce urmează.

F.e. sunt expresia evoluţiei neuniforme a activităţii economice, sub incidenţa unor factori şi împrejurări accidentale aleatoare: cataclisme sau condiţii naturale extrem de favorabile, evenimente sociale şi politice neaşteptate, cuceriri ale ştiinţei şi tehnologiei, descoperirea anumitor resurse naturale şi atragerea lor în circuitul economic, decizii neaşteptate ale unor agenţi economici, factori de putere, stare de spirit anormală a populaţiei etc.

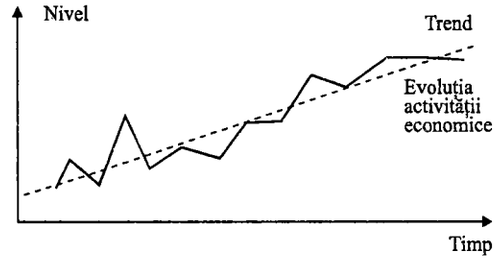

Există tendinţa ca în rândul **f.e.** să se includă şi fluctuaţiile sezoniere, cele care se produc cu o anumită regularitate sub incidenţa unor factori naturali, biologici, sociali şi comportamentali care se repetă cu o anumită regularitate (v. Ciclicitate a dezvoltării economice). [G.I.]

FLUX ECONOMIC INTERNAŢIONAL, formă concretă de manifestare a interdependenţelor dintre unităţi economice din diferite ţări; dintre state şi organisme internaţionale în cadrul circuitului economic mondial. **F.e.i.** au caracteristici specifice diferitelor etape de dezvoltare, fiind influenţate de o multitudine de factori: tehnico-economici şi extraeconomici, cu acţiune imediată sau de perspectivă. Tendinţa generală a **f.e.i.** este de diversificare. **F.e.i.** de mărfuri, de exemplu, poate lua forma exporturilor de maşini şi utilaje, de materii prime, de produse alimentare etc., fiecare având particularităţi în ceea ce priveşte evoluţia cererii şi ofertei, formarea preţurilor şi altele. Forma principală a **f.e.i.** o constituie **schimbul internaţional de mărfuri** sau **comerţul mondial**. Pe lângă **f.e.i.** tradiţionale se afirmă tot mai mult noi fluxuri precum; investiţiile de capital; rezultatele creaţiei tehnico-ştiinţifice; cumpărarea-vânzarea de devize străine (v. Circuit economic internaţional). [A.G.]

FLUXUL CIRCULAR AL VENITULUI, mişcarea sub formă circulară a venitului în economie, descriind tranzacţiile ce au loc pe pieţele bunurilor de consum

ale factorilor de producție și pe piața financiară la care participă diferitele categorii de agenți economici în calitate de vânzători și/sau cumpărători. După cum rezultă din schema simplificată a acestui flux, redată mai jos, venitul apare, la început, sub forma prețurilor serviciilor factorilor de producție achiziționate de firme, respectiv, ca salarii, rente, dobânzi, dividende etc. Gospodăriile cheltuiesc aceste venituri pentru cumpărarea bunurilor de consum, plăți ce reprezintă pentru firme încasări pe care le vor folosi în achiziționarea de noi servicii ale factorilor de producție ș.a.m.d.

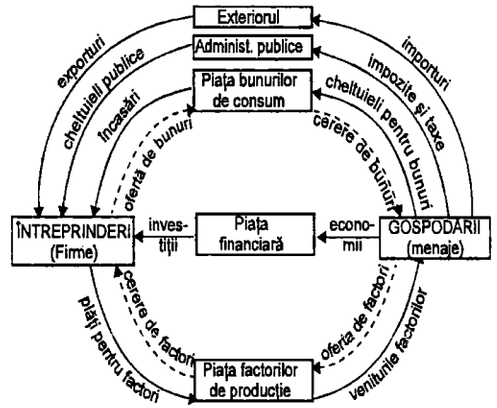

Acesta este un flux circular al venitului de la firme la gospodării și invers, unde agenții economici respectivi alternează în rolurile de vânzători și cumpărători pe pieţele bunurilor de consum și ale factorilor de producție. În mișcarea circulară a venitului în economie intervin și alți agenți economici care realizează și utilizează venit. [M.Gh., D.H.]

FLUXURI ECONOMICE, mișcări permanente de bunuri materiale și servicii, de resurse economice, disponibilități bănești etc. între agenții economici în calitate de participanți la tranzacțiile economice. Fiecare tranzacție bilaterală sau de piață este reprezentată prin două **f.e.** în sens opus; de exemplu, **f.** de bunuri economice de la producători la consumatori le corespund din direcție opusă **f.** monetare de cheltuieli ale celor care achiziționează aceste bunuri. În funcție de natura obiectului tranzacțiilor economice, în economia de piață se derulează două categorii principale de **f.e. reale**, care cuprind intrări de resurse economice (sau de factori de producție) și ieșiri de produse (bunuri materiale și servicii); **monetare** alcătuite din venituri și cheltuieli bănești. Dacă participanții la tranzacțiile economice sunt agenții economici naționali, **f.e.** și monetare sunt **interne**, iar dacă tranzacțiile au loc între agenții economici naționali și cei aparținând de restul lumii, **f.e.** reale și monetare sunt **internaționale** (v. Fluxuri reale, Fluxuri financiare). [M.Gh., D.H.]

FLUXURI FINANCIARE, mișcare a banilor și creanțelor între unitățile economice din aceeași țară sau din țări diferite. **F.f.** sunt legate de ansamblul relațiilor economice, de viteza cu care acestea au loc; ele reflectă vânzările și cumpărările de bunuri și servicii, intrările și ieșirile de capitaluri și de credite, variația încasărilor din economie și sectoarele sale instituționale (v. Fluxuri reale). [G.P.T.]

FLUXURI INFORMAȚIONALE, volum de informații aflat în curs de transfer între două entități active (stații) din cadrul unui sistem informațional. **F.i.** poate vehicula fie informație generică, elaborată de organizația socio-economică în decursul funcționării ei, fie informație circulantă, care provine din afara acesteia. Orice **f.i.** se caracterizează prin direcție, sens și conținut. **Direcția f.i.** este reprezentată de canalul informațional, respectiv mediul de comunicare existent în mod potențial între două stații informaționale. **Sensul f.i.** indică orientarea lui de la entitatea-sursă către entitatea-receptoare. În funcție de natura stațiilor reunite printr-un **f.i.**, **conținutul** său poate fi reprezentat de mesaje, indicatori sau documente vehiculate, respectiv, de latura semantică provenită din informația-sursă și preluată în procesul decizional. Direcția, sensul și conținutul oricărui **f.i.** sunt, de regulă, prestabilite prin proiectul sistemului informațional în care ele se formează; un astfel de proiect definește, de asemenea, frecvența, viteza de vehiculare, forma de reprezentare a informației și mediul fizic de vehiculare proprii fiecărui **f.i.** Configurația și parametrii de performanță ale **f.i.** prezintă o importanță deosebită pentru formarea și desfășurarea proceselor de comunicare, decizie și control în sistemele socioeconomice, fiind în general adaptate naturii și finalității acestor sisteme; ele intervin decisiv în asigurarea articulării și coordonării intraorganizaționale și interorganizaționale, în satisfacerea necesităților de informații pentru decizie sau prelucrare, în formarea și utilizarea memoriei organizaționale. Pe măsură ce, în cadrul organizațiilor socio-economice, se multiplică

şi se diversifică acţiunile şi interacţiunile entităţilor active, necesităţile lor de informare şi comunicare sporesc până la cote ce depăşesc capacităţile sistemelor informaţionale formalizate, apărând manifestări de redundanţă necontrolată şi tranzacţii neformale cu informaţii (v. Informaţie, Resurse informaţionale). [D.H.]

FLUXURI INTERNAŢIONALE, mişcarea valorilor de orice fel (financiare, materiale, spirituale) între persoane fizice şi juridice din ţări diferite, precum şi migraţia populaţiei dintr-o ţară în alta. De regulă, **f.i.** se studiază prin gruparea lor după natura elementelor care trec dintr-o ţară în alta şi prin relevarea legăturilor care există între grupările astfel constituite. După natura lor, **f.i.** sunt constituite din: comerţul internaţional, relaţiile financiar-valutare, turismul internaţional, transportul internaţional, migraţia internaţională a forţei de muncă etc. Totalitatea **f.i.** în intercondiţionarea lor formează circuitul economic mondial (v. Circuit economic mondial). [G.P.T.]

Fluxuri monetare (v. FLUXUL CIRCULAR AL VENITULUI)

FLUXURI REALE, deplasarea sau mişcarea bunurilor şi serviciilor între unităţi economice sau instituţionale, sectoare instituţionale din aceeaşi ţară sau din ţări diferite (v. Fluxuri monetare). [G.P.T.]

FOB (v. FREE ON BOARD)

FOGEL, WILLIAM R. (n. 1926), economist american, specializat în istoria economiei S.U.A. A absolvit cursurile la Universitatea Columbia din New York, în 1960 şi, apoi, a studiat la Universitatea din Baltimore (Maryland), unde a susţinut teza de doctorat în 1963. Profesor universitar la Universitatea Chicago. Pentru contribuţiile sale la dezvoltarea ştiinţei economice, a metodologiei de cercetare a istoriei economice, îndeosebi pentru ideile sale radicale în acest domeniu, W.R. Fogel a primit numeroase premii ştiinţifice americane şi străine. În anul 1993, i s-a decernat Premiul Nobel pentru Economie, juriul Academiei Regale de Ştiinţe din Suedia apreciind că acest premiu s-a acordat pentru "aplicarea teoriei economice şi a metodelor cantitative la studiul evenimentelor istorice". Lui W.R. Fogel şi lui Cecil D. North li se atribuie descoperirea cliometriei, adică o nouă istorie economică, respectiv, introducerea în miezul cercetării istorice a conceptelor, metodelor şi modelelor generate de ştiinţă. W.R. Fogel a fost primul specialist care a atras atenţia asupra faptului că micile inovaţii au reprezentat coloana vertebrală a industrializării Americii. El a studiat relaţia dintre căile ferate şi creşterea economică americană, formulând idei originale pe tema respectivă. În ultimii ani, cercetările lui W.R. Fogel s-au concentrat asupra efectelor subalimentaţiei şi asupra importanţei nutriţiei raţionale în dezvoltarea economică. **Op.**: "Pe care drum spre trecut" (1985); "Fără consimţământ sau obligaţie: ascensiunea şi declinul sclaviei americane" (1992); "Răscrucea vremurilor: economia sclaviei negre americane", în colaborare, 4 volume (1989-1992). [D.N.]

FOND DE GARANTARE ŞI ORIENTARE A AGRICULTURII EUROPENE (FEOGA – în franceză), fondul bugetar al Uniunii Europene pentru finanţarea Politicii Agricole Comunitare şi parţial al programelor structurale. Reprezintă cel mai mare capitol al Bugetului Uniunii (ex., 62% în 2000). Secţiunea de garantare (circa 90% din **FEOGA**) finanţează cheltuielile U.E. în cadrul politicii de preţuri sau de piaţă, incluzând şi plăţile compensatorii ale reformei politicii agricole comunitare care le însoţesc. Secţiunea de orientare finanţează politicile structurale, cum sunt modernizarea exploataţiilor, plasarea şi instalarea tinerilor fermieri, asistenţă pentru diversificare etc., precum şi acţiunile de dezvoltare rurală pe baza cofinanţării (v. Politică agricolă, Politică agricolă comunitară). [S.Cr.]

FOND DE INVESTIŢII, companie sau trust (societate fiduciară) al cărei obiect de activitate îl reprezintă administrarea profesională a investiţiilor în numele unor persoane individuale sau instituţii. **F. de i.** concentrează economiile dispersate ale multor investitori diferiţi într-un singur portofoliu de titluri de valoare prin care investitorii individuali împart riscurile şi profiturile întregului "pachet" de titluri proporţional cu deţinerile lor individuale. Profiturile sunt obţinute din dividendele şi/sau dobânzile încasate pentru valorile mobiliare pe care le deţin, precum şi din creşterile de capital realizate ca urmare a tranzacţionării valorilor din portofoliu pe piaţa

secundară de capital. În esență, un **f. de i.** este format din patru părți: fondul însuși cu sau fără personalitate juridică, administratorul, distribuitorul și depozitarul. Există multe tipuri de **f. de i.**, fiecare cu obiective diferite, concepute pentru a răspunde diferitelor nevoi de economisire: a) fonduri deschise de investiții, numite și fonduri mutuale, cu emisiune nedeterminată de titluri de participare; b) fonduri închise de investiții sau cu emisiune predeterminată de titluri de participare. [P.M.]

FOND DE RULMENT (capital de lucru), volumul activelor circulante ale întreprinderii din care s-au scăzut pasivele curente ale acesteia. Activele circulante sau curente includ disponibilitățile bănești (în numerar sau în conturile curente), stocurile de producție, creanțe, titluri de plasament care pot fi transformate în lichidități într-un termen scurt (maximum un an). Pasivele curente sunt obligațiile pe termen scurt ale întreprinderii și cuprind împrumuturile și alte datorii asimilate (furnizori, impozite, salarii etc.). Volumul total al activelor circulante sau **curente reprezintă capitalul de lucru brut** al întreprinderii. Dacă din acesta se scad datoriile pe termen scurt (pasivele curente) rezultă **capitalul de lucru net**, cunoscut și sub denumirea de fond de rulment. Ambii indicatori au un rol important în determinarea gradului de lichiditate al întreprinderii, care reflectă capacitatea acesteia de a-și achita datoriile curente de plată. [M.Gh.]

FOND EUROPEAN DE DEZVOLTARE, organism internațional, creat în anul 1958, de către membrii Comunității Economice Europene și destinat promovării și dezvoltării economice și sociale a țărilor asociate și teritoriilor de peste mări. Formele sub care s-a prevăzut folosirea resurselor **F.E.D.**: împrumuturi pe termen lung pentru realizarea de investiții economice și sociale; finanțarea operațiunilor de asistență tehnică; acordarea de subvenții pentru diversificarea producției, raționalizarea tehnicii de producție și metodelor comerciale. [A.G.]

FOND MUTUAL, fond constituit din resursele bănești disponibile ale indivizilor în vederea plasării lui în diferite domenii de activitate economică pe criterii comerciale. Transformarea micilor economii ale populației în **f.m.** este efectuată de societăți de investiții, care valorifică "profesional" aceste resurse bănești. [N.D.]

FONDUL EUROPEAN DE DEZVOLTARE, fond constituit de către Comunitatea Economică Europeană în anul 1976, având ca destinație sprijinirea țărilor în curs de dezvoltare, care aveau statut de membru asociat. Ca urmare a Convenției Lomé, de acest fond pot beneficia și anumite țări neasociate și 14 țări din zona Mării Mediterane. În general, fondurile asigură finanțarea unor programe de dezvoltare economică pe o perioadă de cinci ani și se constituie sub forma unor împrumuturi în condiții avantajoase sau sub formă de subvenții. Finanțarea **F.E.D.** este asigurată de țările membre ale Uniunii Europene, iar administrarea acestuia este de competența Comisiei Europene. Se estimează volumul ajutoarelor financiare acordate prin intermediul **F.E.D.** la circa 2 miliarde de dolari anual. Ca stat asociat U.E., România beneficiază de finanțări pentru anumite programe de dezvoltare economică (v. Uniunea Europeană). [A.D.]

FONDUL EUROPEAN DE DEZVOLTARE REGIONALĂ, fond înființat în anul 1975 de către Comunitatea Economică Europeană, cu scopul finanțării nerambursabile a programelor de dezvoltare a infrastructurii din zonele cu probleme din țările membre. Finanțările sunt acordate cu condiția prezentării de către guvernele statelor membre a unor programe de investiții. În principiu, banii furnizați completează finanțarea oferită de guvernele partenere pentru programele de dezvoltare regională. Există un plafon maximal pentru finanțările care sunt acordate prin **F.E.D.R.** (v. Uniunea Europeană). [A.D.]

FONDUL FUNCIAR, totalitatea terenurilor (inclusiv cele acoperite cu ape) de pe teritoriul unei țări. După destinație, **f.f.** este alcătuit din: terenuri cu destinație agricolă (arabile, pășuni și fânețe, vii, livezi și pepiniere etc.); păduri și alte terenuri cu vegetație forestieră; construcții, drumuri și căi ferate; ape și bălți; alte suprafețe. **F.f.** este principalul factor de producție în agricultură și silvicultură, și implicit baza de materii prime pentru un număr important de industrii. În acest cadru, prevenirea degradării solului, protejarea și ameliorarea **f.f** și folosirea cu eficiență sporită a acestuia reprezintă o îndatorire pentru toți deținătorii de terenuri, indiferent de titlul pe baza căruia au fost obținute, sau de domeniul public, sau privat din care fac parte. [M.Gh., D.H.]

FONDUL MONETAR INTERNAȚIONAL, organizație instituțională specializată a Națiunilor Unite, înființată în anul 1945, care cuprinde majoritatea statelor membre (ale ONU) menită să asigure funcționarea sistemului valutar internațional. În acest sens, **F.M.I.** urmărește: cooperarea monetară internațională și dezvoltarea comerțului internațional. **F.M.I.** sprijină țările membre prin oferirea unor sume și valute străine de care au nevoie, în schimbul unor sume echivalente în Drepturi Speciale de Tragere sau în alte valute acceptate. **F.M.I.** este finanțat prin contribuții ale țărilor membre, sumele asigurate de fiecare țară fiind determinate de estimarea scopurilor ei. Puterea de vot a fiecărei țări este determinată de volumul subscripțiilor. **F.M.I.** și-a adaptat obiectivele și instrumentele la condițiile nou apărute în economia mondială. Astfel, prin Conferința monetară de la Kingston – Jamaica (1976) s-a hotărât: scoaterea aurului în afara sistemului, funcțiile lui fiind atribuite monedelor naționale convertibile și D.S.T.-urilor; introducerea cursurilor liber fluctuante; diversificarea mijloacelor de decontare internațională etc. Ca și în trecut, **F.M.I.** gestionează cooperarea dintre țări în domeniul valutar, înlesnește creșterea echilibrată a comerțului mondial, corectează dezechilibrele balanțelor de plăți ale țărilor membre etc. Dar hotărârile adoptate de organele **F.M.I.** nu au fost aplicate integral de toate statele membre ale organizației. Sediul **F.M.I.** este la Washington D.C., S.U.A. (v. Banca Mondială). [D.C.]

FONDURI DE ASIGURĂRI SOCIALE DE SĂNĂTATE, fonduri speciale prin sursele de constituire și prin destinațiile acestora. **F.** de **a.s.** de **s.** se constituie din: contribuții ale persoanelor asigurate (o cotă de 7% ce se aplică la venitul brut); contribuții ale persoanelor fizice și juridice care angajează personal salariat (o cotă de 7% raportat la fondul de salarii); subvenții de la bugetul de stat și de la bugetele locale; alte surse. **F.** de **a.s.** de **s.** sunt folosite pentru finanțarea serviciilor medicale, plata medicamentelor, precum și pentru acoperirea cheltuielilor de administrare și funcționare. [A.C.]

FORMAREA BRUTĂ DE CAPITAL FIX (F.B.C.F.), procesul prin care se realizează creșterea capitalului fix, având drept sursă de finanțare o parte a venitului și sumele recuperate de către întreprinderi prin amortizare. **F.b.** de **c.f.** se concretizează în sporirea valorii bunurilor durabile, achiziționarea de unități economice, precum și în cumpărarea și construcția de locuințe de către populație. În calculul **f.b.** de **c.f.** se ia în considerare bunurile durabile noi cumpărate de pe piață sau pe care unitățile de producție le-au realizat pentru autoconsumul productiv și se calculează conform relației: FBCF = Amortizări + Formarea netă de capital fix (v. Formarea netă de capital fix). [P.C.]

FORMAREA NETĂ DE CAPITAL FIX (F.N.C.F.), creșterea bunurilor de echipament, altele decât cele de înlocuire a echipamentelor productive uzate sau depășite din punct de vedere tehnic. În calculul **F.N.C.F.** se ține seama numai de cumpărările de bunuri de producție. **F.N.C.F.** se obține scăzând amortizarea din **F.B.C.F.** (v. Formarea brută de capital fix). [P.C.]

FORMATOR DE PIAȚĂ, acea persoană sau organizație care "formează" piața pentru o anumită categorie de titluri de valoare, hotărând dacă va tranzacționa cu investitorii sau cu dealerii. Formatorul este obligat să rețină acțiunile și să realizeze în mod continuu o ofertă cu două niveluri de preț (de vânzare și de achiziție), prețuri la care este obligat ulterior să tranzacționeze. Apariția **f.** de **p.** este legată de restructurarea pieței financiare londoneze (Big Bang), prin abolirea monopolului jobberilor de a cumpăra și a vinde acțiuni către agenții de valori mobiliare. După Big Bang, membrii bursei au avut de ales între a deveni formatori de piață sau brokeri-dealeri. Prin apariția formatorilor de piață, Bursa din Londra (a doua din lume) a cunoscut o deschidere amplă spre băncile de investiții și marile instituții financiare, care puteau să-și constituie divizii proprii de formatori de piață (v. Bursă, Broker) [A.D.]

FORȚA DE MUNCĂ, (1) potențialul fizic și intelectual al oamenilor, prin care ei pot să producă bunuri materiale și servicii utile. **F.** de **m.** are o latură cantitativă – totalul populației apte de muncă – și o latură calitativă, reprezentată prin nivelul de calificare, de dezvoltare spirituală al celor apți de muncă și prin structura profesională. Calificarea celor apți de muncă este dată de totalitatea cunoștințelor teoretice și practice, a deprinderilor și abilităților care le asigură competența profesională, capacitatea de adaptare și integrare în procesul de muncă, puterea de perfecționare și progres al economiei, și societății în ansamblul ei. (2) Factorul de producție activ, cu

rol determinant în activitatea economică şi în evoluţia societăţii omeneşti: oamenii creează ştiinţă, tehnologie, artă şi cultură, produc, utilizează şi perfecţionează bunurile, asigură progresul general (v. Capital uman, Muncă). [E.C.]

FRAHT, act prin care se certifică contractul de transport intervenit între o firmă de transport autorizată şi firmele care expediază bunuri corporale firmelor cumpărătoare. **F.** însoţeşte transportul bunurilor având şi rolul de document financiar-contabil ce atestă plata taxelor de transport. [S.C.]

FRANCIZĂ (FRANCHISING), metodă modernă de a începe şi de a desfăşura o afacere pe cont propriu, respectiv, de a produce şi/sau de a comercializa, într-un anumit spaţiu, bunuri şi servicii care au fost lansate anterior cu succes în alte teritorii (pe alte pieţe). **F.** nu este o afacere nouă, ci o metodă de a face afaceri cu o industrie dată pe baza unui acord de voinţă între parteneri. Din punct de vedere juridic, **f.** este **un contract** între două sau mai multe persoane, având ca obiect acordarea unei concesiuni, prin care o persoană numită franşizer (franchiser) primeşte de la o altă persoană – franşizor (franchisor) – dreptul de a se angaja în producerea, ofertarea, vânzarea, distribuirea unor bunuri sau servicii, conform unui anumit plan general de afaceri elaborat de franşizor. Operaţiunile de **f.** sunt, în fapt, de trei feluri: distribuţia, în sistem selectiv şi limitat, a unor produse prin folosirea numelui producătorului sau a unei mărci comerciale (ex.: automobile, cosmetice); concesionarea unui întreg sistem operaţional de afaceri (de pildă, o reţea de moteluri); folosirea unor mărci de fabrică sau de comerţ în cadrul unui proces de producţie derulat sub o licenţă (producţiile şi îmbutelierile de pepsi-cola). Unii specialişti pun accentul pe componenta socio-politică a **f.**, pe caracterul ei revoluţionar în organizarea şi desfăşurarea afacerilor. În condiţiile în care cumpărarea unei afaceri existente sau iniţierea unei noi afaceri pe cont propriu devin greu realizabile, **f.** este calea sigură de a pune pe picioare o afacere, metaforic vorbind, aceasta este soluţia prin care fiecare individ poate să lucreze pentru el însuşi, poate deveni propriul său patron. În fapt, sistemul **f.** combină eforturile unui om de afaceri independent, care contribuie din punct de vedere financiar cu o parte din economiile sale, cu motivaţiile omului care este stăpânul propriei sale activităţi, dar care beneficiază de experienţa unui partener puternic, a cărui protecţie o primeşte contra unor procente din profitul realizat (v. Afaceri, Concesiune). [D.N.]

FRANCIZER (FRANCHISER), persoana care plăteşte una sau mai multe taxe pentru a-şi câştiga dreptul de a face afaceri cu o companie franşizor; **f.** primeşte de la franşizor dreptul de a se angaja în producerea, ofertarea, vânzarea sau distribuirea unor bunuri materiale şi/sau servicii conform unui anumit plan general de marketing elaborat de firma franşizoare. Persoana respectivă întruneşte în comportamentul ei pe omul de afaceri independent, care contribuie din punct de vedere financiar cu o parte a economiilor sale, cu motivaţiile omului care este stăpânul propriei lui activităţi, om care beneficiază de experienţa unui partener puternic a cărui protecţie o primeşte contra achitării unor procente din profitul realizat (v. Francizor). [D.N.]

FRANCIZOR (FRANCHISOR), o persoană fizică sau juridică, o companie (firmă) care a pus la punct un anumit proces de producţie sau de comercializare, respectiv, o anumită metodă de succes în realizarea unor afaceri cu bunuri şi care, în baza unui contract, dă dreptul unei alte persoane să beneficieze de favorabilităţile dobândite de ea. **F.** poate să concesioneze altei persoane: marca sa de comerţ; metoda referitoare la invenţii sau inovaţii proprii; un anumit sistem comercial sau de producţie, inclusiv tehnica de marketing; modul de instruire a personalului şi tehnologia de fabricaţie etc. **F.** vine în întâmpinarea unor întreprinzători independenţi dornici şi capabili de a promova procesul sau metoda lui de realizare a afacerilor. În acest sens, el le acordă dreptul în domeniu. Pe baza unei colaborări permanente, **f.** transferă franşizerului experienţa sa, îl instruieşte, îi pune la dispoziţie sistemul de know-how, inclusiv metodele secrete comerciale şi copyright-ul, îi asigură accesul la sistemele de publicitate şi reclamă, la reţelele de aprovizionare şi desfacere etc. (v. Franciză). [D.N.]

FRAUDĂ FISCALĂ, nedeclararea sau falsa declarare a veniturilor impozabile de către contribuabili – persoane fizice sau juridice –, prin care aceştia se sustrag, total sau parţial, de la plata impozitelor, încălcând legea finanţelor statului şi aducând prejudicii veniturilor şi cheltuielilor

bugetului de stat. **F.f.** poate avea loc în cazul impozitului pe venit al persoanelor fizice şi al profitului întreprinderii sau corporaţiei, prin prezentarea de informaţii false privind mărimea venitului sau profitului, beneficiind, astfel, de plata unor impozite mai mici sau chiar scutire de impozit. Se recurge, uneori, la includerea unor cheltuieli personale în cheltuielile generale ale întreprinderii, cu scopul de a diminua venitul impozabil sau la vânzări de mărfuri fără factură spre a influenţa mărimea impozitului pe valoarea adăugată etc. Atunci când rata de impunere fiscală este ridicată, o nouă mărire a acesteia poate să antreneze după sine accentuarea fenomenului evaziune fiscală, fraudă fiscală şi, totodată, micşorarea încasărilor fiscale (v. Evaziune fiscală). [E.C.]

FREE ON BOARD (F.O.B.), tip de clauză a contractului de export în conformitate cu care vânzătorul plăteşte cheltuielile de transport şi asigurare a mărfii până la locul de îmbarcare, adică bordul vasului sau cala avionului. După acest moment, transportul şi asigurarea mărfii trebuie plătite de cumpărător. Exporturile totale ale unei ţări sunt evaluate în F.O.B., adică la preţul de export total până la frontiera ţării exportatoare. Dacă bunurile sunt transportate pe uscat, termenul echivalent este F.O.R. (Franco gară de îmbarcare) sau F.O.T. (Franco vagon-gară de încărcare). [C.D.]

FRIEDMAN, MILTON (n. 1912), economist american, profesor universitar. A urmat cursurile Universităţii Rutgers. După absolvirea cursurilor universitare, M. Friedman îşi continuă pregătirea la Universitatea Chicago, unde obţine titlul de licenţiat. În anul 1946, obţine titlul de doctor în economie la Universitatea Columbia. Ca profesor la Univesitatea din Chicago, împreună cu colegii lui, lansează o mare provocare economiştilor din "estabilishment-ul estic" al S.U.A., constituindu-se "Şcoala de la Chicago". În anul 1976 i se decernează Premiul Nobel pentru Economie. În raportul Juriului Academiei Regale de Ştiinţe a Suediei se arată că acest premiu i s-a atribuit pentru "contribuţia sa la studirea teoriei monetariste şi demonstrarea complexităţii politicii de stabilitate economică". Dacă s-ar putea reda într-o singură propoziţie esenţa contribuţiei lui M. Friedman la dezvoltarea ştiinţei economice, aceasta ar fi următoarea: economia bazată pe legile pieţei funcţionează; mai mult, ea funcţionează cel mai bine dacă este lăsată liberă. Acest lucru reiese din cea mai cunoscută lucrare a sa: A Monetary History of the United States (O istorie monetară a S.U.A.), publicată în anul 1963. Această lucrare atacă două aspecte majore ale teoriei keynesiene, şi anume: economia bazată pe legile pieţei este instabilă în lipsa mâinii călăuzitoare a guvernului; politica monetară nu a fost de folos ca tratament al Marii Crize din perioada anilor 1929-1933. Criza a fost o dovadă a cât de mult rău pot genera greşelile câtorva oameni atunci când ei deţin o putere largă asupra sistemului monetar al ţării. M. Friedman se situează net pe o poziţie ce susţine retragerea guvernului din aproape toate domeniile economiei. În concepţia lui, problema nu constă în faptul că guvernul este rău în sine, ci că atât de multe politici ajung să aibă efectele total opuse celor dorite iniţial. Reformatorii sociali, care prin politicile propuse vor să servească interesul public, sfârşesc, invariabil, prin a servi anumite interese private, care nu au făcut parte din intenţiile lor iniţiale. Ei sunt conduşi de o mână invizibilă să servească respectivele interese private. Reglementarea transporturilor, învăţământul public, subvenţiile agricole şi programele de construire de locuinţe se numără printre domeniile de politică economică despre care M. Friedman consideră că guvernul a făcut mai mult rău decât bine. **Op.**: "Essays in Positive Economics" (1953); "The Demand for Money: Some Theoretical and Empirical Results" (1959); "A Program for Monetary Stability" (1960); "Capitalism and Freedom", 1962 (tradusă în limba română sub titlul "Capitalism şi libertate", 1995); "Dolars and Deficits" (1968); "The Quantity Theory of Money" (1969); "Monetary Policy for the 1980" (1984); "Free to choose" (1980); "Money Mischief" (1992). [D.C.]

FRISCH, RAGNAR K.A. (1895-1973), economist norvegian, profesor universitar. A urmat cursurile de economie la Universitatea din Oslo. Aprofundează studiile de economie şi matematică în Franţa şi apoi în Germania, Anglia, SUA, Italia. Susţine teza de doctorat la Universitatea din Oslo, în 1926, cu o temă despre rolul matematicii şi statisticii în economie. A funcţionat la Universitatea din Oslo din 1925 până în 1971. A fost **primul economist** care a primit Premiul Nobel pentru Economie (1969). Academia Regală de Ştiinţe a Suediei aprecia că i s-a atribuit acest premiu "pentru reuşitele sale în reliefarea unei

teorii economice cu accent mai direct pe abordările care folosesc matematica în demersurile lor analitice, respectiv, pentru înfățișarea unor variabile economice cuantificabile empiric și testabile statistic". R.K.A. Frisch este cunoscut în mod special pentru dezvoltarea pe scară largă a modelului econometric legat de planificarea economică și de contabilitatea națională. Lui i se atribuie termenul de econometrie, fiind unul din fondatorii Școlii Econometrice. A fost solicitat de mulți conducători din lumea a treia, mai ales de cei din India și Egipt, pentru a-i ajuta la fundamentarea programelor de dezvoltare a țărilor lor. R.K.A. Frisch a desfășurat o muncă de pionierat, la începutul anilor '30, în domeniul explicării ciclurilor economice, arătând cum un sistem dinamic cu proprietăți matematice certe producea o mișcare în cicluri de 4-8 ani. Supuse șocurilor întâmplătoare, mișcările ciclice ale sistemului deveneau, în același timp, reale și permanente. R.K.A. Frisch a fost un predecesor al creatorilor de metode pentru testarea statistică a ipotezelor. În domeniul politicii economice, R.K.A. Frisch a realizat un sistem de contabilitate națională, care a fost utilizat atât pentru politica de stabilizare, cât și pentru planificarea pe termen lung. El a dezvoltat modele de decizie în planificarea economică, introducând metode de programare matematică, folosind tehnici moderne de prelucrare pe computer. R.K.A. Frisch rămâne, înainte de toate, un economist care a adus contribuții majore în domeniul modelării matematice și al teoriei echilibrului general. Prin scrierile sale incitante, el îndemna noile generații de economiști să aprofundeze aspectele ce țin de interdependențele dintre multiplele variabile economice și modelele matematice combinate cu tehnicile statistice. **Op.**: "Econometria" (1933); "Statistical Confluence Analysis by Means of Complete Regression Systems" (Analiza statistică confluentă cu ajutorul sistemelor de regresie complete, 1943); "Maxima and Minima" (Maxim și minim, 1966); "Teorii și aplicații economice"; "Propagarea problemelor prin impulsuri în dinamica economiei, precum și în ciclul de afaceri" (1965). [D.N.]

FUNCȚIA CERERII, formă de reprezentare a relației dintre cantitatea cerută dintr-un bun pe o anumită piață și un număr de factori economici. În calitate de variabilă dependentă, cantitatea cerută se află în relație directă sau inversă cu o serie de factori (condiții), care au rolul de variabile independente. De exemplu, cantitatea cerută din bunul x (Qcx) poate fi influențată de: prețul bunului x (Px), venitul disponibil mediu (V), prețul bunurilor substituibile (Ps), prețul bunurilor complementare (Pc), numărul consumatorilor (N). Așadar:

$$Qcx = \alpha - \beta_1 Px + \beta_2 V + \beta_3 Ps - \beta_4 Pc + \beta_5 N$$

unde α, β_1, β_2, β_3, β_4 și β_5 sunt coeficienți (constante) care multiplică mărimile variabilelor independente. Mărimea coeficienților β determină nivelul elasticității cererii în funcție de fiecare variabilă. Dacă notăm cu litera A suma algebrică a tuturor influențelor, exceptând pe cea a prețului bunului respectiv, atunci $Qcx = A + \beta_1 Px$. Acestei funcții îi corespunde o anumită curbă care leagă între ele un număr de puncte dintr-un spațiu bidimensional. În acest caz panta curbei cererii este egală cu $1/\beta_1$. Funcția inversă a cererii: $Px = \frac{A}{\beta_1} - \frac{1}{\beta_1} Q_{cx}$. Având în vedere relația pe care o exprimă această funcție, ea mai este denumită și funcția de flexibilitate a prețului (v. Cerere, Curba cererii). [G.C.]

FUNCȚIA COBB-DOUGLAS, formă particulară a unei funcții de producție sau de utilitate de tipul $x = A\, a^{\alpha} \cdot b^{\beta}$, unde A, α și β sunt parametrii pozitivi. Această funcție liniar omogenă de gradul $(\alpha + \beta)$ a fost construit și testată de către C.W. Cobb și P.H. Douglas în anul 1928. Fiind o funcție de două variabile, ea poate exprima relația dintre volumul producției realizate (x) și factorii de producție utilizați (a și b) sau legătura dintre utilitatea obținut (x) și cantitățile de bunuri consumate (a și b). Dacă $\alpha + \beta = 1$, atunci modificările relative ale variabilelor a și b determină o schimbare corespunzătoare în rezultatul obținut (x). În acest caz cantitățile medii și marginale depind numai de raportul b/a. Dacă a și b înregistrează o creștere proporțională, atunci creșterea rezultatului (x) este mai mare sau mai mică decât cea proporțională, după cum $(\alpha + \beta)$ este un număr supraunitar sau subunitar. În domeniul teoriei producției, coeficienții α și β exprimă elasticitatea producției în raport cu factorii utilizați, de exemplu, capital și muncă. Totodată, suma acestor coeficienți $(\alpha + \beta)$ este folosită pentru măsurarea veniturilor de scară. De exemplu, presupunând că volumul de capital (K) și de muncă (L) se dublează, atunci noul volum al producției $(Q_1) = 2^{\alpha+\beta}\,(A \cdot k^{\alpha} L^{\beta}) = 2^{\alpha+\beta} \cdot Q_0$. Dacă $\alpha + \beta = 1$, atunci o dublare a volumului factorilor utilizați determină o dublare a producției obținute, iar veniturile de scară sunt constante. Însă, dacă $\alpha + \beta > 1$

sau $\alpha + \beta < 1$, veniturile de scară înregistrează o creştere, respectiv, o reducere (v. Funcția de producție). [G.C.]

FUNCȚIA CONSUMULUI, relația care descrie legătura funcțională dintre venit şi cheltuielile de consum (exprimate ca variabile agregate), pe de o parte, şi consum şi alți factori în afară de venit, pe de altă parte. **F. de c.** este de tipul:

$$C = C_0 + C(Y),$$

unde: C – consumul; Y – venitul (exprimat ca venit național sau ca venit disponibil); C_0 – consumul autonom; C(Y) – partea indusă a funcției de consum. Partea autonomă depinde de o serie de factori de natură complexă (tradiții, obiceiuri de consum etc.). Partea indusă depinde de venitul disponibil şi de înclinația marginală spre consum. Această relație funcțională se constituie într-o relație semnificativă în cadrul modelului lui J.M. Keynes. În abordarea de filieră keynesistă, **f. de c.** este un instrument de bază al cheltuielilor agregate, formulându-se, astfel, cunoscuta ipoteză a venitului absolut. Dezvoltări mai recente au încercat să explice cheltuielile agregate de consum în termenii venitului relativ. În teoria economică contemporană controversele legate de **f. de c.** au în vedere şi o serie de alte ipoteze, cum ar fi, de exemplu: ipoteza ciclului de viață, ipoteza venitului permanent sau – legat de teoria bunăstării – ipoteza venitului endogen. Studii empirice relativ recente au pus în evidență că în general, pe termen scurt, se respectă ipotezele keynesiste ale venitului absolut. În schimb, pe termen mediu, dar mai ales pe termen lung, se consideră, de către majoritatea autorilor consacrați, că această ipoteză nu mai rămâne valabilă (funcția economisirii). [S.C.M.]

FUNCȚIA ECONOMISIRII, funcție complementară celei a consumului, împreună cu care alcătuieşte totalul venitului. Astfel, în cazul unei funcții a consumului simplă, definită $C = a + bY$ (unde: *a* reprezintă consumul autonom, iar *b* înclinația marginală pentru consum), funcția economisirii va fi dată de diferența

$$S = Y - C = Y - a - bY = -a + Y(1 - b).$$

Dacă avem în vedere nu numai consumul privat, ci şi cheltuielile guvernamentale, vom avea:

$Y - T - C = I + G + T$ şi astfel, $I = S + (T - G)$,

unde: T – veniturile bugetare, G – cheltuielile guvernamentale, iar Y – nivelul unui indicator macroeconomic agregat. Concluzia la formula anterioară este că în situație de echilibru, totalitatea deciziilor de a economisi şi investi (ale sectorului privat şi ale guvernului) trebuie să fie consistente. Într-o economie care ia în calcul şi relațiile comerciale şi financiare externe, şi dacă definim contul curent ca sumă dintre balanța comercială şi veniturile nete ale factorilor de producție cu exteriorul vom avea:

$$Y(PNB) = C + I + G + CC$$

şi deoarece $S = PNB - C - G$, rezultă: $CC = S - I$

unde: CC – contul curent. Ultima relație face legătura între economiile şi investițiile naționale şi soldul contului curent. Aşadar, în funcție de complexitatea modelului ales ca bază de studiu, semnificația funcției economisirii poate fi interpretată în diferite conexiuni (v. Funcția consumului). [G.T.]

FUNCȚIA OFERTEI, formă de prezentare a relației dintre cantitatea oferită pe o anumită piață (variabilă dependentă) şi o serie de factori economici care o influențează (variabile independente. De exemplu, cantitatea oferită din bunul x (Qox) este determinată de: prețul unitar al bunului (Px); prețul factorului muncă (PL); prețul factorului capital (Pk); prețul altor bunuri care pot fi obținute cu aceiaşi factori de producție (Py); numărul firmelor care produc bunul respectiv (N) etc. Rezultă că: Qox = f(Px, PL, Pk, Py, N). Modificarea oricărei variabile independente influențează cantitatea cerută. Pentru a se calcula această influență trebuie să se cunoască nivelul elasticității ofertei în funcție de variabila respectivă. Totodată, se consideră că toate celelalte variabile rămân constante (ceteris paribus). Dacă facem excepție de influența prețului bunului x şi notăm cu A suma algebrică a tuturor celorlalte influențe, atunci Qox = A + Px. Acestei funcții îi corespunde o anumită curbă a ofertei care are o pantă pozitivă (v. Curba ofertei, Ofertă.). [G.C.]

FUNCȚIE CU ELASTICITATE DE SUBSTITUȚIE CONSTANTĂ (CES), funcție de producție caracterizată printr-o elasticitate a substituției constantă şi diferită de 1 a variabilelor de intrare. Ecuația funcției este:

$$Q = A\left[\delta K^{-\rho} + (1-\delta)L^{-\rho}\right]^{-1/\rho}$$

$$(A>0,\ 0<\delta<1,\ -1<\rho\neq 0)$$

în care:

Q – producția (output-ul); K şi L – capitalul şi munca; A – parametrul de eficiență care indică nivelul tehnologic; δ – parametrul de distribuție care exprimă

contribuția relativă a factorului la realizarea producției; ρ – paramentrul de substituție de care depinde elasticitatea substituției (constantă). Dacă $\rho \geq 0$, elasticitatea substituției este unitară, ceea ce este caracteristic funcției de producție Cobb-Douglas, aceasta fiind un caz special al **f. CES. F. CES** a fost introdusă în teoria economică de K.J. Arrow, H.B. Chenery, B.S. Minhas și R.M. Solow. Actualmente **f. CES** este larg folosită în modelarea economică, mai ales în studiile prospective cu modele de calibrare, întrucât constanta substituției reprezintă o condiție necesară pentru asigurarea extrapolării modului inițial de funcționare a sistemului studiat. [D.A.]

FUNCȚIE DE PRODUCȚIE, relație între producție și resurse (factorii de producție) folosite pentru obținerea acestei producții, între output și input, bazată pe o anumită stare a tehnicii și tehnologiei. Generic **f. de p.** este de tipul q = f(L, K, ...), unde q este variabila dependentă (producția) și L, K ... sunt variabile independente (resurse, factori de producție). **F. de p.** este expresia diferitelor posibilități de producție. Cu ajutorul **f. de p.** se măsoară eficiența relativă a factorilor de producție, contribuția fiecăruia la obținerea producției, posibilitățile lor de substituire. Se utilizează pentru ramurile cu producție omogenă, care presupun stabilitate în timp în ceea ce privește combinarea specifică a factorilor de producție. **F. de p.** se poate exprima prin mai multe formule algebrice. **F. de p.** de tipul q = f(a, b) este **omogenă de gradul n**, dacă f(xa, xb) = xn(a + b), unde **n** este o constantă și x un număr real pozitiv. Dacă n = 1, funcția este omogenă de gradul 1 și se numește **funcție omogenă liniară**. În acest caz, se consideră că există randamente constante de scară. Dacă n > 1, există randamente crescătoare de scară. Dacă 0 < n < 1, vor fi randamente descrescătoare de scară (v. Factori de producție, Producție). [A.C., G.A.]

FUNCȚIE DE UTILITATE, relație de dependență funcțională între utilitatea totală scontată a se obține și consumul unor doze dintr-un bun material și/sau serviciu. **F. de u.** este deci de tipul: UT, sc = U(Xi), unde: UT, sc – utilitatea totală scontată a se obține; Xi – cantitatea consumată dintr-un bun sau un coș de bunuri. **F. de u.** se folosește pentru explicarea altor concepte-cheie aparținând în principal teoriei consumatorului (v. Utilitate marginală, Utilitate anticipată). [S.C.M.]

FUNCȚIE DE UTILITATE A GOSPODĂRIEI, funcție care descrie comportamentul de consum al gospodăriei, ca structură de consum compusă. Ecuația **f. de u.a.g.** este următoarea: $U = u(Z_1, Z_2, ..., Z_n)$, unde: Z_1 = bunuri și servicii utilizate pentru consum realizate de către gospodărie (menaj) pentru consumul propriu, în condițiile utilizării unor bunuri marfare xi și a factorului timp (ti); $Z_i = z_i(X_i, t_i, E)$, unde E reprezintă un vector care descrie condițiile de mediu din producerea lui Z_i. **F. de u.a.g.** reprezintă instrumentul de bază folosit în studiul comportamentului de consum al unor entități agregate (familii, gospodării), spre deosebire de abordările clasice din teoria consumatorului, unde avem de-a face cu entități individuale. **F. de u.a.g.** a fost introdusă de G.S. Becker. [A.D.]

FUNDAMENTALISMUL PIEȚEI, manifestare la extrem a liberalismului, când economia de piață este dublată de o societate de piață. **F.p.** ordonează nu doar sectoarele economiei după regula profitului, ci și sectoarele eminamente sociale, de tipul învățământului, sănătății, culturii etc., adică piața este atotcuprinzătoare. [M.D.]

Fuziune (v. CONCENTRARE)

G

GAJ, orice bun mobil, depus de către debitor la dispoziția creditorului, prin care se garantează plata la scadență a împrumutului primit, a unei obligații asumate. Aceasta este situația de **g. cu deposedare**. Poate fi practicat și **g. fără deposedare,** situație în care bunurile gajate rămân în posesia debitorului. În general, orice obligație poate fi garantată prin constituirea unui **g.** Debitorul, cu acordul creditorului, are posibilitatea să înlocuiască bunurile fungibile date în **g.** cu altele de aceeași cantitate, calitate și valoare. Creditorul gajist reține bunul (în cazul **g.** cu deposedare) până la achitarea integrală a datoriei; plata parțială a datoriei nu atrage și stingerea parțială, în mod corespunzător, a **g.**, acesta fiind indivizibil. Creditorul nu are dreptul să se folosească de bunul primit în **g.** și are obligația de a-l conserva, răspunzând de deteriorarea sau pierderea acestuia. **G.** asupra **cambiei** și a **titlurilor de ordin** se face cu clauza "valoare în garanție" sau altă clauză din care să rezulte că transmiterea s-a făcut cu titlu de **g.** Când bunul constituit drept **g.** este constituit din **acțiuni** și **obligațiuni** nominative ale societăților comerciale, aceasta se va face printr-un transfer înscris în registrele societății respective, cu mențiunea "pentru cauză în garanție". Dacă titlurile sunt la purtător, gajarea se face prin remiterea acestor titluri către creditor (în general și pentru această situație se întocmește un înscris). [N.D.]

Gaj cu deposedare (v. GAJ)

Gaj fără deposedare (v. GAJ)

GALBRAITH, JOHN KENNETH (n. 1908, în Canada), economist și analist social american, profesor universitar. Este licențiat în agricultură la Toronto, doctor al Universității California, iar din 1949 este profesor la Universitatea Harvard. În perioada 1961-1963 este ambasador al S.U.A. în India. Desfășoară o bogată activitate de cercetare în instituții guvernamentale și academice din S.U.A. și din alte țări. Tema majoră a cercetărilor sale a fost deosebirea dintre funcționarea societăților industriale moderne (și în particular societatea industrială americană) și modelul teoriei neoclasice. În "Capitalismul american", J.K. Galbraith introduce conceptul de "putere compensatoare" și înlocuiește ideea smithiană a competiției de pe piață între vânzători cu ideea concurenței dintre cumpărători și vânzătorii de bunuri, inclusiv vânzătorii de forță de muncă. Dezvoltarea companiilor ce produc pe scară largă și a sindicatelor a determinat ca salariile să nu mai fie în funcție de concurența de pe piața muncii, ci în funcție de puterea relativă a cumpărătorilor și vânzătorilor de muncă. Această putere variază în funcție de nivelul activității economice. În "Societatea belșugului", J.K. Galbraith declină societatea capitalistă modernă, arătând că aceasta subevaluează nevoile sociale, respectiv, producția de bunuri economice publice. "Noul stat industrial" rezumă gândirea lui J.K. Galbraith în legătură cu firmele-gigant. Această predominanță a marii întreprinderi este rezultatul naturii complicate a tehnologiei moderne. Lipsa implicării acționarilor în conducerea acestor firme a determinat luarea deciziilor de o birocrație de experți numită "tehnostructură". Țelurile acestei structuri nu mai constau în maximizarea profitului, ci mai degrabă în supraviețuirea firmei, securitatea și eliminarea riscului. Aceste scopuri presupun folosirea autofinanțării, maximizarea creșterii cu ajutorul publicității și obținerea sprijinului forței de muncă, al guvernului și al populației în general. Luând în discuție cealaltă "jumătate" a economiei – sistemul pieței – în lucrarea sa "Știința economică și interesul public", el susține dezvoltarea acestui sector, controlul guvernamental, emanciparea femeii din rolul ei de "criptoservitoare" în economie, respectiv, emanciparea statului din relația sa simbiotică cu tehnostructura. **Op.**: "American Capitalism" (Capitalismul american, 1952); "A Theory of Price Controls" (Teoria controlului prețurilor, 1952); "The Affluent Society" (Societatea belșugului, 1958); "The New Industrial State" (Noul stat industrial, 1967); "Economics and the Public Purpose" (Știința economică și interesul public, 1973); "The good society" (Societatea perfectă, 1996). Ultimele două lucrări au fost traduse în limba română. [R.A.]

GARANT, persoană fizică sau juridică care garantează personal (cu prestigiul său sau cu bunurile sale) obligațiile asumate de un debitor față de creditor. **G.** este un intermediar între un creditor și un debitor, când acesta din urmă nu prezintă suficientă credibilitate. [N.D.]

GARANȚIE, ansamblu de mijloace juridice de garantare a obligațiilor prin afectarea unui bun al debitorului sau chiar al altei persoane, în scopul asigurării executării obligației asumate. **G.** dă dreptul creditorului ca în caz de neexecutare a obligației de către debitor să ceară scoaterea la licitație a bunurilor sau hârtiilor de valoare, astfel încât din sumele încasate să se achite obligația față de creditor. [N.D.]

G.A.T.T. (v. ORGANIZAȚIA MONDIALĂ A COMERȚULUI).

GEORGESCU-ROEGEN, NICOLAE (1906-1994), savant american de origine română, membru de onoare al Academiei Române. Personalitate științifică multilaterală, în a cărui operă de factură enciclopedică se îmbină armonios și original teoria economică, filozofia, matematica, gnoseologia, statistica, teoria informației, economia, mediul ambiant, teoria generală a sistemelor și alte științe moderne. Este omul de știință cel mai citat în literatura internațională de specialitate. Născut la Constanța, el a urmat renumitul liceu militar "Mănăstirea Dealu" de lângă Târgoviște, apoi și-a luat licența în matematici la Universitatea din București (1926); a obținut doctoratul în statistică matematică la Sorbona (1930); a făcut studii postdoctorale de doi ani la Școala engleză de statistică la Londra. În 1934-1936, N. Georgescu-Roegen a lucrat la Universitatea Harvard, în SUA, cu profesorul E.B. Wilson, cu marele Schumpeter, cu alți economiști celebri care îl apreciau. A făcut parte din Comitetul de Redacție al Enciclopediei României, apărută în 1939. După ce, în 1948, a fost determinat să emigreze, N. Georgescu-Roegen a devenit profesor emerit la Universitatea Vanderbilt din SUA, unde s-a stabilit definitiv pentru tot restul vieții. În cele peste 225 de articole, studii și cărți publicate în decurs de mai bine de 60 de ani, au fost puse în discuție problemele fundamentale ce s-au ridicat în fața societății omenești și cărora știința economică s-a străduit să le dea răspunsuri. Analiștii consideră că tot ce a creat și publicat acest mare economist, maestru și înțelept cum îl numea P. Samuelson, a contribuit la lărgirea orizontului cunoașterii. Lucrarea fundamentală a lui N. Georgescu-Roegen, "Legea entropiei și procesul economic", apărută în 1971, la Editura Harvard University Press, a fost elogios primită în toată lumea. La numai un deceniu și ceva de la apariție, prestigioasa "Encyclopedia of Economics", tipărită în 1982 de renumita editură McGraw-Hill, includea lucrarea lui N. Georgescu-Roegen în rândul celor aproximativ 500 de lucrări celebre apărute în lume, care au marcat un progres în evoluția gândirii umane. Cartea a fost editată și în limba maternă a autorului, în 1979. Așezarea entropiei la temelia explicării economiei a făcut necesară regândirea științei economice prin prisma factorului natural. Prin această abordare s-a deschis o nouă viziune asupra științei economice contemporane sub toate aspectele sale. Legea entropiei fiind relevantă pentru înțelegerea deteriorării mediului natural și a raritățiii resurselor naturale, ea nu este totuși singura lege a naturii ce trebuie avută în vedere. Economia – spun unii critici ai lui N. Georgescu-Roegen – e supusă atât celei de-a doua legi a termodinamicii – legea entropiei – cât și primei legi a termodinamicii – legea conservării materiei. Meritul deosebit al cărții lui N. Georgescu-Roegen și al întregii sale opere este acela că stimulează gândirea științifică prin noutatea ideilor emise și prin dialogul permanent ce-l întreține cu oamenii de știință din cele mai diverse domenii ale cunoașterii. Temeinicia și cutezanța abordărilor științifice ale lui N. Georgescu-Roegen au fost remarcate și apreciate elogios de cei mai cunoscuți și autorizați economiști ai epocii. P.A. Samuelson aprecia că "avem în Georgescu-Roegen un savant printre savanți, un economist printre economiști". Vestitul K. Boulding, calificându-l pe N. Georgescu-Roegen "un om extraordinar", a adăugat: "Nu cunosc pe nimeni din comunitatea intelectualilor care să se fi ridicat la nivelul său de competență". Profesorii I.C. Drăgan și M.C. Demetrescu l-au omagiat pe N. Georgescu-Roegen printr-o lucrare apărută în limbile engleză, română și italiană, denumindu-l "economistul mileniului III,... profetul-arhitect al noii gândiri". Pentru fecunditatea și originalitatea sa științifică, N. Georgescu-Roegen a primit titlul de Doctor Honoris Causa al Universității din Strasbourg, de membru al mai multor academii, societăți și asociații științifice din S.U.A. și alte țări. În anul 1990, a fost ales membru de onoare al Academiei Române. Opera economică monumentală a lui N. Georgescu-Roegen se află în curs de tipărire. Deși a strălucit pe numeroase meridiane ale globului și a lucrat multă vreme în țara sa de adopțiune, S.U.A., el nu a uitat niciodată că este român și că spiritul său face parte din spiritualitatea poporului nostru. [A.I.]

GESTIUNE A STOCURILOR, tip de gestiune prin care se urmărește fundamentarea deciziilor privind conducerea procesului de aprovizionare. În cadrul **g.s.**, un rol important îl are stabilirea pe baza unor modele economico-matematice a nivelului stocurilor din diferite resurse și a momentelor la care se face reaprovizionarea în condițiile unui cost minim. **G.s.** permite regularizarea simultană a producției, vânzărilor și aprovizionării (v. Gestiune economică). [H.C.]

GESTIUNE BUGETARĂ, procedeu de gestiune administrativă care, pentru fiecare dintre activităţile unei întreprinderi sau subdiviziuni ale acesteia, face obiectul unei programări distincte, analizează şi interpretează raportul dintre ţintele vizate şi rezultatele obţinute în vederea definirii şi angajării responsabilităţii, recurgerii la acţiuni corective şi eventual adoptării de sancţiuni. **G.b.** urmăreşte crearea unui climat de cooperare pentru ansamblul personalului întreprinderii printr-o descentralizare a atribuţiilor, responsabilităţilor şi competenţelor personalului. Astfel, se partajează preocuparea pentru **gestiunea economică** şi se asigură reducerea sistematică a costurilor. [H.C.]

GESTIUNE ECONOMICĂ, intervenţie exercitată de un subiect individual sau colectiv asupra unui sistem, sau proces economic, în scopul de a-i imprima şi menţine o anumită evoluţie decurgând dintr-un proiect asumat de subiectul respectiv. **G.e.** presupune exercitarea de către subiect, potrivit unor criterii specifice de **raţionalitate economică,** a atributelor de proiectare, pilotare, control şi reglare asupra obiectivelor, structurii, funcţionării şi performanţelor procesului sau sistemului economic gestionat. În accepţiunea sa originară, **g.e.** era considerată ca fiind de natura administrării unei entităţi economice autonome şi active, în principal prin sesizarea şi corectarea abaterilor constatate faţă de o serie de condiţii sau parametri de referinţă, sub controlul unui factor de autoritate şi cu respectarea unor reguli juridice, metodologice şi procedurale; un asemenea demers viza respectarea unor corelaţii necesare între eforturi şi rezultate, între venituri şi cheltuieli, integritatea patrimoniului entităţii gestionate şi utilizarea în propriul interes a resurselor sale. Conceptul şi practica actuale ale **g.e.** înregistrează, sub impactul noilor abordări de factură sistemică, evoluţii marcate în raport cu cea tradiţională; acestea constau, în principal, în accentuarea orientării prospective faţă de cea retrospectivă, diminuarea elementelor de control formal în favoarea celor de concepţie, trecerea de la perspectiva analitică la cea interactivă şi integratoare, de la promovarea continuităţii la gestionarea inteligentă a schimbărilor. Asemenea evoluţii sunt alimentate de extinderea sferei **g.e.** şi asupra activelor intangibile, precum şi a unor asemenea ipostaze şi coordonate ale realităţii economice, cum sunt: timpul, informaţia, competenţele firmei, învăţarea şi cunoaşterea organizaţională, succesul şi performanţele, precum şi situaţiile de criză (v. Management). [D.H.]

Gestiune financiară (v. MANAGEMENT FINANCIAR)

GESTIUNEA CRIZEI, formulă generică prin care se desemnează ansamblul coerent de metode, tehnici şi instrumente ce se folosesc pentru a se stăpâni criza, adică pentru a se asigura acesteia un culoar previzibil de evoluţie, în limitele căruia să fie posibile prevenirea şi atenuarea persistenţei dezechilibrelor cronice. **G.c.** este dependentă de capacitatea de guvernanţă, aceasta având rezultate pozitive sau negative în funcţie atât de performanţele decizionale, cât şi de arta de a înţelege şi rezolva problemele sociale şi economice specifice unei societăţi la un moment dat. În situaţia ţărilor aflate în tranziţia postcomunistă, **g.c.** este capitolul cel mai complicat al guvernării, trebuind să instituie modalităţi de detensionare a raporturilor dintre economic şi social, dintre acestea şi politic, să armonizeze intruziile reciproce şi să păstreze dimensiunea raţională a proceselor transformaţionale, cu deosebire a celor care vizează reforma proprietăţii. **G.c.** este cea care trebuie să rezolve cele mai multe probleme de credibilitate socială a tranziţiei, inclusiv pe aceea ca tranziţia ca atare să nu permanentizeze criza (v. Managementul crizei). [M.D.]

GHICA, ION (1816-1897), primul profesor de economie politică din ţara noastră; ministru şi prim-ministru în câteva rânduri după 1857; membru şi preşedinte al Academiei Române. A participat, alături de Nicolae Bălcescu, la Revoluţia din 1848. Urmează Şcoala de Mine, obţinând diploma de inginer în 1841. La Paris, audiază şi cursurile de economie politică ţinute la Sorbona de J.B. Say. Profesor la Academia Mihăileană din Iaşi, unde, pe lângă cursurile de geologie şi mineralogie, inaugurează şi cursul de economie politică. Au rămas consemnate lecţia de deschidere (23 noiembrie 1843) "Despre importanţa economiei politice", ca şi următoarele două: "Trebuinţele omului în societate; averile lui; valoarea ce au lucrurile" şi "Ce trebuie să înţelegem prin producţia bogăţiilor". Înalta sa erudiţie, ca şi multiplele sale calităţi intelectuale au fost surprinse şi consemnate în cel mai fericit mod de către B.P. Haşdeu, iar C.I. Istrate va arăta, în discursul său de recepţie la Academie, că I. Ghica "pe lângă Gh. Asachi, este al doilea enciclopedist al neamului nostru". Concepţia sa economică şi social-politică este de orientare liberală înaintată, promovând idei favorabile progresului economic al ţării. S-a pronunţat şi a acţionat pentru modernizarea agriculturii din România. În ceea ce priveşte edificarea industriei propriu-zise, I. Ghica susţinea că aceasta s-ar putea realiza numai pe baza liberului schimb. A militat pentru dezvoltarea învăţământului economic în ţara noastră. **Op.:** "Convorbiri economice" (1865-1875); "Amintiri din pribegia după 1848" (1889). [D.N.]

GIR, operațiune de transmitere a efectelor de comerț (bilete la ordin, cec, trată etc.) care constă în menționarea în scris a unei anumite formule (de regulă, pe versoul titlului de ordin) prin care se exprimă voința posesorului actual de a se efectua transmiterea, precum și remiterea titlului cu formula respectivă unui nou posesor. Efectul **g.** este transmiterea titlului de credit cu toate drepturile cuvenite. Dobânditorul devine proprietarul titlului și, în acest fel, dobândește și garanțiile reale (gaj, ipotecă, privilegii), care au fost constituite pentru asigurarea plății titlului. **G.** este necondiționat și nu poate privi numai o parte din sumă (devine nul). **G.** numește și giratarul (persoana care intră în posesia **g.**). Într-un **g.** pot fi desemnați cumulativ sau alternativ mai mulți giratari. În prima situație, exercitarea drepturilor astfel dobândite se face de către toți aceștia de comun acord, iar în a doua situație, de către giratarul care se află în posesia titlului. **G.** reprezintă o garanție pentru acceptarea și plata **cambiei**. Girantul (persoana care deține titlul de credit și îl transmite) se poate elibera de obligația de garanție prin menționarea formulei "fără garanție" în textul **g.** Pe baza **g.** giratarul își atestă posesia titlului. În afara **g.** obișnuit există și alte **g.** speciale precum: girul pentru încasare sau pentru procură, fără garanție, de întoarcere, după protest, fiduciar, în alb, în garanție, la purtător, simulat. [N.D.]

Girant (v. GIR)

Giratar (v. GIR)

GLOBALISM ȘI REGIONALISM, procese interdependente, care se susțin reciproc, contribuind la liberalizarea relațiilor economice internaționale. Globalismul înseamnă viziunea unei lumi fără granițe, implicând ideea unei piețe mondiale. [I.D.]

GLOBALIZARE, modalitate sau sistem de receptare și abordare pe termen lung a marilor probleme contemporane, determinate de interacțiunea multiplelor procese și fenomene economice, tehnice, politice, sociale, culturale, ecologice etc. și preconizarea soluționării lor într-o largă perspectivă de către comunitatea internațională. Într-o asemenea viziune globalistă, ansamblul dobândește proprietăți sau însușiri pe care componentele nu le posedă. Abordarea globalistă în domeniul economico-social a fost inițiată de Clubul de la Roma, organism apolitic, fondat în anul 1968, pentru care problematica mondială a devenit o preocupare emblematică. Șirul numeroaselor lucrări elaborate într-o asemenea viziune sub forma rapoartelor către Clubul de la Roma a fost deschis de cartea "Limitele creșterii", apărută în 1972. În același spirit au apărut: "Omenirea la răspântie" (1974); "Restructurarea ordinii internaționale" (1976); "Hrană pentru 6 miliarde", (1983); "Revoluția desculților" (1985). În 1992, a fost publicată lucrarea "Prima revoluție globală" elaborată de doi proeminenți membri ai Clubului de la Roma (Alexander King și Bertrand Schneider), care contribuie substanțial la înțelegerea procesului dezvoltării globale și la adoptarea măsurilor de politică economico-socială ce se impun pentru asigurarea perspectivei globale a lumii. Pe un plan mai larg, era firesc ca, în condițiile în care comunicațiile au devenit universale, informațiile instantanee, transporturile supersonice și armele racheto-nucleare planetare, lumea să se transforme treptat într-o entitate cu trăsături globale, tinzând spre o piață globală și un sistem social global. Probleme, cum sunt: creșterea economică, explozia demografică în țările slab dezvoltate, alimentația, subdezvoltarea, poluarea, echilibrul ecologic, exploatarea oceanelor, proliferarea armelor de distrugere în masă etc. nu mai pot fi rezolvate decât la scară globală. Aceasta nu înseamnă însă că organismele statale naționale încetează să-și mai joace rolul lor activ pe scena internațională. Statul național rămâne, încă multă vreme, unitatea politică structurală a sistemului internațional, chiar și acolo unde au apărut și se dezvoltă forme de integrare economică supranațională. Aceasta înseamnă că în analiza problematicii internaționale trebuie să se opereze la două niveluri diferite, **mondial** și **național.** În 1996, Forumul economic mondial de la Davos marca globalizarea business-ului și a comerțului. Un an mai târziu, președintele și fondatorul Forumului atrăgea atenția asupra unei alte capcane a globalizării. El arăta că societatea prinsă în vârtejul globalismului, pe care o numește network society, ceea ce în românește înseamnă **societate-rețea**, nu este doar jubileu și miracol. Ea aduce reajustări dureroase pentru categorii întregi de oameni. "Guvernele sunt dezorientate când sunt confruntate cu schimbări economice dramatice și cu implicațiile lor sociale". Dacă nu suntem foarte chibzuiți, continua președintele Schwab, ne paște pericolul real ca **societatea-rețea** să fie mult mai puțin echitabilă, coerentă, decât cea care a existat în țările industriale în ultima parte a acestui secol. În ultimul timp este frecvent discutat și efectul globalismului asupra relațiilor internaționale. Se relevă, în context, că extinderea curentului liberal, preconizat de globaliști, duce la agravarea decalajului dintre țările bogate și cele sărace (v. Economie mondială, Economie națională). [A.I.]

GOLD POINTS, termen bancar care arată limitele superioare și inferioare între care se abate cursul de schimb valutar de la paritatea oficială. **G.P.** (punctul-

aur) superior şi **g.p.** (punctul-aur) inferior erau – în condiţiile etalonului aur şi ale liberei convertibilităţi a biletelor de bancă în aur – şi punctele de ieşire şi de intrare ale aurului dintr-o, respectiv, într-o ţară (v. Etalon aur). [D.N.]

GOODWILL, termen consacrat pentru a desemna excedentul valorii globale a unei întreprinderi în raport cu valoarea (justă) a elementelor identificabile de activ, stabilit la un moment dat. **G.** măsoară, de fapt, avantajele încorporate într-o unitate ca urmare a ridicării calificării personalului, a managementului resurselor umane, a unei mai bune adaptări a unităţii la cerinţele pieţei. **G.** semnifică şi beneficiul obţinut de pe urma reputaţiei firmei. [D.N.]

Gospodării (v. MENAJE)

GRATUITĂŢI, bunuri materiale şi/sau servicii al căror preţ direct de cumpărare este zero. Situaţiile care conduc la apariţia gratuităţilor sunt: acţiunile promoţionale, imposibilitatea preţului, abundenţa, subvenţiile etc. Gratuităţile pot fi **totale** şi **parţiale.** [R.A.]

GREVĂ, acţiune de încetare colectivă şi voluntară a lucrului, formă de luptă revendicativă a salariaţilor. Istoria economică evidenţiază următoarele obiective majore ale **g.**: reducerea duratei muncii, creşterea salariilor, asigurarea unor condiţii minime pentru protecţia muncii, îmbunătăţirea sistemului de asistenţă socială etc. **G.** poate fi de avertisment şi **g.** propriu-zisă, generală. Conform legislaţiei actuale, **g.** de **avertisment** nu poate dura mai mult de două ore, dacă se face cu încetarea lucrului, şi trebuie să preceadă cu cel puţin 48 de ore greva propriu-zisă. **G. generală** se extinde fie la toate unităţile dintr-un domeniu, fie la nivelul unei ţări, caz în care aceasta are un pronunţat caracter politic. [D.N.]

Grevă generală (v. GREVĂ)

GRUPUL CELOR OPT (sau Grupul celor 7 plus 1), formă instituţionalizată, reuniune anuală la nivel înalt la care participă SUA, Marea Britanie, Germania, Japonia, Franţa, Italia, Canada şi Rusia (cu statut de invitat permanent). Ele dezbat cele mai importante probleme social-economice mondiale, cu scopul de a-şi concerta politicile şi strategiile de dezvoltare. Convocată la iniţiativa Franţei, în noiembrie 1975, prima reuniune s-a desfăşurat în cadrul grupului celor cinci ţări membre permanente ale Consiliului de Administraţie al F.M.I. (S.U.A., Marea Britanie, R.F.G., Japonia, Franţa). Chiar la prima întâlnire a fost invitată şi Italia, la a doua – Canada, iar de la a treia a început să ia parte, la asemenea reuniuni, reprezentantul Uniunii Europene (fost CEE), respectiv, preşedintele în exerciţiu al acesteia. De aceea, aproape 20 de ani reuniunea s-a numit Grupul celor şapte. Începând din anul 1995, la reuniunile anuale ale grupului participă şi Federaţia Rusă, devenind **G.C.O.** Agenda de lucru a reuniunilor evidenţiază încercarea "partenerilor" de a se raporta la problemele economice reale şi monetare cele mai stringente ale etapei, de a reflecta tendinţa puternică a penetrării politicului în economie, a interferării problemelor interne ale fiecărei ţări cu cele zonale şi mondiale. Rând pe rând, în centrul dezbaterilor şefilor de state şi de guverne din cele şapte, respectiv, opt ţări s-au aflat probleme, ca: dezechilibrele monetar-valutare; şomajul, îndeosebi cel juvenil, aşa-numitul "cancer multiform" al economiilor de piaţă contemporane – şomajul, recesiunea şi inflaţia; criza energetică, respectiv, criza petrolului; ratele înalte ale dobânzilor practicate în SUA; relaţia multiplă dintre dezvoltarea tehnologică – crearea de noi locuri de muncă –, creşterea economică; protecţionismul ţărilor dezvoltate – datoriile ţărilor în curs de dezvoltare. Întâlnirile la nivel înalt ale **G.C.O.** încearcă să stabilească măsuri concertate de prevenire sau de atenuare ale stărilor economice şi social-politice "explozive". Dar caracterul general şi universal al problemelor dezbătute la reuniunile **G.C.O.** se află în contradicţie cu cadrul limitat şi închis al formulei instituţionale numită "club al bogaţilor". În declaraţiile comune adoptate şi-au găsit locul asemenea idei şi formulări: "privim favorabil deschiderea spre dialog manifestată de ţările în curs de dezvoltare"; "este necesar fluxul de resurse financiare către ţările în curs de dezvoltare"; "vor continua negocierile privind crearea unui fond comun de materii prime şi eforturile pentru încheierea de acorduri pe produse". Dar formulările liniştitoare cuprinse în declaraţiile comune ale **G.C.O.** nu au schimbat conţinutul şi sensurile relaţiilor dintre ţările avansate economic şi cele rămase în urmă din acest punct de vedere. [D.N.]

Grupul celor şapte (v. GRUPUL CELOR OPT)

GRUPUL CELOR 77, for al ţărilor în curs de dezvoltare şi slab dezvoltate, constituit în timpul primei Conferinţe Generale a U.N.C.T.A.D. (Geneva, 1964), la care participă în prezent peste 130 de ţări cu venit naţional pe locuitor mic şi mediu. România a devenit ţară membră a Grupului în 1976. Activitatea **G.c.77** se desfăşoară în cadrul reuniunilor la nivel ministerial sau la nivelul reprezentanţilor ţărilor respective la

reuniuni economice internaţionale. În cei peste 30 de ani de existenţă, **G.c.77** a avut contribuţii importante la dezbaterea unor probleme economice şi tehnico-ştiinţifice internaţionale, cu deschidere mondială. Ţările membre au convenit asupra a numeroase aspecte de interes comun, cum sunt: crearea unui sistem global de preferinţe comerciale, crearea de întreprinderi multinaţionale de producţie şi de comercializare, întărirea cooperării subregionale, regionale şi interregionale, extinderea cooperării monetare şi financiare prin încheierea de acorduri multilaterale de plăţi şi credite, întărirea capacităţii ştiinţifice şi tehnologice proprii a ţărilor membre; stimularea investiţiilor ţărilor exportatoare de petrol în ţările în curs de dezvoltare; cooperarea ţărilor membre pentru dezvoltarea agriculturii pe baze industriale; schimbul de informaţii în domeniul construcţiilor industriale. Evident, toate programele adoptate, ca şi acţiunile întreprinse pe baza lor nu au dus la schimbarea situaţiei social-economice a ţărilor membre. [D.N.]

Grupul celor zece (v. FONDUL MONETAR INTERNAŢIONAL)

GRUPURI DE PRESIUNE (LOBBY), grupuri de persoane care conduc o campanie pentru a influenţa membrii unei legislaturi astfel încât aceştia să voteze în concordanţă cu interesele speciale ale grupului. De cele mai multe ori **g.p.** urmăreşte avantaje economice directe. Termenul de lobby desemnează şi acţiunea de exercitare a influenţei asupra legislativului, ca şi administraţiei publice în general. Se foloseşte uneori prin extensie pentru orice fel de acţiuni menite să influenţeze deciziile unor indivizi care conduc organizaţii, organisme sau chiar firme, astfel încât să fie obţinute avantaje pentru alte structuri organizaţionale. [A.D.]

GUVERN, organ de stat care exercită puterea executivă, constituit de puterea supremă în stat. **G.** este organul administraţiei centrale de stat şi se mai numeşte Cabinet, Consiliu de Miniştri. [D.N.]

GUVERNANŢĂ CORPORATISTĂ, termen ce semnifică o formă modernă de conducere a marilor firme, denumite generic corporaţii. În legislaţia noastră, acestea sunt numite societăţi comerciale de capitaluri, respectiv, societăţi pe acţiuni, indiferent pe ce cale s-au format şi indiferent cine sunt acţionarii, coproprietarii acesteia. Există şi opinia, conform căreia o asemenea formă de conducere se poate aplica şi regiilor autonome, întreprinderilor publice. Structura **g.c.** a fost dedusă din cea a guvernării politice din ţările cu economie de piaţă consolidată şi cu stat de drept funcţional. Guvernarea politică se sprijină şi se structurează pe trei forţe ale democraţiei autentice. Analogia **g.c.** cu guvernarea politică nu trebuie absolutizată. Autorii care au fundamentat această formă de conducere microeconomică pornesc de la specializarea diferitelor structuri în ceea ce priveşte conducerea unei corporaţii. Acţionarii, proprietarii corporaţiei decid asupra scopului activităţii unităţii. Consiliul Directorilor (întreprinzătorul colectiv, structurat el însuşi foarte eterogen) are obligaţia de a formula în termeni profesional-strategici scopul activităţilor şi modul de realizare a lui. Managementul are sarcina concretă de a realiza cu eficienţă strategia adoptată. Conţinutul acestei metode decurge din revoluţia managerială, prin care se delimitează deosebirea fundamentală dintre funcţia strategică a Consiliului Directorilor şi cea de execuţie responsabilă din partea managementului pentru performanţele şi rezultatele companiei (corporaţiei mari). În unele ţări, cum este Japonia, la acest triptic al **g.c.** se mai adaugă implicarea sistemului bancar. Formula respectivă de conducere este recomandată şi pentru ţările aflate în procesul de tranziţie la economia de piaţă concurenţială. Mai mult, se susţine că în aceste ţări o asemenea formulă de conducere ar putea suplini: decapitalizarea firmelor în trecerea de la întreprinderi de stat la societăţile comerciale cu unic acţionar statul, apoi la societăţi comerciale pe acţiuni; insuficienţele profesionale ale managementului; limitele în calea accesului la credite; mediul concurenţial confuz etc. Ţinând seama de tendinţele arătate în planul mondial al conducerii marilor societăţi comerciale, de procesul restructurării firmelor din ţările în tranziţie, se recomandă o modificare în planul conducerii, inclusiv adoptarea formulei de **g.c.** [D.N.]

GUVERNARE, conducere politică a societăţii, a statului, de către factorii abilitaţi în acest sens. **G. constituţională** (specifică monarhiei constituţionale), formă de conducere în cadrul căreia prerogativele guvernării sunt precizate în Constituţie. **G. parlamentară**, formă de guvernare, potrivit căreia guvernul este răspunzător faţă de Parlament; votul de neîncredere dat de Parlament duce la dizolvarea guvernului; **g. prezidenţială**, în care se prevede că guvernul este subordonat exclusiv şefului statului; **g. autocratică**, formă de guvernare dictatorială. [D.N.]

H

HAAVELMO, TRYGVE (n. 1911), economist norvegian, profesor universitar. A studiat la Universitatea din Oslo, fiind licențiat în 1933. A lucrat, mai întâi, la Institutul de Economie din Norvegia. În perioada 1940-1945 a fost reprezentant al Guvernului norvegian în America. În 1941, a susținut teza de doctorat în economie la Universitatea Harvard. Între anii 1940-1950, el a fost profesor invitat la Universitatea din Chicago. În perioada 1947-1979, T. Haavelmo a funcționat ca profesor la Universitatea din Oslo. Economistul norvegian a primit Premiul Nobel pentru Economie pe anul 1989, specialiștii apreciind că acesta i-a fost atribuit pentru "lucrările sale de pionierat cu privire la metodele pentru testarea teoriilor economice care au pus bazele previziunii moderne în economie", ca și pentru "contribuția sa timpurie la fundamentarea econometriei, având ca punct de plecare teoria probabilităților". Cele mai semnificative contribuții ale sale la dezvoltarea științei economice își au începuturile în teza de doctorat, intitulată sugestiv "Abordarea probabilistică în econometrie". El a demonstrat că formularea teoriilor economice în termeni probabilistici a făcut posibilă folosirea metodelor inferenței statistice pentru a se trage concluzii riguroase despre relațiile fundamentale desprinse din observațiile empirice. O astfel de abordare a permis obținerea modelelor econometrice, testarea acestora și apoi folosirea lor în previziune. Contribuția respectivă a făcut posibilă previziunea asupra evoluției economiilor naționale și, de asemenea, o mai riguroasă fundamentare a politicilor economice adoptate și promovate de guverne. Lui T. Haavelmo i se datorează o teoremă a bugetului echilibrat, prin care sunt evidențiate efectele mărimii și dinamicii cheltuielilor publice asupra veniturilor bugetare. El are contribuții notabile la dezvoltarea teoriei moderne a creșterii economice, a investițiilor și a ciclurilor economice. **Op.**: "A Study in the Theory of Economic Evolution" (Studiu privind teoria evoluției economice, 1954); "A Study in the Theory of Investment" (Studiu despre teoria investiției, 1960); "The Probability Approach in Ecometrics" (Abordarea probabilistică în econometrie, 1944). [D.N.]

HABERLER, GOTTFRIED (n. 1900, în Austria), economist american de orientare psihologico-marginalistă, profesor universitar. Cunoscut mai ales pentru contribuțiile sale la dezvoltarea teoriei comerțului internațional. Fundamentarea teoriei sale începe cu analiza critică a teoriei ricardiene privind avantajul comparativ relativ. Respingând premisa (ipoteza) costurilor reale în explicarea avantajelor obținute din schimburile internaționale, G. Haberler își construiește teoria sa pe costurile de oportunitate. **Op.**: "The Theory of International Trade", (Teoria comerțului internațional, 1936); "Prosperity and Depressions" (Prosperitate și depresiuni, 1937); "International Trade and Economic Development", (Comerțul internațional și dezvoltarea economică, 1959); "Money in the International Economy" (Moneda în economia mondială, 1965). [D.N.]

HARSANYI, JOHN C. (n. 1920, la Budapesta), economist american, profesor universitar. A făcut studiile în Ungaria, de unde a emigrat, în anul 1956, în S.U.A., devenind cetățean american. Funcționează ca profesor la Universitatea Berkeley, din California. În anul 1994, J.C. Harsanyi a primit Premiul Nobel pentru Economie. Academia Regală de Științe a Suediei a apreciat că marea distincție științifică i s-a acordat pentru contribuțiile sale substanțiale la studiul fenomenelor și proceselor economice, la teoria jocurilor necooperante, care se situează la granița dintre științele biologice și științele economice. În zilele noastre, această teorie a devenit un instrument de bază pentru analiza problemelor economice. Pornind de la înțelegerea faptului că elementul principal al acestei teorii este conceptul de echilibru, J.C. Harsanyi l-a folosit pentru fundamentarea previziunilor asupra efectelor unei acțiuni strategice. Contribuția principală a lui J.C. Harsanyi constă în aceea că el a explicat desfășurarea jocurilor necooperante în condițiile în care participanții dețin informații complete, punând astfel bazele unui domeniu de

cercetare foarte activ: economia informației. În plus, el şi-a concentrat atenția asupra situațiilor de joc în care subiecții nu-şi cunosc reciproc obiectivele strategice. Această ultimă contribuție este definitorie pentru J.C. Harsanyi, economistul american Nash presupunând, dimpotrivă, că jucătorii sunt perfect informați despre intențiile celorlalți. Referindu-se la sectorul bancar, J.C. Harsanyi arăta că băncile comerciale trebuie să stabilească strategia de fixare a dobânzilor fără să cunoască cum va proceda Banca Centrală (Sistemul Federal de Rezerve) în ceea ce priveşte fixarea ratei dobânzii în condiții de inflație. Teoria jocurilor necooperante are în prezent o largă aplicare atât în economie, cât şi în biologie. **Op.**: "Rational Behaviour and Bargaining Equilibrium in Games and Social Situations" (Comportamentul rațional şi negocierea echilibrului în jocuri şi situații sociale, 1977); "Papers in game theory" (Studii despre teoria jocurilor, 1982); "A General Theory of Equilibrium Selection în Games" (O teorie generală a selecției echilibrului în jocuri, 1988). [D.N.]

HARTA CURBELOR DE INDIFERENȚĂ, grafic, sistem de coordonate, prin care este surprins ansamblul preferințelor unui consumator, corelate cu venitul său disponibil. Un asemenea grafic are sens doar pentru un individ la un moment dat. [G.A.]

HAŞDEU, BOGDAN PETRICEICU (1838-1907), academician şi profesor universitar la Bucureşti, personalitate proeminentă a culturii româneşti progresiste, de formație enciclopedică, lingvist, folclorist, scriitor, istoric. A condus numeroase reviste, printre care revistele istorice "Columna lui Traian"; "Arhiva istorică a României". Militant unionist, gândea că odată realizată unirea cea mică este de realizat în viitor şi unirea cea mare, prin reconstituirea "anticului mozaic" al Daciei. B.P. Haşdeu a avut însemnate preocupări în domeniul gândirii economice, abordată prin optica burgheziei industriale în formare în țara noastră. B.P. Haşdeu a criticat înapoierea economică a României de atunci şi teoria "România – țară eminamente agrară", pe care a considerat-o o prejudecată; a semnalat pericolele cu care era confruntată o țară exclusiv agricolă; a militat pentru dezvoltarea industriei naționale şi protejarea ei de concurența străină, combătând liberalismul economic al economiştilor din Europa Occidentală, arătând interesele ce stăteau la baza lui. **Op. economice**: "Ce este concurența?" (1866); "Agricultura şi manufactura" (1869); "Ocnele din România" (1870); "Moşiile Statului Român" (1871). [A.C.]

HAYEK, FRIEDRICH AUGUST von (1899-1992), economist englez de origine austriacă, profesor universitar. A studiat la Universitatea din Viena, unde audiază cursurile de economie politică ale lui Friedrich von Wiesey. Şi-a luat doctoratul în drept, în 1921, şi în ştiințele politice, în 1923. În 1927, împreună cu Ludwig von Mises, a fondat Institutul austriac de cercetări economice, pe care l-a condus până în 1931. A predat, între 1929-1931, la Universitatea din Viena; până în 1950 la London School of Economics. În 1947, fondează, în Elveția, Societatea de la Mont-Pélerin, care va reuni în decursul timpului peste 400 de membri şi pe care F.A. Hayek o va prezida până în 1960. Societatea, ca forum de discuții între economişti, juriști, istorici şi jurnalişti, îşi propunea să dezbată principiile ordinii liberale şi mijloacele de a o păstra. Între 1950-1961, F.A. Hayek a fost profesor de ştiințe sociale la Universitatea din Chicago. În 1962 a ocupat catedra de economie politică, la Universitatea din Freiburg, Germania, unde în 1977 a devenit profesor emerit. Între 1969 şi 1978 a predat şi la Universitatea din Salzburg, în Austria. În 1974 a primit Premiul Nobel pentru contribuțiile sale la fundamentarea liberalismului, căruia a căutat să-i dea fundamente noi, atât economice, juridice, cât şi politice şi ideologice. Teoria economică a lui F.A. Hayek continuă opera lui Wicksell şi Böhm-Bawerk. Economia – spune F.A. Hayek – trebuie să traverseze o perioadă de şomaj şi de readaptare care să stabilească echilibrele rupte de o lejeră politică monetară. Această viziune este opusă celei a lui Keynes, pentru care insuficiența investițiilor era cauza fundamentală a şomajului. La fel de diferite sunt şi politicile economice fundamentate de F.A. Hayek: austeritate şi disciplină monetară. Din anul 1935, F.A. Hayek a început seria scrierilor împotriva socialismului, a conducerii pe bază de plan şi raționalității colectiviste. Această luptă s-a concentrat pe conceptul de ordine spontană şi pe noțiunea de diviziune a cunoştințelor. Ordinea spontană este definită de principalele instituții sociale: piața, moneda, limbajul şi morala. F.A. Hayek a elaborat un proiect global de organizare a societății moderne (1960, 1973, 1976, 1979), în cadrul căruia piața avea rolul esențial de integrare juridică şi de asigurare a libertății individuale. El se

pronunță împotriva monopolului coercitiv, care, la rândul lui, trebuie încadrat și limitat prin normele de drept. **Op.**: "Prices and Production" (1931); "Monetary Nationalism and International Stability" (1937); "Economics and Knowledge" (1937); "The Pur Theory and Capital" (1941); "The Road to Freedom" (1944); "The Constitution of Liberty" (1960); "Law, Legislation and Liberty: A New Statement on the Liberal Principal of Justice and Political Economy" (1973); "Denationasation of Money: An Analysis of the Theory and Practice of Concurent Currencies" (1976); "Money, Capital and Fluctuations: Early Essays" (1984); "Economics Freedom" (1991). Au fost traduse în limba română: "Drumul către servitute" (1992); "Constituția libertății" (1997). [R.A.]

HAZARD MORAL, acțiuni ale agenților care își maximizează utilitatea proprie în detrimentul unor terți în situații de incertitudine sau de incompletitudine a contractelor. **H.m.** în situații de incertitudine este specific pieței asigurărilor în cadrul căreia clienții acționează în sensul apariției evenimentului asigurat. **H.m.**, în cazul incompletitudinii contractelor, include situațiile de acțiuni ascunse, informații ascunse, restricții în contractare. În esență, **h.m.** este o formă de externalitate (v. Acțiune ascunsă). [T.C.]

Hârtii-monedă (v. BANI DE HÂRTIE)

Hârtii de valoare (v. TITLURI DE VALOARE)

HECKMAN, JAMES, (n. 1944), economist american. J. Heckman a urmat studii în specializarea matematică (Colorado College), după care a studiat economia la Universitatea Princeton, unde a obținut și doctoratul, în anul 1971. J. Heckman a fost profesor la Universitățile Columbia și Yale. Din anul 1995 predă la Universitatea Chicago. J. Heckman a primit Premiul Nobel pentru Economie în anul 2000 (împreună cu Daniel McFadden), pentru dezvoltarea teoriei și metodelor utilizate pe scară largă în analiza statistică a comportamentului indivizilor și gospodăriilor. Domeniile de interes ale profesorului J. Heckman includ teoria microeconometriei, studiile în acest domeniu fiind îmbinate cu cercetări aplicative, cu precădere în domeniul economiei muncii. Cercetările empirice acoperă o gamă largă de zone de studiu, cum ar fi oferta de muncă, câștigurile din muncă, durata rămânerii în stare de șomaj, fertilitate și discriminare. Analiza sa cu privire la erorile de selecție în cercetările microeconometrice au modificat fundamental domeniul aplicativ atât în economie, cât și în celelalte științe sociale. În studiile macroeconometrice el arată că erorile de selecție se produc ori de câte ori eșantionul studiat nu reprezintă în mod aleator întreaga populație analizată. Acest tip de selecție poate fi generat fie de către deciziile indivizilor studiați (autoselecție), fie ca urmare a impunerii de reguli administrative, sau ca urmare a deciziilor celui care alcătuiește eșantionul statistic. Astfel, de exemplu, numărul de ore lucrate ori salariile încasate pot fi direct observabile numai în situația acelor persoane care au ales să muncească. J. Heckman a concluzionat că lipsa observațiilor se datorează deciziilor conștiente ale agenților economici. Studiile sale pe această temă au fost publicate la jumătatea anilor '70, când naștere așa-numitelor "modele de generația a doua" ale ofertei de muncă, care introduc în mod explicit (ex-ante) în rezolvarea ecuațiilor de maximizare a utilității termenii stocastici ai erorilor. În acest fel, a fost derulată o analiză unitară a factorilor care determină orele de muncă și ratele de participare a forței de muncă. Un alt domeniu de interes al lui J. Heckman este cel legat de evaluarea efectelor programelor aplicabile pe piața muncii (pregătirea șomerilor, ajutorul în găsirea unui loc de muncă). Principalele elemente în activitatea de evaluare a programelor se referă la (i) elaborarea unui model al participării în cadrul programelor și (ii) elaborarea unui model de evaluare a rezultatelor acelui program. Conform concluziilor lui J. Heckman, nu există metode infailibile pentru evaluarea programelor, el argumentând faptul că experimentele sociale sunt valide numai în anumite ipoteze statistice și comportamentale. Având ca punct de pornire domeniul medical, analizele asupra duratei s-au extins cu rapiditate și în domeniul economic, găsindu-și aplicații pe piața muncii (durata rămânerii în stare de șomaj), în demografie (căsătoria, fertilitatea, mortalitatea și migrația), în politică (dependența crizei economice de intervalul de timp scurs de la ultimele alegeri) etc. Atenția lui J. Heckman s-a îndreptat și asupra acestor probleme, fiind preocupat de efectele eterogenității neobservate (diferențe între indivizi care au la bază variabile ce nu sunt supuse observațiilor). J. Heckman concluzionează că tehnicile de selecție se bazează pe elemente care nu pot fi controlate (factori neobservați de către analiști).

Op.: "Shadow Wages, Market Wages and Labor Supply" (in Econometrica 42, 1974); "Sample Selection Bias as a Specification Error" (Econometrica 47, 1979); "Varieties of Selection Bias" (in American Economic Review 80, 1990). [G.T.]

HEDGING, termen prin care se desemnează acțiunea adoptată de un cumpărător (consumator) sau de un vânzător (producător), cu scopul de a-şi proteja venitul împotriva unor creşteri de preţuri în viitor. De pildă, dacă există o incertitudine cu privire la preţul viitor al unor materii prime şi/sau resurse de energie, atunci cumpărătorul poate încheia un contract preliminar de aprovizionare cu materiile prime respective. În situația în care se aşteaptă creşterea preţului, cumpărătorul oferă, prin contract, preţuri mai mari decât cele curente de piață, dar mai mici decât cele sporite din perioadele următoare. Profitul suplimentar al cumpărătorului respectiv va rezulta din diferența dintre preţurile viitoare ridicate şi cele din contract. Dacă preţurile unui bun au tendință de scădere, în contract se prevăd preţuri şi mai mici față de cele aşteptate. La rândul lui, vânzătorul este preocupat de a se proteja de riscul fluctuațiilor preţurilor, prin acțiuni şi măsuri inverse decât cele ale cumpărătorului. **H.** este folosit, de asemenea, pentru ca partenerii la tranzacții să se protejeze împotriva inflației. Cumpărătorul foloseşte contractul de **h.** pentru a negocia preţuri viitoare mai mici decât cele ce rezultă din procesele inflaționiste. Vânzătorul, dimpotrivă, negociază şi contractează tranzacții viitoare la preţuri mai mari decât cele nominale de piață. **H.** este folosit pe larg în tranzacțiile economice externe, pentru ca participanții să se protejeze (fiecare prin metode specifice) împotriva riscului ce poate surveni din fluctuațiile dezordonate atât ale preţurilor, cât şi ale cursurilor valutare. **H. valutar** constă în acțiunea specifică urmărind compensarea eventualelor câştiguri sau pierderi provenite din nerealizarea anticipațiilor speculative privind cursul de schimb, prin efectuarea concomitentă a unei vânzări şi cumpărări de valută la termen. În acest fel, se speră ca, în cea mai nefavorabilă situație, pierderea să fie cât mai mică. [D.N.]

Hedging valutar (v. HEDGING)

HEDONISM, (1) termen preluat din filosofia greacă, cc desemnează o doctrină care pune pe primul plan plăcerea sau fericirea ca pe o valoare supremă. (2) Devotarea plăcerii ca mod de viață, sintetizată prin formula minimum de efort, maximum de efect. **H.** a influențat şi gândirea economică prin statuarea hedonismului ca bază a comportamentului uman. A se vedea ecuația hedonistă a lui N. Georgescu-Roegen. [A.D.]

HICKS, SIR JOHN RICHARD (1904-1989), economist englez, profesor universitar. Studii la Colegiul Clifton (1917-1922), la Balid şi Oxford (1922-1926), axate în special pe matematici, istorie şi literatură. Inițial, a avut preocupări pentru economie ca lector la Şcoala Londoneză de Economie. Începând cu 1930, a predat, alături de marii economişti englezi ai vremii, la London School of Economics şi la universitățile din Cambridge, Manchester, Oxford şi la colegiile Nutfield şi All Souls. A fost preşedinte al Royal Economic Society (1960-1962), Cavaler al Coroanei Britanice, membru al unor Academii de Ştiințe precum Suedish Academy, Academia dei Lincei, American Academy. I s-a acordat titlul de Doctor Honoris Cauza de către mai multe universități (Glasgow, Lencester, East Angles, Warwick, Lisabona etc.). A primit Premiul Nobel pentru Economie în 1972, pentru contribuția la teoria echilibrului general şi la teoria transferurilor sociale, ca parte distinctă a ştiinței bunăstării. Domenii principale de cercetare: teoria salariilor, teoria echilibrului economic, teoria ciclurilor economice, teoria monetară şi economia bunăstării. I s-a recunoscut contribuția în domeniul echilibrului general şi în problema stabilității unui sistem confruntat cu şocurile externe, economiei bunăstării, problemei indicilor sau reinterpretării lor, conceptului de surplus al consumatorilor. În lucrarea "Teoria salariilor", el descrie o clasică determinare a salariului pe baza conceptului de productivitate marginală. În articolul său "Mr. Keynes and the Classics", el a îndepărtat nedeterminarea din concepția keynesiană şi teoriile dobânzii, bazate pe resursele de creditare, prin introducerea curbelor IS-LM, care au devenit mijloace importante în analiza keynesiană. În 1950, J.R. Hikes a sintetizat ideile lui Keynes (multiplicatorul), ale cercetătorilor în domeniul econometriei şi ale lui Harrod (creştere şi un sistem instabil) într-un model formal al ciclului economic real. A scris, de asemenea, despre teoria cererii, despre teoria creşterii, despre starea actuală a ştiinței economice keynesiene. **Op.**: "Value and Capital" (Valoare şi capital, 1939), "Social Framework" (Cadrul social, 1942), "A Contribution to the Theory

of the Trade Cycle" (Contribuție la teoria ciclului de afaceri, 1950), "Social Choice and Individual Values" (Alegere socială și valori individuale, 1951), "Capital and Growth" (Capital și creștere, 1965), "Theory of Wages" (Teoria salariilor, 1932) "Causality in Economics" (Cauzalitatea în economie, 1979). [G.I.]

HIPERINFLAȚIE, formă de inflație caracterizată prin rate înalte și crescătoare. **H.** reflectă o asemenea situație când oamenii încep să-și piardă încrederea în valoarea monedei și revin la schimbul direct de produse (barter). **H.** este însoțită de o dezordine socială crescândă. Rata înaltă a inflației are caracter relativ, aceasta fiind apreciată ca atare prin comparație cu rata creșterii economice în termeni reali. Dacă, de pildă, într-o țară se înregistrează într-un an o rată a inflației de 15%, în timp ce rata reală de creștere a venitului național a fost de minus 15%, se poate spune că în acea țară s-a înregistrat o **h.** Invers, dacă aceeași rată de inflație este însoțită de o creștere economică de zece procente, inflația respectivă poate fi considerată ca moderată. Aprecierea procesului inflaționist ca fiind **h.** se mai face și prin comparație cu ratele de inflație din țările partenere, ca și cu rata de piață a dobânzii. De regulă, **h.** a fost și este specifică pentru țările în dezvoltare și în tranziție spre o economie de piață. Însoțită de insuficiența instrumentelor și mijloacelor de a fi ținută sub control, **h.** are efecte economice, sociale și chiar politice doar negative, dezechilibrante la nivelul economiilor țărilor (v. Inflație). [D.N.]

HOLDING, societate sau companie care deține cea mai mare parte a acțiunilor mai multor firme (filiale). Fiecare firmă din **h.** își păstrează identitatea și forma de organizare, precum și piețele de aprovizionare și desfacere. Legăturile dintre compania principală și filiale se realizează în domeniul financiar, tehnologic și investițional. **H.** este, în principiu, o formă de **integrare verticală** a unor firme ce acționează în diferite stadii succesive ale producției. **H.** operează uneori și prin integrare mixtă de tip conglomerat. În toate situațiile, **h.** dispune de posibilități financiare foarte mari în lărgirea sau restrângerea activității filialelor, în funcție de modificările intervenite foarte rapid în condițiile cererii și ofertei din industriile și de pe piețele respective (v. Conglomerat, Integrare verticală). [M.Gh., D.H.]

HOLDING FINANCIAR, tip de holding care grupează un mare număr de firme din sectoare diferite de activitate economică, fiecare având o independență decizională limitată față de o unitate de producție principală care deține pachetul majoritar al acțiunilor de control în firmele ce fac parte din **h.f.** Un asemenea **h.f.** presupune deci o firmă puternică care face politica financiară într-un anume domeniu industrial și un număr mai mare sau mai mic de alte firme care își păstrează atribuțiile pe linie de producție și de aprovizionare (v. Holding). [D.N.]

HOMO OECONOMICUS, termen-ipoteză care desemnează un om totalmente individualist și egoist, preocupat numai de propriile lui interese și de satisfacerea propriilor nevoi economice, aflat într-o permanentă luptă cu ceilalți indivizi. În economia politică clasică, îndeosebi la **A. Smith**, și în teoria utilității finale, **h.e.** constituie o ipoteză căreia, în condițiile pieței cu concurență perfectă, analiza teoretică trebuie să se fundamenteze pe subiecții care gândesc în exclusivitate pentru satisfacerea propriilor interese și nevoi economice. [S.C.]

I

IEŞIRI (OUTPUTS), rezultatele finale ale transformării factorilor de producţie sau bunurile economice. Acestea se exprimă în unităţi fizice, unităţi convenţionale şi în unităţi valorice. **I.(o.)** sunt în funcţie de cantitatea şi calitatea factorilor de producţie folosiţi, ca şi de eficienţa utilizării acestora. Expresia matematică a acestei relaţii este cunoscută drept funcţie de producţie. Se poate ca **i.(o.)** să nu coincidă cu bunurile care generează utilitate. Astfel de **i.(o.)** ar putea avea preţuri zero sau negative pe piaţă. Un exemplu de preţ negativ ar putea fi considerată poluarea, produs derivat al unui proces de producţie. A spune că un produs are preţ negativ înseamnă că beneficiarii ar fi dispuşi să plătească pentru a se lipsi de el, ori să li se plătească pentru a-l accepta (v. Bunuri economice, Încasare totală). [H.C.]

ILUZIE MONETARĂ, gen de comportament care reacţionează la modificări ale variabilelor nominale, când cele reale rămân neschimbate. Venitul disponibil poate fi exprimat în termeni nominali sau deflatat cu rata inflaţiei (modificarea unui indice de preţ relevant), caz în care se obţine mărimea în termeni reali. Venitul real disponibil este o măsură mai corectă a puterii de cumpărare a subiectului de venit. Dacă o creştere a venitului disponibil nominal, în condiţiile unui venit real constant, este însoţită de o creştere a volumului de bunuri şi servicii cumpărate, se apreciază că agentul economic suferă de iluzie monetară (v. Inflaţie). [T.E.]

IMPORT, operaţiune comercială de cumpărare din străinătate a unor bunuri materiale şi/sau servicii contra unei cantităţi de monedă convenită, implicând trecerea de către acestea a frontierei vamale a importatorului. **I.** poate fi: direct şi indirect; de bunuri materiale şi de servicii; propriu-zis şi de completare; temporar şi permanent; cu plata imediată şi cu plata amânată ş.a. [C.D.]

IMPOZIT, prelevare obligatorie şi gratuită efectuată de către stat asupra resurselor sau bunurilor individuale, sau ale colectivităţilor şi plătită în bani **I.** constituie o sursă a finanţării cheltuielilor de interes general al statului şi al administraţiei locale. **I.** este un instrument al politicii economice, prin care se redistribuie o parte a veniturilor, pot fi influenţate investiţiile şi conjunctura economică. **I.** reprezintă izvorul principal al formării veniturilor bugetului de stat şi al finanţării cheltuielilor publice. **I.** este o funcţie crescătoare a venitului: la o rată de impunere fiscală (r) dată, el sporeşte atunci când venitul (V) creşte: $I = f(r,V)$; $I = r \cdot V$. Din punct de vedere economic, **i.** îmbracă diferite forme: direct şi indirect; pe consum şi pe venit etc. Nu este posibil şi nici echitabil să se practice un impozit unic. Aceasta deoarece elementele impozabile – venitul, averea, produsele care fac obiectul schimbului, serviciile etc. – pot fi mai bine diferenţiate şi impuse prin aplicarea mai multor forme de impozite (v. Buget de stat, Politică fiscală). [E.C.]

IMPOZIT ASUPRA CONSUMULUI, un impozit indirect, inclus în preţuri ale bunurilor şi serviciilor de consum personal. În ţările membre ale Uniunii Europene, **i.** asupra **c.** se stabileşte de către organismele comunitare (Consiliul Uniunii), iar impozitele directe intră în competenţa autorităţilor naţionale (v. Impozit). [E.C.]

IMPOZITE DIRECTE, impozite suportate direct de către cei care le plătesc şi care nu se transferă asupra preţurilor. **I.d.** pot fi pe profit, pe salarii, pe venitul agricol, pe dividende, pe avere etc. **I.d.** în general sunt progresive, adică se stabilesc în funcţie de puterea economică a contribuabililor. Astfel, rata de impunere se măreşte până la un punct, pe măsură ce venitul impozabil creşte. **I.d.** asigură 2/3 din veniturile fiscale în ţările dezvoltate şi cirea 2/5 în ţările în curs de dezvoltare. În ţara noastră, impozitele directe deţin peste 62% în structura veniturilor fiscale. În general, **i.d.** constituie un venit sigur pentru stat, care poate fi cunoscut dinainte şi pe care, de regulă, se poate conta în luarea deciziilor (v. Impozit). [E.C.]

IMPOZITE INDIRECTE, impozite cuprinse în preţuri ale bunurilor materiale şi serviciilor, sub forme şi denumiri diferite: taxa pe valoarea adăugată, accize,

taxe vamale etc. **I.i.** se caracterizează prin aceea că acei care-l plătesc (la bugetul statului) sunt unităţile economice care vând bunuri sau prestează servicii, iar cei care-l suportă sunt cumpărătorii (de bunuri şi/sau servicii.). Ele ignoră capacitatea de contribuţie a cumpărătorului şi deci conţin un element de inechitate socială. În plus. **i.i.** supun impozitării şi veniturile care sunt scutite de impozite directe (adică veniturile mici, ce corespund nevoilor vitale). Introducerea sau creşterea **i.i.** duce la accentuarea inflaţiei. **I.i.** împovărează mai ales persoanele cu venituri mici (v. Impozit). [E.C.]

IMPOZITUL NEGATIV, formă de redistribuire sau de transfer de venit, de la cei bogaţi la cei săraci în vederea garantării unui venit minim a acestora din urmă. **I.n.** este considerat o formă de ajutor social, de alocaţie informală pentru cei cu venituri mici, practic, o scutire de impozite. [E.C.]

Impozitul pe dobândă (v. IMPOZITUL PE VENIT)

IMPOZITUL PE VENIT, impozit anual, perceput de către stat asupra venitului persoanelor fizice şi persoanelor juridice (unităţi economice industriale, agricole, comerciale, bancare, institute de cercetare ştiinţifică, unităţi din domeniul culturii şi artei etc.). **I.** pe **v.** persoanelor fizice se diferenţiază în dependenţă de mărimea venitului şi de starea socială a contribuabililor. Progresivitatea impunerii veniturilor unora dintre persoanele fizice şi acordarea de facilităţi altora este cunoscută sub denumirea de echitate verticală. Se foloseşte şi noţiunea de echitate fiscală orizontală, care presupune perceperea de impozite egale la venituri egale, indiferent de sursa veniturilor. Ca pârghie economică, **i.** pe v., îndeosebi impozitul pe profitul societăţilor comerciale, este folosit pentru stimularea investiţiilor întreprinderilor, a cercetării ştiinţifice, progresului tehnic, lărgirea exportului, dezvoltarea economică. O formă de **i.** pe **v.** este şi impozitul pe dobândă, care înseamnă impozitarea dobânzilor provenite (curente) de pe urma depozitelor bancare, inclusiv ale populaţiei etc. [E.C.]

IMPOZITUL PE VENITUL GLOBAL, formă a impozitului pe venitul persoanelor fizice, care presupune impunerea fiscală globală pe veniturile cumulate, realizate de o persoană fizică. Se porneşte de la ideea că orice venit trebuie să fie impozitat, iar veniturile bugetului statului trebuie consolidate. **I.** pe **v.g.** poate să contribuie la atenuarea fenomenelor inflaţioniste, la sporirea veniturilor bugetului de stat, la diminuarea deficitului şi la relansarea economică (v. Impozitul pe venit). [E.C.]

IMPOZITUL PIGOVIAN, formă de fiscalitate aplicată unei activităţi generatoare de externalităţi negative, astfel încât costurile private ale activităţii să fie egale cu costurile sociale ale acesteia, asigurându-se astfel internalizarea externalităţilor negative. [D.A.]

IMPUNERE FISCALĂ, complex de măsuri, de metode, tehnici şi operaţiuni, în baza legii, prin care se stabilesc tipurile de impozite, obiectul impozabil, mărimea impozitului ce revine în sarcina unei persoane fizice sau juridice, prin a căror aplicare statul trebuie să-şi procure veniturile sale fiscale. Sistemul legal de **i.f.** trebuie să corespundă condiţiilor concrete din perioada respectivă, din fiecare ţară; el trebuie să asigure aşezarea echitabilă a sarcinilor fiscale şi obţinerea unui randament fiscal ridicat (v. Impozit, Politică fiscală). [E.C.]

INCAPACITATE DE PLATĂ, exprimă faptul că o unitate economică se află în imposibilitatea de a-şi onora angajamentele contractuale, datorită managementului defectuos al activităţii proprii sau din cauza unor evenimente survenite în mediul de afaceri global. La nivelul unei ţări, **i.** de **p.** a angajamentelor externe asumate apare fie datorită stării economice nefavorabile, fie în urma unor decizii politice unilaterale. [D.M.]

INCERTITUDINE, situaţie în care rezultatele unei decizii nu sunt certe. Formal, **i.** corespunde cazului în care rezultatele acoperă mai multe alternative posibile, spre deosebire de certitudine, care desemnează siguranţa deciziei. Knight admite că atât riscul, cât şi incertitudinea corespund unor decizii ale căror rezultate au mai multe alternative posibile. Deosebirea dintre risc şi **i.** este, în accepţiunea lui Knight, dată de faptul că în cazul riscului se cunoaşte probabilitatea fiecărei alternative posibile, în timp ce în situaţiile de **i.**, probabilităţile alternativelor sunt necunoscute. Semnificaţia distincţiei dintre risc şi **i.** a fost însă diminuată considerabil de introducerea probabilităţilor subiective. Astfel, orice situaţie de **i.**

poate fi transformată într-una de risc prin asocierea unor probabilități subiective la alternativele posibile (v. Risc). [T.C.]

INDEXARE, modalitate (procedeu economic) de prevenire a erodării puterii de cumpărare a populației, prin realizarea unor corelații între salarii, pe de o parte, și prețuri, costul vieții, productivitate, pe de altă parte. **I.** poate avea ca funcție secundară (după opiniile diferiților specialiști) transmiterea presiunilor inflaționiste asupra costurilor, ocupării, prețurilor și rentabilității, investițiilor și cererii globale. **I.** se corelează și cu alte variabile economice și sociale, cum ar fi: volumul ocupării și șomajul, costul nominal și real al forței de muncă, diferite aspecte și laturi ale echilibrelor macroeconomice-microeconomice și sociale. Tehnicile de **i.** îmbracă multiple forme adaptate în special la negocierile colective din perioadele inflaționiste. Practica **i.** este apreciată ca o pârghie solidă a politicii sociale pornind de la obiectivele sale: nivelul de trai și calitatea vieții (v. Clauza de indexare). [I.M.]

INDICATOR ECONOMIC, expresia numerică (cifrică) a laturii cantitative a fenomenelor și proceselor economice, în condiții concrete de timp și de loc. Fiecare **i.e.** are o anumită formă de exprimare în funcție de caracteristica fenomenului la care se referă: în mărimi absolute sau relative, sub forma de mărimi medii sau indici etc. Indicatorii în mărime absolută pot fi variabile de stoc, care indică nivelul absolut al fenomenului economic existent la un moment dat (de exemplu, stocul de capital al unei firme, ramuri sau economii naționale, numărul șomerilor înregistrați la o anumită dată etc.) și variabile de flux care sunt mărimi de intervale (de exemplu, cifra de afaceri a unei firme într-un trimestru, salariul unui lucrător într-o lună, produsul intern brut al unei țări într-un an etc.) (v. Indice). [M.Gh., D.H.]

INDICATORUL DEZVOLTĂRII UMANE, unul dintre indicatorii multidimensionali, compoziți. Evoluția **i.d.u.** este diferențiată și corelată cu obiectivele politicii economice și sociale din fiecare țară. A fost introdus pentru prima dată în Raportul P.N.U.D. (1990). Fundamentarea **i.d.u.** are la bază trei elemente: conceptul de dezvoltare umană; măsurarea dezvoltării umane; diferitele alternative prospective. În general, **i.d.u.** reunește informațiile conținute de alți trei indicatori: speranța de viață la naștere; nivelul de școlarizare și venitul național pe locuitor. El urmărește evoluțiile conjugate ale acestor componente și sintetizează în final rezultatele lor. Configurația **i.d.u.** este $X_1 + X_2 + X_3$, unde X_1 exprimă longevitatea, X_2 – nivelul de instruire, X_3 – nivelul venitului pe locuitor. Cu toată importanța indicatorului pentru aprecierea bunăstării, **i.d.u.** are unele limite: nu înglobează toate aspectele conceptului de dezvoltare umană; analiza comparativă între țări are o dimensiune istorică și limitată doar la cele trei componente; valoarea **i.d.u.** este relativă în raport cu nivelurile minime și maxime stabilite ca etalon pentru o anumită perioadă etc. **I.d.u.** permite însă caracterizarea dezvoltării umane și efectuarea unor comparații între țări în ceea ce privește progresul lor socioeconomic (v. Dezvoltare umană). [I.M.]

INDICATORUL VON NEUMANN-MORGENSTERN, indice de utilitate derivat prin acceptarea unor axiome ale comportamentului rațional în condiții de incertitudine, introdus în 1944 de cei doi autori. Fie premiile băneşti $x_1, x_2, ..., x_n$ (unde x_i, $i = 1, 2, ..., n$, sunt numere reale pozitive sau negative) aranjate în ordinea crescătoare a dezirabilității lor. X_1 este cel mai puțin dezirabil premiu, iar x_n, cel mai dezirabil. Premiilor extreme li se asociază niveluri arbitrare ale utilității, spre exemplu:

$$U(x_1) = 0;\ U(x_n) = 1.$$

Teorema von Neumann-Morgenstern demonstrează că, în condițiile unor axiome rezonabile privind comportamentul rațional, există posibilitatea asocierii unor utilități specifice și celorlalte premii băneşti. Astfel, dacă p_i și premiul x_i cu probabilitatea $(1 - p_i)$, atunci utilitatea premiului x_i este egală cu utilitatea anticipată a loteriei respective:

$$U(x_i) = p_i U(x_n) + (1 - p_i)U(x_1).$$

Având în vedere nivelurile asociate utilităților premiilor x_1 și x_n, rezultă:

$$U(x_i) = p_i.$$

Deoarece p_i este o probabilitate, utilitatea premiului x_i este cuprinsă între utilitățile premiilor x_1 și, respectiv, x_n. Se demonstrează că indicatorul von Neumann-Morgenstern este unic până la o transformare liniară. [T.C.]

INDICE, expresie numerică rezultată din compararea a două niveluri ale aceluiași indicator, proces, fenomen etc. aflat în situații diferite (perioade sau locuri diferite). Prin intermediul **i.** se evidențiază

variaţia în timp sau în spaţiu a indicatorului la care se referă. **I.** se exprimă, de regulă, în procente. De exemplu, dacă în t_0 preţul unui kg de grâu era 800 lei, iar în t_1 este 1.000 lei, atunci indicele preţului grâului va fi 125%, ceea ce înseamnă că preţul respectiv a crescut cu 25% sau de 1,25 ori. [P.I.]

INDICELE BURSEI DE VALORI BUCUREŞTI (BET), indice ponderat cu capitalizarea bursieră şi creat pentru *a reflecta tendinţa de ansamblu a preţurilor celor mai lichide zece acţiuni* tranzacţionate la Bursa de Valori Bucureşti. Prin construcţie (metodologie de calcul, reguli de selecţie a acţiunilor şi actualizare) el are şi scopul de a furniza o *bază adecvată pentru tranzacţiile derivate pe indici.* Acestea sunt: options, futures şi combinaţii ale acestora. Tranzacţionarea instrumentelor derivate pe indici are ca scop acoperirea riscului investitorilor în acţiunile ce compun portofoliul indicelui. Indicele BET este exprimat şi în USD (dollar terms), prin convertirea preţurilor în lei la cursul BNR din ziua respectivă, servind astfel şi investitorilor străini care doresc şi o altă exprimare a indicelui. Indicele BET este calculat ca o medie ponderată cu capitalizarea preţurilor celor mai lichide zece acţiuni cotate la Bursa de Valori Bucureşti. Regulile selecţiei celor zece acţiuni care formează portofoliul indicelui sunt următoarele: acţiunile trebuie să fie cotate la *categoria I* a Bursei de Valori Bucureşti; acţiunile trebuie să aibă *cea mai mare capitalizare bursieră*; de asemenea, se urmăreşte ca suma capitalizărilor firmelor, ale căror acţiuni sunt în portofoliul indicelui, să depăşească 60% din capitalizarea bursieră totală; acţiunile trebuie astfel alese, încât să se asigure *diversificarea portofoliului* indicelui; acţiunile trebuie să fie *cele mai lichide*, această caracteristică fiind aproximată prin totalul valorii tranzacţiilor pe acţiunea respectivă; se urmăreşte ca suma valorii totale a tranzacţiilor acţiunilor din portofoliul indicelui să fie cel puţin 70% din valoarea totală tranzacţionată. Valoarea preţurilor din fiecare zi este raportată la preţurile corespunzătoare din data de referinţă (momentul t = 0).

$$\frac{\sum_{i=1,N} p_{i0} \cdot q_{i0} \cdot \frac{p_{it}}{p_{i0}}}{\sum_{i=1,N} p_{i0} \cdot q_{i0}},$$

unde: N – numărul de acţiuni din portofoliul indicelui, adică 10; p_{i0} – preţul mediu ponderat acţiunii i la momentul de referinţă t = 0 (adică 19.09.1997, data de start fiind 22.09.1997); p_{it} – preţul mediu ponderat al acţiunii i la momentul curent t; q_{i0} – numărul total de acţiuni emise din titlul i la momentul t = 0. Pentru a compensa orice efect artificial asupra preţului de tranzacţionare, valoarea indicelui este ajustată (indicele este racordat) cu un factor de corecţie **f.**, în ziua în care are loc schimbarea care afectează preţul, după formula:

$$BET_t = 1.000 \cdot f \cdot \frac{\sum_{i=1,N} q_{i0} \cdot p_{it}}{\sum_{i=1,N} q_{i0} \cdot p_{i0}}.$$

Astfel, se realizează continuitatea şi comparabilitatea valorilor indicelui. În cazul în care există acţiuni care nu mai corespund regulilor de includere în portofoliul indicelui, iar altele corespund acestor reguli, se procedează la o actualizare a portofoliului indicelui. Şi, în acest caz, factorul de corecţie **f.** este recalculat, pentru a compensa această modificare. Astfel, se asigură cerinţa ca indicele să reflecte zilnic schimbările preţurilor acţiunilor faţă de preţurile aceloraşi acţiuni, la un moment de referinţă. Valoarea de start a indicelui a fost de 1.000 de puncte. [M.N.]

INDICELE BURSIER FINANCIAL TIMES 100, indice introdus în anul 1948 (1948 = 1.000, adică nivelul de pornire iniţial = 1.000 p). Este cunoscut ca indicele FT/SE 100 şi se calculează pe baza preţurilor a 100 de titluri. El oferă cea mai bună informaţie zilnică a mişcărilor pieţei financiare (capitalurilor) la Bursa de Valori din Londra şi este folosit ca bază a contractelor Futures. Este comparabil cu media cursurilor industriale Dow Jones de la Bursa de Valori din New York. Se calculează ca medie aritmetică neponderată şi este publicat de două ori pe zi (la prânz şi după închiderea bursei), reflectând operativ starea acesteia. [D.C.]

INDICELE COMPOZIT AL BURSEI DE VALORI BUCUREŞTI (BET-C), indice bursier suplimentar apărut datorită necesităţii unei reprezentări complete a evoluţiei preţurilor titlurilor tranzacţionate. Indicele **BET-C** este calculat folosind aceeaşi formulă ca şi primul indice oficial BET, şi anume, media ponderată cu capitalizarea bursieră a preţurilor titlurilor aflate în portofoliul indicelui. Preţurile folosite sunt preţurile medii. Baza indicelui va conţine preţurile medii din data de referinţă, 16 aprilie 1998. Menţionăm că această formulă este

similară celei folosite în cazul indicilor din generația a doua (S & P 500, FT - SE 100, CAC 40, ATX etc.). Datorită faptului că scopul principal de creare a indicelui compozit este de a reflecta evoluția tuturor acțiunilor tranzacționate, în coșul indicelui vor fi automat incluse noile societăți pe măsură ce sunt cotate, în ziua următoare după formarea prețului de piață. Pentru a compensa orice efecte artificiale asupra prețului de piață (datorate adăugărilor de noi titluri, a divizărilor consolidărilor de acțiuni, fuzionărilor de firme sau oricăror modificări ale capitalului social), valoarea indicelui este ajustată cu un factor de corecție în ziua în care are loc schimbarea care afectează prețul. Astfel, se asigură continuitatea și comparabilitatea valorilor indicelui. Factorul de corecție este valoarea indicelui din ziua anterioară modificării coșului indicelui. Indicele **BET-C** va fi exprimat atât în lei, cât și în dolari (dollar terms). Exprimarea în USD se realizează prin convertirea prețurilor în lei la cursul BNR din ziua respectivă (v. Indicele BET). [M.N.]

INDICELE CONDIȚIILOR MONETARE, combinație între rata dobânzii pe termen scurt și cursul de schimb, care furnizează informații privind caracterul politicii monetare. Modificările indicelui condițiilor monetare arată gradul de relaxare sau de înăsprire a condițiilor monetare. Acest indice reflectă într-un singur număr presiunea exercitată de politica monetară asupra economiei și rata inflației. Indicele condițiilor monetare este o sumă ponderată a modificărilor pe termen scurt ale ratelor dobânzii și cursului de schimb față de valorile dintr-un an de bază; ponderile reflectă valorile estimate ale acestor variabile pentru atingerea pe termen lung a unei variabile țintă, care poate fi inflația sau producția. Utilitatea acestui indice rezidă din faptul că politica monetară influențează inflația prin două canale: ratele dobânzii și cursul de schimb. Creșterea ratelor dobânzii sau aprecierea monedei încetinește creșterea economică și diminuează presiunile inflaționiste. Similar, o scădere a ratelor dobânzii sau o depreciere a monedei stimulează creșterea economică și induce presiuni inflaționiste mai mari. Scopul construirii indicelui condițiilor monetare este luarea în considerare a ambelor canale de transmisie a politicii monetare în formularea deciziilor de politică. [D.C.]

INDICELE DOW JONES, (1) medie a valorii titlurilor (a acțiunilor) emise de 30 de companii americane, titluri tranzacționate la Bursa de Valori din New York și publicat de firma Dow Jones & Co – firmă americană ce furnizează informații financiare. A fost constituit în anul 1884 și, inițial, includea titlurile emise de 11 companii, dintre care cele mai multe operau în domeniul transporturilor feroviare. În anul 1928, el a fost reorganizat și i s-a dat valoarea inițială 100. A atins cea mai mică valoare, 41, în data de 2 iulie 1932. În anul 1987, el a depășit pragul de 2.400. (2) Există și alți indici Dow Jones, care exprimă evoluția prețurilor obligațiunilor S.U.A., valoarea titlurilor din domeniul transporturilor. [D.C.]

INDICELE FINANCIAL TIMES, un indice al acțiunilor ordinare publicat zilnic de ziarul "Financial Times" (exceptând zilele de sâmbătă și duminică). Acest indice este utilizat ca barometru al cursurilor acțiunilor la Bursa de Valori din Londra. [D.C.]

Indicele general al prețurilor (v. DEFLATOR)

INDICELE HIRFENDAHL-HIRSCHMAN, indice care exprimă gradul de concentrare a pieței, luând în seamă dispersia ce există între cele mai mari firme. Se definește ca suma pătratelor cotelor de piață ale firmelor, cotele de piață fiind considerate numere întregi și nu fracții. De exemplu, se presupune că primele patru firme pe o piață concentrează 92% din totalul operațiunilor. Presupunem că există de fapt șase firme pe piață, primele patru deținând fiecare în medie 23% din piață, iar ultimele două dețin câte 4%. În acest caz, **i.H.-H.** ar fi: $(23)^2 + (23)^2 + (23)^2 + +(23)^2 + (4)^2 + +(4)^2 = 2.148$. Dacă una dintre primele patru firme ar deține 77% din piață, în timp ce următoarele trei firme ar avea fiecare câte 5%, rata de concentrare ar deveni: $(77)^2 + (5)^2 + (5)^2 + (5)^2 + +(4)^2 + (4)^2 = = 6.036$. Cu cât valoarea **i.H.-H.** este mai mare, cu atât piața este mai concentrată. În cazul monopolului, **i.H.-H.** are valoarea 10.000 $(100)^2$, iar în cazul unei piețe concurențiale cu un număr infinit de firme mici, **i.H.-H.** se apropie de zero (fiecare firmă deține o cotă de piață apropiată de zero). **i.H.-H.** folosește ca indicator pentru deciziile autorităților, atunci când ele urmăresc limitarea concentrării piețelor (v. Concentrare, Monopol). [D.C.]

Indicele individual al prețurilor (v. INDICELE PREȚURILOR)

INDICELE LASPEYRES, un tip de indice general, sintetic al prețurilor, care se calculează ca o medie aritmetică a indicilor individuali ponderați cu cheltuielile pentru fiecare bun și serviciu din perioada de bază.

$$I_{P1/0} = \frac{\sum_j ip_{1/0,j} \cdot p_{j,0} \cdot \Sigma_{j,0}}{\sum_j p_{j,0} \cdot \Sigma_{j,0}}.$$

În această variantă, calcularea indicelui prețurilor presupune folosirea unor coeficienți de ponderare ficși, corespunzători mărimilor relative ale cheltuielilor pentru fiecare bun din perioada de bază (p_{j0} q_{j0}, unde j = 1, 2,..., n – produse sau servicii, iar 0 – perioada de bază). [P.I.]

INDICELE LIBERTĂȚII ECONOMICE, indice compozit pe baza căruia sunt ierarhizate țările lumii în funcție de anumite criterii economice, sociale și de indicatori parțiali adecvați fiecărui criteriu. Criteriile și indicatorii parțiali de calculare a **i.l.e.** acoperă (provin) din șapte zone specifice și consistente pentru aprecierea, evaluarea stării de libertatc cconomică. Acestea sunt: gradul de implicare a guvernului în activitățile economice; protejarea drepturilor de proprietate, îndeosebi a celei private; accesibilitatea la finanțările externe; intensitatea schimburilor economice cu exteriorul; reglementarea pieţelor financiare și de capital; constituirea și mecanismul de funcționare a pieţelor forței de muncă; libertatea mediului de afaceri. Metodologia de calculare a **i.l.e.** este astfel concepută, încât gradul libertăților economice este corelat cu gradul sărăciei, cu ritmul de creștere economică, cu indicatorul dezvoltării (calculat de instituțiile specializate ale ONU). **I.l.e.** a fost fundamentat inițial și este gestionat de Institutul Cato, instituție internațională de cercetare și analiză ce a luat ființă în 1977. [D.N.]

INDICELE NIKKEI, indice bursier al acțiunilor, caloulat sub forma unei medii ponderate a prețurilor titlurilor a 225 de societăți cotate la Bursa de Valori de la Tokyo. Indicele a fost dat publicității încă din 1949, purtând inițial denumirea de Media Nikkei/ Dow-Jones. Denumirea de Nikkei reprezintă prescurtarea de la Nihoui Keizai Shimbun, societatea care se ocupă de calcularea indicelui. Între condițiile impuse pentru admiterea la cotă a titlurilor listate la Bursa de Valori de la Tokyo se numără: firma solicitantă să aibă o experiență neîntreruptă în afaceri de minimum cinci ani; activele nete ale firmei care solicită listarea să fie, la sfârșitul ultimului an financiar, de cel puțin 10 miliarde de yeni; profiturile brute în fiecare din ultimii trei ani să fie de cel puțin 2 miliarde de yeni. [C.L.]

INDICELE PAASCHE, este un tip de indice sintetic al prețurilor calculat ca o medie aritmetică a indicilor individuali de prețuri $\left(i^p_{t/0,j} = \frac{p_{j,t}}{p_{j,0}}\right)$, indici ponderați cu cheltuielile pentru produsele respective din perioada curentă:

$$I_{Pt/0} = \frac{\sum_j p_{j,t} \cdot \Sigma_{j,t}}{\sum_j \frac{1}{i_{pt/0,j}} \cdot p_{j,t} \cdot \Sigma_{j,t}}.$$

În varianta Paasche, determinarea indicelui prețurilor presupune utilizarea unor coeficienți de ponderare variabili, corespunzători mărimilor relative ale consumului fiecărui bun din perioada curentă (p_{jt} q_{jt}, unde j = 1, 2,..., n – produse, iar t – perioada curentă: t_1, t_2,..., t_n). [P.I.]

INDICELE PREȚURILOR, mărime relativă a evoluției prețurilor unor bunuri marfare, titluri financiare etc., de-a lungul unei anumite perioade de timp. În funcție de numărul de produse, servicii etc. pentru care se determină dinamica prețurilor, se disting mai multe feluri de **i.p.**: **Indicele individual al prețurilor** exprimă evoluția prețului unui singur produs și se determină prin raportul procentual dintre nivelurile prețului produsului respectiv din perioada curentă și perioada de bază. **Indicele sintetic al prețurilor**, prin intermediul căruia se exprimă evoluția prețurilor unui ansamblu de bunuri materiale și/sau servicii, factori de producție etc. El se determină ca o medie a indicilor individuali de prețuri ponderați cu cheltuielile pentru bunurile respective. [P.I.]

Indicele prețurilor de consum (v. COSTUL VIEȚII)

Indicele sintetic al prețurilor (v. INDICELE PREȚURILOR)

INDICI BURSIERI, indici specifici, care reprezintă sintetic evoluția zilnică a activității bursiere sau doar numai a unui segment al bursei. **I.b.** se calculează la bursele de valori. Pentru toate titlurile cotate sau pentru un anumit număr de titluri cel mai mult tranzacționate. O altă posibilitate este de a se calcula pe ramuri de activitate. În cadrul fiecărui indice, orice titlu are o anumită pondere. Evoluția prețului mediu zilnic al unui titlu ponderat cu participarea respectivului titlu în cadrul indicelui dă influența zilnică (numărul de puncte în sensul creșterii sau scăderii). **I.b.** sunt folosiți pentru tranzacții pe opțiuni și pentru a evalua evoluția activității economice și bursiere. [M.N.]

INDICII DE EVIDENȚĂ FINANCIAL TIMES, 54 de indici calculați de Institutul de evidență respectiv ca medie aritmetică ponderată pentru diferite sectoare ale pieței (bunuri de capital, bunuri de consum etc.). Sunt larg folosiți de investitori și de managerii de portofoliu. [D.C.]

INDUCȚIE-DEDUCȚIE, metodă de raționament în analiza economică. Inducția este modul de a raționa trecând de la particular la general, de la fapte la generalizări teoretice. Este operațiunea intelectuală de cunoaștere a esenței sau a principiilor plecând de la observarea atentă a fenomenelor, a faptelor și actelor economice. Deducția este modul de raționament trecând de la general la particular. Este operațiunea intelectuală de înțelegere a unor manifestări sau fenomene, plecând de la principiul (legea) sau esența acestora. Trebuie făcută precizarea că nu este vorba de două metode – inductivă și deductivă – și cu atât mai puțin de opoziția dintre ele. [I.D.]

INDUSTRIA CUNOAȘTERII, termen ce desemnează, pe de o parte, ansamblul organizațiilor ce produc cunoaștere nouă ca atare (cercetarea, producerea și prelucrarea informației, inovația și difuzarea informației în sistemul societal global), iar pe de altă parte, orice entități (firme, întreprinderi) bazate pe cunoaștere intensivă, de obicei componente ale unor rețele de inovație dinamică, ce pot atrage un volum sporit de capital de risc (capital investit în cercetare-dezvoltare) și pot transfera rapid rezultatele C-D spre restul sistemului economico-social. Lester C. Thurow face distincție între industriile bazate pe cunoaștere (știință) și industriile create de inteligența umană. Industriile bazate pe știință au apărut la jumătatea secolului al XX-lea și cu ele a început inventarea deliberată de noi produse, prima industrie de acest fel fiind considerată industria de inginerie chimică din Germania. Industriile create de inteligența umană precum microelectronica, biotehnologiile, industria noilor materiale, telecomunicațiilor, producției de avioane civile, mașinilor unelte și roboților sau a calculatoarelor (echipamente și programe) au apărut în anii '80 și înregistrează ritmurile de creștere cele mai rapide. Ele sunt considerate industriile viitorului. Dezvoltarea lor într-o țară sau alta nu depinde de înzestrarea țării respective cu resurse naturale, ci de investițiile țării respective în cercetare-dezvoltare și în formarea de specialiști pentru industriile respective. Cunoașterea, informațiile, datele sunt principalele mărfuri produse și comercializate de **i.c.**. Sistemele de știință și tehnologie, sistemele de inovație, firmele specializate în producția de cunoaștere la comandă sunt, în această industrie, echivalentul a ceea ce erau fabricile în epoca industrializării. Componente ale sistemelor naționale de inovație, instituțiile de învățământ superior vor avea un rol bine definit în **i.c.** "Dacă cunoașterea este electricitatea noii economii a cunoașterii, atunci instituțiile de învățământ superior sunt sursele de curent pe care trebuie să se bazeze noul proces de dezvoltare" (M. Castells). Nu înseamnă că industriile producătoare de bunuri materiale vor dispărea, doar că produsele noii industrii vor avea o pondere relativ mai mare în producția unei țări și, în orice caz, aceste industrii vor fi mult mai rentabile decât industriile tradiționale. Avantajul competitiv al acestei industrii constă în calitatea informației furnizate și în eficiența cu care aceasta se dobândește prin reconfigurarea ei creativă din alte forme de cunoaștere. Un studiu OCDE evidențiază opt sectoare ce reprezintă aproximativ 80% din cheltuielile de C-D efectuate în țările membre: produsele farmaceutice, electronica, calculatoarele și birotica, industria aerospațială, industria chimică, industria autovehiculelor, industria mașinilor electrice și industria instrumentelor (medicale și chirurgicale, aparatelor de măsură și control, echipamentelor optice și fotografice, și a ceasurilor). Analiza acestor sectoare poate evidenția o bază de cunoaștere comparativă a acestor domenii considerate strategice pentru industria emergentă a cunoașterii în economiile Statelor Unite, Japoniei și Uniunii Europene. [S.G.]

INDUSTRIALIZARE, proces complex de formare și dezvoltare a industriei mașiniste, de transformare a unei țări agrare într-o țară industrială dezvoltată. **I.** a început în perioada revoluției industriale, într-un număr restrâns de țări: Anglia, Franța, Germania. În România, **i.** a început timid în ultima treime a secolului XIX. Ea a fost impulsionată și de politica protecționistă susținută de remarcabili patrioți care au determinat guvernele vremii să sprijine **i.** națională (P.S. Aurelian, A.D. Xenopol). Obținerea independenței de stat (1877), făurirea statului național unitar (1918) au deschis largi perspective **i.** țării. Politica proindustrialistă promovată de guvernele vremii a favorizat dezvoltarea industriei în perioada interbelică, atingând în preajma celui de-al doilea război mondial un nivel de peste 20 ori mai mare față de sfârșitul sec. XIX. Cea mai mare creștere a înregistrat industria prelucrătoare urmată de cea extractivă și cea energetică. Gradul de **i.** este marcat de ponderea industriei în P.I.B. care era în 1938 de peste 30%, din care peste două treimi reprezentau construcția de mașini, chimia, energetica, metalurgia. În anii postbelici, gigantismul, necorelarea capacităților de prelucrare cu resursele energetice și de materii prime au dus la apariția și perpetuarea a numeroase situații de ineficiență, inflexibilitate și inadaptabilitate la cerințele economiei naționale. Cu toate că procesul de **i.** în România s-a încheiat, fiind creată o industrie mașinistă, **i.** trebuie continuată, reorientată și restructurată pentru eliminarea dezechilibrelor și disfuncționalităților existente între ramurile industriei și între aceasta și celelalte ramuri ale economiei. Obiectivul central vizează ridicarea performanțelor tehnice și economice ale economiei, ameliorarea capacității ei competitive și crearea premiselor pentru integrarea în structurile comunitare europene. [S.I.]

INDUSTRIE, ramură a activității economice constituită pe baza diviziunii muncii, care transformă obiecte preluate din natură sau alte materii prime (produse agricole, piscicole) în vederea obținerii de bunuri destinate producerii altor bunuri (prodfactori și satisfactori). În economia contemporană, termenul de **i.** se folosește pentru a desemna producția de bunuri materiale și servicii bazată pe mașini. Germenii **i.** au apărut în Europa Occidentală, în perioada separării meșteșugurilor de agricultură. Prima țară în care s-a format **i.** bazată pe mașini a fost Anglia (sfârșitul sec. XVIII și începutul sec. XIX). Ulterior, a apărut **i.** mașinistă în S.U.A., Germania, Franța. În România, trecerea la **i.** mașinistă a început mai târziu (a doua jumătate a sec. XIX și începutul sec. XX). **I.** românească a cunoscut o dezvoltare semnificativă în perioada interbelică. Între anii 1950-1990, **i.**, aflată aproape în totalitate în proprietatea statului și subordonată conducerii excesiv centralizate, s-a dezvoltat preponderent extensiv și a fost marcată de dezechilibre între ramuri, de existența unor unități, cu eficiență slabă. După 1990, a început procesul de privatizare și restructurare a **i.** în vederea eliminării dezechilibrelor și creării de structuri performante, eficiente. Efectele acestui proces nu sunt încă pe măsura așteptărilor. **I.** cuprinde mai multe ramuri și subramuri: **i.** extractivă (extracția cărbunelui, țițeiului, gazului metan, minereurilor, exploatările forestiere), precum și activități de prelucrare primară; **i.** prelucrătoare (ramurile care transformă materiile prime și produc produse finite). În cadrul industriei prelucrătoare, un rol major revine **i.** constructoare de mașini, promotoare a progresului tehnico-științific. **I.** prelucrătoare mai cuprinde **i.** ușoară și **i.** alimentară care produc bunuri de consum. [S.I.]

Industrie extractivă (v. INDUSTRIE)

Industrie prelucrătoare (v. INDUSTRIE)

INERȚIE INFLAȚIONISTĂ, caracteristică a multor economii dezvoltate moderne, când rata inflației se menține la același nivel până când un eveniment economic oarecare o modifică. Expectațiile inflaționiste duc la menținerea ratei inflației o lungă perioadă de timp în aceleași limite. Inflația nu rămâne la nesfârșit la aceeași valoare, deoarece întotdeauna apar șocuri care modifică rata inflației. [M.N.]

INFLAȚIE, dezechilibru de ansamblu al economiei care constă în apariția sau creșterea discrepanței dintre masa monetară și oferta de bunuri față de situația existentă anterior. Procesul poate fi sesizat prin două tendințe majore, strâns legate între ele: creșterea generalizată a prețurilor și scăderea puterii de cumpărare a banilor. Discrepanța dintre masa monetară și oferta de bunuri este considerată un exces de mijloace de plată sau de putere de cumpărare nominală față de cantitatea de bunuri oferite, sensibil mai mică. Asupra naturii și cauzelor **i.** nu există un punct de vedere unitar, dar se

subliniază, întotdeauna, caracterul lor complex, multifactorial. Măsurarea **i.** ridică numeroase probleme. Adesea, mărimea inflației este relevată prin indicele creșterii prețurilor și indicele scăderii puterii de cumpărare a banilor. Dacă se ține seama însă de natura **i.**, mărimea sa poate fi cel mai bine redată prin decalajul, diferența sau ecartul dintre cererea agregată absolută nominală și oferta agregată reală de bunuri care poate fi realizată în condițiile date. Acest decalaj se determină absolut, ca diferență între cele două mărimi, și relativ, ca raport. Dacă decalajul crește, inflația se accelerează și invers. După amplitudinea, mărimea sau intensitatea sa, **i.** este: a) târâtoare sau latentă – caracterizată printr-o creștere a prețurilor cu 3-5% anual; b) deschisă sau declarată – caracterizată prin creșterea prețurilor cu 6-10% anual; c) galopantă sau hiperinflație – caracterizată prin creșterea prețurilor cu peste 15% anual. **I.** contemporană are trei caracteristici fundamentale: este generală, afectează toate țările, însă în proporții diferite; este determinată atât de cauze interne, cât și externe fiecărei țări; este durabilă, crescătoare sau descrescătoare. Efectele **i.** sunt și ele complexe, remarcându-se că intensitatea, formele și evoluția lor sunt diferite pe țări și perioade. Se remarcă, mai întâi, creșterea prețurilor și scăderea puterii de cumpărare a banilor. În proporții moderate și în anumite condiții ele pot contribui la creșterea economică, la eliminarea unităților economice neperformante și la transformarea lor, pun de acord capacitățile de producție cu nevoile de consum, reorientează resursele spre activitățile cele mai valorizatoare. **I.**, care se caracterizează prin efecte predominante de acest gen, este denumită, adesea, **inflație de creștere** sau de prosperitate, dar aceasta nu înseamnă că nu are și efecte negative. **I.** de creștere este opusă, de regulă, **i.** de penurie, ale cărei efecte sunt predominant negative, deși nu pentru toți membrii societății și nu în aceeași măsură. **I. de penurie** este de mare intensitate, imposibil de controlat, determină dezorganizarea economiei, descurajează investițiile, diminuează substanțial consumul celor cu venituri mici și fixe, mărește riscul în activitatea economică și face să decadă societatea civilă în ansamblul ei. Ca dezechilibru macroeconomic, **i.** a fost și rămâne un proces cu efecte preponderent negative pe termen lung în economia reală, indiferent de intensitatea sa la un moment dat (v. Inflație anticipată, Politică antiinflaționistă). [G.P.T.]

INFLAȚIE ANTICIPATĂ, mod de receptare a sensului și intensității inflației într-un anume orizont de timp. În funcție de **i.a.**, agenții economici pot să-și adapteze comportamentele la starea, sensul și ritmul procesului inflaționist în perspectivă și să ia decizii privind afacerile lor în raport cu anticipările lor proprii, ca și cu cele preconizate de factorii de decizie macroeconomică și monetară. Dacă se ține seama de faptul că procesul inflaționist presupune treceri succesive permanente de la inflație moderată la hiperinflație, de la deflație la inflație, de la o inflație galopantă necontrolabilă la una lentă și controlată, capacitatea unităților de a-și adapta deciziile la noile situații apărute sau așteptate face parte din regulile generale de joc ale managementului în condiții de inflație (v. Teoria așteptării). [D.N.]

Inflație de creștere (v. INFLAȚIE)

Inflație de penurie (v. INFLAȚIE)

INFLAȚIE PRIN CERERE, acea formă de inflație care rezultă din creșterea cererii agregate, oferta agregată rămânând în urma acestei creșteri sau înregistrând scăderi. Unii specialiști explică creșterea cererii agregate prin sporirea veniturilor bănești nominale ale populației. Alți autori apreciază că cererea agregată poate spori chiar dacă oferta de monedă rămâne aceeași. În condițiile i. prin c., firmele răspund parțial prin creșterea prețurilor și, parțial, prin creșterea producției. Cu cât oferta agregată este mai inelastică, cu atât prețurile vor crește mai mult, iar producția oferită va spori mai puțin (v. Cererea agregată). [D.N.]

INFLAȚIE PRIN COSTURI, formă de inflație care apare în situația în care costurile producției cresc independent de cererea agregată. Dacă firmele sunt confruntate cu **i.** prin **c.**, ele vor răspunde parțial prin creșterea prețului de vânzare și parțial prin reducerea volumului activității. Cu cât cererea agregată este mai inelastică, cu atât producția se va reduce mai puțin, povara costurilor mai mari fiind transferată asupra consumatorilor, prin prețuri mai mari. Dacă are loc o singură deplasare a ofertei agregate spre stânga, va avea loc o singură creștere a nivelului general al prețurilor. Dacă șocurile ofertei vor continua, atunci oferta agregată se va deplasa continuu spre stânga, iar inflația va persista. Deplasarea ofertei agregate în ritmuri mai rapide va da inflației un trend crescător. [D.N.]

INFLAȚIE PRIN MONEDĂ, formă de inflație datorată emisiunii excesive de semne bănești. **I. prin m.** este legată mai ales de oferta de monedă, suplimentarea acesteia decurgând din deciziile organismelor economice specializate, în sensul sporirii activelor lor, al creșterii masei și ponderii banilor de credit (v. Masă monetară). [D.N.]

INFLAȚIE STRUCTURALĂ, termen ce desemnează inflația contemporană ca dezechilibru structural monetaro-material, care exprimă existența în circulație a unei mase monetare ce depășește nevoile economiei reale, fapt care antrenează deprecierea banilor de hârtie neconvertibili în aur și a celor neconvertibili în general, și creșterea durabilă și generalizată a prețurilor. În fapt, **i.s.** exprimă caracterul multifactorial al declanșării și întreținerii inflației contemporane, manifestările ei concrete diferite în rândul diferiților participanți la viața economică, ca și efectele multiple ale acesteia. Ca proces structural, **i.s.** se extinde la ansamblul macrosocial, având efecte restructurante. Astfel, unele activități economice sunt favorizate de **i.s.**, altele sunt mult limitate, respectiv, duse spre faliment, pentru unele categorii de persoane efectele acestei inflații sunt dureroase, pentru altele pot fi benefice (v. Dezechilibru economic). [D.N.]

INFORMATICĂ ECONOMICĂ, ansamblu de soluții conceptuale, metodologice și operaționale de utilizare a tehnologiei informatice, bazate pe calculatoare și telecomunicații, pentru tratarea informației economice. Constituită ca un domeniu distinct de cercetare, proiectare, implementare și utilizare de sisteme informatice, precum și ca disciplină de învățământ, **i.e.** se caracterizează prin aplicații ce antrenează volume mari de date, prin diversitatea structurilor de organizare și a procedurilor de prelucrare a acestor date, precum și prin frecvența lor ridicată de modificare, în raport cu dinamica realității economice. Sistemele informatice economice au ca obiect sisteme reale din economie, pe care le modelează cu mijloacele proprii, **i.e.** asigurându-le funcționarea în regim de asistare cu calculatorul, cu performanțe potențial superioare celor oferite de tehnologiile informaționale tradiționale. Categoriile principale de utilizatori pentru care **i.e.** asigură facilități specifice, de regulă, în regim de lucru interactiv și cu interfață "prietenoasă" sunt: decidenții de diferite ranguri, personalul de gestiune economică, consultanții și cercetătorii de profil. Printre serviciile disponibile prin aplicarea soluțiilor de **i.e.** se numără uzual rularea pe calculator de modele economico-matematice, constituirea de baze și bănci de date organizaționale sau publice, comunicare și prelucrare de date la distanță, în rețele teleinformatice, sisteme-suport pentru decizie, inclusiv cu inteligența artificială. [D.H.]

INFORMATIZARE, proces de preluare în regim de asistare cu calculatorul a funcțiunilor de ordin tehnologic, economic, educațional, conceptual etc., ale unui sistem-obiect de tip firmă de afaceri, instituție administrativă sau socio-culturală, bazată pe calculatoare și telecomunicații, și cerințele informaționale de exercitare a funcțiunilor sistemului-obiect; acest proces conduce la înzestrarea fiecărui sistem-obiect cu un sistem informatic propriu, care îi asigură o infrastructură integratoare pentru efectuarea operațiilor de culegere, transmitere, prelucrare, memorare și regăsire a informațiilor în formă electronică. **I.** este un proces **interdisciplinar**, în conținutul său, și cooperativ, în modul său de desfășurare, implicând participarea și interacțiunea între utilizatori, proiectanții de sisteme informatice, furnizorii de echipamente și de programe informatice. Deși reprezintă o necesitate inexorabilă, la care nu mai există, în prezent, alternativă, totuși **i.** presupune opțiuni ferme și explicite, transpuse în acțiuni sistematice atât la nivel micro, cât și la nivel macroeconomic; ea reclamă o angajare strategică, pe termen lung, în promovarea tehnologiei informatice și susținerea ei cu resurse suficiente. Demersul de **i.** are drept finalitate ameliorarea performanțelor și accentuarea caracterului inteligent al activităților ce beneficiază de asistarea cu calculatorul, satisfacerea cerințelor utilizatorilor săi finali în condiții superioare față de situația recurgerii la tehnologiile informaționale tradiționale. **I.** exercită un impact profund asupra structurii, funcționării și performanțelor sistemelor-obiect, reprezentând o sursă de schimbare internă și de avantaje concurențiale durabile; aceste avantaje nu se impun însă de la sine, ci sunt în funcție de abilitățile proiectanților, furnizorilor și utilizatorilor de sisteme informatice de a coopera în conceperea și introducerea de soluții viabile, și în pregătirea adecvată a mediului lor de aplicare. [D.H.]

INFORMAȚIE, reprezentare simbolică asupra unor entități din realitate, având caracter de noutate și utilitate pentru subiecții receptori. **I.** este generată prin procese de cunoaștere de natura observării directe sau a interpretării semantice de mesaje. **I.**

constituie un obiect de studiu complex și interdisciplinar, aparând în ipostaze multiple, ca operator de bază al funcționării intelectului uman și al sistemelor cu inteligență artificială, substanță a actelor de comunicare interuman și reper esențial al proceselor de concepție, decizie și acțiune individuală și colectivă, determinant pentru nivelul de raționalitate a comportamentelor subiecților acestora. Orice **i.** presupune unitatea dintre latura sa semantică, orientată către conținutul și sensul atribuit reprezentării realității, latura sintactică, referitoare la forma de prezentare adoptată și latura pragmatică ce ține de utilitatea și importanța ei atribuite de către subiecții receptori. Satisfacerea condițiilor de autenticitate în reprezentarea realității, de exactitate a fixării aspectelor ei cuantificabile și de oportunitate a disponibilizării sale în locul și la momentul cerut, face ca **i.** să devină aptă pentru utilizare. În funcție de obiectul de reflectare și de destinația atribuită de către utilizatori, **i.** poate fi de natură economică, științifică, tehnică, social-politică etc. Întrucât prezintă utilitate ca resursă, iar pentru obținerea sa presupune efort uman și cheltuieli, **i.** devine obiect al economiei sub forma bunurilor informaționale. Față de categoria bunurilor corporale, cele informaționale prezintă următoarele particularități distinctive: costuri înalte pentru producere **i.**, dar relativ reduse pentru înregistrare și reproducere; caracterul perisabil, supuse rapidei uzuri morale; consum nedistructiv, multiplicare prin diseminare, deținătorii inițiali nefiind deposedați de utilitatea transferată altor subiecți receptori. **I.** este tratată în cadrul sistemelor informaționale a căror proiectare și funcționare se bazează pe prezența determinantă a omului ca procesor informațional, precum și pe aplicarea unor tehnologii specifice, clasice ("creion și hârtie") sau computerizate. [D.H.]

INFORMAȚIE ASCUNSĂ, formă de manifestare a hazardului moral într-o relație contractuală incompletă. Acțiunile părților contractante depind de starea mediului economic. Chiar în cazul în care acțiunile tuturor părților contractante sunt observabile, hazardul moral se manifestă dacă una dintre părți are informații despre starea mediului economic ce nu sunt accesibile celorlalte părți. În această situație, hazardul moral derivă din existența **i.a.** în relația contractuală respectivă. Părțile contractante care nu dispun de **i.a.** nu pot să evalueze corespunzător oportunitatea acțiunilor observate. [T.C.]

INFORMAȚIE ASIMETRICĂ, desemnează diferențe între informațiile deținute de participanții la o tranzacție pe piață. În situațiile de **i.a.**, vânzătorii și cumpărătorii au șanse inegale generate de informațiile relevante de care dispun. Concurența perfectă presupune existența informației simetrice în condiții de certitudine. Dacă ipoteza de simetrie a informației este violată, atunci mecanismul concurențional nu mai asigură o alocare eficientă în sens paretian a resurselor. În general, simetria informației nu elimină posibilitatea incertitudinii. Astfel, **i.a.** și incertitudinea coexistă dacă participanții la tranzacții sunt identici în ceea ce privește gradul de incertitudine. Introducerea **i.a.** în teoria economică a permis abordări noi ale cauzelor eșecului pieței și ale eșecului guvernamental, deschizând calea identificării corecțiilor vizând eliminarea pierderilor asociate bunăstării. Hazardul moral și selecția adversă sunt consecințe ale **i.a.** [T.C.]

INFORMAȚIE ECONOMICĂ, categorie de informații având ca reprezentare agenții economici, procesele și mărimile economice. **I.e.** se prezintă, în cea mai mare parte, sub forma unor indicatori cu diferite grade de agregare și sintetizare (macro, mezo și microeconomic), provenind din surse publice sau, după caz, din surse private. Cel mai important producător al **i.e.** este statul, care o generează și o disemenează, la costurile cele mai mici posibile, utilizatorilor interesați de a avea acces și, eventual, de a plăti pentru ea. **I.e.** joacă un rol esențial în funcționarea sistemelor economice, intervenind în procesele de gestiune economică, de cunoaștere științifică a realității economice și de formulare a politicilor economice. Pertinența **i.e.**, care o face aptă pentru utilizare, rezidă în satisfacerea condițiilor de autenticitate în reprezentarea realității, de exactitate a fixării aspectelor ei cuantificabile și de oportunitate a disponibilizării informațiilor în locul și la momentul cerut. **I.e.** poate fi vehiculată între furnizori și utilizatori fie prin tranzacții specifice pieței informațiilor, fie – în cazul ineficienței acesteia – prin transferuri dirijate către instituțiile publice abilitate sau prin crearea de facilități de acces oferite utilizatorilor interesați (v. Resurse informaționale). [D.H.]

INFORMAȚIE IMPERFECTĂ, categorie de informație economică având ca reprezentare agenții economici, procesele și mărimile economice când unul din participanții la un act economic ascunde anumite informații de care poate beneficia fără ca și cealaltă parte contractuală să aibă cunoștință despre

intenția folosirii informației neloial. Situația mai este cunoscută ca *hazard moral* când unul din participanții la tranzacții este deținătorul unor informații care pot modifica situația contractuală. [M.N.]

INFRASTRUCTURĂ, ansamblul de elemente materiale, organizaționale și informaționale prin care se asigură legăturile atât dintre ramurile economiei, cât și dintre diferitele zone teritoriale. **I.** constă din căi ferate, aeroporturi, spitale, școli, drumuri ș.a., precum și din serviciile de bază (transport, sănătate, educație, construcții) care fac posibilă desfășurarea activităților economice și sociale. [M.G.]

INJUSTIȚIE SOCIALĂ, potențial de decepție socială, acumulată în special în etapele în care se înregistrează eforturi considerabile depuse pentru a mări oferta unor servicii de o calitate tot mai scăzută. **I.s.** este, totodată, o stare percepută în urma principiilor care guvernează distribuirea avuției și orientează politicile de luptă împotriva inegalităților. Justiția și **i.s.** se raportează complex și permanent la performanțele economice, iar aprecierea lor se face prin referirile la eficiență economică și socială (v. Justiție socială). [I.M.]

INOVAREA TEHNOLOGICĂ, procesul de creare a unui produs vandabil, nou sau ameliorat (inovarea de produs), sau a unui nou mod de fabricare a vechilor produse (inovarea de proces), cu scopul îmbunătățirii productivității, perfecționării tehnice sau raționalizării soluțiilor aplicate. După gradul de intensitate tehnologică, procesul poate fi: de ameliorare – care face ca un produs existent să devină din ce în ce mai bun, prin modificări constructive, înlocuirea unor materii prime sau apelarea la tehnologii mai performante; de adaptare – care, menținând principiile de bază ale produsului, realizează un salt calitativ important prin modificarea majoră adusă unuia sau mai multor subsisteme ale sale; și de ruptură – care schimbă total sistemul, pornind de la alte principii, ceea ce le permite obținerea unor performanțe net superioare. [P.M.]

INOVAȚIE, noutate care poate fi aplicată în tehnica și tehnologia de producție sau în gestiunea unei unități economice în condiții de eficiență. **I.** include noile tehnici și tehnologii de producție, produsele, modalitățile de gestiune, exploatarea de noi piețe sau surse de materii prime și materiale etc., cu condiția de a avea capacitatea să mărească eficiența economică. Noțiunea de **i.** a fost relevată pentru prima dată de către Schumpeter, în lucrarea "Teoria evoluției economice" (1912). Ea a fost opusă noțiunii de "descoperire", folosită anterior, și s-a lărgit treptat, astfel încât în prezent include orice utilitate tehnico-științifică cu caracter aplicabil în stare să contribuie la creșterea eficienței economice. **I.** este rodul unor eforturi sistematice care compun activitatea de cercetare tehnico-științifică și economică (v. Invenție, Cercetare științifică fundamentală). [G.P.T.]

INOVAȚIE FINANCIARĂ, performanță în sistemul de instrumente, metode și tehnici financiare prin care se stimulează creșterea avuției și eficienței, ca și asigurarea stabilității economice. **I.f.** își propune să promoveze ceva nou și eficient, reprezentând o înnoire a sistemului financiar, a metodelor, mijloacelor și acțiunilor, care să asigure creșterea veniturilor, a resurselor de finanțare a cheltuielilor, concomitent cu stimularea afacerilor, a extinderii activității economice. [E.C.]

INSOLVABILITATE, situație în care valoarea activelor de care dispune un agent economic este mai mică decât valoarea obligațiilor acestuia față de terți (creditori, furnizori, buget). Prin vânzarea tuturor activelor de care dispune, agentul economic nu-și poate stinge toate obligațiile pe care acesta și le-a asumat. **I.** prelungită este cauza care generează falimentul. [T.E.]

Instituție bugetară (v. ADMINISTRAȚII PUBLICE)

INSTITUȚII FINANCIAR-BANCARE ȘI DE CREDIT (în S.C.N.), unități a căror funcție principală este de a finanța, adică de a colecta, de a transfera și de a repartiza disponibilitățile financiare. **I. f.-b.** și de **c.** prestează servicii financiare pe baze comerciale. Rolul acestor unități constă în intermedierea, cu profit sau comision, între subiecții economici care se află în căutare de fonduri și cei care caută plasamente pentru economiile lor. Resursele lor constau în principal, din fonduri provenind din depozite, din angajamente financiare contractate. Adecvarea structurii resurselor de care

dispun şi a nevoilor de astfel de resurse ține de resortul lor funcțional, de profesionalismul pe care îl manifestă (v. Bancă, Credit, Piață a capitalului). [D.N.]

INSTITUȚIONALISM, curent de analiză economică care s-a dezvoltat în S.U.A., începând cu anii '20, ca reacție la dominația teoriei neoclasice. **I.** se opune, în particular, abordării deductive şi abstracte specifice teoriei dominante. Adepții **i.** propun dezvoltarea analizei pozitive, deoarece, spun ei, legea economică nu este adevărată (consistentă) decât într-un cadru instituțional dat, iar o instituție este, în fapt, codificarea juridică a unor cutume şi tradiții, care, la rândul lor, sunt produse ale istoriei. Există o anumită filiație de idei între **i.** şi Şcoala istorică germană. Figura cea mai reprezentativă a acestui curent de gândire economică este Th. Veblen (1857-1929), care, între altele, a fundamentat conceptul de consumație ostentativă (v. Istoria gândirii economice). [D.N.]

INTEGRARE ECONOMICĂ INTERNAȚIONALĂ, proces complex de dezvoltare a economiei mondiale, care exprimă trecerea la o treaptă calitativ nouă, superioară, a interdependențelor şi specializărilor între economiile diferitelor state. Este determinată de un ansamblu de factori, între care un rol esențial îl au cei tehnico-ştiințifici şi economici. Literatura de specialitate conferă noțiunii de **i.e.i.** numeroase sensuri, între care mai importante sunt: a) trecerea de la microspații la macrospații, "crearea unor ansambluri economice tot mai vaste"; b) "absența discriminărilor sau eliminarea progresivă a discriminărilor, în raporturile economice dintre diferite țări"; c) stabilitatea şi eficiența economică a relațiilor dintre state. Cauzele principale ale **i.e.i.**: apariția şi manifestarea în forme tot mai acute – începând de la jumătatea secolului al XX-lea – a contradicției dintre posibilitățile de sporire a producției şi capacitatea restrânsă a piețelor naționale; gradul înalt de concentrare a producției şi de centralizare a capitalurilor, pe de o parte, limitele şi restricțiile mişcării libere a capitalurilor şi forței de muncă, pe de altă parte; necesitatea capitalurilor din țările situate într-o anumită zonă de a-şi promova şi apăra "în comun" interesele, amenințate de concurenți internaționali foarte puternici; constituirea de mari firme (de stat sau mixte), care prin activitatea lor depăşesc granițele naționale; interesele comune ale țărilor dezvoltate de a menține şi extinde relațiile cu fostele țări coloniale, devenite independente. **I.e.i.** a parcurs mai multe etape şi forme. [A.G.]

INTEGRARE ECONOMICĂ REGIONALĂ, proces ce are loc pe fondul globalizării şi care presupune intensificarea cooperării şi integrării regionale. În prezent, aproape toate statele fac parte din grupări economice regionale (v. Integrare economică internațională). [I.D.]

INTEGRARE SOCIALĂ, situație consolidată şi stabilă privind relațiile de muncă, familiale şi sociale ale individului. Noțiunea de **i.s.** este utilizată în programele Uniunii Europene, pentru a exprima opusul noțiunii de sărăcie şi excludere socială. **I.s.** cere realizarea unei societăți în care toate mecanismele de excludere să fie anihilate. Ea se realizează prin următoarele sisteme: democratic şi juridic; piața muncii; protecția socială; sistemul comunității şi al familiei. [I.M.]

INTEGRARE SOCIALĂ EUROPEANĂ, reprezintă un program de armonizare îndreptat către standardele muncii, ale piețelor muncii şi europenizarea drepturilor colective şi individuale. **I.s.e.** este un obiectiv al politicii sociale privind corectarea pieței şi a debutat la începutul anilor '80 în două mari direcții: egalitatea femeilor cu bărbații pe piața muncii; sănătatea şi securitatea socială. În prezent, **i.s.e.** urmăreşte mobilitatea profesională a factorului muncă, aspectele tehnice ale securității sociale, problemele eticii sociale (v. Spațiu social european). [I.M.]

Integrarea economică în zona Asia-Pacific (v. INTEGRARE ECONOMICĂ INTERNAȚIONALĂ)

Integrarea economică latino-americană (v. INTEGRARE ECONOMICĂ INTERNAȚIONALĂ)

Integrarea economică nord-americană (v. INTEGRARE ECONOMICĂ INTERNAȚIONALĂ)

Integrarea economică vest-europeană (v. INTEGRARE ECONOMICĂ INTERNAȚIONALĂ)

INTERDEPENDENȚE ECONOMICE INTERNAȚIONALE, forme concrete de realizare a legăturilor și dependențelor reciproce dintre state pe baza diviziunii internaționale a muncii, aflate într-un proces continuu de adâncire și diversificare. **I.e.i.** formează un sistem amplu de relații economice între state, care constituie baza economiei mondiale contemporane. **I.e.i.** se adâncesc și se diversifică continuu, în strânsă legătură cu: a) schimbările politice de anvergură care au loc pe arena mondială; b) modificarea structurii lumii contemporane din punctul de vedere al nivelului de dezvoltare economică; c) adâncirea diviziunii internaționale a muncii, îndeosebi ca urmare a revoluției tehnico-științifice; d) diversificarea centrelor de putere pe plan economic internațional; e) evoluția prețurilor internaționale și a problemelor valutar-financiare sub influența unor factori contradictorii. **I.e.i.** trebuie să fie privite și analizate în dinamica lor, deoarece raporturile dintre diferite națiuni depind, în mare măsură, de gradul în care fiecare dintre ele și-au dezvoltat forțele productive, diviziunea muncii etc. **I.e.i.** suferă în prezent reorientări semnificative, prin sporirea sensibilității economiilor naționale față de evoluția și tendințele vieții economice internaționale (v. Diviziunea mondială a muncii, Economie mondială). [A.G.]

INTERESE ECONOMICE, manifestări conștientizate ale nevoilor umane devenite mobiluri, care îi determină individului anumite comportamente în vederea realizării performanțelor economice necesare dobândirii bunurilor trebuincioase satisfacerii nevoilor. Ele reprezintă un element de compoziție al mecanismului economic, constituind cauza nemijlocită și stimulul viguros al acțiunilor umane îndreptate spre realizarea unor scopuri. Privite în totalitatea și interdependența lor, **i.e.** alcătuiesc un sistem complex, care include: interese personale (manifestate la nivelul fiecărui individ și în raport cu o anumită trebuință a lui), de grup (manifestate la nivelul unui socio-grup format ad-hoc sau instituționalizat și pentru trebuințe legate între ele la nivelul menționat) sau generale (referitoare la locuitorii unei zone, țări sau ai planetei); private sau publice; curente sau de perspectivă; permanente, periodice sau accidentale; pasive (fără a fi însoțite de acțiune) sau active (dublate de acțiune); regionale sau naționale etc. Un anumit individ se manifestă, într-un fel sau altul, ca purtător al diferitelor feluri de interese. Armonizarea acestora în cadrul unor socio-grupuri, zone sau țări se poate asigura printr-un cadru democratic de realizare. Satisfacerea **i.e.** se poate înfăptui atât prin luarea în considerare și satisfacerea tuturor genurilor de interese, cât și prin asigurarea priorității intereselor personale asupra celor de grup sau generale. [T.C.G.]

INTERMEDIAR FINANCIAR, agent economic care mijlocește satisfacerea unor nevoi de finanțare, existente în economie, prin mobilizarea de disponibilități bănești temporare. Este vorba de bănci, care mijlocesc acoperirea unor nevoi de bani prin acordarea de credite, și de piață financiară primară, care, prin emisiune de obligațiuni și acțiuni, mobilizează resurse bănești disponibile în vederea finanțării activității economice. [T.E.]

INTERVENȚIA ECONOMICĂ ȘI SOCIALĂ A STATULUI, operațiune prin care statul se implică direct și indirect în mecanismul complex de organizare și funcționare normală economico-socială. Prin aceasta statul urmărește să corijeze eșecurile economiei de piață și să susțină desfășurarea favorabilă economico-socială. Statul asigură, în mod democratic, cadrul juridic/legislativ pentru realizarea activității economice și condițiile de exercitare a liberei inițiative de către agenții economici. De asemenea, în anumite împrejurări, ia măsuri pentru a susține economia în ansamblu sau numai unele domenii și zone, acordă subvenții, mediază în conflictele de muncă. Statul se implică pentru: satisfacerea nevoilor colective; producerea de bunuri materiale și servicii de interes economic general; ameliorarea mecanismelor pieței în vederea realizării obiectivelor fundamentale ale națiunii; corectarea efectelor negative ale repartiției prin piață, procedând la redistribuirea veniturilor în societate. Astfel, statul apare în diferite ipostaze, ca: producător și consumator, partener în operații de schimb, titular unic la emisiune de monedă, realizator principal al protecției sociale și responsabil al executării bugetului etc. (v. Eșecul pieței, Politică economică, Politică socială). [C.D.]

INTRĂRI (INPUTS), consumul de factori de producție în expresie bănească, ocazionat de susținerea unei activități economice, indiferent de natura sa și de forma de organizare a activității (v. Cost). [D.N.]

INVENȚIE, realizarea și/sau punerea la punct a unui produs sau proces tehnologic cu caracter de noutate. **I.** se bazează pe cunoștințele tehnico-științifice descoperite și este îndeosebi rezultatul cercetării aplicative, ale căror rezultate sunt apropiabile și brevetabile, deci protejabile împotriva furtului și falsificării (v. Inovație, Brevet de invenție). [G.P.T.]

INVERSA LUI LEONTIEF, matrice folosită în analiza input-output și care se obține din inversa diferenței dintre matricea identitate (I) și matricea coeficienților tehnologici (A), fiind notată astfel:

$$[I - A]^{-1}.$$

Prin înmulțirea acestei matrice cu vectorul cererii finale estimate se obțin valorile producțiilor care trebuie să fie realizate de fiecare sector al economiei, astfel încât să fie satisfăcută cererea finală pe componentele sale. Astfel, se pot pune în evidență anumite dezechilibre structurale din cadrul economiei naționale. Denumirea matricei vine de la fondatorul metodei input-output, Wassily Leontief. [A.D.]

INVESTIȚIE DIRECTĂ, (1) cheltuieli efectuate pentru obținerea, mărirea sau majorarea capitalului unei firme (întreprinderi). Participarea la constituirea sau extinderea unei întreprinderi în oricare din formele juridice prevăzute de lege, dobândirea de acțiuni sau de părți sociale ale unei societăți comerciale, cu excepția investițiilor de portofoliu, precum și înființarea ori extinderea în România a unei sucursale de către o societate comercială străină prin: - aport financiar, în moneda națională sau în valută convertibilă; - aport în natură de bunuri imobile sau/și mobile corporale sau necorporale; - participarea la creșterea activelor unei întreprinderi prin orice mod legal de finanțare. După metodologia statistică din țara noastră, în structura **i.d.** se cuprind cheltuielile efectuate pentru lucrări de construcții, de instalații și de montaj, pentru achiziționarea de utilaje, mijloace de transport, alte cheltuieli destinate creării de noi mijloace fixe pentru dezvoltarea, modernizarea, reconstrucția celor existente, precum și valoarea serviciilor legate de transferul de proprietate al mijloacelor fixe și al terenurilor. **I.d.** cuprind următoarele elemente de structură: construcții, utilaje (cu și fără montaj), lucrări geologice și de foraj, alte elemente (cumpărarea de animale pentru muncă și pentru reproducție, plantații de vii, pomi etc., achiziționarea obiectelor de inventar gospodăresc de natura mijloacelor fixe, plata studiilor de cercetare, proiectare, licențe, brevete și comisioane, cheltuieli cu formarea personalului etc.). (2) După legătura pe care o au cu obiectivul proiectat, **i.d.** sunt cele care se fac pentru obiectivul de bază. Valoarea lor se evaluează pe baza devizelor de cheltuieli care se întocmesc pe diferite categorii de lucrări, pe obiectiv sau pentru întreaga investiție (devizul general). Acest sens al **i.d.** este utilizat pentru a le delimita de investițiile colaterale și conexe (v. Investiții). [G.I.]

INVESTIȚII, totalitatea cheltuielilor care se fac pentru cumpărarea bunurilor de capital. În raport cu modul de folosire a bunurilor de capital, **i.** se împart în: a) investiții de înlocuire, destinate înlocuirii (reproducției) bunurilor de capital scoase din funcțiune, ca urmare a uzurii lor fizice, a căror sursă este amortizarea; b) investiții pentru dezvoltare sau nete (**i.n.**), destinate sporirii volumului capitalului tehnic real, adică formării nete a capitalului, a căror sursă o formează venitul. Suma investițiilor de înlocuire și a investițiilor nete formează investițiile brute de capital (**i.b.**), ce contribuie la formarea brută a capitalului tehnic. **I.b.** se compun din investiții în bunuri de capital durabile (cu excepția cheltuielilor pentru bunurile gospodăriilor populației – care se includ în consumul privat – și a bunurilor durabile – care se includ în producția intermediară a statului) și investiții în stocuri (în modificarea stocurilor de materii prime, semifabricate și produse finite din producție proprie, destinată vânzării). Atunci când, în economie, suma **i.b.** este mai mică decât investițiile de înlocuire, are loc o reducere a capitalului tehnic real, adică o dezinvestiție. Din punct de vedere al proprietarului, avem **i.** private – efectuate de sectorul privat și **i.** publice – efectuate de către guvern, iar cele care se efectuează în cadrul granițelor naționale

ale unei țări se numesc **i.** interne, spre deosebire de cele care se efectuează în alte sau către alte țări, care se numesc **i.** externe. Decizia de a investi se bazează pe luarea în considerare a următoarelor criterii economice: raportul dintre valoarea prezentă a venitului obținut prin **i.** și costul **i.**; raportul dintre venitul net actualizat și rata reală a dobânzilor (costul de oportunitate al **i.**). Potrivit primului criteriu, decizia de a **i.** este favorabilă dacă valoarea prezentă este mai mare sau egală cu mărimea costului **i.** În raport de cel de-al doilea criteriu, decizia de a **i.** este favorabilă dacă rata venitului net actualizat este mai mare decât rata reală a dobânzii. În cadrul principalilor factori care influențează creșterea sau scăderea **i.** se situează: ritmul progresului tehnic; stocul bunurilor de capital în economie; cheltuielile cu întreținerea și funcționarea bunurilor de capital; anticipările cu privire la evoluția vânzărilor și profiturilor și nivelul taxelor din economie. [P.C.]

INVESTIȚII DE PORTOFOLIU, cheltuieli efectuate pentru dobândirea de valori mobiliare pe piețele de capital organizate și reglementate, în scopul obținerii de câștiguri de capital din dividende, și din dobânzi aferente acestora rezultate din activitatea unor terți implicați direct în administrarea emitentului – și din diferența favorabilă de preț de vânzare (v. Investiții). [G.I.]

INVESTIȚII EXTERNE (STRĂINE), transferuri de capital dintr-o țară în alta sub forma investițiilor directe sau de portofoliu. **Investiția directă** constă în plasarea de capitaluri de către investitorii străini pentru înființarea de firme industriale, agricole, de construcții, transporturi, societăți bancare etc. în unele țări; se include și partea din profitul reinvestit. Rezultatul investiției directe este formarea de capital real, care poate fi o firmă cu capital integral străin sau o societate mixtă (joint venture). Investiția directă implică astfel o relație de lungă durată a investitorului străin în economia țării de referință, acesta păstrând controlul asupra folosirii și gestionării resurselor transferate. **Investiția de portofoliu** constă în achiziționarea de către investitorii străini de acțiuni ale unor firme deja existente. Dacă investiția directă îmbină plasamentul financiar cu investiția reală, investiția de portofoliu reprezintă, în esență, un plasament financiar, o investiție în titluri financiare tranzacționate pe piața capitalului. Atunci când investitorul străin ajunge să achiziționeze și să dețină pachetul de control al acțiunilor, pe lângă plasamentul financiar inițial apar, de regulă, și alte transferuri, caracteristice investițiilor directe. Cum nici deținerea pachetului de control nu reprezintă un anumit procent fix în totalul acțiunilor, ci variază de la caz la caz, se consideră că între investiția directă și cea de portofoliu există o zonă "gri" în care cu greu se poate desluși frontiera. În ansamblu, investițiile străine sunt apreciate favorabil și stimulate printr-o legislație adecvată, având în vedere efectele pozitive produse mai ales de investițiile directe prin transferurile de tehnologie de vârf, know-how, experiență managerială și abilități antreprenoriale, accesul la piețele externe de desfacere etc. [M.Gh., D.H.]

INVESTIȚII INDUSE, termen ce desemnează investițiile efectuate în vederea satisfacerii creșterii constatate sau așteptate a cererii de bunuri economice. Spre deosebire de investițiile anterioare, **i.i.** survin și se interferează cu mecanismul caracterizat prin principiul acceleratorului (v. Investiții, Accelerator). [D.N.]

Investiții private (v. INVESTIȚII)

Investiții publice (v. INVESTIȚII)

INVESTIȚII STRĂINE DIRECTE, investiții ale unor persoane străine care achiziționează active fixe într-o industrie, uzină sau filială internă; sunt considerate **i.s.d.** și investițiile în active financiare care conferă posesorului lor controlul asupra activității firmei (v. Active, Active financiare). [G.C.]

IPOTECĂ, garanție reală imobiliară care constă într-un drept real, accesoriu al creditorului, constituit asupra bunurilor imobile aparținând debitorului, care are obligația unei plăți la scadență. **I.** nu îl deposedează pe debitor de bunul ipotecat, însă conferă creditorului ipotecar, pentru creditul neplătit la scadență, dreptul de urmărire a imobilului în mâinile oricui s-ar afla, dreptul de a cere scoaterea imobilului în vânzare silită și dreptul de a fi plătit cu preferință din prețul astfel realizat. **I.** nu conferă

creditorului nici posesia, nici folosinţa şi nici dispoziţia asupra bunului ipotecat. **I.** este, în principiu, indivizibilă, toate bunurile ipotecate şi fiecare dintre ele, în întregime, garantând întreaga creanţă şi fiecare fracţiune a acesteia; creditorul însă poate renunţa la indivizibilitatea **i.** Există două mari categorii de **i.**: **i. legale**, care iau naştere direct în temeiul legii, independent de voinţa părţilor; **i. convenţionale**, care iau naştere din acordul de voinţă al părţilor, prin încheierea unui contract de ipotecă. **I.** se stinge prin achitarea obligaţiei pe care o garantează, prin renunţarea creditorului la **i.** şi prin prescripţie. [N.D.]

IPOTEZA BERNOULLI, ipoteză specifică alegerii în condiţii de risc, introdusă de matematicianul Daniel Bernoulli, şi care constă în evaluarea înclinaţiei spre risc a individului în funcţie de probabilitatea de câştig şi de utilităţile personale ale individului. Astfel, Daniel Bernoulli depăşeşte **paradoxul St. Petersburg** prin completarea speranţei de câştig cu utilitatea câştigului pentru individ, utilitate concepută ca utilitate personală (subiectivă). Dezvoltările ulterioare bazate pe **i.B.** sunt foarte importante în teoria economică a riscului şi incertitudinii (v. Paradoxul lui Allais). [A.D.]

IPOTEZA HYSTERESIS, ipoteză aplicată în studiul şomajului, care presupune un nivel de şomaj ce nu are o tendinţă de revenire la o rată de echilibru şi în nici un caz la o **rată naturală a şomajului**. Denumirea vine de la ciclul magnetizării materialelor feromagnetice descoperit de James Ewing în anul 1880. **I.H.** a fost folosită pentru a explica persistenţa şomajului din Marea Britanie în anii '80. S-a scos în evidenţă că, atunci când o economie este în expansiune, cererea mai puternică conduce la salarii mai mari pentru muncitorii deja angajaţi, mai degrabă decât pentru cei care nu au avut locuri de muncă şi se angajează în acel moment. De asemenea, o lungă perioadă de şomaj a lucrătorilor care şi-au pierdut îndemânarea face ca aceştia să fie mai puţin solicitaţi decât lucrătorii care sunt reangajaţi. [A.D.]

IPOTEZA PIEŢELOR EFICIENTE, teorie potrivit căreia toate informaţiile disponibile în mod curent sunt deja încorporate în preţul acţiunilor ordinare. Prin urmare, nu se pot face tranzacţii la bursa de valori analizând informaţiile vechi "perimate" sau cele uşor de reţinut (cum ar fi evoluţia recentă a preţurilor). Preţul hârtiilor de valoare se modifică, într-adevăr, însă pe baza noilor informaţii. Dacă pornim de la ipoteza că şansele de a obţine informaţiile rele sau bune sunt de 50%, atunci preţul titlurilor de valoare va avea "un trend aleatoriu", probabilitatea ca el să crească sau să scadă fiind aceeaşi. Interpretată ad litteram, teoria **i.p.e.** nu este corectă, fiind demonstrat că preţul acţiunilor la bursă a fluctuat de-a lungul timpului mult mai mult decât dividendele, în timp ce crahurile bursiere au avut ca rezultat reduceri masive ale preţurilor (de ordinul a 30% într-o singură săptămână), fără ca între timp să se fi dispus de vreo informaţie suplimentară relevantă pentru o mişcare a preţurilor de o asemenea amplitudine. În ultima perioadă se folosesc tot mai mult fractalii şi teoria haosului în cadrul teoriei pieţei eficiente (v. Acţiune, Dividend). [S.Cr.]

IPOTEZA VENITULUI ABSOLUT, ipoteză asupra funcţiei keynesiene de consum dezvoltată ulterior de Tobin şi de economiştii de orientare postsmithiană, conform căreia funcţia de consum este neliniară, deoarece înclinaţia marginală spre consum descreşte pe măsură ce venitul naţional creşte. Dacă notăm cu C – consumul agregat, cu Y – venitul naţional, funcţia de consum C = F(y) are următoarea reprezentare grafică:

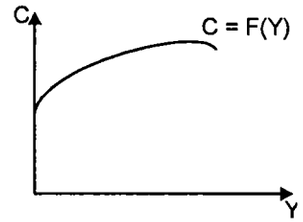

(v. Legea psihologică fundamentală). [A.D.]

IPOTEZA VENITULUI PERMANENT, ipoteză asupra funcţiei de consum, cunoscută mai ales din scrierile lui Friedman, conform căreia venitul poate fi descompus în două componente: venit permanent (venitul speranţei de viaţă) şi venit tranzitoriu (venitul adus de vânt), astfel încât consumul permanent este o funcţie de venit permanent, iar consumul

tranzitoriu este o funcție de venit tranzitoriu. Se creează astfel o puternică opoziție față de keynesian de echilibru (v. Efect de venit, Efectul de evicțiune). [T.C.]

IPOTEZE PRIVIND PROGRESUL TEHNIC, modalități de considerare a modificării variabilelor unei funcții de producție agregate sub influența progresului tehnic (tehnologic). Fiind dată o funcție de producție (F), având ca variabile munca (L) și capitalul (K), se consideră următoarele cazuri în raport cu formele relațiilor de definire a producției agregate; **i.** privind **p.t. Harrod-neutral** (crescător în muncă), atunci când funcția de producție este de forma Y = F(K, AL); când coeficientul A care comensurează influența progresului tehnic afectează în principal factorul muncă; **i.p.t. crescător în capital** – cu o funcție de producție de forma Z = F(AK, L); progresul tehnic afectează mai mult elementele de capital; **i.p.t. Hicks-neutral** – cu o funcție de producție de forma Y = AF(K, L); când progresul tehnic afectează ambii factori de producție în egală măsură, factorul A va afecta direct funcția de producție, aceasta fiind considerată omogenă (v. Modelul Harrod-Domar). [A.D.]

IPOTEZELE MATILLA, presupuneri enunțate pe baza unor fapte cunoscute, puse în evidență de analiza corelației existente între investiția în capitalul uman și starea generală a economiei. J.P. Matilla a reliefat că, în condiții de recesiune, se manifestă două efecte mai semnificative: efectul lucrătorului descurajat și efectul lucrătorului suplimentar. **Efectul lucrătorului descurajat** arată că, atunci când nu se mai pot găsi locuri de muncă disponibile (ca urmare a recesiunii), lucrătorii descurajați pe piața muncii decid să-și continue studiile. **Ipoteza lucrătorului suplimentar** sugerează că, atunci când situația familială a unui individ devine mai precară, întrucât unul din părinți devine șomer, tinerii au, de regulă, tentația de a întrerupe școala și de a încerca să pătrundă pe piața muncii (v. Capital uman). [S.C.M.]

ISOCOST, expresia grafică a limitelor resurselor bugetare ale producătorului, de care acesta trebuie să țină seama în alegerea variantei optime de combinare a factorilor de producție – muncă (L) și capital (K). Dreapta AB reprezintă linia de isocost, iar Q_2 este isocuanta, așa cum apare în graficul de mai jos.

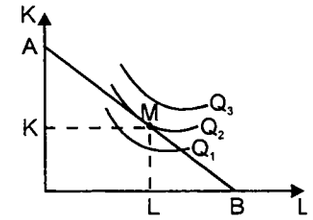

Optimul producătorului se obține în punctul unde linia de isocost este tangentă la isocuantă. În graficul de mai sus, acest punct este M (AB tangentă la isocuanta Q_2) (v. Echilibrul producătorului). [E.C.]

ISOCUANTĂ, reprezentare grafică a diferitelor alternative de combinare a factorilor de producție care conduc la obținerea aceluiași volum al producției. Fiecare punct de pe **i.** reprezintă deci o anume combinare a factorilor ce permite obținerea aceluiași volum al producției. Aceasta înseamnă că nivelul producției rămâne constant, iar raportul factorilor de producție se schimbă continuu. Prezintă interes din punct de vedere economic curba **i.** convexă la origine, respectiv, partea descrescătoare a **i.**, situație în care productivitățile marginale ale factorilor de producție, de exemplu, muncă (L) și capital (K), sunt strict pozitive.

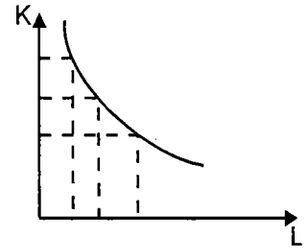

În situația în care productivitățile marginale se anulează, **i.** devine crescătoare; asemenea combinări ale factorilor de producție nu vor fi alese de producătorii raționali, ele însemnând risipă de resurse și nicidecum eficiență. **I.** descrescătoare pot fi concave sau liniare, situații în care întreprinzătorul, pentru a obține același volum al producției, va folosi o cantitate suplimentară dintr-un factor, în condițiile diminuării celuilalt, acceptând că dificultatea

de substituire ar descreşte sau ar rămâne constantă. În mod normal dificultatea de substituire creşte pe măsura realizării ei. Curbele Q_1, Q_2, Q_3 etc. reprezintă harta **i.**, adică producţii posibile obţinute prin combinaţii diferite ale factorilor de producţie. Una dintre alternativele de combinare a factorilor de producţie este optimă, reflectând cheltuiala minimă pentru obţinerea respectivei producţii.

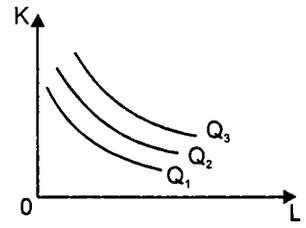

Aceasta coincide cu punctul în care linia isocostului este tangentă la **i.** Se foloseşte şi denumirea de izomodul sau curbă de indiferenţă a producătorului (v. Echilibrul producătorului, Elasticitatea substituţiei). [A.C.G.A.]

ISTORIA ECONOMICĂ, componentă a sistemului actual al ştiinţelor economice (prin) care (se) studiază (cercetează) economia din punctul de vedere al desfăşurării concret-istorice, cu toate particularităţile procesului într-o ţară sau alta. **I.e.** studiază dezvoltarea factorilor de producţie, a producţiei înseşi sub toate aspectele ei, precum şi influenţele exercitate asupra economiei de instituţiile statale, politice, culturale etc. Studierea devenirii economice a ţărilor, a lumii întregi şi pe mari zone geografice lărgeşte orizontul cunoaşterii şi, prin aceasta, facilitează înţelegerea mai bună a fenomenelor şi proceselor economice contemporane, precum şi a unor tendinţe care se conturează în evoluţia viitoare a economiilor ţărilor, a zonelor mari şi a economiei mondiale. [D.N.]

ISTORIA GÂNDIRII ECONOMICE, componentă a gândirii economice (a sistemului ştiinţelor economice) care studiază ansamblul reflecţiilor referitoare la viaţa economică (idei, teorii, doctrine, legi, reguli, politici etc.), ca produs superior al unei interacţiuni benefice dintre trăsăturile mediului social-economic şi natural în limitele căreia se fac aceste reflecţii şi calităţile celor ce realizează asemenea generalizări – reflecţii. Disciplina (natura) ştiinţifică are funcţia de a ordona şi sistematiza ideile, teoriile, doctrinele economice elaborate, de a emite judecăţi de valoare asupra lor, operaţiune care se face pe baza mai multor criterii: sfera de cuprindere a acestor reflecţii; interesele pe care le exprimă şi le apără gânditorul (economistul) respectiv; gradul de înzestrare cu cunoştinţele de specialitate a acestuia. Aceasta din urmă, respectiv, capacitatea de inovare a cunoştinţelor economice durabile din trecut cu imperativul inovării lor, ca răspuns la noile provocări ale economiei contemporane. Obiectul de studiu al **i.g.e.** are caracter istoric, în sensul că el cunoaşte permanente modificări cantitative şi calitative. Dacă, la început, predominau reflecţiile asupra sferei macroeconomice, în prezent acestea s-au autonomizat pe mai multe paliere: micro, macro, mondoeconomic. **I.g.e.** ordonează şi sistematizează imensul material acumulat după criterii adecvate etapei, astfel încât să se asigure delimitarea valorilor autentice de falsele valori, de balastul ideologic generat de interese înguste şi trecătoare de grup. Ea este o ştiinţă socială relativ recentă, a cărei funcţie principală este studierea etapelor de maturizare a gândirii economice. Chintesenţa acestor etape este cuprinsă în acel ansamblu de principii şi metode de la care pleacă o **paradigmă** economică. Ca disciplină universitară, **i.g.e.** realizează o prezentare selectivă a unor domenii majore din această ştiinţă, o analiză şi evaluare a ideilor, doctrinelor şi teoriilor cu mai mare impact asupra economiei contemporane şi viitorului ei previzibil (v. Ştiinţa economică). [D.N.]

Î

ÎMPRUMUT, acțiune în baza căreia o persoană, numită împrumutător, predă altei persoane, numită împrumutat, o cantitate de bunuri consumabile, neconsumabile şi/sau o anumită sumă de bani, împrumutatul urmând a i le restitui la scadență, în anumite condiții. Astfel: a) împrumutatul urmează să restituie la scadență bunuri echivalente ca natură (specie), cantitate şi calitate; dacă **î.** este gratuit, are loc numai restituirea bunurilor respective, iar dacă **î.** nu este gratuit, atunci împrumutatului îi revine obligația îndeplinirii unei contraprestații care constă de obicei în plata unei dobânzi. În ambele situații are loc un transfer al dreptului de proprietate, deoarece împrumutatul poate utiliza (consuma) bunurile potrivit propriilor interese. Împrumutătorul trebuie însă să aibă calitatea de proprietar al bunurilor împrumutate şi capacitatea juridică de a face acte de dispoziție, iar împrumutatul să aibă capacitatea de a se obliga; b) atunci când obiectul **î.** îl constituie o sumă de bani care generează o sarcină împrumutatului, în mod obligatoriu, pe lângă obligația restituirii la scadență a sumei respective apare şi îndatorirea de a plăti împrumutătorului o sumă de bani numită dobândă. Dacă între momentul acordării împrumutului şi acela al scadenței intervin modificări în valoarea de circulație (puterea de cumpărare) a banilor, în măsura în care prin clauze speciale nu se stabileşte altfel, nu se impune modificarea corespunzătoare a obligației împrumutătorului privind restituirea sumei primite; acesta este obligat să restituie suma pe care a primit-o (v. Credit, Dobândă). [N.D.]

ÎMPRUMUT DE CONSUMAȚIE, contract prin care o persoană, numită împrumutător, transmite în proprietatea unei alte persoane, numită împrumutat, o câtime de bunuri cu obligația pentru împrumutat de a restitui la scadență o cantitate egală de bunuri de acelaşi gen şi calitate. Obiectul contractului îl formează bunuri fungibile şi consumabile potrivit naturii lor; împrumutatul devine proprietar şi suportă riscurile din momentul preluării bunurilor. De regulă, este un contract cu titlu gratuit, însă poate fi cu titlu oneros (când este purtător de dobândă). [N.D.]

ÎMPRUMUT DE FOLOSINȚĂ (COMODAT), contract prin care o persoană, numită comodant, împrumută un bun neconsumabil altei persoane, numită comodator, pentru a se folosi de el temporar, în mod gratuit. Comodatorul are obligația de a restitui bunul în natură, în individualitatea sa. **Î.** de **f.** este esențialmente gratuit şi are ca obiect bunurile nefungibile (consumabile). În mod excepțional, pot face obiectul **î.** de **f.** şi lucrurile consumabile. În aceste cazuri, lucrurile nu sunt folosite potrivit destinației obişnuite, ci au o altă destinație (situația în care fructele sunt împrumutate pentru aranjarea unei expoziții). [N.D.]

ÎMPRUMUTAT, persoană care, în baza unui contract de împrumut de consumație, primeşte de la împrumutător, în proprietate, bunuri consumabile pentru a le utiliza potrivit intereselor proprii, cu obligația de a restitui la scadență bunuri de acelaşi gen, în aceeaşi cantitate şi de aceeaşi calitate şi plății contraprestației care, de regulă, constă în plata unei dobânzi (v. Debitor). [N.D.]

ÎMPRUMUTĂTOR, persoană care, în baza unui contract de împrumut de consumație, predă împrumutatului bunuri consumabile, transmițându-i şi dreptul de proprietate asupra lor, pentru ca acesta să le utilizeze potrivit intereselor proprii şi să-i restituie la data stabilită bunuri echivalente, de acelaşi gen, în aceeaşi cantitate şi de aceeaşi calitate, uneori şi cu obligația îndeplinirii unei contraprestații, de obicei, plata unei dobânzi (v. Creditor). [N.D.]

ÎNCASARE MARGINALĂ, modificarea încasării totale, antrenate de modificarea cantității vândute cu o unitate. **Î.m.** se determină ca spor (suplimentul) de încasare (ΔI_v) pe unitatea suplimentară de producție

vândută, (ΔQ), potrivit formulei $I_{mg} = \frac{\Delta I_t}{\Delta Q}$. Creşterea **î.m.** determină şi o sporire a **î.** medii. Unei descreşteri a **î.m.** îi corespunde o scădere a **î.** medii. [A.C., G.A.]

ÎNCASARE MEDIE, încasarea pe unitatea de produs (bun) vândut. **Î.m.** se determină ca un raport între încasarea totală I_t şi volumul producţiei vândute (Q), potrivit formulei: $I_m = \frac{I_t}{Q}$. **Î.m.** reprezintă de fapt preţul unitar. [A.C., G.A.]

ÎNCASARE TOTALĂ, suma totală obţinută în urma desfacerii producţiei. **Î.t.** se determină ca produs între volumul total al producţiei vândute (Q) şi preţul de vânzare unitar, potrivit formulei $I_t = Q \cdot P$. Pe lângă această componentă principală, **î.t.** mai cuprinde şi alte categorii de fluxuri băneşti (subvenţii, sponsorizări, reevaluarea activelor etc.). [A.C., G.A.]

ÎNCLINAŢIA MARGINALĂ SPRE CONSUM, expresie a raportului dintre modificarea consumului şi evoluţia venitului. **Î.m.** spre **c.** (c') se calculează împărţind sporul consumului (ΔC) la sporul venitului disponibil (ΔV) şi semnifică proporţia cu care se măreşte consumul din creşterea venitului disponibil sau cu cât sporeşte consumul la creşterea cu o unitate a venitului disponibil ($c' = \Delta C/\Delta V$). Potrivit legii psihologice fundamentale, pe măsură ce venitul disponibil creşte, c' are tendinţa de reducere. Deoarece

$$\bar{c} = \frac{a + V \cdot c'}{V},$$

unde: $\bar{c}$ – (rata medie a consumului) este mai mare decât c' (unde a – consumul autonom), apropiindu-se de c', care rămâne relativ constantă. Pe o perioadă îndelungată de timp, c' este mai mare decât pe o perioadă scurtă de timp. [P.C.]

ÎNCLINAŢIA MARGINALĂ SPRE ECONOMII, expresie a raportului dintre modificarea economiilor şi evoluţia venitului disponibil. **Î.m.** spre **e.** (s') se calculează împărţind sporul economiilor (ΔS) la sporul venitului disponibil (ΔV) şi semnifică proporţia cu care sporesc economiile din creşterea venitului disponibil sau cu cât cresc economiile la creşterea cu o unitate monetară a venitului disponibil ($s' = \Delta S/\Delta V$). Întrucât $\Delta V = \Delta C + \Delta S$, rezultă că $c' + s' = 1$. În raport de nivelul înclinaţiei medii spre consum, economiile pot fi negative sau pozitive; astfel, când $\bar{c} > 1$, economiile sunt negative, iar când $\bar{c} < 1$, economiile sunt pozitive. [P.C.]

ÎNCLINAŢIA MARGINALĂ SPRE INVESTIŢII, sintagmă prin care se exprimă raportul dintre modificarea investiţiilor şi a venitului. **Î.m.** spre **i.** se calculează ca raport între sporul de investiţii şi sporul de venit naţional într-o anume perioadă. ΔI/ΔV (v. Investiţii). [D.N.]

ÎNCLINAŢIA MEDIE SPRE CONSUM, expresie a raportului dintre consum (în calitate de variabilă dependentă) şi evoluţia venitului disponibil (în calitate de variabilă independentă), într-o perioadă determinată de timp. **Î.m.** spre **c.** sau rata consumului $(\bar{c})$ se calculează împărţind consumul (C) la venitul disponibil (V) şi semnifică ponderea cheltuielilor efectuate pentru cumpărarea bunurilor de uz personal în venitul disponibil $(\bar{c} = C/V)$. [P.C.]

ÎNCLINAŢIA MEDIE SPRE ECONOMII, expresie a raportului dintre economii (în calitate de variabilă dependentă) şi venitul disponibil (în calitate de variabilă independentă) într-o perioadă de timp. **Î.m.** spre **e.** (rata economiilor $-\bar{s}$) se calculează împărţind economiile (S) la venitul disponibil (V) şi semnifică ponderea economiilor în venitul disponibil $(\bar{s} = S/V)$. Întrucât V = C + S, rezultă că $\bar{c} + \bar{s} = 1$. [P.C.]

ÎNCLINAŢIA MEDIE SPRE LICHIDITATE, termen ce exprimă comportamentul agenţilor economici faţă de monedă, în sensul influenţării cererii de monedă. **Î.m.** spre **l.** se bazează pe mai multe mobiluri concrete: **mobilul venitului**, adică tendinţa oricărui subiect economic de a păstra bani lichizi, de a nu-i cheltui pe măsura încasării lor; **mobilul afacerilor**, preocuparea deţinătorilor de bani de a păstra sume de bani în aşteptarea unor plasamente mai avantajoase în viitor; **mobilul prudenţei**, dorinţa agenţilor economici de a fi pregătiţi pentru a face faţă unor situaţii neprevăzute; **mobilul speculaţiei**, constând în aceea că, în anumite condiţii, banii lichizi sunt un activ

financiar superior față de diferitele titluri de valoare. Intensitatea **î.m.** spre **1.** influențează asupra masei monetare și structurilor ei (v. Cerere de monedă). [D.N.]

ÎNCLINAȚIE SPRE INVESTIȚII, sintagmă prin care se exprimă modificarea investițiilor (variabilă dependentă) în raport de modificarea venitului (variabilă independentă), într-o perioadă determinată de timp. **Î.** spre **i.** se urmărește, respectiv, se calculează îndeosebi la nivel macroeconomic, ca raport procentual între masa investițiilor și venitul național. [P.C.]

ÎNCORDARE STRUCTURALĂ, termen care exprimă amploarea necesității de realocare a resurselor dinspre zonele, sectoarele și firmele cu productivitate redusă spre cele cu productivitate ridicată în țările (economiile) aflate în tranziție de la sistemul economiei de comandă la cel de piață concurențial. Realocarea resurselor generează redistribuirea veniturilor în societate, motiv pentru care **î.s.** este privită și ca o măsură necesară de realocare a veniturilor, adică de ameliorare a conflictului distribuțional din sistemul economic. [D.M.]

ÎNSCRIS, mijloc legal de dovadă care constă în orice act sau document scris, prin care se atestă existența unui fapt economic și/sau juridic, ori o anumită împrejurare sau situație privitoare la acestea. Există două mari categorii de **î.**: a) **î.** nepreconstituite, adică cele care sunt întocmite fără a se urmări, în mod expres, un scop probatoriu concret; b) **î.** preconstituite, adică cele prin care s-a urmărit, atunci când au fost întocmite, să servească drept mijloace de probă. **Î.** mai pot fi autentice (autentificate de către un organ de stat competent), confirmative (consolidează un act juridic), recognitiv (recunoaște existența înscrisului originar pierdut) ș.a. [N.D.]

ÎNTREPRINDERE, unitate economică producătoare, care se caracterizează printr-un gen specific de activitate, printr-o funcționalitate și organizare tehnologică, prin capacitatea de a produce anumite bunuri, de a se conduce și gestiona rațional, precum și prin autonomia sa financiară. În jurul acestei unități polarizează **subunitățile** și **marile unități**, motiv pentru care ea este considerată unitate de bază. Întreprinderea este un minisistem de coordonare și de cooperare, care răspunde principiului de coordonare ierarhică. Ea nu este decât un set de contracte cu un agent central, utilizatorul, întreprinzătorul, căruia i se încredințează responsabilitatea de a conduce și gestiona, de a face să se execute multitudinea de contracte care definesc în mod explicit sau implicit condițiile în care întreprinderea poate să dispună de resursele ce-i sunt puse la dispoziție de acționari, bancheri, lucrători, cadre, manageri etc. Marea diversitate a întreprinderilor contemporane este rezultatul unei duble evoluții, ambele reflectând progresul tehnic. Pe de o parte, multiplicarea bunurilor oferite consumatorilor, pe de alta, transformările în maniera de a produce. În acest context, trebuie spus că producția de masă a bulversat structurile economice și juridice ale producției. Pentru a evita o parte a restricțiilor impuse de piață și din afara pieței, întreprinderile caută să devină din ce în ce mai puternice, să-și adapteze activitatea la schimbările ce survin în tehnică și în tehnologie, în economie și în legislație. **Î.** se prezintă într-o mare varietate de forme. Pe baza unor criterii economice și juridice, tipologia lor se prezintă astfel:

1) Întreprinderi – persoane fizice (individuale – ferme private de familie).
2) Întreprinderi – asociere (cooperative).
3) Întreprinderi – societăți comerciale (juridice):
a) de persoane în nume colectiv și în comandită simplă;
b) de capitaluri în comandită pe acțiuni; societăți pe acțiuni (corporații);
c) societăți cu răspundere limitată de persoane și de capitaluri.
4) Regii autonome naționalizate sau constituite din resursele statului: directe și indirecte.

Apărute sub influența unor factori tehnico-economici, **întreprinderile mari** au unele avantaje, comparativ cu cele mici și mijlocii, cum sunt: ele pot aborda cu succes domeniile de vârf ale științei, tehnicii și tehnologiei, domenii care necesită cheltuieli inițiale ridicate și care aduc profituri pe măsura cheltuielilor făcute după intervale lungi de timp; ele au posibilitatea de a se aproviziona cu factori de producție deficitari în condiții avantajoase; dispun de resurse financiare proprii și atrase, pe care le folosesc alternativ în diferite sectoare de activitate, ceea ce le asigură o mare mobilitate economică; dispun de resurse băneşti importante, cu care pot

organiza acţiuni sociale de interes major pentru salariaţi etc. În acelaşi timp, o mare unitate economică înseamnă restrângerea unor libertăţi şi drepturi pe care producătorii individuali – mici şi mijlocii – le exercită. În marile întreprinderi, aceste libertăţi sunt cedate (preluate) întreprinzătorilor şi managerilor. De regulă, exercitarea libertăţilor individuale se asigură de către conducerile democratice ale unităţilor prin perfecţionarea conlucrării dintre patronate şi sindicate (v. Firmă, Societate comercială). [D.N.]

Întreprinderi individuale (v. ÎNTREPRINDERE)

Întreprinderi mari (v. ÎNTREPRINDERE)

Întreprinderi mici şi mijlocii (v. ÎNTREPRINDERE)

Întreprinderi-societăţi comerciale (v. SOCIETATE COMERCIALĂ)

ÎNTREPRINZĂTOR, persoană fizică sau juridică care îşi asumă riscul de a organiza, desfăşura şi dezvolta o afacere, o activitate profitabilă. Pe măsura generalizării revoluţiei industriale şi a extinderii societăţilor pe acţiuni, întreprinderea privată de familie şi proprietarul întreprinzător au devenit anacronici. În prezent, relaţiile dintre proprietari, întreprinzători şi manageri, pe de o parte, şi producători direcţi salariaţi, pe de altă parte, au devenit mult mai complexe, şi-au pierdut mult din semnificaţia lor anterioară. În societăţile pe acţiuni, după cum se ştie, capitalul este format din miile şi zecile de mii de acţiuni aflate în mâinile unui număr mare de proprietari-acţionari. Acţionarii pot avea, în raportul lor cu întreprinderea, postură de salariaţi, manageri, ca şi de întreprinzători. Dar ei pot să rămână şi numai acţionari. Aceştia se împart – din plecare, şi se diferenţiază pe parcurs – în mici acţionari şi mari acţionari. Aşteptările şi exigenţele multiple ce stau în faţa marilor firme (întreprinderilor) nu pot fi abordate şi soluţionate cu succes de acţionari şi nici de conducerile tehnico-administrative. Pentru ca marea întreprindere să-şi poată exercita multiplele funcţii, s-a impus un nou tip de întreprinzător: Consiliul de Administraţie sau Consiliul directorilor. Format din acţionari, din specialişti în management şi marketing, din reprezentanţi ai producătorilor, ai salariaţilor, adesea şi din împuterniciţi ai băncilor şi administraţiilor publice, Consiliul de Administraţie concepe şi promovează politica generală a întreprinderii, apără interesele ei de dezvoltare în raport cu mediul social-economic ambiant. Întreprinderea trebuie să asigure coerenţa deciziilor sale privitoare la toate genurile şi tipurile de pieţe, pe de o parte, la principiile de organizare internă a ei, pe de altă parte. Deci, ea nu mai poate separa astăzi gestiunea sa economică de o politică socială adecvată condiţiilor. De aceea, cel care este capabil să ducă o politică fundamentată ştiinţific, echidistantă faţă de interesele particulare ale organizaţiilor participante este întreprinzătorul colectiv. Într-un sens mai larg, un asemenea întreprinzător îşi asumă reponsabilitatea de a decide creator în problemele centrale, strategice ale firmei. În adoptarea deciziilor sale, acesta se foloseşte de specialistul manager. Acesta îşi poate oferi serviciile ca tehnician-salariat în cadrul Consiliului de Administraţie, în calitate de conducător relativ autonom al unor domenii funcţionale importante, ca prestator de servicii pe cont propriu la care întreprinzătorul poate apela. Toate aceste funcţii ale întreprinzătorului colectiv sunt soluţionate în condiţiile unor restricţii ce vin din partea societăţii, ca şi din cea a consumatorilor, a sindicatelor, ca purtătoare autentice de cuvânt ale salariaţilor. Ca urmare, orice întreprinzător trebuie să respecte legile adoptate în mod democratic şi să ţină seama de regulile de joc pe care le-a stabilit cu partenerii săi, în asigurarea bunei funcţionalităţi a întreprinderii. Acesta este criteriul esenţial şi ultim de judecare a manifestării spiritului întreprinzător, de victorie a acestuia asupra interesului îngust de proprietar-rentier (v. Acţionar, Guvernanţă corporatistă, Societate comercială). [D.N.]

J

JETON, piesă confecționată din diferite materiale portabile, utilizată la diverse calcule, la marcarea și plata jocurilor, la achitarea taxelor pentru servicii telefonice. O formă de **j.** este cel de prezență, prin care se consemnează participarea membrilor Consiliilor de Administrație ale societăților comerciale la reuniunile acestora. **J.** de prezență consemnează prezența la reuniuni și, totodată, este instrumentul prin care se recompensează prestația cu o sumă fixă, stabilită de Consiliul de Administrație. [D.N.]

JEVONS, W. STANLEY (1835-1882), economist englez, profesor la Colegiul Owens din Manchester. Mai târziu (după 1876) a predat la Universitatea din Londra. Este unul din fondatorii marginalismului și ai economiei neoclasice, anticipând ideile Școlii austriece în problemele respective. W.S. Jevons este recunoscut și ca unul dintre întemeietorii școlii matematice în economie (prima școală matematică engleză), el susținând în mod expres că includerea economiei politice în rândul științelor presupune aplicarea calculului diferențial asupra noțiunilor de avuție, utilitate, valoare, cerere, ofertă, capital, dobândă, muncă sau oricăror altor variabile care țin de activitățile cotidiene ale industriei. W.S. Jevons este considerat unul dintre economiștii de mare originalitate, deși multe dintre analizele și ideile pe care le-a avansat nu au fost finalizate de el. În lucrarea sa teoretică "The Theory of Political Economy" (1871), "Teoria economiei politice" (1871), el a abordat sau anticipat majoritatea temelor specifice care au consacrat școala economică neoclasică. În afara principiului utilității marginale descrescânde, W.S. Jevons a demonstrat că, în condiții de echilibru, raportul dintre prețurile bunurilor de consum este egal cu raportul dintre utilitățile marginale, prefigurând analizele de mai târziu în acest domeniu, analize continuate cu ajutorul curbelor de indiferență de către F. Edgeworth și V. Pareto. El a introdus noțiunea de dezutilitate a muncii și variabila timp în analiza producției și a distribuției. Astfel, a susținut că o creștere a capitalului este sinonimă cu procesul de investire, unde productivitatea capitalului este funcție de timp, iar rata dobânzii depinde de produsul marginal al capitalului. W.S. Jenons a propus și o explicație a ciclurilor afacerilor, cunoscută sub denumirea de teoria "petelor solare" (perturbații ale Soarelui care influențează recoltele agricole, iar acestea, la rândul lor, influențează evoluția economiei în ansamblu), a cărei importanță a constat în stimularea cercetătorilor empirico-statistice în economie. De altfel, W.S. Jevons a adus contribuții valoroase și în domeniul statisticii, construind și un indice ponderat al prețurilor. [M.Gh.]

JINGA, VICTOR (1901-1990), economist român, profesor universitar. S-a născut într-o familie de oieri și agricultori din Satulung-Săcele, Brașov. Școala primară și liceală o face la Brașov și Galați, în anul 1920 absolvind liceul comercial. Între anii 1920-1925 urmează cursurile Facultății Economice din Veneția. În anii următori face studii de perfecționare în Franța (Grenoble); Elveția (Geneva), Austria (Graz). Lucrează câțiva ani ca funcționar de bancă, apoi se implică în organizarea cooperației din Transilvania. În anul 1929, ocupă, prin concurs, un post de conferențiar la Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale din Cluj, pentru ca în 1935 să devină profesor titular la Catedra de Economie politică. El va preda disciplinele: Introducere în economie politică, Istoria doctrinelor economice. Metodologia cercetării economice. Ca o apreciere a activității sale didactice și științifice, în 1942, V. Jinga a fost ales rector al Academiei Comerciale din Cluj-Brașov. În septembrie 1947 este epurat din învățământ, pentru ca în august 1949 să înceapă pentru el calvarul detenției în penitenciarele comuniste. Tăria morală, echilibrul interior, robustețea fizică îl vor ajuta să depășească această nedreaptă încercare a vieții. V. Jinga a fost o personalitate binecunoscută în perioada interbelică. Economist teoretician și practician, specialist în probleme ale cooperației și conducător al mișcării cooperatiste din Transilvania, pasionat conferențiar și publicist, fondator de reviste și ziare, autor de cursuri universitare și lucrări științifice erudite, profesor emerit și rector, cetățean patriot, adversar al doctrinelor politice extremiste, democrat convins – iată doar câteva dintre aprecierile pe care le merită cu prisosință omul V. Jinga și opera sa. **Op.**: "Comerțul

exterior şi legislaţia vamală" (Cluj, 1935); "Economia naţională" (Cluj, 1935); "Actualitatea doctrinei solidariste" (Cluj, 1937); "Dinamica economiei cooperatiste" (Braşov, 1941); "Economia transilvană în spaţiul naţional românesc" (Braşov, 1943); "Problema spaţiului în economia politică" (Braşov, 1944); "Problemele fundamentale ale Transilvaniei" (două volume, Braşov, 1945); "Principii şi orientări ale comerţului exterior al României" (1859-1916) (Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1975); "Moneda şi problemele ei contemporane" (două volume, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1981). [N.D.]

JOBBER, intermediar în comerţul internaţional, în mod deosebit în comerţul cu materii prime. **J.** face legătura între furnizorul-exportator şi clientul-importator, fără a urmări să deţină proprietatea asupra mărfurilor în cauză pe o perioadă îndelungată, fără a forma stocuri şi a aştepta conjuncturi mai favorabile. El face legătura între importatorii actuali şi potenţiali, ale căror cereri sunt transformate în comenzi ferme către exportatori. **J.** încasează comisioane din partea ambelor părţi. [D.N.]

JOC DE BURSĂ, operaţiune efectuată la bursă, cu scopul obţinerii unui câştig rezultat din diferenţa dintre cursul hârtiilor de valoare sau al bunurilor fungibile din momentul cumpărării şi cel al vânzării lor. Jucătorul de bursă nu este proprietarul bunurilor sau hârtiilor de valoare, ci operează mizând numai pe diferenţa de curs. Dacă această diferenţă este negativă, jucătorul de bursă va plăti diferenţa de curs. Dacă diferenţa este pozitivă, el va încasa această diferenţă. [M.N.]

Joc de întreprindere (v. TEORIA JOCURILOR)

JOINT VENTURE, noţiune juridico-economică (de sorginte nord-americană) care semnifică asocierea a două sau mai multe persoane fizice şi/sau persoane juridice în scopul întemeierii unei noi societăţi cu personalitate juridică. **J.v.** implică existenţa unor raporturi contractuale specifice între parteneri şi instituţionalizarea relaţiilor dintre aceştia. De regulă, **j.v.** se referă la asocieri de firme (subiecţi) din sectorul public şi din cel privat. Acest efort conjugat este specific ţărilor în curs de dezvoltare, unde lipsa de capital din sectorul privat este suplinită prin fondurile guvernamentale, atunci când este necesară dezvoltarea unei industrii, a infrastructurii materiale. [N.D.]

JOINT VENTURE CONTRACTUAL, contract de cooperare între mai mulţi agenţi economici în realizarea unui proiect comun, într-un timp relativ scurt, fără a se realiza o societate comercială de capital. Este o societate în participaţiune, instituţie cunoscută şi în dreptul comercial român. În trecut, aceasta a fost cunoscută sub forma acordurilor de cooperare. **J.-v.c.** este o asociaţie internă a grupului de firme, el nu apare direct în relaţiile cu terţii. [D.N.]

JUGLAR, C. (1819-1905), economist francez care este considerat autorul teoriei despre mişcarea ondulatorie a activităţilor economice. El a împărţit ciclul economic în trei faze: prosperitatea neobişnuită, criza şi lichidarea generală, care epurează piaţa de elementele inutile apărute în timpul prosperităţii. A analizat şi influenţa creditului bancar asupra apariţiei şi evoluţiei crizei. **Op.**: "Des crises commerciales et leur retour périodique" (1862); "Du change et de la liberté d'émission" (1868). [D.N.]

JUSTIŢIE COMUTATIVĂ, sintagmă ce reflectă ideea de egalitate în drepturi a oamenilor, idee care se realizează dacă fiecare primeşte o contraprestaţie egală cu contribuţia sa. De pildă, dacă sunt reunite condiţiile concurenţei pure şi perfecte, factorii de producţie sunt remuneraţi la productivitatea lor marginală, deci în funcţie de contribuţia lor la producţie, la activitatea economică. În aceste condiţii, **j.c.** este realizată. Chiar şi în cadrul redistribuirii prin sistemul pensiilor, dacă nivelul pensiei depinde de numărul anilor de muncă (cotizaţi în virtutea legii), respectiv, de numărul anilor cotizaţi, atunci funcţionează principiul **j.c.** (v. Repartiţie, Salarizare). [D.N.]

JUSTIŢIE DISTRIBUTIVĂ, apreciere ce răspunde principiului "fiecăruia după nevoile sale". **J.d.** presupune realizarea egalităţii economice, respectiv, atenuarea inegalităţilor economice (în venituri) prin redistribuirea veniturilor dinspre bogaţi spre săraci, dinspre cei cu venituri mari spre cei cu venituri mici. În fapt, aplicarea salariului minim garantat şi finanţarea lui pe seama impozitului pe avere constituie un exemplu de **j.d.** (v. Salariu minim). [D.N.]

JUSTIŢIE SOCIALĂ, termen cu ajutorul căruia se fac judecăţi de valoare cu privire la realizarea în societate, în raporturile dintre oameni, a ideilor fundamentale de egalitate în drepturi, libertate şi dreptate. Desigur, toate acestea în condiţiile funcţionării normale a mecanismelor economiei concurenţiale de piaţă. Realizarea **j.s.** presupune implicarea statului în economie, care are şi funcţia de a atenua marile inegalităţi în venituri pe care le generează economia de piaţă (v. Impozitul negativ, Politica fiscală, Politica socială). [D.N.]

K

KAHN, RICHARD F. (1905-1989), economist britanic, care a avut o mare influenţă asupra orientării Şcolii economice de la Cambridge. Domeniile, problemele în legătură cu care R.F. Kahn a avut contribuţii teoretico-metodologice sunt: ocupare – creştere economică; investiţii – dezvoltare; economia bunăstării şi, în cadrul acesteia, optimul social. **Op.**: "Selected Essays on Employment and Growth" (Eseuri selectate despre ocupare şi creştere, 1972); "The Making of Keynes General Theory" (1984). [D.N.]

KALDOR, NICHOLAS (1908-1986), s-a născut la Budapesta. A studiat la Berlin şi la Londra. Licenţiat al London School of Economics în 1930, unde va ţine cursuri până în 1947. În acelaşi an este numit director al Secretariatului Comisiei Economice a Naţiunilor Unite pentru Europa. În 1949 devine membru al King's College la Cambridge. Între 1951 şi 1955 a fost membru al U.R. Royal Commision on Taxation of Profits and Incomes. În 1952 a ocupat o catedră la Universitatea Cambridge, iar în 1966 a fost numit profesor de economie. N. Kaldor a fost consilier economic în cele două guverne laburiste 1964-1968 şi 1974-1976. La începutul carierei sale la London School of Economics, N. Kaldor a adus o serie de contribuţii la teoria neoclasică. Apariţia teoriei generale a lui Keynes a exercitat o influenţă majoră asupra sa, determinându-l să se concentreze asupra dezvoltării diverselor aspecte ale acesteia, în special construirea pe această bază a teoriei ciclurilor (1940). Alături de Joan Robinson, a devenit unul dintre principalii iniţiatori ai teoriei postkeynesiste şi, mai ales, ai extinderii keynesismului la studiul ciclurilor, creşterii şi repartiţiei. N. Kaldor opune "sintezei neoclasice" o sinteză între cerere efectivă şi o viziune a repartiţiei, inspirată din Kalecki. Într-un articol apărut în 1956, N. Kaldor demonstrează cum cheltuielile de investiţii şi de consum ale capitaliştilor determină venitul naţional şi nivelul profiturilor. El elaborează un model fondat pe "ecuaţia de la Cambridge", care calcula rata profitului în economie prin raportul dintre rata de creştere şi înclinaţia spre consum a capitaliştilor. N. Kaldor a avut contribuţii în multe alte domenii ale teoriei economice şi ale politicii economice: valoare şi repartiţie, monedă, capital, dezvoltare, progres, fiscalitate. Adversar declarat al monetarismului, discipol critic al lui Keynes, N. Kaldor a fost interesat deopotrivă de politică şi teorie. **Op.**: "A model of Economic Growth" (Un model al creşterii economice, 1957); "Essays on Economic Stability and Growth", (1960); "Causes of Slow Rate of Economic Growth of the U.K." (1966); "Conflicts in Policy Objective", (1971); "Limitations of the General Theory", (1983); "Economics Without Equilibrium", (1984). [R.A.]

KALECKI, MICHAEL (1899-1970), s-a născut în Polonia, la Lodz. A studiat la Şcolile politehnice din Varşovia şi Gdansk. În 1936, a primit o bursă Rockefeller, care i-a permis să meargă în Suedia şi în Marea Britanie. În 1940-1945 este funcţionar la Institutul de Statistică din Oxford. În 1946 ocupă postul de director adjunct al Departamentului economic al Secretariatului Naţiunilor Unite. În 1955, se întoarce în Polonia, unde este numit profesor şi ocupă diverse funcţii publice, între care pe cea de preşedinte al Comisiei de Planificare Prospectivă. În 1968 demisionează din toate posturile oficiale pe care le ocupa, în semn de protest faţă de politica Guvernului polonez. Activitatea sa ştiinţifică a început, în 1933, la Institutul de Cercetări asupra Ciclurilor Economice şi Preţurilor din Varşovia, publicând în polonă o carte de 55 pagini ("Eseuri despre teoria ciclului economic"), unde formulează concis teoria cererii efective şi o analiză a repartiţiei şi a fluctuaţiilor ciclice. Din acest motiv el este recunoscut drept părintele unei macroeconomii fondate pe un raţionament microeconomic, care ţine cont de concurenţa imperfectă. Modelul lui M. Kalecki a avut drept sursă de inspiraţie schemele reproducţiei ale lui Marx, pe care le-a integrat într-o filozofie neoclasică. În anii care au urmat până la sfârşitul vieţii, M. Kalecki a dezvoltat teoria dinamicii economiilor capitaliste, integrând în teoria cererii efective analiza formării preţurilor, a repartiţiei, a

creşterii economice şi a determinării investiţiilor, idei care nu se regăsesc la Keynes. M. Kalecki a jucat astfel un rol esenţial în apariţia postkeynesianismului. Teoretician al dinamicii economiilor capitaliste moderne, M. Kalecki este recunoscut şi drept teoretician al economiilor socialiste existente în estul Europei. Deşi, ca şi Keynes, credea în ocuparea deplină şi în repartiţia echitabilă a bogăţiei, spre deosebire de Keynes, nu acorda şanse economiilor capitaliste să atingă acest obiectiv. El se pronunţa pentru un socialism descentralizat şi democratic, care ar fi putut scoate ţările din Est din dificultăţile economice şi ar fi anulat represiunea politică. **Op.**: "Proba teorii koniunktury" (Eseu despre teoria ciclului economic, 1933); "A Macrodynamic Theory of Business Cycles", (1935); "Studies in Economic Dynamics", (1943); "Theory of Economic Dynamics: An Essays on Cyclical and Long-Run Changes in Capitalist Economy", (1954); "Studies in the Theory of Business Cycle 1933-1939", (1966); "Selected Essays on the Economic Growth of Socialist and the Mixed Economy", (1972). A fost tradusă în limba română sub titlul (Schiţă a teoriei creşterii economice socialiste, 1972), Ed. Politică, Bucureşti, 1972. [R.A.]

KANTOROVICI, LEONID V. (1912-1982), economist şi matematician rus, profesor universitar. A studiat la Universitatea din Leningrad, mai întâi, matematica şi fizica, apoi economia. A obţinut titlul de doctor în matematică (1930), pentru ca în 1935 să-şi susţină teza de doctor în economie. A predat la Universitatea din Leningrad (1934-1960), iar începând cu 1960 şi-a desfăşurat activitatea la Academia de Ştiinţe a fostei U.R.S.S., făcând parte din conducerea acesteia până la moarte. În perioada 1971-1976 a condus Institutul Naţional de Control Economic. De asemenea, a condus direct secţia siberiană a Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. Pentru activitatea de cercetare ştiinţifică îndelungată şi de mare rezonanţă, L.V. Kantorovici a fost distins cu ordine, medalii şi premii ruseşti, sovietice şi internaţionale. Ca o recunoaştere pe plan mondial a contribuţiilor sale la dezvoltarea matematicii şi a ştiinţei economice, L.V. Kantorovici a primit Premiul Nobel pentru Economie pe anul 1975. În esenţă, premiul respectiv i-a fost acordat pentru lucrările sale referitoare la "alocarea optimă a resurselor rare". S-a apreciat că, prin lucrările sale, economistul rus s-a impus lumii întregi ca un teoretician eminent în domeniul ştiinţelor economice, îndeosebi în cel al fundamentării modalităţilor de aplicare a metodelor de analiză matematică la planificarea utilizării resurselor şi la gestionarea lor eficientă. El este inventatorul teoriei programării liniare. Încă din anii '30, L.V. Kantorovici a aplicat teoria sa pentru a soluţiona problema combinării resurselor productive disponibile într-o fabrică, obiectivul constituindu-l maximizarea producţiei. Totodată, el a folosit teoria programării liniare în planificarea macroeconomică optimală. Pe baza acestor abordări şi rezolvări, L.V. Kantorovici a ajuns la concluzia că deciziile privind producţia pot fi descentralizate şi rămân sau devin eficiente dacă "preţurile umbră" sunt folosite la nivelurile cele mai de jos ale procesului decizional. De asemenea, el a fundamentat şi conceptul de "multiplicatori de discernământ" (de fineţe, de percepţie), care în general corespund preţurilor "umbră" din literatura economică occidentală. Principala sa teză în acest context, ca şi a economiştilor care au fost influenţaţi de teoria sa, este că o economie planificată trebuie să folosească un sistem de preţuri, care să fie construit prin includerea şi a unei rate sociale a scontului, respectiv, a unei rate a dobânzii. În fosta Uniune Sovietică, L.V. Kantorovici era considerat un economist "reformator", analiza sa critică asupra politicii economice promovate fiind în dezacord cu poziţia oficială a puterii sovietice de atunci. **Op.**: "Mathematical Methods in the Organization and Planning of Production" (Metode matematice de organizare şi planificare a producţiei, 1939); "The Best Use of Economic Resources" (Cea mai bună utilizare a resurselor economice, 1959); "Optimal Decisions in Economics" (Deciziile optimale în ştiinţa economică, 1972, împreună cu A.G. Gorstko); "Analiza funcţională" (1977), împreună cu G.P. Akilov. Lucrările lui L.V. Kantorovici au fost traduse în S.U.A., Anglia, Franţa etc. În România, a fost tradusă şi publicată, în anul 1966, lucrarea "Calculul economic al folosirii optime a resurselor". [D.N.]

KEYNES, JOHN MAYNARD (1883-1946), economist, profesor universitar, om de afaceri. A studiat la King's College Cambridge, luându-şi licenţa în matematică. Cât timp a stat la Cambridge a studiat filozofia cu Alfred Whitehead şi economia cu Alfred Marshall şi Arthur C. Pigou. A predat cursul de economie la King's College, Cambridge. În 1911, J.M. Keynnes devine editorul renumitei publicaţii "Economic Journal". În timpul primului război

mondial a deținut un post în Ministerul de Finanțe. Ca membru al delegației engleze la tratativele de pace de la Versailles, a fost însărcinat în special cu problemele reparațiilor de război ce urmau să fie impuse Germaniei. Punctul său de vedere asupra organizării economice postbelice a Europei (expus și susținut în lucrarea sa "Consecințele economice ale păcii", 1919) diferă de vederile oficiale ale delegației. El consideră că volumul reparațiilor cerute Germaniei este excesiv, întrucât nu-i va permite acesteia să ocupe în economia europeană un loc care să satisfacă – pe lângă propriile nevoi vitale, interesele comerciale și general-economice ale țărilor învingătoare – ca un pilon al reconstrucției, ca piață de desfacere etc. A făcut o critică severă cu privire la decizia guvernului de a reveni la "etalonul aur" și la rata de schimb dinainte de război. J.M. Keynes se dedică activității didactice și științifice, publicistice, pe de o parte, și afacerilor, pe de altă parte. S-a afirmat în lumea afacerilor; a fost administrator de societăți; a dobândit o avere considerabilă prin speculații la bursă și a creat o situație financiară de invidiat colegiului său de la Cambridge care l-a ales trezorier; în 1930 este ales membru în "Macmillan Commitee on Finance and Industry", ca să revină apoi în Ministerul de Finanțe în timpul celui de-al doilea război mondial. A fost responsabil în negocierile Lend-Lease cu S.U.A. și a participat, în 1944, la Conferința de la Bretton-Woods când s-a înființat Fondul Monetar Internațional, fiind unul din arhitecții etalonului aur-devize. În 1923, publică "Scurt tratat de reformă monetară" care va avea un rol important în reorganizarea de mai târziu a sistemului monetar internațional, iar în 1930 publică "Tratat despre bani". Conținutul reformei monetare consta în adoptarea unui etalon de valoare, altul decât aurul ("o marfă compusă") și în intervenții ale autorităților pe piață pentru a-l menține în limite înguste. Lucrarea sa majoră, "Teoria generală a folosirii mâinii de lucru, a dobânzii și a banilor (1936), scrisă în anii Marii Crize, explică faptul că economia clasică nu poate rezolva șomajul permanent și stagnarea economiei; explică și care este mecanismul acestor fenomene și oferă soluții sub forma creșterii cheltuielilor publice. J.M. Keynes, spre deosebire de liberalii clasici, consideră că mecanismele spontane ale pieței nu sunt suficiente pentru a atinge obiective de bază, cum sunt: ocuparea deplină, lipsa crizelor, creșterea economică maximă compatibilă cu resursele existente. În concepția sa, statul trebuie să joace un rol corector, folosind mijloacele puse la dispoziția sa (bugetul statului, rolul în emisia monetară, acțiunea asupra dobânzilor). Preocuparea lui principală a constituit-o asigurarea echilibrului economic prin intervenția directă a statului în viața economică. Interesul pentru o fundamentare teoretică mai solidă în vederea susținerii recomandărilor de politică economică, pe care le considera în mod ferm ca singurele juste și în a căror apărare era de neclintit, aprecia R.F. Harrod, stând la originea căutărilor unei explicații teoretice a cauzelor șomajului, concretizată în teza șomajului involuntar, a multiplicatorului, a investițiilor și a elaborării modelului ce-i poartă numele etc. J.M. Keynes și-a cristalizat argumentele sale într-o elaborare teoretică coerentă, ceea ce a determinat ca punctele lui de vedere să fie acceptate. Deși, astăzi, teoria generală a ocupării este criticată, transformările pe care J.M. Keynes le aduce în teorie și în politica economică sunt considerabile, conducând la fundamentarea a ceea ce azi este macroeconomia, la apariția și dezvoltarea contabilității naționale. Este fondator al curentului ce-i poartă numele – **keynesismul. Op.**: "The Economics Consequences of the Peace" (Consecințele economice ale păcii, 1919); "A Treatise on Money" (Tratat despre bani, 1930); "The General Theory of Employment, Interest and Money" (Teoria generală a folosirii mâinii de lucru, a dobânzii și a banilor, 1936). Aceasta din urmă este tradusă în limba română în 1970, la Editura Științifică. [A.C.]

KIRIȚESCU, COSTIN (25.V.1908, București), economist român, profesor universitar. După absolvirea Liceului "Matei Basarab" din București a urmat concomitent cursurile Facultății de Drept și ale Academiei de Înalte Studii Comerciale și Industriale din București, ale căror licențe le-a obținut în 1929 și, respectiv, în 1930. După absolvirea studiilor universitare, a efectuat un stagiu la Banca Națională, la Dresdner Bank din Berlin și la Camera de Comerț germano-română. În 1934 și-a susținut, la Universitatea "Friederich-Wilhelm (Humboldt)" din Berlin, teza "Die Landwirtschaft und die Entwicklung des organisierien Agrarkiedits in Rumanien", devenind doctor în filosofie și economie. În același an a fost numit asistent la Facultatea de Drept din București, parcurgând apoi toate treptele ierarhiei didactice la disciplinele Economie politică, Politică economică, Monedă, Legislație agrară, Drept financiar. După o întrerupere de șase ani, și-a reluat activitatea didactică (1946-1952) la Academia de

Studii Economice din Bucureşti, la disciplinele Finanţe şi Relaţii valutar-financiare internaţionale. A lucrat în cadrul Ministerului Finanţelor, în care calitate a participat la lucrările de aderare a României la Fondul Monetar Internaţional şi la Banca Mondială. A conferenţiat la numeroase institute şi universităţi străine. C. Kiriţescu are o operă impresionantă ca volum (peste 400 de studii şi lucrări apărute în limba română şi în limbi străine) şi ca valoare ştiinţifică: "Inflaţia şi combaterea ei" (1943); "Geneza monedei" (1945); "Aspecte ale problemelor monetare contemporane" (1946); "Sistemul bănesc al leului şi precursorii lui" (3 vol., 1964-1970), lucrare distinsă cu Premiul "P.S. Aurelian" al Academiei Române; "Relaţiile valutar-financiare internaţionale" (1978); "Moneda – mică enciclopedie" (1982) ş.a. C. Kiriţescu este membru al Societăţii Economiştilor Români, al Societăţii Ateneului Român, al Asociaţiei Române pentru Clubul de la Roma, membru corespondent (18 dec. 1991) şi membru titular (10 nov. 1992) al Academiei Române.

KLEIN, LAWRENCE R. (n. 1920), economist american, profesor la Universitatea din Michigan şi la Universitatea din Pennsylvania, unde a fost distins cu titlul "Benjamin Franklin". Şi-a făcut studiile la Universitatea din California. În 1944, susţine teza de doctorat la Massachusetts Institute of Technology sub îndrumarea lui Paul A. Samuelson. În 1948-1950 a participat la cercetarea econometrică de la Universitatea din Chicago, apoi a făcut parte din personalul Biroului Naţional de Cercetare Economică. A fost distins cu numeroase premii şi medalii. Academia Regală de Ştiinţe a Suediei i-a acordat Premiul Nobel pentru contribuţiile la construcţia de modele econometrice şi aplicarea lor la analiza fluctuaţiilor şi politicilor economice la nivel naţional, regional şi mondial. Pe baza unei foarte bune cunoaşteri a teoriei macroeconomice şi a fluctuaţiilor conjuncturale, L.R. Klein a elaborat mai multe modele sofisticate, dar utilizabile pentru analiza activităţilor economice şi a fluctuaţiilor acestora. De pildă, modelele Wharton (legate de numele lui) şi-au găsit o largă utilizare în domeniul previziunii PIB, a exporturilor, a investiţiilor şi a consumului. Modelul LINK – conceput pentru a surprinde situaţii mai complexe, din diferite ţări – este larg folosit pentru a previziona evoluţia comerţului şi a capitalului, respectiv, pentru a testa efectele schimbărilor propuse în politicile economice. Prin acest model au fost legate evoluţiile diferitelor ţări şi, apoi, se formulează perspectivele comerţului internaţional şi mişcările internaţionale de capital. În acest fel, se pot analiza efectele pe care măsurile de politică economică dintr-o ţară le au asupra economiilor altor ţări. L.R. Klein este adeptul unor intervenţii limitate, al îmbinării acestora cu libera iniţiativă. În acest sens, el consideră că este posibilă modificarea cursului lucrurilor şi că marea majoritate a problemelor economice au soluţii. Pentru aceasta este necesar să se obţină un anume compromis între interesele patronilor privaţi şi organismele de stat. Ideile valoroase ale lui L.R. Klein, îndeosebi cele de econometrie şi de modelare macroeconomică, au fost publicate în lucrări de referinţă ale literaturii economice internaţionale. **Op.**: "The Keynesian Revolution" (Revoluţia keynesiană, 1947); "Economic Fluctuation 1921-1941", (Fluctuaţiile economice în economia S.U.A., 1921-1941); "Textbook of Econometrics" (Manual de econometrie, 1953); "The Economic of Supply and Demand" (Teoria ofertei şi cererii, 1983); "Econometrics Model of the United States 1929-1952" (Un model econometric al S.U.A., 1929-1952); "Economics and Econometrics" (Teoria economică şi econometria, 1985). [D.N.]

KNOW-HOW, termen care semnifică o cunoaştere a modului în care poate fi făcut ceva (a şti cum). **K.-h.** reprezintă priceperea, îndemânarea de a desfăşura o anumită activitate. Potrivit Comisiei Camerei de Comerţ cu sediul la Paris, **k.-h.** reprezintă ansamblul de noţiuni, cunoştinţe, de experienţă, de operaţii şi procedee necesare fabricării unui produs. Aceste cunoştinţe nu fac parte din informaţiile cuprinse în brevete, transmiterea lor către beneficiari necesitând aranjamente contractuale speciale. Problema **k.-h.** apare în legătură cu transferul de tehnologie, respectiv, cu schimburile de informaţii ştiinţifice şi tehnologice. De multe ori, contractul de cumpărare a unei licenţe pentru fabricarea unui produs, de folosire a unei anumite mărci de marketing etc. este însoţit şi de un contract de **k.-h.**, căci realizarea efectivă a acestora necesită ceva mai mult decât decodificarea unor informaţii. Demararea activităţii poate cere anumite finisări, reglări şi adaptări conform condiţiilor concrete, ceea ce face ca prezenţa unor experţi să fie adeseori necesară. [A.D.]

KOGĂLNICEANU, MIHAIL (1817-1891), om politic democrat, luptător consecvent pentru unirea Țărilor Române, abolirea feudalismului și împroprietărirea țăranilor clăcași; a fost de mai multe ori ministru și prim-ministru; membru al Academiei Române. În planul preocupărilor economice, s-a ocupat de istoria și critica feudalismului, de fundamentarea împroprietăririi țăranilor, a luat atitudine împotriva înapoierii economice, militând pentru dezvoltarea industriei naționale și protejarea ei de concurența străină. **Op.**: "Sclavie, vecinătate, boieresc" (1853); "Îmbunătățirea soartei țăranilor" (1862); "Convențiunea comercială din 1875 cu Austro-Ungaria" (1875). [D.N.]

KONDRATIEFF, NICOLAI D. (1882-1938), economist rus, profesor universitar. A absolvit Facultatea de științe juridice de la Universitatea din Sankt Petersburg. El este cunoscut ca autor al teoriei ciclurilor economice lungi, cicluri care îi poartă numele. **Op.**: "The Long Waves" (in Economic Life, Harvard University Press, 1935 reluarea lucrării sale din 1925); "Piața grâului și reglarea sa în timpul războiului și revoluției" (1922). [D.N.]

KOOPMANS, TJALLING C. (1910-1985), economist american de origine olandeză, profesor universitar. A studiat, mai întâi, matematica și fizica la Universitatea din Utrecht. Apoi va studia științele economice la Universitatea din Leyden, unde obține titlul de doctor în economie (1936). Cariera universitară o începe la Școala Olandeză de Economie (1936-1938) și o continuă la Universitatea din Chicago (1944-1955), apoi la Universitatea Yale (1955-1981). În paralel, a lucrat ca specialist la Secretariatul financiar de pe lângă Liga Națiunilor. A fost distins cu Premiul Nobel pentru Economie pe anul 1975. Premiul i-a fost acordat pentru "contribuția sa la dezvoltarea teoriei alocării optime a resurselor, folosind tehnici matematice strălucite din care au rezultat ecuații complicate ce au devenit operaționale în acest domeniu". A fost creditat cu aport major în dezvoltarea independentă a programării liniare, T.C. Koopmans fiind acela care a combinat programarea liniară cu teoria microeconomică tradițională și a construit astfel un model original al alocării resurselor într-o economie concurențială. Mai mult, el a demonstrat că un astfel de model de producție poate servi ca bază a formalizării (operaționalizării) teoriei echilibrului general. De fapt, concluzia lucrării sale "Analiza activității de producție și de alocare" a fost că folosirea prețurilor umbră creează posibilități de descentralizare a deciziilor de producție în cadrul economiei. T.C. Koopmans are merite deosebite la teoria creșterii optimale și la teoria econometrică. El a formulat un număr de teoreme în legătură cu distribuirea optimală intertemporală a venitului național pentru investiții și cheltuieli de consum. În context, s-a demonstrat că o astfel de distribuire are consecințe notabile asupra distribuirii bunăstării între generații. Beneficiind de aceste noi achiziții științifice, T.C. Koopmans va reveni la problemele privind dezvoltarea și creșterea, ca și la cele privitoare la planificarea în domeniul materiilor prime și energiei. Prin lucrările sale, econometria a făcut progrese notabile. **Op.**: "Activity Analysis of Production and Allocation" (Analiza activității de producție și alocare, 1951); "Studies in econometric methods" (Studii în metodele econometrice, 1953); "Intertemporal Distribution and Optimal Agregate Economic Growth" (Distribuția intertemporală și creșterea economică agregată optimală, 1967); "Three Essays on the State of Economic Science" (Trei eseuri despre starea științei economice, 1957). [D.N.]

KUZNETS, SIMON S. (1901-1985), economist american de origine rusă, profesor universitar. Începe studiile în Rusia, pe care le continuă la Universitatea Columbia din New York, unde devine licențiat în 1923 și doctor în economie în 1926. Inițial, a lucrat în calitate de cercetător la Biroul Național de Cercetări Economice (1927-1930), apoi ca profesor universitar la Universitatea din Pennsylvania (1930-1954), la Universitatea "John Hopkins" (1954-1960) și la Universitatea Harvard (1960-1971). În cadrul Biroului Național de Cercetări Economice, S.S. Kuznets a pus bazele studiilor sale asupra venitului național al S.U.A. și asupra creșterii și dezvoltării economico-sociale. În anul 1971, S.S. Kuznets a primit Premiul Nobel pentru Economie, ca recunoaștere a "muncii sale de pionierat privind interpretarea creșterii economice, interpretare fondată pe analize empirice, ceea ce i-a permis să aprofundeze și să arunce o lumină nouă asupra proceselor socio-economice ale dezvoltării țărilor". În calitate de cercetător, el pune bazele studierii venitului național al S.U.A., începând din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Problemele dinamicii venitului național sunt analizate

de el în legătură directă cu formarea capitalului şi cu calitatea braţelor de muncă. A fost preocupat de ciclurile lungi, pe care le explică prin influenţele exercitate de variaţiile ratei de creştere a populaţiei. El constată că în majoritatea ţărilor industrializate există un raport relativ stabil între consum şi venituri. Totodată, S.S. Kuznets descoperă o tendinţă descrescătoare a cantităţii de capital real necesar producerii unei cantităţi date de bunuri. Pornind de la complexitatea proceselor economice, el insistă asupra necesităţii luării în considerare a unui număr de observaţii empirice. S.S. Kuznets arată că modelele simple, bazate pe o singură experienţă istorică, se caracterizează prin limite analitice. De aceea, el aprecia că analiza creşterii economice trebuie realizată cu luarea în calcul a multiplilor factori, cum sunt: dinamica şi structura populaţiei; tehnologiile; piaţa şi mecanismele ei; calitatea activităţii Parlamentului şi guvernului. În particular, a evidenţiat, cu ajutorul seriilor statistice, cât de puţin din dezvoltarea economică se datorează acumulării de capital. S.S. Kuznets a descoperit şi a descris existenţa variaţiilor ciclice în ratele de dezvoltare şi legăturile acestor variaţii cu factorii de creştere economică, îndeosebi cu populaţia. În prezent, aceste variaţii sunt cunoscute sub denumirea de "cicluri Kuznets". În concluzie, S.S. Kuznets este cunoscut şi recunoscut pentru interpretarea sa empirică asupra creşterii economice şi pentru aplicarea metodelor statistice în determinarea surselor de creştere a venitului naţional. **Op.**: "National Income and its Composition" (Venitul naţional şi componentele sale, 1941); "National product since 1869" (Produsul naţional începând cu 1869, 1946); "Modern Economic Growth" (Creşterea economică modernă, 1966); "Economic Growth of Nations" (Creşterea economică a naţiunilor, 1971); "Population, Capital and Growth" (Populaţie, capital şi creştere, 1979). [D.N.]

L

LAFFER, ARTHUR (n. 1941), economist american, profesor universitar. A urmat Universitatea din Chicago, după care a devenit profesor la Los Angeles. Conduce o firmă de consultanţe la Boston. A. Laffer este unul dintre principalii reprezentanţi ai curentului economiei ofertei. Teoretician al revoltei antifiscale a anilor '80. Curba care ilustrează raportul dintre încasările fiscale totale ale statului şi rata impozitării îi poartă numele. Pornind de la zero, spune el, o creştere a ratei de impozitare poate duce la creşterea încasărilor fiscale. A. Laffer estimează însă că randamentele descrescânde se aplică şi în acest domeniu. Astfel, există o rată de impozitare optimală, dincolo de care încasările fiscale totale se vor diminua dacă rata de impozitare va continua să crească. Din acest moment, efectele descurajatoare ale fiscalităţii vor provoca o reducere a producţiei. În particular, întreprinzătorii şi deţinătorii de venituri mari îşi vor consacra mai mult energia de a căuta "refugii" fiscale. Pentru A. Laffer, o fiscalitate apăsătoare şi inegală explică principalele dificultăţi ale economiilor moderne şi ale încetinirii producţiei. O scădere a ratelor de impozitare şi o diminuare progresivă a impozitului pe venit sunt necesare pentru a stimula oferta şi a relansa producţia. [R.A.]

LAISSEZ-FAIRE, concepţie sau doctrină economică, potrivit căreia statul ar trebui să intervină cât mai puţin în activitatea economică, lăsând libertatea deciziilor celor ce acţionează pe piaţă. Această concepţie a fost formulată de Adam Smith. El aprecia că statul trebuie să intervină numai în domeniile creării cadrului legislativ şi instituţional, al apărării naţionale şi al furnizării unor bunuri publice (v. Liberalism). [S.Cr.]

LEASING, operaţiune prin care la o locaţie (închiriere) de echipamente mobiliare sau imobiliare se asociază o eventuală cumpărare, ulterioară, în măsura în care chiria poate fi asimilată în contul preţului final pentru echipamentul respectiv. Pentru cel ce are nevoie de echipamente şi recurge la **l.**, se realizează o finanţare simplă şi rapidă pentru întreaga investiţie, dar are un cost relativ ridicat. Această formă de finanţare este foarte sensibilă la conjunctură. **L.** se deosebeşte de: a) **locaţie**, care constă într-o simplă închiriere; b) **locaţie-vânzare**, care implică automat cumpărarea utilajului de către cel ce l-a închiriat la sfârşitul contractului de locaţie; c) **vânzare** cu temporizare, care implică un transfer de proprietate de la început, însoţită însă de un avans şi, totodată, de un credit pentru cumpărător obţinut de la o bancă, astfel încât să reducă ieşirea fondurilor cumpărătorului. Ulterior, cumpărătorul îşi achită corespunzător ratele la bancă şi vinde total sau parţial echipamentul unei societăţi de **l.**, după care îl închiriază de la aceasta (v. Credit, Finanţare, Locaţie de gestiune). [G.P.T.]

LEGE ANTIDUMPING, reglementări juridice adoptate de unele ţări sau organisme economice internaţionale prin care se urmăreşte prevenirea sau combaterea practicilor de dumping (v. Dumping). [P.I.]

LEGE ECONOMICĂ, legături de interdependenţă funcţionale, de durată şi de profunzime, între actele, faptele şi comportamentele oamenilor în/şi prin activităţile social-economice. Iniţial, în perioada formării ştiinţei economice, dependenţele reciproce dintre fenomenele şi procesele economice au fost numite **stare de dependenţă mutuală**. Aceasta era considerată o parte inseparabilă a Ordinii Naturale a Lucrurilor. În acest spirit, fiziocraţii, apoi clasicii economiei politice au descoperit şi formulat o serie de legi naturale ale economiei (Legea diviziunii sociale a muncii, Legea concurenţei, Legea cererii şi ofertei, Legea profitului etc.), legi considerate la fel de universale, permanente şi imuabile ca şi legile fizicii, de pildă. Această concepţie (finalistă) a fost supusă unei critici puternice, îndeosebi de reprezentanţii Şcolii istorice germane, care susţineau că **l.e.** sunt specifice fiecărei ţări şi fiecărei etape a dezvoltării economice a acesteia. Pe baza unui proces îndelungat de confruntări şi de dezvoltări, se pare că, în ultimul timp, s-a ajuns la un consens în ce priveşte natura (esenţa) **l.e.** Aceasta în sensul că specialiştii recunosc existenţa **l.e. obiective**, chiar dacă unii dintre ei le denumesc principii, reguli, regularităţi. În genere, aceste legi se deosebesc atât de legile naturii, cât şi de

cele juridice, adoptate de forumurile democratice legiuitoare. Deci, caracterul obiectiv al **l.e.** constă în următoarele: acțiunea lor sugerează doar ideea de raporturi constante între anumite fapte, acte și comportamente; legăturile exprimate de acestea sunt necesare, numai dacă sunt îndeplinite anumite condiții prealabile; **l.e.** exprimă doar tendințe, acțiunea lor putând fi dejucată de forțe contrare; ele comportă previziuni a căror consistență depinde de gradul de cunoaștere în domeniu și de capacitatea oamenilor de a-și desfășura activitățile pe baza exigențelor acestora; formularea **l.e.** și crearea instituțiilor corespunzătoare pornesc de la comportamentele, interesele oamenilor și compromisurile dintre ei. Toate acestea sunt compatibile cu inițiativa și acțiunea individuală. **L.e.** nu obligă pe nimeni, în mod individual, ci îi orientează pe toți. Raportarea oamenilor la exigențele **l.e.**, în măsura în care le cunosc, reprezintă condiția unor activități economice utile și eficiente (v. Fenomen economic, Proces economic). [D.N.]

Lege economică obiectivă (v. LEGE ECONOMICĂ)

LEGEA CREȘTERII COSTURILOR OPORTUNITĂȚII (RELATIVE), tendința de creștere a costului oportunității producției unui bun pe măsură ce producția din acel bun crește, în condițiile în care firma sau economia națională se află la limita posibilităților de producție. Această lege poate fi enunțată astfel: a) reducerea cu o cantitate constantă a producției unui bun permite creșterea producției unui alt bun, dar cu o cantitate din ce în ce mai mică; b) creșterea cu o cantitate constantă a producției unui bun necesită reducerea cu o cantitate din ce în ce mai mare a producției unui alt bun. Ambele afirmații sunt valabile în condiții de eficiență economică și de folosire integrală a resurselor productive (v. Costul oportunității). [G.C.]

LEGEA DE REPARTIȚIE (DISTRIBUȚIE) BINOMIALĂ, lege care descrie repartiția unei variabile aleatoare în cazul unui experiment cu două posibilități alternative de realizare, pe principiul bilei revenite. Probabilitatea ca din **n** repetări ale evenimentului alternativa avută în vedere să se realizeze de **k** ori este dată de relația:

$$P_n(k) = C_n^k p^k q^{n-k}$$

unde: P – probabilitatea de realizare a alternativei considerate;
q – probabilitatea de realizare a alternativei contrare, $q = 1 - p$.
Denumirea de repartiție binomială vine de la faptul că relația de definire a legii de repartiție este dată de forma generală a binomului $(p + q)^n$ (v. Variabilă aleatorie). [A.D.]

LEGEA DE REPARTIȚIE GAUSS-LAPLACE (NORMALĂ), lege matematică care caracterizează densitatea de repartiție a unei variabile aleatorii descoperită de matematicianul german Carl F. Gauss și de matematicianul francez Pierre-Simon Laplace.

$$p(x) = \lim_{x \to \infty} P_n(x) = \frac{1}{\sigma\sqrt{2\pi}} e^{\frac{(x-\mu)^2}{2\sigma^2}},$$

unde:
$p(x)$ – densitatea de repartiție a variabilei aleatorii X;
μ – media variabilei aleatorii;
σ – abaterea standard;
σ^2 – dispersia.
Denumirea de lege de repartiție normală vine de la matematicianul și statisticianul belgian Lambert Quetlet, care a observat că măsurile antropologice urmează o lege de repartiție Gauss-Laplace. Extrapolând aceste rezultate în domeniul biologic, Quetlet a propus denumirea de repartiție normală pentru a evidenția larga ei aplicabilitate. Importanța legii de repartiție normală este dată de faptul că din ea derivă mai multe legi de repartiție statistică utilizate în testele econometrice (v. Variabilă aleatorie). [A.D.]

LEGEA DE REPARTIȚIE χ^2, lege de repartiție descoperită de Helmert și Pearson, având densitatea de probabilitate dată de relația:

$$f(x) = \frac{1}{2^{\nu/2}\Gamma(\nu/2)} x^{\nu/2-1} e^{-x/2},$$

unde:
ν – parametru, $\nu \in Z_+$;

Γ – funcția $\Gamma(p) = \int_0^\infty x^{p-1} e^{-x} dx$.

L. de r. χ^2 are largi utilizări în cercetarea economică, fiind folosită în principal ca:
a) test de independență a caracteristicilor de clasificare;

b) test de omogenitate, relevând dacă eşantioanele studiate sunt extrase din aceeaşi populaţie statistică;
c) test de concordanţă pentru legea de repartiţie a eşantionului cu cea a populaţiei statistice din care a fost extras (v. Variabilă aleatorie). [A.D.]

LEGEA DEBUŞEELOR (SAY), construcţie teoretică a economistului Jean Baptiste Say (1767-1832), apărător al liberei concurenţe şi libertăţii economice. **L.d.** poate fi formulată astfel: produsele se schimbă contra produse şi orice ofertă îşi creează propria cerere. Un produs oarecare creat devine ofertă şi, implicit, debuşeu pentru alte produse. Când ultimul producător a încheiat operaţiunile la un bun marfar, dorinţa sa cea mai mare este să-l vândă pentru ca valoarea lui să nu fie stocată. Dar, devenit vânzător, el nu este mai puţin interesat de a se elibera de banii obţinuţi, achiziţionând alte bunuri, pentru că banii nefolosiţi nu-i aduc nici nu avantaj. De aceea, concluzionează Say, simplul fapt de a produce un produs creează, aproape instantaneu, debuşeu pentru alte produse. Dacă presupunem că valoarea întregii producţii este 1.000, ea atrage distribuirea unor venituri de volum egal (sub formă de profit, salarii, plăţi la furnizori, impozite etc.), ceea ce realizează egalitatea dintre valoarea monetară a ofertei şi a cererii. În opinia lui Say şi a adepţilor săi, **l.d.** se verifică atunci când vânzarea se realizează fără pierdere, salariile şi rata dobânzii sunt flexibile, fenomenul de tezaurizare este absent, moneda joacă rolul de simplu intermediar şi evaluator al schimbului, iar migrarea factorilor de producţie este complet liberă. Numeroşi contemporani ai lui Say, dar mai ales Keynes, au demonstrat însă superficialitatea presupoziţiilor pe care a fost construită **l.d.** [G.I.]

LEGEA GENERALĂ A CERERII, relaţia inversă (negativă) între cantitatea cerută dintr-un anumit bun şi preţul bunului respectiv. Dacă toate celelalte condiţii rămân neschimbate, iar preţul creşte (scade), atunci cantitatea cerută scade (creşte). Modificarea cantităţii cerute ca urmare a schimbării preţului se determină prin trecerea de la un punct la altul de pe curba cererii, iar mărimea relativă a modificării depinde de elasticitatea cererii în funcţie de preţ (v. Curba cererii, Funcţia cererii). [G.C.]

LEGEA GENERALĂ A OFERTEI, relaţia directă/pozitivă dintre cantitatea oferită dintr-un bun şi preţul de piaţă. Aceasta înseamnă că unei creşteri (scăderi) a preţului de pe piaţa unei mărfi îi corespunde creşterea (scăderea) cantităţii oferite. Producătorii vor oferi o cantitate mai mare la preţuri înalte decât la preţuri scăzute. **L.g. a o.** se verifică numai în situaţia când toţi ceilalţi factori rămân constanţi. Modificarea cantităţii oferite este redată de punctele de pe curba ofertei, iar mărimea ei depinde de forma elasticităţii ofertei în funcţie de preţ (v. Curba ofertei, Funcţia ofertei). [G.C.]

LEGEA GOODHART, lege care statuează că orice măsură a ofertei de bani se comportă diferit atunci când devine un scop oficial în legătură cu ceea ce s-a propus. Altfel spus, măsurarea ofertei monetare este diferită în funcţie de instituţia care se implică în această acţiune. Această măsură are altă semnificaţie atunci când capătă o validare oficială, validare care este corelată cu un scop al politicii economice. **L.G.** poartă numele fostului consultant şef al Băncii Angliei, care a semnalat primul acest fenomen în Marea Britanie. [P.M.]

LEGEA GRESHAM, lege conform căreia banii răi alungă de pe piaţă banii buni. În mod obişnuit, ea este atribuită omului de afaceri britanic Thomas Gresham (1519-1579). Spre exemplu, dacă există în circulaţie monede de aur şi guvernul încearcă să economisească bani reducând conţinutul de aur al noilor monede, vechile monede vor fi retrase din circulaţie, nimeni nedorind să schimbe banii buni (cei vechi) pe banii răi (cei noi). Banii buni sunt mai degrabă retopiţi şi vânduţi la valoarea lor în aur. Desigur, astăzi substituirea banilor "buni" cu bani "răi" poate fi observată mai ales în condiţii de inflaţie. Spre exemplu, în România, în 1993-1995, toată lumea încerca să scape de lei şi să păstreze dolari sau mărci germane. [D.C.]

LEGEA KING, relaţie invers proporţională dintre veniturile individuale ale fermierilor şi volumul total al producţiei agricole obţinute într-un an. Economistul englez Gregory King a observat că preţurile produselor agricole cresc în anii în care recoltele erau proaste, putând duce la creşterea veniturilor fermierilor. Această situaţie se explică prin elasticitatea scăzută a cererii pentru produse agricole (în special pentru produse de strictă necesitate). În aceste condiţii scăderea ofertei pe piaţa unui anumit produs agricol

de bază este similară cu deplasarea curbei ofertei spre stânga, ceea ce are ca efect creşterea preţului de echilibru. Cererea fiind inelastică, reducerea cantităţii cerute este semnificativ mai mică decât creşterea preţului, rezultând o creştere a veniturilor ofertanţilor pentru respectivul produs agricol. [A.D.]

LEGEA NUMERELOR MARI, teoremă a statisticii matematice care arată că frecvenţa de apariţie a unui eveniment converge către probabilitatea acelui eveniment. A fost enunţată pentru prima dată de matematicianul elveţian Jakob Bernoulli astfel:

$$\lim_{n\to\infty} P\left(\left|\frac{\nu_n}{n} - p\right| < \varepsilon\right) = 1$$

unde:
ν_n – frecvenţa de apariţie a unui eveniment din n repetări ale experimentului;
ε – parametru real pozitiv, oricât de mic;
p – probabilitatea de realizare a evenimentului.
L.n.m. are o importanţă deosebită în cercetările ştiinţifice, deoarece permite aproximarea probabilităţii de realizare a unui eveniment aleator în funcţie de frecvenţa apariţiei acestuia în cadrul unui experiment (observaţii) (v. Probabilitate, Proces stocastic). [A.D.]

LEGEA OKUN, lege ce exprimă interrelaţia negativă dintre nivelul şi dinamica şomajului şi mărimea şi modificarea în termeni reali a Produsului Naţional Brut. Economistul american Arthur M. Okun a pornit, în analiza pe care a întreprins-o, de la faptul evident, observabil empiric, conform căruia persoanele ocupate participă la producerea de bunuri materiale şi la prestarea de servicii, iar şomerii nu iau parte la activităţile economice. Ca urmare, conchide A.Okun, se poate presupune că existenţa şomajului înseamnă sacrificarea (pierderea) unor şanse de a crea producţie naţională, respectiv, creşterea acestuia este un factor fie de încetinire a sporirii P.I.B.-ului, fie de stagnare şi chiar de scădere a lui. Okun a încercat să dea o exprimare cantitativă riguroasă legii care îi poartă numele. Pe baza datelor statistice oficiale referitoare la economia americană, el a întocmit o pictogramă, în care fiecare punct este fixat ca rezultat al unei singure observări atât a modificării P.I.B.-ului, cât şi a modificării ratei şomajului. Pe axa orizontală este pusă schimbarea nivelului şomajului, în timp ce pe axa verticală se înscrie ritmul modificării P.I.B.-ului, în termeni reali. Punctele se obţin în grafic prin ducerea paralelelor imaginare la cele două axe. În ecuaţia lui Okun, se pleacă de la regula conform căreia dacă rata şomajului rămâne neschimbată, atunci ritmul de creştere a PNB (real) este de 3%. În plus, prin fiecare sporire a nivelului şomajului cu un punct procentual ritmul de creştere a PNB se reduce cu două puncte procentuale. Dacă, de pildă, rata şomajului creşte de la 6% la 8%, respectiv, ocuparea scade cu două puncte procentuale, atunci modificarea volumului PNB (real) se va reduce cu 1% (Δ PNB = 3 – 2(6 – 8) = 3 – 4 = –1). [D.N.]

LEGEA PETTY, lege ce se referă la ceea ce Petty considera cea mai importantă problemă a economiei politice. Pornind de la concepţia asupra izvoarelor bogăţiei, potrivit căreia "munca este tatăl şi principiul activ al bogăţiei, în aceeaşi măsură în care natura este mama ei", şi confruntat cu problema concretă a măsurării avuţiei ţării, Petty a fost preocupat de evaluarea tuturor lucrurilor, afirmând că aceasta ar fi trebuit adusă la doi numitori comuni – pământul şi munca. El a dat o formulare foarte precisă acestei probleme: "Ar fi de dorit să găsim un raport natural de egalitate între pământ şi muncă, astfel încât valoarea să poată fi exprimată cu ajutorul unuia din aceşti doi factori tot aşa de bine ca şi atunci când este exprimată prin amândoi..." Stăruind asupra problemei, Petty a ajuns, mai târziu, la necesitatea aplicării unui **principiu de unificare**, adică "de stabilire a unui raport de egalitate între pământ şi muncă, astfel încât valoarea oricărui lucru să poată fi exprimată numai prin unul din aceşti doi factori". Petty a fost conştient că soluţiile propuse (principiul de unificare) nu rezolvă practic problemele atât de complexe şi diverse ale valorii bunurilor. [S.I.]

LEGEA POPULAŢIEI (MALTHUS) (privind populaţia), lege conform căreia atât timp cât are loc ameliorarea veniturilor, ca efect al dezvoltării economice, populaţia tinde să crească în progresie geometrică, devansând creşterea ofertei de hrană (în progresie aritmetică), consecinţele fiind inevitabil reducerea veniturilor şi sărăcia generalizată. Prin această lege expusă în "Eseu asupra principiului populaţiei" (1798), Thomas Malthus sfidează teoria optimistă dominantă în epocă, după care o populaţie numeroasă în creştere este sinonimă cu bogăţia, argumentând tendinţa naturală a populaţiei de a depăşi totalul mijloacelor de subzistenţă posibile,

astfel că se impune limitarea creşterii populaţiei. Dinamica populaţiei ar putea fi limitată, considera Malthus, fie prin creşterea mortalităţii (război, epidemii etc.), fie prin diminuarea natalităţii ("reţinerea morală", amânarea căsătoriilor etc.). În ciuda predicţiei lui Malthus, atât populaţia, cât şi salariile au continuat să crească în ţările dezvoltate. Creşterea populaţiei s-a dovedit inferioară creşterii economice. Aceasta s-a datorat progresului tehnic (subapreciat de Malthus), declinului ratei natalităţii pe măsura creşterii veniturilor, precum şi introducerii în circuitul agricol a noi terenuri. Argumente în favoarea teoriei malthusiene par a fi oferite de unele ţări în curs de dezvoltare, confruntate în întreaga perioadă postbelică cu fenomenul "exploziei demografice" şi reducerea venitului pe locuitor. **Legea lui Malthus** este invocată şi de unii ecologişti care sesizează contradicţia dintre creşterea îngrijorătoare a populaţiei şi potenţialul dat al Terrei (v. Populaţie). [H.C.]

LEGEA PSIHOLOGICĂ FUNDAMENTALĂ, o lege a consumului agregat care reprezintă baza modelului macroeconomic al lui Keynes. Acesta descrie evoluţia consumului agregat în funcţie de venit astfel: "...în medie şi în majoritatea timpului, oamenii tind să crească consumul lor pe măsura creşterii veniturilor, dar nu într-o cantitate la fel de mare cu aceea a creşterii veniturilor". Se vorbeşte uneori de postulatul consumului, deoarece Keynes nu s-a preocupat de verificarea empirică a acestei legi şi nici nu a încercat să demonstreze teoretic această aserţiune. Propuneri privind funcţia de consum agregat au fost făcute ulterior lui Keynes, acestea făcând parte din patrimoniul teoretic neokeynesian. Baza de similitudine a acestor funcţii o constituie panta subunitară a curbelor care descriu grafic consumul, după cum se observă în figurile următoare:

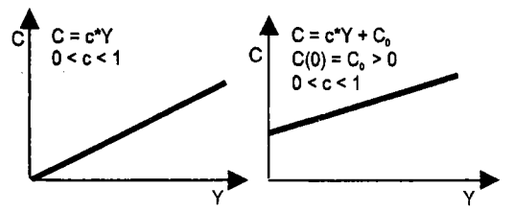

Funcţie liniară Funcţie afină

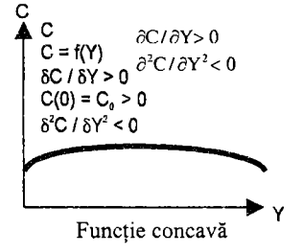

Funcţie concavă

C = consumul agregat; Y = venitul agregat.
Încercările ulterioare de a testa econometric o astfel de lege au fost contradictorii, ceea ce a provocat negarea ei de către curentul monetarist. [A.D.]

LEGEA RANDAMENTELOR NEPROPORŢIONALE, exprimă raportul între evoluţia rezultatelor (producţiei) obţinute şi un factor variabil folosit în doze suplimentare, ceilalţi factori rămânând constanţi. Cu acelaşi sens sau foarte apropiat se folosesc şi alţi termeni: legea randamentelor descrescânde, a venitului descrescând. În realitate, acestea desemnează forme concrete, particulare de manifestare a **l.r.n.** care are o valabilitate generală. Această lege a fost formulată pentru prima dată de Turgot, care a prezentat-o în legătură cu exploatarea de tip agricol. În realitate, se poate aprecia că toată activitatea economică a cunoscut mai întâi o fază de randament crescător şi de costuri în scădere, apoi un randament maxim pentru o combinaţie optimă a factorilor de producţie şi, în fine, o fază de randamente în descreştere şi de costuri în creştere. Acţiunea **l.r.n.** e diferită în timp, în raport cu proporţiile în care se realizează combinarea factorului variabil cu cel (i) fix(cşi). Practica ilustrează că în acţiunea **l.r.n.** se disting trei faze (etape): faza **randamentelor crescătoare**, când produsul marginal excede produsul mediu, iar acesta din urmă continuă să crească; faza **randamentelor cu creştere lentă**, când produsul marginal este descrescător, iar produsul mediu după ce atinge punctul maxim începe şi el să descrească (curba produsul marginal întretaie curba produsul mediu în punctul maxim al acestuia din urmă; faza **randamentelor descrescătoare**, când produsul marginal devine negativ, determinând o reducere însemnată şi a produsului mediu, ceea ce nu justifică desfăşurarea în continuare a activităţii economice. Cele trei faze sunt sugerate în graficul de mai jos. Evoluţia menţionată se justifică prin "comportamentul" factorului fix, care, deşi rămâne

constant, cu fiecare modificare a factorului variabil, combinația lor devine mai puțin eficientă.

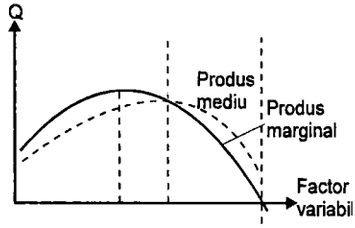

Când crește factorul variabil, revin mai multe unități din acesta pe unitatea de factor fix, se realizează o folosire intensivă a factorului fix, marcată de existența unei proporții optime între factorii de producție. Dacă se continuă adiționarea a noi doze din factorul variabil, se ajunge la o suprasaturare a factorului fix cu factor variabil, se rupe echilibrul și randamentele scad (v. Eficiență economică, Productivitate a factorilor de producție). [A.C.]

LEGEA RARITĂȚII, relație de interdependență între volumul, structura și intensitatea nevoilor, pe de o parte, și cantitatea, calitatea și structura resurselor și bunurilor economice, de pe altă parte, stare de tensiune permanentă, dar cu grade de intensitate diferite între nevoile nelimitate și resursele (inclusiv bunurile economice) limitate privite agregat, în condiții determinate de loc și timp; evoluție mai lentă a volumului, structurii și calității resurselor (și bunurilor economice) în raport cu nevoile. Deși, în timp, majoritatea resurselor cunosc creșteri cantitative și ameliorări calitative, raritatea lor, insuficiența în raport cu nevoile este o permanență a existenței și evoluției societății. **L.r.** se manifestă cu intensități diferite în timp și spațiu, ca și pentru diferite grupe de agenți economici. Factorul determinant de atenuare a tensiunii nevoi-resurse este creșterea eficienței economice. Pe fondul general de acțiune a **l.r.**, în condiții concrete, se pot manifesta preponderent forme specifice de raritate: **naturală**, care ține de vitregia naturii, **de penurie** generată de scăderea accidentală a ofertei, ca urmare a unor situații neanticipate de ordin economic, social, comportamental; **a pieței** care apare când se înregistrează o creștere rapidă, neașteptată a cererii, oferta rămânând la nivelul anterior (se mai numește **r.** relativă); **speculativă** (artificială) generată de reducerea voluntară a ofertei de către producătorii ofertanți, în general pentru a obține o creștere a prețurilor. **R.** este caracteristică tuturor categoriilor de bunuri și informații: resurse naturale, umane, bani, timp etc. [G.I.]

LEGEA UTILITĂȚII MARGINALE DESCRESCÂNDE, relație de dependență între cantitatea deținută și/sau consumată dintr-un bun economic oarecare și satisfacția, prețuirea acordată ultimei doze (unități) deținute și/sau consumate. **L.u.m.d.** poate fi formulată astfel: utilitatea fiecărei unități (doze) adiționale deținute și/sau consumate dintr-un bun (adică utilitatea marginală) se modifică pe măsură ce crește cantitatea deținută/consumată; cel mai adesea ea se reduce când consumul crește. Reducerea **u.m.** pe măsură ce crește cantitatea consumată din respectivul bun economic rezidă în diminuarea intensității nevoii în a cărei întâmpinare vine respectivul bun economic. Această relație este sugerată de graficul de mai jos. **L.u.m.d.** este baza comportamentului consumatorului rațional; prin ea se explică relația negativă dintre preț și cerere: pe măsură ce prețul crește, raportul utilitate marginală-preț se diminuează, ceea ce oferă o plajă pentru substituirea bunului al cărui preț crește cu altul, al cărui preț rămâne constant sau crește mai încet.

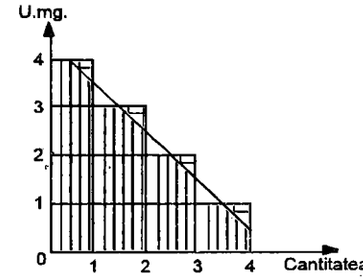

Fig.1 Evoluția utilității mg

Pe baza acestui raționament se asigură starea de echilibru a consumatorului (v. Utilitate marginală). [G.I.]

LEGEA VALORII, regularitate economică fundamentată teoretic de către clasicii economiei politice, în baza căreia schimbul de mărfuri se efectuează pe baza valorii economice a bunurilor economice supuse tranzacțiilor. După opinia lor, valoarea economică a unei mărfi își are baza obiectivă în consumul de factori de producție ocazionați de obținerea respectivei mărfi în toate fazele pe care le presupune aceasta: cercetarea științifică, producția propriu-zisă, schimbul etc. Fiecare producător al unei anumite mărfi are condiții specifice

proprii de producție, de aceea ea are o valoare individuală determinată de mărimea timpului de muncă individual. La piață, mărfurile se schimbă în funcție de valoarea socială, care reflectă consumul de factori de producție ocazionat de producerea unei mărfi, în condiții de producție normale, consum determinat de înzestrarea tehnică normală, de productivitatea și intensitatea muncii etc., normale pentru respectiva etapă de dezvoltare economică și tehnico-științifică. Cei care obțin mărfuri în condiții mai bune decât cele sociale, normale, câștigă, iar cei care le obțin în condiții mai slabe decît cele normale, vor pierde, se ruinează. În felul acesta, **l.v.** favorizează diferențierea economică a producătorilor (v. Legea cererii și ofertei). [G.I.]

LEGEA WAGNER, lege formulată de Adolf Wagner în 1883, conform căreia cheltuielile publice cresc ca volum, pe măsură ce societatea industrială se dezvoltă. Wagner a prezis că presiunile pentru progres social ar implica o creștere continuă a sectorului public și o mărire a părții cheltuielilor publice în venitul național. Această lege reprezintă unul dintre principalele fundamente teoretice ale statului bunăstării. [A.D.]

LEGEA WALRAS, lege formulată de economistul Leon Walras, conform căreia, în cazul a "n" piețe, dintre care "n-1" se află în echilibru, în mod obligatoriu și piața "n" va fi în echilibru, deoarece nu poate exista un exces net de cerere sau de ofertă pentru bunuri (sau monedă). În acest fel se asigură echilibrul general, situație în care nu se manifestă nici o tendință de schimbare, fiecare variabilă a modelului fiind compatibilă cu valorile tuturor celorlalte. Acest tip de analiză face parte din abordarea statică a teoriei echilibrului (v. WALRAS, LEON). [G.T.]

LEGI ANTITRUST, legi privind protecția concurenței adoptate, la început, în S.U.A. Prima lege antitrust a fost Sherman Antitrust Act, adoptată în 1890, și prin care se interzice formarea monopolurilor care înlătură concurența. În unele țări vest-europene s-au adoptat legi similare indicate uneori cu aceeași denumire. În Europa, aceste legi sunt cunoscute și sub denumirea de legi antimonopol. În mod general, în condițiile Uniunii Europene, nu se mai vorbește de **l. antitrust**, ci **legi** sau **legislație de protecție a concurenței**. O asemenea lege există și în România din 1996 (v. Concurență, Monopol). [G.P.T.]

LEGITĂȚILE LUI ENGEL, relații între dinamicile veniturilor populației și ale cheltuielilor acesteia pentru consumul de bunuri alimentare, în sensul reducerii ponderii cheltuielilor pentru alimente, respectiv, diminuarea acestei ponderi pe măsura creșterii veniturilor. **L.** lui **E.** arată că elasticitatea cererii în raport cu veniturile este subunitară pentru aceste bunuri. Denumirea vine de la statisticianul german Ernst W. Engel (1821-1896). **L.** lui **E.** sunt importante în fundamentarea strategiior de marketing ale firmelor producătoare de produse alimentare, pe baza cunoașterii tendinței dominante a veniturilor. [A.D.]

LEONTIEF, WASSILY V. (n. 1906), economist american de origine rusă, profesor universitar. A studiat la Universitatea de Stat din Petrograd economia, sociologia și filosofia între anii 1921-1925. În anul 1925 se stabilește în Germania, unde își continuă studiile la Universitatea din Berlin, obținând titlul de doctor în economie (1928). În anii 1927-1928 deține funcția de cercetător la Institutul de Economie Agrară din Kiel. Din anul 1931, W.V. Leontief se stabilește în S.U.A., unde a fost, la început, cercetător la Biroul Național de Cercetări Economice din New York, apoi profesor la Universitatea Harvard și la Universitatea din New York. A făcut parte din mai multe asociații – naționale și internaționale – ale economiștilor și statisticienilor. Pentru activitățile desfășurate în cercetare și în învățământ, activități cu amplă rezonanță în practică, el a primit numeroase premii și distincții. Ca un corolar al tuturor realizărilor sale științifice, W.V. Leontief a primit Premiul Nobel pentru Economie în 1973 pentru elaborarea modelului input-output (intrări-ieșiri) și pentru fundamentarea aplicării acestuia la studierea și soluționarea unor probleme economice importante". Fără îndoială, cea mai mare realizare a economistului american este analiza interdependențelor din cadrul sistemului economic, îndeosebi din sistemul producției materiale, pe baza unei tehnici pe care a numit-o "analiză input-output". Așa cum autorul însuși recunoaște, el a extins modelele interactive folosite de înaintași (F. Quesnay, K. Marx, L. Walras, J.M. Keynes) la economia americană, pe care le-a transformat în construcții matematice avansate, reușind să surprindă relațiile multiple dintre componentele sistemelor economice complexe și moderne. "Analiza input-output, afirmă autorul, este o dezvoltare cu caracter practic a teoriei clasice a

interdependenței generale." Modelul input-output de analiză este astfel conceput de autor pentru a înțelege mecanismele interne ale unei economii, dar și pentru a fundamenta o politică economică coerentă, respectiv, pentru a elabora un plan de dezvoltare economică. W.V. Leontief este cunoscut, de asemenea, și pentru contribuțiile sale la dezvoltarea teoriei comerțului extern. Calculând cantitatea de factori de producție atrași și utilizați pentru bunurile exportate și importate, el a ajuns la concluzia că țara cea mai bogată în capital (S.U.A.) exportă bunuri care încorporează mai multă muncă decât capital. Această descoperire a fost numită **paradoxul Leontief**. Astfel, teoria ricardiană a avantajului relativ comparativ a fost pusă sub semnul întrebării, dacă nu chiar lichidată. Contribuțiile sale la dezvoltarea programării liniare și la fundamentarea aplicării acestei metode la rezolvarea unor probleme macroeconomice complexe au intrat în circuitul de idei economice și de metode de analiză pe plan mondial. Principala lucrare a economistului american este intitulată "Input – Output Economics" (Analiza input-output). "Teoria interdependenței ramurilor economice" (1966), tradusă și în limba română (1970). În acest volum sunt reunite studiile și articolele publicate anterior, de-a lungul a patru decenii de activitate, și care îi aduseseră autorului notorietate științifică internațională. **Op.**: "The Structure of American Economy, 1919-1929" (1941); "Studies in the Structure of American Economy" (1953); "Essays in Economics: Theories and Theorizing" (1966). [D.N.]

LEU, moneda națională a României. Prin *Legea pentru înființarea unui nou sistem monetar și pentru fabricarea monedelor naționale*, adoptată în 14/26 aprilie 1867 și intrată în vigoare la 1/13 ianuarie 1868, România a adoptat un sistem monetar zecimal bazat pe bimetalism. Unitatea monetară a devenit leul subdivizat în 100 bani. La înființare leul a fost definit ca 5 g argint cu titlul 835‰, respectiv, ca 322 mg aur cu titlul 900‰. [D.C.]

LEWIS, WILLIAM ARTHUR, (1915-1991), economist britanic, profesor universitar onorat cu titlul de "Sir". A urmat, mai întâi, colegiul din St. Lucia, unde a obținut licența în comerț. A frecventat apoi Școala de Studii Economice din Londra, obținând aici titlul științific de doctor în economie (1937). În perioada 1938-1947 a funcționat ca profesor la școala pe care a absolvit-o. După această dată a fost profesor la Universitatea din Manchester (1947-1958). În anii 1959-1963 a predat la Colegiul Universitar din Antile (St. Lucia), pentru ca începând din 1963 să devină profesor la Universitatea Princetown din New York. În paralel cu activitatea didactică, W.A. Lewis a făcut și muncă de consultanță economică la mai multe comisii internaționale și la unele guverne africane, asiatice și caraibiene. Pentru meritele științifice și de consultanță a primit mai multe premii și ordine. În anul 1963 a primit Ordinul Knighthood și a fost făcut Cavaler al acestui Ordin. În anul 1979, W.A. Lewis a primit titlul de laureat al Premiului Nobel "pentru activitatea sa de pionierat în domeniul creșterii economice și în cel al problemelor privitoare la țările în curs de dezvoltare și slab dezvoltate". W.A. Lewis a devenit foarte cunoscut în lumea științifică prin analizele sale profunde și pertinente privitoare la dezvoltarea și creșterea economică a țărilor în curs de dezvoltare. Pornind de la constatarea că structurile sociale și culturale ale acestor țări sunt cele care blochează progresul economic, W.A. Lewis fundamentează necesitatea schimbării acestor structuri. În acest context, el sugerează dezvoltarea industrială a acestor țări, dezvoltare bazată însă pe un sector agricol sănătos și prosper. Se subliniază, de asemenea, necesitatea creării unei infrastructuri de calitate în aceste țări, a asigurării lor cu energia necesară. Toate aceste procese reale complexe pot fi susținute printr-o organizare financiară adecvată. W.A. Lewis a studiat fenomenul mondial al subdezvoltării cu ajutorul mai multor criterii, fiind preocupat de ierarhizarea multicriterială a țărilor în curs de dezvoltare și, apoi, de fundamentarea de soluții pentru fiecare țară, respectiv, pe grupe de țări slab dezvoltate. Prin poziția și prin scrierile sale, W.A. Lewis a fost un umanist, preocupat de marile diferențe de nivel economic, social și cultural dintre națiunile bogate și națiunile sărace. **Op.**: "The Principles of Economic Planning" (Principiile planificării economice, 1949); "The Theory of Economic Growth" (Teoria creșterii economice, 1955); "Development Planning" (Planificarea dezvoltării, 1966); "Tropical Trade Development 1880-1913" (Probleme ale dezvoltării comerțului tropical, 1971); "Growth and Fluctuations 1870-1913" (Creșterea și fluctuațiile în 1870-1913, 1978); "The Evolution of the International Economic Order" (Evoluția ordinii economice internaționale, 1977). [D.N.]

LIBER SCHIMB, doctrină economică care aplică tezele liberalismului economic la schimburile economice internaționale; principiului "laisser faire" al libe-

ralismului concurențial îi corespunde principiul "laisser passer" al liberului schimb. Pornind de la ideea că **l.s**. contribuie prin natura sa la crearea unei specializări economice benefice pentru toate țările, această doctrină vede în protecționism o sursă de ineficacitate economică. [A.G.]

LIBERA CIRCULAȚIE A FORȚEI DE MUNCĂ, posibilitatea migrării sau trecerii forței de muncă dintr-o țară în alta, înlăuntrul unei comunități economice internaționale, fără nici un fel de îngrădiri de ordin juridic sau financiar. **L.c.f.m.** a constituit un obiectiv economic principal în procesul formării și dezvoltării C.E.E., prin care au putut fi satisfăcute cerințele de forță de muncă superior calificată specifice noilor ramuri, ceea ce a contribuit la progresul tehnic; de asemenea, a contribuit la resorbirea excesului de forță de muncă în anumite perioade. **L.c.f.m**. sporește competitivitatea pregătirii forței de muncă, deoarece aceasta trebuie să se adapteze și să corespundă noilor exigențe ale valorificării eficiente a capitalurilor (v. Uniunea Europeană). [A.G.]

LIBERA INIȚIATIVĂ, condiție de bază a existenței economiei de piață, conform căreia oamenii sunt liberi să desfășoare orice activitate economică în limitele impuse de lege. În România, **l.i.** este garantată prin: Constituție și (în plan practic) prin Legea 31/1990 privind constituirea societăților comerciale. **L.i.** are ca bază dreptul de proprietate și manifestarea sa în sectorul proprietății private. **L.i.** se concretizează în capacitatea indivizilor de a dispune așa cum doresc de proprietatea lor și de a administra așa cum doresc o afacere (v. Proprietate). [P.M.]

LIBERALIZAREA CIRCULAȚIEI CAPITALURILOR, trecere, neîngrădită de reglementări juridice sau bariere vamale, a capitalurilor dintr-o țară în alta sau dintr-o regiune economică internațională în alta. **L.c.c.** a fost un obiectiv economic principal de constituire a C.E.E., un proces de importanță deosebită. În condițiile progresului tehnico-științific contemporan și ale revoluției microelectronicii – prin care se urmărea dezvoltarea unor ramuri sau regiuni –, **l.c.c.** a condus la creșterea eficienței capitalurilor și creșterea competitivității producției; rezultatul pozitiv a constat în stimularea progresului tehnic; totodată, s-a accentuat interdependența capitalurilor, precum și concentrarea acestora la nivelul statelor membre. **L.c.c.** este, de asemenea, un factor esențial de adâncire a specializării economiilor naționale, precum și a diviziunii internaționale a muncii (v. Uniunea Europeană). [A.G.]

LIBERTATE ECONOMICĂ, constă în posibilitatea recunoscută și garantată prin lege oricărei persoane de a încheia, cu orice altă persoană, orice fel de tranzacție economică – prevăzută și reglementată de lege sau nu –, precum și de a modifica sau de a desface, de comun acord, tranzacțiile astfel încheiate, cu condiția de a nu se încălca dispozițiile legii imperative, ordinea publică. De asemenea, **l.e.** exprimă și capacitatea deplină și neîngrădită a oricărui agent economic de a avea liberă inițiativă conform propriilor aspirații și interese, fără însă a contraveni dispozițiilor legale în vigoare. [N.D.]

LICENȚĂ, (1), autorizare eliberată de către o administrație unei persoane pentru a exercita o profesie sau meserie. (2) Autorizarea de către organele în drept a importului sau exportului unor bunuri care fac obiectul unor restricții. (3) Autorizarea pe care o acordă o persoană fizică sau juridică pentru un terț de a fabrica un produs sau de a se folosi de o marcă de fabrică care le aparțin și sunt protejate prin brevet sau ca marcă autorizată. Utilizarea de către un terț a unui brevet sau marcă înregistrate presupune plata unor sume denumite redevențe (v. Brevet de invenție). [G.P.T.]

LICHIDITATE, capacitatea unui agent economic de a-și plăti obligațiile față de terți la scadență. Un agent economic poate dispune de un volum mai mare de active decât valoarea totală a obligațiilor sale față de terți, dar să fie totuși insolvabil dacă nu reușește să transforme unele din active în bani, pentru a-și onora obligațiile. [T.E.]

LICHIDITATE BANCARĂ, mijloace de plată pe care o bancă le poate utiliza imediat pentru a onora un angajament financiar. În sens strict, **l.b.** cuprinde activul disponibil, adică încasările pe care banca însăși le are, sumele pe care banca le-a depus la trezorerie sau la banca centrală în conturi proprii, cecuri. În sens larg, **l.b.** cuprinde în plus activul susceptibil de a fi făcut disponibil în termen foarte scurt și fără pierderi (cheltuieli) mari. În domeniul activității bancare, noțiunea de lichiditate are importanță, pentru că o bancă trebuie să facă față în orice moment retragerilor de fonduri pe care le decid clienții lor. De aceea, orice bancă trebuie să-și asigure permanent o rată de lichiditate adecvată (convenabilă). Ceea ce contează

pentru o bancă este lichiditatea reală de care ea dispune, adică resursele pe care ea le poate utiliza în mod efectiv pentru a face față retragerilor de fonduri (v. Masă monetară). [G.P.T.]

LICHIDITATE FINANCIARĂ, capacitatea unei întreprinderi de a-şi adecva rapid angajamentele financiare sau posibilitatea de a avea disponibilul necesar pentru a-şi adecva un angajament financiar. Se aplică oricărei unități economice instituționale, persoană juridică. În contabilitatea financiară, componentele activului sunt clasificate în ordinea crescătoare a lichidității lor, dar respectă gruparea generală în: a) valori disponibile care pot fi folosite imediat; b) valori realizabile pe termen scurt ce pot fi transformate în bani şi utilizate ca atare destul de repede şi cu cheltuieli sau pierderi mici, sau fără; c) active greu realizabile datorită perioadei îndelungate şi dificultăților existente de transformare a lor în lichidități. În general, **l.f.** implică imobilizarea valorilor în cadrul operațiilor la vedere. **L.f.** se exprimă prin coeficientul sau rata lichidității (v. Lichiditate). [G.P.T.]

LICHIDITATE INTERNAȚIONALĂ, totalitatea mijloacelor de plată de care dispune banca centrală a unei țări pentru a fi utilizate în vederea realizării soldului operațiilor comerciale şi financiare externe ale țării respective. **L.i.** sunt formate din D.S.T., E.C.U., monede de rezervă, credite internaționale rapid mobilizabile, aurul şi metalele prețioase, pietrele prețioase şi alte valori. **L.i.** a unei țări este în mod determinant influențată de comerțul exterior şi de balanța de plăți externe, pentru că mijloacele de plată necesare se asigură în cea mai mare măsură prin intermediul acestora şi servesc, totodată, stingerii soldului lor (v Balanța comercială, Balanța de plăți externe, Lichiditate). [G.P.T.]

LICHIDITATE MONETARĂ, măsura, capacitatea, în care băncile pot recurge la banca de emisiune sau cantitatea de mijloace (efecte) pe care ele le-ar putea mobiliza (obține) de la banca de emisiune (v. Lichiditate, Lichiditate bancară, Banca de emisiune). [G.P.T.]

LICHIDITATE PATRIMONIALĂ, (1) măsura în care unitățile economice pot face față datoriilor pe care le-au garantat cu patrimoniul de care dispun. De fapt, **l.p.** exprimă valoarea netă a patrimoniului unei unități economice. Patrimoniul – debitele = valoarea netă a patrimoniului. (2) Diferența între creanțele şi debitele aceleiaşi unități economice, care relevă în ce măsură sunt expuse sau nu riscului de a fi vândute (transformate în lichidități) bunurile sale pentru a se stinge un angajament (v. Lichiditate, Lichiditate monetară). [G.P.T.]

LICITAȚIE, tip de vânzare în care mai mulți agenți economici concurează pentru cumpărarea unui bun economic sau pentru obținerea unui contract de ofertă. **L.** poate fi de mai multe feluri, în funcție de modul în care are loc adjudecarea obiectivului propus: *obişnuită* sau **l.** *englezească*, sistem în care ofertele de achiziție sunt făcute începând cu un preț de deschidere şi se continuă cu prețuri crescătoare până când nimeni nu mai licitează peste prețul maxim; *a celui de-al doilea preț*, sistem în care prețul maxim de adjudecare va fi redus la nivelul prețului imediat următor (al doilea) în ordine descrescătoare; *olandeză*, sistem în care se porneşte de la un preț înalt şi se va scădea consecutiv acest preț până se va găsi un cumpărător; *a primului preț*, sistem în care ofertele de achiziție (adjudecare) sunt făcute în scris, vânzătorul alegând-o pe aceea cu prețul cel mai mare. În cazul în care cei care licitează sunt ofertanți de bunuri materiale şi servicii, în raport cu un monopson, **i.** va avea drept obiectiv selectarea ofertei celei mai avantajoase pentru cumpărător. [A.D.]

LIST, FRIEDRICH (1789-1864), economist german, adept al şcolii istorice în economia politică. Începe să studieze la şcoala latină din Renteingen, remarcându-se printr-o inteligență deosebită. Dovedind lipsă de înclinație spre activitățile practice, el este ajutat de familie să facă carieră administrativă. Fără a deține titluri universitare şi ştiințifice, în 1817 este numit profesor de economie. În 1820 este ales deputat în Parlamentul statului Würtemburg, fiind exclus din acesta în 1821 din cauza criticilor sale vehemente la adresa birocrației ministeriale. În doctrina sa economică, punctul de plecare îl constituie forțele productive de care dispune şi trebuie să dispună o națiune. În opoziție cu economia politică clasică (ca ştiință a creării bogăției), F. List elaborează economia politică a națiunii, care să-i permită acesteia să-şi cunoască interesele şi să fundamenteze căile pe care poate prospera. În sistemul său de gândire, statul şi politica guvernamentală ocupă locul central (nu homo oeconomicus), acestea fiind în măsură să facă ordine în haosul acțiunilor individuale. În concepția lui F. List, numai câteva popoare-națiuni din Europa şi

America ar fi fost capabile de industrializare, restul popoarelor urmând a rămâne periferii ale centrelor industriale. A fundamentat protecționismul economic al Germaniei în raport cu economiile mai dezvoltate ale vremii, îndeosebi în raport cu Anglia. **Op.**: "Outlines of American Political Economy" (Principiile economiei politice americane, 1827); "Das Nationale System der Politischen Oekonomie" (Sistem național de economie politică, 1841). [A.C.]

LOCAȚIE DE GESTIUNE, procedeu de transfer, prin acordul de voință a două părți, prin care una din părți, numită locator, pune la dispoziția celeilalte părți, numită locatar, un fond de comerț sau o entitate comercială, lipsită de autonomie economică, în scopul administrării cât mai rentabile a acestuia de către locatar. În contraprestație, locatarul are obligația să plătească locatorului o sumă de bani determinată sau determinabilă. Locatarul se obligă ca într-un termen de 15 zile de la încheierea contractului de **l. de g.** să solicite înscrierea acestuia la Oficiul Registrului Comerțului. Obiectul **l. de g.** îl constituie activitatea comercială realizată într-un spațiu dat și un spațiu comercial respectiv. Prin **l. de g.** are loc un transfer temporar cu privire la posesia și folosința activului comercial, restrângându-se, astfel, dreptul de proprietate al locatorului. [N.D.]

LONDON INTERBANK BID RATE (LIBID), dobânda de referință la care marile bănci londoneze sunt dispuse să împrumute fonduri unele de la altele (pe piața interbancară), denumire utilizată în contrast cu LIBOR. [T.E.]

LONDON INTERBANK OFFERED RATE (LIBOR), dobândă de referință pentru împrumuturile internaționale. **LIBOR** este rata dobânzii practicate de marile bănci londoneze la împrumuturile în eurodolari, pe piața interbancară (împrumuturi ale unei bănci comerciale către altă bancă comercială). Este utilizată pentru determinarea ratei dobânzii practicate în relația cu clienții nebancari cu bonitate financiară mare. **LIBOR** reprezintă dobânda medie practicată de cinci mari bănci comerciale de pe piața londoneză la împrumuturile în dolari și alte eurovalute pentru scadențe cu termen fix, de regulă 3 luni, 6 luni ș.a.m.d. [T.E.]

LOTERIE, termen ce descrie alternativele posibile privind rezultatul bănesc al unei decizii economice în condiții de incertitudine. O loterie se definește prin două elemente: premiile bănești ale loteriei, care se referă la alternativele posibile privind rezultatul bănesc al deciziei economice; probabilitățile premiilor respective. Loteriile reprezintă punctul de plecare pentru formalizările din teoria economică a riscului și incertitudinii. [T.C.]

LUCAS, ROBERT E. jr. (n. 1937), economist american, profesor universitar. A studiat la Universitatea din Chicago, unde obține o licență în istorie (1959), apoi, în 1969, obține titlul de doctor în științe economice. În 1963-1967 a fost profesor asistent la Carnegie Institute of Technology, apoi, în 1967-1970, profesor asociat, iar între 1970-1974, profesor titular la Universitatea Carnegie Mellon. Din 1974 este profesor la Universitatea din Chicago și redactor la revista "Journal of Political Economy". Din 1987 este vicepreședinte al Asociației Americane de Economie. De asemenea, este membru al Academiei Naționale de Științe din S.U.A. În anul 1995, Academia Regală de Științe a Suediei i-a acordat Premiul Nobel pentru "aportul la dezvoltarea și aplicarea ipotezei previziunilor raționale, transformând profund analiza macroeconomică și aprofundând teoria politicii economice". R.E. Lucas este cel mai cunoscut teoretician al noii macroeconomii și primul utilizator al ipotezei anticipărilor raționale, formulate în 1961 de John Muth. R.E. Lucas a elaborat o nouă concepție care vizează înlocuirea teoriei keynesiste slăbite, oferind, totodată, o viziune monetaristă alternativă cu fundamente teoretice solide. R.E. Lucas afirmă că teoria despre ciclurile economice urmărește să redea explicit, în modele, măsurile de politică economică. El este convins că eficacitatea oricărei intervenții guvernamentale pentru a contracara efectele fluctuațiilor ciclice este limitată, iar politica economică trebuie să se restrângă la punerea în practică a regulilor stabile și previzibile atât în domeniul fiscal, cât și în cel monetar. Pentru R.E. Lucas, teoria ratei șomajului natural, formulată de M. Friedman și Phelps, a marcat o schimbare fundamentală, de perspectivă, în raport cu sinteza neoclasică fondată pe teoria generală a lui Keynes. Teoria amintită afirmă că există un nivel de ocupare de echilibru în economie, pe care nici o politică economică nu-l poate modifica pe termen lung. Prin urmare, între șomaj și inflație nu există arbitrajul ilustrat de curba lui Phillips. R.E. Lucas și Rappind au ajuns la concluzia conform căreia acțiunile menite să reducă șomajul nu pot să ajungă decât temporar în

punctul de echilibru, în plus alimentând inflaţia. R.E. Lucas este preocupat de a da macroeconomiei fundamente microeconomice veritabile, iar acestea se află în concepţia neoclasică tradiţională. Această combinare a ipotezelor neoclasice despre echilibrul pieţelor cu cele ale unei utilizări optimale a resurselor de către agenţi şi cu informaţiile disponibile în formarea anticipărilor constituie fundamentul teoriei ciclurilor la R.E. Lucas. Pe această bază el caută să demonstreze că instabilitatea economiei actuale nu este legată de eşecul pieţei, ci de intervenţiile intermitente ale guvernului. Aceste intervenţii nu pot să aibă un efect real asupra economiei, pentru că ele nu sunt anticipate şi nu iau agenţii economici prin surprindere. Pe termen lung, politica guvernamentală de stimulare a cererii este ineficientă. În mod normal, forţele pieţei trebuie să fie suficiente pentru a genera o creştere stabilă a economiei, unde şomajul se menţine la rata sa naturală. **Op.**: "Price Expectations and the Phillips Curve" (în American Economic Review, vol. 59, 1969); "Some International Evidence on Output Inflation Trade-Offs" (American Economic Review, vol. 63, 1973). "Understanding Business Cycle" (în K. Brunner and A. H. Meltzer); "Stabilization of the Bruestic and International Economy" (Amsterdam, North-Holland, 1977); "Studies in Business-Cycle Theory" (1981); "Rational Expectations and Econometric Practice; a Book of Reading" (1981); "Models of Business-Cycle" (1987); "Suplly-Side Economics: An Analytical Review" (1990). [R.A.]

M

MACROECONOMIE, (1) acea parte a economiei, a activităţilor economice, care constă din procesele, faptele, actele şi comportamentele de natură economică în contextul raporturilor dintre ele, ca mărimi şi variabile agregate ce se realizează prin ceea ce face fiecare participant. **M.** se referă la funcţionarea economiei pe baza relaţiilor multiple dintre agregatele şi categoriile de unităţi funcţional-instituţionale. Adesea, **m.** se identifică cu economia naţională.
(2) Componentă a ştiinţei economice care se ocupă cu studiul structurii, funcţionalităţii şi comportamentului de ansamblu al economiei ca sistem. **M.** permite observarea fenomenelor la nivel de grupuri de subiecţi economici, indivizi sau firme, reuniţi în categorii omogene şi degajaţi astfel de comportamentele lor individuale. **M.** operează deci cu mărimi globale denumite agregate, concentrându-se cu prioritate pe analiza calitativă a corelaţiilor dintre variabile, pe aspectele de măsurare a influenţelor directe şi indirecte dintre acestea, în vederea fundamentării deciziilor macroeconomice. De aceea, **m.** a trebuit să elaboreze noi instrumente, concepte, principii, legi, reguli de funcţionare. Pe baza **m.** este posibilă cunoaşterea – într-o viziune sistemică – a expansiunii sau recesiunii, a consumului şi investiţiilor, a veniturilor şi cheltuielilor guvernamentale, a inflaţiei şi şomajului, a politicilor fiscale, bugetare şi monetare, a balanţei de plăţi şi a datoriei publice ş.a., facilitând elaborarea unor previziuni cu privire la producţia naţională agregată, analiza agregatelor în termeni de fluxuri economice, privilegiind circuitul economic faţă de piaţă şi favorizând ajustarea statală, reglarea, elaborarea politicilor economice bazate pe macrodecizii care devin posibile. Deşi termenul de **m.** nu apare decât în 1933, fiind datorat lui R. Frisch, viziunea macroeconomică este tot atât de veche ca ştiinţa economică. Ea este întâlnită în tabloul economic al lui Fr. Quesnay, în legea costurilor comparative, în legea debuşeelor, în legea populaţiei sau în teoria cantitativă a banilor. Adevăratul fondator al **m.** moderne poate fi considerat însă J.M. Keynes, teoriile sale fiind un punct de referinţă în domeniu. El nu se limitează la înlocuirea preocupărilor tradiţionale cu privire la menaje şi la firme cu cele referitoare la mărimi agregate, ci realizează o formulare a teoriei în termeni de model, ale cărui variabile şi relaţii-cheie sunt astfel explicate încât pot face obiectul modificărilor şi măsurătorilor cantitative, oferind prin aceasta fundamentele teoretice ale econometriei. Teoria macroeconomică a lui Keynes, considerată ca o revoluţie în ştiinţa economică, a fost dezvoltată ulterior, dar şi criticată sau considerată ca depăşită. Plecând de la nevoia înlăturării carenţelor sale şi de la realităţile vieţii economice, această teorie este dezvoltată de R.F. Harrod, E. Domar, P.A. Samuelson, S. Tsuru, G. Myrdal, M. Kalecki, Joan Robinson, P. Sraffa ş.a. În general, formulările macroeconomice keynesiste au fost bine apreciate în perioada postbelică, fiind perfecţionate şi extinse de către *şcoala neokeynesiană*. Aceasta susţine că în perioada de recesiune piaţa se va ajusta foarte încet, iar reîntoarcerea la echilibrul ocupării depline nu se poate face fără o gestionare semnificativă a cererii de către guvern. **Noua economie clasică** încearcă să arate însă inutilitatea politicilor de management al cererii agregate şi accentuează importanţa economiei bazate pe oferta agregată, susţinând că factorul principal în influenţarea creşterii produsului intern brut este alocarea şi folosirea eficientă a muncii şi a capitalului. **Şcoala de la Harvard** are astăzi meritul de a fi făcut din **m.** o ştiinţă în plină dezvoltare (v. Ştiinţa economică, Microeconomie). [D.N., T.C.G.]

MACROSTABILIZARE, politică economică prin care se urmăreşte eliminarea unor dezechilibre grave din sistemul economic şi restabilirea condiţiilor care să asigure stabilitatea părţilor componente ale economiei şi ale sistemului macroeconomic în ansamblul său. Obiectivul primordial al politicii de macrostabilizare – componentă de bază a reformei economice din România pentru tranziţia la economia cu piaţă concurenţială – îl reprezintă eliminarea sau măcar atenuarea principalelor dezechilibre economice moştenite de la sistemul de comandă sau care au apărut în procesul tranziţiei: controlul

(stăpânirea) inflației, eliminarea sau reducerea deficitului bugetar și al balanței comerciale și de plăți externe, adaptarea consumului în funcție de nivelul eficienței economice și de starea resurselor existente, folosirea unor pârghii economice care să încurajeze economisirea și investițiile (v. Reforma economică). [G.I.]

MADGEARU, VIRGIL N. (1887-1940), economist român, profesor universitar, om politic, teoretician al Partidului Național-Țărănesc. V.N. Madgearu a dominat întreaga evoluție a gândirii economice din perioada interbelică. Emerit om de știință, el a creat o școală economică originală – teoretică și practică – ale cărei componente pozitive reprezintă o importantă contribuție la constituirea patrimoniului științei economice și culturii românești. Ca profesor la Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale, a predat numeroase discipline universitare, inclusiv economia politică, lăsând cursuri tipărite de referință pentru multe dintre acestea. Pe baza unor îndelungate și profunde investigații, V.N. Madgearu a făcut aprecieri și propuneri judicioase cu privire la numeroase probleme social-economice, cum sunt: geneza, caracterul, structura și perspectivele economiei românești; structura agrar-țărănească a acesteia; industrialismul și dezvoltarea economiei românești; cooperația și rolul său în economia țării; rolul statului și al finanțelor în dezvoltarea economică. Prin modul în care a apreciat toate aceste probleme, prin soluțiile fundamentate, V.N. Madgearu s-a dovedit a fi un adevărat patriot și un consecvent democrat. A adunat și a sistematizat un imens material faptic privind economia românească din prima jumătate a secolului al XX-lea, concentrându-se pe analiza problemelor privind situația țărănimii, starea meseriilor, industria la domiciliu, breslele, schimburile economice dintre țări și raporturile de putere dintre ele. V.N. Madgearu a susținut politica liberului schimb, care a favorizat pătrunderea capitalurilor străine în economia națională românească. **Op.**: "Doctrina țărănistă" (1923); "Dictatură economică sau democrație economică" (1925); "Noua politică economică a României" (1930); "Agrarianism, capitalism, imperialism" (1938); "Politica externă a României 1927-1938" (1939); "Evoluția economiei românești după războiul mondial" (1940); "Economia politică (curs)", publicat post-mortem (1944). [D.N.]

MALINSCHI, VASILE (1912-1992), economist român, născut la Râbnița, azi Republica Moldova. Studii liceale la Bălți și universitare (Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale și Facultatea de Drept) la București; în 1939 și-a luat titlul de doctor în științe economice. Între 1936 și 1937 a lucrat ca economist-diurnist la oficiul de studii al direcției comerțului exterior din cadrul Ministerului Industriei și Comerțului; în 1938 a fost angajat la Banca Națională a României și repartizat la direcția relații externe, ulterior la Institutul de Cercetări Științifice din Chișinău. În 1949 a devenit profesor de economie agrară și apoi rector al Academiei de Studii Economice din București; ministru al Comerțului Interior (1949, 1953-1957). V. Malinschi a desfășurat o bogată activitate științifică, cercetând în principal fenomenul agrar ("Studii economice", 1967; "Aspecte actuale ale rentei funciare", 1970; "Studii de reformă agrară", 1971; "Problema agrară în Vietnam", 1973 ș.a.), dar și activitatea unor economiști români și străini ("Tradiții și realizări în știința economică din România", 1966; "Contribuții la dezvoltarea gândirii economice", 1975; "Din trecutul învățământului economic. Contribuții la istoria învățământului românesc 1800-1944", 1978; Economiștii la Academia Română, 2 vol., 1990-1991). V. Malinschi a fost membru de onoare al Academiei de Științe din Chișinău și al Asociației Științifice Internaționale a Economiștilor Agrari. Membru titular (2 iul. 1955) al Academiei Române.

MALTHUS, THOMAS ROBERT (1766-1834), economist și teolog englez, profesor de istorie modernă și de economie politică la colegiul înființat la Haileyburg de Compania Indiilor Orientale. Deși are contribuții în domeniul analizei monetare, motiv pentru care Keynes îl recunoaște ca precursor, T.R. Malthus este cunoscut îndeosebi pentru analiza corelației dintre dezvoltarea economică și evoluția populației, sintetizată în conceptul de lege a populației. Pe baza informațiilor din vremea sa, T.R. Malthus estima că producția bunurilor de consum poate crește în progresie aritmetică, în timp ce populația sporește în progresie geometrică. Concluzia generală pe care T.R. Malthus a formulat-o a fost aceea că se poate ajunge la o mare criză dacă nu se iau măsuri de stopare a creșterii populației. **Op.**: "An Essay on the Principle of Population" (Eseu asupra principiului populației, 1798), tradusă în 1992 în limba română; "Principles of Political Economy" (Principii de economie politică, 1820). [H.C.]

MANAGEMENT, (1) procesul prin care se coordonează, se conduc, se planifică și se controlează activitățile desfășurate într-o organizație, astfel încât să se asigure atingerea scopurilor acesteia cu maximum de eficiență. **M.** are un caracter universal, putându-se aplica oricărui tip de organizație: privată, publică, militară, socială etc. Cea mai dezvoltată și mai importantă componentă a **m.** o constituie **m.** firmei. Funcțiile principale ale **m.** sunt: a) previziunea, respectiv procesul prin care se determină principalele obiective ale firmei, precum și resursele, mijloacele de realizare a lor; b) organizarea, adică stabilirea necesarului de muncă fizică și intelectuală, urmată de gruparea acestuia pe posturi, grupe de lucru și compartimente și atribuirea acestora personalului; c) coordonarea, adică armonizarea deciziilor și acțiunilor personalului organizației și subsistemelor sale; d) antrenarea, adică procesul prin care personalul organizației este motivat să participe la stabilirea și realizarea obiectivelor previzionate; e) controlul-evaluarea, prin care rezultatele efective sunt măsurate și comparate cu cele așteptate, în vederea depistării deficiențelor și eliminării lor. (2) Știința care se ocupă cu studiul proceselor de conducere, prevedere (anticipare), organizare, antrenare și control al resurselor în vederea atingerii scopurilor organizației. **M.**, despre care se spune că a început ca o artă și a devenit ulterior o știință, permite formularea unor principii și legități, precum și identificarea unor sisteme, metode, tehnici și proceduri de investigație și acțiune de natură să asigure creșterea eficienței organizației. **M.** comportă un caracter multidisciplinar, integrând componente aparținând obiectului de studiu al altor discipline: teoria economică, matematica, psihologia, sociologia, statistica etc. În evoluția sa, **m.** a parcurs mai multe etape. După Herbert G. Hicks, se pot identifica următoarele etape: **m.** preștiințific, înainte de 1880; **m.** științific, între anii 1880 și 1930; școala relațiilor umane, perioada 1930-1950; perioada de după 1950, caracterizată printr-un proces de extindere, perfecționare și dezvoltare a managementului. (3) În literatura de specialitate de limbă engleză **m.** semnifică și personalul de conducere (conducerea) al unei organizații. [H.C.]

MANAGEMENT FINANCIAR, tip de management care are scopul de a asigura permanent întreprinderea cu fondurile necesare, precum și de a exercita controlul consiliului de administrație cu privire la eficiența operațiunilor în care aceste fonduri sunt implicate. [H.C.]

MANAGEMENT PARTICIPATIV, termen specific prin care se accentuează importanța democrației industriale, participarea activă a lucrătorului la funcționarea organizației și la creșterea eficienței, folosindu-se în acest scop pârghii economice, organizaționale, juridice, psihosociologice. **M.p.** se prezintă sub formă **consultativă** și sub formă **deliberativă**. Aceasta din urmă presupune instituționalizarea unor organisme speciale de luare a deciziilor cu largă participare. [H.C.]

MANAGEMENTUL CALITĂȚII TOTALE, ansamblu de principii și metode, reunite într-o strategie globală, urmărind ca, prin implicarea tuturor funcțiunilor, compartimentelor și angajaților din întreprindere, să se amelioreze eficiența activității în ansamblul său. Acest proces nu se limitează la produse sau tehnici și tehnologii, ci se extinde la performanțele economice, sociale, comerciale, tehnice sau strategice ale întreprinderii. **M.c.t.** presupune respectarea cel puțin a următoarelor reguli: calitatea trebuie să devină prioritară; concentrarea asupra consumatorilor; atenția deosebită acordată prevenirii producerii de noncalitate; implicarea totală a salariaților nu doar în procesul execuției, ci și în cel al deciziei și soluționării problemelor ivite. Un rol important în fundamentarea și dezvoltarea **m.c.t.** l-au avut, în timp, A. Feigenbaum, W.E. Deming, J.M. Juran, K. Ishikawa. [H.C.]

MANAGEMENTUL EDUCAȚIONAL, teorii și practici noi, care au în vedere aplicarea principiului simultaneității priorităților în strategiile educaționale. Managementul și marketingul devin principii-cheie în gestionarea resurselor umane. În acest sens, este relevantă abordarea instituțiilor de învățământ ca organizații "holistice", în care capacitatea întregului se regăsește în fiecare dintre părțile componente, permițând sistemului să funcționeze optim, chiar și în condițiile în care una dintre părți lucrează defectuos. De altfel, realizarea unei autentice dezvoltări umane presupune și realizarea unei autonomii funcționale a instituțiilor de învățământ pe principiile teoriei **m.e.** Autonomia funcțională presupune, în primul rând, realizarea unei relative autonomii financiare a instituțiilor de învățământ. Principalele caracteristici ale **m.e.** sunt: multitudinea obiectivelor; înțelegerea și adaptarea la un mediu educațional complex și în continuă schimbare; orientarea spre performanță și flexibilitate; preponderența aspectelor calitative ș.a. (v. Costul educației). [S.C.M.]

MANAGER, specialist în domeniul managementului, conducător de întreprindere, persoană care aplică principiile şi tehnicile managementului, adică este implicată în administrarea unei organizaţii, cu autoritate în folosirea, combinarea şi coordonarea resurselor umane, financiare, materiale şi informaţionale, în scopul obţinerii rezultatelor dorite (urmărite). Organizaţia este folosită în sensul unui grup de oameni având ca scop comun obţinerea unor rezultate precise. Administrarea defineşte activitatea de conducere, direcţionare şi control al unei organizaţii, iar autoritatea semnifică dreptul instituit într-o funcţie sau la un loc de muncă de a folosi puterea în acord cu responsabilitatea dată. Cu toate că noţiunile de **m.** şi conducător sunt sinonime, uneori, în fapt, ele se diferenţiază în funcţie de modul de înţelegere a managementului şi de maniera de acţiune în numele lui. Sub acest aspect, se disting două categorii de **m.**: convenţionali şi neconvenţionali. Primii se bucură de o recunoaştere formală din partea grupurilor conduse de ei prin directive, iar secunzii sunt recunoscuţi în fapt de către subordonaţi, pe care îi inspiră şi încurajează în activitate. Corespunzător nivelurilor de management, există trei tipuri de **m.**: de top (strategic), funcţionali (de grup) şi operaţionali. Primii stabilesc obiectivele organizaţiei, strategia generală şi politicile operaţionale. Activitatea lor constă în luarea deciziilor referitoare la acţiunile organizaţiei în raporturile sale cu alte organizaţii, la volumul şi orientarea investiţiilor de cercetare-dezvoltare, la abordarea diverselor segmente de piaţă. Secunzii, care sunt cei mai numeroşi, răspund de implementarea politicilor, planurilor şi programelor de dezvoltare de nivel strategic, precum şi de conducerea şi supravegherea managerilor de la nivelul ierarhic inferior, făcând legătura între nivelul de top şi cel operaţional. Managerul operaţional, care poate fi şeful de echipă, maistru, supraveghetor sau conducător operativ de subunitate, oficiu etc., coordonează şi supraveghează activitatea lucrătorilor operativi. În calitate de creatoare de condiţii pentru utilizarea eficientă a resurselor, profesiunea de **m.** presupune, alături de numeroase şi diverse cunoştinţe, o serie de aptitudini, inclusiv pe aceea de a lucra cu salariaţii. Volumul, profunzimea şi complexitatea cunoştinţelor minime necesare unui **m.** sunt puternic dependente de nivelul la care se exercită actul managerial (v. Management). [A.I.]

MANOILESCU, MIHAIL (1891-1950), personalitate remarcabilă a ştiinţei economice româneşti din perioada interbelică, profesor la catedra de economie politică, organizare şi raţionalizare de la Politehnica Bucureşti, om politic şi demnitar de stat. A absolvit Politehnica bucureşteană, remarcându-se apoi ca inginer, profesor, om politic şi, mai presus de toate, ca economist. Fiind de orientare neoliberală, M. Manoilescu subliniază virtuţile economiei de piaţă, recunoscând sfârşitul *laissez-faire*-ului şi admiţând intervenţia statului în economie ca o componentă raţională a funcţionării mecanismului economic. Lucrarea sa fundamentală, "Teoria protecţionismului şi a schimbului internaţional", a fost publicată iniţial în limba franceză (1929), apoi în limba germană (1937). Sub titlul "Forţele naţionale productive şi comerţul exterior. Teoria protecţionismului şi a schimbului internaţional", cartea a fost tradusă în limba română (1986). Această lucrare este considerată drept prima străpungere românească în gândirea economică universală, care a intrat definitiv în istoria doctrinelor economice mondiale, fiind citată în studii de specialitate, cursuri universitare, tratate şi enciclopedii din toată lumea. M. Manoilescu analizează relaţia dintre mijloacele întrebuinţate şi rezultatele obţinute de către fiecare întreprindere sau ramură economică, subliniind rolul creşterii productivităţii, în special a productivităţii muncii. M. Manoilescu calculează şi analizează decalajele dintre productivitatea muncii industriale şi productivitatea muncii agricole, dintre productivitatea ridicată din ţările industrializate şi productivitatea scăzută din ţările cu economie preponderent agrară. De aici şi concluzia că ţările industriale sunt mult mai bogate decât cele agricole. Este avantajos pentru o ţară să se specializeze şi să exporte acele produse la care productivitatea muncii este mai mare decât productivitatea medie naţională. Concluzia şi propunerea respectivă sunt cunoscute în literatura economică mondială sub denumirea de "argumentul Manoilescu". Apelând la date statistice, a fost pusă în evidenţă superioritatea productivităţii muncii din industria românească faţă de cea din agricultură. În cadrul teoriei schimburilor internaţionale, M. Manoilescu se preocupă de modificarea tarifului vamal, de fundamentarea unei doctrine româneşti protecţioniste, considerând că ramurile industriale care au cea mai mare productivitate merită şi cea mai mare încurajare printr-o taxă protectoare, întrucât acestea iau naştere mai greu, fiind legate de o tehnică superioară şi de

lucrători mai pregătiți. El avea în vedere protejarea acelei industrii naționale capabile să fie rentabilă și să contribuie la creșterea venitului național. De pe poziția interesului național, M. Manoilescu considera drept problemă esențială relația dintre productivitatea națională a muncii și comerțul mondial. În viziunea sa, protecționismul trebuie să ducă la încurajarea industriilor în ordinea productivității lor, care, în același timp, concordă cu ordinea ierarhizării lor după criteriul valorii naționale. O largă audiență a avut lucrarea fundamentală a lui M. Manoilescu în țările din America Latină, îndeosebi în Argentina, Brazilia, Chile. M. Manoilescu este considerat și teoretician corporatist original. În legătură cu funcția economiei politice, M. Manoilescu spunea că aceasta nu poate avea alt scop decât cunoașterea. El a insistat asupra necesității și posibilității măsurării fenomenelor economice prin metode matematice. Pe lângă lucrarea sa fundamentală, M. Manoilescu a elaborat numeroase alte lucrări, studii, articole, cum sunt: "Politica producției naționale" (1923); "Le siècle du corporatisme. Doctrine du corporatisme intégral et pur" (Paris, 1934), "Le parti unique" (Paris, 1937); "Încercări în filozofia științelor economice" (București, 1938); "Rostul și destinul burgheziei românești" (București, 1942); "Europa sud-estică în marele spațiu economic european" (București, 1942); "Curs de economie politică și raționalizare" (București, 1940); "Memorii", volumele I și II (București, 1993). [E.C.]

MARCĂ A FABRICII, semn distinctiv folosit de unitățile producătoare, de industrii, pentru a-l ajuta pe consumator să deosebească produsele, lucrările, serviciile lor de cele identice sau similare ale altor unități din țară sau străinătate. În funcție de specificul bunului și de imaginația producătorului, **m.f.** poate fi constituită din: unul sau mai multe cuvinte, diferite nume, litere, cifre, emblemă, desene, reprezentări grafice, plane sau în relief, monograme, semnături etc. Prin **m.f.** se garantează parametrii calitativi prevăzuți în certificatul de marcă. Totodată, în măsura în care **m.f.** este **înregistrată**, autoritățile în drept o protejează în raport cu diverși concurenți neloiali. [D.N.]

MARCĂ DE COMERȚ, semn distinctiv folosit de o firmă producătoare pentru a-și individualiza produsele și serviciile în raport cu cele identice sau similare oferite de alți producători sau prestatori de servicii. Înregistrată în Registrul comerțului și la autoritatea publică în domeniu, **m. de c.** se constituie într-un drept de proprietate industrială (v. Marcă a fabricii). [D.N.]

MAREA CRIZĂ ECONOMICĂ, criza economică mondială din perioada 1929-1933, care a cuprins marea majoritate a statelor lumii. Ea s-a declanșat la 25 octombrie 1929, în S.U.A., într-o atmosferă de euforie economică, prin crahul de la bursa din New York. În acea zi peste 19 milioane de titluri au fost oferite spre vânzare, atrăgând prăbușirea cursurilor și reducerea drastică a prețurilor altor categorii de mărfuri. În economia S.U.A. criza s-a prelungit până în 1932. Rapid, ea a dobândit un caracter internațional, atrăgând în vârtejul său Canada, Argentina, Mexic, Brazilia, Australia, Noua Zeelandă etc. **M.c.e.** a cuprins țările europene mai târziu, practic în 1931. În toate țările, manifestările **m.c.e.** au fost în linii generale aceleași: scăderea prețurilor (între 1929 și1932 indicele prețurilor cu ridicata a scăzut la 67% în Anglia, la 68% în Franța și S.U.A., la 70% în Germania etc.); prăbușirea cursurilor titlurilor de valoare, reducerea producției industriale (cu 38% la scară mondială), multiplicarea numărului de șomeri și de falimente, întreruperea sau reducerea brutală a schimburilor valutare și comerciale internaționale, prăbușirea prețurilor mondiale ale produselor agricole. Pentru depășirea **m.c.e.** s-au întreprins ample măsuri pe plan intern (constând de regulă în orientarea spre autarhie, acordarea de subvenții, distrugerea stocurilor etc.) și la scară internațională (abandonul sistemului monetar etalon aur), menite să asigure transformarea de fond a structurilor economice, trecerea sistemului capitalist într-o nouă fază a evoluției sale. **M.c.e.** a marcat punctul de vârf al fazei descendente a ciclului Kondratieff. [G.I.]

MARFĂ, bun economic care servește producției sau satisfacerii nevoilor oamenilor, destinat vânzării-cumpărării prin tranzacții de piață. Sunt mărfuri factorii de producție, satisfactorii, valuta, hârtiile de valoare și alte active financiare etc. Principalele categorii de **m.** sunt: **m.** corporale de consum personal (alimente, îmbrăcăminte, articole de igienă etc.); **m.** corporale de consum îndelungat (locuințe, mobilă, autoturisme); servicii și informații destinate consumului personal și social (de învățământ, de salubritate, de pază); informațiile plătite (servicii de poștă, telefon, transport); **m.** servicii, informații și bunuri

corporale destinate activității economice (servicii de marketing, management, consultanță economică și tehnico-științifică, licențe și brevete, bunuri de capital fix și circulant etc.); **m.** active monetare și financiare. După modalitățile în care circulă, se disting două categorii de bunuri marfare: integrale și parțiale. **Bunuri integral marfare** sunt cele care trec de la un posesor la altul, de regulă de la producător la consumator, prin mecanismele pieței, pe baza unor prețuri care se formează liber, în funcție de raportul cerere-ofertă, fără intervenții administrative, cutumiare sau de altă natură. **Bunurile parțial marfare** (mixte) sunt cele care trec de la un posesor la altul prin vânzare-cumpărare, dar prețul la care se realizează tranzacția are la bază atât condițiile pieței, cât și criterii administrative, de echitate, de protecție socială etc. În această categorie intră serviciile de învățământ public, unele servicii sociale, medicale etc. În economia de piață, majoritatea covârșitoare a bunurilor economice sunt bunuri integral marfare (v. Bunuri economice). [G.I.]

MARGINALISM, concepție economică din ultima treime a secolului al XIX-lea, apărută ca reacție față de liberalismul economic clasic, mișcare de înnoire a liberalismului, cunoscută și sub denumirea de neoliberalism sau revoluția marginalistă din gândirea economică. Asemenea reacțiilor sociale și naționale ce au avut loc anterior, **m.** urmărea renovarea liberalismului clasic, pornind însă de la convingerea că economia modernă de piață este cea mai eficientă formă de organizare și funcționare a economiei unei societăți civilizate. Reacția respectivă a fost declanșată de trei mari economiști europeni: englezul W. St. Jevons (1835-1882), prin lucrarea "Teoria economiei politice" (1871), austriacul C. Menger (1840-1912), prin lucrarea "Bazele economiei politice" (1871), și francezul L. Walras (1834-1910), prin lucrarea "Elemente de economie politică pură" (1874). Lucrând independent unul de altul, cei trei economiști liberali neoclasici au ajuns la teorii și concluzii asemănătoare deoarece au fost confruntați, în fond, cu aceeași problemă, și anume necesitatea de a cunoaște mai bine psihologia și comportamentul consumatorului pe piață, astfel încât agenții producători să poată adopta decizii corecte. Totodată, ei au urmărit același obiectiv – consolidarea economiei moderne de piață și, implicit, respingerea atacurilor venite din partea adversarilor ei. Demersul teoretic al liberalilor neoclasici (marginaliști) a fost favorizat și de alte împrejurări, între care: progresele realizate și schimbările petrecute în cultura spirituală a Europei în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, mai ales în filosofie, sociologie, psihologie, matematică etc., precum și acumularea unor interpretări subiectiviste ale fenomenelor din domeniul schimbului în opera mai multor generații de economiști. Gândirea economică a liberalilor de la sfârșitul secolului al XIX-lea a fost denumită marginalistă sau neoclasică pentru a se sublinia ruptura sau revoluția înfăptuită în comparație cu clasicii, îndeosebi prin respingerea teoriei valorii bazate pe muncă și înlocuirea ei cu teoria utilității marginale, ca suport al explicării procesului de formare a prețurilor. Din comparația paradigmelor celor două curente (clasic și neoclasic sau marginalist) din cadrul liberalismului reiese că a avut loc numai o ruptură parțială între ele. Marginaliștii sau neoclasicii au preluat, au susținut și au accentuat o seamă de trăsături ale paradigmei liberalismului clasic, printre care: individualismul, apărarea economiei de piață și a proprietății private, hedonismul, metoda deductivă în explicarea fenomenelor economice, convingerea că ideile exprimate de ei erau universal valabile și susținerea politicii liberei concurențe sau a liberului schimb, respingând intervenția statului în economie. În același timp, neoclasicii au respins vehement teoria obiectivă a valorii și a prețului. Dezaprobând metoda istorică de investigare a fenomenelor sociale, marginaliștii sau neoclasicii au fost ostili tuturor curentelor contestatare sau critice la adresa liberalismului (socialismul, marxismul, radicalismul etc.) și au ocolit cu bună știință unele disfuncționalități ale economiei de piață, cum sunt inegalitățile sociale, polarizarea bogăției și a sărăciei, decalajele din economia mondială, iar pe altele le-au minimalizat (crizele economice, șomajul ș.a.). Specificul liberalismului neoclasic este legat de noutățile aduse de promotorii săi: raritatea ca trăsătură definitorie a bunurilor economice, rolul-cheie al psihologiei și comportamentului individului consumator pe piață în explicarea mecanismului de ansamblu al economiei de piață, precum și combinarea analizei psihologice a fenomenelor economice cu folosirea unor procedee matematice (calculul marginal sau extremal, funcții, reprezentări grafice etc.). De la unul dintre aceste procedee (calculul marginal sau extremal) și de la așezarea utilității marginale la baza teoriei valorii derivă noțiunea de **m.** și de marginaliști. Neoclasicii examinează utilitatea pe porțiuni mici din bunul final analizat, și nu în mod global. [A.I.]

MARKETING, ansamblul de cunoştinţe ştiinţifice şi activităţi practice, metode, tehnici de investigaţie şi instrumentar de analiză a orientării, organizării şi utilizării factorilor de producţie în scopul satisfacerii cerinţelor de consum ale populaţiei cu bunuri materiale şi servicii, în condiţiile obţinerii unui profit cât mai ridicat. Realizând refacerea legăturii dintre producţie şi consum, slăbită ca urmare a adâncirii diviziunii sociale a muncii, **m.** introduce o nouă viziune: a produce ceea ce se cere pe piaţă cu eficienţă cât mai ridicată. Pentru înfăptuirea **m.**, orice activitate economică trebuie să aibă ca punct de pornire studierea atentă şi complexă a cererii şi ofertei pe piaţă. Principalele activităţi de **m.** constau în: prospectarea riguroasă a pieţei; identificarea şi orientarea cerinţelor şi preferinţelor cumpărătorilor; producerea bunurilor economice pornind de la cererea de piaţă; proiectarea, în această viziune, a viitoarelor produse; introducerea produsului în fabricaţia de serie, în conformitate cu concluziile degajate din testarea lui; pregătirea pieţei pentru acceptarea produsului; lansarea pe piaţă şi stimularea menţinerii atenţiei cumpărătorilor asupra produsului respectiv; stabilirea şi dezvoltarea reţelelor de distribuţie optimă, a formelor şi metodelor moderne de producţie şi de circulaţie a produselor; urmărirea comportării produselor la consumator; asocierea vânzării produselor cu organizarea prestărilor de servicii în favoarea consumatorilor, inclusiv în procesul utilizării acestora. În viziunea de **m.**, desfăşurarea activităţii întreprinderilor presupune, în acelaşi timp, utilizarea unui instrumentar ştiinţific adecvat pentru cercetarea nevoilor de consum, investigarea pieţei, optimizarea acţiunilor practice – în general, pentru fundamentarea ştiinţifică a deciziilor de **m.** şi pentru asigurarea condiţiilor realizării lor eficiente în practică. Prin **m.**, empirismul şi rutina cedează locul procedeelor şi tehnicilor învestite cu girul unor discipline ştiinţifice. [A.I.]

MARKOWITZ, HARRY M. (n. 1927, la Chicago, S.U.A.), economist, profesor universitar. A studiat la Universitatea din Chicago, unde şi-a luat licenţa (1947), masteratul (1952) şi doctoratul (1954). În 1952-1963 lucrează în calitate de cercetător la Rand Corporation C.A., apoi continuă activitatea de cercetător la Centrul de Analize Fundamentale, până în 1968. Debutează în cariera universitară ca profesor de economie şi finanţe la Los Angeles University (1968-1969). Va continua să predea managementul arbitrajului la New York (1969-1974), unde pentru o perioadă a fost preşedinte al institutului specializat în domeniu (1969-1971). Revine în cercetare la I.B.M., unde rămâne până în anul 1983. Începând cu 1984 H.M. Markowitz îşi reia activitatea de profesor universitar. Pentru meritele sale deosebite, în 1990 a fost desemnat, alături de M. Miller şi W. Sharpe, laureat al Premiului Nobel pentru Economie. Academia de Ştiinţe a Suediei a apreciat că premiul i-a fost atribuit pentru fundamentarea teoriei despre gestiunea financiară şi selectarea titlurilor bursiere. Munca sa din anii 1950 a pus bazele teoriei moderne a portofoliului. Teoria sa originală cu privire la selecţia portofoliului a fost dezvoltată ca model normativ pentru managementul investiţiilor. Contribuţia sa majoră a constat în dezvoltarea unei teorii a selecţiei portofoliului, riguros formulată şi operaţională, care ia în considerare incertitudinea. H.M. Markowitz a arătat că, în condiţii date, alegerea unui investitor cu privire la portofoliul său se limitează la echilibrarea recompensei aşteptate cu diversitatea portofoliului. Complicata alegere în jurul a mai multor active cu caracteristici variate este interpretată în general ca o problemă bidimensională, cunoscută sub numele de "analiza variaţiei medii". **Op.**: "Portfolio Selection: Efficient Diversification of Investments" ("Selecţia portofoliului: diversificarea eficientă a plasamentelor", 1959); "Mean-Variance Analysis in Portfolio Choice and Capital Markets" ("Analiza variaţiei medii în alegerea portofoliului şi pieţele de capital", 1987); "Sensul analizei variaţiei în gestiunea portofoliului şi a pieţelor de capital" (1990); "Diversificarea eficienţei investiţiilor" (1991). [D.N.]

MARSHALL, ALFRED (1842-1924), unul dintre cei mai mari economişti ai lumii. La 25 de ani începe să studieze economia, îl citeşte pe J.S. Mill şi vizitează cartiere sărace din mari oraşe. Cariera sa de profesor universitar a fost strălucitoare. A ţinut cursuri la Oxford, apoi la Bristol, iar din 1884 a devenit profesor la Cambridge, unde influenţa sa a fost remarcabilă. Keynes scria despre el: "Noi toţi suntem elevii lui A. Marshall." În 1890 A. Marshall scrie "Principles of Political Economy", carte adresată oamenilor de afaceri, juriştilor, politicienilor şi care, pentru a putea fi citită fără reţineri, cuprinde matematica în anexă. Ea face parte şi astăzi din textele de bază ale ştiinţei economice. Contribuţiile sale de teoretician şi practician sunt multiple şi semnificative. **În teorie, A. Marshall** a creat o sinteză sub semnul unităţii, cu

dorința de a așeza totul cât mai bine într-un ansamblu, care să cuprindă gândirea clasică (Smith, Ricardo, Mill) și cea neoclasică marginalistă (Cournot, Dupuit, Walras, Menger). El unifică în acest mod gândirea anglo-saxonă cu cea continentală. **Ca practician, A. Marshall** a activat în Comisia Regală a Muncii, propunându-și să rezolve unele probleme ale practicii economice și sociale. A fost apărător al metodei empirice, acordând importanță observației și experienței, analiza sa fiind pozitivă, neavând un caracter normativ. A. Marshall este recunoscut ca autor al echilibrului parțial, care este abordat ca un echilibru stabil, după cum sugerează diagrama de mai jos:

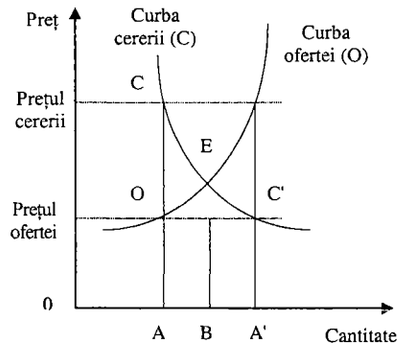

Raționamentul de bază este următorul: dacă prețul cererii se stabilește într-un punct "C" superior prețului ofertei, producătorii vor face presiuni să producă mai mult, nivelul producției deplasându-se în sensul AB. Invers, dacă prețul cererii se situează la dreapta punctului de echilibru, prețul ofertei care se va impune pe piață (O) va fi foarte mare pentru consumatori, iar ei vor deplasa cantitățile cerute spre A, mișcarea cererii făcându-se în jos, în direcția A'B. Oscilațiile acționează de o manieră automată spre punctul de echilibru, care egalizează cantitățile cerute și cele oferite și care corespunde unui preț mic al cererii și al ofertei. Echilibrul stabil este atins atunci când prețul cererii este egal cu prețul ofertei, iar cantitatea produsă nu are tendința nici să scadă, nici să crească, ci se află în starea de echilibru. A. Marshall a introdus în analiza economică noțiunile de "termen scurt" (interval de timp care nu este destul de lung pentru a permite producătorilor să introducă schimbări majore în ofertă față de o cerere variabilă) și de "termen lung" (toate variantele pe care le comportă natura funcției de producție și a randamentelor de scară). Atât în analiza oportunității intervenției statului pentru a ameliora bunăstarea socială, cât și în analiza monopolului public, A. Marshall s-a pronunțat pentru liberalism. El a deschis dezbaterea asupra unor teme pentru cercetarea contemporană în studiul consumatorului și al producătorului. A îmbunătățit modul de înțelegere a fenomenelor complementare, a mecanismelor substituției, a rigidității aparatului productiv, a rolului elasticității în analiza cererii și ofertei, a ciclului de viață al întreprinderilor. A. Marshall este considerat părintele teoriei moderne a consumatorului. **Op.**: "The Pure Theory of Foreign Trade" (Teoria pură a comerțului exterior, 1879); "The Principles of Political Economy" (Principiile economiei politice, 1890); "Industry and Trade" (Industria și comerțul, 1919); "Money, Credit and Commerce" (Banii, creditul și comerțul, 1923). [R.A.]

MARȚIAN, POP DIONISIE (1829-1865), economist român remarcat prin studiile sale statistice de pionierat. Ideile sale novatoare îl fac să participe în mod activ la Revoluția de la 1848. În timpul domniei lui Al. I. Cuza deține funcția de șef al Oficiului Statistic din Principatele Unite. A fost un puternic contestatar al înapoierii economice a României secolului al XIX-lea, susținând înfăptuirea reformei agrare din 1864, dezvoltarea învățământului tehnic și economic. S-a ocupat atât de probleme economice teoretice, cât și de numeroase aspecte concrete ale economiei României din vremea sa. Principalele idei ale lui P.D. Marțian se axează pe dezvoltarea industrială, protejarea față de concurența străină și emanciparea relațiilor economice. P.D. Marțian înființează revista "Analele economice pentru cunoștința părții muntene din România" (1860-1864), unde publică numeroase articole programatice. **Op.**: "Studii sistemice în economia politică. Partea primă. Economia socială. Sarcina primă" (1858); "Coloniștii germani și România" (1860). [D.N.]

MARX, KARL (1818-1883), filozof, economist, sociolog și om politic german. Din cauza vederilor sale politice radicale, a fost expulzat din Germania (1849), fiind obligat să trăiască în exil în Franța, Belgia și Anglia. K. Marx a absolvit liceul în orașul natal, în 1835. După terminarea liceului a urmat cursurile universitare la Bonn, Berlin și Jena, studiind dreptul, istoria și filozofia. În 1841 și-a susținut teza de doctorat cu tema "Deosebirea dintre filozofia naturii la Democrit și filozofia naturii la Epicur". Încă din această lucrare se profilează concepția sa democrat-

revoluționară și, totodată, se conturează opțiunea lui pentru lupta revoluționară, pentru așezarea unei anumite ideologii la baza acestei lupte. Nevoit să renunțe la intenția de a se dedica activității didactice, K. Marx se consacră luptei politice. Împreună cu F. Engels înființează Asociația Muncitorilor Germani și întreține legături cu organizații revoluționare din diferite țări. Din însărcinarea Congresului al II-lea al Ligii Comuniștilor (înființată în 1847), K. Marx și Engels elaborează "Manifestul Partidului Comunist", publicat în 1848. Din inițiativa lui este întemeiată în 1864, la Londra, Asociația Internațională a Muncitorilor (Internaționala I). În domeniul științei economice, K. Marx a realizat o analiză critică a ceea ce fundamentaseră și elaboraseră predecesorii și contemporanii săi. El a conceput o nouă manieră de abordare și de analiză a problemelor economice. Exegeții săi cei mai autorizați au apreciat că întreaga sa concepție economică se bazează pe două descoperiri legate între ele: dublul caracter al muncii creatoare de marfă; analiza plusvalorii independent de formele ei de manifestare (profit industrial, dobândă, rentă). Pe baza dublului caracter al muncii, el a explicat cei doi factori ai mărfii. Munca concretă reprezintă, în concepția lui K. Marx, munca într-o formă specială, în cadrul diviziunii sociale, având un scop concret, exprimat prin valoarea de întrebuințare a mărfii. Munca abstractă constă din acea latură esențială a muncii creatoare de marfă care este privită ca simplă cheltuire de forță de muncă și care este substanța socială a valorii mărfii. Plusvaloarea este explicată ca parte din valoarea nou creată de lucrătorii productivi, acea parte creată în timpul de supramuncă și însușită gratuit de proprietarii capitaliști. Pe baza acestor două postulate, K. Marx a fundamentat o teorie a dinamicii capitalismului, a modului de producție capitalist. Creația sa economică a suscitat vii și ample controverse de-a lungul deceniilor. Chiar dacă multe idei și teorii economice ale lui K. Marx au fost contrazise de realitățile economice din secolul al XX-lea, opera sa economică se constituie într-un capitol important al tezaurului științei economice universale, care nu a fost ignorat și nu poate fi ignorat. **Op.** economice: "Manuscrise economico-filozofice" (1844); "Mizeria filozofiei" (1847); "Muncă salariată și capital" (1849); "Contribuții la critica economiei politice" (1859); "Salariu, preț, profit" (1856); "Capitalul" (Vol. I – 1867; vol. II – 1885; vol. III – 1893); "Teorii asupra plusvalorii" (1905-1910); "Critica programului de la Gotha" (1875); "Bazele criticii economiei politice" (1939). [D.N.]

MARXISM, ansamblu de concepții și doctrine filozofice, sociale, economice, politice aparținând lui K. Marx și F. Engels, precum și continuatorilor lor. **M.** cuprinde materialismul, socialismul și teoria generală a mișcărilor muncitorești organizate. Pentru **m.**, materialismul este baza sa teoretică, opus idealismului, considerat un instrument speculativ în slujba burgheziei. Materialismul relevă două aspecte: unul **dialectic**, care exprimă legile generale ale lumii exterioare și ale gândirii umane, altul **istoric**, care susține că realitatea socială este aceea care determină conștiința oamenilor. Mișcarea (evoluția) istorică este condiționată de contradicțiile dintre forțele de producție și relațiile de producție, în cadrul fiecărui tip de producție (antic, feudal, capitalist). Analizând modul de producție capitalist, Marx a elaborat o teorie economică specifică (v. Teoria marxistă, Plusvaloare, Valoare-muncă). [D.N.]

MASĂ MONETARĂ, totalitatea mijloacelor de plată pe care le dețin agenții economici nefinanciari dintr-o țară, precum și plasamentele lor financiare care pot fi transformate fără dificultate, rapid și fără pierderi importante în mijloace de plată. Toate aceste mijloace servesc achiziționării de bunuri, stingerii datoriilor, constituirii economiilor sau efectuării altor plasamente. **M.m.** are o structură complexă. Numărul componentelor sale nu este același în toate țările. În funcție de ușurința cu care pot fi mobilizate și utilizate efectiv, aceste componente, denumite și agregate monetare, se clasifică astfel: M_0 – baza monetară sau lichiditatea bancară, compusă din sumele pe care le dețin băncile în cont la banca centrală și moneda efectivă pe care o dețin băncile; M_1 – **m.m.** în sens restrâns sau ansamblul mijloacelor de plată imediat utilizabile pentru realizarea tranzacțiilor economice pe teritoriul național, formată din bilete de bancă și monedă metalică (divizionară) existente în circulație, depuneri în conturi bancare utilizabile fără ca deținătorul lor să cheltuiască timp sau bani; M_2 – **m.m.** în sens larg sau **m.m.** gestionată de sistemul bancar, denumită și cvasimonedă, ce include M_1, adică masa monetară în sens restrâns, depozitele și alte plasamente care pot fi mobilizate fără risc și aproape imediat; M_3 – care cuprinde M_2, adică **m.m.** în sens larg, plasamente la termen și cu risc în devize, titluri bursiere sau proprii pieței monetare, care pot fi relativ ușor și rapid negociabile pe o piață, precum plasamente care nu se pot negocia până la expirarea termenului, depozite în valută, titluri de creanță nego-

ciabile în valută, certificate de depozit la termen, bonuri emise de anumite instituții financiare; M_4 sau L, care este format din M_3 plus alte plasamente care pot fi mobilizate numai în anumite condiții de timp (termene) și de risc pentru a asigura lichiditatea în cadrul economiei unei țări. **M.m.** în general și îndeosebi M_3 formează principalul obiectiv al politicii monetare. **M.m.** și componentele sale sunt mărimi variabile care, după cum precizează J.M. Keynes, decurg din cerințele agenților economici de a deține astfel de mijloace pentru tranzacții, prevedere și speculație. Dinamica **m.m.** și a componentelor sale constituie substanța fluxurilor monetare dintr-o economie în decursul unei perioade. Stabilirea și menținerea **m.m.** la anumiți parametri au o importanță deosebită pentru funcționarea și echilibrul unei economii. Aceste probleme s-au aflat și continuă să rămână în centrul preocupărilor teoriei și practicii economice, fiind abordate adesea din unghiuri și prin prisma unor concepții științifice și politice diferite. În acest sens, punctul de pornire îl constituie **teoria cantitativă a banilor**, dar preocupările actuale cu privire la mărimea și dinamica **m.m.** aduc în prim plan atât **teoria keynesiană, cât și cea monetaristă.** Pe această bază, **m.m.** necesară agenților economici depinde, în primul rând, de nivelul cantității de bunuri și servicii sau al venitului național, cu care este direct proporțională, și de rata dobânzii, cu care este invers proporțională, dar ea este influențată, desigur, și de alți factori. J.M. Keynes a elaborat o formulă proprie pentru **m.m.**, care este cunoscută ca **ecuația Cambridge:**

$$n = y(K + rK'); y = n/(K + rK'),$$

în care: n – volumul monedei în numerar și al celei scripturale; y – nivelul prețurilor sau indicele costului vieții; K – cererea publică de încasări în monedă efectivă; K' – moneda scripturală exprimată în unități de consum; r – rata rezervei monetare. Necesarul de monedă stabilit de Keynes n-are însă stabilitatea așteptată, ci se deformează în timp. Pentru monetariști acest fenomen nu poate fi explicat decât prin luarea în considerare și a altor variabile decât cele menționate în ecuație. De aceea, Milton Friedman a propus o altă formulă, în care **m.m.** este considerată o funcție mai complexă:

$$Md/p = f(Q, W, r_m, r_b, r_e, P/p, u),$$

unde: Md/p – nevoia (cererea) de monedă reală; Q – nivelul tranzacțiilor; W – partea din venit ce provine din proprietate; r_m, r_b, r_e – randamentul așteptat pentru diferite tipuri de active; P/p – rata anticipată a inflației; u – o variabilă reziduală. În concordanță cu această ultimă formulă, un "șoc monetar" adică o variație de origine exogenă a cantității de monedă, se va transmite asupra prețurilor prin intermediul diferitelor variabile ale funcției. După Friedman, cei ce vor deveni, în mod neașteptat, posesorii unei cantități de monedă suplimentare – urmare a unui "șoc" – vor afecta o parte a acesteia pentru cumpărarea de bunuri și titluri (în funcție de randamentele așteptate sau prevăzute), modificându-și mereu anticipațiile, ceea ce va afecta prețurile (relative sau absolute) până în momentul când moneda reală de care dispun agenții economici își va găsi nivelul dorit. Chiar dacă la final situația nu va fi foarte diferită de cea existentă inițial, creșterea prețurilor care compensează creșterea **m.m.** va afecta variabilele economice reale (producția, investițiile, consumul etc.). Din punctul de vedere al monetariștilor, această influență este considerată nefastă, întrucât ei postulează că fără ea ar fi existat o distribuire optimă a resurselor. Prin elaborarea unui alt mod de determinare a necesarului de **m.m.**, M. Friedman se îndepărtează de schema "cantitativistă" care se află la originea poziției monetariștilor, dar asigură acestora posibilitatea de a se plasa pe o poziție care-i separă clar de celelalte curente de gândire economică. Versiunea monetaristă asupra stabilității **m.m.** (cererii de monedă) nu s-a confirmat prin fapte (v. Bani, Motivația de precauție, Motivația de speculație, Motivația de tranzacții). [G.P.T.]

MATERII PRIME, (1) element de compoziție a capitalului circulant, rezultat al proceselor economice anterioare, constând din bunuri intermediare care servesc prin consumare la obținerea altor bunuri, destinate vânzării și aducătoare de avantaje economice, de profit. Cu excepția ramurilor extractive, unde **m.p.** sunt bunuri materiale primare obținute direct din natură, în toate celelalte ramuri se prelucrează **m.p.** trecute deja prin procese economice. Ele pot fi clasificate în: principale și auxiliare; industriale și agricole; minerale, vegetale, animale și sintetice; indigene și din import; primare și derivate etc. **M.p. principale** concură nemijlocit la realizarea producției, formând substanța principală a produsului realizat. **M.p. auxiliare** participă la formarea produsului intermediar sau final, dar nu constituie substanța lui principală. Se mai numesc și materiale. (2) Din punct de vedere contabil, **m.p.** constituie un element de compoziție a costului de producție. [T.C.G.]

MĂSURARE ECONOMICĂ, exprimare numerică a nivelurilor variabilelor economice. Procesele economice pot fi reprezentate prin variabile numerice (producție, preț, venit etc.), dar și prin variabile nenumerice de natură calitativă, ce se referă la însușiri, calități, categorii, comportamente (satisfacție, creativitate, organizare etc.). Prin **m.e.** se evaluează dimensiunea diferitelor tipuri de procese economice. Teoria măsurării explică ipotezele calitative – legi empirice elementare – într-o formă axiomatică. Acestea sunt reprezentări ce păstrează structura aspectelor calitative, pe care le transferă într-o structură cantitativă, cu care prima se află frecvent într-o relație de izomorfism. Setul unor asemenea reprezentări se numește "scală" de măsurare. Măsurarea variabilelor constituie obiectul de studiu al econometriei. Posibilitățile de măsurare a variabilelor calitative sunt, în principal, următoarele: a) exprimarea variabilei calitative în mod indirect, prin intermediul unei variabile numerice reprezentative sau cu care aceasta este intens corelată (ex.: poluarea atmosferei, exprimată prin concentrația de substanțe poluante în aer); b) exprimarea numerică a variabilelor care se pot reprezenta doar sub două aspecte care se exclud reciproc (dihotomice), prin atribuirea mărimii 1 și, respectiv, 0 (ex.: urban-rural, feminin-masculin); c) exprimarea numerică a unei variabile calitative ce prezintă mai mult de două alternative, prin atribuirea de note sau numere de ordine în raport cu apartenența la o stare sau alta; d) evaluarea variabilei calitative prin indici, adică prin numere proporționale cu intensitatea prezenței aspectului calitativ (ex.: interesul populației pentru un produs de lux asociat cu nivelul venitului); e) măsurarea prin intermediul evoluției frecvenței, respectiv a numărului de cazuri înregistrate în anumite stări calitative semnificative (ex.: respectarea calității prevăzute a produsului, măsurată prin numărul de reclamații privind calitatea). O dată rezolvată problema măsurării, devine posibilă introducerea variabilelor, inclusiv a celor calitative, în modele de natură cantitativă. [D.A.]

MÂNA INVIZIBILĂ, expresie metaforică potrivit căreia forțe nevăzute ale economiei fac posibilă, în mod spontan, armonizarea cererii cu oferta, în condițiile în care fiecare agent economic își urmărește propriul interes, astfel încât să se obțină un rezultat dezirabil din punct de vedere social. Prețurile servesc ca semnale ale pieței, care orientează comportamentul agenților economici. Conceptul a fost formulat de Adam Smith pentru a descrie modul în care funcționează economia de piață. Ideea **m.i.** formează baza teoriilor neoclasice referitoare la echilibrul general și la optimul paretian. [D.C.]

McFADDEN, DANIEL (n. 1937), economist american. D. McFadden a urmat cursurile Universității Minnesota în specializările fizică și economie, obținând și doctoratul la aceeași universitate, în anul 1962. Posturile academice deținute au fost la Universitățile Pittsburg, Yale, MIT și University of California at Berkeley, unde predă începând cu anul 1990. D. McFadden a primit Premiul Nobel pentru Economie în anul 2000 (împreună cu James Heckman), pentru dezvoltarea teoriei și metodelor utilizate pe scară largă în analiza statistică a comportamentului indivizilor și gospodăriilor. Cele mai importante contribuții ale lui D. McFadden sunt cele din domeniul teoriei economice și al metodologiei econometrice referitoare la alegerile discrete (a opțiunilor în condițiile unui set restrâns de alternative). A avut, de asemenea, contribuții importante în domeniul teoriei producției și al economiei mediului înconjurător. Problema alegerilor discrete este des întâlnită în teoria economică. Astfel, într-o problemă de modelare, cum ar fi, de exemplu, decizia individuală de participare pe piața muncii, observațiile ce urmează a fi interpretate sunt discrete și nu pot fi reprezentate prin intermediul unor variabile continue. Teoriile tradiționale ale cererii, concepute cu scopul de a studia comportarea unor variabile continue, se dovedesc a nu fi potrivite pentru analiza comportamentului decizional discret. Analiza efectuată de D. McFadden pleacă de la ipoteza unui comportament al individului considerat ca determinist (spre deosebire de analizele pe aceeași temă din domeniul psihologiei), fiind urmărite rezultatele agregate și alegerile populației în favoarea unei alternative. D. McFadden are contribuții importante și în domeniul teoriei producției (fundamentând teoretic și econometric analiza domeniului). Deși realizate la sfârșitul anilor '60 și începutul anilor '70, studiile au rămas nepublicate până în anul 1978. D. McFadden a introdus principiul dualității între funcțiile de cost și de profit, ca important instrument în analizele empirice ale producției. Într-o lucrare elaborată împreună cu Peter Diamond, D. McFadden a exploatat dualitatea dintre funcția cheltuielilor și funcțiile cererii de maximizare a utilității, explorând probleme legate de sistemul optim de impozitare a bunurilor. În anii '90, D. McFadden

a contribuit la dezvoltarea cercetărilor din domeniul economiei mediului înconjurător, prin studierea disponibilității de a plăti pentru resursele naturale. D. McFadden a studiat în amănunt proprietățile metodelor de evaluare a valorii resurselor naturale, elaborând noi tehnici econometrice în acest sens. Împreună cu Jerry Hausman și Gregory Leonard (1995), D. McFadden a dezvoltat un model empiric în condiții de alegeri discrete pentru a evalua pierderile induse de procesul degradării resurselor naturale. D. McFadden a primit Premiul Nobel acordat în memoria lui Alfred Nobel în anul 2000 (împreună cu James Heckman), pentru dezvoltarea teoriei și metodelor utilizate pe scară largă în analiza statistică a comportamentului indivizilor și gospodăriilor. **Op:** "Conditional Logit Analysis of Qualitative Choice Behavior", în P. Zarembka (ed.), 1974; "Frontiers of Econometrics" (eds.), 1978; "Production Economics: A Dual Approach to Theory and Applications", vol. I & II, North-Holland; "A Utility-Consistent, Combined Discrete Choice and Count Data model: Assessing Recreational Use Losses due to Natural Resource Damage", in Journal of Public Economics 56, 1995. [G.T.]

MEADE, JAMES EDWARD (n. 1907), economist englez de orientare radicală. A studiat la Universitatea Oxford, fiind declarat licențiat cu diplomă de onoare clasa întâi în 1930. Apoi a urmat cursuri postuniversitare la Cambridge. Perioada respectivă și-a pus amprenta asupra concepției sale generale, înclinația sa spre radicalism fiind explicată prin influența suferită atunci din partea școlii de la Cambridge. A fost profesor la Universitatea Oxford (1930-1937), la Școala Superioară de Economie din Londra (1947-1957) și la Universitatea Cambridge (1957-1968). În perioada 1937-1947 a fost economist la Liga Națiunilor și economist-șef în guvernul laburist. În paralel, J.E. Meade a condus Institutul Național Britanic de Cercetări Economice și Sociale. Pentru rezultatele profesionale deosebite obținute a fost răsplătit cu Premiul Nobel pentru Economie în 1977. Acest premiu i-a fost atribuit pentru "lucrările sale care au constituit punctul de plecare al unor vaste cercetări empirice asupra comerțului exterior, ca și în domeniul mișcărilor internaționale de capital și al problemelor specifice de stabilizare în economiile deschise". Amploarea contribuțiilor lui J.E. Meade și ale lui Bertil Ohlin (cu care a împărțit Premiul Nobel pe 1977) a devenit manifestă în anii 1960-1970, o dată cu internaționalizarea crescândă a economiilor. Acum a devenit evident faptul că problemele utilizării resurselor economice și ale distribuției veniturilor sunt într-o măsură tot mai mare probleme internaționale. Fiind apropiat de J.M. Keynes, J.E. Meade s-a familiarizat cu teoria macroeconomică și, pe această bază, a dezvoltat numeroase laturi ale teoriei relațiilor economice internaționale. În acest context și din această perspectivă, el s-a interesat și a studiat probleme precum: teoria creșterii economice și a distribuției veniturilor și patrimoniului, bunăstarea economică, planificarea economică etc. Dar cea mai importantă contribuție teoretică a sa rămâne cea referitoare la relațiile economice internaționale. Printre altele, J.E. Meade a demonstrat că realizarea simultană a echilibrului intern (stabilitatea prețurilor) și a echilibrului extern (balanța de plăți) necesită o acțiune asupra venitului național (prin intermediul măsurilor monetare și bugetare), precum și ajustarea prețurilor (prin modificarea cursului de schimb și a nivelului salariilor). El a fost interesat și de teoria integrării economice. **Op.**: "The Balance of Payments" (Balanța de plăți), 1951; "A Geometry of International Trade" (Geometria comerțului internațional), 1952; "Trade and Welfare" (Comerț și bunăstare), 1955; "The Theory of Customs Unions" (Teoria uniunilor vamale, 1955); "A Neo-Classical Theory of Economic Growth", (1961); "Principles of Political Economy: I. The Stationary Economy" (1965); "Principles of Political Economy: II. The Growing Economy" (1968); "Principles of Political Economy: III. The Controlled Economy" (1971); "Principles of Political Economy: IV. The Just Economy" (1975); "Principles of Political Economy: V. Demand Management" (1983), împreună cu D. Vines și J.M. Maciejowski; "Alternative Systems of Business and Workers' Remuneration" (1986). [D.N.]

Mecanism al economiei de piață (v. SISTEM AL ECONOMIEI DE PIAȚĂ)

MECANISM AL PREȚURILOR, ansamblul elementelor privind formarea, funcționarea și rolul prețurilor în dinamica economică, în sistemul pieței. Formate pe baza evoluției raportului dintre cerere și ofertă, prețurile se comportă ca niște semnale în funcție de care se coordonează deciziile și acțiunile agenților economici. Sistemul prețurilor generează astfel un mecanism în cadrul căruia schimbările ce intervin în condițiile cererii și/sau ofertei determină

și modificarea deciziilor anterioare legate de alocarea eficientă a resurselor. Prin nivelul și evoluția sa, prețul reglează activitatea economică, întrucât: a) este purtătorul unor informații economice accesibile, transparente și relativ ieftine referitoare la evoluția cererii și ofertei; b) recompensează serviciile factorilor de producție și asigură acoperirea costurilor presupuse de desfășurarea normală a activităților economice; c) fundamentează deciziile privind producerea, furnizarea sau cumpărarea diverselor bunuri (v. Preț). [P.I.]

Mecanism economic (v. SISTEM ECONOMIC)

MECANISME DE TRANSMISIE, expresie utilizată pentru desemnarea efectelor succesive asupra economiei rezultate din modificarea unei variabile exogene. În particular, **m. de t.** reflectă procesele (secvențele) prin intermediul cărora un șoc monetar este transmis asupra producției reale. **M. de t.** conectează forțele monetare cu fluxurile cheltuielilor reale, evidențiind transmisia efectelor politicii monetare în planul cererii globale, deci asupra producției și venitului real. Transmisia acestor efecte privește două secvențe esențiale: (1) modificările masei monetare generează dezechilibrul portofoliilor financiare. Prin reglările portofoliilor se modifică prețurile titlurilor și nivelul ratei dobânzii; (2) modificările ratei dobânzii influențează nivelul cererii globale, deci producția și venitul de echilibru. **M. de t.** reflectă o capacitate sporită a politicii monetare, atunci când dezechilibrul portofoliilor determină modificarea substanțială a ratelor dobânzii. De asemenea, elasticitatea cererii globale în raport cu rata dobânzii influențează definitoriu eficacitatea transmisiei efectelor politicii monetare. [M.C.S.]

MEDIU DE AFACERI AL FIRMEI, ansamblul reglementărilor (legislative, morale, etice etc.) care alcătuiesc cadrul de lucru al firmei și de manifestare a relațiilor interne și externe ale acesteia. Reglementările respective stabilesc modul de desfășurare a relațiilor dintre unitățile economice, responsabilitățile acestora, respectiv obligațiile care decurg pentru întreprindere din desfășurarea activității economice. Se are în vedere, în primul rând, cadrul juridic, dar și sistemul valorilor etice și morale, inclusiv instituțiile care se ocupă de respectarea acestor valori. **M. de a.** al **f.** reflectă capacitatea administrației publice de a stabili un set de criterii coerente privind relațiile de afaceri și cele publice în cadrul unei economii naționale, respectiv de a veghea la respectarea acestora, dar și gradul de încredere reciprocă dintre partenerii de afaceri, siguranța în afaceri, starea concurențială dintr-o economie etc. În plus, aceasta poate să caracterizeze gradul de civilizație economică atins de o țară, atitudinile și forța opiniei publice, precum și respectul față de consumatorul final. **M. de a.** al **f.** reprezintă o componentă de prim ordin în definirea strategiei economice a firmei, respectiv cadrul de referință al desfășurării întregului proces decizional de la nivelul firmei. [A.D.]

MEDIU ECONOMIC, ansamblul factorilor care pot influența din exterior activitatea economică. Din această perspectivă, **m.e.** cuprinde toate restricțiile naturale și sociale de care trebuie să se țină seama în derularea activității economice. În raport cu nivelul de desfășurare a activității economice, **m.e.** poate fi analizat din perspectivă microeconomică (sistemul de referință în elaborarea deciziei consumatorului, respectiv a producătorului), mezoeconomică, macroeconomică sau mondo-economică (când criteriile au în vedere relațiile dintre economiile naționale). Din punctul de vedere al definirii cadrului de formalizare a modelării economice, **m.e.** poate fi considerat deterministic (cert), stochastic (incert) sau imprecis (vag sau probabilistic-vag). [A.D.]

MEDIU NATURAL, ansamblul factorilor fizici, chimici și biologici care susțin și condiționează existența vieții pe Pământ. Deși este un concept central al ecologiei, problematica **m.n.** este întâlnită în știința economică, activitățile economice desfășurându-se la confluența dintre **m.n.** și mediul social. Dintre abordările cele mai importante ale problematicii **m.n.** în economie pot fi menționate: influența sa asupra diviziunii muncii; determinările lui asupra localizării activităților economice și a așezărilor umane; problematica resurselor naturale; relația entropie-proces economic; problema externalităților etc. Importanța acordată **m.n.** de știința economică este relevată și de apariția unei subdiviziuni a acesteia, și anume economia și protecția **m.n.** (v. Teoria localizării, Externalități). [A.D.]

MEDIUL CONCURENȚIAL NORMAL, totalitatea condițiilor, factorilor, combinațiilor economice în cadrul cărora se realizează concurența în vederea obținerii unor influențe favorabile asupra

mecanismului de funcționare a pieței și, în ultimă analiză, asupra protecției consumatorilor, a standardului bunăstării lor generale. **M.c.n.** implică: prezența mai multor întreprinzători și distribuitori ai bunurilor aflate în competiție pe piața respectivă; corelarea celor două forțe ale pieței, adică a cererii și ofertei; libera inițiativă a operatorilor economici; înțelegerea corectă de către agenții economici a necesității respectării normelor legale, loiale, corecte și premise de competitivitate; asigurarea dezvoltării viabile a unităților economice în acord cu exigențele pieței interne, precum și cu cele ale integrării în structurile economice europene; folosirea rațională a statului în mecanismul pieței etc. [D.C.]

MEDIUL EXTERN AL ÎNTREPRINDERII, ansamblul actorilor economici, factorilor de producție și elementelor monetar-financiare exogene ce influențează modul în care întreprinderea își desfășoară activitatea în conformitate cu exigențele diviziunii muncii, stipulate în statutul și în regulamentele sale de funcționare. Componentele **m.e.** al **i.** reprezintă o multitudine de variabile exogene care influențează pozitiv sau negativ activitatea întreprinderii, corelând în fapt macromediul extern al întreprinderii (factori incontrolabili în activitatea firmei: factori economici naturali, sociali, culturali, politici, legislativ-instituționali) și micromediul extern al întreprinderii (factori controlabili într-o anumită măsură de către firmă: furnizori, clienți, concurenți etc.). [D.C.]

MENAJE (GOSPODĂRII), sector instituțional ce reprezintă ansamblul unităților economice-persoane fizice prezente pe teritoriul unei țări, unde realizează operațiuni economice care privesc viața lor casnică, menajul propriu. Se disting: **m.(g.) rezidente** și **nerezidente**. **M. rezidente** sunt stabilite într-o țară și îndeplinesc condiția de unitate economică sau instituțională, așa cum reiese din definiție. Acestea sunt, la rândul lor: a) **m. ordinare**, compuse din familii legate prin înrudire sau prin căsătorie și care trăiesc în aceeași locuință; b) **m. colective** sau **populația instituționalizată**, formată din cei ce trăiesc în mod obișnuit în colectivitate. **M. nerezidente** sunt prezente într-o țară, dar nu întrunesc condițiile de unitate economică instituțională. Principalele operațiuni ale **m.** privesc consumul, dar și producția de bunuri și servicii pentru consumul propriu. Veniturile lor principale provin din remunerarea factorilor de producție și din transferuri de la celelalte sectoare instituționale. În anumite țări, sectorul **m.** cuprinde și un **subsector al întreprinderilor individuale** (familiale), care desfășoară de regulă activități agricole, de comerț și de artizanat și care nu au personalitate distinctă de a celor ce le dețin. Veniturile acestora provin din vânzarea produselor (v. Unități economice). [G.P.T.]

MENGER, CARL (1840-1921), unul dintre principalii fondatori ai școlii economice de la Viena. Concepția sa a fost puternic influențată de școala psihologică austriacă. În 1873-1903 a fost profesor titular la catedra de economie politică a Universității din Viena. Teoretician fecund, C. Menger a scris lucrări importante pentru școala marginalistă. A completat individualismul metodologic austriac cu analiza "celei mai mici plăceri". Adept al lui "homo economicus", C. Menger considera că, pentru a înțelege lumea, trebuie să se plece de la alegerile individuale și de la deciziile microeconomice. Individualismul metodologic se concentrează la C. Menger în teoria subiectivă a valorii, potrivit căreia valoarea nu rezultă din calitățile intrinseci ale bunurilor, ci din judecățile pe care indivizii le fac asupra trebuințelor lor, ea neexistând în afara conștiinței lor. Valoarea subiectivă este prealabilă schimbului social. Ea este o valoare de schimb și este pozitivă în cazul bunurilor economice, adică al bunurilor rare, a căror cerere spontană este superioară ofertei gratuite. C. Menger presupune că nevoile pot fi ierarhizate în ordine descrescătoare (I – alimente, II – locuință, III – îmbrăcăminte, IV – sănătate, V – bijuterii, VI – distracții etc.), iar utilitatea fiecărui bun este descrescătoare, în funcție de raritate. Notează utilitatea cu valori numerice (cardinale), reprezentând intensități ale satisfacției, după o scară descrescătoare a satisfacției, de la 10 la 0.

Tabloul lui Menger

Intensități ale satisfacției	Nevoi ordine descrescătoare									
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
	9	8	7	6	5	4	3	2	1	0
	8	7	6	5	4	3	2	1	0	
	7	6	5	4	3	2	1	0		
	6	5	4	3	2	1	0			
	5	4	3	2	1	0				
	4	3	2	1	0					
	3	2	1	0						
	2	1	0							
	1	0								
	0									

De la 10 la zero sunt 11 grade pe scară, a unsprezecea resursă este moneda, iar prețul unitar al fiecărui bun este presupus egal cu 1. Dacă un consumator dispune de 10 unități bănești, el va putea obține patru unități din I, trei din II, două din III și una din IV. Utilitatea totală obținută va fi maximă (pentru că el nu poate obține altceva mai bun cu cele zece unități bănești) și va fi egală cu suma utilităților: 34 + 24 + 15 + 7 = 80. Valoarea de schimb a fiecărui bun este identică cu valoarea ultimului bun și este egală cu 7, corespondentul utilității marginale. C. Menger a contribuit, de asemenea, la studiul prețurilor pieței, la elaborarea unei ierarhii a bunurilor, la teoria importanței valorii, reluată de mulți autori, inclusiv de Hayek. **Op.**: "Gründsätze der Volkwirtschaftslehre" (Principii de economie politică, 1871). [R.A.]

MENTALITATE ECONOMICĂ, ansamblul reprezentărilor economice cu grad variabil de coerență, determinat de nivelul cultural și de capacitatea intelectuală a subiecților, de experiența și educația lor, de mediul social și de tradiție. La formarea **m.e.** contribuie o multitudine de factori: procesul instructiv-educativ și informațional, sistemul politic și instituțiile democratice, mediul social, practica și mecanismul economic, precum și respectarea riguroasă a reglementărilor juridice. În concordanță cu tendințele de progres economic și social, **m.e.** contribuie la dezvoltarea economică, iar **m.e.** anacronică constituie o frână a evoluției sociale. În acest sens, sunt deosebit de actuale aprecierile lui J.M. Keynes: "Dificultatea nu o constituie ideile noi, ci debarasarea de cele vechi, care au căpătat ramificații în toate ungherele minții noastre." Reforma economică structurală, având drept obiectiv formarea economiei de piață liberă, este condiționată de schimbarea radicală a **m.e**. [A.G.]

MERCANTILISM, doctrină economică dominantă în secolele al XVI-lea și al XVII-lea, conform căreia prosperitatea unei națiuni este strâns legată de acumularea unei cantități cât mai mari de monedă și metale prețioase. Pentru realizarea acesteia, schimbul și debușeele sunt considerate de o importanță primordială. De aceea mercantiliștii preconizau dezvoltarea industriei, creșterea exporturilor (cu excepția materiilor prime destinate industriei naționale) și limitarea importurilor, subliniind rolul expansiunii puterii politice a suveranului și al campaniilor sale militare. Politica economică de tip mercantilist susține creșterea rolului statului în economie și adoptarea de reglementări, ceea ce o apropie de teoria keynesiană. Printre reprezentanții mai importanți ai acestui curent se numără: Antoine de Montchrestien, Jean Bodin, Jean-Baptiste Colbert, William Petty, Thomas Mun, Gregory King etc. [H.C.]

MERTON, ROBERT C. (n. 1944, la New York, S.U.A.), economist, profesor universitar. A absolvit cursurile Universității Columbia din New York în anul 1966. Obține apoi titlul de licențiat în matematică aplicată la California Institute of Technology (1967). În anul 1970 devine doctor în științe la Massachusetts Institute of Technology. Pentru meritele sale științifice i s-a acordat, în anul 1997, Premiul Nobel pentru Economie. Motivația juriului Academiei Regale de Științe a Suediei a fost: "Pentru descoperirea și fundamentarea unei noi metode de determinare a valorilor derivatelor." A fost profesor asistent (1970-1973), profesor asociat (1973-1974) și profesor începând cu 1974. Din 1988 lucrează ca profesor la Harvard Business School. Este și doctor în drept (al Universității din Chicago, 1995). A primit titlul de Doctor Honoris Causa din partea mai multor universități europene. Realizarea care i-a adus recunoașterea științifică se concentrează pe evaluarea riscului opțiunilor financiare și pe stabilirea prețului acestora. Elaborând, în anul 1973, un model complex, care a fost perfecționat ulterior, R.C. Merton a făcut posibilă dezvoltarea explozivă a operațiunilor cu opțiuni și alte derivate. R.C. Merton, Myron Scholes și Black Fischer au elaborat o formulă (cunoscută sub numele de "formula Black-Scholes") ce a permis speculatorilor la burse să opereze în primul rând cu numere și mai puțin cu supoziții. Cei trei economiști au contribuit la găsirea unei "soluții închise", prin care se atribuie vânzătorilor de opțiuni un set de variabile, iar din model rezultă un preț. Marele avantaj al formulei constă în faptul că ea nu-i obligă pe vânzătorii de opțiuni să supravegheze prețul valorii respective. Modelul nu este total exact, unele variabile, cum sunt rata dobânzii și volatilitatea activului, schimbându-se în timp. Modul de evaluare a acțiunilor se bazează, în modelul amintit, pe o abstractizare inteligentă. Orice valoare, de la un lingou de aur până la o obligațiune de stat, este o combinație între contracte *forward* și opțiuni. Prin descompunerea activului în părți constituente devin posibile eliminarea riscurilor nedorite și păstrarea celor dorite. Metodele dezvoltate

de R.C. Merton au fost utilizate la extinderea teoriei dinamice a pieţelor financiare. Acest lucru ar putea să necesite existenţa unui număr mare de titluri. Descoperirile lui au fost extinse pentru a arăta că pentru eliminarea riscului sunt suficiente numai şi câteva titluri, chiar dacă numărul operaţiunilor *futures* rămâne mare. **Op.**: "Lifetime Portfolio Selection under Uncertainty: The Continuous-Time Case" în *Review of Economics and Statistics* (1969); "Optimum Consumption and Portfolio Rules in a Continuous-Time Model" (1971); "Theory of Rational Option Pricing", în *Bell Journal of Economics and Management Science* (1973); "An Intertemporal Capital Asset Pricing Model", *Econometrica* (1973); "Option Pricing When Underlying Stock Returns Are Discontinous" (1976); "On the Pricing of Contingent Claims and the Modigliani-Miller Theorem" (1977). [D.C.]

METODA ANALIZEI, latură a metodei unice şi unitare de cercetare economică analiză-sinteză, care presupune descompunerea reală sau mentală a fenomenelor şi proceselor economice, a relaţiilor dintre ele în elementele componente ale acestora cu scopul de a le examina amănunţit, parte cu parte. Fiecărui element analizat i se atribuie un simbol semantic, devenind o noţiune sau o categorie economică. Totodată, elementele analizate şi codificate sunt exprimate cantitativ şi fixate în ansamblul concepţiilor şi indicatorilor cu care procesul economic în ansamblul său este exprimat şi măsurat (v. Metoda sintezei). [D.N.]

METODA ANALIZEI CALITATIVE, latură a unităţii analizei calitative şi cantitative, prin care se iau în consideraţie conexiunile dintre actele şi faptele economice. Prin **m.a.c.** se constituie şi se gestionează sistemul conceptelor şi principiilor ştiinţei economice. [D.N.]

METODA ANALIZEI CANTITATIVE, latură a unităţii analizei cantitative şi calitative, prin care se exprimă numeric (cifric) fenomenele şi procesele economice, atât ca nivel, cât şi ca structură şi în dinamică (v. Indicator economic). [D.N.]

METODA SINTEZEI, latură a metodei unice şi unitare de cercetare economică sinteză-analiză, care constă în cunoaşterea şi reflectarea proceselor şi fenomenelor economice în integralitatea lor pe baza reunirii mentale a elementelor obţinute (clarificate) prin analiză şi apoi în stabilirea legăturilor dintre acestea. Evident, este vorba despre găsirea acelor resorturi interne (cauzale sau funcţionale) care leagă obiectiv elementele constitutive între ele. Fără analiză nu a existat şi nu poate exista sinteză. [D.N.]

METODĂ (DE CERCETARE), ansamblul modalităţilor de abordare, al principiilor, procedeelor şi tehnicilor de analiză a fenomenelor şi proceselor economice, de expunere a rezultatelor cercetării, capabile să servească ştiinţa economică în misiunea ei. Acumularea de fapte, însumarea de descrieri ale fenomenelor şi proceselor economice nu se constituie într-o ştiinţă economică, tot aşa cum o grămadă de cărămizi şi alte subansamble nu formează o casă (H. Poincaré). Ştiinţa economică contemporană beneficiază de o metodă proprie de cercetare, cu toate că multe dintre instrumentele şi tehnicile sale de analiză au fost preluate de la ştiinţe constituite anterior. Întregul corp de metode, procedee, reguli şi postulate utilizate în procesul cercetării ştiinţifice, inclusiv teoria asupra metodelor utilizate de ştiinţa economică, constituie metodologia acesteia. Specificitatea metodei de cercetare economică s-a impus şi se manifestă prin domeniul de studiu al ştiinţei economice (A. Marshall). În prezent, cercetarea economică face apel la metode specifice altor ştiinţe (inclusiv matematica), cu condiţia relevării în permanenţă a criteriului tipologic esenţial al economiei. Aceasta face necesară integrarea metodelor preluate din alte ştiinţe în rigorile metodei psihosociologice, singura capabilă să dezvăluie comportamentul omului în postura sa de subiect economic. Lupta pentru metodă în ştiinţa economică s-a dus şi se duce pe fundalul dezbaterii pentru metoda de cercetare, în general. Aceasta a polarizat preocupările specialiştilor în două mari curente de gândire, care au căpătat girul a două mari personalităţi ştiinţifice: René Descartes şi Claude Bernard. De formaţie matematician, Descartes a înclinat spre o metodă deductivă. "Succesiunea elementelor simple care, într-o logică deductivă, duc la demonstrarea celor mai complicate construcţii geometrice – spunea el – este capabilă să explice orice alt domeniu al cunoaşterii umane." Claude Bernard – medic şi biolog – a fost de părere că realitatea nu poate fi cunoscută fără experiment. Pentru el, momentul esenţial al cunoaşterii este formularea ideii, aceasta identificându-se cu creaţia. "Ideea este sămânţa – preciza Bernard. Metoda este numai solul în care ea va rodi." Pe fondul acestei

dispute, în economie au existat şi s-au confruntat abordări de tip fizico-mecanicist, biologico-organicist şi psihosociologic. Concepţia fizico-mecanicistă priveşte fenomenul economic ca pe unul fizic, adepţii ei încercând să descopere în economie legi şi principii similare celor fizice, îndeosebi mecanice. Ca subiect economic, omul este privit ca o mărime invariabilă în spaţiu şi timp, comportamentul său fiind considerat o mărime dată. În acest fel, omul nu este decât o medie rezultată din aplicarea legii numerelor mari la o colectivitate dată, existentă la un moment dat şi într-un loc anume. Adepţii acestei concepţii caută analogii între mediul economic şi cel fizic (vezi Wicksell, L. Walras, V. Pareto, S. Haret, J. Rueff). Distinsul nostru compatriot, profesorul american de origine română Nicholas Georgescu-Roegen, proiectează dezbaterea teoretico-metodologică într-un context mai larg decât cel specific fizico-mecanic, el introducând teoria entropiei în studiul procesului economic. Concepţia biologico-organicistă caută să analizeze fenomenul economic în contextul legilor vieţii organice (vezi fiziocraţii). "Această concepţie – observa Fr. Perroux – numeşte organism ceea ce de fapt este organizaţie." Concepţia psihosociologică se deosebeşte de celelalte prin aceea că priveşte omul concomitent ca obiect şi subiect al economiei, el fiind atât observator, cât şi observat. Ştiinţa economică apare ca o oglindă unde omul se vede în acţiune. Omul nu este nici o particulă într-o structură nucleară şi nici o expresie rigidă a unor cicluri biologice, ci o entitate adaptabilă mediului, transformată şi transformatoare prin raporturile de interese generate de un comportament flexibil şi raţional. Consecinţa cea mai importantă a acestei schimbări de optică a fost aceea că analiza economică se orientează progresiv mai ales spre aspectele calitative, subiective, psihologice. Actualmente, metoda de cercetare în economie se caracterizează prin inexistenţa unei stări conflictuale între diferitele maniere de tratare (anterioare şi prezente). Pentru a răspunde la întrebările multiple pe care şi le pun oamenii (*de unde, de ce,* în corelaţie cu *ce, cum, când, în folosul cui* etc.), **metoda de cercetare în economie trebuie să fie integrală**, să înglobeze tot ce s-a obţinut pozitiv până astăzi, evitând unilateralitatea şi superficialitatea. O asemenea metodă poate să surprindă şi să explice conexiunea generală direcţională şi funcţională a fenomenelor, proceselor, actelor şi comportamentelor oamenilor în economie. Sistemul metodologic este constituit şi dezvoltat pentru a surprinde economia sub toate determinările ei: cauzale, condiţionale, conexionale de stare, structurale, tehnologice. Acestea presupun şi factorul timp, sub aspectul lanţului trecut-prezent-viitor, ca şi cel al acumulărilor tipurilor de determinare. [D.N.]

METODĂ DEDUCTIVĂ, latură a unităţii dintre deducţie şi inducţie, care semnifică operaţiunea intelectuală de cercetare şi înţelegere a proceselor şi faptelor economice particulare pornindu-se de la esenţa lor, respectiv de la principiul (legea) ce le guvernează. Este calea de cunoaştere a activităţilor economice trecând de la general la particular. De pildă, dacă se cunoaşte conţinutul legii generale a cererii, se poate valorifica această lege pentru a analiza concret principiile cererii de monedă. [D.N.]

METODĂ INDUCTIVĂ, latură a unităţii dintre inducţie şi deducţie, constând în modul de a raţiona, de a cerceta şi de a expune rezultatele cercetării prin trecerea de la particular la general, de la acte şi fapte economice relativ izolate la generalizări teoretice, la fundamentarea şi formularea de concepte, principii şi legi economice. **M.i.** este operaţiunea intelectuală de cunoaştere a esenţei sau a principiilor economice plecând de la observarea atentă a fenomenelor, faptelor şi actelor corespunzătoare. De fapt, inducţia şi deducţia nu se constituie în două metode de cercetare distincte, ci sunt laturi ale uneia şi aceleiaşi metode. Charles Gide preciza că inducţia şi deducţia formează o singură metodă, care presupune trei etape: (a) observarea faptelor, fără o idee preconcepută; (b) imaginea unei explicaţii generale, pe baza fondului de cunoaştere existent; (c) verificarea consistenţei acestei ipoteze, aprecierea corespondenţei sau necorespondenţei faptelor cu legile şi conceptele imaginate şi propuse. [D.N.]

METODĂ ISTORICĂ, latură a unităţii dintre istoric şi logic în cercetarea societăţii, care înseamnă reflectarea, descrierea şi aşezarea faptelor, actelor şi evenimentelor economice în timp şi spaţiu, în succesiunea lor dovedită pe bază de documente sau alte izvoare doveditoare. [D.N.]

METODĂ LOGICĂ, latură a unităţii dintre logic şi istoric în cercetarea şi expunerea rezultatelor cercetării, constând în trecerea de la abstract la concret. Preluând din procesul istoric economic real

numai ceea ce este esențial și constituie verigi necesare pentru caracterizarea și înțelegerea esenței fenomenelor sau proceselor în cauză, **m.l.** se concentrează asupra coordonatelor majore ale evoluției acestor fenomene și procese. **M.l.** de cercetare economică este deci istoria faptelor și actelor economice, degajată însă de acele evenimente întâmplătoare care s-au dovedit a fi stânjenitoare sub forma unei imagini generale coerente despre economie și dinamica ei. În acest context, esențialul este ca prin **m.l.** să nu fie rupte cercetarea și aprecierea de realitatea economică deosebit de complexă și de dinamică. [D.N.]

MEZOECONOMIE, componentă a științei economice care reprezintă un demers intermediar între microeconomie și macroeconomie și care are drept domeniu principal de analiză un sector de activitate al economiei (primar, secundar, terțiar), o ramură de activitate (siderurgie, chimie, transport, educație, sănătate etc.), o regiune administrativ-teritorială, ca și unele grupuri care formează agregate organizate instituțional (sindicate, partide, asociații, corporații etc.). Neologism propus de Stuart Holland (1975) pentru a caracteriza specificitatea domeniilor menționate. Statutul **m.** face încă obiectul dezbaterilor teoretico-metodologice. [T.C.G.]

MICROECONOMIE, (1) parte, nivel de structurare a activităților economice constând din procesele, faptele, actele și comportamentele participanților individuali la fluxurile economice (societăți comerciale, nefinanciare, bănci și instituții financiare, administrații, menaje etc.). **M.** nu se limitează însă la comportamentele individuale separate, ci se referă și la interacțiunile dintre participanții la activitățile economice în termeni de echilibru parțial sau de echilibru general. (2) Componentă a științei economice care studiază procesele, faptele, actele și comportamentele individuale ale agenților economici, privitoare la modul cum se iau deciziile individuale într-o economie la nivelul menajului, al firmei sau al unei industrii. Ea se bazează pe microanaliză, iar deciziile sunt individuale; piața, oferta, cererea, prețul constituie preocupări ale **m.**, iar comportamentul omului izolat – consumator individual sau producător individual – este privilegiat. **M.** nu studiază doar comportamentul producătorilor și al consumatorilor, ci, pe baza acestora, explică și funcționarea generală a sistemului economic în ansamblul său. Deci **m.** se ocupă și de probleme de o amploare la fel de mare ca cele de care se ocupă macroeconomia. Ceea ce o diferențiază constă în tipul de abordare, și nu în scara abordării. Spre deosebire de macroeconomie, **m.** arată cum funcționează fiecare piață, cum aleg producătorii și consumatorii și cu ce consecințe. Aceasta se face prin analiza modului în care se formează prețurile și a celui în care se determină cantitățile care vor fi vândute sau cumpărate. Pentru a simplifica, **m.** începe cu studiul pieței cu concurență perfectă, ca stare teoretică ce există numai atunci când producătorul sau consumatorul individual nu poate influența prețul. Aceasta duce la negarea oricărei intervenții a statului sau la reducerea acestuia la calitatea de supraveghetor însărcinat să mențină concurența dintre producători. Analiza microeconomică s-a dezvoltat o dată cu marginalismul și cu teoria neoclasică (v. Concurență, Macroeconomie). [D.N., T.C.G.]

MICROMEDIUL ECONOMIC, ansamblul factorilor și elementelor mediului economic exogen al entităților de bază din economie, care influențează direct înfăptuirea obiectivelor și funcțiilor acestora pe termen scurt, mediu și lung. Componentele **m.e.** sunt: furnizorii de factori de producție prestatorii de servicii, intermediarii, clienții, concurenții, instituțiile publice ș.a. [D.C.]

MIGRAȚIA INTERNAȚIONALĂ A FORȚEI DE MUNCĂ, proces de trecere a forței de muncă dintr-o țară în alta, în vederea desfășurării unei activități în afara țării de origine, urmând ca aceia care migrează să fie retribuiți de persoanele fizice, juridice sau de organismele internaționale pentru care desfășoară activitățile respective. Exodul forței de muncă, inclusiv al oamenilor de știință, dintr-o țară în alta este un fenomen vechi, bine cunoscut în istoria umanității. De regulă, emigrau indivizi sau familii în căutare de locuri de muncă; se emigra îndeosebi din țări mai puțin dezvoltate spre țări dezvoltate; majoritatea emigranților erau necalificați și erau angajați pentru munci fizice, grele sau insalubre. Procesul migrației cunoaște perioade de creștere, de flux, dar și de scădere, de reflux. Specifică **m.i.** a **f.m.** din zilele noastre îi este strânsa legătură cu fluxul internațional de capital. Tendința de concentrare a capitalurilor în funcțiune în țările dezvoltate determină o parte a forței de muncă din țările slab dezvoltate și în dezvoltare să emigreze în cele dintâi. Cea mai mare intensitate a imigrărilor în țările dezvoltate a avut loc în deceniul al VI-lea și la începutul

deceniului al VII-lea al secolului al XX-lea. Numărul străinilor angajaţi oficial în ţările din Europa Occidentală a fost de 7.580.000 în 1974, de 3.000.000 în 1980 şi de circa 1.600.000 în 1989. În prezent, acesta nu depăşeşte 1.000.000 de persoane. Cauzele **m.i.** a **f.m.** din ultimele decenii sunt: accentuarea fluxului internaţional de capital, criza economică mondială, precum şi diferenţele mari de salarii dintre ţări. Ţările în care se imigrează realizează o mărire a potenţialului lor de creaţie ştiinţifică şi tehnică, economisesc importante resurse pentru pregătirea forţei de muncă, asigură o valorificare superioară a capitalului. În ţările de unde emigrează forţa de muncă are loc o slăbire a potenţialului de muncă şi de cercetare, se fac cheltuieli de la buget pentru calificarea forţei de muncă, fără ca acestea să aibă eficienţă şi finalitate pe plan naţional. De aceea, **m.i.** a **f.m.** generează o serie de tensiuni şi contradicţii între ţările de emigraţie şi cele de imigraţie. [A.G.]

MIJLOACE DE PRODUCŢIE, termen folosit pentru a evidenţia totalitatea elementelor de natură materială ale producţiei, respectiv mijloacele de muncă şi obiectele muncii. **Mijlocul de muncă** reprezintă lucrul sau complexul de lucruri cu ajutorul cărora omul acţionează asupra obiectelor muncii pentru a le transforma potrivit nevoilor sale; ca sferă este identic cu noţiunea de capital fix (v). **Obiectul muncii** este orice bun aflat în stare naturală (primară) sau trecut anterior prin procese de muncă (materii prime, materiale, semifabricate etc.), asupra căruia omul intervine în procesul de producţie, folosind mijloacele de muncă, pentru a le transforma şi adapta potrivit nevoilor sale; cuprinde resursele naturale şi bunurile intermediare de natura capitalului circulant. **M. de p.** reprezintă un concept care include în sfera sa toate elementele cuprinse în noţiunea de capital tehnic sau real şi în cea de pământ (sau natură) din teoria **factorilor de producţie**. [M.Gh., D.H.]

MIJLOC DE PLATĂ, bani efectivi, bilete la ordin, cecuri, alte instrumente sau valori care pot servi la stingerea datoriilor contractate de agenţii economici, fiind acceptate ca atare de creditorii lor (v. Bani, Credit). [G.P.T.]

Mijloc de schimb (v. BANI)

MILL, JOHN STUART (1806-1873), economist şi filozof englez, ultimul în linia marilor economişti clasici. J.S. Mill a fost un scriitor precoce şi prolific, lucrările sale de teorie economică sau cele de logica şi filozofia ştiinţei, de morală şi politică socială devenind cele mai influente din epocă. Ca exponent al filozofiei politice liberale, J.S. Mill a elogiat libertatea individuală şi iniţiativa privată, principiul *laissez-faire*. El şi-a exprimat credinţa că "cea mai bună trăsătură a capitalismului este competiţia". În acelaşi timp, J.S. Mill a fost un adept al reformei sociale, considerând că statul are un rol de jucat în educaţie şi în raporturile de muncă. Şi-a manifestat preocuparea pentru justiţie şi simpatia pentru mişcarea revendicativă a sindicatelor. Pe scurt, J.S. Mill a reprezentat ceea ce astăzi s-ar numi un liberal clasic. Principalele lucrări de economie ale lui J.S. Mill sunt: "Eseu despre unele probleme nerezolvate ale economiei politice", scrisă la 23 de ani, dar publicată în 1844, şi "Principiile economiei politice" (1848). Ultima reprezintă una dintre cele mai complete şi mai sistematice elaborări ale economiei clasice şi ale evoluţiei ei postricardiene către analiza marginalistă. Ea va deveni pentru o jumătate de veac manualul standard de economie politică. După aprecierea lui Mark Bloug, a fost biblia economiştilor în ţările de limbă engleză, până la apariţia tratatului lui Marshall. Deşi, potrivit lui J.S. Mill, «Principiile economiei politice» nu reprezintă decât o aducere la zi a «Avuţiei naţiunilor» a lui Adam Smith, luându-se în considerare noile condiţii şi încorporând cercetările recente", lucrarea în sine este o operă originală cu importante contribuţii la dezvoltarea teoriei economice. Cea mai importantă dintre acestea este considerată dezvoltarea teoriei cererii şi ofertei şi analiza elasticităţii acestora, care au constituit premisele pe baza cărora Marshall a construit teoria preţurilor. De asemenea, J.S. Mill a introdus conceptul cererii şi ofertei în analiza comerţului internaţional şi a reconsiderat teoria avantajului comparativ. Reputaţia lui J.S. Mill în rândul marilor economişti i-a fost adusă şi de activitatea sa de pionierat în domeniul metodologiei şi filozofiei economice, eseul său "On the Definition of Political Economy, and on the Method of Philosophical Investigation in that Science" (Despre definiţia economiei politice şi metoda ei caracteristică de investigaţie), apărut în 1836, fiind o lucrare de referinţă, prezentă în toate antologiile publicate pe această temă. [M.Gh.]

MILLER, MERTON H. (n. 1923, S.U.A.), economist, profesor universitar. A studiat în cadrul prestigioasei universităţi Harvard, al cărei licenţiat

devine în 1944. Susține teza de doctorat în 1952, la Univesitatea John Hopkins din Baltimore. Începe strălucita carieră profesională ca cercetător în cadrul Ministerului de Finanțe al S.U.A. (1944-1947). Continuă activitatea de cercetare la Sistemul Federal de Rezervă (FED), în anii 1947-1949. Începând cu 1952 îmbrățișează cariera universitară, fiind profesor la mai multe universități din S.U.A. și din alte țări: Școala Londoneză de Economie, Institutul de Tehnologie din Carnegie, Universitatea Carnegie din Pittsburg. În anul 1960 lui M.H. Miller i s-a acordat Premiul Nobel pentru Economie, "pentru elaborarea teoremelor sale ce sunt considerate norme generale în analiza teoretică și empirică în domeniul finanțării întreprinderii". Într-un celebru articol,"The Cost of Capital, Corporate Finance and The Theory of Investment" (*American Review*, 1958), scris împreună cu Modigliani, M.H. Miller arăta că, într-o piață perfectă a capitalului, structura capitalului firmei nu afectează valoarea de piață a acesteia și costul total al capitalului, pârghia financiară fiind irelevantă pentru costul capitalului. În aceste circumstanțe, firma trebuie să maximizeze avuția ei netă și să lase acționarii să-și exercite preferințele pentru diferite grade de risc prin pârghiile pe care le au la îndemână. Crucial pentru validitatea acestui argument este faptul că persoanele au acces la piața de capital la fel ca firmele. M.H. Miller este considerat unul dintre autorii prezentării pe baza unor presupuneri simple a unei alte aserțiuni, și anume a faptului că politica de dividende nu afectează valoarea firmei în condiții de echilibru (creșterea dividendelor cu o liră reduce valoarea firmei cu o liră, astfel încât acțiunile firmei vor valora cu o liră mai puțin per total). Multe dintre cercetările ulterioare în domeniul finanțelor corporației au fost dedicate studierii implicațiilor extinse ale acelor prezumții simple. **Op.**: "Dividend Policy, Growth and the Valuation of Shares" (Politica de dividende, creșterea și aprecierea acțiunilor, 1961); "Some Estimates of the Cost of Capital in the Electric Utility Industry" (Estimări ale costului capitalului în industria energetică, 1966); "The Theory of Finance" (Teoria finanțelor, 1972); "Macroeconomics: A Neoclasic Introductory" (Macroeconomie: o introducere neoclasică, 1986); "Inovațiile financiare și transparența pieței" (1991). [D.N.]

MINIM DE TRAI, instrument important și actual al unei politici sociale active, concepută într-o viziune integratoare, care cuprinde toate aspectele vieții umane și toate categoriile de populație. Necesitatea deosebită a utilizării **m.** de **t.** ca instrument al politicii sociale provine din rolul său în aprecierea corectă a nivelului de trai al populației în toate componentele sale, precum și în identificarea categoriilor de populație săracă. **M.** de **t.** funcționează ca un element de referință al politicilor în domeniul prețurilor bunurilor de consum, al ocupării, al veniturilor, al asigurărilor și serviciilor sociale, al aprecierii eficienței acestor politici. Ca indicator, **m.** de **t.** este utilizat în cercetarea științifică economică și socială sub denumiri diferite: nivel minim de trai, prag de sărăcie, nivel de subzistență, nivel social minim. Există două evaluări ale **m.** de **t.**: a) minimul de trai decent, cuprinzând cheltuielile pentru satisfacerea nevoilor minime care să poată asigura un trai compatibil cu demnitatea umană (acesta este chiar pragul de sărăcie); b) minimul de supraviețuire (o variantă a **m.** de **t.** decent), care reflectă cheltuielile minime ce nu pot funcționa o perioadă îndelungată, deoarece se repercutează negativ asupra fondului biologic al națiunii. Metodologia de determinare a **m.** de **t.** ține seama de următoarele elemente: starea economiei și nivelul de trai la un anumit moment dat, diferențele considerabile dintre condițiile de viață ale diferitelor categorii sociale, dimensiunea și structura resurselor alocate, mecanismul de repartiție și utilizarea resurselor. Estimarea **m.** de **t.** se face pe baza normativelor de consum (alimente, îmbrăcăminte, combustibil, articole de întreținere personală și a gospodăriei), a metodelor comparative și a prelucrării sondajelor la nivelul unor eșantioane de populație. Printre primii preocupați de elaborarea metodelor de determinare a **m.** de **t.** se numără englezul S. Rowentree (1901), apoi A.L. Bowely, M. Orhansky și alții (v. Buget de familie, Pragul sărăciei). [I.M.]

MIRRLEES, JAMES A. (n. 1936, la Minnigaf, Scoția), economist, profesor universitar. Obține titlul de licențiat în matematici al Universității Edinburgh în 1957 și titlul de doctor în 1963, la Universitatea Cambridge. A predat economia la Universitatea Oxford, iar în prezent este profesor de economie la Universitatea Cambridge. Laureat al Premiului Nobel pentru Economie în anul 1996, "pentru contribuția fundamentală la teoria economică a stimulentelor în condiții de informație asimetrică". Cercetările lui J.A. Mirrlees s-au concentrat cu precădere pe distribuirea incompletă și asimetrică a informației. La aproape 25 de ani după ce William Vickrey a

realizat un model de indicare a modului în care poate fi proiectată impozitarea veniturilor, J.A. Mirrlees realizează că această metodă poate fi aplicată şi în alte probleme similare. El dezvoltă modelul, care devine o componentă a analizei informaţiilor complexe şi a problemelor specifice stimulentelor. Soluţiile lui J.A. Mirrlees au un impact deosebit în situaţiile în care este imposibil să fie observate acţiunile altui agent economic (adică în situaţii de aşa-numit hazard moral). În privinţa impozitării veniturilor, J.A. Mirrlees a stabilit o paradigmă pentru analizarea unui spectru larg de aspecte economice, în care informaţia asimetrică este o componentă critică ce simplifică problema şi oferă o soluţie. Analizele lui au stabilit şi un principiu general, cel al relevării. Conform acestui principiu, soluţia la problemele privind stimulentele în condiţii de informaţie incompletă aparţine unei clase relativ limitate de aşa-numite mecanisme de alocare, ce presupun ca toţi indivizii să-şi dezvăluie corect informaţiile private, într-un mod care să nu fie în contradicţie cu interesul lor individual. Aplicând acest principiu, este mult mai uşor să se proiecteze contracte optime şi alte soluţii la problemele de stimulente. Totodată, la începutul anilor 1970 J.A. Mirrlees rezolvă şi dificultăţile tehnice pe care le presupun problemele de hazard moral. El pleacă de la ipoteza că acţiunile unui agent implică indirect o alegere a probabilităţilor de apariţie a unor rezultate diferite. În cazul asigurărilor, condiţiile pentru termeni optimi de compensaţie asigură "informaţia probabilistică" în legătură cu alegerea individului şi gradul în care trebuie restrânsă protecţia de asigurare pentru a furniza agentului stimulente potrivite. În proiectarea unei scheme de stimulent, important este să se ia în considerare costul oferirii de stimulente agentului, astfel încât el să acţioneze în concordanţă cu interesele asigurătorului. Împreună cu economistul american Peter Diamond, J.A. Mirrlees a analizat structura taxelor asupra consumului într-o lume în care povara taxelor măreşte ineficienţa socială. În termeni concreţi, acest lucru înseamnă că economiile mici deschise nu ar trebui să impună taxe asupra comerţului exterior sau asupra factorilor de producţie cum ar fi munca şi capitalul. [D.C.]

MISES, LUDWIG VON (1881-1973), economist austriac şi profesor universitar. A obţinut titlul de doctor în drept şi ştiinţe sociale la Universitatea din Viena. A ţinut cursuri, în 1913-1938, la Universitatea din Viena, apoi la Institutul de Studii Internaţionale din Geneva. Din cauza conflictului deschis cu autorităţile naziste, a emigrat în S.U.A., unde a funcţionat ca profesor la New York University din 1945 până în 1969. Cele 19 cărţi, traduse şi reeditate, au stârnit un puternic interes în rândul publicului. Cercetările sale s-au desfăşurat în trei mari direcţii: ca teoretician marginalist, ca monetarist, ca liberal. În spiritul şcolii austriece, el abordează economia **în tradiţia individualismului metodologic**. În 1910, în cartea sa "Economia naţională" (Nationalökonomie. Theorie des Handelns und Wirtschaftens) arată că economia este ştiinţa alegerilor, insistând pe preferinţele agenţilor care îşi ierarhizează deciziile şi pe deosebirea dintre scopuri şi mijloace. În 1912 scrie "Teoria monedei şi a creditului" (Theorie des Geldes und der Umlaufsmittel), unde elaborează teoria marginalistă a monedei, bazată numai pe estimările subiective ale indivizilor dotaţi cu preferinţe. El contribuie astfel la abordarea economiei ca ştiinţă a acţiunii şi deciziei. În 1933 scrie "Probleme de epistemologie economică" (Human Action. A Treatise on Economics), operă care va îmbogăţi teoria marginalistă cu reflexiile despre monedă, teoria pieţelor, teoria schimbului. Ca **monetarist, L. von Misses** fondează în 1926 Institutul de Cercetări asupra Ciclurilor Economice. Cercetările sale sunt marcate de opoziţia faţă de analiza marxistă a crizelor şi propun o teorie monetară a ciclurilor economice. Tema monetaristă este conţinută într-o lucrare apărută în 1929, "Teoria monetară şi teoria conjuncturală" (Die Geldtheorie und die Konjunkturtheorie). Cu toate efectele crizei din 1929, el refuză orice reglare de către stat a economiei de piaţă. Ca **teoretician liberal, L. von Misses** se opune socialismului, planului şi birocraţiei, încercând să demonstreze imposibilitatea realizării unul calcul economic raţional în economia socialistă. În cartea sa din 1922, "Die Gemeinwirtshaft", el susţine că socialismul este iraţional, ineficient şi condamnat în consecinţă să nu supravieţuiască. [R.A.]

MIŞCAREA CAPITALULUI, circulaţia monedei străine între ţări, concretizată în investiţia în bunuri fizice şi titluri financiare, precum şi în împrumuturi efectuate atât pe termen scurt, cât şi pe termen lung (v. Capital). [M.Gh.]

MIX-UL DE MARKETING, combinarea specifică a politicilor de produs, preţ, distribuţie şi promovare, de către o entitate economică, pentru atingerea

obiectivelor de marketing pe piața-țintă (piața potențială). **M. de m.** sau marketingul-mix este un concept esențial al teoriei marketingului modern, fiind cunoscut și sub denumirea de cei "4 P": produs, preț, plasare (distribuție) și promovare. [D.C.]

MIX-UL DE POLITICI ECONOMICE, combinație a politicilor economice, având ca obiectiv realizarea echilibrului intern și extern al economiei. Deoarece atât politica fiscală, cât și politica monetară expansioniste duc la creșterea nivelului de echilibru al venitului național, alegerea instrumentelor de lucru (fiscale sau monetare) în cadrul unei economii va depinde de conjunctura economică de moment, dar și de efectele dorite a fi incluse asupra fiecărui sector din economie. Alegerea mix-ului de politici economice poate fi constrânsă de considerente interne (spre exemplu, alegerea regimului valutar), dar și de factori externi (impactul unor șocuri externe asupra coordonării politicilor economice interne). Coordonarea diferitelor opțiuni de politici economice reprezintă un semnal important pentru mediul de afaceri dintr-o anumită țară, reacțiile acestuia la inițierea unor politici putând fi de natură să corupă efectele dorite inițial de către decidenți. (v. Politică fiscală, Politică monetară, Anticipări raționale). [G.T.]

MLADENATZ, GROMOSLAV (1891-1958), economist român, profesor universitar, rector al Academiei Cooperatiste și apoi rector al Academiei de Înalte Studii Comerciale și Industriale (1946-1948). G. Mladenatz a fost creatorul unei doctrine cooperatiste social-reformiste, de largă audiență internațională în perioada interbelică. Fără a exclude posibilitatea victoriei cooperației "integrale" (teză susținută de școala cooperatistă de la Nîmes) și pornind de la specificul mișcării cooperatiste din România interbelică, așa cum s-a prezentat aceasta în anii 1920-1929, inclusiv cooperația agricolă, cooperativele trebuia să contribuie la rezolvarea problemei sociale din România acelor ani. A fost membru într-o serie de comisii și institute internaționale (zonale, europene și mondiale) cu preocupări cooperatiste. În perioada anilor 1930 G. Mladenatz a deținut funcția de vicepreședinte al Alianței Cooperatiste Internaționale. Lucrările sale, îndeosebi "Istoria gândirii cooperative" și "Tratatul general de cooperație", au fost traduse în numeroase limbi străine, inclusiv în limba japoneză. S-ar putea spune că este economistul român ale cărui idei au avut cea mai amplă penetrare în circuitul internațional. Ca profesor la Academia Comercială din București, G. Mladenatz a elaborat mai multe manuale și cursuri; lucrarea epistemologică "Cunoaștere și metodă în cercetarea economică" se studiază cu mare interes și în prezent. În ultima perioadă a vieții, G. Mladenatz a lucrat în cercetare, făcând studii aprofundate în domeniul istoriei socialismului utopic și al social-reformismului cooperatist în România. În acest context, el s-a ocupat cu pregătirea pentru publicare a lucrărilor lui Teodor Diamant, cele mai multe dintre acestea văzând lumina tiparului în limba română ca urmare a preocupărilor lui **M. Op.**: "Cooperația și clasa muncitoare" (1926); "Istoria gândirii cooperative" (1931); "Cooperația română și criza economică" (1933); "Tratatul general de cooperație" (1935); "Cooperația și economia agricolă"; "Gândirea cooperativă în România" (1939); "Socialismul și cooperația" (1946); "Cunoaștere și metodă în cercetarea economică" (1946). [D.N.]

MOBILITATE A CAPITALULUI, capacitatea de deplasare a capitalului de pe piața unui produs pe o altă piață. Capitalul (sub forma instalațiilor tehnice și a mașinilor) este adeseori imobil, deoarece este destul de greu de găsit noi utilizări pentru instalațiile specializate deja. De asemenea, este dificil de modificat locul acestuia din cauza mărimii instalațiilor respective. [M.G.]

MOBILITATE A MUNCII, tendința unei persoane de a se deplasa pe piața muncii. **M.m.** poate fi privită din punct de vedere geografic (mișcare între zone) și ocupațional (mișcare între ocupații). [M.G.]

MOBILITATE PROFESIONALĂ, (1) deplasări ce au loc în structura profesională, prin apariția unor noi profesii sau specialități, prin restrângerea sau chiar dispariția altora datorită progresului științei și tehnicii, dinamicii nevoilor de bunuri și servicii. (2) Schimbările care au loc în sensul perfecționării, în cadrul fiecărei profesii sau specialități, concretizate în apariția unor cunoștințe noi care se impun însușite și aplicate, legate de tehnici și tehnologii noi, de exigențele noi privind executarea funcțiilor de muncă respective. În cadrul fiecărei specialități au loc, pe de o parte, introducerea în circuit a unor cunoștințe noi și, pe de altă parte, scoaterea din circuit a cunoștințelor depășite. **M.p.** necesită noi structuri de

calificare a lucrătorilor, obligă la recalificări, la adaptare profesională. Neconcordanțele dau naștere șomajului de inadaptare. [E.C.]

MOD DE CONSUM, concept ce reflectă proporțiile dintre venituri și inegalitățile determinate de ele în consumul populației. **M. de c.** ilustrează influența reciprocă dintre oferta de bunuri și servicii și eficiența stimulării materiale prin forța salariului real. Modificarea cantitativă și structurală a nevoilor determină ca, în prezent, modul și stilul de viață să cuprindă din ce în ce mai multe elemente de consum nematerial care se situează la același nivel cu cel material. **M. de c.** ține seama de: raportul creșterea ofertei-inflație, echilibrarea cererii cu oferta, dezvoltarea infrastructurii, înlocuirea substituției forțate cu cea voluntară în raport cu preferințele individuale și capacitatea de cumpărare a populației etc. Modificarea **m. de c.** presupune armonizarea nivelului și structurii nevoilor individuale/colective cu condițiile de satisfacere a acestor nevoi. Politica consumului se formulează îndeosebi pe termen lung și are următoarele obiective: stabilitatea ritmurilor de creștere a producției bunurilor de consum; cunoașterea categoriilor de nevoi recunoscute social; raportul de concordanță între nevoia socială și structura producției sub influența progresului tehnico-științific și social. **M. de c.** generează o serie de contradicții între: fondul de marfă și fondul de cumpărare; diversificarea aspirațiilor și nivelul redus al veniturilor; calitatea necesară satisfacerii nevoilor și prețul acestei calități, necorelat cu nivelul veniturilor; categorii sociale pe medii de viață și muncă (v. Nivel de trai, Mod de viață). [I.M.]

MOD DE PRODUCȚIE, concept în gândirea marxistă care exprimă modul istoricește determinat în care se produc bunurile necesare existenței și dezvoltării societății omenești; el constă din unitatea dialectică a celor două laturi ale sale – forțele de producție (ca raport între oameni și natură) și relațiile de producție (care exprimă raporturile dintre oameni în procesul general de producție). **M. de p.** caracterizează nivelul de dezvoltare a societății la un moment dat. În istoria de până acum a societății au existat mai multe **m. de p.**: al comunei primitive, sclavagist, feudal, capitalist, comunist. Trecerea de la un **m. de p.** la altul înseamnă progresul societății. Dezvoltarea are loc mai întâi în cadrul forțelor de producție, care atrag după sine schimbări, înnoiri și în domeniul relațiilor de producție. Concordanța relațiilor de producție cu nivelul și caracterul forțelor de producție favorizează dezvoltarea societății, după cum neconcordanța dintre acestea frânează progresul societății. Atunci când relațiile de producție sunt învechite, ele trebuie înlocuite cu altele noi, care să fie în concordanță cu forțele de producție (v. Forțe de producție, Relații de producție). [E.C.]

MOD DE VIAȚĂ, concept major pentru definirea identității socioeconomice a unui grup social anume sau formă de combinare a caracteristicilor specifice pentru existența unui grup social. **M. de v.** se suprapune cu "stilul de viață", dar ca sferă de cuprindere este mai amplu decât "nivelul de trai", deoarece, pe lângă natura activităților care asigură existența economico-materială ca urmare a unui mod specific de cheltuire a câștigului, **m. de v.** include alte două dimensiuni ale vieții cotidiene: timpul liber și sociabilitatea. **M. de v.** utilizează ca indicator categoria socioprofesională, prin care se urmăresc domeniile comportamentului socioeconomic, normele care guvernează conduita individuală și colectivă, precum și atitudinile ca opinii, influență și interese față de realitatea economică. În general, conceptul de **m. de v.** are o conotație preponderent calitativă, evidențiind tendința de a pune **m. de v.** în acord cu nivelul de trai și de a menține o anumită coerență între ele. [I.M.]

MODEL AL CREȘTERII ECONOMICE, reprezentare formalizată matematic prin care se evidențiază legăturile dintre oferta agregată și resursele economice alocate. **M.c.e.** își propune să identifice cele mai eficiente modalități de alocare a resurselor atât la nivel microeconomic, cât și la nivel macroeconomic. Totuși cel mai adesea **m.c.e.** abordează economia ca ansamblu. În această situație, principalele variabile ale **m.c.e.** sunt stocul de capital, mărimea populației și progresul tehnic. Ca parametri ai modelului apar adesea rata dobânzii și înclinația spre economisire. O altă problemă importantă studiată cu un astfel de model este aceea a existenței/inexistenței unei traiectorii de creștere economică echilibrată (v. Creștere economică, Model economic). [A.D.]

MODEL ECONOMETRIC, imagine simplificată a comportamentului organismelor economice, descrisă prin sisteme de ecuații în care elementele numerice sunt determinate statistic. Elementele

definitorii pentru un **m.e.** sunt: variabilele, care pot fi exogene, endogene, retardate sau aleatorii; relaţiile, ce pot fi relaţii funcţionale (sau de regresie) de tip tehnologic, instituţional sau comportamental şi relaţii de identitate (sau de echilibru); parametrii, concretizaţi în parametri de regresie, estimatori ai parametrilor de regresie (rezultaţi din calcule asupra datelor provenite din sondaje statistice) şi parametri liberi. **M.e.** pot fi concepute într-o varietate de forme, de la cele cu o singură ecuaţie (studiind un fenomen sau proces economic) până la cele cu zeci şi chiar sute de ecuaţii, în cazul sistemelor economice mari (economii naţionale sau macrostructuri ale economiei mondiale) (v. Econometrie). [D.A.]

MODEL ECONOMIC, reprezentare izomorfă a realităţii economice, care oferă o imagine riguroasă sub aspectul structurii logice asupra fenomenelor economice prin identificarea caracteristicilor lor esenţiale. Un **m.e.** aproximează realitatea obiectivă pe baza unei conceptualizări ce cuprinde o teorie-nucleu, exprimată prin reprezentări discursive sau matematice şi prin legi economice ce relevă esenţa fenomenului pe linia unui model de gândire, respectiv observări şi măsurători bazate pe descrieri, ordonări de fapte, comparaţii de date, regularităţi stabile deduse din prelucrări de date etc. **M.e.** serveşte ca instrument de cunoaştere ştiinţifică şi de rezolvare a unor probleme practice. După nivelul de agregare al sistemului studiat, **m.e.** poate fi macroeconomic, când se referă la economia naţională, la o ramură sau la o unitate teritorială mare, ori microeconomic, când se referă la agenţi şi procese de nivel microeconomic. După aspectele economice abordate şi metodologia de elaborare şi aplicare, **m.e.** prezintă o mare diversitate. În ultimele decenii se conturează tendinţa orientării cu precădere spre modele matematice, dintre care cele mai importante sunt modelele cibernetico-economice, econometrice, de simulare, sistemice, ale cercetării operaţionale. Între tipurile de **m.e.** există frecvent asemănări şi întrepătrunderi. [D.A.]

MODELARE MATEMATICĂ, metodă de cercetare constând în reproducerea schematică a unui proces economic sub forma unui sistem de a surprinde un anumit segment al realităţii şi de a aprofunda cunoaşterea lui. **M.m.** reprezintă o treaptă importantă în trecerea de la abstract la concret, în realizarea efectivă a unităţii analizei calitative şi cantitative. Subliniind fără rezerve importanţa **m.m.** în cercetarea economică, remarcăm totuşi rezerva pe care unii mari specialişti o au faţă de posibilele exagerări în ceea ce priveşte fie latura calitativă, fie latura cantitativă a analizei economice. "Ştiinţa economică – avertiza R. Barre – este tânără şi fragilă. Trebuie deci să o abordăm cu ambiţie şi modestie. Ambiţie, pentru a analiza şi a înţelege o materie extraordinar de densă şi dificilă. Modestie, pentru a nu o travesti în modele mai mult pretenţioase decât utile, în teorii mai mult sofisticate decât adevărate." Se poate spune că asemenea tendinţe continuă să existe. (v. Model economic). [D.N.]

MODELUL BROOKING, model econometric al economiei S.U.A., elaborat la începutul anilor 1960 şi care era la acea dată cel mai ambiţios model macroeconomic. În privinţa complexităţii, **m.B.** era puternic dezagregat, având circa 400 de **variabile endogene** şi 89 de **variabile exogene.** Estimaţiile **m.B.** aveau la bază un bloc de ecuaţii recursive care utilizau date trimestriale. Structura recursivă a acestor ecuaţii era cerută de restricţiile date, de problemele datorate **gradelor de libertate** numeroase şi de problemele de **consistenţă**. Modelul a fost utilizat pentru analiza structurii ciclului de afaceri şi pentru fundamentarea politicilor monetare, fiscale şi de creştere economică. **M.B.** a reprezentat un pas important în privinţa integrării diferitelor sectoare şi ramuri ale economiei într-o formă largă, dar formalizabilă. **M.B.** este o importantă etapă în construcţia de **modele econometrice** mari. [A.D.]

MODELUL DE DUOPOL BERTRAND, model ce păstrează condiţiile iniţiale ale jocului de duopol simplu analizat de Cournot (1838). Spre deosebire de acesta însă, presupune strategia în cadrul căreia fiecare jucător anunţă preţul la care ar fi dispus să ofere un volum oarecare din bunul în chestiune. În acest caz, funcţia profitului se schimbă radical. În mod plauzibil, se presupune că acum consumatorii vor cumpăra numai de la firma cu cel mai mic preţ şi, eventual, ei se vor împărţi la ambele firme, dacă acestea practică acelaşi preţ. Dacă funcţia cererii este x(p), funcţia vânzărilor firmei 1 are forma

$$V_1(p_1,o_2) = \begin{cases} p_1x(p_1), \text{ dacă } p_1 < p_2 \\ p_1x(p_1/2), \text{ dacă } p_1 = p_2 \\ 0, \text{ dacă } p_1 > p_2 \end{cases},$$

iar profitul va fi dat de relaţia:

$$T_{11} = (p_1 - c) \cdot V_1(p_1, p_2),$$

unde c reprezintă costul mediu. Acest joc are o structură similară cu cea a dilemei prizonierului. Dacă ambii jucători cooperează, ei pot să perceapă un preţ de monopol şi îşi împart în mod egal profitul de monopol. Există însă permanent tentaţia de trişare (scădere a preţului) pentru acapararea întregii pieţe. Dacă ambii jucători (adică ambele firme) reduc preţul, poziţia ambilor se va înrăutăţi (ei obţin profituri mai mici). [D.C.]

MODELUL DE DUOPOL COURNOT, model de duopol prin care se examinează modul în care o firmă previzionează alegerea volumului de producţie oferit de către cealaltă firmă. Pe baza acestei previziuni, fiecare firmă alege volumul de producţie care să-i maximizeze profitul. Acest model urmăreşte să determine un echilibru în previziuni, adică o situaţie în care ambele firme găsesc modul în care se aşteaptă să acţioneze cealaltă firmă. Numele acestui model provine de la matematicianul francez Augustin Cournot. Pentru exemplificare, pornim de la situaţia unei funcţii liniare a cererii şi de la un cost marginal egal cu zero. În acest caz, funcţia de reacţie a firmei 2 este de forma:

$$y_2 = \frac{a - by_1^*}{2b},$$

unde: y_2 – cantitatea produsă de firma 2;

y_1^* – cantitatea anticipată a fi produsă de firma 1;

a, b – constante.

Funcţia de reacţie a firmei 1 are aceeaşi formă ca în cazul firmei 2:

$$y_1 = \frac{a - by_2^*}{2b}.$$

În figură este prezentat echilibrul Cournot.

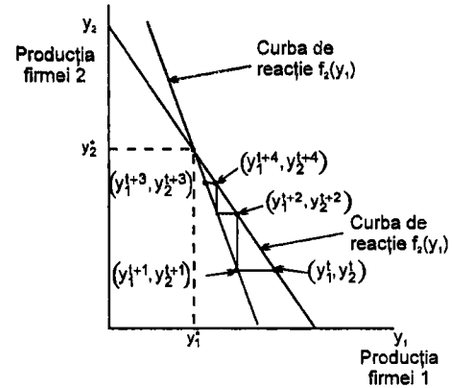

Fiecare firmă îşi maximizează profitul fiind convinsă asupra modului în care va decide cealaltă firmă. Echilibrul Cournot se stabileşte în punctul de coordonate (y_1^*, y_2^*), aflat la intersecţia celor două curbe de reacţie. Figura descrie aceste perechi ale curbelor de reacţie. Intersecţia dintre două linii reprezintă un echilibru Cournot. În acest punct, alegerea fiecărei firme (a cantităţii de producţie) este alegerea de maximizare a profitului, dată fiind convingerea fiecăreia referitoare la comportamentul celeilalte şi convingerea fiecărei firme fiind confirmată de comportamentul ei actual. Pentru a calcula algebric echilibrul Cournot, ne concentrăm asupra punctului (y_1, y_2) unde fiecare firmă acţionează conform anticipărilor celeilalte firme. Stabilim $y_1 = y_1^*$ şi $y_2 = y_2^*$ şi obţinem două ecuaţii cu două necunoscute:

$$y_1 = \frac{a - by_2}{2b} \qquad y_1^* = \frac{a}{3b}$$

$$\Rightarrow$$

$$y_2 = \frac{a - by_1}{2b} \qquad y_2^* = \frac{a}{3b}$$

Prin urmare, volumul total al producţiei este:

$$y_1^* + y_2^* = \frac{2a}{3b}$$

(v. Duopol). [D.C.]

MODELUL DE DUOPOL STACKELBERG, model de duopol care analizează poziţia conducătoare în privinţa cantităţii. Este un model în două stadii, în care o firmă face prima mişcare. Cealaltă firmă poate observa opţiunea primei firme şi îşi alege apoi nivelul optim de producţie. Este un joc secvenţial. Presupunem că firma 1 oferă cantitatea y, firma 2 vrea să îşi maximizeze profitul dat de relaţia: $p(y_1 + y_2)y_2 - c_2(y_2)$, unde y_1 şi y_2 sunt producţiile firmelor 1, respectiv 2, iar $c_2(y_2)$ este costul firmei 2 corespunzător producţiei sale. Condiţia de ordinul întâi pentru această problemă este următoarea:

$$p(Y) + p'(Y)y_2 = c_2'(y_2), \quad \text{unde} \quad Y = y_1 + y_2. \quad (1)$$

Această relaţie este aceeaşi ca şi condiţia Cournot, iar din această ecuaţie se deduce funcţia de reacţie a firmei 2, $f_2(y_1)$. Întorcându-ne la primul stadiu al jocului, firma 1 doreşte să aleagă acum nivelul de producţie, recunoscând modul în care va răspunde firma 2. Astfel, firma 1 doreşte să maximizeze

$$P[y_1 + f_2(y_1)]y_1 - c_1(y_1).$$

Acum se poate rescrie condiția de ordinul întâi sub forma:

$$p(Y) + p'(Y)[1 + f'_2(y_1)]\, y_1 = c_1'(y_1). \quad (2)$$

Din ecuațiile 1 și 2 se pot determina nivelurile de producție ale celor două firme (v. Duopol). [D.C.]

MODELUL HARROD-DOMAR, model unisectorial de creștere economică elaborat de R.F. Harrod și E. Domar în anii 1940, pe linia postkeynesiană, caracterizat de preocuparea pentru stabilitate economică și șomaj, ca și de premise rigide utile numai analizei pe termen scurt. Modelul are următoarele caracteristici definitorii: evidențiază rolul investițiilor ca acumulare de capital și componentă a cererii agregate; încorporează o funcție simplă de accelerare a investițiilor bazată pe veniturile reale așteptate; coeficientul așteptat al capitalului este constant ca urmare a unei rate a dobânzii presupusă constantă pe termen lung; economiile au o pondere (s) constantă în venitul real; forța de muncă crește cu o rată exponențială (n) determinată exogen, ce poate fi sporită efectiv prin progres tehnic (l). **M.H.-D.** definește rata garantată a creșterii (G_w), $G_w = \frac{S}{V}$, și rata naturală a creșterii (G_n), $G_n = n + l$. Dacă $G_w = G_n$, ar fi posibil să existe o creștere susținută, în condiții de ocupare deplină (rata șomajului este zero) sau de rată a șomajului constantă. Instabilitatea poate să apară dacă cele două rate sunt diferite. Un element important al modelului este rata așteptată a creșterii venitului (G): $G = \frac{\Delta Y}{Y}$. Economia se află în echilibru numai dacă $G_w = G$, iar dacă G diferă de G_w, modelul indică devierea venitului de la traiectoria creșterii garantate prin tendința de boom ($G > G_w$) sau cea de recesiune ($G < G_w$). **M.H.-D.** neglijează efectele prețurilor relative asupra proporției în care sunt combinați factorii de producție, fiind implicită combinarea în proporții fixe. Astfel, deși este implicată o funcție de producție agregată, este evitată critica principală la adresa funcției de producție încorporate în modelul de creștere neoclasic. **M.H.-D.** evidențiază trei mari probleme: posibilitatea unei creșteri susținute; probabilitatea unei creșteri susținute în condiții de ocupare deplină; existența sau nu a stabilității ratei de creștere garantate. Cadrul general al modelului este suficient de larg pentru a încorpora progresul tehnic, moneda și alte efecte (v. Creștere economică). [D.A.]

MODELUL KLEIN-GOLDBERGER, model econometric de dimensiune medie al economiei S.U.A. pentru perioada 1929-1952 (exceptând 1942-1945), care a exercitat o puternică influență asupra construirii de modele econometrice, din momentul publicării lui (1955) până în prezent. Acest model constă din 20 de ecuații, dintre care 15 sunt ecuații **stochastice** și de **comportament**, restul de 5 ecuații reprezentând de fapt **identități.** Accentul principal în **m.K.-G.** cade pe cererea de consum, inspirația keynesiană fiind evidentă. Modelul lucrează atât cu **valori reale**, cât și cu **valori monetare**, dar nu este potrivit pentru studiul fenomenelor de producție, monetare sau al celor specifice teoriei ofertei. [A.D.]

MODELUL LEWIS-FEI-RANIS, model al transformărilor structurale din cadrul procesului de creștere economică, pus la punct de laureatul Premiului Nobel pentru Economie Sir Arthur Lewis în anul 1954 și formalizat apoi de către Fei și Ranis în anul 1964. Modelul lui Lewis studiază economia țărilor în curs de dezvoltare și constă din două sectoare: unul **tradițional**, în general orientat spre activități agricole, sector caracterizat printr-o productivitate marginală a muncii zero (de unde și denumirea de **surplus de muncă** pentru forța de muncă angajată în acest sector); un sector **industrial modern** de înaltă productivitate, în care este transferată treptat forța de muncă din primul sector. Punctul principal și meritul de bază al modelului (fapt care îi conferă actualitate) îl constituie accentul pus atât pe transferul de forță de muncă dinspre sectorul tradițional spre sectorul industrial, cât și pe folosirea acesteia. Viteza de expansiune a sectorului modern al economiei naționale este determinată de rata investiției industriale și de acumularea de capital din sectorul modern. Astfel, presupunându-se că întreprinzătorii reinvestesc în întregime profitul, investiția depinde de excedentul profiturilor peste salarii din sectorul modern. În sfârșit, nivelul salariilor în sectorul urban modern este presupus a fi constant și determinat de un supliment peste nivelul fix (de subzistență) al salariilor din domeniul agricol rural. Lewis presupune acest supliment de cel puțin 30% din salariile din sectorul agricol, astfel încât să fie stimulată migrarea forței de muncă în sectorul industrial urban. La nivelul constant al salariului din sectorul modern, oferta de muncă din sectorul agrar

rural este considerată a fi perfect elastică. În aceste condiții, atragerea treptată a forței de muncă necesare sectorului modern are loc fără o creștere a salariului. Procesul de autosusținere a creșterii sectorului modern și de expansiune a angajării este continuat până ce tot surplusul de forță de muncă rurală este absorbit de către noul sector industrial. După aceea lucrătorii suplimentari pot fi atrași din sectorul agricol numai la un cost mai mare, al pierderii de producție agricolă, deoarece scăderea raportului muncă/pământ înseamnă că productivitatea marginală a forței de muncă rurale nu mai este zero. Astfel, curba ofertei de muncă devine de pantă pozitivă pe măsură ce salariile și angajările din sectorul modern continuă să crească. Transformarea structurală a economiei va fi avut loc prin trecerea echilibrată de la sectorul rural agricol la cel modern industrial urban (v. Analiză structurală). [A.D.]

MODELUL LUCAS (CU INFORMAȚIE IMPERFECTĂ), model care descrie reacția producătorului la schimbarea prețului produsului său. Lucas consideră că producătorul nu știe (informație incompletă) dacă acest fapt provine dintr-o modificare a prețului relativ al bunului sau dintr-o schimbare a nivelului prețului agregat. O schimbare a prețului va redimensiona volumul optim al producției sale, pe când o schimbare la nivelul prețului agregat va lăsa neschimbat acest nivel optim al producției. Când prețul bunului producătorului crește, există șansa ca acesta să reflecte o creștere a nivelului prețului agregat, după cum există șansa ca să fie de fapt vorba despre o creștere a prețului relativ al bunului. **M.L.** consideră că reacția normală la o astfel de situație este de a atribui această creștere ambelor cauze, într-o oarecare măsură. De aici rezultă o creștere ușoară a ofertei agregate, deoarece majoritatea producătorilor pot adopta un astfel de comportament. Modelul ia în calcul două tipuri de șocuri: schimbări aleatorii în preferințe, de unde apar modificări în cererile relative ale diferitelor bunuri; perturbații în oferta de monedă care, dacă nu sunt observate, pot schimba atât nivelul prețului, cât și oferta agregată. **M.L.** scoate în evidență faptul că atunci când apar niveluri neașteptat de mari ale cererii agregate, se produc creșteri atât în oferta, cât și în prețurile anticipate. De aici rezultă o corelație pozitivă între inflație și oferta agregată, deoarece creșteri neașteptate ale cantității de monedă determină creșteri atât în prețuri, cât și în oferte. [A.D.]

MODELUL MUNDELL-FLEMING, model dezvoltat independent de cei doi economiști, prin care se studiază influența regimului ratei de schimb a monedei asupra efectelor de creștere economică pe care le au **politica fiscală** și **politica monetară**. Pornind de la ipoteza perfectei mobilități a capitalului, modelul demonstrează că, în cazul unei rate de schimb fixe, politica monetară este ineficace, după cum este și politica fiscală în cazul ratei de schimb flexibile. **M.M.-F.** este foarte important pentru că reprezintă unul dintre punctele de plecare în ceea ce privește lucrările din domeniul macroeconomiei deschise și al determinării ratelor de schimb optime (v. Creștere economică). [A.D.]

MODELUL ROSTOW, model de creștere economică elaborat de economistul american W.W. Rostow, care pune în evidență cinci stadii ale procesului de creștere economică: (a) *stadiul societății tradiționale*, definit ca acel stadiu în care structura socială este ierarhică, economia se bazează pe un sector agricol predominant, iar în societatea respectivă acțiunile umane au la bază o știință și o tehnică prenewtoniană; (b) *stadiul premergător depășirii acestui nivel tradițional* este marcat de momentul aplicării științei moderne în agricultură, ce s-a produs în Europa la sfârșitul secolului al XVII-lea; (c) *stadiul ieșirii* din perioada tradițională este caracterizat printr-o creștere economică normală și printr-o oarecare siguranță în viața economică. Dintre condițiile de bază ale acestui stadiu o reținem pe aceea a existenței în economie a unui sector prelucrător semnificativ și cu o înaltă rată de creștere, iar în plus a unui cadru de lucru, fie politic, fie social, care să susțină expansiunea sectorului modern. Acest stadiu este începutul revoluției industriale; (d) *stadiul îndreptării spre maturitate*, definit ca un stadiu intermediar, este caracterizat printr-o lungă perioadă de progres, cu fluxuri investiționale consistente. Acesta ar reprezenta ultimii 60 de ani din istoria Vestului european; (e) *stadiul consumului de masă ridicat* este un stadiu de maturitate, fiind caracterizat printr-o populație prosperă și printr-o producție de masă pentru bunuri de consum sofisticate. Rostow consideră acest stadiu caracteristic S.U.A. (v. Dezvoltare economică). [A.D.]

MODELUL SOLOW, model de creștere economică considerat de majoritatea specialiștilor drept bază de

pornire pentru toate dezvoltările moderne ale modelelor de creştere economică. A fost elaborat de laureatul Premiului Nobel pentru Economie Robert M. Solow. Modelul este foarte important, prin el putându-se demonstra că, oricare ar fi punctul de plecare pe o traiectorie de creştere, există o cale de creştere echilibrată. Altfel spus, creşterea şi echilibrul economic sunt compatibile, existând o influenţă diferenţiată a ratei economisirii asupra variabilelor şi parametrilor modelului. Ipotezele de bază ale modelului sunt: progres tehnic Harrod-neutral; o funcţie de producţie cu randamente de scară constante; forma intensivă a funcţiei de producţie. Funcţia de producţie, fiind omogenă şi cu randamente de scară constante, se defineşte $k = K/AL$, adică volumul de capital pe unitatea de muncă efectivă. Se ajunge la o formă a funcţiei de producţie $F(k, 1) \Leftrightarrow f(k)$. Această funcţie porneşte din origine $[f(0) = 0]$, este crescătoare $[f'(k) > 0]$, dar cu aplatizarea acestei creşteri $[f'(k) < 0]$. Stocurile de capital şi de muncă sunt crescătoare, cu rate de creşteri constante, considerate exogene, luându-se în calcul deprecierea (amortizarea) capitalului. Dinamica modelului va fi dată în principal de evoluţia lui k (a înzestrării cu capital a muncii efective). Ecuaţia principală este: $k'(t) = sf \cdot k(t) - (n + g + \delta) \cdot k(t)$, unde s reprezintă partea din venitul agregat destinată investiţiei; n, g şi d sunt parametri exogeni constanţi reprezentând rata de creştere a populaţiei, rata progresului tehnic, respectiv scoaterile din uz ale capitalului. Această ecuaţie arată că ritmul de creştere a stocului de capital pe unitatea de muncă efectivă este dat de diferenţa dintre investiţia reală/unitatea de muncă efectivă $[sf(k)]$ şi investiţia de prag critic $[(n + g + \delta) \cdot k(t)]$, investiţie necesară menţinerii constante a nivelului lui k. Solow arată că impactul creşterii ratei economisirii asupra output-ului agregat este modest. [A.D.]

MODELUL TODARO, model economic al migraţiei umane. Modelul porneşte de la ipoteza că migraţia este în principal un fenomen economic şi că decizia individului de a migra poate fi abordată raţional. Todaro afirmă că migraţia este mai curând o reacţie la diferenţele dintre urban şi rural în ceea ce priveşte venitul anticipat decât o reacţie la diferenţele în veniturile actuale. Specific **m.T.** este accentul pus pe echilibrul (de şomaj) dintre salariul anticipat în zona urbană şi veniturile medii rurale, faţă de accentul pus pe echilibrul de salarii între urban şi rural din abordările clasice.

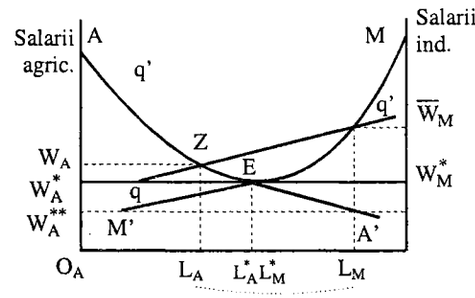

Se consideră doar două sectoare economice, unul rural agricol şi altul urban de prelucrare (industrial). Cererea de muncă (produsul marginal al muncii) în agricultură este dată de curba cu pantă negativă AA'. Cererea de muncă în industrie este MM'. Forţa de muncă totală este dată de segmentul $O_A O_M$. Conform abordărilor neoclasice, care consideră salariul flexibil, pe o piaţă cu deplină folosinţă echilibrul salariilor ar trebui să se stabilească la $W_A^* = W_M^*$, cu $O_A L_M^*$ lucrători în agricultură şi $O_M L_M^*$ lucrători în industrie, rezultând că toţi lucrătorii disponibili sunt angajaţi. **M.T.** consideră că salariile din mediul urban sunt instituţional determinate (inflexibile) la nivelul $\overline{W}_M$. Dacă se consideră că nu există şomaj, atunci $O_M L_M$ lucrători se vor angaja în zona urbană (industrie), iar restul de $O_A L_M$ va trebui să se angajeze în mediul rural (agricultură). Dacă lucrătorii din mediul rural vor fi liberi să migreze la oraş, aceştia îşi vor încerca norocul la "loteria" slujbelor mai bine plătite de la oraş. Dacă şansa de a obţine o slujbă urbană este dată de raportul dintre populaţia ocupată în industrie şi populaţia urbană totală, atunci ecuaţia următoare defineşte echilibrul dintre venitul din agricultură şi venitul probabil din industrie:

$$W_A = (L_M / L_U)\overline{W}_M .$$

Noul echilibru se va stabili în punctul Z, unde decalajul de salarii urban-rural este de $\overline{W}_M - \overline{W}_A$ şi $O_A L_A$ muncitori lucrează în agricultură, iar $O_M L_M$ muncitori au slujbe mai bine plătite în industrie. Restul de $L_U = O_M L_A - O_M L_M$ sunt fie şomeri, fie angajaţi în slujbe mai prost plătite. Aceasta explică presiunea migratorie mare dinspre rural spre urban, în pofida existenţei şomajului. [A.D.]

MODELUL WALRAS-WALD, model de pionierat în cadrul teoriei echilibrului general, pe care cei doi economişti l-au dezvoltat folosind un instrumentar matematic simplu. În cadrul acestui model sunt examinate toate pieţele din economie, iar preţurile şi ofertele bunurilor şi factorilor de producţie sunt determinate simultan. Modelul unificat include teoriile schimbului, producţiei, capitalului şi banilor, iar în abordări ulterioare, şi aplicarea principiului maximizării utilităţii la toate sectoarele de activitate. Este un model simplificat al economiei concurenţiale, care are la bază sistemul linear de producţie elaborat de Walras. El este cel care a introdus noţiunile de "tatonare" (procesul de ajustare automată spre echilibru într-o reţea de pieţe care evoluează fără o direcţie dată) şi de "agent de licitaţie walrasian" (agentul care cotează preţurile la care reacţionează vânzătorii şi cumpărătorii). Pornind de la o bază intuitivă, pe baza ipotezelor făcute, cei doi au demonstrat că procesul ajunge la un echilibru stabil. Ei nu au fost însă capabili să demonstreze acest lucru în mod riguros. [G.C.]

MODELUL WICKSELL-LINDHALL, abordare de referinţă în analiza rezervelor de **bunuri publice,** prin care se caută să se stabilească condiţiile în care aceste bunuri pot fi furnizate pe baza unui consens între beneficiari, respectiv fără coerciţie, prin schimb voluntar. O astfel de abordare apare în contrast cu modalităţile reale de operare de până acum, modalităţi în care rezervele de bunuri publice sunt finanţate prin impozitare obligatorie, şi nu printr-o contribuţie voluntară. Abordarea de tip voluntar a fost pentru prima dată avansată de Knut Wicksell, care a arătat că: fiecare bun public ar trebui finanţat printr-o taxă separată identificabilă; consensul membrilor societăţii ar trebui să fie cerut atunci când decide asupra (dacă va exista) volumului bunului care va fi oferit. La final, indivizii ar fi conştienţi asupra părţilor (cotelor) din fiecare taxă percepută, care vor fi alocate pentru finanţarea fiecărui bun public. Singura problemă care ar mai trebui rezolvată se referă la nivelul rezervelor de bunuri. Această analiză a fost ulterior extinsă de E. Lindhall, care a pus la punct un model în care atât mărimea taxelor, cât şi volumul rezervelor dintr-un bun sunt supuse dezbaterii. În modelul lui Lindhall, realizarea **echilibrului** cere ca fiecare individ să plătească o rată de impozitare egală cu utilitatea marginală individuală obţinută din bunul consumat. În diagrama următoare se consideră o comunitate constituită din două persoane (A şi B). Pe abscisă este reprezentată cantitatea din bunul public, iar pe ordonată cota-parte din taxa (impozitul) plătită de fiecare individ.

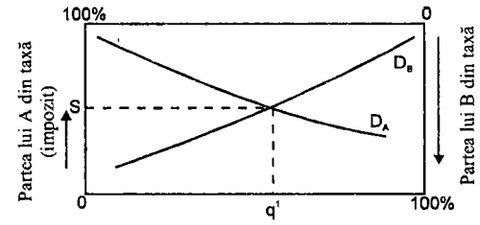

Se poate observa că partea de impozit care-i revine lui A creşte de jos în sus, pe când aceea a lui B creşte de sus în jos. D_A şi D_B reprezintă cererile pentru bunul public pe care le-ar avea fiecare individ în funcţie de nivelul taxei. Echilibrul lui Lindhall presupune producerea cantităţii q^1 din bunul public în cauză la un nivel de taxare S. În modelele lui Wicksell şi Lindhall bunurile publice sunt oferite într-o manieră care asigură fiecărui individ câştiguri din rezervele sale, cu alte cuvinte această constituire de rezerve este mereu **o îmbunătăţire Pareto**. În plus, la Lindhall se pune condiţia ca fiecare individ să consume volumul său optim din bunul public, corespunzător părţii sale de taxă. În ciuda tentaţiei pe care o reprezintă modelul, apar dificultăţi în aplicarea sa. În mod deosebit, problema consensului şi posibilitatea ca indivizii să nu indice preferinţele lor reale subminează utilizarea modelului (v. Bunuri publice). [A.D.]

MODIGLIANI, FRANCO (n. 1918), economist american de origine italiană, profesor universitar. A studiat iniţial dreptul la Universitatea din Roma unde şi-a luat licenţa în 1939. În acelaşi an va fi nevoit să părăsească Italia fascistă şi se va stabili în S.U.A. Aici, la Universitatea Columbia din New York, va studia ştiinţele economice şi îşi va lua doctoratul (1944). Din 1942 este profesor la Colegiul din New Jersey. Între anii 1945 şi 1948 este profesor la Şcoala Nouă pentru Cercetarea Socială din New York. Cariera sa universitară continuă la Universitatea din Ilinois între anii 1949 şi 1952, la Universitatea Carnegie-Melon în perioada 1949-1952, apoi la Universitatea Northwestern în perioada 1960-1962. Din anul 1962 este profesor la celebrul Institut pentru Tehnologie din Massachussetts. Încununarea unei cariere strălucite în domeniul ştiinţei economice are loc

în anul 1985, când i se acordă Premiul Nobel pentru Economie, apreciindu-se studiile sale de pionierat în domeniul cererii şi pieţelor financiare, precum şi contribuţiile la "studiul asupra economisirii şi pieţelor financiare". Contribuţiile sale la dezvoltarea ştiinţei economice sunt destul de timpurii, reuşind ca printr-un articol despre teoria lui Keynes în legătură cu preferinţele pentru lichiditate să stârnească vii controverse. F. Modigliani participă de pe poziţii keynesiene la celebra dispută cu monetariştii. Numele lui este legat de **"teoria Modigliani-Miller"** privind finanţarea întreprinderilor. F. Modigliani dezvoltă "teoria ciclului de viaţă" formulată în anul 1954 de Richard Brundberg, arătând că indivizii economisesc în timpul vieţii active pentru a avea ce consuma în ultima parte a vieţii. În anul 1967 formulează împreună cu Richard Sutch o teorie a creditului intitulată "aşezarea naturală a structurii dobânzii". Lui F. Modigliani i se mai recunoaşte contribuţia la elaborarea celebrului model al economiei S.U.A., MITFRB Penn. Se mai consideră că a avut o contribuţie decisivă la integrarea sectorului financiar în modelele macroeconomice ale Direcţiei de Previziune şi ale INSEE din Franţa. F. Modigliani a păstrat strânse legături cu ţara sa natală, fiind consilier al Băncii Italiei. **Op.**: "Liquidity Preferences and the Theory of Interest and Money" (Preferinţa pentru lichiditate şi teoria dobânzii şi a banilor, 1944); "Problems of Capital Formation: Concepts, Measurements and Controlling Factors" (Probleme ale formării capitalului: concepte, măsuri şi factori de control, 1956); "The Life Cycle Hypothesis of Saving: Agregate Implications and Tests" (Ipoteza ciclului de viaţă al economisirii: implicaţii agregate şi teste, 1963); "The Debate Over Stabilization Policy" (Dezbaterea asupra politicii de stabilizare, 1989); "Savings, Deficits, Inflation and Financial Theory" (Economiile, deficitele, inflaţia şi teoria financiară, 1986). [A.D.]

MONDIALIZARE, proces care relevă că activităţile realizate de anumite firme devin expresia (sinteza) unor operaţii economice care se desfăşoară la scară planetară atât în ceea ce priveşte producţia, cât şi comercializarea. Acest proces de **m.** are caracter obiectiv. A apărut mai de mult, dar s-a intensificat în ultimul deceniu. Are ca promotori întreprinderile multi- şi transnaţionale. Din punct de vedere economic, **m.** constituie modalitatea firmelor respective de a accede la avantajele comparative (competitive) care se creează la scară mondială, sub incidenţa numeroaselor diferenţe ce există între ţările şi regiunile lumii. Se exploatează astfel în interes propriu toate avantajele specifice ţărilor, iar actele de producţie şi comerţ devin mai profitabile datorită extinderii parametrilor raţionalităţii de la nivel local, naţional sau zonal-internaţional la nivel mondial. **M.** permite evitarea unor costuri, realizarea de economii de scară, diminuarea unor costuri, exploatarea imperfecţiunii diferitelor pieţe şi a caracterului asimetric al informaţiei etc. [G.P.T.]

MONDOECONOMIE, componentă a ştiinţei economice care cercetează, la scară mondială, procesele, faptele, actele şi comportamentele agenţilor economici, ale comunităţii internaţionale privite atât prin prisma legăturilor economice dintre acestea, cât şi ca întreg considerat la scară planetară sau zonal-internaţională. Ea studiază relaţiile economice formate pe baza diviziunii internaţionale a muncii, legităţile care le guvernează, mecanismele fundamentale şi instituţiile corespunzătoare acestora. **M.** cercetează totodată problemele globale care apar în diferitele sfere ale vieţii economice internaţionale, incidenţele acestora asupra economiilor naţionale şi asupra economiei mondiale, adică acelea care vizează resursele naturale, problema alimentară, demografico-economică, ecologică, financiară şi pe cea a relaţiilor economice internaţionale (v. Economie mondială, Globalizare). [T.C.G.]

MONEDĂ, ansamblul mijloacelor imediat utilizabile şi acceptate de toţi membrii unei comunităţi pentru reglarea tranzacţiilor (v. Bani). [G.P.T.]

MONETARISM, curent de gândire economică ce situează banii în centrul politicii macroeconomice. **M.** se bazează pe teoria cantitativă a banilor şi pune în legătură nivelul preţurilor dintr-o economie cu cantitatea de bani (din acea economie). Începând cu anul 1960, **m.** a fost principalul oponent al keynesismului, susţinând că factorii monetari au o influenţă majoră asupra economiei şi că, în particular, expansiunea ofertei de bani (impusă de guvern) tinde mai degrabă să genereze inflaţie decât să stimuleze ocuparea. [D.C.]

MONETIZARE A ECONOMIEI, latură (reper) cantitativă a politicii macroeconomice prin care autoritatea monetară caută să refacă echilibrul monetar mai ales prin acţiunea asupra cererii de

monedă. De aceea, operațiunea este numită adesea "remonetizare" a economiei. **M.e.** se poate realiza direct de BNR prin achiziționarea, de pe piața titlurilor de valoare, de efecte publice sau private deținute de băncile comerciale, punând astfel în circulație cantități suplimentare de monedă națională. Cel mai adesea, refacerea cererii de bani se face prin măsuri indirecte, cum sunt: consolidarea încrederii în moneda națională și în sistemul bancar; creșterea economică; restrângerea schimburilor pe bază de barter; ofensiva împotriva economiei subterane, a tranzacțiilor necontabilizate (v. Demonetizarea economiei). [D.N.]

MONOPOL, firmă sau întreprindere, singura care produce un bun sau serviciu și trebuie să satisfacă întreaga cerere pentru acesta. În sensul definiției, pentru a fi **m.**, întreprinderea trebuie să nu fie concurată de producători (vânzători) străini sau naționali, iar produsul realizat să nu poată fi substituit cel puțin pentru un timp. Situația de **m.** este apreciată întotdeauna în funcție de condițiile de loc și de timp. Anumite tipuri de **m.** nu pot să dureze decât dacă, dintr-un motiv sau altul, celelalte întreprinderi sunt împiedicate să intre pe piață. În esență, existența unui **m.** poate să decurgă din: a) concentrarea treptată și eliminarea producătorilor mai puțini performanți, astfel încât se constituie o întreprindere care, în funcție de dimensiunile pieței și de condițiile tehnice, realizează randamente tehnice crescătoare pe timp îndelungat (**m. natural**); b) realizarea unei inovații sau crearea unui produs nou, ceea ce face din întreprinderea respectivă un distribuitor unic pe piață (**m. inovațional**, care este întotdeauna temporar); c) existența unor obstacole de reglementare sau legislative la intrarea concurenților pe piață (**m. legal**). **M.** acționează pe piață folosindu-se de avantajele pe care le are, fapt care-i permite să stabilească atât cantitatea oferită, cât și prețul unitar pentru care se orientează elasticitatea cererii. Sensul major al existenței **m.** îl reprezintă maximizarea profitului în condițiile date. Ca urmare, punctul de pornire într-o asemenea acțiune îl constituie faptul că, dintru început, cererea față de firma-**m.** se confundă cu cererea pieței; ea apare deci, în general, ca o funcție de preț descrescătoare. **M.** va stabili un cuplu cantitate-preț pe această curbă care să-i asigure profitul maxim. Dacă monopolul își va mări oferta, prețul se va diminua, dat fiind faptul că cererea este descrescătoare. Dacă costul său marginal nu este descrescător sau descrește mai lent decât cererea, **m.** nu poate avea interesul să mărească producția oricât pentru că, începând de la un anumit nivel al acesteia, va vinde în pierdere ultimele sporuri de producție. Acest nivel al producției corespunde condiției: venit marginal sau încasare marginală = cost marginal. Altfel spus, **m.** va mări oferta până când câștigul adus de ultima unitate produsă este egal cu costul producerii ei; profitul **m.** este atunci maxim. O dată atinsă această egalitate, **m.** poate deveni interesat să-și mărească prețul și să-și diminueze oferta dacă pierderea clientelei, care ar urma unei asemenea măsuri, este mai mult decât compensată de creșterea încasărilor din vânzarea la prețuri mai mari a tuturor produselor. Dat fiind modul de a funcționa, scopul urmărit și incidențele pe care le are asupra vieții economico-sociale, **m.** este adesea supus unor critici aspre. Transformarea unei activități concurențiale în **m.** este inevitabil urmată de creșterea prețului de vânzare, de scăderea producției, de formarea unor supra-profituri durabile, nejustificate din punct de vedere economic, de scăderea gradului de satisfacere a cererii. **M.** este considerat nociv și pentru că are ca efect o situație suboptimală de funcționare a economiei. Cu toate acestea, în ochii unora, **m.** este un mod de existență a economiei mult mai potrivit decât concurența, dat fiind că generează mari modificări tehnice care se concretizează în noi bunuri și metode de producție ce permit, în cele din urmă, scăderea prețului; inovația presupune desigur un risc, ce este asumat numai dacă există certitudinea unor profituri pe timp îndelungat. Pentru a contracara efectele negative ale **m.**, s-au pus în funcțiune, prin lege, mecanisme de protecție a concurenței. În funcționarea lor, acestea fac însă distincție între situația de **m.** – existența unui singur producător (vânzător) pe o piață – și practicile monopoliste, care se concretizează în comportamente cu efecte economico-sociale negative. Asemenea practici nu decurg în mod automat din situația de **m.** și nici nu sunt promovate de toate firmele cu situație de **m.** În schimb, există firme care nu au o situație de **m.**, dar promovează practici monopoliste. De aceea, protecția concurenței sancționează numai practicile monopoliste, nu și situația de monopol (v. Costul marginal, Preț, Profit, Venit marginal). [G.P.T.]

MONOPOL BILATERAL, denumire pentru tipul de piață în cadrul căreia relațiile (confruntarea) se desfășoară între un cumpărător (unic) și un vânzător

(unic). Participanții au o situație de monopson și, respectiv, de monopol, dar nici unul dintre ei nu poate adopta practici proprii situației pe care o are, decât în anumite împrejurări. Astfel, este posibil ca unul dintre participanți să fie mai puternic și să-și impună condițiile față de celălalt. În acest caz, piața va fi dominată de monopol sau de monopson, avantajul putând trece de la unul la altul în funcție de conjunctura economică și socială. Dar mai este posibil ca cei doi să se înțeleagă asupra prețului și cantității. În extremis, cele două firme ar putea realiza o integrare pe verticală, iar disputa se va muta în domeniul împărțirii profitului global (v. Monopol, Monopson, Profit). [G.P.T.]

MONOPOL NATURAL, situație a producției și a pieței caracterizată prin existența unei singure firme sau a unui număr foarte redus de firme ofertante care dispun și se folosesc de factori naturali cu calități deosebite, de terenuri fertile, de zăcăminte bogate, de căi de transport favorabile etc., inaccesibile celorlalte firme. De regulă, firmele deținătoare au un avantaj de cost care le revine integral. Fac excepție situațiile când exploatarea unor asemenea resurse este monopol de stat (gazul metan, sarea, cărbunele etc.) și când de avantajul de cost poate beneficia întreaga populație (v. Rentă funciară). [S.I.]

MONOPSON, firmă sau întreprindere cumpărătoare unică a unui bun sau serviciu oferit de un număr mare de producători. Pentru a fi **m.**, întreprinderea trebuie să nu fie concurată de alți cumpărători străini sau naționali, produsul să fie omogen și să nu poată fi substituit cel puțin pentru un timp. Situația de **m.** este întotdeauna interpretată în funcție de condițiile de loc și de timp. Sensul major al existenței **m.** îl constituie maximizarea profitului. Pentru aceasta trebuie ca **m.** să cumpere o cantitate atât de mare de materii prime, de exemplu, încât valoarea produsului marginal să fie egală cu costul marginal. În comparație cu concurența perfectă, **m.** determină o scădere a cantităților cumpărate, scăderea prețului plătit vânzătorilor și apariția unor supraprofituri durabile, ceea ce generează numeroase nemulțumiri pentru producătorii de factori de producție necesari **m.** (v. Concurență, Profit). [G.P.T.]

MORATORIU, interval legal acordat anumitor debitori confruntați cu dificultăți de achitare a datoriilor. **M.** se acordă la cererea debitorului, în scopul redresării situației sale patrimoniale în măsura necesară satisfacerii intereselor creditorilor săi. Obținerea **m.** este condiționată de dovada insolvabilității survenite și determinate de împrejurări independente de debitor, precum război sau criză economică. Instanța admite cererea de **m.** după ce, în prealabil, a consultat adunarea creditorilor, stabilind o durată ce nu poate depăși șase luni. **M.** poate genera o situație dificilă creditorilor, atunci când aceștia sunt nevoiți să apeleze la împrumuturi. [H.C.]

MOTIVAȚIA DE PRECAUȚIE, unul dintre cele trei argumente exprimate de J.M. Keynes pentru a explica de ce unitățile economice păstrează sume de bani, mai mari sau mai mici. Potrivit acestui argument, firmele preferă lichiditățile din cauza existenței fenomenelor aleatorii, precum prețurile, gusturile, evenimentele imprevizibile, prelungirea ciclului de producție etc. Aceste active lichide nu au și alte influențe atât timp cât sunt folosite pentru a face față imediat unor cheltuieli imprevizibile și nu fac obiectul unui plasament (v. Masă monetară, Motivația de speculație, Motivația de venit). [G.P.T.]

MOTIVAȚIA DE SPECULAȚIE, una dintre cele trei explicații date de J.M. Keynes preferinței pentru lichiditate a unităților economice, care pornește de la ideea că oricine are o opinie diferită față de cea dominantă asupra variației ratei dobânzii caută să dețină bani pe care să-i folosească spre a obține un avantaj (câștig) din modificarea pe care el o anticipează, se întemeiază pe anticipația evoluției ratei dobânzii. Un exemplu, pentru un titlu pe timp nedeterminat: o persoană care deține un asemenea titlu, al cărui curs de emisiune a fost, să zicem, de 100 u.m. la o rată a dobânzii de 5%, are dreptul de a încasa 5 u.m. pe an. Dacă rata predominantă a dobânzii este, la un moment dat, 4%, persoana respectivă poate pretinde să se vândă titlul său pentru un preț x, astfel încât $5\% \cdot 100$ u.m. $= 4\% \cdot x$, ceea ce înseamnă un preț de 125 u.m. Potențialului cumpărător i se va spune: dacă cumpărați un titlu cu valoare nominală de 100 u.m. la rata dobânzii predominantă în prezent, randamentul titlului dumneavoastră va fi de 4%; este deci echivalent pentru dumneavoastră să cumpărați titlul de la mine cu 125 u.m., pentru că vă aduce pe an un venit de

4 u.m., pentru că 5/125 = 4%, care este la fel cu al celorlalte titluri. Şi pentru a vă decide eu vi-l cedez la 124,5 u.m., fapt care vă permite să câştigaţi la această operaţie. Scăderea ratei dobânzii face să crească cursul unui titlu cu dobândă fixă, iar creşterea îi diminuează cursul. Dacă în momentul t o persoană se aşteaptă ca rata dobânzii să crească în momentul t + 1, ea va vinde în t titlurile sale şi va cere bani corespunzători pe care ea contează că îi va utiliza în t + 1 pentru a cumpăra titluri, dar la un curs mai mic. Dacă apreciază că rata dobânzii se va diminua, va proceda la cumpărarea de titluri în t, cu scopul de a le revinde în t + 1 pentru a câştiga. Raţionamentul este valabil şi pentru titluri cu durată limitată de rambursare. O parte din masa monetară va servi deci acestui tip de operaţii, care pot fi influenţate şi de alţi factori (v. Acţiune, Obligaţiune, Rata dobânzii). [G.P.T.]

MOTIVAŢIA DE VENIT, expresie, sintagmă prin care J.M. Keynes relevă că o parte din cererea de bani a menajelor şi a întreprinderilor îşi are originea în decalajul de timp dintre momentul perceperii sau încasării unui venit şi momentul cheltuirii acestuia în diferite scopuri de către posesorii săi. Cu cât acest decalaj de timp este mai mare, cu atât sumele pe care trebuie să le deţină agenţii economici respectivi sunt mai mari, şi invers. **M.** de v. influenţează masa monetară, nivelul şi dinamica ratei dobânzii (v. Motivaţia de precauţie). [G.P.T.]

MULTIPLICATOR, (1) în sens general, reprezintă efectul modificării cu o unitate a unei variabile exogene asupra unei variabile endogene. De exemplu, se poate vorbi despre efectul modificării cu un procent al impozitelor directe (percepute pe venit) asupra nivelului şomajului. În funcţie de cadrul şi de contextul analizei, se pot lua în considerare multiplicatorul investiţiilor, multiplicatorul cheltuielilor publice, multiplicatorul exporturilor ş.a.m.d. (2) În sens clasic, restrâns, **m.** reprezintă efectul modificării cheltuielilor autonome asupra producţiei de echilibru. Acesta este în funcţie de înclinaţia marginală spre consum, faţă de care se află în relaţie pozitivă, exprimată prin formula k = 1/1 – c'. [G.I.]

MULTIPLICATOR AL BANILOR, coeficient care arată că moneda creată de băncile comerciale este un efect multiplu al rezervei lor iniţiale sau al bazei monetare. I se mai spune şi **multiplicator al monedei scripturale** sau **multiplicator al creditului.** Se determină după formula $\Delta M = \frac{1}{r} \cdot R_0$, în care: ΔM – cantitatea de monedă creată, r – rata rezervelor, R_0 – rezerva iniţială. Cu cât rezerva iniţială este mai mare, cu atât sporeşte moneda care se poate crea. Cu cât rata rezervelor este mai mică, cu atât moneda care se creează este mai mare. Pe baza acestei formule se multiplică, de fapt, oferta de bani. Fiecare unitate monetară introdusă în sistemul bancar permite acestuia să multiplice cantitatea de monedă aflată în conturile de depozite la vedere (v. Bani, Rezervă obligatorie, Disponibilităţi monetare, Credit). [G.P.T.]

MULTIPLICATORII LAGRANGE, numere considerate variabile adiţionale utilizate la construirea funcţiei lui Lagrange, notate $\lambda_1, \lambda_2, ..., \lambda_m$. **M.L.** indică efectul depăşirii limitelor de echilibru asupra programului optim şi au o interpretare praxiologică în domeniul economic, prin faptul că măsoară: a) producţia suplimentară care decurge din creşterea cu o unitate a resurselor (slăbire a constrângerii bugetare); b) suplimentul de cost ce decurge din producerea unei unităţi suplimentare de produs; c) suplimentul de utilitate care decurge dintr-o creştere cu o unitate a resurselor. [D.A.]

MULTIPLICATORUL BUGETAR, exprimă cumulativ efectele politicii bugetare de relansare, concretizate în creşterea producţiei şi a venitului, în ridicarea gradului de ocupare, diminuarea inflaţiei şi a altor factori de dezechilibru. [E.C.]

MULTIPLICATORUL BUGETULUI ECHILIBRAT, influenţa pe care o are asupra producţiei mărirea egală şi simultană a veniturilor şi cheltuielilor bugetului. Creşterea echilibrată a bugetului duce la o creştere a nivelului activităţii egală cu creşterea bugetului. **M.b.e.** se calculează ca raport între creşterea venitului (ΔY) şi creşterea cheltuielilor bugetului echilibrat (ΔG):

$$K_{b.e.} = \frac{\Delta Y}{\Delta G} = 1.$$

Această situaţie presupune ca modificarea cheltuielilor (ΔG) să fie egală cu cea a încasărilor (ΔY). [E.C.]

MULTIPLICATORUL CHELTUIELILOR PUBLICE, indicator care cuantifică efectul unei modificări a cheltuielilor sectorului public asupra

producției și/sau venitului național. Se determină conform relației:

$$\frac{\Delta Y}{\Delta G} = \frac{1}{1-\beta+\beta\gamma},$$

unde: β – înclinația marginală spre consum;
γ – rata impozitării.

Valoarea multiplicatorului este mai mare decât zero, ceea ce indică o corelație pozitivă între creșterea cheltuielilor guvernamentale și creșterea nivelului producției naționale. Empiric, **m.c.p.** nu are valorile supraunitare ridicate indicate de teoria keynesiană, funcția consumului având o marjă ridicată de instabilitate. Pe baza studierii datelor statistice, Robert Barro evidențiază imposibilitatea utilizării **m.c.p.** cu aceleași rezultate prezise de Keynes. Aceeași tendință se verifică și în România, pe baza datelor economice recente. [E.C.]

MULTIPLICATORUL FISCAL, coeficient ce reflectă creșterea producției și a venitului prin diminuarea impozitelor, fără ca totalul cheltuielilor bugetare să fie modificat. Și în acest caz deficitul bugetar se finanțează prin împrumuturi. **M.f.** este mai puțin eficient decât sporirea cheltuielilor publice; aceasta deoarece cheltuielile publice suplimentare se concretizează direct într-o creștere a cererii globale, în timp ce reducerea impozitelor determină mai întâi o mărire a veniturilor disponibile, care nu sunt cheltuite integral (încât să stimuleze cererea), o parte a lor economisindu-se. [E.C.]

MULTIPLICATORUL INVESTIȚIILOR (K), principiu economic ce exprimă interacțiunea dintre creșterea investițiilor și creșterea venitului. **M.i.** se determină sub forma unui coeficient de amplificare (K) ce arată cu cât sporește venitul (ΔY) la creșterea cu o unitate a investițiilor (ΔI):

$$K = \frac{\Delta V}{\Delta I}.$$

Conceptul de multiplicator a fost introdus în teoria economică de R.F. Kahn. Potrivit lui Kahn, dacă înclinația spre consum este dată și dacă se presupune că în economie se iau măsuri pentru a stimula sau încetini investițiile, modificarea volumului de ocupare va fi o funcție de modificare netă a sumei investițiilor. J.M. Keynes numește multiplicatorul lui Kahn ca multiplicator al ocupării mâinii de lucru. Spre deosebire de Kahn, Keynes folosește conceptul de **m.** al **i.** Acest multiplicator arată cu cât va crește venitul la creșterea cu o unitate a investițiilor, respectiv de câte ori se vor multiplica investițiile.

$$\Delta Y = K \cdot \Delta I, \text{ cu } K > 1.$$

Ținând seama de înclinația marginală spre consum (c') și de înclinația marginală spre economisire (e'), **m.i. (K)** se mai poate exprima sub următoarele forme:

$$K = \frac{1}{1-c'} \text{ și } K = \frac{1}{e'}.$$

Din aceste relații rezultă că valoarea lui K este cu atât mai mare cu cât înclinația marginală spre consum este mai mare sau cu cât înclinația marginală spre economisire este mai mică. Dacă în relația $\Delta Y = K \cdot \Delta I$ înlocuim valoarea lui K cu expresiile de mai sus, obținem:

$$\Delta Y = \left(\frac{1}{1-c'}\right) \cdot \Delta I \text{ și } \Delta Y = \left(\frac{1}{e'}\right) \cdot \Delta I.$$

Înțelegerea procesului de multiplicare a creșterii venitului este ușurată de analiza economică în termenii fluxului cheltuieli-venituri. Orice cheltuială pe care o efectuează un subiect economic reprezintă pentru alt subiect economic un venit. Acest venit, la rândul său, va fi o parte cheltuit, iar o altă parte economisit. În cazul în care venitul crește, sporul acestuia se va împărți în cheltuieli pentru consum și economii, în funcție de mărimea înclinației marginale spre consum, respectiv de mărimea înclinației marginale spre economisire. Spre exemplu, o investiție adițională de 1.000 u.m. va genera, în condițiile unei înclinații marginale spre consum de 2/3, un venit suplimentar egal cu:

$$\Delta Y = \frac{1}{1-\frac{2}{3}} \cdot 1.000 = \frac{1.000}{\frac{1}{3}} = 3.000 \text{ u.m.}$$

Aceasta înseamnă că la o înclinație marginală spre consum de 2/3, K va fi de 3, fiind format dintr-o unitate din investiția inițială plus două unități adiționale, antrenate de cheltuielile de consum. Ca urmare a efectelor K, sporirea cheltuielilor pentru investiții devine, alături de creșterea cheltuielilor pentru consum, un factor de amplificare a activității economice. La început, creșterea autonomă a investițiilor este cea care dezvoltă producția, sporește venitul și, pe această bază, consumul, pentru ca, treptat, aceste creșteri, împreună cu anticipările pe care le generează, să contribuie la încurajarea investițiilor (v. Accelerator, Investiții). [P.C.]

MUNCĂ, factor de producție primar (originar), care constă în exercitarea de către subiectul uman a unei

acțiuni transformatoare asupra factorilor materiali ai producției, în scopul obținerii unor efecte economice utile (bunuri corporale, necorporale, servicii, precum și lucrări și operații aferente diferitelor faze intermediare ale obținerii acestora). Prestarea **m.**, în unitatea celor două laturi ale ei, **m.** fizică și **m.** intelectuală, are caracterul unui proces conștient, desfășurat în timp, și presupune utilizarea efectivă a resurselor de forță de **m.** a participanților la activitatea de producție, în cadrul căreia factorului **m.** îi revine rolul activ și dinamizator. [M.Gh., D.H.]

MUNCĂ ABSTRACTĂ, concept specific teoriei marxiste, prin care se exprimă munca producătorilor de mărfuri în sensul ei general, ca o cheltuire de forță de muncă omenească luată în sens fiziologic, făcându-se abstracție de forma ei concretă. **M.a.** constituie sursa și substanța socială a valorii mărfurilor. În unitate cu cea concretă, **m.a.** exprimă dublul caracter al muncii materializate în marfă, care creează cele două însușiri ale mărfii – valoarea și valoarea de întrebuințare. [S.C.]

MUNCĂ CONCRETĂ, concept utilizat în teoria marxistă, prin care se exprimă munca desfășurată într-o anumită formă, caracterizată prin folosirea unor mijloace de producție și tehnologii specifice și a unor resurse de muncă cu calificare corespunzătoare acestora, orientată spre un anumit scop, având drept rezultat o valoare de întrebuințare. [S.C.]

MUNCĂ MATERIALIZATĂ (TRECUTĂ), concept specific teoriei marxiste, care exprimă munca cheltuită în procese de producție anterioare și încorporată în bunurile economice produse (obținute cu ajutorul său). Prin intermediul muncii vii, **m.m.** își transferă valoarea proprie în valoarea noilor bunuri economice, necreând nici un atom de valoare nouă. [S.C.]

MUNCĂ VIE, concept specific teoriei marxiste, prin care se exprimă consumul de energie fizică și intelectuală a forței de muncă în procesul producerii de noi bunuri economice. Prin mijlocirea **m.v.** se consumă munca trecută sub forma capitalului constant, rezultatul fiind producerea de noi bunuri. Spre deosebire de **m.** trecută, **m.v.** creează o valoare mai mare decât cea necesară propriei reproducții a forței de muncă, are capacitatea de a crea o valoare nouă mai mare, surplusul peste valoarea forței de muncă fiind plusvaloarea. [S.C.]

MUNDELL, ROBERT A. (n. 1932), economist american de origine canadiană. A urmat studiile universitare la Universitatea Columbia Britanică și la Universitatea din Washington, iar studiile aprofundate la London School of Economics (Marea Britanie). Teza de doctorat a fost susținută la MIT, în anul 1956, pe o temă legată de mobilitatea internațională a capitalului. Din 1974 R.A. Mundell este profesor titular la Universitatea Columbia. În anul 1999 R.A. Mundell a primit Premiul Nobel pentru Economie, pentru contribuțiile sale la studierea dinamicii monetare și a zonelor monetare optime. Contribuțiile cele mai importante la teoria economică au fost realizate în anii deceniului al VI-lea, pe vremea când R.A. Mundell era cercetător în cadrul departamentului macroeconomie al Fondului Monetar Internațional. Într-o serie de articole publicate la începutul anilor 1960 și reunite în culegerea "International Economics" (1968), R.A. Mundell a analizat politicile monetare și fiscale în cadrul economiei deschise. El a încercat să extindă valabilitatea modelului de factură keynesiană IS-LM, deschis încă din 1972 de către John R. Hicks, prin introducerea ipotezei unei economii deschise, în care fluxurile comerciale și de capital nu sunt restricționate. Concluziile modelului sunt legate de faptul că adoptarea unui anumit mix de politici economice depinde într-o măsură considerabilă de regimul valutar considerat. Este interesant faptul că, deși în prezent realitatea se apropie mai mult de o situație cu rate de schimb flotante și fluxuri de capital cu o mare mobilitate, în anii 1960 (când a scris R.A. Mundell) aranjamentele monetare erau cele stabilite la Bretton Woods, iar libera circulație a capitalului era îngrădită prin impunerea de restricții valutare severe. R.A. Mundell s-a preocupat și de efectele pe termen lung ale politicii de stabilizare (dinamica monetară), în volumul "Monetary Theory" (1971). El a identificat existența de piețe caracterizate prin viteze de ajustare diferite: principiul ordonării eficienței. Ulterior, Rudiger Dornbusch (1976) și Pentti Kouri (1976) au studiat aceeași problemă. Prin aceste cercetări, R.A. Mundell a reușit să explice fenomenul de *overshooting* al ratei de schimb, ca răspuns la șocurile reale. O problemă importantă abordată de R.A. Mundell a fost cea cu privire la ajustarea economiei ca urmare a apariției de dezechilibre în balanța de plăți. Într-un număr de articole (1960, 1968), R.A. Mundell a demonstrat că, în situația unui regim valutar fix, o economie va reveni la echilibru

şi vor fi eliminate perioadele de excedent sau deficit al balanţei de plăţi, ca urmare a ajustărilor de natură monetară din cadrul economiei. Această abordare a fost ulterior cunoscută sub numele de "abordare monetară a balanţei de plăţi". În condiţii de rate de schimb flotante, variabila de ajustare devine rata de schimb. Aceste abordări au dat naştere abordării monetare a ratelor de schimb. Studiile lui R.A. Mundell (1961) au reformulat radical problema diferitelor regimuri valutare, ridicând noi întrebări. În ce condiţii este avantajos pentru un număr de ţări să renunţe la suveranitatea monetară în favoarea unei monede unice? R.A. Mundell arată avantajele care însoţesc o zonă monetară comună: costuri reduse de tranzacţie şi o mai mică incertitudine asupra preţurilor relative. Dezavantajele sunt legate, în principal, de aşa-numitele *şocuri asimetrice*. El a definit zona monetară comună drept o regiune în care înclinaţia spre migrare este suficient de ridicată pentru a asigura ocuparea deplină, chiar şi în condiţii de şocuri asimetrice. **Op.:** "International Economics" (1968); "Monetary Theory: Interest, Inflation and Growth in the World Economy" (1971); "The Monetary Dynamics of International Adjustment Under Fixed and Flexible Exchange Rates", în *The Quarterly Journal of Economics* (1960); "A Theory of Optimum Currency Areas", în *The American Economic Review* (1961). [G.P.T.]

MURGESCU, COSTIN (1919-1993), economist teoretician român, cercetător şi gânditor profund, publicist de mare talent, profesor la Universitatea Bucureşti, manager de marcă al cercetării ştiinţifice din ţara noastră. A fost un elev de excepţie al Liceului "Matei Basarab" din Bucureşti, pe care l-a absolvit în anul 1938. Urmează apoi Facultatea de Drept a Universităţii Bucureşti. Funcţionează mai întâi ca redactor în probleme economice la ziarul România liberă. Începând din 1953 lucrează la catedra de economie politică de la Universitatea Bucureşti, apoi ca cercetător principal şi director adjunct al Institutului de Cercetări Economice. În 1963 a înfiinţat şi condus săptămânalul Viaţa economică. A îndeplinit cu mult succes, la Institutul de Economie Mondială, funcţia de director general până în 1993. Meritele ştiinţifice ale lui C. Murgescu au fost apreciate şi prin alegerea (primirea) sa ca membru corespondent al Academiei Române. Opera economică a lui C. Murgescu, extrem de bogată, variată şi interesantă, poate fi grupată în următoarele domenii: caracterizarea economiei româneşti şi relevarea sensurilor dezvoltării sale; economia mondială şi poziţia României în cadrul acesteia; gândirea economică şi îndeosebi cea românească. În mai multe lucrări scrise de-a lungul a cinci decenii (individual, în colaborare sau în calitate de coordonator), profesorul C. Murgescu şi-a exprimat **marea opţiune pentru dezvoltarea şi progresul economiei României**, pe care o sintetizează astfel: "Ideea de progres economic şi emancipare socială este organic condiţionată de ideea de libertate şi independenţă." În acest context tematic au fost amplu şi interesant tratate probleme ca: permanenţe în istoria poporului român; libertate, unitate, independenţă, progres, reforma agrară din 1945; rolul industriei în dezvoltarea ţării, în asigurarea mobilităţii sociale; locul şi rolul capitalului străin în România etc. Preocupările profesorului C. Murgescu în domeniul economiei mondiale s-au concretizat în studii care privesc: confruntările din economia mondială şi starea sa de criză; cooperarea economică internaţională în cadrul ONU; România şi promovarea principiilor cooperării economice internaţionale; Japonia în economia mondială; omenirea la orizontul unui sfert de veac etc. Un mare efort ştiinţific al lui C. Murgescu a fost consacrat istoriei gândirii economice universale şi româneşti. A luat parte, în calitate de coordonator şi nu numai, la publicarea operelor economice aparţinând unor mari reprezentanţi ai gândirii economice: A. Smith, D. Ricardo, Ch. Fourier, Fr. List, D.P. Marţian, P.S. Aurelian, A.D. Xenopol, Mihail Manoilescu. Dar opera de căpetenie în domeniul respectiv rămâne "Mersul ideilor economice la români", lucrare în două volume, de o mare valoare şi rezonanţă. **Op.**: "Reforma agrară din 1945" (1956); "Contribuţii la istoria capitalului străin în România" (1960); "Influenţa industrializării asupra mobilităţii sociale" (1967); "Cooperarea economică internaţională în cadrul ONU" (1967); "Casa regală şi afacerile cu devize, 1935-1940" (1970); "Quelques considerations sur les problemes du nouvel ordre économique international" (Câteva consideraţii privind problemele noii ordini economice internaţionale – 1980); "Omenirea peste un sfert de secol" (1989); "David Ricardo şi Anglia revoluţiei industriale" (1972); "Mersul ideilor economice la români" (2 volume, 1987-1992). [D.N.]

MYRDAL, GUNNAR K. (1898-1987), economist suedez, politician şi înalt funcţionar internaţional, profesor universitar. A studiat la Universitatea din Stockholm, unde a devenit licenţiat în drept (1923), apoi şi-a susţinut teza de doctorat în economie (1927). A practicat mai întâi avocatura, pentru ca, începând cu anul 1927, să funcţioneze ca profesor la Universitatea din Stockholm (1927-1938). În anii 1940 a predat şi în S.U.A., la Universitatea Harvard. După cel de-al doilea război mondial, G.K. Myrdal participă activ la viaţa politică a Suediei; a condus Comitetul de Stat al Planificării Economice şi a deţinut portofoliul de ministru al comerţului. În perioada 1947-1957 a îndeplinit funcţia de secretar general al Comisiei Economice a ONU pentru Europa. În anul 1974 G.K. Myrdal a primit Premiul Nobel pentru Economie. Academia Regală de Ştiinţe a Suediei aprecia că premiul i se atribuie pentru lucrările sale de pionierat în domeniul fluctuaţiilor economice şi monetare internaţionale, ca şi pentru analiza profundă şi originală a interdependenţelor dintre procesele economice, pe de o parte, şi cadrul instituţional, pe de alta. Sintetizând, unii analişti consideră că Premiul Nobel i-a fost atribuit pentru reuşita tentativei sale de a lărgi sfera de cercetare a ştiinţei economice. În lucrarea "Political Element in the Development of Economic Theory" (Elementul politic în dezvoltarea teoriei economice, 1929) el a criticat ortodoxismul economic din vremea sa, arătând că acesta a deturnat doctrina utilităţii de la concluzia ei logică de egalitarism spre apărarea statutului individului, apărare înrădăcinată în conservatorismul economiştilor. G.K. Myrdal a adoptat o atitudine critică faţă de tendinţa de dezvoltare a metodelor sofisticate de analiză matematică, unele dintre ele fiind considerate superficiale şi irelevante pentru mersul economiei reale. Metoda de analiză adoptată de G.K. Myrdal apare într-o lumină clară în lucrarea sa "An American Dilemma; the Negro Problem" (O dilemă americană; problema negrilor, 1944). În această lucrare el combină modelele de echilibru economic cu analiza dinamică a proceselor cumulative datorate dezechilibrelor. G.K. Myrdal lărgeşte sfera de cuprindere a ştiinţei economice cu aspecte normative, focalizând atenţia asupra interdependenţelor dintre factorii economici şi sociali. În acest spirit, el preferă o teorie economică a cauzelor cumulative, care ar putea fi descrise ca nişte cercuri vicioase ale sărăciei, ale discriminării şi ale educaţiei insuficiente. Începând cu anii 1950, G.K. Myrdal este preocupat tot mai mult de problematica dezvoltării economice. "The Asiatic Drama" (Drama asiatică, 1968) este cea mai cunoscută lucrare a sa în acest domeniu, în care se remarcă descrierea cercului vicios al sărăciei. În disonanţă cu gândirea oficială occidentală, G.K. Myrdal a susţinut punctul de vedere conform căruia ajutorul acordat ţărilor din aşa-zisa Lume a Treia de cele dezvoltate economic nu reprezintă o soluţie cu efecte pe termen lung pentru progresul ţărilor sărace ale globului. El a avut, de asemenea, contribuţii notabile la "rafinarea", la "purificarea" teoriei economice, dezvoltând teoriile lui Knut Wicksell şi anticipând unele dintre conceptele lui J.M. Keynes, cum sunt cele de *ex ante* şi *ex post*. Alte lucrări: "An International Economy: Problems and Prospects" (O economie internaţională: probleme şi perspective, 1956); "Economic Theory and Under-Developed Regions" (Teoria economică şi regiunile subdezvoltate, 1957); "Challenge to Affluence" (Provocarea abundenţei, 1963); "Against the Stream" (Împotriva curentului, 1973). [D.N.]

N

NAIRU, abreviere a expresiei "Non Accelerating Inflation Rate of Unemployment", expresie care semnifică acea rată a şomajului care nu antrenează accelerarea inflaţiei. Acest concept a fost avansat în anii 1960, în cadrul dezbaterilor în jurul curbei Phillips. **N.** este considerată ca fiind egală cu rata şomajului natural, rată care se preconizează a fi atinsă într-o ţară unde creşterea preţurilor este constantă. Calculul **N.** face să intervină "presiunea inflaţionistă" datorată creşterilor de salarii, precum şi creşterii preţurilor la bunurile importate (v. Curba Phillips). [D.N.]

NASH, JOHN F. (n. 1928), economist american, profesor universitar. A predat un curs de economie la Universitatea Princeton din New Jersey (S.U.A.). Laureat al Premiului Nobel pentruEconomie în anul 1994, alături de John Harsanyi şi Reinhard Selten. Motivaţia juriului Academiei Regale de Ştiinţe a Suediei a fost: "Pentru activitatea lor de pionierat în analiza echilibrului în teroria jocurilor." Cea mai cunoscută lucrare a sa este "Essays on Game Theory" (Eseuri asupra teoriei jocurilor). La exact 50 de ani după ce John von Neumann şi Oskar Morgenstern au publicat lucrarea "The Theory of Games and Economic Behaviour" (Teoria jocurilor şi comportamentul economic), Academia Regală de Ştiinţe a Suediei a recunoscut importanţa şi caracterul novator al muncii de cercetare în domeniul teoriei jocurilor. Teoria jocurilor a fost folosită nu doar în jocurile de casă, precum şahul sau pokerul, ci i s-a conferit o aplicare aproape universală la situaţiile economice în care participanţii au posibilitatea să anticipeze acţiunile celorlalţi participanţi. Teoria jocurilor explică de fapt aspectele strategice ale majorităţii comportamentelor. Cu toate acestea economiştii nu au avut succes imediat în aplicarea teoriei jocurilor în preocupările lor din perspectiva condiţiilor de concurenţă liberă, care consideră neglijabilă abilitatea fiecărui participant individual de a influenţa rezultatul general final. În schimb, teoria jocurilor şi-a găsit aplicaţii imediate, încă din anii 1950, în problemele legate de Războiul Rece (de la strategiile de acţiune aeriană până la doctrina distrugerii reciproce). J.F. Nash a găsit însă aplicaţii concrete ale teoriei jocurilor în economie, reuşind să generalizeze un set de probleme cunoscute de economişti încă din anul 1840, când Augustin Cournot a început să analizeze rezultatele ce ar putea apărea atunci când două mari companii se înfruntă pe piaţă. J.F. Nash a formulat o "soluţie-concept" universală pentru un joc necooperant în care sunt implicate mai multe persoane (adică acele jocuri în care nu există o autoritate din afară ce ar putea să asigure condiţiile în care jucătorii respectă aceleaşi reguli predeterminate). Astfel, numele său s-a legat de o gamă largă de posibilităţi ce pot apărea din observarea cu succes a strategiei rivalului ("echilibrul Nash"). J.F. Nash mai are şi alte realizări, inclusiv introducerea în economie a unei teorii formale a negocierii. Este adevărat, această formalizare este mai mult de natură matematică decât economică. Se poate aprecia totodată că J.F. Nash a stabilit diferenţa dintre jocurile cooperante, în care întâlnim acţiuni conexate între ele, şi jocurile necooperante, în care astfel de acţiuni nu sunt posibile. Lui i se recunoaşte paternitatea asupra conceptului de echilibru în jocurile necooperante, care îi poartă numele. [D.C.]

NAŢIONALIZARE, actul, decizia politică prin care se trece în proprietatea statului una sau mai multe întreprinderi private. **N.** se poate face fie prin confiscarea capitalului firmelor, fie prin cumpărarea de către stat a titlurilor aflate în posesia acţionarilor privaţi (v. Privatizare). [M.G.]

NEGOCIERE, proces în care se duc tratative bi- sau multilaterale cu privire la problemele de interes comun ale negociatorilor. Acestea pot fi **internaţionale** şi **interne**. După nivelul la care se angajează **n.**, cele internaţionale pot fi la nivel înalt (între şefii de stat şi de guvern), la nivelul miniştrilor, la nivelul experţilor. Rezultatul **n.** se consemnează în tratate, convenţii sau acorduri internaţionale. **N.** interne pot fi comerciale, colective-salariale, de valori mobiliare. [G.P.T.]

NEGOCIERI SALARIALE, formă a tratativelor multilaterale în care sunt implicaţi guvernul, patronatele, sindicatele şi alţi agenţi sociali, privind în special dimensionarea salariului, indexările şi anumite prevederi ale dreptului muncii. Rezultatul **n.s.** se consemnează în: contracte colective/ individuale de muncă, convenţii (la nivel de ramuri, subramuri, sectoare de activitate), acorduri parţiale/ totale (pe termen lung sau scurt). Toate acestea sunt concretizate potrivit înţelegerii dintre părţi. **N.s.** au început să se practice în perioada interbelică. Logica socială conferă **n.s.** şi sindicatelor un loc privilegiat în rezolvarea tensiunilor sociale sau a conflictelor din cadrul sistemului economico-social. [I.M.]

NEOFACTORI DE PRODUCŢIE, termen generic ce desemnează gama acelor factori de producţie, diferiţi de cei clasici (munca, natura şi capitalul), care conferă procesului de producţie o orientare şi performanţe determinante, imprimându-i un caracter dinamic, inteligent şi novator. Din categoria **n.** de **p.** care se afirmă în contextul revoluţiei ştiinţifico-tehnice şi manageriale din societatea industrială şi postindustrială fac parte: abilitatea întreprinzătorului, tehnologiile, informaţia şi cunoaşterea, managementul firmei. [M.Gh., D.H.]

NEOIMPERIALISM, conform punctelor de vedere de orientare radicală, marxistă, socialistă, afacerile avantajoase pe care corporaţiile transnaţionale şi multinaţionale le efectuează în economiile ţărilor slab dezvoltate şi în dezvoltare. În forma sa originară, imperialismul s-a manifestat de regulă prin controlul politic din partea guvernelor ţărilor dezvoltate economic (metropole) asupra popoarelor din coloniile acestora. Guvernele din ţările-metropole concepeau şi desfăşurau ample acţiuni politice, ideologice, culturale, religioase şi chiar militare pentru a impune şi apăra interesele industriale şi comerciale ale acestor ţări, ale marilor firme din ţările lor. În condiţiile **n.**, dominaţia asupra economiilor din ţările slab dezvoltate şi în curs de dezvoltare se exercită de către marile corporaţii multinaţionale şi transnaţionale. Acestea beneficiază adesea de sprijinul politic şi diplomatic al ţărilor lor de origine (unde îşi au sediul social) pentru a intra pe pieţele ţărilor slab dezvoltate. Dar penetrarea, menţinerea pe aceste pieţe şi sustragerea profiturilor substanţiale din aceste ţări se fac pe alte căi, cum sunt: deţinerea monopolului tehnologic şi managerial în sectoarele de vârf, sectoare la care aspiră şi ţările slab dezvoltate; transferul profiturilor mari însuşite pe baza favorabilităţilor obţinute de către ţările de origine ale societăţilor respective, cu toate implicaţiile ce decurg din acest proces. Desigur, în anumite condiţii, ţările slab dezvoltate sunt interesate de penetrarea unor capitaluri străine în economiile lor. **N.** se manifestă atunci când întreprinderile transnaţionale sunt mai puţin interesate de promovarea obiectivelor naţionale şi urmăresc mai ales creşterea şi dezvoltarea lor, creşterea profitului, păstrarea monopolului asupra tehnologiei de vârf, dominaţia pieţei interne etc. (v. Imperialism, Corporaţii transnaţionale). [D.N.]

NEOKEYNESISM, curent de gândire economică ce încearcă să adapteze şi să dezvolte teoria şi principiile de politică economică fundamentate de J.M. Keynes la cerinţele şi exigenţele economice din a doua jumătate a secolului al XX-lea. În genere, promotorii **n.** recunosc meritele şi rolul istoric al doctrinei keynesiste, dar semnalează şi o serie de insuficienţe ale acesteia, cum sunt: abordarea preponderent statică a economiei; exagerarea laturilor psihologice în explicarea unor probleme social-economice; o anumită "ruptură" între analiza (abordarea) microeconomică şi cea macroeconomică. Printre cei mai cunoscuţi neokeynesieni se numără: A. Hansen, S. Harris, P.A. Samuelson, J.K. Galbraith, R. Harrod, Joan Robinson, G. Haberler. În sinteză, **n.** înseamnă: trecerea de la metoda statică de analiză la metoda dinamică; îmbinarea microanalizei cu macroanaliza, cu accent pe ultima formă de economie; armonizarea intereselor şi a intervenţiei statului cu cele ale sectorului privat, ale marilor firme particulare (v. Keynesism, Keynes). [D.N.]

NEOLIBERALISM, curent de gândire economică ce caută să reacţioneze şi să adapteze teoria clasică a liberalismului economic la condiţiile din ţările dezvoltate din a doua jumătate a secolului al XX-lea. Se afirmă că aşa-numita şcoală de la Freiburg, prin Walter Euken, a lansat şi a susţinut curentul **n.** Principalii reprezentanţi ai **n.** sunt: W. Röpke, L. Erhard, L. Baudin, J. Rueff, M. Allais, L. Robbins, M. Friedman, F. von Hayek, L. von Mises etc. Spre deosebire de liberalismul tradiţional, **n.** consideră că libera concurenţă nu poate să-şi exprime favorabilităţile în mod automat, aceasta nefiind o ordine "naturală". De aceea, **n.** recomandă intervenţia statului pentru a stabili cadrul juridic al concurenţei,

baza funcționării armonioase a mecanismului prețurilor și a stăvilirii abuzurilor monopolurilor. De remarcat că **n.** se bazează în argumentările sale pe principiile microanalitice ale economiei clasice, conform căreia doar prețurile concurenței perfecte asigură eficiența maximă. N. se pronunță împotriva intervenției statului în economie prin metoda stimulării cererii globale, pe care o consideră neselectivă. În acest scop, adepții săi consideră că politica economică și socială a statului trebuie să fie foarte variată, cu obiective concrete, pentru a acționa în mod diferit asupra unităților economice și categoriilor sociale. [D.N.]

NEUTRALITATE BUGETARĂ, acea situație dintr-o economie care se caracterizează prin faptul că execuția bugetară nu provoacă distorsiuni în deciziile unităților economice și nu afectează deci alocarea resurselor. **N.b.** presupune neutralitate fiscală, echilibru bugetar, deci cheltuielile publice trebuie să fie limitate la strictul necesar. Unii economiști au demonstrat că și un buget echilibrat poate stimula activitățile economice sau le poate restricționa, așa că – spun ei – nu mai există **n.b.** [D.N.]

NEUTRALITATE FISCALĂ, acele impozite și taxe, acel sistem de impunere care nu provoacă distorsiuni în alocarea resurselor productive. Aceasta înseamnă că activitățile economice sunt afectate în mod identic de impozit. Se consideră că taxa pe valoarea adăugată (TVA) este un impozit neutru, în timp ce taxele pe profesii nu au acest caracter (v. Impozite). [D.N.]

NEUTRALITATEA MONEDEI, un principiu, o atestare ce își are originile în teoriile noii macroeconomii clasice, în sensul că, într-o economie, cantitatea de bani poate afecta numai prețurile (inflația) și nu poate influența direct alte variabile reale, cum sunt investițiile sau nivelul ocupării. Cum economia va opera întotdeauna la nivelul ratei naturale a șomajului și politicile guvernamentale vor fi pe deplin anticipate de indivizi – spun adepții acestui principiu – alegerile acestora vor fi ajustate pentru a ține seama de efectele politicii guvernamentale. Spre exemplu, dacă un guvern încearcă să sporească investițiile, prețul investițiilor va crește. Acest lucru va descuraja cumpărările programate anterior, astfel încât singurele modificări vor fi înregistrate de prețuri, care cresc. [D.C.]

NEVOI (PREFERINȚE) UMANE, doleanțele, resimțirile, așteptările oamenilor de a avea, de a fi, de a ști și de a crede, respectiv de a-și însuși bunuri, toate acestea devenind nevoi (efective) în funcție de gradul dezvoltării economice la un moment dat, precum și de nivelul de cultură și civilizație a popoarelor și indivizilor. **N.u.** apar mai întâi sub forma doleanțelor, așteptărilor, aspirațiilor oamenilor, acestea constituind latura lor subiectivă. Întipărite în conștiința oamenilor și intrate în obiceiurile lor, ca și în tradițiile de consum ale popoarelor și națiunilor, **n.u.** dobândesc un caracter obiectiv. Multitudinea **n.u.** și continua lor diversificare au făcut necesare eforturi de ordonare, apreciere și clasificare a lor. În funcție de cele trei dimensiuni ale ființei umane, nevoile se grupează în fiziologice (somatice), sociale, rațional-afective. **Nevoile fiziologice** sunt primele resimțite de oameni și sunt inerente fiecăruia dintre ei. De pildă, în zona temperată a Terrei, omul are nevoie, în medie, de circa 3000 de calorii zilnic; el resimte nevoia unei temperaturi corporale permanente de circa 37° C, ca și pe cea de reproducere; altfel, cu trecerea timpului, omul ar dispărea ca specie. **Nevoile sociale, de grup**, sunt cele resimțite de oameni, ca membri ai diferitelor sociogrupuri, și care pot fi satisfăcute numai prin acțiunea lor conjugată **Nevoile raționale, spiritual-psihologice**, decurg din trăsăturile interioare ale oamenilor și devin deosebit de importante pe măsura progresului în instrucție, în relațiile morale, ele presupunând raționalitate, gândire elevată și viață spirituală superioară. În funcție de gradul dezvoltării economice și de nivelul culturii și civilizației, nevoile pot fi: de bază sau inferioare; complexe sau superioare. **N.u.** constituie motorul întregii activități economice. Orice ființă umană, pentru a trăi și a se dezvolta, împrumută din natură elemente utile pe care le transformă și le înmulțește. Atât timp cât o nevoie nu este satisfăcută, oamenii reacționează și caută obiectul cu care își pot asigura satisfacerea ei. Zicala "nevoia te învață" sintetizează acest proces specific uman. Transformate în mobiluri ale activității sociale, nevoile devin interese. **N.u.** se caracterizează prin anumite trăsături, fiecare reflectând de fapt un principiu economic esențial. a) **N.u.** sunt nelimitate ca număr. Ceea ce deosebește pe om de animale este apariția de noi trebuințe pe măsura satisfacerii celor vechi și în continuarea lor. Preocuparea permanentă a omului de a-și satisface noile dorințe și resimțiri reprezintă motivația progresului și a creșterii gradului de civilizație. Fără

o astfel de preocupare, oamenii ar fi rămas într-o veşnică servitute faţă de natură, ei ar fi încetat de a mai fi oameni. b) **N.u.** sunt limitate în capacitate. Trăsătura în cauză semnifică faptul că satisfacerea unei anumite nevoi presupune consumarea unei cantităţi date dintr-un bun. Intensitatea resimţirii unei nevoi individuale descreşte pe măsură ce ea este satisfăcută continuu. De pildă, nevoia de hrană se manifestă pe măsura consumării de alimente, sub formă de: foame, saţietate, dezgust şi chiar suferinţă. În cazul nevoilor fiziologice, limita saţietăţii este mai netă. Invers, în situaţia celor sociale şi raţionale. c) **N.u.** sunt concurente, ceea ce înseamnă că unele nevoi se extind în detrimentul altora, că se înlocuiesc şi se substituie între ele. d) **N.u.** sunt complementare, cele mai multe dintre ele evoluând în aceleaşi sensuri. e) Orice **n.u.** se stinge momentan prin satisfacere. Dar **n.u.** satisfăcute renasc în timp, la intervale de timp diferite, fixându-se în obiceiuri şi tradiţii de consum (v. Activitate economică, Interese economice, Resurse economice). [D.N.]

NEW DEAL, program de politică economică şi socială preconizat în timpul preşedintelui F.D. Roosevelt şi pus parţial în aplicare în S.U.A. în perioada 1933-1936, pentru a înlătura efectele marii crize economice de supraproducţie din 1929-1933. În centrul acestui program, care în traducere înseamnă "noua acţiune", s-a aflat problema lichidării (diminuării) şomajului, care atinsese proporţii de masă în anii crizei. Măsurile sociale şi economice întreprinse în cadrul New Deal – prima încercare de aplicare sistematică a teoriei macroeconomice a lui J.M. Keynes – erau în disonanţă cu încercările de a depăşi criza economică ciclică şi recesiunea prelungită prin mijloace deflaţioniste tradiţionale şi cu multe alte măsuri de politică economică promovate de S.U.A. până atunci. Administraţia federală a început această politică aplicând mai multe măsuri de refacere (relansare) a industriei, prin lansarea unor comenzi publice de amploare şi printr-o largă ofertă de credite. Au fost adoptate o serie de legi, unele devenite celebre, prin care s-a preconizat sporirea intervenţiei statului american în economie, creşterea consumului de stat, respectiv a cererii agregate, ca pârghie de influenţare a mecanismului economic de ansamblu. A fost creată o instituţie specializată de stat, având ca obiectiv finanţarea programelor guvernamentale, a fost adoptată legea securităţii sociale, prin care s-a generalizat asigurarea socială în S.U.A., iar prin legea agriculturii s-a prevăzut o largă asistenţă pentru fermieri etc. New Deal a întâmpinat o puternică rezistenţă din partea unor mari firme şi din partea purtătorilor de cuvânt ai economiei ofertei. Ca urmare, unele prevederi iniţiale ale programului au fost anulate de Curtea Supremă a S.U.A., iar din 1936 principiile de bază ale New Deal au fost abandonate în mare măsură. [D.N.]

NIVEL AL DEZVOLTĂRII ECONOMICE, indicator sintetic prin care se exprimă rezultatul procesului dezvoltării unei ţări, a unei economii, cu ajutorul căruia se măsoară gradul de dezvoltare la care a ajuns fiecare dintre ele. Având în vedere că dezvoltarea economică poate fi privită atât ca proces, cât şi ca rezultat, ştiinţele economice au elaborat criterii şi indicatori de apreciere a intensităţii procesului, precum şi criterii şi indicatori de judecare şi de măsurare a rezultatului istoric al dezvoltării. Procesul dezvoltării se măsoară prin ritmul mediu anual de modificare a indicatorilor macroeconomici de rezultate, ceea ce, comparativ cu o medie mondială posibilă, înseamnă fie rate de rămânere în urmă a unor ţări, fie rate de ajungere din urmă a ţărilor avansate economic. În ceea ce priveşte rezultatul dezvoltării economice, acesta se exprimă prin **n.d.e.**, respectiv printr-un indicator macroeconomic de rezultate corelat (ajustat) cu modificarea fenomenului demografic. Cel mai adesea este folosit în acest scop produsul intern brut pe locuitor sau venitul naţional pe locuitor. Evident, aceşti indicatori sunt aduşi la un numitor comun, pentru a se face, pe baza lor, comparaţiile de rigoare în timp şi spaţiu. Uneori, **n.d.e.** se măsoară prin produsul intern brut sau prin venitul naţional creat într-un an de o persoană ocupată. Aceasta înseamnă că **n.d.e.** măsoară direct şi gradul de eficienţă cu care sunt folosiţi factorii de producţie, cu care este folosit potenţialul productiv al ţării. De asemenea acest indicator reflectă toate modificările structurale survenite în cadrul economiilor ţărilor. În funcţie de produsul naţional pe locuitor, Banca Mondială împarte ţările lumii şi teritoriile autonome în patru grupe: ţări cu venit mic, ţări cu venit mediu scăzut, ţări cu venit mediu ridicat şi ţări cu venit mare (ridicat). În prima grupă, de pildă, se încadrează 56 de ţări şi teritorii autonome, acestea având, în medie, în 1997, un produs naţional brut pe locuitor mai mic de 765 de dolari. În grupa ţărilor cu venit mediu (scăzut şi ridicat) se includeau 95 de ţări, mărimea medie a venitului fiind cuprinsă între 766

şi 9385 de dolari. În ceea ce priveşte grupa ţărilor cu venit ridicat, aceasta cuprinde 55 de ţări, mărimea medie a produsului naţional brut pe locuitor fiind mai mare de 9385 de dolari (v. Dezvoltare economică, Indicatorul dezvoltării umane). [D.N.]

NIVEL DE TRAI, indicator economico-social care exprimă ansamblul de bunuri şi servicii pe care o persoană şi-l poate asigura cu venitul său. **N. de t.** exprimă situaţia populaţiei unei ţări, ca şi a diferitelor ei segmente, în legătură strânsă cu procesul creşterii economice, cu dezvoltarea economică durabilă şi cu teoria bunăstării. Noua concepţie privind abordarea nivelului de trai este denumită **problema şanselor de egalitate** sau **egalitatea şanselor**. **N. de t.** exprimă gradul de satisfacere a nevoilor populaţiei şi se regăseşte ca indicator fundamental în politica socială; conceptul abordează condiţia umană, poziţia socială, stilul de viaţă, cultura, valorile şi aspiraţiile, în conexiune cu posibilităţile de satisfacere a nevoilor populaţiei. **N. de t.** presupune o anumită metodologie de cercetare şi determinare a componentelor, indicatori de operaţionalizare şi analiza inegalităţilor economice şi sociale, precum şi a dimensiunilor acestora. Indicatorii de apreciere compatibili din punct de vedere conceptual, statistic şi interpretativ sunt: dezvoltarea economică, dezvoltarea serviciilor, existenţa unui sector public care să permită menţinerea în limite decente a **n. de t.** în perioade critice, dezvoltarea învăţământului, un anumit raport de ocupare a forţei de muncă în industrie/agricultură, un volum mare de cheltuieli orientate către bunăstarea socială. Aprecierea **n. de t.** se realizează cu ajutorul unor indicatori economici (P.I.B. pe locuitor, repartiţia veniturilor, nivelul preţurilor) şi sociali (educaţie, sănătate, ocuparea şi calitatea vieţii, timpul liber, accesul la bunuri şi servicii, mediul fizic, mediul social, siguranţa personală) (v. Calitatea vieţii, Politică socială). [I.M.]

NOII CLASICI, prin această sintagmă sunt desemnaţi economiştii care aparţin şcolii "anticipărilor raţionale". Termenul încearcă să realizeze o anumită filiaţie de idei cu "legea debuşeelor" formulată de J.B. Say. Dar în prezent **n.c.** nu se limitează la anticipările raţionale. Ei au demarat programe de cercetare macroeconomică, propunând diferite modele econometrice alternative la cele keynesiene şi neokeynesiene (v. Şcoala economică clasică). [D.N.]

NONEXCLUDEREA, caracteristică a bunurilor publice, constând în aceea că un bun nu este mai puţin disponibil în consum pentru o persoană oarecare din cauză că este mai agreabil pentru o alta; imposibilitatea de a exclude de la consum orice consumator potenţial din moment ce bunul a fost produs. Exemplul tipic de **n.** în consum este iluminatul public (v. Bunuri publice). [M.G.]

NONRIVALITATE (A BUNURILOR), nonexhaustivitate, caracteristică a bunurilor publice, constând în aceea că suplimentarea beneficiarilor acestor bunuri nu diminuează utilităţile beneficiarilor iniţiali. Deci, pentru orice consumator adiţional costul marginal este nul (v. Bunuri publice). [D.N.]

NORTH, DOUGLAS C. (n. 1920), economist american, profesor universitar. Obţine titlul de licenţiat în anul 1942 şi titlul de doctor la Universitatea Berkeley, California. A fost succesiv profesor asistent (1951-1956), asociat (1956-1960) şi titular (1960-1983) la Universitatea Washington din Seattle. Începând cu 1983, D.C. North este profesor la Universitatea Washington din Saint Louis, unde conduce departamentul de economie politică (economics). Între 1960 şi 1966 a fost coordonator al revistei Journal of Economic History, iar în 1972-1973 a fost preşedinte al Asociaţiei de Istorie Economică. În anul 1993 primeşte Premiul Nobel pentru Economie, motivaţia juriului Academiei Regale de Ştiinţe a Suediei fiind: "Pentru contribuţia adusă la reînnoirea cercetării în istoria economică prin aplicarea teoriei economice şi a metodelor cantitative în explicarea schimbărilor economice şi instituţionale." D.C. North este unul dintre principalii arhitecţi ai "noii istorii economice". El reproşează istoriei tradiţionale tendinţa de a trata doar descriptiv instituţiile şi activităţile economice, fără să explice însă natura şi ritmul evoluţiei economice pe termen lung. În prima sa lucrare (1961) el combate ideea conform căreia cunoaşterea economică în S.U.A. s-a declanşat în principal după Războiul Civil. El susţine că, dimpotrivă, acest război a întrerupt un proces pe deplin pornit înainte şi subliniază evoluţia economiei bazate pe legile pieţei şi ale mişcărilor preţurilor. Noua istorie economică se caracterizează prin interpretarea elementelor cantitative din perspectiva teoriei economice actuale, în special de pe poziţia teoriei neoclasice, însă nu se limitează doar la economie. El îşi extinde cercetarea şi la istoria socială,

politică şi ideologică. În particular, D.C. North considera că evoluţia instituţiilor joacă un rol major. De aceea el şi-a propus şi a reuşit să realizeze o teorie generală a acestei evoluţii, utilizând conceptele de "costuri de tranzacţie" şi "drepturi de proprietate", pe care le aplică şi teoriei proceselor politice, fiind inspirat de abordarea neoclasică. "Problema centrală a istoriei economice şi a dezvoltării economice – spune D.C. North – este legată de evoluţia instituţiilor politice şi economice care creează un mediu economic determinând o creştere de productivitate." El însuşi califica drept "revoluţionară" lucrarea sa, unde aplica această structură de analiză istoriei Occidentului între anii 900 şi 1700 ("The Rise of the Western World: A New Economic History" – Ascensiunea Occidentului: o nouă istorie economică) şi care dezvolta o interpretare contra majorităţii ideilor deja consacrate şi, în particular, a celor dezvoltate în tradiţie marxistă. **Op.**: "The Economic Growth of the United States, 1790-1860" (Dezvoltarea economică a S.U.A., 1790-1890), 1961; "Growth and Welfare in the American Past: A New Economic History" (Creştere şi bunăstare în trecutul S.U.A.: o nouă istorie economică, 1966); "A Documentary History of American", "Structure and Change in Economic History" (Structură şi schimbare în istoria economică, 1981); "Institutions, Institutional Change and Economic Performance" (Instituţiile, schimbarea instituţională şi activitatea economică, 1990). [R.A.]

Noua economie (vezi NOUA PARADIGMĂ ECONOMICĂ)

NOUA MACROECONOMIE CLASICĂ, curent de gândire economică din secolul al XX-lea care reînvie teoria economică walrasiană. Principalele caracteristici sunt: ipoteza anticipărilor raţionale, ipoteza "market clearing" instantaneu, respingerea modelului IS-LM şi adoptarea modelului cererii şi ofertei agregate, ipoteza neutralităţii banilor şi accentul pus pe formularea matematică a modelelor propuse. Principalii reprezentanţi sunt: Robert Lucas, Thomas Sargent, Neil Wallace, Edward Prescott, Robert Barro şi Patrick Minford. [R.C.]

NOUA MICROECONOMIE, termen prin care se desemnează acea parte a literaturii contemporane care încearcă să analizeze problemele microeconomice pe baza şi în contextul principiilor macroeconomice; în mod special, se consideră că o firmă are un comportament raţional în măsura în care caută să se încadreze în mecanismul relaţiei dintre modificarea preţurilor (inflaţie, deflaţie) şi şomaj. **N.m.** a fost construită pe baza ipotezei ratei naturale a şomajului şi a abandonării ideii de informare completă a participanţilor la schimburi. Urmărind să explice (valorifice) implicaţiile ipotezei ratei naturale a şomajului, adepţii **n.m.** caută să explice existenţa ratei naturale pozitive a şomajului şi relaţia negativă, pe termen scurt, dintre modificarea salariului/preţului şi cea a şomajului. Totuşi unele firme descoperă că, în primul rând, creşterile de preţuri şi de salarii au determinări generale şi nu pot fi explicate pe baza mecanismelor specifice de pe pieţele particulare pe care ei acţionează, producţia şi ocuparea trebuind să fie modificate faţă de nivelurile prevăzute iniţial, pe baza principiilor microeconomiei clasice (v. Microeconomie). [D.N.]

NOUA PARADIGMĂ ECONOMICĂ, formulă de aproximare a referenţialelor esenţiale pentru evoluţia economiei ("noua economie") spre stadiul postindustrial, în care cunoştinţele devin un factor de producţie cu rol primordial, iar comerţul prin reţele informatice pare să devină alternativa de succes la desfacerea prin modalităţi tradiţionale. Trebuie observat faptul că **n.p.e.** a apărut pe fondul complicaţiilor în instrumentarea proceselor economice de natură transnaţională, dar şi în condiţiile unei insuficienţe în explicarea exceselor semnalate în evoluţia economiei în baza obişnuinţei cu fundamentele economiei clasice. Teoretizată pe exemplul economiei americane, **n.p.e.** oferă explicaţia paradoxului creşterii rapide şi durabile în condiţiile în care şomajul şi inflaţia rămân constant scăzute. Cele două percepţii ale teoreticienilor arată că **n.p.e.** este încă un concept difuz, care indică mai degrabă faptul că economia tinde să îşi schimbe fundamentele, fără să se precizeze şi care sunt acestea. De aceea, nu este întâmplător faptul că **n.p.e.** apare în analize în alternanţă cu conceptul de **noua economie. N.p.e.** include în spectrul său de semnificaţii sensul evoluţiilor grăbite de revoluţia în domeniul resurselor, în care resursele umane, cu diferenţa lor specifică dată de capacitatea de a formula şi rezolva probleme, inclusiv pe cele proprii, înlătură limitările proceselor creatoare de valoare impuse de celelalte resurse. [M.D.]

NOUA TEORIE A CREŞTERII, ansamblu de teorii ale creşterii economice apărute la mijlocul anilor 80', începând cu modelele elaborate de Paul Romer şi Robert Lucas. **N.t. a c.** se bazează pe teoria tradiţională neoclasică a creşterii, dar spre deosebire de aceasta consideră că progresul tehnic este endogen şi pune în centrul atenţiei acumularea de cunoaştere asociată cu acumularea de capital. **N.t. a c.** susţine că rezultatele obţinute în procesele de producţie ca urmare a sporirii de cunoştinţe infirmă ipoteza randamentelor descrescătoare ale capitalului fizic şi uman. Astfel, dacă investiţiile încorporează progresul continuu al cunoştinţelor tehnologice, acestea pot susţine o creştere economică nelimitată. Modelele econometrice construite pun în evidenţă prezenţa externalităţilor pozitive ale cunoştinţelor tehnologice şi creşterea randamentelor de scară în funcţiile de producţie. Deşi există mai multe variante ale **n.t. a c.**, se conturează două modele de bază: a) modelul de "învăţare prin practică" (learning by doing), în care acumularea de cunoştinţe şi schimbările tehnologice sunt un produs secundar al producţiei de bunuri. b) modelul "invenţiei", în care schimbările tehnologice sunt considerate procese bine gândite, bazate pe rezultatele unei activităţi sistematice de cercetare-dezvoltare. [D.A.]

NOUL PROTECŢIONISM, politici comerciale care vizează protecţia producătorilor autohtoni de concurenţa producătorilor străini prin forme netradiţionale. **N.p.** pune accentul pe barierele netarifare (restricţii cantitative la import, norme şi standarde de sănătate, ecologice sau de ambalare etc.), dar şi pe diverse alte "şicane" politice cum ar fi: legislaţia antidumping, antimonopol etc. [R.C.]

NOUL SISTEM DE RATING BANCAR ŞI AVERTIZARE TIMPURIE, instrument de lucru al BNR, creat într-o formă simplificată în martie 1995 şi perfecţionat ulterior, pentru evaluarea situaţiei instituţiilor bancare, în scopul identificării într-o fază incipientă a acelor bănci care sunt ineficiente sub aspect financiar şi operaţional sau care manifestă evoluţii periculoase. Sistemul se bazează pe calcularea şi aprecierea a cinci componente (indicatori): adecvarea capitalului (C), calitatea activelor (A), managementul bancar (M), profitabilitatea (P) şi lichiditatea (L). Prin asocierea iniţialelor celor cinci indicatori s-a format sigla acestui sistem: CAMPL. Fiecare dintre aceşti indicatori şi toţi la un loc reflectă într-o manieră unitară şi cuprinzătoare condiţia economico-funcţională a unei bănci, privită în conformitate cu legislaţia în vigoare. Componentele arătate sunt evaluate pe o scară de valori de la 1 la 5, prima valoare semnificând cel mai performant nivel, iar ultima, evident, cel mai scăzut. Prin agregarea acestor indicatori parţiali de performanţă se formează, respectiv se acordă un rating compus fiecărei bănci supuse supravegherii. Identificarea posibilităţilor de remediere a situaţiei financiare şi de înlăturare a deficienţelor semnalate prin **n.s.** de **r.b.** şi **a.t.** constituie subiectul principal al analizelor periodice efectuate de BNR cu conducerile băncilor aflate în dificultate, cu auditorii independenţi şi cu Asociaţia Română a Băncilor. Există suficiente indicii în practica bancară din ţara noastră care fac posibilă aprecierea că folosirea acestui instrument a generat efecte pozitive (v. Banca Naţională a României). [D.N.]

NOUL STAT INDUSTRIAL, termen asociat cu titlul lucrării cu acelaşi nume, elaborată de J.K. Galbraith, care argumentează că în economiile capitaliste moderne dezvoltate s-a ajuns la împărţirea puterii economice şi politice între proprietarii de capital şi tehnostructură. Aceasta din urmă se foloseşte de strategii industriale adecvate, de inovaţii, de achiziţii şi fuziuni pentru a atinge obiective generale ca expansiunea economică, prestigiul firmei, puterea pe piaţă. Această implicare a producătorului (suveranitatea lui) a atras în replică constituirea suveranităţii consumatorului, confruntarea dintre acestea asigurând alocarea resurselor (v. Galbraith). [D.N.]

NUMÉRAIRE, unitate de cont sau expresie a etalonului valorii. Moneda este **n.** deoarece bunurile şi activităţile sunt măsurate şi comparate prin ea. [M.G.]

O

OBIECT AL PROPRIETĂȚII, element constitutiv al activului patrimonial, identificabil și măsurabil, corporal sau incorporal (v. Proprietate). [N.D.]

OBLIGAȚIUNE, valoare mobiliară, titlu de creanță reprezentativ pentru un împrumut contractat de un agent economic-persoană juridică pentru o sumă și un timp determinat de la diferite persoane fizice și/sau juridice. Se emite în condiții reglementate prin lege, pe piața financiară primară; se revinde pe piața financiară secundară. Dreptul de a emite **o.** îl au agenții economici (persoane juridice) cu o anumită experiență și al căror capital este liber. Numai societățile comerciale importante și cu reputație bună, precum și unitățile administrației publice centrale și locale pot avea cumpărători pentru **o.** emise. **O.**, ca titlu de valoare, are numeroase indicații: număr de ordine, valoare nominală, termene de plată, modul în care se achită dobânda, condiții de rambursare, garanții pentru obligatari, emitentul, rațiunea sau scopul emisiunii, capitalul și sediul emitentului etc. De regulă, emisiunea de **o.** se face la valori nominale standard și este însoțită de un prospect care explicitează condițiile și scopul împrumutului. **O.** este un mijloc de finanțare care nu permite obligatarilor să intervină în gestiunea societății emitente, aceștia putându-se organiza însă pentru a-și realiza interesele. Dobânda pe care o aduce **o.** este de o mare diversitate: a) **exprimată printr-o rată** invariabilă, progresivă sau care se indexează pe diferite baze; b) **însoțită de o primă de subscriere,** care se determină ca diferență între valoarea nominală a **o.** și prețul de subscriere; c) cu **primă de rambursare,** ce se calculează ca diferență între suma rambursată (mai mare) și valoarea nominală (mai mică); d) mărită **cu câștiguri prin tragere la sorți.** Plata dobânzii și restituirea împrumutului către cei ce au subscris sunt garantate. Durata împrumutului angajat prin emisiunea de **o.** este medie și lungă. Rambursarea sumelor subscrise de obligatari se poate face prin: a) **anuități constante;** b) **anuități regresive;** c) **răscumpărare la bursă; răscumpărare anticipată** – dacă a fost prevăzută în prospectul de emisiune; d) **conversiunea o. în acțiuni** – dacă a fost prevăzută la emisiune. **O.** se deosebește de acțiune prin faptul că aceasta din urmă este un titlu de proprietate. **O.** se deosebesc și față de titlurile de creanță pe termen scurt negociabile (precum bonurile de trezorerie și altele), pentru că acestea din urmă au termen scurt și sunt proprii pieței monetare. **O.** poate fi: a) la purtător și b) nominativă (v. Acțiune, Bon de tezaur). [G.P.T.]

OBLIGAȚIUNE CONVERTIBILĂ ÎN ACȚIUNI, obligațiune care conferă celor care o dețin dreptul (posibilitatea) de a solicita transformarea sa în acțiuni în condițiile stabilite la emisiunea împrumutului. Conversiunea poate avea loc, în principiu, în decursul uneia sau mai multor perioade de opțiune sau în orice moment de-a lungul duratei împrumutului. Stabilirea prețului (cursului) de emisiune pentru **o.c.** în **a.** și a valorii de conversie este o problemă deosebită, datorită variației cursurilor și evoluției adesea imprevizibile a dobânzii. Emisiunea de **o.c.** în **a.** trebuie aprobată de adunarea generală a acționarilor societății comerciale emitente, cursul de emisiune trebuind să țină seama de cursul acțiunilor emise anterior, iar dobânda să ia în considerare dividendele plătite acționarilor (v. Acțiune). [G.P.T.]

OBLIGAȚIUNE INDEXATĂ, obligațiune a cărei dobândă și/sau preț de rambursare variază în funcție de un anumit indice luat ca bază de indexare. Oferă creditorilor garanție împotriva deprecierii monetare, inflației și are caracter stimulativ. Emitentului unor asemenea obligațiuni este posibil ca indexarea să-i diminueze beneficiul pe care-l obține, din cauza deprecierii monetare, dar aceasta este adesea condiția esențială pentru a accede la creditele celor ce subscriu (v. Obligațiune, Piață a capitalului). [G.P.T.]

OBLIGAȚIUNE PARTICIPATIVĂ, obligațiune pentru care o parte din ceea ce se plătește posesorului său, și anume partea variabilă, este în funcție de anumite rezultate ale firmei emitente (v. Obligațiune). [G.P.T.]

OBLIGAȚIUNE SAMURAI, obligațiune emisă în yeni pe teritoriul Japoniei de către agenți economici nerezidenți. **O.s.** sunt importante, pentru că pot influența piața monetară a uneia dintre cele cinci valute forte ale sistemului monetar internațional, yenul. [G.A.]

OBLIGAȚIUNE YANKEE, obligațiune emisă în dolari pe teritoriul S.U.A. de către agenți economici nerezidenți. Fiind titluri de credit exprimate în dolari, **o.y.** sunt foarte importante pentru echilibrarea piețelor monetar-financiare internaționale. [G.A.]

OBSTACOLE NETARIFARE, măsuri și reglementări comerciale prin care se împiedică, se limitează sau se deformează fluxul internațional de mărfuri în scopul apărării pieței interne de concurența străină și/sau al echilibrării balanței de plăți. Aceste măsuri sunt altele decât taxele de import. **O.n.** au fost grupate în mai multe categorii: limitarea cantitativă directă a importurilor; limitarea indirectă a acestora prin mecanismul prețurilor; formalități vamale și administrative la import; standardele aplicate produselor importate etc. **O.n.** pot fi măsurate prin ponderea restricțiilor la import în consumul total de mărfuri industriale. [M.G.]

OBSTACOLE TARIFARE, reglementări care vizează intrarea sau ieșirea în/din țară a mărfurilor; **o.t.** se referă la controlul mărfurilor cu ocazia trecerii frontierei vamale a unui stat, la îndeplinirea formalităților vamale și la plata taxelor vamale, aceasta din urmă fiind principalul **o.t.** Cu cât nivelul taxelor vamale este mai mare, cu atât impunerea vamală joacă un rol protecționist mai important. Impunerea vamală influențează indirect volumul importului. [D.N.]

OCUPAREA DEPLINĂ A FORȚEI DE MUNCĂ, asigurarea unui loc de muncă tuturor celor apți de muncă și deci inexistența șomajului. Dar numai în teorie rata șomajului poate fi considerată egală cu zero. De aceea, în locul obiectivului ocupare deplină a forței de muncă se folosește expresia "asigurarea unui nivel ridicat al ocupării", ceea ce corespunde situației în care șomajul reprezintă circa 4% din populația activă, adică o rată în jurul celei naturale a șomajului. [E.C.]

OCUPAREA FORȚEI DE MUNCĂ, asigurarea locului de muncă persoanelor apte de muncă, corespunzător calificării profesionale de care dispun. **Latura cantitativă a ocupării** se măsoară prin numărul celor atrași în activitatea economică și durata reală a timpului de muncă. Gradul de ocupare a forței de muncă se determină prin raportul dintre populația ocupată și populația totală de 15 ani și peste. Creșterea gradului de ocupare presupune sporirea ponderii populației ocupate în totalul populației apte de muncă și deci reducerea șomajului. **Latura calitativă a ocupării** se exprimă prin eficiența utilizării mâinii de lucru, prin rezultatele obținute. Aceasta presupune: respectarea necesarului optim de forță de muncă, în strictă concordanță cu nevoile existente la nivel de întreprindere, de ramură și pe ansamblul economiei naționale; timpul de muncă disponibil să reprezinte într-o măsură tot mai mare timp efectiv lucrat; valorificarea în interesul activității a întregii capacități de muncă a fiecăruia, ceea ce ar duce la creșterea randamentelor obținute pe unitatea de cheltuială de muncă. [E.C.]

OFERTĂ, cantitatea dintr-un bun economic, factor de producție etc. care, într-o perioadă determinată și la un anumit preț unitar, este disponibilă pentru vânzare. **O.** individuală este reprezentată de un barem care cuprinde cantitatea pe care un producător ofertant este dispus să o vândă la diferite niveluri ale prețului. Din însumarea ofertelor individuale corespunzătoare fiecărui nivel al prețului rezultă **o.** totală sau **o.** pieței. Între nivelul prețului unui bun și cantitatea oferită există o relație directă. Dacă prețul crește (scade), **o.** înregistrează o extindere (contracție). Însă la același nivel al prețului **o.** poate să crească ori să se reducă, în funcție de modificările intervenite în alți factori, denumiți și condițiile ofertei. Astfel, dacă se utilizează factori de producție la un cost mai ridicat, iar prețul bunului și celelalte condiții rămân neschimbate, producția devine mai puțin profitabilă, și **o.** se reduce. Așadar între modificarea prețului factorilor de producție și oferta unui bun există o relație directă. Totodată **o.** unui bun poate să crească ori să scadă ca urmare a modificării prețului altor bunuri. În cazul bunurilor care pot fi obținute cu aceiași factori de producție există o relație negativă (inversă) între modificarea prețului unui bun și oferta unui alt bun, celelalte condiții fiind considerate constante (v. Curba ofertei, Funcția ofertei, Legea generală a ofertei). [G.C.]

OFERTĂ AGREGATĂ, cantitatea totală de bunuri economice disponibilă pentru vânzare la un anumit nivel mediu al prețurilor și într-o perioadă determinată. Mărimea **o.a.** poate fi exprimată printr-un

indicator macroeconomic real cum ar fi, de exemplu, venitul național. În acest caz, **o.a.** evidențiază relația directă (pozitivă) dintre venitul național real și nivelul mediu al prețurilor. Dacă prețurile bunurilor economice înregistrează o tendință de creștere (scădere), celelalte condiții rămânând neschimbate, atunci volumul producției cu care firmele se prezintă pe piață este mai mare (mai mic). Totodată la același nivel mediu al prețurilor **o.a.** poate să înregistreze o creștere sau o scădere, ca rezultat al modificărilor intervenite într-o serie de factori cum ar fi: tehnologiile de fabricație, politica fiscală, situația de pe pieţele factorilor de producție și în special condițiile de pe piața muncii. Având în vedere aceste condiții, în analiza **o.a.** s-au conturat două abordări. Abordarea clasică se bazează pe ipoteza că piața muncii se află întotdeauna în echilibru. Dacă întreaga forță de muncă este angajată, iar ceilalți factori sunt constanți, atunci volumul producției se află la nivelul ocupării depline. Drept consecință, oferta totală de bunuri economice rămâne neschimbată, indiferent de nivelul mediu al prețurilor, iar economia națională funcționează la nivelul potențialului său productiv. În acest context, **o.a.** vizează o perioadă îndelungată, în care există o flexibilitate perfectă și absolută a salariilor, iar șomajul este inexistent. Abordarea keynesiană se referă la o perioadă scurtă, caracterizată prin ocuparea incompletă a forței de muncă și inflexibilitatea salariilor. Chiar dacă salariile cunosc o creștere, aceasta este devansată de cea a prețurilor. Un nivel mediu al prețurilor mai înalt înseamnă profituri mai mari pentru firme, profituri care pot fi obținute prin angajarea de forță de muncă suplimentară și prin creșterea producției. În interacțiune cu cererea agregată, **o.a.** determină nivelul de echilibru al venitului național (v. Curba ofertei agregate, Teoria ofertei). [G.C.]

OFERTĂ COMPLEMENTARĂ, situație în care oferta unui bun se află în relație directă (pozitivă) cu oferta unui alt bun. **O.c.** poate fi întâlnită atunci când din producția unui bun principal rezultă bunuri secundare, de exemplu în producția de carne, miere etc. [G.C.]

Ofertă de capital (v. PIAȚĂ A CAPITALULUI)

OFERTĂ DE MONEDĂ, (în accepțiune dinamică, ca flux) acea latură a pieței monetare care semnifică punerea în circulație de monedă nouă de către instituțiile monetare specializate. **O.** de **m.** nouă este de regulă legată de o operațiune de creditare, ceea ce înseamnă monetizarea unei creanțe bancare. Procesul invers, adică rambursarea unui efect de comerț sau a unei datorii oarecare în favoarea unei bănci, echivalează cu o reducere a masei monetare. Diferitele componente ale masei monetare sunt puse în circulație de băncile comerciale, de trezorerie și de banca centrală (națională), bancă de emisiune. **Băncile comerciale** oferă (creează) monedă de cont prin acordarea de credite agenților economici. Orice pasiv sub formă de credite (obligații de plată) figurează la bancă sub formă de drepturi de încasat, ca un activ. Dimpotrivă, la nivelul unităților economice nebancare, acestea apar la pasiv, sub formă de datorie, și la activ, ca spor de monedă. **Trezoreria** efectuează cea mai mare parte a plăților sale prin intermediul băncilor comerciale și al băncii centrale. Ea dispune și de capacitatea de a crea monedă nouă. Operațiunea constă în trecerea dintr-un cont bugetar într-un cont la vedere. În mod direct, trezoreria oferă monedă prin împrumuturile pe care le contractează la diferitele bănci comerciale sub forma obligațiunilor emise și subscrise de aceste bănci. **Banca centrală** oferă monedă în primul rând pentru susținerea nevoilor de resurse financiare ale statului, în cazul bugetului său deficitar. Trezoreria emite mai întâi bonuri de tezaur, pe care băncile comerciale le subscriu plătind imediat pentru ele. Aceste bonuri subscrise pot fi însă revândute băncii centrale, suma plătită de aceasta reprezentând **o.** de **m.** În al doilea rând, banca centrală modifică **o.** de **m.** în funcție de nevoile de valută ale agenților economici rezidenți. Ea sporește masa monetară de fiecare dată când cumpără valută obținută prin exporturile de mărfuri efectuate de agenții economici. În sfârșit, banca centrală oferă monedă în situația în care băncile comerciale au nevoie de fonduri suplimentare pentru a face față retragerilor mai mari decât depunerile efectuate de clientela lor (v. Piață monetară, Scontare, Rescontare). [D.N.]

Ofertă de muncă (v. PIAȚA MUNCII)

OFERTĂ DE TITLURI FINANCIARE, componentă inseparabilă a pieței financiare de capital, care semnifică punerea în vânzare de acțiuni, obligațiuni, titluri de stat etc. emise de către societățile comerciale și de administrațiile publice. **O.** de **t.f.** este o cale de finanțare externă a emitenților, care

sunt global deficitari la capitolul resurse băneşti. Operaţiunile cu titluri financiare între emitenţi şi achizitori (subscriptori) sunt intermediate de persoane fizice şi juridice specializate, acestea făcându-se pe baze comerciale (v. Piaţă a capitalului). [D.N.]

OFERTĂ DE VALUTĂ, disponibilităţile valutare care pot fi vândute pe piaţă, în condiţiile unui anumit curs de schimb valutar. **O. de v.** se formează pe baza depozitelor bancare ale agenţilor economici care acţionează în comerţ, agricultură, industrie, asigurări, turism etc., numerarul jucând un rol nesemnificativ în procesul de constituire a **o.** de v. Pe piaţa valutară naţională, **o.** de v. rezultă îndeosebi de la exportatorii de bunuri, de la agenţii economici care execută servicii în altă ţară, din intrările în ţară sub diverse forme de capitaluri străine. **O. de v.** se transpune în fapt prin transferul la dispoziţia cumpărătorului al valutei din depozitele bancare, la ordinul vânzătorului. Banca operează atât în conturile proprii, cât şi în conturile clienţilor săi (v. Piaţă valutară). [C.D.]

OFERTĂ EFECTIVĂ, ofertă ce conţine toate elementele unui contract (obiect, preţ, termen de livrare etc.), astfel încât acceptarea întocmai de către beneficiar să aibă valoarea unui contract încheiat. [M.N.]

Ofertă elastică (v. ELASTICITATEA OFERTEI)

Ofertă globală (v. OFERTĂ AGREGATĂ)

Ofertă inelastică (v. ELASTICITATEA OFERTEI)

OFERTĂ PUBLICĂ DE CUMPĂRARE, declaraţie publică a unui agent economic, cel mai adesea a unui grup de agenţi economici, prin care acesta se angajează să achiziţioneze la un preţ dat (mai ridicat decât cursul observat) şi într-un orizont oarecare de timp toate acţiunile sau o parte a acţiunilor unei societăţi cotate pe piaţa bursieră. Această tehnică bursieră s-a aplicat şi se foloseşte mai ales în condiţiile unor restructurări profunde ale economiilor. [M.G.]

OFERTĂ PUBLICĂ DE SCHIMB, tehnică bursieră care constă în propunerea de schimbare a acţiunilor unei societăţi contra altor titluri. [M.G.]

OFICIUL NAŢIONAL AL REGISTRULUI COMERŢULUI, organ neguvernamental, nonprofit, care funcţionează pe lângă Camera de Comerţ şi Industrie a României pe baza Legii nr. 26 din 5 noiembrie 1990. Registrul Comerţului a fost desfiinţat în 1950 şi reînfiinţat pe lângă camerele de comerţ şi industrie în noiembrie 1990. Instituţia Registrului Comerţului este organizată la două niveluri: la nivel local, reprezentat prin 41 de oficii teritoriale ale Registrului Comerţului, pe lângă camerele de comerţ şi industrie judeţene şi pe lângă Camera de Comerţ şi Industrie a României, în cazul oficiului pentru municipiul Bucureşti; la nivel naţional prin ONRC, organizat pe lângă Camera de Comerţ şi Industrie a României. **O.N.R.C.** îndeplineşte următoarele funcţii: ţine evidenţa la nivel naţional a diverselor categorii de comercianţi, prin Registrul Central al Comerţului (înscrierea în Registrul Comerţului conferă calitatea de comerciant, independent de exercitarea efectivă a actelor de comerţ); asigură îndrumare metodologică unitară; realizează un sistem informatic unitar, publicitate legală, face documentare şi informare comercială. Un act sau fapt comercial este opozabil terţilor numai de la data înscrierii acestuia în Registrul Comerţului. [A.G.]

OHLIN, BERTIL GOTTHARD (1899-1979), economist suedez, profesor universitar. Şi-a făcut studiile universitare la Lund, Stockholm, Cambridge şi Harvard. În 1923 şi-a luat doctoratul la Universitatea din Stockholm. A fost profesor la Universitatea din Copenhaga (1925-1929) şi la Şcoala de Economie şi Administrarea Afacerilor din Stockholm (1929-1965). A fost membru al parlamentului suedez între anii 1938 şi 1970, lider al Partidului Liberal (1944-1967) şi ministru al comerţului în 1944-1945. În 1977 a primit Premiul Nobel pentru contribuţiile sale la dezvoltarea şi eficientizarea comerţului internaţional. B.G. Ohlin s-a remarcat în controversa cu J.M. Keynes privitoare la despăgubirile de război. Spre deosebire de Keynes care apăra poziţia tradiţională şi susţinea echilibrarea balanţei de plăţi prin variaţia preţurilor, B.G. Ohlin propunea o viziune complexă, orientată spre analiza raporturilor dintre transferurile de putere de cumpărare, variaţiile venitului naţional şi ale balanţei de plăţi. Teoria, numită de Samuelson "teorema Heckscher-Ohlin", dezvoltă teza după care o ţară sau o regiune exportă mărfuri pentru a căror producţie există abundenţă

de factori şi importă mărfuri pentru a căror producţie factorii sunt deficitari. Contribuţia lui B.G. Ohlin la dezvoltarea teoriei macroeconomice, alături de cele ale lui Lindhal şi Myrdal, defineşte şcoala economică de la Stockholm. Cea mai cunoscută lucrare a sa este "Interregional and International Trade" (Comerţul interregional şi internaţional), apărută în 1933. [R.A.]

OKITA, SABURO (1915-1993), economist japonez, personalitate de înaltă autoritate a vieţii economice japoneze, unul dintre cei care au contribuit substanţial la afirmarea miracolului economic japonez postbelic. A obţinut prima sa diplomă universitară în domeniul electricităţii, dar – aşa cum singur a declarat – a optat de timpuriu pentru studiul economiei, lucrând pentru Agenţia de Planificare Economică a Japoniei (EPA), efectuând studii economice, de planificare, de dezvoltare regională. Din 1963 a condus Centrul Japonez de Cercetare Economică. Între anii 1973 şi 1977 a fost preşedintele Fondului de Cooperare Economică Internaţională (IECF), iar între anii 1979 şi 1980 a îndeplinit funcţia de ministru de externe. În ultima parte a vieţii sale a fost preşedintele Institutului Japonez de Studii Politice Interne şi Internaţionale. Dispunând de o vastă cultură economică, de experienţă practică şi de cercetare şi participând la numeroase conferinţe internaţionale asupra dezvoltării, S. Okita şi-a concentrat preocupările asupra problemelor globale, de interes universal, cum ar fi relaţiile Nord-Sud, dezvoltarea regională, necesitatea ecologiei globale, cooperarea economică din zona Asia-Pacific. Una dintre prestigioasele sale cărţi, "Aproaching the 21st century: Japan's role", a fost publicată în limba română sub titlul "Cu faţa spre secolul XXI". S. Okita a vizitat România în 1974, când a participat la Conferinţa Mondială a Populaţiei, organizată de O.N.U. În procesul tranziţiei Japoniei postbelice de la economia centralizată de război la economia de piaţă, S. Okita a fost printre cei care au apreciat rolul planificării şi al statului în sistemul economiei de piaţă. Teza sa de doctorat s-a intitulat "Planificarea în economiile de piaţă". Conştient de specificul şi originalitatea economiei japoneze, S. Okita preciza că nici o ţară nu poate imita modelul japonez, pentru că la baza succesului acestuia se află mai multe elemente, unele având adânci rădăcini în istoria civilizaţiei, psihologiei şi culturii japoneze. În ultima sa vizită în România, în mai 1992, vorbind despre tranziţia la economia de piaţă, el a subliniat că "nici o ţară nu trebuie luată drept model de dezvoltare, dar este foarte util pentru ţările ce doresc să progreseze să ţină seama de experienţa celor ce au izbândit". [A.G.]

OLIGOPOL, structură (sistem) de piaţă în care un număr mic de firme mari asigură cea mai mare parte a ofertei unui anumit bun, acesta fiind solicitat de numeroşi cumpărători (consumatori). Numărul de vânzători este suficient de mic, iar puterea economică a fiecăruia dintre ei este destul de mare pentru ca acţiunea (măsura) întreprinsă de fiecare firmă, luată separat, să aibă un impact semnificativ asupra condiţiilor generale de vânzare-cumpărare de pe piaţa bunului respectiv. Stabilitatea preţurilor fiind considerată o fortăreaţă ce trebuie apărată şi păstrată cât mai mult timp, firma oligopolistă are la îndemână alte arme eficace, care îi asigură mobilitatea necesară într-o economie modernă, dinamică, concurenţială. Asemenea arme sunt: schimbarea calităţii bunurilor existente; înnoirea produselor; modificarea ambalajelor, reclama comercială; manevrarea creditelor; acordurile privind împărţirea pieţelor. Indiferent dacă bunurile oferite sunt standardizate, omogene sau diferenţiate, firmele oligopoliste pot adopta unul dintre cele două comportamente posibile pe o asemenea piaţă: cooperant (cartel care maximizează profitul total, cartel care împarte piaţa); necooperant (oligopol asimetric – o firmă dominantă: oligopol cu cerere specifică şi cu preţ rigid). Piaţa de oligopol este o formă principală de piaţă cu concurenţă imperfectă (v. Concurenţă, Preţ). [D.N.]

OLIGOPSON, formă a pieţei cu concurenţă imperfectă, în care un număr mic de firme mari cumpără (cer) cea mai mare parte a unei anumite mărfi, aceasta fiind oferită de mai mulţi producători-ofertanţi. Numărul de solicitanţi este suficient de mic, iar puterea lor economică este suficient de mare pentru ca acţiunea întreprinsă de fiecare firmă cumpărătoare, luată separat, să aibă un impact notabil asupra condiţiilor generale de cumpărare-vânzare de pe piaţa mărfii respective (v. Concurenţă). [D.N.]

OPEN MARKET, termen consacrat pentru a desemna o anumită politică monetară, prin care banca de emisiune vinde sau cumpără titluri de credit. În funcţie de situaţia de pe piaţa monetară, prin operaţiunea de **o.m.** se "deschide" piaţa, se creează condiţiile pentru ca mecanismele cererii şi ofertei de active financiare să funcţioneze normal, liber. Inter-

venția băncii de emisiune se face pe baze comerciale și cu rate variabile de dobândă. Prin politica de **o.m.** se urmăresc atenuarea fluctuațiilor pe piața monetară și obținerea de efecte pozitive în economia reală, ca și asupra cursului de schimb valutar și balanței de plăți. [D.N.]

OPERAȚIUNI ASUPRA BUNURILOR ECONOMICE, (în sistemul conturilor naționale) actele efectuate de sectoarele instituționale de creare, transformare, circulație și utilizare a bunurilor materiale și a serviciilor. **O.** asupra **b.e.** se referă la: producerea acestora, consumul final, consumația administrațiilor, consumul intermediar, investițiile, comerțul exterior (importuri-exporturi) (v. Bunurile economice). [D.N.]

Operațiuni bursiere (v. BURSĂ)

OPERAȚIUNI DE LEASING, modalități comerciale operaționale moderne ca instrument de sprijin și de înlesnire a procesului de privatizare, ca formă nouă de circulație a mărfurilor în țara noastră; **o.** de **l.** figurează de câteva decenii în legislația și practica comercială din țările avansate economic. În cadrul **o.** de **l.**, o parte, denumită **locator**, se obligă ca, la solicitarea celeilalte părți, denumită **utilizator**, să cumpere sau să preia de la o terță persoană, denumită **furnizor**, un bun mobil sau imobil și să transmită utilizatorului posesia și folosința asupra acestuia, contra unei plăți numite **redevență**, în scopul exploatării sau, după caz, al achiziționării bunului. **O.** de **l.** conferă întreprinzătorului posibilitatea de a procura operativ, fără investiții mari imediate, utilajele și instalațiile necesare unei afaceri. [D.N.]

OPERAȚIUNI DE REPARTIȚIE, (în sistemul conturilor naționale) acele acte și fapte ale sectoarelor funcțional-instituționale prin care se descriu formarea și circulația veniturilor. **O.** de **r.** se referă la formarea veniturilor primare (salarii, dobânzi, dividende etc.) și a veniturilor de transfer operate prin administrațiile publice (v. Repartiție). [D.N.]

OPERAȚIUNI ECONOMICE, ansamblul actelor întreprinse de unitățile economice, ale căror acțiuni și interacțiuni dau substanță și finalitate vieții economice a unei țări. După natura lor, **o.e.** sunt grupate în trei mari categorii: **operații cu bunuri și servicii**, care privesc producția, schimbul și utilizarea bunurilor în cursul perioadei considerate (producția de bunuri materiale și servicii, formarea brută de capital, consumul intermediar și cel final, importul și exportul de bunuri etc.); **operații de repartiție**, prin care se efectuează distribuirea valorii adăugate (alocațiile pentru deprecierea capitalului fix, repartiția veniturilor factorilor de producție), precum și redistribuirea veniturilor și a patrimoniului; **operații financiare**, care privesc finanțarea activității economice și care duc la variații sau modificări de creanțe și angajamente ale agenților economici. **O.e.** sunt înscrise în conturile analitice și sintetice din contabilitatea națională. [M.Gh., D.H.]

Operațiuni financiare (v. PIAȚĂ FINANCIARĂ)

OPERAȚIUNI VALUTARE, tranzacții de vânzare-cumpărare de valute efective de cont, executate de bănci și alte instituții financiare specializate pe piețele valutare, atât în contul clienților, cât și în contul propriu al băncilor. **O.v.** se aseamănă cu cele de la bursele de mărfuri și de valori, dar, spre deosebire de acestea, ele se realizează în majoritate în afara bursei, direct între participanți, respectiv pe piața interbancară. **O.v.** sunt variate și se pot clasifica după diverse criterii: după natura lor sunt operațiuni la vedere și la termen; după scopul lor sunt operațiuni de câștig, speculative și de acoperire; după gradul de complexitate sunt operațiuni simple și complexe etc. [C.D.]

OPERAȚIUNI VALUTARE COMPLEXE, îmbinare a două operațiuni valutare simultane și opuse, la două scadențe diferite. Astfel, o operațiune valutară poate fi de vânzare și alta de cumpărare, iar scadențele pot fi una la vedere și alta la termen. Aceste operațiuni complexe au apărut din necesitatea acoperirii unor angajamente într-o valută pe o anumită perioadă din disponibilitățile existente într-o altă valută, fără a modifica la termen structura angajamentelor și a disponibilităților în cele două valute. Fiecare participant la această înțelegere va restitui la termen sumele cu care s-a făcut operațiunea de *swap*, astfel că operațiunea apare ca o formă modernă a acordului de compensație (v. SWAP). [C.D.]

OPERAȚIUNI VALUTARE LA TERMEN, operațiuni de vânzare-cumpărare de valută ce se tranzacționează la cursul stabilit în momentul contractării și se finalizează până la livrarea valutei

şi plata ei la un termen ulterior (scadenţă) mai mare de 48 de ore lucrătoare, fixat atunci când s-a încheiat contractul. Aceste operaţiuni sunt în principal operaţiuni prin care un agent economic se asigură din momentul încheierii contractului că, la data plăţii, va dispune de suma în valută necesară. Tot **o.v. la t.** sunt şi cele iniţiate ca protecţie împotriva riscului valutar (operaţiuni de acoperire), precum şi operaţiunile speculative, care urmăresc obţinerea unui câştig. Cursul operaţiunilor de acest gen se numeşte curs la termen (v. Curs valutar, Piaţă valutară). [C.D.]

OPERAŢIUNI VALUTARE LA VEDERE, operaţiuni de vânzare-cumpărare de valută, la care decontarea se face în limita a maximum 48 de ore lucrătoare, din momentul încheierii tranzacţiei. Sunt operaţiunile cele mai numeroase în cadrul schimburilor de valută în cont. Ele facilitează relaţiile de export-import, deoarece fiecare agent economic de pe o piaţă valutară naţională are interesul să cumpere sau să vândă o valută, în corelaţie cu o nevoie imediată, rezultată dintr-o afacere de import sau de export. De asemenea, aceste operaţiuni contribuie la reglementarea unor decontări financiare privind investiţiile directe, investiţiile în titluri de valoare, anumite plasamente de capital pe termen scurt, schimbarea dimensiunilor sau a structurii lichidităţii unor operatori etc. Cursurile la care se efectuează operaţiunile la vedere se numesc cursuri *spot* (v. Curs valutar). [C.D.]

Optim al consumatorului (v. ECHILIBRUL CONSUMATORULUI)

Optim al producătorului (v. ECHILIBRUL PRODUCĂTORULUI)

OPTIMIZARE, procedeu de determinare a celei mai bune situaţii, denumită stare optimă sau optim. O parte importantă a teoriei economice se ocupă de analiza modalităţilor în care agenţii economici pot atinge optimul în cadrul unui proces decizional economic. Problema **o.** presupune: a) judecăţi cu privire la ceea ce este sau ar trebui să fie dezirabil, concretizate în definirea criteriilor şi obiectivelor optimului. De exemplu, alegerile consumatorilor sunt analizate în termenii dorinţei acestora de a atinge programul optim de consum. În general, se presupune că obiectivul sistemului economic este satisfacerea dorinţelor individuale; b) cunoaşterea limitelor de încadrare a optimului ţinând seama de raritatea resurselor, astfel încât se obţine un optim condiţionat ce exprimă cea mai bună stare care poate fi atinsă prin utilizarea resurselor disponibile; c) fundamentarea mecanismului decizional, considerând că obiectivele ce se urmăresc sunt date. **O.** implică probleme decizionale complexe dacă există simultan mai multe criterii de **o.** şi/sau mai mulţi decidenţi. [D.A.]

OPTIMUL PARETO, condiţie de eficienţă formulată de Vilfredo Pareto. O distribuţie de bunuri între două persoane este Pareto-optimă (sau formează un optim paretian) atunci când nu mai există nici un schimb care l-ar face pe cel puţin un individ mai bine situat fără a-l face pe celălalt mai rău situat. Această condiţie este de fapt foarte slabă, întrucât există distribuţii inegale de venit care pot fi Pareto-eficiente. Mai mult, în funcţie de distribuţia iniţială, în orice economie există un potenţial practic infinit de alocări Pareto-optime. Oricare două alocări Pareto-optime sunt necomparabile. Cu toate acestea conceptul de "optim Pareto" a fost un instrument foarte folositor de analiză a eficienţei sistemelor economice şi de formulare a politicilor economice (v. Bunăstare socială, Echilibru general). [D.C.]

OPŢIUNE, contract negociat pe piaţa financiară, care dă dreptul, în schimbul plăţii imediate a unei prime, la vânzarea sau cumpărarea la termen a unor active financiare. [M.N.]

ORDIN DE PLATĂ, titlu de credit emis de posesorul unui cont bancar (ordonator), adresat băncii care gestionează depozitul bancar respectiv, prin care titularul contului solicită băncii să plătească o anumită sumă de bani unei alte persoane, denumită beneficiar. **O.** de **p.** este revocabil, plata putând fi sistată de către ordonator, în orice moment. **O.** de **p.** poate fi **letric**, când plata se efectuează pe baza unei scrisori adresate băncii, şi **telegrafic**, când banca realizează **o.** de **p.** pe baza unui telefon sau telex. În funcţie de documentele date de beneficiar, **o.** de **p.** poate fi **simplu**, când suma este încasată de la bancă pe baza unei chitanţe eliberate de beneficiar, şi **documentar**, când beneficiarul trebuie să prezinte băncii şi documentele care atestă livrarea mărfurilor sau prestarea serviciilor. [S.C.]

ORGANIZAȚIA DE COOPERARE ȘI DEZVOLTARE ECONOMICĂ (O.C.D.E.), grupare de țări realizată la Paris, în anul 1961, de către 19 state europene membre ale fostei Organizații Europene de Cooperare Economică (Marea Britanie, Austria, Belgia, Danemarca, Germania, Franța, Finlanda, Grecia, Irlanda, Italia, Islanda, Luxemburg, Norvegia, Olanda, Portugalia, Spania, Elveția, Suedia, Turcia) și de către unele țări de pe alte continente (Australia, Canada, SUA, Japonia, iar din anul 1964 și Noua Zeelandă). Scopul principal al organizației este promovarea dezvoltării economice și sociale a statelor membre și a țărilor în curs de dezvoltare. Denumirea de "club al țărilor dezvoltate" sau "bogate", ce i se mai atribuie acestei organizații interguvernamentale, este motivată de faptul că cele 24 de țări membre reprezintă doar 16% din populația mondială, dar asigură 2/3 din producția mondială de mărfuri, 3/5 din totalul exporturilor și 4/5 din ajutorul economic acordat țărilor în curs de dezvoltare. Obiectivul său declarat este de a realiza cea mai puternică dezvoltare economică și socială în zona respectivă prin coordonarea politicilor statelor membre, precum și de a-și armoniza eforturile în direcția sprijinirii țărilor în curs de dezvoltare. Pe de o parte, **O.C.D.E.** își manifestă încrederea fermă în perenitatea dezvoltării și în virtuțile liberului schimb, iar, pe de altă parte, consideră că economiile țărilor membre trebuie să acționeze în deplină concordanță pentru a evita eventuale repercusiuni ale politicii unora asupra altora. În constelația organizațiilor internaționale, **O.C.D.E.** constituie un caz aparte. Spre deosebire, de exemplu, de Banca Mondială, vocația sa nu este universală. Calitatea de membru se obține prin cooptare. Ca în orice club select și închis, aceasta se obține după criterii obiective de performanță, cum ar fi venitul național pe locuitor. Cu prilejul întrunirilor anuale, membrii **O.C.D.E.** examinează politica lor internă și internațională, iar reprezentanții țării aflate în discuție trebuie să justifice anumite măsuri sau orientări în economie. Uneori au loc dezbateri destul de aprinse, deși ele se termină de regulă cu un consens general, în probleme acute, ca subvențiile în domeniul exportului sau politica protecționistă. Fiecare țară membră are câte o delegație permanentă pe lângă **O.C.D.E.**, în fapt o misiune diplomatică obișnuită, condusă de un ambasador. O dată pe an, de obicei în luna mai, consiliul O.C.D.E. este convocat la nivel ministerial sub președinția unuia dintre miniștri. În fruntea secretariatului permanent se află un secretar general. Există mai multe direcții specializate ale **O.C.D.E.**: direcția afacerilor economice și statistice, direcția cooperării pentru dezvoltare, direcția științei, tehnologiei și educației etc. În cadrul **O.C.D.E.** au fost "grefate" diverse organisme autonome sau semiautonome, printre care: Comitetul de Sprijinire a Dezvoltării, Agenția Internațională pentru Energie, Agenția pentru Energia Nucleară. Ultimul creat în 1990 a fost Centrul pentru Cooperare cu Economiile Europene în Tranziție, destinat să ofere sfaturi și orientare țărilor care doresc să treacă la economia de piață. **O.C.D.E.** efectuează studii economice anuale asupra fiecărei țări membre, analize generale sub forma rapoartelor bianuale asupra perspectivelor economice și recomandări privind anumite domenii de activitate economico-financiară (forță de muncă, bănci, sprijinirea dezvoltării). În pofida faptului că **O.C.D.E.** nu adoptă decizii operaționale, ea deține totuși un rol important în conturarea și precizarea problemelor de stringentă actualitate, precum și în prefigurarea unor soluții recomandate de un for internațional competent și influent. [A.I.]

ORGANIZAȚIA MONDIALĂ A COMERȚULUI, organizație multilaterală prin care țările membre se obligă să respecte, în relațiile dintre ele, anumite reguli și principii menite să reducă taxele vamale și să înlăture restricțiile cantitative din calea schimburilor comerciale, pentru ca acestea să contribuie mai substanțial la relansarea durabilă a economiei mondiale. Actul de naștere al **O.M.C.** poate fi considerat Actul final al Rundei Uruguay, semnat la Marrakech (Maroc) și intrat în vigoare la 1 ianuarie 1995. Actul final amintit a concretizat dezbaterile desfășurate timp de aproape 12 ani în cadrul Rundei Uruguay, stipulând că este nevoie de un nou cadru de desfășurare a negocierilor comerciale, care să pună bazele unui sistem comercial multilateral, întărit, stabil și transparent. Acesta este **O.M.C.**, al treilea pilon al economiei mondiale (celelalte două fiind Fondul Monetar Internațional și Banca Mondială). Ea și-a început activitatea la 1 ianuarie 1997. **O.M.C.** a preluat funcțiile pe care le-a îndeplinit, începând cu 1 ianuarie 1948, Acordul General pentru Tarife și Comerț (G.A.T.T.). Evident, obiectivul principal al G.A.T.T. (crearea de condiții favorabile pentru desfășurarea schimburilor comerciale dintre țările contractante) s-a concretizat de-a lungul deceniilor în funcție de problemele mari și de condițiile noi apărute

în economia mondială: apariția țărilor în curs de dezvoltare și a celor slab dezvoltate, proliferarea proceselor integraționiste, criza datoriilor externe ale țărilor sărace, destrămarea U.R.S.S. și tranziția țărilor foste socialiste la economia de piață, apariția diferitelor conflicte militare, cu efectele lor negative asupra schimburilor comerciale etc. În acest context, în anul 1965, la textul inițial al Acordului a fost adăugată partea a IV-a, "Comerț și dezvoltare", în care se prevede angajamentul țărilor dezvoltate economic de a nu înmulți obstacolele lor la importul de produse din țările slab dezvoltate. Principiile fundamentale care stau la baza activității **O.M.C.** sunt: a) principiul nediscriminării în relațiile comerciale, părțile contractante trebuind să-și acorde reciproc clauza națiunii celei mai favorizate; b) interzicerea restricțiilor cantitative și a altor bariere cu efecte multiple asupra importului și exportului de mărfuri; c) eliminarea subvențiilor de export; d) aplicarea nediscriminatorie a restricțiilor cantitative, dacă se acceptă, prin divagare de la principiul anterior, a unor astfel de restricții; e) protejarea economiilor naționale de concurența străină numai cu ajutorul taxelor vamale; f) folosirea consultărilor ca metodă fundamentală pentru evitarea prejudicierii intereselor comerciale ale părților; g) adoptarea deciziilor prin consens general etc. Negocierile comerciale din cadrul organizației s-au desfășurat și se desfășoară sub forma unor conferințe și runde. Acestea au la bază anumite principii: fiecare parte contractantă are dreptul de a decide dacă participă sau nu la negocieri; nici unei părți contractante nu i se poate cere să facă concesii unilaterale; toate părțile contractante beneficiază de rezultatele negocierilor vamale, indiferent dacă participă sau nu la negocieri; retragerea concesiilor convenite pe cale multilaterală nu se poate face unilateral etc. România a aderat la G.A.T.T., ca parte contractantă cu drepturi depline, în octombrie 1971, participând activ la negocieri și susținând interesele proprii în cadrul acestora. Structura organizatorică a **O.M.C.**: sesiunea părților contractante, consiliul reprezentaților. Comitetele pe probleme, grupele specializate pe domeniu, secretariatul. [D.N.]

ORGANIZAȚIA NAȚIUNILOR UNITE (O.N.U.), organizație internațională guvernamentală, cu sedii la New York, Geneva și Viena, creată prin semnarea la 26 iunie 1945 a Cartei de la San Francisco de către un număr de 51 de state. Carta a intrat în vigoare la 24 octombrie 1945. **O.N.U.** este cel mai reprezentativ for cu vocație de universalitate. Potrivit Cartei, scopurile organizației sunt: menținerea păcii și securității internaționale; dezvoltarea de relații prietenești între națiuni, întemeiate pe respectarea principiului egalității în drepturi și autodeterminării popoarelor; realizarea colaborării internaționale în vederea rezolvării problemelor internaționale cu caracter economic, social, cultural sau umanitar. **O.N.U.** are șase organe principale: a) Adunarea Generală, organul reprezentativ alcătuit din toți membrii **O.N.U.**, învestit cu dreptul de a discuta orice problemă de competența organizației. Rezoluțiile sale au caracter de recomandări pentru statele membre, celelalte organe sau instituțiile din sistemul Națiunilor Unite. Este convocată o dată pe an, dar se poate reuni și în sesiuni extraordinare sau de urgență; b) Consiliul de Securitate, principalul organ în domeniul menținerii păcii și securității internaționale, alcătuit din 15 membri, dintre care cinci permanenți (R.P. Chineză, Franța, Marea Britanie, S.U.A., Rusia), ce pot exercita dreptul de veto, și 10 nepermanenți, pe baza principiului repartiției geografice echitabile. Rezoluțiile sale au caracter obligatoriu. Poate fi convocat la cererea secretarului general al **O.N.U.** sau a oricărui stat membru, iar la lucrările sale poate participa, fără drept de vot, orice membru al organizației; c) Consiliul Economic și Social (C.E.S. sau ECOSOC), care promovează cooperarea internațională în domeniile economic și social și este alcătuit din 54 de membri, aleși de Adunarea Generală pe o perioadă de trei ani, pe baza principiului repartiției geografice echitabile. Rezoluțiile sale au caracter de recomandări. Se întrunește după necesități, de regulă de două ori pe an; d) Consiliul de Tutelă, care supraveghează administrarea teritoriilor aflate sub tutela O.N.U.; e) Curtea Internațională de Justiție (C.I.J.), organul judiciar principal al organizației, cu sediul la Haga, alcătuit din 15 judecători aleși de Adunarea Generală și Consiliul de Securitate, cu titlu personal, pe o perioadă de nouă ani. C.I.J. rezolvă numai litigiile dintre state, pe baza consimțământului prealabil al părților, și dă avize cu caracter consultativ în probleme de interes internațional; f) Secretariatul, organ administrativ și executiv al O.N.U., este condus de secretarul general, numit de Adunarea Generală, la recomandarea Consiliului de Securitate, pe o perioadă de cinci ani. În vederea desfășurării activității în bune condiții, Adunarea Generală, Con-

siliul de Securitate şi C.E.S. au înfiinţat numeroase organe subsidiare. România este membră a **O.N.U.** de la 15 decembrie 1955. [N.D.]

ORGANIZAȚIA NAȚIUNILOR UNITE PENTRU ALIMENTAȚIE ȘI AGRICULTURĂ (FAO), organizaţie interguvernamentală specializată care a luat fiinţă la 16 octombrie 1945. Are drept obiectiv principal ameliorarea producţiei şi distribuţiei produselor agroalimentare în vederea rezolvării problemei alimentaţiei pe plan mondial. În acest scop, lansează şi realizează o serie de programe pe zone, ţări, în colaborare cu Banca Mondială şi cu organisme internaţionale. Are sediul la Roma. România, ca membră a FAO (din 1961), participă la activitatea acesteia în calitate de donatoare şi beneficiară de asistenţă tehnico-ştiinţifică în domeniul agriculturii (v. Agricultură, Securitate alimentară). [S.I.]

ORGANIZAȚIA ȚĂRILOR EXPORTATOARE DE PETROL (O.P.E.C.), organism internaţional interguvernamental creat în 1960, cu sediul la Viena, în scopul coordonării politicilor petroliere ale statelor membre, al apărării intereselor lor şi al asigurării unor raporturi echitabile între ţările posesoare de zăcăminte petrolifere şi marile societăţi petroliere. Iniţial, din **OPEC** au făcut parte cinci ţări (Irak, Kuweit, Arabia Saudită, Iran şi Venezuela), la ea aderând ulterior încă şapte state (Gabon, Indonezia, Libia, Emiratele Arabe Unite, Algeria, Nigeria şi Ecuador). Ponderea ţărilor membre ale **OPEC** în producţia mondială de petrol s-a redus de la 53,5% în anul 1973 la 34% în 1992/1993, dar ele continuă să deţină controlul asupra unei părţi însemnate din rezervele mondiale ale acestei resurse de energie. Organul de conducere al **OPEC** este Conferinţa Ministerială, secondată de Consiliul Guvernamental, de Comisia Economică Teritorială şi de Secretariat. Din structura organizatorică a **OPEC** face parte şi Fondul pentru Dezvoltare Internaţională (creat în 1976), ale cărui resurse sunt puse la dispoziţia ţărilor în curs de dezvoltare, neposesoare de resurse de petrol. Conferinţa Ministerială, formată din delegaţi şi experţi ai ţărilor membre, este autoritatea superioară care adoptă hotărâri şi răspunde de politica generală a organizaţiei. Ea este formată din câte un reprezentant al fiecărei ţări membre. Consiliul Guvernatorilor este organul executiv al **OPEC**; el urmăreşte aplicarea în viaţă a rezoluţiilor şi măsurilor stabilite de Conferinţă şi se întruneşte de cel puţin două ori pe an. Comisia Economică este organul specializat, care acţionează în scopul sprijinirii **OPEC**, al promovării stabilităţii preţurilor petrolului pe plan mondial la niveluri echitabile. Secretariatul este un organ economic şi administrativ-executiv care cuprinde o seamă de secţiuni: financiară, economie generală, informaţie, juridică, tehnică şi statistică. În cadrul său funcţionează, de asemenea, o secţie al cărei obiect de activitate este urmărirea evoluţiei cererii şi ofertei de petrol. [A.I.]

ORGANIZAȚIE ECONOMICĂ, asociere a unor agenţi economici într-un cadru instituţional, convenit de comun acord, în care sunt precizate obiectivele şi scopul organizaţiei, modul de constituire şi administrare a patrimoniului, organele de conducere şi modul de funcţionare etc. Organizaţiile economice pot fi naţionale sau internaţionale. [M.Gh.]

ORGANIZAȚIE VIRTUALĂ, organizaţie care îşi desfăşoară activitatea într-o reţea informatică. [R.C.]

ORGANIZAȚII ECONOMICE INTERNAȚIONALE, asocieri constituite prin participarea unor state, firme, organizaţii sau asociaţii din diferite ţări la organizaţiile economice din sistemul O.N.U. (de exemplu, Organizaţia Mondială a Comerţului), la cele zonale etc. După cel de-al doilea război mondial, ca urmare a accentuării interdependenţelor dintre economiile naţionale, formarea organizaţiilor economice internaţionale a cunoscut o amploare deosebită, precum şi o diversificare a scopurilor şi obiectivelor lor. [M.Gh.]

ORGANIZAȚII ECONOMICE NAȚIONALE, asocieri între agenţi economici naţionali (rezidenţi în ţara de referinţă) sub forma uniunilor de întreprinderi, a federaţiilor cooperatiste, constituite de regulă pe ramuri şi sectoare de activitate, zone sau unităţi teritorial-administrative etc. [M.Gh.]

ORIZONT ECONOMIC, limită în timp, moment până la care, perioadă în decursul căreia se manifestă anumite fenomene şi procese economice şi dincolo de care acestea încetează sau îşi schimbă caracteristicile urmărite, iar precizia unor previziuni

economice scade atât de mult încât acestea devin ipotetice. Fixarea orizontului economic depinde de cantitatea şi de calitatea informaţiilor la care se recurge pentru a face aprecierea. [G.P.T.]

OSCILATOR, generator de semnale utilizat ca metodă fizică de generare a numerelor aleatorii în simularea dinamicii sistemelor. [D.A.]

OVERDRAFT, termen consacrat pentru a desemna situaţia în care un trăgător, un deţinător de cont bancar, are dreptul să emită cecuri, pe seama contului său, în sumă mai mare decât limita convenită şi să plătească dobânda aferentă la data scadenţei cecului sau cecurilor emise peste limita convenită. În funcţie de statutul trăgătorului, de credibilitatea sa, o bancă poate să ia măsuri de siguranţă în plus sau poate să meargă pe încredere. [D.N.]

OVERSHOOTING, tendinţă a ratei de schimb de abatere de la valoarea sa pe termen lung. Spre exemplu, reducerea cu 2% a ratei dobânzii într-o ţară în fiecare dintre următorii cinci ani nu va duce la deprecierea treptată (cu câte 2%) a ratei de schimb în fiecare dintre perioadele următoare, ci va genera o depreciere cumulată de 10% în momentul prezent, însoţită de o repreciere treptată (cu câte 2%) pentru fiecare dintre următorii cinci ani. Aceste ajustări reflectă aşteptările agenţilor pentru următoarea perioadă (de cinci ani), după care lucrurile ar trebui să revină la situaţia iniţială. [G.T.]

P

PĂMÂNT (NATURA), factor de producţie care se referă la resursele brute din natură folosite în producerea bunurilor economice. Este un factor originar (primar) sub formă materială (de tipul substanţei şi al energiei), care include toate acele bunuri oferite direct de natură şi atrase pentru prima dată în circuitul economic, cum sunt: solul, apa, aerul, mineralele, lemnul brut din pădure etc. Prezenţa factorului natural al producţiei este nemijlocit sesizabilă în activităţi aferente sectorului primar al producţiei, cum sunt cele din minerit, agricultură, silvicultură, piscicultură, economia apelor etc. O particularitate importantă a factorului natural al producţiei constă în faptul că, la nivelul său, este cel mai pregnant pusă în evidenţă raritatea resurselor; astfel, multe dintre resursele primare sunt neregenerabile, iar altele, deşi regenerabile, sunt reproduse de natură într-un ritm inferior celui al creşterii nevoilor societăţii (v. Factori de producţie). [M.Gh., D.H.]

PACHET DE ACŢIUNI, expresie prin care se desemnează numărul total al acţiunilor unei firme deţinute de un acţionar. În funcţie de mărimea acestui pachet, deţinătorul respectiv devine acţionar semnificativ (peste 5% din numărul total al acţiunilor), are sau nu are controlul votului în A.G.A. prin pachetul de control sau devine acţionar majoritar prin achiziţionarea pachetului majoritar. [P.M.]

PARADIGMĂ (a ştiinţei economice), ansamblu de fapte, de propoziţii (expresii) ştiinţifice şi de metode de cercetare care, la un moment dat, sunt admise de o comunitate ştiinţifică şi îi orientează activitatea de studiere a economiei. Conceptul de **p.** a fost introdus în epistemologie de T.S. Kuhn. Unii economişti consideră că există o **p.** standard care tinde să se impună în toate ştiinţele, inclusiv în cele economice. Alţi epistemologi consideră că ştiinţa economică – la fel ca toate ştiinţele sociale – este o ştiinţă pluriparadigmatică. În acest sens se disting **p.** clasică, **p.** marxistă, **p.** neoclasică, **p.** keynesiană etc. Alţi specialişti folosesc termenul de **p.** cu sens de revoluţie ştiinţifică, de ruptură în evoluţia ştiinţei economice. Acest punct de vedere este contestat de unii epistemologi care, dimpotrivă, pun accentul pe progresul continuu al cunoaşterii economice ştiinţifice (v. Ştiinţa economică, Teorie economică). [D.N.]

PARADIS FISCAL, ţară care nu percepe impozite sau percepe impozite reduse pentru toate veniturile sau pentru anumite categorii de venituri. **P.f.** duce o politică amplă de atragere a firmelor, băncilor şi corporaţiilor economico-financiare din străinătate, care caută să-şi minimizeze responsabilităţile fiscale, prin criteriile relativ simple de autorizare a funcţionării acestora, prin lipsa restricţiilor de ordin monetar sau de schimb valutar asupra fondurilor străine, printr-o gamă largă de mecanisme financiare ce asigură anonimatul prin gradul înalt de confidenţialitate. Beneficiind de aceste caracteristici, **p.f.** sunt utilizate, în cea mai mare parte a cazurilor, pentru tranzacţii frauduloase care implică evaziunea fiscală. [P.M.]

PARADOX ECONOMIC, opinie economică (enunţ) contrară sau diferită de opinia (teoria) general acceptată la un moment dat. **P.e.** este contradictoriu dintr-un anumit punct de vedere şi, totodată, demonstrabil în cadrul aceluiaşi sistem de gândire economică. [D.N.]

PARADOXUL ALLAIS, enunţ prin care este depăşit paradoxul St. Petersburg, dincolo de dezvoltarea neobernoulliană a acestuia. M. Allais propune adăugarea la formula lui D. Bernoulli, pentru speranţa de câştig, a unui termen specific care să ţină de înclinaţia spre risc a subiectului. Formula propusă de M. Allais pentru utilitatea cardinală a câştigului scontat este:

$$u(C+V) = \bar{u} + R(\mu_2, \ldots, \mu_k, \ldots, \mu_{2n-1}),$$

unde: $\bar{u}$ – speranţa matematică a lui u_i;

μ_k – momentele de ordinul 1,

$$\mu_k = \sum_i p_i (u_i - \bar{u})^k;$$

u_i – utilitatea cardinală corespunzătoare fiecărei variante;
p_i – probabilitatea de apariţie a fiecărei variante;
R – o constantă de proporţionalitate;
C – capitalul jucătorului;
V – valoarea psihologică a câştigului.

Se introduce astfel un raport $\rho = R / \bar{u}$ ce caracterizează înclinația spre risc a individului. Dacă $\rho = 0$ procesul este de tip bernoullian; dacă $\rho > 0$ este prezentă înclinația spre risc; dacă $\rho < 0$ este prezentă înclinația spre siguranță. Din moment ce o bună parte a teoriei economice consideră printre calitățile de bază ale întreprinzătorului și înclinația spre risc a acestuia, astfel de studii sunt foarte importante în *teoria modernă a capitalului.* [A.D.]

Paradoxul Arrow (v. ARROW, J.K.)

PARADOXUL CONDORCET, enunț prin care se pune în evidență faptul (situația) în care combinarea de alegeri individuale raționale (tranzitive) poate duce la alegeri colective nontranzitive. Altfel spus, nu se poate obține o ierarhie de sinteză, prin regula majorității, pornindu-se de la preferințele individuale. Se consideră un sistem de alegere colectivă cu trei votanți care au de ordonat trei obiective:

rang preferință	votant A	votant B	votant C
1	X	Z	Y
2	Y	X	Z
3	Z	Y	X

Se poate observa că nu există o alegere colectivă rațională întrucât: X învinge pe Y, dar nu și pe Z; Y învinge pe Z, dar nu și pe X; Z învinge pe X, dar nu și pe Y. Paradoxul lui Condorcet este foarte important, pentru că oferă o reflexie mai nuanțată decât simpla regulă a majorității, în ceea ce privește raportul dintre alegerile individuale și cele colective raționale. [A.D.]

PARADOXUL ECONOMISIRII, situație întâlnită în modelul macroeconomic keynesian, caracterizată prin faptul că încercarea de a realiza economii suplimentare duce la reducerea nivelului de echilibru al venitului național și la rămânerea nemodificată a economiilor. Încercarea de a economisi mai mult la același nivel al venitului (prin reducerea componentei de consum autonom) duce la diminuarea cererii agregate și la un nivel de echilibru al venitului în scădere. Pe de o parte, tendința economiilor este de a se reduce (ca urmare a reducerii venitului); pe de altă parte, tendința este de creștere (datorită reducerii consumului autohton). Efectul net va fi dat de evoluția investițiilor. Dacă acestea sunt presupuse constante, economiile nu se vor modifica. [G.P.T.]

PARADOXUL GIFFEN, surprinde comportamentul de piață al menajelor sărace care, în fața creșterii generale a prețurilor – veniturile nominale sunt constante sau înregistrează creșteri modice – își reduc drastic consumul alimentar de bunuri cu valoare nutritivă și calitate superioară și medie, sporindu-și în schimb achizițiile și consumul de bunuri cu valoare nutritivă redusă, chiar dacă și prețurile acestora cresc. Față de aceste bunuri se manifestă o cerere atipică, paradoxală, concretizată într-o diagramă a cererii cu panta pozitivă în raport cu prețul (v. Bunuri Giffen, Legea generală a cererii). [G.I.]

PARADOXUL LEONTIEF, enunț prin care a fost pusă sub semnul întrebării teoria Heckscher-Ohlin privitoare la comerțul internațional și la structurile acestuia. Aplicând tehnica (modelul) input-output pentru a testa teoria economiștilor suedezi, Leontief a ajuns la concluzia că exporturile S.U.A. sunt formate, în principal, din mărfuri produse cu un mare consum de muncă (muncă-intensive), în timp ce importurile ei sunt constituite din bunuri capital-intensive. Această concluzie fundamentată pe bază de analiză empirică a fost percepută la apariția sa ca un paradox, din moment ce se conturase (exista) opinia generală conform căreia economiile dezvoltate produc și exportă bunuri capital-intensive și importă mărfuri muncă-intensive (v. Modelul Heckscher-Ohlin). [A.D.]

PARADOXUL PRODUCTIVITĂȚII, intitulat și "paradoxul lui Solow", exprimă realitatea, constatată empiric, conform căreia, începând din anii 1970 și până de curând, creșterea productivității a înregistrat o încetinire în țările OCDE, în condițiile în care progresul tehnic în aceste țări a fost extrem de rapid. În S.U.A., de exemplu, productivitatea muncii a scăzut brusc din anul 1973, cea mai mare scădere fiind înregistrată în industriile neprelucrătoare (minerit, construcții, servicii). Declinul ratelor de creștere a productivității nu a putut fi explicat teoretic de economiști. P. Samuelson enumeră o serie de factori nefavorabili din economia americană care ar putea explica în parte încetinirea creșterii productivității: reglementările ecologice, ce au impus întreprinderilor costuri sporite legate de combaterea poluării; creșterea prețurilor energiei, ce a determinat un consum sporit de alte resurse (muncă și capital) în locul energiei; creșterea ponderii forței de muncă necalificată angajată în special în sectorul serviciilor

(rețeaua de restaurante fast-food); alți factori precum: scăderea cheltuielilor pentru cercetare-dezvoltare în sectorul civil, reducerea investițiilor și creșterea inflației. [S.C.]

PARADOXUL PRODUCTIVITĂȚII TEHNOLOGIILOR INFORMAȚIONALE, paradox pus în evidență începând cu anii 1980 în legătură cu impactul tehnologiilor informaționale asupra economiei. În ciuda supoziției privind efectele benefice ale tehnologiilor informaționale asupra competitivității și reducerii costurilor, un număr de peste 20 de analize econometrice publicate între anii 1980 și 1990 nu au putut să stabilească o corelație pozitivă între investițiile în tehnologiile informaționale și creșterea productivității în sectorul privat, unele identificând chiar influențe negative ale investițiilor în tehnologiile informaționale asupra productivității. Cercetări ulterioare asupra **p.p.t.i.** sugerează faptul că acesta ar fi dispărut la începutul anilor 1990, când unele studii au arătat că tehnologiile informaționale pot influența productivitatea atât la nivel național (cu cifre modeste), cât și la nivelul firmei (într-o măsură mai mare). [S.G.]

PARADOXUL RUGINĂ, comportament anormal al unor consumatori în economiile grav dezechilibrate, caracterizate prin inflație galopantă și hiperinflație. Creșterea prețurilor peste un anumit nivel determină o extindere a cererii ca măsură parțială de apărare a cumpărătorilor față de creșterea și mai substanțială a prețurilor în viitor. Fenomenul este analizat de profesorul Anghel Rugină prin așa-zisele „curbe anormale" sau „frânte" ale cererii, care de la un anumit nivel de creștere a prețurilor au pantă pozitivă (v. Legea generală a cererii, Comportamentul consumatorului). [G.I.]

PARADOXUL SCITOVSKI, expresie prin care se evidențiază o situație specială în alocarea resurselor, situație ce nu se încadrează în teoria alocării optime a acestora. Astfel, dacă se face trecerea de la modul de alocare A la modul de alocare B, iar această trecere reprezintă **o îmbunătățire** potențială **Pareto**, indivizii care nu câștigă din schimbarea modurilor de alocare (trecerea de la A la B) ar câștiga suficient dacă s-ar efectua trecerea inversă, de la B la A. Paradoxul constă în faptul că, deși în cazul trecerii de la modul A la modul B unii indivizi nu câștigă (nu obțin venituri suplimentare), prin trecerea inversă (revenirea de la modul B la modul A) acei indivizi câștigă atât de mult încât și-ar permite chiar să-i recompenseze pe primii câștigători (din trecerea de la A la B), astfel încât ei să accepte revenirea la starea inițială (A). Paradoxul apare din evaluările relative ale vectorilor de bunuri, evaluări care depind de modul în care sunt distribuite bunurile. Prin urmare nu este o schimbare a valorii reale a bunurilor posedate de indivizi, sporurile paradoxale de avere ale indivizilor fiind datorate în primul rând valorilor relative (percepute subiectiv de către indivizi) ale bunurilor din dotare. [A.D.]

PARADOXUL VALORII (paradox apă-diamante), expresie metaforică formulată de A. Smith ca răspuns la mult controversata problemă a raportului dintre utilitatea obținută prin folosirea unui bun și prețul acestuia. **P.v.** s-a dorit a fi o abordare concretă a fundamentării și comparării prețului apei și a prețului diamantelor, dilema respectivă fiind cunoscută mai ales ca paradox apă-diamante. De fapt, formularea **p.v.** a început cu întrebarea următoare, devenită faimoasă: de ce un bun esențial pentru existența omului, cum este apa, are un preț așa de mic, în timp ce prețul diamantelor, fără de care cei mai mulți oameni pot trăi, este așa de mare? Răspunsul la această întrebare a fost fundamentat pe conceptul de surplus al consumatorului, surplus care diferă foarte mult în cazul apei față de cel al diamantului. Apa asigură un surplus al consumatorului mult mai mare, acest bun contribuind incomparabil mai mult la asigurarea bunăstării individului (a tuturor indivizilor), cu toate că el are un preț relativ mic (să avem în vedere că **p.v.** a fost formulat atunci când industria și urbanismul erau încă incipiente). Cantitatea de diamante oferită fiind foarte mică (O_D), prețul lor (P_D) este mare, iar surplusul consumatorului este foarte mic ($S_{C/D}$). În schimb, cantitatea foarte mare de apă oferită generează un preț mic, dar un surplus al consumatorului foarte mare. Teoria utilității marginale a explicat **p.v.** prin aceea că prețul (valoarea de schimb) este determinat de utilitatea marginală atribuită, și nu de utilitatea totală (valoarea de întrebuințare) a dozelor consumate (v. Surplusul consumatorului). [D.N.]

PARADOXUL VEBLEN, surprinde comportamentul atipic al indivizilor și menajelor îmbogățite peste noapte și/sau care au pătruns recent într-un grup social superior, de elită. Atitudinea și comportamentul

acestor persoane şi menaje au fost descrise de Thorstein Veblen sub numele de "snob effect". Pentru a-şi etala situaţia materială şi noul statut social, ele achiziţionează de regulă bunuri ale căror preţuri cresc (sau cresc cel mai rapid) şi renunţă sau îşi diminuează achiziţiile şi consumul acelor bunuri ale căror preţuri s-au redus şi devin astfel accesibile unui cerc larg de consumatori. Comportamentul lor este contrar celui care rezultă logic din acţiunea legii generale a cererii şi raţionalităţii economice (v. Bunuri Giffen, Legea generală a cererii). [G.I.]

PARETO, VILFREDO FREDERICO (1848-1923), economist italiano-elveţian. A obţinut diploma de inginer cu o teză despre echilibrul corpurilor solide. A condus o companie de căi ferate şi apoi una dintre cele mai mari întreprinderi metalurgice din Toscana. Deşi a fost membru al Societăţii Adam Smith, a combătut liberul schimb şi a susţinut protecţionismul. A vrut să intre în parlament, dar a eşuat de două ori. Eşecurile i-au sădit convingerea asupra corupţiei birocraţiei şi oamenilor de la putere. A descoperit târziu, în 1890, economia pură, abia după ce i-a citit pe Walras, Cournot şi Edgeworth. Coleg şi apoi succesor al lui Walras la Universitatea din Lausanne, a început din 1893 să cerceteze economia pură, pe care a studiat-o printr-un demers formal similar fizicii. Teoretician târziu, dar fecund, a scris la 48 de ani "Cours d'économie politique" (Curs de economie politică), caracterizat printr-o analiză sistematică a utilităţii (introduce noţiunea de ophelemitate) şi printr-o formalizare riguroasă. În lucrarea "Les systemes socialistes" (Sistemele socialiste) (1900-1902) se opune miturilor socialiste care acţionau asupra sentimentelor oamenilor, dar şi doctrinelor liberale care, făcând apel la logică şi la raţiune, pătrundeau greu în mase. În 1906 a scris "Manuel d'économie politique" (Manual de economie politică), lucrare consacrată echilibrului general şi conceptelor de bază ale economiei bunăstării. Pornind de la agregarea preferinţelor colective, formulează teoria optimului economic (optimul lui Pareto): atunci când bunurile sunt distribuite între indivizi, orice creştere a satisfacţiei unui consumator se traduce prin reducerea satisfacţiei a cel puţin unui alt consumator. Sociolog controversat, a scris în 1916 "Traité de sociologie générale" (Tratat de sociologie generală), lucrare voluminoasă, care argumentează teoria elitelor. Spre sfârşitul vieţii, în "Transformations de la démocratie" (Transformările democraţiei) (1921) îşi expune reflecţiile asupra acţiunii politice, comparând obiectivele, mijloacele şi rezultatele. [R.A.]

PARITATE, expresie a raportului valoric dintre două monede naţionale, care se determină prin raportarea lor cantitativă pe baza definirii legale a fiecăreia. Ea poate fi **p. metalică**, atunci când se exprimă în metale preţioase, **p. valutară**, atunci când se exprimă într-o valută de rezervă cu funcţii de bani internaţionali (de exemplu: dolarul SUA), **p. D.S.T.**, atunci când valorile paritare se exprimă în drepturi speciale de tragere. În lipsa unui etalon monetar internaţional unic şi datorită generalizării flotării monedelor naţionale, **p. fixă** şi-a pierdut semnificaţia practică. În plan teoretic s-a propus înlocuirea parităţii fixe cu paritatea variabilă, şi anume cu **p. glisantă**, care se modifică o dată cu modificările ample pe pieţele valutare ale cursurilor de schimb, sau cu **p. mobilă,** care se modifică periodic cu procente mici de 1-3 %. [C.D.]

Paritate fixă (v. PARITATE)

Paritate glisantă (v. PARITATE)

PARTE SOCIALĂ, fracţiune din capitalul unei societăţi cu răspundere limitată reprezentând contravaloarea aportului unui asociat, care îi conferă anumite drepturi şi obligaţiuni la respectiva societate. **P.s.** sunt reprezentate prin certificate emise de administratorii societăţii. Acestea nu sunt negociabile şi nici cesionabile şi nu pot fi transmise terţilor (cu titlu oneros sau gratuit). **P.s.** este transmisibilă în caz de succesiune în anumite condiţii. **P.s.** este în orice situaţie indivizibilă (v. Cooperativă, Societate comercială). [C.D.]

PARTENERIAT, concept relativ recent, apărut şi aplicat mai întâi pe plan politico-militar, dar care, în zilele noastre, se extinde şi în domeniul economico-social. În acest ultim sens, **p.** este un sistem de asociere şi colaborare între ţări şi popoare în vederea înfăptuirii cu forţe unite a unor obiective importante de interes comun. Conceptul s-a impus mai cu seamă la mijlocul ultimului deceniu al secolului al XX-lea prin promovarea iniţiativei S.U.A., cunoscută sub denumirea de "Parteneriat pentru pace", la care au aderat diverse ţări europene nemembre ale N.A.T.O. România a fost prima ţară de pe continent care s-a alăturat acestei

inițiative, susținând-o prin acțiuni concrete ori de câte ori împrejurările au impus acest lucru, atât în Europa (Bosnia, Albania și ulterior Kosovo), cât și pe alte continente (Angola, Somalia etc.). Pe lângă componenta sa politico-militară, parteneriatul strategic româno-american are și o importantă latură economico-socială, concretizată în domeniul schimburilor comerciale, în privința sprijinului în combaterea criminalității organizate, al formării de cadre etc. Extins la problematica dezvoltării economico-sociale pe plan mai larg, mondial, în concepția românească, prezentată la Conferința ONU de la Copenhaga asupra dezvoltării sociale (1995), **p.** ar putea să coaguleze într-o formă structurală nouă relațiile dintre țări, indiferent de nivelul lor de dezvoltare economico-socială, astfel încât să răspundă deopotrivă intereselor țărilor în curs de dezvoltare, ale celor cu economie în tranziție spre economia de piață, ca și intereselor țărilor dezvoltate. Ideea este o abordare potrivită pentru perceperea faptului că logica sistemului internațional se desprinde și se detașează tot mai mult de teoria jocurilor cu sumă nulă, potrivit căreia ceea ce câștigă unul dintre parteneri ar reprezenta inevitabil o pierdere pentru celălalt sau ceilalți parteneri la sistem. Competiția nu exclude însă cooperarea și viceversa. Eforturile internaționale de sprijinire a creșterii și dezvoltării economice într-o zonă încetează, astfel, a mai fi percepute în detrimentul creșterii și dezvoltării în alte zone. Strategiile de parteneriat, în care câștigul unora înseamnă direct sau indirect câștigul tuturor, reprezintă în prezent dovada realismului. Strategiile naționale de dezvoltare pot și trebuie corelate în cadrul strategiilor de **p.**, cu respectarea regulilor de joc de către toți participanții, pentru a face față marilor sfidări cu care se confruntă civilizația contemporană. [A.I.]

PASAGER CLANDESTIN, expresie utilizată pentru a desemna comportamentul unei persoane care vrea să obțină un avantaj fără să furnizeze ceva în contrapartidă. De exemplu, o persoană care călătorește fără bilet. Astfel de comportamente apar mai ales în legătură cu bunurile publice al căror consum poate fi efectuat simultan de mai mulți indivizi, fără ca utilitatea resimțită de fiecare în parte să poată fi evaluată (v. Bunuri publice). [A.D.]

PATRIMONIU, totalitate a bunurilor, precum și a drepturilor aparținând unei persoane fizice sau juridice. Sensul economic al conceptului de **p.** se referă la ansamblul bunurilor exprimate în bani, inclusiv rezultatul folosirii lor, ce aparțin persoanei respective. Sensul juridic al conceptului de **p.** se referă la toate drepturile și obligațiile cu conținut economic ale unui subiect de drept. În cazul firmelor, situația patrimonială a acestora la un moment dat este redată de bilanțul contabil, ecuația bilanțieră de bază fiind: total activ = capitaluri proprii + datorii. [M.Gh., D.H.]

PATRON, (1) denumire dată în Roma Antică unui patrician în relațiile pe care acesta le stabilea cu liberții. În schimbul unor servicii aduse de liberți, **p.** era dator să le apere interesele în justiție. (2) În organizarea de breaslă a meșteșugarilor, **p.** era acel meșter care avea dreptul la ucenici și calfe. (3) Proprietar capitalist de întreprindere, fabrică sau fermă, care folosește muncă salariată. [D.N.]

PATRONAT, (1) totalitatea patronilor, a proprietarilor de întreprinderi, bănci, firme, companii, ferme agricole, care folosesc muncă salariată. (2) Relația de subordonare a unor persoane juridice sau fizice, precum și a unor acțiuni social-culturale față de diverse fundații, comitete sau persoane particulare. [D.N.]

PENSIE, venitul cuvenit pensionarilor, mărimea sa fiind determinată fie de venitul salariatului și de durata muncii depuse, fie de contribuția individuală la fondul de pensii. [M.G.]

PERIOADA DE GRAȚIE, timpul convenit între părțile contractante în care un anume credit este obținut și folosit de debitor fără ca acesta din urmă să înceapă restituirea împrumutului în tranșe sau dintr-o dată. Uneori, restituirea creditului se face din rezultatele obținute pe baza folosirii lui. [D.N.]

PERROUX, FRANÇOIS (1903-1987), economist francez, profesor universitar. A fondat, în 1944, Institutul de Științe Economice Aplicate din Franța. Are cercetări prestigioase în domeniile teoriei economice, macroeconomiei aplicate și planificării. Lui i se datorează înnoirea analizei economice prin punerea în valoare a fenomenelor și proceselor de dominație și de putere în raporturile dintre partenerii

din economie, la actele, faptele şi comportamentele acestora. A fundamentat teoria economiei dominante şi a efectului de dominaţie asupra dezvoltării ţării, a efectului de antrenare, ca şi teoria polilor de creştere, respectiv de dezvoltare. **Op.**: "L'économie du XXe siècle" (Economia secolului al XX-lea), 1961; "Economia tinerelor naţiuni" (1964); "Tehnicile cantitative ale planificării" (1965, tradusă în limba română în 1969); "Progresul economic" (1967); "Conceptualizările implicit normative şi limitele modelării în economie" (1970). [D.N.]

PERSOANĂ JURIDICĂ, colectivitate de persoane fizice, cu calitate de subiect distinct de drept, bucurându-se de o organizare de sine stătătoare şi de un patrimoniu propriu, îndreptat spre realizarea unui anumit scop. O **p.j.** se poate prezenta sub forme multiple; în sens larg, **p.j.** se manifestă ca instituţie, asociaţie, organizaţie etc. [N.D.]

PETTY, WILLIAM (1623-1687), economist şi statistician englez, unul dintre primii fondatori ai economiei politice ca ştiinţă autonomă. El a pus bazele teoriei valorii bazate pe muncă şi a plusvalorii (denumită de W. Petty rentă funciară). Economistul englez a formulat o serie de idei corecte privind cantitatea de bani necesară circulaţiei mărfurilor. W. Petty a considerat eronat că doar munca de extragere a metalelor preţioase este direct creatoare de valoare, identificând adesea valoarea cu expresia bănească a acestei munci. **Op.**: "A Treatise on Taxes" (Tratat asupra impozitelor şi contribuţiilor), 1662; "Political Arithmetic" (Aritmetica politică), 1678; "Quantulumcumque Concerning Money" (Câte ceva despre bani), 1682. [D.N.]

PIAŢA COMUNĂ A AMERICII DE SUD (MERCOSUR), acord semnat în martie 1991 la Asuncion de către Argentina, Brazilia, Uruguay şi Paraguay, prin care aceste ţări îşi propuneau în principal: creşterea competitivităţii statelor membre pe piaţa mondială, creşterea fluxurilor comerciale şi promovarea cooperării în America Latină în vederea facilitării integrării regionale. Din 1996, Bolivia şi Chile sunt membri asociaţi la **P.C. a A. de S.** În urma aplicării acestui acord au fost reduse semnificativ barierele tarifare şi netarifare dintre ţările semnatare, iar schimburile comerciale intra-**Mercosur** au crescut de aproape 15 ori în ultimii zece ani. Acordul **s**-a dovedit util atât pe plan economic, cât şi politic, ajutând la salvarea democraţiei în Paraguay şi la depăşirea crizei economice traversate de Argentina în 1998. În prezent, viitorul acordului este incert, pentru că se are în vedere fuziunea cu NAFTA şi crearea zonei de liber schimb a Americilor. [D.M.]

PIAŢA MUNCII, noţiune ce desemnează întâlnirea cererii cu oferta de muncă, stabilirea pe această bază a condiţiilor pentru angajarea salariaţilor, negocierea şi fixarea salariilor în funcţie de performanţele celor ce sunt angajaţi, realizarea mobilităţii salariilor şi a forţei de muncă pe locuri de muncă, firme şi zone. Pentru că omul este mai mult decât o marfă, **p.m.** nu poate fi considerată o piaţă ca pentru oricare altă marfă. De aceea, ea ocupă un loc aparte în teoria şi practica economică, este cea mai reglementată piaţă şi are cea mai restrânsă marjă de manifestare a spontaneităţii. **P.m.** nu este omogenă, ci se compune din segmente pe domenii de activitate, zone economice, meserii, niveluri de calificare etc. În acest sens se pot distinge: a) **piaţa locală a muncii** – subdiviziune geografică cu particularităţi pecuniare, de costuri, psihologii, mobilitate etc. care o deosebesc de celelalte; b) **piaţa externă a muncii** – subdiviziune care se referă la un anumit număr de lucrători, fiecare fiind disponibil sau potenţial disponibil pentru a ocupa locurile de muncă ce se oferă prin competiţie. Comportamentul celor ce acţionează pe această piaţă şi deciziile lor au un caracter raţional şi se bazează pe variabilele economice; c) **piaţa internă a muncii** – subdiviziune în care cererea şi oferta de muncă sunt interne fiecărei firme şi accesibile direct pieţei externe a muncii, însă cu o percepţie diferită a celor din interior în raport cu cei din afară. Această piaţă priveşte ocuparea diferitelor locuri de muncă (funcţii) prin avansare, transfer sau concurs în interiorul firmei, precum şi prin competiţia dintre cei din interiorul firmei şi cei de pe piaţa externă care, după reuşită, trebuie să urmeze o instruire specifică în funcţie de situaţia proprie la momentul respectiv. [G.P.T.]

PIAŢA POLITICĂ, sintagmă prin care se desemnează analiza comportamentului oamenilor politici şi al electoratului (alegătorilor) cu instrumentele folosite pentru a explica comportamentul întreprinzătorilor (producătorilor) şi al consumatorilor. Punctul de pornire îl formează

considerarea politicienilor şi alegătorilor ca având acelaşi scop – realizarea intereselor personale, adică maximizarea funcției lor de utilitate. Din această perspectivă, omul politic este, prin analogie, un producător care "vinde" decizii legislative, reglementări sau personalitatea sa în schimbul unor avantaje, dintre care cel mai important pare a fi realegerea sa. Analog firmelor, partidele politice sunt considerate entități sau organisme care asigură membrilor lor un feedback superior, la o muncă egală, față de ceea ce ei ar fi obținut dacă şi-ar fi exercitat profesia de bază. La fel cum în domeniul asigurărilor se exploatează legea numerelor mari, organizațiile politice îşi fundamentează existența lor pe caracteristicile acțiunii colective. Relația dintre alegător şi aleşii săi este un exemplu de relație de agenție în care cineva, o persoană sau un grup, încredințează interesele sale unui agent sau unei agenții. Or, aceasta din urmă îşi urmăreşte propriile sale obiective, iar interesele sale nu coincid neapărat şi în mod automat cu cele ale "clientului". [G.P.T.]

Piața titlurilor necotate (v. RASDAQ)

PIAȚĂ, termen care poate avea diferite semnificații: 1. locul sau spațiul unde au loc schimburile sau relațiile dintre agenții economici care vând şi cei care cumpără; 2. formă de organizare a schimburilor; 3. întâlnire şi/sau confruntare între cererea şi oferta de diferite bunuri, indiferent de locul unde acestea se desfăşoară, în scopul de a se realiza schimbul la prețuri stabilite prin negociere. **P.** se prezintă sub forme extrem de diferite care au evoluat în timp de la târguri şi hale publice prezente încă în numeroase locuri, dar cu un nomenclator de bunuri (tradiționale şi moderne) mai complex, până la magazine cu sucursale, lanțuri de supermagazine, expoziții cu vânzare, case de comenzi, agenții specializate, burse etc. Există **p.** specializate, adesea foarte strict, şi **p.** cu de toate, universale. În acest sens distingem: a) **p.** ale factorilor de producție (sau prodfactorilor), cum ar fi: pentru materii prime, forță de muncă, maşini şi utilaje, capital etc.; b) **p.** ale bunurilor de consum (sau satisfactorilor). Din punctul de vedere al sferei sau spațiului economic, p. pot fi: locale, regionale, naționale, regional-internaționale şi mondiale. S-a diversificat foarte mult şi modul în care se realizează întâlnirea dintre cei ce acționează pe p., prezentarea mărfurilor, negocierea, încheierea tranzacțiilor şi finalizarea actului de vânzare-cumpărare. Diversitatea formelor pe care le îmbracă relațiile de vânzare-cumpărare în funcție de tipurile de bunuri, de țările unde au loc, de obişnuințe etc. explică de ce este foarte greu să se realizeze o definire unică a acestei noțiuni. **P.** poate fi abordată din punct de vedere istoric, relevându-se caracteristicile şi formele sale prezente şi trecute, precum şi din punct de vedere geografic, prin evidențierea specificității pe zone, țări şi grupuri de țări. Pentru studiul **p.** s-au elaborat numeroase modele matematice, care pot fi grupate în: a) modele care relevă concurența perfectă şi imperfectă în mod centralizat, pentru a evita dificultățile rezultate din mulțimea negocierilor bilaterale şi considerarea monedei ca mijloc de schimb, dar care scapă din vedere caracterul descentralizat al **p.**, unde alegerea este individuală şi are loc după o procedură (flexibilă) diferită de la caz la caz; b) modele ale negocierilor bilaterale, care relevă relațiile directe dintre participanți, încheierea contractelor care-i apropie pentru anumite intervale de timp, iar **p.** este prezentată ca un vast complex de relații bilaterale care presupune informarea, negocierea şi un cadru instituțional indispensabil. În prezent, pentru studiul **p.** este esențială coexistența şi dinamica sa alături de alte forme de organizare socială şi în raport cu ele (v. Concurență). [G.P.T.]

PIAȚĂ A BUNURILOR MATERIALE ŞI A SERVICIILOR, tip de piață al cărei obiect îl formează bunurile economice în general sau, altfel spus, bunurile şi serviciile. În cadrul său se disting numeroase piețe specializate pe diferite categorii de bunuri, precum inovațiile, construcțiile de maşini, electrotehnice şi menajere, țesăturile, confecțiile, tricotajele, produsele chimice şi vopselele etc. Există de asemenea piețe pentru un anumit bun sau pentru bunuri de acelaşi fel. După destinația bunurilor care formează obiectul acestei piețe se disting: a) **piața prodfactorilor**, a bunurilor şi serviciilor care se utilizează în diferite activități, având rolul de factori de producție; b) **piața satisfactorilor**, a bunurilor şi serviciilor care intră în consum. Este tipul de piață care formează baza elaborării modelelor de studiu şi explicitare în domeniu datorită caracterului său concret, uşor de perceput (v. Piață). [G.P.T.]

PIAȚĂ A CAPITALULUI, piață specifică al cărei obiect îl formează titlurile de valoare (acțiuni, obligațiuni, titluri de stat). Participanții la operațiunile de pe **p.c.** sunt posesori de disponibilități băneşti pe

care sunt motivați să le plaseze în acțiuni și obligațiuni, pe de o parte, și cei care au nevoie de resurse bănești și acceptă să se îndatoreze la primii și la intermediarii acestor operațiuni (băncile comerciale, bursa, alți intermediari), pe de altă parte. Operațiunile pe **p.c.** se derulează pe baze comerciale (v. Ofertă de capital). [D.N.]

PIAȚĂ A EDUCAȚIEI, formă specifică de piață care permite armonizarea cererii și ofertei de capital uman. În general, în literatura de specialitate, piața educației este prezentată pe modelul pieței specifice instruirii universitare. O problemă semnificativă pentru analiza pieței educației, în cazul instruirii universitare, o reprezintă corelația dintre investiția în capitalul uman și distribuția veniturilor. Prezintă interes analiza acestei corelații pe coordonatele unui model simplu al cererii și ofertei de capital uman. Astfel, cererea pentru un nivel superior de instruire poate fi redată grafic printr-o curbă descrescătoare în raport cu diferențele de salarii scontate a se obține în urma absolvirii unei instituții de învățământ superior față de ceea ce se presupune că s-ar obține prin angajare după terminarea liceului. Figura următoare prezintă situația specifică pieței educației, curba cererii educaționale fiind ilustrată prin **dreapta D**. Sistemul de axe rectangulare utilizat în grafic operează cu măsurarea pe axa **Ox** a ponderii forței de muncă cu studii superioare în totalul forței de muncă. Pe **Oy** sunt reprezentate diferențele de salarii scontate a se obține prin absolvirea unei facultăți. Curba cererii educaționale pentru persoanele cu studii superioare (DD) arată că unui anumit nivel al diferenței salariale îi corespunde o anumită pondere a forței de muncă cu nivel superior de instruire de care o anumită firmă are nevoie. De exemplu, în punctul B, unde diferența de salariu este mare, firma își poate permite doar un procent relativ mic de salariați cu studii superioare. În schimb, în punctul unde cei cu studii superioare "costă" aproape la fel de mult ca cei cu liceul (diferențe salariale mici), firma va fi interesată să aibă tot mai mulți angajați cu studii superioare. Ca atare, curba cererii este descrescătoare, după cum descrescătoare este și rata de recuperare a investiției în capitalul uman în raport cu numărul de ani de școlarizare. Curba descrescătoare a cererii exprimată prin randamentele descrescătoare ale investiției în capitalul uman (pe măsură ce numărul anilor de școlarizare crește) are în vedere, pe de o parte, reducerea randamentelor, iar pe de altă parte, o creștere a costurilor și o reducere corespunzătoare a beneficiilor.

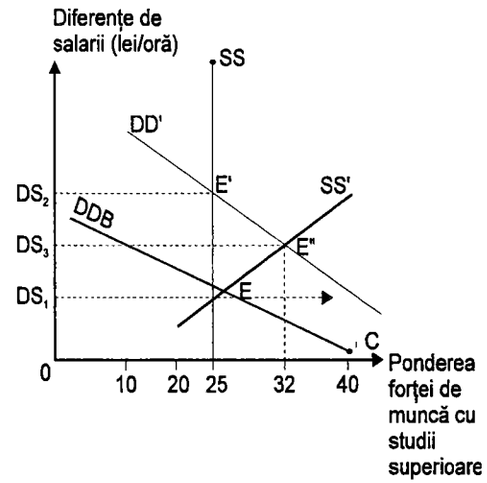

Ca în oricare altă situație în care un input variabil este adăugat unor inputuri fixe, rezultatul obținut în planul creșterii "cantității de capital uman produs" se va reduce, rata marginală de recuperare a investiției în capitalul uman fiind descrescătoare. În mod corespunzător, costurile tind să crească, deoarece costurile de oportunitate se amplifică pe măsură ce crește numărul anilor de școlarizare (de regulă și costurile directe cresc, căci, dacă școala elementară și liceul sunt gratuite, o parte a costurilor antrenate de frecventarea unei facultăți sunt suportate de către student și familia sa). [S.C.M.]

PIAȚĂ A FACTORILOR DE PRODUCȚIE, relații economice în cadrul cărora se confruntă cererea cu oferta, se formează prețul, au loc negocieri privind factorii de producție muncă, pământ, capital. **P.f. de p.** se manifestă în forme diferite, în funcție de obiectul negocierii, de participanții la negociere, de cadrul de desfășurare etc. (v. Piața muncii, Piață a capitalului). [M.Gh., D.H.]

PIAȚĂ CONTESTABILĂ, acea piață pe care intrarea noilor agenți este liberă, iar costurile de ieșire sunt mici. Intrarea pe **p.c.** are loc atunci când și acolo unde profiturile depășesc nivelul normal. [M.G.]

PIAȚĂ DISPUTABILĂ, acea piață în care libertatea de intrare este totală și în care întreprinderile care ies după o tentativă de intrare ratată nu riscă alte costuri

decât amortizarea normală a mijloacelor de producție investite. Cele două condiții ale existenței **p.d.** sunt: *libertatea de intrare* pe piață (care este una dintre premisele pieței cu concurență pură și perfectă); *libertatea de ieșire* sau ușurința de a ieși din ramură (ceea ce constituie un element nou). Pe o **p.d.**, indiferent că există puțini producători sau un singur producător, aceștia (acesta) pot fi obligați să se comporte ca niște firme în situație de concurență perfectă, astfel încât să scape de amenințarea permanentă a concurenților potențiali. [D.N.]

PIAȚĂ FINANCIARĂ, loc (cadru) de întâlnire între nevoile de resurse bănești ale întreprinzătorilor, ale producătorilor (global deficitari în astfel de resurse), și disponibilitățile bănești ale populației, ale menajelor (global excedentare la asemenea resurse). **P.f.** este piața activelor financiare. Ea mijlocește plasamentele economiilor populației, ale societăților de asigurări, ale altor unități economice în hârtii de valoare sau valori mobiliare pe termen lung (mai mult de un an) și fără termen, în acțiuni și obligațiuni emise de societățile comerciale pe acțiuni și de administrațiile publice, ca instrumente de finanțare externă. Acest proces este mijlocit de unitățile bancar-financiare, care își desfășoară activitatea pe baze comerciale. **P.f.** este compusă din următoarele piețe: a acțiunilor, care deține ponderea principală (în fond, acțiunile nu au scadență); ipotecară, adică vânzarea-cumpărarea de rente economice; a obligațiunilor emise de societățile comerciale; a obligațiunilor emise de administrațiile publice. **P.f.** poate fi primară – tranzacții cu hârtii de valoare mobiliare nou emise – și secundară, pe care se negociază acțiuni și obligațiuni emise anterior. Funcționarea **p.f.** presupune existența unor instituții specifice cum sunt: comisia valorilor mobiliare, casele de brokeraj, bursa de valori. [G.P.T.]

PIAȚĂ FORWARD, tranzacție care implică (presupune) un contract de vânzare-cumpărare de mărfuri sau de titluri de valoare la o dată fixată și la un preț convenit prin contract. **P.f.** mai este cunoscută și ca piață *futures*. [T.C.]

PIAȚĂ INTERBANCARĂ, piață monetară specifică, a cărei specificitate se datorează faptului că: este rezervată doar instituțiilor specializate de credit; pe această piață se acordă credite și se fac împrumuturi de lichidități, adică o monedă emisă de banca centrală, suportul operațiunilor fiind efectele (titlurile) publice și private; durata scurtă a relațiilor de schimb (de la o zi la 3 luni); banca centrală (de emisiune) are un rol director în fixarea ratei dobânzii, respectiv în stabilirea prețului plătit/încasat din operațiunea respectivă. [D.N.]

Piață locală (v. PIAȚĂ)

Piață mondială (v. PIAȚĂ)

PIAȚĂ MONETARĂ, piață specifică, diferită atât de piața bunurilor de consum personal, cât și de piețele factorilor de producție. Specificitatea **p.m.** decurge din obiectul tranzacțiilor pe care le presupune (moneda sub toate formele ei), din mecanismele de confruntare între solicitanții și ofertanții de monedă în funcție de prețul acestei mărfi (rata dobânzii). Deși marfa monedă este omogenă, prețul tranzacției cu monedă diferă totuși în funcție de numeroși factori, cum sunt: scadența, durata de acordare a creditului; gradul de risc asumat de creditor; sumele tranzacționate. În plus, ajustarea pe **p.m.** se face greu, aceasta fiind o piață de oligopol, cu puțini ofertanți de monedă și numeroși solicitanți (practic toate categoriile de populație). În economiile contemporane, **p.m.** deține un rol tot mai important, acesta decurgând din semnificația tot mai mare pe care o are moneda în ansamblul societății (v. Cerere de monedă, Ofertă de monedă, Piață a capitalului, Piață financiară). [D.N.]

Piață națională (v. PIAȚĂ)

PIAȚĂ NEAGRĂ, comerț clandestin și ilicit, practicat în mod deosebit de persoane fizice, cu bunuri interzise vânzării-cumpărării libere, bunuri al căror consum este raționalizat sau ale căror prețuri sunt controlate de stat. Se caracterizează prin practicarea unor prețuri mari care permit obținerea de câștiguri mari. Cei mai afectați de **p.n.** sunt cumpărătorii, atât din cauza prețurilor mari pe care trebuie să le suporte, cât și a faptului că nu au nici o garanție cu privire la calitatea bunurilor cumpărate și la efectele consumării lor. [G.P.T.]

Piață specializată (v. PIAȚĂ)

PIAȚĂ SPOT, tranzacție de mărfuri sau de monedă cu livrare imediată și cu plata în numerar sau în mărfuri disponibile. **P.s.** este opusul pieței *forward*.

Pe **p.s.** preţurile sunt cunoscute ca "preţuri spot", acestea fiind de regulă mai mari decât cele de pe pieţele normale. În schimburile valutare, rata de schimb este denumită "rată spot". [D.N.]

PIAŢĂ UNICĂ, componentă esenţială a integrării economice internaţionale şi, totodată, mijlocul principal de realizare a scopurilor comune ţărilor care o compun. **P.u.** se concretizează în: lichidarea tarifelor vamale în interiorul comunităţii integrate, libera circulaţie a capitalurilor şi a forţei de muncă. Avantajele economice care justifică existenţa unei **p.u.**: stimulează creşterea productivităţii şi a nivelului general de viaţă; concurenţa fiind mai intensă, consumatorii beneficiază de preţuri mai scăzute, precum şi de o mai mare varietate de bunuri de calitate superioară; permite o producţie de serie mare, ceea ce duce la scăderea costurilor de producţie; poate contribui la optimizarea investiţiilor de capital; permite folosirea mai raţională şi eficientă a forţei de muncă. De aceea, atât C.E.E., cât şi celelalte organizaţii economice integraţioniste de pe alte continente au pus în centrul preocupărilor şi acţiunilor lor **p.u.**, pe care o consideră principalul element unificator, de progres. [A.G.]

Piaţă universală (v. PIAŢĂ)

PIAŢĂ VALUTARĂ, sistem de relaţii care se formează între bănci sau case de schimb şi clienţii lor, prin intermediul cărora se efectuează vânzările şi cumpărările de valute sau devize în scopul reglementării plăţilor şi încasărilor ce apar în procesul schimburilor economice cu străinătatea sau în cel al iniţierii de operaţiuni speculative. Obiectul principal al operaţiunilor pe această piaţă specifică îl constituie devizele convertibile sub diverse forme, mai ales ca valută în cont, adică depuneri la vedere şi depuneri la termen ale unor sume de valută în conturile deschise la bănci. Dezvoltarea gamei de operaţiuni pe această piaţă a fost stimulată de diferite tehnici bancare, în special de tehnica viramentului interbancar, care constituie un ordin dat prin telex sau telegraf pentru a se efectua tranzacţiile. **P.v.** este naţională şi internaţională. În România, **p.v.** se compune din: **p.v. bancară,** rezervată operaţiunilor valutare desfăşurate de persoane juridice; **piaţa caselor de schimb valutar,** rezervată operaţiunilor valutare desfăşurate de persoane fizice. Amploarea schimburilor valutare naţionale derivă din volumul activităţii bancare şi a celorlalţi operatori care acţionează în fiecare ţară, potrivit normelor stabilite de autorităţile statale într-o anumită perioadă. [C.D.]

PIGOU, ARTHUR CECIL (1877-1959), economist englez, profesor universitar care l-a succedat pe Alfred Marshall la Universitatea din Cambridge. A arătat un interes deosebit pentru istoria mişcării sociale şi pentru negocierile dintre partenerii sociali. În paralel cu activităţile universitare, în spirit reformist şi conciliator, va participa de-a lungul întregii sale vieţi la numeroase comisii guvernamentale. Opera sa bogată se bucură de o deosebită reputaţie, prin contribuţiile aduse de el în domeniul teoriei monetare. În lucrările "Industrial Fluctuations" din 1927 şi "Veil of Money" din 1949, unde se reiau unele dintre tezele lui Marshall, se insistă pe rolul rigidităţii ratelor salariului în apariţia şi agravarea şomajului. Efectul A.C. Pigou constituie o replică în manieră critică la concepţia lui Keynes despre ocupare. În timp ce Keynes susţinea restabilirea ocupării depline prin intervenţia statului, A.C. Pigou afirmă că reducerea salariilor va determina reducerea preţurilor, iar prin jocul încasărilor reale, valoarea reală a activelor monetare va creşte şi prin cheltuirea lor va avea loc stimularea creşterii gradului de ocupare. Economia bunăstării este definită de A.C. Pigou drept categorie a satisfacţiilor şi insatisfacţiilor care poate fi pusă în raport cu o mărime monetară. Statul trebuie să intervină numai pentru a constrânge individul să economisească într-o măsură oarecare. Pentru măsurarea bunăstării, A.C. Pigou adoptă venitul naţional. Continuă concepţia lui Marshall despre efectele externe. În cazul efectelor externe negative se impune taxarea. A.C. Pigou propune corectarea extemalităţilor printr-un sistem de taxe care să-i penalizeze pe unii şi să-i subvenţioneze pe alţii (soluţia **P.**). **Op.**: "Wealth and Welfare" (1912); "The Economics of Welfare" (1920); "Public Finance" (1928); "Employment and Equilibrium" (1941). [R.A.]

PLAN, document oficial, componentă a planificării macroeconomice, în care se includ, într-o anumită succesiune şi conexiune, indicatorii referitori la tendinţele maximale sau minimale ale sensului şi dimensiunilor evoluţiei economiei în orizontul de timp adoptat, ca şi la măsurile specifice de politică economică, la finalitatea socială a întregului sistem de indicatori de plan (v. Planificare). [D.N.]

PLANIFICARE, concept teoretic ce exprimă un ansamblu de acțiuni coerente prin care se urmărește dirijarea activității economice corespunzător anticipărilor determinate științific în cadrul unui plan. Ansamblul activităților prin care se studiază alternativele de urmat și se alege varianta optimă reprezintă procesul de planificare. El se desfășoară pe baza teoriei planificării de către planificator și se concretizează într-un model teoretico-aplicativ pentru un domeniu sau altul al activității umane. În economie, **p.** vizează activități ce se desfășoară la nivel micro-, mezo- și macroeconomic. În condițiile economiei de piață, **p.** urmărește să asigure o eficiență tot mai ridicată a concurenței, să dezvolte și să perfecționeze instrumentele, tehnicile și pârghiile pentru desfășurarea competiției pe piață. Proprietatea privată, libertatea de acțiune și concurența au nevoie de **p.**, datorită imperfecțiunilor mecanismului de funcționare a economiei de piață, care generează: insuficiența informațiilor oferite de piață, imposibilitatea mecanismelor pieței de a realiza întotdeauna o alocare optimă, absolutizarea criteriului economic imediat și direct în dauna criteriilor social-umane și ecologice, pe termen mediu și lung etc. O **p.** ce face concurența și competiția pe piață mai eficiente și mai raționale din punct de vedere economic și social-ecologic reglează, împreună cu piața, sistemul economic, care devine tot mai complex în dinamica interdependențelor sale crescânde. În economia de piață, **p.** este utilă numai în măsura în care ameliorează informația de care este nevoie, reduce gradul de incertitudine, asigură instrumentele de gestiune și control în situațiile de criză, anticipează și orientează activități și corelații esențiale pentru viitorul competiției, multiplică șansele prin conștientizarea riscurilor, nu înlătură mecanismele pieței, ci, dimpotrivă, întregește aceste mecanisme cu instrumente și pârghii care desemnează consecințele negative ale imperfecțiunilor rezultate din jocul liber al cererii și ofertei. La nivel macroeconomic se disting: **p. indicativă**, în care autoritatea planului are rolul de a orienta; **p. imperativă**, în care statul ordonă îndeplinirea prevederilor; **p. incitativă**, în care se folosesc pârghii care avantajează și dezavantajează agenții economici; **p. strategică**, în care se urmărește trasarea tendințelor principale, într-un anumit orizont de timp; **p. neconvențională**, care nu presupune planuri, ci doar coordonarea deciziilor, în vederea creșterii gradului de compatibilitate. Potrivit experienței franceze, în perioada 1947-1992 au fost elaborate zece planuri macroeconomice care au contribuit la ameliorarea raporturilor dintre dezvoltarea economică și exigențele social-umane și ecologice ale echilibrului înaintării. În ceea ce privește experiența japoneză, se remarcă interdependența a trei funcții pe care le are Consiliul Economic, și anume: cea de concentrare educațională și informativă a previziunilor, ca premisă pentru elaborarea planurilor sectorului particular pe termen lung, cea de jalonare pe termen lung a obiectivelor politice ale guvernului și cea de mediere între diversele categorii de interese. O caracteristică a timpului nostru o constituie îmbinarea mecanismelor pieței cu cele ale planificării la nivelul corporațiilor internaționale, multinaționale și transnaționale, unde se urmărește formarea planificat-dirijată a diferitelor genuri de proiecte cu caracter zonal și regional (v. Politică economică). [P.C.]

Planificare imperativă (v. PLANIFICARE)

Planificare incitativă (v. PLANIFICARE)

Planificare indicativă (v. PLANIFICARE)

Planificare strategică (v. PLANIFICARE)

PLANUL BRADY, plan propus de Nicholas Brady, fost secretar al Trezoreriei S.U.A., prin care se încearcă soluționarea problemei datoriilor externe ale țărilor slab dezvoltate economic. **P.B.** se referă la renegocierea datoriilor externe în cazul în care acestea aparțin băncilor comerciale. În această situație se condiționează ștergerea parțială a datoriei externe de oferirea unor garanții din partea Fondului Monetar Internațional și a Băncii Mondiale că restul datoriei va putea fi achitat. În plus, este prevăzută acordarea unor facilități pentru investitorii străini și promovarea mecanismelor specifice pieței libere (v. Datorie externă, FMI, Banca Mondială). [A.D.]

PLANUL KEYNES, denumirea pe care au primit-o propunerile Trezoreriei Angliei de a se crea o uniune de clearing internațional, propuneri care au fost luate în analiză la Conferința Monetară și Financiară a Națiunilor Unite de la Bretton Woods (1944). Deoarece economistul englez a formulat inițial aceste propuneri, ele au intrat în circuitul mondial sub denumirea de **P.K.** Printre altele, în **P.K.** se propunea instituirea unui instrument internațional de plată,

numit bancor. În dezbaterile de la Bretton Woods, propunerile lui Keynes au fost însuşite doar parţial, fundamentele de funcţionare a Fondului Monetar Internaţional adoptate la această conferinţă fiind propunerile făcute de reprezentantul S.U.A., cunoscute sub denumirea de Planul White. [D.N.]

PLANUL MARSHALL, program de sprijinire de către S.U.A. a refacerii economiei ţărilor Europei Occidentale după cel de-al doilea război mondial. Denumirea provine de la iniţiatorul său, generalul George Marshall, secretar de stat al S.U.A., care a schiţat acest plan în discursul rostit la Universitatea Norward (1947). La început, planul sau programul respectiv de redresare economică postbelică avea în vedere toate ţările europene, însă din cauza opoziţiei lui Stalin, acesta s-a concentrat asupra statelor vest-europene. Ajutorul financiar al S.U.A. acordat prin **P.M.** unui număr de 16 ţări vest-europene s-a cifrat la 12,4 miliarde de dolari, din care 80% l-au reprezentat donaţiile, îndeosebi de alimente. Restul de ajutor a constat din împrumuturi pe 35 de ani, cu o dobândă de 2,5%. **P.M.** a fost prevăzut pentru o perioadă de patru ani, iar înfăptuirea lui a fost încredinţată unor organisme special create în acest scop – unul american, având rolul de distribuitor de credite, şi altul european, care s-a ocupat cu repartizarea concretă a creditelor. [A.I.]

PLASAMENT, operaţiune constând din utilizarea economiilor subiecţilor de venituri pentru constituirea de depozite bancare şi achiziţionarea de active financiare. Economiile plasate se deosebesc de cele neplasate sau tezaurizate, ele având drept motivaţie obţinerea de venituri suplimentare viitoare. În acelaşi timp, **p.** nu se confundă cu investiţia. [D.N.]

PLASAMENT FINANCIAR, cheltuială de capital efectuată în vederea sporirii valorii acestuia; ea este ghidată de criteriul obţinerii unui venit mai mare în viitor. Există diferite forme de **p.f.**: în producţia de bunuri de capital – construirea de uzine, autostrăzi etc.; ca depozite de bani la unităţi bancare, aducătoare de dobânzi etc.; pentru cumpărarea, la bursă, de hârtii de valoare în vederea obţinerii de câştig prin speculaţii bursiere etc. [M.G.]

PLĂŢI DE TRANSFER, acele plăţi care se fac către diferite persoane, de regulă, de către organizaţii guvernamentale şi care nu presupun un schimb de bunuri, nu presupun contraprestaţie directă şi imediată. **P. de t.** se fac sub forma pensiilor, a burselor pentru elevi şi studenţi, a ajutoarelor pentru şomeri etc. **P. de t.** includ şi donaţiile caritabile făcute de unele companii. **P. de t.** sunt o formă de redistribuire a venitului (v. Venituri de transfer, Redistribuirea venitului). [A.C.]

PLĂŢI INTERNAŢIONALE, plăţi ocazionate de schimburile economice internaţionale, plătitorii şi beneficiarii fiind rezidenţi ai unor ţări diferite. **P.i.** pot fi: **p.i.** efective, atunci când se fac prin remiterea de aur şi valută efectivă; **p.i.** prin decontare internaţională, atunci când sunt realizate prin transfer bancar; **p.i.** prin credit internaţional. **P.i.** se efectuează prin diverse instrumente de plată ca: acreditiv, ordin de plată etc. [C.D.]

PLUSVALOARE, (în teoria marxistă) diferenţa dintre valoarea de întrebuinţare a forţei de muncă (determinată de timpul de muncă cheltuit de salariat) şi valoarea de schimb a forţei de muncă (determinată de valoarea-muncă a mărfurilor necesare pentru asigurarea reproducţiei forţei de muncă a salariatului şi a familiei sale). P. este deci forma pe care o ia supramunca în sistemul capitalist (v. Sistem economic capitalist). [D.N.]

PLUSVALOARE ABSOLUTĂ, acea plusvaloare care se obţine prin prelungirea timpului de muncă peste timpul de muncă necesar pentru reproducerea valorii forţei de muncă (v. Plusvaloare). [D.N.]

PLUSVALOARE RELATIVĂ, acea plusvaloare care se obţine datorită creşterii productivităţii pe seama progresului factorilor de producţie (v. Plusvaloare). [D.N.]

POLI DE CREŞTERE ECONOMICĂ, termen prin care se desemnează acele activităţi complexe, acele centre de dezvoltare care, prin importanţa lor, se impun ca puncte de sprijin ale antrenării forţelor dinamice ale creşterii şi dezvoltării. Termenul a fost introdus în circuitul de idei de economistul francez F. Perroux. [D.N.]

POLITICA AGRICOLĂ COMUNITARĂ, ansamblu de principii, metode şi mijloace de acţiune prin care se realizează obiectivele Uniunii Europene în domeniul agriculturii. Obiectivele **p.a.c.** sunt:

creşterea productivităţii marginale; garantarea unui standard de viaţă echitabil pentru producătorii agricoli; stabilizarea pieţelor agricole pentru a evita dezechilibrele create de creşterea şi scăderea preţurilor; garantarea aprovizionării consumatorilor cu alimente la preţuri rezonabile (securitatea alimentară). Finanţarea unitară a **p.a.c.** se realizează din bugetul U.E. prin intermediul Fondului European de Orientare şi Garantare Agricolă (FEOGA). **P.a.c.** a fost reformată (reforma Mc Sharry), urmărindu-se adaptarea producţiei agricole prin reducerea excedentelor şi a stocurilor la cereale, oleaginoase şi carne de bovine. După anul 2000, reforma **p.a.c.** a intrat într-o nouă fază, urmărind: impunerea de criterii socioeconomice, culturale şi ecologice în agricultură şi în spaţiul rural; reducerea taxelor vamale; extinderea regulilor de "origine" nepreferenţiale; impunerea de reguli sanitare şi fitosanitare (v. Fond de Garantare şi Orientare a Agriculturii Europene, Politică agricolă). [S.Cr.]

POLITICA PROMOȚIONALĂ, ansamblul coerent de teorii, concepte, noţiuni, împreună cu mijloacele, instrumentele, procedeele şi tehnicile folosite de entităţile economice pentru a face cunoscut potenţialul economic şi rezultatele lor atât pe piaţa internă, cât şi pe piaţa mondială. **P.p.** priveşte un segment important de comunicare economică, vizând producţia de bunuri, mediul socioeconomic, managementul şi marketingul, în condiţiile pieţei concurenţiale. **P.p.** fundamentează şi orientează afacerile economice interne şi internaţionale. Ea se transpune în practică prin: reclamă comercială (publicitate comercială); contacte directe; agenţi; magazine sau expoziţii cu desfacere; presă scrisă; radiodifuziune; târguri; saloane internaţionale etc. **P.p.** influenţează alocarea corectă a resurselor limitate pentru diferite alternative de utilizare, contribuind la corelarea componentelor consumului cu cele ale producţiei, a cererii cu oferta, în condiţiile specifice ale mediului concurenţial. [D.C.]

POLITICA STOP-GO, set de politici macroeconomice destinate a reduce perioada de criză marcată de supraofertă. Se poate acţiona prin menţinerea producţiei la un nivel al ofertei care îşi are corespondent în cadrul cererii, astfel nefăcându-se risipă de factori de producţie în sensul producerii pe stoc. Resursele astfel economisite vor permite relansarea producţiei şi a creşterii economice (v. Politică anticriză). [M.N.]

POLITICĂ A CERERII, politica economică de inspiraţie keynesiană (dirijistă), prin care este stimulată cererea agregată (globală), inclusiv prin creşterea cheltuielilor publice, cerere agregată care, în condiţii de recesiune, se poate constitui într-un stimulent al relansării economice. [D.N.]

POLITICĂ A NIVELULUI DE TRAI, set de obiective pe termen scurt/lung, ale cărui repere fundamentale sunt asigurarea unui nivel de trai individual şi social comparativ cu cel din ţările dezvoltate, asigurarea unui nivel de trai cu o relativă stabilitate. Evoluţia acestei politici se înscrie pe coordonatele legităţilor obiective ale dezvoltării de ansamblu a ţării, ale asigurării unui nivel de trai decent pentru toate categoriile de populaţie (inclusiv cele defavorizate). Prin **p.n.** de **t.** se urmăreşte contracararea deteriorării raporturilor de preţ, a scăderii puterii de cumpărare etc. **P.n.** de **t.** este expresia unui ansamblu de strategii naţionale, economice, sociale etc. care vizează calitatea vieţii dintr-o ţară. Prin natura şi obiectivele sale, **p.n.** de **t.** aparţine în egală măsură politicilor economice şi celor sociale. [I.M.]

POLITICĂ A OCUPĂRII, politică ce urmăreşte menţinerea şi creşterea gradului de ocupare a populaţiei active prin acţiuni directe sau indirecte menite să asigure locurile de muncă pentru noile generaţii ce devin active, pentru şomeri sau alte persoane care vor să se angajeze ca salariaţi. Se cunosc trei tipuri de **p.** a **o.**, fiecare putând avea numeroase variante: a) **keynesiană** sau de inspiraţie keynesiană, care se bazează pe relansarea cererii globale în ideea că aceasta determină creşterea producţiei care, la rândul său, solicită mai multă muncă; b) **liberală**, care implică scăderea costurilor salariale şi flexibilizarea pieţei muncii, permiţând angajarea unui număr mai mare de salariaţi; c) politici de inspiraţii şi proporţii foarte diferite, care recurg la acţiuni cu finalitate în esenţă keynesiană sau liberală. **P.o.** este foarte complexă în conţinutul său, fiind în principal un amestec de **acţiuni active,** care au scopul de a crea noi locuri de muncă şi de a mări gradul de ocupare, şi de **acţiuni pasive**, care urmăresc menţinerea ocupării, dar şi creşterea productivităţii şi, în general, a raţionalităţii muncii. Această împărţire trebuie considerată ca având un caracter relativ, întrucât despre fiecare acţiune s-ar putea spune că are atât caracter activ, cât şi pasiv (v. Şomaj, Politică antişomaj). [G.P.T.]

POLITICĂ A OFERTEI, politică economică de inspirație liberală, prin care, pornind de la legea debușeelor, se urmărește stimularea ofertei fie prin reducerea prelevărilor obligatorii din rezultatele susținătorilor ofertei, fie prin dereglementări, respectiv prin stimularea liberei inițiative. [D.N.]

POLITICĂ AGRICOLĂ (AGRARĂ), ansamblul de principii, mijloace și metode de acțiune prin care se realizează obiectivele generale ale statului în domeniul agriculturii. Obiectivele esențiale ale **p.a.** vizează stabilitatea piețelor agricole și protejarea veniturilor agricultorilor. **P.a.** se află la baza strategiilor agrare care sintetizează voința politică a societății, interesele prezente și viitoare ale națiunii privitoare la agricultură și securitate alimentară. **P.a.** și strategia agrară sunt concretizate în programul agrar ce se realizează prin organisme specializate în fiecare țară (Organization Commune du Marché în Franța, Commodity Credit Corporation în S.U.A.). În țările dezvoltate s-a elaborat așa-numita "Carte verde" care cuprinde obiectivele și căile de acțiune referitoare la: producția și oferta agroalimentară, veniturile agricultorilor, prețurile agricole, formarea profesională și ocuparea forței de muncă, protecția mediului natural. În Uniunea Europeană se aplică politica agrară comună (PAC), care vizează dezvoltarea agriculturii fiecărei țări prin eforturi comune. România, ca țară asociată la U.E., se adaptează treptat la PAC, în vederea integrării totale în politica comunitară (v. Prețuri agricole). [S.I.]

POLITICĂ ANTICRIZĂ, ansamblul măsurilor concertate întreprinse de guvern și de sistemul bancar, menite să corecteze evoluțiile conjuncturale excesive ale activității economice. Rațiunea **p.a.** este să atenueze undele evoluției ciclice și unele efecte nefavorabile care decurg din acestea. **P.a.** se aplică diferențiat în cadrul unui ciclu economic: în condiții de boom, se aplică politica anticriză de stabilizare (stop), iar în faza de recesiune se aplică politica anticriză de relansare (go). Ele se bazează pe aplicarea concomitentă și coerentă a politicilor bugetare, monetare și de credit (v. Cicluri economice, Politică economică). [G.I.]

Politică anticriză de rigoare (v. POLITICĂ DE RELANSARE)

POLITICĂ ANTIINFLAȚIONISTĂ, ansamblu de măsuri economice ce vizează aducerea procesului inflaționist în limite normale, stabilizarea macroeconomică, precum și modalitățile de trecere de la aceasta la creșterea economică autentică. Dacă se ține seama de faptul că procesul inflaționist presupune treceri permanente de la un tip de inflație la altul, de la un grad de intensitate la altul și de la un sens de evoluție la altul, aducerea inflației în limite normale are extrem de multe concretizări. **P.a.** se grupează după mai multe criterii: după intensitatea și sensul procesului, după doctrina ce stă la baza lui, după instrumentele și metodele folosite. În raport cu primul criteriu, se poate vorbi despre o politică ce urmărește prevenirea și/sau atenuarea crizei inflaționiste, respectiv a hiperinflației și efectelor ei. Autoritățile monetare își propun să stabilizeze procesele macroeconomice și să deschidă calea relansării creșterii economice. În plus, acum se adoptă acele măsuri de protecție socială, cum sunt: indexarea veniturilor, îndeosebi a salariilor, în funcție de inflație; creșterea îndemnizațiilor de șomaj, a pensiilor etc. După doctrina economică ce stă la baza fundamentării lor, **p.a.** pot fi: de control al cererii agregate; de stimulare a ofertei agregate. În acest sens, se folosesc cu prioritate fie instrumentele fiscal-bugetare, fie cele monetar-valutare. Eficiența cu care sunt aplicate diferitele măsuri de **p.a.** trebuie judecată în raport cu efectele lor de antrenare în economia reală (v. Inflație, Hiperinflație, Politică monetară, Politică fiscală). [D.N.]

POLITICĂ ANTIȘOMAJ, totalitatea acțiunilor realizate sistematic cu mijloace și tehnici corespunzătoare de administrația publică (centrală și locală) în vederea prevenirii creșterii șomajului și diminuării acestuia. În cadrul **p.a.** se disting: a) **acțiuni (măsuri) care privesc direct pe cei aflați în stare de șomaj** – pregătirea, recalificarea și reorientarea profesională a acestora, acordarea de facilități celor ce creează noi locuri de muncă, promovarea noilor forme de ocupare etc.; b) **acțiuni (măsuri) care privesc pe cei efectiv activi sau ocupați** – ameliorarea calificării pentru a rămâne în activitate, diminuarea timpului de muncă și a vieții active pentru a oferi noi locuri de muncă, repatrierea unor categorii de imigranți; c) **alte măsuri** care în optica autorităților ar putea duce la diminuarea șomajului (v. Ajutor de șomaj, Șomaj). [G.P.T.]

POLITICĂ ANTITRUST, termen prin care se desemnează totalitatea reglementărilor, a măsurilor pe care le pot lua guvernul şi organismele sale, precum şi a mijloacelor de care acestea se pot folosi pentru a limita şi controla formarea trusturilor, creşterea capacităţii diferitelor firme sau grupuri de firme de a folosi practici restrictive pe piaţă, de a impune un comportament de monopol pe căi considerate anormale sau ilegale (v. Legi antitrust). [G.P.T.]

POLITICĂ BUGETARĂ, termen care desemnează concepţia şi acţiunile statului privind veniturile şi cheltuielile publice, căile şi mijloacele de mobilizare a încasărilor, tipurile şi dimensiunile cheltuielilor prin care se poate interveni direct împotriva şocurilor şi instabilităţii, pentru relansare economică. **P.b.** se concretizează în bugetul de stat; ea este însăşi politica veniturilor şi a cheltuielilor bugetare. **P.b.** are la bază legi financiare, prin care se stabilesc sursele de venituri, destinaţia utilizării lor pe obiective de cheltuieli, reglementări ale exerciţiului bugetar etc. [E.C.]

POLITICĂ COMERCIALĂ, ansamblul concepţiilor, măsurilor şi instrumentelor folosite de o anumită ţară cu scopul de a se angaja cu eficienţă în circuitul economic mondial, de a impulsiona exporturile şi de a asigura pe seama lor importurile necesare satisfacerii nevoilor de consum personal şi de producţie ale ţării. [M.C.]

Politică conjuncturală (v. POLITICĂ DE RELANSARE)

POLITICĂ DE MEDIU, parte componentă a politicii economice, care cuprinde ansamblul orientărilor, principiilor şi reglementărilor statului cu caracter administrativ-juridic, fiscal şi financiar, menite să asigure dezvoltarea economico-socială în strânsă dependenţă de cerinţele dezvoltării ecologice, ale echilibrului ecologic. În concordanţă cu teoria internalizării externalităţilor negative şi cu necesitatea protecţiei şi ameliorării calităţii mediului, în "Legea mediului, a apelor şi pădurilor" este prevăzută promovarea principiului "poluatorul plăteşte". Sunt prevăzute de asemenea măsuri concrete de recuperare a pagubelor produse de cei care poluează atmosfera, apa şi pământul, precum şi investiţii de întreţinere a factorilor de mediu sau de reparare a lor. Ideea de bază a **p.** de **m.** este aceea de a se asigura reconcilierea omului cu natura prin restituirea către aceasta a bogăţiei împrumutate de la ea. [A.I.]

POLITICĂ DE RELANSARE, ansamblul de măsuri care se aplică în fazele de încetinire sau scădere a activităţii economice şi care au ca scop susţinerea acesteia stimulând investiţiile, consumul, salariile, creditul etc. Se disting mai multe forme de **p.** de **r.**: relansarea prin credit, relansarea prin ofertă, politica anticriză de rigoare etc. **Relansarea prin credit** porneşte de la principiul că există un multiplicator bugetar şi monetar după care fiecare venit nou şi infuzia de monedă (credit) distribuite în economie creează o nouă cheltuială, care generează cerere şi o alimentează în continuare. În acest sens se acţionează asupra masei monetare puse la dispoziţia economiei prin reducerea ratei dobânzii, atenuarea restricţiilor în acordarea creditelor, operaţiuni de open market, reducerea rezervelor bancare obligatorii. **Relansarea prin ofertă** caută să stimuleze economia creând un mediu favorabil acţiunii firmelor, liberei iniţiative şi concurenţei, atenuând obligaţiile fiscale şi salariale. Relansarea prin ofertă acceptă, cel puţin implicit, legea debuşeelor a lui J.B. Say, după care "oferta îşi creează propria cerere"; în consecinţă, pentru a asigura reluarea creşterii trebuie stimulată prioritar producţia. Schematic, procesul se prezintă astfel:

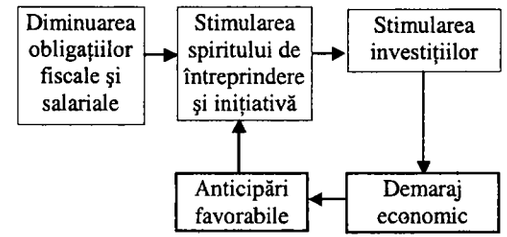

Esenţa politicii de relansare prin ofertă este de a găsi toate mijloacele pentru a stimula creşterea profiturilor şi a părţii din acestea lăsate la dispoziţia firmelor. Asemenea măsuri vizează: diminuarea obligaţiilor fiscale impuse firmelor; modificarea modului de împărţire a valorii adăugate între profituri şi salarii; scăderea ratei dobânzii (şi a restricţiilor în acordarea creditelor), pentru ameliorarea randamentului investiţiilor; fiscalitate avantajoasă, pentru a stimula plasarea economiilor pe piaţa monetară şi financiară. **Politica anticriză de rigoare** se aplică în fazele de supraîncălzire a economiei, când tensiunile din

sistemul economic (inflația, deficitele externe, îndatorarea exagerată a statului ș.a.) ascund pericolul unui derapaj.

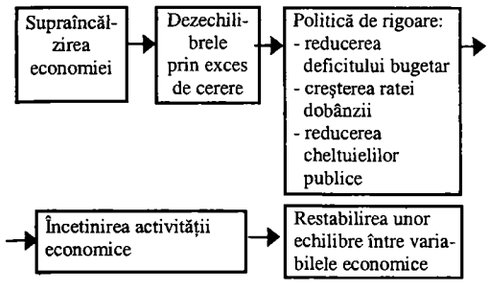

Se apreciază că politica anticriză de rigoare este promovată în două etape. Mai întâi are loc reechilibrarea bugetului, ceea ce generează diminuarea masei monetare în circulație, comprimarea cererii interne agregate, atenuarea tensiunilor inflaționiste. Pe acest fond se promovează a doua etapă: scăderea ratei dobânzii, care stimulează **investițiile de modernizare,** atrage relansarea creșterii de tip intensiv și a ocupării eficiente. Politicile anticriză vizând influențarea cererii (de inspirație keynesiană) și a evoluției economice în ansamblu prin multiplicatorul cheltuielilor sunt supuse în ultima perioadă unor serioase reevaluări. Criticii acestor politici spun că ele au efecte nedorite generate de interdependențele dintre economii (efectul de "scurgere" și cel de evicțiune – eliminarea investițiilor private în favoarea celor publice) (v. Cicluri economice). [G.I.]

Politică de relansare prin credit (v. POLITICĂ DE RELANSARE)

Politică de relansare prin ofertă (v. POLITICĂ DE RELANSARE)

POLITICĂ DE VENITURI, componentă a politicii economice inițiate de guverne, concretizată într-un ansamblu de măsuri și reglementări referitoare la libertatea de negociere, intervenția și controlul în domeniul pieței la un număr redus de produse, în sensul formării lor, în special la produse agricole, respectiv, al limitării creșterii lor, îndeosebi la bunurile de primă necesitate și la serviciile publice, precum și în domeniul salarizării. În țările cu economie de piață consolidată, prin intervenția statului în mecanismul prețurilor și al salariilor, se urmăresc protejarea consumatorilor și garantarea veniturilor producătorilor. P. de v. diferă de la o țară la alta, în funcție de interesele specifice generale, folosindu-se pârghii și instrumente economice deosebite. De pildă, în țările Uniunii Europene, în domeniul agriculturii, guvernele urmăresc susținerea prețurilor la produsele agricole în vederea diminuării influențelor exercitate de fluctuațiile producției agricole asupra veniturilor agricultorilor și stabilității veniturilor consumatorilor. În S.U.A., în anumite perioade, se intervine prin programe guvernamentale în stabilirea prețurilor de piață, însoțite de subvenții sau de credite directe acordate producătorilor de cereale, în fixarea unor prețuri-plafon cu compensare bănească directă a diferenței nefavorabile dintre acestea și nivelul cel mai scăzut al prețurilor pieței sau al prețurilor-plafon practicate în condițiile stocării în silozurile statului a surplusurilor de cereale. În domeniul salarizării, se stabilește un minim al salariului nominal, concretizat într-o sumă de bani care să asigure subzistența, protecția socială a salariaților. De la acest nivel se pornește în negocierea salariului, acesta fiind diferit de la o țară la alta, de la o perioadă la alta. Principiul de bază al politicii veniturilor salariale constă în aceea că majorarea salariului mediu în termeni reali nu trebuie să depășească creșterea medie a productivității muncii. De asemenea, o componentă a politicii veniturilor salariale o constituie indexarea salariilor, care este abordată prudent și pragmatic, deoarece, în anumite condiții, este generatoare de inflație (v. Politică economică). [S.C.]

POLITICĂ ECONOMICĂ, acțiunea conștientă a puterii publice, democratic stabilită, care presupune definirea științifică a obiectivelor economice și sociale ale statului-națiune pe o anumită perioadă și punerea în aplicare a acestor obiective, pornind de la condițiile (premisele) existente și folosind mijloace și tehnici adecvate. Punctul de pornire în elaborarea **p.e.** îl constituie perceperea și conștientizarea intereselor generale supreme ale națiunii la momentul dat și în perspectiva previzibilă. Asemenea interese se manifestă diferit, în funcție de nivelurile la care se structurează și se raportează obiectivele majore ale **p.e.:** național, regional (zonal), mondial. În raport cu obiectivele finale urmărite sau cu domeniile pentru care sunt elaborate, se pot distinge: **p.e.** și sociale de creștere economică, dezvoltare durabilă etc.; politici de ocupare deplină a forței de muncă și de atenuare a șomajului; politici anticriză; politici antiinflaționiste; politici sociale etc. Amploarea domeniului ce face

obiectul **p.e.** delimitează politicile economice şi sociale adoptate şi promovate în: **politici globale**, care se răsfrâng asupra întregii economii naţionale, cum sunt politicile bugetare, politicile privind protecţia mediului, programarea macroeconomică; **politici sectoriale**, aplicate pe diferite pieţe sau domenii de activitate, precum piaţa muncii, ocuparea în sectorul minier etc. În funcţie de orizontul de timp al obiectivelor urmărite de o anumită **p.e.**, se poate vorbi despre politici economice şi sociale conjuncturale, pe durată scurtă şi medie, cum sunt politicile specifice de relansare economică şi de depăşire a recesiunii; politicile structurale, de restructurare durabilă a aparatului tehnic de producţie, a structurii de ramură etc. După modul de influenţare a participanţilor la viaţa economică, există: politici restricţioniste, de limitare şi restrângere a unora sau altora dintre activităţi; politici de incitare, de stimulare a agenţilor economici; politici de concertare a acţiunilor lor în concordanţă cu anumite obiective. Orientarea doctrinară şi-a pus în trecut şi îşi pune şi în ultimul timp amprenta asupra diferitelor **p.e.**, putându-se distinge politici liberale, neoliberale sau ale ofertei globale; politici keynesiene, neodirijiste sau ale cererii. Sub aspectul mijloacelor sau instrumentelor folosite în promovarea diverselor politici economice, acestea determină politici directe şi politici indirecte, fiscale (v. Macroeconomie). [A.I.]

POLITICĂ FISCALĂ, concepţia, măsurile şi acţiunile statului privind impozitele şi rolul lor în formarea veniturilor bugetare şi în finanţarea cheltuielilor publice, tipurile de impozite, perceperea şi folosirea lor ca instrument de stimulare a creşterii economice. **P.f.** are la bază criteriul de eficienţă fiscală, adică necesitatea unui randament cât mai mare al acesteia; ea trebuie să asigure mobilizarea unor venituri publice cât mai mari, în condiţiile încurajării afacerilor economice, a investiţiilor, concomitent cu promovarea echităţii în contribuţia fiecăruia la venituri, cu asigurarea protecţiei sociale. [E.C.]

POLITICĂ INDUSTRIALĂ, una dintre politicile economice structurale care răspunde funcţiei generale de alocare a resurselor, astfel încât să stimuleze sistemul productiv al economiei în sensul creării unor condiţii mai favorabile de creştere şi dezvoltare economică. **P.i.** se întrepătrunde cu alte mijloace şi obiective ale politicii economice structurale, cum sunt: producerea de servicii colective, naţionalizările, privatizările, amenajarea teritoriului etc. (v. Politică economică). [D.N.]

POLITICĂ MONETARĂ, ansamblul măsurilor şi metodelor prin care autorităţile publice abilitate caută să influenţeze condiţiile macroeconomice prin creşterea sau reducerea ofertei de bani. Autorităţile monetare au la dispoziţie trei opţiuni principale: suplimentarea ofertei de bani prin tipărire de bancnote (astăzi această opţiune este rareori utilizată), controlul direct asupra deţinerilor de bani de către sectorul monetar şi operaţiuni de open market (vânzarea şi cumpărarea de titluri de valoare de stat prin operaţiuni pe piaţa liberă). Concepţia keynesiană tradiţională consideră politica monetară drept cel mai bun instrument ("banii nu contează") de influenţare a economiei, pe când concepţia monetaristă este total opusă acesteia. Din perspectiva noii macroeconomii clasice (ce utilizează teoria anticipărilor raţionale) măsurile de politică monetară sunt total ineficiente. Astăzi, tendinţa dominantă a **p.m.** este cea a politicilor restrictive, autorităţile monetare responsabile având convingerea că astfel inflaţia poate fi restrânsă. [D.C.]

POLITICĂ SOCIALĂ, (1) ansamblul de căi şi metode prin care statul se implică la nivelul proceselor sociale caracteristice colectivităţii, în scopul modificării acestora într-o direcţie considerată de factorii politici ca dezirabilă. Activităţile statului în acest domeniu au ca obiectiv modificarea într-un sens specific a caracteristicilor vieţii sociale ale unei colectivităţi. **P.s.** constă din activităţi în sfera economică, culturală, educaţională, demografică, a sănătăţii, în sfera problematicii copilului, a handicapaţilor, a minorităţilor naţionale, a sexelor, a mediului înconjurător etc. Acţiunile statului pot însă **stimula** sau **bloca** iniţiativele organizaţiilor neguvernamentale sau private care se implică în rezolvarea problemelor sociale. **P.s.** nu are ca obiectiv întregul sistem social, ci doar punctele fierbinţi, considerate de agenţii economico-sociali ca cerinţe ale bunei funcţionări a vieţii sociale. (2) Ansamblu de scopuri şi instrumente de analiză prin care puterea publică realizează repartizarea normativă a resurselor publice, distribuirea veniturilor din perspectiva umanistă a dreptăţii sociale. (3) Element de atenuare a conflictelor economice, sociale şi politice. **P.s.** se

caracterizează și se delimitează prin: obiective, câmp de acțiune, natura măsurilor luate sau decise, efectele la nivelul beneficiarilor, amploarea rezultatelor. **Obiectivele politicii sociale** sunt grupate în trei componente: a) promovarea unor bunuri publice (apărare, securitate, infrastructură, urbanistică, sănătate, educație, cultură, știință); b) protecția socială a acelor segmente de populație aflate în dificultate deosebită; c) dezvoltarea socială în general. **Structura conceptului de politică socială** este configurată pe următoarele elemente: formarea sistemului de protecție socială, fixarea unui salariu minim garantat, intervenția privind repartiția și politica de transferuri a veniturilor, dreptul la muncă și rolul sindicatelor în elaborarea politicilor sociale la nivel microeconomic, durata zilei de muncă și problema habitatului, timpul liber și politica culturală. **P.s.** se derulează la mai multe niveluri: național, local (regional), individual. În cadrul politicii sociale se formulează **programe sociale**, subordonate scopurilor mari sau anumitor etape de dezvoltare economico-socială (v. Statul bunăstării). [I.M.]

POLITICI MACROECONOMICE, ansamblu de măsuri care au ca obiective principale: atingerea unui nivel înalt și stabil de utilizare a forței de muncă; menținerea unui nivel stabil al indicelui general al prețurilor; evoluția ascendentă a venitului/outputului real (creștere economică); atingerea echilibrului balanței de plăți externe. În raport cu efectul macroeconomic produs, putem avea: a) **p.m.** *orientate către cerere* și b) **p.m.** *orientate către ofertă*. **P.m.** *orientate către cerere* sunt acele politici macroeconomice prin care se încearcă să se influențeze cererea agregată, în sensul creșterii acesteia (politici expansioniste) sau al restrângerii acesteia (politici restrictive). Se pot folosi politici fiscale și politici monetare. **P.m.** *orientate către ofertă* sunt acele politici macroeconomice care urmăresc perfecționarea funcționării eficiente a piețelor, eliminarea efectelor externalităților, perfecționarea sistemului de impozite și taxe ș.a. După scopul politic urmărit, **p.m.** pot fi: politici antișomaj, politici antiinflaționiste, politici de stabilizare macroeconomică, politici de creștere economică, politici comerciale, politici valutare ș.a. De obicei se aplică mixuri de politici fiscale și monetare, ale căror efecte conjugate determină atingerea obiectivului fixat mai rapid și mai bine decât prin aplicarea lor separată. [S.Cr.]

POLITICI REGIONALE ACTIVE, ansamblul măsurilor și metodelor de intervenție a statului pentru reducerea dezechilibrelor în dezvoltarea regiunilor. Politicile regionale se înscriu în strategiile naționale pe termen mediu și lung și urmăresc în principal realizarea unor obiective care să asigure o anumită echitate interregională. În funcție de obiectivele principale, **p.r.a.** pot fi politici de stimulare a creșterii economice, orientate spre atragerea de noi întreprinderi, concomitent cu dezvoltarea celor existente, politici de reducere a disparităților interregionale privind condițiile de viață și de muncă a populației și politici de atenuare a efectelor șomajului în plan regional, atunci când rata șomajului în regiune depășește media națională. Instrumentele de intervenție activă asupra evoluției variabilelor regionale sunt derivate din instrumentele de politică economică (fiscale, bugetare, monetare) și pot fi grupate în două mari categorii: 1) *intervenții directe*, pentru dezvoltarea anumitor activități sau pentru dotarea regiunilor cu utilități; aceste măsuri implică direct administrația publică în construirea sau dezvoltarea unor elemente de infrastructură economică și socială (dezvoltarea căilor de transport, crearea și ameliorarea rețelelor de distribuție a apei și energiei electrice, crearea unor centre de formare profesională etc.); 2) *intervenții indirecte*, realizate prin: a) acordarea de stimulente financiare întreprinderilor, cu scopul de a încuraja amplasarea unor activități în anumite zone sau de a evita declinul celor vechi. Stimulentele (prime pentru investiții, împrumuturi avantajoase, facilități fiscale etc.) se acordă condiționat, în funcție de performanțele economice potențiale ale întreprinderilor și de compatibilitatea activităților cu obiectivele generale sau specifice ale politicii regionale; b) măsuri de compensare, concretizate în acoperirea din surse publice a unor costuri de exploatare, de conversie profesională, de reinstalare a lucrătorilor transferați etc. și în acordarea de prime pentru locuri de muncă nou create, subvenții pentru transport etc. [D.A.]

POLIȚĂ, înscris cu o formă specială, emis de persoane fizice sau juridice, prin care se atribuie posesorului dreptul de creanță asupra unei sume de bani ce va fi onorat de către debitor la scadență. În funcție de modul și de condițiile stingerii datoriei, de forma pe care o îmbracă, de câștigul aferent, **p.** poartă denumiri specifice: **cambie, bilet la ordin, trată, cec**, unele dintre ele constituind baza banilor de credit. **P.**

se poate afla în posesia creditorului până la scadență, poate fi transmisă altor persoane pentru stingerea unor datorii sau se poate afla la bănci, fiind scontată în vederea obținerii de credite. **P. inversă** (recambia), **p.** prezentată debitorului de către persoana care a achitat **p.** protestată, ca urmare a neachitării ei la scadență, situație în care debitorul este obligat să restituie suma plătită, inclusiv dobânzile și cheltuielile de protest. În sistemul de **p.** prezintă importanță **p.** de **asigurare**, care este un act emis de o societate de asigurare și care cuprinde drepturile și obligațiile asiguratului și ale asigurătorului, confirmând încheierea asigurării facultative a persoanelor sau a bunurilor. Asiguratul se obligă să plătească asigurătorului o anumită primă de asigurare; asigurătorul preia anumite riscuri și își asumă obligația de a-l despăgubi pe asigurat pentru eventualele daune generate de riscurile pentru care s-a încheiat **p.** de **a.** [S.C.]

Poliță de asigurare (v. POLIȚĂ)

Poliță inversă (v. POLIȚĂ)

POLUARE, stare negativă a relației dintre mediul creat de om și mediul natural, caracterizată prin deteriorarea ciclurilor normale de viață biogeochimică, determinată de acțiunea factorilor poluanți. Având în vedere că poluarea se produce ca urmare a introducerii în mediu a reziduurilor consumului productiv și ale celui neproductiv, precum și a efectelor ecologice naturale, ea mai poate fi definită și ca "resurse ajunse la loc nepotrivit sau risipă de resurse și factori de degradare a calității vieții". Poluarea se manifestă atât în atmosferă, cât și în apă și în legătură cu solul. După modul de manifestare se disting: **p. fizică** (produsă de zgomote, apa încălzită, temperatură ridicată, pulberi de la fabricile de ciment, particule de cărbune și steril de la exploatările miniere); **p. chimică** (determinată de emanații gazoase de la diverse industrii, ionii unor metale grele, pesticide ș.a.); **p. biologică** (rezultată din infestarea mediului cu germenii patogeni din entrofizarea apelor); **p. radioactivă** (ca urmare a exploziilor nucleare, a scurgerilor de la centralele atomice și a folosirii unor materiale radioactive în industrie, agricultură, medicină); **p. termică** (provocată apelor prin deversarea în acestea a lichidelor calde ce au servit la răcirea instalațiilor industriale sau a centralelor termice); **p. fonică** (exprimată prin zgomot sau emisiune de sunete cu vibrații de intensități și periodicități diferite, producând senzații dezagreabile și chiar disconfort). Aerul poluat înseamnă nu numai prezența unor substanțe străine de compoziția naturală a acestuia, ci și cantitatea sau concentrația în care se găsesc acestea, făcându-l impropriu și chiar dăunător pentru organismele vii, inclusiv pentru om, pentru bunurile materiale, peisaje, operele de artă etc. Principalele riscuri ce decurg pentru mediu din aceste procese, în cazul nerealizării armonizării menționate, sunt: schimbarea climei generată de "efectul de seră" al gazelor emise în atmosferă, cel mai important fiind bioxidul de carbon produs prin arderea combustibililor fosili; subțierea stratului de ozon, care ferește viața de pe pământ de efectele razelor solare; creșterea aciditații aerului și a mediului în general și, în fine, iradierea provocată de accidentele la reactoarele nucleare și depozitarea deșeurilor nucleare, precum și demontarea reactoarelor după ieșirea lor din funcțiune. Se înțelege că evitarea poluării presupune evitarea cauzelor ce o generează. [A.I.]

POPULAȚIE, colectivitate a persoanelor fizice care locuiesc pe un anumit teritoriu într-o anumită perioadă. Între populația și economia unei țări există o permanentă interdependență; prin număr, structură, nivel de instruire și stare de sănătate, populația influențează nemijlocit desfășurarea vieții economice a unei țări, iar nivelul dezvoltării economice a acesteia influențează principalele fenomene demografice și, implicit, dinamica și structurile populației. **Populația totală** existentă la un moment dat și structura acesteia (pe sexe, grupe de vârstă etc.) se determină pe baza recensămintelor populației organizate periodic și a datelor curente din sistemul informațional demografic. Pentru analizele economice prezintă interes informațiile referitoare la: **populația activă**, care cuprinde toate persoanele care au capacitate de muncă și au vârsta cuprinsă între limitele legale de muncă, inclusiv persoanele aflate în perioada schimbării locului de muncă (șomaj); **populația activă ocupată**, ce include toate persoanele care au un loc de muncă și care desfășoară o activitate economico-socială aducătoare de venit. [M.Gh., D.H.]

POPULAȚIE ACTIVĂ DISPONIBILĂ, populația aptă de muncă, persoane care exercită o activitate profesională sau care caută un loc de muncă. Această categorie a populației constituie resursele de forță de muncă și se manifestă ca ofertă de muncă pe piața muncii. [H.C.]

POPULAȚIE OCUPATĂ, persoane care exercită o activitate ca salariați, precum și cele care lucrează pe cont propriu în exploatări de tip familial sau ca auxiliari familiali. **P.o.** reprezintă de fapt cererea de muncă satisfăcută. [H.C.]

Populație totală (v. POPULAȚIE)

PORTOFOLIU, lista titlurilor de valoare aflate în proprietatea unui investitor sau a unei instituții. În realizarea unui p. de investiții, o instituție folosește propriii ei analiști, în timp ce indivizii pot să apeleze la bănci comerciale sau la firme de consultanță, care oferă servicii de management al portofoliului. Alegerea **p.** va depinde de combinația dintre creșterea venitului și cea a capitalului, anticipate de proprietar, unele investiții asigurând perspective de creștere a venitului, în timp ce altele asigură perspective bune de creștere a capitalului. [D.C.]

POSTOLACHE, TUDOREL TUDORACHE (n. 1932, Focșani), economist român, profesor universitar. Licențiat în științe economice la Institutul de Economie Națională și la Universitatea de Stat din Moscova; în 1959 a devenit doctor în economie. Profesor universitar de economie politică și de economie mondială. A fost ambasador al României în Luxemburg și președinte al comisiei de elaborare a strategiei naționale de pregătire a aderării României la Uniunea Europeană. T.T. Postolache a desfășurat și desfășoară o bogată activitate de cercetare, abordând domenii variate: epistemologie economică, analiza comparativă a economiilor naționale contemporane, fundamentând și aplicând un model complex de tipologizare, bazat pe cuantificarea unor criterii vizând potențialul și nivelul de dezvoltare; tranziția la economia de piață; conjunctura economică internațională; economia României etc. **Op.**: "Considerații metodologice privind sistemul național al științei economice" (1966); "Ciclurile lungi și perspectivele economiei mondiale în viitorul sfert de secol" (1971); "Ciclul secular și etapele capitalismului" (1973); "Capitalismul monopolist de stat" (1975); "Restructurări în economia politică" (1981), "Capitalismul contemporan și categoriile economice. Geneză și tranziție ale tensionărilor din sistemul național al economiei politice" (1988); "Schiță privind strategia înfăptuirii economiei de piață în România" (1990); "Economia națională. Procesul integrării economice postCAER"; "Economia României sec. XX" ș.a. T.T. Postolache a colaborat la o serie de lucrări, între care: "Situația clasei muncitoare din țările capitaliste după cel de-al doilea război mondial" (1961); "Introducere în teoria capitalismului monopolist de stat" (1967); "Științe economice" (1982); "Economia politică. Capitalismul contemporan" (1985) ș.a. Totodată, a coordonat o serie de lucrări ("Capitalismul. Capitalismul și criza sistemului", 1981) și a publicat numeroase studii, articole, comunicări în reviste de prestigiu din țară și din străinătate. T.T. Postolache este o prezență activă în viața științifică din țară și de peste hotare. Este membru fondator al Asociației Române pentru Clubul de la Roma, membru al Comitetului Național pentru Deceniul Mondial al Dezvoltării Sociale, membru de onoare al Executiv Club din Luxemburg, membru al comitetului de patronaj al Centrului de Studii și Documentare România-Luxemburg. Membru corespondent (1 mar. 1974) și membru titular (22 ian. 1990) al Academiei Române.

POSTSTABILIZARE, perioada imediat următoare unor măsuri de stabilizare economică. **P.** trebuie să conțină setul de măsuri care să nu permită revenirea la perioada antestabilizare; în acest caz, căderea economică ar fi mult mai dramatică. [M.N.]

POTENȚIAL ECONOMIC, complex de resurse materiale, umane, științifice și tehnologice etc. de care dispune o economie la un moment dat și care exprimă posibilitățile de dezvoltare și progres ale acesteia. Noțiunea generală de potențial exprimă: o posibilitate încă nerealizată sau capacitatea de a fi, dar încă nepusă în valoare; o stare latentă, o inerentă capabilitate sau capacitate de creștere, de dezvoltare ori de punere în valoare. După criteriul ariei geografice, **p.e.** se clasifică în **p.e.** național, regional și mondial. **P.e. național** cuprinde complexul de mijloace și factori cu care este înzestrată o anumită țară, mijloacele și factorii aflați pe teritoriul țării respective și care-i aparțin, precum și cei aflați pe teritoriul altei țări, când se referă la investiții de capital în întreprinderi multinaționale sau în întreprinderi mixte în străinătate, creanțe; **p.e. regional** și **p.e. mondial** nu sunt simple însumări ale **p.e.** naționale; la acestea se mai adaugă unele elemente aflate în afara economiilor naționale, cum sunt, de exemplu, oceanul planetar (dincolo de limitele supuse jurisdicțiilor naționale) și subsolul acestuia, atmosfera, spațiul cosmic și unele teritorii

de pe Terra (cum ar fi, de exemplu, Antarctica). De asemenea, trebuie avute în vedere: piaţa mondială, instituţiile şi relaţiile economice internaţionale, inclusiv cooperarea în domeniul ştiinţei şi tehnologiei. **P.e.** al unei ţări depinde în principal de: a) mărimea populaţiei şi structura ei (pe grupe de vârstă, mediu urban şi rural, nivel de calificare); b) mărimea teritoriului şi configuraţia sa geografică; c) bogăţiile solului şi subsolului; d) mărimea avuţiei naţionale şi a venitului naţional; e) dimensiunile înzestrării tehnice şi ştiinţifice; f) mărimea şi varietatea aparatului tehnic de producţie etc. La evaluarea **p.e.** al unei ţări mai trebuie ţinut seama şi de alţi factori, care nu pot fi întotdeauna şi în întregime determinaţi numeric, cum ar fi: efectele economice ale acţiunii factorilor de scară; condiţiile politice, sociale şi culturale, inclusiv cele reprezentate de existenţa factorilor subiectivi favorabili dezvoltării; raportul în care se găsesc ţările cu potenţial economic scăzut faţă de cele care dispun de un potenţial economic ridicat. De asemenea, este necesar să se facă distincţie între **p.e.** maxim, **p.e.** valorificabil şi **p.e.** atras. **P.e. maxim** ia în considerare întregul complex de factori economico-sociali, deci toate elementele sale componente, indiferent dacă acestea pot fi utilizate în momentul respectiv sau nu. **P.e. valorificabil** ţine seama de posibilităţile de punere în valoare a complexului de factori, care reprezintă numai o parte din **p.e.** maxim. **P.e. atras în circuitul economic** reprezintă numai o parte din **p.e.** valorificabil. Diferenţa dintre potenţialul valorificabil şi cel atras în circuitul economic o reprezintă factorii aflaţi în stare latentă şi nevalorificaţi, iar diferenţa dintre potenţialul maxim şi cel valorificabil o reprezintă factorii aflaţi în stare latentă şi nevalorificabili în condiţiile tehnologice, ale eficienţei economice şi ale cererii existente la un moment dat. Privite la nivelul economiei mondiale, diferenţele de **p.e.** valorificat sunt considerabile. [A.G.]

PRAG DE RENTABILITATE, acel volum al producţiei sau al cifrei de afaceri la care încasările totale sunt egale cu costurile totale, iar profitul este nul, ceea ce înseamnă că activitatea întreprinderii se află în punctul mort. **P.r.** este un concept ce exprimă o situaţie a producătorului pe termen scurt. În cazul menţinerii **p.r.** pe termen lung, întreprinderea este constrânsă să iasă din afaceri. **P.r.** poate fi exprimat prin relaţia: $It = Ctg$, adică $P \cdot q_r = Ctm \cdot q_r$, unde: P – preţul unitar de vânzare; q_r - cantitatea de producţie corespunzătoare pragului de rentabilitate; It – încasări totale; Ctm – costul total mediu; Ctg – costul total global; Pr – profitul. (v. Profit). [E.C.]

PRAGUL SĂRĂCIEI, instrument utilizat în politica socială, ce semnifică nivelul foarte redus al consumului unor familii şi persoane, nivel care asigură doar satisfacerea trebuinţelor de bază, subzistenţa de la o lună la alta. Pe baza lui se poate acorda ajutorul de şomaj şi ajutorul social (ambele diferenţiate în funcţie de mărimea, componenţa şi dificultăţile fiecărei gospodării). Conţinutul **p.s.** porneşte de la: a) **metoda normativă,** bazată pe parametri fizico-cantitativi, în funcţie de care se stabileşte minimul de venituri necesare, prin ponderarea cantităţilor respective cu preţurile şi tarifele din momentul dat; b) **categoriile de cheltuieli,** grupate în trei mari componente: cheltuieli alimentare, cheltuieli cu locuinţa şi alte cheltuieli. **P.s.** se calculează pe categorii de familii şi de subiecţi de venituri (v. Buget de familie, Minim de trai). [I.M.]

PREBISCH, RAUL (1901-1986), economist argentinian, profesor universitar, secretar general al Conferinţelor O.N.U. pentru Comerţ şi Dezvoltare de la Geneva şi New Delhi. Are cercetări şi contribuţii notabile cu privire la economia ţărilor periferice (denumire dată de el ţărilor în curs de dezvoltare) şi la strategiile globale de dezvoltare economică a ţărilor. **Op.**: "The Economic Development of Latin America and its Principal Problems" (Dezvoltarea economică a Americii Latine şi principalele ei probleme), 1950; "Spre o strategie generală a dezvoltării" (1968). [D.N.]

PREFERINŢĂ DE TIMP, prioritate acordată opţiunii pentru consumul sau venitul prezent. Spunem că o persoană are o rată pozitivă a **p.** de **t.** dacă acordă o valoare mai mare consumului sau venitului prezent decât celui pe care îl poate obţine în viitor. Unul dintre motivele care arată de ce oamenii pot avea rate pozitive ale **p.** de **t.** îl reprezintă riscul "morţii" – o persoană poate să nu supravieţuiască pentru a se putea bucura de beneficiile din viitor. Dacă oamenii se aşteaptă la o situaţie materială mai bună în viitor şi apreciază că se manifestă o diminuare continuă a utilităţii marginale a consumului, ei îşi actualizează beneficiile viitoare. [S.Cr.]

PREFERINŢE ECONOMICE ALE ÎNTREPRINZĂTORULUI, manifestarea interesului în alegerea din mai multe alternative ordonate (clasificate) de desfăşurare a activităţii în funcţie de impactul asupra realizării obiectivelor firmei. [A.C.]

PREFERINŢE PENTRU LICHIDITATE, teorie asociată dorinţei oamenilor de a deţine bani din motive diferite. În particular, motivele (mobilurile) sunt: mobilul tranzacţional, mobilul precauţiei şi mobilul speculaţiei. Sintagma **p.** a fost introdusă de J.M. Keynes, ea oferind argumente pentru multe dintre concluziile privind tendinţa economiilor de a înregistra recesiuni şi depresiuni, caracterizate prin şomaj involuntar. Ea respinge teoria fondurilor împrumutabile şi rata naturală a dobânzii. Totodată, **p.** pentru **l.** subestimează rolul ratei dobânzii în asigurarea planurilor în care consumurile prezente şi viitoare sunt echilibrate. Acest lucru este considerat astăzi drept principală slăbiciune a teoriei **p.** pentru **l.** [D.C.]

Preferinţe revelate (v. AXIOMA PREFERINŢELOR REVELATE)

PREMIUL NOBEL, distincţie ce se acordă din anul 1901 la propunerea marelui savant chimist şi industriaş suedez Alfred Nobel (1833-1896), care a fost inventatorul dinamitei. **P.N.** s-a acordat iniţial pentru realizări deosebite în domeniile fizicii, chimiei, medicinei sau fiziologiei, pentru literatură şi pentru pace. **P.N.** pentru **Economie** se atribuie din 1969. Acest premiu – excepţie de la testamentul lui Nobel – s-a introdus cu prilejul celebrării a trei sute de ani de la înfiinţarea Băncii Centrale a Suediei. Acordarea **P.N.** pentru Economie se face pe baza aceloraşi reguli şi principii formulate iniţial prin testamentul savantului suedez. [D.N.]

PREMIUL PENTRU RISC, diferenţa dintre valoarea anticipată a unei loterii şi echivalentul cert al acesteia. **P.** pentru **r.** este strict pozitiv în cazul unui adversar al riscului, reprezentând recompensa asumării acestuia. Echivalentul cert şi premiul pentru risc pentru un adversar al riscului pot fi sugerate prin figura de mai jos.

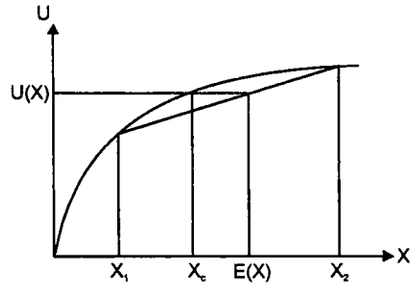

Fie loteria X cu premiile X_1 şi X_2. Probabilităţile de obţinere a premiilor sunt p şi, respectiv, (1-p). E(X) reprezintă valoarea anticipată a loteriei. U(X) este utilitatea anticipată a loteriei. X_c desemnează echivalentul cert al loteriei. Deoarece decidentul este adversar al riscului, funcţia utilităţii este concavă, astfel încât echivalentul cert este mai mic decât valoarea anticipată a loteriei. Premiul pentru risc este diferenţa dintre valoarea anticipată a loteriei şi echivalentul cert al acesteia. Premiul pentru risc reprezintă recompensa acceptării loteriei în locul echivalentului cert al acesteia. [T.C.]

PRESIUNE FISCALĂ, sarcină sau obligaţie de impozite suportată de către contribuabili. **P.f.** este denumită uneori **coeficient fiscal,** care se determină ca raport între încasările fiscale şi P.I.B. **P.f.** serveşte la stabilirea sarcinilor fiscale, la evaluarea schimbării în timp a impozitelor, la comparaţii internaţionale. **P.f.** este legată de rata de impunere fiscală. În cazul unei rate slabe, o mărire a acesteia poate să stimuleze efortul pentru obţinerea unei stabilităţi a venitului disponibil, rezultând o creştere economică şi o mărire a încasărilor fiscale. Când însă este vorba despre o rată ridicată, o nouă mărire a acesteia poate să antreneze după sine acţiuni de evaziune fiscală, de fraudă fiscală, o diminuare a P.I.B. şi o scădere a încasărilor fiscale. Este importantă **rata optimă de p.f.,** care reprezintă acel prag de impunere până la care şi dincolo de care încasările fiscale sunt mai slabe. Aceste aspecte sunt reprezentate grafic şi cunoscute sub denumirea de **curba Laffer,** după numele economistului american care le-a cercetat în anii 1970. [E.C.]

PRESTĂRI DE SERVICII, activităţi umane de transformare a intrărilor de resurse în rezultate specifice, fără substanţă materială, care nu se pot stoca, consumându-se pe măsura producerii lor. Ca

formă a procesului de producție, **p.s.** corespund grosso modo sectorului terțiar al economiei, ca de exemplu: transporturi, bănci, asigurări, turism, întreținere și reparații, consultații de marketing, servicii publice (învățământ, poliție, apărare, sănătate) ș.a. O dată cu creșterea bunăstării sociale, a gradului de civilizație, cererea pentru **p.s.** crește și, în consecință, o parte tot mai mare a veniturilor este cheltuită în domeniu (v. Proces de producție, Sector terțiar, Servicii). [T.C.G.]

PREȚ, cantitatea de monedă cerută și/sau oferită pentru achiziționarea unei unități de satisfactori sau prodfactori. Indiferent de utilitatea unui bun, prețul său există numai în măsura în care se realizează un schimb, adică producătorul și consumatorul sunt diferiți. Anterior economiei de schimb, dar uneori și în condițiile economiilor de piață moderne, prețul nu era/este decât expresia reciprocă a unui schimb de bunuri sau servicii bazat pe troc. Dacă, de exemplu, 5 kg de orez se schimbă pe 10 kg de grâu, atunci prețul orezului în grâu este 2, iar prețul grâului în orez este 0,5. Asemenea raporturi constituie de fapt prețurile relative, respectiv cantitatea dintr-un bun/serviciu la care trebuie să se renunțe pentru a achiziționa o unitate dintr-un alt bun sau serviciu. Ele pot evolua diferit comparativ cu prețurile absolute, respectiv cu prețurile exprimate în monedă. Astfel, de exemplu, dacă toate prețurile exprimate în monedă cresc în aceeași proporție, atunci prețurile absolute cresc, însă cele relative rămân constante. Nivelul și evoluția prețurilor în economia de piață sunt determinate de jocul liber al cererii și ofertei, dar și de intervenția guvernamentală și de politica marilor firme. [P.I.]

PREȚ AL OBLIGAȚIUNII, curs cotat la bursă și care reflectă suma dobândită din vânzarea unei anume obligațiuni. **P.o.** este influențat de mărimea dobânzii stabilită la lansarea obligațiunii și de rata actuală, de piață, a dobânzii; când rata de piață a dobânzii crește, prețul obligațiunii scade și invers. [D.N.]

PREȚ AL PĂMÂNTULUI, suma de bani plătită pentru transferarea dreptului de proprietate al unei persoane fizice sau juridice asupra unei suprafețe de teren altei persoane, prin actul de vânzare-cumpărare. Teoretic, **p.p.** este egal cu o sumă de bani care, depusă la bancă, cu dobânda pieței, aduce un venit anual egal cu renta încasată de proprietar. **P.p.** este de fapt **rentă capitalizată**. În principal, nivelul său depinde de mărimea rentei (R) și de rata dobânzii (d') practicată de bănci la depozite, adică: **p.p.** $= \frac{R}{d'}$. **P.p.** este influențat de cererea și oferta de pe piața funciară, de rata profitului la investițiile de portofoliu. Oferta rigidă de terenuri generează tendința de urcare a **p.p.**, cu deosebire la categoriile de terenuri cu mai multe utilizări posibile (v. Dobândă, Rentă). [H.C.]

PREȚ DE COST, categorie economică specifică economiei de piață, utilizată în teoria economică marxistă, prin care se exprimă în formă bănească cheltuielile privind consumul de mijloace de producție și de forță de muncă ocazionate de producerea de bunuri economice de către întreprinderi. În concepția marxistă, **p. de c.** reflectă cheltuielile capitaliste de producție, adică ceea ce îl costă efectiv pe capitalist producerea de bunuri economice; **p. de c.** cuprinde în structura sa cheltuielile de capital constant și pe cele de capital variabil (v. Cost). [S.C.]

Preț de monopol (v. MONOPOL)

PREȚ DE PRODUCȚIE, concept economic al teoriei marxiste, care exprimă forma transformată a valorii mărfii; el este format din cheltuielile capitaliste de producție plus profitul mijlociu, spre deosebire de valoare, care cuprinde cheltuielile capitaliste de producție și plusvaloarea. Teoria **p. de p.** este revendicată de adepții marxismului ca o contribuție de prim ordin a lui Marx la analiza problemelor legate de reproducția lărgită și care ar consta în aceea că în economia capitalistă, al cărei scop nemijlocit este profitul, mărfurile sunt schimbate în calitate de produse ale capitalismului. În procesul concurenței, firmele producătoare din diferite ramuri pretind, la capitaluri avansate de mărime egală, însușirea de profituri egale, care se formează în procesul egalizării ratei profitului. În ramurile cu o compoziție organică ridicată, **p. de p.** sunt mai mari decât valoarea mărfurilor produse, în timp ce în ramurile caracterizate printr-o compoziție organică scăzută ele sunt mai mici. Prin procesul de egalizare a ratei profitului, plusvaloarea produsă pe ansamblul societății se redistribuie în așa fel încât la capitaluri avansate egale **se încasează profituri egale**, indiferent de ramura de producție și de nivelul compoziției organice a capitalului. Adepții teoriei marxiste, care consideră

că **p. de p.** este o formă transformată a valorii mărfii, susțin că: masa plusvalorii produse de întreaga clasă muncitoare este egală cu masa profitului încasat de către clasa capitaliștilor (se face abstracție de existența muncilor practicate și de piața externă); suma valorii mărfurilor produse pe ansamblul economiei naționale tinde să fie egală cu suma prețurilor de producție. Drept urmare, în condițiile capitalismului, legea valorii acționează într-o formă modificată, în sensul că prețurile oscilează pe piață nu în jurul valorii, ci în jurul **p. de p.** [S.C.]

PREȚ DE REZERVARE, preț minim sub care un vânzător va retrage un bun de pe piață. [P.I.]

PREȚ HEDONIC, preț implicit sau preț-umbră ce se atribuie fiecărei caracteristici funcționale a mărfii. Se presupune că un bun reprezintă o sumă agregată a tuturor funcțiilor lui. Fiecărei funcții i se atribuie un preț, din însumarea acestor prețuri implicite rezultând prețul total al mărfii. Se poate spune că **p.h.** este prețul parțial (implicit, apreciativ) al fiecărei caracteristici funcționale a mărfii. **P.h.** este o parte a ingineriei valorii. [D.N.]

PREȚ LIBER DE PIAȚĂ, (1) în contabilitatea națională, producția de bunuri și de servicii marfare este contabilizată la "prețuri de piață", adică la prețuri observate pe piețe, sau la prețuri de referință, respectiv prețuri efective la care se cumpără bunurile și serviciile. (2) În teoria neoclasică, **p.l. de p.** este acel preț care se formează (decurge) din confruntarea dintre cererea și oferta de mărfuri. [D.N.]

PREȚ-PLAFON, nivel maxim de preț stabilit de către stat, ce nu poate fi depășit, dar în limitele căruia se pot practica prețuri mai mici. **P.p.** este opusul prețurilor minime stabilite de guvern. [P.I.]

PREȚ RELATIV, orice preț exprimat în raport cu alt preț; acest raport reprezintă cantitatea dintr-un bun material sau serviciu la care se renunță pentru a achiziționa o unitate dintr-un alt bun material sau serviciu. Evoluția prețurilor relative poate fi diferită de cea a prețurilor absolute (exprimate în monedă). De exemplu, la o modificare în aceeași proporție a prețurilor absolute, prețul relativ rămâne constant (v. Preț). [G.C.]

PREȚ-UMBRĂ, preț ce se utilizează acolo unde nu există prețul pieței. Prețurile de acest gen sunt utilizate de firmele mari pentru tranzacțiile lor interne, precum și în analiza cost-beneficiu, pentru a măsura efectele plasamentului individual. Rolul prețului-umbră este de a corecta deformările introduse de monopol, taxe și șomaj. [M.G.]

PREȚUL PIEȚEI, prețul efectiv pe care îl plătesc consumatorii pentru cumpărarea unei unități de produs. **P.p.** este mai mare decât prețul factorilor, întrucât include și impozite indirecte, taxe etc. plătite de cumpărători. **P.p.** se formează în funcție de raportul dintre cerere și ofertă, cu excepția situațiilor de monopol, oligopol etc. și a intervenției statului. [P.I.]

PREȚURI ABSOLUTE, suma de bani pe care cumpărătorul este dispus să o plătească, iar vânzătorul să o accepte pentru ca tranzacția de vânzare-cumpărare să se încheie. Banii în care se exprimă **p.a.** își schimbă puterea de cumpărare, în condițiile inflației această putere a lor reducându-se. Cu toate că prețul a fost, este și va fi o mărime relativă, în condițiile economiei de schimb monetar, ale generalizării etaloanelor monetare specifice fiecărei țări și ale inflației generalizate, **p.a.** se exprimă în sume de bani din ce în ce mai mari, moneda având o putere de cumpărare din ce în ce mai mică (v. Preț, Prețuri relative). [D.N.]

PREȚURI ADMINISTRATE, prețuri fixate autoritar sau convențional (acorduri între puterea publică și organizațiile profesionale) de puterea publică. Dacă în condițiile concurenței perfecte producătorul individual nu poate influența prețul, în situația monopolului sau a oligopolului, de exemplu, ca urmare a concentrării producției, puterea de piață a producătorilor le conferă și o considerabilă putere de decizie asupra prețurilor. În asemenea condiții, flexibilitatea prețurilor este foarte redusă, deoarece, deși forțele pieței nu sunt ignorate, nivelul și evoluția prețurilor sunt dependente în principal de decizia producătorilor bazată adesea pe folosirea unor metode/formule empirice, precum "full-cost" sau "cost-plus". [P.I.]

PREȚURI AGRICOLE, prețuri la care se vând și se cumpără produsele pe piața agricolă. Formarea prețurilor pe această piață are o anumită specificitate generată, pe de o parte, de oferta la produsele agricole (aflată sub influența necontrolabilă a condițiilor naturale) și, pe de altă parte, de slaba elasticitate a

cererii. Jocul liber al cererii și ofertei la produsele agricole de bază duce, în anii cu recolte bogate, la prăbușirea pieței ca urmare a căderii **p.a.** sub presiunea supraofertei. Pentru a evita efectul devastator al căderii **p.a.** asupra veniturilor fermierilor, în țările dezvoltate a fost creat de către stat un sistem de organizare a piețelor și de susținere a **p.a.** Drept urmare **p.a.** nu sunt complet libere, ci se află sub umbrela unei politici de intervenție a statului, realizată cu metode și mijloace specifice în fiecare țară. Stabilitatea piețelor agricole se asigură folosind următoarele categorii de **p.a.: p. de intervenție**, care reprezintă limita inferioară sub care prețul pieței nu trebuie să scadă, fiind numite și **p. garantate** pentru agricultori; **p. remuneratorii** la produsele agricole de bază; **p. indicativ** sau **orientativ**, numit și **p.-plafon**, care este **p.** acceptat în medie de producători, fiind fixat în fiecare an la nivel comunitar și servind ca bază pentru fixarea **p.** de intervenție; **p.-prag,** care este **p.** minim sub care nu poate fi importat un produs în țările U.E. Se situează deasupra **p.a.** mondiale și are rolul de a proteja agricultura comunitară de concurența produselor din țările extracomunitare. În ultimii ani **p.a.** întâmpină tot mai multe reacții în cadrul OMC (Organizația Mondială a Comerțului) din cauză că îngrădesc concurența și încurajcază supraoferta, propunându-se reducerea lor progresivă, până la eliminarea totală a garantării veniturilor agricultorilor, aceasta urmând să se facă pe alte căi (v. Politică agricolă). [A.C.]

PREȚURI CONSTANTE, prețurile curente (de piață) dintr-o anumită perioadă, considerate în mod convențional neschimbate și care sunt folosite la recalcularea indicatorilor economici în termeni reali. De pildă, se pot lua prețurile din anul 1991 și se recalculează toți indicatorii micro- și macroeconomici din deceniul 1991-2000 în prețuri 1991. **P.c.** se folosesc deci pentru determinarea mărimii și dinamicii volumului fizic al producției unei firme, a unui sector economico-funcțional, a unei țări, pentru calcularea productivității în expresie naturală etc. (v. Prețuri curente, Deflatorul PIB). [D.N.]

PREȚURI CURENTE (DE PIAȚĂ), prețuri care se exprimă prin etalonul general al banilor, prin moneda națională, a cărei putere de cumpărare se modifică de la o perioadă la alta. De regulă, în ultimul timp puterea de cumpărare a banilor a scăzut. Ca urmare, prețurile tuturor mărfurilor (bunuri de consum, factori de producție) au înregistrat o tendință generală de creștere, mai ales pe seama scăderii puterii de cumpărare a banilor. Indicatorii macroeconomici de rezultate se calculează în **p.c.**, apoi sunt ajustați cu creșterea medie a prețurilor pentru a se obține mărimile fizice reale ale acestora (v. Prețuri constante). [D.N.]

PREȚURI MINIME ORIENTATIVE, niveluri de prețuri la mărfurile ce pot face obiectul importului, stabilite astfel încât să se descurajeze evaziunea fiscală. Prin taxe vamale mult diminuate se caută să se înlăture liberul arbitru al lucrătorilor vamali, însoțit de subevaluări exagerate ale importurilor. **P.m.o.** se pot stabili în funcție de prețurile pieței la bunurile de import, de declarația vamală întocmită de exportator, de politica fiscală a țării importatoare, de măsurile de protecție a producătorilor autohtoni. [D.N.]

PREȚURI NOMINALE, sume de bani plătite/încasate pentru achiziționarea/cedarea unei unități din bunul tranzacționat, în funcție de puterea de cumpărare a banilor în momentul tranzacției. **P.n.** mai sunt denumite și prețuri curente de piață, prețuri în termeni nominali sau prețuri inflaționiste (v. Prețuri reale). [D.N.]

PREȚURI RAMSEY, prețuri optime din punct de vedere Pareto, care asigură un nivel dorit al profiturilor. Astfel de prețuri maximizează suma prețurilor unei industrii și asigură un **surplus** corespunzător **al producătorilor**. Regula lui **Ramsey** de stabilire a prețurilor prevede că, pentru o firmă coordonată (adică de interes public, de exemplu din domeniul energiei electrice), excesul prețului peste **costul marginal** va fi mai mare pentru acele bunuri care au **elasticitatea cererii** scăzută. Aceasta reprezintă o regulă de preț "second-best" (suboptimală) atunci când cea mai bună regulă nu se poate aplica. Regula lui **Ramsey** a fost adoptată și ca regulă de stabilire a prețurilor de către Comisia Interstatală de Comerț a S.U.A. [A.D.]

PREȚURI REALE, prețuri în termeni reali, prețuri nominale curente de piață ajustate cu rata inflației, "curățate de zgura inflaționistă", cum afirmă unii specialiști. Prin această ajustare se ajunge la nivelul și la dinamica prețurilor aflate sub incidența altor factori decât cei inflaționiști (v. Prețuri nominale). [D.N.]

PREŢURI RELATIVE, acele preţuri, respectiv acele raporturi de schimb dintre preţurile a două mărfuri, adică preţul bunului de referinţă exprimat în preţul unui alt bun considerat unitate de cont fixă sau etalon de raportare. De regulă, acest preţ-etalon este fie salariul nominal, fie preţul unui bun reprezentativ pentru aprecierea nivelului de trai din mai multe ţări. De pildă, economistul francez Jean Fourastié ajunge la concluzia că această unitate de cont poate fi salariul orar al lucrătorului necalificat. În acest sens, el transformă preţurile absolute nominale ale bunurilor în ore de muncă, mai precis în număr de salarii orare minime. De aceea, **p.r.** se mai numesc şi preţuri salariale. Diferenţele dintre preţurile absolute şi **p.r.** au fost şi sunt foarte mari atât ca nivel, cât şi ca dinamică. Astfel, în Franţa, preţurile absolute ale unui kg de carne de oaie au evoluat după cum urmează: 2,30 franci în 1875; 3,20 franci în 1914; 24,80 de franci în 1930; 585 de franci în 1950; 28 de franci în 1974. Faţă de o asemenea evoluţie a preţurilor absolute, **p.r.** (exprimat în salarii orare minime) au înregistrat o scădere continuă: 10,2 salarii orare în 1875; 9,3 salarii orare în 1914; 8,5 salarii orare în 1930; 6,3 salarii orare în 1950; 3,0 salarii orare în 1974. Evoluţia **p.r.** se explică prin cauze economice profunde, cum sunt: creşterea productivităţii, reducerea consumului de factori de producţie etc. (v. Preţ, Preţuri absolute). [D.N.]

PREŢURI SUBVENŢIONATE, acele preţuri mai mici la care unii producători îşi vând mărfurile, în condiţiile în care statul le acordă (prin subvenţii) diferenţa de preţ. De regulă, **p.s.** se practică la bunurile de primă necesitate pentru populaţie. [M.G.]

PREŢURI UNICE, preţuri stabilite de autorităţile în domeniu şi practicate pe întreg teritoriul ţării. De pildă, anumite utilităţi de interes general (energia electrică, gazele naturale etc.) se vând către populaţie la **p.u.** Aceste preţuri nu se stabilesc o dată pentru totdeauna, ele nu sunt rigide pe termen lung. Sub influenţa unor factori multipli (naturali, economici, sociali) interni şi externi, **p.u.** se modifică periodic, de regulă în sensul creşteri lor (v. Preţuri administrate). [D.N.]

Previziune economică (V. PLANIFICARE)

PRIMĂ DE RISC, recompensă a asumării riscului de către acei investitori iubitori de risc care acceptă să plaseze banii într-o afacere (într-un activ fizic sau financiar), chiar dacă preţul activului (Pa) este mai mare decât valoarea economică medie (Vem), dar nu mai mare decât cea mai optimistă anticipare a valorii economice (Ve max). **P.** de **r.** se calculează ca diferenţă între valoarea economică medie (veniturile medii viitoare aduse de un activ) şi preţul activului, adică: **p.** de **r.** = Vem – Pa (v. Active, Risc). [D.N.]

Principiul acceleratorului (v. ACCELERATOR)

PRINCIPIUL ACTUALIZĂRII, instrument de fundamentare a deciziilor economice cu implicaţii pe termen lung. **P.a.** are la bază constatarea conform căreia o sumă S_0 depusă la bancă creşte după primul an, prin adăugarea dobânzii, la $S_1 = S_0(1 + d)$, după al doilea an la $S_2 = S_0(1 + d)^2$, iar după n ani la $S_n = S_0(1 + d)^n$, unde d – rata dobânzii. Astfel, sumei S_0 din prezent îi corespunde o sumă mai mare în viitor. Invers, unei sume S_n ce se va afla peste n ani într-un depozit bancar îi corespunde în prezent o depunere

$$S_0 = \frac{S_n}{(1+d)^n}.$$

Aceeaşi situaţie apare dacă S_0 este investită într-un anumit domeniu, deoarece se creează un decalaj în timp între momentul cheltuirii fondurilor de investiţii şi cel al intrării lor în funcţiune ("lagul" investiţional). Deosebirea constă în valoarea coeficientului de actualizare. **P.a.** permite cuantificarea influenţei factorului timp asupra mărimilor valorice, necesitând folosirea tehnicii de actualizare (v. Actualizare). [D.A.]

PRINCIPIUL AJUSTĂRII STOCULUI DE CAPITAL, teorie care susţine posibilitatea ajustării la un nivel optim a stocului de capital în orice perioadă dată. Ipoteza acestei teorii este următoarea: nivelul investiţiei nete este o mărime care rezultă din diferenţa dintre stocul de capital dorit şi cel actual. Stocul de capital poate fi menţinut la nivelul dorit prin investiţii de înlocuire a bunurilor de capital depreciate şi creşterea stocului de capital prin investiţii nete în funcţie de dinamica producţiei. Volumul total al investiţiilor depinde, astfel, de modificarea prevăzută sau aşteptată în nivelul producţiei, potrivit formulei:

$$I_t = a(\Delta Q) + b,$$

unde: I_t – investiţia totală în perioada respectivă; a – coeficientul marginal al capitalului sau acceleratorul; ΔQ – modificarea aşteptată sau prevăzută în

volumul producției; b – investiția de înlocuire a capitalului fix depreciat. **P.a.s.** de **c.** joacă un rol important în teoria creșterii economice, în special în modelele bazate pe accelerator. [M.Gh.]

PRINCIPIUL AVANTAJULUI ABSOLUT, teză formulată de Adam Smith, care a comparat costurile de producție (în mărimi absolute) pentru o marfă dată, indiferent dacă este vorba despre comerțul interior sau despre cel exterior, și a considerat că avantajul absolut al comerțului constă în economia de cheltuieli de producție pentru marfa respectivă. Condiția realizării avantajului absolut în comerțul exterior (internațional) este, în viziunea lui Smith, deplina libertate economică, respectiv absența restricțiilor și a monopolurilor de orice fel, permițând manifestarea nestingherită a raporturilor dintre cererea și oferta de mărfuri. Smith a transformat ideea diviziunii mondiale a muncii într-o idilică viziune a armoniei comerciale universale, bazată pe teoria autoreglării economiei de piață sau teoria mâinii invizibile. [A.I.]

PRINCIPIUL AVANTAJULUI COMPARATIV, teză formulată de David Ricardo, care, spre deosebire de A. Smith, susține că chiar dacă o marfă poate fi obținută cu mai puțină muncă într-o țară, această țară poate prefera să importe marfa respectivă pentru ca ea însăși să se poată specializa în alte mărfuri care îi pot oferi avantaje comparative mai mari. La Ricardo, teoria schimburilor internaționale nu se mai întemeiază deci pe compararea prețurilor aceleiași mărfi în diferite țări, ca la Smith, ci pe compararea raporturilor dintre prețurile interne ale diferitelor mărfuri din țările partenere. "Reiese deci, nota Ricardo, că o țară care posedă importante avantaje în mașini și îndemânare tehnică și care, în consecință, este capabilă să fabrice mărfuri cu mai puțină muncă decât vecinii săi, poate, în schimbul acestor mărfuri, să importe o parte din grâul cerut de către consumul său, chiar dacă pământul ei ar fi mai fertil, iar grâul ar putea fi cultivat cu mai puțină muncă decât în țara din care este importat." Unele premise ale acestui exemplu sunt discutabile, în sensul că ele nu se înscriu în datele istoriei, cum ar fi presupunerea că productivitatea muncii din industria țării agricole (Portugalia) ar fi mai mare decât în Anglia, țară industrială. Având în vedere acest lucru, Ricardo afirmă că principiul respectiv face ca vinul să fie produs în Franța și Portugalia, ca grâul să fie cultivat în America și Polonia, ca obiectele de metal să fie confecționate în Anglia. [A.I.]

PRINCIPIUL LUI LE CHATELIER, principiu matematic după care timpul aduce cu sine aleatoriul în economie. Acest principiu are largi aplicații în economie, el reliefând efectele restricțiilor asupra comportamentului consumatorului și producătorului, precum și în procese de maximizare. Un exemplu foarte cunoscut îl constituie faptul că elasticitatea cererii pe termen lung este mai mare decât elasticitatea cererii pe termen scurt. Această diferență de elasticitate apare deoarece, pe măsura trecerii timpului, noi factori de influență ai cererii pot să varieze, de aici rezultând șanse mai mari pentru apariția de schimbări în comportamentul consumatorilor față de prețul bunului respectiv. [A.D.]

Principiul multiplicatorului (v. MULTIPLICATOR, MULTIPLICATORUL INVESTIȚIILOR)

PRIVATIZARE, proces, acțiune de trecere în proprietate privată a unor bunuri aflate în proprietatea publică și/sau în administrarea statului sau a organelor administrative. **P.** constituie un element fundamental în restructurarea economiei, o componentă esențială a procesului de reformă în vederea trecerii la economia de piață. **P.** se realizează prin diferite metode, în funcție de condițiile concrete din fiecare țară. Procesul de **p.** este în plină desfășurare în țările care trec de la sistemul socialist la economia de piață. [N.D.]

PRIVAȚIUNE, stare de disconfort economic percepută de individ, datorată unei perioade de sărăcie sau unor lipsuri ocazionale. **P.** are o latură **obiectivă**, generată de nivelul insuficient al resurselor materiale necesare unui trai decent, și o latură **subiectivă**, motivată de o anumită aspirație sau de o dorință deosebită, care, pentru a fi îndeplinită, deplasează resursele materiale și financiare, concentrându-le în acel scop. **P.** modifică comportamentul individului sau grupului, fiind resimțită în sens economic prin afectarea standardului de viață și în sens moral prin sentimentul marginalizării sociale. **P.** poate caracteriza viața o perioadă mai lungă sau mai scurtă (v. Sărăcie). [I.M.]

PROBABILITATE, funcție care măsoară șansa de producere a unor evenimente aleatorii; măsura gradului de transformare a posibilului în real (v. Teoria probabilităților). [A.D.]

PROBLEMA GENERALĂ A ECONOMIEI, preocuparea dintotdeauna a oamenilor de a alege resursele şi de a ierarhiza folosirea lor pentru satisfacerea cât mai bună a trebuinţelor. Ca problemă fundamentală a organizării oricărei economii, **p.g. a e.** poate fi controlată şi evidenţiată prin răspunsurile pe care umanitatea le-a dat conştient sau inconştient la următoarele întrebări vitale: ce şi cât să producă? cum? pentru cine? [T.C.G.]

PROCEDEUL DE FILTRARE (KALMAN), metodă econometrică de previziune a **variabilelor endogene** şi de ajustare a **parametrilor** estimaţi în ecuaţiile de previziune. Această metodă foloseşte două sisteme de ecuaţii: un sistem de ecuaţii de previziune şi un altul de ecuaţii de actualizare. Filtrul operează în două stadii. Mai întâi vor fi estimate valorile variabilelor endogene pornindu-se de la informaţia primară disponibilă. Atunci când sunt cunoscute valorile reale ale variabilelor estimate se trece la etapa a doua, care constă în ajustarea parametrilor de estimaţie cu ajutorul ecuaţiilor de ajustare (actualizare). Tot în această etapă sunt calculate şi erorile de previziune. Ecuaţiile de filtrare pot fi utilizate ca un sistem recursiv pe măsură ce fiecare observaţie nouă devine disponibilă, folosindu-se filtrul bazat pe erorile de previziune, erori numite, datorită modului de determinare, **reziduuri recursive**. Acestea au proprietăţile de independenţă, nonasociativitate cu reziduurile metodei simple a celor mai mici pătrate. [A.D.]

PROCES DE PRODUCŢIE, ansamblul operaţiunilor care vizează activităţi economice organizate social ce constau în obţinerea de bunuri materiale şi de servicii destinate satisfacerii directe sau indirecte a trebuinţelor, prin transformarea bunurilor intermediare în combinaţie cu munca şi cu capitalul şi dând naştere, în consecinţă, unui venit. În funcţie de caracterul rezultatelor finale, **p.** de **p.** cuprinde procesul producţiei materiale şi prestările de servicii (v. Activitate economică, Prestări de servicii). [T.C.G.]

PROCES ECONOMIC, înlănţuirea ordonată a diferitelor etape şi/sau stadii ale realizării unei operaţiuni economice; mişcarea generală, dezvoltarea în timp şi în spaţiu a unui fenomen economic. **P.e.** se referă la un ansamblu de fapte şi activităţi specifice vieţii economice: procese de producţie, de distribuire, de consum, de muncă ş.a. Cu alte cuvinte, întreg sistemul de activităţi la care participă şi în care se înscriu, prin funcţiile lor, toţi agenţii economici reprezintă **p.e.** În sistemul contabilităţii naţionale se disting procese care privesc: operaţiunile asupra bunurilor materiale şi serviciilor (producţie, consum intermediar, consum final, formarea brută a capitalului fix, importuri, exporturi, variaţia stocurilor); operaţiunile de repartiţie (salarii, dobânzi, impozite, cotizaţii sociale, prestaţii sociale, asigurări etc.); operaţiunile financiare (monedă, împrumut, tranzacţii bursiere etc.). **P.e.** se interferează cu toate celelalte genuri de procese care vizează acţiuni sociale, politice, tehnice, ecologice, instructive, social-culturale etc. (v. Activitate economică, Fenomen economic, Operaţiuni economice). [T.C.G.]

PROCES MARKOV, proces stochastic care descrie schimbările structurale dintr-un sistem cu ajutorul unor probabilităţi de trecere a fiecărui element al sistemului dintr-o stare în alta. Probabilităţile de trecere formează matricea probabilităţilor de trecere şi conferă caracterul de omogenitate (sau de eterogenitate) a procesului, în funcţie de dependenţa lor de un anumit moment. **P.M.** pot fi discrete atât în spaţiul stărilor, cât şi în timp; discrete doar în spaţiul stărilor şi continue în timp sau continue în ambii parametri. Denumirea procesului vine de la matematicianul rus Andrei Andreevici Markov, iar aplicaţiile lui la domeniul economic sunt legate de modelarea stochastică a sistemelor economice mari (v. Proces stochastic, Probabilitate). [A.D.]

PROCES STOCHASTIC, proces descris de o familie de variabile, definite pe un acelaşi câmp de probabilitate. **P.s.** presupune mai multe elemente, cum ar fi: mulţimea discretă (eventual finită) a parametrilor procesului; mulţimea evenimentelor elementare care descriu procesul; un corp borelian de părţi ale lui (Ω, K) care definesc câmpul de evenimente ale procesului stochastic; mulţimea probabilităţilor procesului. Asemenea elemente se corelează în diverse metode obţinându-se stările procesului. Abordarea proceselor stochastice în economie este foarte frecventă în prezent. [A.D.]

PRODUCĂTOR, persoană, întreprindere sau ţară care produce bunuri sau prestează servicii (v. Agent economic). [T.C.G.]

PRODUCTIVITATE A FACTORILOR DE PRODUCȚIE, eficiența cu care sunt combinați și utilizați factorii de producție. Prima aplicare a **p.f.** de **p.** a fost productivitatea agricolă (în agricultură), sub termenul de randament pe unitate de suprafață, aceasta deoarece până în secolul al XIX-lea activitatea preponderentă era cea agricolă. De la începutul secolului al XX-lea, aplicarea **p.f.** de **p.** se extinde și se ramifică tot mai mult, ținând succesiv cont de: legăturile acesteia cu progresul tehnic, cu organizarea muncii și cu diverși factori de ordin financiar (capital, investiții); interesul sporit pentru utilizarea noțiunii și pentru diferențierea calculului eficienței pe domenii, sectoare, economie națională, evitându-se generalizările excesive, sursele de inexactitate sau de erori; legăturile strânse și complexe dintre nivelul și evoluția **p.f.** de **p.**, pe de o parte, și cele ale salariului, prețului ocupării și echilibrelor economice, pe de altă parte. **P.f.** de **p.** exprimă raportul (relația) dintre efect și efort. Mărimea ei se calculează fie prin raportarea rezultatelor obținute într-o anumită perioadă la volumul factorilor de producție utilizați pentru obținerea respectivului rezultat, fie prin raportarea factorilor utilizați la rezultatul obținut. După maniera de măsurare a rezultatelor, aceasta poate fi: **fizică,** care măsoară efectele și eforturile în unități fizice (unități dintr-un produs la un lucrător); **valorică**, care exprimă efectele și eforturile în unități valorice. Având în vedere modul de exprimare a producției, **p.f.** de **p.** este **brută** sau **netă**. Ea poate reflecta eficiența consumării tuturor factorilor de producție și a fiecărui factor (de producție) în parte. Atât **p. globală**, cât și **p. parțială** se determină ca **p. medie** și **p. marginală**. **P.** se determină la nivelul firmei, al ramurii sau al economiei naționale. **P. națională** (pe ansamblul economiei naționale) se determină prin raportarea efectelor economice brute sau nete, sub forma produsului intern brut sau a venitului național, la factorii de producție utilizați în perioada respectivă. Având în vedere că proveniența valorii adăugate nu este cunoscută întotdeauna corect, se utilizează și noțiunea de **p. aparentă**. Se insistă asupra **p. aparente**, deoarece nimic nu indică exact originea valorii adăugate – ea poate spori datorită noilor mașini și instalații, încorporării în produse a inovațiilor, unui mai bun management al activității economice. **P.** manifestă tendința de creștere sub influența diferiților factori tehnici, economici, naturali, psihosociali, de structură, cu acțiune diferită asupra **p. globale** sau **p. parțiale.** Dinamica **p.** se exprimă prin indicele **p.** (I_w), calculat ca raport procentual între **p.f.** de **p.** din perioada curentă (W_1) și cea din perioada de bază (W_0), respectiv $I_w = \frac{W_1}{W_0} \cdot 100$. Pe termen lung, sporirea **p.** sub diversele ei forme – globală și parțială – este cauza principală a creșterii, în termen reali, a PIB sau VN pe cap de locuitor, a creșterii economice, a competitivității bunurilor pe piața internațională, a bunăstării națiunii (v. Eficiență economică, Factori de producție). [A.C.]

Productivitate aparentă (v. PRODUCTIVITATE A FACTORILOR DE PRODUCȚIE)

PRODUCTIVITATE GLOBALĂ, eficiența agregată a utilizării tuturor factorilor de producție, de regulă la nivel de unitate economică. **P.g.** exprimă rezultatul de ansamblu al activității economice. **P.g.** se determină ca **p. globală medie** a factorilor de producție și ca **p. globală marginală. P.g. medie** se determină ca raport între volumul rezultatelor (Q) și volumul factorilor de producție (Fp) exprimați valoric, potrivit formulei $Wgm = \frac{Q}{Fp}$. **P.g. marginală** exprimă eficiența ultimei unități din factorii de producție utilizați. Se determină ca raport între suplimentul de producție (ΔQ) ce se obține și cantitatea suplimentară de factori de producție (ΔFp), potrivit formulelor

$$W.g.mg. = \frac{\Delta Q}{\Delta Fp}; \quad W.g.mg. = \frac{dQ}{dF_p},$$

unde:
dQ – derivata funcției de producție și dF_p – factorilor de producție. [A.C.]

PRODUCTIVITATE MARGINALĂ (a unui factor de producție f_{pi}), sporul de rezultate care se obține prin utilizarea unei unități suplimentare din factorul i, ceilalți factori rămânând constanți. Formula de calcul este $Wmg = \frac{\Delta Q}{\Delta f_{pi}}$ sau $Wmg = \frac{dQ}{df_{pi}}$, unde dQ și df_{pi} reprezintă derivata funcției de producție și derivata factorului de producție i. [A.C.]

PRODUCTIVITATE MEDIE, eficiența, rodnicia cu care este folosită o unitate dintr-un factor de producție, respectiv o unitate din factorii de producție

implicați. **P.m.** se calculează prin raportarea producției obținute (exprimată în oricare dintre unitățile de măsură) la volumul factorilor de producție utilizați, respectiv la cantitatea dintr-un factor de producție utilizat. [A.C.]

PRODUCTIVITATE PARȚIALĂ, eficiența utilizării fiecărui factor de producție în parte (muncă, capital, factor natural, abilitatea întreprinzătorului etc.). Se determină ca raport între rezultatul obținut și fiecare factor de producție utilizat (**p.** capitalului, **p.** muncii etc.). **P.** se determină ca **p.** medie și ca **p.** marginală. [A.C.]

PRODUCTIVITATEA CAPITALULUI, formă de productivitate parțială care exprimă eficiența cu care este consumat factorul de producție capital. **P.c.** se determină ca **p.** medie și ca **p.** marginală. **P. medie a c.** exprimă randamentul mediu al capitalului utilizat și se determină ca raport între rezultate (producția obținută) și capitalul utilizat, potrivit formulei: $W_{mK} = \frac{Q}{K}$. **P. medie** a **c.** este inversul coeficientului mediu al capitalului. **P. marginală** a **c.** reprezintă sporul de producție obținut ca urmare a utilizării unei cantități suplimentare de capital, în condițiile în care ceilalți factori sunt presupuși constanți. Se determină prin formulele: $W_{mK} = \frac{\Delta Q}{\Delta K}$; $W_{mK} = \frac{dQ}{dK}$, respectiv derivata funcției de producție în raport cu derivata factorului capital. **P. marginală** a c. este inversul coeficientului marginal al capitalului (v. Coeficientul marginal al capitalului, Coeficientul mediu al capitalului, Randamentul capitalului). [A.C.]

PRODUCTIVITATEA MUNCII, eficiența, rodnicia cu care este utilizat factorul de producție muncă. **P.m.** poate fi interpretată ca forță productivă a muncii. **P.m.** se determină ca **p. medie a m.** și ca **p. marginală a m. P.m.** se calculează fie prin raportarea producției la munca cheltuită pentru obținerea acesteia, fie prin raportarea cheltuielilor de muncă la producția obținută. În ambele situații se ia în considerare și calitatea bunurilor economice. În primul caz, **p. medie** a **m.** reflectă numărul de unități de bunuri ce revine la o unitate de muncă (pe om-zi, om-oră, salariat etc.); în cel de-al doilea caz, ea reflectă consumul de muncă ce revine la o unitate de bun economic. Formulele de calcul sunt:

$$W_L = \frac{Q}{L};\ W_L = \frac{L}{Q}.$$

Creșterea **p.m.** reprezintă procesul prin care același volum de muncă se concretizează într-o masă mai mare de bunuri. **P.m.**, la fel ca și celelalte, este determinată de o serie de factori **naturali** (climă, fertilitatea solului), **tehnici** (dezvoltarea științei, tehnicii și tehnologiei), **economici** (nivelul de organizare a producției și a muncii, calificarea salariaților, cointeresarea materială), **sociali** (condiții de muncă și de viață, responsabilitate, justiție etc.), **psihologici** (motivația în muncă și satisfacția pe care o oferă aceasta, climatul relațiilor de muncă, al vieții de familie etc.), **structurali** (structura pe produse, structura economiei naționale). Dinamica **p.m.** se evidențiază prin indicele **p.m.**, ca raport procentual între **p.m.** din perioada curentă și **p.m.** din perioada de bază. Ținând seama de rolul activ al factorului muncă în ansamblul factorilor de producție, **p.m.** ocupă un loc deosebit, creșterea ei fiind semnul real și clar al prosperității generale. **P. marginală a m.** reprezintă suplimentul de producție (ΔQ) obținut ca urmare a utilizării unei cantități suplimentare de muncă (ΔL), în condițiile în care ceilalți factori sunt presupuși constanți. Se calculează prin formulele: $Wm_g = \frac{\Delta Q}{\Delta L}$, $Wm_g = \frac{dQ}{dL}$, respectiv derivata funcției de producție în raport cu derivata factorului muncă. Grafic, **p. medie** a **m.** și **p. marginală** a **m.** se prezintă astfel:

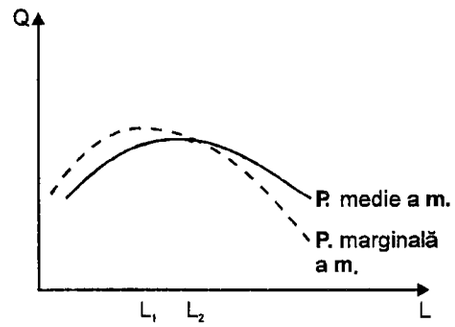

Se poate observa că cele două curbe reliefează creșterea, atingerea unui punct maxim, iar apoi descreșterea ambelor forme de productivitate. Curba **p. marginale** a **m.** intersectează curba **p. medii** a **m.** în punctul său maxim; curba **p. marginale** a **m.** este deasupra curbei **p. medii** a **m.** când aceasta din urmă

este crescătoare; curba **p. marginale** a **m.** se află sub curba **p. medii** a **m.** când aceasta din urmă este descrescătoare. [A.C.]

PRODUCTIVITATEA PĂMÂNTULUI, randamentul, eficiența cu care este exploatată o suprafață de teren. **P.p.** se exprimă prin producția (fizică sau în expresie bănească) obținută pe unitatea de suprafață. Ea depinde de un complex de factori: calitatea terenului (fertilitatea naturală, așezare, microclimat), bunurile de capital, munca, tehnologiile, sistemul de agricultură etc. Dinamica **p.p.** reflectă ceea ce economiștii clasici au denumit "legea fertilității descrescânde a solului". Evoluția **p.p.** este influențată de calitatea tuturor factorilor utilizați rațional în producție. Dacă se modifică un singur factor, ceilalți rămânând constanți, randamentele cresc atât timp cât proporția dintre factorul variabil și ceilalți factori se menține optimă. O dată depășit acest nivel (prag), echilibrul dintre factori se modifică, iar rezultatele (randamentele) marginale tind să se reducă. În condițiile unor tehnologii date, producția agricolă pe ansamblu crește, dar dozele adiționale cu care se mărește tind să se micșoreze treptat până când efectul factorului variabil dispare. Pe termen lung și în condițiile progresului tehnic, **p.p.** tinde să crească, întrucât fermierii ameliorează factorii de producție. Creșterea substanțială a producției agricole pe plan mondial în secolul al XX-lea este evidentă, deși suprafețele cultivate au rămas aceleași sau chiar s-au redus în unele țări (v. Legea randamentelor neproporționale). [A.C.]

PRODUCȚIE GLOBALĂ, indicator specific sistemului producției materiale care reflectă, sub formă bănească, totalitatea rezultatelor din activitatea economică desfășurată la nivel microeconomic, într-o perioadă de un an. **P.g.** include înregistrări repetate, legate de consumul de resurse materiale. [A.C.]

PRODUCȚIE NETĂ, indicator specific sistemului producției materiale, ce evidențiază mărimea rezultatelor nete din activitatea economică desfășurată la nivel microeconomic. În structura **p.n.** se cuprind salariile, alte drepturi salariale, contribuțiile la asigurările sociale și la ajutorul de șomaj, profitul (beneficiul), alte elemente legate de activitatea factorului uman ca participant direct sau indirect la producerea de bunuri economice. Se calculează prin scăderea din producția globală a cheltuielilor materiale. [A.C.]

PRODUCȚIE POTENȚIALĂ, (prin sinonimie, PNB potențial) acel volum valoric al activității economice reale (în prețuri constante) care s-ar obține dacă forța de muncă ar fi ocupată deplin (în sensul că rata șomajului se situează la nivelul său natural). În S.U.A., una dintre puținele țări în care rata naturală a șomajului este evaluată periodic cu mare aproximație, aceasta a crescut de la 4-4,5% în anii 1960 la 5,5%-6% în anii 1980-1990. Producția, ca și PNB (sau VN) potențial, depinde direct de volumul și calitatea factorului uman, de legislația muncii, dar și de volumul și calitatea celorlalți factori de producție. În macroeconomie, analiza este cel puțin tridimensională, prin compararea producției reale (producția efectivă în prețuri constante) cu cea potențială și cu cea de echilibru. [G.I.]

PRODUS, (1) bun sau serviciu rezultat din activitatea economică, destinat satisfacerii directe sau indirecte a unei nevoi. Este sinonim cu bun economic în sens larg. Poate fi clasificat în mai multe grupe, după criterii corespunzătoare. Astfel, după modul în care circulă în economie, există: a) **p.** marfă și b) **p.** nemarfă. După gradul de transformare la care a fost supus există: a) **p.** brut, care se obține în mod direct din activități agricole sau miniere, numit și **p.** primar; b) **p.** manufacturat, care a suportat transformări prin procese cu caracter industrial; c) **p.** semifinit, care a suferit o primă transformare și este destinat să intre în componența unui **p.** finit; d) **p.** finit, care este utilizat ca atare, fără să mai suporte altă transformare. (2) Rezultat obținut din activitatea unei unități funcțional-instituționale, a unui sector sau a tuturor sectoarelor instituționale, care se înregistrează în contabilitatea națională (v. Marfă, Bunuri economice, Activitate economică). [G.P.T.]

PRODUS DISPONIBIL, totalitatea bunurilor economice rămase la dispoziția agenților economici dintr-o țară, în expresie monetară, după ce din producția lor pe o perioadă dată s-a dedus valoarea bunurilor consumate pentru obținerea producției respective (v. Venit). [G.P.T.]

PRODUS FINAL, totalitatea bunurilor economice (bunuri materiale, servicii etc.), în expresie valorică, destinate ultimei utilizări ce li se poate da. Se determină eliminând consumul intermediar din valoarea bunurilor produse într-o țară. Este cunoscut și sub denumirea de P.I.B. [G.P.T.]

PRODUS GLOBAL, agregat ce însumează, în expresie monetară, produsele unităților economice dintr-o țară (fără a se fi dedus consumul intermediar) și soldul veniturilor din muncă și din proprietate cu restul lumii sau exteriorul. Este deci considerat în sens de produs național. În cele mai multe țări acest agregat nu are un caracter oficial și de aceea nu există o unitate de vederi asupra conținutului său. Implică duble sau chiar multiple înregistrări, fapt care-i conferă o valoare cognitivă (informativă) redusă. **P.g.** poate fi brut sau net (v. Produs național brut). [G.P.T.]

PRODUS GLOBAL BRUT, produsul global în determinarea căruia s-a inclus amortizarea (v. Produs global). [G.P.T.]

PRODUS GLOBAL NET, produsul global din valoarea căruia s-a dedus amortizarea (v. Produs global). [G.P.T.]

PRODUS INTERN BRUT (P.I.B.), principalul agregat macroeconomic al sistemului conturilor naționale, ce exprimă valoarea adăugată brută a bunurilor și serviciilor ajunse în ultimul stadiu al circuitului economic, care au fost produse în interiorul unei țări de către agenții economici autohtoni și străini, într-o anumită perioadă, de regulă un an. P.I.B. se poate calcula în trei feluri:

(a) PIB = VAB + IP + TV – SP, unde:
- VAB – valoarea adăugată brută;
- IP – impozitele pe produs, inclusiv taxa pe valoarea adăugată;
- TV – taxele vamale;
- SP – subvențiile pe produs.

(b) PIB = CF + FBCF + VS + (E – I), unde:
- CF – consumul final;
- FBCF – formarea brută de capital fix;
- VS – variația de stoc;
- E – exporturi;
- I – importuri;

(c) PIB = R + EBE + IPRI – SE, unde:
- R – remunerarea salariaților;
- EBE – excedentul brut de exploatare;
- IPRI – impozitele legate de producție și importuri;
- SE – subvențiile de exploatare. [P.C.]

PRODUS INTERN NET, agregat macroeconomic de rezultate care se calculează prin deducerea consumului de capital fix din produsul intern brut. [P.C.]

PRODUS MARGINAL, producția suplimentară (suplimentul de producție) care se obține prin folosirea unei unități în plus dintr-o resursă, celelalte resurse rămânând neschimbate (constante). **P.m.** se determină prin raportarea suplimentului de producție (ΔPT) la sporul de resursă (ΔR): $P_m = \frac{\Delta PT}{\Delta R}$ (v. Productivitate marginală). [A.C.]

PRODUS NAȚIONAL BRUT, agregat ce măsoară în expresie bănească activitatea economică a unităților economice instituționale aparținând unei țări, desfășurată în decursul unei perioade, de regulă într-un an, din care s-a dedus consumul intermediar. Se numește brut pentru că include valoarea amortizării sau consumul capitalului fix. I se mai spune și produs social brut, mulți autori considerând că această denumire este mai adecvată. Se exprimă: a) în prețurile pieței și b) în prețurile factorilor. **P.N.B. în prețurile pieței** este foarte larg utilizat în contabilitatea națională a O.N.U. Dacă din **P.N.B.** în prețurile pieței (prețuri plătite de consumatorii finali) se scad impozitele și taxele indirecte, se obține **P.N.B.** la prețurile factorilor de producție (v. Produs intern brut, Produs național net). [P.C.]

PRODUS NAȚIONAL NET, agregat care se determină prin scăderea consumului de capital fix (amortizarea) din produsul național brut. Se determină la prețurile pieței și la prețurile factorilor. **P.N.N.** la prețurile factorilor este denumit și venit național. [P.C.]

PRODUS SOCIAL TOTAL, (în sistemul producției materiale) valoarea bunurilor materiale și a serviciilor economice produse (prestate) în ramurile producției dintr-o țară, în decurs de un an. Sub aspect material, **p.s.t.** constă din totalitatea mijloacelor de producție și a bunurilor de consum produse. Sub raport valoric, el cuprinde cheltuielile de producție aferente bunurilor produse, veniturile primare ale populației ocupate în sectoarele productive, ale unităților economice producătoare, precum și veniturile primare ale statului. [S.C.]

PRODUS TOTAL AL RESURSEI VARIABILE, volumul producției obținute într-o anumită perioadă în condițiile modificării unei resurse (factor de producție), celelalte resurse rămânând constante (v. Productivitate parțială). [A.C.]

PRODUSE MULTIPLE, bunuri care rezultă din același proces de producție, astfel încât o schimbare în producția unuia dintre ele implică în mod necesar o schimbare în producția altui bun. Exemple de **p.m.** sunt petrol, kerosen, benzină, uleiuri grele. Orice schimbare în condițiile cererii și ofertei de **p.m.** va fi transmisă între piețele acesteia. [A.D.]

PROFIT, denumire generică dată diferenței pozitive dintre venitul obținut prin vânzarea bunurilor realizate de un agent economic și costul lor, considerată ca expresie a eficienței economice. De fapt, **p.** se prezintă ca un excedent de venit obținut prin vânzarea bunurilor realizate de un agent economic peste costul acestora. Dacă diferența este negativă, el are o altă denumire și o altă semnificație. **P.** este perceput în mod general ca rezultat al unei acțiuni sau activități economice. Există însă puncte de vedere diferite cu privire la costul luat în calcul pentru determinarea sa: a) concepția oficial-legislativă sau juridică și uneori statistică; astfel calculat el indică modul cum costul contabil servește la stabilirea diferenței față de venitul obținut din vânzarea bunurilor. Cea mai importantă problemă aici este determinarea corectă sau legală a costului și a mărimii profitului care constituie "materia impozabilă"; b) concepția științifică, potrivit căreia trebuie să se ia în calcul costul total, de opțiune sau de oportunitate, care de regulă este mai mare decât costul contabil, pentru că include tot ceea ce presupune realizarea activității economice a unui agent. Cel mai important aspect aici îl constituie faptul că **p.** astfel stabilit este mai mic și diminuează veniturile bugetului de stat. Există de asemenea deosebiri de păreri în ceea ce privește natura **p.**, acesta fiind considerat: a) **venit cuvenit** – o recompensă pentru aportul agenților economici la progresul tehnico-economic, la economisirea resurselor, la satisfacerea unor trebuințe sociale etc.; b) **remunerație a capitalului** sau, mai precis, a proprietarilor capitalului pentru contribuția la existența și la progresul societății prin intermediul capitalului lor; c) **plusvaloare** sau parte a valorii nou create de muncitori, însușită în mod gratuit de proprietarii capitalului, specifică în mod deosebit lui K. Marx; d) **remunerație pentru un factor ascuns;** e) **amestec de elemente eterogene** – salarii, rente, câștiguri specifice aduse prin inovații, promovarea produselor noi etc. – care se pulverizează, dispare prin distribuirea lor în favoarea celor ce dețin factorii care le generează. **P.** este considerat expresia sintetică a eficienței activității oricărei unități economice; mărimea sa este determinată în acest sens. De aceea obiectivul major al unităților economice îl formează maximizarea **p.** Mărimea **p.** variază de la o unitate economică la alta și în timp, fapt relevat îndeosebi prin masa și rata **p.** (v. Cost, Cost oportun, Beneficiu, Rata profitului). [G.P.T.]

PROFIT ADMIS, denumire (formă) a profitului ce rămâne la dispoziția celui care l-a obținut, după plata impozitului aferent și de care poate dispune așa cum consideră că este mai bine. I se mai spune și **profit net**. Se determină deducând impozitele (pe profit) din totalul profitului, care mai este denumit și profit brut (v. Profit). [G.P.T.]

Profit contabil (v. PROFIT)

PROFIT LEGITIM SAU LEGAL, denumire (formă) a profitului obținut în condițiile respectării prevederilor legale existente în acest sens. Profitul trebuie să fie întotdeauna și în întregime legal sau legitim pentru a putea fi însușit de către cel care-l obține (v. Profit, Profit nelegitim). [G.P.T.]

PROFIT NELEGITIM SAU NELEGAL, denumire (formă) a profitului obținut în condițiile nerespectării reglementărilor existente în acest sens, indiferent dacă aceasta a avut loc în mod deliberat sau nu. Acest profit nu poate fi însușit de către cel care l-a obținut și va fi dedus din întregul profit obținut (v. Profit, Profit legitim sau legal). [G.P.T.]

PROFIT NORMAL, denumire dată profitului considerat suficient de cel care și-l însușește pentru a-și continua activitatea. Diferă de la un agent economic la altul și se bazează pe aprecierea fiecăruia, fiind în mare măsură expresia unui comportament subiectiv (v. Profit). [G.P.T.]

PROFITABILITATE, indicator de rentabilitate egal cu diferența dintre rentabilitatea financiară și rata reală a dobânzii. Pentru numeroși autori (E. Malinvaud), acest indicator joacă un rol determinant în decizia de a investi, deoarece permite compararea efectelor (avantajelor) investiției productive cu cele ale plasamentului financiar. [D.N.]

Prognoză economică (v. PLANIFICARE)

PROGRAM DE CONSUM, diferitele combinații de bunuri și/sau servicii de la care consumatorul scontează să obțină o anumită satisfacție (cuantificată prin utilitatea totală anticipată). Programele de consum se află sub incidența unei multitudini de factori de natură complexă, exprimând în general obiceiurile, tabieturile, gusturile și preferințele unui anumit consumator. Pe lângă amprenta propriei personalități, **p. de c.** este influențat de statusul socioprofesional și de caracteristicile sociopsihologice ale individului. El are și o puternică încărcătură socială, indusă prin mass-media (reclame și alte mijloace de promovare a produselor, utilizate pe scară largă în cadrul tehnicilor de marketing-mix de tip Borden). [S.C.M.]

PROGRAMARE ECONOMICĂ, formă de implicare a statului în economie, care constă în elaborarea de programe de dezvoltare națională, zonală sau regională, concretizate pe domenii și sectoare, respectiv în rezolvarea unor probleme social-economice dificile (creșterea economică sau relansarea acesteia, ameliorarea ocupării resurselor de muncă, combaterea inflației, îndeosebi a efectelor ei negative). **P.e.** presupune implicarea statului, a instituțiilor sale specializate în direcția elaborării de recomandări pentru unitățile economice, a constituirii resurselor necesare, respectiv a alocării acestor resurse după anumite criterii economice, ecologice, sociale, naționale etc. (v. Planificare). [D.N.]

PROGRAMARE LINIARĂ, caz particular al teoriei programării, ce reprezintă teoria matematică a aplicării principiului raționalității, prezentată pentru prima dată de L.V. Kantorovici (1940) și dezvoltată ulterior de G.B. Dantzig (1947). **P.l.** constă în formularea și rezolvarea de probleme de optimizare, în care atât funcția obiectiv, cât și condițiile de echilibru (restricțiile tehnico-economice) sunt funcții liniare. Forma standard a unei probleme de programare liniară este următoarea:

$$\begin{array}{lcl} Ax \geq b & & Ax \leq b \\ x \geq 0 & \text{sau} & x \geq 0 \\ \min f = cx & & \max f = cx \end{array}$$

în care:
$A = (a_{ij})$, matricea coeficienților tehnologici de dimensiune $m \cdot n$;
$b = (b_1, b_2, \ldots, b_n)$, vectorul termenilor liberi, numit și vectorul disponibilului de resurse;
f = funcția obiectiv;
$c = (c_1, c_2, \ldots, c_n)$, vectorul coeficienților funcției obiectiv;
$x = (x_1, x_2, \ldots, x_m)$, vectorul variabilelor.
Soluția problemei de **p.l.** se obține prin metoda simplex. Pentru fiecare program, denumit problemă primală, care urmărește maximizarea funcției obiectiv, se poate întocmi un program dual, denumit problemă duală, care minimizează o altă funcție, și invers, pentru fiecare program care urmărește minimizarea funcției obiectiv se poate întocmi un program dual care maximizează o altă funcție. Soluția optimă a primalei se poate găsi cu ajutorul dualei și invers. În ambele probleme apar aceleași constante, dar numărul variabilelor și al restricțiilor se schimbă. **P.l.** și-a găsit o largă aplicabilitate la nivel microeconomic, deoarece permite alegerea variantei optime pentru realizarea obiectivului propus, respectiv de maximizare a rezultatelor sau de minimizare a cheltuielilor de mijloace, în condițiile unor restricții date. Soluțiile problemei duale poartă denumirea de "prețuri-umbră" și arată cu cât se modifică valoarea funcției obiectiv atunci când se relaxează condițiile de echilibru. [D.A.]

PROGRAME HETERODOXE, programe al căror obiectiv principal este obținerea unei dezinflații rapide și susținute. **P.h.** presupun politici ortodoxe (politica fiscală austeră și rata de schimb fixă), ca și folosirea inițială, temporară a politicilor de venituri (controlul salariilor și al prețurilor sub forma "înghețării" lor). [M.N.]

PROGRES ECONOMIC, tendință înregistrată în evoluția unei economii naționale, având ca esență ameliorarea performanțelor globale ale funcționării acesteia, concretizate în atingerea unor niveluri mai înalte de dezvoltare, reflectate explicit în calitatea vieții populației și în nivelul de civilizație atins. **P.e.** are o determinare și o manifestare prin excelență calitative, evidențiind maturizarea sistemului economic în ansamblul său și mărirea viabilității acestuia, creșterea potențialului său de autoîntreținere a evoluției ascendente în planul performanței. În condițiile societății preindustriale și industriale, **p.e.** se manifestă de regulă într-o manieră spontană evolutivă, ca rezultantă a unor dinamici sectoriale favorabile. În societatea sfârșitului de secol XX, **p.e.** devine posibil de susținut prin promovarea unor programe și politici macroeconomice coerente, concepute pe termen lung și care vizează atingerea

unor anumite stări-"țintă", dezirabile și fezabile din punct de vedere economic și social (v. Progres tehnic, Planificare strategică). [P.M.]

PROGRES TEHNIC, proces continuu de creștere a capacității oamenilor de a produce bunuri de calitate cu eficiență sporită. **P.t.** este, concomitent, o premisă și un efect al dezvoltării economice. Acesta decurge atât din schimbări profunde în calitatea factorilor de producție și în combinarea lor spre a fi utilizați cu eficiență sporită, cât și din mici ameliorări în procesul muncii, indiferent de nivelul organizării acestuia (v. Progres economic, Inovație). [D.N.]

PROHIBIȚIE, interzicerea prin lege a unor acte și fapte economice ce ar putea aduce daune unor persoane. De pildă se interzic producerea și comercializarea unor bunuri care au efecte negative asupra populației țării (stupefiante, băuturi alcoolice, țigări etc.). De asemenea, se adoptă măsuri restrictive la importul unor mărfuri în scopul protejării producătorilor autohtoni (v. Externalități negative, Protecționism administrativ). [D.N.]

PROPRIETAR, titular al unui drept de proprietate, respectiv persoana îndreptățită să exercite în nume propriu prerogativele conferite de acest drept: aptitudinea de a întrebuința lucrul potrivit cu natura sau destinația acestuia, de a-l folosi și dispune de el, exclusiv și perpetuu, în limitele impuse de lege. [N.D.]

PROPRIETATE, raport social concretizat într-un înscris privind dreptul efectiv al unei persoane asupra unor bunuri economice create sau existente în societate. Proprietarul se bucură și dispune de un bun în mod exclusiv și absolut, însă în limitele determinate de lege. Titularul proprietății exercită atributele proprietății: dreptul de posesie (prerogativa proprietarului de a stăpâni în fapt, direct și nemijlocit bunul în interes propriu), dreptul de folosință (capacitatea proprietarului de a utiliza bunul în propriul său interes, dobândind în proprietate serviciile și veniturile pe care le poate obține din acestea), dreptul de dispoziție (puterea proprietarului de a înstrăina bunul sau de a constitui asupra lui drepturi reale în favoarea altuia, precum și de a consuma sau de a distruge, chiar fără folos, lucrul ce-i aparține). **P.** se manifestă sub mai multe forme delimitate după criterii precise, care corespund cerințelor de prognozare, analiză sau măsurare economică. Astfel de forme pot fi: **p.** particulară, **p.** publică, **p.** industrială, p. financiară. Privită în sens economic real, proprietatea este un fapt social, universal răspândit, însă reglementat în mod diferit; reglementarea lui constituie unul dintre elementele fundamentale, definitorii ale sistemului economic. [N.D.]

PROPRIETATE DE STAT DE DOMENIU PRIVAT, formă a proprietății de stat, prezentă în proporții diferite în toate țările și al cărei obiect este gestionat și utilizat pe baza criteriilor de eficiență și de raționalitate economică, caracteristice oricărei societăți comerciale. În funcție de opțiunile politice adoptate pe cale democratică, obiectul **p.** de s. de **d.p.** poate fi trecut în proprietatea privată a unor persoane fizice sau juridice, de asemenea, pe baze comerciale, prin vânzare-cumpărare. Bunurile ce fac obiectul acestei forme de proprietate sunt deci alienabile. În istoria recentă a unor țări dezvoltate economic (de pildă Franța), unele firme sau activități au făcut obiectul unor acte succesive (în condițiile date și pe baza unor decizii cu caracter național) de naționalizare și de privatizare (v. Proprietate, Proprietate privată). [D.N.]

PROPRIETATE DE STAT DE DOMENIU PUBLIC (PROPRIETATE PUBLICĂ), formă de proprietate care semnifică apartenența obiectului ei fie de partea statului central, fie de cea a unităților administrativ-teritoriale. În țara noastră, conform Constituției, fac obiectul exclusiv al proprietății publice, constituind domeniul public al statului: bogățiile de orice natură ale subsolului, căile de comunicație, spațiul aerian, apele cu potențial energetic valorificabil și cele care pot fi folosite în interes public, plajele, marea teritorială, resursele naturale ale zonei economice și ale platoului continental, precum și alte bunuri stabilite de lege. Bunurile publice sunt inalienabile, neputând fi înstrăinate. Ele pot fi însă date în administrarea regiilor autonome ori a instituțiilor publice sau pot fi concesionate ori închiriate (v. Proprietate, Proprietatea publică de domeniu privat). [D.N.]

PROPRIETATE FUNCIARĂ, relație socială între persoane fizice sau juridice generată de însușirea și stăpânirea unor suprafețe de teren. **P.f.** are o foarte mare importanță asupra sistemului și randamentelor

cu care este exploatat pământul (fondul funciar). În țara noastră, în decursul timpului, **p.f.** a cunoscut mai multe forme: **p.f. obștească**, ce aparținea obștilor sătești care foloseau în comun terenurile; **p.f. țărănească** a țăranilor liberi; **p.f. moșierească**, formată din moșii boierești; **p.f. a statului**, ca domenii ale puterii domnești sau ale Coroanei; **p.f. particulară** a țăranilor cu gospodărie individuală, care s-a format în urma împroprietăririlor prin reforme agrare, și a persoanelor fizice și/sau juridice ce dețin terenuri neagricole; **p.f. cooperatistă**, constituită prin unirea mai multor gospodării individuale; **p.f. de stat**. Potrivit Legii fondului funciar nr. 18/1991, aceasta este reprezentată de **domeniul public** și de cel **privat**, în care sunt cuprinse terenuri de **utilitate publică** (prevăzute de articolul 5), și poate fi de interes național (administrat de organe centrale prevăzute de lege) sau de interes local (care aparține comunelor, orașelor, municipiilor, județelor și este administrat de primării sau prefecturi). Terenurile domeniului public nu fac obiectul circuitului civil, iar dreptul de proprietate asupra lor este imprescriptibil. **Domeniul privat** cuprinde terenuri ce aparțin statului, comunelor, orașelor, județelor și sunt supuse dispozițiilor de drept comun (regii autonome, societăți cu capital majoritar de stat ș.a.) (v. Proprietate). [S.I.]

PROPRIETATE INDUSTRIALĂ, dreptul real al persoanelor fizice și/sau juridice de a folosi în mod exclusiv o creație intelectuală aplicabilă în industrie sau un semn distinctiv al unei asemenea activități industriale. **P.i.** este o parte a proprietății intelectuale și se referă la: invențiile din toate domeniile activității umane, descoperirile științifice, desenele și modelele industriale, mărcile de fabrică, de comerț și de serviciu, numele comercial și denumirile comerciale etc. [N.D.]

PROPRIETATE INTELECTUALĂ, drept de proprietate asupra avuției intelectuale materializate în: opere literare, artistice și științifice; interpretarea artiștilor interpreți și execuțiile artiștilor executanți, fonogramele și emisiunile de radiodifuziune; invențiile din toate domeniile activității umane; descoperirile științifice; desenele și modelele industriale ș.a. **P.i.** se extinde și la drepturile aferente activității intelectuale în domeniile industrial, științific, literar și artistic. [N.D.]

PROPRIETATE PARTICULARĂ (PRIVATĂ), formă de proprietate în limitele căreia obiectul proprietății aparține subiecților ei (persoane fizice sau juridice). **P.p.** poate fi individuală (mică, mijlocie și mare) și asociativă (societăți comerciale de capitaluri, de persoane, diferite forme de cooperative). **P.p.** reprezintă temelia economiei de piață moderne. Ea nu exclude proprietatea publică și proprietatea mixtă, dimpotrivă, cooperează și se confruntă cu acestea în numele eficienței și raționalității economice. [N.D.]

PROPRIETATE PUBLICĂ, formă a proprietății ce aparține statului sau unităților administrativ-teritoriale. **P.p.** poate fi de domeniul public sau de domeniul privat, fiecare domeniu putând fi de interes național sau de interes local. Bunurile din domeniul public sunt inalienabile (nu pot fi înstrăinate), imprescriptibile, nu pot fi urmărite silit, nu pot fi grevate de servituți ș.a. Bunurile din domeniul privat se află în circuitul civil, sunt prescriptibile, pot fi urmărite silit etc. Aparțin domeniului public bogățiile de orice natură ale subsolului, spațiul aerian, apele cu potențial energetic valorificabil și cele care pot fi folosite în interes public, plajele, marea teritorială, resursele naturale ale zonei economice și ale platoului continental, terenurile pe care sunt construcții de interes public, piețele, căile de comunicații (căi ferate, drumuri, canale), rețelele stradale și parcurile publice, porturile și aeroporturile, terenurile cu destinație forestieră (terenurile împădurite, cele care servesc nevoilor de cultură, producție ori administrare silvică, terenurile destinate împăduririlor și cele neproductive, dacă sunt cuprinse în amenajamente silvice), albiile râurilor, fluviilor, lacurilor de interes public, fondul apelor maritime interioare și al mării teritoriale, țărmurile și plajele situate pe teritoriul național, terenurile pentru rezervații și parcuri naționale, monumentele, ansamblurile și siturile arheologice și istorice, monumentele naturii, terenurile pentru nevoile apărării, terenurile pentru folosințe care, potrivit legii, sunt de domeniul public ori care, prin natura lor, sunt de uz sau de interes public, terenurile proprietate de stat administrate de institutele și stațiile de cercetări științifice, cele destinate cercetării și producerii de semințe și material săditor din categorii biologice superioare și animalelor de rasă, terenurile folosite de unitățile de învățământ de stat cu profil agricol sau silvic, fâșia de protecție a frontierei de stat, imobilele din punctele de frontieră, clădirile care sunt accesorii ale

terenurilor din domeniul public, clădirile ministerelor, prefecturilor, primăriilor, clădirile unităților învățământului de stat, teatrele de stat, bursele de mărfuri și de valori, tablourile, obiectele de artă din muzeele publice, cărțile aparținând bibliotecilor publice, arhivele publice ș.a. Statul și entitățile administrativ-teritoriale nu pot înstrăina aceste bunuri; ele pot fi date, în condițiile legii, în administrarea regiilor autonome ori a instituțiilor publice sau pot fi concesionate ori închiriate. Bunurile **p.p.** care nu aparțin domeniului public constituie domeniul privat: bunurile care au încetat să mai aparțină domeniului public, bunurile fără stăpân, clădirile și alte imobile care nu sunt destinate unui scop de utilitate publică, bunurile pe care statul sau entitățile administrativ-teritoriale le dobândesc prin donație, testamente, alte acte judiciare, atât timp cât nu sunt afectate unui interes de utilitate publică. Bunurile aparținând domeniului privat pot fi închiriate, concesionate, date în locație de gestiune etc. Dreptul de proprietate asupra bunurilor din domeniul privat cuprinde cele trei atribute fundamentale ale proprietății: dispoziția, posesia și folosința (v. Proprietate). [N.D.]

PROTECȚIA MEDIULUI, ansamblu de măsuri prin care dezvoltarea economică și socială ține seama de cerințele ecologice ale dezvoltării. Protecția mediului este percepută atât în tehnică, cât și în practică drept asigurarea condițiilor necesare pentru conservarea și ameliorarea calității factorilor naturali, creșterea bogățiilor naturale, asigurarea unor condiții de viață și de activitate tot mai bune pentru generațiile prezente și viitoare. Din toate punctele de vedere, calitatea mediului reprezintă elementul central inseparabil al calității vieții. Buna calitate a mediului influențează pozitiv creșterea economică deoarece, în primul rând, acționează favorabil asupra principalului factor de producție – omul, menținându-i sănătatea și scutind societatea de cheltuieli pentru asistența medicală și, în al doilea rând, contribuie la asigurarea și la activarea factorilor naturali de producție – pământul cu întreaga paletă a bogățiilor sale. Cheltuielile ce se fac cu protecția mediului sunt mai mici atunci când se previne degradarea lui decât atunci când se repară. Cu alte cuvinte, în protecția mediului nu terapia, ci profilaxia trebuie să constituie regula de bază. Aceasta nu exclude, desigur, și necesitatea restaurării calității mediului acolo unde și atunci când ea a fost deteriorată. O altă chestiune, nu numai teoretică, ci și practică, este aceea că investițiile în protecția mediului natural sunt productive, adică aduc venit. Protecția mediului natural, pe lângă faptul că îl întreține nealterat, îi dă și posibilități noi de progres și, prin urmare, îi menține utilitatea, prelungindu-i existența în timp, dar și contribuie la sporirea calității sale. În același timp, bunuri care mai înainte erau considerate "bunuri libere", în sensul că erau utile, dar nu aveau valoare, deoarece nu necesitau cheltuieli (apa, aerul etc.), în ultimul timp necesită cheltuieli de muncă socială pentru a fi reproduse cu însușirile lor inițiale, în așa fel încât ele să reintre în circuitul normal și, în acest sens, obiectiv, intră în proporții tot mai mari în categoria de bunuri ce costă și au utilitate. De regulă, investițiile în protecția mediului atrag după ele efecte economice pozitive îndelungate, care adesea se prelungesc cu mult dincolo de termenul de recuperare a investiției globale. Neefectuarea la timp a cheltuielilor pentru protecția mediului provoacă pagube mult mai mari, fără a mai vorbi de pierderea de beneficii. De exemplu, în 1970, Japonia a pierdut de pe urma poluării mediului 8% din produsul național brut, iar România, multe miliarde de lei prin inundațiile din 1970 și 1975, iar în ultimii ani, aproape în permanență. Protecția mediului natural presupune: a) cunoașterea lui temeinică și a interacțiunilor dintre sistemul social-economic și sistemele naturale, prevederea consecințelor mai apropiate și mai îndepărtate ale acestor interacțiuni; b) utilizarea rațională și cu economicitate maximă a resurselor naturale, indiferent de originea lor; c) prevenirea și combaterea scrupuloasă atât a degradării mediului provocate de om, cât și a celei produse de cauze naturale; d) armonizarea intereselor imediate, de lungă durată și permanente ale societății umane în ceea ce privește utilizarea factorilor naturali de mediu: aer, apă, sol, subsol, floră, faună, rezervații și monumente ale naturii, peisaj. Protecția, conservarea și ameliorarea mediului natural cer un foarte însemnat efort științific, tehnic, economic, financiar, cultural-educativ și o mare unitate de voință și acțiune în acest scop din partea membrilor societății, iar pentru a putea fi desfășurat continuu, efortul se cere efectuat pe baza principiului rationalității și eficienței atât economico-sociale, cât și ecologice. Într-o asemenea concepție, economicul, socialul și ecologicul se îmbină într-o entitate larg umanistă și democratică, atât pe plan intern, cât și internațional (v. Politică de mediu). [A.I.]

PROTECȚIE SOCIALĂ, (1) obiectiv central și strategic al politicii sociale și instrument de realizare a unor scopuri sociale bine definite. **P.s.** urmărește realizarea stării de siguranță socială la nivel individual, de grup sau de țară, precum și protejarea deosebită a unor categorii de populație defavorizate sau marginalizate social și economic. **P.s.** se apreciază din punctul de vedere al ofertantului și al beneficiarului de servicii sociale, respectiv pe baza costurilor acestora. (2) Ansamblu de măsuri materiale și/sau nemateriale, diferențiate pe segmente de populație, menite să asigure acestora o anumită securitate socială. Măsurile de **p.s.**, apreciate ca **intensitate** și **diversitate**, se referă la protecția locului de muncă, a întregii colectivități, a calității vieții, pentru a nu se deteriora sub nivelul atins, la diferite ajutoare pentru grupurile sociale defavorizate. **P.s. complementară** provine din ansamblul dispozițiilor fiscale și urmărește gestionarea fondurilor legate de asigurările sociale complementare (v. Sărăcie). [I.M.]

PROTECȚIONISM, sistem și politică economică în care anumite ramuri ale economiei unei țări sunt protejate temporar, parțial sau total, de concurența străină, prin măsuri guvernamentale. În analiza **p.** trebuie să se țină seama de condițiile concrete de loc și de timp. Pentru țările în curs de dezvoltare, **p.** poate avea temporar un impact pozitiv în formarea sau dezvoltarea unor ramuri sau subramuri economice. În România, prima lege de încurajare a industriei naționale a fost votată în 1887, după ce cu un an înainte fusese adoptat un tarif vamal protecționist. Se disting mai multe forme de **p.**: **p. tarifar, monetar** și **administrativ (gri)** se aplică asupra produselor importate, prin taxe vamale "ad valorem" (în procente din valoarea lor) sau specifice (o sumă fixă adăugată la prețul produsului importat) plătite de consumatorul național; **p. netarifar** constă din măsuri de contingentare (limitare cantitativă) a importurilor, interzicerea totală a importului anumitor produse pe o perioadă determinată, formalități de import descurajatoare; **p. administrativ** presupune restricții legislative asupra unor norme de consum, norme sanitare, protecția consumatorului în scopul îndepărtării producătorilor străini. **P.** face obiectul a numeroase critici deoarece, pe lângă aspectele lui pozitive, are și numeroase inconveniente, între care suprimarea stimulentului eficient pe care îl constituie concurența străină. Ca urmare a concurenței dure de pe piața mondială și a politicilor protecționiste ale multor state, în anul 1948 a luat ființă **Acordul General pentru Tarife și Comerț** (G.A.T.T.), ca organism interguvernamental care își propunea să contribuie la liberalizarea schimburilor comerciale externe. Începând cu 1 ianuarie 1997, G.A.T.T. a fost înlocuit cu **Organizația Mondială a Comerțului,** care are ca obiectiv principal lupta împotriva protecționismului și liberalizarea comerțului internațional. **P.** este opusul liberului schimb. [A.G.]

PUGNA, DUMITRU (1930-1998), economist, profesor universitar, slujitor devotat al științei și învățământului superior economic românesc. Născut în comuna Căianu Mic, județul Bistrița-Năsăud, într-o familie de țărani gospodari, D. Pugna a urmat cursurile școlii generale din comuna natală. Studiile liceale le-a finalizat, în anul 1951, la Liceul Comercial din Cluj. Între anii 1951 și 1956 a urmat cursurile Facultății de Economie Generală din cadrul Academiei de Studii Economice București. Preocupat de perfecționarea pregătirii sale profesional-științifice, în anul 1962 se înscrie la doctorat, pe care îl încheie în 1967, obținând titlul de doctor în economie. A desfășurat o bogată și rodnică activitate didactică în învățământul economic superior, la început la Universitatea "Babeș-Boliay" din Cluj, iar apoi la Academia de Studii Economice din București. În calitatea lui de cadru didactic temeinic pregătit teoretic și practic, a promovat, prin concurs, toate gradele didactice, inclusiv pe cel de profesor titular la catedra de economie politică din ASE. Cele 40 de generații de studenți care i-au audiat prelegerile și au participat la seminariile și dezbaterile științifice desfășurate sub directa sa conducere își reamintesc cu recunoștință de dascălul lor generos și competent. Îmbinând cu multă pricepere și răspundere pregătirea și talentul său de strălucit dascăl cu activitatea de cercetător științific, D. Pugna a participat cu lecții bine concepute și temeinic pregătite la editarea a opt manuale de economie politică destinate pregătirii studenților. În munca de cercetare științifică, prin studiile elaborate și publicate, a contribuit la aprofundarea cunoașterii îndeosebi a problemelor privind teoria echilibrului economic, a structurii de ramură a economiei naționale, a rolului și importanței industriei în economia națională, a fenomenului subdezvoltării și a perspectivelor evoluției țărilor în curs de dezvoltare. A inițiat și elaborat de asemenea studii privind normele energetice și implicațiile utilizării lor în perfecționarea modului tehnic de

producție și în ridicarea productivității și a eficienței muncii, în general. Deosebit de prolific s-a dovedit dascălul și omul de știință D. Pugna în anii de după 1989, când s-a angajat cu toată puterea sa de muncă în cercetarea problemelor noi și în elaborarea soluțiilor pentru tranziția țării la economia modernă de piață. Rezultatele activității sale de cercetare științifică și-au găsit concretizarea în participarea, în calitate de coautor, la elaborarea și editarea a șase cărți, a Tratatului de economie contemporană, voi. I (1986), a Dicționarului de economie politică (1974) și a celui de față, precum și la publicarea a peste 60 de studii și articole, dintre care circa 40 au apărut în reviste de specialitate. La ASE, timp de opt ani a fost decan al Facultății de Management și apoi șase ani a îndeplinit funcția de prorector. În ultimii șapte ani, paralel cu activitatea la ASE, D. Pugna a prestat o muncă susținută la Fundația "România de Mâine", al cărei membru fondator a fost, conducând catedra de economie politică a Universității "Spiru Haret". [A.I.]

PUNCTE CRITICE, termen specific analizei diagnostic în mediul concurențial prin care se definesc problemele de a căror rezolvare depinde atingerea țintei strategice a unui program de dezvoltare. **P.c.** se identifică atât în raport cu evoluțiile structurale externe ale unei economii, cât și prin comparație cu parametrii de stare ai economiilor concurente. Totalitatea **p.c.** configurează rigiditatea structurală a unei economii. În literatura de specialitate și acceptă și ideea că un punct critic este reprezentat de alocarea, din motive obiective, a veniturilor unei entități în totalitate consumului, adică atunci când se apare situația că economiile sau dezeconomiile sunt deopotrivă imposibile. [M.D.]

PUTERE DE CUMPĂRARE A BANILOR, cantitatea de bunuri și servicii ce poate fi cumpărată, la un moment dat, cu o anumită sumă de bani. **P. de c. a b.** sau valoarea banilor este dependentă de nivelul prețurilor, față de care se află în raport invers proporțional. În condiții de inflație, **p. de c. a b.** scade, afectând puterea de cumpărare a populației. [A.G.]

PUTERE ECONOMICĂ, capacitatea de valorificare a potențialului economic de care dispune o țară, la un moment dat. **P.e.** are un rol important în determinarea locului pe care îl ocupă o țară în diviziunea internațională a muncii și în circuitul mondial de valori materiale și spirituale. În afară de potențialul economic, **p.e.** depinde de o multitudine de factori: sistemul economico-social și gradul său de dezvoltare; politica economică adoptată și gradul de susținere a acesteia de către populația țării respective; volumul și eficiența investițiilor de capital; gradul de specializare și locul pe care-l ocupă țara respectivă în fluxurile economice internaționale; sistemul de legături cu instituțiile economice internaționale; sfera de cuprindere și gradul de folosire a sistemului informațional în viața economico-socială; gradul de dezvoltare a infrastructurii; conjunctura economică și politica internațională și, mai ales, capacitatea țării respective de a o utiliza pentru promovarea interesului național. Cei mai importanți indicatori care reflectă **p.e.** sunt: productivitatea socială a muncii; capacitatea de absorbție a pieței interne; stabilitatea monedei naționale și puterea ei de cumpărare; structura și rezultatele balanței comerciale și ale balanței de plăți; volumul și structura PIB în cifre absolute și pe locuitor. Evoluția **p.e.** depinde și de apartenența la anumite **centre de putere economică** care s-au format în ultimele decenii ale secolului al XX-lea (Europa Occidentală, America de Nord și Asia de Sud-Est), între care s-au constituit puternice fluxuri economice mondiale. Centrele de putere polarizează potențialul economic și forța economică mondială, determinând evoluția ei. [A.G.]

PUTERE MONOPOLISTĂ, capacitatea unei (unor) firme de a fixa prețul de piață al unei mărfi la un nivel mai ridicat decât costul marginal. Gradul **p.m.** depinde de: mărimea coeficientului de elasticitate a cererii pieței în raport cu prețul, de diferențierea bunurilor, de barierele de intrare pe piață, de economiile de scară, de drepturile de patent, de numărul firmelor de pe piața bunului respectiv, de interdependența dintre firme etc. (v. Monopol). [G.C.]

Q

QUASI-BANI, denumire, expresie consacrată pentru un segment din masa monetară constituit din mijloace care pot fi transformate în bani relativ uşor, cu riscuri şi pierderi minime. Componentele **q.-b.** sunt diferite de la o ţară la alta şi se modifică în timp. În România, **q.-b.** sunt depozitele populaţiei (la vedere şi la termen), depozitele la termen ale agenţilor economici, diferite alte depozite condiţionate, certificatele de depozit, precum şi depozitele în valută ale rezidenţilor. De regulă, **q.-b.** fac parte din agregatul monetar M_2 (v. Bani, Masă monetară). [G.P.T.]

QUESNAY, FRANÇOIS (1694-1774), medic şi economist, întemeietor al curentului fiziocrat şi unul dintre fondatorii economiei politice ca ştiinţă. Adept al "laissez faire", al priorităţii producţiei în raport cu schimbul, repartiţia şi consumul şi al existenţei unei "ordini naturale în activitatea economică, în sensul de legi naturale care o guvernează". **Op.**: "Tableau économique" (Tabloul economic), 1758; "Analiza tabloului economic" (1766). În aceste lucrări, F. Quesnay îşi expune principala sa contribuţie teoretică privind fluxurile economice, într-o societate compusă din trei clase sociale între care circulă produsul net ("diferenţa dintre valoarea producţiei şi avansuri, partea producţiei afectată pentru reconstituirea rezervelor"), care poate fi creat doar în agricultură. [G.I.]

QUOTAS, în cadrul comerţului internaţional, o mărime alternativă a tarifelor cu ajutorul cărora se limitează importurile. O ţară poate aloca cote pentru producătorii interni, fiind valoarea maximă a mărfurilor ce pot fi importate de-a lungul unei perioade bine determinate. De asemenea, unele ţări pot stabili cote şi pentru exportul de mărfuri. [D.M.]

R

RABAT COMERCIAL, avantaj bănesc acordat cumpărătorilor, calculat sub forma unor procente aplicate prețului cu amănuntul. Prin **r.c.** se urmărește stimularea vânzărilor și obținerea de către producători-vânzători a unor economii de scară, deci creșterea profiturilor acestor producători. Se practică mai ales în condițiile în care oferta este mai mare decât cererea pentru anumite bunuri. **R.c.** este și un instrument folosit în lupta de concurență, îndeosebi pe piața monopolistică, pentru atragerea și păstrarea clienților (v. Adaos comercial). [M.G.]

RAMURĂ ECONOMICĂ, grupare de unități economice (întreprinderi, firme, societăți comerciale, administrații etc.) cu producție, respectiv cu prestări de servicii omogene. Unitățile care fac parte din una și aceeași **r.e.** se caracterizează prin intrări de factori de producție (resurse economice) de același tip, prin procese, acțiuni și operațiuni similare, respectiv prin ieșiri de bunuri materiale și/sau servicii omogene. Ramurile economiei naționale a României sunt: agricultura; silvicultura, exploatarea forestieră și economia vânatului; industria, inclusiv energia electrică și termică, gazele și apa; construcțiile; comerțul; hotelurile și restaurantele; transporturile; poșta și telecomunicațiile; activitățile bancare, financiare și de asigurări; tranzacțiile imobiliare și alte servicii; administrația publică; apărarea; asistența socială obligatorie; învățământul; sănătatea și asistența medicală; alte ramuri ale economiei. Contribuția **r.e.** la obținerea rezultatelor macroeconomice, la ocuparea forței de muncă și la consumarea diferitelor tipuri de resurse diferă de la o țară la alta și de la o perioadă la alta într-o anume țară. Locul și rolul **r.e.** depind de structura nevoii sociale și de dinamica acesteia, de înzestrarea (dotarea) cu factori a economiei, de locul economiei naționale în diviziunea internațională a muncii etc. (v. Economie națională, Sector economic, Agenți economici). [D.N.]

RANDAMENT, formă a eficienței economice care reflectă relația dintre factorii de producție utilizați și volumul rezultatelor obținute. **R.** exprimă capacitatea, eficiența unui factor de producție în procesul de obținere a bunurilor economice. De exemplu, un motor electric are un randament de 90%, ceea ce înseamnă că, plecând de la 100 de unități de energie electrică, el produce 90 de unități de energie motrică; un lucrător produce 10 unități de produs într-o oră, ceea ce reprezintă randamentul muncii; pe un hectar de teren se obțin 30q de grâu, deci randamentul terenului este de 30q/ha. Dacă pentru început s-a folosit termenul de **r.** al muncii, în prezent se preferă și se folosește termenul de productivitate a muncii. Frecvent se folosesc termenii de **r.** al factorului natural, **r.** al capitalului. **R.** factoriale sau **r.** de substituire reflectă cum se modifică rezultatul (outputul) când se combină un factor variabil cu o cantitate dată dintr-un factor fix. **R.** factoriale pot fi: **crescătoare**, atunci când efectul este din ce în ce mai mare prin utilizarea unei unități suplimentare de factor variabil, ceilalți rămânând constanți; **descrescătoare**, situație în care utilizarea unei unități în plus din factorul variabil determină, de la un anumit punct, scăderea efectului economic, menținându-se condiția ca ceilalți factori să fie constanți. **R.** factoriale se află într-o strânsă legătură în legea randamentelor neproporționale (v. Combinarea factorilor de producție, Eficiența economică). [A.C.]

RANDAMENT AL UNUI ACTIV FINANCIAR, câștigul asociat plasamentului într-un activ financiar. **R.a.f.** are două componente: componenta **de flux**, cuprinzând câștigul aferent perioadei de deținere a activului financiar respectiv, și componenta **de stoc**, cuprinzând diferența dintre prețul activului financiar în momentul vânzării acestuia și prețul activului financiar respectiv în momentul cumpărării sale. Componenta de stoc se mai numește și câștig din capital. Formula pentru calcularea randamentului unui activ financiar este:

$$R_{1/0} = \frac{P_1 - P_0 + Y_{1/0}}{P_0},$$

unde $R_{1/0}$ este randamentul activului financiar pe perioada deținerii sale, P_0 este prețul activului

financiar în momentul 0 al achiziționării acestuia, P_1 este prețul activului financiar respectiv în momentul 1 al vânzării sale, iar $Y_{1/0}$ reprezintă câștigul aferent perioadei de deținere, concretizat, după caz, în dividend sau cupon. Pentru compararea atractivității unor active financiare cu perioade diferite de deținere, se impune recalcularea randamentelor respective la nivelul aceleiași perioade de deținere, de regulă un an. Recalcularea se realizează prin metode statistice consacrate, în special prin calcule de actualizare (v. Actualizare, Piață a capitalului). [T.C.]

Randament economic (v. RANDAMENT)

Randament factorial crescător (v. RANDAMENT)

Randament factorial descrescător (v. RANDAMENT)

Randament tehnic (v. RANDAMENT)

RANDAMENTE DE SCARĂ (DE DIMENSIUNE), exprimă relația dintre creșterea volumului producției și a cantității utilizate din factorii de producție combinați. În cazul **r.** de **s.** toți factorii (inputurile) sunt variabili. **R.** de **s.** pot fi constante, crescătoare și descrescătoare. **R.** de **s. crescătoare** se înregistrează atunci când volumul producției crește într-o proporție superioară măririi volumului factorilor utilizați (graficul *a*). **R.** de **s. constante** se caracterizează prin aceea că unei creșteri a cantităților utilizate din factorii de producție îi corespunde o sporire proporțională a volumului producției (graficul *b*). **R.** de **s. descrescătoare** există când volumul producției crește într-o proporție inferioară celei cu care sporește volumul factorilor utilizați (graficul *c*).

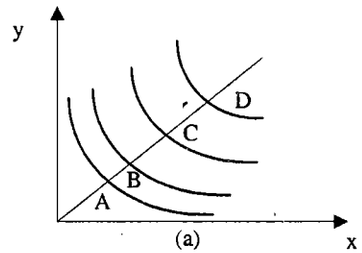

AB < BC < CD

R. de **s.** descrescătoare nu se confundă cu acțiunea și cu rezultatul legii randamentelor funcționale descrescânde, care semnifică reacția producției la creșterea cantității dintr-un singur factor, ceilalți rămânând constanți.

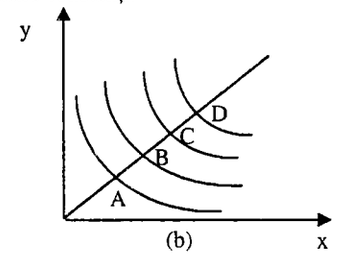

AB = BC = CD

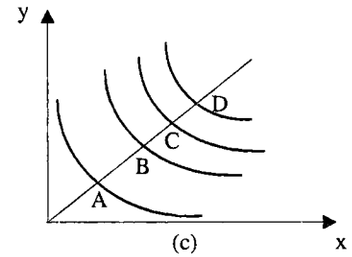

AB > BC > CD

R. de **s.** (crescătoare, constante, descrescătoare) depind de raportul care se formează între **economiile de scară** (interne și externe) – ca expresie a creșterii eficienței când sporește volumul producției – și **dezeconomiile de scară**, care sunt expresia creșterii unor categorii de costuri – implicit reducerea eficienței – când are loc creșterea dimensiunilor firmei. Pragul de la care **r.** de **s.** se transformă din crescătoare în constante, respectiv descrescătoare, depinde de specificul domeniului de activitate, de nivelul calitativ al factorilor de producție și de modul în care se combină aceștia, de calitatea managementului și a mediului economic și social în care firma acționează. Toate acestea conferă un caracter dinamic optimului producătorului pe termen lung (v. Combinarea factorilor de producție, Economii de scară, Externalități). [A.C.]

Randamente de scară constante (v. RANDAMENTE DE SCARĂ)

Randamente de scară crescătoare (v. RANDAMENTE DE SCARĂ)

Randamente de scară descrescătoare (v. RANDAMENTE DE SCARĂ)

RANDAMENTUL CAPITALULUI, formă de eficiență care exprimă legătura dintre capitalul utilizat și rezultatele producției. Ca relație efort/efect, **r.c.** (mediu și marginal) se prezintă sub forma coeficientului capitalului, iar ca relație efect/efort, sub forma productivității capitalului (medie și marginală) (v. Productivitatea factorilor de producție, Randament). [A.C.]

RAPORTUL CAPITAL-MUNCĂ, formă de evaluare a gradului de înzestrare tehnică a muncii (intensivitate a muncii). În mod sintetic, exprimă volumul de capital fizic utilizat de un lucrător; se determină prin raportarea valorii stocului de capital fizic la volumul forței de muncă (numărul de lucrători sau salariați). Raportul capital-muncă este una dintre corelațiile de bază la care se face referire în analizele economice, îndeosebi în teoria creșterii economice. Tendința generală este de creștere a raportului capital-muncă, acesta fiind un posibil indiciu al intensivității capitalului sau al creșterii gradului de înzestrare tehnică a muncii cu bunuri de capital (v. Combinarea factorilor de producție). [A.C.]

RARITATE, stare de tensiune între resursele economice limitate și nevoile nelimitate care trebuie satisfăcute cu ajutorul lor; insuficiență a resurselor în raport cu nevoile; realitate care, cu intensități și forme diferite, s-a manifestat de-a lungul întregii existențe umane. În teoria economică neoclasică, **r.** este o realitate universală și atemporală, ea fiind caracteristica tuturor categoriilor de bunuri și resurse: informații, satisfactori, prodfactori, resurse naturale, bani, timp etc. Dimensiunea **r.** relative a bunurilor reproductibile este dată de prețurile pieței. Se pot distinge mai multe forme de **r.**: **naturală**, ce ține de vitregia naturii; **de penurie**, generată de o scădere substanțială a ofertei ca urmare a unor accidente economice, sociale sau unor împrejurări cu totul imprevizibile; **a pieței**, care apare când se înregistrează o creștere rapidă, neașteptată a cererii, oferta fiind constantă (se mai numește **r.** relativă); **speculativă**, artificial creată printr-o reducere voluntară a ofertei de către producători, cu scopul de a menține sau spori prețurile. Dincolo de împrejurările subiective, prin care **r.** poate fi accentuată datorită acțiunilor unor agenți economici, ea are o determinare **obiectivă**, ce decurge din caracteristicile fundamentale ale resurselor și nevoilor economice. În acest sens, se poate vorbi despre legea generală a rarității. În afara bunurilor naturale rare (vânat, locuri pitorești ș.a.), majoritatea bunurilor sunt produse de către oameni prin acte de producție, care constau în combinarea și consumarea resurselor economice rare, respectiv a factorilor de producție. Omenirea a progresat enorm pe linia căutării, cunoașterii și atragerii spre folosință, în circuitul economic, de noi resurse. Deși privite absolut resursele au sporit și s-au diversificat continuu, în raport cu creșterea și diversificarea trebuințelor umane ele au fost și vor rămâne limitate: raritatea resurselor și prin urmare a bunurilor economice constituie o caracteristică generală, absolută a economiei. **Legea rarității** constă în aceea că volumul, structurile și calitatea resurselor și bunurilor economice evoluează mai încet decât volumul, structurile și intensitatea trebuințelor umane. Altfel spus, există un ecart între trebuințele nelimitate resimțite de oameni și bunurile economice, care rămân limitate. Fiind rare, este important ca resursele să nu fie risipite, economisirea și utilizarea lor eficientă, bazată pe alegeri raționale, reprezentând un principiu general al organizării oricărei activități/economii. Teoria economică soluționează problema **r.** fie prin creșterea cantității și calității bunurilor produse pe baza alegerii acelei metode care permite economisirea resurselor relativ rare, fie printr-o mai bună distribuire a bunurilor, care să ducă la o satisfacere cât mai bună a trebuințelor. Pentru **neoclasici**, **r.** este una dintre paradigmele centrale ale științei economice. Pe baza principiilor raționalității și economicității, orice agent economic face alegeri raționale sub constrângerea **r.**, pe bază de preț. **R.** poate fi atenuată în principal prin creșterea eficienței economice (în oricare dintre formele ei) (v. Resurse economice, Bunuri economice, Nevoi umane). [G.I., T.C.G.]

RASDAQ, piața extrabursieră din România, având ca model piața electronică americană a Asociației Naționale a Dealerilor în Sistemul Automat de Tranzacționare a Titlurilor de Valoare (National Association of Securities Dealers Automated Quotations – NASDAQ). RASDAQ a preluat în mare măsură tehnicile de tranzacționare și exigențele bursiere, însă numărul societăților listate este mai

mare, accesul în sistem este mai simplu, iar tranzacționarea se realizează de la distanță, din sediile reprezentanților societăților de valori mobiliare răspândite în țară. Spre deosebire de piața bursieră, care este o piață de licitație, piața extrabursieră este o piață de negociere. În România, piața extrabursieră a fost proiectată (cel puțin la început) pentru tranzacționarea acțiunilor rezultate din programul de privatizare în masă și este formată din patru componente distincte: Societatea de Suport Tehnologic RASDAQ, Societatea Registrul Român al Acționarilor, Societatea Națională de Compensare, Decontare și Depozitare, Asociația Națională a Societăților de Valori Mobiliare. [P.M.]

Rata consumului (v. ÎNCLINAȚIA MEDIE SPRE CONSUM)

RATA DE REFINANȚARE BANCARĂ, rată a dobânzii practicată în cadrul operațiunilor de refinanțare. Refinanțarea este un procedeu de achitare a datoriei înainte de scadență, folosind ca sursă de plată un alt împrumut, contractat recent, în condițiile unei piețe favorabile, când dobânda zilei înregistrează o scădere față de cea la care a fost contractat împrumutul inițial (v. Finanțare). [G.C.]

RATA DOBÂNZII, remunerarea ce revine pentru serviciul adus de un capital pe o perioadă determinată, exprimată procentual față de mărimea capitalului avansat. Ea se calculează după formula $i = (D/C) \cdot 100$, în care i este rata dobânzii, D – dobânda cuvenită și C – capitalul avansat sau creditul. Se calculează pentru toate formele dobânzii. **R.d.** este exprimată întotdeauna în procente pe an. Este diferențiată în funcție de categoria creditului (pe termen de o zi, scurt, mediu sau lung), de activitatea creditată (producție, investiții, transport, comerț etc.), de bonitatea debitorului, de politica economică proprie perioadei de calcul și economiei în cauză. Mărimea **r.d.** cade sub incidența directă a raportului dintre cererea și oferta de capital; când cererea este mai mare decât oferta, aceasta are tendința să crească, și invers. De asemenea, este influențată de inflație. Dacă **r.d.** este mai mare decât rata inflației, dobânda este real-pozitivă. Dacă însă este mai mică, dobânda este real-negativă. Dobânda real-pozitivă stimulează economisirea și investițiile. **R.d.** este de asemenea diferită de la o țară la alta, ceea ce are ca efect deplasarea capitalurilor disponibile în căutarea celei mai ridicate **r.** a **d.** și reorientarea fluxurilor de capital pe țări, de la un moment la altul, tocmai în funcție de mărimea **r.d.** Fluctuațiile **r.d.** îi conferă acesteia din urmă volatilitate (v. Credit, Dobândă nominală, Dobândă reală). [G.P.T.]

RATA ECONOMIILOR, ponderea pe care o dețin economiile în totalul venitului disponibil. Poate fi exprimată ca raport procentual sau ca un număr subunitar (v. Economii). [G.C.]

RATA INFLAȚIEI, modificarea procentuală a nivelului prețurilor. Se determină conform relației:

$$\Delta P\% = \frac{\Delta P}{P_0} \cdot 100.$$

Alternativ, rata inflației poate fi calculată și ca diferență între indicele general curent al prețurilor și nivelul general al prețurilor din perioada precedentă (considerat ca fiind egal cu 1 sau 100%). [C.L.]

RATA INVESTIȚIEI, exprimare în procente a efortului național de investiție în raport cu bogățiile care au fost produse. **R.i.** se calculează raportând formarea brută a capitalului fix la PIB.

$$Ri = \frac{FBCF}{PIB} \cdot 100,$$

unde:
FBCF – formarea brută a capitalului fix;
PIB – produsul intern brut.
(v. Eficiența investițiilor, Investiții). [P.C.]

RATA INVESTIȚIEI MARGINALE exprimă raportul dintre variația formării brute a capitalului fix și variația PIB. **R.i.m.** se folosește pentru a urmări evoluția efortului investițional și a PIB.

$$Rim = \frac{\text{Variația FBCF}}{\text{Variația PIB}}.$$

(v. Investiții). [P.C.]

RATA LICHIDITĂȚII GENERALE, indicator care pune în evidență, pornind de la bilanțul unei întreprinderi, relația ce există la un moment dat între datoriile pe termen scurt, înscrise în pasiv, și totalul capitalurilor circulante, care figurează în activ. Este un indicator de gestiune și de analiză financiară a întreprinderii, care exprimă cel mai fidel gradul de lichiditate (v. Cash flow, Lichiditate). [C.D.]

RATA LICHIDITĂȚII IMEDIATE, raportul dintre activele circulante transformabile rapid în lichidități și datoriile pe termen scurt. Aceste active se mai numesc active rapide, fiind formate din creanțe scadente și disponibilitățile bănești. [C.D.]

RATA LICHIDITĂȚII MONETARE, raportul dintre nivelul mediu anual al masei monetare și nivelul (volumul) tranzacțiilor economice mijlocite de monedă. **R.l.m.** servește ca indicator de fundamentare a politicii monetare și de apreciere a eficienței acesteia (v. Lichiditate monetară). [D.N.]

RATA MARGINALĂ DE IMPOZITARE, impozit care se aplică ultimei unități monetare din venitul impozabil. [D.C.]

RATA NATURALĂ A ȘOMAJULUI, acel nivel relativ al șomajului general care este corelat cu o rată stabilă a inflației. Termenul de **r.n. a ș.** este adeseori utilizat ca sinonim pentru rata șomajului cu inflație neaccelerată (v. Curba Phillips). [G.M.]

RATA PROFITULUI, indicator relevant pentru mărimea și dinamica profitului, care se calculează ca raport procentual între masa (volumul) profitului (Pr) și costuri (c), volumul capitalului (C) sau cifra de afaceri (CA), astfel: $pr' = \frac{Pr}{c} \cdot 100$; $pr' = \frac{Pr}{C} \cdot 100$; $pr' = \frac{Pr}{CA} \cdot 100$. Mărimea **r.p.** diferă de la un mod de calcul la altul. A doua și a treia formulă sunt cel mai des folosite. Pentru domenii cu ciclu de producție scurt sau foarte scurt, prima formulă este cea mai adecvată, întrucât în astfel de activități ponderea capitalului fix este mai mică, iar diferența dintre capitalul utilizat și costuri are tendința să se diminueze. **R.p.** se poate calcula pe produs, pe firmă, pe ramură economică sau chiar pe economia unei țări. Este deosebit de importantă pentru aprecierea eficienței. Cu cât este mai mare, cu atât eficiența este mai ridicată, exprimând sintetic rezultatul întregii activități. Din punctul de vedere al întreprinzătorului și al proprietarului de capital, **r.p.** este cel mai important indicator economic, întrucât prezintă comparativ rezultatul obținut și efortul depus sau ce efort a trebuit să facă pentru a-și realiza scopul propus (urmărit). **R.p.** este deosebit de importantă pentru orientarea investițiilor spre activitățile unde aceasta este cea mai mare, iar în cadrul unităților economice, pentru concentrarea efortului spre obținerea de bunuri care aduc profit mai mult (v. Profit, Masa profitului). [G.P.T.]

RATA PURĂ A DOBÂNZII, rată a dobânzii care își are originea în celebra teorie a deprecierii viitorului expusă de E. Böhm-Bawerk, unde rata dobânzii este interpretată ca preț al timpului. Punctul de plecare îl constituie legea fundamentală a acțiunii umane bazată pe factorul preferinței de timp, potrivit căreia oamenii preferă bunuri în prezent decât să obțină aceleași bunuri în viitor. Pe piața creditului, spre exemplu, participanții schimbă bunuri diferite: creditorul îi oferă debitorului un bun prezent, pe când debitorul oferă o perspectivă, un bun viitor, adică banii pentru care creditorul va trebui să aștepte perioada convenită spre a-i putea utiliza. Bunurile prezente aduc întotdeauna un câștig față de aceleași bunuri disponibile la un anumit moment în viitor. Acest câștig, acest "agio", este **r.p.d.**, ca rezultat al schimbului bunurilor prezente cu bunuri viitoare. Nivelul **r.p.d.** este determinat de intensitatea preferințelor de timp, adică de gradul în care oamenii preferă prezentul viitorului. Preferința de timp a oamenilor justifică măsura în care ei vor economisi și investi, în comparație cu nivelul consumului prezent. Dacă preferința de timp a oamenilor va scădea, atunci va exista tendința de a se consuma mai puțin în prezent și de a se economisi și investi mai mult; din același motiv, în timp, rata dobânzii va scădea. Astfel, creșterea economică apare, în mare măsură, ca rezultat al unor rate ale preferinței de timp în scădere. [M.C.S.]

RATA RESCONTULUI, mărimea relativă a dobânzii percepute de banca centrală de la băncile comerciale care prezintă spre rescontare efecte de comerț deja scontate. **R.r.** se mai numește rată oficială a scontului sau dobândă de refinanțare (v. Rescontare). [D.N.]

RATA SCONTULUI, mărimea relativă (procentuală) a dobânzii percepute de banca care scontează efectele de comerț, mărime ce ia în calcul perioada de la scontare până la scadență (v. Scontare). [D.N.]

RATA ȘOMAJULUI, indicator ce relevă procentual mărimea relativă a șomajului în raport cu populația

activă [(numărul şomerilor/populaţia activă) · 100] sau cu cea ocupată [(numărul şomerilor/populaţia ocupată) · 100]. Mărimea şi dinamica **r.s.** sunt diferite pe ţări, regiuni, localităţi şi au importanţă deosebită din punct de vedere politic şi economic, atât pentru autorităţile statale şi locale, cât şi pentru sindicate. **R.ş.** care corespunde funcţionării normale şi eficiente a pieţei muncii în condiţii de informare imperfectă şi constrângeri instituţionale este denumită **rata şomajului natural** sau NAIRU (*non accelerating inflation rate of unemployment*), ceea ce înseamnă rata şomajului care nu accelerează inflaţia (v. Şomaj). [G.P.T.]

RATA VON NEUMANN, notată $\left(\frac{\delta^2}{S^2}\right)$, reprezintă un test statistic efectuat cu scopul de a identifica prezenţa unei corelaţii în serie a valorilor reziduale în analiza de regresie şi se calculează după formula:

$$\frac{\delta^2}{S^2} = \frac{\sum_{t=2}^{N} \frac{(e_t - e_{t-1})^2}{N-1}}{\sum_{t=1}^{N} \frac{e_t^2}{N}},$$

unde:

e_t – variabila reziduală în perioada t;

N – dimensiunea eşantionului.

Această rată se corelează cu testul Durbin-Watson (variabila "d") prin formula:

$$\frac{\delta^2}{S^2} = d \cdot \frac{N}{N-1}$$

şi urmează aproximativ o distribuţie normală pentru valori ridicate ale lui N cu

$$\text{media} = \frac{2N}{N-1} \text{ şi dispersia} = \frac{4N^2(N-2)}{(N+1)(N-1)^3}.$$

[D.A.]

RATĂ DE CAPITALIZARE, rata la care piaţa bursieră capitalizează câştigurile curente ale unei societăţi comerciale pe acţiuni. Se calculează împărţind suma acestor câştiguri la produsul dintre numărul acţiunilor emise şi cursul sau preţul de piaţă al acestor acţiuni sau împărţind câştigurile curente ale firmei pe o acţiune la preţul curent de piaţă al unei acţiuni (v. Capitalizare). [M.Gh.]

Rată de creştere (v. RITM DE CREŞTERE)

RATĂ DE IMPUNERE FISCALĂ, mărime relativă ce exprimă în procente partea din venit preluată de către stat, mărime stabilită prin legi sau reglementări ale politicii fiscale. **R. de i.f.** are o deosebită importanţă în alegerea strategiei de justiţie socială, în politica de combatere a instabilităţii şi de relansare economică. În legătură cu **r. de i.f.** se calculează **rata marginală de impunere fiscală** (Rmgi), ca raport între creşterea obligaţiilor fiscale (impozite, taxe etc.) (ΔI) şi creşterea venitului (ΔV):

$$\text{Rmgi} = -\frac{\Delta I}{\Delta V},$$

care poate fi mai mare, egală sau mai mică decât **r. de i.f.** medie anterioară. [E.C.]

RATĂ DE PARTICIPARE, relaţie cantitativă care pune în evidenţă, în pasivul bilanţului unei întreprinderi, partea capitalurilor proprii şi partea capitalurilor împrumutate. Pentru a releva partea de capitaluri proprii care caracterizează autonomia financiară a întreprinderii, adică independenţa sa faţă de creditori, pot fi studiate două tipuri de relaţii: 1. poziţia **capitalurilor proprii** poate fi comparată cu datoriile pe termen lung şi mediu în ansamblul care formează capitalurile permanente; 2. poziţia **capitalurilor proprii** poate fi comparată cu datoria totală, care cuprinde şi pasivul exigibil pe termen scurt. **R. de p.** se determină ca raport între capitalurile proprii şi totalul datoriilor de orice natură. [C.D.]

RATĂ DE RECUPERARE A INVESTIŢIEI ÎN CAPITALUL UMAN, indicator ce serveşte la aprecierea eficienţei investiţiei în capitalul uman. Mai este denumită randamentul economic al investiţiei în capitalul uman şi presupune compararea fluxului viitor actualizat de venituri obţinute de pe urma investiţiei în capitalul uman cu mărimea acestei investiţii (v. Capital uman, Eficienţa investiţiilor). [S.C.M.]

RATĂ DE SCHIMB, cantitatea, numărul de unităţi monetare de un anumit fel (aparţinând unei ţări) primit în schimbul unei unităţi monetare de alt fel (aparţinând altei ţări). În limba română este cunoscut îndeosebi sub denumirea de **curs valutar** sau **curs de schimb.** Se face distincţie între **r. de s. nominală** – preţul unei unităţi monetare exprimat într-o altă unitate monetară (valoarea francului în dolari,

valoarea dolarului în yeni etc.) şi **r. de s. reală** – preţul relativ al produselor străine în raport cu cel al produselor naţionale (P^*/P, în care P – preţul produselor naţionale, iar P^* – preţul produselor străine exprimat în monedă naţională). **R. de s. nominală** se poate exprima în două feluri. De exemplu: 1 $ = 8500 lei sau 1 leu = 0,000117 $, această ultimă relaţie putând fi scrisă şi sub forma: 8500 lei = 1 $. Aşa cum am prezentat-o până acum, **r. de s.** este **bilaterală**, ceea ce înseamnă că ea indică schimbul între două monede. Pentru o monedă există atâtea **r. de s.** bilaterale câte alte monede străine sunt convertibile în ea. Pentru a urmări evoluţia valorii internaţionale a unei monede, trebuie deci să se urmărească simultan un mare număr de **r. de s.** Dar este posibil să se recurgă şi la un indicator sintetic, adică la **r. de s. efectivă**, care este o medie a ratelor de schimb bilaterale ale unei monede anume înmulţite cu ponderea relativă pe care o deţine fiecare ţară în comerţul exterior al ţării căreia îi aparţine moneda respectivă (v. Curs valutar, Convertibilitate). [G.P.T.]

RATĂ DE SCHIMB FIXĂ, preţul oficial al unei unităţi monetare aparţinând unei ţări, exprimat în unităţi ale unui etalon recunoscut pe plan internaţional, pe care guvernul ţării respective se angajează să-l menţină la nivelul stabilit sau în interiorul unei marje de fluctuaţie restrânse. De regulă aceasta nu este constantă, ci fluctuează în jurul unei anumite mărimi ce rămâne stabilă. I se mai spune **curs valutar fix** sau **curs de schimb fix.** Etalonul în care se poate exprima preţul unei monede cu **r. de s.f.** poate fi aurul, moneda unei alte ţări (dolarul SUA, marca germană, francul francez, lira sterlină) sau un coş de mai multe monede. Moneda sau coşul de monede care servesc drept etalon este cunoscut sub denumirea de **"ancoră". R. de s.f.** se mai practică în prezent doar în cadrul zonelor monetare şi între diferitele monede ale ţărilor ce îşi corelează strâns politicile economice ori sunt în proces de integrare economică. Din punct de vedere economic, avantajele **r. de s.f.** sunt considerate a fi: diminuarea fluctuaţiilor şi speculaţiilor generatoare de instabilitate mai accentuată, o mai mare stabilitate a preţurilor, diminuarea riscului de inflaţie (internă). Printre dezavantajele sale se numără: incapacitatea de a face faţă şocurilor externe, posibilităţi restrânse de a fi folosită ca instrument de acţiune în probleme de comerţ exterior şi balanţă de plăţi etc. (v. Rată de schimb). [G.P.T.]

RATĂ DE SCHIMB FLEXIBILĂ, preţul unei unităţi monetare aparţinând unei ţări, exprimat într-o unitate monetară aparţinând altei ţări, care se formează în general liber, pe baza raportului dintre cerere şi ofertă pe piaţa valutară. I se mai spune **curs valutar flexibil** sau **flotant.** Din punct de vedere economic, se consideră că **r. de s.f.** are anumite avantaje: este mai eficientă ca pârghie de echilibrare a balanţei de plăţi şi de realizare a politicii monetare (interne), înlătură posibilitatea stabilirii arbitrare a mărimii sale; nu presupune costuri mari. I se impută mai ales că permite sau generează fluctuaţii excesive care, adesea, induc instabilitate în economia reală şi stimulează inflaţia. **R. de s.f.** poate fi **pură** – ceea ce înseamnă că, pe piaţa valutară, autorităţile monetare nu intervin în nici un fel pentru a menţine fluctuaţia monedei în cadrul anumitor limite – şi **impură** – ceea ce înseamnă că flexibilitatea sau fluctuaţia sa este "controlată" şi menţinută între anumite limite îndeosebi prin intervenţia băncii centrale, atunci când aceasta consideră că moneda este repreciată sau depreciată mai mult decât ar fi de dorit (necesar) (v. Rată de schimb). [G.P.T.]

RATĂ INTERNĂ DE RECUPERARE A INVESTIŢIEI ÎN CAPITALUL UMAN, acea rată de actualizare pentru care **valoarea netă prezentă a capitalului uman investit (V_r) este zero**. De aceea se pune problema determinării unei rate specifice de actualizare care să permită egalizarea valorii prezente a costurilor şi a beneficiilor, astfel încât valoarea netă prezentă să fie zero. Vom avea astfel următoarea relaţie:

$$V_r = -\left[\frac{E_1}{(1+r)} + \frac{E_2}{(1+r)^2} + \frac{E_3}{(1+r)^3} + \frac{E_4}{(1+r)^4}\right] = 0,$$

unde r indică, de fapt, cea mai mare rată a dobânzii care poate fi plătită de cineva pentru a împrumuta banii necesari finanţării investiţiei în capitalul uman. Cu alte cuvinte, **r.i. de r. a i.** în **c.u.** poate fi definită şi ca dobânda pentru finanţarea investiţiei în capitalul uman sau ca dobânda pentru care valoarea actualizată a sporului veniturilor viitoare egalează costurile pentru educaţie. Luarea unei decizii adecvate presupune compararea ratei de piaţă a dobânzii (i) cu rata respectivă (r). Astfel, dacă $r > i$, atunci investiţia este profitabilă. Dar dacă $r < i$, investiţia nu este profitabilă şi, ca atare, nu trebuie luată o astfel de decizie de investiţie. Dacă cineva se confruntă cu o astfel de situaţie, având în vedere şi o serie de investiţii succesive în capitalul uman (cum ar fi, de exemplu,

cei patru ani succesivi de facultate), ale căror rate sunt aranjate în ordine descrescătoare, atunci va fi profitabil să se investească până cel mult în punctul în care r = i (v. Capital uman). [S.C.M.]

RATĂ INTERNĂ DE RENTABILITATE, rată de actualizare pentru care valoarea capitalului este egală cu investiția inițială. Când ne aflăm în postura de a alege între mai multe proiecte de investiții, îl alegem pe acela pentru care **r.i.** de **r.** este cea mai ridicată. La un nivel dat al **r.i.** de **r.**, cash-flow-ul actualizat este nul. Alegerea variantei de investiții pentru care **r.i.** de **r.** este maximă confirmă faptul că obiectivul firmei (întreprindere mică, corporație etc.) rămâne, indiferent de tipul de gestiune ales, maximizarea profitului, în sens larg (v. Actualizare, Investiție). [G.I.]

RATĂ MARGINALĂ DE SUBSTITUȚIE A BUNURILOR DE CONSUM, raport între utilitățile marginale ale diferitelor bunuri economice. **R.m.** de **s.** constituie un instrument de analiză a comportamentului unui consumator care, la un nivel dat al utilității totale, poate înlocui în anumite proporții bunul y cu bunul x sau invers. De exemplu, să presupunem că un consumator obține o utilitate totală maximă în următoarele variante de combinare: a) 1 x și 7 y; b) 2 x și 4 y; c) 3 x și 2 y. În această situație, consumatorului îi este indiferent ce variantă alege, însă pentru a obține o unitate suplimentară din bunul x, el trebuie să renunțe la o anumită cantitate din bunul y, astfel că **r.m.** de **s.** este egală cu $-\Delta y/\Delta x$. Dacă avem în vedere că utilitatea totală rezultată din consumul celor două bunuri rămâne constantă, atunci produsul, în modul, dintre modificarea cantității bunului y(Δy) și utilitatea sa marginală (Umy) trebuie să fie egal cu produsul dintre modificarea cantității bunului x(Δx) și utilitatea sa marginală (Umx). Aceasta înseamnă că între modificările cantitative ale acestor bunuri și utilitățile lor marginale există o relație negativă ($-\Delta y \cdot Umy = \Delta x \cdot Umx$). Rezultă că **r.m.** de **s.** = $-\Delta y/\Delta x = Umx/Umy$. Cu ajutorul **r.m.** de **s.** se măsoară panta curbelor de indiferență, care înregistrează o tendință de scădere și determină, în condițiile unui anumit buget și anumitor prețuri, echilibrul consumatorului (v. Curba de indiferență, Echilibrul consumatorului, Linia bugetului). [G.C.]

RATĂ MARGINALĂ DE SUBSTITUȚIE TEHNICĂ, raport între productivitățile fizice marginale ale factorilor utilizați în producerea unei cantități determinate dintr-un anumit bun economic. **R.m.** de **s.t.** reprezintă un instrument de analiză a comportamentului unui producător care dispune de mai multe metode tehnice de combinare a factorilor de producție utilizați, de exemplu capital (K) și muncă (L). Diferențele dintre aceste metode se referă la cantitățile factorilor utilizați, cum ar fi: a) 1 K și 8 L; b) 2 K și 6 L; c) 3 K și 5 L. Desigur că, în situația unor prețuri constante ale factorilor, costurile de producție sunt diferite. Pentru minimizarea acestor costuri trebuie aleasă metoda optimă, respectiv un factor trebuie înlocuit cu celălalt, în anumite proporții. De exemplu, trecerea de la a) la b) presupune reducerea cantității de muncă ($-\Delta L$) și creșterea cantității de capital (ΔK). Raportul $-\Delta L/\Delta K$ depinde de productivitatea marginală fizică a capitalului (WM_K) și a factorului muncă (WM_L). Deoarece nivelul producției rămâne constant, $-\Delta L \cdot WM_L$ în modul este egal cu $\Delta K \cdot WM_K$. Rezultă că **r.m.** de **s.t.** = $\Delta L/\Delta K = WM_K/WM_L$. Aceasta înseamnă că pierderea de producție cauzată de reducerea numărului de lucrători trebuie să fie egală cu producția suplimentară obținută ca urmare a creșterii volumului de capital. Desigur că situația este inversă dacă munca substituie o parte din capital. Costurile de producție sunt minime când **r.m.** de **s.t.** este egală cu raportul dintre prețurile celor doi factori ($WM_K/WM_L = P_K/P_L$). **R.m.** de **s.t.** exprimă panta izocuantei și înregistrează o tendință de scădere (v. Izocuantă, Linia izocostului). [G.C.]

RATINGUL RISCULUI DE ȚARĂ, indice prin care se estimează capacitatea și dorința unei țări de a face disponibilă valuta necesară serviciului datoriei externe. În practica internațională nu există o metodologie unitară pentru determinarea indicelui de risc de țară. Cu toate acestea majoritatea metodelor de evaluare se bazează pe două categorii de criterii: criteriile economice și cele politice. Principalele variabile macroeconomice avute în vedere sunt: PIB pe locuitor, ritmul creșterii economice, rata inflației, situația balanței de plăți, dependența de export, gradul de acoperire a importului prin exporturi, situația rezervelor valutare în luni de importuri, datoria externă pe termen scurt, serviciul datoriei externe, raportul dintre datoria externă și PIB, raportul dintre serviciul datoriei externe și exporturi. Criteriile politice se referă la: structura socială, instituții (constituție, birocrație, sindicate etc.), corupție, conflicte interne și externe, tensiuni etnice, politica economică a

guvernului, stabilitatea politică, caracterul democratic al guvernării, condițiile socioeconomice și relațiile cu alte state și cu organismele financiare internaționale. În aprecierea riscului un rol important revine evaluatorilor care hotărăsc importanța și, în consecință, ponderea și scorul atribuite fiecărui factor de risc în indicele agregat al riscului de țară. De aceea riscul de țară are și o încărcătură subiectivă. În funcție de valoarea indicelui de risc de țară, statele sunt grupate pe categorii sau clase de risc, cărora le corespunde un anumit calificativ. Cu titlu de exemplu, clasele de risc utilizate de agenția internațională Standard & Poor's în evaluarea riscului suveran sunt trei: A, B, C. Fiecare clasă se divide în mai multe subclase cu semnificații concrete. De pildă, **clasa AAA** grupează țările cu cel mai mic risc (ex. Austria). Obligațiunile emise în astfel de țări se mai numesc și "titluri fără risc". Schimbările estimate a avea loc în aceste țări nu vor afecta în mod evident gradul lor de risc. **Clasa AA** se referă la obligațiuni de foarte bună calitate din perspectiva riscului (ex. Canada). Ele sunt cotate mai slab decât cele din grupa AAA, deoarece există o probabilitate mai mare de apariție a unor evenimente care să înrăutățească riscul pe termen lung. **Clasa A** cuprinde titluri cu risc peste medie (ex. Italia). În acest caz nu există pericolul pierderii capitalului sau dobânzii, dar anumite elemente prezente sugerează o înrăutățire a riscului în viitor. **Clasa BBB** include obligațiunile cu risc mediu (ex. Grecia). Onorarea datoriei este certă pentru moment, dar nu există garanții sigure pentru viitor. **Clasa BB** grupează obligațiunile riscante din punctul de vedere al restituirii datoriei împreună cu dobânda aferentă (ex. Mexic). Incertitudinea cu privire la evoluția acestor titluri în viitor este ridicată. **Clasa B** se referă la obligațiunile care nu prezintă toate caracteristicile necesare pentru a le face atractive pentru investitori (ex. România). În acest caz onorarea datoriei este incertă, ca și respectarea celorlalte clauze din contractul de împrumut (ex. scadențele). **Clasa CCC** cuprinde debitorii suverani care fie că au încetat deja plățile, fie prezintă pericolul pierderii capitalului și dobânzii (ex. Mexic; în perioada crizei din 1982). **Clasa CC** are în componență obligațiunile extrem de incerte (ex. Algeria). Emitenții de astfel de titluri au încetat deja plățile și au probleme economice și/sau politice majore. **Clasa C** grupează cele mai riscante titluri (ex. Sudan). Plasamentele în aceste titluri nu sunt recomandabile. Calificativele "+" și "-" indică poziția în cadrul fiecărei grupe, superioară sau inferioară. În 1996 agențiile internaționale Standard & Poor's, Moody's, IBCA și JCR au evaluat pentru prima dată riscul de țară al României. Țara noastră a primit următoarele calificative: BB-, Ba3, BB, respectiv BB+. În anul 1998, Standard & Poor's a atribuit României un calificativ mai slab, și anume B+. [D.M.]

RAȚIONALITATE (ECONOMICĂ), principiu de comportament uman individual sau colectiv constând din urmărirea propriului scop printr-o acțiune supusă unui set de constrângeri. În teoria economică neoclasică, bazată pe o paradigmă de factură pozitivistă, **r.** era de tip optimizant, constând în urmărirea, de către subiecții economici, a extremizării unor parametri considerați drept funcții-scop ale sistemului economic respectiv (maximizarea efectelor și minimizarea eforturilor). Din perspectivă sistemică, **r.** apare însă într-o accepțiune diferită și se referă la asumarea de către subiecții economici a unor comportamente cu sens, ale căror scopuri prezintă o rațiune de a fi promovate în condițiile unei stări date și ale unei evoluții preconizate a sistemului. Herbert Simon a pus în evidență caracterul limitat al **r.e.**, ceea ce duce la înlocuirea conceptului de "optim" cu cel de "satisfăcător". Găsirea unei soluții satisfăcătoare la problemele de decizie și acțiune necesită abordări de tip "tatonare", constând dintr-o căutare moderat de laborioasă; un asemenea demers este consonant cu natura, mai curând euristică decât algoritmică, a comportamentelor umane de rezolvare a problemelor. Limitarea **r.e.** se manifestă sub aspectul ambelor sale dimensiuni fundamentale, și anume: **r.e. informațională**, care ține de capacitățile umane de receptare, memorizare și procesare a informațiilor, și **r.e. calculatorie**, care ține de capacitățile subiecților de a-și gestiona timpul și atenția pentru procesarea, în intervale de timp determinate, a informațiilor aferente diferitelor lor procese cognitive sau de decizie (v. Comportament economic). [D.H.]

RAȚIONAMENT (ECONOMIC), componentă a gândirii și acțiunii economice care presupune capacitatea de a înțelege și de a sesiza legături, interdependențe între fenomene și procese economice în desfășurarea lor, de a lua în calcul propagarea "în lanț" a efectelor, de a evalua *a priori* consecințele comportamentelor, în vederea luării deciziei economice optime. **R.e.** are la bază o pregătire economică solidă, ce asigură specialiștilor puterea de reacție promptă și eficientă în alegerea variantei de alocare a resurselor, capacitatea de "a vedea" mai

departe mersul economic, de a stabili obiective, măsuri şi acţiuni cu eficienţă maximă, capacitatea de a şti, chiar pe termen lung, din ce cauză, adoptând o anumită decizie, se combate o anumită stare a economiei sau, dimpotrivă, se stimulează. [E.C.]

RĂDUCANU, ION (1884-1964), economist român, profesor universitar, fost rector al Academiei Comerciale din Bucureşti. După absolvirea Liceului "Matei Basarab" din Capitală (1901), a studiat în Austria, la Academia Centrală din Graz (1902). Apoi şi-a continuat studiile la Facultatea de Filosofie, secţia de ştiinţe sociale, a Universităţii "Friedrich Wilhelm" din Berlin, pe care le-a încheiat în 1905, când a obţinut titlul de doctor în ştiinţe economice, cu teza "Datoria publică a României". A avut ca profesori pe Adolf Wagner, Max Sering, Gustav Schmoller, Stumpf. Întors în ţară, în anii 1906-1912 a lucrat ca funcţionar la Creditul Viticol, apoi la Casa Centrală a Băncilor Populare şi la Ministerul Industriei şi Comerţului. Paralel, a colaborat la diferite publicaţii, printre care Neamul românesc şi Calendarul cooperatorilor români, pe teme din domeniul cooperaţiei. În 1911 a fost numit docent la Facultatea de Drept din cadrul Universităţii din Bucureşti, la specialitatea economie politică, unde a ţinut ciclul de prelegeri "Istoria şi doctrina cooperaţiei". Din 1915 s-a numărat printre profesorii Academiei de Înalte Studii Comerciale şi Industriale din Bucureşti, unde a predat cursurile de ştiinţă şi legislaţie financiară, monedă, credit, schimb şi studiul băncilor, tehnică bancară şi legislaţie financiară, finanţe şi istoria doctrinelor economice. Între anii 1930 şi 1940 a îndeplinit funcţia de rector al Academiei de Înalte Studii Comerciale şi Industriale din Bucureşti. Din 1919, timp de două decenii, a fost profesor la Şcoala Centrală de Cooperaţie. În 1918 a luat parte la lucrările Comisiei Române pentru Tratativele de Pace duse cu Puterile Centrale la Bucureşti. A fondat la Iaşi, împreună cu Virgil Madgearu şi Victor Slăvescu, revista Independenţa economică. În 1930 a prezentat un raport Consiliului Economic al Societăţii Naţiunilor despre criza din agricultura românească. În 1936 a devenit membru corespondent al Academiei Române. A fost ales ca membru al Societăţii Economice Regale din Londra (1926) şi al Societăţii Economiştilor Germani din Leipzig (1939). Dintre cele mai importante studii şi lucrări se menţionează: "Economişti străini în Academia Română: Friederich V. Kleinwacher şi Andrei Andreades" (1937), "Economia de război" (1939), "Adam Smith – o comemorare" (1940), "Ideea naţională în gândirea economică a lui Friederich List" (1941), "J.C.L. Simonde de Sismondi – precursor al curentelor economice şi sociale actuale" (1942) şi "Henry Charles Carey – doctrinar al naţionalismului economic în spiritualitatea românească" (1943). A fost deputat sau senator în mai multe legislaturi. A ocupat, pe rând, fotoliile Ministerului Muncii şi Ocrotirilor Sociale (1928-1930), al Ministerului Finanţelor (1930) şi al Ministerului Lucrărilor Publice şi Comunicaţiilor (1930-1931). [A.G.]

RĂZBOI AL PREŢURILOR, formă a concurenţei dintre producători, când oferta este în exces faţă de cerere, bazată pe reducerea directă sau indirectă a preţurilor, cu scopul de a elimina sau de a reduce ponderea pe piaţă a concurenţilor. **R.p.** este o soluţie-limită pentru producătorii la care costurile fixe au o pondere mare în costul total, iar prin reducerea preţurilor se urmăreşte realizarea unui grad ridicat de utilizare a capitalului fix. Într-o asemenea situaţie apar favorabilităţi pentru consumatori. **R.p.** are consecinţe negative (cel puţin pe termen scurt) pentru producător, ducând la diminuarea profitabilităţii. **R.p.** este o practică comercială evitată de către oligopoluri (v. Concurenţă, Dumping). [G.I.]

RĂZBOI COMERCIAL, măsuri comerciale, reciproc protecţioniste, discriminatorii şi prohibitive, de tipul reacţie-contrareacţie, de regulă în cascadă, aplicate asupra importurilor dintr-o anumită ţară sau grup de ţări. Se adoptă ca o măsură de represalii pentru modul discriminatoriu în care sunt tratate propriile exporturi pe piaţa ţării (ţărilor) faţă de care s-a declanşat **r.c.** sau pentru a constrânge adversarii să renunţe la anumite practici comerciale neloiale ori pentru a obţine unele concesii din partea acestora. Metodele folosite în cadrul **r.c.** sunt foarte diverse: măsuri legislative, prin care este interzis sau boicotat importul din anumite ţări; taxe vamale şi fiscalitate discriminatorie; apelarea la gama diversificată a măsurilor protecţioniste netarifare, aplicate discriminatoriu faţă de mărfurile provenite din ţara (ţările) aflată(e) în **r.c. R.c.** este o practică comercială contrară principiilor Organizaţiei Mondiale a Comerţului şi altor convenţii economice internaţionale. O componentă a **r.c.** poate fi **războiul vamal** – represalii vamale prohibitive din partea unei ţări pentru a

constrânge partenerul să accepte unele concesii sau soluții avantajoase. În sens **restrâns, r.c.** reprezintă o formă de concurență acută, de regulă neloială, între firme-oligopol, prin care se urmărește eliminarea de pe o piață a concurentului sau constrângerea acestuia la o fuziune (v. Clauza națiunii celei mai favorizate, Protecționism). [G.I.]

REALOCAREA RESURSELOR, schimbări în modul de utilizare a resurselor economice, comparativ cu alocarea lor inițială. **R.r.** este determinată fie de apariția unor noi priorități în utilizarea resurselor, fie de găsirea unei alternative mai bune de utilizare a resurselor. [A.C.]

RECENSĂMÂNT, cea mai veche, mai completă și mai complexă metodă de observare statistică, care se efectuează **periodic** asupra unei colectivități mari de pe un anumit teritoriu. **R.** permite înregistrarea directă **la un moment dat,** cu ajutorul unui personal specializat, a aspectelor care caracterizează fenomenul cercetat, pornind de la caracteristicile "tipologice" stabilite prin programul de **r.** În prezent, pe plan mondial, inclusiv în România, se efectuează **r.** periodice (de regulă la zece ani) pentru populație, locuințe, agricultură, industrie. Datele **r.**, sistematizate după criterii stabilite de specialiști, sunt o sursă importantă pentru cunoașterea fenomenului economico-social real, pentru aprecierea efectelor de ansamblu și de detaliu pe care măsurile anterioare de politică economică le-au generat; aceste date sunt și un suport pentru noi măsuri de politică economică. O formă de **r.** este și **microrecensământul**, care urmărește un număr mai redus de caracteristici pentru fenomenul studiat sau este delimitat la o parte din teritoriu ori doar la unele categorii ale fenomenului (exemplu: **r.** cadrelor superioare, **r.** firmelor mici și mijlocii dintr-o anumită provincie ș.a.) (v. Fenomen economic, Rezultate economice). [G.I.]

RECESIUNE ECONOMICĂ, fază a ciclului afacerilor concretizată în încetiniri neintenționate ale ritmului creșterii economice. Cererea agregată se contractă în principal pe seama investițiilor și a bunurilor de folosință îndelungată. Ea se corelează cu reducerea masei monetare (credite acordate mai mici decât cele scandente și rambursate), cu stagnarea sau reducerea cursului titlurilor de valoare, cu creșterea dificultăților cu care se confruntă producătorii și menajele. Când are loc o reducere absolută și de durată a PIB real, unii specialiști apreciază că economia se află într-o stare de criză (v. Ciclul economic, Ciclul afacerilor). [G.I.]

RECICLARE, (1) formă de perfecționare profesională menită să asigure împrospătarea și îmbogățirea cunoștințelor profesionale dobândite anterior, aprofundarea lor într-un anumit domeniu, în contextul unor progrese evidente ale cunoașterii și practicii economico-sociale. Este o condiție pentru realizarea unei corelații dinamice între calitatea factorului uman și cea a celorlalți factori de producție, inclusiv metodele de organizare, conducere și combinare a factorilor de producție și a activităților economice. (2) Componentă a procesului de recuperare și refolosire a resurselor materiale și energetice prin care se asigură: protecția mediului natural, extinderea bazei de materii prime și energie, conservarea pentru perioade îndelungate a unor rezerve naturale reproductibile sau nereproductibile, reducerea costurilor și a cheltuielilor materiale la produsele finite ce încorporează materiale și energie reciclate. [G.I.]

Reciclare profesională (v. RECICLARE)

Reciclarea resurselor materiale și energetice (v. RECICLARE)

RECLAMĂ, activitate comunicațională constând în difuzarea de informații privind bunurile economice marfare pentru a atrage potențialii cumpărători și/sau pe cei care participă la alte activități promoționale. Teoria competiției monopolistice a fost principala teorie care a deschis un câmp larg de acțiune tuturor activităților promoționale și în special **r. R.** care trebuie să aibă în esență două valențe mai importante: una informativă, alta persuasivă. În prezent, firmele alocă o importantă parte a cheltuielilor lor pentru **r.** Aceasta se constituie, alături de alte mijloace promoționale, într-un important instrument al marketingului-mix, dar și într-un mijloc definitoriu al concurenței. Ca mijloace de **r.** se folosesc: marca de fabrică și de comerț, vitrina, afișul, spotul publicitar prin presă, radio, televiziune, cinematografie etc. (v. Concurență, Marketing) [S.C.M.]

RECONVERSIE PROFESIONALĂ, proces prin care o persoană, având o anumită pregătire profesională, dobândește o alta, diferită sau înrudită. **R.p.** poate avea motivații (determinări) obiective și/

sau subiective. În primul caz, pe piața muncii se produc schimbări în raportul cerere-ofertă pentru diferite profesiuni și meserii, generate de modificarea structurii forței de muncă sub incidența progresului tehnic, a modificării importanței unor sectoare și activități în economia națională. **R.p.** apare și ca rezultat al modificării intereselor și aspirațiilor factorului uman, al dorinței pentru ascensiune profesională, al îmbunătățirii veniturilor și statutului cetățenilor, al îmbunătățirii condițiilor de muncă etc. **R.p.** este în ultimă instanță expresia adaptării dinamice a factorului muncă în funcție de schimbările suferite de ceilalți factori de producție. **R.p.** presupune totdeauna eforturi material-financiare, ea realizându-se mai ușor când, pe fondul unor cunoștințe și deprinderi comune de muncă, are loc recalificarea sau calificarea într-o meserie mai apropiată de cea inițială (v. Combinarea factorilor de producție, Calificare a forței de muncă). [G.I.]

REDEVENȚĂ, sumă de bani plătită periodic de către persoane care au concesionat anumite bunuri (mine, terenuri agricole sau forestiere, lucrări de drumuri publice sau exploatarea lor etc.) ori au contractat licențe prin know-how. Mărimea **r.** se stabilește prin contractul încheiat între titularul dreptului concedat și beneficiarul acestuia, proporțional cu folosirea bunului ce face obiectul contractului. Cota de **r.** poate fi fixă sau variabilă, ultima rezultând din aplicarea unor cote procentuale la cifra de afaceri realizată prin folosirea bunului concedat, la mărimea producției obținute pe terenul concedat etc. (v. Concesiune, Licență) [S.C.]

REDISTRIBUIRE, (1) proces de realocare a resurselor pe ramuri, domenii, teritorii etc., pentru a corecta unele anomalii și disproporții apărute în desfășurarea activității economico-sociale sau pentru a realiza o mai bună concordanță cu nivelul, structura și dinamica nevoilor sociale, în special a cererii de bunuri economice. Această formă de **r.** nu afectează conținutul și modul de structurare a proprietății asupra resurselor, factorilor de producție și activelor. (2) Proces economic prin care o parte din **veniturile** primare sunt preluate cu titlu gratuit și nerambursabil de la unii agenți economici, fiind cheltuite în folosul altor categorii de agenți economici, care beneficiază de ele în schimbul unei contraprestații sau cu titlu gratuit și nerambursabil. Această formă de **r.** a **v.** diminuează veniturile primare și patrimoniul celor care plătesc și sporește veniturile finale ale celor care beneficiază de procesul de **r.** În realitatea economică fiecare agent economic (inclusiv menajele) cedează, dar și primesc venituri (sub formă bănească sau în natură, ca servicii gratuite) în procesul **r.** Pe ansamblu, unii sunt avantajați, alții sunt dezavantajați de **r.**, veniturile și patrimoniul rezultat în urma **r.** cresc pentru unii agenți, iar pentru alții scad. Principalul instrument de **r.** a **v.** este **bugetul consolidat** (al administrației centrale și locale), care, prin mecanismele de **prelevare** și **transfer**, încearcă să realizeze anumite obiective de politică economică și socială, inclusiv îmbinarea criteriilor de eficiență cu cele de echitate socială. Această formă de **r.** se realizează prin impozite, taxe, subvenții, măsuri de protecție și asistență socială în favoarea unor categorii ale populației ș.a. Semnificativ este și sistemul prețurilor. Orice preț care nu se formează liber și se abate de la nivelul de echilibru concurențial generează inevitabil redistribuiri (transferuri) de patrimoniu și venituri între industrii și agenți economici etc. (v. Venit național, Repartiție) [G.I.]

Redistribuire a resurselor (v. REDISTRIBUIRE)

Redistribuire a veniturilor (v. REDISTRIBUIRE)

REDUCEREA CERERII, scăderea volumului de bunuri cerute la un nivel de preț dat. Grafic, acest fenomen se reprezintă prin translația curbei cererii spre stânga. Asemenea modificări apar ca urmare a influenței uneia sau mai multor condiții ale cererii (v. Cerere). [G.C.]

REDUCEREA OFERTEI, scăderea volumului de produse oferite la un nivel de preț dat, fenomen care se reprezintă grafic prin translația curbei ofertei spre stânga. Această modificare intervine datorită influenței condițiilor ofertei (v. Condițiile ofertei). [G.C.]

REEVALUARE, operațiune periodică prin care se determină valoarea prezentă a activelor patrimoniale ale unei firme, ca urmare a modificărilor intervenite în timp în starea acestora și în nivelul prețurilor. În general, sunt supuse reevaluării activele fixe (bunurile de capital fix, terenurile), care, datorită perioadei lungi de serviciu sau de utilizare, resimt în modul cel mai amplu impactul progresului tehnologic și al variației prețurilor. Reevaluarea poate fi hotărâtă de

conducerea firmei (**reevaluare liberă**) sau de către autoritatea publică (**reevaluare legală**). În România, ultima reevaluare legală a fost decisă de guvern în 1994, fiind obligatorie pentru întreprinderile cu capital integral sau parțial de stat și opțională pentru agenții economici cu capital privat. Reevaluarea liberă practicată în multe țări nu are de regulă consecințe fiscale (privind câștigurile sau minusurile rezultate), dar întreprinderile care au optat pentru reevaluarea periodică a activelor lor trebuie să o efectueze regulat și să publice bazele de evaluare folosite și rezultatele ei. În principal, bazele de evaluare sunt valoarea de piață, în cazul activelor fixe pentru care există tranzacții similare pe piață, și costul de înlocuire diminuat cu deprecierea corespunzătoare, în cazul bunurilor de capital fix supuse amortizării. Reevaluarea este efectuată de evaluatori calificați, iar valorile determinate de aceștia trebuie certificate de un evaluator extern autorizat (v. Uzura capitalului fix). [M.Gh.]

Reevaluare legală (v. REEVALUARE)

Reevaluare liberă (v. REEVALUARE)

REFORMĂ AGRARĂ, complex de concepții, principii și acțiuni destinate să înlăture structurile de proprietate și economico-sociale istoriceşte depășite din agricultură și să creeze condiții pentru progresul acesteia. Primele **r.a.** s-au înfăptuit în secolul al XIX-lea în țări din Europa și America. Obiectivul esențial al **r.a.** este emanciparea țărănimii, împroprietărirea și dotarea cu pământ a gospodăriilor țărănești pentru a le asigura resursele de trai. În țara noastră, **r.a.** s-au înfăptuit în timpul Revoluției din 1848, în Transilvania, și în 1864, în Moldova și Muntenia. Efectul a fost restrângerea proprietății funciare nobiliare, bisericești și a statului, cu despăgubirile prevăzute de lege, și împroprietărirea clăcașilor, care dispar ca o categorie socială. **R.a.** din 1921 a scos din proprietatea moșierească peste 6 milioane de hectare și a împroprietărit circa 1,5 milioane de gospodării ale țăranilor care au fost pe front. Aplicarea **r.a.** a durat mai mulți ani și a determinat schimbări importante în structura proprietății agrare. **R.a.** din 1945 a confiscat marea proprietate funciară. Ea a fost preludiul eliminării proprietății private asupra pământului din agricultură, al deposedării țăranilor de pământ o dată cu cooperativizarea forțată. Legea nr. 18/1991 a Fondului Funciar realizează o reparație istorică, chiar și parțială, restabilind dreptul de proprietate al țăranului asupra pământului. Ca urmare a aplicării ei, sectorul privat cuprinde 79% din terenul arabil și 85% din cel agricol. Pentru crearea condițiilor necesare formării structurilor de proprietate specifice economiei capitaliste și pentru realizarea principiului "restitutio in integrum" sunt necesare și alte măsuri legislative, inclusiv liberalizarea circulației comerciale a fondului funciar (v. Economie de piață, Rentă funciară). [S.I.]

REFORMĂ ECONOMICĂ, proces de transformare structurală a economiei unei țări (uneori chiar numai a unor ramuri ale economiei), care constă în schimbarea tehnicii și tehnologiilor de fabricație, în reorganizarea managementului și a mecanismelor de funcționare a economiei, astfel încât să se obțină o eficientizare maximă a activității fiecărui agent economic, precum și a economiei în ansamblul ei. **R.e.** are ca obiectiv major refacerea echilibrului economic parțial și/sau total și – pe această bază – asigurarea unei creșteri și dezvoltări economice superioare. În țara noastră, **r.e.** (care se identifică cu tranziția la economia concurențială) are un caracter mai complex, întrucât necesită și un proces amplu de restructurare instituțională, legislativă și a proprietății care să asigure succesul trecerii de la economia de comandă la economia concurențială. [N.D.]

REGIE AUTONOMĂ, formă de organizare și de funcționare a agenților economici-persoane juridice, având ca obiect folosirea și valorificarea în scop lucrativ a unor bunuri aflate în proprietatea statului. Ca persoană juridică ce funcționează pe principii economice, **r.a.** are independență patrimonială, întocmește buget de venituri și cheltuieli, bilanț contabil și cont de profit și pierderi, poate contracta credite și beneficia de subvenții de la bugetul de stat sau de la cele locale. **R.a.** se organizează și funcționează în ramurile strategice ale economiei naționale (v. Proprietate publică). [H.C.]

REGIONALIZARE, procesul realizării unor aranjamente comerciale regionale, cu grade diferite de integrare. În perioada postbelică pot fi identificate două valuri de integrare regională: primul declanșat o dată cu crearea Comunității Economice Europene în anii 1950, urmată de numeroase încercări de creare a unor zone de comerț liber în Africa, America Latină, zona Mării Caraibilor și Asia. Cu excepția Europei, unde procesul de integrare s-a extins și s-a aprofundat,

trecându-se prin etape succesive de integrare economică (zonă de comerţ liber, uniune vamală, piaţă comună, uniune economică şi monetară) şi tinzându-se spre integrarea politică şi de apărare comună, încercările de integrare regională ale primului val au eşuat. Astăzi Comunitatea Europeană, devenită din 1993 (prin Tratatul de la Maastricht) Uniunea Europeană, numără 15 membri şi pregăteşte extinderea sa în actualul deceniu la 27 de membri. Instituţiile sale au preluat din ce în ce mai multe funcţii politice, între care jurisdicţia asupra problemelor monetare, asupra accesului la comerţ şi la profesiuni, asupra fuziunilor, achiziţiilor şi cartelurilor, asupra legislaţiei sociale. Regionalismul celui de-al doilea val este un fenomen al anilor 1990. Constă în diverse încercări de a crea acorduri de comerţ liber, asociaţii vamale, uniuni vamale şi pieţe comune. Dintre cele 109 acorduri regionale înregistrate de GATT în perioada 1948-1994, o treime au fost încheiate între anii 1990 şi 1994. Însă aceste proiecte de integrare regională sunt încă într-un stadiu de dezvoltare fragil şi nici unul nu se apropie de nivelul atins de Uniunea Europeană. Acordul Nord-American de Comerţ Liber (NAFTA) este o zonă de comerţ liber alcătuită din S.U.A., Canada şi Mexic, ce are drept obiectiv eliminarea tuturor restricţiilor din calea comerţului şi a investiţiilor dintre cele trei ţări în următorii 15 ani. În America Latină, cea mai semnificativă evoluţie în integrarea regională este formarea uniunii vamale Mercosur, alcătuită din Brazilia, Paraguay, Argentina şi Uruguay, ce cuprinde aproximativ 45% din populaţia Americii Latine. În Asia de Est, succesul strategiilor economice naţionale înregistrate de cele 8 ţări cu performanţe în economia mondială, Japonia, Hong Kong, Coreea de Sud, Singapore, Taiwan, Indonezia, Malaiezia şi Thailanda, a făcut ca acestea să considere puţin avantajoasă ideea unei integrări economice profunde. Cooperarea regională în Asia s-a concentrat asupra unor măsuri de creare a unor zone de comerţ preferenţial. Membrii Asociaţiei Naţiunilor din Asia de Sud-Est (ASEAN), Singapore, Malaiezia, Thailanda, Indonezia, Filipine şi Brunei, au convenit să creeze o zonă de comerţ liber până în anul 2003. Forumul de Cooperare Asia-Pacific (APEC) este un forum consultativ creat în 1994, ce are drept obiectiv promovarea cooperării economice multilaterale între ţările din Bazinul Pacificului (S.U.A., Canada, Japonia, Coreea de Sud, Australia, Noua Zeelandă, Brunei, Indonezia, Malaiezia, Filipine, Singapore, Thailanda, China, Hong Kong, Taiwan). În ultimii ani s-a manifestat şi o mişcare crescândă către crearea de miniregiuni. De exemplu, statele turcice care au luat fiinţă după destrămarea Uniunii Sovietice au propus crearea unei "Regiuni Turcice". Un număr de ţări din regiunea Mării Negre au format o asociaţie de cooperare economică numită Clubul Mării Negre. Grupul ţărilor de la Vişegrad (Ungaria, Polonia, Republica Cehă şi Slovacia) au convenit să formeze o zonă central-europeană de comerţ liber (CEFTA), la care au aderat şi Slovenia, Bulgaria, România şi ţările baltice. Cele trei ţări baltice, Letonia, Estonia şi Lituania, se străduiesc să alcătuiască o Regiune Baltică, în cadrul căreia să colaboreze cu vecinii lor scandinavi, Finlanda şi Suedia. O miniregiune similară cuprinzând popoarele şi naţiunile Asiei de Sud-Est (Malaiezia, Singapore, Indonezia, Filipine, Thailanda) a fost propusă de prim-ministrul Malaieziei. [S.G.]

REGISTRU AL COMERŢULUI, registru oficial în care se înregistrează în mod obligatoriu atât înfiinţarea societăţilor comerciale, cu precizarea obiectului de activitate, a sediului, a capitalului, a membrilor fondatori etc., cât şi orice modificare intervenită în forma de proprietate, în capital, în organizare, în structuri, în obiectul de activitate etc. [A.G.]

REGLARE ECONOMICĂ, modalitate de funcţionare a economiei prin intermediul căreia variabilele ansamblului economic se ajustează. [R.A.]

REGLARE ECONOMICĂ DIRIJATĂ, manieră de funcţionare a economiei potrivit căreia elementele ansamblului economic sau o parte a acestora pot fi influenţate de stat fie prin politica economică generală, fie prin existenţa unui sector de stat semnificativ, fie prin ambele. [R.A.]

REGLARE ECONOMICĂ SPONTANĂ (PRIN PIAŢĂ), modalitate de funcţionare a economiei în virtutea căreia variabilele ansamblului economic se ajustează reciproc, datorită cererii şi ofertei, comportamentelor adaptative ale participanţilor şi capacităţii de selecţie a pieţei. [R.A.]

REGLEMENTARE, acţiunea de a stabili norme, principii, standarde, reguli etc. în scopul creşterii gradului de performanţă al unei structuri economice

sau al unei pieţe. **R.**, deşi este percepută ca restrictivă pentru liberalizare, cu preceptul ei esenţial antinomic de dereglementare, rămâne o acţiune peste care nu a putut să treacă nici un program reuşit de tranziţie postcomunistă. La modul practic, tranziţia este o operaţie complexă de reglementare a comportamentului unei economii deschise, aflată într-un proces permanent de schimbare progresivă. Problema reglementării nu este ca ea să fie ocolită, ci să se găsească justa măsură între subreglementare şi suprareglementare, adică să se instituie repere de moderare a exceselor, şi a celor care duc spre "fundamentalismul" pieţei, şi a celor care duc spre "fundamentalismul" planului. [M.D.]

REGULA LUI CRAMER, metodă de rezolvare a unui sistem de n ecuaţii liniare cu n necunoscute de forma

$$\begin{cases} a_{11}x_1 + a_{12}x_2 + \ldots + a_{1n} = b_1 \\ \cdot \\ \cdot \\ a_{1n}x_1 + a_{2n}x_2 + \ldots + a_{nn}x_n = b_n. \end{cases}$$

Sistemul se poate scrie sub forma $AX = B$, unde $A = (a_{ij})_n$ reprezintă matricea coeficienţilor a_{ij}, B este vectorul ce conţine termenii liberi b_i, iar X este vectorul valorilor variabilei x_i. Dacă determinantul matricei A este diferit de zero ($|A| \neq 0$), valoarea x_k ce satisface simultan ecuaţiile sistemului se găseşte cu ajutorul regulii lui Cramer, folosind formula:

$$x_k = \frac{|A_k|}{|A|}, \quad k = (1,2,\ldots, n),$$

unde $|A_k|$ este determinantul obţinut din $|A|$ prin înlocuirea coloanei de rang k cu vectorul termenilor liberi. [D.A.]

RELANSARE ECONOMICĂ, (1) măsuri de politică economică de natură anticiclică, prin care se urmăreşte susţinerea activităţii economice pentru depăşirea fazei sau manifestărilor de recesiune. Se realizează prin stimularea investiţiilor, a consumului în general, prin creşterea salariilor şi a altor forme de venituri, a creditului şi a cheltuielilor publice (vezi schema 1). În teoria şi practica economică au fost elaborate şi aplicate două politici de relansare, una **bazată pe cerere** (de inspiraţie keynesiană) şi alta **bazată pe ofertă**, de inspiraţie neoliberală. **R.e.** bazată pe cerere porneşte de la principiul multiplicatorului (bugetar, al cheltuielilor publice, al investiţiilor etc.), după care orice nou venit distribuit în sistemul economic creează o nouă cheltuială, care alimentează o nouă cerere menită să stimuleze producţia şi ocuparea. Dimensiunile creşterii producţiei şi venitului ca urmare a politicii de relansare bazată pe cerere depind de înclinaţia marginală spre consum (c') şi de sporul de cheltuieli (publice şi private, pentru consum şi investiţii – ΔCh): $\Delta Y = \frac{1}{1-c'} \cdot \Delta Ch$. Politicile bazate pe ofertă se axează pe filozofia că, în depăşirea conjuncturii nefavorabile, rolul esenţial îl are **ameliorarea stimulentelor**, generatoare de noi iniţiative pentru ofertanţi prin uşurarea sarcinilor fiscale, a reglementărilor şi a restricţiilor de orice fel şi prin crearea condiţiilor pentru o cât mai bună funcţionare a pieţelor şi a concurenţei. În mod simplificat, una dintre componentele politicii de relansare bazată pe ofertă – diminuarea fiscalităţii – poate fi reprezentată ca în schema 2. Mulţi specialişti apreciază că politicile bazate pe ofertă reiau fundamentele legii lui Say, după care oferta creează propria cerere, şi deci relansarea economică trebuie să se bazeze prioritar pe producţie, şi pe nu cererea efectivă.

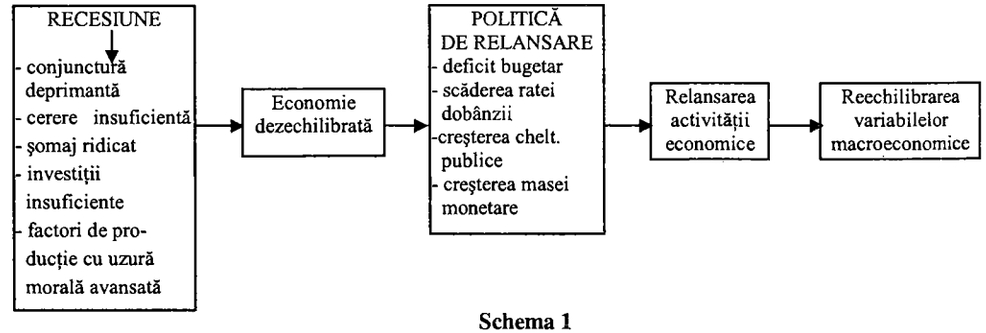

Schema 1

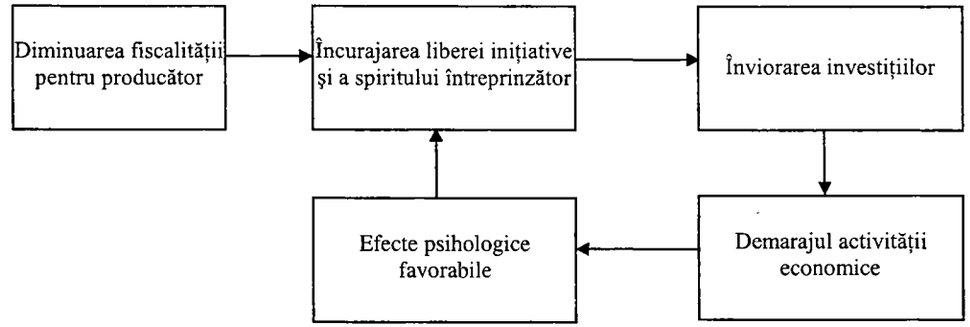

Schema 2

Opusul politicii de **r.** este politica de **rigoare economică** (sau politica "stop-go"), promovată în condiții de supraîncălzire a economiei, de accentuare a tensiunilor din economie (inflație, deficite externe mari, creșterea datoriei publice etc.). Ea are ca obiectiv reechilibrarea unor variabile prin încetinirea activității economice, folosind ca instrumente: reducerea deficitului bugetar, creșterea ratei dobânzii și a restricțiilor de pe piața monetară, diminuarea unor cheltuieli publice. (2) Fază a ciclului economic Juglar care urmează depresiunii. Pe baza restructurării factorilor de producție și a unui proces investițional susținut, are loc depășirea unor dezechilibre și se reia procesul de creștere economică (v. Ciclu Juglar, Expansiune economică). [G.I.]

Relansare economică bazată pe cerere (v. RELANSARE ECONOMICĂ)

Relansare economică bazată pe ofertă (v. RELANSARE ECONOMICĂ)

RELAȚII DE MUNCĂ, relații profesionale care se stabilesc între oameni în cadrul muncii salariate, în procesul de producție de bunuri sau servicii, de administrare sau gestionare a resurselor etc. În cadrul **r.** de **m.** intervin statul, patronatul, sindicatele. [E.C.]

RELAȚII DE PRODUCȚIE, concept al teoriei marxiste care, în sens generic, desemnează legăturile ce se stabilesc între oameni în procesul de producere a bunurilor economice. În structura **r.** de **p.** se includ: relațiile de proprietate; relațiile dintre clase, categorii sociale; relațiile de repartiție a rezultatelor activității economice. Relațiile de proprietate, modul de stăpânire a mijloacelor de producție (particular sau în comun) constituie componenta esențială a sistemului **r.** de **p.**, care determină structura socială – clasele, categoriile sociale, relațiile dintre acestea – și modul în care se înfăptuiește repartiția rezultatelor muncii. **R.** de **p.** reprezintă o latură a modului de producție, alături de forțele de producție. Conform teoriei marxiste, în evoluția istorică de până acum a societății omenești au fost cunoscute două tipuri de **r.** de **p.**, determinate de cele două tipuri de proprietate asupra mijloacelor de producție, și anume: a) relații de colaborare și ajutor reciproc (în condițiile proprietății comune); b) relații de exploatare (în condițiile proprietății private). **R.** de **p.**, în evoluția lor, trebuie să fie în concordanță cu nivelul și caracterul forțelor de producție; trecerea de la o treaptă de dezvoltare la alta necesită, de fiecare dată, perfecționări și în sistemul **r.** de **p.**, determinate de progresul forțelor de producție, creându-se astfel posibilitatea afirmării în continuare a acestora din urmă. [E.C.]

RELAȚII ECONOMICE, legăturile dintre oameni în cadrul activității economice, în condițiile specializării lor, prin care se produc bunuri materiale și servicii, au loc procese de vânzare-cumpărare, de repartiție și consum. Este vorba despre relații economice în interiorul fiecărei întreprinderi, despre relații între agenții economici din aceeași ramură, din diferite ramuri, sectoare și zone ale țării, pe bază de înțelegeri contractuale, în procesul de aprovizionare cu factori, de producere de bunuri materiale și servicii și de desfacere a acestora, despre relații între agenții ofertei și cererii, între cei care dispun de resurse bănești și cei care au nevoie de finanțare etc., în

vederea satisfacerii trebuințelor. **R.e.** au loc și la scară mondială, între diferite țări (v. Relații economice internaționale). [C.D.]

RELAȚII ECONOMICE INTERNAȚIONALE, ansamblul raporturilor, structurilor și tranzacțiilor economice dintre agenți economici aparținând unor state diferite, incluzând comerțul internațional, cooperarea în producție și tehnico-științifică, relațiile financiar-valutare și de credit ș.a., ca și relațiile din sfera producției și a cercetării științifice. **R.e.i.** au apărut și s-au dezvoltat o dată cu evoluția economică și cu adâncirea diviziunii internaționale a muncii, fiind unul dintre elementele care caracterizează economia mondială. **R.e.i.** au un caracter dinamic, multiplicându-se și diversificându-se sub influența unui ansamblu de factori tehnico-științifici, economici, financiari, ecologici, manageriali, interni și externi. **R.e.i.** se desfășoară într-un cadru bilateral sau multilateral, în acord cu normele și principiile convenite de parteneri sau cu cele care ghidează activitatea organizațiilor specializate internaționale, regionale sau cu vocație universală, îndeosebi cele din sistemul Organizației Națiunilor Unite (v. Organizația Mondială a Comerțului, Economie mondială, Piață mondială). [C.D.]

RELAȚII MONETARE INTERNAȚIONALE, ansamblul de raporturi monetare care se manifestă între țările lumii pe baza principiilor dreptului internațional și folosind structuri internaționale monetare adecvate. **R.m.i.** țin seama de exigențele sistemului monetar internațional. [C.D.]

Remunerare (v. SALARIZARE)

RENTABILITATE, (1) capacitatea unei firme de a obține profit, ca diferență pozitivă între încasările obținute din activitatea proprie (cifra de afaceri) și cheltuielile ocazionate de fabricație, de comercializare și de tranzacția propriu-zisă (costuri). **R.** depinde atât de activitatea firmei (volumul și calitatea ofertei, nivelul costului unitar, performanțele marketingului și managementului propriu etc.), cât și de factori exogeni, independenți de firmă (nivelul prețurilor formate pe piață, volumul și dinamica cererii, preferințele consumatorilor, intensitatea concurenței ș.a.). **R.** se apreciază sub aspect absolut (ca masă a profitului) și relativ (ca o rată a rentabilității), pe produs, pe firmă și uneori pe ramură. (2) Formă a eficienței la nivel microeconomic, care reflectă efectele (rezultatele) nete ce se obțin la o unitate de efort (cheltuială) cu factorii de producție (v. Profit, Eficiență economică). [G.I.]

RENTĂ, în sens larg, venit relativ stabil realizat de posesorul unui bun imobiliar (teren, clădiri, construcții, resurse de apă ș.a.) sau mobiliar (hârtii de valoare). În sens restrâns se folosește termenul de **r. economică**, prin care se înțelege plata pentru folosirea unei resurse nesubstituibile sau greu substituibile, a cărei ofertă este rigidă sau perfect inelastică în funcție de preț pe termen scurt. **R.** economică apare ca o plată peste cea normală. Inițial, **r.** a fost cunoscută doar ca **r. funciară**. **R.** economică rezultă din prețul ridicat al acelor categorii de bunuri, satisfactori și prodfactori a căror ofertă e rigidă și nu poate fi "elasticizată" oricât ar urca prețul. Această situație este cauzată de un complex de factori: monopol natural (v.), restricții vamale, reglementări comerciale restrictive etc. Mărimea **r.** este dată de diferența dintre veniturile încasate în urma valorificării unei resurse nesubstituibile cu performanțe superioare celor medii și cheltuielile cu utilizarea (remunerarea) lor sau câștigul obținut în urma speculării unor situații deosebite. Condiția esențială pentru obținerea **r.** este prezența unei situații de monopol stabil sau temporar care să-i confere deținătorului și/sau utilizatorului unui bun nesubstituibil o poziție privilegiată în raport cu ceilalți agenți (care nu au acces la bunul respectiv) și care să-i permită să impună prețuri de vânzare superioare celor obținute în condiții obișnuite. [S.I.]

Rentă absolută (v. RENTĂ FUNCIARĂ)

RENTĂ DE ABILITATE, veniturile suplimentare scontate a se obține ca urmare a aptitudinilor speciale pe care le are un individ. Astfel, un individ poate câștiga o rentă de abilitate în principal pentru că el se poate dovedi foarte bun în ceea ce face (un cântăreț de valoarea lui Placido Domingo este totuși o *rara avis*), după cum, în mod firesc, el face cu mult mai multă greutate o altă activitate pentru care nu este înzestrat. Astfel, în figura de mai jos, A este un jucător de fotbal mult mai bun decât coechipierul său, B, și venitul său mai mare reflectă acest lucru. Dacă am considera că amândoi au același cost de

oportunitate, deci aproximativ aceeaşi abilitate de a obţine venituri din altă activitate, atunci A va avea o "rentă" mai mare decât B. Dar, aşa cum se poate observa în figură, datorită abilităţilor şi aptitudinilor diferite, ei nu au nici aceleaşi costuri de oportunitate, căci în timp ce A ar putea obţine un venit de, să spunem, 125.000 u.m./lună practicând altă activitate, B nu are un alt talent mai deosebit, motiv pentru care el abia ar putea obţine un venit de circa 30.000 u.m./lună desfăşurând o altă activitate. Costul său de oportunitate fiind atât de mic, rezultă că aproape tot venitul său va fi format din rentă, ceea ce va face ca renta pentru B să deţină o pondere mai mare în venitul său comparativ cu ponderea deţinută de rentă la A.

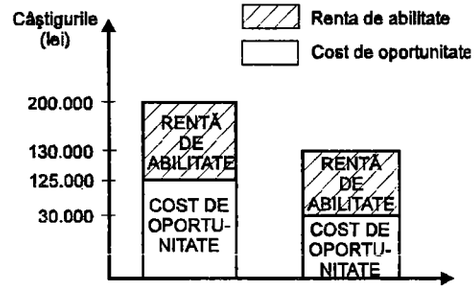

Fig. 1. Renta de abilitate şi costurile de oportunitate a doi indivizi cu aptitudini diferite

Rezultă aşadar că o parte a câştigului suplimentar scontat a se obţine prin instruire poate fi atribuită abilităţii şi caracteristicilor genetice diferite ale indivizilor. [S.C.M.]

RENTĂ DE MONOPOL, formă a rentei încasată de întreprinzătorii care dispun şi folosesc factori de producţie cu însuşiri excepţionale, rari şi nesubstituibili, de la utilizarea cărora sunt excluşi ceilalţi agenţi economici. **R. de m.** este reprezentată de venitul excedentar ce rezultă dintr-un preţ de vânzare ridicat al produselor obţinute şi/sau valorificate în condiţii de monopol. Acesta poate fi determinat de factori naturali sau de alte împrejurări de care beneficiază în exclusivitate un număr foarte restrâns de ofertanţi sau chiar unul singur. Obţinerea efectivă a **r. de m.** este condiţionată de existenţa unei categorii de cumpărători dispuşi sau constrânşi să plătească preţul ridicat de monopol (v. Rentă, Monopol natural). [A.C.]

RENTĂ DE RARITATE, rentă ce se poate obţine în acele situaţii şi împrejurări care provoacă un deficit de ofertă: monopolul natural (v.) sau artificial întreţinut, insuficienţa unor resurse nesubstituibile în raport cu nevoile, reglementările vamale, tarifare şi/sau netarifare restrictive etc. **R. de r.** a fost denumită astfel de economistul englez **A. Marshall.** Ea reprezintă venitul excedentar obţinut de vânzători ca diferenţă între preţul efectiv obţinut şi cel care ar rezulta în condiţii normale. Dacă deficitul de ofertă în raport cu cererea este temporar, atunci se obţine aşa-numita **quasi-rentă** (v. Rentă, Rentă de monopol). [A.C.]

Rentă economică (v. RENTĂ)

RENTĂ FUNCIARĂ, formă a rentei care este încasată de proprietarii funciari. Este renta cu cea mai îndelungată existenţă. Multă vreme, **r.f.** a reprezentat singura formă de rentă. În evul mediu **r.f.** era cunoscută şi preluată de proprietarii funciari ca **r. în muncă** şi **r. în produse**. O dată cu dezvoltarea schimburilor marfaro-băneşti, **r.f.** a fost limitată la forma bani. Analiza şi studierea **r.f.** au constituit o preocupare pentru toate şcolile de gândire economică, începând cu fiziocraţii (şi chiar mai înainte) şi până la curentele contemporane. O contribuţie hotărâtoare la fundamentarea teoriei clasice a **r.f.** a avut-o **D. Ricardo** (v.). Teoria ricardiană a **r.f.** se bazează pe trei principii: a) **r.f.** se plăteşte pentru "folosirea forţelor originare şi indestructibile ale solului"; b) **r.f.** este urmarea insuficienţei terenurilor fertile, care determină luarea în cultură şi a terenurilor mai puţin bune, şi nu este un "dar al naturii", aşa cum considerau fiziocraţii; c) **r.f.** depinde de cererea şi de preţul produselor agricole. "Cerealele nu sunt scumpe pentru că se plăteşte rentă, ci se plăteşte rentă pentru că cerealele sunt scumpe." În gândirea postricardiană marginalistă **r.f.** este considerată un caz special al **r.e.**, "o speţă particulară a unui gen mai întins", iar teoria **r.f.**, "o aplicaţie a legii generale a cererii şi ofertei" (A. Marshall). Acest punct de vedere este însuşit şi de şcolile contemporane de gândire economică. În schimb, doctrina marxistă consideră că **r.f.** se fundamentează pe **teoria valorii-muncă**. **R.f.** se prezintă sub mai multe forme concrete: **r.f. diferenţială** (**r.** de fertilitate), care rezultă din randamentul diferit al unor cantităţi egale de capital şi de muncă pe terenuri cu calităţi diferite, analizată de **D. Ricardo**; **r.f.** în virtutea dreptului de proprietate

asupra terenului, recunoscută numai de doctrina marxistă; **r. de poziție** (amplasament), decurgând din diferențele de cheltuieli de transport și exploatare pe care le generează terenuri care au o poziție diferită față de piețele de desfacere și/sau căile de comunicație; **r.f. de monopol**, realizată de posesorii unor suprafețe de teren cu calități deosebite, care furnizează produse cu însușiri speciale în cantități reduse (v. Rentă, Rentă de monopol, Monopol natural). [S.I.]

RENTIER, (1) persoană care încasează sistematic un venit sub formă de rentă pentru a-și asigura o existență pe care o acceptă. **R.** nu desfășoară o altă activitate generatoare de venit bănesc sau în natură. El poate desfășura activități sociale, culturale, de binefacere etc. neremunerabile. (2) În sens larg, **r.** este o persoană, un menaj care obține suficiente venituri din deținerea de titluri de valoare, fără a se implica direct în activitatea firmelor unde este acționar. (3) Persoană care obține venituri perpetue precis dimensionate de pe urma unei moșteniri testamentare (v. Rentă). [G.I.]

REPARTIȚIE, (1) proces economic care cuprinde în structura sa repartiția sau alocarea resurselor și repartiția veniturilor. (2) Ca **alocare a resurselor** (în anumite cantități, într-o anumită structură și la un anumit nivel calitativ), **r.** are loc pe ramuri, subramuri, constituind punctul de plecare în desfășurarea activității economice și sociale, deoarece asigură factorii de producție necesari. Se concretizează în nenumăratele acte și comportamente ale agenților economici, prin care aceștia, sub impulsul cerințelor pieței, își asigură factorii de producție necesari activității. (3) **R. veniturilor** obținute ca rezultat al activității economice constituie un proces economic al cărui conținut constă în distribuire și redistribuire. Aceasta este o modalitate prin care venitul național sau valoarea adăugată este repartizată între agenții economici (individuali și agregați) și între factorii de producție. **R. funcțională** se referă la împărțirea venitului în funcție de aportul pe care factorii de producție aflați în posesie îl au la obținerea rezultatelor. Simplificând realitatea, se apreciază că se obțin următoarele venituri funcționale: salariul pentru muncă, dobânda pentru capital, renta pentru pământ, profitul pentru abilitate și spirit de întreprinzător; **r. funcțională** relevă împărțirea venitului între indivizi și grupuri sociale, știut fiind că venitul personal poate să aibă o singură origine sau una mixtă (de exemplu: salariu + dividend + dobândă). **În asigurări, r.** desemnează tehnica opusă capitalizării: masa primelor sau a cotizațiilor sociale încasate în cursul unei perioade este utilizată pentru reglementarea sinistrelor, a pensiilor în decursul aceleiași perioade. În **fiscalitate,** anumite impozite privind repartiția sunt fixate dinainte de către autoritate, care percepe aceste impozite pentru a fi repartizate ulterior între subiecți, proporțional cu bazele impozitării. **În gestiune, r.** reprezintă operațiunea de distribuire a cheltuielilor indirecte între secțiile auxiliare și cele principale, procedând la imputarea lor pe seama costurilor. Într-un **sens mai general, r.** se referă la operațiuni care constau în dirijarea de comenzi către destinatari (v. Redistribuire). [E.C., T.C.G.]

REPO, tranzacționare reversibilă de active eligibile, a cărei esență constă în realizarea simultană a două tranzacții: pe de o parte, vânzarea imediată a activelor eligibile, iar pe de altă parte, acordul vânzătorului de a răscumpăra la scadență activele cedate, la o valoare convenită în momentul perfectării tranzacției. Derularea contractului presupune ca partenerul vânzător al activelor eligibile (împrumutatul monetar sau împrumutătorul activelor eligibile) să plătească o dobândă aferentă sumelor împrumutate (care reflectă tendința ratelor dobânzii practicate la împrumuturile pe termen scurt). În cadrul unei tranzacții **r.**, partenerul care intră în posesia activelor eligibile (împrumutătorul monetar) va deține, până în momentul scadenței, dreptul de dispoziție asupra acestor active, fiind liber să le vândă sau să le împrumute unei terțe părți. Cu toate acestea, până la scadență, el este obligat să obțină active eligibile de același fel, în scopul de a realiza operațiunea de răscumpărare. În România, tranzacțiile **r.** și **reverse r.** sunt prevăzute ca modalități tehnice de derulare, la inițiativa Băncii Naționale a României, a operațiunilor pe piața monetară (Reg. nr. 1/ 30.03.2000 privind operațiunile pe piața monetară efectuate de Banca Națională a României și facilitățile de creditare și de depozit acordate de către aceasta băncilor). Tranzacțiile **r.** sunt acele tranzacții în cadrul cărora, în scopul "injectării" de lichidități, Banca Națională a României cumpără de la bănci active eligibile pentru tranzacționare, cu angajamentul

acestora de a răscumpăra respectivele active la o dată ulterioară şi la un preţ stabilit la data încheierii tranzacţiei. Conform BNR, activele eligibile pentru tranzacţionare sunt titlurile de stat, precum şi alte categorii de active negociabile stabilite în baza unei hotărâri a consiliului de administraţie al BNR. Conform regulamentului, scadenţa operaţiunilor de pe piaţa monetară nu poate fi mai mare de 90 de zile. [G.T.]

REPRODUCŢIE, concept macroeconomic specific teoriei marxiste, prin care se exprimă procesul reluării continue a producţiei la scara economiei naţionale, privită ca o unitate interdependentă a producţiei, repartiţiei, schimbului şi consumului, considerate faze (sfere) ale **r.** În această unitate se consideră că primatul aparţine producţiei, care condiţionează derularea celorlalte faze; la rândul lor, celelalte faze ale **r.** influenţează activ producţia şi se intercondiţionează între ele. În funcţie de dimensiunile reluării producţiei sociale, **r.** poate fi simplă sau lărgită. **R. simplă** este procesul reluării producţiei la aceeaşi scară, lipsind deci acumularea, plusprodusul (v.) fiind utilizat în întregime pentru consum. **R. lărgită** constă în reluarea procesului de producţie pe o scară superioară celei anterioare, prin acumularea unei părţi a plusprodusului. După natura factorilor care contribuie la creşterea producţiei sociale, **r.** lărgită poate fi extensivă sau intensivă, în funcţie de contribuţia relativă pe care laturile cantitative sau cele calitative ale factorilor de producţie o au la obţinerea sporului de produs naţional brut (produs social), într-o anumită perioadă, de regulă un an. **R.** extensivă se caracterizează prin aportul prioritar al laturilor cantitative ale factorilor direcţi la sporul producţiei sociale, respectiv prin sporirea volumului mijloacelor de producţie şi al muncii vii (v.); **r.** intensivă este bazată pe aportul prioritar al laturilor calitative ale factorilor de producţie la sporul outputului, respectiv pe creşterea eficienţei capitalului şi a productivităţii muncii sociale. **R.** extensivă succede în principiu **r.** intensive, la graniţa dintre ele situându-se tipul **intermediar** al **r.**, caracterizat printr-o contribuţie relativ egală a laturilor cantitative şi calitative la sporul de rezultate macroeconomice. **R.** presupune **r.** produsului social, a forţei de muncă şi a relaţiilor de producţie. Realizarea **r.** lărgite a produsului social presupune respectarea anumitor corelaţii, proporţii economice ce apar sub forma unor inegalităţi, şi anume:

$$I(v + p) > II\ c;\ I(c + v + p) > I\ c + II\ c;$$

$$I(v + p) + II(v + p) > II(c + v + p),$$

unde: I – sectorul producţiei mijloacelor de producţie; II – sectorul producţiei bunurilor de consum; c – valoarea mijloacelor de producţie consumate (capitalul constant); v – retribuţia forţei de muncă (capitalul variabil); p – plusvaloarea. **R.** forţei de muncă constă în asigurarea ansamblului procesului de producţie cu resurse de muncă. Dacă acest proces se limitează numai la refacerea capacităţii forţei de muncă productive şi la înlocuirea resurselor de muncă, care părăsesc activitatea economico-socială, **r.** este simplă. În condiţiile creşterii numărului lucrătorilor ocupaţi în producţia socială şi ale îmbunătăţirii calitative a activităţii acestora, are loc **r.** lărgită a forţei de muncă. **R.** relaţiilor de producţie cuprinde: **r.** relaţiilor de proprietate; **r.** situaţiei grupurilor şi claselor sociale, a relaţiilor dintre ele; **r.** relaţiilor de repartiţie; **r.** relaţiilor din sfera consumului, legate de utilizarea produsului social (v. Creştere economică, Dezvoltare economică). [S.C.]

Reproducţie lărgită (v. REPRODUCŢIE)

Reproducţie simplă (v. REPRODUCŢIE)

RESCONT, suma reţinută de banca centrală de la băncile comerciale pentru operaţiunea de rescontare. [D.N.]

RESCONTARE, operaţiunea de preluare de către banca centrală a efectelor de comerţ deja scontate de băncile comerciale, operaţiune desfăşurată pe baze comerciale. [D.N.]

RESTRICŢII DE SCHIMB MONETAR, una dintre principalele metode de control al schimbului utilizate de autorităţile monetare, care constă în limitarea sumei ce poate fi achiziţionată, astfel încât rata de schimb să se menţină la un nivel mai ridicat decât cel stabilit pe piaţa liberă. [G.P.T.]

RESTRUCTURARE ECONOMICĂ, acţiune de reorganizare şi înnoire a economiei, ghidată de criteriul performanţei şi eficienţei, care duce la crearea unor noi structuri – pe forme de proprietate, pe ramuri, subramuri şi sectoare de activitate, după modul de organizare şi nivelul tehnologic etc. – în concordanţă cu interesul general pentru progresul economiei naţionale şi bunăstarea populaţiei. În

perioada de tranziție la economia de piață, **r.e.** presupune schimbări profunde, concretizate în: procesul de privatizare; menținerea numai a întreprinderilor rentabile și lichidarea acelor unități economice care înregistrează pierderi și n-au perspective de redresare; existența unei structuri eterogene de piață, care cuprinde întreprinderi mici, mijlocii și mari; stimularea jocului concurențial și a ambianței de libertate economică, care să ducă la competitivitate și eficiență. [E.C.]

RESURSE ECONOMICE, totalitatea elementelor, împrejurărilor și premiselor utilizate – direct sau indirect – sau utilizabile la **producerea și obținerea de bunuri economice**. **R.** nu se confundă cu bunurile, care sunt elemente apte să satisfacă aspirațiile oamenilor. Cea mai **generală** clasificare a **r.e.** este cea în: **r. umane** (care exprimă capacități – cantitative, calitative, structurale – fizice și intelectuale pe care membrii societății le pot pune în slujba activității economice); **r. naturale** (pământul, apa, aerul, bogățiile subsolului), pe care natura le-a creat sau le regenerează; **r. derivate** (acumulate) – toate elementele produse și puse în rezervă pentru o folosință ulterioară. Ele formează **capitalul**, care, în sens larg, cuprinde resursele materiale, bogățiile, tehnicile și tehnologiile etc. care se constituie în factori sau premise necesare obținerii de bunuri economice. După durata folosirii și caracterul utilizării lor, **r.e.** naturale se clasifică în **reproductibile** sau regenerabile (fondul funciar, fondul forestier, fondul cinegetic, apa etc.) și **nereproductibile** (sau neregenerabile), care nu se reproduc natural și sunt epuizabile (zăcăminte de combustibili fosili, minereuri etc.). După volumul **r.e.n.**, în raport cu cererea pieței, ele se împart în **abundente** și **deficitare**. După gradul de recuperare și refolosire, **r.e.n.** se clasifică în recuperabile, parțial recuperabile și nerecuperabile. Indiferent de natura lor, **r.e.** trebuie considerate ca fiind **limitate**, adică insuficiente în raport cu trebuințele, dinamica lor fiind mai lentă decât cea a nevoilor. Caracterul lor limitat, raritatea lor este o restricție a activității economice, ceea ce impune preocuparea pentru păstrarea, conservarea, utilizarea rațională și creșterea eficienței folosirii lor. Privite ca stoc, **r.e.** formează avuția națională; privite în mișcare, ca flux, în procesul obținerii bunurilor economice, **r.e.** se constituie în factori de producție (v. Întreprinzător, Factori de producție, Resurse informaționale, Raritate). [G.I.]

RESURSE INFORMAȚIONALE, informații care, prin conținutul și modul lor de organizare și regăsire, prezintă utilitate și disponibilitate pentru folosirea lor de către factorul uman în scopuri de cunoaștere, decizie sau acțiune. **R.i.** există sub formă de fișiere pe suport clasic, magnetic sau electrooptic, baze de date și bănci de date gestionate cu ajutorul calculatorului, colecții documentare (inclusiv pe microfișe și microfilme), registre informaționale computerizate, fonduri de brevete, proiecte și patente, precum și informațiile deținute de subiecții umani. Ca obiect al economiei, **r.i.** au caracter de active intangibile (invizibile), metodele de gestionare a lor fiind radical deosebite de cele aplicabile resurselor clasice (tangibile); astfel, **r.i.** pot fi reproduse și diseminate în mod facil și doar parțial controlabil, iar posibilitatea accesului neautorizat la ele implică măsuri de protecție adecvate. Constituirea și utilizarea **r.i.** pot fi considerate la nivel de organizație, de sector economic, de economie națională, precum și la scară internațională. În condițiile în care trecerea la societatea informațională reprezintă o tendință majoră a contemporaneității, **r.i.** capătă o importanță strategică pentru evoluția sistemelor economice și sociale, condiționând decisiv ritmul progresului economic și social. Accesul la **r.i.** publice pe principiul transparenței constituie un drept al cetățenilor statelor democratice, un drept necesar și posibil de asigurat – pe baza unor reglementări legale specifice – de către organismele abilitate ale administrației de stat și ale societății civile. La nivelul firmelor de afaceri, **r.i.** reprezintă o sursă majoră de avantaj concurențial, care devine activă în funcție de abilitatea cu care aceste resurse sunt gestionate pentru promovarea obiectivelor strategice urmărite. Rolul actualmente determinant al **r.i.** ca factor de producție și ca sursă de raționalitate decizională duce la constituirea, în țările avansate, a economiei tehnologico-informaționale, bazată pe munca informațională și de concepție. Încorporarea **r.i.** în rezultatele activității economice (bunuri și servicii) permite obținerea de produse informațional-intensive, care includ o înaltă investiție de inteligență și creativitate, oferind beneficiarilor lor funcțiuni evoluate și performanțe ridicate în utilizare. [D.H.]

RESURSE UMANE, categorie a resurselor economice care sintetizează potențialul de muncă al unei țări, al unei zone geografice etc. În modul cel mai general, **r.u.** se apreciază cu ajutorul unor

indicatori ca: populația aptă disponibilă, populația activă, populația în vârstă aptă de muncă etc. (calculați în mărime absolută și relativă), nivelul de instruire, starea de sănătate, ponderea diferitelor categorii profesionale în total etc. **R.u.** se află sub incidența unor determinări multiple, generate de acțiunea unor factori economici, psihosociali și demografici. Deși constituie obiectul unei piețe distincte, piața muncii, **r.u.** sunt mai mult decât o simplă marfă. Progresele remarcabile înregistrate în ultimele decenii în știință și tehnologie au impus o serie de reorientări și în abordările specifice problematicii **r.u.** Astfel, în noul context al evoluției economiei mondiale, capătă o relevanță aparte elemente precum stocul de capital uman, potențialul creator ș.a. Unii autori subliniază chiar că se impune o reconsiderare a accepțiunii generale legate de conceptul de **r.u.**, întrucât conținutul muncii s-a schimbat radical. În acest sens, definitorii pentru **r.u.** sunt: creativitatea și capacitatea de inițiativă, capacitatea de asimiliare și de folosire a tehnologiilor informaționale și a neo-tehnologiilor (v. Piața muncii, Oferta de muncă, Reciclare, Muncă, Capital uman). [S.C.M.]

REVERSE REPO, tranzacție asemănătoare cumpărărilor reversibile (**repo**), în cadrul căreia achiziția de active eligibile pentru tranzacționare este însoțită de acordul simultan pentru revânzarea acestora la scadență. De altfel, cele două categorii de tranzacții (**repo** și **r.r.**) pot fi privite prin opoziție una față de cealaltă. Operațiunile **r.r.** sunt practicate de către BNR în cadrul operațiunilor pe piața monetară. Autoritatea monetară, în scopul absorbției de lichidități, vinde băncilor comerciale active eligibile pentru tranzacționare, angajându-se să răscumpere respectivele active la o dată ulterioară și la un preț stabilit la data încheierii tranzacției. [G.T.]

REVOLUȚIE INDUSTRIALĂ, proces complex, tehnico-economic și social, de trecere de la producția bazată pe tehnica manuală la cea întemeiată pe folosirea sistematică a mașinilor. Trecerea de la stadiul manufacturier la cel al marii producții mecanizate s-a produs pentru prima dată în Anglia (ultima treime a secolului al XVIII-lea – începutul secolului al XIX-lea). **R.i.** este o legitate generală a dezvoltării societății sub impulsul continuu al progresului calitativ al factorilor de producție. "În cele trei secole de la declanșarea primei revoluții industriale – remarcă Paul J. Flory – omenirea a elaborat procesele tehnologice de prelucrare mecanică, apoi pe cele de prelucrare chimică a resurselor naturale, de utilizare a energiei termice, electrice, atomice și nucleare, de prelucrare electronică și fotonică, iar în prezent a trecut la utilizarea microorganismelor în producția materială." Cei mai mulți specialiști în istoria factorilor de producție apreciază că, în ultimele secole, **factorii de producție** au cunoscut mai multe ameliorări calitative cu caracter general și universal: trecerea de la tehnica manuală și de la energia animală la mașinism și la marea industrie (prima **r.i.**); marile progrese în domeniul tehnicii și tehnologiei de la sfârșitul secolului al XIX-lea (a doua **r.i.**); revoluția din știință și din tehnologie, unitatea dintre ele și efectele lor multiple în toate domeniile sociale (a treia **r.i.**). **Prima revoluție industrială** a început în ultima parte a secolului al XVIII-lea, apogeul ei fiind atins în anii 1870. Științele și ramurile de producție care au dat un impuls procesului revoluționar au fost: extracția cărbunelui și energia creată pe baza lui; industria siderurgică și oțelul ca produs principal al acesteia; industria textilă cu toate schimbările antrenate de ea; mașina cu aburi și dezvoltarea puternică a transportului maritim, cu toate efectele în planul atragerii a noi țări în circuitul economic mondial. Se poate spune că, în plan socioeconomic și politic, finalitatea **p.r.i.** a constat în crearea fundamentelor unui nou sistem economic – capitalismul clasic. **A doua revoluție industrială** s-a declanșat în ultima treime a secolului al XIX-lea, atunci când ramurile vechi de producție au încetat de a mai fi poli de atracție (factori de antrenare) pentru celelalte sectoare de activitate. Științele și sectoarele definitorii ale celei de-a doua **r.i.** au fost: marile cuceriri în științele fizice, îndeosebi în mecanică, care au generat apariția automobilului, cu tot ceea ce se numește civilizația automobilului; aviația; intrarea petrolului în scena istoriei tehnologice; electricitatea și toate sectoarele din amontele și din avalul ei; sintezele chimice de mare rezonanță industrială etc. Finalitatea celei de-a doua **r.i.** a fost formarea economiei mondiale, însoțită însă și de marile convulsii planetare cunoscute, cu ale căror efecte se mai confruntă încă lumea contemporană. **A treia revoluție industrială** a fost declanșată în anii 1970, ea aflându-se în plină desfășurare. Mulți specialiști în domeniu, împreună cu marele specialist englez în istoria tehnicii și științei,

John Bernal, o numesc **revoluție științifico-tehnică.** Ramurile economice și științele care au intrat în avanscena progresului contemporan al factorilor de producție sunt: electronica, telematica, robotica, biotehnologiile, industria nucleară. Finalitatea celei de-a treia **r.i.** se așteaptă a fi o nouă societate și un nou sistem economic (v. Progres economic, Sistem economic). [D.N.]

REVOLUȚIE MANAGERIALĂ, schimbare radicală a principiilor și practicilor de conducere a firmelor, constând în separarea atributelor manageriale de cele de proprietate prin profesionalizarea actului de management și prin legitimarea științei conducerii ca disciplină de sine stătătoare. **R.m.** a intervenit la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, pe fondul predominanței în sectorul afacerilor din economiile țărilor dezvoltate a firmelor "de familie", administrate direct de către proprietarii lor, prin modalități preponderent empirice, bazate pe experiența și pe aptitudinile lor de conducători. Saltul marcat de **r.m.** a constat în adoptarea pe scară tot mai extinsă a modelului firmei manageriale, care, spre deosebire de cea bazată pe inițiativa personală, este gestionată în numele proprietarilor de administratori angajați, posesori de competențe manageriale formate prin instruire instituționalizată. **R.m.** a fost determinată în principal de manifestarea evidentă a limitelor de competență și performanță ale proprietarilor în conducerea propriilor firme, confruntate cu o dinamică intensificată a efectelor progresului tehnologic și ale concurenței pe piețe în curs de internaționalizare. O dată cu asumarea rolurilor-cheie de către corpul managerilor profesioniști, are loc proliferarea structurilor ierarhice de organizare, iar principiile și metodele de conducere devin obiectul unor preocupări sistematice de formalizare și aplicare normativă. Ca efect al **r.m.**, se restructurează profund natura și sursele puterii exercitate în actul conducerii firmelor, prin înlocuirea autorității mai mult sau mai puțin discreționare decurgând din atributele de proprietari ai firmelor bazate pe inițiativa personală cu autoritatea executivă formală, legitimată de profesionism, în cadrul firmelor manageriale. În prezent, pe fondul expansiunii inexorabile a societății informaționale la scară planetară, se conturează conceptul unei noi **r.m.**, provocată de impactul profund și durabil al noilor tehnologii informaționale asupra conținutului și calității actului de conducere; sistemele computerizate de asistare a deciziei, inclusiv cu ajutorul inteligenței artificiale, permit revoluționarea sistemelor de management, favorizarea orientării lor prospective, accelerarea proceselor de decizie, susținerea informațională a demersului cognitiv implicat de actul conducerii și, prin aceasta, creșterea capacității managerilor de a răspunde pertinent la complexitatea crescândă a problemelor cu care se confruntă economia contemporană (v. Management). [D.H.]

Revoluție științifică (v. REVOLUȚIE TEHNICO-ȘTIINȚIFICĂ)

Revoluție tehnică (v. REVOLUȚIE TEHNICO-ȘTIINȚIFICĂ)

REVOLUȚIE TEHNICO-ȘTIINȚIFICĂ, proces contemporan complex, caracterizat prin ample modificări calitative atât în domeniul științei, cât și în cel al tehnicii și tehnologiei, prin accelerarea progresului științific și tehnic, ca și prin reașezarea activității de toate felurile pe baze noi. Împrejurările care au dus la impulsionarea și la ameliorarea factorilor de producție în condițiile contemporane sunt: tendința generală de scumpire a factorilor de producție, perspectiva evidentă de rărire și epuizare a unor resurse naturale, schimbări rapide și neașteptate în volumul, structura și calitatea nevoilor consumatorului, desfășurarea crizei ecologice și conștientizarea necesității protecției mediului înconjurător, apariția unor probleme economice de mare amploare și deosebit de controversate cu privire la costuri, randamente și profit, toate acestea fiind corelate cu aspecte sociale presante. Una dintre cele mai semnificative caracteristici ale **r.t.-ș.** constă tocmai în unitatea dintre revoluția științifică și revoluția tehnologică, ambele privite ca laturi ale unui proces unitar. **Revoluția științifică** constă în ansamblul descoperirilor științifice epocale, îndeosebi în științele naturii (fizică, chimie, biologie și științele medicale, matematică), dar și în științele social-umaniste, deci și în știința economică. **Revoluția tehnică** semnifică perfecționarea factorilor, a resurselor, a produselor, a tehnologiilor de fabricație, precum și găsirea unor forme noi de organizare a activității economice. Unitatea dintre cele două laturi ale **r.t.-ș.** evidențiază caracterul multilateral al acesteia, ea

cuprinzând şi influenţând toate elementele factorilor de producţie; **r.t.-s** determină schimbarea funcţiei sociale a ştiinţei; cercetările ştiinţifice impun folosirea unor uriaşe forţe energetice şi a unor mari colective de autori; micşorează tot mai mult ponderea energiei umane în totalul energiei folosite; scurtează perioada care desparte aplicarea în producţie a rezultatelor cercetării de momentul descoperirilor ştiinţifice; determină schimbarea esenţială a locului şi rolului omului în procesul de producţie; transformă învăţământul, educaţia, cultura în factori ai creşterii şi dezvoltării (v. Progres tehnic, Revoluţie industrială). [D.N.]

REVOLUŢIE VERDE, denumire dată ansamblului de acţiuni de ameliorare genetică a seminţelor la culturile de bază (orez, grâu), demarate în anii 1960 pentru a impulsiona producţia agricolă în zonele şi ţările cu mare deficit alimentar. Într-o accepţiune mai amplă, **r.v.** semnifică trecerea la exploatarea intensivă a terenurilor cultivate în ţările sărace şi suprapopulate, cu sprijinul organizaţiilor internaţionale specializate. Concret, **r.v.** a constat în introducerea în cultură a unor soiuri de înaltă productivitate la orez, grâu, în ţări din Asia de Sud-Est, Mexic. Primele rezultate au fost încurajatoare, producţiile sporind de 1,5-1,6 ori în câţiva ani. Dar **r.v.** nu a avut efectele scontate pe termen mai lung, din cauza ignorării factorilor de mediu specifici: caracteristicile terenului, slaba rezistenţă şi capacitate de adaptare a seminţelor, lipsa infrastructurii tehnice (maşini, îngrăşăminte, irigaţii). De aceea, eficacitatea **r.v.** a fost mult diminuată, efectele ei stingându-se în timp (v. Crize agricole). [S.I.]

REZERVE BUGETARE, resurse aflate la dispoziţia guvernului şi a organelor locale, destinate acoperirii unor nevoi de finanţare nou apărute, având un caracter deosebit prin natura şi urgenţa lor (v. Buget). [E.C.]

REZERVE DE STAT, stocuri de bunuri de capital şi de consum constituite la dispoziţia statului pentru a fi utilizate în situaţii de forţă majoră, calamităţi naturale, dezastre etc. **R. de s.** se completează anual, în proporţii diferite, în funcţie de specificul bunurilor corporale stocate. Ieşirile din **r. de s.** se fac numai cu aprobarea parlamentului, la cererea guvernului. Formarea, completarea şi deblocarea **r. de s.** se constituie în pârghii economice prin care pot fi influenţate cererea şi oferta agregată şi raportul dintre ele. În acest sens, politica **r. de s.** reprezintă şi o importantă pârghie economică (v. Politică economică, Politică conjuncturală). [S.C.]

REZERVE OBLIGATORII ALE BĂNCILOR, procent din totalul resurselor atrase de către băncile de rangul al doilea, pe care acestea le păstrează în rezervă, în conturi nepurtătoare de dobândă deschise la banca centrală. **R.o. ale b.** au fost instituite ca măsură de precauţie, pentru a preveni apariţia unor anomalii grave în sistemul bancar; ele sunt suportul material pentru efectuarea decontărilor interbancare prin implicarea băncii centrale (situaţie valabilă în unele ţări). Cea mai importantă funcţie a **r.o. ale b.** este aceea de a regla cantitatea de monedă scripturală pe care băncile de rangul al doilea o pot crea prin mijlocirea creditelor pe care le acordă pe seama resurselor atrase de la deponenţi. Banca centrală poate determina sporirea sau reducerea oferei de monedă scripturală din partea băncilor de rangul al doilea prin diminuarea, respectiv majorarea cotei (procentului) rezervelor. Majorarea **r.o. ale b.** este una dintre măsurile antiinflaţioniste, o componentă a politicii monetare restrictive (v. Multiplicator al banilor de cont, Ofertă de monedă). [G.I.]

REZULTATE ECONOMICE, efecte utile obţinute în urma combinării şi utilizării factorilor de producţie, concretizate în bunuri economice – materiale şi servicii. **R.e.** sunt destinate satisfacerii trebuinţelor umane, personale şi sociale, ale societăţii în general. În concordanţă cu diviziunea muncii, **r.e.** sunt urmărite şi evidenţiate la nivelul fiecărui agent economic întreprinzător (**r. microeconomice**), la nivelul ramurilor şi al zonelor administrativ-teritoriale (**r. mezoeconomice**) şi la nivelul economiei naţionale (**r. macroeconomice**). Ultimele două forme privesc ieşirile din activităţile desfăşurate de către agenţii economici agregaţi. Caracterul util al **r.e.** obţinute de agenţii economici se verifică pe piaţă, prin actele de vânzare-cumpărare, care în final exprimă concordanţa sau neconcordanţa dintre nevoile sociale şi producţia obţinută de agenţii economici producători, individuali şi agregaţi. **R.e.** se măsoară în unităţi fizice (m, bucăţi, kg etc.), în unităţi natural-convenţionale (cai-putere, kWh etc.) şi în unităţi monetare (lei, dolari, lire etc.). În raport cu gradul de cuprindere a elementelor componente, **r.e.** în expresie bănească se grupează în: globale (v.), finale (v.), nou-create (v.), nete (v.). **R.e.**

sunt un criteriu doar parțial și imperfect de apreciere a bunăstării sociale, pentru că includ și bunuri care pot deprecia calitatea vieții, starea de sănătate a omului și a mediului (bunurile "rele", factorii poluanți, degradanți pentru mediu și condiția umană ș.a.). [S.C.]

REZULTATE ECONOMICE NOU CREATE, surplus bănesc peste prețul factorilor de producție materiali, achiziționați din afara firmei și consumați. La nivel macroeconomic, se concretizează în salarii, profit și rente, iar la nivel macroeconomic, în venit național. [S.C.]

REZULTATE MACROECONOMICE, efecte utile obținute de agenții economici, agregate pe ansamblul economiei și validate de piață. **R.m.** sunt privite din punctul de vedere al spațiului economic în care acționează agenții economici și al apartenenței statale a acestora. **R.m.** sunt înregistrate, măsurate și calculate de instituțiile specializate, cunoașterea și analiza lor având o semnificație practică deosebită. Ele constituie punctul de plecare pentru fundamentarea deciziilor privind performanțele economiilor naționale, orientarea viitoare a atragerii și a utilizării resurselor economice, prognozarea dimensiunilor, structurii și calității ofertei și cererii de bunuri economice, efectuarea comparațiilor internaționale (potențial economic, competitivitate, stabilirea locului fiecărei țări în ierarhia economiei mondiale). Măsurarea **r.m.** se bazează pe o anumită teorie și concepție metodologică, specifică țărilor cu economie de piață, respectiv celor cu economie centralizată, planificată. În timp, au funcționat la nivel planetar două sisteme metodologice, pe baza cărora au fost calculate și măsurate **r.m.**: sistemul conturilor naționale (S.C.N.) și sistemul producției materiale (S.P.M.). Pe baza informațiilor oferite de primul sistem se determină următorii indicatori macroeconomici: produsul intern brut, produsul intern net, produsul național brut, produsul național net, veniul național. În cadrul S.P.M. s-au calculat: produsul social, produsul social final, venitul național. În prezent s-a generalizat măsurarea **r.m.** în S.C.N. [S.C.]

REZULTATE MICROECONOMICE, efectele utile (ieșirile) obținute de agenții economici producători de bunuri economice, validate de piață. **R.m.** au un caracter primar și direct, regăsindu-se, prin procesul de agregare, la nivel mezo- și macroeconomic. Ele se măsoară în unități fizice (kg, km, perechi etc.), în unități natural-convenționale (cai-putere, kWh etc.) și în unități monetare (lei, dolari, mărci etc.). În raport cu gradul lor de cuprindere, **r.m.** monetare se clasifică în: globale, finale, nou-create și nete. **Rezultatele economice globale** exprimă în formă bănească totalitatea bunurilor economice obținute de agenții economici producători într-o anumită perioadă, principalul indicator de măsurare a lor fiind **cifra de afaceri**. **Rezultatele economice finale** exprimă în formă bănească totalitatea bunurilor economice ajunse în ultimul stadiu al circuitului lor economic, principalul indicator utilizat în măsurarea lor fiind **valoarea adăugată**. **Valoarea adăugată brută** se concretizează în totalitatea veniturilor ce revin posesorilor factorilor de producție utilizați, ea exprimând **rezultatele economice nou-create**. Prin scăderea din **v.a.b.** în prețurile pieței a consumului de capital fix (amortizarea) și a impozitelor indirecte se obține valoarea adăugată netă. [S.C.]

RICARDO, DAVID (1772-1823), economist englez care a avut o contribuție esențială la constituirea economiei politice clasice. Fiu al unui agent de bursă (broker), D. Ricardo s-a familiarizat de foarte tânăr cu specificul activităților financiar-bancare. S-a specializat în tranzacții cu titluri de valoare, îndeosebi cu obligațiuni de stat. Retras în 1815 din activitatea financiară, D. Ricardo s-a consacrat administrării afacerilor sale, activității parlamentare (a fost membru al Camerei Comunelor) și studiului economiei politice. Publică în 1817 "Principles of Political Economy and Taxation" (Despre principiile economiei politice și ale impunerii), lucrare ce l-a consacrat drept primul economist al epocii sale. Prin această operă și prin altele mai restrânse ca tematică, dar nu mai puțin importante, D. Ricardo a avut contribuții marcante la teoria valorii, a prețului, a repartiției, a emisiunii monetare. Doctrina ricardiană s-a impus și prin contribuții originale la teoria rentei și a schimburilor economice internaționale. **Op.**: "High Price of Bullion" (Prețul ridicat al aurului, 1811); "An Essay on the Influence of Law Price of Corn on the Profits of Stock" (Contribuție asupra influenței prețului scăzut al grâului asupra profitului capitalului); "On Protection to Agriculture" (Despre protejarea agriculturii); "Letters to T.R. Malthus" (Scrisori către Malthus); "The Works and Correspondence of David Ricardo" (Operele și

corespondența lui David Ricardo), editate de Piero Sraffa în colaborare cu M.H. Dobb în zece volume, în 1951-1955. În România au apărut "Opere alese", în două volume (1959-1962), la Editura Academiei Române. [S.I.]

RIGIDITATE STRUCTURALĂ, caracteristică a economiilor în tranziție, care se referă la evidenta incapacitate a acestora de a răspunde prompt la stimulii interni și externi ai creșterii economice durabile. **R.s.** vizează în egală măsură rezistența economiei în procesul de adaptare la logica economiei de piață, slăbiciunea acesteia în a-și conserva avantajele comparative, precum și în a genera o realocare netensionată a resurselor. **R.s.** este o problemă rămasă nerezolvată după ce condițiile de existență ale vechii economii au dispărut. S-a demonstrat că abordarea prin metoda "big bang" de tranziție amplifică **r.s.** Depășirea **r.s.** presupune un gradualism consecvent în adaptarea la mediul concurențial atât a microeconomiei, cât și a macroeconomiei. Măsura ultimă a finalității tranziției postcomuniste este eliminarea **r.s.** Termenul echivalent este cel de **încordare structurală**. [M.D.]

RIGIDITATEA PIEȚEI MUNCII, reglementare puternică a raporturilor de vânzare-cumpărare a mărfii specifice care circulă pe această piață, determinată de natura muncii, precum și de ponderea ridicată a aspectelor ei social-culturale, care se interferează organic cu cele economice. Aceasta se manifestă printr-o redusă flexibilitate sau sensibilitate a relațiilor de angajare, în diferite momente, începând cu acțiunea de căutare a locurilor de muncă, prelungindu-se cu negocierile specifice și ajungându-se la utilizarea specifică a muncii și la salarizarea acesteia. [D.C.]

RING, (1) loc amenajat în cadrul bursei, în care, în mod tradițional, se confruntau cererea și oferta de titluri, mărfuri fungibile, valute etc. Accesul în **r.** era permis doar persoanelor autorizate, după reguli clare, prevăzute în regulamentul bursei. (2) Înțelegere între firmele-oligopol (de regulă neoficială), de scurtă durată, privind condițiile de desfacere și mai ales nivelul prețurilor de desfacere. Practică comercială interzisă de lege. [G.I.]

Risc al afacerilor (v. PROFIT)

Risc comercial (v. RISC DE ȚARĂ)

RISC DE SISTEM, termen care în general, exprimă posibilitatea ca reacțiile unităților economice la riscurile implicate de mediul de afaceri în care acționează să ducă la creșterea instabilității sistemului economic în ansamblul său. **R.** de **s.** este amplificat de fenomenul globalizării, care, pe de o parte, duce la o alocare mai bună a resurselor, dar pe de altă parte, determină creșterea potențialului de propagare a perturbațiilor individuale, datorită dezvoltării și diversificării legăturilor dintre piețe pe plan național și internațional. **R.** de **s.** nu este doar o sumă a riscurilor individuale, ci și un rezultat al interacțiunilor dintre unitățile care alcătuiesc sistemul economic. În interiorul sistemului financiar-bancar, **r.** de **s.** exprimă posibilitatea ca falimentul unei instituții financiare să provoace, prin efectul de propagare în lanț, falimentul altor instituții, mergând până la destabilizarea sistemului financiar-bancar. [D.M.]

RISC DE ȚARĂ, termen care exprimă expunerea la pierderi ce pot să apară într-o afacere cu un partener străin, cauzate de evenimente care sunt, cel puțin parțial, sub controlul guvernului țării partenerului. În funcție de natura evenimentelor – economice, sociale, politice – există, în calitate de componente ale riscului de țară, riscul economic, riscul social și riscul politic. **Riscul economic** exprimă probabilitatea înregistrării unei pierderi în afacerile internaționale din cauza unor evenimente economice (cum ar fi reducerea încasărilor din export, creșterea bruscă a importurilor, restricții de ordin valutar etc.). Aceste evenimente trebuie să fie sub control guvernamental pentru a fi considerate **r.** de **ț. Riscul social** se referă la probabilitatea înregistrării unei pierderi în afacerile internaționale din cauza unor evenimente sociale (revolte, divizări religioase, sindicalism militant etc.). **Riscul politic** exprimă probabilitatea ca un stat suveran să nu își onoreze din motive politice angajamentele decurgând din împrumuturile internaționale. Acesta îmbracă forme variate, cum ar fi lovituri de stat, războaie, naționalizări etc. **Riscul comercial** exprimă probabilitatea înregistrării unei pierderi în afacerile internaționale din cauza unor evenimente aflate sub controlul firmei (respectiv al firmelor) partenere. [D.M.]

RISC ECONOMIC, eveniment sau proces nesigur şi probabil care poate cauza o pagubă, o pierdere într-o activitate, operaţiune sau acţiune economică. Spre deosebire de incertitudine, **r.e.** se caracterizează prin posibilitatea formulării unei legi (reguli) de probabilitate pentru rezultatele scontate, ca şi prin cunoaşterea acestei legi de către cei interesaţi. **R.e.** este atât obiectiv, cât şi subiectiv. **R.e. obiectiv** este inerent oricărei activităţi caracterizate prin variaţia rezultatelor probabile şi reprezintă o variabilă independentă de individ. **R.e. subiectiv** constituie o estimare a acelui obiectiv şi depinde de individ, de informaţia pe care o deţine, de temperamentul şi atitudinea sa. **R.e.** se clasifică în **r.** microeconomic, **r.** macroeconomic şi **r.** mondoeconomic. **R. microeconomic** poate fi: risc **pur** (accidental şi asigurabil, împotriva căruia, deci, unităţile economice se pot asigura, fiind susceptibil de a aduce profit); risc **speculativ** (se asigură cu dificultate, subiecţii economici implicaţi având posibilitatea fie de a pierde, fie de a câştiga); risc **de neplată** (de insolvabilitate a unor firme aflate în pragul falimentului); risc **de inovaţie** (acel risc al întreprinzătorului de a inova şi de a investi, care îl recompensează pe acesta cu profitul inovaţional). **R. macroeconomic** se prezintă ca: risc **social** (provocat de evenimente sociale majore, cum sunt grevele generale); risc **politic** (acel risc provocat de evenimente politice semnificative, ca războaie, schimbări de regim politic etc.); risc **economic** (concretizat în dezechilibre la nivel general, precum inflaţie galopantă, şomaj de masă, recesiune etc.). **R. mondoeconomic** se prezintă ca risc de ţară (v. Incertitudine, Probabilitate, Risc de ţară). [D.N.]

RISC FIDUCIAR, pierdere potenţială asociată cu eşecul financiarului în îndeplinirea obligaţiilor sale (v. Risc economic). [D.M.]

Risc politic (v. RISC DE ŢARĂ)

RISC SISTEMATIC, numit şi risc de piaţă, este riscul aferent tuturor titlurilor de valoare dintr-o anumită categorie (acţiuni, obligaţiuni), care decurge din evoluţia generală a pieţei bursiere şi care nu poate fi eliminat prin diversificarea plasamentelor. Măsura **r.s.** pentru acţiuni este coeficientul beta. [D.M.]

Risc social (v. RISC DE ŢARĂ)

Risc suveran (v. RISC DE ŢARĂ)

RITM DE CREŞTERE ECONOMICĂ, indicator ce exprimă variaţia în timp a producţiei, în funcţie de modificarea preţurilor. La acelaşi preţ şi la o creştere a producţiei de acelaşi tip de la 1.000.000 de maşini în 1980 la 1.200.000 de maşini în 1981, rata de creştere a producţiei fizice este de $\frac{1.200.000 - 1.000.000}{1.000.000} \cdot 100 = 20\%$. La nivelul unei economii naţionale, în timp se adună nu numai bunuri diferite, ci se şi folosesc preţuri diferite. Pentru a exprima procesul de creştere economică, putem folosi preţurile constante. În acest caz, indicele de creştere a producţiei în preţuri constante se calculează împărţind indicele producţiei în expresie nominală la indicele preţurilor.

$$\text{Creşterea în preţuri const.} = \frac{\text{Indicele producţiei în preţuri curente}}{\text{Indicele preţurilor}} \cdot 100.$$

Pentru a elimina distorsiunile provocate de variaţiile populaţiei, se foloseşte PNB sau PIB pe locuitor. PNB sau PIB pe locuitor nu ţine seama de repartiţia inegală a veniturilor. În condiţiile în care producţia se diversifică şi preţurile relative se modifică, pentru calcularea **r.** de **c.e.** se ajustează valorile nominale ale PIB sau ale PNB cu deflatorul (v. Deflator, Indicele preţurilor). [P.C.]

ROBBINS, LIONEL C. (1898-1984), economist englez, adept al neoliberalismului, profesor universitar. A studiat cu pasiune multe probleme teoretice ale economiei, unele dintre aprecierile sale cu privire la statutul ştiinţei economice având o largă circulaţie şi recunoaştere în lumea specialiştilor. **Op.**: "Essay on the Nature and Significance of Economic Science" (1935); "The Economic Causes of War" (1933); "The Evolution of Modern Economic Theory" (1870). [D.N.]

ROBINSON, JOAN (1903-1983), economistă engleză, profesor universitar. A făcut studii de istorie şi economie la Colegiul Girton, unde în 1925 a obţinut diploma de masterat. S-a căsătorit în 1926 cu un economist cambridgean, E.A.G. Robinson, cunoscut prin două lucrări de economie industrială şi ca redactor adjunct al lui J.M. Keynes la *The Economist Journal*.

După o şedere în India, soţii Robinson se reîntorc la Cambridge în 1929, puţin înainte de publicarea cărţii lui Keynes "Tratat despre monedă". Din 1931 J. Robinson devine, alături de E.A.G. Robinson, R. Kahn, P. Sraffa, asistentă la seminarul lui Keynes. Ea s-a afirmat printr-o replică dată lui Hayek în controversa legată de evoluţia preţurilor relative ale bunurilor de consum şi investiţii, unde a apărat punctul de vedere keynesian. În 1933, în studiul "Parabola economiilor şi investiţiilor", anunţa "teoria monetară a producţiei", ce urma să fie lansată de Keynes. După apariţia "Teoriei generale", J. Robinson îşi onorează domeniul de cercetare, cel al concurenţei imperfecte. Ea s-a dedicat operei pedagogice, propunându-şi să realizeze o introducere sumară a ideilor esenţiale ale teoriei lui Keynes într-un manual pentru studenţii de anul întâi. Astfel, în 1937 a apărut "Eseuri asupra teoriei ocupării", care a contribuit la răspândirea şi la creşterea influenţei keynesismului. În acelaşi timp, gândirea sa apare relativ independentă de Keynes. Deşi Keynes a apărut întotdeauna detaşat de Marx, J. Robinson a considerat că Marx şi Keynes sunt mai legaţi decât par. Într-o lucrare publicată în 1942, "An Essay on Marxian Economics" (Eseuri asupra economiei lui Marx), ea a ajuns la concluzia că Marx a intuit ceea ce Keynes a justificat, şi anume: rădăcinile crizelor se află în conflictul cronic dintre capacitatea de producţie şi capacitatea de consum. Renumele său internaţional a fost marcat de tentativa de împăcare a marxismului cu keynesismul, în mediile universitare fiind taxată drept "eretică" şi "neomarxistă". [R.A.]

Romanian Association of Securities Dealers Automated Quotations (v. RASDAQ)

ROSTOW, WALTER W. (n. 1916), economist şi politolog american, profesor universitar. Este cunoscut în rândul economiştilor mai ales prin teoria stadiilor creşterii şi dezvoltării social-economice. Conform acestei teorii, economiile ţărilor avansate economic au parcurs sau parcurg în evoluţia lor mai multe etape: etapa tradiţională, tranziţia, decolarea, maturitatea, consumul de masă. În ceea ce priveşte ţările slab dezvoltate şi în dezvoltare, acestea se află într-una dintre primele trei etape de dezvoltare, urmând să se înscrie şi ele în etapele superioare. **Op.**: "Economic Philosophy" (1962); "Freedom and Necessity" (1970); "The Stages of Economic Growth" (Stadiile creşterii economice, 1960); "The World Economy: History and Prospect" (1978). [D.N.]

ROTAŢIA CAPITALULUI, circuitul capitalului privit ca proces continuu, care se repetă. Ea se desfăşoară în timp şi cuprinde circuite înlănţuite, în cadrul cărora are loc schimbarea succesivă a formelor funcţionale pe care le îmbracă capitalul exploatat în activitatea unei firme (v. şi circuitul capitalului). În cadrul procesului de **r. a c.**, circuitul este egal cu o rotaţie, numărul acestora într-o anumită perioadă evidenţiind viteza de rotaţie a capitalului (v.). Cu cât **r.c.** are loc mai rapid, cu atât rentabilitatea lui este mai ridicată (v. Capital, Circuitul capitalului). [M.Gh.]

ROTAŢIA POSTURILOR, componentă a noilor forme de organizare a muncii, aplicabilă marilor întreprinderi, mai ales celor din industria automobilelor (Volvo, Renault, Peugeot etc.), prin care se urmăreşte regruparea sarcinilor parcelare într-un cadru mai larg, cu scopul de a spori interesul şi satisfacţia lucrătorului pentru munca sa. În sens restrâns, **r.p.** presupune o asemenea organizare a muncii încât individului să-i fie încredinţate succesiv posturi de muncă diferite. Avantajele **r.p.** constau în aceea că activitatea salariatului devine mai variată şi capătă o mai bună viziune asupra activităţii de ansamblu din atelier, secţie, firmă. **R.p.** generează şi unele inconveniente: menţine caracterul parcelar al muncii şi cere un efort de readaptare la fiecare loc de muncă nou. Alături de **r.p.**, noile forme de organizare a muncii sunt: lărgirea sarcinilor, îmbogăţirea sarcinilor, constituirea grupurilor semiautonome, cercurile de calitate ş.a. (v. Eficienţă economică, Productivitatea muncii). [G.I.]

RUEFF, JACQUES (1896-1978). S-a născut la Paris, unde în 1919 a devenit elev la Şcoala Politehnică. Este considerat economistul cel mai de seamă al Franţei din secolul al XX-lea. J. Rueff depăşeşte prin practica şi reflecţiile sale calculul economic vizual. La 25 de ani a publicat o lucrare de filozofia ştiinţelor, "Des sciences physiques aux sciences morales". În 1925, în urma unui concurs, ocupă un post la Inspecţia Finanţelor, unde se remarcă printr-un articol, "Les conditions du salut financier", din care, în 1926, s-a inspirat direct programul lui Raymond Poincaré. Ajunge consilier în cabinetul preşedintelui Poincaré, unde se afirmă prin cunoştinţele sale monetare şi prin propunerea unei noi paritări a francului. Legea din iunie 1928, care consfinţea "francul Poincaré", cuprindea în detaliu

măsurile preconizate de J. Rueff. Între 1927 şi 1930 a fost expert monetar al Societăţii Naţiunilor, susţinând politica de asanare monetară, care viza echilibrul balanţei de plăţi, controlul strict al masei monetare şi un buget echilibrat. Între 1930 şi 1933 a fost ataşat financiar la Ambasada Franţei din Londra, studiind lumea financiară dominată de City şi de lira sterlină. În 1952 a fost consilierul lui A. Pinay, iar în 1958 a contribuit decisiv la reforma monetară, prin restabilirea "adevărului preţurilor" şi prin suprimarea indexărilor salariale. Noul franc sau francul greu transforma vechiul franc în centime. Punerea în aplicare a planului Rueff, aşezat pe o bază liberală, s-a făcut în virtutea următorului raţionament: dacă moneda este stabilă şi dacă ea permite pieţei să se adapteze la competiţia naţională reducând costurile, atunci competitivitatea va plasa avantajos Franţa într-o piaţă vastă. Din 1961 numele lui J. Rueff apare asociat cu politica gaullistă în domeniul monetar. Totodată, el s-a remarcat ca adversar al hegemoniei unei ţări asupra monedelor naţionale, criticând în numeroase articole pericolele gestiunii monetare americane. J. Rueff s-a afirmat întotdeauna drept monetarist ataşat aurului, fiind considerat un monetarist metalist. Esenţa teoriei sale se regăseşte în lucrarea "Le halucinant probleme de balance des paiements", în care susţine că prosperitatea economică nu este posibilă decât printr-o gestiune riguroasă a monedei şi a bugetului. Adept al liberalismului, J. Rueff se dovedeşte adversar al deficitelor bugetare şi al excesului de creaţie monetară, considerate drept creatoare de inflaţie. J. Rueff a fost membru activ al Societăţii de la Mont Pélérin şi, ca toţi adepţii liberalismului, s-a opus atât ideilor socialiste, cât şi celor keynesiste. Din 1964 a fost membru al Academiei Franceze. A fost membru al Academiei de Ştiinţe Morale şi Politice şi al Societăţii de Economie Politică. **Op.:** "Sur une théorie de l'inflation" (Despre o teorie a inflaţiei, 1925); "La crise du capitalisme", 1945; "Les fondaments philosophiques des systemes économiques", 1977. [R.A.]

RUGINĂ, ANGHEL N. (n. 1913), economist american de origine română, profesor emerit de economie şi finanţe la Northeastern University din Boston. A absolvit Şcoala Comercială Superioară din Galaţi în 1932 şi Academia Comercială din Bucureşti în 1936. În anul 1942 obţine primul doctorat la Academia Comercială, cu teza "Viaţa şi opera economică a lui Dionisie Pop Marţian (1829-1865)". În acelaşi an, consiliul Băncii Naţionale decide să-l trimită pentru studii de specialitate la Universitatea din Berlin. Din cauza războiului este nevoit să se retragă la Universitatea din Freiburg, unde lucrează cu celebrul economist german Walter Eucken. În anul 1947 susţine un al doilea doctorat în economie şi finanţe cu subiectul "Tipuri de monede şi ordini monetare", care, în 1949, vede şi lumina tiparului. În anul 1954 a fost invitat să ţină prelegeri la Niagara University din New York, unde a funcţionat până în 1958. Se mută apoi la Northeastern University din Boston, unde rămâne până în 1986, când se pensionează. În 1965 este numit preşedinte al comisiei de experţi economici pentru statul Massachusetts, post pe care îl deţine până în 1970. În 1988 iniţiază International Society for Intercommunication of New Ideas (ISINI), care şi-a ţinut primul congres la Sorbona, în 1992. Este ales preşedinte al Societăţii. Este primul economist român devenit membru de onoare al Academiei Române, în 1990. În 1992 i se acordă titlul de Doctor Honoris Causa de către Academia de Studii Economice din Bucureşti şi Universitatea din Iaşi. Creaţia profesorului A.N. Rugină are două dimensiuni fundamentale: cea **metodologică** şi cea **normativ-aplicativă**. Lucrarea "Tipuri de monede şi ordini monetare", publicată în 1949, este o carte de metodologie, în antiteză cu maestrul său, Eucken. Cartea sa "Capitalismul american la răscruce" face o pledoarie pentru "liberalismul social", bazat pe o economie de piaţă fără "anomalii", "imperfecţiuni", "dezechilibre", "fluctuaţii cumulative", "inechităţi şi tensiuni", pe o democraţie în care individul să fie protejat împotriva excesele şi ingerinţelor puterii. În 1993, Editura Academiei Române publică lucrarea "Principia Oeconomica. Fundamente noi şi vechi ale analizei economice", unde se prezintă o soluţie pentru ieşirea din impasul în care se află ştiinţa economică. Este vorba despre o sinteză unică între cele două şcoli, cea clasică şi cea modernă, şi despre o paradigmă nouă – cercetarea simultană prin prisma echilibrului şi a dezechilibrului – care duc la alcătuirea unei tabele de orientare pentru ştiinţa economică. Prin aceste cercetări, A.N. Rugină urmăreşte să deschidă porţile celei de-a treia revoluţii în gândirea economică. În vederea implementării idealului său, pe care îl numeşte "liberalism social", profesorul A.N. Rugină a elaborat programe de reformă pe care le recomandă

autorităţilor publice. Contribuţiile de seamă ale lui A.N. Rugină se referă la: concepţia potrivit căreia sistemele naturale şi sociale pot încorpora în proporţii diferite atât elemente de echilibru, cât şi elemente de dezechilibru; dezvăluirea existenţei între elementele componente ale sistemului atât a unei forţe coezive, care este concurenţa, cât şi a unei constante, moneda, integral acoperită în aur, argint sau, *in extremis*, în alte mărfuri, care acţionează ca un parametru natural; descoperirea în cadrul sistemelor sociale a unui cadru instituţional adecvat, pe care l-a numit factorul R; distincţia netă care trebuie făcută între istorie economică, teorie economică, etică economică, politică şi istoria gândirii economice, în calitate de discipline economice; recunoaşterea faptului că regularităţile din ştiinţele naturii au un alt caracter decât cele din ştiinţele sociale. Profesorul A.N. Rugină este şi un om de aleasă cultură. Este un român autentic, prin numeroasele rădăcini pe care le păstrează în spiritualitatea sa, în atitudinea şi comportamentul său, dovedite în toate împrejurările vieţii. [P.C.]

S

SALARIU, venitul fundamental prin (cu) care se remunerează munca salariată în întreprinderi şi administraţii. **S.** nu este o remuneraţie oarecare a muncii, ci un mod special de recompensare, şi anume preţul unei munci închiriate şi întrebuinţate de un întreprinzător, respectiv de un agent economic (de o unitate economică) utilizator pe bază de contract. Acesta din urmă (contractul) poate fi explicit sau poate rezulta dintr-o relaţie de dependenţă economică. În funcţie de calitatea beneficiarului de venit, salariul a fost şi este susceptibil şi de diferite alte denumiri: leafă – funcţionari civili; soldă – militari; retribuţie – cadre superioare; simbrie – personal casnic. **S.** apare în societate numai o dată cu formarea unei categorii de oameni lipsiţi de posibilitatea de a-şi organiza o afacere pe cont propriu, care posedă numai forţa muncii lor ca izvor de existenţă. În sistemul economic capitalist, majoritatea populaţiei active este formată din salariaţi (v. Remunerare, Venit fundamental). [D.N.]

SALARIU BRUT, toate veniturile brute obţinute din muncă, constând din salariul de bază, precum şi din adaosurile salariale corespunzătoare cu munca prestată. [D.N.]

SALARIU COLECTIV, formă a salariului-cost, respectiv sumele ce se acordă tuturor salariaţilor unor întreprinderi pentru participarea lor la rezultatele financiare ale acesteia sau ca facilităţi acordate salariaţilor la unele servicii sociale de care beneficiază (creşe, cantine, tabere de elevi etc.). [D.N.]

SALARIU DE BAZĂ, acea formă a salariului-venit care, teoretic, se determină în funcţie de salariul minim real. Practic, **s. de b.** se calculează prin înmulţirea tarifului salarial orar negociat cu numărul de ore lucrate într-o lună sau în alt segment de timp. [D.N.]

SALARIU DIRECT, suma primită de salariat, care se determină în corelaţie cu cantitatea de muncă prestată, cu efectele ei, efecte care depind nu numai de calitatea muncii, ci şi de nivelul şi starea economiei sau a sectorului economic în care se prestează munca. **S.d.** este format din salariul net şi din alte venituri ce se cuvin salariatului (concediu legal, eventual al 13-lea salariu). [D.N.]

SALARIU EFICIENT, salariu care maximizează contribuţia de efort a individului la activitatea întreprinderii. Considerându-se o funcţie care descrie legătura dintre efortul depus de lucrător şi salariul primit de către acesta, se defineşte **s.e.** acea valoare a salariului pentru care tangenta la curba funcţiei de efort are valoarea 1. **S.e.** depinde de nivelul salariului plătit de întreprinderea în cauză, de nivelul salariilor plătite în afara întreprinderii şi de nivelul şomajului. **S.e.** este folosit ca reper pentru definirea politicilor salariale de către companii în raport cu forţa de muncă înalt calificată, mai ales pentru acele profesii unde normarea muncii este mai dificil de realizat (v. Salariu just). [A.D.]

SALARIU INDIRECT, acea fracţiune a salariului-cost care este plătită familiei salariatului după alte criterii decât munca prestată (v. Salariu colectiv). [D.N.]

SALARIU JUST, salariu care reflectă contribuţia lucrătorului la activitatea unei întreprinderi. Noţiunea de **s.j.** a fost creată de filosoful scolastic arab Aquinas, ca urmare a preocupărilor sale privind aspectul etic al relaţiilor salariale. Astăzi conceptul de **s.j.** se regăseşte în noţiunile de corectitudine şi justiţie, atunci când se analizează sau se negociază relaţiile de muncă (v. Politică de venituri, Salariu). [A.D.]

SALARIU MINIM, salariul fixat pe cale legală pentru a garanta salariaţilor din categoriile defavorizate un venit care să le asigure un minimum decent de subzistenţă, minimum determinat în raport cu mediul social dat. **S.m.** reprezintă nivelul de salariu sub care nici un salariat nu trebuie, în principiu, să fie plătit. În condiţiile actuale, când proliferează variate programe atipice de lucru, **s.m.** îşi pierde din importanţă. [D.N.]

SALARIU MINIM DE CREŞTERE, formă de salariu care înlocuieşte salariul minim interprofesional garantat. **S.m. de c.** este indexat atât la creşterea preţurilor de consum, cât şi la evoluţia puterii de cumpărare a salariului mediu orar, care, la rândul ei, depinde de mersul general al economiei (creştere, stagnare, scădere). Aceasta pentru a se evita apariţia şi/sau amplificarea unor decalaje nejustificate economic între **s.m. de c.** şi salariul mediu pe economie (v. Salariu). [D.N.]

SALARIU NET, sumele de bani pe care salariatul le încasează, acestea rezultând din salariul brut corectat cu diminuările obligatorii conform legii (impozite pe salarii, contribuţii la asigurările sociale, la ajutorul de şomaj etc.). [D.N.]

SALARIU NOMINAL, sumele de bani încasate de salariat pentru munca prestată, exprimate în preţurile curente de piaţă, în termeni inflaţionişti. **S.n.** decurge din contractul de muncă, care prevede tariful orar de salarizare, durata legală a muncii, indexarea la creşterea preţurilor de consum. [D.N.]

SALARIU REAL, cantitatea de bunuri materiale şi servicii pe care o poate cumpăra un salariat, o familie de salariaţi cu salariul nominal net încasat. Mărimea **s.r.** depinde aşadar de mărimea salariului nominal net, dar şi de modificarea preţurilor şi tarifelor. În dinamică, **s.r.** se află în relaţie directă cu modificarea salariilor nominale nete şi în relaţie indirectă cu modificarea preţurilor de consum (v. Salariu, Salariu nominal). [D.N.]

SALARIU SOCIAL, sumă de bani pe care societatea, în totalitatea ei, o acodă anumitor salariaţi care au ajuns într-o situaţie-limită, impunându-se creşterea veniturilor lor pentru a putea face faţă respectivelor aspecte nefavorabile (accidente de muncă, boli profesionale, şomaj, alienare involuntară ş.a.). [D.C.]

SALARIZARE, operaţii sau activităţi succesive care constau în determinarea şi plata salariului şi care comportă: a) relevarea situaţiei salariatului; b) aprecierea (stabilirea) salariului în expresie absolută şi relativă; c) compunerea salariului pe elemente constitutive, existente sau posibile; d) achitarea salariilor. I se mai spune şi **sistem de s. Relevarea situaţiei salariatului** constă în evaluarea concordanţei dintre caracteristicile individuale ale acestuia – experienţă, capacitate, comportament personal etc. – cu obligaţiile locului de muncă pe care-l ocupă, prin realizarea cărora contribuie la activitatea firmei, obţinând dreptul de a fi remunerat în funcţie de contribuţia efectivă. **Aprecierea sau stabilirea salariului în expresie absolută şi relativă** decurge din situaţia salariatului şi depinde în mod determinant de piaţa muncii, în cadrul căreia cererea şi oferta variază pe domenii profesionale, în funcţie de poziţia geografică, de mărimea şi eficienţa întreprinderii etc. **Compunerea salariului** se realizează pe baza celor două stadii anterioare şi relevă modul cum trebuie să se constituie mărimea salariului, ce părţi trebuie să cuprindă acesta şi ce mărime au ele, care părţi trebuie să fie fixe şi care variabile, după ce criterii să se aprecieze, variabilitatea, alegerea primelor, semnificaţia şi importanţa cointeresării (stimulării), modul în care trebuie respectate constrângerile (restricţiile) legale atât de către firmă, cât şi de către salariat. **Achitarea salariului** implică măsurile necesare pentru ca salariaţii să intre efectiv în posesia remuneraţiei în numerar, prin decontare sau pe alte căi. **S.** are în linii generale un conţinut similar peste tot în lume, dar se realizează în mod diferit de la firmă la firmă, în funcţie de politica salarială, de condiţiile întreprinderii şi de mediul economico-social al acesteia, ceea ce face ca mărimea salariului să nu fie aceeaşi decât în mod întâmplător (v. Salariu). [G.P.T.]

SAMUELSON, PAUL ANTHONY (n. 1915, în S.U.A.), economist, profesor universitar. A studiat la Universitatea din Chicago, pe care a absolvit-o în 1935. Îşi susţine teza de doctorat în 1941 la Universitatea Harvard. A funcţionat ca profesor la Institutul de Tehnologie din Massachusetts (1940-1985). De asemenea, a fost consilier economic al Administraţiei americane în mai multe rânduri, îndeosebi în Administraţia Kennedy. Pentru multiplele sale activităţi şi responsabilităţi (cercetător, profesor, consilier de înaltă autoritate pe probleme economico-financiare), P.A. Samuelson a primit numeroase premii în ţară şi peste hotare. Ca o încununare a întregii sale activităţi, i s-a atribuit Premiul Nobel (1970) pentru "ridicarea nivelului analitic şi metodologic general al ştiinţei economice cu ajutorul instrumentarului matematic, pentru meritele sale în reprezentarea legilor fundamentale

ale economiei de piață". Lucrările lui P.A. Samuelson acoperă aproape întreaga sferă a științei economice. În domeniul dinamicii economice, el a investigat modul în care se comportă un sistem economic în afara echilibrului și cum se dezvoltă o economie de la o perioadă la alta în legătură cu fazele ciclului. El a specificat condițiile care determină stabilitatea unui sistem economic, condiții care de multe ori coincid cu cerințele stabilității statice. Dependența intimă, formală dintre statică și dinamică a fost denumită de către P.A. Samuelson "principiul corespondenței". În "Interaction between the Multiplier Analysis and the Principle of Acceleration" (Interacțiunea dintre analiza multiplicatorului și principiul acceleratorului, 1939) el a analizat procesul care a devenit baza analizei ciclului de afaceri. În dezbaterea despre capital și creștere din anii 1960, purtată cu școala de la Cambridge, el a susținut conceptul neoclasic al capitalului. P.A. Samuelson a analizat, de asemenea, condițiile eficienței economice suplimentare, mai ales în a sa teoremă a barierei, care definește condițiile creșterii maximale. În teoria cererii consumatorului, viziunea sa este diferită de cea comună, el folosind dezvoltarea teoremelor despre comportamentul consumatorului bazate pe metode deductive, definind preferințele pe baza comportamentului consumatorului observat ("revealed preferences"). În domeniul economiei bunăstării, el a stabilit testele care-i poartă numele, adică criteriile de judecare a modului în care bunăstrarea va crește prin anumite schimbări. În domeniul economiei internaționale, P.A. Samuelson a dezvoltat teorema potrivit căreia comerțul liber reduce venitul ce revine factorilor de producție rari. Din acest moment, el a colaborat la dezvoltarea principiului Hecksher-Ohlin, arătând cum o creștere a prețului unui bun poate spori venitul factorului de producție care este folosit mai intensiv. Aceasta duce la formularea teoremei egalizării prețului factorilor. În ceea ce privește finanțele publice, a sa teorie pură a cheltuielilor publice, care încearcă să determine alocarea optimă a resurselor în condițiile bunurilor private și publice, este, de asemenea, o realizare deosebită. P.A. Samuelson s-a angajat în dezbateri teoretice ample, îndeosebi cu M. Friedman și cu Joan Robinson, în cadrul cărora el a făcut o analiză critică riguroasă a teoriilor școlii neoclasice. Rezultatul acestora a fost studiul intitulat "Paradoxurile teoriei capitalului". În ciuda faptului că a fost un scriitor prolific, P.A. Samuelson a scris doar două cărți: "The Foundations of Economic Analysis" (Bazele analizei economice, 1947) și "Economics" (1948), aflată în prezent la ediția a XV-a, lucrare tradusă în 45 de limbi. De asemenea, este coautor al lucrării "Linear Programming and Economic Analysis" (Programarea liniară și analiza economică, 1958). [D.N.]

SANCȚIUNI ECONOMICE, măsuri economice prohibitive (embargouri) aplicate de comunitatea internațională asupra exportului și/sau importului de bunuri materiale, servicii, resurse etc. către sau dintr-o anumită țară. **S.e.** constituie un instrument suplimentar al presiunilor politice exercitate de comunitatea internațională asupra unei țări care se face vinovată de abateri grave de la normele internaționale (crime de război, rasism etc.). [P.I.]

SATISFACTORI, grupă principală de bunuri economice, constituită după criteriul destinației lor finale. **S.** cuprind bunurile de consum personal (hrană, îmbrăcăminte, locuință etc.) și bunurile de consum social (servicii publice de sănătate, de educație etc.). [D.N.]

SATISFACȚIE MAXIMĂ, scop al oricărei firme, al oricărei unități economice. De pildă, întreprinzătorii urmăresc maximizarea profitului încasat; managerii unor firme mari având acest scop vor continua să lărgească producția, chiar dacă vor înregistra o reducere a profitului total, condiția fiind ca acesta să nu coboare sub nivelul minim. [M.G.]

SAY, JEAN BAPTISTE (1767-1832), economist francez, profesor universitar și om de afaceri. La 21 de ani a publicat primele texte semnificative – "La liberté de la presse" (Libertatea presei). A crezut profund în ideile Revoluției Franceze: libertatea presei, alegeri libere, republică. La 29 de ani pleacă să lucreze în Anglia, unde îl descoperă pe Smith și al cărui discipol devine. În 1803 publică "Traité d'économie politique" (Tratat de economie politică), lucrare considerată multă vreme drept o simplă vulgarizare a operei lui A. Smith. Ulterior, el dezaprobă noul regim, părăsește Parisul și înființează o filatură de bumbac în Pas de Calais. În 1813 se întoarce la Paris și publică în 1814 a doua ediție a Tratatului său. În 1816 publică "Catéchisme d'économie politique" (Bazele economiei politice), operă polemică dedicată apărării concurenței, liberului schimb și libertății întreprinderilor. În 1816 inițiază primul concurs de economie politică din

Franța. În 1819 Guvernul Restaurației a creat pentru el un curs de economie industrială, care a însemnat și recunoașterea instituțională a economiei politice. Ca profesor la Arts et Métiers a redactat un "Cours complet d'économie politique" (Curs complet de economie politică). A obținut crearea unei catedre de economie la College de France în 1830, marcând intrarea unei noi discipline în templul oficial al gândirii. Dintre contribuțiile sale cele mai importante amintim: concepția lărgită a factorilor de producție, concepția despre monedă (moneda nu este dorită decât pentru bunul ce poate fi cumpărat cu ea), legea debușeelor sau legea Say (valoarea oricărui produs se transformă în venituri pentru cel care l-a creat). Banii care circulă mereu vor fi automat cheltuiți. În acest mod, valoarea totală a producției va fi egală cu valoarea totală a veniturilor distribuite sau tot ceea ce se produce se va cumpăra pentru că este distribuită o putere de cumpărare echivalentă. Bogăția nu vine de la cerere, ci de la producție, care creează venituri îmbogățind populația. Teoretician al ofertei, **S.** are o viziune optimistă asupra unei creșteri autoîntreținute. Promotor al liberalismului, el denunță statul drept rău întreprinzător și concurența inegală și neloială a sectorului public. [R.A.]

SĂRĂCIE, situație de lipsă materială definită printr-un venit bănesc ce rămâne inferior unui prag considerat limită, în condiții date, pentru existența umană. **S.** este un mod de viață prin natura sa și un fenomen multidimensional. **S.** nu este o problemă individuală, ci una colectivă, socială, care atinge în mod grav demnitatea și drepturile fundamentale ale omului. În concepția formulată de Consiliul Europei (Strasbourg, 1991), "ea reprezintă nerecunoașterea unui drept fundamental al fiecărei persoane, acela de a trăi în demnitate". **Teoria economică a s.** ia în considerație două elemente: modelul omului, individualizat prin cerințe, aspirații, nevoi diversificate; modelul comportamentului său diferit ca dotare intelectuală, înclinații și mentalități. Conceptual, **s.** este abordată **psihologic**, prin efectele privațiunii, **sociologic,** ca relație individ-societate, **economic,** ca resurse de venit, de avere insuficiente pentru un mod de trai decent și obișnuit în societate. **S.** este abordată în sens absolut și în sens relativ. **S. absolută** exprimă statutul individului sau familiilor care nu dispun de condițiile minime de viață subordonate menținerii randamentului fizic (hrană, condiții de locuit, îmbrăcăminte, încălțăminte, articole igienico-sanitare etc.); acest concept a devenit bază pentru definirea "nivelului de subzistență". **S. relativă**, întâlnită mai des în analizele sociale, exprimă un nivel insuficient de resurse pentru un trai normal, comparativ cu posibilitățile existente în societate, cu alte categorii de indivizi. **S. relativă** implică noțiunea de grup de referință pentru a face comparații prin intermediul conceptului de "decalaj" între grupul cel mai sărac și restul comunității. Privită ca fenomen social și economic, în egală măsură, **s.** necesită regândirea politicii sociale, în special în perioada de tranziție, și evaluarea măsurilor de protecție socială a grupurilor defavorizate (v. Prag de sărăcie, Politică socială). [I.M.]

Sărăcie absolută (v. SĂRĂCIE)

Sărăcie relativă (v. SĂRĂCIE)

SCHIMBUL (CIRCULAȚIA), componentă a activității economice care cuprinde activitățile de distribuire în spațiu a bunurilor materiale pe calea vânzării-cumpărării sau pe alte căi, depozitarea și păstrarea acestora, precum și schimbul de servicii între participanții la viața economică (servicii distributiv-comerciale, servicii de depozitare și păstrare, servicii de know-how, servicii de comunicații și telecomunicații). **S.** este o consecință a diviziunii sociale a muncii (v. Activitate economică). [T.C.G.]

SCHIMBURI INTERNAȚIONALE, ansamblul operațiunilor comerciale și financiare efectuate de către agenții economici din diferite țări. Cuprinde totalitatea schimburilor de bunuri materiale și servicii (importuri și exporturi), mișcările de capitaluri pe termen scurt și lung, transferurile în contrapartidă. Noțiunea de **s.i.** nu se confundă cu aceea de comerț exterior. Elementele componente ale **s.i.** se reflectă în balanța de plăți. Specifică ultimelor decenii este **tendința de instituționalizare a s.i.** Au fost înființate o serie de instituții în scopul promovării comerțului mondial: a) instituții din sistemul Națiunilor Unite (Organizația Mondială a Comerțului – O.M.C., Conferința Națiunilor Unite pentru Comerț și Dezvoltare – U.N.C.T.A.D.); b) organizații internaționale pe produse primare ale producătorilor și consumatorilor; c) organizații economice regionale

interstatale, care urmăresc desființarea barierelor vamale, reglementarea prețurilor, elaborarea unei politici vamale comune în relațiile externe etc. [A.G.]

SCHOLES, MYRON S. (n. 1941, în S.U.A.), economist, profesor universitar. În anul 1969 obține titlul de doctor în economie la Universitatea Chicago. În prezent este profesor de finanțe la Universitatea Standard (S.U.A.) și cercetător la Institutul Hoover. Împreună cu Fisher Black și Robert Merton, M.S. Scholes a avut o contribuție de pionierat în știința economică, dezvoltând o nouă metodă de determinare a valorii derivatelor. Munca lor novatoare de la începutul anilor 1970, ce a rezolvat o veche problemă în teoria economică financiară, a asigurat o nouă cale de gestionare a riscului financiar. Metoda lor a contribuit substanțial la dezvoltarea rapidă a piețelor derivatelor în ultimii 20 de ani. M.S. Scholes, împreună cu Robert Merton, a fost distins cu Premiul Nobel pentru Economie în 1997. Motivația juriului Academiei Regale de Științe a Suediei a fost astfel formulată: "Pentru descoperirea și fundamentarea unei noi metode de determinare a valorii derivatelor." În anul 1973, Fisher Black și M.S. Scholes publică o formulă de evaluare, care acum este cunoscută sub numele de formula Black-Scholes. Ei au lucrat împreună cu Robert Merton. Ideea ce stă în spatele noii metode poate fi explicată astfel: se presupune o așa-numită opțiune europeană, care dă dreptul de a cumpăra o acțiune certă la un preț de 100 $ în trei luni. Această opțiune dă posibilitatea cumpărării sau vânzării numai la o dată fixă, în timp ce o opțiune americană permite vânzarea sau cumpărarea în orice moment până la o dată fixată. Evident, valoarea acestei opțiuni depinde de prețul ei actual de vânzare. Cu cât prețul de astăzi al acțiunii este mai ridicat, cu atât probabilitatea ca peste trei luni prețul ei să depășească 100 $ este mai mare, caz în care se va plăti pentru a valorifica opțiunea. O formulă pentru evaluarea opțiunii ar trebui să determine exact cum depinde valoarea ei de prețul actual al acțiunii. Valoarea modificării datorate unei schimbări a prețului actual al acțiunii este numită "delta" opțiunii. Dacă prețul acțiunii este alterat în timp și dacă timpul scadenței este apropiat, se modifică și "delta" opțiunii. Pentru a păstra un portofoliu acțiuni-opțiuni lipsit de risc, investitorul trebuie să-i schimbe componența. Black, Merton și M.S. Scholes au presupus că asemenea tranzacții se pot desfășura permanent, fără costuri de tranzacție. Condiția ca venitul unui portofoliu acțiuni-opțiuni lipsit de risc să fie realizat în orice moment, implică o ecuație parțială diferențială a cărei soluție este dată de formula Black-Scholes pentru opțiuni:

$$C = SN(d) - Le^{-rt}N\left(d - \sigma\sqrt{t}\right),$$

unde variabila d este definită astfel:

$$d = \frac{\ln\frac{S}{L} + \left(r + \frac{\sigma^2}{2}\right)t}{\sigma\sqrt{t}}.$$

Conform acestei formule, valoarea opțiunii C este dată de diferența dintre prețul anticipat al acțiunii (primul termen din partea dreaptă a ecuației) și costul anticipat (al doilea termen din partea dreaptă), dacă opțiunea este folosită. Dacă valoarea opțiunii este ridicată, prețul actual al acțiunii S este ridicat, volatilitatea prețului acțiunii (măsurată prin deviația standard, σ) este mare, rata dobânzii lipsită de risc este mare (r), scadența este îndepărtată (t), prețul de execuție este mic (L), iar probabilitatea de valorificare a opțiunii este evaluată de o funcție de distribuție normală standardizată (N). Toți parametrii din această ecuație pot fi observați, cu excepția deviației standard (s), care trebuie estimată pe baza datelor de pe piață. Dacă prețul opțiunii este cunoscut, această formulă poate fi folosită pentru estimarea deviației standard. La o lună după ce la Bursa din Chicago au început operațiuni cu derivate, Black și M.S. Scholes publică formula lor. Începând cu 1975, aceasta a fost aplicată de investitori pentru a evalua și pentru a-și proteja pozițiile în privința opțiunilor. Astăzi mii de investitori și dealeri utilizează zilnic această formulă. Contribuțiile teoretice ale lui M.S. Scholes (cele mai multe în colaborare cu Fisher Black) se regăsesc în diferite studii și articole: "The Valuation of Option Contracts and a Test of Market Efficiency" (*Journal of Finance*, vol. 27, 1972); "The Pricing of Options and Corporate Liabilities" (*Journal of Political Economy*, vol. 81, 1973); "The Effects of Dividend Yield and Dividend Policy on Common Stock Prices and Returns" (*Journal of Financial Economics*, vol. 1, 1974); "The Capital Asset Pricing Model: Some Empirical Tests"; "Dividends and Taxes"; "Estimating Betas from Nonsynchronous Data" (*Journal of Financial Economics*, vol. 5, 1977). [D.C.]

SCHULTZ, THEODORE W. (n. 1902, în S.U.A.), economist, profesor universitar. A studiat la Colegiul din Dakota de Sud, pe care l-a absolvit în 1927. A

continuat studiile la Universitatea Wisconsin, unde îşi ia masteratul în 1928 şi obţine titlul de doctor în 1930. A funcţionat ca profesor mai întâi la Colegiul din statul Iowa, apoi la Universitatea din Chicago. Pentru activitatea sa profesional-ştiinţifică a fost răsplătit cu numeroase premii şi medalii. În anul 1979 T.W. Schultz a primit Premiul Nobel pentru Economie, motivaţia Academiei de Ştiinţe a Suediei fiind următoarea: pentru activitatea de pionierat în cercetarea dezvoltării economice şi a problemelor ţărilor în curs de dezvoltare, pentru studiile sale asupra rolului "capitalului uman în dezvoltarea economică". În optica lui T.W. Schultz, dezvoltarea agriculturii în ţările slab dezvoltate economic este o precondiţie a industrializării lor. T.W. Schultz a propus, pe baza unei ample şi profunde analize, ca problemele dezvoltării agriculturii să fie rezolvate în spiritul teoriei economice generale. El a devenit celebru prin opoziţia faţă de subvenţiile destinate susţinerii preţului produselor agricole, subvenţii care împiedică alocarea optimă a factorilor de producţie. Veniturile producătorilor agricoli trebuie să fie sporite pe baza stimulării investiţiilor, care urmează să ducă la creşterea productivităţii în sectorul agricol. Înarmat cu o asemenea viziune asupra dezvoltării economice, T.W. Schultz susţine că ţările rămase în urmă sub aspect economic se pot angaja într-un proces de luptă cu subdezvoltarea numai dacă vor adopta şi implementa programe şi strategii coerente, în cadrul cărora să-şi găsească locul atât agricultura, cât şi industria. T.W. Schultz este cunoscut ca un susţinător consecvent şi raţional al aşa-numitei "revoluţii verzi", care, în sinteză, ar putea să însemne o creştere radicală a productivităţii în sectorul agricol prin inovaţia tehnologică şi prin formarea şi dezvoltarea "capitalului uman". De fapt, ca specialist în problemele dezvoltării, economistul american pune un accent aparte pe rolul educaţiei tineretului şi al pregătirii continue a populaţiei adulte, ca factor calitativ al creşterii şi dezvoltării economice. Nu puţini sunt aceia care îl consideră pe T.W. Schultz fondatorul unei discipline relativ autonome – economia educaţiei. Titlurile principalelor lucrări publicate pun în evidenţă preocupările sale ştiinţifice, ca şi modul de abordare a problemelor cercetate. **Op.:** "Agriculture in an Unstable Economy" (Agricultura în economia instabilă, 1945); "The Economic Value of Education" (Valoarea economică a educaţiei, 1963); "Economic Growth and Agriculture" (Creşterea economică şi agricultura, 1968); "Investment in Human Capital" (Investiţia în capitalul uman. Rolul educaţiei şi cercetării, 1971); "Investing in People: The Economics of Population Quality" (Investiţia în oameni: economia calităţii populaţiei, 1981). [D.N.]

SCHUMPETER, JOSEPH ALOIS (1883-1950), economist austriac, profesor universitar la Graz, Bonn, Cernăuţi şi Harvard. Între 1901 şi 1906 a studiat dreptul şi economia la Universitatea din Viena, urmând cursurile lui Von Wieser şi Böhm-Bawerk. În 1908 a publicat "Natura şi conţinutul principal al vieţii economice", iar în 1909 ocupă un post universitar la Universitatea Cernăuţi. Din 1911 şi până în 1919 a fost profesor la facultatea din Graz. Începând cu 1913, Universitatea Columbia îl are ca profesor invitat. În 1919 acceptă postul de ministru de finanţe în guvernul socialist austriac, la propunerea prietenului său Otto Bauer. Devine apoi preşedinte la Bierdermannbank, unde rămâne până la falimentul acesteia. Se reîntoarce la cariera universitară şi de teoretician, ca profesor la Universitatea din Bonn. Din 1932, după câteva vizite în Japonia şi SUA, se stabileşte definitiv la Harvard. J.A. Schumpeter s-a impus în ştiinţa economică prin activitatea sa de teoretician novator. Analiza sa economică se detaşează prin importanţa acordată dinamicii, istoriei şi reinterpretării ciclurilor economice, ţinând cont de progresul tehnic şi de întreprinzători. Volumului apărut în 1912, "Teoria evoluţiei economice" (Theorie der Wirtschaftlichen Entwicklung), îi urmează o lucrare scrisă în S.U.A., în 1939, despre ciclurile economice: "Business Cycles: a Theoretical, Historical and Statistical Analysis of the Capitalist Process" (Ciclurile economice: o analiză teoretică, istorică şi statistică a procesului capitalist). În 1942 scrie "Capitalism, Socialism and Democracy" (Capitalism, socialism şi democraţie), în care îşi sintetizează propriile dileme asupra şanselor supravieţuirii capitalismului prin diminuarea spiritului întreprinzător şi a inovaţiei. De asemenea, el s-a impus ca istoric al gândirii economice, redactând mai multe studii, publicate în 1954 de soţia sa sub titlul "History of Economic Analysis" (Istoria analizei economice). Lucrarea respectivă a fost apreciată drept inegalabilă, reflectând erudiţia, profunzimea şi acurateţea comentariilor autorului. J.A. Schumpeter este de asemenea un mare sociolog, el analizând implicaţiile imperialismului, clasele sociale şi raporturile dintre ele, multiplele aspecte ale rolului şi crizei statului. Opera lui J.A. Schumpeter cunoaşte o deosebită popularitate după 1975. [R.A.]

SCONT, sumă reținută de o bancă din cea înscrisă pe efectul comercial cu prilejul scontării acestuia. I se mai spune și **taxă de s.**, iar dacă este exprimată procentual i se spune **rată a s**. **S.** acoperă profitul băncii și cheltuielile. Este îndeaproape urmărit de autoritățile monetare, îndeosebi de banca centrală, care stabilește **scontul oficial** sau **taxa scontului oficial**. Mărimea acestuia este în funcție de impulsul pe care banca centrală urmărește să-l dea pe piața monetară. Atât **s.**, cât și **s.** oficial sunt interpretate ca mesaje ale băncilor și mai ales ale băncii centrale asupra evoluției dobânzii și creditului. Creșterea **s.** este considerată un simbol al diminuării creditelor, iar scăderea, dimpotrivă, un simbol al încurajării creșterii creditelor (v. Scontare, Rescontare). [G.P.T.]

SCONTARE, operațiune prin care o bancă plătește purtătorului unui efect de comerț neajuns la scadență suma înscrisă pe el, mai puțin un comision. Pentru deținătorul efectului comercial are loc schimbul creanței sale pe bani efectivi, ceea ce constituie de fapt un credit garantat cu efectul de comerț respectiv. Pentru bancă, **s.** reprezintă o refolosire a depozitelor pentru acordarea unui credit garantat pe durata de valabilitate a efectului comercial. Există mai multe forme de **s**. Regimul **s.** este strict reglementat din punct de vedere juridic, pentru a se evita dificultățile ce pot apărea într-o astfel de relație (v. Efecte de comerț, Scont). [G.P.T.]

Sector-cheie (v. SECTOR ECONOMIC)

SECTOR ECONOMIC, (1) domeniu definit de activitate economică și/sau socială, într-un stat, o organizație sau o instituție. În economie, termenul desemnează un ansamblu de întreprinderi care exercită aceeași activitate principală. Distincția curentă, bazată fie pe dinamici ale ritmului creșterii productivității, fie pe fazele istorice ale dezvoltării (teoria valurilor), permite o primă clasificare, care cuprinde: **s.e. primar** (agricultura, silvicultura, pescuitul, industria extractivă), **s.e. secundar** (industria prelucrătoare, construcțiile și lucrările publice), **s.e. terțiar** (prestări de servicii în învățământ, bănci, asigurări, cercetare, transport, distribuire etc.); unii autori remarcă nașterea unui **s.e. cuaternar** o dată cu dezvoltarea noilor servicii: informatică, învățământ superior, cercetare științifică și tehnologică. (2) Diviziune a activității economice naționale realizată, conform criteriilor juridice, pe baza proprietății: **sector privat** (ansamblul întreprinderilor private în care capitalul aparține particularilor, societăților private, precum și sectorului asociativ), **sector public** (în sens larg, ansamblul întreprinderilor publice și al administrațiilor publice; în sens restrâns, ansamblu de întreprinderi în care statul exercită o influență preponderentă), **sector mixt** (ansamblu de întreprinderi în care se combină, în forme și proporții diferite, proprietatea publică cu cea privată). (3) **Sector economic-cheie**, sector care joacă un rol motor pentru alte sectoare, deși poate constitui și un loc îngust pentru restul economiei în cazul în care nu își poate spori corespunzător producția. Sectoarele economice și ramurile-cheie sunt puse în evidență prin matricea lui Leontief; ele corespund sectoarelor care au coeficienții tehnici de producție sau de distribuire cei mai ridicați (v. Agent economic, Ramură economică, Sector instituțional). [T.C.G.]

SECTOR INSTITUȚIONAL, totalul unităților economice sau instituționale care au un comportament analog. Acest comportament se caracterizează prin: a) funcția economică principală; b) resursele principale. Gruparea unităților economice pe **s.i.** asigură omogenitatea lor. Unitățile economice sau instituționale rezidente se grupează în **s.i.** astfel: a) societăți comerciale nefinanciare; b) societăți sau instituții financiare; c) întreprinderi sau societăți de asigurare; d) administrații publice; e) administrații private; f) menaje sau gospodării. Un alt sector, al șaptelea, denumit exteriorul sau restul lumii, cuprinde unitățile economice sau instituționale nerezidente (v. Agenți economici, Sector economic). [G.P.T.]

Sector mixt (v. SECTOR ECONOMIC)

SECTOR PRIVAT, ansamblul întreprinderilor private în care capitalul aparține particularilor, societăților private, precum și sectorului asociativ (v. Sector economic). [C.L.]

Sector public (v. SECTOR ECONOMIC)

SECTORUL AFACERILOR, componentă principală a unei economii de piață moderne. **S.a.** se delimitează sub aspect economic, în sensul că el include toate activitățile organizate și desfășurate cu

scop lucrativ. **S.a.** se extinde la societățile comerciale de capitaluri și de persoane de toate genurile (industriale, agricole, de comerț și turism, de transporturi etc.), la bănci și societăți de asigurare, la burse de mărfuri și de valori etc. Afacerile sunt susținute de întreprinzători care își asumă riscul folosirii capitalului (propriu, al acționarilor, sau împrumutat) pentru a promova oportunitate particulară în scopul obținerii unui profit (v. Afaceri, Întreprinzător). [D.N.]

SECURITATE ALIMENTARĂ, posibilitatea tuturor oamenilor de a dispune în permanență de alimentele necesare pentru a duce o viață activă și sănătoasă. În viziunea ONU și a altor organisme internaționale, elementele **s.a.** constau în existența disponibilităților alimentare necesare, dar și în puterea de a le achiziționa. Inegalitățile actuale din alimentație existente între țări și, în interiorul țărilor, între clase și categorii socio-profesionale sunt o reflectare a insuficiențelor cantitative și structurale ale producției agroalimentare. **S.a.** constituie un obiectiv esențial al politicilor agrare la nivel național și internațional prin care se urmăresc dezvoltarea sectorului agricol și formarea veniturilor necesare procurării hranei. La nivel național, **s.a.** nu presupune autosatisfacere alimentară totală. E posibil ca fiecare țară să opteze pentru producerea integrală a bunurilor alimentare sau, dacă avantajul comparativ e în alt domeniu, să folosească încasările valutare ale acestuia pentru a importa bunurile agroalimentare la a căror producție renunță. **S.a.** a populației poate fi asigurată dacă aceasta dispune și de veniturile necesare cumpărării produselor agroalimentare. Pe plan mondial, **s.a.** constituie un prim obiectiv al FAO, care a lansat în ultimii ani Programul alimentar, menit să contribuie la eradicarea foametei în zonele cele mai sărace ale Globului și să amelioreze situația alimentară în țările deficitare în produse agroalimentare (v. FAO, Politică agricolă). [S.I.]

Securitate socială (v. SISTEMUL SECURITĂȚII SOCIALE)

SEGMENTAREA PIEȚEI, procesul de divizare a pieței în diferite segmente componente. Aceasta face posibil ca un produs să fie proiectat cu mai mare atenție pentru acel subsegment de piață și permite firmelor identificarea nișelor de piață neabordate încă, pe care să își poată concentra eforturile în mod profitabil. Neajunsurile segmentării rezidă în incapacitatea acesteia de a obține economii de scară și în pericolul de a comercializa un produs pentru un segment total nepotrivit. [P.M.]

SEGMENTAREA PIEȚEI MUNCII, (1) teză potrivit căreia piața muncii nu are un caracter unitar, ci se compune dintr-o piață **primară,** care se formează și funcționează în mod specific, fiind dominată de marile firme care își păstrează salariații timp îndelungat, și o piață **secundară,** în cadrul căreia raportul cerere-ofertă are caracter permanent, general și concurențial. Cele două piețe sunt considerate ca neavând legături între ele, pentru că solicită meserii și mai ales un nivel de pregătire foarte diferit, purtătorii cererii de muncă au situații complet diferite, iar mecanismele de funcționare nu sunt aceleași. **S.p.m.** se concretizează în: a) stratificarea locurilor de muncă după mai multe caracteristici importante, cum ar fi: nivelul salariilor, măsura în care este garantată cariera, nivelul mediu de calificare, perspectivele de promovare, condițiile de muncă. Când toate acestea sunt favorabile, se consideră că este vorba despre piața primară, iar când sunt nefavorabile – despre piața secundară a pieței muncii; b) stratificarea salariaților după vechimea prezenței pe piața muncii, nivelul mediu de pregătire, rata sindicalizării, gradul de stabilitate a comportamentelor și aspirațiilor. Când acestea sunt avantajoase salariaților, este vorba despre piața primară, iar când nu, despre piața secundară. Se delimitează astfel două moduri de utilizare a muncii salariate și două tipuri de salariați: pe de o parte, un segment de salariați cu vechime, sindicalizați, bine integrați pe piața primară, cu perspective de promovare și cele mai bune salarii, ceea ce accentuează stabilitatea aspirațiilor; pe de altă parte, forța de muncă din sectorul secundar, fără acces pe piața primară, slab pregătită și puțin sindicalizată, fără perspectivă de promovare, cu comportamente mai puțin stabile, toate acestea formând un cerc vicios cu numeroase obiective. **S.p.m.** i se mai spune și dualismul pieței muncii. (2) Piața muncii în desfășurarea sa pe meserii sau specialități. Întrucât meseriile și specializările nu sunt substituibile între ele decât în mică măsură, se consideră că piața muncii funcționează pe segmente, fiecare meserie sau specializare constituind un segment (v. Piața muncii). [G.P.T.]

SELECȚIE ADVERSĂ, mecanism care operează în condiții de informație asimetrică. **S.a.** este specifică pieței în cadrul căreia se tranzacționează un bun în unități de calități diferite. Atât cumpărătorii, cât și vânzătorii au informații complete cu privire la calitatea fiecărei unități vândute. În cel mai bun caz, cumpărătorii au acces doar la informația privind distribuția calității pentru unitățile vândute anterior. În absența unor instituții specifice care să permită cumpărătorilor să facă deosebire între unitățile de calități diferite, se tinde să se cumpere nu numai unități de calitate superioară, ci și unități de calitate inferioară. În aceste condiții, mecanismul concurențial al pieței nu mai duce la determinarea unui preț unic. Caracteristicile situației de echilibru depind de aranjamentul instituțional utilizat pentru stabilirea prețului. Piața asigurărilor reprezintă exemplul tradițional de piață în care operează **s.a.** Primele de asigurare sunt calculate în conformitate cu informația disponibilă pentru societatea de asigurări. Aceasta nu poate realiza o evaluare perfectă a riscurilor la care sunt expuși diferiții asigurați. Dacă societatea de asigurare oferă un singur produs asociat cu un anumit nivel mediu al primei, atunci potențialul client care este mai puțin expus riscului consideră prima excesivă. Analog, potențialul client a cărui expunere la risc este mai ridicată consideră că nivelul solicitat al primei este redus. În aceste condiții, societatea de asigurare acumulează riscurile cele mai ridicate, ceea ce impune creșterea primei. În situația extremă, un număr semnificativ de beneficiari potențiali consideră că nivelul primei este excesiv, astfel încât vânzările de asigurări devin nesemnificative. [T.C.]

Selecție de portofoliu (v. PORTOFOLIU)

SELTEN, REINHARD (n. 1930), economist și matematician german, profesor universitar la Rheinische Friedrich-Wilhelms. În anul 1957 obține titlul de licențiat în matematică la Universitatea "Johann Wolfgang Goethe" din Frankfurt, iar între 1957 și 1967 lucrează la aceeași universitate în calitate de cercetător-asistent. În anul 1961 obține titlul de doctor în matematică la Universitatea Frankfurt. Pleacă apoi în S.U.A. pentru un an (1967-1968), unde lucrează ca profesor invitat în cadrul Universității Berkeley, California, la School of Business Administration. În 1968 se specializează în economie, iar între 1969 și 1972 lucrează ca profesor de economie la Universitatea Liberă din Berlin. Începând cu anul 1972, timp de 12 ani a fost profesor la Institutul de Economie Matematică al Universității Bielfeld. Din 1984 și până în prezent este profesor în cadrul departamentului de economie al Universității Bonn. În 1989 primește titlul onorific de doctor în economie la Universitatea Bielfeld, iar în anul 1991 Universitatea Frankfurt îi decernează același titlu. R. Selten a obținut Premiul Nobel pentru Economie în anul 1994, împreună cu John Harsanyi și John F. Nash. Motivația juriului Academiei Regale de Științe a Suediei a fost: "Pentru activitatea lor de pionierat în analiza echilibrului în teoria jocurilor noncooperative." Principalele domenii de cercetare care l-au consacrat pe R. Selten sunt: teoria jocurilor, teoria oligopolului și economia experimentală. Juriul Academiei Regale de Științe a Suediei a apreciat în mod deosebit cercetările lui R. Selten, care au demonstrat cum multe dintre conceptele teoriei jocurilor pot să fie aplicate în analiza economică. Creația lui R. Selten, împreună cu cea a lui J.F. Nash, a demonstrat modul în care teoreme matematice importante pot fi aplicate în domeniul echilibrului fundamentat de Nash. R. Selten a demonstrat cum modelele matematice abstracte pot deveni utile în analiza situațiilor de conflict sau de cooperare, în studierea războaielor prețurilor sau a confruntărilor (concurenței) ilegale dintre firme. [D.C.]

SEMIOTICĂ ECONOMICĂ, totalitatea proceselor de semnificare și/sau comunicare pe care omul le utilizează în raporturile sale cu realitatea economică, respectiv procesele de codificare și decodificare a teoriilor economice. **S.e.** permite o interpretare a lumii reale (constituită din fenomene, evenimente, procese, acte etc.) prin analogie cu semnul lingvistic. De exemplu, atunci când se consideră că un fenomen real are calitatea de semn, el poate avea fie o dimensiune semantică, fie una sintactică. Dimensiunile sale semnatice constau în semnificația care i se atașează, cu alte cuvinte, se presupune că ele se substituie unui înțeles neevident pe care îl vehiculează. Dimensiunea sintactică constă în disponibilitatea fenomenului respectiv de a se asocia cu altele (v. Comunicare economică). [I.D.]

SEN, AMARTYA (n. 1933, în India), economist, profesor universitar. Și-a susținut teza de doctorat la Universitatea Cambridge, în anul 1959. A fost

profesor universitar în India, Marea Britanie, Statele Unite ale Americii. A ținut cursurile de economie și filosofie la Universitatea Harvard până în 1998, când a plecat la Trinity College, Cambridge, Marea Britanie. În 1998, Academia Regală de Științe din Suedia îi atribuie Premiul Nobel pentru Economie, pentru contribuția sa în domeniul economiei bunăstării. Lucrarea premiată se intitulează "Social choice, welfare distribution, and poverty" (Alegerea socială, distribuția bunăstării și sărăcia). Deși este o lucrare de economie, aceasta are influențe filosofice evidente. În cuprinsul ei sunt abordate și tratate probleme ca: teoria alegerii sociale, fundamentarea indicatorilor bunăstării și sărăciei, studii empirice despre criza alimentară. Analizând problema alegerii publice, A. San își exprimă punctele de vedere în legătură cu: valorile individuale și posibilitatea integrării lor în deciziile colective; principiul majorității ca regulă a deciziilor sociale; drepturile indivizilor și bunăstarea socială, analizată prin prisma bunăstării individuale. Într-o societate în care opiniile diferă – spune A. San – problema-cheie este aceea de a găsi metodele care să facă posibilă unirea (integrarea) acestora în decizii care să mulțumească pe toată lumea. Teoria alegerii sociale se preocupă tocmai de această legătură dintre valorile individuale și alegerea colectivă. Nucleul acestei teorii constă în evidențierea faptului dacă programele societății derivă sau nu din preferințele membrilor acesteia. Dacă răspunsul este afirmativ, atunci se ridică o altă problemă, și anume: în ce mod se poate ajunge de la preferințele individuale la cele sociale? În ceea ce privește construirea indicatorilor bunăstării și sărăciei, A. San face o legătură interesantă între curba Lorentz, coeficientul Gini și distribuția veniturilor. Astfel, indicatorul sărăciei (P) se va calcula după relația $P = H\ \%\ [I + (1 - I)\ \%\ G]$, unde H reprezintă ponderea populației ale cărei venituri sunt sub pragul de sărăcie, G este coeficientul Gini, iar I măsoară distribuția veniturilor ($0 < I < 1$). Indicatorul bunăstării va fi calculat după relația $y\ \%\ (1 - G)$, unde y reprezintă venitul pe cap de locuitor. Studiile empirice ale lui A. San despre criza alimentară se concentrează în jurul factorilor care determină acest fenomen, cu accente pe zone ca India, Bangladesh, Africa Sahariană. Problema alimentară din zonele arătate este analizată pe orizonturi mai mari de timp, de regulă pe întreaga perioadă postbelică. **Op.**: "Collective Choice and Social Welfare" (1970); "On Economic Inequality" (1973); "Poverty and Famines: An Essay on Entitlement and Deprivation" (1981). [I.M.]

SENIOR, NASSAU W. (1790-1864), economist englez, academician și profesor universitar; a predat economia politică la Oxford. Este cunoscut ca un critic al teoriei lui T. Malthus cu privire la populație. N.W. Senior apreciază că nu se poate stabili o relație directă între creșterea standardului de viață și creșterea populației, fiecare generație dorind să-și ridice standardul de viață pe care l-a moștenit de la înaintași. Ca urmare a modificării scalei de consum, a creșterii nivelului de trai, întreținerea nou-născuților devine mai costisitoare și deci apare tendința de temporizare a creșterii populației, respectiv, tendința de reducere a ei. N.W. Senior este unul dintre primii exponenți ai teoriei subiective a valorii, el încercând să reconcilieze teoria valorii a lui Ricardo cu analiza utilității economice. Deși a adoptat teoria ricardiană a costului de producție, N.W. Senior determină costul capitalului prin termenul de abstinență, prin sacrificiile pe care le face proprietarul (o persoană) pentru a crea (a agonisi) noul capital. Dobânda este, de asemenea, recompensa pe care creditorul o primește pentru abținerea lui de la consumarea sumelor economisite și date cu împrumut. **Op.**: "Three Lectures on the Rate of Wages" (1831); "An Outline of the Science of Political Economy" (1836). [D.N.]

SENIORAJ, (în trecut și cu referire la monedă) impozit pe metalele care serveau la baterea monedei, care acoperea costul operațiunii respective și asigura un venit celui care avea aceste prerogative. În prezent termenul se referă la venitul net pe care-l obține autoritatea emitentă ca urmare a emisiunii unei bancnote, mai ales în țările ale căror monede sunt influențate de străini în ceea ce privește funcția lor de schimb și de rezervă de valoare. [D.N.]

SERII TEMPORALE, șir de date statistice care descriu evoluția în timp a fenomenelor. Se mai folosesc termenii echivalenți de "serii cronologice" sau "serii de timp". În funcție de modul în care apare factorul timp, se cunosc **s.t.** de intervale sau **s.t.** de momente. În analiza economică **s.t.** sunt folosite pentru a explica anumite tendințe din evoluția unui fenomen, respectiv, pentru realizarea de prognoze economice. [A.D.]

Servicii (v. BUNURI ECONOMICE)

SERVICIUL DATORIEI EXTERNE, totalitatea obligațiilor de plată externe (rate de capital și dobânzi), derivate din datoria externă, pe parcursul unui an. [D.M.]

SERVICIUL DATORIEI PUBLICE, totalitatea obligațiilor de plată ale debitorilor publici, decurgând din datoria publică, pe parcursul unui an. [D.M.]

SHARPE, WILLIAM F. (n. 1934, în S.U.A.), economist, profesor universitar. A studiat la Universitatea California din Los Angeles, unde și-a luat doctoratul în 1961. În anii 1957-1961 W.F. Sharpe a colaborat cu Harry Markowitz, teoriile de maturitate ale acestuia exercitând o puternică influență asupra lui. A predat economia, mai întâi la Universitatea Washington din Seattle, apoi la Universitatea din California, la Universitatea Standford. În anul 1974 se retrage din învățământ pentru a conduce propria firmă de consultanță în domeniul investițiilor. În anul 1990 W.F. Sharpe a fost desemnat laureat al Premiului Nobel (împreună cu Harry Markowitz și cu Merton Miller), distincția respectivă fiindu-i acordată pentru "modelul prețului capitalului-activ, un model financiar care poate explica cum prețurile titlurilor de proprietate reflectă riscurile și veniturile potențiale". Teoria lui W.F. Sharpe a generalizat modul în care prețul de piață indus de riscul cumpărării și deținerii acțiunilor permite ca aceste acțiuni să se regăsească în "portofoliul de plată al investitorului". El a fundamentat conceptul "beta", respectiv o metodă de măsurare a riscului portofoliului, risc neinfluențat de diversificarea inteligentă a investițiilor. W.F. Sharpe a contribuit la fundamentarea "criteriilor de alcătuire a portofoliului de active financiare pentru atenuarea și eliminarea riscurilor legate de plasamentele în investiții". A elaborat așa-numitul model preț-acțiune-capital, care este folosit pentru formarea prețurilor la activele financiare. **Op.**: "Investments" (Investiții), în colaborare, 1995. [D.N.]

SIGURANȚĂ SOCIALĂ (SECURITATE SOCIALĂ), (1) stare percepută de populație, care conferă confort moral, demonstrând capacitatea societății de a răspunde într-o anumită măsură la solicitările problematicii sociale; **s.s.** apare la intersecția nevoii sociale cu resursele financiare necesare. (2) Răspunderea societății față de nevoia de protecție a populației, obiectiv esențial al societății moderne. În acest context, **s.s.** reprezintă o formă de angajament social apreciat pe termen lung într-o perspectivă multidimensională. **S.s.** generează sentimentul de **solidaritate socială** în fața riscului social. **S.s** cuprinde un ansamblu de reglementări juridice pentru garantarea drepturilor populației, precum și redistribuirea de ordin financiar, care urmărește două categorii de măsuri: reparatorii și de prevenire a riscurilor sociale. **S.s.** este o componentă și cel mai evident criteriu de apreciere a statului bunăstării (v. Politici sociale, Protecție socială, Statul bunăstării). [I.M.]

SIMON, HERBERT A. (n. 1916, în S.U.A.), om de știință, cunoscut pentru contribuțiile sale creatoare în mai multe domenii, inclusiv în economie, profesor universitar. A studiat la Universitatea din Chicago, fiind interesat inițial de matematică și de alte științe exacte, optând ulterior pentru economie. În anul 1943 susține doctoratul la aceeași universitate. H.A. Simon își începe cariera profesională ca cercetător la universitatea la care a studiat. A fost editor la Asociația Managerilor Orașelor Internaționale și administrator la Universitatea Berkeley din California. Din anul 1949 devine administrator și profesor de științe administrative, psihologie și informatică la Universitatea Carnegie-Mellon din Pittsburgh. Pentru activitatea multilaterală desfășurată, a fost distins cu numeroase ordine, medalii și premii cum sunt: Premiul Academiei Americane de Psihologie (1969), Premiul Societății Americane pentru Administrație Publică (1974), Premiul Dow-Jones (1983), Premiul pentru contribuții de excepție al Academiei de Management (1983). În anul 1978, i s-a atribuit Premiul Nobel pentru Economie, distincția fiindu-i acordată "pentru activitatea de pionierat în domeniul luării deciziilor în organizațiile economice, în particular în corporațiile americane". În primul rând, H.A. Simon este cunoscut pentru analiza sa originală privind teoria firmei. A criticat teoria convențională (tradițională) a întreprinderii, care se bazează pe ipoteza unui singur conducător rațional, atotștiutor, capabil să maximizeze profitul unei întreprinderi. În realitate, constată el, firma a devenit o unitate de mari dimensiuni, condusă de o echipă de specialiști și care presupune separarea intereselor acționarilor (proprietarilor) de cele ale managerilor și ale întreprinzătorului colectiv. Această structură organizațională recentă are nevoie de o nouă gestiune (management), concurența desfășurându-se cu instrumente și metode variate, nu numai prin prețuri. În locul întreprinzătorului individual clasic, H.A. Simon așază întreprinzătorul colectiv, instituționalizat, format dintr-un număr de decidenți, care cooperează între ei, capacitatea de acțiune rațională a fiecăruia fiind limitată de lipsa cunoștințelor privitoare la efectele de ansamblu ale deciziilor luate de ei, ca și de

interesele lor personale şi de grup (de breaslă). Deoarece decidenţii individuali nu pot alege cea mai bună alternativă, ei – susţine H.A. Simon – trebuie să se mulţumească cu o alternativă satisfăcătoare. Deci esenţa teoriei deciziei colective o constituie conceptul de "comportament satisfăcător", însoţit de cel de "minimizare a complicaţiilor şi a riscurilor". H.A. Simon a avut contribuţii deosebite la explicarea (analiza) comportamentului uman în viaţa economică. El porneşte de la constatarea empirică potrivit căreia capacităţile intelectuale ale omului sunt limitate şi deci participanţii la viaţa economică nu sunt în măsură să-şi facă o imagine completă şi exactă despre toate posibilităţile lor de alegere. Aplicând aceste principii la organizarea şi conducerea întreprinderii, H.A. Simon susţine cu argumente că deciziile la nivelul întreprinderii sunt rezultatul unui proces de negociere între conducătorii (managerii) diferitelor compartimente. Este cunoscut şi pentru critica pe care a făcut-o acelor economişti şi sociologi care cred în el şi se folosesc de analiza analogică, căutând să aplice la economie regulile, legile şi mecanismele ştiinţelor naturii. În acest context, el susţine că previziunile în economie sunt de regulă hazardate şi chiar primejdioase. **Op.**: "Administrative Behaviour" (Comportamentul administrativ, 1947); "Modele umane sociale raţionale" (1957); "Noua ştiinţă a managementului deciziei" (1960); "Ştiinţa sistemelor. Inteligenţa artificială" (1973); "Models of Discovery" (1977); "Noul management. Decizia prin calculatoare" (1980); "Organizaţiile: probleme psiho-sociologice" (1981, în colab.); "Models of Bounded Rationality and Other Topics in Economics" (1982); "Motivaţia umană în afaceri" (1983). [D.N.]

SIMULARE, ansamblu de tehnici şi metode de realizare a experienţelor care implică utilizarea unor modele matematice sau logice ce descriu comportarea unui sistem real într-un interval de timp cu ajutorul unui sistem înlocuitor, cu care acesta se găseşte într-o relaţie de analogie. Modelele de **s.** încearcă să stabilească modul de funcţionare a unor sisteme prin acordarea unor combinaţii de valori întâmplătoare variabilelor independente care descriu procesele şi prin "citirea" valorilor pe care le primesc pe această cale variabilele dependente semnificative. În funcţie de sistemul înlocuitor, metodele de **s.** a unui sistem real se clasifică în: metode de **s. analogică,** dacă sistemul real este de natură fizică, biologică, chimică etc.; metode de **s. numerică**, dacă sistemul înlocuitor constă într-o procedură de calcul al unor mărimi ipotetice, dar posibile, atribuite variabilelor şi parametrilor de stare ale sistemului real, folosind relaţiile unui model matematic care reflectă funcţionalitatea reală (tehnica Forrester, metoda Monte-Carlo, algoritmi euristici etc.); metode **de s. hibridă**, care îmbină analogiile naturale cu cele numerice. **S.** se realizează cu ajutorul calculatorului electronic. [D.A.]

SINDICAT, (1) formă de asociere a întreprinderilor în cadrul căreia vânzarea produselor şi uneori achiziţionarea unor materii prime şi materiale se realizează de către un oficiu comun; întreprinderile intrate în sindicat îşi pierd deci autonomia comercială, dar îşi păstrează mai departe independenţa de producţie şi managerială. Concentrarea şi desfăşurarea în comun a activităţilor (funcţiunii) comerciale au ca scop realizarea unor economii de scară, menţinerea sau extinderea dominaţiei pe pieţele produselor respective, practicarea unor preţuri avantajoase etc. (2) Uniune a diferitelor categorii de lucrători, de salariaţi în vederea promovării unor obiective comune de ordin profesional, economic şi social. În principiu, mobilul asocierii în sindicate este acela de a influenţa favorabil activitatea şi interesele sindicaliştilor, de a colabora la fundamentarea politicilor şi reglementărilor social-economice adoptate de autoritatea publică, centrală sau locală. [M.Gh., D.H.]

Sindicat al meseriaşilor (v. SINDICAT)

SINDICAT FINANCIAR, (1) grup de bănci sau de alte instituţii financiare care operează împreună pentru a oferi un credit, pentru a garanta un titlu financiar sau un efect al unui titlu financiar. (2) Unitate operaţională în care este divizată piaţa de asigurări Lloyd's Londra. [A.D.]

SISMONDI, JEAN SIMONDE DE (1773-1842), istoric şi economist elveţian de origine franceză. Analiza critică a economiei politice clasice şi a capitalismului din vremea sa, pe care J.S. de Sismondi o face, are caracter romantic. Această ultimă apreciere a criticii sale se bazează pe faptul că el judecă neajunsurile capitalismului de pe poziţiile păturilor sociale de mijloc, sugerând revenirea la situaţii social-economice depăşite istoric. Acumularea capitalistă – susţine J.S. de Sismondi – duce, pe de o parte, la lărgirea producţiei, iar pe de altă parte, la

reducerea veniturilor populației, fapt care ar face imposibilă realizarea (vânzarea) mărfurilor produse și ar duce la crize permanente. Evitarea permanentizării crizelor economice s-ar putea asigura prin apelarea la piețele externe și prin sporirea capacității de cumpărare a micilor producători, a persoanelor ocupate în propria gospodărie. **Op.**: "Nouveaux principes d'économie politique" (Noi principii de economie politică sau despre bogăție în raportul ei cu populația, 1819). [D.N.]

SISTEM AL ECONOMIEI DE COMANDĂ, tip de organizare și funcționare a economiei ce se caracterizează printr-o serie de trăsături specifice care decurg din preponderența proprietății de stat. Principala trăsătură se referă la faptul că cea mai mare parte a bunurilor economice se produc în cadrul proprietății de stat, activitățile economice fiind dirijate prioritar în mod centralizat, prin intermediul unui plan general, ai cărui indicatori sunt obligatorii pentru toți agenții economici. În consecință, reglarea raportului cerere-ofertă se realizează cu prepondere-nță prin mecanismele planului unic; prețurile se formează de regulă planificat, centralizat, concurența fiind exclusă în procesul de alocare a proceselor economice în raport cu manifestarea liberă a cererii și ofertei. **S.e.** de **c.** se caracterizează prin eficiență economică modestă, în unele sectoare lucrându-se cu pierderi, motivația producătorilor direcți este redusă, iar în anumite domenii chiar inexistentă, stimularea realizându-se în principal prin practici administrative (v. Sistem al economiei de piață). [S.C.]

SISTEM AL ECONOMIEI DE PIAȚĂ, tip de organizare și funcționare a economiei, a cărui caracteristică esențială este dominația proprietății private, în cadrul căreia se produce partea covârșitoare a bunurilor economice și care participă cu ponderea majoritară la obținerea rezultatelor macroeconomice. Toate deciziile economico-financiare sunt luate în mod direct și liber de către agenții economici, producători și consumatori autonomi, statul neintervenind în derularea activității economice a acestora. Pe baza propriilor lor decizii, ca urmare a mișcării libere a cererii și ofertei pe piață, a mecanismului concurențial care reglează raportul cerere-ofertă și mișcarea prețurilor, producția și consumul se autoreglează, în condiții de sporire a eficienței economice. **S.e.** de **p.** liberă, ca și **s.e.** de comandă, constituie doar un model teoretic, realitatea fiind mai diversă și extrem de complexă. Practic, în orice economie contemporană se regăsesc, în proporții diferite, elemente caracteristice celor două sisteme economice teoretice, unele trăsături ale acestora nemanifestându-se în stare pură. Economiile contemporane se prezintă ca sisteme economice mixte, caracterizate prin întrepătrunderea elementelor economiei de piață liberă cu implicarea statului în economie. Ca sistem economic real mixt, economia de piață se caracterizează prin următoarele elemente interdependente: reglarea economică se realizează în principal prin mecanismele specifice pieței, statul democrat având o intervenție activă în viața economică; alături de producția de mărfuri, de economia de schimb monetară se mențin, în proporții reduse, economia naturală și schimbul direct de bunuri; unitățile economice de talie mică și mijlocie coexistă cu marile corporații și cu administrațiile publice, caracterizate prin tendințe monopoliste și oligopoliste; sectorul particular se întrepătrunde cu sectorul public; în condițiile preponderenței mecanismelor specifice economiei concurențiale de piață, statul reprezintă un agent economic autonom, având în principal funcția de reglementare a mecanismelor economice și de modelare a comportamentelor tuturor agenților economici, indiferent de forma de proprietate; relațiile economice dintre agenții economici se manifestă sub forma tranzacțiilor de piață bilaterale, libere și directe, acțiunile lor bazându-se exclusiv pe criterii de raționalitate economică, maximizarea profitului fiind mobilul direct, principal; reglatorul principal al activității economice este concurența, considerată ca fiind cel mai important factor al progresului economic individual și general, ea desfășurându-se sub incidența conținutului echității și justiției sociale; prețurile, în majoritatea lor, se formează liber, pe baza mecanismelor pieței, și își pun amprenta asupra prețurilor administrate; în economie se menține pluralismul tehnologic, în condițiile predominării structurilor tehnico-economice moderne; statul democrat, prin mecanisme specifice, asigură respectarea regulilor de funcționare a pieței concurențiale, inclusiv a instituțiilor juridice și economice specifice economiei de piață. Economia de piață modernă este de mai multe tipuri, cum ar fi: cel anglo-saxon, neoliberal; cel vest-european (în special francez), cu tentă dirijistă; cel paternalist de piață (cu elemente tradiționale și naționale); cel social de piață (îmbinare între cerințele pieței și armonia socială); cel nord-european

(cooperare între sectorul privat – productiv – şi cel public – prestator de servicii sociale); cel orientat spre exterior (v. Sistem al economiei de comandă). [S.C.]

SISTEM AL ECONOMIEI NAŢIONALE, ansamblul activităţilor producătoare de bunuri economice, privite în unitatea şi interdependenţa lor, la nivelul fiecărei ţări, determinate de satisfacerea reciprocă a nevoilor de consum, care apar în cadrul circuitului economic general. Pe plan vertical, economia naţională se structurează, în funcţie de nivelul de referinţă, în: **microeconomie, mezoeconomie, macroeconomie**. Pe plan orizontal, aceasta se prezintă sub forma unor **structuri tehnologice, de ramură, sectoriale** şi **teritoriale**. În raport cu existenţa acestor structuri, cu ponderea lor în **s.e.n.**, economia unei ţări este considerată modernă şi eficientă dacă aceasta implică: structuri tehnologice concordante cu revoluţia ştiinţifico-tehnică; îmbinarea optimă a industriei şi agriculturii; un sector de servicii dinamic şi eficient; forme instituţionale specifice economiei de piaţă moderne. **S.e.n.** este deschis, dinamic, fiind în permanenţă interconectat cu mediul exterior şi supus influenţei conjugate a unui ansamblu de factori natural-ecologici, umani, tehnici şi tehnologici, economici, sociali, politici, culturali etc., cu caracter intern şi extern (v. Economie naţională, Macroeconomie). [S.C.]

Sistem de salarizare (v. SALARIZARE)

SISTEM ECONOMIC, modalitate de organizare şi funcţionare a activităţii economice astfel încât cu aceleaşi resurse să se satisfacă cât mai bine cerinţele de consum ale populaţiei. "Sistemul economic optim – arată J.K. Galbraith – este acela care furnizează maximum din ceea ce au nevoie oamenii." Noţiunea de **s.e.** are o foarte largă răspândire în vorbirea curentă şi în literatura de specialitate, cel mai frecvent fiind utilizată în sensul de doctrină economică, respectiv de concepţie sau sistem de gândire al unei şcoli sau al unui anume curent economic. În strânsă legătură cu acest sens, termenul respectiv este folosit uneori pentru a caracteriza o politică economică oarecare sau principiile economice generale promovate de un stat sau altul pe baza doctrinei sale economice. Cu un asemenea înţeles sunt folosiţi termenii de **s.e.** "mercantilist", "fiziocrat", "liberal", "neoliberal", "clasic", "neoclasic", "marginalist", "marxist", "keynesist", "neokeynesist" etc. Alteori noţiunea de **s.e.** este utilizată în sens de "sistem social-economic", cu accent pe componenta economică ce se identifică în fond cu "formaţiunea social-economică", al cărei nucleu îl formează "modul de producţie". Pentru anumite domenii şi segmente ale **s.e.** sunt folosite ansambluri de reguli sau instrumente de reglementare şi de promovare a unor politici (sistemul de retribuire, sistemul de normare a muncii etc.) sau a verigilor/elementelor constitutive ale unor forme organizatorice (sistemul bănesc, sistemul comercial ş.a.). Numeroşi economişti occidentali, îndeosebi George J. Viksnius, profesor la Universitatea Georgetown din S.U.A., şi profesorul francez Raymond Barre, fost prim-ministru al Franţei, acordă **s.e.** semnificaţia unui ansamblu de trei componente: obiectivele activităţii economice sau mobilurile definitorii ale agenţilor economici; organizarea juridică şi socială a unei societăţi, care în viaţa reală se prezintă sub cele mai diverse combinaţii; tehnica şi tehnologia utilizată, adică procedeele de prelucrare a factorilor de producţie pentru obţinerea bunurilor materiale şi a serviciilor necesare satisfacerii trebuinţelor de consum. Pe această bază se disting mai multe **s.e.**. În viziunea lui R. Barre, omenirea cunoaşte cinci **s.e.**: sistemul economiei închise, sistemul economiei artizanale, sistemul economiei capitaliste (de piaţă), sistemul economiei colectiviste (socialist-comuniste) şi sistemul economiei corporatiste (v. Activitate economică). [A.I.]

SISTEM ECONOMIC CAPITALIST, sistem devenit caracteristic după secolul al XVIII-lea mai ales în Europa Occidentală şi în S.U.A., apoi şi în Japonia. Obiectivul activităţii economice este profitul, iar mentalitatea capitalistă se caracterizează prin trei trăsături principale: spiritul de tranzacţie, cel de concurenţă şi cel de raţionalitate. Organizarea juridică şi socială are patru caracteristici: a) proprietatea privată asupra factorilor materiali de producţie, care în anumite sectoare coexistă cu proprietatea publică, dar predominantă rămâne prima; b) libera dispoziţie a salariaţilor asupra forţei lor de muncă, considerată marfă, ce se vinde şi se cumpără pe piaţă în schimbul unei remuneraţii fixe, pe baza unui contract de muncă; c) rolul central revine întreprinzătorului, care combină factorii de producţie şi obţine mărfuri destinate vânzării; el asigură repartizarea veniturilor băneşti sub formă de salarii, profituri şi dobânzi; d) statul participă direct, ca agent, la

activitatea economică numai într-o mică măsură. Tehnica progresează extrem de rapid. Ea evoluează neîncetat pentru a face față trebuințelor tot mai mari și mai diversificate, fiind dominată de mașinism și de marea industrie. [A.I.]

SISTEM FINANCIAR-BANCAR, unități economice funcțional-instituționale agregate la nivelul unei țări (bănci, instituții financiare și de credit) – private, publice, mixte – care îndeplinesc rolul de intermediar specializat între celelalte unități economice, gestionează instrumentele politicii monetare și dispun de pârghiile financiare pentru a influența în direcția transformării economiei simbolice în factor stimulator al economiei reale. Serviciile bancar-financiare și de credit, indiferent de forma de proprietate a prestatorilor, se desfășoară pe baze comerciale, lucrative. **S.f.-b.** a îndeplinit și îndeplinește două categorii de funcții: active și pasive. Principala funcție activă a acestuia constă în acordarea de împrumuturi solicitanților care îndeplinesc condițiile de bonitate financiară. Principala funcție pasivă a **s.f.-b.** se referă la primirea spre păstrare și fructificare a economiilor populației. În condițiile actuale, **s.f.-b.** exercită o serie de funcții noi, prioritar macroeconomice: coordonează plățile și încasările ce se efectuează în economie; restricționează sau stimulează creditul, în funcție de circumstanțe; creează putere de cumpărare adițională; selectează proiectele de dezvoltare strategică pe care le susține cu credite etc. (v. Bănci, Politică monetară, Politică fiscală). [D.N.]

SISTEM MONETAR EUROPEAN, ansamblu de reglementări ale plăților și altor relații monetare, convenite între țările europene, prin care se urmărește o mai mare stabilitate și eficientizare a raporturilor economice dintre ele. **S.m.e.** a fost înființat în 1979, având ca obiectiv principal crearea unei zone de stabilitate monetară, care să protejeze economiile țărilor membre, în mod deosebit de fluctuațiile cursurilor de schimb. Strategia de relansare a Uniunii Europene va aduce importante mutații în **s.m.e.,** care cunoaște deja multe perfecționări. [C.D.]

SISTEM MONETAR INTERNAȚIONAL, totalitatea regulilor și principiilor care reglementează relațiile monetare internaționale. **S.m.i.** evoluează în corelație cu dezvoltarea societății și a pieței mondiale, bazându-se până la începutul secolului al XX-lea pe etalonul aur, iar ulterior, pe etalonul aur-lingouri și pe etalonul aur-devize. Fundamentele **s.m.i.** au fost create în 1944, la Conferința monetară și financiară internațională de la Bretton Woods, S.U.A. În prezent **s.m.i.** reflectă caracteristicile economiei mondiale, cunoscând importante restructurări și modernizări (v. Etalon aur, Etalon aur-devize, Etalon devize). [C.D.]

SISTEMUL CONTURILOR NAȚIONALE, sistem contabil macroeconomic care relevă (măsoară) fluxurile de bunuri materiale și servicii, precum și fluxurile financiare în interiorul unei țări și între țara respectivă și restul lumii. El permite de asemenea determinarea unor agregate economice semnificative, precum produsul intern brut (P.I.B.), produsul intern net (P.I.N.), produsul național brut (P.N.B.), produsul național net (P.N.N.), venitul național etc. **S.c.n.** surprinde desfășurarea activității economice dintr-o țară pornind de la unitățile economice sau instituționale și operațiunile pe care acestea le fac și pe care le însumează la scara sectoarelor instituționale pe conturi. În **s.c.n.** există două mari grupe de conturi: a) de gestiune; b) de patrimoniu. Acestea se țin atât pe sectoare instituționale, cât și pe ansamblul economiei unei țări. Orice cont are două părți: resurse și destinații. **Conturile de gestiune** reflectă fluxurile conform principiului conservării – suma fluxurilor de intrare într-un cont sau un sector este întotdeauna egală cu suma fluxurilor care ies. **Conturi de gestiune** sunt: a) **contul de producție**, care relevă modul cum se realizează funcția de producție. Ca resurse cuprinde producția, iar ca destinații, consumul intermediar brut, ceea ce permite ca prin diferența dintre ele să se determine valoarea adăugată brută; b) **contul de exploatare**, ce surprinde modul cum se repartizează valoarea adăugată brută, care aici constituie resursele împreună cu subvențiile de exploatare primite pe destinații – remunerarea salariaților și impozitele aferente – pentru a stabili soldul denumit excedentul brut al exploatării; c) **contul de venit**, care are la resurse tocmai excedentul brut al exploatării și descrie modul cum acesta este folosit pe destinații – impozite directe, cotizații, ajutoare și donații. Prin diferența dintre resurse și destinații se determină venitul disponibil brut sau economia brută; d) **contul de capital**, care stabilește capacitatea de finanțare sau nevoia de finanțare. Resursele sunt formate din economia brută care este folosită pentru

cumpărarea de bunuri de echipament, terenuri, variația stocurilor. Dacă diferența resurse-destinații la acest cont este pozitivă, înseamnă că există capacitatea de finanțare necesară. Dacă soldul este negativ, există nevoia de finanțare; e) **contul financiar** descrie procesul prin care sunt afectate, utilizate capacitățile de finanțare excedentare pe sectoarele care au nevoie, în funcție de variația raportului dintre datorii și creanțe. **Conturile de patrimoniu** reflectă ceea ce există pe baza conceptului juridic de patrimoniu, definit ca situație a ceea ce are un sector instituțional sub formă corporală (tangibilă), necorporală (intangibilă) și creanțe, pe de o parte, și sub formă de datorii, pe de altă parte. Un asemenea cont se prezintă ca un bilanț. În activ se prezintă ceea ce există sub formă corporală, necorporală și creanțe (financiare), iar în pasiv sunt reluate pasivele financiare. Valoarea netă a patrimoniului sectorului respectiv este dată de diferența dintre active și pasive. **S.c.n.** s-a extins treptat, astfel încât el se aplică și pe regiuni – segmente administrative ale unei țări. În acest sens se vorbește despre **sistemul lărgit al contabilității naționale**. Fiecare țară are propriul **s.c.n.**, cu elemente mai mult sau mai puțin specifice față de celelalte țări. Pentru a ușura studiul comparativ al diferitelor economii, pe lângă Națiunile Unite s-a creat o divizie de contabilitate națională. În 1952 a fost elaborat **sistemul de contabilitate națională al Națiunilor Unite**, care asigură unitatea indicatorilor sintetici sau a agregatelor naționale și stabilește modul de calculare a lor. În 1993 a fost adoptată ultima variantă a acestui sistem. [G.P.T.]

Sistemul etalon aur (v. ETALON AUR)

SISTEMUL ETALON AUR-DEVIZE, formă derivată a sistemului etalon aur, adoptat de numeroase țări, ca urmare a repartiției inegale a aurului monetar și a dificultăților în calea circulației interne și externe a aurului. Acest sistem s-a bazat pe definirea unității monetare naționale printr-o cantitate de aur și pe convertirea, în principiu, în aur sau în valute reciproc convertibile ale altor țări. **S.e.a.-d.** a fost adoptat după Primul Război Mondial, iar Conferința monetară și financiară internațională de la Bretton Woods, S.U.A., din 1944, l-a așezat la baza sistemului valutar internațional. În deceniul al optulea al secolului al XX-lea acest sistem a fost treptat înlocuit, în procesul restructurării relațiilor monetare internaționale. [C.D.]

SISTEMUL PRODUCȚIEI MATERIALE, modalitate de evidențiere și măsurare a rezultatelor macroeconomice specifică țărilor cu economie centralizat-planificată. **S.p.m.** se fundamentează pe teoria muncii productive, potrivit căreia munca depusă în sfera producției materiale, inclusiv în sfera serviciilor de producție, creează bunuri economice, deci și venituri (v. Rezultate economice, Sistemul conturilor naționale). [S.C.]

SISTEMUL SECURITĂȚII SOCIALE, ansamblu coerent de măsuri și politici prin care se urmărește asigurarea unei protecții sociale pe o bază universală. El cuprinde **scheme** multiple și diversificate, precum și **sisteme de protecție socială** constituite în programe speciale de securitate socială. În principal, **s.s.s.** este organizat pe principiul asigurărilor sociale sub multiple forme: ale salariaților, o schemă generală de asigurare, servicii sociale suplimentare, scheme speciale pentru diferite categorii de populație (funcționari publici, sector bancar, presă, personal din asistența medicală etc.). **S.s.s.** cuprinde asigurările sociale, serviciile sociale și asistența socială, constituită în scheme universale și complementare cu rol compensatoriu sau suplimentar (v. Asigurări sociale, Siguranță socială). [I.M.]

SLĂVESCU, VICTOR (1891-1977), economist, profesor universitar, membru titular al Academiei Române. Studiile universitare în domeniul filozofiei și economiei le-a început la Universitatea din Paris, continuându-și pregătirea la universitățile din Göttingen, München și Halle, unde, în 1914, și-a susținut teza de doctorat. Ocupă diferite funcții în instituții bancare, la Ministerul de Finanțe (subsecretar de stat în 1933-1934 și ministru în 1934-1935), ministru al înzestrării armatei (1939-1940). A fost președinte al Asociației Generale a Economiștilor din România, inițiind un ciclu de conferințe consacrate aspectelor crizei economice din țara noastră; președinte al Uniunii Generale a Industriașilor din România. În paralel, a fost profesor la Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale din București, unde din 1930 devine profesor titular la catedra de monedă, credit, schimb și tehnică bancară. A ținut și un curs special de istorie a doctrinelor monetare, care poate fi considerat o valoroasă completare la istoria doctrinelor economice și, în același timp, la șirul de lucrări financiare și valutare proprii. Ultimul curs la Academia de Înalte Studii

Comerciale şi Industriale, prin care de fapt încheie activitatea sa universitară, a fost cursul de economie naţională, în care a abordat şi problemele principale de istorie şi gândire economică, ca şi probleme de politică economică. A publicat numeroase cursuri universitare, ca de exemplu: "Curs de transporturi" (1925); "Curs de tehnică bancară" (1929); "Monedă. Credit. Schimb" (1929); "Curs de transporturi. Principii generale. Căi ferate. Navigaţie fluvială şi maritimă" (1930); "Curs de întreprinderi comerciale" (1930); "Curs de întreprinderi industriale" (1930); "Tratat de bancă. Bănci de emisiune" (1930-1931); "Curs de economie naţională. Economie agrară. Politică agrară. Economie industrială" (1933); "Elemente de economie politică" (1936). Cursurile şi tratatele sale financiar-bancare erau considerate opere de referinţă privind principalele etape ale evoluţiei instituţiilor bancare, operaţiile bancare şi metodele folosite în diferite categorii de instituţii bancare de stat sau particulare, inclusiv cele cooperatiste. Invitat să ţină un curs special pentru comandanţi de mari unităţi militare, V. Slăvescu tratează într-o serie de prelegeri problema "potenţialului de război economic şi financiar al României". Activitatea sa ştiinţifică este foarte bogată. A scris lucrări cu caracter istoric, cuprinzând monografii consacrate diferitelor instituţii bancare din România, structurii, funcţiilor şi evoluţiei lor: "Băncile comerciale mici din România" (1915); "Banca Generală Română şi războiul naţional" (1918); "Banca «Albina» din Sibiu. Cea mai importantă întreprindere financiară din Transilvania" (1919); "Marea finanţă în vreme de război. Băncile comerciale 1914-1919" (1920); "Organizaţia de Credit a României" (1922); "Istoricul Băncii Naţionale a României 1880-1924" (1925); "Politica bancară a României şi depresiunea economică mondială" (1932). V. Slăvescu a scris numeroase lucrări în domeniul istoriei gândirii economice naţionale, prin evocarea biografică a celor mai de seamă reprezentanţi ai ei (Ion Ghica, Alexandru D. Moruzi, B.P. Haşdeu, Ion Strat, Enric Winterbalder, A.D. Xenopol etc.). Drept recunoaştere a meritelor sale ştiinţifice, V. Slăvescu este ales, în 1936, membru corespondent al Academiei Române, iar în 1940, membru titular. [A.C.]

SLIDING BAND, metodă de politică valutară care presupune introducerea unei benzi de fluctuaţie a cursului de schimb, în care acesta variază concomitent şi în acelaşi sens cu inflaţia, reglarea cursului făcându-se la niveluri-cheie, din aproape în aproape. Introducerea **s.b.** de fluctuaţie (mai ales de depreciere) a cursului în funcţie de rata inflaţiei oferă şansa unei mai mari precizii în intensităţi a modificării cursului de schimb. Agenţii economici care reuşesc să prevadă mai bine aceste modificări vor adopta decizii care îi vor avantaja în raport cu cei insuficient informaţi în domeniu. Practica arată că metoda **s.b.** poate fi aplicată cu succes numai dacă rata inflaţiei se situează la un nivel de circa 2% lunar. [D.N.]

SLUMPFLAŢIE, termen ce evidenţiază o inflaţie rapidă sau chiar galopantă, pe de o parte, şi un regres economic, o scădere a producţiei naţionale, pe de altă parte. **S.** este o modalitate de apreciere a intensităţii şi a sensului inflaţiei prin corelarea acesteia cu dinamica indicatorilor macroeconomici de rezultate. De pildă, dacă într-un an economic se înregistrează într-o ţară o inflaţie de peste 150% şi o scădere a P.I.B. cu peste 6%, se poate spune că în acea ţară s-a manifestat **s.** [D.N.]

SLUTSKY, EUGEN (1880-1948), economist şi econometrician rus, profesor la Universitatea din Kiev. Este cunoscut mai ales prin contribuţiile sale la dezvoltarea teoriei cererii. E. Slutsky a demonstrat că teoria consumatorului trebuie să se bazeze pe conceptul de utilitate economică ordinală. El a formulat o ecuaţie, care îi poartă numele, punând în relaţie efectul de preţ cu efectul de venit şi cu cel de substituţie (efectul de preţ = efectul de venit + efectul de substituţie). E. Slutsky are merite deosebite în statistică şi în teoria probabilităţilor, la dezvoltarea teoriei despre econometrie, în special în ceea ce priveşte măsurarea intensităţii fluctuaţiilor ciclice. [D.N.]

SMITH, ADAM (1723-1790), economist şi filosof scoţian, considerat adesea "părintele" economiei politice moderne, datorită în special tratatului său "O cercetare asupra naturii şi cauzelor avuţiei naţiunilor", publicat în anul 1776, tradus în limba română sub titlul "Avuţia naţiunilor". A. Smith s-a născut în oraşelul Kirkcaldy, la nord de Edinburgh. A studiat la Universitatea din Glasgow, unde profesorul său de filosofie morală, Francis Hutcheson, îl va influenţa în sensul ideilor utilitariste. Şi-a continuat studiile la Oxford. Întorcându-se în Scoţia, a devenit profesor de logică, apoi de filosofie morală la Universitatea din Glasgow. Se apreciază că A. Smith s-a impus în ştiinţa economică mai ales datorită manierei riguroase

şi sistematice de abordare a unor probleme economice fundamentale, pornind de la diviziunea muncii şi până la creşterea economică, teoria valorii, respectiv a preţurilor şi a monedei. O altă caracteristică a operei lui A. Smith este dată de viziunea optimistă asupra evoluţiei economiei de piaţă, cu sublinierea necesităţii asigurării libertăţii de acţiune a agenţilor economici şi a elaborării de către guvernanţi a unor reguli potrivite ale jocului. A. Smith nu se mulţumeşte să propună o teorie economică care să explice lumea timpurilor sale, căci demersul său este deopotrivă unul de natură pozitivistă (căutând să descopere cauzele obiective ale bogăţiei), dar şi de natură normativă (indicând modul de obţinere a acestei bogăţii – libera concurenţă într-un cadru adecvat). Puternica influenţă (până în zilele noastre) a operei lui A. Smith şi varietatea subiectelor economice abordate fac necesară o prezentare chiar şi schematică a ideilor şi a contribuţiilor sale. Un prim domeniu al preocupărilor lui A. Smith este cel al **teoriei sentimentelor morale** (după numele tratatului filosofic care a precedat – în 1759 – mai celebrul său tratat economic). Aici, deşi el operează cu categorii axiologice, preocuparea sa de bază este aceea de a descoperi părţile constitutive ale naturii umane, cum ar fi iubirea de sine, reacţia de agreabilitate sau de dezagreabilitate şi alte câteva sentimente sau emoţii, pe baza cărora să poată explica anumite atitudini la nivel de grupuri sociale. Astfel, opera sa este mai degrabă un tratat de psihologie socială, prin care A. Smith caută să descopere forţele motivaţionale ale societăţii şi, implicit, baza acţiunilor economice. **Originea bogăţiei naţiunilor** a reprezentat o altă preocupare a lui A. Smith, după cum arată şi titlul principalului său tratat economic. Făcând o analiză critică a teoriilor dominante în epocă, A. Smith consideră că munca se află la baza tuturor avuţiilor. De aici decurge în mod logic analiza sa asupra diviziunii muncii. Importanţa căpătată de problematica diviziunii muncii este explicată de A. Smith prin extinderea schimbului, respectiv a pieţei. În acest context, moneda (subiect abordat în capitolul IV) joacă un rol esenţial în lărgirea pieţei, deoarece facilitează enorm schimbul şi deci diviziunea muncii. **Regulile schimbului** reprezintă un alt element important în încercarea lui A. Smith de a releva cauzele bogăţiei, deoarece "*aceste reguli determină ceea ce se cheamă valoare relativă sau valoare de schimb*". Baza acestor reguli este, în concepţia sa, diviziunea muncii, căci *munca este măsura reală a valorii de schimb a tuturor mărfurilor*. A. Smith consideră că situaţia se complică atunci când intervin ceilalţi factori de producţie – pământul şi capitalul – căci *munca măsoară nu doar valoarea acelei părţi din preţ ce rezidă din munca propriu-zisă, ci şi pe aceea din rentă sau din profit*. Analiza caută să descopere articulaţiile dintre valoare, preţul natural şi preţul pieţei. **Problema creşterii şi dezvoltării economice** (*a progresului natural al opulenţei*) îl duce pe A. Smith la analiza modului de afectare (distribuţie) a capitalului în trei mari sectoare ale economiei: agricultură, industrie şi comerţ (în particular cel cu străinătatea). El susţine că există o *ordine naturală* în această distribuţie, prin care *cea mai mare parte a capitalului unei societăţi umane în formare va fi dirijată mai întâi spre agricultură, apoi spre manufacturi şi mai apoi spre comerţul exterior.* Această ordine naturală a alocării capitalului este considerată *o cale pentru creşterea rapidă a avuţiei*. Cu acest punct de vedere A. Smith se situează ferm pe poziţii antimercantiliste. Conform lui A. Smith, *creşterea naturală* este ea însăşi promovată în fiecare ţară de înclinaţiile naturale ale oamenilor. *Preocupările privind relevarea unor tendinţe naturale în economie sunt dublate de căutarea unor niveluri naturale ale unor mărimi economice, cum ar fi cel al ratei profitului, al preţurilor naturale, al rentei etc. Cu toate acestea* ***A. Smith*** *nu este adeptul unei viziuni idilice asupra istoriei, prin care laissez faire-ul face ca toate lucrurile să meargă bine de la sine*. El este promotorul unui regim de libertate economică şi politică în care intervenţia statului (pentru plafonarea ratei dobânzii, asigurarea învăţământului gratuit, protejarea anumitor industrii sub pretextul apărării naţionale etc.) îşi are locul ei precis. **Rolul statului** este analizat de A. Smith în cadrul fiecărui sistem economic. Pentru a putea evidenţia mai bine acest rol, el efectuează o analiză comparată a diferitelor **sisteme economice** (de economie politică, cum le numeşte), prin care înţelege principalele modalităţi de organizare a activităţii economice din acea epocă: sistemul mercantil, sistemul agricol, sistemul libertăţii naturale. Adept al sistemului libertăţii naturale, promotor al autoreglării sistemului economic prin celebra sintagmă "mâna invizibilă", A. Smith concepe rolul statului dincolo de menţinerea securităţii, insistând pe funcţiile economice ale acestuia. Opera lui A. Smith este considerată de majoritatea specialiştilor ca fiind de un real interes chiar şi în zilele noastre, cu atât mai mult în condiţiile tranziţiei la economia de piaţă (v. Libertate economică, Ştiinţa economică). [A.D.]

SOCIETATE ANONIMĂ, societate al cărei capital este divizat pe acțiuni (titluri de proprietate liber transferabile) și în care asociații sunt responsabili de angajamentele (datoriile) societății respective în limita aportului lor la capital. **S.a.** de capitaluri este cea mai cunoscută formă de societate în țările dezvoltate. Ea presupune un număr minim de acționari și un capital minim. Activitatea comercială a **s.a.** este realizată numai de ea (nu și de acționari). După regimul juridic al conducerii, **s.a.** pot fi: a) conduse de un consiliu de administrație ales de adunarea generală a acționarilor, consiliu care alege și revocă președintele **s.a.**; b) conduse de directori și un președinte care are în sarcină gestiunea **s.a.**, aceștia fiind desemnați de un consiliu de supraveghere ales de adunarea generală a acționarilor. Potrivit legislației din fiecare țară și regulamentului propriu fiecărei **s.a.**, activitatea consiliilor de conducere (de administrație sau de supraveghere), a directorilor și a președintelui este supusă controlului și adusă la cunoștința adunării generale și a altor organe în drept (v. Societate comercială, Adunarea generală a acționarilor). [G.P.T.]

SOCIETATE COMERCIALĂ, (1) societate sau persoană juridică constituită printr-un contract între mai multe persoane fizice sau juridice care convin să pună în comun diferite valori, bunuri sau activități în scop lucrativ. Este de trei feluri: **s.c.** de persoane, **s.c.** de capitaluri, **s.c.** cu răspundere limitată. **S.c. de persoane** se caracterizează prin faptul că aportul participanților nu este liber transferabil. La rândul lor, acestea pot fi: a) **s.c. în nume colectiv**, formate din cel puțin doi participanți – asociați care angajează în această afacere întregul lor patrimoniu și se fac responsabili în caz de nevoie cu toate bunurile lor. Asociații înșiși au calitatea de comercianți și sunt declarați falițI o dată cu **s.c.** respectivă. Este administrată de unul sau mai mulți giranți care angajează societatea. Profitul se împarte pe baza acordului de asociere. Este de inspirație familială; b) **s.c. în comandită simplă**, care se pot compune din cel puțin doi participanți. Unul, denumit comanditar, este deținător de capital, pe care-l pune la dispoziția celuilalt, denumit comanditat, care este întreprinzătorul, contra unei părți din profit și fără ca el să-și asume vreo obligație comercială și responsabilități bănești mai mari decât aportul în capital. Comanditatul (sau comanditații, când sunt mai mulți) este asociat în nume colectiv și răspunde pentru angajamentele societății cu întregul patrimoniu. **S.c. de capitaluri** pot fi: a) **s.c. în comandită pe acțiuni**, la care participă unul sau mai mulți comanditați și cel puțin un număr minim de acționari; b) **s.c. anonimă**; c) **s.c. pentru plasament de capital, de investiții** etc. **S.c. cu răspundere limitată** are un caracter complex, asemănător celorlalte două tipuri. În această societate răspunderea este la nivelul aportului, iar asociatul nu poate ceda, transfera liber părțile decât pe baza unui acord al asociaților. În țările dezvoltate, **s.c.** în comandită sunt în declin evident de mai mult timp. În unele țări care se află în tranziție spre economia de piață, acest gen de **s.c.** este însă în expansiune. În toate țările, **s.c.** cu răspundere limitată au tendința să se extindă. (2) Ansamblul de unități economice instituționale care au în principal funcția de a crea bunuri materiale și servicii-marfă și care, după sectoarele instituționale din care fac parte în cadrul contabilității naționale, sunt: a) **s.c.** nefinanciare; b) **s.c.** financiare; c) **s.c.** de asigurare (v. Sistemul conturilor naționale). [G.P.T.]

Societate comercială cu răspundere limitată (v. SOCIETATE COMERCIALĂ)

Societate comercială de capitaluri (v. SOCIETATE COMERCIALĂ)

Societate comercială de persoane (v. SOCIETATE COMERCIALĂ)

SOCIETATE DE CONSUM, termen care semnifică un stadiu avansat al dezvoltării economice într-o țară sau într-un grup de țări care se caracterizează printr-un nivel de trai foarte ridicat. Pentru anumiți cercetători **s. de c.** este un mit, pentru alții ea este sinonimă cu o societate a risipei care menține sărăcia în proporții mai mari sau mai mici, în contrast cu risipa. I se mai spune **societatea abundenței**, iar uneori, societatea bunăstării și societate postindustrială. [G.P.T.]

SOCIETATE DE LEASING, societate care, conform legii, conferă întreprinzătorului sau altui utilizator posibilitatea de a procura în mod operativ, fără cheltuieli imediate de investiții și evitând riscurile prea mari, utilajele, instalațiile ori bunurile necesare unei afaceri. **S. de l.**, denumită în România societate imobiliară pentru comerț și industrie (S.I.C.I.), intermediază operațiunile de leasing, în sensul că achiziționează sau construiește bunuri mobile și

imobile cu destinaţie comercială. **S. de l.**, denumită locator, se obligă ca, la solicitarea celeilalte părţi, denumită utilizator, să cumpere sau să preia de la un terţ, denumit furnizor, un bun mobil sau imobil şi să transmită utilizatorului posesia sau folosinţa asupra acestuia, contra unei plăţi numite redevenţă, în scopul exploatării bunului. [D.N.]

SOCIETATE MULTINAŢIONALĂ (TRANSNAŢIONALĂ), realitate marcantă a peisajului economic contemporan, principal subiect al procesului de globalizare, a activităţii economice, în special a relaţiilor comerciale şi financiar-monetare. În sens larg, **s.m.** este termenul generic prin care sunt vizate toate entităţile private şi publice a căror activitate se realizează prin intermediul implantărilor aflate în afara teritoriului naţional unde-şi au sediul social. Orice **s.m.** posedă participaţiuni (filiale şi sucursale) implantate în diferite regiuni ale Globului. În sens restrâns, **s.m.** are sediul social într-o ţară determinată şi îşi exercită activitatea în exterior prin intermediul filialelor şi sucursalelor pe care le controlează, bazate pe o strategie gândită la scară mondială. **S.m.** îi sunt caracteristice: existenţa mai multor filiale (unităţi de producţie, comercializare etc.) în ţări diferite; legături strânse între filiale pe linia fluxului tehnologic, a operaţiunilor financiare, de aprovizionare-desfacere, de cercetare-implementare etc.; criteriile de eficienţă la nivelul întregului au prioritate în raport cu cele de la nivelul fiecărei filiale; capacitatea unei filiale de a exercita o influenţă puternică asupra altora printr-o strategie gândită şi promovată la nivel global. **S.m.** a influenţat în mod decisiv diviziunea internaţională a muncii prin: a) delocalizare – deplasarea unei activităţi de producţie dintr-o ţară în alta în căutarea avantajului comparativ; b) multinaţionalizare – extinderea progresivă a activităţii unei întreprinderi, a unui grup financiar prin implantarea de filiale în exterior, în baza unei strategii gândite la scară mondială. În acelaşi timp, ele sunt produsul direct al liberalizării economiei mondiale, liberalizare pusă în aplicare printr-o reţea de convenţii, care s-a dezvoltat şi amplificat după al doilea război mondial. Societăţile respective sunt centre de forţă economică în lumea contemporană, principali operatori ai comerţului internaţional. Ele reglează cvasitotalitatea investiţiilor internaţionale şi se află la originea principalelor fluxuri financiar-monetare internaţionale. Multe **s.m.** realizează un volum de activitate economică ce-l depăşeşte pe cel al unui stat, inclusiv cu nivel înalt de dezvoltare economică. Aproximativ 500 de **s.m.** controlează 70% din comerţul mondial, iar 1% din **s.m.** deţin în proprietate jumătate din numărul total al acţiunilor emise de pe urma investiţiilor străine directe. **S.m.** are o capacitate colosală de a forma curente de opinie publică (v. Concentrare, Integrare economică). [G.I.]

SOCIETATE PE ACŢIUNI, formă contemporană de organizare a afacerilor, constituită şi delimitată de celelalte societăţi comerciale pe baza unor criterii economico-manageriale şi juridico-funcţionale. În legislaţia românească, **s. pe a.** sunt denumite societăţi comerciale de capitaluri pe acţiuni, iar în cea americană acestea se numesc corporaţii. **S. pe a.** se caracterizează prin aceea că formarea capitalului se realizează pe baza contribuţiei acţionarilor, persoane fizice sau juridice, participarea acţionarilor la fondarea şi la dezvoltarea acesteia făcându-se sub forma unor înscrisuri numite acţiuni. **S. pe a.** (corporaţia) este cea mai reprezentativă formă contemporană de întreprindere. Dintr-un alt punct de vedere, **s. pe a.** este o unitate comercială de întreprinderi, care funcţionează sub o singură conducere şi gestiune financiară, exprimată într-un anumit interes. **S. pe a.** cuprind adesea mai multe unităţi parţial autonome: unele efectuează activităţi omogene în mai multe spaţii economice, altele desfăşoară afaceri eterogene în una şi aceeaşi zonă, pe una şi aceeaşi piaţă. Conducerea strategică a **s. pe a.** este asigurată de adunarea generală a acţionarilor, respectiv de adunarea reprezentanţilor aleşi de acţionari. Fiecare acţionar are drept de vot, numărul acestora fiind proporţional cu numărul acţiunilor deţinute şi cu valoarea (calitatea) acestora. Conducerea curentă a **s. pe a.** este încredinţată consiliului de administraţie, ales sau numit de adunarea generală. Conducerea executivă a diferitelor departamente specializate se încredinţează consiliului director. Prin formarea **s. pe a.** s-a asigurat şi se asigură concentrarea resurselor băneşti necesare pentru fundamentarea şi dezvoltarea de mari unităţi comerciale în sectoarele moderne ale economiei şi în infrastructura materială (v. Societate anonimă, Guvernanţă corporatistă). [D.N.]

SOCIETATEA CUNOAŞTERII, concept ce datează din anii 1970 (Daniel Bell, Peter F. Drucker), legat de apariţia societăţii postindustriale, ce sublinia semnificaţia sporită a cunoaşterii ştiinţifice pentru economie şi societate, nu numai în sine, ci şi ca factor

de evidențiere a rațională tehnocratice și instrumentale, ca principiu fundamental al organizării sociale și economice. Pe măsură ce progresul în știință și tehnologie a evidențiat limitele raționalismului științific ca metodă de validare a cunoașterii, această definiție a societății cunoașterii a fost amendată în sensul reconsiderării tipului de cunoaștere ce stă la baza dezvoltării economice și sociale. Se consideră că azi dezvoltarea competitivă este tot mai mult legată nu numai de știință și tehnologie, ci și de calitatea societății în ansamblu, pe măsură ce sistemul de producție specific societății industriale se "destructurează" sau se "deconstruiește". În centrul procesului de tranziție de la societatea industrială la **s.c.** se află o nouă diviziune internațională a muncii intelectuale și un nou mod de producere a cunoștințelor (noi forme constructiviste și dinamice de cunoaștere, produse în general prin experimente interdisciplinare efectuate în colaborare în cadrul unor rețele, ce câștigă în eficiență în contexte complexe, în rapidă transformare, de soluționare a problemelor globale ce privesc evoluțiile din natură, societate și relațiile dintre acestea). Esența noului mod de producere a cunoștințelor este întoarcerea omului spre sine însuși pentru a cultiva imensul său potențial cognitiv, apt să-l facă să promoveze acel tip de dezvoltare care este în consonanță în educație de-a lungul întregii vieți, dar și în producerea și diseminarea cunoștințelor. Datorită externalităților pozitive asociate producerii și diseminării cunoașterii și dimensiunilor globale ale competiției în producerea și comercializarea acesteia, statul are răspunderea unei implicări active în crearea premiselor construirii unei **s.** a **c.** (în principal prin investiții în cercetarea fundamentală și în finanțarea învățământului public, dar și printr-o politică activă de creare a unei culturi a cunoașterii). Într-un document ce trasează viitorul Uniunii Europene în secolul al XXI-lea, Consiliul UE a decis să plaseze politicile cunoașterii (mai ales cele privind cercetarea-dezvoltarea, învățământul și formarea profesională) la baza politicilor interne ale Uniunii în tranziție spre o Europă a cunoașterii. [S.G.]

SOCIETATEA INFORMAȚIONALĂ, tip de societate a cărei civilizație materială și spirituală consacră rolul decisiv al informației și cunoașterii ca surse de performanță economică, de raționalitate, coerență și sinergie a acțiunii sociale. Conceptul de **s.i.** a fost enunțat în anul 1980 de cercetătorul japonez Yomeji Masuda pentru a exprima esența societății postindustriale, contrapusă societății industriale căreia îi succede. **S.i.** se caracterizează prin afirmarea nevoilor de informare și comunicare ca nevoi umane primare, corespunzător asumării explicite și active, de către subiecții individuali și colectivi, a statutului de agenți informaționali și cognitivi. La originea evoluției omenirii către **s.i.** se situează creșterea complexității sistemelor economico-sociale, accentuarea necesităților de cunoaștere și intervenție inteligentă asupra acestora, reflectate în cerințe fără precedent – ca volum, diversitate și sofisticare – în materie de comunicare și de prelucrare a informațiilor și cunoștințelor. Avansul **s.i.** este considerat a fi indus prin dezvoltarea explozivă, în ultimele trei decenii, a tehnologiei microelectronice și informatice, a industriei calculatoarelor și a serviciilor de telecomunicații, fără ca, în virtutea acestui fapt, ea să poată fi redusă la accepțiunea simplistă de "societate cablată", dependentă până la subordonare față de mașinile de calcul și de inteligența artificială. Evoluția omenirii, prin informatizare, către **s.i.** reprezintă tendința majoră a contemporaneității; ea este caracterizată printr-o extindere de talie planetară, prin schimbări alerte, revoluționare și inexorabile ale sistemului societal în ansamblul său; ea intensifică totodată procesul de globalizare a vieții social-economice, în special prin intermediul magistralelor informaționale transfrontieră. Devenită, în anii 1990, o realitate tangibilă a țărilor avansate ale lumii, **s.i.** constituie o miză strategică pentru toate țările înscrise pe traiectoria civilizației, indiferent de nivelul decalajelor existente la un moment dat în dezvoltarea economiilor și a infrastructurilor lor informatice. **S.i.** are drept trăsături definitorii ponderea dominantă și importanța critică a resurselor informaționale și a cunoștințelor în sistemul resurselor disponibile, rolul prioritar al activităților de cercetare științifică și inovare tehnologică, accentuarea dimensiunii informaționale și de concepție a muncii, dinamica înaltă a sectorului economic al producerii și difuzării de bunuri informaționale. Tipice pentru **s.i.** sunt preponderența activităților umane desfășurate în regim de asistare cu calculatorul, a lucrului interactiv și cu acces de la distanță pentru participanți dispersați teritorial, depășindu-se astfel barierele spațiului geografic; reprezentative în acest sens sunt învățământul la distanță, lucrul la distanță, televideoconferințele etc. Economia **s.i.** este de tip tehnologico-informațional intensiv, asigurând – în cadrul firmelor bazate pe informație – o valorificare

înaltă a resurselor materiale şi de muncă, pe seama unei investiții ridicate de inteligență; aceasta duce la preponderența produselor cu informatică încorporată, precum şi la accesibilitatea largă, pentru cetățeni, a facilităților sistemelor informatice, atât la locul de muncă, cât şi în viața lor publică şi privată. Infrastructura tipică pentru **s.i.** este reprezentată de rețelele de calculatoare şi telecomunicații şi de stațiile de lucru inteligente, pe care devin operaționale sistemele-expert şi sistemele de tip "multimedia", care integrează informația de tip text, sunet şi imagine în scopul asistării proceselor de cunoaştere, concepție, decizie şi acțiune animate de către utilizatorii lor. Avansul **s.i.** generează şi o serie de vulnerabilități specifice, cum sunt cele legate de "analfabetismul informatic", "sindromul dependenței de INTERNET", "pirateria" informatică, "virușii" calculatoarelor etc. Aceste aspecte aduc în centrul atenției problemele privind căutarea sensurilor evoluției către **s.i.**, definirea criteriilor axiologice şi a principiilor etice asociate acestui proces, astfel încât el să ducă la constituirea unei adevărate civilizații socioumane, bazate pe folosirea informației şi a noilor tehnologii în consonanță cu natura umană, şi nu împotriva ei (v. Informație, Raționalitate economică, Informatizare, Resurse informaționale). [D.H.]

SOCIETATEA ROMÂNĂ DE ECONOMIE (SOREC), organizație profesional-ştiințifică, de factură academică, nonprofit, neguvernamentală şi neafiliată politic, cu caracter deschis. A fost constituită în 1993 ca persoană juridică română de drept privat. **SOREC** îşi integrează, ca membru colectiv şi structură de cercetare, **Institutul Român pentru Liberă Întreprindere (IRLI)**, creat în 1990. **Scopul SOREC** constă în sprijinirea şi promovarea cunoaşterii ştiințifice economice, a pluralismului abordărilor şi a dialogului ştiințific ca premise ineludabile ale progresului cunoaşterii economice şi ale dezvoltării culturii economice româneşti. Acesta se concretizează în următoarele obiective: mobilizarea potențialului ştiințific național, elaborarea problematicii tranziției către economia de piață, sprijinirea oricăror inițiative de concepere şi creare a structurilor instituționale şi organizaționale corespunzătoare funcționării economiei pe principiile pieței, evaluarea ştiințifică a ideilor şi actelor de politică economică şi sprijinirea celor apte să contribuie la desfăşurarea procesului de tranziție şi transformare socială. În vederea realizării scopului şi a obiectivelor sale, **SOREC** a desfăşurat, a inițiat, a organizat şi/sau a sprijinit elaborarea a numeroase lucrări de cercetare ştiințifică, teoretică şi aplicativă, consacrate problematicii transformării sistemului economic, construcției instituționale şi politicilor economice şi sociale; a organizat dezbateri ştiințifice, la care, alături de economiştii români, au participat reprezentanți de marcă ai ştiinței economice şi politicii economice atât din țările în tranziție, cât şi din economiile dezvoltate; a editat şi publicat mai multe volume pe probleme teoretice şi practice ale economiei româneşti; a continuat şi continuă editarea şi publicarea – începută în 1990 de IRLI – a revistei ştiințifice trimestriale OECONOMICA; a contribuit la sprijinirea învățământului economic preuniversitar prin traducerea şi publicarea, împreună cu organizația Junior Achievement, a manualului de "Economie aplicată" (două volume) introdus, cu sprijinul Ministerului Educației, în licee economice şi de informatică; întreține legături de colaborare cu mai multe instituții ştiințifice din Europa Centrală şi de Est, Europa de Vest şi S.U.A., legături concretizate în participarea cu comunicări la o serie de conferințe ştiințifice internaționale şi în elaborarea de studii, unele dintre ele fiind publicate în străinătate. Prin structura sa de cercetare – reprezentată de IRLI – este partener în proiectul "**Inițiativa de politică economică**", alături de Center for Economic Policy Research (Londra), Institute for East-West Studies (New York), 21 Century Foundation (Sofia), Centrul pentru Cercetări Economice şi Înalte Studii (CERGE) Charles University (Praga), Institute of Economics (KTE/IE) Hungarian Academy of Sciences (Budapesta), Gdansk Institute for Market Economics (GIFME) şi GIFME Warsaw Branch (Varşovia), Center for Economic Development (CED/CPHR) din Bratislava, Research Centre of the Faculty of Economics of the University of Ljubljana (RCEF). **SOREC** editează versiunea în limba română a buletinului informativ "Europa", publicat în cadrul acestui proiect. Conducerea **SOREC** este formată dintr-un preşedinte de onoare (academicianul Costin C. Kirițescu), un preşedinte executiv, trei vicepreşedinți şi un secretar general.

SOCIETĂȚI DE ASIGURARE, unități instituționale (private, publice şi mixte) care exercită în principal funcția de asigurare a bunurilor şi a persoanelor; ele transformă riscurile individuale în

riscuri colective, în care scop formează rezerve tehnice de asigurare. Astfel de unități sunt societățile de asigurări de viață și de bunuri, cele de asigurări reciproce sau de reasigurare, casele de pensii autonome etc. Activitatea acestor unități este cea a unei societăți comerciale (cu caracter lucrativ), principalele lor resurse fiind formate din primele contractuale care sunt proporționale cu riscul asigurat. Dacă subscrierea rezultă dintr-o obligație generală și este independentă de expunerea individuală la risc, instituțiile care practică acest tip de asigurare nu fac parte din societățile de asigurare, ci din sectorul protecției sociale al administrației publice. [M.Gh., D.H.]

SOCIETĂȚI FINANCIARE, ansamblul unităților instituționale a căror funcție principală constă în aceea de intermediar financiar între ceilalți agenți economici. Unitățile financiar-bancare colectează, transformă și redistribuie disponibilitățile financiare sau oferă alte servicii de specialitate agenților economici nefinanciari. Astfel de unități specializate sunt băncile comerciale, cooperativele de credit, casele de economii, asociațiile de construcții și împrumuturi, casele locale și regionale de credit agricol, societățile de plasament (de investiții și de portofoliu), agenții de schimb și mijlocitorii de valori mobiliare etc. Serviciile financiar-bancare se desfășoară pe baze comerciale (lucrative), iar resursele principale ale acestor prestatori sunt constituite din angajamentele contractate și din dobânzile primite. [M.Gh., D.H.]

SOCIETĂȚI ȘI CVASISOCIETĂȚI NEFINANCIARE, ansamblul unităților economice a căror funcție principală constă în producerea de bunuri materiale și servicii (nefinanciare) destinate pieței. Principalele resurse ale acestor unități provin din vânzarea producției, oricare ar fi denumirea dată prețului practicat. **Societățile nefinanciare** sunt unități cu personalitate juridică și includ societățile de capital, cooperativele și asociațiile, societățile mixte, societățile-mamă care asigură conducerea unui grup de unități etc. **Cvasisocietățile nefinanciare** sunt unități de producție fără personalitate juridică, dar care au un comportament similar cu cel al societăților de capital, iar gestiunea lor este separată de cea a gospodăriilor sau a proprietarilor. [M.Gh., D.H.]

SOFISM, raționament aparent corect, dar care este constituit pentru a induce în eroare. **S. pot fi de limbaj** (echivocul, stilul prolix, alăturarea de părți și laturi componente fără verbul de legătură); în **afara limbajului,** în sensul că se pleacă de la premise false (**s.** materiale) sau se încalcă legile logice de derivare (raționare). Cea mai frecventă formă de **s.** în afara limbajului este **s.** accidentului, eroare săvârșită prin admiterea unei semnificații esențiale într-un context dat. Ca urmare, concluzia devine falsă. De pildă, accentul pus pe anumite laturi neesențiale ale mecanismului formării prețurilor și omiterea deliberată a celor esențiale pot genera aprecieri false cu privire la nivelul și la dinamica prețului. [D.N.]

SOLOW, ROBERT M. (n. 1924, în S.U.A.), economist, profesor universitar. A studiat la Universitatea Harvard, unde și-a luat și doctoratul în 1951. Din 1950 predă la departamentul de economie de la Massachusetts Institute of Technology, cu excepția perioadelor când a funcționat ca profesor visiting la universități din alte țări. În 1961 i-a fost decernată medalia "John Bates Clark", care se atribuie economiștilor sub patruzeci de ani pentru contribuții excepționale. A fost, în 1979, președintele Asociației Economice Americane. În 1987 a primit Premiul Nobel pentru contribuțiile sale la teoria creșterii economice. În acest domeniu, scrierile sale sunt numeroase, dar cea mai cunoscută și mai influentă este "A Contribution to the Theory of Economic Growth" (O contribuție la teoria creșterii economice), publicată în 1956, în care elaborează un model neoclasic al creșterii, inspirat din scrierile lui Harrod și Domar. În această lucrare el demonstrează că, dacă se introduce în modelul Harrod-Domar substituția între factorii de producție capital și muncă, poate fi găsită o cale de creștere stabilă cu ocupare deplină, datorită flexibilității prețurilor. R.M.Solow demonstrează că rata de creștere a producției pe unitatea de muncă este independentă de înclinația spre economii și depinde integral de ritmul progresului tehnologic. În 1957 el dezvoltă problema raportului dintre creșterea economică, creșterea cantității de factori de producție și progresul tehnologic. Analizează progresul tehnologic pe termen lung și îl desemnează drept principal factor de creștere; el arată, de asemenea, că acest progres este neutru, în sensul că nu modifică repartiția venitului național în salarii și profituri. El studiază și influența progresului tehnic asupra calificării mâinii de lucru și asupra capitalului (în termenii vârstei capitalului). R.M.Solow a avut contribuții în multe domenii ale științei economice:

macroeconomie, teoria economiei urbane, economia resurselor naturale și a mediului înconjurător, economia muncii, politica ocupării și a stabilității economiei. **Op.**: "Linear Programming and Economic Analysis" (Programarea liniară și analiza economică, 1958); "A Contribution to the Theory of Economic Growth"; "Technical change and the aggregate production function" (1957); "Capital theory and the rate of return" (1963); "Price expectations and the behaviour of the price level" (1969); "Growth theory: an exposition, n. I" (1970); "Growth theory and after" (1988). [R.A.]

SOLVABILITATE, capacitate a unei persoane fizice și/sau juridice de a stinge la scadență obligațiile asumate față de creditorii săi (v. Lichiditate). [S.C.]

SPAȚIU ECONOMIC, teritoriu geografic în interiorul căruia bunurile circulă liber, precum și incintele zonelor libere, antrepozitele sub control vamal, spațiul aerian național, apele teritoriale și platforma continentală situată în apele internaționale asupra cărora țara respectivă dispune de drepturi exclusive, enclavele teritoriale (ambasade, consulate, baze militare, baze științifice) etc. Economia națională este delimitată prin unitățile rezidente care au un centru de interes pe teritoriul sau în **s.e.** al țării respective. Prin **centru de interes** se înțelege efectuarea de **operații economice** pentru o perioadă îndelungată (cel puțin un an) în **s.e.** al unei țări. [M.Gh., D.H.]

SPAȚIU SOCIAL EUROPEAN, zonă geopolitică cu conotație socială, constituită la nivelul continentului european, care urmărește dezvoltarea dimensiunii sociale a Uniunii Europene. Este apreciat ca o frână sau ca o înlesnire în procesul integrării sociale. **S.s.e.** urmărește: a) armonizarea sistemelor de bunăstare, care diferă de la o țară la alta; b) realizarea compatibilității politicilor sociale, a sistemului de protecție socială, în domeniul condițiilor de muncă și al stării de sănătate, al migrației forței de muncă, al duratei muncii; c) adoptarea unor măsuri de apropiere a standardelor sociale în special pentru țările foste socialiste; d) complementaritatea motivațiilor economico-sociale în ansamblul de măsuri vizând "zonele fierbinți" ale Europei (focare de instabilitate politică, militară, zone cu sărăcie accentuată, șomaj de masă, zone profund afectate ecologic etc.). Crearea **s.s.e.** este un deziderat al Uniunii Europene pentru înlesnirea integrării sociale europene (v. Integrare socială europeană). [I.M.]

SPECIALIZARE ECONOMICĂ, restrângere a domeniului de acțiune, a unei activități economice, a unei întreprinderi sau a unui teritoriu, care devine astfel mai performant în cadrul domeniului ales. În consecință, devine tot mai necesar și tot mai intens schimbul de activități, se creează o puternică rețea de interdependențe între agenți economici, zone teritoriale și țări, crește randamentul muncii, inclusiv cel de scară (prin folosirea de tehnici și tehnologii tot mai performante, sporirea calificării, organizarea mai bună a producției și a muncii ș.a.); ea permite de asemenea creșterea calității bunurilor și a producției etc. **S.e.** creează și efecte nedorite, cum ar fi: specializarea îngustă, monotonia activității pentru lucrător și pierderea dexterității sale în a executa produse complete, creșterea riscului de șomaj, monocultura ș.a. Contradicția aparentă dintre specializarea îngustă a producătorilor și marea diversitate a nevoilor fiecărui producător se rezolvă prin multitudinea actelor de vânzare-cumpărare. **S.e.,** componentă a diviziunii sociale a muncii, îmbracă următoarele forme: specializarea pe activități economice, pe ocupații/meserii și cea teritorială. [T.C.G.]

SPECIALIZARE INTERNAȚIONALĂ, proces de adaptare și dezvoltare a potențialului economic național, a economiei de piață internă la cerințele pieței mondiale, în vederea valorificării cât mai bune a condițiilor naturale, a tradițiilor, a forței de muncă și a capitalurilor din țara respectivă. Factorii principali care determină **s.i.** a economiei naționale sunt: a) **condițiile naturale**, care pot favoriza un anumit fel de producție; b) **mărimea teritoriului și a populației**, care creează posibilități diferite de specializare în producție; c) **nivelul aparatului de producție și gradul** său de diversificare, inclusiv calificarea forței de muncă, disponibilitățile de capital etc.; d) **tradițiile economice**, care pot favoriza sau defavoriza specializarea în producție de un anumit fel; e) **factorii extraeconomici** (războaiele, asuprirea colonială, menținerea unor puternice rămășițe feudale sau a unor mentalități anacronice). **Tipuri de s.i. a economiei naționale**: specializare **pe ramuri** (de exemplu, industrie-agricultură); specializare **în**

interiorul ramurilor (de exemplu, industrie-industrie, agricultură-agricultură, transporturi-transporturi, comerț-comerț etc.); sub impulsul revoluției tehnico-științifice a luat naștere un nou tip de specializare, **în interiorul subramurilor** (electronică-electronică, chimie-chimie, cereale-cereale, zootehnie-zootehnie etc.). **S.i. a economiei naționale** are în prezent grade diferite: în partea superioară a ierarhiei țărilor lumii se află grupul statelor care se bazează pe tehnica modernă, care au o specializare internațională de înaltă eficiență, ceea ce le permite să dețină o pondere însemnată în totalul exporturilor mondiale; la antipodul acestora, la baza "scării ierarhice" se află țările slab dezvoltate, a căror specializare internațională este unilaterală și care dețin o pondere infimă în exporturile mondiale. Aceste grade diferite de specializare internațională reflectă în esență potențialul economic al statelor. [A.G.]

SPECULAȚIE, operație de cumpărări și vânzări succesive de valori materiale sau de active financiare în scopul realizării unui câștig prin revânzarea sau răscumpărarea lor în condiții conjuncturale favorabile. Aceste operații nu dau naștere unei creșteri a patrimoniului agregat al agenților economici, ci doar redistribuirii acestuia între agenți. [M.N.]

SPERANȚA MEDIE DE VIAȚĂ, valoarea probabilă a duratei de viață a indivizilor dintr-o anumită societate. Se calculează pe baza duratei medii de viață înregistrate, a ratei de mortalitate și a indicelui de morbiditate. Estimările sunt garantate cu o anumită probabilitate în raport cu funcțiile de repartiție utilizate. **S.m. de v.** se calculează și pe subgrupe ale unei colectivități (pe sexe, medii de viață, profesii etc.). **S.m. de v.** este un indicator foarte important în studiile privind calitatea vieții, precum și în modele privind creditele pe termen lung, din domeniul asigurărilor etc. (v. Calitatea vieții). [A.D.]

SPIRALA INFLAȚIONISTĂ, instrument de analiză, de evidențiere a cauzelor multiple ale inflației contemporane. De regulă, diferitele cauze ale inflației sunt analizate separat, fiecare cauză generând șocuri (puseuri) inflaționiste autonomizate în timp și spațiu. Aceste șocuri inflaționiste poartă denumiri variate, în funcție de cauza parțială și temporară (inflația prin monedă, inflația prin cerere, inflația prin costuri salariale etc.). **S.i.** pune în evidență interacțiunea dintre inflația prin cerere și inflația prin costuri (ofertă). Inflația prin cerere și inflația prin costuri se pot manifesta simultan și/sau succesiv-cumulativ. Cele două genuri de inflații ajung să se întrepătrundă chiar dacă procesul demarează pe seama unei singure cauze. Astfel, un proces inflaționist prin costuri poate fi alimentat ulterior de politicile guvernamentale, de sporirea cererii agregate nominale, prin care se caută evitarea creșterii șomajului. Invers, un proces inflaționist demarat printr-un puseu al cererii agregate poate duce la consolidarea unor grupări de interese, care își vor utiliza puterea pentru a-și majora veniturile; veniturile majorate de partea acestor unități vor însemna pentru ceilalți agenți economici costuri mai ridicate, deci vor produce un alt șoc inflaționist (v. Inflație, Inflație prin cerere, Inflație prin costuri). [D.N.]

SPONSOR, persoană fizică sau juridică care acordă sprijin material și/sau financiar nerambursabil unei alte persoane fizice ori juridice, în condițiile legii. Persoanele fizice sau juridice din România pot acorda sprijin material și/sau financiar numai din mijloace proprii, fără a apela la bugetul statului. **S.** și beneficiarii sprijinului său pot aduce la cunoștința publicului acțiunile de sponsorizare prin promovarea numelui, a mărcii ori a imaginii **s.** [A.I.]

SPONSORIZARE, activitate ce se desfășoară în temeiul unui acord intervenit între sponsor și beneficiar, care consimt asupra mijloacelor financiare și bunurilor materiale ce se acordă ca sprijin, precum și asupra duratei **s.** În cazul **s.** constând din bunuri materiale, acestea din urmă sunt evaluate prin contractul de **s.** la valoarea lor reală din momentul predării lor către beneficiar. Poate beneficia de **s.** orice persoană juridică nonprofit de utilitate publică, care desfășoară ori urmează a desfășura o activitate cu caracter direct umanitar, filantropic, cultural, artistic, educativ, științific, religios, sportiv sau care este destinată protecției drepturilor omului și educației civice, ca și asigurării calității mediului înconjurător. Persoanele fizice ori juridice române care efectuează **s.** beneficiază de reducerea bazei impozabile cu echivalentul **s.**, dar nu mai mult de 5% din venitul impozabil. Beneficiarii **s.** sunt scutiți de plata taxei pe valoarea adăugată asupra veniturilor încasate din **s.** [A.I.]

SPOR NATURAL AL POPULAȚIEI, diferența dintre numărul nașterilor și cel al deceselor în cadrul

unei populații în cursul unei perioade date. Modificarea populației face necesară și cunoașterea migrației nete – diferența dintre emigrație și imigrație. [H.C.]

SRAFFA, PIERO (1898-1983), economist italian, profesor universitar. S-a născut la Torino, în familia unui profesor de drept comercial. A urmat, între 1916 și 1920, studii de drept. În 1921 și-a susținut teza de doctorat despre "Inflația monetară în Italia înainte și după război". În această perioadă începe să frecventeze grupul socialist care publică "Ordine Nuovo", creată de A. Gramsci. În 1921, cu prilejul unei vizite la London School of Economics, îl întâlnește pe Keynes, care îi sugerează să cerceteze criza bancară din Italia. La reîntoarcerea în Italia traduce cartea lui Keynes, "Tract on Monetary Reform", și ține cursuri, începând cu 1926, la Cagliari. Ascensiunea fascismului și arestarea prietenului său Gramsci l-au determinat să părăsească Italia și să se stabilească în Anglia. La început a ținut cursuri ca profesor invitat la Cambridge. Nemulțumit de învățământ, acceptă propunerea lui Keynes de a se dedica cercetării, ocupând un post de bibliotecar la Biblioteca Marshall, prilej cu care editează "Collected Works" ale lui Ricardo. După 1927 revine la King's College și publică primele articole în care propune revizuirea teoriei economice a echilibrului parțial. Dintre acestea, cel mai semnificativ, "The law of returns under competitive conditions" (Legea randamentelor în condiții concurențiale) a fost publicat în *Economic Journal*; în acest studiu P. Sraffa susține că valoarea are ca sursă costurile de producție, și nu productivitatea marginală a factorilor de producție. Pe aceeași direcție teoretică a publicat, în 1960, "Production of Commodities by Means of Commodities. Prelude to a Critique of Economic Theory" (Producția de mărfuri prin intermediul mărfurilor. Preludiu la o critică a teoriei economice), în care analizează interrelațiile producției, pe de o parte, și ale repartiției, pe de altă parte, în scopul căutării celei mai bune gestionări a resurselor pe termen lung. Cele mai importante contribuții ale lui P. Sraffa sunt legate de cercetarea problemelor lansate de Ricardo, îndeosebi construirea "mărfii-etalon" și a "raportului-etalon" care să permită determinarea ratei profitului ca funcție inversă a salariului și să dea o justificare teoretică supraprodusului. Alături de Joan Robinson, P. Sraffa rămâne unul dintre cei mai de seamă exponenți ai școlii de la Cambridge, îndeosebi prin încercările sale de formalizare și de agregare a economiei. [R.A.]

STABILITATE ECONOMICĂ, (1) capacitatea sistemului economic (și a componentelor sale) ca, în contact cu anumiți factori perturbatori, să-și păstreze sau să revină la starea inițială grație unui mecanism propriu de autoreglare; sistemul economic are capacitatea de a absorbi perturbațiile, păstrându-și parametrii de stare în limite care îi asigură funcționalitatea. (2) În sens macroeconomic desemnează capacitatea sistemului economic, a economiei în toată complexitatea sa, de a face față elementelor perturbatoare (endogene și exogene, aleatorii sau autogenerate de sistem) distorsionante și de a reveni la starea inițială (sau dezirabilă), considerată normală. **S.e.** presupune ca trăsăturile și componentele sistemului economic (tehnic, de producție, de repartiție, de alocare a resurselor, de reglare etc.) să-și păstreze caracteristicile, calitățile intrinseci care le definesc. În sens macro- și microeconomic, **s.e.** poate fi considerată sinonimă cu însușirea sistemului economic, a diferitelor piețe și unități de a-și menține sau de a tinde spre echilibru. Studiind modelul ideal de economie, cel bazat pe piață cu o concurență pură și perfectă, școala neoclasică a evidențiat condițiile necesare pentru ca piața concurențială să tindă spre stabilitate sau instabilitate economică. Piața concurențială a unui bun este capabilă de echilibru stabil când **elasticitatea cererii în raport cu prețul este, în modul, mai mare decât elasticitatea ofertei în raport cu prețul**. Când situația se prezintă invers, în mod natural respectiva piață este instabilă; orice element perturbator (datorat prețului, cererii, ofertei, comportamentului atipic al unor agenți economici etc.) determină ruperea stării de stabilitate (și, implicit, tendința spre echilibru), conferind economiei un caracter instabil și incapacitatea de a se autostabiliza. În teoria economică, problematica **s.e.** a fost obiect de dispută între diferite școli și curente de gândire, dispută concentrată în jurul dilemei: starea firească, tendința naturală a sistemului economic este cea spre echilibru sau cea spre dezechilibru? Răspunsurile la această întrebare și mijloacele care conduc economia spre stabilitate sau instabilitate au opus școlile clasică, neoclasică, keynesiană și diferitele curente cu pretenții de sinteză contemporană. În planul analizei empirice se

apreciază că **s.e.** este o chestiune de optim și se realizează când au fost atinse "obiectivele preconizate prin «patrulaterul» sau «hexagonul» magic". În zilele noastre se consideră că economia se caracterizează prin **s.e.** dacă realizează criteriile de convergență stabilite prin Acordurile de la Maastricht (v. Echilibru economic, Creștere economică, Politică economică). [G.I.]

STABILITATE INSTITUȚIONALĂ, termen utilizat în general în contextul sistemelor cu echilibru parțial sau general și care se referă la rolul instituțiilor în societate și în economie de a reduce nesiguranța prin asigurarea unei structuri relativ stabile (dar care nu este în mod necesar eficientă). Principiul stabilității nu constituie însă un argument pentru a nega necesitatea schimbărilor instituționale. Astfel, viabilitatea unei arhitecturi instituționale trebuie să fie evaluată pornind de la complementaritatea și de la compatibilitatea diferitelor sale componente. Totodată, stabilitatea și viabilitatea pe termen lung a sistemelor economice decurg dintr-o anumită stabilitate instituțională. [I.D.]

Stabilitate macroeconomică (v. STABILITATE ECONOMICĂ)

STABILITATE MONETARĂ, situație caracterizată prin menținerea puterii de cumpărare a monedei. Într-o economie cu monedă stabilă, inflația este inexistentă, iar fluctuațiile cursului valutar sunt foarte reduse. [M.N.]

STABILIZARE ECONOMICĂ MONETARĂ, operațiune prin care banca centrală vine în sprijinul politicilor economice de echilibrare a economiei prin restabilirea egalității între masa monetară în circulație și necesarul din economie. Măsură drastică ce se concretizează de regulă în schimbarea monedei naționale și transformarea în numerar numai a unei anumite părți din moneda deținută inițial de către agenții economici. [M.N.]

STABILIZATORII AUTOMAȚI, termen ce semnifică acele mecanisme și caracteristici ale economiei care, fără intervenția guvernamentală, acționează automat în direcția limitării fluctuațiilor. De exemplu, dacă venitul național se diminuează, și taxele și impozitele directe și indirecte se vor reduce automat; dacă șomajul crește, vor spori și plățile pentru protecția șomerilor (ajutorul pentru șomaj, alocațiile pentru șomaj, compensațiile pentru pierderea locului de muncă etc.), astfel cheltuielile guvernamentale pot fi ajustate automat în direcția dorită prin modificarea altor componente ale cererii agregate; când venitul național crește, deficitul bugetar se reduce, și invers. Avantajul **s.a.** în raport cu unele măsuri de politică economică deliberate este acela că pot opera automat și imediat. Dezavantajul este acela că **s.a.** pot diminua fluctuațiile din economie, dar nu le pot elimina complet. [A.C.]

STAGFLAȚIE, termen compus care semnifică acea situație din economiile țărilor care se caracterizează prin inflație rapidă și prin lipsa de creștere notabilă a economiei; adesea, **s.** pune în evidență o creștere economică "zero" însoțită de o inflație puternică. În condițiile **s.**, producția stagnează fără ca masa monetară să se reducă, ceea ce duce la adâncirea dezechilibrului dintre economia monetară (simbolică) și cea reală (v. Inflație). [D.N.]

STAND BY, (1) acord între Fondul Monetar Internațional și o țară membră, ce permite acesteia să obțină imediat drepturi speciale de tragere suplimentare față de cota sa normală în cazuri de urgență, cum sunt crizele temporare în balanța de plăți. (2) Angajament pe piața secundară a ipotecilor pentru o singură familie de împrumuturi, un accept emis de un investitor sau de un broker (dealer) pentru cumpărarea de ipoteci, dacă se oferă. Cumpărătorul acestui angajament poate să opteze pentru livrarea sau pentru nelivrarea unei sume anume a ipotecii sau a titlurilor exprimate în ipoteci la un curs în cadrul unui interval de timp specificat. (3) Acreditiv deschis în mod normal pentru a fi folosit numai în cazul neperformanței de către clientul băncii care l-a creat. Creditele stand by sunt folosite adesea pentru a sprijini contractele de construcții sau contractele de vânzări pe termen lung. [D.C.]

STANDARD DE VIAȚĂ, nivel al aspirațiilor individului sau colectivității din care face parte, apreciat la un anumit moment dat. **S.** de **v.** este modelat în mod special în funcție de disponibilitățile interne și externe, precum și de sistemul de valori al societății. Conceptul se referă la o stare difuză, cu mari posibilități de variație de la un grup social la altul, în raport cu nivelul de dezvoltare economică a unei țări. **S.** de **v.** considerat normal, dezirabil de către

un grup sau de către o colectivitate este influențat în mod contradictoriu de doi factori: a) diversificarea și apariția de noi bunuri materiale și servicii care creează imposibilitatea accesului de masă, dar generează totuși aspirații generale; b) inexistența resurselor necesare, care modelează aspirațiile apropiindu-le de posibilitățile existente. În limbajul curent, **s. de v.** semnifică starea economică și socială a unui individ sau a unei familii. [I.M.]

STATISTICĂ ECONOMICĂ, știință care are ca obiect aplicarea metodelor statistice în vederea măsurării, prezentării și interpretării realității economice. **S.e.** studiază fenomenele social-economice de masă și caracterizează latura cantitativ-numerică a acestora, stabilind dimensiunea, dinamica, intensitatea, structura și mutațiile de structură, raporturile de interdependență între fenomene etc. **S.e.** nu se ocupă de fapte de un anumit gen, ci de regulile și metodele ce permit cunoașterea conținutului acestora. **S.e.** cuprinde statistica macroeconomică, statistica ramurilor, statistica firmelor și statistica menajelor private. Frecvent se utilizează termenul de **s.e.** generală, care cuprinde studiul statistic al fenomenelor economice și sociale, inclusiv al fenomenelor demografice. [D.A.]

STATUL – AGENT ECONOMIC AUTONOM, caracteristică esențială a economiei de piață ca sistem economic real mixt. "Remodelat sau chiar de-a dreptul nou, statul rămâne ceea ce a fost dintotdeauna, un fascicul de funcții și de puteri diferite, chiar dacă mijloacele s-au modificat și se modifică neîncetat" (F. Braudel). **S.–a.e.a.** încearcă să reglementeze în mod democratic mecanismele economice de funcționare generală, să codifice comportamentele tuturor unităților social-economice dintr-o țară, indiferent de tipul de proprietate. Se știe că economia este o activitate dominată de interesele participanților. Numai că, dacă aceste interese individuale ar fi lăsate să se manifeste nestingherit, s-ar ajunge la permanente tensiuni sociale și la haos. Or, dintotdeauna s-a căutat compromisul între diferitele interese, acesta fiind urmărit de **s.–a.e.a.** Aprecierea rolului statului în economia de piață (capitalistă, postcapitalistă, neocapitalistă) se face de regulă prin comparație cu statul feudal absolutist. În acest sens, se poate susține că statul democrat de drept se implică în mecanismele și structurile economiei de piață atât în mod direct, ca proprietar de factori de producție, ca achizitor principal al unor bunuri pe piețele particulare, ca întreprinzător public etc., cât și în mod indirect, ca prestator de servicii sociale nonmarfare de interes natural. Creșterea treptată a rolului statului în toate țările cu economie de piață este un proces ce nu are nimic în comun cu refluxurile temporare ale acestuia și cu tendințele de supralicitare a rolului său, cu existența temporară a unor state totalitare de stânga sau de dreapta (v. Politică economică, Economie de piață reală). [D.N.]

STATUL BUNĂSTĂRII, (1) stat social a cărui principală funcție este aceea de a corecta efectele negative ale pieței. (2) Doctrină construită pe baza social-democrației ca o sinteză între socialism și piață, cu întindere și manifestare în SUA și Europa Occidentală, cu precădere după Al Doilea Război Mondial. **S.b.** reprezintă o primă încercare rațională din partea socialismului de a domina economia de piață, fără a o reprima. Prin acțiuni politice și administrative puterea este angajată în modificarea jocului forțelor pieței în trei direcții majore: a) garantarea unui venit minim; b) diminuarea ariei de nesiguranță socială/economică; c) protecția socială a tuturor indivizilor. **S.b.** s-a conturat către sfârșitul secolului trecut în societățile industriale intrate intr-un proces rapid de prefaceri și dezvoltare. Secolul al XX-lea cunoaște două forme de **s.** al **b.**: unul **bazat pe economia de piață**, celălalt de **tip socialist**. Acestea au funcționat și s-au confruntat prin trăsături distincte, dintre care cea fundamentală este **modul diferit de organizare. S.b. sociale**, care urmărește bunăstarea colectivă (după Palme, Titmuss și Briggs – Marea Britanie), este produsul modern al politicii sociale. În literatura de specialitate, **s.b.** este adesea apreciat și ca "naționalizare completă a politicii sociale". Etapele parcurse de **s.b.** sunt analizate destul de diferit de la un autor la altul, pornindu-se de la marile reforme sociale cu caracter universal care au punctat principalele trăsături. După unii autori (Palme) există **s.b.** bazat pe sistem instituțional, **s.b.** rezidual, **s.b.** cetățenesc, **s.b.** bazat pe meritul în muncă. După Pierson există patru categorii de **s.b.**: puternic intervenționist, de tip compensatoriu, orientat către ocuparea deplină și orientat către piață. Clasificarea Esping-Andersen evidențiază trei tipuri de **s.b.**: liberal, dominat de logiça pieței; conservator/ corporatist; social-democratic. În unele lucrări, **s.b.** este denumit **stat-providență,** care, din punct de vedere istoric politic și social, a îmbrăcat două forme:

statul protector, cu rolul de a promova şi de a proiecta o politică socială prin care populaţia să fie ferită de costurile sociale ridicate; **statul redistributiv**, cu profil reparatoriu, urmărind atenuarea inegalităţilor apărute ca urmare a distribuirii inegale a veniturilor. Diferenţele dintre **s.b.** din diferite ţări provin din ponderea diferitelor elemente de politică socială în cadrul sistemului, din gradul de "generozitate" a diferitelor forme de protecţie socială, ca şi din structura elementelor componente (v. Economia bunăstării, Teoria bunăstării). [I.M.]

Statul protector (v. STATUL BUNĂSTĂRII)

Statul-providenţă (v. STATUL BUNĂSTĂRII)

Statul redistributiv (v. STATUL BUNĂSTĂRII)

STIEGLER, GEORGE JOSEPH (1911-1991), economist american, profesor universitar. A absolvit cursurile Universităţii din Washington în 1931 şi, un an mai târziu, ale Universităţii Northwestern. A obţinut titlul de doctor în economie în anul 1938, la Universitatea Chicago. A fost profesor asistent la Universitatea Statului Iowa (1936-1938), profesor asistent asociat şi titular la Universitatea Minesota (1938-1946), profesor la Universitatea Brown (1946-1947), la Universitatea Columbia (1947-1958) şi la Universitatea Chicago (1958-1981). Aceasta din urmă i-a decernat, în anul 1981, titlul de profesor emerit. Între anii 1941 şi 1976 a lucrat şi ca cercetător la Biroul Naţional de Cercetare Economică, iar din 1973 până în 1981 a deţinut poziţia de director la influenta revistă *Journal of Political Economy*. De asemenea a fost preşedinte al Asociaţiei Economice Americane în anul 1964. Totodată, G.J. Stiegler a ocupat diverse funcţii în cadrul organismelor publice, dintre cele mai semnificative fiind cea de preşedinte al Grupului Operativ pentru Concurenţă şi Productivitate, înfiinţat de preşedintele S.U.A. Richard Nixon în anul 1969. În anii 1977 şi 1978 el a fost şi preşedinte al Societăţii Mont Pelerin. În anul 1982 G.J. Stiegler primeşte Premiul Nobel pentru Economie, motivaţia juriului Academiei Regale de Ştiinţe a Suediei fiind: "Pentru studiile sale esenţiale privind structurile industriale, funcţionarea pieţelor şi cauzele şi efectele reglementării publice." Adept al teoriei neoclasice a preţurilor, căreia i-a consacrat o seamă de lucrări în perioada anilor 1940, G.J. Stiegler nu este un teoretician pur, preocupat doar de elaborarea de modele abstracte rafinate. El a fost mereu interesat de cercetarea empirică şi de aplicarea teoriei în realitate. Din acest motiv, a abordat aspecte legate de structurile pieţei, de natura şi funcţionarea întreprinderilor, de determinarea preţurilor în situaţii de monopol şi de oligopol. Perspectiva lui în aceste probleme a fost foarte critică faţă de abordările tradiţionale inspirate din lucrările lui Chamberlin. Volumul impresionant al cercetărilor întreprinse de G.J. Stiegler în acest domeniu au constituit punctul de plecare în dezvoltarea economiei industriale (anul 1968), el însuşi dorind să confere acestui câmp de analiză o poziţie aparte, de microeconomie aplicată, ca o branşă autonomă în teoria economică. Alte domenii de interes pentru el au fost economia informaţiei, articolul său "The Economics of Information" (Economia informaţiei), publicat în anul 1961 în *Journal of Political Economy*, având o mare influenţă, în mod special, asupra evoluţiei macroeconomiei şi a economiei muncii. G.J. Stiegler a jucat un rol important şi în generalizarea problematicii neoclasice fondate pe raţionalitatea agenţilor din diferite domenii de activitate, de exemplu în procesele legale şi politice. El a atacat ideea conform căreia reglementările statului vizează corijarea, în interesul public, a imperfecţiunilor pieţei. El a susţinut că, dimpotrivă, aceste intervenţii sunt rezultatul ciocnirii intereselor grupurilor de presiune şi a celor ale aparatului birocratic. Din această perspectivă, G.J. Stiegler a fost un susţinător fervent al dereglementării. **Op.**: "Production and Distribution Theories" (1941); "The Theory of Price" (1946); "Five Lectures on Economic Problems" (1949); "The Nature and Role of Originality in Scientific Progress" (1955); "Trends in Employment in the Service Industries"; "The Intellectual and the Market Place and Other Essays"; Capital and Rate of Return in Manufacturing Industries; "The Organization of Industry" (1968); "The Citizen and the State: Essays on Regulation" (1975); "The Economist as a Preacher" (1982); "The Process and Progress of Economics" (1983); "My Evolution as an Economist" (1986); "Memories of an Unregulated Economist" (1987). [D.C.]

STOC DE CAPITAL, volumul total al capitalului real existent la un moment dat într-o economie, într-o industrie sau într-o firmă. Numeroasele elemente eterogene ale capitalului fizic pot fi însumate numai în expresie monetară, cu ajutorul preţurilor bunurilor de capital. **Stocul brut de capital** este calculat la valoarea de înlocuire, folosind preţurile curente al

anului respectiv, iar **stocul net de capital,** la valoarea rămasă sau la costul curent de înlocuire (stocul brut de capital minus consumul sau deprecierea capitalului fix). Valoarea reală a **s. de c.** este dată de valoarea prezentă a veniturilor generate de toate activele fizice care alcătuiesc bunurile de capital. [M.Gh.]

STONE, SIR JOHN RICHARD N. (1913-1991), eminent economist englez, profesor universitar. A studiat la Universitatea Cambridge, unde inițial devine licențiat în drept, iar apoi își ia masteratul în economie (1938), pentru ca, în final, sub influența lui J.M. Keynes, să-și dea doctoratul în economie. La începutul carierei a fost economist la o firmă, pentru ca în 1940 să înceapă să lucreze în cadrul Biroului Central de Statistică din Anglia. După război a fost director la departamentul de economie aplicată de la Cambridge, iar din 1955 devine tot aici profesor de contabilitate și finanțe. În anul 1978 a fost înnobilat. În anul 1984 a obținut titlul de Laureat al Premiului Nobel pentru Economie, pentru "contribuția sa fundamentală la elaborarea sistemului conturilor naționale, sistem care a permis îmbunătățirea simțitoare a condițiilor analizei empirice a economiei". Prin acordarea Premiului Nobel s-a apreciat calitatea sa de "pionier al contabilității naționale moderne". Cercetările sale de început au fost inspirate de analiza macroeconomică keynesiană, care l-a dus spre elaborarea și publicarea primei balanțe a venitului național, a veniturilor și cheltuielilor Angliei. Simplitatea și claritatea explicațiilor, ca și rigoarea instrumentelor statistice folosite de J.R.N. Stone (împreună cu J. Meade) au făcut ca sistemul său de analiză economică să fie implementat rapid în Anglia, și ulterior pe plan mondial. Planul Marshall a accelerat procesul de extindere a sistemului conturilor naționale, acesta fiind preluat de mai toate organizațiile internaționale. Grație tehnicii electronice de calcul, J.R.N. Stone a pus la punct o metodă analitică de măsurare a venitului național pe care Banca Mondială a adoptat-o și a recomandat-o unui mare număr de țări în dezvoltare. Recunoscând importanța evaluării populației și a inputurilor structurale demografice pentru evoluția economico-socială, J.R.N. Stone a elaborat modele de contabilitate demografică pe care le-a integrat în sistemul conturilor naționale. Opera sa științifică este concretizată în următoarele lucrări: "National Income and Expenditure" (Venitul și cheltuielile naționale, 1944), împreună cu J.E. Meade; "The Measurement of Consumers Expenditure and Behaviour in the UK, 1920-1938" (Măsurarea comportamentului și cheltuielilor consumatorilor în Marea Britanie 1920-1938); "Input-Output and National Accounts" (Intrări-ieșiri și conturile naționale, 1961); "Mathematics in the Social Sciences" (Matematica în științele sociale, 1966); "Demographic Accounting and Model Building" (Gestiunea demografică și construirea modelelor, 1971); "Aspects of Economic and Social Modelling" (Aspecte ale modelării economice și sociale, 1980). [D.N.]

Strategie a dezvoltării (v. DEZVOLTARE)

STRATEGIE ECONOMICĂ, ansamblu de planuri, metode, strategeme și obiective care descriu o manieră corelată de abordare a unei situații conflictuale din domeniul economic. Termenul de strategie a fost împrumutat din domeniul militar și se referă la o desfășurare de evenimente într-un termen mediu sau lung. Din acest punct de vedere, **s.e.** este opusă tacticii, care are în vedere metodele folosite pentru atingerea unui obiectiv (ansamblu de obiective) pe termen scurt. Astfel, **s.e.** este foarte frecvent folosită în descrierea comportamentului agenților economici din economia de piață, întrucât concurența presupune existența unui conflict de interese. Conceptul de **s.e.** ocupă un loc central în dezvoltările economice din teoria deciziei, respectiv din teoria jocurilor (v. Cercetări operaționale, Teoria jocurilor). [A.D.]

SUBCONSUMAȚIE, consum de bunuri și servicii mai mic decât cel necesar existenței și dezvoltării normale a indivizilor. **S.** cuprinde marea majoritate a populației din țările slab dezvoltate sau în curs de dezvoltare. Potrivit unor estimări, peste un miliard de oameni trăiesc sub nivelul sărăciei absolute, cu un venit anual mai mic de 370 de dolari SUA pe locuitor. Fenomenul **s.** se întâlnește și la o parte a populației din țările dezvoltate economic sau la majoritatea populației în condiții excepționale de catastrofe naturale sau sociale (v. Sărăcie). [P.D.]

SUBIECT DE PROPRIETATE, titular al dreptului de proprietate (persoană fizică sau juridică) care exercită atributele raportului economic de proprietate asupra unor bunuri determinate, direct și nemijlocit, fără a fi necesară intervenția altei persoane. [N.D.]

SUB-PARI, indicator bursier care desemnează un curs de schimb realizat pe piața de acțiuni sau valutară, situat sub nivelul valorii nominale a acțiunilor sau al parității valutare. [M.N.]

SUBPRODUCȚIE, (1) stare a economiei caracterizată prin insuficiența producției și a ofertei în raport cu cererea solvabilă sau în raport cu un nivel considerat minim pentru satisfacerea nevoilor stricte, presante ale populației, administrațiilor și firmelor. **S.** a stat la baza declanșării unor crize economice numite crize ale vechiului regim. Ea apare astăzi în condițiile dezechilibrului de absorbție și este o caracteristică mai ales a țărilor slab și subdezvoltate, având cauze economice, sociopolitice, naturale, speculative sau care țin de insuficiența unor resurse. **S.** generează concurență între consumatori, stimulează creșterea extensivă, iar risipa unor agenți economici (producători) se îmbină cu economisirea forțată la consumatori. De asemenea, **s.** este însoțită de existența unui slab interes pentru îmbunătățirea calității produselor, pentru perfecționarea combinării factorilor de producție și creșterea eficienței. **S.** poate fi cauza unor puseuri inflaționiste. (2) În teoria macroeconomică, **s.** măsoară diferența dintre producția reală și cea potențială, adică PNB care s-ar putea obține dacă factorii de producție ar fi ocupați (folosiți, utilizați extensiv sau intensiv) deplin. În esență, $S_p = P_p - P_x$, unde S_p – subproducția, P_p – producția potențială, P_x – producția reală, efectivă, în prețuri constante. Prin intermediul **s.** se măsoară dimensiunile deviațiilor ciclice ale producțiilor efective de la nivelul potențial (sau de trend). **S.** crește în perioadele de recesiune pentru că numeroși factori de producție rămân nefolosiți, iar producția reală scade sub cea potențială. În condiții de expansiune, diferența dintre producția potențială și cea reală scade. În situații-limită, producția efectivă o depășește pe cea potențială, dar aceasta generează deflație, degradarea mediului, chiar ineficiență. Dimensiunile **s.** sunt un reper pentru a judeca performanțele unei economii (bune când **s.** este mică și slabe când **s.** este mare) (v. Dezechilibru economic, Criză economică). [G.I.]

SUBSIDIARITATE, principiu al integrării europene vizând alocarea responsabilităților în luarea deciziilor între nivelurile european și național (local). Menționat pentru prima dată în 1984 în proiectul Tratatului privind Uniunea Europeană, a fost definit în Tratatul de la Maastricht (1993) în următorii termeni: „Comunitatea va acționa în limitele competențelor ce îi revin în baza acestui Tratat și ale obiectivelor stabilite prin Tratat. În domeniile care nu sunt de competența sa exclusivă, Comunitatea va acționa, conform principiului subsidiarității, numai dacă și în măsura în care obiectivele acțiunii propuse nu pot fi atinse în mod satisfăcător de către statele membre, datorită amplorii și efectelor acțiunii propuse, și pot fi realizate în condiții mai bune de către Comunitate. Orice acțiune întreprinsă de Comunitate nu trebuie să depășească condițiile stabilite pentru atingerea obiectivelor prezentului "Tratat" (art. 3b). Fiind un principiu larg, și nu un mecanism clar de divizare a responsabilităților privind deciziile luate la nivel național și comunitar, **s.** a fost interpretată în diferite feluri. Cea mai obișnuită interpretare ce i se dă este aceea conform căreia deciziile vor fi luate la nivelul cel mai scăzut posibil (național, regional sau local), și nu la nivel european. O altă interpretare a principiului **s.** este legată de promovarea politicii regionale comunitare, al cărui scop este, conform Tratatului de la Maastricht, dezvoltarea generală armonioasă, cu reducerea disparităților dintre diferitele regiuni și a stării de înapoiere a regiunilor celor mai dezavantajate, inclusiv a zonelor rurale (art. 130a). Administrarea fondurilor structurale ale Uniunii Europene destinate politicii regionale (Fondul de Dezvoltare Economică Regională, Fondul Social European și Fondul European de Orientare și Garanție Agricolă) este supusă, din 1989, principiului **s.** și principiului adiționalității (alocarea de către statele membre a unor fonduri suplimentare care să completeze fondurile comunitare). **S.** este văzută în acest caz sub forma unui parteneriat între Uniunea Europeană, statele membre și organizațiile regionale și locale în elaborarea și implementarea politicii regionale. [S.G.]

SUBSTITUIBILITATEA FACTORILOR DE PRODUCȚIE, posibilitatea de a înlocui o cantitate dintr-un factor de producție cu o cantitate dată dintr-un alt factor de producție, în condițiile menținerii aceluiași nivel al producției (v. Combinarea factorilor de producție). [A.C.]

SUBSTITUIREA FACTORILOR DE PRODUCȚIE, fenomenul propriu-zis de înlocuire a unei cantități dintr-un factor de producție cu o cantitate determinată dintr-un alt factor de producție, în

condițiile în care volumul producției rămâne neschimbat. **S.f.** de **p.** poate avea loc între factorul muncă și factorul capital, precum și între factorul natural și capital, între diferitele elemente componente ale factorilor de producție. **S.f.** de **p.** reliefează cu prioritate latura economică a **combinării factorilor de producție,** un agent economic urmărind sporirea eficienței economice a producției. Pe bază de calcule economice, în luarea deciziei de **s.** a **f.** de **p.**, agentul economic va avea în vedere următorii indicatori: **productivitatea marginală a factorilor de producție, rata marginală de substituire** și **elasticitatea substituirii**. În funcție de elasticitatea substituirii (e_S), **s.f.** de **p.** poate fi de mai multe feluri. Grafic, acestea se reprezintă astfel:

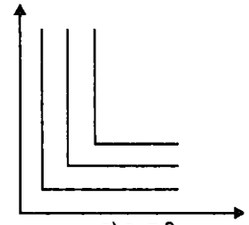

a) în proporții fixe, când $e_S = 0$, factorii sunt complementari și **s.f.** de **p.** practic nu este posibilă;

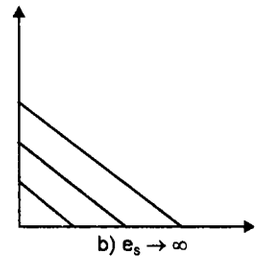

b) perfectă, când $e_S \to \infty$;

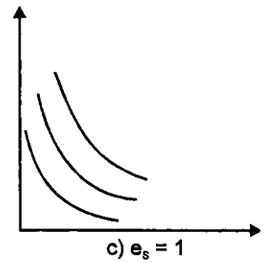

c) imperfectă, când $e_S = 1$, variația relativă a factorilor este proporțională cu variația relativă a raportului productivităților factorilor. [A.C.]

SUBUTILIZARE, utilizare incompletă din punct de vedere cantitativ, calitativ sau structural a unui factor de producție sau a altui element al mediului economic, determinată de cauze obiective sau subiective. **S.** din economie trebuie corelată cu specificul pieței concurențiale, avându-se în vedere condițiile concrete de profitabilitate impuse de aceasta în timp sau spațiu. Astfel, **s.** poate fi atât cauză, cât și efect al dezechilibrelor ce se manifestă în economie la un moment dat sau pe o anumită perioadă. [C.D.]

SUBUTILIZAREA FORȚEI DE MUNCĂ, (1) formă de dezechilibru pe piața muncii, concretizată în subocuparea unei părți a populației apte de muncă și deci în existența șomajului. În gândirea economică actuală este acceptată în general ideea conform căreia echilibrul global și creșterea economică sunt compatibile cu situația de subutilizare când rata șomajului este de până la 4%-5%. (2) Folosirea incompletă a potențialului de muncă al celor ocupați, ca urmare a nivelului scăzut de înzestrare tehnică sau a insuficientei stimulări materiale etc., care duce la randamente economice inferioare. (3) O anumită degradare a ocupării din cauza mobilității geografice (teritoriale) și a mobilității profesionale, care implică dificultăți de adaptare inerente și rezultate economice mai scăzute (v. Ocupare a forței de muncă, Șomaj). [E.C.]

SUBVENȚIE, plată, finanțare, de regulă nerambursabilă, de la stat sau persoane private, acordată unor firme, grupuri industriale private, de stat, mixte sau unor persoane fizice pentru a acoperi diferența dintre costul producătorului și prețul de vânzare, în principiu când prețul este mai mic decât costul marginal, precum și pentru realizarea unor acțiuni și obiective anume. Fiecare **s.** are un scop precis: a) **transferul de impozite și taxe** de la cumpărător la producător pentru anumite bunuri, ceea ce permite creșterea veniturilor unor consumatori sau producători; b) **să influențeze opțiunile ofertanților sau cumpărătorilor** prin intermediul elasticității cererii sau ofertei, în condiții de externalitate a costurilor; c) **să mențină stabile prețurile** unor bunuri în diferite situații ale economiei (de exemplu, în condiții de inflație); d) **să stimuleze exportul unor mărfuri**; e) **pentru realizarea unor programe locale sau generale**, cum ar fi cele privind construcția de locuințe la prețuri accesibile, realizarea unor

componente de infrastructură etc. **S.** a fost larg utilizată în economia de comandă pentru a se acoperi pierderile întreprinderilor, fiind considerată o pârghie economică importantă şi un avantaj exclusiv al economiei socialiste. În condiţiile economiei de piaţă, mediul concurenţial şi problematica protecţiei concurenţei impun un control sever şi limitarea drastică, justificată după criterii general admise, a **s.**, pentru a nu avantaja anumiţi agenţi economici în defavoarea altora. **S.** îmbracă forma concretă a diferenţei de preţ (plătită sau încasată), a primelor cu diferite denumiri şi justificări, a indexării de diferite genuri, a ajutoarelor cu diferite destinaţii, a scutirilor de taxe, impozite, vamă etc. (v. Politică economică). [G.P.T.]

SUBVENŢII DE EXPLOATARE, transferuri curente pe care administraţia publică, conform unei politici economice şi sociale, le varsă unităţilor rezidente care produc bunuri economice deştinate pieţei, în scopul influenţării preţurilor acestora. Există două categorii de **s. de e.**: subvenţii pe produs (sumele vărsate de la buget pentru acoperirea diferenţelor de preţuri şi tarife, acestea fiind legate de politica preţurilor maximale – mai mici decât cele de echilibru); alte **s. de e.**, cum sunt cele acordate pentru acoperirea pierderilor. [D.N.]

SUBZISTENŢĂ, prag de satisfacere a trebuinţelor minime ale omului prin care să se asigure supravieţuirea într-un timp relativ scurt. Noţiunea de **s.** se apropie de graniţele subnutriţiei, iar în literatura de specialitate se mai numeşte şi minim vital. **S.** perpetuată pe o perioadă mai îndelungată afectează negativ zestrea biologică a individului, deteriorând potenţialul de muncă fizică şi intelectuală a naţiunii (v. Minim de trai, Pragul sărăciei). [I.M.]

SUPRAPRODUCŢIE, (1) fenomen economic caracteristic dezechilibrului de presiune pe piaţa bunurilor, materializat în existenţa unor stocuri de mărfuri exagerat de mari care determină o depăşire a cererii agregate de către oferta agregată. **S.** generează efecte negative asupra diferitelor categorii de agenţi economici şi asupra economiei în ansamblu. Explicaţiile **s.** sunt diferite: dezvoltarea inegală a diferitelor domenii, ramuri, subramuri etc.; neconcordanţe structural-materiale ale producţiei şi cererii; preferinţe pentru lichiditate care se finalizează printre altele în faptul că o parte din economii nu se transformă în investiţii (Keynes); repartiţia necorespunzătoare a veniturilor, creşterea inegalităţilor în repartiţie, ceea ce face ca puterea de cumpărare şi cererea solvabilă a unei părţi importante a populaţiei să rămână în urma ofertei. (2) Acel volum al producţiei (PNB) care depăşeşte volumul potenţial al producţiei (PNB). Apare în perioadele de expansiune sau când factorii de producţie sunt suprautilizaţi (forţa de muncă este supraocupată, orele suplimentare devin o regulă, capitalul fix este utilizat supraextensiv, unele resurse naturale sunt utilizate iraţional, are loc "agresiunea" asupra echilibrului ecologic). **S.** este însoţită de creşterea unor costuri, de reducerea eficienţei şi a competitivităţii, de slăbirea interesului pentru competiţie şi calitate, deşi se diminuează rata şomajului (chiar sub nivelul celei naturale). În ultimă instanţă "preţul" plătit este un puseu inflaţionist, care apare din cauză că imperfecţiunile pieţei nu permit formarea unor preţuri cu adevărat libere (v. Cicluri economice, Criză economică). [G.I.]

SUPRAPROFIT, termen ce desemnează formarea sau obţinerea unui profit mai mare în raport cu o mărime de referinţă, care este de regulă un profit mai mic sau un alt indicator ce are legătură cu obţinerea supraprofitului sau are relevanţă pentru a fi comparat cu el. (1) Profit mai mare decât costul sau capitalul folosit pentru obţinerea sa. (2) Profit mai mare decât profitul normal sau obişnuit. (3) Profit mai mare decât profitul minim considerat ca bază de comparaţie. (4) Profit superior mediei pe o perioadă sau la un moment dat. (5) Excedentul de profit obţinut ilegal în raport cu reglementările în vigoare. (6) Excedentul de profit obţinut datorită unei situaţii de monopol natural sau economic. Anumiţi autori şi curente de gândire economică dau uneori şi alte sensuri **s.** Obţinerea **s.** într-o activitate sau pe o piaţă devine punct de atracţie pentru noi capitaluri, ceea ce are ca efect intensificarea concurenţei din care, în cele din urmă, ar putea rezulta scăderea preţurilor şi diminuarea sau chiar dispariţia **s.** [G.P.T.]

SURPLUSUL CONSUMATORULUI, termen ce exprimă satisfacţia suplimentară pe care achiziţiile succesive dintr-un bun, la un preţ efectiv dat, o procură unui individ; formă de surplus pe care îl obţine consumatorul participant la schimb. La originea noţiunii de **s. al c.** se află ideea conform căreia ultimele unităţi achiziţionate şi consumate dintr-un bun asigură o satisfacţie mai mică decât cea

asigurată de primele. Întrucât consumatorul plăteşte efectiv pentru toate unităţile cumpărate un preţ corespunzător utilităţii marginale a ultimei unităţi achiziţionate, el obţine sau crede că obţine un surplus bănesc, respectiv un spor de satisfacţie prin achiziţiile unităţilor anterioare celor din urmă. **S.c.** reprezintă deci un model de analiză microeconomică prin care sunt puse în corelaţii specifice, pe baza unei anumite concepţii, legea utilităţii marginale descrescânde, legea cererii, preţul format pe baza utilităţii şi raritătii. **S.c.** poate fi explicat prin exemple cifrice, poate fi surprins în grafice şi, de asemenea, poate fi demonstrat algebric. **S.c.** se exprimă prin suprafaţa de deasupra curbei lui Marshall (a cererii individuale), suprafaţă marcată între două preţuri. **S.c.** este o mărime bănească, cu toate că la origine este exprimat şi reprezentat în termenii surplusului de utilitate. Curba cererii individuale permite să se determine nu numai cantitatea pe care o va cumpăra sau o va cere individul la un anumit preţ, ci şi valoarea marginală (în formă bănească) pe care un individ o acordă unui bun care este consumat într-o anumită cantitate. Din funcţia cererii [$X = f(p_x/p_y, M)$] se poate deduce deci relaţia pe baza căreia se exprimă posibilitatea determinării preţului ca expresie monetară a valorii marginale pe care individul o acordă unui produs (bunul x, în cazul de faţă), atunci când acesta este consumat într-o anumită cantitate:

$$P_x = P(X/p_y, M).$$

Pentru a afla modificarea valorii pe care consumul unui bun o generează pentru un consumator în urma variaţiei infinitezimale a cantităţii, se va calcula derivata funcţiei P în raport cu X: $\frac{dP}{dx}$. Fiind exprimată în bani, valoarea totală de consum pe care consumatorul o atribuie cantităţii X_1 reprezintă totodată suma pe care consumatorul ar fi dispus să o plătească pentru a obţine această cantitate din bunul X. El ar ceda exact valoarea pe care o obţine prin consum. Totuşi, pe piaţă, consumatorul plăteşte un preţ unic ce reprezintă valoarea marginală sau valoarea de consum a ultimei unităţi consumate din bunul X. Cedarea unei valori mai mici decât cea încasată se datorează faptului că individul plăteşte pentru toate produsele cuprinse în cantitatea X_1 acelaşi preţ, adică p_X^1 ; el nu plăteşte valoarea reală pe care şi-o însuşeşte consumând fiecare unitate succesivă (v. Teoria subiectivă a valorii). [D.N.]

SURPLUSUL PRODUCĂTORULUI, diferenţa dintre ceea ce producătorul primeşte (prin preţul de echilibru) şi ceea ce el cheltuieşte (exprimat prin costul marginal). Curba ofertei se suprapune peste curba costului marginal în zona în care costul marginal se află deasupra celui mediu variabil, ca şi deasupra costului mediu total. Această curbă indică producţia pe care firma o oferă la fiecare preţ. Inversând relaţia de cauzalitate, această curbă arată şi mărimea costului marginal al unei anumite producţii. Fiind vorba de tronsonul cu înclinaţia pozitivă a curbei costului marginal, costul marginal al ultimei unităţi îl depăşeşte pe cel al unităţii anterioare, aşa cum se vede în figura de mai jos.

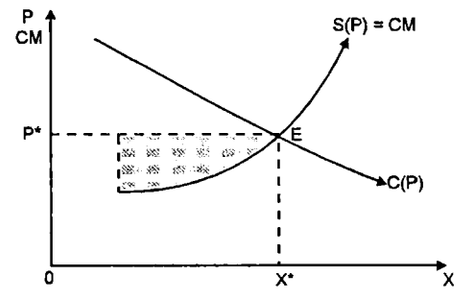

Producătorul este recompensat însă pentru întreaga producţie la preţul de echilibru, adică la costul marginal al ultimei unităţi de produs din producţia de echilibru. Pentru unităţile anterioare de bunuri oferite producătorul primeşte un surplus calculat ca diferenţă între ceea ce producătorul primeşte (prin preţul de echilibru) şi ceea ce el cheltuieşte (prin costul marginal). Acest surplus se numeşte **s.p.** şi este exprimat prin suprafaţa haşurată (v. Rentă economică). [D.N.]

SWAP, (1) **swap valutar**, tranzacţie în care doi parteneri schimbă la început anumite sume exprimate în două valute diferite, le returnează în timp conform unei reguli predeterminate ce reflectă plăţile dobânzii şi, posibil, chiar amortizarea sumei iniţiale. În general, fluxurile de plăţi în swap-urile valutare (în care plăţile se bazează pe rate fixe ale dobânzilor la fiecare valută) sunt asemănătoare cu cele din tranzacţiile la vedere şi din tranzacţiile la termen. (2) **Swap al ratelor dobânzii**, tranzacţie în care doi parteneri schimbă fluxuri de plăţi ale dobânzii ce au caracter diferit, bazate însă pe o valoare a sumei iniţiale stabilă. Există trei tipuri principale de **s.** al ratelor dobânzii: **s.** de cupoane

(curs flotant în loc de curs fix la aceeaşi valută); **s.** principal (modificarea indicelui de flotare la aceeaşi valută); **s.** încrucişate (de la un curs de schimb fix al unei valute la cursuri flotante pentru ambele). [D.C.]

SWEEZY, PAUL (n. 1911), economist american progresist, adept al doctrinei marxiste. Studiile sale s-au concentrat pe probleme privitoare la structurile şi mecanismele capitalismului contemporan. Într-o serie de probleme – tendinţa ratei profitului, legea generală a acumulării capitaliste, rolul istoric al clasei muncitoare – P. Sweezy s-a dovedit a fi un marxist inconsecvent, el observând că multe idei şi teze formulate de Marx nu se verifică în capitalismul contemporan. **Op.**: "Monopoly Capital: an Essay on the American Economic and Social Order" (1966), în colaborare cu Paul Baran; "Socialist Cuba: Anatomy of a Revolution" (1968), în colaborare cu Leo Huberman; "Modern Capitalism and other Essays" (1972). [D.N.]

SWITCH, formă de derulare a operaţiilor de contrapartidă/compensaţie, bazată pe un acord de plăţi între unităţi economice din ţări diferite şi pe funcţionarea unui cont de clearing cu care se echilibrează schimburile economice externe, respectiv plăţile reciproce. Operaţiile de **s.** presupun participarea la schimb a mai mult de doi parteneri, cea mai simplă operaţiune de acest gen desfăşurându-se între trei parteneri. Se presupune că o firmă primeşte ca plată pentru exporturile sale bunuri în contrapartidă. Dacă firma exportatoare nu poate valorifica bunurile respective, atunci ea se adresează unei firme specializate în operaţiuni de **s.**, plătind acesteia un comision şi acceptând o importantă reducere de preţ. Firma specializată caută un cumpărător. Dacă acest potenţial cumpărător nu poate plăti mărfurile într-o valută convertibilă, atunci firma de **s.** acceptă să i se plătească în produse realizate în ţara cumpărătorului. Dacă nici aceste produse oferite ca plată nu sunt comercializabile pe valută într-o ţară cu excedente de plată în valute convertibile, firma specializată în **s.** va trebui să repete aceste operaţiuni până ce mărfurile vor fi comercializate pe o valută convertibilă. Diferenţa dintre plata finală în valută şi preţul de achiziţie reprezintă marja de profit a firmei specializate în operaţii de **s.** Operaţiunile de **s.** sunt atât de export, cât şi de import. [D.N.]

Ş

ŞCOALA AUSTRIACĂ, curent de gândire economică cu o largă cuprindere în timp, de la Carl Menger von Wieser şi până la Eugen Böhm-Bawerk. Denumirea vine atât de la naţionalitatea celor trei mari reprezentanţi ai ştiinţei economice, cât şi de la faptul că ei au studiat la Viena. În plus, această denumire a apărut şi ca o necesitate de delimitare (în curentul economiştilor de limbă germană) faţă de **şcoala istorică germană.** Accentul principal în orientarea **ş.a.** este pus pe credinţa în forţa deducţiei şi a teoriei (opusă empirismului sau istoricismului). Printre realizările reprezentanţilor **ş.a.** se înscriu: dezvoltarea unei teorii subiective a **valorii economice**, bazată pe **utilitatea marginală**, în contrast cu teoria valorii muncă, ce pune accent pe costul de producţie; abordările originale în problema capitalului, în care productivitatea este dedusă din **randament;** lucrările lui Böhm-Bawerk despre capital şi dobândă, care explică dobânda ca o relaţie între **preferinţa pentru timp** şi productivitatea fizică; condiţiile de echilibru pe termen lung formulate de Böhm-Bawerk; legătura dintre echilibrul pe termen lung şi ciclul economic, explicată de von Hayek prin faptul că perioada de producţie se reduce în faza ascendentă şi creşte în faza descendentă, din moment ce perioada de producţie variază direct proporţional cu salariul real şi invers proporţional cu rata dobânzii. **Ş.a.** modernă îi include pe Ludwig von Mises, Friederich von Hayek, Gotffried Haberler şi Fritz Machlup. Varianta modernă a **ş.a.** se distinge prin accentul pus pe **procesele de piaţă şi preţurile relative**, ceea ce o diferenţiază de abordările keynesiene. [A.D.]

ŞCOALA BANCARĂ, ansamblu de idei, opinii şi teorii diferite cu privire la reglarea masei monetare (a ofertei de semne băneşti) de către Banca Angliei în prima jumătate a secolului al XIX-lea. În opoziţie cu şcoala monetară, **ş.b.** argumentează că reglarea masei monetare nu poate fi făcută în plan larg, iar limitarea ofertei de bancnote poate avea efecte indezirabile asupra sistemului financiar. Sistemul bancar însuşi – susţinea **ş.b.** – este cel mai bun judecător al nevoilor de bancnote pe care le resimte economia. O asemenea opinie este justificată atunci când se practică convertibilitatea riguroasă a bancnotelor în aurul monetar. Printr-o lege din 1844, **ş.b.** a suferit un mare regres, impunându-se ideile de bază ale şcolii monetare. [D.N.]

ŞCOALA DE LA CAMBRIDGE, (1) denumirea folosită adesea pentru economistul A. Marshall şi adepţii săi. (2) Economiştii de la Cambridge University care au fost colaboratori ai lui Keynes între 1930 şi 1940 şi care, mai ales după Al Doilea Război Mondial, au dus teoria keynesistă într-o nouă direcţie. Ei sunt numiţi neokeynesişti şi postkeynesişti, pentru a-i deosebi de ortodoxia keynesiană. Principalii promotori ai şcolii de la Cambridge sunt: Joan Robinson, Nicholas Kaldor, Luigi Pasinetti, Piero Sraffa. Ei extind analiza lui Keynes privind creşterea economică şi distribuţia venitului. Efortul lor se concentrează pe argumentarea modului în care funcţia investiţiilor susţine ocuparea şi creşterea economică, luând în calcul pentru aceasta schimbările în outputuri şi în preţuri, dar şi prezenţa elementelor de monopol pe piaţa modernă. Ei împart înclinaţia spre consum a lui Keynes în două funcţii: înclinaţia spre consum a muncitorilor, calculată la salarii, şi înclinaţia spre consum a capitaliştilor, calculată la profit. Ei au cercetat posibilitatea modificării împărţirii venitului în consum şi investiţii şi influenţa pe care o are aceasta asupra împărţirii venitului în salarii şi profit. **Ş.** de la **C.** respinge neoclasicismul, îndeosebi teoria productivităţii marginale şi teoria echilibrului general. [R.A.]

ŞCOALA DE LA CHICAGO, şcoală de gândire economică care a dat naştere coordonatelor de bază ale curentului monetarist. **Ş.** de la **C.** este puternic legată de numele unor profesori renumiţi precum Frank Knight şi Henry Simons. Totuşi, gândirea economică de la Chicago dobândeşte autonomie şi vigoare o dată cu rezultatele cercetărilor lui Milton Friedman, autorul unei teorii de factură neoclasică ce constituie nucleul dur al ideilor monetariste. Prin articolul său "The Quantity Theory of Money: A

Restatement", cuprins în lucrarea "Studies in the Quantity of Money" apărută la Chicago în 1956, Friedman marchează revenirea în actualitate a teoriei cantitative a banilor şi deschide drumul "revoluţiei" monetariste. Datorită principalelor lucrări care vor urma ("Capitalism and Freedom", "A Monetary History of the United States, 1867-1960", "Freedom to Choice"), Milton Friedman devine mentorul **ş.** de la **C.** şi exponentul cel mai de seamă al curnetului monetarist, chiar dacă termenul de "monetarism" este folosit pentru prima dată în 1968 de Karl Brunner, un alt reprezentant al **ş.** de la **C.** Astfel, **ş.** de la **C.** dobândeşte paternitatea deplină a monetarismului; filosofia economică de la Chicago nu se limitează însă doar la domeniul monetar. Principiile de bază reflectă credinţele economiştilor de la Chicago în faptul că: economia liberă, întemeiată pe proprietatea privată, este cea mai eficientă formă de organizare; rolul cel mai important revine monedei, şi în bine, şi în rău; între volumul activităţii economice şi masa monetară există o determinare cantitativă precisă, care se stabileşte cel mai corect şi cu cele mai bune efecte stabilizatoare în condiţiile pieţei libere; manevrarea masei monetare şi interferenţa statului cu funcţionarea pieţei determină destabilizarea economiei; inflaţia este rezultatul şi totodată expresia cea mai elocventă a dereglării economiei prin imixtiunea exagerată a statului în funcţionarea mecanismelor pieţei; politica economică consistentă se bazează pe menţinerea unei rate de expansiune monetară compatibilă cu o creştere economică neinflaţionistă. [M.C.S.]

ŞCOALA DE LA LAUSANNE, curent de gândire economică reprezentat de **L. Walras** şi **V. Pareto,** care au creat un model de echilibru general şi instrumentele teoretice ale economiei bunăstării. L. Walras a elaborat un model al echilibrului general, furnizând astfel microeconomiei o demonstraţie a existenţei unui echilibru al ansamblului pieţelor care constituie totalitatea economiei. Această şcoală a arătat că piaţa concurenţială duce la o situaţie economică echilibrată şi optimală pentru toţi membrii, pentru toţi participanţii la schimb. [R.A.]

ŞCOALA ECONOMICĂ CLASICĂ, denumire dată unei diversităţi de gânditori şi operelor lor, ce au avut o poziţie dominantă între 1750 şi 1848 şi care au elaborat o concepţie bazată pe credinţa că economia este guvernată de concurenţă. **Ş.e.c.** are o serie de idei comune: îmbogăţirea naţiunilor ţine de acumularea de capital, această acumulare depinzând de preferinţa pentru economii a deţinătorilor de profit; economiile sunt investite spontan în sectoarele unde profitul este mai ridicat, ceea ce antrenează un proces de creştere. Metoda de cercetare a clasicilor este abstractă şi deductivă, faptele servind la ilustrarea analizei. Malthus face excepţie, el luând în calcul datele statistice şi realitatea. Clasicii modelează câtiva factori decisivi: capitalul, economiile şi profitul. Abordarea lor este prin excelenţă statică, deducând însă din modele tendinţe generale. Clasicii se preocupă mai ales de microeconomie, studiind preţurile, piaţa, comportamentul întreprinzătorului. Ei nu neglijează macroeconomia, pentru că vor să înţeleagă dinamica creşterii şi repartiţia veniturilor între clasele sociale. Ei cred că legile economice sunt eterne, iar natura determină o ordine socială ideală. Clasicii imaginează lumea ca rezultat al interacţiunii dintre indivizi, care ating o situaţie ideală şi echilibrată, pentru că schimburile sunt reglate de interes şi astfel sunt selecţionaţi cei mai buni. Ei dezvoltă idei liberale şi se pronunţă împotriva reglementărilor şi protecţionismului. Liberul schimb, declară ei, îmbunătăţeşte situaţia naţiunilor, iar individul este mai apt decât statul pentru a crea bogăţie şi a realiza bunăstarea tuturor, făcând astfel să triumfe ordinea individualistă. **Ş.e.c.** s-a dezvoltat pe două mari linii: **ş.c. engleză,** reprezentată de A. Smith, D. Ricardo, Th.R. Malthus, J.S. Mill; **ş.c. franceză**, reprezentată de Fr. Quesnay, J. Turgot, J.B. Say, Fr. Bastiat. [R.A.]

ŞCOALA ISTORICĂ GERMANĂ, denumire dată concepţiilor apărute în Germania în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, ca reacţie la individualismul vienez. Promotorii acestei şcoli refuză calculul marginalist şi critică liberul schimb, pronunţându-se totodată pentru relativizarea cunoaşterii economice. **Prima ş.i.g.** porneşte de la 1840 şi a fost inaugurată de W. Roscher (1815-1894), formulând ipoteza de bază care marchează ruptura de nucleul central clasic şi marginalist. El susţine că dezvoltarea economică nu poate fi analizată numai printr-o construcţie pur logică, cea mai bună metodă fiind cea a istoriei şi, eventual, căutarea regularităţilor şi a diferenţelor. Această teză ducea la relativism şi la abandonarea ideii unei ştiinţe economice formalizabile şi universale. Nu există legi economice universale şi nici modele generale. **A doua ş.i.g.,** numită şi noua şcoală istorică, a fost iniţiată de A. Wagner, G. Schmoller,

K. Bucher. Primii doi au dezvoltat "socialismul de catedră", care presupune existenţa statului-providenţă, însărcinat cu justiţia socială şi cu reglarea economiei. Acest "socialism al profesorilor" propunea o economie mixtă. **Ş.i.g.** a fost puternic influenţată de pozitivismul lui A. Comte şi a influenţat, la rândul său, mişcarea muncitorească reformistă. [R.A.]

ŞCOALA NEOCLASICĂ TRADIŢIONALĂ, denumire dată concepţiilor mai multor autori: S. Jevons, L. Walras, C. Menger, A. Cournot, F. Edgeworth, V. Pareto, H. Gossen, Fr. von Wieser, E. von Böhm-Bawerk, Th.H. Wicksteed. Începutul acestei şcoli a fost marcat de apariţia aproape simultană, spre 1870, a lucrărilor lui S. Jevons, L. Walras şi C. Menger. Convergenţa indiscutabilă a concepţiilor acestor autori este însoţită de diferenţe de perspectivă, suficient de puternice, care au generat analize economice extrem de diferite. **Ş.n.t.** are o serie de caracteristici rezultate din punctele comune ale abordărilor diferiţilor autori: opoziţia faţă de teoria valorii-muncă şi apărarea teoriei valorii-utilitate-raritate; analiza în termenii pieţei; analiza marginalistă a utilităţii şi a productivităţii; logica maximizării utilităţii individuale; abordarea în termeni de echilibru a ofertei şi a cererii; rolul central al flexibilităţii preţurilor în realizarea echilibrului cererii şi ofertei; legea proporţionalităţii dintre utilitatea marginală şi preţuri; formalizarea matematică; concurenţa pură şi perfectă; abordarea în termenii lui "homo oeconomicus"; aplicarea generală a principiilor substituţiei ca mijloc de obţinere a utilităţii maxime; apărarea economiei de piaţă şi a politicii liberale. **Ş.n.t.** s-a particularizat la sfârşitul secolului al XIX-lea în trei abordări: şcoala de la Lausanne, şcoala engleză şi şcoala de la Viena. [R.A.]

ŞOC PETROLIER, sporirea preţului mondial al ţiţeiului în anii 1973-1974 (primul **ş.p.**) de la 24,1 USD/t la 85,3 USD/t şi în 1979-1980 (al doilea **ş.p.**), când preţul tonei de ţiţei a crescut de la 127,2 USD/t la 222,7 USD/t. Majorarea drastică a preţurilor energiei a fost însoţită de creşterea preţurilor majorităţii materiilor prime şi produselor finale, inflaţia devenind o componentă fundamentală a economiei mondiale. Sub incidenţa **ş.p.** s-au dezechilibrat grav balanţele comerciale şi de plăţi externe, situaţie de care au beneficiat principalii producători de resurse energetice şi companiile transnaţionale care activează în domeniu. S-a încetinit creşterea economică mondială, iar în majoritatea ţărilor s-a înregistrat stagnare sau creştere economică negativă, inflaţia galopantă şi şomajul de masă fiind formele principale de manifestare a crizelor economice pe care le-a declanşat **ş.p.** Sub incidenţa lui au avut loc restructurarea tehnologică a aparatului de producţie, modificarea sortimentelor de fabricaţie, a modelelor de consum etc., acestea ducând la reducerea substanţială a consumului de energie, în principal de hidrocarburi, ca o componentă a menţinerii sau consolidării avantajului economic competitiv în confruntările concurenţiale (v. Criza energetică). [G.I.]

ŞOMAJ, (1) dezechilibru care reprezintă un excedent al ofertei faţă de cererea de muncă, cu niveluri şi sensuri de evoluţie diferite pe ţări şi perioade, având iniţial caracter temporar, iar în ultimile decenii, unul permanent, dar care nu exclude total şi definitiv existenţa stării de ocupare deplină a forţei de muncă. (2) Stare de inactivitate economică, totală sau parţială, proprie celor care nu au loc de muncă, sunt în căutarea unui nou loc de muncă, nu-şi pot găsi de lucru ca salariaţi, au condiţia de salariaţi, dar sunt angajaţi numai o parte din timpul de muncă, cu scăderea corespunzătoare a salariului. **Ş.** poate fi caracterizat prin: a) **mărime,** care se exprimă atât în mod absolut, ca număr, cât şi relativ, ca rată (numărul şomerilor/ populaţia activă sau numărul şomerilor/populaţia ocupată); b) **intensitate**, ceea ce presupune fie încetarea totală a activităţii, fie diminuarea sa, însoţită de scăderea remunerării; c) **durata sau perioada de şomaj**, timpul care se scurge de la pierderea locului de muncă până la reluarea activităţii – care, pe termen lung, a avut o tendinţă generală de creştere; d) **structură sau componente**, care se formează prin clasificarea şomerilor după diferite criterii, cum ar fi nivelul calificării, domeniul în care au lucrat, categoria socioprofesională din care fac parte, sex, categorii de vârstă, rasă etc. **Ş.** de lungă durată (mai mare de un an) este nucleul dur al **ş.** actual. **Ş.** este un concept care s-a conturat la începutul secolului al XX-lea. Iniţial, desemna inactivitatea proprie zilelor de sărbătoare sau nelucrătoare; englezii vorbeau despre "out of work". Treptat, a dobândit sensul de încetare a activităţii, adică "unemployment". Cauzele sale sunt foarte complexe şi contradictorii. Analiza modernă interpretează **ş.** ca rezultantă a unui paralelogram de tendinţe ale creşterii economice, considerată sursa

locurilor de muncă, ale populației active, sursa ofertei de muncă, ale productivității muncii, variabila care, prin scădere, poate contribui la creșterea numărului locurilor de muncă, iar prin creștere, la diminuarea lor, și ale fluxului migratoriu, variabila ce poate mări sau micșora oferta de muncă. Astfel, în decursul unei perioade, creșterea economică determină "în mod natural" crearea unui număr de locuri de muncă, dar dacă populația activă crește mai mult decât acest număr apare **ş.**; sporul productivității muncii diminuează capacitatea creșterii economice de a crea locuri de muncă, iar migrația internațională a populației amplifică sau reduce oferta de muncă, ceea ce contribuie de asemenea la formarea (creșterea) sau diminuarea **ş.** Evoluția acestor factori, adesea de sensuri și mărimi foarte diferite, poate fi cuantificată, relevându-se dacă și cu cât aceștia au contribuit la formarea sau la diminuarea **ş.** În contextul acestei analize, **ş.** devine expresia unor cauze deosebit de ample, de natură foarte diferită, cu influențe contradictorii. **Ş.** nu este o mărime omogenă, ci îmbracă forme variate, denumite de regulă după natura cauzei care le-a generat sau potrivit unor caracteristici reprezentative. Formele dominante de extindere a **ş.** astăzi sunt: a) **ş.** de **conversiune**, care îi afectează în special pe salariații care aveau locuri de muncă stabile până la concediere, fără vechime mare în muncă, cu o calificare ce le poate asigura o inserție mai rapidă și dreptul la o indemnizație mai favorabilă. Din aceste motive, la începutul perioadei de **ş.** ei sunt considerați favorizați în comparație cu ceilalți șomeri. În caz de prelungire a duratei **ş.**, ei trec într-o categorie mai defavorizată; b) **ş. repetitiv**, care îi cuprinde pe cei ce cunosc o succesiune de perioade de activitate și de **ş.**, afectându-i îndeosebi pe tineri și pe cei cu calificare slabă și degradând competența profesională și statutul social al individului; c) **ş.** de **excluziune**, ce reunește populația activă în care sunt incluși indivizii cei mai în vârstă, cei mai puțin calificați, cei aflați în **ş.** timp îndelungat, indiferent că primesc sau nu indemnizație. Probabilitatea de reluare a activității este redusă mai ales pe o piață a muncii cu cerere stagnantă și selectivă (v. Șomaj involuntar, Șomaj voluntar). [G.P.T.]

ŞOMAJ CICLIC, expresie care se atribuie șomajului conjunctural și celui sezonier, adică șomajului care se formează în faza de recesiune (criză-depresiune) a ciclului economic sau care decurge direct din restrângerea activității economice în anumite anotimpuri ale anului. [G.P.T.]

ŞOMAJ DE INADAPTARE, formă a șomajului determinată de imposibilitatea unei părți a populației active, denumită tehnofobă, de a utiliza și de a se adapta tehnicilor avansate actuale, care presupun abstracție, interactivitate, viteză de execuție și flexibilitate deosebită. Abstractizarea generalizată, proprie activităților și tehnicilor de ultimă oră, nu este suportată de către cei care au nevoie să atingă, să simtă și să manipuleze obiecte fizice concrete. Interactivitatea, caracteristică dialogului om-mașină, solicită personalului flexibilitate – schimbarea activității în orice moment – și viteză de reacție excepțională, pentru a nu bloca sistemul din care face parte, excluzându-i pe cei care nu înțeleg mesajele afișate și nu le pot răspunde în timp util. Tehnologiile informatizate extind **ş. de i.,** iar pregătirea și orientarea personalului pot evita sau diminua acest fenomen (v. Șomaj, Șomer). [G.P.T.]

ŞOMAJ INVOLUNTAR, formă de șomaj determinată de imposibilitatea de a găsi un loc de muncă acceptând salariul curent, adică salariul pe care-l acceptă cei ce lucrează. Definirea acestui gen de șomaj indică două probleme deosebite: a) mărimea salariului, care, după unii, trebuie să fie inferior salariului curent, iar după alții, la nivelul salariului curent; b) concordanța dintre calificarea pe care o are un salariat și calificarea pe care o solicită postul pe care lucrează, ceea ce influențează de asemenea numărul șomerilor prin includerea sau excluderea, în funcție de opinie, în rândul șomerilor a acelor ce au o calificare, dar lucrează în alta. Date fiind aceste aspecte, pentru anumiți economiști neoclasici **ş.i.** nu prezintă interes. În schimb, pentru J.M. Keynes **ş.i.** este esențial. **Ş.i.** este independent față de mecanismul prețurilor sau de inflexibilitatea salariilor la scădere. [G.P.T.]

ŞOMAJ KEYNESIAN, formă a șomajului explicată pentru prima dată de J.M. Keynes ca **şomaj involuntar**, determinat de dezechilibrele din economie și în special dedezechilibrul dintre cererea și oferta agregate. Din punct de vedere logic, punctul de plecare în favoarea **ş.k.** îl constituie inerția sau rigiditatea la scădere a prețurilor pe termen scurt, fapt foarte bine relevat de Keynes la vremea lui. Această rigiditate atrage raționalizarea muncii, care poate genera două tipuri de dezechilibre pe piața muncii, acestora corespunzându-le diferite tipuri de șomaj. Când prețurile efective sunt superioare prețurilor de

echilibru de pe pieţele bunurilor, cererea agregată este inferioară ofertei agregate. Dezechilibrul astfel format pe piaţa bunurilor trece pe piaţa muncii, resimţindu-se prin reducerea cererii de muncă şi formarea sau creşterea şomajului. Acesta este de fapt un şomaj derivat din dezechilibrul dintre cererea şi oferta agregată, generat la rândul său de rigiditatea preţurilor la scădere, pe care Keynes l-a explicat şi de aceea îi poartă numele (v. Şomaj, Şomaj involuntar, Şomaj voluntar). [G.P.T.]

ŞOMAJ SEZONIER, şomaj care apare ca urmare a restrângerii activităţii economice în anumite perioade ale anului, în care condiţiile naturale sunt mai puţin prielnice sau chiar neprielnice. Este caracteristic agriculturii, construcţiilor şi turismului (v. Şomaj, Şomaj ciclic). [G.P.T.]

ŞOMAJ STRUCTURAL, formă de şomaj determinată de tendinţele de restructurare a economiei pe activităţi, forme de proprietate, managerială, geografică etc., care are loc sub incidenţa progresului tehnico-economic, a crizei energetice, a mutaţiilor din aparatul productiv, a unor importante fenomene sociale sau politice. Această categorie include îndeosebi: a) **ş.** din ţările sărace cu creştere demografică, dar lipsite de capital şi de competenţele necesare exploatării raţionale a resurselor umane; b) **ş.** din ţările avansate economic, afectate de disfuncţiile modului de organizare a muncii, care nu mai permite creşteri de productivitate ca înainte, astfel încât modelul economic devine contraproductiv. Pentru cucerirea şi păstrarea pieţelor tot mai concurenţiale, economiile acestor ţări pun pe primul plan creşterea productivităţii, şi nu a aparatului de producţie, îşi recompun aparatul de producţie concomitent cu scăderea numărului de locuri de muncă; c) **ş.** din ţările aflate în tranziţie la economia de piaţă (capitalistă), care traversează un proces profund de adaptare structurală generală la condiţiile pieţei, fapt care impune adaptarea cererii de muncă la nevoile reale ale unităţilor economice determinate de mediul concurenţial, adaptarea volumului muncii prin concedieri, promovarea formelor de utilizare intermitentă a muncii, contracte de angajare cu durată determinată şi timp de muncă parţial, adaptarea conjuncturală a firmelor. Restrângerea **ş.s.** poate avea loc numai printr-un proces lung şi dificil, întrucât presupune investiţii mari, recalificarea celor afectaţi, reorientarea învăţământului etc. (v. Şomaj, Şomer). [G.P.T.]

ŞOMAJ TEHNIC, formă de şomaj determinată de întreruperea activităţii unei firme din lipsă de comenzi, de regulă pe un timp determinat. Cei afectaţi de **ş.t.** nu sunt înregistraţi la oficiile de forţă de muncă şi şomaj, primesc indemnizaţia de şomaj de la firma respectivă, iar cuantumul acesteia este diferit de cel reglementat în mod general pe economie. **Ş.t.** încetează o dată cu reluarea activităţii firmei. Poate fi total sau parţial. Este caracteristic economiilor care se află în criză sau în tranziţie la economia de piaţă (v. Şomaj, Şomaj tehnologic). [G.P.T.]

ŞOMAJ TEHNOLOGIC, formă de şomaj determinată de înlocuirea vechilor tehnici şi tehnologii cu altele noi, precum şi de centralizarea unor capitaluri sau activităţi, care sunt însoţite de restrângerea locurilor de muncă. Resorbirea acestui gen de şomaj este foarte dificilă, pentru că presupune recalificarea forţei de muncă în concordanţă cu noile cerinţe ale tehnicilor şi tehnologiilor implementate şi cu managementul firmelor afectate de centralizare, lărgirea activităţilor economice pentru a crea noi locuri de muncă (v. Şomaj, Şomaj structural). [G.P.T.]

ŞOMAJ VOLUNTAR, formă de şomaj proprie celor care decid în mod deliberat să înceteze să muncească (total sau parţial), fie pentru că ei apreciază că salariul este prea mic şi preferă timpul liber sau doresc să-şi însuşească o nouă meserie, fie pentru că sunt în căutarea unui loc de muncă mai bine remunerat, iar costurile antrenate de această căutare vor fi mai mult decât compensate prin creşterea salariului. În anii 1970, anumiţi economişti, printre care Milton Friedman, spuneau despre **ş.v.** că este **şomaj natural**. Pentru ei şomajul natural este un **şomaj de echilibru**, deoarece rezultă dintr-o alegere deliberată. Treptat, mulţi economişti şi-au conturat ideea că şomajul existent în ultimele decenii în ţările dezvoltate este îndeosebi **ş.v.**, negând astfel **şomajul involuntar**, care este de fapt singurul ce trebuie să preocupe politicile economice (v. Şomaj, Şomaj keynesian, Şomaj involuntar). [G.P.T.]

ŞOMER, (1) persoană aflată în stare de şomaj. (2) Persoană activă, în vârstă de cel puţin 15 ani, care nu munceşte, este disponibilă pentru o muncă salariată sau nesalariată şi caută un loc de muncă. (3) În România, după Legea nr. 1/1991, republicată în 1994, persoană aptă de muncă ce nu se poate încadra din lipsă de locuri disponibile corespunzătoare pregătirii sale, în vârstă

de cel puţin 16 ani (după Codul muncii). În mod oficial, Anuarul statistic al României publică date cu privire la **ş. înregistraţi**, care sunt persoane în vârstă de 18 ani şi peste, apte de muncă, ce nu pot fi încadrate din lipsă de locuri de muncă disponibile şi care sunt înscrise la oficiile de forţă de muncă şi şomaj. În general, nu există un mod unic de a defini conceptul de **ş.** De aceea există deosebiri importante între definiţiile care se dau şi sunt acceptate în mod oficial în diferite ţări sau grupuri de ţări. Evident, numărul şomerilor din aceeaşi ţară şi perioadă diferă în funcţie de definiţia după care a fost calculat acesta (v. Şomaj). [G.P.T.]

ŞTIINŢA ECONOMICĂ, ansamblu coerent de noţiuni, idei, teorii şi doctrine, de reflectări specializate în planul gândirii ale actelor şi faptelor economice, de judecăţi de valoare asupra acestora, precum şi de tehnici şi procedee de măsurare, evaluare, gestionare şi stimulare a activităţilor economice. Idei şi chiar teorii economice au apărut încă din antichitate. De-a lungul Evului Mediu au apărut noi idei economice şi au fost reconsiderate cele vechi. În acele timpuri cunoştinţele economice erau "integrate" în diferite alte sisteme de gândire. Constituirea **ş.e.** a avut loc spre sfârşitul secolului al XVIII-lea şi începutul celui de-al XIX-lea, aceasta fiind rezultatul efortului creator specializat al fondatorilor ei, deveniţi ulterior clasicii acestei ştiinţe. În cadrul acestui proces, de o deosebită importanţă a fost gândirea acelor economişti care au efectuat primele analize globale ale proceselor economice: W. Petty, cu a sa "Aritmetică politică", F. Quesnay, cu faimosul său "Tablou economic", mercantiliştii, care au încercat să dea răspuns la problema rolului activităţilor de comerţ exterior în dezvoltarea economică etc. Pe o asemenea bază teoretică şi prin raportarea la realitatea economică din Anglia de la sfârşitul secolului al XVIII-lea, Adam Smith a reuşit sinteza sa creatoare, punând bazele economiei politice ca ştiinţă economică autentică. Iniţial, economia politică s-a identificat cu ştiinţa economică în ansamblul ei, aceasta dobândind un statut special în sistemul ştiinţelor. Eforturile specialiştilor-economişti în direcţia aprofundării înţelegerii economiei ca acţiune socială specifică, procesul fără sfârşit al creării, perfecţionării şi reconsiderării structurilor analitice s-au concretizat în apariţia unor noi ştiinţe economice autonome. În anumite momente ale evoluţiei analizei economice s-au impus anumite situaţii clasice, caracterizate printr-o consolidare, o coordonare şi o nouă sinteză a progreselor ştiinţifice în domeniu până la momentul respectiv. Ca urmare, se poate spune că, în prezent, ştiinţa economică se constituie **într-un sistem de ştiinţe economice autonome,** toate acestea având ca domeniu de cercetare economia în ansamblul ei: complexă, dinamică şi în continuă diversificare. Fără a se proceda la o identificare cu disciplinele economice din planurile de învăţământ economic superior, se poate contura următorul sistem al ştiinţelor economice contempo-rane: economia politică – ştiinţa teoretică fundamentală, macroeconomia, microeconomia, economia mondială, istoria gândirii economice, finanţele, contabilitatea, statistica economică, marketingul, istoria economică, geografia economică, cibernetica economică, ecologia economică etc. Epistemologia economică – una dintre noile ştiinţe economice de graniţă – grupează şi ierarhizează ştiinţele economice după variate criterii: domeniul de cercetare, instrumentele de analiză, interferenţele cu alte ramuri ale ştiinţei (v. Economie politică, Macroeconomie, Microeconomie, Teorie economică). [D.N.]

T

TABELUL INPUT-OUTPUT (INTRĂRI-IEŞIRI), instrument ştiinţific care descrie fluxul de bunuri dintre diferite activităţi economice corelate în cadrul unui sistem economic. Analiza interdependenţelor cantitative dintre aceste activităţi se bazează pe metoda input-output. Iniţial ea a fost elaborată pentru a analiza şi măsura legăturile dintre diversele sectoare producătoare şi consumatoare din cadrul unei economii naţionale, dar a fost de asemenea aplicată la studiul unor sisteme economice mai restrânse ca, de exemplu, o zonă metropolitană sau chiar o mare întreprindere integrată. În prezent, modelul de referinţă este o construcţie matematică elaborată de Wassily Leontief, în care economia este reprezentată printr-un set de funcţii de producţie liniare ce descriu interrelaţiile dintre toate sectoarele. Între componentele sistemului de producţie există următoarele relaţii:

$$\begin{cases} a_{11}X_1 + a_{12}X_2 + \dots a_{1n}X_n + F_1 = X_1 \\ \vdots \\ \vdots \\ a_{n1}X_1 + a_{n2}X_2 + \dots a_{nn}X_n + F_n = X_n \end{cases},$$

în care: X_i – outputul (producţia de bunuri) în sectorul "i" al economiei; a_{ij} – volumul bunurilor produse în sectorul "i" şi consumate în sectorul "j"; F_i – cererea finală pentru producţia sectorului "i". Astfel, outputul fiecărui sector se utilizează pentru a produce bunurile în celelalte sectoare (consum intermediar) şi pentru a satisface cererea finală (consum final). Aceste relaţii se pot scrie sub formă matriceală astfel:

$$AX + F = X,$$

unde: A – matricea coeficienţilor tehnologici a_{ij}; X – vectorul producţiei de bunuri; F – vectorul cererii finale. Modelul permite determinarea necesarului de output al fiecărui sector prin care să fie acoperită cererea finală, respectiv:

$$X = (I - A)^{-1} F,$$

în care I este matricea unitate (v. Analiza input-output). [D.A.]

Tabelul operaţiunilor financiare (v. CONTABILITATE NAŢIONALĂ)

TABLOUL ECONOMIC, schemă elaborată de economistul fiziocrat François Quesnay (1758) pentru a reprezenta viaţa economică a unei ţări, privită ca un proces unitar de producţie şi consum, proces supus unor regularităţi cantitative. **T.e.** poate fi considerat drept prima încercare de analiză ştiinţifică macroeconomică, bazată pe schimbul de produse între cele trei clase ale societăţii definite de autor: proprietarii de pământ, lucrătorii agricoli şi aşa-numita "clasă sterilă". Conceptele principale sunt: produsul social total şi surplusul economic (produsul net). În viziunea lui Quesnay numai lucrătorii agricoli puteau produce un surplus faţă de necesităţile lor de consum, aceştia fiind astfel forţa motrice a economiei. **T.e.** s-a constituit într-un model de tip input-output al economiei, prin care a fost descris modul de repartiţie a surplusului între cele trei clase. Modelul a reprezentat o concepţie utilizată ulterior de K. Marx în schemele reproducţiei şi de W. Leontief în modelul input-output complex. [D.A.]

TANTIEMĂ, suma de bani încasată de membrii consiliului de administraţie şi ai comisiei de cenzori din cadrul unei societăţi comerciale pe acţiuni. De regulă, **t.** constituie o cotă procentuală din profitul net al societăţii comerciale, acordată pentru exercitarea funcţiei de conducere şi de control asupra activităţii economico-financiare a acesteia. Pe lângă **t.**, persoanele respective încasează jetoane de prezenţă, iar dacă sunt asociaţi, şi dividend. [S.C.]

TARIF VAMAL, tabel sistematic al mărfurilor şi al taxelor vamale corespunzătoare acestora care se percep pentru mărfurile trecute peste graniţa vamală a unei ţări. În practica internaţională există **t.v.** cu o singură coloană pentru taxa vamală prevăzută sau cu mai multe coloane. Aceste coloane cuprind taxe vamale pentru ţările care beneficiază de clauza naţiunii celei mai favorizate (taxe convenţionale), taxe pentru ţările care nu beneficiază de clauză (taxe autonome) şi, uneori, taxe vamale preferenţiale, care se acordă unor ţări slab dezvoltate. Pe lângă taxele vamale percepute la fiecare produs sau grupă de

produse, **t.v.** mai poate cuprinde nomenclatorul mărfurilor scutite de taxe vamale, unele reguli de impunere, precum şi alte formalităţi vamale (v. Taxă vamală). [G.C.]

TAXĂ A RESCONTULUI, instrument de politică monetară, constând în dobânda sau comisionul pe care banca centrală îl percepe băncilor comerciale nevoite să resconteze efectele de comerţ ale clienţilor lor deja scontate de către băncile comerciale. Nivelul şi dinamica **t.r.** sunt astfel stabilite încât, în funcţie de împrejurările social-economice, să determine masa monetară şi rata dobânzii şi, prin elementele economiei monetare, să influenţeze mersul economiei reale.

TAXĂ PE VALOAREA ADĂUGATĂ, impozit indirect stabilit şi perceput asupra valorii adăugate în fiecare stadiu al producţiei şi al distribuţiei bunurilor economice. Prin stabilirea valorii adăugate se evită înregistrările repetate ale consumurilor externe. **T.** pe **v.a.** are un caracter universal, deoarece se aplică asupra tuturor bunurilor rezultate atât din activitatea curentă de exploatare, cât şi din activitatea financiară de fructificare a capitalurilor disponibile. **T.** pe **v.a.** reprezintă un impozit neutru şi unic, deoarece se aplică asupra tuturor activităţilor economice, iar nivelul ei este independent de întinderea circuitului economic. Plata **t.** pe **v.a.** este fracţionată, deoarece ea se calculează pentru fiecare stadiu care intervine în producerea şi comercializarea bunului economic. Mărimea absolută a **t.** pe **v.a.** depinde de baza de calcul şi de cotele de impozitare. Elementele care compun baza de calcul (de impozitare) sunt diferite, în funcţie de situaţia dată, cum ar fi: preţurile şi tarifele negociate, inclusiv accizele stabilite de lege; preţurile de piaţă; costurile bunurilor executate de agenţii economici pentru folosinţa proprie ori predate altor persoane etc. (v. Impozite indirecte, Valoare adăugată). [G.C.]

TAXĂ VAMALĂ, impozit care se aplică mărfurilor trecute peste graniţa vamală a unei ţări. După modul de percepere, **t.v.** poate să fie ad valorem (o mărime procentuală din valoarea mărfii), specifică (o anumită sumă pe unitatea fizică de măsură) ori mixtă. **T.v.** poate avea ca scop creşterea veniturilor bugetului de stat sau (şi) protecţia producătorilor interni de competitorii străini. Reprezentând un impozit indirect, **t.v.** îi determină pe consumatori să prefere bunurile economice autohtone, care sunt mai ieftine. Pentru consumatori, **t.v.** poate reprezenta un mijloc de apărare faţă de preţurile înalte practicate de producătorii autohtoni ori faţă de reducerea calităţii mărfurilor indigene. **T.v.** constituie un instrument important al politicii vamale, care acţionează asupra preţului mărfurilor importate în vederea reducerii importurilor şi a eliminării deficitului balanţei comerciale (v. Tarif vamal). [G.C.]

TAXE LOCALE, obligaţii fiscale ale populaţiei şi ale celorlalţi agenţi economici, care se constituie în venituri ale bugetelor administraţiilor publice locale. **T.l.** sunt fixate de organele locale ale puterii şi administraţiei publice, ca expresie a autonomiei care le este conferită prin legislaţia în vigoare, specifică fiecărei ţări. În cadrul aceleiaşi ţări, configuraţia şi nivelurile **t.l.** diferă de la o unitate administrativă teritorială la alta. Tendinţa generală de creştere a autonomiei organelor locale ale puterii şi administraţiei de stat, extinderea autoguvernării financiare a acestora au impus o tendinţă de creştere şi stimulează dezvoltarea localităţilor şi a unităţilor administrativ-teritoriale şi substituie unele impozite şi taxe cu vocaţie naţională. [G.I.]

TAYLOR, FREDERICK W. (1856-1915), inginer şi economist american. Şi-a propus să amelioreze productivitatea mâinii de lucru prin aflarea celei mai eficace metode de muncă ("the one best way"), bazată pe separarea sarcinilor de concepţie şi de execuţie, realizând în acest fel organizarea ştiinţifică a muncii, opera sa cea mai cunoscută. A mai realizat şi prima măsurare practică a timpului de executare a unei munci şi a pus la punct compoziţia oţelurilor rapide. [T.C.G.]

TAYLORISM, sistem de organizare ştiinţifică a muncii industriale, precum şi de remunerare a lucrătorilor, în cadrul căruia normele de muncă se stabilesc prin controlul timpilor de executare şi prin eliminarea gesturilor inutile, sistem conceput de **F.W. Taylor**. Normele de muncă se stabilesc la nivelul muncitorilor cu randamentul cel mai ridicat şi pe baza unor îmbunătăţiri aduse muncii. Sarcinile de producţie sunt "decupate" în gesturi elementare care pot fi astfel controlate cu rigurozitate, eliminându-se pierderile de timp (*fallacy*) ale muncitorilor. Prin aplicarea unor metode mai eficiente, a evidenţei şi a controlului se realizează creşterea productivităţii muncii. **T.** este completat în anii 1910 de către

H. Ford prin utilizarea benzilor de producţie, perfecţionându-se în acest fel diviziunea tehnică şi socială a muncii, ceea ce asigură t. un adevărat triumf în lumea dezvoltată, după cel de Al Doilea Război Mondial. În prezent, unii autori consideră că epuizarea acestor forme de organizare a muncii a fost unul dintre factorii crizei actuale, deducând că astăzi suntem în căutare de forme noi, mai bine adaptate noilor tehnici (robotizare, informatizare) şi centrate pe participare. Alţi economişti gândesc, din contră, că organizarea ştiinţifică a muncii are viitor, că se regăseşte mereu în acţiune aceeaşi logică socială a separării concepţiei de execuţie (v. Diviziunea socială a muncii). [T.C.G.]

TEHNICA ANALIZEI BAYESIENE, metodă de analiză statistică ce cuprinde estimări şi deducţii statistice în condiţii de incertitudine totală, în care informaţiile date apriori sunt combinate formal cu date din eşantioane pentru a realiza estimări sau pentru a testa ipoteze. **T.a.b.** se bazează pe un criteriu de alegere a deciziei optime, expus pentru prima dată de Thomas Bayes (1763), care oferă o modalitate de a include impresii subiective şi (sau) elemente teoretice în analize cantitative. O caracteristică a abordării bayesiene constă în aceea că probabilitatea este definită în termenii aşteptărilor. Criteriul bayesian se abate de la premisele de totală incertitudine, întrucât se presupune că stărilor posibile ale naturii li se pot ataşa probabilităţi egale de apariţie a lor. **T.a.b.** permite calculul speranţelor matematice de atingere a anumitor parametri, ca urmare a luării diferitelor decizii. Decizia optimă va fi cea care înregistrează speranţa matematică cea mai ridicată. Pentru cazul unor probabilităţi de apariţie a stărilor naturii diferite între ele, criteriul a fost generalizat de către P.S. Laplace (1812), devenind astfel criteriul Bayes-Laplace. Analiza bayesiană şi aplicaţiile ei au fost dezvoltate ulterior de numeroşi alţi teoreticieni şi utilizate în probleme decizionale de control şi politică, în optimizări stohastice la nivelul firmei, în probleme de portofoliu etc. [D.A.]

TEHNICA LAGRANGE (metoda multiplicatorilor lui Lagrange), metodă de aflare a soluţiei optime a unei probleme de programare. **T.L.** constă, din punct de vedere matematic, în determinarea extremului (a maximului sau a minimului) unei funcţii de mai multe variabile, cu respectarea restricţiilor şi a condiţiilor de nenegativitate. Considerăm funcţia obiectiv

$$z = f(x_1, x_2, ..., x_n) = \max$$

şi restricţiile sub forma ecuaţiilor de echilibru şi a inegalităţilor de echilibru:

$$\varnothing_r (x_1, x_2, ..., x_n) \le b_r \ (r = 1, 2, ..., m),$$

în condiţiile $x_i > 0$. Pentru determinarea soluţiei optime se construieşte o funcţie ajutătoare, numită **funcţia lui Lagrange** (L), ca o funcţie de variabilele $x_1, x_2, ..., x_n$ şi de multiplicatorii lui Lagrange $\lambda_1, \lambda_2, ..., \lambda_m$, având următoarea formă:

$$L(x_1, x_2, ..., x_n; \lambda_1, \lambda_2, ..., \lambda_m) = f(x_1, x_2, ..., x_n) + \sum_{r=1}^{m} \lambda_r [b_r - \varnothing_r (x_1, x_2, ..., x_n)].$$

Funcţia lui Lagrange are proprietatea că, în domeniul soluţiilor admisibile, are aceleaşi valori ca funcţia obiectiv z. De aici rezultă că problema determinării extremului condiţionat al funcţiei z poate fi înlocuită cu aflarea extremului obişnuit al funcţiei lui Lagrange (prin derivarea funcţiei L în raport cu fiecare dintre variabile, egalarea fiecărei derivate parţiale cu zero şi rezolvarea sistemului de ecuaţii rezultat). Rezolvând această a doua problemă se pot afla valorile $x_1, x_2, ..., x_n$ pentru care ambele funcţii ating valori extreme şi care depind de multiplicatorii determinaţi $\lambda_1, \lambda_2, ..., \lambda_m$. [D.A.]

TEOREMA LIMITEI CENTRALE, teoremă care stabileşte că suma (şi **media**) unei mulţimi de variabile aleatorii va urma o distribuţie normală dacă eşantionul (observaţiei, cercetării) este suficient de mare. Această teoremă este foarte importantă în **econometrie,** întrucât pe ea se bazează ipoteza de normalitate a distribuţiei erorilor şi se utilizează testul T de normalitate. Astfel, erorile distribuite normal pot fi omise din estimări întrucât suma lor tinde spre zero, cu o anumită probabilitate. Această teoremă este datorată în principal matematicienilor francezi A. Moivre (1738) şi P.S. Laplace (1813). [A.D.]

TEOREMA LUI COASE, elaborată de laureatul Premiului Nobel Ronald Coase, susţine în principal că **externalităţile** nu provoacă o creştere a alocării defectuoase a resurselor, cu condiţia să nu existe costuri de tranzacţie, respectiv ca **drepturile de proprietate** să fie bine precizate. În această situaţie, părţile – producătorul şi consumatorul de externalităţi – ar avea un stimulent de piaţă pentru a negocia un beneficiu comercial mutual, adică pentru a internaliza externalitatea. Teorema arată că rezultatul acestui

proces de negociere este același, indiferent dacă cel care deține dreptul de proprietate sau dreptul de veto asupra utilizării resursei este producătorul ori consumatorul de externalități. Din acest motiv teorema mai este numită și teorema de neutralitate (v. Externalități). [A.D.]

TEOREMA LUI EULER, procedeu aplicabil unei funcții liniar omogene (cu randamente constante de scară), conform căruia variabila dependentă poate fi întotdeauna exprimată ca sumă a unor termeni, reprezentând produsul dintre variabila independentă și derivata parțială de ordinul întâi a funcției în raport cu fiecare variabilă. Dacă funcția este de două variabile, $Q = Q(x,y)$, liniar omogenă $[Q(\lambda x,\lambda y) = \lambda Q(x,y)]$, atunci **t. lui E.** poate fi formulată astfel:

$$Q = x\frac{\partial Q}{\partial x} + y\frac{\partial Q}{\partial y}.$$

Expresia de mai sus nu trebuie confundată cu efectul suplimentar produs asupra funcției de modificările simultane ale celor două variabile independente:

$$dQ = dx\frac{\partial Q}{\partial x} + dy\frac{\partial Q}{\partial y}.$$

Din punct de vedere economic, dacă funcția de care discutăm este, spre exemplu, funcția de producție (Q), în condițiile în care fiecare dintre factori este plătit la nivelul produsului său marginal, produsul total va fi egal cu nivelul plăților pentru cei doi factori de producție (spre exemplu, capital și muncă). În aceste condiții, profitul economic va fi zero. [G.T.]

TEOREMA LUI RYBCZINSKI, enunț potrivit căruia, pentru menținerea constantă a prețurilor bunurilor și a factorilor, este necesar să crească producția bunului ce utilizează intensiv factorul care a sporit și să se reducă producția celuilalt bun, care utilizează intensiv factorul rămas constant. Motivația este următoarea: pentru ca prețurile bunurilor să rămână constante, prețurile factorilor trebuie să rămână constante. Prețurile factorilor pot rămâne constante numai dacă proporția în care se folosesc factorii în două industrii rămâne constantă. Dacă unul dintre factori crește cantitativ, menținerea proporției se poate realiza prin sporirea producției în industria care îl utilizează intensiv și prin restrângerea producției în cealaltă industrie, care eliberează factorul constant într-o măsură mai mare, punându-l la dispoziția industriei aflate în expansiune pentru a fi combinat cu factorul sporit. [D.A.]

TEOREMA MODIGLIANI-MILLER, enunț formulat de Modigliani și Miller (1961) potrivit căruia, în anumite condiții, acționarii sunt indiferenți față de politica dividendelor aplicată de firmă, iar valoarea unei firme este independentă de politica dividendelor. Esența demonstrației pornește de la cele două modalități de plată a dividendelor, și anume plata în numerar și răscumpărarea acțiunilor. Teorema operează cu următoarele premise: politica investițiilor adoptată de firmă este stabilită și cunoscută investitorilor; nu se aplică impozite pe dividende și pe alt câștig de capital; efectuarea operațiunilor de vânzare și cumpărare de titluri financiare este gratuită; toți investitorii dispun de aceleași informații ca și managerii firmei; nu există costuri contractuale asociate proprietății asupra titlurilor. În aceste condiții, **t.M.-M.** arată că investitorii își pot crea propriile dividende prin vânzarea unor pachete de acțiuni. Dacă o parte din profit este reținută de către firmă și investită în proiecte noi, acționarii existenți pot vinde acțiuni, aflându-se în situația echivalentă celei în care firma ar fi plătit dividende. Dacă, dimpotrivă, managerii decid plata dividendelor, atunci este necesară o nouă emisiune de titluri pentru a finanța proiecte noi. Acționarii care preferă să reinvestească dividendele primite pot face acest lucru cumpărând acțiunile nou emise, situație echivalentă celei în care n-ar fi primit dividende. [D.A.]

TEOREMA NONSUBSTITUȚIEI, teoremă care afirmă că, în anumite condiții specificate, o economie are pentru fiecare valoare admisibilă a ratei profitului o anumită structură a prețurilor, independentă de structura cererii finale. Teorema are două forme. Prima formă a **t.n.** a fost susținută de Arrow (1951), Georgescu-Roegen (1951), Koopmans (1951), Samuelson (1951), Levhari (1965). Aceasta se aplică unei economii cu producție singulară. Premisele teoremei sunt următoarele: a) există un singur input primar (de exemplu, munca); b) toate procesele de producție sunt perfect divizibile, au randamente de scară constante și au același ciclu; c) fiecare proces produce un bun perfect divizibil; d) pentru fiecare bun există cel puțin un proces de producție care poate să-l realizeze; e) munca este perfect divizibilă și indispensabilă pentru reproducerea bunurilor; f) schimbul de bunuri are loc pe piețe cu concurență perfectă; g) producătorii folosesc un proces dacă și numai dacă acesta reduce costurile la prețurile curente date. În aceste condiții, pentru fiecare valoare admisibilă a

ratei profitului este posibil să existe un singur vector al preţurilor relative (inclusiv salariile), iar aceste preţuri relative sunt independente de cerere. A doua formă a **t.n.**, susţinută de Samuelson (1961), Mirrles (1969) şi Stiglitz (1970), slăbeşte restricţia a treia privind producţia de bunuri perfect divizibile pentru a permite împărţirea bunurilor. Termenul de "nonsubstituţie" se aplică acestor forme în măsura în care există un singur factor deficitar (input primar). În acest caz nu este posibilă o substituţie de factori, indiferent de componentele cererii sau de şirul posibilităţilor tehnice de producţie. Slăbirea oricărei alte condiţii va face ca preţurile să se modifice drept reacţie la modificările din structura cererii, şi nu datorită unei substituţii de factori. [D.A.]

TEOREMA STOLPER-SAMUELSON, enunţ potrivit căruia, în anumite condiţii restrictive, comerţul internaţional reduce în mod necesar nivelul preţului factorului de producţie deficitar într-o ţară, independent de specificarea modelului de consum, şi duce la egalizarea preţului factorului între ţări. Un corolar al acestei propoziţii susţine că protecţionismul duce în mod necesar la creşterea preţului factorului deficitar. [D.A.]

Teoremele fundamentale ale bunăstării sociale (v. PIGOU, ARTHUR C.)

Teoria alegerii publice (v. TEORIA OPŢIUNII PUBLICE)

TEORIA AŞTEPTĂRII, capitol al cercetării operaţionale care studiază caracteristicile şi efectele aglomerării în sistemele de aşteptare, folosind metode matematice şi/sau de simulare. Un fenomen de aşteptare are trei elemente principale: **consumatorii**, care solicită un serviciu, **şirul de aşteptare** sau coada, care se formează în cazul în care consumatorii trebuie să aştepte, şi **staţia de servire**, care trebuie să satisfacă cererile. Studiul sistemelor de aşteptare necesită definirea unui model matematic care să poată descrie complet comportarea sistemului (cu un anumit grad de probabilitate) pe baza unor caracteristici ce pot fi exprimate cantitativ: ritmul sosirii consumatorilor, numărul posturilor din staţia de servire, disciplina şirului de aşteptare, ritmul de servire. Dacă un sistem de aşteptare nu poate fi descris în mod convenabil prin relaţii matematice, pentru studiul sistemului pot fi folosite metode operaţionale de simulare pe calculator, utilizând limbaje de nivel înalt. În urma simulării pot fi luate decizii privind numărul şi amplasarea staţiilor de servire şi disciplina de servire, pentru a asigura un timp dat de trecere prin sistem în condiţii de cost convenabile. [D.A.]

Teoria avantajului comparativ absolut (v. AVANTAJ COMPARATIV ABSOLUT)

Teoria avantajului comparativ relativ (v. AVANTAJ COMPARATIV RELATIV)

TEORIA BUNĂSTĂRII, domeniu al teoriei economice şi sociale a cărui esenţă constă în ideea că dezvoltarea economică trebuie să pornească de la criteriul binelui colectiv, avantajul social fiind criteriul major în analiza cost-eficacitate socială. **T.b.** este un ansamblu de concepţii ale reprezentanţilor şi susţinătorilor statului bunăstării, economiei bunăstării, dezvoltării economice durabile etc. prin care se exprimă idei şi reprezentări teoretice şi practice privind concordanţa dintre diferite procese economice (distribuirea-redistribuirea venitului naţional, producţia de servicii publice, dimensionarea venitului minim pe economie etc.) şi bunăstarea individuală/colectivă. Scopul **t.b.** este de a crea un suport teoretic în vederea explicării mecanismului de funcţionare a economiei bunăstării. Este un merit al reprezentanţilor şi susţinătorilor acestei teorii de a sesiza necesitatea asigurării unei concordanţe între diferitele compartimente ale economiei de piaţă şi cadrul său social (v. Economia bunăstării, Statul bunăstării). [I.M.]

TEORIA CALITATIVĂ A BANILOR, teorie economică care reflectă raportul dintre volumul tranzacţiilor dintr-o economie şi masa monetară, mărimea şi dinamica acesteia din urmă fiind influenţate atât de factori economici obiectivi, cât şi de elemente subiectiv-psihologice. Reevaluând indicatorii monetari apreciaţi de teoria cantitativă a banilor prin luarea în consideraţie şi a unor elemente psihologice, economistul austriac Friedrich von Wieser (1851-1926) şi economistul francez Albert Aftalion (1874-1956) au fundamentat **t.c. a b.** Pentru F. von Wieser, de pildă, elementul predominant al relaţiei nu mai este masa monetară totală în circulaţie, ci acele sume băneşti care ar putea deveni cheltuieli efective în perioada respectivă pe baza deciziilor subiecţilor de venituri. În acest caz, M din ecuaţia

schimburilor se personalizează şi devine R, ecuaţia devenind: R = PQ, unde: R – veniturile băneşti; Q – cantităţile de mărfuri tranzacţionate; P – preţurile medii (nivelul preţurilor). Continuând analiza problemei, A. Aftalion proiectează în viitor aprecierea subiectivă a venitului ce urmează a fi cheltuit. El arată că deţinătorii de venituri decid asupra modului şi momentului cheltuirii banilor lor în funcţie de evoluţiile viitoare ale preţurilor. Ca urmare, factorul R din ecuaţia schimburilor are o puternică încărcătură subiectiv-psihologică. În continuarea principiilor **t.c. a b.**, şcoala economică de la Cambridge, îndeosebi prin lordul John Maynard Keynes (1885-1946), a formulat o ecuaţie proprie a schimburilor: $n = y(k + rk') \Rightarrow y = n/(k + rk')$, unde: n – volumul însumat al banilor (numerar şi scripturali); y – nivelul preţurilor, respectiv indicele costului vieţii; k – cererea publică de încasări în monedă lichidă: k' – moneda scripturală exprimată în unităţi de consum; r – rata rezervei monetare. Pornind de la această ecuaţie a schimburilor, economistul englez explică fluxurile macroeconomice reale, cum sunt dinamica investiţiilor, modificarea ocupării resurselor de muncă etc. În ultimele decenii, pe baza fundamentelor teoretice anterioare a fost creată o teorie modernă, integratoare şi dinamică despre bani şi rolul lor în economia contemporană. Economistul american Milton Friedman, de pildă, susţine că doar modificările preţurilor şi ale veniturilor nominale sunt provocate prin variaţiile ofertei de monedă. În ceea ce priveşte nivelurile şi dinamicile reale ale preţurilor şi veniturilor, acestea depind mai ales de puterea de cumpărare a banilor. Aceasta din urmă provine din compararea indicatorilor marfaro-băneşti, nu totdeauna conştientă, între mărimile disponibile trecute şi curente, pe de o parte, şi cele viitoare previzibile şi aşteptate, pe de altă parte. Nemaidispunându-se de posibilităţile de a compara direct moneda cu valorile mărfurilor schimbate sau cu aurul monetar, se admite ideea că puterea de cumpărare a monedei este fixată prin lege şi că aceasta depinde atât de procesele monetare, cât şi de cele ale economiei reale (v. Teoria cantitativă a banilor). [D.N.]

TEORIA CANTITATIVĂ A BANILOR, teorie economică care exprimă relaţia dinamică dintre nivelul general al preţurilor, pe de o parte, şi cantitatea de semne băneşti în circulaţie, pe de altă parte; mărimea cantităţii de monedă fiduciară (bani încredere) este dimensionată de autorităţile monetare. **T.c. a b.** a fost fundamentată iniţial de economistul suedez Kant Wicksell (1851-1926) şi apoi a fost dezvoltată şi consacrată ca atare în gândirea mondială de economistul american Irving Fisher (1867-1947). Pornind de la cunoscuta teză a "debuşeelor" formulată de J.B. Say, conform căreia orice marfă nouă îşi creează propria sa piaţă prin intermediul pieţei altei mărfi, K. Wicksell a explicat cauzele care fac ca cererea de monedă să fie superioară sau inferioară ofertei de bunuri materiale şi servicii. Toate celelalte condiţii fiind date – remarca economistului suedez – nivelul preţurilor este determinat (influenţat) de cantitatea totală a banilor – semne ale valorii în circulaţie. Mai concret, el susţinea următorul lucru: atunci când cererea nominală totală (exprimată, evident, în bani) depăşeşte oferta totală de bunuri, preţurile tuturor mărfurilor au tendinţa de creştere, acestea cresc efectiv. **T.c. a b.** a fost pusă în termeni matematici de către I. Fisher printr-o ecuaţie care îi poartă numele: MV = PT, unde: M – cantitatea de monedă existentă în medie în circulaţie, într-un interval de timp; V – viteza de circulaţie a monedei; P – nivelul preţurilor; T – volumul tranzacţiilor în acel orizont de timp. Ecuaţia lui Fisher a devenit expresia **t.c. a b.**, atunci când piaţa monetară s-a autonomizat şi când elementele ei din formulă (M şi V) au devenit privilegiate în ansamblul relaţiilor de schimb, adică în raport cu elementele ce surprind tranzacţiile de bunuri (P şi T). **T.c. a b.** a fost analizată critic încă de la începutul lansării ei. De pildă, Bertrano Nogaro a refuzat să creadă că relaţiile de schimb pot fi analizate şi explicate din perspectiva influenţelor masei monetare asupra preţurilor. De asemenea, Nogaro atrăgea atenţia specialiştilor că **t.c. a b.** se bazează pe identificarea nejustificată a cantităţii de monedă disponibilă cu cea efectiv cheltuită, pe de o parte, respectiv pe egalitatea dintre cantitatea de mărfuri oferită spre vânzare cu cea efectiv vândută, pe de altă parte. **T.c. a b.** a avut o valoare teoretico-metodologică deosebită în trecerea de la teoria metalistă a cantităţii de bani în circulaţie la teoria cantitativă şi apoi la teoria modernă (actuală) a monedei. Din punct de vedere didactic, această teorie are încă un rol important, fiind preferată ca model de analiză logico-istorică a fenomenului (procesului) monetar (v. Teoria calitativă a banilor, Monedă). [D.N.]

TEORIA CLASICĂ (OBIECTIVĂ) A VALORII, concepţie elaborată de şcoala clasică privind substanţa, sursa (izvorul) dinamica valorii economice

și a prețului. Germenii **t.c.(o.)** a **v.** sunt prezenți la Quesnay și Turgot, aflați în filiațiunea logică a gândirii economice antice reprezentate prin Aristotel. Teoria clasică consideră valoarea economică un concept care exprimă spațiul omogen, comun tuturor mărfurilor, în interiorul căruia ele sunt măsurabile, comparabile și susceptibile de a fi considerate egale. Ca atare, în principiu, două sau mai multe bunuri marfare diferite se schimbă într-un anumit raport cantitativ în funcție de valoarea intrinsecă, obiectivă a fiecăruia. Această construcție logică este fundamentul **t.c.(o.)** a **v.** la A. Smith, D. Ricardo, J.S. Mill, K. Marx ș.a. Pornind de la intuiția lui Aristotel, clasicii fac distincție între valoarea de întrebuințare și valoarea de schimb. În optica lor, valoarea, mărimea ei este dată de cantitățile relative de muncă necesare producerii bunurilor marfare, muncă ce include atât munca vie, prezentă (fizică și intelectuală), cât și pe cea anterioară, dintr-o perioadă precedentă, ocazionată de obținerea materiilor prime, energiei, utilajelor, mașinilor, licențelor, brevetelor etc. **T.c.(o.)** a **v.** s-a constituit treptat, "părintele" ei fiind considerat D. Ricardo. **T.c.(o.)** a v. admite că prețurile de piață sunt determinate de cerere și ofertă, dar în ultimă instanță ele evoluează sub incidența "prețului natural" care reprezintă raportul dintre cantitățile de muncă folosite pentru a produce o unitate de marfă, respectiv o unitate monetară (considerată etalon). Prețul natural este realitatea esențială, primordială și fundamentală, în timp ce prețul pieței este fenomenul, circumstanțialul și accidentalul. Prețul natural (sau valoarea) este determinat de cantitatea de muncă, exprimând condițiile și structura producției; prețul pieței depinde de conjunctură, de condițiile concrete ale pieței. În **t.c.(o.)** a **v.**, valoarea este un dat, un prealabil, un punct de pornire pentru fundamentarea altor teorii (a repartiției, a producătorului, a echilibrului parțial și general, a consumatorului etc.) (v. Teorii ale valorii, Teoria subiectivă a valorii, Cost, Utilitate economică individuală, Raritate). [G.I.]

TEORIA COMPORTAMENTULUI PRODUCĂTORULUI, modalitate de studiere a unui proces logic de decizie care-l determină pe agentul economic producător să caute maximum de avantaje pornind de la resursele de care dispune. Pentru început, **t.c.p.**, ca de altfel, în general, teoria comportamentului firmei, a fost dezvoltată de R. Cyert, J.G. March și H.A. Simon. Principiile fundamentale ale **t.c.p.** sunt următoarele: a) producătorii încearcă să satisfacă mai degrabă decât să folosească comportamentul maximizator; b) producătorii acționează individual sau ca sociogrupuri, fiecare cu aspirații proprii, ceea ce duce la urmărirea unor scopuri multiple, adesea contradictorii. O contribuție importantă a acestei teorii se referă la faptul că, pe baza studiilor efectuate, a informațiilor oferite, ea permite producătorilor evitarea soluțiilor costisitoare și luarea celor mai avantajoase decizii economice în vederea atingerii scopului de maximizare a profitului. **T.c.p.** presupune: a) utilizarea unor instrumente de analiză, și anume funcția de producție, $Q = f(x,y)$; b) curbele de izoprodus descrescătoare, convexe și nesecante, productivitatea marginală pozitivă și descrescătoare; c) obiectivul sau funcția-scop, de maximizare a nivelului producției, care asigură maximizarea profitului sub constrângere de resurse (bugetare); d) construcția funcției ofertei. Se presupune un agent economic întreprinzător rațional care acționează în conformitate cu principiul de comportament al economicității, al eficienței economice. **T.c.p. pe termen scurt** are în vedere echilibrul producătorului, respectiv luarea acelei decizii economice care permite stabilirea volumului producției care, în condițiile date, maximizează profitul, respectiv diferența dintre încasările totale și costurile totale. Profitul este maxim atunci când costul marginal este egal cu încasarea marginală. **T.c.p. pe termen lung** presupune luarea în considerare a două probleme: combinarea optimă a factorilor de producție, care asigură maximizarea profitului, și mărimea optimă a firmei, care să permită obținerea unei producții maxime la un nivel dat al costului total sau obținerea volumului dat al producției cu un cost de producție total minim (v. Randamente de scară, Economii de scară). [A.C.]

Teoria consumatorului (v. COMPORTAMENT AL CONSUMATORULUI)

Teoria creșterii optimale (v. CREȘTERE ECONOMICĂ)

TEORIA DECIZIEI, capitol al cercetării operaționale care studiază procesul decizional pe baza unor modele matematice. **T.d.** se referă la desfășurarea diverselor acțiuni, astfel încât să se realizeze obiective (scopuri) bine determinate în circumstanțe nesigure, de incertitudine, sau în condiții de risc (v. Decizie). [P.I.]

TEORIA FIRMEI, componentă importantă a microeconomiei, ce se referă la explicarea şi la previziunea comportamentului firmelor. Ea vizează în special aspectele definitorii ale formării preţurilor şi ale stabilirii volumului producţiei ce urmează a se obţine. Teoria firmei include de asemenea elemente referitoare la deciziile privind combinarea factorilor de producţie, inovaţiile, invenţiile, reclama, politica dividendelor etc. Teoriile tradiţionale pornesc de la faptul că maximizarea profitului constituie obiectivul fundamental, funcţia-scop a firmei, indiferent de faptul că ea acţionează în condiţiile concurenţei perfecte, ale concurenţei monopolistice, ale oligopolului sau ale monopolului. Teoria tradiţională a firmei şi teoria pieţelor constituie atât elementul esenţial al fundamentării deciziilor privind nivelul preţurilor şi volumul producţiei, cât şi criteriul de apreciere a capacităţii de performanţă economică a firmei. Teoriile moderne ale firmei subliniază faptul că, în condiţiile separării proprietarului de manager, este posibilă diversificarea obiectivelor firmei. Maximizarea cifrei de afaceri şi a patrimoniului firmei, dar mai ales maximizarea utilităţii manageriale constituie obiective ale companiei din teoria firmei folosită ca alternativă a teoriei tradiţionale privind maximizarea profitului. Corespunzător acestor teorii, firma urmăreşte, între altele, să-şi maximizeze utilitatea managerială sau satisfacţiile manageriale, ale căror componente principale se referă la personalul angajat, la remunerarea lui şi la investiţii. [P.I.]

TEORIA HAOSULUI, teorie ce susţine că "diferenţele mici existente în condiţiile iniţiale pot produce diferenţe foarte mari într-un fenomen. O mică eroare în condiţiile iniţiale poate duce la o eroare enormă în condiţiile finale. În acest caz predicţia fenomenului devine imposibilă" (H. Poincaré). **T.h.** consideră că cele mai multe sisteme naturale sunt caracterizate prin evoluţie aleatorie locală şi determinism global. Toate sistemele care evoluează nu trebuie numai să supravieţuiască şocurilor aleatorii, ci şi să absoarbă aceste şocuri pentru a învăţa, a se autoadapta şi a-şi îmbunătăţi funcţionarea. Principala caracteristică a haosului este aceea că sisteme deterministice simple pot genera ceea ce se numeşte comportare aleatorie. Există studii privind aplicarea **t.h.** la elaborarea unor modele macroeconomice nelineare (ex. Baumol şi Benhabib – 1989, Rosser – 1991, Zhang – 1991, Day – 1994, de Vilder – 1995 ş.a.). Modelul BDS (elaborat de Brock, Deckert şi Scheinkman în 1987), care prezintă estimarea dimensiunii fractale a seriilor dinamice şi, implicit, a testării caracterului stochastic sau endogen al proceselor economice, este folosit deja de noile burse occidentale. Modelul lui Richard Day (1994) a fost folosit pentru a studia regimurile de comportament al sistemului macroeconomic american în funcţie de rata impozitării (v. Complexitate). [S.Cr.]

TEORIA JOCURILOR, teorie matematică a situaţiilor conflictuale, unde fiecare participant (jucător) urmăreşte, în condiţiile unui sistem de reguli explicite sau implicite, adoptarea deciziei optime. **T.j.** are ca obiect de studiu descoperirea modalităţilor prin care fiecare jucător, pornind de la capacităţile sale limitate de influenţare a rezultatului final al unui joc, poate să obţină rezultatul cel mai bun. În **t.j.** se utilizează pe scară largă elemente din teoria probabilităţilor, analiza matematică, analiza combinatorie etc. Pentru a permite o analiză logică a activităţilor desfăşurate de toţi participanţii la joc, care au interese divergente, se porneşte de la premisa că jucătorii sunt raţionali şi cunosc regulile jocului. Orice model bazat pe **t.j.** trebuie să precizeze părţile care acţionează în condiţii de conflict sau de nedeterminare, principiile de comportament optim care stabilesc posibilităţile de acţiune ale fiecărui jucător, precum şi situaţiile create şi rezultatele apărute. Pentru obţinerea rezultatelor dorite, fiecare jucător trebuie să aleagă o strategie, adică un plan de acţiuni, în funcţie de posibilităţile strategice ale adversarului. Strategiile pot fi perfecte sau imperfecte. La interferenţa strategiilor apar rezultatele, care sunt prezentate sub formă matriceală, denumită şi matricea rezultatelor. În principiu, **t.j.** poate fi aplicată în toate domeniile de activitate umană în care există conflicte ori se adoptă decizii în condiţii de incertitudine (domeniul economic, tehnic, militar etc.). În practică însă, modelarea prin jocuri este adeseori dificilă, datorită în principal posibilităţilor limitate de comensurare. În domeniul economic, **t.j.** poate fi utilizată pentru rezolvarea unor probleme în care sunt implicate strategiile unor competitori interdependenţi, cum ar fi, de pildă, piaţa de tip duopol. În funcţie de obiectivul urmărit, fiecare participant la joc (firmă) poate lua anumite decizii privind preţul, cantitatea produsă, calitatea, volumul

cheltuielilor cu reclama etc. Orice acțiune a unui competitor determină însă reacția celuilalt, pentru oricare strategie adoptată existând un număr de contrastrategii. Acestea pot fi deduse pe baza unor raționamente logice. Situațiile corespunzătoare diferitelor variante de combinare a unei strategii cu celelalte contrastrategii sunt reliefate de matricea rezultatelor. Clasificarea jocurilor se face după o serie de criterii cum ar fi: a) modul în care se repartizează câștigurile între participanți – jocuri cu sumă nulă ori cu sumă pozitivă; b) posibilitatea comunicării între jucători și a stabilirii unor alianțe – jocuri bazate pe cooperare sau lipsite de cooperare; c) numărul posibilităților de acțiune ale fiecărui jucător – jocuri finite sau infinite; d) cantitatea de informație pe care o deține fiecare jucător – jocuri cu informație parțială ori cu informație completă. Primul tratat consacrat **t.j.** a fost elaborat de J. von Neumann și O. Morgenstern în 1944. Ulterior, în acest domeniu au fost publicate circa două mii de lucrări, între care și lucrarea lui O. Onicescu, "Strategia jocurilor cu aplicații la programarea liniară" (1961). [G.C.]

TEORIA LOCALIZĂRII, parte a teoriei economice care analizează forțele care determină localizarea activităților economice. Bazele acestei teorii, care avea să deschidă calea studiilor moderne de amenajare urbană și a teritoriului, au fost puse de J.H. von Thünen, cu cercetările sale privind localizarea optimă a culturilor agricole în funcție de distanța dintre locul de producție și piețele de desfacere. Ulterior, **t.l.** își va lărgi zona de interes cu cercetări privind localizarea optimă a unor întreprinderi industriale, în raport cu sursele de materii prime și cu piețele de desfacere; cu amenajarea unor întregi teritorii, astfel încât cheltuielile de transport între diferitele puncte din acel teritoriu să fie minime, iar funcționalitatea structurilor teritoriale să fie optimă; cu identificarea unor forme de localizare specifice diferitelor activități economice etc. Lucrările din domeniul **t.l.** au meritul de a fi scos în evidență faptul că spațiul economic este neomogen și anizotrop. Mai mult, aceste cercetări completează viziunea privind echilibrul economic parțial și/sau general cu perspectiva spațială. Cercetările din domeniul **t.l.** vor influența în mod hotărâtor geografia economică modernă, cercetările din domeniul turismului și al *economiei regionale* (v. Economie spațială). [A.D.]

TEORIA LUI LANCASTER, teorie aparținând economistului englez Kelvin Lancaster, prin care se explică comportamentul consumatorului pornind de la caracteristicile bunurilor economice. Această teorie afirmă că alegerile indivizilor operează în primul rând asupra caracteristicilor și doar indirect asupra bunurilor. De exemplu, indivizii nu optează pentru case, ci pentru caracteristici privind locuirea. Pornind de la caracteristicile dorite pentru procesul de locuire și în funcție de bugetul disponibil, indivizii vor opta pentru un anumit tip de locuință. **T.** lui **L.** nu este total opusă abordării tradiționale a comportamentului consumatorului (bazată pe utilități), deoarece Lancaster introduce niște funcții care realizează legătura între spațiul caracteristicilor și spațiul utilităților. **T.** lui **L.** a apărut din necesitatea fundamentării mai obiective a deciziilor de consum ale indivizilor (caracteristicile bunurilor având o determinare mai obiectivă decât utilitatea). În plus, **t.** lui **L.** explică mai bine substituția bunurilor în consum, respectiv includerea/excluderea bunurilor în/din consum (v. Bunuri de consum, Comportament al consumatorului, Utilitate). [A.D.]

Teoria marxistă (v. MARX, KARL)

TEORIA (MODELUL) ALEGĂTORULUI MEDIAN, model de analiză care se referă la alegerea colectivă într-o societate democratică, ce susține că politicienii tind să reprezinte cât mai aproape punctele de vedere ale alegătorilor aflați în centrul spectrului politic sau social. Se presupune că preferințele politice pot fi reprezentate printr-o scală continuă (de la stânga la dreapta) și că aceste preferințe sunt distribuite în cadrul populației potrivit reprezentării din figura de mai jos.

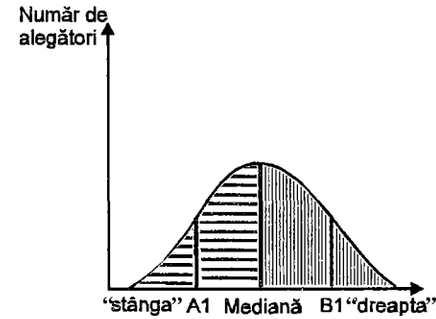

Dacă pozițiile politice ale celor doi candidați rivali, A și B, sunt inițial reprezentate prin A1 și B1 și toți

alegătorii votează pentru candidatul cu vederile cele mai apropiate de propriile lor vederi, atunci sprijinul pentru A este dat de zona cu haşuri orizontale, iar sprijinul pentru B, de zona cu haşuri verticale. A ar putea câştiga voturi de la B prin mişcarea către dreapta. Astfel, sprijinul pentru A creşte, deoarece toţi cei aflaţi "la stânga" lui vor continua să-l sprijine. Este de presupus însă că şi B va trece la o acţiune de deplasare către stânga şi amândoi se vor apropia cât mai mult posibil de alegătorul median, adică de acel alegător care are la dreapta şi la stânga lui acelaşi număr de alegători. Acest model a fost folosit pentru a explica deciziile privind cheltuielile publice şi principiul conform căruia, prin redistribuirea veniturilor, guvernul tinde să favorizeze populaţia cu venituri medii. [D.A.]

TEORIA OFERTEI, orientare în gândirea economică în care se consideră că principalul determinant al creşterii economice îl reprezintă alocarea şi utilizarea eficientă a factorilor de producţie în economie. Reprezentanţii acestei teorii pun accent pe stimularea ofertei agregate, situându-se astfel în opoziţie cu *teoria keynesiană*, care consideră cererea agregată ca fiind principalul stimulent al creşterii economice. **T.o.** reprezintă o reluare în variantă modernă a *legii debuşeelor a lui J.B. Say* şi studiază în primul rând poziţia şi panta curbei ofertei agregate, factorii care blochează alocarea eficientă a resurselor, determinanţii ratei naturale a şomajului, reglementările pieţelor care limitează concurenţa etc. O atenţie deosebită este acordată în cadrul acestei teorii sistemului de impozitare, structurarea judicioasă a diferitelor tipuri de impozite fiind considerată calea spre stimularea activităţii economice. Punctul de pornire îl constituie *curba Laffer*, prin care se studiază incidenţa ratei de impozitare asupra veniturilor colectate la buget. Întrucât **t.o.** presupune o reluare a unor idei ale economiei clasice, reprezentanţii acestei teorii sunt adesea numiţi şi economişti neoclasici. Datorită situării pe poziţii antikeynesiene, între economiştii **t.o.** şi cei monetarişti există numeroase afinităţi, deşi la nivelul politicilor economice recomandate de aceste teorii există diferenţieri importante. Astfel, spre deosebire de monetarişti, reprezentanţii **t.o.** consideră că moneda nu este decât un auxiliar într-o economie, nefiind atât de importantă. În privinţa politicii macroeconomice, **t.o.** recomandă o reducere graduală a impozitelor, începând cu cele mai ridicate. În paralel se recomandă o reducere a cheltuielilor bugetare prin diminuarea transferurilor sociale. Ca urmare, va rezulta o modificare a raportului utilitate/dezutilitate în ceea ce priveşte munca, timpul liber, economisirea, investiţiile etc., ceea ce va avea ca rezultat o încurajare a activităţii economice, respectiv o creştere a ofertei agregate. Astfel de politici economice au fost aplicate cu rezultate oarecum diferite în timpul administraţiilor Reagan, în S.U.A., şi Thatcher, în Marea Britanie. Deşi tentativa americană este considerată mai degrabă un insucces, politica macroeconomică inspirată de **t.o.** este susţinută în continuare de Partidul Republican din S.U.A. (v. Politică a ofertei). [A.D.]

TEORIA OPŢIUNII PUBLICE, teorie care angajează tehnica analitică modernă a ştiinţei economice şi ipotezele metodologice ale acesteia în domenii care, în mod tradiţional, nu aparţin teoriei economice. **T.o.p.** îşi propune să studieze acele probleme care sunt de regulă investigate de ştiinţa politică. Conform ipotezei de bază a acestui tip de abordare, omul politic, la fel ca omul economic, este o fiinţă raţională care urmăreşte realizarea propriilor interese. Astfel, **t.o.p.** se defineşte prin aplicarea tehnicilor individualismului metodologic în explorarea alegerilor politice şi instituţionale. Principalul fondator şi conducător al şcolii din Virginia, James Buchanan, arată că **t.o.p.** oferă o teorie a neajunsurilor guvernamentale, aşa cum teoria economică a bunăstării a oferit una a neajunsurilor pieţei. Potrivit lui James Buchanan, **t.o.p.** a fost decisiv inspirată de abordările lui K. Wicksell, care poate fi astfel socotit cel mai important precursor al **t.o.p.** moderne. Încă din 1896 acesta prezenta în dizertaţia sa cele trei elemente ce fundamentează **t.o.p.**: individualismul metodologic, ipoteza lui "homo oeconomicus", politica şi schimbul. Aceste elemente creează deopotrivă posibilitatea şi necesitatea ca economiştii să cerceteze structurile în care se iau deciziile politice. Statul, susţin fondatorii **t.o.p.**, nu este o construcţie infailibilă, ci o "organizaţie umană", în care deciziile sunt luate de fiinţe umane, de oameni politici, de funcţionari, de economişti, de experţi, care nu sunt nici mai buni, nici mai răi decât alţii. Aceştia nu sunt cu toţii dominaţi de altruism, ci de raţionalitate şi de dorinţa de a-şi satisface propriile interese, ipoteze în cadrul cărora **t.o.p.** îşi propune să depăşească ideea stânjenitoare a personificării statului: "Nici Executivul, nici Legislativul nu sunt în realitate ceea

ce teoria ne spune că ar trebui să fie, şi anume organe pure ale comunităţii, cu nici un alt gând decât acela de a promova bunăstarea generală" (K. Wicksell). Cea mai importantă problemă căreia **t.o.p.** trebuie să-i răspundă se referă la gradul şi la modul în care preferinţele alegătorilor influenţează rezultatele deciziilor publice, astfel încât proiectarea instituţiilor să contribuie la satisfacerea mai bună a intereselor membrilor societăţii. Între contribuţiile de referinţă la **t.o.p.**, care au consolidat şi delimitat domeniul opţiunii publice, amintim: K. Arrow – "Social Choice and Individual Values" (1951), Anthony Downs – "An Economic Theory of Democracy" (1957), Mancur Olson – "The Logic of Collective Action" (1965), dar mai ales James Buchanan şi Gordon Tullock, cu celebra lucrare "The Calculus of Consent" (1962). [M.C.S.]

TEORIA PROBABILITĂŢILOR, ramură a matematicii cu largă aplicabilitate în ştiinţă (inclusiv în economie), care are ca obiect de studiu fenomenele aleatorii. Apariţia **t.p.** este legată de studiul problemelor referitoare la jocurile de noroc (L. Pacioli, 1494; G. Cardano, 1539). Fondatorii **t.p.** sunt consideraţi Blaise Pascal şi Pierre Fermat (1654). Contribuţii importante au mai avut, printre alţii, familia de matematicieni Bernoulli (Jacques, Jean şi Daniel), Th. Bayes, P.S. Laplace, P.L. Cebîşev, A.A. Markov, J.C. Maxwell, L. Boltzmann, A.N. Kolgomorov, E. Borel ş.a. În economie, aplicaţiile **t.p.** sunt legate de analiza înclinaţiei spre risc, de studiul proceselor de aprovizionare, de teoria arborilor decizionali şi a deciziei în general, de dinamica sistemelor economice etc. Creatorul şcolii româneşti de **t.p.** a fost Octav Onicescu (v. Paradoxul Allais, Probabilitate). [A.D.]

Teoria producătorului pe termen lung (v. TEORIA COMPORTAMENTULUI PRODUCĂTORULUI)

Teoria producătorului pe termen scurt (v. TEORIA COMPORTAMENTULUI PRODUCĂTORULUI)

TEORIA SIMETRICĂ A VALORII, teorie fundamentată de către fruntaşii şcolilor de la Lausanne şi Cambridge, în special prin Alfred Marshall, ca expresie a încercărilor de conciliere a unor elemente relevante din teoria obiectivă (clasică) şi teoria subiectivă (neoclasică) a valorii. În baza **t.s. a v.** preţul este rezultatul forţelor antagoniste şi indestructibile ale pieţei, fiind determinat prin influenţele simultane ale cererii (ca expresie a comportamentului şi intereselor consumatorului) şi ofertei (ca expresie a interesului şi comportamentului producătorului). Pentru consumator, decisive sunt utilitatea marginală, gusturile (preferinţele), mărimea veniturilor şi modul de obţinere a acestora. Pentru producător, decisive sunt consumul de factori (costul marginal al producţiei) şi randamentul activităţii sale. Aşa cum o coală de hârtie aşezată între cele două lame ale unei perechi de foarfeci este tăiată prin interacţiunea dintre lama de jos şi cea de sus, tot aşa preţul unei mărfi se formează şi evoluează sub incidenţa forţelor cererii şi ofertei, a interesului agenţilor pieţei sintetizat în utilitate marginală, raritate, gusturi, cost marginal şi starea factorilor de producţie. Pe termen foarte scurt, când oferta este rigidă, doar cererea este cea care determină evoluţia preţului; pe termen scurt, preţul este influenţat în proporţie egală (simetrică) de cerere şi ofertă; pe termen lung, costul de producţie este cel care decide evoluţia preţului, cererea influenţând cantitatea. Chiar dacă teoria economică n-a asimilat plenar **t.s. a v.**, practica se comportă şi acţionează în conformitate cu paradigmele ei (v. Legea cererii şi a ofertei, Preţ). [G.I.]

TEORIA SUBIECTIVĂ (NEOCLASICĂ) A VALORII, teorie care îşi are originile în lucrările economiştilor din secolul al XVIII-lea, în special la Condillac, dar care s-a constituit ca un "corpus" teoretic coerent în perioada 1870-1880, prin contribuţia celor trei şcoli ale gândirii neoclasice: Viena, Lausanne, Cambridge. Ea poate fi caracterizată prin două inovaţii în raport cu teoria clasică (obiectivă): a) refuză distincţia dintre preţul natural (valoarea, esenţa) şi preţul pieţei (fenomenalul, accidentalul), abandonând ambiţia de a căuta răspuns la întrebările privind ce este valoarea, care este substanţa (izvorul) ei. Prioritatea **t.s.(n.) a v.** este explicarea preţului de echilibru, cunoaşterea determinanţilor preţului; b) determinantul esenţial, primordial, al preţului este utilitatea marginală. Corelaţia dintre preţ şi utilitatea marginală devine relaţia de cauzalitate care face din utilitatea marginală un determinant al preţului. Pentru şcoala de la Viena valoarea a rămas un determinant pur individual şi subiectiv, dată fiind judecata subiectivă a fiecărui consumator asupra utilităţii economice în general, asupra celei marginale în special, care include **implicit** şi gradul de raritate. Postulând că orice consumator are capacitatea şi discernământul

de a aprecia variația satisfacției pe care o resimte prin variația cantităților consumate din unul și/sau mai multe bunuri, școala de la Viena concluzionează că valoarea fiecărei unități dintr-un stoc dat de bunuri de care un individ dispune (sau pe care este dispus să le achiziționeze) este măsurată prin utilitatea pe care o are pentru el ultima unitate consumată și care este pur individuală și pe de-a-ntregul subiectivă, prețul fiind sinteza scărilor de utilitate marginală și de raritate ale diferitelor bunuri. În această optică, schimbul este sursă de câștig pentru toți participanții, atât timp cât utilitatea marginală a bunurilor vândute este mai mică decât a celor achiziționate în contrapartidă. Rațiunea de a fi a schimbului este aceea de a obține un câștig de utilitate marginală și, implicit, de valoare economică. **T.s.(n.)** a **v.** a cunoscut importante evoluții în direcția teoriei simetrice a valorii (v. Legea generală a cererii, Legea generală a ofertei, Marshall, A.). [G.I.]

TEORIA VENITULUI PERMANENT, teorie propusă de Milton Friedman ("A Theory of the Consumption Function", 1957) în cadrul dezbaterii asupra formei exacte a funcției de consum și a eficacității politicilor de relansare de inspirație keynesistă. În esență, **t.v.p.** apreciază că oamenii își adaptează comportamentul de consum nu doar în funcție de nivelul venitului curent, ci și în funcție de ansamblul veniturilor lor prezente și viitoare. Astfel, decizia de consum depinde de fluxul veniturilor anticipate, adică de venitul mediu pe termen lung. În consecință, orice politică destinată să stimuleze economia prin creșterea venitului curent nu poate produce efecte semnificative. **T.v.p.** își propune completarea analizei prin oferirea fundamentelor microeconomice (chiar dacă Friedman nu utilizează această expresie). Logica microcconomică este cea a alegerii intertemporale, consumatorul fiind reprezentat printr-o funcție de utilitate intertemporală $U(C_0, C_1,..., C_T)$, unde C_T desemnează nivelul consumului la momentul $t(0 \leq t \leq T)$; individul cunoaște (sau anticipează) resursele sale viitoare Y_0, $Y_1,..., Y_T$, precum și prețurile care prevalează în cadrul perioadelor considerate, $p_0, p_1,..., p_T$. În consecință se poate calcula fluxul de consum $(C_0^*, C_1^*,..., C_T^*)$ care maximizează utilitatea intertemporală sub constrângerea (intertemporală) $p_0C_0 + p_iC_i + ... + p_TC_T = p_0Y_0 + p_1Y_1 + ... + p_TY_T$. Dacă $(C_0^*, C_1^*,..., C_T^*)$ este soluția problemei pentru avuția W(i), se demonstrează că $(\lambda C_0^*, \lambda C_1^*,..., \lambda C_T^*)$ este soluția aceleiași probleme, dar pentru avuția λW(i). Astfel, consumul este proporțional cu avuția, $C^* = k(i)W(i)$. Pentru a ajunge la o relație de tipul funcției de consum, Friedman introduce noțiunea de venit permanent. Acesta este un venit constant, Yp, pentru care valoarea actuală a fluxului de venituri ($Y_p, Y_p,..., Y_p$) este egală cu W(i). Venitul permanent reprezintă acea rată stabilă a consumului care ar putea fi menținută pe toată durata vieții, luând în considerare nivelul actual al bogăției și venitului câștigat în prezent și în viitor. Potrivit **t.v.p.**, consumul este direct proporțional cu venitul permanent. Relația $C = cY_p$ reprezintă, după Friedman, adevărata funcție a consumului, cea care ar traduce comportamentul de fond al consumatorului, eliberat de variații conjuncturale. Se consideră că veniturile tranzitorii nu au efecte substanțiale asupra consumului. Totuși anumite dificultăți privesc posibilitatea și capacitatea indivizilor de a selecta natura schimbărilor în venituri (permanentă sau tranzitorie), astfel încât adaptarea consumului să respecte regularitatea presupusă de **t.v.p.** [M.C.S.]

TEORIE ECONOMICĂ, (1) în sens larg, reflectare conceptuală, cu ajutorul abstracțiilor, a realității economice. (2) În sens restrâns, ansamblul de propoziții economice adevărate (noțiuni, concepte, teoreme, axiome, legități, reguli), organizate într-un sistem logic coerent, prin (cu) care se descrie și se explică domeniul realității economice. Principalele funcții ale **t.e.** sunt: explicația, predicția, sistematizarea, funcția cognitiv-informațională, funcția prescriptivă. **T.e.** este nucleul dur al științei economice, aceasta din urmă exprimând (cuprinzând) în plus: materialul faptic analizat sau de analizat, rezultatele observației, ale experimentelor, interpretări teoretice și doctrinare generale, modul de a cerceta realitatea economică (metodologia). **T.e.** s-a dezvoltat și se dezvoltă prin construirea și testarea de modele. De fapt, orice **t.e.** este un model economic. Modelul economic presupune mai întâi elaborarea unui set de ipoteze (prezumții) cu privire la ceea ce este important de reținut spre analiză la momentul dat și în locul ales. Prin cea de a doua operațiune se lasă în afara preocupărilor analistului acele aspecte (fapte, acte, comportamente economice) care ar

complica nejustificat cercetarea şi care, în condiţiile date, ar altera rezultatele acesteia. Adesea, **t.e.** se delimitează de doctrina economică, prima rezultând dintr-o abordare pozitivă a realităţii, a doua având la bază abordări normative (v. Ştiinţa economică, Metoda de cercetare). [D.N.]

TEORII ALE DEZECHILIBRULUI ECONOMIC, ansamblul de idei, concepţii, doctrine care privesc mişcarea (dinamica) vieţii economice ca o suită permanentă de dezechilibre, ca dereglări continue ale raportului dintre cererea şi oferta de bunuri, dereglări însoţite de decalaje importante ale agregatelor economice faţă de punctul lor de echilibru. **T.d.e.** reflectă şi analizează un diapazon larg de dezechilibre: de la cele dorite şi considerate normale, până la cele care pot provoca tensiuni sociale şi politice (v. Dezechilibru economic). [D.N.]

TEORII ALE VALORII, idei, principii, concepte, reguli etc. sistematice ale diferitelor şcoli şi curente de gândire economică având ca obiect, în ultimă instanţă, problematica preţului, explicarea acestuia: ce este? ce semnifică? care îi este substanţa? cum se determină? factorii sub a căror incidenţă evoluează etc. În timp a fost formulată o paletă foarte variată de răspunsuri, care pot fi sistematizate în trei mari categorii (cu tot riscul pe care-l presupune efortul de a sistematiza şi sintetiza o realitate foarte eterogenă): teoria clasică (obiectivă) a valorii, teoria neoclasică sau subiectivă a valorii şi teoria simetrică a valorii (preţului). Numeroşi specialişti consideră în prezent că problematica valorii economice este o pistă de cercetare care nu poate duce la concluzii de o importanţă practică şi chiar teoretică semnificativă. De aceea, valoarea economică, ca obiectiv de cercetare, este rar întâlnită în programele de cercetare ştiinţifică. Ea a intrat mai mult în câmpul de preocupare al istoriei gândirii economice. Azi se întâlnesc preocupări notabile mai ales în ceea ce priveşte problematica preţului sub aspectul mecanismelor de formare şi al dinamicii sale. **T.v.** coexistă în prezent într-un mixaj complicat. Se întâlnesc şi preocupări, explicite sau nu, de fundamentare a unei teorii moderne, contemporane a valorii. În această direcţie nu pot fi omise unele contribuţii ale economiştilor români, dintre care se detaşează "Economia valorii", de prof. dr. Paul Bran. Elaborarea sau "încheganea" unei teorii moderne a valorii economice este posibilă după abordarea şi clarificarea altor probleme economice, dintre care în prim-plan se află probabil aceea a raportului dintre producţia şi schimbul marfar (v. Preţ, Şcoala clasică, Şcoala neoclasică tradiţională, Teorie economică). [G.I.]

TEORII PRIVIND ECHILIBRUL ECONOMIC, ansamblul de idei, concepţii, doctrine privind starea unei economii. În **t.** privind **e.e.** se porneşte de la egalitatea a două mărimi măsurabile, interdependente. De pildă, echilibrul bugetar arată egalitatea dintre veniturile şi cheltuielile bugetare într-un orizont de timp şi într-un spaţiu economic. În economia actuală, susţin unii autori, echilibrul semnifică acea stare spre care tind piaţa bunurilor economice, piaţa monetară, piaţa capitalului, piaţa muncii, precum şi piaţa naţională în ansamblul său. Echilibrul semnifică fie egalitatea cererii şi ofertei, fie o asemenea diferenţă între ele care să nu depăşească anumite limite considerate normale şi care să nu genereze tensiuni sociale grave. În alţi termeni, aceste **t.** privind **e.e.** au în vedere acea situaţie a unei economii în care proporţiile cantitative globale permit ajustarea fluxurilor, stabilitatea preţurilor şi funcţionarea satisfăcătoare a acesteia. Alţi teoreticieni consideră că starea de echilibru semnifică o cerere suplimentară nulă. Pentru orice bun a cărui cerere suplimentară negativă va avea un preţ pozitiv apare o ofertă suplimentară care se acordă gratuit, producerea acestor bunuri fiind o risipă. Toate **t.** privind **e.e.** susţin că acesta este **relativ**. Astfel, în **optică statică**, echilibrul economic este o constelaţie de variabile, în aşa fel legate între ele încât face imposibilă orice instabilitate. În **optică dinamică**, echilibrul economic este o etapă a schimbării economiei, schimbare ce este determinată de factori perturbatori şi la care sistemul poate reveni după ce au fost adoptate şi implementate anumite măsuri de ajustare. Un ansamblu economic este în stare de echilibru general – susţine Fr. Perroux – când rezultanta eforturilor de schimbare ale agenţilor care îl compun se apropie de zero. Iar F. Hahn scrie că economia este în echilibru atunci când mesajele nu aduc agenţii economici în sensul de a-şi schimba propriile teorii şi obiectivele economice urmărite. Cert este că toate teoriile şi modelele echilibrului economic pornesc de la ipoteza că acesta este relativ, absolut fiind dezechilibrul economic (v. Dezechilibru economic, Teorii ale dezechilibrului economic). [D.N.]

TERAPIE DE ŞOC, metodă de tranziţie ce propune introducerea imediată şi simultană a tuturor reformelor. Argumentul principal în favoarea **t. de ş.** ar fi acela că introducerea parţială a reformelor, fără elementele complementare, anulează efectele pozitive anticipate şi dezorganizează economia. În practică, **t. de ş.** a subestimat constrângerile, restricţiile politice ale tranziţiei şi costurile ei sociale. **T. de ş.** implică costuri mari de reversibilitate (şi aceasta poate fi un avantaj), deoarece reduce considerabil posibilitatea de întoarcere. Acest lucru poate duce la aprecierea că **t. de ş.** este nerealizabilă din punct de vedere politic (v. Terapie graduală). [S.Cr.]

TERAPIE GRADUALĂ, metodă de tranziţie ce propune introducerea reformelor în economie în mod secvenţial. Gradualismul face reforma mai uşor de iniţiat şi de implementat, deoarece îi conferă opţiunea de reversibilitate imediată la costuri scăzute, după o decizie parţial incertă. Acest avantaj explică de ce guvernanţii preferă un pachet de reforme graduale, chiar dacă există o puternică complementaritate a reformelor (v. Terapie de şoc). [S.Cr.]

TERMENII SCHIMBULUI, raport între indicele preţurilor la export şi indicele preţurilor la import. În ultimele decenii, tendinţa a fost de înrăutăţire a **t.s.** ţărilor în curs de dezvoltare cu cele industrializate. Cauza acestei evoluţii o constituie tendinţa de rămânere în urmă a preţurilor la produsele primare; ca urmare, pentru o cantitate egală de produse, ţările în curs de dezvoltare obţin o cantitate mai mică de produse (v. Balanţă de plăţi externe, Indicele preţurilor). [A.G.]

TESTUL SAMUELSON, test al bunăstării propus de laureatul Premiului Nobel, Paul Samuelson. Conform acestui test, fiind date două situaţii oarecare privind bunăstarea membrilor unei societăţi, pentru orice distribuţie de bunuri din prima situaţie există o cale de îmbunătăţire a bunăstării pentru a doua situaţie. Prin urmare, **curba utilităţii posibile** pentru al doilea vector de mărfuri se află întotdeauna în întregime în afara curbei primului vector de mărfuri (v. Curbele utilităţilor posibile). [A.D.]

TEZA LUI LINDER, teză a economistului suedez care se referă la faptul că ţările apropiate ca nivel al venitului naţional pe locuitor au între ele un volum mare de schimburi de bunuri manufacturate; astfel, aceste schimburi sunt privite ca o extensie a producţiei şi a consumului intern. Bunurile sunt produse în primul rând pentru piaţa internă, iar atunci când volumul producţiei creşte, sunt căutate alte pieţe (externe) de desfacere. [M.G.]

TEZA LUI PREBISCH, idee conform căreia efectele benefice ale progresului tehnic se răsfrâng în special asupra ţărilor dezvoltate. În ţările în curs de dezvoltare progresul tehnic nu duce neapărat la creşterea salariilor, dar are drept consecinţă reducerea preţurilor bunurilor produse. De asemenea, preţurile bunurilor exportate se află în scădere în comparaţie cu preţurile bunurilor importate din ţările dezvoltate. [M.G.]

THÜNEN, JOHANN HEINRICH VON (1783-1850), economist german, considerat întemeietorul incontestabil al *teoriei localizării*. Lucrarea sa de bază, "Der isolierte Staat in Beziehung auf Landwirtschaft und Nationalökonomie", publicată în trei volume, reprezintă o analiză în termenii productivităţii marginale a modului de amplasare a culturilor agricole şi are la bază propria experienţă a autorului în amenajarea domeniului său de la Tellow, în apropiere de Rostock. El a folosit calculul marginal şi diferenţial pentru a studia echilibrul economic, fapt pentru care este considerat unul dintre pionierii analizei marginale în economie. Lucrările sale au avut o influenţă importantă şi asupra lui Alfred Marshall, ca de altfel asupra multor economişti celebri care s-au ocupat de *economia regională sau spaţială*. [A.D.]

TIMP DE MUNCĂ, perioadă folosită de un angajat pentru îndeplinirea sarcinilor de serviciu prevăzute în contractul de muncă pentru care primeşte salariul. **T. de m.** se exprimă în ore-om, zile-om etc. [A.C.]

TIMP ECONOMIC, componentă a spaţiului economic care surprinde evoluţia fenomenelor economice, transformările procesuale ale acestora. Variabila **t.e.** este folosită pentru a descrie relaţia de succesiune, respectiv de paralelism în desfăşurarea fenomenelor economice. În literatura economică **t.e.** a cunoscut foarte multe abordări, fie în mod explicit, fie doar implicit, ceea ce face ca formele de prezentare să varieze de la conceptualizări propriu-zise la utilizarea ca sistem referenţial sau ca variabilă de lucru în modelele economice. O clasificare a principalelor forme de abordare a **t.e.** l-ar putea delimita

în: timp-resursă, sistem referențial și timp relațional. **T.e.** ca **resursă** este o categorie în care s-ar înscrie preocupările privind timpul-valoare sau timpul de muncă socialmente necesar, cele privind economisirea timpului, timpul de consum, sau timpul liber. **T.e.** ca **sistem referențial** exprimă cadrul în care se desfășoară toate transformările din economie. **T.e.** apare doar ca un simplu parametru, care intervine în descrierea evoluției unor sisteme economice, respectiv în evaluarea unor active. Una dintre cele mai explicite prezentări ale **t.e.** drept sistem referențial este dată de precizările care se fac adesea în legătură cu orizontul de timp atunci când se studiază echilibrul cerere-ofertă sau anumite aspecte temporale privind teoria producătorului. Un alt domeniu al științei economice în care apare timpul referențial este împrumutat direct din științele naturii, respectiv din fizică, fiind vorba despre *dinamica sistemelor economice*. **T.e. relațional** presupune că timpul este dat de raporturile dintre elementele constitutive ale unui spațiu economic. Aceasta implică existența unor **t.e.** diferiți pentru diferite entități economice, respectiv anumite raporturi fricționale în asigurarea sincronizării acestor entități. Un exemplu notabil îl constituie ideea lui Gunnar Myrdal conform căreia dezechilibrele regionale au la bază decalajele cronologice inerente din procesele de integrare (v. Modelul Rostow, Spațiu economic). [A.D.]

Timp economic ca resursă (v. TIMP ECONOMIC)

Timp economic ca sistem referențial (v. TIMP ECONOMIC)

Timp economic ca sistem relațional (v. TIMP ECONOMIC)

TIMP LIBER, parte a timpului în afara programului de muncă, dedicată refacerii active a forței de muncă, destinderii, studiului, instruirii, participării la viața de familie, educației copiilor, distracției, sportului etc., contribuind la dezvoltarea fizică, intelectuală și spirituală a individului. În teoria economică, **t.l.** este considerat un produs al progresului tehnic și o trăsătură a societăților moderne. **T.l.** este în strânsă legătură cu nivelul general de dezvoltare a societății, a economiei. **T.l.**, prin conținutul și funcțiile sale, se manifestă ca un factor al progresului, cu o contribuție însemnată la sporirea eficienței, a capacității de creație a individului. **T.l.** este o componentă importantă a calității vieții și un indicator al nivelului de trai (v. Calitatea vieții, Nivel de trai). [A.C.]

TINBERGEN, JAN (n. 1903, în Olanda), economist, profesor universitar. A studiat la Universitatea din Leiden, unde în 1929 a susținut teza de doctorat. Timp de 40 de ani (1933-1973) a funcționat ca profesor la Universitatea "Erasmus" din Rotterdam. În paralel cu activitatea didactică a îndeplinit diferite funcții în Biroul Central de Statistică al guvernului olandez și în Secretariatul Ligii Națiunilor de la Geneva. În perioada 1945-1955 a fost directorul Biroului de Planificare Centrală din Olanda. Laureat al Premiului Nobel pentru Economie în 1969, împreună cu R. Friesch, pentru munca de pionieriat în domeniul econometriei, pentru fundamentarea folosirii modelelor statistice în domeniul economic, pentru utilizarea analizei matematice la cercetarea ciclurilor economice și la fundamentarea unor teorii, cum sunt: teoria distribuției venitului, teoria creșterii economice, teoria dezvoltării economice planificate etc. Teoretician al politicii economice, J. Tinbergen crede în virtuțile economiei de piață. Primele sale cercetări au fost consacrate fluctuațiilor economice. În acest context a studiat ciclul construcțiilor navale, sector deosebit de important pentru Olanda. Pe baza acestor cercetări empirice, el a demonstrat existența unui ciclu al afacerilor, a cărui periodicitate era de circa opt ani, deci aproape de durata ciclurilor clasice. A elaborat un model macroeconomic de fundamentare a politicii economice, în care agregatele folosite sunt comparabile cu cele ce aveau să devină agregate ale sistemului actual al conturilor naționale. Pentru J. Tinbergen, a planifica înseamnă a obține valorile dorite pornind de la variabilele luate ca obiective. El a recurs la planificare deoarece mecanismele specifice pieței s-au dovedit neputincioase în a asigura o bună parte a funcțiilor economice ale societății. Principalele sale lucrări sunt: "Business Cycles in the USA, 1919-1939" (Ciclurile de afaceri în S.U.A., 1919-1939, 1939); "On the Theory of Economic Policy" (Despre teoria politicii economice, 1952); "Economic Policy: Principles and Design" (Politica economică: principii și concepție, 1956); "Selected Papers" (Opere alese, 1955); "Shaping the World Economy" (Modelarea economiei mondiale. 1962); "Central Planning" (Planificarea centrală, 1968); "Development Plan-

ning" (Planificarea dezvoltării, 1968); "Income Distribution Analysis and Policies" (Analiza şi politicile de distribuţie a venitului, 1975). [D.N.]

Titlu de credit (v. CREDIT)

TITLU DE PROPRIETATE, act juridic care atestă dreptul real (complet, vizând toate atributele dreptului de proprietate) asupra unor bunuri (economice) – mobiliare sau imobiliare – aflate în posesia persoanelor fizice şi/sau juridice. **T. de p.** se poate înstrăina prin vânzare, moştenire sau donaţie. **T. de p.** este şi un tip de siguranţă pe care o bancă o poate accepta, colateral, contra unui împrumut. Aceste **t. de p.** nu reprezintă întotdeauna forme atractive de siguranţă, întrucât, în faza de recesiune economică, valoarea proprietăţii poate scădea brusc. [M.G.]

Titlu de valoare (v. HÂRTII DE VALOARE)

TITLU FIDUCIAR, titlu de valoare (cel mai adesea o obligaţiune) ce garantează că o proprietate încredinţată unui fiduciar nu va fi afectată (diminuată) prin lipsa de onestitate sau prin neglijenţa acestuia. [D.C.]

TITLURI DE STAT, instrumente financiare emise de autorităţile unei ţări, care exprimă o creanţă financiară asupra emitentului, garantată în mod expres şi necondiţionat de către acesta. **T. de s.** emise pe termen lung, pentru finanţarea unor obiective majore de interes public (obligaţiunile publice) sau pentru acoperirea deficitului bugetar (bonurile de tezaur), se tranzacţionează pe piaţa de capital, iar cele emise pe termen sub un an, pentru acoperirea nevoilor de trezorerie (biletele de trezorerie), se regăsesc pe piaţa monetară. În România **t. de s.** sunt asimilate valorilor mobiliare, sunt emise de Ministerul Finanţelor în formă dematerializată şi pot fi: **t. de s.** nepurtătoare de dobândă, vândute însă la un preţ iniţial mai mic decât valoarea nominală (**t. de s.** cu discount), sau **t. de s.** purtătoare de dobândă. [P.M.]

TOBIN, JAMES (n. 1918, în S.U.A.), economist şi profesor universitar. A studiat la Harvard, devenind licenţiat în 1939. A susţinut teza de doctorat la aceeaşi universitate, în 1947. A lucrat mai întâi ca economist în cadrul Departamentului de Administrare a Preţurilor (1941-1942). În timpul războiului (1942-1946) a făcut parte din Marina Militară a S.U.A. Cariera universitară şi-a început-o la Harvard, unde a funcţionat până în 1950. În perioada 1950-1988 a predat la Universitatea Yale. A fost director al Fundaţiei Cowles pentru cercetare în domeniul ştiinţelor economice. Recunoaşterea internaţională a contribuţiei sale la dezvoltarea ştiinţei economice a dobândit-o prin acordarea Premiului Nobel pentru Economie în 1981. Academia Regală de Ştiinţe a Suediei aprecia că premiul i s-a atribuit pentru analiza pieţelor financiare şi a raportului lor cu ocuparea forţei de muncă, cu producţia şi cu preţurile. Specialiştii în domeniu consideră că cea mai importantă contribuţie ştiinţifică a lui J. Tobin constă în teoria sa despre alegerile privind structura bogăţiei şi despre alegerea structurii portofoliului de active. Această teorie a fost integrată de autor în cea privitoare la echilibrul general şi la relaţiile de interdependenţă dintre pieţele financiare şi cele reale. Concepţia sa despre echilibrul general şi accentul pus de el pe substituţia unor largi categorii de active l-au făcut un critic al monetariştilor, ale căror studii se centrează pe activele băneşti. Continuând tradiţia keynesiană, J. Tobin a acordat o mare atenţie rigidităţilor în formarea salariilor. El arată că existenţa acestora face ca aşteptările raţionale macroeconomice să nu poată fi determinate. Din această cauză, el crede că schimbările în cererea de bunuri şi în cererea de muncă se pot exprima mai degrabă în schimbările producţiei şi ocupării decât în modificarea ratei inflaţiei. Punctele de vedere susţinute de J. Tobin au fost temeinic argumentate şi s-au constituit în principii de bază ale politicii economice a S.U.A. în timpul preşedinţilor Kennedy şi Johnson. Ideile şi tezele sale au fost publicate în diferite volume de studii, articole şi eseuri cum ar fi: "Money, Capital and Other Stores of Value (1961), "A general equilibrium approach to monetary theory" (1969), "Monetary Policies and the Economy: the Transmision Mechanism" (1978). [D.N.]

TODOSIA, MIHAI (1927-1997), economist român, profesor universitar. În perioada 1935-1939 M. Todosia urmează cursurile şcolii primare din localitatea natală (Timişeşti, Neamţ). Apoi, între anii 1940 şi 1947 frecventează şi absolvă Liceul Comercial din Iaşi. În perioada 1948-1951 urmează cursurile universitare în cadrul Institutului de Ştiinţe Economice şi Planificare din Iaşi, pe care le absolvă în 1951, cu diplomă de merit. Încadrat imediat după absolvirea facultăţii ca asistent la catedra de economie politică

din cadrul Universității "Al. I. Cuza" din Iași, el parcurge cu succes întreaga ierarhie universitară, din 1969 fiind profesor universitar titular. În anul 1968 M. Todosia a obținut titlul științific de doctor în economie. M. Todosia a fost titularul disciplinei universitare "doctrine economice", pe care a ilustrat-o cu devoțiune, erudiție și talent peste patru decenii. În anii 1955-1970 și 1981-1990 a îndeplinit funcția de șef al catedrei de economie politică din prestigioasa universitate ieșeană. În perioada 1972-1981 a fost rectorul Universității "Al. I. Cuza" din Iași. În calitatea de rector și de șef de catedră, domnia sa a contribuit decisiv la redeschiderea universității ieșene către lumea occidentală, stabilind relații bune de colaborare cu universități de prestigiu mondial din Germania, Franța, Belgia. A semnat, singur și în colaborare, peste 90 de studii și articole, apărute în reviste de specialitate locale și centrale. **Op.**: "Teorii și doctrine cu privire la industrializarea României interbelice" (1968); "Doctrine economice contemporane" (1978); "Cultură și economie" (în colaborare, 1988). [D.N.]

TRANSFER DE CAPITAL, mișcarea capitalului dintr-o țară în alta prin intermediul agenților economici privați, al autorității publice (guvernelor) sau al organismelor financiare internaționale. Fluxul internațional de capitaluri poate îmbrăca forma investițiilor directe, a investițiilor de portofoliu, a împrumuturilor private sau guvernamentale, a creditărilor prin organisme financiare internaționale etc. Adâncirea interdependențelor economice internaționale, relaxarea și suprimarea barierelor de pe piețele financiare și integrarea progresivă a acestor piețe au făcut ca mișcările de capitaluri să fie printre cele mai dinamice fluxuri economice mondiale din perioada postbelică. Intrările și ieșirile provenite din fluxul de capitaluri se regăsesc evidențiate distinct în balanța mișcărilor de capital sau în contul de capital din cadrul balanței de plăți externe. [M.Gh.]

Transfer de venit (v. REPARTIȚIE)

TRANSFORMAREA LUI KOYCK, metodă de transformare a variabilelor utilizată în modelele econometrice cu efect întârziat, în care variabila factorială influențează rezultatul cu o întârziere în descreștere pe o perioadă mai îndelungată (decalaj distribuit). Modelul este de tipul

$$y_t = a_0 + a_1(x_1 + kx_{t-1} + k^2x_{t-2} + ...) + u_t,$$

în care: y – rezultatul (de ex., producția); x – variabila factorială (de ex., investițiile); u_t – variabila perturbatoare; t – timpul; a_0, a_1, k – parametri. **T.** lui **K.** constă în simplificarea ecuației de regresie pentru a diminua multicoliniaritatea ce constituie sursă de deformare a parametrilor estimați. Metoda presupune decalarea cu o unitate de timp (y_t devine y_{t-1}, x_t devine x_{t-1}), înmulțirea noii ecuații cu o constantă **k** și scăderea ecuației rezultate din ecuația inițială. În urma simplificării în lanț se obține o relație mai simplă de tipul

$$y_t = a_0(1 - k) + ky_{t-1} + a_1x_t + (u_t - ku_{t-1}),$$

în care numărul variabilelor este mai redus. [D.A.]

TRANZACȚII ECONOMICE, înțelegeri (raporturi) între agenții economici, pe baza cărora se desfășoară mișcări permanente de bunuri în economie sau fluxurile economice reale și monetare. Participanți la **t.e.** sunt toate categoriile de agenți economici, persoane fizice sau juridice, în calitate de subiecte ale proprietății sau de titulari de patrimoniu. Obiectul **t.e.** îl reprezintă bunurile produse (corporale și necorporale), serviciile factorilor de producție, activele financiare, inclusiv moneda. În țările cu economie de piață, partea covârșitoare a **t.e.** se realizează prin intermediul pieței, fiind tranzacții bilaterale generate de întâlnirea cererii și ofertei. **T.e.** de piață constau în fluxuri reciproce, biunivoce, de bunuri între agenții economici, în care oricărui transfer al unui bun îi corespunde o contrapartidă (contraprestație), concretizată într-un alt bun, serviciu sau echivalent în monedă. În economie au loc și tranzacții unilaterale, care sunt mișcări sau transferuri univoce de bunuri, fără contraprestație. Ele pot fi de două categorii: transferuri curente, care se efectuează sistematic (plăți de impozite directe și indirecte, contribuții pentru asigurări sociale, subvenții de exploatare etc.) și transferuri de patrimoniu, care intervin mai rar și determină, la unul dintre agenții economici implicați, o modificare de patrimoniu (suplimentarea investițiilor firmelor de către administrațiile publice, moșteniri, donații etc.). [M.Gh., H.D.]

TRANZIȚIE DEMOGRAFICĂ, model care descrie schimbările suferite de populația unei țări pe baza a patru stadii. Astfel, stadiul întâi descrie un tip de societate tradițională, caracterizat printr-o creștere slabă a populației datorită unui echilibru la nivel înalt între rata natalității și cea a mortalității. În stadiul al doilea, creșterea populației devine rapidă, deoarece au loc îmbunătățiri în asistența medicală și ameliorări

în condițiile de viață, ceea ce face ca rata mortalității să scadă, pe când rata natalității rămâne încă ridicată. În stadiul al treilea are loc o scădere a populației ca urmare a modificării comportamentului demografic al acesteia, respectiv a scăderii ratei natalității. Ultimul stadiu este caracterizat printr-o stabilitate a mărimii populației, datorită echilibrării, de această dată la un nivel scăzut, a ratelor natalității și mortalității. Se consideră că multe țări în curs de dezvoltare se află încă în stadiul al doilea al tranziției demografice. Modelul **t.d.** este foarte important în elaborarea prognozelor privind populația, forța de muncă sau nivelul unor indicatori macroeconomici pe locuitor (v. Demografie, Populație). [A.D.]

TRANZIȚIE LA ECONOMIA DE PIAȚĂ, proces de transformări radicale, profunde, în structurile de proprietate și economice ale producției de bunuri și servicii ce se produc în fostele țări comuniste în vederea instaurării preponderenței proprietății private și a concurenței, a mecanismelor de piață liberă în reglarea activității agenților economici. În cadrul acestui proces sunt esențiale **privatizarea activității** agenților economici, **liberalizarea folosirii** pârghiilor economico-financiare (preț, dobândă, curs de schimb etc.) și adoptarea unor **politici** și **mecanisme macroeconomice** care să favorizeze restructurarea activității de producție după criterii de **eficiență economică competitivă**, compatibile în timp și spațiu cu criteriile **social-umane și ecologice** pe care le impune dezvoltarea durabilă. Succesul **t.** la **e.** de **p.** depinde de rapiditatea cu care noile structuri economice ating parametrii de performanță și de gradul de suportabilitate a costurilor sociale pe care le antrenează acest proces. Date fiind complexitatea și dificultatea **t.** la **e.** de **p.**, ca și inexistența unei experiențe istorice asemănătoare, este necesar ca acest proces să fie bine condus, reforma care îl transpune în practică să fie corelată și așezată pe baze juridice și pe mecanisme economico-financiare adecvate, astfel încât ea să nu se prelungească nejustificat în timp și nici să nu sporească insuportabilele costuri sociale ale realizării ei. Ținând seama de particularitățile **t.** la **e.** de **p.** în fostele țări comuniste, este esențial, pentru succesul acestui proces, să se echilibreze eficiența economică competitivă cu justiția socială necesară. Teoretic, sunt două puncte de vedere pentru înfăptuirea **t.** la **e.** de **p.**: rapid și treptat. Practic, date fiind complexitatea și dificultatea acestui proces, înfăptuirea noilor transformări în structurile de proprietate și tehnico-productive, pe baza unor noi reglementări care să favorizeze și să fluidizeze mecanismele pieței concurențiale, nu se poate realiza cu succes decât treptat, cu ajutorul unor programe și măsuri corerente, compatibile în timp și spațiu, de pe poziția intereselor agenților economici naționali, a integrării competitive a țării respective în structurile economice europene (v. Economie de piață). [P.C.]

TRAPĂ DE LICHIDITATE, prag sub care rata dobânzii nu poate, practic, să scadă. Deși, teoretic, rata dobânzii ar putea să ajungă la zero, când randamentul plasamentelor este maxim, Keynes ia în considerare existența unei rate minime a dobânzii (i_m), fără să precizeze însă o valoare anume. El afirmă totuși că aceasta ar putea să fie estimată la 2% pentru situația în care se afla Anglia înainte de cel de-Al Doilea Război Mondial. **T.** de **l.** intervine în analiza situațiilor din anumite perioade, când rata dobânzii nu este un factor de influență important al investițiilor. În cadrul modelului IS-LM, atunci când curba IS are un traseu normal, descrescător, dar intersectează curba LM_0 în zona în care aceasta este orizontală (practic, zona **t.** de **l.**), scăderea prețurilor provoacă o deplasare spre dreapta a curbei LM, ca în figura următoare:

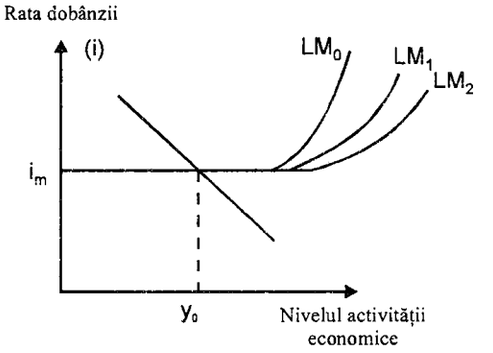

Cum însă rata dobânzii nu poate să scadă sub i_m, nivelul activității economice (y) se va menține în y_0. În acest caz stagnarea investițiilor nu se datorează inelasticității lor față de rata dobânzii, ci **t.** de **l.** (imposibilității ca i să scadă sub i_m). [D.C.]

TRATATUL DE LA AMSTERDAM, acord semnat de miniștrii de externe ai țărilor membre ale Uniunii Europene la Amsterdam, în anul 1997. Prin acest acord se reiterează voința statelor membre ale U.E. de a continua progresele pe calea realizării uniunii

economice, monetare şi politice prevăzute în Tratatul de la Maastricht. **T.** de la **A.** reglementează probleme legate de politica de imigrare comună, de politica externă comunitară şi de securitatea europeană. De asemenea sunt prevăzute măsuri comune de combatere a şomajului. Tratatul stipulează aşa-numitul "pact de stabilitate" care prevede măsuri mai riguroase privind respectarea limitei de convergenţă în cazul deficitelor bugetare naţionale, precum şi taxe penalizatoare pentru ţările care nu respectă această limită (v. Uniunea Europeană). [A.D.]

TRATATUL DE LA MAASTRICHT, tratat semnat în anul 1991 de şefii de guvern ai ţărilor membre ale Uniunii Europene, prin care se pun bazele procesului de realizare a uniunii economice şi monetare. Un punct important al tratatului se referă la statutul de cetăţean comunitar, fiind prevăzute anumite drepturi şi îndatoriri fundamentale pentru toţi cetăţenii U.E. Prin tratat este prevăzută înlocuirea treptată a monedelor naţionale cu euro. Aceasta implică crearea unei bănci centrale europene şi adoptarea unei politici monetare comune. Politici europene comune mai sunt prevăzute în domeniul educaţiei, al transporturilor şi telecomunicaţiilor, al sănătăţii şi al energiei. Sunt prevăzute de asemenea puteri sporite pentru Parlamentul European şi un rol mai important pentru Comisia Europeană. **T.** de la **M.** stabileşte nişte criterii de convergenţă economică, care au menirea de a realiza condiţiile necesare pentru introducerea monedei unice – euro. Prin măsurile de ordin social, politic şi economic, tratatul reprezintă o etapă foarte importantă în realizarea proiectului "Statelor Unite ale Europei" (v. Uniunea Europeană, Tratatul de la Amsterdam). [A.D.]

TRATATUL DE LA NISA, acord semnat la Nisa (Franţa) în anul 2001, prin care se afirmă hotărârea ţărilor membre ale Uniunii Europene de a continua procesul de extindere. Prin acest tratat se stabilesc condiţiile primirii de noi membri din Estul şi Centrul Europei. Tratatul are o însemnătate deosebită pentru România, deoarece reafirmă voinţa U.E. de a continua negocierile de aderare. Pentru a intra în vigoare, acest tratat trebuie să fie ratificat de toate parlamentele ţărilor membre ale U.E. (v. Uniunea Europeană, Tratatul de la Maastricht, Tratatul de la Amsterdam). [A.D.]

Tratatul de la Roma (v. UNIUNEA EUROPEANĂ)

Trată (v. CAMBIE)

TREZORERIE, (în teoria clasică a finanţelor) casier public şi bancă a statului. În calitate de **casier public, t.** îşi exercită funcţiile tradiţionale de centralizare a fondurilor publice şi de gestiune a acestora. În calitate de bancă a statului, ea desfăşoară activităţi de creditare pe termen scurt, fiind însărcinată să echilibreze în orice moment încasările şi ieşirile de fonduri. În economia contemporană, conform teoriei moderne a finanţelor, **t.** are şi o funcţie de **control asupra ansamblului de activităţi financiare** ale naţiunii. În acelaşi timp, ea îşi procură resursele necesare (instrument folosit alături de politica fiscală şi de cea a împrumuturilor). Deci **t.** participă la îndeplinirea funcţiilor finanţelor publice, şi anume contribuie la asigurarea echilibrului general al monedei şi al economiei prin controlul pieţei monetare şi cel al pieţei financiare. În anul 1992 a fost înfiinţată **t. publică** din România, care, iniţial, prin sistemul trezoreriilor locale, a preluat atribuţiile execuţiei de casă a bugetului public. Ulterior, **t.** din ţara noastră a primit şi alte atribuţii, cele mai multe dintre acestea decurgând din reorganizarea finanţelor publice. Principalele funcţii ale **t.** publice din România sunt cele de: casier al sectorului public, execuţie a bugetului de stat şi a bugetelor locale; control financiar-preventiv; executor al operaţiunilor de contare în contul instituţiilor publice; atragere a disponibilităţilor din economie prin constituirea de depozite şi prin împrumuturi de stat; efectuare de plasamente financiare pe termen ale disponibilităţilor statului; gestiune a datoriei publice; evidenţă contabilă a operaţiunilor privind execuţia de casă a bugetului etc. (v. Buget public, Politica financiară). [D.N.]

Troc (v. BARTER)

TRUST, formă de integrare orizontală sau verticală a producţiei şi de concentrare a capitalurilor, în care întreprinderile participante îşi pierd independenţa de producţie şi de marketing, proprietarii lor devenind coacţionari. **T.** au apărut pentru prima dată în S.U.A., iar ulterior şi în alte ţări industrializate, unde, într-o primă perioadă, au cunoscut o mare extindere, multe dintre marile companii din ramurile industriei moderne dezvoltându-se pe această cale. Ca urmare a adoptării legilor antitrust şi a dezvoltării pieţelor financiare, **t.** şi-au pierdut din importanţă, cedând locul altor forme, mai evoluate, de concentrare a producţiei şi a capitalurilor. [M.Gh., H.D.]

U

UNITATE DE CONT, etalon monetar, altul decât moneda națională, în care agenții economici convin să efectueze operațiile de decontare rezultate din relațiile lor de afaceri. În contabilitate, operațiile ce se derulează se pot exprima în dublu etalon: în **u. de c.** convenită și în moneda națională (folosindu-se cursul de schimb fix al pieței). [M.N.]

Unități economice (v. AGENȚI ECONOMICI)

UNIUNE ECONOMICĂ, înțelegere între mai multe țări, prin care se stabilesc tarife vamale comune față de terți și politici comerciale concertate, menite să reducă restricțiile din calea exporturilor-importurilor dintre țările membre. **U.e.** se realizează etapizat, pornind de la înțelegeri pe diverse domenii, până la armonizarea politicilor industriale și sociale ale țărilor participante și la aplicarea unor politici comune în domeniul monetar și valutar. [D.N.]

UNIUNE MONETARĂ, acord prin care se stabilește că două sau mai multe monede naționale se raportează la o monedă mai puternică, care există sau care se creează. Raportul J. Delors prefigurează introducerea monedei Uniunii Europene (euro), la care se vor raporta toate țările membre. [D.N.]

UNIUNE VAMALĂ, mod de integrare economică internațională, care constă în reducerea treptată și, în final, desființarea taxelor vamale între statele membre, precum și stabilirea unui tarif vamal extern comun față de țările terțe. La realizarea acestui obiectiv s-a ajuns treptat, printr-o serie de compromisuri între țările membre. Acele state care dispuneau de un nivel de dezvoltare suficient de ridicat, pentru a face față luptei de concurență, militau pentru o accelerare a liberalizării schimburilor, în timp ce alți parteneri, aflați într-o poziție economică inferioară, tergiversau realizarea uniunii vamale sau puneau în practică măsuri prin care creau bariere vamale netarifare. Aceste momente contradictorii de evoluție au fost treptat depășite, iar obiectivul stabilit s-a realizat în întregime. Lichidarea tarifelor vamale în interiorul Uniunii Europene a dus la lărgirea schimburilor economice intracomunitare, la accentuarea concurenței și la îmbunătățirea considerabilă a calității produselor. [A.G.]

UNIUNEA EUROPEANĂ, formă evoluată de integrare economică internațională ce implică politici economice comune, adoptate prin consensul țărilor membre, ca și o valută sau o unitate monetară comună. **U.E.** este cea mai avansată formă de integrare economică internațională, constituindu-se ca un corolar al etapelor anterioare de instituționalizare a interdependențelor dintre economiile țărilor, etape care au fost: angajamente comerciale preferențiale, zonă de comerț liber, uniune vamală, piață comună. Primul pas al transformării C.E.E. în **U.E.** a fost adoptarea Actului european unic (1975), prin care s-a hotărât încheierea procesului de formare a pieței interne europene până în anul 1992. Documentul respectiv a preconizat limitarea dreptului țărilor membre (privite individual) de a bloca transpunerea în viață a hotărârilor luate la nivel comunitar. Pe de altă parte, prin acest document s-a hotărât lărgirea atribuțiilor Comisiei Europene la domenii precum: mediul înconjurător, politica monetară, sănătate, securitate și politică externă. Tratatul de înfăptuire a **U.E.** a fost adoptat însă la întâlnirea Consiliului European de la Maastricht (Olanda) din anul 1991. Prevederile acestui tratat au fost sintetizate astfel: marea piață europeană, uniunea economică și monetară, moneda unică, uniunea politică, parlamentul european, cetățenia comună etc. Aceste prevederi au fost concretizate atât prin obiective și măsuri adecvate, cât și prin etapele de realizare. Tratatul de la Maastricht prevede totodată posibilitatea ca orice stat european, inclusiv statele central și est-europene aflate în tranziția la economia de piață, să devină membru al **U.E.** Aceasta devine realitate dacă statul care își exprimă dorința de aderare îndeplinește următoarele condiții: să introducă și să consolideze un sistem de guvernământ bazat pe principiile democrației; să adopte o politică economică în concordanță cu principiile economiei de piață și

ale concurenței libere; să primească avizul favorabil al Consiliului European (acest aviz este acordat în măsura în care sunt realizate criteriile stabilite și nivelurile indicatorilor ce concretizează respectivele criterii). Problemele apărute în procesul dezvoltării **U.E.** au impus semnarea Tratatului de la Amsterdam (oct. 1997), intrat în vigoare la 1 ianuarie 1999. Acest nou tratat are ca scop general renovarea bazei conceptuale a procesului și introducerea unor noi raționalizări și actualizări ale dispozițiilor din setul de drept comunitar primar. Prin acest tratat se pun de acord conceptele de bază cu realitățile evoluției **U.E.** "cu două viteze" în ceea ce privește atingerea obiectivelor stabilite. România este membru asociat cu drepturi depline al **U.E.** începând cu 1 februarie 1995. Crearea pieței interne europene ridică unele bariere în calea liberalizării comerțului mondial, fapt ce afectează interesele unor firme americane și japoneze. De asemenea, politica regională, adică dezvoltarea mai puternică a zonelor în declin sau mai puțin dezvoltate, a generat anumite controverse și chiar opoziții din partea țărilor membre mai dezvoltate. Dilema majoră a **U.E.** este următoarea: cum să-și apropie beneficiile comerțului mondial liber și totodată să păstreze niveluri politic accesibile de control în politica economică și socială (v. Actul unic european, Comunitatea Economică Europeană). [D.N.]

UTILITARISM, doctrină conform căreia o acțiune (sau o lege, o instituție etc.) este bună dacă acționează în sensul creșterii bunăstării comunității (societății, în ansamblul său). **U.** este deci o doctrină morală care, în virtutea accepțiunilor sale, afirmă ce este bine sau rău. **U.** furnizează un criteriu de aprobare (sau dezaprobare) a acțiunilor, legilor sau instituțiilor, criteriu evidențiat prin principiul utilității. Pentru utilitarist, producerea fericirii colective este criteriul ultim de decizie, înaintea oricărui drept sau oricărei datorii "naturale" sau "imprescriptibile", care s-ar constitui într-un obstacol împotriva realizării fericirii comune. Expresia "utilitarism" a apărut mai întâi la Jeremy Bentham (1748-1832), inspirat de "principiul utilității publice" formulat de David Hume și Claude Helvetius. Potrivit lui Bentham, doctrina morală a utilitarismului decurge din expresia "cea mai mare fericire a celui mai mare număr". Cea mai completă prezentare a utilitarismului clasic al lui Bentham se găsește în "Introduction to the Principles of Morals and Legislation", ale cărei abordări centrale se rezumă la plăcere, iar fiecare persoană acționează pentru a-și asigura binele propriu; o teorie morală, care afirmă că fericirea sau plăcerea constituie pentru umanitate binele suprem, iar cea mai mare fericire a celui mai mare număr constituie țelul acțiunii corecte, deci baza moralei și a legislației. Pentru aceasta însă legislatorul trebuie să fie capabil să măsoare valorile relative ale plăcerilor și durerilor, pentru a impune sancțiuni în conformitate cu ceea ce Bentham numește "principiul producerii fuziunii între interes și datorie". Astfel, **u.** s-a confruntat cu două importante critici: (1) problema estimării fericirii colective relevată de inconsistențele unei funcții de utilitate socială; (2) problema posibilității aplicării criteriului unic al fericirii colective în toate situațiile. Apare astfel justificarea existenței constrângerilor (care iau adesea forma drepturilor), prin impunerea unei limite în căutarea fericirii colective. Spre exemplu, drepturile de proprietate pot fi incompatibile, în anumite circumstanțe, cu dreptul la viață. Asemenea probleme au conturat tot mai mult ceea ce se cheamă utilitarismul contemporan al regulilor, care sondează, în plan teoretic, caracterul nonutilitarist al altor doctrine, iar în plan practic, capacitatea de a rezolva corect problemele noastre morale. [M.C.S.]

UTILITATE, capacitatea reală sau presupusă a unui bun de a satisface o nevoie umană prin folosirea sa în producție sau în consumul final, personal. **U.** este dată de proprietățile, de însușirile (fizice, chimice, estetice etc.) proprii fiecărui bun economic. Aceasta dobândește sens economic atunci când sunt îndeplinite anumite premise: a) Dacă se stabilește o relație între caracteristicile bunului și cel puțin una dintre nevoile individului sau societății, indiferent de faptul că este în discuție o nevoie "reală" sau una "indusă" prin obiceiuri, modă, credință, reclamă etc. În relațiile dintre nevoile omului și caracteristicile bunurilor economice, rolul determinant îl are omul, ca purtător al nevoilor în a căror întâmpinare vin bunurile economice. Pe măsura progresului științei și tehnicii, oamenii descoperă noi relații între caracteristicile bunurilor și nevoile lor. Apare tendința obiectivă de amplificare a unor bunuri economice, iar nevoile cunosc o tendință de diversificare. b) Sensul economic al **u.** este condiționat de conștientizarea relației dintre caracteristicile bunului economic și nevoi, atunci când oamenii sunt convinși că, prin însușirile lor, bunurile consumate le aduc un serviciu real, o satisfacție personală ori contribuie la creșterea

bogăției sociale. Important este ca oamenii să creadă că bunurile au anumite calități utile pentru ei. c) Comunitatea, în ansamblul ei, trebuie să fie capabilă să folosească **u.** intrinsecă a bunurilor pentru satisfacerea nevoilor. Deși **u.** are determinări în natura proprie a fiecărui bun economic marfar, ea are o puternică încărcătură subiectivă, depinzând de raportul pe care fiecare individ îl stabilește între bunul economic și nevoile sale. Pornind de la această realitate, în gândirea economică contemporană se disting două curente de abordare a **u.** Primul consideră că **u.** este o calitate intrinsecă a bunurilor economice de a satisface o nevoie, a producției sau a populației, după care toate elementele unei mulțimi de bunuri omogene au aceeași **u.** Aceasta este abordarea clasică a **u.** Curentul neoclasic apreciază că **u.** economică este satisfacția pe care o obține un consumator dat prin folosirea unei cantități (doze) determinate dintr-un bun economic în condiții determinate de loc și de timp. În definirea **u.** economice școala neoclasică are în vedere nu satisfacția care se obține prin consumarea unui bun, ci ceea ce resimte un consumator dat prin consumarea unei cantități determinate din acel bun în condiții determinate de loc și timp. Doze identice din bunul consumat sunt prețuite în mod diferit de către un consumator dat în condiții diferite. Consumatori diferiți vor conferi utilități economice diferite aceleiași doze dintr-un bun, pentru că structura și intensitatea trebuințelor lor sunt diferite. În școala neoclasică se face distincție între **u. unitară** (satisfacția pe care o resimte un consumator dat prin consumarea unei doze date din bunul x în condiții determinate de loc și de timp) și **u. totală** (plăcerea, satisfacția totală obținută prin consumarea a n doze din bunul x) (v. Utilitate economică unitară, Utilitate economică totală). [G.I.]

Utilitate anticipată (v. VALOARE ANTICIPATĂ)

UTILITATE CARDINALĂ, modalitate de măsurare (apreciere) a utilității economice, bazată pe ipoteza că fiecare individ este capabil să atașeze un număr cardinal, care să măsoare satisfacția ce o resimte prin obținerea și consumarea fiecărei doze (unități) dintr-un bun economic dat sau a unor combinații de doze din bunuri diferite. De exemplu, plăcerea pe care un consumator dat consideră că o resimte prin consumarea succesivă a dozelor I-IV din bunul x – sticle etalon de băutură răcoritoare – este evaluată riguros prin numerele cardinale 9, 7, 5, 3. Aceeași ipoteză se așază și la baza raționamentului după care consumatorul rațional poate măsura satisfacția pe care o obține prin deținerea și/sau consumarea unor doze diferite din bunurile x și y (prăjituri), respectiv $2x + 2y = 16 + 20 = 36$; $3x + y = 21 + 11 = 32$; $3x + 2y = 21 + 20 = 41$. Măsurarea cardinală are doar valoare didactică, pentru că nu a fost identificată unitatea de măsură a utilității economice (satisfacției, prețuirii, plăcerii) (v. Utilitate ordinală). [D.N.]

UTILITATE ECONOMICĂ TOTALĂ, satisfacția resimțită de un individ în urma consumului unor cantități succesive dintr-un bun sau din bunuri diferite într-o perioadă dată. În concepția clasică, **u.t.** a cantităților consumate reprezintă un produs între utilitățile individuale și cantitățile consumate de un individ. De pildă, dacă un consumator utilizează cinci doze dintr-un bun, iar utilitatea medie individuală resimțită de el este de 3 utili, atunci **u.t.** este de 15 utili. [D.N.]

UTILITATE ECONOMICĂ UNITARĂ, satisfacția, intensitatea dorinței, a nevoii pe care o aduce o porțiune (doză) dintr-un bun consumat de către un individ; acel segment al unei anumite nevoi umane care poate fi acoperit și satisfăcut (stins) prin consumarea unei cantități date dintr-un bun (v. Utilitate). [D.N.]

UTILITATE MARGINALĂ, concept-cheie în gândirea neoclasică, ce semnifică satisfacția, prețuirea pe care un consumator dat o acordă ultimei cantități (doze, lot, unități) consumate dintr-un bun economic; sporul utilității (satisfacției) totale resimțite prin consumarea (deținerea) unei unități (doze, lot) suplimentare dintr-un bun economic. **U.m.** $= \Delta UT/\Delta Q$. **U.m.** are tendința să se reducă cu fiecare nouă unitate/doză consumată (deținută). Aceasta se explică prin faptul că intensitatea nevoilor se diminuează și deci fiecare nouă doză (unitate) se va adresa unei nevoi de intensitate mai mică, iar satisfacția (prețuirea) va fi și ea pozitivă, dar descrescătoare. În punctul de saturație (când nevoia pentru bunul dat este integral satisfăcută) **u.m.** este nulă. Când cantitatea consumată (deținută) dintr-un bun economic crește, **u.m.** este pozitivă, dar descrescătoare, iar **u. totală** este crescătoare cu rații pozitive descrescătoare (până la punctul de saturație, unde rațiile devin nule). Teoria

u.m., ale cărei baze au fost puse de către şcoala austriacă, stă la baza comportamentului consumatorului (cumpărătorului) raţional (v. Legea utilităţii marginale descrescânde, Echilibrul consumatorului). [G.I.]

UTILITATE MARGINALĂ A BANILOR, sporul mărimii utilităţii individuale pe care-l aduce creşterea cu o unitate monetară a bugetului (venitului) personal al unui agent economic. [T.C.]

UTILITATE ORDINALĂ, concept ce semnifică metodele neoclasice de măsurare a utilităţii economice. După cum se ştie, măsurarea cardinală a utilităţii a ridicat numeroase semne de întrebare, mai ales în legătură cu operaţionalizarea acestei metode. În primul rând, nu s-a găsit o unitate acceptabilă de măsurare a utilităţii în viziune cardinală. În al doilea rând, au apărut confuzii în legătură cu agregarea utilităţilor parţiale asociate fiecărui bun. Ca urmare, s-a impus metoda măsurării ordinale a utilităţii economice, metodă ce a fost fundamentată de V. Pareto, J.R. Hicks, R. Allen. Ipoteza de bază a concepţiei ordinale asupra măsurării utilităţii este următoarea: nu este necesară măsurarea utilităţii fiecărei doze din bunul consumat, a fiecărui bun, fiind suficientă doar ordonarea preferinţelor consumatorului. Pornind de la bunurile existente (oferite), de la cazurile (combinaţiile) posibile de bunuri ce ar putea fi cumpărate şi consumate, consumatorul este în măsură să compare mai multe programe (coşuri) de consum şi să le ordoneze după preferinţele sale individuale şi după posibilităţile pe care le are (venit, buget). Rezultanta acestor operaţiuni de alegere şi de ordonare este tocmai **u.o.** (v. Utilitate cardinală) [D.N.]

Utilitate von Neumann-Morgenstern (v. ADVERSAR AL RISCULUI, ASUMAREA RISCULUI)

Utilizarea creditelor F.M.I. (v. FONDUL MONETAR INTERNAŢIONAL) [N.D.]

UZUFRUCT, dreptul unei persoane de a poseda şi de a folosi un bun care aparţine altuia, precum şi posibilitatea exercitării dreptului de posesiune şi folosinţă în aceleaşi condiţii ca şi proprietarul bunului respectiv, cu obligaţia de a conserva substanţa bunului. **U.** poate fi constituit asupra oricăror bunuri, mobile sau imobile, corporale sau necorporale, însă de regulă **u.** are ca obiect bunuri neconsumptibile. **U.** este un drept temporar şi se constituie prin voinţa subiectului de proprietate. Abuzul de folosinţă decade din drepturi pe beneficiarul **u.** Acesta poate renunţa de bunăvoie la dreptul său. [N.D.]

UZURĂ FIZICĂ, pierderea treptată a caracteristicilor tehnice şi funcţionale ale bunurilor de capital fix, ca urmare a folosirii lor în procesele de producţie. Ea este în principiu o funcţie de timp, dar în multe situaţii depinde şi de gradul de intensitate a folosirii bunurilor respective, fapt de care se ţine seama în stabilirea perioadei sau duratei normale de funcţionare a lor. Bunurile care alcătuiesc capitalul fix se uzează fizic în timp şi ca urmare a acţiunii factorilor naturali, ceea ce implică măsuri adecvate de întreţinere şi conservare a lor. **U.f.** se reflectă în deprecierea valorică a capitalului fix, inclusă în costul de producţie şi recuperată treptat prin vânzarea produselor, de-a lungul întregii perioade de funcţionare a activului fix. Viaţa economică a unui activ fix poate fi mai scurtă decât cea fizică, datorită costurilor crescătoare de reparaţii şi exploatare către sfârşitul perioadei de viaţă a acestuia sau a uzurii sale morale (v. Capital fix). [M.Gh.]

UZURĂ MORALĂ, deprecierea capitalului fix ca urmare a apariţiei unor echipamente tehnice de producţie mai productive, cu performanţe tehnice şi economice superioare celor existente. Cauza primară a **u.m.** o constituie progresul tehnic, însoţit de producţia şi comercializarea unor echipamente şi tehnologii noi, cu productivităţi sau randamente mai ridicate. Apariţia în timp a **u.m.** a capitalului fix face necesară – din partea întreprinderilor, pentru a-şi menţine competitivitatea pe piaţă – înlocuirea echipamentelor de producţie învechite, depreciate din punct de vedere moral, cu cele noi, mai performante, înainte de a se uza fizic complet. **U.m.** este un fenomen neprevăzut, distinct de deprecierea sau amortizarea capitalului fix. Totuşi, în practica economică, unele metode de depreciere a capitalului iau în calcul şi efectele **u.m.** sau, în alte situaţii, valoarea rămasă este amortizată în anul înlocuirii activului fix (v. Capital fix). [M.Gh.]

V

VALOARE (a bunului-marfă), termen prin care se exprimă mărimea calității, a însușirii unui bun și/sau serviciu de a satisface o nevoie, de a fi util, respectiv de a fi schimbat pe alte bunuri economice. Încă din antichitate, v. a fost privită ca **v.** de întrebuințare și ca **v.** de schimb. La fel se prezintă aceasta și în prezent. **V. de utilizare** (de întrebuințare) înseamnă capacitatea mărfurilor de a satisface nevoi umane. În această calitate, ea nu se reduce doar la calitățile intrinseci ale uneia sau alteia dintre mărfuri, ci presupune și existența anumitor condiții social-economice. **V. de schimb** este acea latură a **v.** mărfii care se manifestă în termenii capacității sale de a fi schimbată pe o altă marfă. Exprimată în bani, **v.** de schimb devine preț relativ. **V.** de schimb formată pe baza condițiilor normale de vânzare-cumpărare a mărfii, a raportului dintre cererea și oferta acesteia poartă denumirea de **v. de piață**. Aceasta din urmă se exprimă prin prețul mixt de piață (v. Preț relativ). [D.N.]

VALOARE A CAPITALULUI FIX, expresie bănească a elementelor de patrimoniu, a elementelor de capital fix, elemente aflate în diferite stadii și ipostaze ale procesului de producție. În acest spirit, se urmăresc contabil și statistic în principal valorile: inițială completă, de inventar, de estimare, rămasă, de înlocuire. **V.c.f. inițială completă** exprimă totalitatea cheltuielilor făcute cu construirea sau achiziționarea, transportul și punerea în funcțiune a capitalului fix, a capacităților de producție. Mărimea și dinamica **v.i.c.** caracterizează volumul și structura capitalului acumulat de care dispune o întreprindere (firmă), o ramură a economiei, respectiv economia națională în ansamblul ei (la acest nivel se exprimă de fapt avuția națională materială acumulată). Aceasta stă la baza calculelor privind amortizarea și servește la analiza eficienței folosirii investițiilor și a capitalului fix. **V.i.c.**, denumită și valoare istorică, se modifică în momentul reevaluării elementelor de patrimoniu – reevaluare devenită necesară în condițiile inflației actuale – ca și cu ocazia executării unor lucrări suplimentare față de cele inițiale, de reparație și de modernizare. **V.c.f. de inventar** reprezintă valoarea la care este evaluat un element patrimonial cu ocazia inventarierii. **V.c.f.** de inventar mai este cunoscută și sub denumirea de valoare actuală și cuprinde toate cheltuielile făcute cu achiziția, construirea, transportul, instalarea, punerea în funcțiune a elementelor de capital fix. **V.c.f. de estimare** reprezintă valoarea ce se dă unui teren, unui mobil, unui element de capital fix de către experți autorizați și care de regulă este avută în vedere de partenerii de schimb la încheierea diferitelor contracte și la efectuarea de tranzacții. **V.c.f. rămasă** este acea parte din valoarea completă a capitalului fix care nu a fost încă amortizată. Se calculează ca diferență între valoarea completă (ca valoare inițială, de evaluare, de înlocuire) și mărimea amortizării calculate și încasate prin prețul de vânzare. Corespunzător, **v.c.f.** rămasă se exprimă în valoarea inițială, în cea de înlocuire etc. În condițiile inflației puternice, exprimarea valorii rămase se face cel mai adesea în valoare de înlocuire actualizată cu rata inflației. **V.c.f. de înlocuire** reprezintă cheltuielile care ar trebui efectuate la data reevaluării pentru înlocuirea unui element de capital fix. Se are în vedere înlocuirea capitalului fix vechi cu unul nou, având caracteristici tehnico-economice similare celui înlocuit (v. Capital fix, Fond de amortizare). [D.N.]

VALOARE A FORȚEI DE MUNCĂ, concept prin care teoria marxistă exprimă cheltuiala de muncă socială necesară producerii și reproducerii forței de muncă. Mărimea **v.f.** de **m.** este determinată de valoarea mărfurilor (mijloace de subzistență și bunuri spirituale) necesare întreținerii subiectului (purtătorului) forței de muncă și a familiei sale, inclusiv valoarea cheltuielilor de calificare. Cantitatea și structura mijloacelor de subzistență care asigură reproducerea forței de muncă diferă de la o țară la alta și de la o perioadă la alta. De aceea, **v.f.** de **m.**, spre deosebire de celelalte mărfuri, cuprinde un element istoric-moral. [S.C.]

VALOARE A MONEDEI, termen prin care se exprimă puterea de cumpărare a monedei unei țări

atât pe plan intern, cât şi pe plan extern. Deci **v.m.** se determină prin raportarea ei la cursul monetar (atunci când exista convertibilitatea banilor de hârtie în aur), la preţurile de piaţă ale bunurilor şi serviciilor, la alte monede naţionale, îndeosebi la cele convertibile. Pe plan **intern, v.m.** este măsurată prin cantitatea de bunuri care poate fi achiziţionată cu o unitate monetară. În acest sens, **v.m.** în dinamică este egală cu inversul indicelui general al preţurilor. Acest raport este cunoscut sub denumirea de valoare reală a monedei, ceea ce înseamnă că moneda este judecată prin structura, dinamica şi eficienţa economiei naţionale. Pe plan **extern, v.m.** exprimă puterea monedei de referinţă în raport cu o altă monedă sau cu un "coş" de monede (v. Monedă). [D.N.]

VALOARE ACTUALĂ A SCONTULUI, valoare actualizată a unui titlu de creanţă pe termen scurt (trată, bilet la ordin, conosament, scrisoare de trăsură etc.), înainte ca acesta să ajungă la scadenţă. [C.D.]

VALOARE ACTUALIZATĂ, valoare prezentă a unor fluxuri băneşti viitoare, determinată de faptul că valoarea banilor este dependentă de timp. Actualizarea se realizează pe baza unor rate de actualizare. Valoarea actualizată se utilizează mai ales în cadrul proiectelor de investiţii, al acţiunilor de cooperare în producţie, determinându-se valoarea actualizată a fluxurilor de venituri, ca şi a fluxurilor de cheltuieli şi, pe această bază, calculându-se profitul actualizat. **V.a. netă** se determină ca diferenţă între fluxurile de venituri viitoare şi cele actualizate la rata dobânzii de piaţă, respectiv între valoarea lor actuală, pe de o parte, şi capitalul investit, pe de altă parte. [C.D.]

VALOARE ADĂUGATĂ, măsura bogăţiei efectiv create de unităţile economice, indiferent de forma specifică a activităţii pe care o desfăşoară. La nivelul unei unităţi economice, **v.a.** se determină ca diferenţă între încasările ei totale din vânzarea bunurilor materiale şi a serviciilor către clienţi şi consumurile de factori, respectiv plăţile făcute către furnizori. La acest nivel, **v.a.** este formată (compusă) din: salariile plătite, impozitele şi taxele, amortizarea şi profitul aferente producţiei vândute. În sistemul conturilor naţionale, **v.a.** stă la baza calculării produsului intern brut; acesta din urmă rezultă din însumarea (agregarea) valorilor adăugate de toate unităţile dintr-o ţară într-un an economic, a taxelor pe **v.a.** şi a taxelor vamale. În alţi termeni, **v.a.** se determină prin scăderea consumului intermediar din produsul (producţia) global brut. **V.a.** s-a impus ca un instrument util de măsurare a rezultatelor economice efective atât la nivelul unităţilor, cât şi la cel al economiilor. [D.N.]

VALOARE ANTICIPATĂ, suma ponderată a premiilor băneşti ale unei loterii, ponderile fiind probabilităţile asociate premiilor respective. Fie loteria X care oferă premiile băneşti $x_1, x_2,..., x_n$ (unde x_i sunt numere reale pozitive sau negative). Probabilităţile obţinerii premiilor respective sunt $p_1, p_2,..., p_n$. În aceste condiţii, valoarea anticipată E a loteriei X este:

$$E(X) = \sum_{i=1}^{n} p_i x_i .$$

Loteriile ale căror **v.a.** sunt nule se numesc echitabile. [T.C.]

VALOARE BURSIERĂ, mărimea în expresie monetară a unui titlu financiar, mărime în termeni de piaţă ca efect al modificării cursului nominal al acestui titlu pe baza cererii şi ofertei de titluri la bursă, precum şi sub influenţa altor factori generali şi/sau conjuncturali. [D.N.]

VALOARE CAPITALIZATĂ A UNEI EMISIUNI DE TITLURI, sumă încasată de către emitent din operaţiunea de distribuţie primară a titlurilor financiare, din punerea în vânzare a acestor titluri pe piaţa primară, sumă care se regăseşte în bilanţul contabil, în contul de capital al emitentului. [D.N.]

VALOARE DE ÎNTREBUINŢARE, termen utilizat în teoria economică marxistă, care desemnează utilitatea unui bun, determinată de proprietăţile fizice şi chimice intrinseci ale acestuia, pe baza căreia poate satisface o anumită nevoie socială, materială sau spirituală, fie direct, ca bun de consum individual sau colectiv, fie indirect, ca resurse utilizate pentru producerea de noi bunuri economice. În concepţia marxistă, **v. de î.** este rezultatul muncii concrete şi formează fondul material al avuţiei naţionale. În unitate cu valoarea-muncă constituie conţinutul conceptului de marfă. **V. de î.** este considerată purtătoarea materială a valorii (v. Marfă). [S.C.]

Valoare-muncă [v. TEORIA CLASICĂ (OBIECTIVĂ) A VALORII]

VALOARE NAȚIONALĂ, concept cu care Mihail Manoilescu își fundamentează teoria sa originală cu privire la rolul comerțului exterior în dezvoltarea economică a țărilor, atât a celor rămase în urmă, cât și a celor avansate. Se face distincție între avantajul național și câștigul individual obținute din relațiile economice externe ale unei țări. Pentru o națiune, schimbul extern este în primul rând o problemă de producție, în timp ce pentru un comerciant individual el este o chestiune comercială. Pentru a importa, țara are nevoie de capacitate de plată, care se creează prin export. Avantajul națiunii din relațiile sale externe nu depinde atât de prețul la care se cumpără, cât mai ales de cum se creează puterea de cumpărare necesară. Acest raport de schimb depinde de mărimea **v.n.** cu care fiecare țară participă la comerțul extensiv (v. Avantaj comparativ relativ, Valoare). [D.N.]

VALOARE NOMINALĂ A TITLURILOR DE CREDIT, suma înscrisă pe fața unui titlu financiar, independent de cursul real al acestuia. Cunoașterea acestei mărimi are importanță în cazul titlurilor financiare care exprimă relații de creditare și pe piața bursieră, ca element de analiză economică. [D.N.]

Valoare obiectivă [v. TEORIA CLASICĂ (OBIECTIVĂ) A VALORII]

VALOARE SOCIALĂ, (în teoria marxistă) categorie economică ce exprimă raporturi sociale între oameni, ascunse sub învelișul mărfii. Substanța **v.s.** constă în munca socială a producătorilor de mărfuri, înmagazinată în corpul mărfii. Ea este creată de munca abstractă. Măsurarea **v.s.** se face cu timpul de muncă socialmente necesar, adică timpul de muncă cheltuit în condițiile de producție existente, normale din punct de vedere social, cu media socială de îndemânare și de intensitate a muncii. Mărimea **v.s.** este direct proporțională cu timpul de muncă cheltuit și invers proporțională cu productivitatea muncii. [D.N.]

Valoare subiectivă [v. TEORIA SUBIECTIVĂ (NEOCLASICĂ) A VALORII]

Valoare-utilitate (v. TEORIA SIMETRICĂ A VALORII)

VALORI MOBILIARE, titluri de valoare negociabile reprezentând diferite creanțe (sau titluri de credit), precum și drepturi de proprietate (participații). Se disting: **v.m. la purtător**, care sunt anonime, și **v.m. nominative**, identitatea proprietarului lor fiind cunoscută de emitent. În prezent, **v.m.** sunt dematerializate și depuse în cont la instituțiile financiar-bancare. **V.m.** sunt transmisibile cu ușurință și pot fi negociate pe piețe special organizate. [D.N.]

VALUTĂ, unitatea bănească a unei țări, în situația în care este folosită în operațiuni ce decurg din relațiile economice internaționale. **V.** se schimbă între ele la un curs de schimb pe piețele valutare. Moneda unei țări este convertibilă sau neconvertibilă. Se pot folosi diferite forme de **v.**, clasificate după criterii corespunzătoare (v. Convertibilitate, Curs valutar). [C.D.]

VALUTĂ CONTRACTUALĂ, acea valută stipulată în contract, prin care se exprimă prețul bunurilor economice sau cota creditului acordat. **V.c.** nu coincide întotdeauna cu valuta de plată (v. Convertibilitate, Curs valutar). [C.D.]

VALUTĂ DE CONT, valută reprezentată de disponibilul la o bancă cu sediul în țara deținătorului sau în oricare altă țară. **V.** de **c.** are cea mai cuprinzătoare folosire ca mijloc de plată internațională. [C.D.]

VALUTĂ DE PLATĂ, valută în care urmează să se efectueze, conform contractului, plata pentru un bun economic sau un credit. Se mai numește și valută de tranzacție, ea servind ca bază pentru negocierea prețului într-un contract comercial internațional și fiind înscrisă ca atare în contract. [C.D.]

VALUTĂ DE REZERVĂ, monedă străină care exprimă rezervele în devize ale băncilor de emisiune. **V.** de **r.** este convertibilă, fiind folosită frecvent în relațiile economice internaționale. Rezerva valutară este prevăzută în balanța de plăți externe a țării pentru acoperirea unor nevoi neprevăzute, respectiv pentru compensarea anumitor influențe conjuncturale nefavorabile. [C.D.]

VALUTĂ EFECTIVĂ, valută reprezentată de numerar (bancnote și monede divizionare), având o utilizare restrânsă la cheltuielile necomerciale. [C.D.]

VARIABILĂ ALEATORIE, variabilă definită pe un câmp de evenimente aleatorii ca un vector ale cărui componente se manifestă cu anumite probabilităţi. Forma generală a unei variabile aleatorii este:

$$X = \begin{pmatrix} x_1 & x_2 & \dots & x_n \\ p_1 & p_2 & \dots & p_n \end{pmatrix},$$

unde:

x_i – componentele variabilei aleatorii;

p_i – probabilităţile de apariţie a evenimentelor individuale descrise de variabila aleatorie.

O variabilă aleatorie este definită de câmpul de evenimente (mulţimea pe care ia valori variabila), funcţia de densitate de probabilitate (legea de repartiţie), care descrie distribuţia probabilităţilor de apariţie a evenimentelor individuale şi funcţia caracteristică $F(x) = P(X < x)$, $F(x) = \int_{-\infty}^{x} f(t)dt$, care indică probabilitatea ca variabila aleatorie X să ia valori mai mici decât un prag x. Variabilele aleatorii au o largă aplicabilitate în ştiinţa economică unde procesele şi fenomenele au un oarecare grad de incertitudine (Probabilitate, Proces stochastic). [A.D.]

VARIABILĂ ECONOMICĂ, mărime exprimată de regulă numeric, al cărei nivel se poate modifica. În economie se întâlnesc frecvent **v.e.** precum: preţ, profit, venit, cost, venit naţional, consum, investiţii, import, export etc. Întrucât fiecărei variabile i se pot atribui valori diferite, aceasta trebuie reprezentată printr-un simbol, şi nu printr-un număr specificat. Dacă **v.e.** sunt utilizate într-un model, soluţia modelului constă în valorile unui anumit set de variabile. Distingem: **v.e. endogene** (produse în interior), ale căror valori se caută prin determinarea soluţiei modelului, **v.e. exogene** (provenite din afară), ale căror valori sunt predeterminate în afara modelului şi acceptate ca atare, **v.e. independente**, ce constituie intrări în model şi au un caracter exogen, **v.e. dependente**, calculate în funcţie de **v.e. independente**, **v.e. continue**, când are loc o variaţie a valorii în fiecare moment, **v.e. discrete**, când variaţia se produce la anumite intervale de timp, **v.e. numerice**, al căror nivel poate fi măsurat, **v.e. calitative**, al căror nivel este exprimat prin atribute, clase, categorii, **v.e. aleatorii**, cu caracter stohastic sau perturbator etc. [D.A.]

VARIABILĂ ENDOGENĂ, variabilă a cărei valoare este determinată de cadrul schemei modelului economic sau econometric. Deci o variabilă care apare ca dependentă într-o ecuaţie este considerată drept endogenă (v. Variabilă economică). [H.C.]

VARIABILĂ EXOGENĂ, variabilă a cărei valoare nu este determinată prin schema modelului economic sau econometric. Fiind o variabilă predeterminată, **v.e.** are un rol important în calculul variabilelor endogene. Spre deosebire de ultimele, **v.e.** sunt independente. De exemplu, nivelul venitului (y) este influenţat de variaţia nivelului investiţiilor (I): $y = y(I)$. Dacă dorim să studiem evoluţia venitului în funcţie de investiţii, atunci venitul este considerat variabilă endogenă, iar investiţia variabilă exogenă. De remarcat că una şi aceeaşi variabilă poate fi considerată în modele diferite fie variabilă endogenă, fie variabilă exogenă (v. Variabilă economică). [H.C.]

VARIAŢIE COMPENSATĂ, modificare într-un anumit sens a unei mărimi din economie, însoţită de modificarea altei mărimi în sens invers, pentru a se asigura o stare de funcţionare normală. Prin aceasta se înlocuieşte ceva nefavorabil sau insuficient cu altceva favorabil sau suficient, pentru a se obţine o evoluţie economică în termeni de normalitate (v. Fluctuaţii economice). [C.D.]

VARIAŢIE ECHIVALENTĂ, modificare într-un anumit sens a unei mărimi din economie, însoţită de modificarea în aceeaşi proporţie, dar în sens opus, a altei mărimi, pentru a se asigura mişcarea normală a economiei în timp şi spaţiu (v. Variaţie compensată). [C.D.]

VĂCĂREL, IULIAN (n. 1928), economist român, profesor universitar. Studii liceale la Ploieşti şi universitare (Academia de Înalte Studii Economice şi Industriale) la Bucureşti. În 1954 şi-a susţinut, la Institutul de Stat din Moscova, teza cu titlul "Finanţarea industriei grele din România", devenind doctor în ştiinţe economice. Este profesor la catedra de finanţe a Academiei de Studii Economice din Bucureşti, predând cursuri de finanţe publice, asigurări şi reasigurări, echilibru financiar, mecanisme fiscale internaţionale. I. Văcărel a elaborat numeroase cursuri universitare de largă circulaţie în domeniul financiar, în domeniul monetar, al asigurărilor şi reasigurărilor, în domeniul creditului

etc. În același timp, a desfășurat o rodnică activitate în cadrul cursurilor postuniversitare de echilibru financiar și monetar și de mecanisme valutar-fiscale internaționale. În domeniul cercetării științifice, I. Văcărel se distinge prin elaborarea unor lucrări de o remarcabilă profunzime, îmbrățișând teme de cercetare fundamentală, între care: conținutul economic și funcțiile finanțelor, locul pârghiilor financiare în mecanismul de funcționare a economiei naționale, tratarea echilibrului financiar în contextul echilibrului general dinamic, analiza comparativă a mecanismelor financiare din țările dezvoltate și din cele în curs de dezvoltare, cercetarea unor aspecte ale modernizării relațiilor economie-finanțe, problema suveranității fiscale etc. I. Văcărel a participat la o serie de acțiuni de mare importanță, cum ar fi: reevaluarea mijloacelor fixe, analiza activității economico-financiare micro- și macroeconomice, perfecționând instrumentele de proiectare și de menținere a echilibrului financiar în ansamblul economiei naționale. Rezultatele cercetărilor sale s-au concretizat în numeroase lucrări individuale și colective, apărute la diverse edituri din țară și străinătate: "Probleme ale teoriei finanțelor" (1963); "Tendințe în evoluția postbelică a finanțelor publice" (1968); "Finanțele României" (1974); "Finanțele și cerințele dezvoltării" (1976); "Finanțele publice. Teorie și practică" (1981); "Probleme ale dezvoltării economiei mondiale – imperative, obstacole, alternative" (1989); "Relații financiare internaționale" (1995) ș.a. I. Văcărel a participat la elaborarea unor lucrări colective: "Economia zonei Porțile de Fier"; "Perfecționarea organizării și conducerii vieții economice de stat și sociale"; "Tratat de economie contemporană"; "Dicționar de economie politică" ș.a. Între 1978 și 1987 a fost trimis ministru plenipotențiar al României în Regatul Belgiei și în Marele Ducat al Luxemburgului și s-a ocupat de relațiile țării noastre cu țările Comunității Economice Europene. I. Văcărel este membru al Asociației Generale a Economiștilor din România și al Institutului Internațional de Finanțe Publice. Membru corespondent (23 mar. 1993) și membru titular al Academiei Române (8 nov. 1994). La 26 oct. 1995, în cadrul discursului de recepție, a vorbit despre "Economiști financiari promotori și apărători ai interesului național". [A.B.]

VEBLEN, THORSTEIN (1857-1929), economist american, considerat cel mai spiritual reprezentant al instituționalismului protestatar american. Prin cunoscuta sa carte, "The Theory of the Leisure Class" (Teoria clasei fără ocupație, publicată în anul 1893 și tradusă adesea ca "Teoria clasei de huzur") și prin lucrarea "The Theory of Business Enterprise" (Teoria întreprinderii de afaceri, 1904), el apare drept un analist al capitalismului și al crizelor. De fapt, el propune o critică virulentă a unor comportamente reale, bine evidențiate de modelele raționale imaginate de către economiști. După T. Veblen, oamenii de afaceri sunt departe de a fi exemple de raționalitate economică perfectă. Aceștia, spunea el, nu sunt decât niște "hoți la drumul mare"; din fericire, dincolo de această lume mai puțin recomandabilă există tehnica, mașina, care obligă omul să măsoare și să calculeze. În ultimele sale lucrări, "Inginerii și sistemul de prețuri" (1921), "Proprietarul absenteist și întreprinderea privată" (1924), T. Veblen anunța o lume în care economiștii și inginerii guvernează economia și acaparează puterea. El pregătea "era organizatorilor" descrisă de Burnham sau "tehnostructura" lui Galbraith. El va face din tehnologie și știință marile forțe ale schimbării. [C.D.]

VENIT, (1) la nivel microeconomic, recompensă primită de posesorii factorilor de producție, care îmbracă forma de salariu, profit, dobândă și rentă, denumite generic **v.** fundamentale. (2) La nivel macroeconomic, expresia agregată a **v.** fundamentele însușite de posesorii factorilor de producție, care se manifestă sub următoarele forme: **v.** personal, **v.** disponibil și **v.** național. **V. personal** reprezintă veniturile curente ale persoanelor, provenite dintr-o activitate, la care se adaugă transferurile de la stat și întreprinderi; acest **v.** constituie sursa procurării de bunuri economice și a formării economiilor de către menaje (populație). **V. disponibil** reprezintă o parte a **v.** personal din care s-au scăzut impozitele plătite administrației centrale și locale. Această formă de **v.** agregat exprimă **v.** menajelor destinate satisfacerii nevoilor de consum personal, plății dobânzilor, transferurilor de **v.** în străinătate și economisirii. **V. natural** exprimă suma **v.** personale la care se adaugă sau din care se scad următoarele elemente: a) se adaugă profiturile obținute de societățile anonime, cotizațiile pentru asigurările sociale și excedentele de salarii; b) mărimea rezultată se diminuează cu transferurile efectuate de stat și de întreprinderi, cu dobânzile la împrumuturile de consum și cu dividendele; c) rezultatul obținut se conectează cu mărimea modificării stocurilor, obținându-se astfel mărimea **v.** național (v. Venit național). [S.C.]

VENIT ANTICIPAT, sume încasate de agenţii economici în perioada de gestiune curentă, care reprezintă însă venituri aferente perioadei următoare. Se înregistrează în creditul unui cont de pasiv din clasa "Conturi de terţi". [M.N.]

Venit disponibil (v. VENIT)

VENIT FINANCIAR, sumă obţinută în cursul unei perioade de pe urma titlurilor de proprietate ori de plasament (dividende, dobânzi), din operaţii de schimb valutar etc. [M.G.]

VENIT GLOBAL, totalitatea sumelor băneşti obţinute din încasarea contravalorii produselor, semifabricatelor, mărfurilor, lucrărilor şi serviciilor valorificate la preţ de vânzare, respectiv a sumelor cu care au fost facturate şi încasate de la clienţi. [M.N.]

VENIT MARGINAL, sporul de venit obţinut în urma folosirii unei unităţi suplimentare dintr-un factor de producţie, respectiv a unei unităţi din toţi factorii de producţie implicaţi, din toate resursele atrase şi folosite. **V.m.** se poate urmări şi calcula la toate nivelurile de structurare a activităţilor economice (v. Productivitate marginală). [D.N.]

VENIT MIXT, acele venituri care provin concomitent din folosirea a doi sau a mai multor factori de producţie. De pildă, venitul unui întreprinzător individual sau al unei exploatări ţărăneşti de familie este un **v.m.**, acesta provenind atât din proprietatea deţinută şi folosită (patrimoniul), cât şi din munca proprietarului şi a familiei sale (v. Venit). [D.N.]

VENIT NAŢIONAL, indicator macroeconomic de rezultate. Se calculează **v.n.** la preţurile de piaţă pe baza relaţiei: **v.n.** = P.I.B. – consumul de capital fix ± soldul veniturilor cu restul lumii. De asemenea, se calculează **v.n.** la preţurile factorilor astfel: **v.n.** = remunerările salariaţilor rezidenţi + veniturile din proprietate + veniturile întreprinderilor. Se mai calculează ca sumă agregată a valorilor adăugate nete (la preţurile factorilor de producţie) obţinute în ramurile economici naţionale creatoare de venit naţional (v. P.I.B., P.I.N.). [D.N.]

VENIT NAŢIONAL DISPONIBIL BRUT, indicator macroeconomic agregat de rezultate obţinut pe baza ajustării produsului intern brut. Astfel, pentru a se obţine **v.n.d.b.** se adaugă la produsul intern brut veniturile primite din străinătate sub formă de remunerare a salariaţilor, impozite asupra producţiei şi importurilor, subvenţii de exploatare. Apoi din această mărime agregată se scad veniturile (sumele) de aceeaşi natură plătite străinătăţii de unităţile rezidente (din economia naţională). [D.N.]

VENIT NET, (în sistemul producţiei materiale) acea parte a încasărilor totale care depăşeşte cheltuielile de producţie aferente acestora. **V.n.** îmbracă următoarele forme: profit sau alte impozite indirecte, contribuţii la asigurările sociale, impozitul pe salarii, contribuţii pentru fondul de şomaj etc. [D.N.]

VENIT NOMINAL, venitul exprimat în preţuri curente, în unităţi monetare, la puterea lor de cumpărare curentă. [D.N.]

VENIT PERSONAL, expresie agregată a venitului la nivel macroeconomic, reprezentând veniturile curente ale persoanelor, provenite dintr-o activitate, la care se adaugă transferurile de la stat şi întreprinderi. Acest venit este sursa procurării de bunuri economice şi a formării economiilor de către menaje. **V.p.** se obţine prin diminuarea venitului naţional (VN) cu veniturile cuvenite altor sectoare (Vcas) şi adăugarea unei sume reprezentând veniturile menajelor provenite în urma redistribuirii (Vmr): **v.p.** = VN – Vcas + Vmr, unde: Vcas – contribuţiile pentru asigurări sociale, profiturile nedistribuite precum şi impozitele pe veniturile firmelor; Vmr – transferurile către menaje, care vor cuprinde ajutoarele de şomaj, ajutoarele de boală, alocaţiile pentru copii, pensiile şi dobânzile plătite populaţiei. Dacă din **v.p.** se deduc taxele personale (impozitele directe pe venituri şi proprietate) se obţine venitul disponibil. [M.N.]

VENIT REAL, venitul exprimat în preţuri constante. De fapt, **v.r.** exprimă puterea de cumpărare a venitului nominal (v. Venit). [D.N.]

VENITURI DE TRANSFER, acele venituri ale diferitelor categorii de populaţie care se formează în procesul de redistribuire a venitului naţional. **V. de t.** se formează pe baza unor criterii sociale, adoptate democratic în fiecare ţară. Exemple de asemenea venituri: pensiile, ajutorul de şomaj, bursele de studii etc. [D.M.]

VENITURI NETE DIN PROPRIETATE, mărime ce exprimă rezultatele nete ale întreprinderii, obținute prin valorificarea obiectului proprietății, și se calculează prin însumarea încasărilor din dobânzi, taxe asupra terenurilor și asupra activelor nemateriale, dividende, precum și a altor venituri. Din această sumă se scad veniturile de aceeași natură plătite de întreprindere altor unități și se obține **v.n. din p.** [D.N.]

VICKREY, WILLIAM (1914-1996), economist american, profesor universitar. V. s-a născut în orașul Victoria din regiunea Columbia Britanică (Canada). În anul 1935 absolvă cursurile Universității Yale (S.U.A.). Își continuă studiile la Universitatea Columbia, New York. Primește titlul de doctor în anul 1947. Începând cu anul 1946 a lucrat fără întrerupere în cadrul Universității Columbia. Laureat al Premiului Nobel pentru Economie în anul 1996. Motivația juriului Academiei Regale de Științe a Suediei a fost: "Pentru contribuția fundamentală la teoria economică a stimulentelor în condiții de informație asimetrică." Domeniul esențial al cercetărilor lui W. Vickrey l-au constituit proprietățile diferitelor tipuri de licitații și modul în care acestea pot să fie concepute, astfel încât să genereze eficiență economică. Studiile sale au asigurat o bază pentru dezvoltarea unui nou câmp de cercetare, care s-a extins până la aplicații practice, așa cum sunt licitațiile pentru obligațiuni și spectrul de bandă al licențelor. De asemenea, la sfârșitul anului 1940, W. Vickrey a formulat un model indicând modul în care poate fi concepută impozitarea veniturilor astfel încât să se obțină un echilibru între eficiență și echitate. O mare parte dintre cercetările lui W. Vickrey s-au situat în domeniul informației și al stimulentelor. În viața reală sunt foarte des întâlnite situațiile în care decidenții dispun de informații diferite (asimetrice). Exemple în acest sens: o bancă nu are informații complete despre veniturile viitoare ale debitorilor ei; proprietarii unei firme nu au aceleași informații ca directorul ei executiv despre costuri și condițiile concurențiale specifice; o companie de asigurări nu poate observa în totalitate responsabilitatea celor asigurați față de bunurile asigurate și nici nu poate observa toate evenimentele externe care afectează riscul apariției unor pagube; guvernul trebuie să stabilească un sistem de impozite fără să cunoască prea multe în legătură cu productivitatea individuală a cetățenilor etc. Distribuirea incompletă și asimetrică a informației are consecințe importante, în special în sensul că un avantaj informațional poate fi adesea exploatat strategic. Cercetările lui W. Vickrey asupra acestor aspecte au permis o mai bună înțelegere a pieței asigurărilor, creditului, a licitațiilor, a organizării interne a firmelor, a formelor de salarii, a sistemelor fiscale, a asigurărilor sociale, a instituțiilor politice, a condițiilor concurențiale etc. Studiile lui W. Vickrey asupra stabilirii eficiente a prețurilor au permis stabilirea nivelului producției de bunuri politice pe baze științifice. O aplicație practică a studiilor sale s-a regăsit în transporturile publice din New York, în anii 1950. Totodată, concluziile sale privind licitațiile și stabilirea prețurilor în cadrul acestora au atras legarea numelui său de acest domeniu încă din anii 1961 și 1962. El a acordat o importanță deosebită licitației pentru al doilea preț, cunoscută acum sub numele de **licitație Vickrey** Într-o asemenea licitație, un obiect este atribuit ofertantului care oferă cel mai înalt preț, ce este însă mai mic decât cel mai înalt preț oferit. Acesta este un mecanism care arată disponibilitatea reală de plată a individului. Oferind un preț mai mare decât disponibilitatea sa de plată, un individ riscă să se găsească în situația în care alt individ să ofere mai puțin și astfel el este obligat să suporte pierderea (cumpărând obiectul). Invers, dacă un individ oferă un preț mai mic decât disponibilitatea lui de plată, altcineva poate oferi mai mult și astfel el nu intră în posesia obiectului dorit. Prin urmare, în acest fel de licitație, individul este interesat să facă o ofertă adevărată. De asemenea, licitația este eficientă sub aspect social. Obiectul ajunge la persoana cu cea mai mare disponibilitate de plată, iar persoana în cauză plătește costul de oportunitate social, care este a doua cea mai mare ofertă. Cercetările lui W. Vickrey, desfășurate pe principii asemănătoare, au scos în evidență importanța relevării disponibilității reale de plată pentru proiectele publice. Astfel, W. Vickrey a studiat și aspectele fundamentale ale proiectării mecanismelor de alocare a resurselor menite să asigure stimulente sociale dezirabile. **Op.**: "Agenda for Progressive Taxation" (1949); "Utility, strategy and social decision rules" (1960). [D.C.]

VIRAMENT, plată fără numerar, transfer din contul plătitorului în contul beneficiarului, operațiune efectuată de bancă sau de băncile celor doi deținători de bani în cont. În fond, **v.** este un transfer de resurse din proprietatea unei unități economice în proprietatea altei unități. Prin **v.** se evită suplimentarea masei monetare în numerar. [M.G.]

VITEZA DE ROTAȚIE (CIRCULAȚIE) A BANILOR, indicator ce măsoară frecvența cu care o unitate monetară își îndeplinește funcțiile. Se calculează fie ca număr mediu de operațiuni mijlocite de o unitate monetară într-un orizont de timp (an, semestru, trimestru), fie ca durată în zile, luni a unei rotații. Cea mai generală formulă de calculare a **v.** de **r.** a **b.** este cea folosită pentru prima dată de I. Fisher:

$$V = \frac{P \cdot T}{M},$$

unde:
V – viteza de rotație (număr de rotații);
P – nivelul prețurilor (niveluri medii ale prețurilor);
T – tranzacțiile totale în unități fizice;
M – volumul mediu al masei monetare existent într-o perioadă dată.
Se poate calcula pe ansamblul masei monetare, ca și pe forme ale acesteia (v. Bani, Monedă). [D.N.]

VITEZA DE ROTAȚIE A CAPITALULUI, rapiditatea cu care capitalul avansat în afacerile unei firme trece dintr-o formă funcțională în alta și se finalizează profitabil cu fiecare rotație. Ea se exprimă fie prin numărul de rotații într-o perioadă dată (semestru, an), fie prin durata în zile a unei rotații. Numărul rotațiilor sau **coeficientul vitezei de rotație a capitalului** (k_r) se calculează prin raportarea cifrei de afaceri realizate de firmă într-o perioadă dată (C_A) la soldul mediu al capitalului (K_m), respectiv: $k_r = \frac{C_A}{K_A}$. **Durata în zile a unei rotații** (d_r) se determină prin împărțirea numărului de zile din perioada dată (T) la numărul de rotații: $d_r = \frac{T}{k_r}$.

V. de **r.** a **c.** depinde de numeroși factori, cum sunt: particularitățile proceselor de producție din diferitele ramuri și sectoare de activitate, structura capitalului fizic, productivitatea utilizării factorilor de producție, timpul de realizare a mărfurilor și de încasare a contravalorii lor etc. În toate sectoarele de activitate economică, **v.** de **r.** a **c.** este o cale importantă de creștere a rentabilității întreprinderilor, fapt pentru care se acționează în direcția accelerării ei (v. Capital, Rotația capitalului). [M.Gh.]

VOLATILITATE, indicator exprimat sub forma unei mărimi statistice care definește abaterea variațiilor prețului unui element față de variațiile prețului mediu al grupei din care face parte. Interpretarea acestui indicator este următoarea: o **v.** mai mare decât 1 indică o mai mare instabilitate a elementului față de cea a grupei. [P.M.]

W

WALRAS, LEON (1834-1910), născut în Franța, a devenit cunoscut ca unul dintre reprezentanții școlii matematice (școala de la Lausanne, Elveția) din cadrul curentului de gândire economică neoclasică. L. Walras este cunoscut în primul rând prin contribuțiile sale importante la dezvoltarea teoriei economice. În lucrarea sa "Eléments d'économie politique pure" (Elemente de economie politică pură, 1877), el elaborează un model abstract de comportament rațional în economie, pornind de la interdependențele existente între prețurile tuturor categoriilor de bunuri (atât ale bunurilor ce fac obiectul pieței satisfactorilor, cât și ale celor ce fac obiectul pieței prodfactorilor), ca și de la interdependențele dintre piețele bunurilor economice, piața muncii și piața capitalului. Teoria echilibrului economic general este o formă mult mai elaborată și mai sofisticată a concepției liberale despre autoreglarea economiei capitaliste de piață. De asemenea, încă în 1873, L. Walras a descoperit și a explicat utilitatea marginală ca factor al valorii. În ceea ce privește economia aplicată, el a făcut analize originale cu privire la modul cum se desfășoară concurența dintre diferitele categorii de unități, evidențiind rolul banilor și al creditorului în acest proces. În planul politicilor economice, L. Walras a preconizat naționalizarea pământului și desființarea impozitelor cu scopul de a stimula desfășurarea concurenței în condiții mai bune. Schumpeter, în lucrarea sa "History of Economic Analysis" (Istoria analizei economice, 1954), îl aprecia pe L. Walras ca fiind cel mai mare economist din toate timpurile. [D.N.]

WARRANT, document ce autorizează o anumită persoană să îndeplinească o activitate bine definită. Spre exemplu, la bursă, un certificat atașat unui titlu dă dreptul deținătorului să cumpere acțiuni în numele companiei (pe care o reprezintă), la un preț fixat. [S.C.]

WICKSELL, KNUT (1851-1926), economist suedez, care a atacat neoclasicismul înaintea lui Keynes, arătând efectele reale ale mișcărilor monetare. A cercetat de asemenea dezechilibrele și crizele legate de investiții. S-a remarcat ca om angajat, a apărat libera concurență și a recunoscut intervenția statului în cazuri bine definite. Pe planul relațiilor internaționale, el a militat, ca și Keynes, pentru abandonarea oricărei legături între aur și monedă. Contribuțiile sale cele mai semnificative sunt: o sinteză, în termenii echilibrului economic, definind rata naturală a dobânzii drept mărimea corespunzătoare unei situații de echilibru în care moneda nu este element perturbator al schimburilor; determinarea perioadei optime a investițiilor în funcție de rata dobânzii; elaborarea a ceea ce s-a numit "efectul Wicksell" (atunci când investițiile variază, se modifică și rata salariului, și rata dobânzii); explicarea apariției crizelor datorită suprainvestirii (atunci când rata efectivă a dobânzii depășește rata ei naturală, aceasta poate duce la o suprainvestire de capital, cererea globală fiind stimulată artificial, ceea ce duce la creșterea prețurilor). Procesul poate fi cumulativ, favorizând accentuarea dezechilibrului, pentru atingerea unei creșteri echilibrate fiind necesare trei condiții: a) egalitatea ofertei de economii cu cererea de capitaluri; b) egalitatea între rata dobânzii de piață și rata randamentelor reale ale capitalului; c) stabilitatea prețurilor. Opera lui K. Wicksell a stârnit un interes deosebit o dată cu apariția teoriilor despre dezechilibrele economice. Astăzi, el apare ca întemeietor al școlii suedeze. **Op.**: "Lectures on Political Economy" (1901); "Interest and Prices" (1898). [R.A.]

WIESER, FRIEDRICH VON (1851-1926), economist austriac, discipol al lui Carl Menger și succesor al acestuia la catedra de economie a Universității din Viena. F. von Wieser rămâne în istoria gândirii economice mai întâi ca teoretician marginalist. În studiile publicate, el a contribuit la progresul școlii de la Viena. Astfel, în 1899 scrie "Der Natürliche West", unde abordează relația dintre utilitate, valoare și raționalitatea organizării economice, iar în 1904 publică "Urisprung und Hauptgesetze des Wirtschaftlichen", în care explică în mod clar conceptul de utilitate marginală. Este considerat creatorul principiului costului de oportunitate. Ca teoretician instituțional, este marcat de experiența sa guvernamentală și va acorda prioritate utilității sociale. Preocupat de formarea funcționarilor, F. von Wieser scrie în 1910 "Recht und Macht", iar în 1913, "Theorie der gesellschaftlichen Wirtschaft". F. von Wieser este unul dintre fondatorii economiei publice. [R.A.]

Z

ZAHIU, IOAN (1930-1974), economist român, profesor universitar. Face studiile primare şi liceale în oraşul natal (Călăraşi). Devine licenţiat, cu diplomă de merit, al Facultăţii de Comerţ din ASE Bucureşti în anul 1953. Obţine titlul de doctor în economie în 1962. A funcţionat mai întâi ca profesor de economie politică la Şcoala Medie de Cooperaţie, Haţeg. În anul 1954 s-a transferat la ASE Bucureşti, ca lector şi doctorand la catedra de economie politică. În anul 1957 s-a transferat la Institutul Politehnic Timişoara. În 1962 a fost promovat conferenţiar şi în 1969 profesor titular la Universitatea Timişoara. A fost şeful catedrei de economie politică. În anul 1973 s-a transferat la Academia de Studii Economice Bucureşti, în calitate de profesor titular. A fost organizatorul principal al învăţământului economic şi al Facultăţii de Ştiinţe Economice din Timişoara, înfiinţată în 1967. A pus bazele Centrului de Cercetare Economică al Academiei de la Timişoara. A dezvoltat o largă reţea de legături în planul cercetării ştiinţifice în întreprinderile economice din vestul ţării. A avut o contribuţie remarcabilă la formarea corpului profesoral şi la aşezarea procesului de învăţământ economic din Timişoara pe baze moderne. Încă din anii 1970 s-a preocupat de introducerea disciplinelor de marketing şi de conducere (management) la Universitatea de Vest. În colaborare cu Business School of London şi cu Fundaţia Europeană Drăgan, a organizat cursuri postuniversitare cu caracter internaţional. A fost conducător de doctoranzi între anii 1967 şi 1974. Activitatea ştiinţifică şi publicistică a profesorului I. Zahiu s-a concretizat în peste 90 de studii, cărţi şi comunicări ştiinţifice publicate în edituri şi reviste de specialitate etc. Majoritatea lucrărilor ştiinţifice cuprind idei valoroase în domeniul perfecţionării relaţiilor de proprietate, contribuţii teoretice la aşezarea economiei pe principii de eficienţă, la perfecţionarea sistemului de preţuri şi la creşterea eficienţei economice în agricultură. Profesorul I. Zahiu a contribuit la organizarea a numeroase acţiuni menite să coaguleze şi să dezvolte cercetarea economică pe plan naţional. A organizat, împreună cu prof. Costin Murgescu şi cu Asociaţia Română de Marketing, al doilea Simpozion Internaţional de Marketing la Timişoara (1972), la care au participat asociaţii similare din Franţa, Italia, Spania, Portugalia etc., reprezentate de preşedinţii acestora. A avut o contribuţie majoră la elaborarea şi la publicarea primului "Dicţionar de economie politică" (1974), în calitate de autor, coordonator şi redactor responsabil. A fost autor principal şi coordonator al mai multor volume şi monografii, prin care cercetătorii şi profesorii timişoreni au avut importante contribuţii la cunoaşterea ştiinţifică a economiei zonelor din vestul ţării: "Economia zonei Porţile de Fier" (1969); volumele "Timişoara 700" (1969), "Timişoara în istorie şi contemporaneitate" (1971), "Reşiţa în istorie şi contemporaneitate" (1971). [D.A.]

ZAIBATSU, mare grupare industrială de producţie din Japonia. **Z.** ţese o reţea puternică şi legături cu propriile societăţi de comerţ exterior (Sogo Shosoho), cu bănci şi instituţii financiare, precum şi cu numeroase firme mici şi mijlocii independente, pe care le atrage într-un amplu proces de integrare industrială şi comercială. Formă de conglomerat specifică Japoniei (v. Conglomerat). [G.I.]

ZANE, GHEORGHE (1897-1978), economist şi istoric român. După absolvirea Liceului "V. Alecsandri" din Galaţi a urmat cursurile Facultăţii de Drept din Iaşi. În 1921 şi-a început cariera didactică, predând economia politică la Facultatea Agricolă a universităţii ieşene. După susţinerea doctoratului în ştiinţe economice a ocupat funcţia de profesor de istoria doctrinelor economice, de economie politică şi finanţe la Facultatea de Drept din Iaşi, unde a organizat un seminar de ştiinţe economice, înzestrat cu o foarte bogată bibliotecă de profil. Din 1946 s-a mutat la Bucureşti ca profesor de economie la Institutul Politehnic. A lucrat apoi la Institutul de Istorie "N. Iorga" şi la Institutul de Cercetări Economice al Academiei Române. În sprijinul învăţământului a editat mai multe cursuri de economie politică şi de finanţe. Cercetător cu vederi largi, Gh. Zane a abordat probleme variate de economie politică, finanţe publice, istorie economică, istoria doctrinelor economice, istorie socială

("Introducere în studiul problemei valorii"; "Un veac de luptă pentru cucerirea pieței românești", 1926; "Probleme monetare. Din trecutul economiei noastre naționale", 1927; "Comentarii și interpretări în istoria doctrinelor economice", 1927; "Sisteme monetare și monete principale din veacurile trecute", 1928; "Vistieria Moldovei în timpul domniei lui Ioniță Sandu Sturdza", 1928; "Economia de schimb în Principatele Române", 1930; "Chestiuni de economie politică", 1939; "Probleme monetare și reforma din 1867; Industria României în a doua jumătate a sec. XIX", 1970 ș.a.). Unul dintre capitolele activității sale științifice a fost legat de studierea și de valorificarea moștenirii științifice și literare a lui N. Bălcescu, el editând opera acestuia, lăsând totodată și studii reunite în volumul "Nicolae Bălcescu. Opera. Omul. Epoca" (1975). Gh. Zane a mai lăsat o serie de studii, între care: "Marx și Bălcescu" (1927); "Mișcarea revoluționară de la 1840, preludiu al revoluției de la 1848" (1964); "N. Iorga și problemele sociale ale operei sale" (1965); "N. Iorga et l'histoire économique" (1972). Gh. Zane a colaborat și la elaborarea celor două volume ale "Bibliografiei istorice a sec. XIX". S-a numărat printre membrii colectivului de redacție al revistei "Monde en développement". Membru corespondent (3 feb. 1965) și membru titular (1 mar. 1974) al Academiei Române.

ZILE DE GRAȚIE, termen folosit în acordurile (contractele) de credit pentru a desemna numărul de zile cu care se prelungește termenul de plată prevăzut inițial. Este o favoare făcută de creditor unor debitori. [D.N.]

ZONA DOLARULUI, grupări de țări, state sau teritorii independente (19 țări din America de Nord, Centrală și de Sud, Liberia și Filipine), ale căror sisteme băneşti și decontări internaționale se orientează spre dolarul S.U.A. **Z.d.** s-a constituit în perioada imediat postbelică, în țările care nu participau la zonele sau aranjamentele monetare în vigoare în acea perioadă. Formată pe structura blocului cu același nume, **z.d.** a avut caracterul unei grupări de facto, fiind întemeiată pe intensitatea schimburilor economice cu S.U.A. Trăsăturile de bază ale **z.d.** sunt: susținerea de către toate țările participante a unui curs fix al monedelor în raport cu valuta țării dominante; schimbarea cursului lor valutar numai cu acordul țării hegemon; păstrarea la Sistemul Federal al Rezervelor (S.U.A.) a celei mai mari părți a rezervelor naționale valutare; schimbul valutar liber între țările din zonă; libera mișcare a mijloacelor de plată internațională în cadrul zonei și existența unor restricții severe în raporturile cu țările terțe; concentrarea decontărilor internaționale ale țărilor din zonă la băncile americane. În aceste condiții, S.U.A. s-au putut folosi de poziția lor în relațiile cu aceste țări, obținând unele avantaje materiale și strategice. Revenirea principalelor monede la convertibilitate (1958) și suprimarea discriminărilor față de produsele țărilor respective au dus la fuzionarea **z.d.** cu sistemul monetar internațional [v. Zone valutare (monetare)]. [D.N.]

ZONA FRANCULUI FRANCEZ, zonă valutară constituită în perioada interbelică printr-o dublă reglementare – monetară și comercială – în cadrul sferei de influență franceză, în interiorul căreia francul francez circulă cu aceeași valoare atât în metropolă, cât și în "teritoriile de peste mări". După 1945, **z.f.f.** suferă o serie de restructurări, cum sunt: punerea în circulație a francului C.F.A. în țările membre din Africa; introducerea francului C.F.P. în Polinezia, Noua Caledonie și Noile Hebride. Până în 1958 zona respectivă a prezentat caracteristicile unei zone instituționalizate. Monedele naționale ale țărilor membre erau "garantate" de tezaurul francez, iar semnele monetare ale acestora se aflau în raporturi fixe față de francul francez. Din 1961 există două subsisteme în **z.f.f.**: regimul de cooperare monetară, cuprinzând 15 state din Africa de Vest și Ecuatorială, care au încheiat convenții bilaterale cu Franța; regimul autonomiei monetare, care se referă la țările nord-africane (Maroc, Algeria, Tunisia). Dacă, în primul caz, monedele țărilor sunt garantate de tezaurul francez, iar convertibilitatea lor în franci este liberă și nelimitată, în cel de-al doilea, monedele naționale nu sunt garantate, existând însă un control general al schimburilor. În prezent semnificația **z.f.f.** s-a estompat ca urmare a tendinței spre universalizare a sistemului valutar gestionat de F.M.I. [v. Zone valutare (monetare)]. [D.N.]

ZONA LIREI STERLINE, grupare valutară (monetară) creată pe baza și în limitele blocului monetar apărut în perioada interbelică, când, după devalorizarea lirei sterline (1931), o serie de țări au menținut totuși un curs de schimb fix între monedele

lor şi cea britanică. În evoluţia **z.l.s.** s-au marcat trei etape distincte: perioada 1931-1939, când aceasta a avut caracterul unui **bloc monetar**, grupând 17 ţări; perioada 1939-1945, în care ea a funcţionat ca o **zonă de apărare** împotriva influenţelor externe şi de finanţare a războiului; etapa de după 1958, când s-a constituit o **asociaţie de interese financiare şi comerciale,** cuprinzând la un moment dat 50 de ţări, state şi teritorii independente. Unele ţări au ieşit din **z.l.s.** (Birmania, Egipt, Israel, Irak, India). Cu toate acestea în anii 1970 din zonă continuau să facă parte un mare număr de membri: 5 din Europa, 16 din Asia, 6 din America, 14 din Africa, 5 din Australia şi Oceania. Juridic, **z.l.s.** nu are un organ central de conducere, dar aceasta se realizează de organismele valutare autonome ale ţărilor membre pe bază de consens. Recomandările oficialităţilor valutare engleze joacă totuşi cel mai important rol în politica valutară a tuturor participanţilor la zonă. Periodic se organizează conferinţe ale ţărilor membre, întâlniri de lucru ale miniştrilor de finanţe etc. După devalorizarea lirei sterline (1967) ţările membre au început să se orienteze tot mai mult spre dolar şi spre instituţiile monetare cu tentă mondială. Aceasta s-a datorat, evoluţiei contradictorii a cursului lirei sterline, intrării Marii Britanii în U.E., hotărârii guvernului britanic de a restrânge rolul lirei sterline ca valută de rezervă etc. (v. Zone valutare). [D.N.]

ZONĂ BANCARĂ LIBERĂ, arie geografică unde băncile de toate originile îşi exercită liber (franco) operaţiunile lor cu diferiţi nerezidenţi. De exemplu, o asemenea zonă există în New York, unde băncile care reuşesc să se implanteze aici scapă de reglementările bancare americane. Prin **z.b.l.** se urmăreşte să se evite lupta de concurenţă cu băncile autohtone. [D.N.]

ZONĂ DE LIBER SCHIMB, teritoriu sau spaţiu economico-geografic în limitele căruia se aplică o înţelegere între două sau mai multe ţări privind aspecte precum: desfiinţarea taxelor vamale, eliminarea restricţiilor cantitative la mărfurile industriale, dezvoltarea economică a ţărilor semnatare (membre) în concordanţă cu obiectivele lor strategice, stabilitatea monetar-fiscală etc. [D.N.]

ZONĂ LIBERĂ, termen ce desemnează un spaţiu geografic din teritoriul unei ţări, exceptat de la regimul vamal al acesteia, unde nu se percep taxe vamale de import şi unde se aplică o politică fiscală specială. Dacă iniţial **z.l.** însemna exceptarea de la regimul vamal a agenţilor economici care apăreau aici, în prezent aceste zone implică numeroase alte funcţii şi facilităţi. Complexitatea activităţilor este pusă în evidenţă de tipologia **z.l.** Ele se clasifică după mai multe criterii, astfel: după natura operaţiunilor (**z.l.** portuare scutite de impozite, **z.l.** comerciale, zone de tranzit, **z.l.** industriale de export, zone economice speciale), după destinaţia mărfurilor (pentru depozitare şi antrepozitare, pentru prelucrare), după modul de asigurare a transportului (un singur tip de transport, tipuri combinate de transport), după modul de finanţare (susţinute din resursele bugetare centrale, susţinute de agenţi privaţi, finanţare mixtă). De fapt în **z.l.** se desfăşoară multiple genuri de activităţi, toate având drept obiectiv susţinerea ofertei de mărfuri. Deci activităţile economice care se pot efectua în **z.l.** sunt: manipularea, depozitarea, sortarea, măsurarea, ambalarea, condiţionarea, prelucrarea, asamblarea, fabricarea, marcarea, testarea, licitarea, vânzarea, cumpărarea, expertizarea, repararea, dezmembrarea mărfurilor, organizarea de expoziţii etc. De asemenea, aici se desfăşoară o serie de activităţi financiar-bancare, de transporturi şi expediţii, alte prestări de servicii specifice zonei. [D.N.]

ZONĂ MONETARĂ OPTIMĂ, uniune (de regulă mai amplă decât un anumit teritoriu naţional) în cadrul căreia avantajele utilizării unei monede unice depăşesc costurile implicate (cf. Robert Mundell, *Theory of Optimum Currency Areas*, American Economic Review, nov. 1961). În timp, literatura de specialitate a reţinut câteva criterii relevante în definirea noţiunii. Primul element este flexibilitatea structurilor economice. Trecerea la **z.m.o.** (cu rate de schimb fixe) presupune abandonarea ratei nominale de schimb flexibile şi substituirea acesteia cu alte instrumente de ajustare a preţurilor relative (este vorba, spre exemplu, de flexibilitatea pieţei muncii, ceea ce ar putea duce la structuri de cost competitive în raport cu străinătatea). Un al doilea element este mobilitatea factorilor de producţie. **Z.m.o.** cer adesea ajustări în structurile interne, care pot fi stimulate de existenţa factorilor de producţie mobili, ceea ce duce la ajustările necesare ale preţului factorilor de producţie, deci ale costurilor şi preţurilor relative. Cele două elemente amintite pot hotărî gradul în care o economie poate face faţă unor şocuri externe, fără a fi în situaţia de a crea presiuni asupra

ratei de schimb fixe. Un al treilea factor priveşte omogenitatea economiilor. Rezistenţa la şocuri în cadrul **z.m.o.** depinde hotărâtor de similaritatea structurilor economice ale ţărilor între care s-a adoptat o rată de schimb fixă. Cu cât acestea vor fi mai omogene, cu atât va fi mai uniform impactul unui şoc extern, deci cu atât mai durabil se va dovedi aranjamentul monetar. Dacă presiunea unui şoc va fi atât de puternică încât să pună sub semnul întrebării stabilitatea pe termen lung a ratei de schimb, va fi necesară existenţa unui mecanism care să ofere suport între ţări, prin transferul de resurse reale (spre exemplu, transferuri bugetare). Este important ca politica monetară comună a ţărilor din **z.m.o.** (fie că este dictată de partenerul dominant, fie că este stabilită în comun) să aibă la bază obiective convenite sau măcar asumate de părţile **z.m.o.** În prezent, o încercare de creare a unei **z.m.o.** este Uniunea Economică şi Monetară europeană. [G.T.]

ZONE VALUTARE (MONETARE), grupări de ţări, state şi teritorii independente, în cadrul cărora moneda celui mai puternic stat ocupă un loc preferenţial în raport cu monedele ţărilor din afara zonei, precum şi în raport cu monedele celorlalte ţări din interiorul acesteia. **Z.v.(m.)** s-au format în timpul celui de-al doilea război mondial şi imediat după acesta, pe baza blocurilor valutare antebelice, cu scopul de a promova o politică convergentă în domeniul relaţiilor valutare internaţionale şi, pe această bază, în cel al relaţiilor comerciale. Sistemele băneşti şi decontările externe ale ţărilor participante la zonă depind de sistemul bănesc şi de tipul decontărilor de acest fel ale S.U.A., Marii Britanii, Franţei. Trăsăturile de bază ale **z.v.(m.)** sunt: susţinerea de către toate ţările membre a unui curs fix al valutelor lor în raport cu valuta ţării principale; schimbarea cursului monedelor lor numai cu acordul ţării hegemon; păstrarea la banca ţării respective a celei mai mari părţi a rezervelor naţionale valutare; schimbul valutar liber între ţările care intră în zonă; libera mişcare a mijloacelor de plată internaţională în cadrul zonei şi existenţa unor restricţii severe în raporturile cu ţările terţe; concentrarea decontărilor externe ale ţărilor membre la băncile ţării care domină **z.v.(m.)**. Fără îndoială, participarea la aceste zone a însemnat o anumită protecţie valutară a ţărilor participante din partea ţării dominante, dar aceasta din urmă şi-a folosit poziţia deţinută pentru a trage anumite avantaje pentru sine (v. Uniune monetară). [D.N.]

INDEXUL TERMENILOR ÎN LIMBILE ROMÂNĂ, ENGLEZĂ, FRANCEZĂ, GERMANĂ

A

- **Abatere standard**; Standard deviation; Écart standard; Standard Abweichung
- **Abilitatea întreprinzătorului**; Entrepreneurship; Abilité de l'entrepreneur; Geschicklichkeit des Unternehmers
- **Abordare sistemică**; System approach; Approche systémique; Systemische Behandlung
- **Abordarea Heckscher-Ohlin**; Heckscher-Ohlin approach; Approche Heckscher-Ohlin; Heckscher-Ohlin Behandlung
- **Absenteism**; Absenteeism; Absentéisme; Absenteismus
- **Absorbție**; Absorption; Absorbtion; Absorbtion
- **Abstinență**; Abstention; Abstinence; Abstinenz
- **Abundență**; Abundance; Abondance; Überfluß
- **Academia de Studii Economice**; Academy of Economic Studies; Académie d'Études Économiques; Akademie für Wirtschaftsstudien
- **Academia Română**; Romanian Academy; Académie Roumaine; Rumänische Akademie
- **Acapararea unei piețe**; Forestalling a market; Accaparement/conquête d'un marché; Monopolisierung eines Marktes
- **Accelerator**; Accelerator; Accélérateur; Akzelerator
- **Acceptare (de plată)**; Acceptance of a payment; Acceptation de payement; (Zahlungs) Akzept
- **Acciză**; Excise; Accise; Akzise/Verbrauchssteuer
- **Achiziție**; Acquisition; Acquisition; Ankauf
- **Achiziție speculativă**; Speculation acquisition; Ramassage (en bourse); Spekulativer Ankauf
- **Achiziții publice**; Public acquisition; Acquisition publique; Öffentliche Käufe
- **Acoperire**; Cover; Couverture; Deckung
- **Acoperire bancară**; Banking cover; Couverture bancaire; Bankmäßige Deckung
- **Acoperire monetară**; Currency cover; Couverture monétaire; Deckungsvorschriften der Notenbank
- **Acord comercial și de plăți**; Trade and payment agreement; Accord commercial et de payements; Handelsund Zahlungsabkommen
- **Acord de barter**; Barter agreement; Accord de barter; Tauschabkommen
- **Acord de clearing**; Clearing agreement; Accord de compensation; Clearingabkommen
- **Acord de comerț și cooperare comercială și economică**; Trade and economic and trade cooperation agreement; Accord de commerce et de coopération commerciale et économique; Abkommen über Zusammenarbeit im Bereich von Wirtschaft und Handel
- **Acord de cooperare economică internațională**; International economic co-operation agreement; Accord de coopération économique internationale; Abkommen über internationale wirtschaftliche Zusammenarbeit
- **Acord de evitare a dublei impuneri**; Double taxation agreement; Accord d' évitement sur double imposition; Doppelbesteuerungsabkommen
- **Acord de garantare a investițiilor**; Guaranteed investment agreement; Accord de garantie sur des investissements; Investitionsgarantieabkommen
- **Acord economic**; Economic agreement; Accord économique; Wirtschaftliches Abkommen
- **Acord economic internațional**; International economic agreement; Accord économique international; Internationales wirtschaftliches Abkommen
- **Acord general de împrumut**; General arrangement to borrow; accord général de crédit/prêt; Allgemeine Kreditvereinbarung
- **Acord internațional pe produse**; International agreement for goods; Accord international des produits; Internationales Güterabkommen
- **Acord Monetar European**; European Monetary Agreement; Accord Monétaire Européen; Europäisches Währungsabkommen

- **Acord sindical "closed shop"**; "Closed shop" union agreement; Accord syndical "closed shop"; Gewerkschaftliches "Closed shop" Übereinkommen
- **Acord sindical "open shop"**; "Open shop" union agreement; Accord syndical "open shop"; Gewerkschaftliches "Open shop" Übereinkommen
- **Acord sindical "union shop"**; "Union shop" agreement; Accord syndical "union shop"; Gewerks-chaftliches "Union shop" Übereinkommen
- **Acordul de Liber Schimb Central European (CEFTA)**; Central European Free Trade Agreement; Accord Central-Européen de Libre Échange (ACELE); Zentraleuropäisches Freihandelsabkommen
- **Acordul de Liber Schimb Nord-American (NAFTA)**; North American Free Trade Agreement; Accord Nord-Americaine de Libre Échange (ANALE); Nordamerikanisches Freihandelsabkommen
- **Acquis comunitar**; Acquis communitaire; Acquis communautaire; Acquis der Gemeinschaft
- **Acreditiv**; Letter of credit; Accréditif; Akkreditiv
- **Activ**; Asset; Actif; Aktiva
- **Active circulante**; Circulating assets; Actifs circulants; Umlaufvermögen
- **Active fictive**; Fictitious assets; Actifs fictifs; Fiktive Vermögensteile
- **Active financiare**; Financial assets; Actifs financiers; Finanzanlagen
- **Active fixe**; Fixed assets; Actifs fixes; Sachanlagen
- **Active imobilizate**; Fixed assets; Actifs immobilisés; Anlagevermögen
- **Active lichide**; Liquid assets; Actifs liquides (monétaires); Liquidé Vermögensteile
- **Active reale**; Real assets; Actifs réeles; Sachanlagen
- **Activitate economică**; Economic activity; Activité économique; Wirtschaftliche Tätigkeit
- **Actualizare**; Net present value method; Actualisation; Aktualisierung/Abzinsung
- **Actuariat**; Actuary/Actuarial; Actuariat; Versicherungsmathematik
- **Actul unic european (AUE)**; The Single European Act; Acte Unique Européen; Einheitliche Europäische Akte
- **Acţionar**; Shareholder; Actionnaire; Aktionär
- **Acţionar strategic**; Strategic stockholder; Actionnaire stratégique; Strategischer Aktionär
- **Acţiune**; Share/Stock; Action; Aktie
- **Acţiune ascunsă**; Hidden action; Action cachée; Verdeckte Aktie
- **Acţiuni cu drept plural**; Multiple voting shares; Actions au droit pluriel; Mehrstimmrechtsaktien
- **Acţiuni de prim rang**; First rank shares; Action de premier rang; Besonders sichere und wertbeständige Aktien
- **Acţiuni "equities"**; Equities shares/stock; Actions "equities"; Eigenkapital
- **Acţiuni industriale**; Industrial shares; Actions industriales; Industrielle Aktien
- **Acţiuni ordinare**; Ordinary shares; Actions ordinaires; Stammaktien
- **Acţiuni prioritare**; Preference shares; Actions prioritaires; Vorzugsaktien
- **Acţiuni privilegiate**; Preference/priviledged shares; Actions privilégiées; Vorzugsaktien
- **Acţiuni revocabile**; Revocable shares; Actions révocables; Widerrufliche Aktien
- **Acumulare**; Accumulation; Accumulation; Akkumulation
- **Acumulare de capital**; Capital accumulation; Accumulation de capital; Akkumulation des Kapitals
- **Acumulare de capital în societăţile pe acţiuni**; Stock building; Accumulation de capital en sociétés par actions; Akkumulation des Kapitals in Aktiengesellschaften
- **Acumulare primitivă**; Primitive accumulation; Accumulation initiale/primitive de capital; Primitive Akkumulation
- **Adaos comercial**; Trade markup; Adjonction/agio commerciale; Handelsaufschlag
- **Adaptabilitatea factorilor de producţie**; Production factors adaptability; Adaptabilité des facteurs de production; Anpassungsfähigkeit der Produktionsfaktoren
- **Adjudecare**; Adjudication; Adjudication; Beschluß

- **Administraţii private**; Private administrations; Administrations privées; Private Organisationen ohne Erwerbszweck
- **Administraţii publice**; Public administrations; Administrations publiques; Öffentliche Haushalte
- **Administraţii publice centrale**; National public administrations; Administrations publiques centrales; Öffentliche Hauptverwaltung
- **Administraţii publice locale**; Local public administrations; Administrations publiques locales; Öffentliche Lokalverwaltung
- **Admitere la bursă**; Introduction to the stock exchange/listing; Admission en bourse; Börsenzulassung
- **Adunare generală a acţionarilor**; General shareholders meeting; Assemblée générale des actionnaires; Hauptversammlung der Aktionäre
- **Ad valorem**
- **Adversar al riscului**; Risk opponent; Adversaire du risque; Risikofeind
- **Afaceri (economice)**; Business; Affaires (économiques); Geschäfte
- **Agent de schimb**; Stockbroker; Agent de change; Wechselagent
- **Agent economic**; Economic agent; Unité économique; Wirtschaftssubjekt
- **Agenţia de Garantare a Investiţiilor Multilaterale**; Guaranteed Multilateral Investments Agency; Agence de Garantie des Investissements Multilaterales; Multilaterale Investitions-Garantie Agentur
- **Agenţia Naţională de Privatizare (ANP)**; National Privatisation Agency; Agence Nationale de Privatisation; Nationale Agentur für Privatisierung
- **Agenţia Naţională pentru Ocupare şi Formare Profesională**; National Agency for Professional Training and Employment; Agence Nationale de l'Emploi et la Formation Professionnelle; Nationale Anstalt für Beschäftigung und Ausbildung
- **Agregare**; Aggregation; Agregation; Aggregation
- **Agregat**; Aggregate; Agrégat; Aggregat
- **Agregat macroeconomic**; Macroeconomic aggregate; Agrégat macroéconomique; Makroökonomisches Aggregat
- **Agregat monetar**; Monetary aggregate; Agrégat monétaire; Geldmengen abgrenzung
- **Agricultură**; Agriculture; Agriculture; Landwirtschaft
- **Agricultură extensivă**; Extensive agriculture; Agriculture extensive; Extensive Landwirtschaft
- **Agricultură intensivă**; Intensive Agriculture; Agriculture intensive; Intensive Landwirtschaft
- **Agrobusiness**; Agrobusiness; Agrobussines; Agro-business/Agrarindustrie
- **Ajungere din urmă**; Catching up; Rattrapage; Aufholung
- **Ajustare conjuncturală**; Conjunctural adjustment; Ajustement conjonctural; Konjunkturelle Anpassung
- **Ajustare la şocurile externe**; Adjustment to exogenous shocks; Ajustement aux chocs extérieurs; Anpassung an externe Schocks
- **Ajustare structurală**; Structural adjustment; Ajustement structurelle; Struckturelle Anpassung
- **Ajustarea balanţei de plăţi**; Balance of payments adjustment; Ajustement de la balance de payements; Anpassung der Zahlungsbilanz
- **Ajustarea cursului de schimb**; Exchange rate adjustment; Ajustement du cours d'echange; Anpassung des Wechselkurses
- **Ajustarea economică**; Economic adjustment; Ajustement économique (de l'économie); Wirtschaftliche Anpassung
- **Ajustarea fiscală**; Fiscal adjustment; Ajustement de la fiscalité; Steueranpassung
- **Ajutor de şomaj**; Unemployment allowance; Allocation de chômage; Arbeitslosenhilfe
- **Ajutor multilateral**; Multilateral aid; Aide multilaterale; Vielseitige Hilfe
- **Ajutor mutual**; Mutual aid; Aide mutuel; Gegenseitige Hilfe
- **Aleatoriu**; Random; Aléatoire; Aleatorisch
- **Alegere**; Choice; Choix; Wahl
- **Alegere sau opţiune publică**; Public choice; Choix public; Öffentliche Wahl
- **Alienare**; Alienation; Aliénation; Entfremdung
- **Allais, Maurice**
- **Allen, sir Roy George Douglas**

- **Alocarea resurselor**; Resource allocation; Allocation des ressources; Allokation der Ressourcen
- **Alocație**; Allowance; Allocation; Allokation
- **Alternative nonmonetare**; Non-monetary alternatives; Alternatives non-monetaires; Nichtmonetäre Alternativen
- **Amanetare**; Gage; Nantissement/mettre en gage; Verpfändung
- **Amendă**; Fine; Amende; Geldstrafe
- **Amortizare**; Depreciation; Amortissement; Abschreibung/Amortisierung
- **Analiza valorii**; Value analysis; Analyse de la valeur; Wertanalyse
- **Analiză calitativă**; Qualitative analysis; Analyse qualitative; Qualitative Analyse
- **Analiză cantitativă**; Quantitative analysis; Analyse quantitative; Quantitative Analyse
- **Analiză contabilă**; Accounting analysis; Analyse comptable; Prüfung der Buchführung
- **Analiză cost-beneficiu**; Cost-benefit analysis; Analyse cout-bénéfice; Kosten-Nutzen Analyse
- **Analiză dinamică**; Dynamic analysis; Analyse dynamique; Dynamische Analyse
- **Analiză economică**; Economic analysis; Analyse économique; Wirtschaftliche Analyse
- **Analiză factorială**; Factorial analysis; Analyse factorielle; Faktorenanalyse
- **Analiză financiară**; Financial analysis; Analyse financière; Finanzanalyse
- **Analiză Fourier**; Fourier analysis; Analyse Fourier; Fourier-Analyse
- **Analiză input-output**; Input-output analysis; Analyse entrées-sorties; Input-Output Analyse
- **Analiză marginală**; Marginal analysis; Analyse marginale; Marginale Analyse
- **Analiză normativă**; Normative analysis; Analyse normative; Normative Analyse
- **Analiză pozitivă**; Pozitive analysis; Analyse positive; Positive Analyse
- **Analiză statică**; Statical analysis; Analyse statique; Statische Analyse
- **Analiză statistică**; Statistical analysis; Analyse statistique; Statistische Analyse
- **Analiză structurală**; Structural analysis; Analyse structurale; Strukturelle Analyse
- **Ancoră de susținere a politicilor macroeconomice**; Sustaining anchor of macroeconomic policies; Ancre des politiques macroéconomiques; Unterstützungsankern der makroökonomischen Politik
- **Andosament**; Endorsing; Endossement; Indossament
- **Andosare**; Endorsement; Endossement; Indossierung
- **Angelescu, Ion N.**
- **Anticipații adaptive**; Adaptive expectations; Anticipations adaptatives; Adaptive Erwartungen
- **Anticipații raționale**; National expectations; Anticipations rationelles; Rationale Erwartungen
- **Anticipări de preț**; Price expectations; Anticipations de prix; Preiserwartungen
- **Anticipări inflaționiste**; Inflationary expectations; Anticipations inflationnistes; Inflationserwartungen
- **Anticipări raționale**; Rational expectations; Anticipations rationnelles; Rationale Erwartungen
- **Antidumping**; Antidumping; Antidumping; Anti-Dumping
- **Antreprenor**; Entrepreneur; Entrepreneur; Entrepreneur/Unternehmer
- **Anuitate**; Annuity; Annuité; Annuität
- **Aparat de producție**; Production apparatus; Appareil de production; Produktionsapparat
- **Apreciere**; Appreciation (of money); Appréciation/Evaluation; Monetäre Aufwertung
- **Apropriere**; Appropriation; Appropriation; Aneignung
- **Arbitraj**; Arbitration; Arbitrage; Arbitrage
- **Arendare**; Leasing; Affermage/Fermage; Verpachtung
- **Arendă**; Lease; Fermage/Ferme; Pacht
- **Argumentul Manoilescu**; Manoilescu argumentation/reasoning; Argument de Manoilescu; Manoilescu-Argument
- **Arierate**; Arrears; Arriérés; Rückständige Schulden
- **Arrow, Kenneth J.**
- **Asanare**; Reclamation/Improvement; Assainissement; Sanierung
- **Asigurare**; Insurance; Assurance; Versicherung
- **Asigurări sociale**; Social/national insurances; Assurances sociales; Sozialversicherungen

- **Asigurări sociale de sănătate**; Social health insurance; Assurance maladie; Soziale Krankenversicherungen
- **Asimetrie de piață**; Market assimetry; Asymétrie de marché; Marktasymmetrie
- **Asimetrie între nivelurile de dezvoltare economică**; Skewed/asymmetry of economic development levels; Asymetrie des niveaux de développement économique; Ungleichmäßigkeit zwischen Niveaus der Wirtschaftsentwicklung
- **Asistență economică**; Economic assistance; Assistance économique; Wirtschaftlicher Beistand
- **Asistență pentru dezvoltare**; Development assistance; Assistance pour le développement; Beistand für Entwicklung
- **Asistență socială**; Social assistance; Assistance sociale; Sozialfürsorge
- **Asociația Generală a Economiștilor din România (A.G.E.R.)**; Romanian Economist General Association; Association Générale des Économistes de Roumanie; Allgemeine Vereinigung der Wirtschaftler in Rumänien
- **Asociația Internațională pentru Dezvoltare (A.I.D.)**; International Development Association; Association Internationale pour le Développement; Internationale Vereinigung für Entwicklung
- **Asociația Latino-Americană a Comerțului Liber (A.L.A.C.L.)**; South-American for Free Trade Association; Association Latino-Americaine du Commerce Libre; Lateinamerikanische Assoziation für Freihandel
- **Asociația Mondială a Agențiilor de Promovare a Investițiilor Străine**; World Association of Agencies for Foreign Investment Promoting; Association Mondiale des Agences pour la Promotion des Investissements Étrangers; Weltassoziation der Agenturen für die Förderung der Ausländischen Investitionen
- **Asociația Națiunilor din Asia de Sud-Est (A.S.E.A.N.)**; The Association of South East Asian Nations; Association des Nations d'Asie de Sud-Est; Wirtschaftsgemeinschaft Südostasiatischer Länder
- **Asociație economică**; Economic association; Association économique; Wirtschaftliche Assoziation
- **Asumarea riscului**; Risk assuming; Assumer le risque; Übernahme des Risiko
- **Atitudine în fața riscului**; Risk attitude; Attitude devant le risque; Risikoeinstellung
- **Atomicitate**; Atomistic market; Atomicité; Atomizität
- **Audit**; Audit; Audit; Buchprüfung/Revision
- **Aurelian, Petru S.**
- **Autarhie**; Autarky; Autarcie; Autarkie
- **Autoconsum**; Self-consumption; Autoconsommation; Selbstverbrauch
- **Autofinanțare**; Self-financing; Autofinancement; Selbstfinanzierung
- **Automatizare**; Automatization; Automatisation; Automatisierung
- **Autonomie economică**; Economic independency; Autonomie économique; Wirtschaftsautonomie
- **Autoreglare**; Self-regulation; Autoréglage; Selbstregulierung
- **Autorități de reglementare**; Regulatory authorities; Autorités de réglementation; Regulierungsanstalte
- **Avantaj comparativ absolut**; Absolute comparative advantage; Avantage comparatif absolu; Absoluter Vorteil
- **Avantaj comparativ relativ**; Relative comparative advantage; Avantage comparatif rélatif; Komparativer Vorteil
- **Avantaje anexe**; Annexed advantages/Additional facilities; Avantages annexes; Nebenvorteile
- **Avantaje competitive**; Competitive advantages; Avantages compétitives; Wettbewerbsvorteile
- **Avânt economic**; Boom; Réprise/Essor économique; Wirtschaftlicher Aufschwung
- **Avuție**; Wealth; Richesse; Vermögen
- **Avuție națională**; National wealth; Richesse nationale; Volksvermögen
- **Axioma informațională**; Information axiom; Axiome informationele; Informationsaxiom
- **Axioma preferințelor revelate**; Revealed preferences assumption; Axiome des préférences révelés; Axiom der offenbarten Präferenzen
- **Axioma rationalității**; Rationality axiom; Axiom de la rationnalitée; Axiom der Rationalität
- **Axiomele preferințelor consumatorului**; Consumer preference assumptions; Axiomes des préférences du consommateur; Axiomen der Konsumentenpräferenzen

B

- **Balanța comercială**; Balance of trade; Balance commerciale; Handelsbilanz
- **Balanța financiară**; Financial balance; Balance financière; Finanzielle Bilanz
- **Balanța legăturilor dintre ramuri**; Input-output table; Tableau économique d'ensamble; Input-Output Tabelle
- **Balanța mișcărilor de capital sau Contul de capital**; Capital account; Compte des capitaux; Kapitalverkehrsbilanz/Kapitalbilanz
- **Balanță curentă sau contul curent**; Current account; Balance courante; Laufendes Bilanz oder laufendes Konto
- **Balanță de lichidități**; Balance of liquidity; Balance des liquidités; Liquiditätsbilanz
- **Balanță de plăți externe**; Balance of payments; Balance des paiements externes; Zahlungsbilanz
- **Balanță materială**; Material/economic balance; Ecquilibre économique matériel/Balance des matérielles (économiques); Sachbilanz (wirtschaftliche)
- **Balanță patrimonială**; Patrimonial/Assets balance; Balance patrimoniale; Vermögensbilanz
- **Banca Europeană de Investiții**; European Bank for Investment; Banque Européenne d'Investissement; Europäische Investitionsbank
- **Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare (B.E.R.D)**; European Bank for Reconstruction and Development; Banque Européenne pour la Reconstruction et le Développement; Europäische Bank für Wiederaufbau und Entwicklung
- **Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare (B.I.R.D.)**; International Bank for Reconstruction and Development; Banque Internationale de Reconstruction et de Développement; Internationale Bank für Wiederaufbau und Entwicklung
- **Banca Mondială**; World Bank; Banque Mondiale; Weltbank
- **Banca Națională a României**; National Bank of Romania; Banque Centrale de Roumanie; Rumänische Nationalbank
- **Banca Reglementelor Internaționale (B.R.I.)**; Bank for International Settlements; Banque des Réglements Internationaux; Bank für Internationalen Zahlungsausgleich
- **Bancă**; Bank; Banque; Bank
- **Bancă de afaceri**; Commercial bank; Banque d'affaires; Geschäftsbank
- **Bancă de clearing**; Clearing bank; Banque de compensation; Bank für Abrechnungsverkehr
- **Bancă de depozit**; Saving bank; Banque de dépôt; Depositenbank
- **Bancă de emisiune**; Bank of issue; Banque d'emission; Emissionsbank
- **Bancnotă**; Banknote; Billet de banque; Banknote
- **Bancor**; Bancor; Bancor; Bankor
- **Bancrută**; Bankruptcy; Banqueroute; Bankrott
- **Bancrută frauduloasă**; Fraudulent bankruptcy; Banqueroute frauduleuse; Betrügerischer Bankrott
- **Bani**; Money; Monnaie, argent; Geld
- **Bani de aur**; Gold money; Monnaie d'or; Goldumlaufswährung
- **Bani de credit**; Credit money; Monnaie de crédit; Kreditgeld
- **Bani de hârtie**; Paper money; Billets de banque; Papiergeld
- **Bani fictivi**; "Fiat" money; Fictifs monnaies; Fiktives Geld
- **Bani metalici**; Coins; Monnaie métallique; Münzgeld
- **Bani numerar**; Cash money; Noméraire/ Espèces; Bargeld
- **Bani scripturali**; Account money; Monnaie scripturale; Buchgeld/Giral-
- **Bariere economice de ieșire**; Exit barriers; Barrieres à sortie; Marktaustrittsschranken
- **Bariere economice la intrare**; Entrance barrièrs; Barrières à l'entrée; Markteintrittsschranken
- **Bariere netarifare**; Non-tariffs barriers; Barrières non-tarifaires; Nicht-tarifäre Handelsbarrieren
- **Bariere vamale**; Custom barriers; Barrières douanieres; Zollschranken
- **Barițiu, George**
- **Barter**; Barter; Barter; Tauschhandel/Barter
- **Bastiat, Frederique R.**
- **Bază monetară**; Monetary base; Base monetaire; Basisgeld

- **Bălcescu, Nicolae**
- **Becker, Gary**
- **Behaviorism**; Behaviourism; Béhaviourisme; Behaviorismus
- **Beneficii private**; Private benefits; Bénéfices privés; Privater Nutzen
- **Beneficiu**; Benefit; Bénéfice; Gewinn
- **Beneficiu public**; Public benefit; Bénéfice publique; Öffentlicher Nutzen
- **Beneficiu social**; Social benefit; Bénéfice social; Sozialer Nutzen
- **Bentham, Jeremy**
- **BERD**
- **BET (Bucharest Exchange Trading)**
- **Big Bang**; Big Bang; Big Bang; Big Bang
- **Bilanț al investiției**; Investment balance sheet; Bilan de l'investissement; Investitionsbilanz
- **Bilanț contabil**; Accounting balance sheet; Bilan comptable; Buchhaltungsbilanz
- **Bilanț contabil consolidat**; Consolidated accounting balance sheet; Bilan comptable consolidé; Konsolidierte Buchhaltungsbilanz
- **Bilet la ordin**; Promissory note; Billet à ordre; Solawechsel
- **Bioeconomics**; Bioeconomics; Bioéconomie; Bioökonomik
- **B.I.R.D.**
- **Blaga, Ionel**
- **Blocaj economico-financiar**; Financial and economic block/shut off/illiquidity; Blocage économique-financier; Wirtschaftliche und finanzielle Blockierung
- **Bogăție națională (avuție națională)**; National wealth; Richesse nationale; Nationalvermögen
- **Böhm-Bawerk, Eugen von**
- **Boicot**; Boycott; Boycott; Boykott
- **Bon de tezaur**; Treasury bill; Bon du Trésor; Schatzwechsel
- **Bonitate financiară**; Creditworthiness/Financial reliability; Bonité financière; Bonität/ Kreditwürdigkeit
- **Boom and bust, cicluri**; Boom and boost, cycles; Boom and boost, cycles; Boom and bust Zyklen
- **Boom economic**; Economic boom; Boom économique; Wirtschaftlicher Boom
- **Braudel, Fernand**
- **Brevet de invenție**; Patent; Brevet d'invention; Erfindungspatent
- **Broker**; Broker; Broker; Makler
- **Brokeraj**; Brokerage; Brokerage; Vermittlungsgeschäft
- **BUBID/BUBOR**; BUBID/BUBOR; BUBID/ BUBOR; Habenzins/Sollzins
- **Buchanan, James McGill**
- **Buget de familie**; Family budget; Budget de famille; Privater Haushalt
- **Buget de stat**; State budget; Budget de l'État; Staatshaushalt/-budget
- **Buget public**; Public budget; Budget publique; Öffentlicher Haushalt
- **Bugete locale**; Local budgets; Budgets locales; Lokale Haushalte
- **Bugetul general consolidat**; Consolidated général budget; Budget general consolidé; Konsolidierter Gesamthaushalt
- **Buletin de bursă**; Exchange bulletin; Bulletin de bourse; Börsenblatt
- **Bunăstare colectivă**; Collective welfare; Bien-être collectif; Kollektive Wohlfahrt
- **Bunăstare economică**; Economic welfare; Bien-être économique; Wirtschaftliche Wohlfahrt
- **Bunuri capital**; Capital goods; Biens de capital/ Biens de production; Anlagegüter
- **Bunuri colective**; Collective goods; Biens collectifs; Kollektive Güter
- **Bunuri complementare**; Complementary goods; Biens complementaires; Komplementäre Güter
- **Bunuri de consum**; Consumption goods; Biens de consommation; Konsumgüter
- **Bunuri de merit**; Merit goods; Biens de mérit; Meritorische Güter
- **Bunuri de producție**; Production goods; Biens de capital/Biens de production; Produktionsgüter
- **Bunuri durabile**; Consumer durables; Biens durables; Gebrauchsgüter
- **Bunuri economice**; Economic goods; Biens économiques; Wirtschaftliche Güter
- **Bunuri finale**; Final goods; Biens finals; Endprodukte

- **Bunuri fungibile**; Fungible goods; Biens fungibles; Fungible Güter
- **Bunuri Giffen**; Giffen goods; Biens Giffen; Giffen-Güter
- **Bunuri imobiliare (bunuri imobile)**; Immobile goods; Bien immobilier; Immobiliargüter
- **Bunuri imperfect divizibile**; Non-perfect divizible goods; Bien imparfaitement divisible; Imperfekt teilbare Güter
- **Bunuri inferioare**; Inferior goods; Biens inférieures; Inferiore Güter
- **Bunuri intermediare**; Intermediary goods; Biens intermédiaires; Vorprodukte
- **Bunuri libere**; Free goods; Biens libres/ Abondants; Freie Güter
- **Bunuri marfare**; Commodities/merchandise goods; Biens-marchands; Waren
- **Bunuri mobiliare (bunuri mobile)**; Mobile/ movable goods; Bien mobilier (bien mobile); Mobiliargüter
- **Bunuri normale**; Normal goods; Biens normales; Normale Güter
- **Bunuri perfect divizibile**; Perfectly divisible goods; Biens parfaitement divisibiles; Perfekt teilbare Güter
- **Bunuri primare**; Primary goods; Biens primaires; Primäre Güter
- **Bunuri principale**; Principal goods; Biens principaux; Hauptgüter
- **Bunuri private**; Private goods; Biens privés; Private Güter
- **Bunuri publice**; Public goods; Biens publics; Öffentliche Güter
- **Bunuri secundare**; Secondary goods; Biens secondaires; Sekundäre Güter
- **Bunuri substituibile**; Substitute goods; Biens substituibles; Substitutive Güter
- **Bursa de Valori Bucureşti**; Bucharest Stock Exchange; Bourse de Valeurs de Bucarest; Bukarester Wertpapierbörse
- **Bursa din New York**; New York Stock Exchange; Bourse de Valeurs de New York; New York Börse
- **Bursă**; Exchange; Bourse; Börse
- **Bursă a muncii**; Labour exchange/Secondary labour market; Bourse du travail; Arbeitsbörse
- **Bursă de mărfuri**; Commodity/merchandise exchange; Bourse de commerce; Warenbörse
- **Bursă de valori**; Stock exchange; Bourse de valeurs; Wertpapierbörse
- **Bursă națională a muncii**; National labour exchange; Bourse nationale du travail; Nationale Arbeitsbörse
- **Bursă valutară**; Foreign currency exchange; Bourse des changes; Devisenbörse
- **Bursele internaționale**; International exchanges; Bourses internationales; Internationale Börsen
- **By-product**; By product; Par produit; Nebenprodukt

C

- **Cadastru**; Cadastre; Cadastre; Kataster
- **Calcul economic marginal**; Marginal economic calculus; Calcul économique marginal; Marginale Wirtschaftsrechnung
- **Calcul economic rațional**; Rational economic calculation; Calcul économique rationnel; Rationale Wirtschaftsrechnung
- **Calificare a forței de muncă**; Labour force qualification/training; Qualification du travail; Qualifikation der Arbeitskraft
- **Calitate**; Quality; Qualité; Qualität
- **Calitatea totală**; Total quality; Qualité totale; Totale Qualität
- **Calitatea vieții**; Quality of life; Qualité de la vie; Lebensqualität
- **Cambie**; Bill of exchange; Lettre de change; Gezogener Wechsel
- **Cambie la vedere**; Open bill of exchange; Lettre de change au comptant; Sichtwechsel
- **Camera de Comerț și Industrie a României și a Municipiului București**; Romanian Chamber of Commerce and Industry; Chambre de Commerce et de l'Industrie de Roumanie; Rumänische Handels- und Industriekammer
- **Camera Internațională de Comerț**; International Chamber of Commerce; Chambre internationale de commerce; Internationale Handelskammer
- **Cantemir, Dimitrie**

- **Capacitate de finanțare**; Financing capacity; Capacité de financement; Finanzkraft
- **Capacitate de inovare**; Inovation capacity; Capacité d'innovation; Innovationsfähigkeit
- **Capacitate de producție**; Production capacity; Capacité de production; Produktionskapazität
- **Capcana lichidității**; Liquidity trap; Trappe à liquidités (trappe monétaire); Liquiditätsfalle
- **Capital**; Capital; Capital; Kapital
- **Capital bănesc**; Banking/Cash capital; Capital monétaire; Geldkapital
- **Capital circulant**; Current assets; Capital circulant; Umlaufkapital
- **Capital constant**; Constant capital; Capital constant; Konstantes Kapital
- **Capital cultural**; Cultural capital; Capital culturel; Kulturelles Kapital
- **Capital de risc**; Risk capital/venture capital; Capital de risque; Wagnis|kapital/ Risiko-
- **Capital fictiv**; Fictitious capital/securities; Capital fictif; Fiktivkapital
- **Capital fix**; Fixed capital; Capital fix; Fixes Kapital
- **Capital nominal**; Nominal capital; Capital nominal; Nominalkapital
- **Capital productiv**; Productive/working capital; Capital productif; Produktionskapital
- **Capital real**; Real capital; Capital réel; Realkapital
- **Capital social**; Share capital; Capital social; Grundkapital
- **Capital subscris**; Subscribed capital; Capital souscrit; Zeichnungsbetrag
- **Capital uman**; Human capital; Capital humain; Humankapital
- **Capital variabil**; Variable capital; Capital variable; Variables Kapital
- **Capitalism**; Capitalism; Capitalisme; Kapitalismus
- **Capitalism contemporan**; Contemporary capitalism; Capitalisme contemporain; Zeitgenössischer Kapitalismus
- **Capitalism corporatist**; Corporate capitalism; Capitalisme corporatist; Körperschaftlicher Kapitalismus
- **Capitalism sălbatic**; Wild capitalism; Capitalisme sauvage; Wilder Kapitalismus
- **Capitalizare**; Capitalization; Capitalisation; Kapitalisierung
- **Capitalizare bursieră**; Stock exchange capitalisation; Capitalisation boursière; Börsenkapitalisierung
- **Careul magic**; Magic square; Carré magique; Magisches Viereck
- **Carte de credit**; Credit card; Carte de crédit; Kreditkarte
- **Cartel**; Cartel; Cartel; Kartell
- **Casa de Economii și Consemnațiuni (C.E.C.)**; Savings bank; Caisse d'épargnes et consignations; Sparkasse
- **Casa Națională de Asigurări de Sănătate**; National Social Health Insurance Agency; Caisse Nationale d'Assurance-Maladie; Nationale Kasse für Soziale Krankenversicherungen
- **Casă de schimb**; Exchange office; Bureau de change/Office de change; Wechselstube
- **Cash**; Cash; Numéraire/Espèce; Cash
- **Cash flow**; Cash flow; Cash flow/Geldfluß
- **Categorii socio-profesionale**; Social and professional category/class; Catégorie socio-professionnelle; Sozial-berufliche Kategorie
- **Cauzalitate de tip Granger**; Granger causality; Causalité de type Granger; Granger-Kausalität
- **Cazul Lerner**; Lerner case; Le cas Lerner; Lerner-Fall
- **Căutare de rentă**; Rent seeking; Recherche-rente; Suche nach Rente
- **Cec**; Cheque/check; Cheque; Scheck
- **Cerc vicios al subdezvoltării (sărăciei)**; Underdevelopment (poverty) vicious circle; Cercle vicieux de sousdeveloppement (de pauvreté); Kreisschluß der Unterentwicklung (der Armut)
- **Cerc vicios inflaționist**; Inflationary vicious circle; Cercle vicieux inflationniste; Inflationistischer Kreisschluß
- **Cercetare-dezvoltare**; Research and development; Recherche-développement; Forschung und Entwicklung
- **Cercetare științifică fundamentală**; Basic scientific research; Recherche scientifique fondamentale; Grundlagenforschung
- **Cercetări operaționale**; Operational research; Recherches operationnelles; Operations research
- **Cerere**; Demand; Demande; Nachfrage

- **Cerere agregată**; Aggregate demand; Demande agregée; Gesamtwirtschaftliche Nachfrage
- **Cerere atipică**; Non-typical demand; Demande atypique; Atypische Nachfrage
- **Cerere compensată**; Compensated demand; Demande compensée; Kompensierte Nachfrage
- **Cerere de active financiare**; Demand for financial assets; Demande d'actifs financiers; Wertpapiernachfrage
- **Cerere de monedă**; Money demand; Demande de monnaie; Geldnachfrage
- **Cerere de muncă**; Labour demand; Demande de travail; Arbeitsnachfrage
- **Cerere de valută**; Currency demand; Demande de devises/de change; Devisennachfrage
- **Cerere derivată**; Derived demand; Demande derivée; Abgeleitete Nachfrage
- **Cerere educațională**; Education demand; Demande d'education; Ausbildungsnachfrage
- **Cerere individuală**; Individual demand; Demande individuelle; Individuelle Nachfrage
- **Cerere pentru bunuri complementare**; Demand for complementary goods; Demande de biens complementaires; Nachfrage nach Komplementärgüter
- **Cerere pentru bunuri substituibile**; Demand for substitute goods; Demande de biens substituibles; Nachfrage nach Substitutiönsgüter
- **Certificat de depozit**; Certificate of deposit; Certificat de dépôt négociable; Einlagezertifikat
- **Certificat de trezorerie**; Treasury certificate; Certificat de Trésor; Schatzanweisung
- **Ceteris paribus**
- **Chamberlin, Edward H.**
- **Charta de la Havana**; Havana Chart; Charte de Havana; Havana Charta
- **Cheltuieli de consum**; Consumption expenditures; Dépènses de consommation; Konsumausgaben
- **Cheltuieli de producție**; Production expenditures; Dépenses de production; Produktionsausgaben
- **Cheltuieli publice**; Public expenditures; Dépenses publiques; Öffentliche Ausgaben
- **Cibernetică**; Cybernetics; Cybernetique; Kybernetik
- **Ciclicitate a dezvoltării economice**; Economic development fluctuations; Ciclicitée du développement économique; Zyklischer Ablauf der Wirtschaftsentwicklung
- **Ciclu de afaceri**; Business cycle; Cycle d'affaire; Konjunkturzyklus
- **Ciclu de viață**; Life cycle; Cycle de vie; Lebenszyklus
- **Ciclu de viață al produsului**; Product life cycle; Cycle de vie du produit; Lebenszyklus des Produktes
- **Ciclu electoral**; Electoral cycle; Cycle electoral; Wahlzyklus
- **Ciclu Hanau**; Hanau cycle; Cycle Hanau; Hanau-Zyklus
- **Ciclu Juglar**; Juglar cycle; Cycle Juglar; Juglar-Zyklus
- **Ciclu Kitchin**; Kitchin cycle; Cycle Kitchin; Kitchin-Zyklus
- **Ciclu Kondratieff**; Kondratieff cycle; Cycle Kondratieff; Kondratieff-Zyklus
- **Ciclu sezonier**; Seasonal cycle; Cycle saisonnier; Saisonzyklus
- **Ciclul agricol**; Agricultural cycle; Cycle agricole; Landwirtschaftlicher Zyklus
- **Cicluri economice**; Economic cycles; Cycles économiques; Konjunkturzyklen
- **Cifră de afaceri**; Turnover; Chiffre d'affaires; Umsatz
- **Circuit economic**; Economic circular flow; Circuit économique; Wirtschaftskreislauf
- **Circuit economic internațional**; International economic circular flow; Circuit économique international; Internationaler Wirtschaftskreislauf
- **Circuitul capitalului**; Capital circular flow; Circuit du capital; Kapitalumlauf
- **Circulația banilor**; Money circulation; Circulation monétaire; Geldumlauf
- **Circulație a mărfurilor**; Commodity circulation; Circulation des marchandises; Warenumlauf
- **Clark, John Bates**
- **Clauza națiunii celei mai favorizate**; Most-favoured-nation clause; Clause de la nation la plus favorisée; Klausel der Meistbegünstigung
- **Clauză**; Clause; Clause; Klausel

- **Clauză compromisorie**; Compromise settlement/promissory clause; Clause compromissoire; Klausel des schiedrichterlichen Kompromiß
- **Clauză contra riscului valutar**; Currency risk insurance clause; Clause de risque de change; Klausel zur Absicherung von Währungsrisiko
- **Clauză de hardship**; Hardship clause; Clause de hardship; Hardship-Klausel
- **Clauză de indexare**; Indexation clause; Clause d'indexation; Indexierungsklausel
- **Clearing**; Clearing; Compensation; Clearing/ Abrechnung
- **Clubul de la Paris**; Paris Club; Club de Paris; Pariser Club
- **Clubul de la Roma**; Rome Club; Club de Roma; Club von Rom
- **Coase, Ronald**
- **Cod de bună conduită**; Good manners code; Code de la politesse; Anstandsbuch
- **Coeficientul beta**; Beta coefficient; Coefficient beta; Beta-Koeffizient
- **Coeficientul de asimetrie al lui Fisher**; Fischer asymmetry coefficient; Coefficient d'asymétrie de Fisher; Fisher-Asymmetriekoeffizient
- **Coeficientul de asimetrie al lui Pearson**; Pearson asymmetry coefficient; Coefficient d'asymétrie de Pearson; Pearson-Asymmetriekoeffizient
- **Coeficientul elasticității cererii (ofertei)**; Coefficient of demand/supply elasticity; Coefficient-prix de l'élasticité de la demande (de l'offre); Koeffizient der Nachfrage|elastizität (der Angebots-)
- **Coeficientul Gini**; Gini coefficient; Coefficient Gini; Gini-Koeffizient
- **Coeficientul marginal al capitalului (K')**; Marginal capital coefficient; Coefficient marginale du capital; Marginaler Kapitalko-effizient
- **Coeficientul mediu al capitalului**; Average capital ratio; Coefficient moyen (medium) du capitol; Durchschnittliches Kapitalkowffizient
- **Coeficienți tehnologici ai producției**; Production technology coefficients; Coefficients technologiques de la production; Technologische Einsatzkoeffizienten
- **Coeziune socială**; Social cohesion; Cohésion (cohérence) sociale; Soziale Kohäsion
- **Cogestiune**; Worker participation; Cogestion; Gemeinsame Verwaltung
- **Comanditar**; Sleeping/inactive/limited partener; Commanditaire; Kommanditist
- **Comanditat**; Active partner; Commandité; Komplementär
- **Combinarea factorilor de producție**; Inputs combination; Combinaires de facteurs du production; Kombination der Produktionsfaktoren
- **Comerț bilateral**; Bilateral commerce; Commerce bilatéral; Bilateraler Handel
- **Comerț electronic**; E-commerce; Commerce électronique; Elektronischer Handel
- **Comerț exterior**; Foreign trade; Commerce extérieur; Außenhandel
- **Comerț interior**; Domestic trade; Commerce intérieur; Binnenhandel
- **Comerț internațional (mondial)**; International (World) trade; Commerce international (mondial); Welthandel
- **Comerț "invizibil"**; Invisible trade; Commerce invisible; Unsichtbarer Handel
- **Comerț strategic**; Strategic trade; Commerce stratégique; Strategischer Handel
- **Comisia Națională a Valorilor Mobiliare**; National Securities Commission; Commission Nationale des Valeures Mobilières; Nationaler Wertpapier- und Börsenausschuß
- **Comision**; Commission; Commission; Kommission
- **Commonwealth**; Commonwealth; Commonwealth; Australischer Bund
- **Companie**; Company, corporation; Entreprise (companie); Unternehmen
- **Competitivitate**; Competitiveness; Competitivité; Konkurrenzfähigkeit
- **Complementaritate a factorilor de producție**; Factors of production complementarity; Complémentarite des facteurs de production; Komplementarität der Produktionsfaktoren
- **Complexitate;** Complexity; Complexité; Komplexität

- **Comportament al consumatorului**; Consumer behaviour; Comportement du consommateur; Verhalten des Konsumenten
- **Comportament al producătorului**; Producer behaviour; Comportament du producteur; Verhalten des Produzenten
- **Comportament irațional al consumatorului**; Irrational consumer behaviour; Comportement irrationnel du consommateur; Irrationales Verhalten des Konsumenten
- **Compoziția organică a capitalului**; Organic composition of capital; Composition (organique) du capital; Kapitalstruktur
- **Comunicare economică**; Economic communication; Communication économique; Wirtschaftliche Kommunikation
- **Comunitatea Economică Europeană**; European Economic Community; Communauté Écono-mique Européenne; Europäische Wirtschaftsgemeinschaft
- **Comunitatea Europeană a Energiei Atomice (EURATOM)**; European Atomic Energy Community; Communauté Européenne de la Énergie Atomique (EURATOM); Europäische Atomgemeinschaft
- **Comunism**; Communism; Communisme; Kommunismus
- **Concentrare**; Concentration; Concentration; Konzentration
- **Concentrare a capitalului**; Capital concentration; Concentration du capital; Konzentration des Kapitals
- **Concentrare a producției**; Production concentration; Concentration de la production; Konzentration der Produktion
- **Concentrare-conglomerat a producției**; Conglomerate concentration of production; concentration conglomerat du production; Konglomerat-Konzentration der Produktion
- **Concentrare financiară**; Financial concentration; Concentration financière; Finanzielle Konzentration
- **Concentrare orizontală a producției**; Horizontal concentration of production; Concentration horizontale de la production; Horizontale Konzentration der Produktion
- **Concentrare verticală a producției**; Vertical concentration of production; Concentration verticale de la production; Vertikale Konzentration der Produktion
- **Concesiune**; Concession; Concession; Konzession
- **Concurență**; Competition; Concurrence; Konkurrenz/Wettbewerb
- **Concurență europeană**; European competition; Concurrence européenne; Europäische Konkurrenz
- **Concurență imperfectă**; Imperfect competition; Concurrence imparfaite; Unvollkommene Konkurrenz
- **Concurență loială**; Fair competition; Concurrence loyale; Lautere Konkurrenz
- **Concurență monopolistică**; Monopolistic competition; Concurrence monopolistique; Monopolistische Konkurrenz
- **Concurență neloială**; Unfair competition; Concurrence déloyal; Unlautere Konkurrenz
- **Concurență perfectă**; Pure competition; Concurrence parfaite; Polypolistisch-homogene Konkurrenz
- **Conexiune**; Interconnection; Connexion; Verbindung/Kopplung
- **Conferința Națiunilor Unite pentru Comerț și Dezvoltare (UNCTAD)**; United Nations Conference on Trade and Development; Conférence des Nations Unies sur le Commerce et le Développement; Konferenz der Vereinten Nationen für Handel und Entwicklung
- **Conglomerat**; Conglomerate; Conglomerat; Konglomerat
- **Conjunctură economică**; Economic conjuncture; Conjoncture économique; Wirtschaftskonjunktur
- **Conosament**; Bill of lading; Connaissement; Konnossement
- **Consensul de la Washington**; Washington consensus; Le consens d'Washington; Washingtoner Abkommen
- **Consignație**; Consignment; Consignation; Konsignation
- **Consiliu monetar**; Monetary council; Counseil monetaire; Monetärer Rat
- **Consiliu valutar**; Currency Board; Conseil des devises/de change; Devisenrat

- **Consiliul de Ajutor Economic Reciproc (C.A.E.R.)**; Council for Mutual Economic Aid; Conseil d'Aide Économique Mutuelle; Rat für Gegenseitige Wirtschaftshilfe
- **Consolidare**; Consolidations; Consolidation/ funding; Konsolidierung
- **Consolidare fiscală**; Fiscal consolidation; Consolidation fiscale; Fiskale Konsolidierung
- **Consolidare instituțională**; Institutional consolidation; Consolidation Institutionelle; Institutionelle Konsolidierung
- **Constantinescu, Nicolae N.**
- **Constrângere bugetară**; Budget constraint; Contrainte budgétaire; Haushaltsbeschränkung
- **Constrângeri bugetare tari**; Severe budget constraints; Contraintes budgétaires; Harte Budgetbeschränkungen
- **Consultanță**; Consulting; Consultance/ Assistance technique; Beratung
- **Consum**; Consumption; Consommation; Verbrauch/Konsum
- **Consum autonom**; Autonoms consumption; Consommation autonome; Autonomer Konsum
- **Consum final**; Final consumption; Consommation finale; Endverbrauch
- **Consum intermediar**; Intermediate consumption; Consommation intermédiaire; Vorleistungen
- **Consum intraramuri**; Intrabranch consumption; Intraconsommation; Selbstverbrauch der Wirschaftszweige
- **Consum privat**; Private consumption; Consommation privée; Privater Verbrauch
- **Consum productiv**; Consumption for production; Consommation productive; Produktiver Verbrauch
- **Consum public**; Public consumption; Consommation publique; Öffentlicher Verbrauch
- **Consumator**; Consumer; Consommateur; Verbraucher/Konsument
- **Cont bancar**; Bank account; Compte bancaire; Bankkonto
- **Contabilitate**; Accounting; Comptabilité; Buchführung/Buchhaltung
- **Contabilitate de gestiune**; Management accounting; Comptabilité de gestion; Betriebsbuchhaltung
- **Contabilitate financiară**; Financial accounting; Comptabilité financiére; Finanzbuchhaltung
- **Contabilitate națională**; National accounting; Comptabilité nationale; Volkswirtschaftliche Gesamtrechnung/Nationale Buchhaltung
- **Contingentare**; Quota system; Contingentement/ Contingent; Kontingentierung
- **Contract colectiv (de muncă)**; Collective contract of employment; Convention collective (de travail); Kollektiver (Arbeits) Vertrag
- **Contract economic**; Economic contract; Contrat économique; Wirtschaftlicher Vertrag
- **Contracția cererii**; Demand contraction; Contraction de la demande; Nachfragesenkung
- **Contracția ofertei**; Supply contraction; Contraction de l'offre; Angebotssenkung
- **Contradicție economică**; Economic contradictions; Contradiction économique; Wirtschaftlicher Gegensatz
- **Contrapartidă**; Counter demand/counter offer; Contrepartie; Gegenangebot
- **Control al pieței**; Market control; Contrôle du marché; Marktkontrolle
- **Control al prețurilor și salariilor**; Price and wage control; Cônrole des prix et des salaires; Kontrolle der Preise und Löhne
- **Control bugetar**; Budget control; Cônrole budgétaire; Budgetkontrolle
- **Control contabil**; Accounting check; Cônrole comptable; Buchprüfung
- **Control financiar de gestiune**; Financial and administration control; Cônrole financière de gestion; Finanzkontrolle
- **Contul de modificare a patrimoniului**; Asset liability adjustment accounts; Comptes de modification du patrimoine; Vermögensveränderungskonto
- **Contul de producție**; Production account; Compte de production; Produktionskonto
- **Contul de venituri**; Income account; Compte de revenus; Einkommenskonto
- **Conturi ale activității agenților economici**; Economic activity accounts; Comptes de l'activité des agents économiques; Konten der wirtschaftlichen Tätigkeit

- **Conturi ale sectoarelor economice**; Economic sectors accounts; Comptes des secteurs économiques; Konten der wirtschaftlichen Sektoren
- **Conturi de finanțare**; Financial accounts; Comptes de financement; Finanzierungskonten
- **Conturi de modificare a patrimoniului sectoarelor**; Sectors assets liability adjustment accounts; Comptes de modification du patrimoine des secteurs; Vermögensveränderungskonten der wirtschaftlichen Sektoren
- **Conturi de venituri ale sectoarelor**; Sectorial income accounts; Comptes de revenus des secteurs; Einkommenskonten der Sektoren
- **Conturi macroeconomice**; Macroeconomic accounts; Comptes macroéconomiques; Makroökonomische Konten
- **Conturi naționale de producție ale sectoarelor**; National sectorial production accounts; Comptes nationaux de production des secteurs; Produktionskonten der Sektoren
- **Convergență**; EU convergence; Convergence; Konvergenz (in der EU)
- **Convertibilitate**; Convertibility; Convertibilité; Konvertibilität/ Konvertierbarkeit
- **Convertibilitate externă**; External convertibility; Convertibilité externe; Außländerkonvertibilität
- **Convertibilitate limitată internă**; Domestic limited convertibility; Convertibilité limitée interne; Inländerkonvertibilität
- **Convertibilitate limitată pe operațiuni**; Operational limited convertibility; Convertibilité limitée par operations; Teilkonvertibilität für Operationen
- **Cooperare economică internațională**; International economic cooperation; Cooperation économique internationnale; Internationale wirtschaftliche Zusammenarbeit
- **Cooperativă**; Cooperative society; Coopérative; Genossenschaft
- **Corporatism**; Corporatism; Corporatisme; Korporatismus
- **Corporație**; Corporation; Corporation; Körperschaft
- **Cost**; Cost; Coût; Kosten
- **Cost al dereglementării**; Deregulation cost; Coût de déréglementation; Kosten der Deregulierung
- **Cost de producție**; Production cost; Coût de production; Produktionskosten
- **Cost, insurance, freight (C.I.F.)**; Cost, insurance, freight; Coût, assurance, fret; Kosten, Versicherung, Fracht
- **Cost integral "full cost"**; Full cost; Coût integral "full cost"; Vollkosten
- **Cost marginal privat**; Marginal private cost; Coût marginal privé; Private Grenzkosten
- **Cost marginal public (social)**; Marginal public cost; Coût marginal publique; Öffentliche Grenzkosten
- **Costul administrației**; Overheads cost; Coût d'administration; Verwaltungskosten
- **Costul educației**; Educational cost; Coût de l'education; Kosten der Ausbildung
- **Costul global**; Total cost; Coût global; Gesamtkosten
- **Costul global fix**; Total fixed cost; Coût global fix; Fixe Kosten
- **Costul global total**; Total cost; Coût global total; Gesamtkosten
- **Costul global variabil**; Total variable cost; Coût global variable; Variable Kosten
- **Costul marginal**; Marginal cost; Coût marginal; Grenzkosten
- **Costul mediu (unitar)**; Average cost; Coût moyen (medium); Durchschnittskosten
- **Costul mediu fix**; Average fixed cost; Coût moyen fix; Durchschnittliche fixe Kosten
- **Costul mediu total**; Average total cost; Coût moyen total; Durchschnittskosten/Stückkosten
- **Costul mediu variabil**; Average variable cost; Coût moyen variable; Durchschnittliche variable Kosten
- **Costul oportunității**; Opportunity cost; Coût d'opportunité (option); Oportunitätskosten
- **Costul reformei**; Cost of the reform; Coût de la réforme; Kosten der Reform
- **Costul reglementării**; Regulation cost; Coût de réglementation; Kosten der Regulierung
- **Costul sănătății**; Health cost; Coût de la santé; Kosten der Gesundheit

- **Costul vieţii**; Cost of living; Coût de la vie; Lebenshaltungskosten
- **Costuri sociale**; Social costs; Coûts sociales; Soziale Kosten
- **Costurile ajustării**; Adjustment costs; Coûts d'ajustement; Anpassungskosten
- **Costurile tranzacţiei**; Transaction costs; Coûts de la transaction; Transaktionskosten
- **Coş valutar**; Currency basket; Panier de devises; Währungskorb
- **Cotare la bursă**; Stock exchange quotation; Contation à la bourse; Notierung an der Börse
- **Cournot, Antoine Augustin**
- **Crah**; Crash; Krach; Krach
- **Crah bursier**; Stock exchange crash/market crash; Krach boursier; Börsenkrach
- **Crawling peg**; Crawling peg system; Crawling peg; Gleitende Paritätsanpassung
- **Creanţă**; Debt/Claim; Créance; Forderung
- **Creativitatea economică**; Economic creativity; Creativité économique; Wirtschaftliche Schöpfungskraft
- **Credit**; Credit (loan); Crédit; Kredit
- **Credit bancar**; Banking credit; Crédit bancaire; Bankkredit
- **Credit comercial**; Commercial/trade credit; Crédit commercial; Handelskredit
- **Credit de consum**; Consumption credit; Crédit à la consommation; Konsumkredit
- **Credit internaţional**; International credit; Crédit international; Internationaler Kredit
- **Credit Lombard**; Lombard credit; Crédit Lombard; Lombardkredit
- **Credit public**; Public credit; Crédit publique; Öffentlicher Kredit
- **Creditor**; Creditor; Créancier; Gläubiger
- **Creştere economică**; Economic growth; Croissance économique; Wirtschaftswachstum
- **Creştere economică consolidată**; Consolidated economic growth; Croissance économique consolidée; Konsolidiertes Wirtschaftswachstum
- **Creştere economică durabilă**; Sustainable economic growth; Croissance économique durable; Andauerndes Wirtschaftswachstum
- **Creştere economică echilibrată**; Balanced economic growth; Croissance économique équilibrée; Ausgeglichenes Wirtschaftswachstum
- **Creştere economică extensivă**; Extensive economic growth; Croissance économique extensive; Extensives Wirtschaftswachstum
- **Creştere economică intensivă**; Intensive economic growth; Croissance économique intensive; Intensives Wirtschaftswachstum
- **Creştere economică potenţială**; Potential economic growth; Croissance économique potentielle; Potentielles Wirtschaftswachstum
- **Creştere economică zero**; Zero economic growth; Croissance économique zéro; Nullwachstum
- **Creşterea cererii**; Demand increase; Accroisement de demande; Nachfragesteigerung
- **Creşterea ofertei**; Supply increase; Accroisemment d'offre; Anpassungskosten
- **Criteriul de reversibilitate Scitovski**; Reversibility Scitovski criterium; Le critère Scitovski de réversibilité; Scitovsky-Rückgangskriterium
- **Criza de sistem**; System crisis; Crise de système; Systemkrise
- **Criză economică**; Economic crisis; Crise économique; Wirtschaftskrise
- **Criză financiară**; Financial crises; Crise financiere; Finanzkrise
- **Criză structurală**; Structural crisis; Crise structurale; Strukturelle Krise
- **Crize agrare de subproducţie**; Underproduction crises; Crises de sous-production; Agrarkrisen der Unterproduktion
- **Crize agricole (agrare)**; Agricultural crises; Crises agricoles; Agrarkrisen
- **Crize ale economiei moderne**; Modern economy crises; Crises de l'économie moderne; Krisen der modernen Wirtschaft
- **Crize ale economiei tradiţionale**; Traditional economy crises; Crises de l'économie traditionnelle; Krisen der traditionellen Wirtschaft
- **Crize petroliere**; Oil crises; Crises du pétrole; Ölkrisen
- **Cupon**; Coupon; Coupon; Kupon/Coupon
- **Curăţirea pieţei**; Market clearing; Nettoyage du marché; Marktreinigung

- **Curba atipică a ofertei de muncă**; Backward bending labour supply curve; Courbe atypique de l'offre du travail; Anomale Arbeitsangebotskurve
- **Curba cererii**; Demand curve; Courbe de la demande; Nachfragekurve
- **Curba cererii agregate**; Aggregate demand curve; Courbe de la demande agrégé; Kurve der gesamtwirtschaftlichen Nachfrage
- **Curba de indiferență (isophelimă);** Indifference curve/isophelime; Courbe d'indiference/ isophelime; Indifferenzkurve (Isophelime)
- **Curba de isoproducție**; Isoproduction curve; Courbe d'isoproduction; Isoproduktkurve
- **Curba "j" a devalorizării monetare**; Monetary devaluation "j" curve; Courbe en "J" de la dévaluation; J-Kurve der Währungsabwertung
- **Curba Laffer**; Laffer curve; Courbe de Laffer; Laffer-Kurve
- **Curba Lorenz**; Lorenz curve; Courbe de Lorenz; Lorenz-Kurve
- **Curba ofertei**; Supply curve; Courbe de l'offre; Angebotskurve
- **Curba ofertei agregate**; Aggregate supply curve; Courbe de l'offre agrégé; Kurve des gesamtwirtschaftlichen Angebots
- **Curba Phillips**; Phillips's curve; Courbe de Phillips; Phillips-Kurve
- **Curba posibilităților de producție**; Production possibilities curve; Courbe des posibilités de production; Kurve der Produktionsmöglichkeiten
- **Curba randamentului**; Profitability curve; Courbe du rendement; Ertragskurve
- **Curbă a producției**; Production curve; Courbe de la production; Produktionskurve
- **Curbele lui Engel**; Engel curves; Courbes d' Engel; Engel-Kurven
- **Curbele utilităților posibile**; Possible utilities curves; Courbes des utilités possibles; Kurven der möglichen Nutzen
- **Curs la termen**; Forward rate; Cours à terme; Terminkurs
- **Curs spot**; Spot rate; Cours au comptant; Kassakurs
- **Curs valutar (de schimb);** Rate of exchange; Cours de change; Devisenkurs/Wechselkurs
- **Curs valutar de piață**; Market rate of exchange; Cours de change du marché; Marktkurs
- **Curs valutar flotant**; Flexible rate of exchange; Cours de change flexible; Flexibler Wechselkurs
- **Curs valutar reprezentativ**; Representative exchange rate; Cours de change representatifs; Leitkurs
- **Cursul titlurilor de valoare**; Security price; Cours des valeurs mobilières; Kurs der Wertpapiere
- **Curtea de Conturi (din România);** Romanian Audit Office; Cour des Comptes (de Roumanie); Rumänischer Rechnungshof

D

- **Datorie**; Debt; Dette/Débit; Schuld
- **Datorie amortizabilă**; Payable debt; Dette amortissable; Tilgbare Schuld
- **Datorie externă**; External debt; Dette externe; Außenschuld
- **Datorie publică**; Public debt; Dette publique; Öffentliche Schuld
- **Datorie publică externă**; External public debt; Dette publique externe; Öffentliche Außenschuld
- **Datorie publică internă**; Internal public debt; Dette publique interne; Öffentliche innländische Schuld
- **Debit**; Debit; Débit; Sollseite
- **Debitor**; Debtor/Borrower; Débiteur; Schuldner
- **Debreu, Gerard**
- **Debugetizare**; Debugetisation; Débudgétisation; Debudgetisierung
- **Debuşeu**; Outlet; Débouché; Absatzmarkt
- **Decalaj absolut**; Absolute gap; Décalage absolu; Absolute Lücke
- **Decalaj economic**; Economic gap; Décalage economique; Wirtschaftliche Lücke
- **Decalaj recesionist**; Recessionary gap; Écart récessionist; Rezessionsverzögerung
- **Decalaj relativ**; Relative gap; Écart (décalage) relatif; Relative Lücke
- **Decalaj tehnologic**; Technological gap; Décalage technologique; Technologische Lücke
- **Decalaj temporal (lag)**; Time lag; Écart temporel; Zeitverzögerung

- **Decizie**; Decision; Décision; Entscheidung
- **Decizie economică**; Economic decision; Décision économique; Wirtschaftliche Entscheidung
- **Decizie economică strategică**; Strategic economic decision; Décision économique strategique; Strategische wirtschaftliche Entscheidung
- **Decizie economică tactică**; Tactic economic decision; Décision économique tactique; Taktische wirtschaftliche Entscheidung
- **Decontare bancară**; Banking settlement; Décompte bancaire; Bankverrechnug
- **Deducere fiscală**; Tax deduction; Déduction fiscale; Freibetrag
- **Deficit**; Deficit; Déficit; Defizit
- **Deficit al balanței comerciale**; Balance of trade deficit; Déficit de la balance commerciale; Handelsbilanzdefizit
- **Deficit al balanței de plăți**; Balance of payments deficit; Déficit de la balance des payements; Zahlungsbilanzdefizit
- **Deficit bugetar**; Budget deficit; Déficit budgétaire; Haushaltsdefizit
- **Deflator**; Deflator; Déflatcur; Deflator
- **Deflație**; Deflation; Déflation; Deflation
- **Demografie**; Demography; Démographie; Demographie
- **Demonetizarea economiei**; Demonetization of the economy; Démonétisation de l'économie; Demonetisierung der Volkswirtschaft
- **Depozit bancar**; Bank deposit; Depôt bancaire; Bankeinlage
- **Depreciere**; Depreciation; Dépréciation; Abwertung
- **Depreciere monetară**; Monetary depreciation; Dévalorisation monétaire; Geldabwertung
- **Depresiune economică**; Economic depression/ slump; Dépression économique; Wirtschaftliche Depression
- **Dereglementare**; Deregulation; Déréglementation (dérégularisation); Deregulierung
- **Descentralizare**; Decentralization; Décentralisation; Dezentralisierung
- **Determinantele cererii agregate**; Determinants of aggregate demand; Determinants (facteurs) de demande agrégé; Determinanten der gesamtwirtschaftlichen Nachfrage
- **Determinantele elasticității cererii**; Determinants of the elasticity of demand; Determinants d'elasticité de demande; Determinanten der Nachfrageelastizität
- **Determinantele elasticității ofertei**; Determinants of the elasticity of supply; Determinants d'elasticité d'offre; Determinanten der Angebotselastizität
- **Determinantele ofertei agregate**; Determinants of agregate supply; Determinants (facteurs) d'offre agrégé; Determinanten des gesamtwirtschaftlichen Angebots
- **Devalorizare**; Devaluation; Dévaluation; Wertverlust
- **Devize**; Foreign currency; Devises; Devisen/ Fremdwährungen
- **Dezechilibru economic**; Economic disequilibrium/imbalance; Déséquilibre économique; Wirtschaftliches Ungleichgewicht
- **Dezechilibru favorabil**; Favourable disequilibrium; Désèquilibre favorable; Günstiges Ungleichgewicht
- **Dezeconomii de scară**; Diseconomies of scale; Déséconomies d'échelle; Größennachteile/ Kostenprogression
- **Dezindustrializare**; Deindustrialization; Désindustrialization; Deindustrialisierung
- **Dezinflație**; Disinflation; Désinflation; Desinflation
- **Dezinflație competitivă**; Competitive desinflation; Désinflation compétitive; Wettbewerbsfähige Desinflation
- **Dezvoltare economică**; Economic development; Développement économique; Wirtschaftliche Entwicklung
- **Dezvoltare economică durabilă**; Sustainable economic development; Développement économique durable; Wirtschaftliche Dauerentwicklung
- **Dezvoltare instituțională**; Institutional development; Développement institutionelle; Institutionelle Entwicklung
- **Dezvoltare umană**; Human development; Développement humaine; Menschliche Entwicklung

- **Diagrama Edgeworth**; Edgeworth box/diagram; Diagramme d'Edgeworth; Edgeworth-Diagramm
- **Diagrama Hicks-Hansen**; Hicks-Hansen diagram/schedule; Diagramme Hicks-Hansen; Hicks-Hansen-Diagramm
- **Diagrama pânzei de păianjen**; Spider's web diagram; Diagramme de la voile de l'araignée; Spinnweb-Diagramm
- **Diamant, Teodor Mehtupciu**
- **Dilema prizonierului**; Prisoner's dylemma; Dilemme du prisonnier; Gefangenen-Dilemma
- **Dinamică economică**; Economic dynamics; Dynamique économique; Wirtschaftliche Dynamik
- **Dirijism economic**; Economic monitoring; Dirigisme économique; Wirtschaftlicher Dirigismus
- **Disagio**; Disagio; Disagio; Disagio/Abgeld
- **Discont**; Discount; Discount; Diskont
- **Discontare**; Discounting; Discount; Diskontierung
- **Disponibilităţi monetare**; Money supply; Disponibilités monétaire; Umlaufende Geldmenge
- **Distribuţie**; Distribution; Distribution; Verteilung
- **Distribuţie a veniturilor**; Income distribution; Répartion des revenus; Einkommensverteilung
- **Distribuţie macroeconomică a veniturilor**; Macroeconomic income distribution; Distribution macroéconomique des revenus; Makroökonomische Einkommensverteilung
- **Distribuţie microeconomică a veniturilor**; Microeconomic income distribution; Distribution microéconomique des revenus; Mikroökonomische Einkommensverteilung
- **Diversificare**; Diversification; Diversité; Diversifikation
- **Dividend**; Dividend; Dividende; Dividende
- **Divizibilitatea factorilor de producţie**; Divisibility of production factors; Divisibilité des facteurs de production; (Ein-) Teilung der Produktionsfaktoren
- **Diviziunea mondială a muncii**; International division of labour; Division mondiale du travail; Internationale Arbeitsteilung
- **Diviziunea socială a muncii**; Social division of labour; Division sociale du travail; Soziale Arbeitsteilung
- **Dobândă**; Interest; Intérêt; Zins
- **Dobândă compusă**; Compound interest; Intérêt composé; Zinseszinsen
- **Dobândă nominală**; Nominal interest; Intérêt nominal; Nominalzins
- **Dobândă reală**; Real interest; Intérêt réel; Realzins
- **Dobândă simplă**; Simple interest; Intérêt simple; Einfacher Zins
- **Dobrescu, Emilian**
- **Doctrină economică**; Economic doctrine; Doctrine économique; Wirschaftliche Doktrine
- **Dolarizare**; Dolarisation; Dollarisation; Dollarisation
- **Domar, Evesey**
- **Drepturi de poluare**; Pollution rights; Droits de pollution; Umweltverschmutzungsrechte
- **Drepturi speciale de tragere (D.S.T.)**; Special drawing rights; Droits de tirage spéciaux; Sonderzie-hungsrechte
- **Dualism economic**; Economic dualism; Dualisme économique; Wirtschaftliche Dualität
- **Dumping**; Dumping; Dumping; Dumping
- **Duopol**; Duopoly; Duopole; Dyopol
- **Duopson**; Duopsony; Duopsone; Dyopson

E

- **Ecart inflaţionist**; Inflationary gap; Écart inflationniste; Inflatorische Lücke
- **Echilibru bugetar**; Budgetary equilibrium; Équilibre budgétaire; Haushaltsgleichgewicht
- **Echilibru general**; General equilibrium; Équilibre général; Allgemeines Gleichgewicht
- **Echilibru intertemporal**; Interim equilibrium, Équilibre intertemporel, Intertemporales Gleichgewicht
- **Echilibru parţial**; Partial equilibrium; Équilibre partiel; Partielles Gleichgewicht
- **Echilibrul consumatorului**; Consumer equilibrium; Équilibre du consommateur; Gleichgewicht des Konsumenten
- **Echilibrul ecologic**; Environmental equilibrium; Équilibre écologique; Ökologisches Gleichgewicht

- **Echilibrul economic**; Economic equilibrium; Équilibre économique; Wirtschaftliches Gleichgewicht
- **Echilibrul pieței**; Market equilibrium; Équilibre du marché; Marktgleichgewicht
- **Echilibrul producătorului**; Producer/supplier equilibrium; Équilibre du producteur; Gleichgewicht des Produzenten
- **Echilibrul resurselor de muncă**; Human resources equilibrium; Équilibre des ressources humaines; Gleichgewicht der Arbeitsressourcen
- **Echilibrul valutar**; Currency equilibrium; Équilibre des changes; Devisengleichgewicht
- **Echivalent cert**; Certain equivalent; Équivalent certain; Sicheres Äquivalent
- **Echivalent general**; General equivalent; Équivalent général; Allgemeines Äquivalent
- **Ecodezvoltare**; Ecodevelopment; Eco-développement; Öko-Entwicklung
- **Ecologie**; Ecology; Écologie; Ökologie
- **Econometrie**; Econometrics; Économétrie; Ökonometrie
- **Economia bunăstării**; Welfare economics; Economie du bien-être; Wohlfahrtsökonomik
- **Economia reală**; Real economics; Économie réele; Reale Wirtschaft
- **Economie autocentrată**; Self-centred economy; Économie autocentrée; Geschlossene Volkwirtschaft
- **Economie capitalistă**; Capitalist economy; Économie capitaliste; Kapitalistische Wirtschaft
- **Economie clasică**; Classical economics; Économie classique; Klassische Ökonomik
- **Economie de avarie**; Economie show down; Économie d'avarie (transition); Bruchwirtschaft
- **Economie de piață**; Market economy; Économie du marché; Marktwirtschaft
- **Economie de piață reală**; Real market economy; Économie réele du marché; Reale Marktwirtschaft
- **Economie de război**; War economy; Économie de guerre; Kriegswirtschaft
- **Economie de schimb**; Exchange economy; Économie d'échange; Tauschwirtschaft
- **Economie de tranziție**; Transition economy; Économie de transition; Übergangswirtschaft
- **Economie deschisă**; Open economy; Économie ouverte; Offene Volkswirtschaft
- **Economie dală**; Dual economics; Économie dualiste (dualisme); Duale Wirtschaft
- **Economie enclavă**; Economic enclave; Économie enclavée; Enklave-Wirtschaft
- **Economie feudală**; Feudal economy; Économie féodale; Feudalwirtschaft
- **Economie informală**; Informal economy; Économie informelle; Informelle Wirtschaft
- **Economie informațională**; Information economy; Économie informationelle; Informationswirtschaft
- **Economie închisă**; Closed economy; Économie fermé; Geschlossene Volkswirtschaft
- **Economie matematică**; Mathematical economics; Économie mathématique; Mathematische Wirtschaftswissenschaft
- **Economie mixtă**; Mixed economy; Économie mixte; Gemischte Wirtschaft
- **Economie mixtă contemporană**; Contemporary mixed economy; Économie mixte contemporaine; Zeitgenössische gemischte Wirtschaft
- **Economie mondială**; World economy; Économie mondiale; Weltwirtschaft
- **Economie naturală**; Natural/Barter economy; Économie naturaelle; Naturalwirtschaft
- **Economie națională**; National economy; Économie nationale; Volkswirtschaft/Nationalökonomie
- **Economie necontabilizată**; Underground economy; Économie informelle (souterraine); Untergrundwirtschaft
- **Economie negociată**; Negociated economy; Économie négociée; Unterhandelte Wirtschaft
- **Economie normativă**; Normative economics; Économie normative; Normative Ökonomik
- **Economie politică**; Political economy/economics; Économie politique; Volkswirtschaftslehre
- **Economie politică contemporană**; Contemporary political economy/economics; Économie politique contemporaine; Zeitgenössische Volkswirtschaftslehre
- **Economie pozitivă**; Positive economics; Économie positive; Positive Ökonomik
- **Economie regională**; Regional economics; Économie régionale; Regionale Ökonomik

- **Economie rurală**; Rural economy; Économie rurale; Rurale Wirtschaft
- **Economie simbolică**; Symbolic economy; Économie symbolique; Symbolische Wirtschaft
- **Economie socială de piață**; Social market economy; Économie sociale du marché; Soziale Marktwirtschaft
- **Economie spațială**; Spatial economics; Économie spatiale; Räumliche Wirtschaft
- **Economie subterană**; Underground economy; Économie souterraine; Untergrundwirtschaft
- **Economie tradițională**; Traditional economy; Économie traditionnelle; Traditionelle Wirtschaft
- **Economii**; Savings; Épargnes; Ersparnisse
- **Economii de scară**; Scale economies; Economies d'échelle; Skalen|erträge/ -effekte
- **Economii de scară externe**; External scale economies; Économies d'échelle externes; Externe Skalenerträge
- **Economii de scară interne**; Internal scale economies; Économies d'échelle internes; Interne Skalenerträge
- **Economisire**; Saving; Épargne; Einsparung
- **Economist**; Economist; Économiste; Ökonomist
- **Ecuația Cambridge**; Cambridge equation; Équation de Cambridge; Cambridge-Gleichung
- **Ecuația hedonistă**; Hedonist equation; Équation hédoniste; Hedonistische Gleichung
- **Ecuația lui Fisher**; Fisher equation; Équation de Fischer; Fisher-Gleichung
- **Ecuația lui Slutsky**; Slutsky equation; Équation de Slutsky; Slutsky-Gleichung
- **Edgeworth, H.F.Y.**
- **Efect bancabil**; Bancable effect; Effet bancable; Lösbaer Wechsel
- **Efect de antrenare**; "Snow ball" Effect; Effet d'entraînement; Antreibungseffekt
- **Efect de antrenare propagat**; Propagated "snow ball" effect; Effet d'entraînement propagé; Propagierter Antreibungseffekt
- **Efect de avuție**; Wealth effect; Effet de richesse; Vermögenseffekt
- **Efect de crowding-in**; Crowding in effect; Effet crowding-in; Crowding-in-Effekt
- **Efect de crowding-out**; Crowding out effect; Effet crowding-out; Verdrängungs|effekt/ Crowding-out-
- **Efect de evicțiune**; Eviction effect; Effet d'eviction; Eviktionseffekt
- **Efect pervers**; Perverse effect; Effet pervers; Perverser Effekt
- **Efect propagat**; Propagated effect; Effet propagé; Propagierter Effekt
- **Efect public**; Public bond; Effet publique; Staatspapier
- **Efecte de comerț**; Commercial papers; Effet de commerce; Handelswechsel
- **Efecte economice anticipate**; Expected economic effects; Effets économiques anticipés; Erwartete wirtschaftliche Effekte
- **Efecte sociale colective**; Collective social effects; Effets sociaux collectives; Kollektive soziale Wirkungen
- **Efecte sociale individuale**; Individual social effects; Effets sociaux individuels; Individuelle soziale Wirkungen
- **Efectul Averch-Johnson**; Averch-Johnson effect; Effet Averch-Johnson; Averch-Johnson Effekt
- **Efectul de substituție**; Substitution effect; Effet de substitution; Substitutionseffekt
- **Efectul de venit**; Income effect; Effet de revenu; Einkommenseffekt
- **Efectul disponibilităților bănești reale**; Real balances effect; Effet des disponibilités monétaires reéles; Effekt des Realwert der Kassabestände
- **Efectul King**; King effect; Effet King; King-Effekt
- **Efectul Pigou**; Pigou effect; Effet Pigou; Pigou-Effekt
- **Efectul Ricardo**; Ricardo effect; Effet Ricardo; Ricardo-Effekt
- **Eficiență alocativă**; Allocative efficiency; Efficience allocative; Allokative Effizienz
- **Eficiență ecologică**; Ecological efficiency; Efficience écologique; Ökologische Effizienz
- **Eficiență economică**; Economic efficiency; Efficience économique; Wirtschaftliche Effizienz
- **Eficiență economică la nivel macroeconomic**; Macroeconomic efficiency; Efficience économique au niveau macroéconomique; Wirtschaftliche Effizienz auf makroökonomischer Ebene

- **Eficiență economică la nivel microeconomic**; Microeconomic efficiency; Efficience économique au niveau microéconomique; Wirtschaftliche Effizienz auf mikroökonomischer Ebene
- **Eficiență marginală a capitalului**; Marginal capital efficiency; Efficience marginal du capital; Marginale Leistungsfähigkeit des Kapitals
- **Eficiență Pareto**; Pareto efficiency; Éfficience Pareto; Pareto-Effizienz
- **Eficiență productivă**; Production efficiency; Efficience productive; Produktive Effizienz
- **Eficiență socială**; Social efficiency; Efficience sociale; Soziale Effizienz
- **Elasticitatea cererii**; Elasticity of demand; Elasticité de la demande; Nachfrageelastizität
- **Elasticitatea ofertei**; Elasticity of supply; Elasticité de l'offre; Angebotselastizität
- **Elasticitatea producției**; Elasticity of production; Elasticité de la production; Elastizität der Produktion
- **Elasticitatea substituției**; Elasticity of substitution; Elasticité de la substitution; Substitutionselastizität
- **Elasticități încrucișate ale cererii**; Cross elasticity of demand; Elasticités croisés du demande; Kreuzpreiselastizität der Nachfrage
- **Embargo**; Embargo; Embargo; Embargo/ Handelsverbot
- **Eminescu, Mihai**
- **Emisiune de titluri de stat**; Issue of government securities; Émission de titres d'état; Staatliche Wertpapiereausgabe
- **Emisiune monetară**; Monetary issue; Émission monetaire; Notenausgabe
- **Entropie economică**; Economical entropy; Entropie économique; Ökonomisch Entropie
- **Epistemologie economică**; Economic epistemology; Épistemologie économique; Wirtschaftliche Epistemologie
- **Ergonomie**; Ergonomics; Ergonomie; Ergonomie
- **Erhard, Ludwig**
- **Eșecul pieței**; Market failure; L'échec des marchés; Marktversagen
- **Etalon aur**; Gold standard; Étalon-or; Gold-Standard
- **Etalon aur-devize**; Gold-Exchange Standard; Étalon or-devises; Gold-Devisen-Standard
- **Etalon devize**; Foreign Currency-Exchange Standard; Étalon devises; Devisen-Standard
- **Etalon monetar**; Monetary standard; Étalon monétaire; Währung
- **Etatizare**; Nationalization; Étatisation; Verstaatlichung
- **Etică economică**; Economic ethics; Éthique économique; Wirtschaftliche Ethik
- **Eurodolari**; Eurodollars; Eurodollars; Eurodollars
- **Euroobligațiuni**; Eurobonds; Euroobligations; Euroanleihen
- **European currency unit (E.C.U.)**; European Currency Unit; Unité Monétaire Européenne; Europäische Währungseinheit
- **Eurovalute**; Eurocurrency; Eurodevises; Eurodevisen
- **Evaziune de capital**; Capital evasion; Évasion du capital; Kapitalflucht
- **Evaziune fiscală**; Tax evasion; Évasion fiscale; Steuerflucht
- **Ex ante**
- **Ex post**
- **Excedent**; Surplus; Excédent; Überschuß
- **Excedent brut de exploatare**; Gross operating surplus; Excédent brut d'exploatation; Bruttowertschöpfung
- **Excedent bugetar**; Budget surplus; Excédent budgétaire; Haushaltsüberschuß
- **Expansiune**; Expansion/economic growth; Expansion/reprise; Expansion
- **Experiment economic**; Economic experiment; Expérimentation économique; Wirtschaftliches Experiment
- **Export**; Export; Exportation; Export/Ausfuhr
- **Expropriere**; Expropriation/Nationalization; Expropiation; Expropriation
- **Externalități**; Externalities; Externalitées; Externe Effekte/Externalitäten
- **Externalități de consum**; Consumption externalities; Externalitées de consommation; Externe Effekte des Konsums

- **Externalităţi de producţie**; Production externalities; Externalitées de production; Externe Effekte der Produktion
- **Externalităţi negative**; Negative externalities; Externalitées négatives; Negative externe Effekte
- **Externalităţi pozitive**; Positive externalities; Externalitées positives; Positive externe Effekte
- **Extinderea cererii**; Demand extension; Extension de demande; Steigerung der Nachfragemenge
- **Extinderea ofertei**; Suppy extension; Extension d'offre; Steigerung der Angebotsmenge

F

- **Fabrică**; Entreprise; Fabrique; Werk
- **Factori de producţie**; Factors of production; Facteurs de production; Produktionsfaktoren
- **Factoring**; Factoring; Factoring; Factoring
- **Faliment**; Bankruptcy; Faillite; Konkurs
- **FAO**; Food and Agriculture United Nations Organization; Organisation des Nations Unies pour l'Alimentation et l'Agriculture; Weltnährungsorganisation
- **Federal Reserve System**
- **Feedback**; Feed back; Effet de retour; Rückkopplung
- **Fenomen economic**; Economic phenomenon; Phénomène économique; Wirtschaftliches Phänomen
- **Fiabilitate**; Reliability; Fiabilité; Zuverläßlichkeit
- **Filială**; Subsidiary; Filiale; Zweigstelle
- **Filiaţie de idei (economice)**; Ideology; Filiation d'idées; Gedankenverkettung
- **Finanţare**; Financing; Financement; Finanzierung
- **Finanţare la nivelul economiei naţionale**; National economy finance; Financement au niveau d'économie nationale; Finanzierung an dem Niveau der Volkswirtschaft
- **Finanţare la nivelul întreprinderii**; Company financing; Financement de l'entreprise; Finanzierung an dem Niveau der Unternehmung
- **Finanţe**; Finance; Finance; Finanzen
- **Finanţe publice**; Public finance; Finance publique; Öffentliche Finanzwirtschaft
- **Firmă**; Firm; Firme; Firma
- **Firmă dominantă**; Dominant firm; Firme dominante; Dominante Firma
- **Firmă multinaţională**; Multinational company/ corporation; Firme multinationale; Multinationale Firma
- **Fiscalitate**; Fiscality/taxation; Fiscalité; Steuerwesen
- **Fisher, Irving**
- **Fixing**; Fixing; Fixing; Festsetzung
- **Flexibilitatea preţurilor**; Price flexibility; Flexibilité des prix; Flexibilität der Preise
- **Flexibilitatea salariului**; Wage flexibility; Flexibilité du salaire; Flexibilität des Lohnes
- **Flexibilizare**; Flexibleness; Flexibilisation; Flexibilisierung
- **Flotare concertată**; Concerted floating; Flottation concentrée; Übereinstimmendes Floating
- **Flotare impură**; Impure floating; Flottation impure; Gruppen Floating
- **Flotare independentă**; Independent floating; Flottation indépendante; Unabhängiges Floating
- **Flotare pură**; Pure floating; Flottation pure; Freies Floating
- **Flotarea cursurilor valutare**; Rate of exchange flotation; Flottation des cours de change; Floating der Devisenkurse
- **Fluctuaţii economice**; Economic fluctuations; Fluctuations économiques; Wirtschaftliche Konjunkturschwankungen
- **Flux economic internaţional**; International economic flow; Flux économique international; Internationale wirtschaftliche Ströme
- **Fluxul circular al venitului**; Income circular flow; Flux circulaire du revenu; Kreislauf des Einkommens
- **Fluxuri economice**; Economic flows; Flux économiques; Wirtschaftliche Ströme
- **Fluxuri financiare**; Financial flows; Flux financiers; Finanzielle Ströme
- **Fluxuri informaţionale**; Informational flows; Flux informatiques; Informationelle Ströme
- **Fluxuri internaţionale**; International flows; Flux internationales; Internationale Ströme

- **Fluxuri monetare**; Monetary flows; Flux monétaires; Geldströme
- **Fluxuri reale**; Real flows; Flux réels; Güterströme
- **Fob**
- **Fogel, William R.**
- **Fond de Garantare şi Orientare a Agriculturii Europene** (FEOGA); European Agricultural Guidance and Guarntee Fund; Fonds Européen d'Orientation et de Garantie Agricole (FEOGA); Europäischer Ausrichtungs- und Garantiefonds für die Landwirtschaft
- **Fond de investiţii**; Investment fund; Fonds d'investissements; Investmentfonds
- **Fond de rulment**; Circulating capital; Fonds de roulement; Betriebsfonds
- **Fond European de Dezvoltare**; European Development Fund; Fonds Européen de développement; Europäischer Entwicklungsfonds
- **Fond mutual**; Mutual fund; Fonds commun de placement; Offener Investmentsfonds
- **Fondul European de Dezvoltare Regională**; European Regional Development Fund; Fonds Européen de Développement Régional; Europäischer Fonds für Regionale Entwicklung
- **Fondul funciar**; Land resources; Fonds foncier; Landwirtschaftlicher Boden
- **Fondul Monetar Internaţional**; International Monetary Fund; Fonds Monétaire International; Internationaler Währungsfonds
- **Fonduri de asigurări sociale de sănătate**; Social health insurance funds; Fonds d'assurances sociales de santé; Fonds für soziale Krankenversicherungen
- **Formarea brută de capital fix (F.B.C.F.)**; Gross fixed capital formation; Formation brute du capital fix; Brottoanlagenbildung
- **Formarea netă de capital fix (F.N.C.F.)**; Net fixed capital formation; Formation nette du capital fix; Nettoanlagenbildung
- **Formator de piaţă**; Market maker; Créateur (formateur) du marché; Marktformer
- **Forţa de muncă**; Labour force; Main d'oeuvre; Arbeitskraft
- **Fraht**; Waybill/Consignment note; Lettre de transport/Fret; Fracht
- **Franciză (Franchising)**; Franchise; Franchise; Franchise/Konzession
- **Francizer (Franchiser)**; Franchiser; Franchisér; Franchisenehmer
- **Francizor (Franchisor)**; Franchisor; Franchiseur; Franchisegeber
- **Fraudă fiscală**; Tax fraud; Fraude fiscale; Fiskalischer Betrug
- **Free on board (F.O.B.)**
- **Friedman, Milton**
- **Frisch, Ragnar K.A.**
- **Funcţia cererii**; Demand schedule; Function de la demande; Nachfragefunktion
- **Funcţia Cobb-Douglas**; Cobb-Douglas function; Function Cobb-Douglas; Cobb-Douglas Funktion
- **Funcţia consumului**; Consumption function; Function de consommation; Konsumfunktion
- **Funcţia economisirii**; Saving function; Fonction d'épargne; Sparfunktion
- **Funcţia ofertei**; Supply schedule; Function de l'offre; Angebotsfunktion
- **Funcţie cu elasticitate de substituţie constantă (CES)**; Constant elasticity of substitution (ces) function; Function a élasticités constantes de substitution (function c.e.s.) Funktion mit konstanter Substitutionselastizitat
- **Funcţie de producţie**; Production function; Function de production; Produktionsfunktion
- **Funcţie de utilitate**; Utility function; Function d'utilité; Nutzenfunktion
- **Funcţie de utilitate a gospodăriei**; Household utility function; Function d'utilité du ménage; Nutzenfunktion des privaten Haushalts
- **Fundamentalismul pieţei**; Basics of the market; Fundamentalisme de marché; Grundkagen des Marktes
- **Fuziune**; Merger; Fusion; Fusion

G

- **Gaj**; Pledge; Gage; Pfand
- **Gaj cu deposedare**; Unredeemed pledge; Gage avec dépossession; Pfand mit Depossedierung
- **Gaj fără deposedare**; Redeemed pledge; Gage sans dépossession; Pfand ohne Depossedierung

- **Galbraith, John Kenneth**
- **Garant**; Guarantor/warrantor; Garant; Bürge
- **Garanție**; Guarantee; Garantie; Bürgschaft/ Garantie
- **G.A.T.T.**; General Agreement on Tariffs and Trade; General Agreement on Tariffs and Trade; Allgemeines Zoll- und Handelsabkommen
- **Georgescu-Roegen, Nicolae**
- **Gestiune a stocurilor**; Stock administration; Gestion des stocks; Lagerwirtschaft
- **Gestiune bugetară**; Budget administration; Gestion budgétaire; Haushaltsverwaltung
- **Gestiune economică**; Economic administration; Gestion économique; Wirtschaftliche Verwaltung
- **Gestiune financiară**; Financial management; Gestion financiere; Finanzverwaltung
- **Gestiunea crizei**; Crisis management; Gestion de la crise; Steuerung der Krise
- **Ghica, Ion**
- **Gir**; Endorsement; Endossement; Indossament
- **Girant**; Endorser; Enddosseur; Indossant
- **Giratar**; Endorsee; Endossataire; Indossatar
- **Globalism și regionalism**; Globalism and regionalism; Globalisme et régionalisme; Globalismus und Regionalismus
- **Globalizare**; Globalisation; Globalisation; Globalisierung
- **Gold points**; Gold points; Points d'or; Goldpunkte
- **Goodwill**; Goodwill; Goodwill; Firmenansehen
- **Gospodării**; Households; Ménages; Private Haushalte
- **Gratuități**; Free sample; Gratuités; Unentgeltlichkeiten
- **Grevă**; Strike; Grève; Streik
- **Grevă generală**; General strike; Grève générale; Generalstreik
- **Grupul celor opt (sau Grupul celor 7 plus 1)**; Group of Eight (G 8); Groupe des Huit; Gruppe der 8
- **Grupul celor șapte**; Group of Seven Most Developed Countries (G 7); Group des Sept; Siebenergruppe
- **Grupul celor 77**; Group of 77; Group des 77; Gruppe der 77
- **Grupul celor zece**; Group of Ten (G 10); Groupes des dix; Gruppe der 10
- **Grupuri de presiune (lobby)**; Lobby; Groupes de pression; Interessengruppen/Lobby
- **Guvern**; Government; Gouvernement; Regierung
- **Guvernanță corporatistă**; Corporate governance; Gouvernement corporatiste; Körperschaftliches Regieren
- **Guvernare**; Rule/administration; Gouvernement; Regieren

H

- **Haavelmo, Trygve**
- **Haberler, Gottfried**
- **Harsanyi, John C.**
- **Harta curbelor de indiferență**; Indifference curves map; Carte des courbes d'indifférence; Karte der Indifferenzkurven
- **Hașdeu, Bogdan Petriceicu**
- **Hayek, Friedrich August**
- **Hazard moral**; Moral hazard; Hasard moral; Moralisches Risiko
- **Hârtii-monedă**; Paper money; Papier monnaie; Papierwährung
- **Hârtii de valoare**; Securities; Titres de valeur; Wertpapiere
- **Heckman, James**
- **Hedging**; Hedging; Hedging/Marché de couverture; Deckungsgeschäft
- **Hedging valutar**; Currency hedging; Hedging des devises; Kurssicherungsgeschäft
- **Hedonism**; Hedonism; Hédonisme; Hedonismus
- **Hicks, Sir John Richard**
- **Hiperinflație**; Hyperinflation; Hyperinflation; Hyperinflation
- **Holding**; Holding company; Holding; Holdinggesellschaft
- **Holding financiar**; Financial holding; Holding financier; Finanzholding
- **Homo oeconomicus**

I

- **Ieşiri (Outputs)**; Outputs; Sorties; Output
- **Iluzie monetară**; Money illusion; Illusion monétaire; Monetäre Illusion
- **Import**; Import; Importation; Import/Einfuhr
- **Impozit**; Tax; Impôt; Steuer
- **Impozit asupra consumului**; Tax on consumption; Impôt sur la consommation; Verbrauchssteuer
- **Impozite directe**; Direct taxation; Impôts directs; Direkte Steuern
- **Impozite indirecte**; Indirect taxation; Impôts indirects; Indirekte Steuern
- **Impozitul negativ**; Negative income tax; Impôt négatif; Negative Steuer
- **Impozitul pe dobândă**; Interest tax; Impôt sur intérêt; Zinssteuer
- **Impozitul pe venit**; Income tax; Impôt sur revenu; Einkommenssteuer
- **Impozitul pe venitul global**; Total income tax; Impôt sur revenu global; Gesamteinkommenssteuer
- **Impozitul pigovian**; Pigovian tax; Impôt pigovian; Pigou-Steuer
- **Impunere fiscală**; Taxation; Imposition fiscale; Besteuerung
- **Incapacitate de plată**; Bankruptcy; Incapacité de payement; Zahlungsunfähigkeit
- **Incertitudine**; Uncertainty; Incertitude; Unsicherheit
- **Indexare**; Indexation/Index linking; Indexation; Indexierung
- **Indicator economic**; Economic indicator; Indicateur économique; Wirtschaftsindikator
- **Indicatorul dezvoltării umane**; Human development indicator; Indicateur du développement humain; Indikator der menschlichen Entwicklung
- **Indicatorul von Neumann-Morgenstern**; von Neumann-Morgenstern index; Indicateur von Neumann-Morgenstern; Neumann-Morgenstern Indikator
- **Indice**; Index; Indice; Index
- **Indicele Bursei de Valori Bucureşti (BET)**; Bucharest Stock Exchange Index; Indice de la Bourse de Bucarest; Index der Bukarester Wertpapierbörse
- **Indicele bursier Financial Times 100**; Stock exchange Financial Times index; Indice boursier de Financial Times; Aktienindex der Financial Times
- **Indicele compozit al Bursei de Valori Bucureşti (BET-C)**; Bucharest Stock Exchange Compozite Index; Indice compozite de la Bourse de Bucarest; Composite Index der Bukarester Wertpapierbörse
- **Indicele condiţiilor monetare**; Monetary conditions index; Indice des conditions monétaires; Index der monetären Bedingungen
- **Indicele Dow Jones**; Dow Jones index; Indice Dow Jones; Dow Jones Index
- **Indicele Financial Times**; Financial Times index; Indice Financial Times; Index der Financial Times
- **Indicele general al preţurilor**; General price index; Indice général des prix; Allgemeiner Preisindex
- **Indicele Hirfendahl-Hirschman**; Hirfendahl-Hirschman index; Indice Hirfendahl-Hirschman; Hirfendahl-Hirschman Index
- **Indicele individual al preţurilor**; Individual price index; Indice individuel des prix; Einzelpreisindex
- **Indicele Laspeyres**; Laspeyres index; Indice Laspeyres; Laspeyres-Index
- **Indicele libertăţii economice**; Economic freedom Index; Indice de la liberté économique; Index der wirtschaftlichen Freiheit
- **Indicele Nikkei**; Nikkei Index; Indice Nikkei; Nikkei-Index
- **Indicele Paasche**; Paasche index; Indice Paasche; Paasche-Index
- **Indicele preţurilor**; Price index; Indice des prix; Preisindex
- **Indicele preţurilor de consum**; Consumer price index/Index of retail prices; Indice des prix a la consommation; Index der Verbraucherpreise
- **Indicele sintetic al preţurilor**; Aggregate price index; Indice synthétique des prix; Synthetischer Preisindex

- **Indici bursieri**; Stock indexes; Indices boursierrs (de bourse); Börsenindizes
- **Indicii de evidenţă Financial Times**; Financial Times index; Indice d'évidence Financial Times; Evidenzindex der Financial Times
- **Inducţie-deducţie**; Induction-deduction; Induction-déduction; Induktion-Deduktion
- **Industria cunoaşterii**; Knowledge industry; Industrie de la connaissance; Kenntnisindustrie
- **Industrializare**; Industrialisation; Industrialisation; Industrialisierung
- **Industrie**; Industry; Industrie; Industrie
- **Industrie extractivă**; Mining industry; Industrie extractive; Bergbau
- **Industrie prelucrătoare**; Manufacturing industry; Industrie manufacturière; Verarbeitendes Gewerbe
- **Inerţie inflaţionistă**; Inflationary inertia; Inertie inflationiste; Inflatorische Trägheit
- **Inflaţie**; Inflation; Inflation; Inflation
- **Inflaţie anticipată**; Forestalled inflation; Inflation anticipée; Erwartete Inflation
- **Inflaţie de creştere**; Growth inflation; Inflation de croissance; Wachstumsinflation
- **Inflaţie de penurie**; Shortage inflation; Inflation de pénurie; Inflation durch Angebotsdefizit
- **Inflaţie prin cerere**; Demand pull inflation; Inflation par la demande; Nachfrageinflation
- **Inflaţie prin costuri**; Cost push inflation; Inflation par les coûts; Kosteninflation
- **Inflaţie prin monedă**; Money supply inflation; Inflation monétaire; Monetäre Inflation
- **Inflaţie structurală**; Structural inflation; Inflation structurale; Strukturelle Inflation
- **Informatică economică**; Economic informatics; Informatique économique; Wirtschaftsinformatik
- **Informatizare**; Informatisation technology; Informatisation; Informatisierung
- **Informaţie**; Information; Information; Information
- **Informaţie ascunsă**; Hidden information; Information cachée; Verdeckte Information
- **Informaţie asimetrică**; Asymmetric information; Information asymétrique; Asymmetrische Information
- **Informaţie economică**; Economic information; Information économique; Wirtschaftliche Information
- **Informaţie imperfectă**; Imperfect information; Information imparfaite; Imperfekte Information
- **Infrastructură**; Infrastructure; Infrastructure; Infrastruktur
- **Injustiţie socială**; Social injustice; Injustesse sociale; Soziale Ungerechtigkeit
- **Inovarea tehnologică**; Technological inovation; Inovation technologique; Tehnologische Innovation
- **Inovaţie**; Innovation; Innovation; Innovation
- **Inovaţie financiară**; Financial innovation; Innovation financière; Finanzinnovation
- **Insolvabilitate**; Insolvency; Insolvabilité; Zahlungsunfähigkeit
- **Instituţie bugetară**; Budgetary institution; Institution budgétaire; Budgetäre Institution
- **Instituţii financiar-bancare şi de credit (în S.C.N.)**; Financial-banking and credit institutions; Institutions financières-bancaires et de crédit; Finanz-und Kreditinstitute
- **Instituţionalism**; Institutionalism; Institutionnalisme; Institutionalismus
- **Integrare economică internaţională**; International economic integration; Intégration économique internationale; Internationale wirtschaftliche Integration
- **Integrare economică regională**; Regional economic integration; Intégration économique régionale; Regionale wirtschaftliche Integration
- **Integrare socială**; Social integration; Intégration sociale; Soziale Eingliederung
- **Integrare socială europeană**; European social integration; Intégration sociale européenne; Europäische soziale Eingliederung
- **Integrarea economică în zona Asia-Pacific**; Asia-Pacific economic integration; Intégration économique de la zone Asie-Pacifique; Asiatisch-pazifische Wirtschaftsintegration
- **Integrarea economică latino-americană**; Latin-American economic integration; Intégration économique latino-américaine; Lateinamerikanische Wirtschaftsintegration
- **Integrarea economică nord-americană**; North-American economic integration; Intégration économique nord-américaine; Nordamerikanische Wirtschaftsintegration

- **Integrarea economică vest-europeană**; West-European economic integration; Intégration économique ouest-européenne; West-europäische Wirtschaftsintegration
- **Interdependențe economice internaționale**; International economic interdependences; Interdépendances économiques internationales; Internationale wirtschaftliche Interdependenz
- **Interese economice**; Economic interests; Intérêts économiques; Wirtschaftliche Interessen
- **Intermediar financiar**; Financial intermediary; Intermédiaire financier; Finanzmakler
- **Intervenția economică și socială a statului**; State economic and social intervention; Intervention économique et sociale de l'État; Wirtschaftliche und soziale Intervention des Staates
- **Intrări (Inputs)**; Inputs; Entrées; Input
- **Invenție**; Invention; Invention; Erfindung
- **Inversa lui Leontief**; Leontief matrix; Matrice inverse de Leontief; Gesamtbedarfmatrix von Leontief
- **Investiție directă**; Direct investment; Investissement directe; Direktinvestition
- **Investiții**; Investments; Investissements; Investitionen
- **Investiții de portofoliu**; Portofolio investment; Investissement de portofeuille; Portofolio-investition
- **Investiții externe (străine)**; Foreign investment; Investissement externe; Ausländische Investitionen
- **Investiții induse**; Induced/passive investments; Investissements induites; Induzierte Investitionen
- **Investiții private**; Private investments; Investissements privées; Private Investitionen
- **Investiții publice**; Public investments; Investissements publiques; Öffentliche Investitionen
- **Investiții străine directe**; Foreign direct investments; Investissements étrangers directes; Direkte Fremdinvestitionen
- **Ipotecă**; Mortgage; Hypotèque; Hypothek
- **Ipoteza Bernoulli**; Bernoulli's hypothesis; Hypothése Bernoulli; Bernoulli-Hypothese
- **Ipoteza hysteresis**; Hysteresis hypothesis; Hypothése hysteresis; Hysteresis-Hypothese
- **Ipoteza pieței eficiente**; Competitive markets hypothesis; Hypothese des marchés efficaces (efficientes); Hypothese der effizienten Märkte
- **Ipoteza venitului absolut**; Absolute income hypothesis; Hypothése du revenu absolu; Hypothese des absoluten Einkommens
- **Ipoteza venitului permanent**; Permanent income hypothesis; Hypothése du revenu permanent; Dauereinkommenshypothese
- **Ipoteze privind progresul tehnic**; Hypothesis regarding technical progress; Hypothéses concernant le progrès technique; Hypothesen bezüglich dem technischen Fortschritt
- **Ipotezele Matilla**; Matilla hypotheses; Hypothéses Matilla; Matilla-Hypothesen
- **Isocost**; Isocost; Isocoût; Isokosten
- **Isocuantă**; Isoquant; Isoquante; Isoquante
- **Istoria economică**; Economic history; Histoire économique; Wirtschaftsgeschichte
- **Istoria gândirii economice**; History of economic thinking; Histoire de la pensée économique; Geschichte des wirtschaftlichen Denkens

Î

- **Împrumut**; Loan/Credit; Emprunt/Prêt; Kredit/Darlehen
- **Împrumut de consumație**; Consumption loan; Emprunt de consommation; Konsumkredit
- **Împrumut de folosință (comodat)**; Bank loan; Emprunt d'utilisation; Produktionskredit
- **Împrumutat**; Borrower; Emprunté; Kreditnehmer
- **Împrumutător**; Lender; Prêteur; Kreditgeber
- **Încasare marginală**; Marginal revenue; Encaissement marginal; Grenzerlös
- **Încasare medie**; Average revenue; Encaissement moyen; Durchschnittserlös
- **Încasare totală**; Total revenue; Encaissement totale; Gesamterlös
- **Înclinația marginală spre consum**; Marginal propensity to consumption; Propension marginale vers consommation; Marginale Konsumneigung
- **Înclinația marginală spre economii**; Marginal propensity to saving; Propension marginale vers d'épargnes; Marginale Sparneigung

- **Înclinația marginală spre investiții**; Marginal propensity to investments; Propension marginale vers d'investissement; Marginale Investitionsneigung
- **Înclinația medie spre consum**; Average propensity to consumption; Propension moyenne vers consommation; Durchschnittliche Konsumneigung
- **Înclinația medie spre economii**; Average propensity to saving; Propension moyenne vers d'epargnes; Durchschnittliche Sparneigung
- **Înclinația medie spre lichiditate**; Average propensity to liquidity; Propension moyenne vers de liquidité; Durchschnittliche Liquiditätsneigung
- **Înclinație spre investiții**; Propensity to investisments; Propension vers d'investissements; Investitionsneigung
- **Încordare structurală**; Structural tension; Tension structurelle; Strukturelle Spannung
- **Înscris**; Deed/Certificate; Écrit/Acte; Schriftstück
- **Întreprindere**; Enterprise; Entreprise; Unternehmung
- **Întreprinderi individuale**; Individually owned enterprises; Entreprises individuelles; Einzelunternehmungen
- **Întreprinderi mari**; Large enterprises; Grandes entreprises; Große Unternehmungen
- **Întreprinderi mici şi mijlocii**; Small and medium sized enterprises; Petites et moyennes entreprises; Kleine und mittlere Unternehmungen
- **Întreprinderi-societăți comerciale**; Companies; Entreprises sociétés commerciales; Unternehmungen als Handelsgesellschaften
- **Întreprinzător**; Entrepreneur; Entrepreneur; Unternehmer

J

- **Jeton**; Counter; Jeton; Spielmarke
- **Jevons, W. Stanley**
- **Jinga, Victor**
- **Jobber**; Jobber; Jobber; Börsenhändler
- **Joc de bursă**; Stock exchange game; Jeu boursier; Börsenspiel
- **Joc de întreprindere**; Enterprise game; Jeu d'entreprise; Unternehmensspiel
- **Joint venture**; Joint venture; Joint venture; Gemeinschaftsunternehmen
- **Joint venture contractual**; Joint ventures contract; Joint venture contractuel; Vertragliches Gemeinschaftsunternehmen
- **Juglar, C.**
- **Justiție comutativă**; Commutative justice; Justice commuable; Komutative Justiz
- **Justiție distributivă**; Distributive justice; Justice distributive; Distributive Justiz
- **Justiție socială**; Social justice; Justice sociale; Soziale Justiz

K

- **Kahn, Richard F.**
- **Kaldor, Nicholas**
- **Kalecki, Michael**
- **Kantorovici, Leonid**
- **Keynes, John Maynard**
- **Kirițescu, Costin**
- **Klein, Lawrence R.**
- **Know-how**
- **Kogălniceanu, Mihail**
- **Kondratieff, Nicolai D.**
- **Koopmans, Tjalling C.**
- **Kuznets, Simon S.**

L

- **Laffer, Arthur**
- **Laissez-faire**; Laissez-faire; Laissez-faire; Laissez-faire
- **Leasing**; Leasing; Prêt à bail/Leasing; Leasing
- **Lege antidumping**; Antidumping law; Loi antidumping; Das Recht für DumpingbeKämpfung
- **Lege economică**; Economic law (principle); Loi économique; Wirtschaftliches Gesetz
- **Lege economică obiectivă**; Objective economic law; Loi économique objective; Objektives wirtschaftliches Gesetz
- **Legea creşterii costurilor oportunității (relative)**; Law of increasing the opportunity

cost; Loi du croissance des coûts d'opportunité; Gesetz der aufnehmenden Opportunitätskosten

- **Legea de repartiție (distribuție) binomială**; Binomial repartition law; Loi binômiale de repartition; Verteilungsgesetz
- **Legea de repartiție Gauss-Laplace (normală)**; Normal repartition law; Loi de la répartition normale; Gesetz der Normalverteilung
- **Legea de repartiție** χ^2 ; χ^2 Distribution law; Loi de repartition χ^2 ; Gesetz der χ^2 Verteilung
- **Legea debușeelor (Say)**; Outlet law (Say's law); Loi des débouchées; Saysches Gesetz der Absatzmärkte
- **Legea generală a cererii**; General law of demand; Loi (générale) de la demande; Allgemeines Gesetz der Nachfrage
- **Legea generală a ofertei**; General law of supply; Loi (générale) de l'offre; Allgemeines Gesetz des Angebots
- **Legea Goodhart**; Goodhart's law; Loi de Goodhart; Goodhartsches Gesetz
- **Legea Gresham**; Gresham's law; Loi de Gresham; Greshamsches Gesetz
- **Legea King**; King's law; Loi de King; King-Gesetz
- **Legea numerelor mari**; Law of large numbers; Loi des grands nombres; Gesetz der großen Zahlen
- **Legea Okun**; Okun's law; Loi d'Okun; Okunsches Gesetz
- **Legea Petty**; Petty's law; Loi de Petty; Petty-Gesetz
- **Legea populației (Malthus)**; Malthus's population law; Loi de la population (de Malthus); Malthussches Bevölkerungsgesetz
- **Legea psihologică fundamentală**; The fundamental psychological law; Loi psychologique fondamentale; Fundamental psychologisches Gesetz
- **Legea randamentelor neproporționale**; Law of decreasing returns; Loi de rendements décroissants; Gesetz der unproportionalen Erträge
- **Legea raritătii**; Scarcity law; Loi de la rareté; Knappheitsgesetz
- **Legea utilității marginale descrescânde**; Law of decreasing marginal utility; Loi de l'utilité marginale nonproportionnele; Gesetz vom abnehmenden Grenznutzen
- **Legea valorii**; Law of value; Loi de la valeur; Wertgesetz
- **Legea Wagner**; Wagner's law; Loi de Wagner; Wagnersches Gesetz
- **Legea Walras**; Walras's law; Loi de Walras; Walras-Gesetz
- **Legi antitrust**; Antitrust laws; Loi antitrust; Anti-Trust Gesetz
- **Legitățile lui Engel**; Engel's laws; Lois d'Engel; Engelsche Gesetze
- **Leontief, Wassily V.**
- **Leu**; Romanian LEU; leu; ROL
- **Lewis, William Arthur**
- **Liber schimb**; Free trade; Libre échange; Freier Austausch
- **Libera circulație a forței de muncă**; Free movement of labour; Libre circulation de la force du travail; Freie Bewegung von Arbeit
- **Libera inițiativă**; Free initiative; Liberté d'action; Freie Initiative
- **Liberalizarea circulației capitalurilor**; Deregulation of capital movement; Libre circulation des capitaux; Freigabe des Kapitalverkehrs
- **Libertate economică**; Economic freedom; Liberté économique; Wirtschaftliche Freiheit
- **Licență**; Licence; Licence; Lizenz
- **Lichiditate**; Liquidity; Liquidité; Liquidität
- **Lichiditate bancară**; Banking liquidity; Liquidité bancaire; Bankliquidität
- **Lichiditate financiară**; Financial liquidity; Liquidité financière; Finanzielle Liquidität
- **Lichiditate internațională**; International liquidity; Liquidité internationale; Internationale Liquidität
- **Lichiditate monetară**; Cash; Liquidité monétaire; Monetäre Liquidität
- **Lichiditate patrimonială**; Liquid assets; Liquidité patrimoniale; Liquidität des Vermögens
- **Licitație**; Auction; Enchères; Versteigerung, Auktion
- **List, Friedrich**
- **Locație de gestiune**; Administration leasing/ location; Location de gestion; Vermietung

- **London Interbank Bid Rate (LIBID)**; London Interbank Bid Rate; London Interbank Bid Rate; London Interbanken-Ankaufszinssatz
- **London Interbank Offered Rate (LIBOR)**; London Interbank Offered Rate; London Interbank Offered Rate; Londoner Interbanken-Verkaufszinssatz
- **Loterie**; Lottery; Loterie; Lotterie
- **Lucas, Robert E. jr.**

M

- **Macroeconomie**; Macroeconomics; Macro-économie; Makroökonomie
- **Macrostabilizare**; Macroeconomic stabilisation; Macrostabilisation; Makrostabilisierung
- **Madgearu, Virgil N.**
- **Malinschi, Vasile**
- **Malthus, Thomas Robert**
- **Management**; Management; Gestion; Management
- **Management financiar**; Financial management; Management financier; Finanzmanagement
- **Management participativ**; Participatory management; Management participatif; Partizipatives Management
- **Managementul calității totale**; Total quality management; Management de la qualité totale; Management der totalen Qualität
- **Managementul educațional**; Educational management; Management éducational; Management der Ausbildung
- **Manager**; Manager; Manager/Geschäftsführer
- **Manoilescu, Mihail**
- **Marcă a fabricii**; Brand name/Mark; Marque de fabrique; Betriebsmarke
- **Marcă de comerț**; Trade mark; Marque de commerce; Handelsmarke
- **Marea Criză Economică**; The Great Depression; Grande Dépression Économique; Große Depression
- **Marfă**; Commodity; Marchandise; Ware
- **Marginalism**; Marginalism; Marginalisme; Marginalismus
- **Marketing**
- **Markowitz, Harry M.**
- **Marshall, Alfred**
- **Marțian, Pop Dionisie**
- **Marx, Karl**
- **Marxism**; Marxism; Marxisme; Marxismus
- **Masă monetară**; Money supply; Masse monétaire; Geld|menge/-volumen
- **Materii prime**; Raw materials; Matières premières; Rohstoffe
- **Măsurare economică**; Economic measurement; Mesurage économique; Ökonomische Messung
- **Mâna invizibilă**; Invisible hand; Main invisible; Unsichtbare Hand
- **McFadden, Daniel**
- **Meade, James Edward**
- **Mecanism al economiei de piață**; Market economy mechanism; Mécanisme de l'économie du marché; Mechanismus der Marktwirtschaft
- **Mecanism al prețurilor**; Price mechanism; Mécanisme des prix; Preismechanismus
- **Mecanism economic**; Economic mechanism; Mécanisme économique; Ökonomischer Mechanismus
- **Mecanisme de transmisie**; Transmission mechanisms; Mécanismes de transmission; Transmissionsmechanismen
- **Mediu de afaceri al firmei**; Firm's business environment; Environnment de la firme; Betriebliche Umwelt
- **Mediu economic**; Economic environment; Environnment économique; Wirtschaftliche Umwelt
- **Mediu natural**; Natural environment; Environnement; Natürliche Umwelt
- **Mediul concurențial normal**; Normal competitive environment; Environnement competitif normal; Normale wettbewerbliche Umwelt
- **Mediul extern al întreprinderii**; Exogenous enterprise environment; Environnement extérieur de l'entreprise; Umwelt des Unternehmen
- **Menaje (gospodării)**; Households; Ménages; Private Haushalte
- **Menger, Carl**
- **Mentalitate economică**; Economic mentality; Mentalité économique; Wirtschaftliche Anschauung

- **Mercantilism**; Mercantilism; Mercantilisme; Merkantilismus
- **Merton, Robert C.**
- **Metoda analizei**; Analysis method; Méthode d'analyse; Methode der Analyse
- **Metoda analizei calitative**; Method of qualitative analysis; Méthode d'analyse qualitative;
- **Metoda analizei cantitative**; Method of quantitative analysis; Méthode d'analyse quantitative; Methode der quantitativen Analyse
- **Metoda sintezei**; Synthesis analysis; Méthode de synthèse; Methode der Synthese
- **Metodă (de cercetare)**; Research method; Méthode de recherche; Forschungsmethode
- **Metodă deductivă**; Deductive method; Méthode déductive; Deduktive Methode
- **Metodă inductivă**; Inductive method; Méthode inductive; Induktive Methode
- **Metodă istorică**; Historical method; Méthode historique; Historische Methode
- **Metodă logică**; Logical method; Méthode logique; Logische Methode
- **Mezoeconomie**; Intermediate level of economy; Mesoéconomie; Mesoökonomie
- **Microeconomie**; Microeconomics; Microéconomie; Mikroökonomie
- **Micromediul economic**; Economic (business) microenvironment; Environnement micro-économique; Wirtschaftliche Mikro-Umwelt
- **Migrația internațională a forței de muncă**; International labour migration; Migration internationale du travail; Internationale Wanderung der Arbeit
- **Mijloace de producție**; Means of production; Moyens de production; Produktionsmitteln
- **Mijloc de plată**; Means of payment; Moyen de payement; Zahlungsmittel
- **Mijloc de schimb**; Medium of exchange; Moyen de change; Tauschmittel
- **Mill, John Stuart**
- **Miller, Merton H.**
- **Minim de trai**; Minimum living standard; Minimum de vie; Existenzminimum
- **Mirrlees, James A.**
- **Mises, Ludwig von**
- **Mișcarea capitalului**; Capital movement; Mouvement du capital; Kapitalverkehr
- **Mix-ul de marketing**; Marketing mix; Mix de marketing; Marketing-mix
- **Mix-ul de politici economice**; Economic policy mix; Mix de politiques économiques; Mix von Wirtschaftspolitik
- **Mladenatz, Gromoslav**
- **Mobilitate a capitalului**; Capital mobility; Mobilité du capital; Mobilität des Kapitals
- **Mobilitate a muncii**; Labour mobility; Mobilité du travail; Mobilität der Arbeit
- **Mobilitate profesională**; Professional mobility; Mobilité professionnelle; Berufliche Mobilität
- **Mod de consum**; Consumption pattern; Mode de consommation; Konsumweise
- **Mod de producție**; Production mode; Mode de production; Produktionsweise
- **Mod de viață**; Lifestyle; Mode de vie; Lebensweise
- **Model al creșterii economice**; Model of economic growth; Modèle de la croissance économique; Modell des Wirtschaftswachstums
- **Model econometric**; Econometric model; Modèle économétrique; Ökonometrisches Modell
- **Model economic**; Economic model; Modèle économique; Wirtschaftliches Modell
- **Modelare matematică**; Mathematical modelling; Modèlage matematique; Mathematische Modellbildung
- **Modelul Brooking**; Brooking model; Modèle de Brooking; Brooking-Modell
- **Modelul de duopol Bertrand**; Bertrand's duopoly model; Modèle de duopole de Bertrand; Bertrand-Dyopolmodell
- **Modelul de duopol Cournot**; Cournot's duopoly model; Modèle de duopol de Cournot; Cournotsches Dyopolmodell
- **Modelul de duopol Stackelberg**; Stackelberg's duopoly model; Modèle de duopole de Stackelberg; Stackelberg- Dyopolmodell
- **Modelul Harrod-Domar**; Harrod-Domar model; Modèle de Harrod-Domar; Harrod-Domar-Modell
- **Modelul Klein-Goldberger**; Klein-Goldberger model; Modèle de Klein-Goldberger; Klein-Goldberger-Modell

- **Modelul Lewis-Fei-Ranis**; Lewis-Fei-Ranis model; Modèle de Lewis-Fei-Ranis; Lewis-Fei-Ranis-Modell
- **Modelul Lucas (cu informație imperfectă)**; Lucas's imperfect information model; Modèle de Lucas; Lucas Modell (mit unvollkommener Information)
- **Modelul Mundell-Fleming**; Mundell-Fleming model; Modèle Mundell-Fleming; Mundell-Fleming-Modell
- **Modelul Rostow**; Rostow's model; Modèle de Rostow; Rostow-Modell
- **Modelul Solow**; Solow's model; Modèle de Solow; Solow-Modell
- **Modelul Todaro**; Todaro's model; Modèle de Todaro; Todaro-Modell
- **Modelul Walras-Wald**; Walras-Wald model; Modèle de Walras-Wald; Walras-Wald Modell
- **Modelul Wicksell-Lindhall**; Wicksell-Lindhall voluntary exchange model; Modèle de Wicksell-Lindhall; Wicksell-Lindhall-Modell
- **Modigliani, Franco**
- **Mondializare**; World integration; Mondialisation; Weltumfassungsprozess
- **Mondoeconomie**; World economy; Mondo-économie; Weltwirtschaft
- **Monedă**; Money; Monnaie; Währung
- **Monetarism**; Monetarism; Monétarisme; Monetarismus
- **Monetizare a economiei**; Monetization of economy; Monétisation de l'économie; Monetisierung der Wirtschaft
- **Monopol**; Monopoly; Monopole; Monopol
- **Monopol bilateral**; Bilateral monopoly; Monopole bilatéral; Bilaterales Monopol
- **Monopol natural**; Natural monopoly; Monopole naturel; Natürliches Monopol
- **Monopson**; Monopsony; Monopsone; Monopson
- **Moratoriu**; Moratorium; Moratoire; Moratorium
- **Motivația de precauție**; Prudence motivation; Motif de la précaution; Vorsichtsmotiv
- **Motivația de speculație**; Speculative motivation; Motif de la spéculation; Spekulationsmotiv
- **Motivația de venit**; Income motivation; Motif du revenu; Umsatzmotiv
- **Multiplicator**; Multiplier; Multiplicateur; Multiplikator
- **Multiplicator al banilor**; Money multiplier; Multiplicateur de la monnaie; Geldschöpfungs-multiplikator
- **Multiplicatorii Lagrange**; Lagrange multipliers; Multiplicateurs de Lagrange; Lagrange-Multiplikatoren
- **Multiplicatorul bugetar**; Budget multiplier; Multiplicateur budgétaire; Haushaltsmultiplikator
- **Multiplicatorul bugetului echilibrat**; Balanced budget multiplier; Multiplicateur du budgét équilibré; Multiplikator des ausgeglichenen Haushalts
- **Multiplicatorul cheltuielilor publice**; Government expenditure multiplier; Multiplicateur du dépanses publiques; Staatsausgabenmultiplikator
- **Multiplicatorul fiscal**; Fiscal multiplier; Multiplicateur fiscal; Steuer|multiplikator/Fiskal-
- **Multiplicatorul investițiilor (K)**; Investments multiplier; Multiplicateur des investissements; Investitionsmultiplikator
- **Muncă**; Labour; Travail; Arbeit
- **Muncă abstractă**; Abstract labour; Travail abstrait; Abstrakte Arbeit
- **Muncă concretă**; Practical labour/work; Travail concret; Konkrete Arbeit
- **Muncă materializată (trecută)**; Materialised labour; Travail materialisé; Vergegenständlichte Arbeit
- **Muncă vie**; Current labour; Travail vivant; Lebendige Arbeit
- **Mundell, Robert A.**
- **Murgescu, Costin**
- **Myrdal, Gunnar K.**

N

- **NAIRU**
- **Nash, John F.**
- **Naționalizare**; Nationalisation; Nationalisation; Nationalisierung/Verstaatlichung
- **Negociere**; Bargain/negotiation; Négociation; Verhandlung
- **Negocieri salariale**; Wage bargain; Négociations salariaux; Lohnunterhandlungen

- **Neofactori de producție**; Neo-factors; Néo-facteurs; Neo-Faktoren
- **Neoimperialism**; Neo-imperialism; Néo-impérialisme; Neoimperialismus
- **Neokeynesism**; Neo-keynesism; Néo-keynésisme; Neokeyenesianismus
- **Neoliberalism**; Neo-liberalism; Néo-liberalisme; Neoliberalismus
- **Neutralitate bugetară**; Budget neutrality; Neutralité budgétaire; Haushaltsneutralität
- **Neutralitate fiscală**; Fiscal neutrality; Neutralité fiscale; Fiskalneutralität
- **Neutralitatea monedei**; Money neutrality; Neutralité de la monnaie; Neutralität der Währung
- **Nevoi (preferințe) umane**; Human needs; Besoins humaines; Menschliche Bedürfnisse
- **New Deal**
- **Nivel al dezvoltării economice**; Level of economic development; Niveau de développement économique; Niveau der Wirtschaftsentwicklung
- **Nivel de trai**; Living standard; Niveau de vie; Lebensstandard
- **Noii clasici**; Neo-classicists; Nouveaux classiques; Neoklassiker
- **Nonexcluderea**; Non-excludability; Non-exclusion; Nicht-Ausschluß
- **Nonrivalitate (a bunurilor)**; Non-rivalry; Non-rivalité (des biens); Nicht-Rivalität (der Güter)
- **North, Douglas C.**
- **Noua economie**; New economics; Nouvelle économie; Neue Ökonomik
- **Noua macroeconomie clasică**; New classical macroeconomics; Nouvelle macroéconomie classique; Neue klassische Makroökonomik
- **Noua microeconomie**; New microeconomics; Nouvelle microéconomie; Neue Mikroökonomik
- **Noua paradigmă economică**; The new economic paradigm; Nouvelle paradigme économique; Neues wirtschaftliches Paradigma
- **Noua teorie a creșterii**; The new theory of growth; Nouvelle croissance économique; Neue Wachstumstheorie
- **Noul protecționism**; The new protectionism; Nouveau protectionnisme; Neues Protektionismus
- **Noul sistem de rating bancar și avertizare timpurie**; The new rating and early warning system; Nouveau système de ratio (rating) bancaire et prévention précoce; Neues System für Bankenbewertung und frühzeitige Warnung
- **Noul stat industrial**; New industrialised state; Nouvel état industrial; Neuer Industriestaat
- **Numéraire**; Numeraire; Numéraire; Standardgut

O

- **Obiect al proprietății**; Property asset; Objet de la propriété; Vermögensgegenstand
- **Obligațiune**; Bond; Obligation; Anleihe/ Obligation
- **Obligațiune convertibilă în acțiuni**; Convertible bond; Obligation convertible en actions; Wandelschuldverschreibung
- **Obligațiune indexată**; Index-linked bond; Obligation indexée; Indexierte Anleihe
- **Obligațiune participativă**; Participatory bond; Obligation participative; Gewinnschuldverschreibung
- **Obligațiune Samurai**; Samurai bonds; Obligation Samurai; Samurai-Anleihe
- **Obligațiune Yankee**; Yankee bonds; Obligation Yankée; Yankee-Anleihe
- **Obstacole netarifare**; Non-tariff barriers; Barrières non-tarifaires; Nicht-tarifäre Hindernisse
- **Obstacole tarifare**; Tariff barriers; Barrières tarifaires; Tarifäre Hindernisse
- **Ocuparea deplină a forței de muncă**; Full employment; Plein emploi; Vollbeschäftigung der Arbeitskraft
- **Ocuparea forței de muncă**; Employment; Emploi du travail; Beschäftigung der Arbeitskraft
- **Ofertă**; Supply; Offre; Angebot
- **Ofertă agregată**; Aggregate supply; Offre agrégé; Gesamtwirtschaftliches Angebot
- **Ofertă complementară**; Complementary supply; Offre complémentaire; Komplementäres Angebot
- **Ofertă de capital**; Supply of capital; Offre de capital; Kapitalangebot
- **Ofertă de monedă**; Supply of money; Offre de monnaie; Geldangebot

- **Ofertă de muncă**; Supply of labour; Offre de travail; Arbeitsangebot
- **Ofertă de titluri financiare**; Supply of financial items/securities; Offre des titres financiers; Wertpapierangebot
- **Ofertă de valută**; Supply of foreign currency; Offre des dévises; Devisenangebot
- **Ofertă efectivă**; Actual supply; Offre effective; Effektives Angebot
- **Ofertă elastică**; Elastic supply; Offre élastique; Elastisches Angebot
- **Ofertă globală**; Total supply; Offre globale; Gesamtwirtschaftliches Angebot
- **Ofertă inelastică**; Inelastic supply; Offre inélastique; Unelastisches Angebot
- **Ofertă publică de cumpărare**; Public purchasing supply; Offre publique d'achat; Öffentliches Übernahmenangebot
- **Ofertă publică de schimb**; Take-over bid; Offre publique d'achat; Öffentliches Umtauschangebot
- **Oficiul Național al Registrului Comerțului**; Register of National Trade Companies; Office National du Régistre du Commerce; Nationales Amt des Handelsregisters
- **Ohlin, Bertil Gotthard**
- **Okita, Saburo**
- **Oligopol**; Oligopoly; Oligopole; Oligopol
- **Oligopson**; Oligopsony; Oligopsone; Oligopson
- **Open market**
- **Operațiuni asupra bunurilor economice**; Goods transactions; Opérations sur les biens et services; Aktivitäten in Bezug auf wirtschaftliche Güter
- **Operațiuni bursiere**; Stock-exchange transactions; Opérations boursières; Börsengeschäfte
- **Operațiuni de leasing**; Leasing operations; Opérations de leasing/prêt à bail; Leasing-Aktivitäten
- **Operațiuni de repartiție**; Distribution operations; Opérations de répartition; Verteilungsaktivitäten
- **Operațiuni economice**; Economic operations; Opérations économiques; Wirtschaftliche Aktivitäten
- **Operațiuni financiare**; Financial operations; Opérations financières; Finanzierungsaktivitäten
- **Operațiuni valutare**; Foreign currency transactions; Opérations de change; Devisengeschäfte
- **Operațiuni valutare complexe**; Complex foreign currency transactions; Opérations complexes de change; Komplexe Devisengeschäfte
- **Operațiuni valutare la termen**; Futures currency transactions; Opérations de change à terme; Devisentermingeschäfte
- **Operațiuni valutare la vedere**; Spot currency transactions; Opérations de change au comptant; Devisenkassageschäfte
- **Optim al consumatorului**; Consumer's optimum; Optimum du consommateur; Optimum des Konsumenten
- **Optim al producătorului**; Producer's optimum; Optimum du producteur; Optimum des Produzenten
- **Optimizare**; Optimisation; Optimisation; Optimierung
- **Optimul Pareto**; Pareto optimum; Optimum de Pareto; Pareto-Optimum;
- **Opțiune**; Choice/option; Option; Option
- **Ordin de plată**; Payment order; Ordre de payement; Zahlungsanweisung
- **Organizația de Cooperare și Dezvoltare Economică (O.C.D.E.)**; Organisation for Economic Cooperation and Development; Organisation de Coopération et Développement Économique; Organisation für Wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung
- **Organizația Mondială a Comerțului**; World Trade Organisation; Organisation Mondiale du Commerce; Welthandelsorganisation
- **Organizația Națiunilor Unite (O.N.U.)**; United Nations Organisation; Organisation des Nations Unies (l'O.N.U.); Organisation der Vereinten Nationen
- **Organizația Națiunilor Unite pentru Alimentație și Agricultură (FAO)**; Food and Agricultural United Nations Organisation; Organisations des Nations Unies pour l'Alimentation et l'Agriculture; Weltnährungs-organisation
- **Organizația Țărilor Exportatoare de Petrol (O.P.E.C.)**; Organisation of the Petroleum Export

Countries; Organisation des Pays Exportateurs de Pétrole; Organisation der Erdöl exportierenden Länder

- **Organizație economică**; Economic organisation; Organisation économique; Wirtschaftliche Organisation;
- **Organizație virtuală**; Virtual organization; Organisation virtuelle; Virtuelle Organisation
- **Organizații economice internaționale**; International economic organisations; Organisations économiques internationales; Internationale Wirtschaftsorganisationen
- **Organizații economice naționale**; National economic organisations; Organisations économiques nationales; Nationale Wirtschaftsorganisationen
- **Orizont economic**; Economic horizon; Horizon économique; Wirtschaftshorizont
- **Oscilator**; Oscillator; Oscillateur; Oszillator
- **Overdraft**; Overdraft; Découvert; Überziehung
- **Overshooting**

P

- **Pământ (natura)**; Land (nature); Terre (nature); Boden (Natur)
- **Pachet de acțiuni**; Shareholding; Paquet d'actions; Aktienpaket
- **Paradigmă**; Economics paradigm; Paradigme; Paradigma (der Wirtschaftswissenschaft)
- **Paradis fiscal**; Fiscal paradise; Paradis fiscal; Steueroase
- **Paradox economic**; Economic paradox; Paradoxe économique; Wirtschaftparadoxon
- **Paradoxul Allais**; Allais paradox; Paradoxe d'Allais; Allais-Paradoxon
- **Paradoxul Arrow**; Arrow paradox; Paradoxe d'Arrow; Arrow-Paradoxon
- **Paradoxul Condorcet**; Condorcet paradox; Paradoxe de Condorcet; Condorcet-Paradoxon
- **Paradoxul economisirii**; Paradox of thrift; Paradoxe de l'épagne; Sparparadoxon
- **Paradoxul Giffen**; Giffen paradox; Paradoxe de Giffen; Giffen-Paradoxon
- **Paradoxul Leontief**; Leontief paradox; Paradoxe de Leontief; Leontief-Paradoxon
- **Paradoxul productivității**; Paradox of production; Paradoxe de la productivité; Produktivitätsparadoxon
- **Paradoxul productivității tehnologiilor informaționale**; IT paradox; Paradoxe des technologies informationelles; Paradoxon der Informationstechnologien
- **Paradoxul Rugină**; Rugina Paradox; Paradoxe de Rugina; Rugină-Paradoxon
- **Paradoxul Scitovski**; Scitovski paradox; Paradoxe de Scitovski; Scitovski-Paradoxon
- **Paradoxul valorii**; Value paradox; Paradoxe de la valeur; Wertparadoxon
- **Paradoxul Veblen**; Veblen Paradox; Paradoxe de Veblen; Veblen-Paradoxon
- **Pareto, Vilfredo Frederico**
- **Paritate**; Parity; Parité; Parität
- **Paritate fixă**; Fixed parity; Parité fixe; Fixe Parität
- **Paritate glisantă**; Gliding parity; Parité glissantes; Gleitende Parität
- **Parte socială**; Share; Part sociale; Kapitalanteil
- **Parteneriat**; Partnership; Partenairiat; Partnerschaft
- **Pasager clandestin**; Free-rider/clandestine passenger; Passager clandestin; Frei|fahrer/ Trittbrett-
- **Patrimoniu**; Patrimony; Patrimoine; Vermögen
- **Patron**; Employer/Boss; Patron; Patron/ Arbeitsgeber
- **Patronat**; Association of employers; Patronat; Patronat/Unternehmertum
- **Pensie**; Pension; Pension (Retraite); Rente
- **Perioada de grație**; Grace period; Période de grace; Begünstigungsperiode
- **Perroux, François**
- **Persoană juridică**; Legal person; Personne juridique; Juristische Person
- **Petty, William**
- **Piața Comună a Americii de Sud** (MERCOSUR); South American Common Market; Marché Commun d'Amerique du Sud (MERCOSUR); Gemeinsamer Markt im Südlichen Lateinamerika
- **Piața muncii**; Labour market; Marché du travail; Arbeitsmarkt

- **Piața politică**; Politic market; Marché politique; Politischer Markt
- **Piața titlurilor necotate** (RASDAQ); Nonquoted stock market (Romanian Acquisition Dealers Automatic Quotation); Marché des valeurs non cotées (à la bourse) RASDAQ; Außerbörslicher Markt (RASDAQ)
- **Piață**; Market; Marché; Markt
- **Piață a bunurilor materiale și a serviciilor**; Goods and services market; Marché des biens et services; Markt der Güter und Dienstleistungen
- **Piață a capitalului**; Capital market; Marché du capital; Kapitalmarkt
- **Piață a educației**; Education market; Marché de l'éducation; Ausbildungsmarkt
- **Piață a factorilor de producție**; Factors of production (inputs) market; Marché des facteurs (de production); Faktorenmarkt
- **Piață contestabilă**; Contestable market; Marché contestable; Strittiger Markt
- **Piață disputabilă**; Contestable market; Marché disputable; Bestreitbarer Markt
- **Piață financiară**; Financial market; Marché financier; Finanzmarkt
- **Piață forward**; Forward market; Marché a terme; Forward-Markt
- **Piață interbancară**; Interbank market; Marché interbancaire; Interbankenmarkt
- **Piață locală**; Local market; Marché local; Lokaler Markt
- **Piață mondială**; World market; Marché mondial; Weltmarkt
- **Piață monetară**; Money market; Marché monétaire; Geldmarkt
- **Piață națională**; National market; Marché national; Binnenmarkt
- **Piață neagră**; Underground/black market; Marché noir; Schwarzmarkt
- **Piață specializată**; Specialised market; Marché spécialisé; Spezialisierter Markt
- **Piață spot**; Spot market; Marché au comptant; Spot-Markt
- **Piață unică**; Single market; Marché unique; Einheitsmarkt
- **Piață universală**; Universal market; Marché universel; Universalmarkt
- **Piață valutară**; Foreign currency market; Marché des changes; Devisenmarkt
- **Pigou, Arthur Cecil**
- **Plan**; Plan; Plan; Plan
- **Planificare**; Planning; Planification; Planung
- **Planificare imperativă**; Compulsory planning; Planification impérative; Imperative Planung
- **Planificare incitativă**; Stimulating planning; Planification incitative; Anstiftende Planung
- **Planificare indicativă**; Indicative planning; Planification indicative; Indikative Planung
- **Planificare strategică**; Strategic planning; Planification stratégique; Strategische Planung
- **Planul Brady**; Brady plan; Plan Brady; Brady-Plan
- **Planul Keynes**; Keynes Plan; Plan de Keynes; Keynesianischer Plan
- **Planul Marshall**; Marshall Plan; Plan Marshall; Marshall-Plan
- **Plasament**; Investment/placement; Placement; Anlage
- **Plasament financiar**; Financial placement; Placement financier; Finanzanlage
- **Plăți de transfer**; Transfer payments; Payements de transfert; Transferzahlungen
- **Plăți internaționale**; International payments; Payements internationaux; Internationale Zahlungen
- **Plusvaloare**; Surplus value; Plus-value; Mehrwert
- **Plusvaloare absolută**; Absolute surplus value; Plus-value absolue; Absoluter Mehrwert
- **Plusvaloare relativă**; Relative surplus value; Plus-value relative; Relativer Mehrwert
- **Poli de creștere economică**; Economic growth poles; Pôles de croissance économique; Polen des Wirtschaftswachstums
- **Politica agricolă comunitară**; Polity agricultural (CAP); Politique agricole communitaires; Gemeinsame Agrarpolitik
- **Politica promoțională**; Promotion policy; Politique promotionelle; Förderungspolitik
- **Politica stop-go**; Stop and go policy; Politique stop-go; Stop-go-Politik
- **Politică a cererii**; Demand policy; Politique de la demande; Nachfragepolitik

- **Politică a nivelului de trai**; Standard of life policy; Politique du niveau de vie; Lebens-standardpolitik
- **Politică a ocupării**; Employment policy; Politique de l'emploi; Beschäftigungspolitik
- **Politică a ofertei**; Supply side policy; Politique de l'offre; Angebotsorientierte Politik
- **Politică agricolă (agrară)**; Agricultural policy; Politique agricole; Agrarpolitik
- **Politică anticriză**; Antislump policy; Politique anti-crise; Antikrisenpolitik
- **Politică anticriză de rigoare**; Tight antislump policy; Politique cyclique de rigueur; Antizyklische Politik bei Boom
- **Politică antiinflaționistă**; Antiinflation policy; Politiques anti-inflationnistes; Antiinflationistische Politik
- **Politică antișomaj**; Anti-unemployment policy; Politique anti-chômage; Politik gegen Arbeitslosigkeit
- **Politică antitrust**; Antitrust policy; Politique anti-trust; Anti-Trust Politik
- **Politică bugetară**; Budgetary policy; Politique budgétaire; Haushaltspolitik
- **Politică comercială**; Trade policy; Politique commercialle; Handelspolitik
- **Politică conjuncturală**; Conjunctural policy; Politique conjoncturelle; Konjunkturpolitik
- **Politică de mediu**; Environmental policy; Politique de l'environnement; Umweltpolitik
- **Politică de relansare**; Expansion policy; Politique de la reprise; Expansive Konjunkturpolitik
- **Politică de relansare prin credit**; Expansion credit policy; Politique de la reprise par le crédit; Expansive Konjunkturpolitik durch Kreditgewährung
- **Politică de relansare prin ofertă**; Supply expansion policy; Politique de la reprise par l'offre; Expansive Konjunkturpolitik durch Angebot
- **Politică de venituri**; Income policy; Politique des revenus; Einkommenspolitik
- **Politică economică**; Economic policy; Politique économique; Wirtschaftspolitik
- **Politică fiscală**; Fiscal policy; Politique fiscale; Fiskalpolitik
- **Politică industrială**; Industrial policy; Politique industrielle; Industriepolitik
- **Politică monetară**; Monetary policy; Politique monétaire; Geldpolitik
- **Politică socială**; Social policy; Politique sociale; Sozialpolitik
- **Politici macroeconomice**; Macroeconomic policies; Politique macroéconomiques; Makroökonomische Politik
- **Politici regionale active**; Regional active policies; Politiques actives régionales; Aktive régionale Politik
- **Poliță**; Bill; Traite; Wechsel
- **Poliță de asigurare**; Insurance bill; Traite d'assurance; Versicherungsschein
- **Poliță inversă**; Reverse bill; Traite à l'inverse; Gegenläufiger Wechsel
- **Poluare**; Pollution; Nuisance; (Be)schädigung
- **Populație**; Population; Population; Bevölkerung
- **Populație activă disponibilă**; Potentially economical active population; Population active disponible; Erwerbspersonen
- **Populație ocupată**; Employed population; Population occupée; Erwerbstätige/Beschäftigte
- **Populație totală**; Total population; Population totale; Einwohnerzahl
- **Portofoliu**; Portfolio; Portfeuille; Portefeuille
- **Postolache, Tudorel Tudorache**
- **Poststabilizare**; Post-stabilisation; Post-stabilisation; Post-Stabilisierung
- **Potențial economic**; Economic potential; Potentiel économique; Wirtschaftspotential
- **Prag de rentabilitate**; Breakeven point; Seuil de rentabilité; Rentabilitätsschwelle
- **Pragul sărăciei**; Poverty line/threshold; Seuil de la pauvreté; Armutschwelle
- **Prebisch, Raul**
- **Preferință de timp**; Time preference; Préference de temps; Zeitpräferenz
- **Preferințe economice ale întreprinzătorului**; Entrepreneur's economic preferences; Préférences économiques de l'entrepreneur; Wirtschaftliche Präferenzen des Unternehmers

- **Preferinţe pentru lichiditate**; Preference for liquidity; Préférence pour la liquidité; Liquiditätspräferenzen
- **Preferinţe revelate**; Revealed preferences; Préférences revelées; Offenbarte Präferenzen
- **Premiul Nobel**; Nobel Prize; Prix Nobel; Nobelpreis
- **Premiul pentru risc**; Risk premium; Prime de risque; Risikoprämie
- **Presiune fiscală**; Fiscal pressure; Pression fiscale; Steuerdruck
- **Prestări de servicii**; Service supplying; Prestation des services; Gewährung von Dienstleistungen
- **Preţ**; Price; Prix; Preis
- **Preţ al obligaţiunii**; Bond price; Prix de l'obligation; Kurs der Anleihe
- **Preţ al pământului**; Land price; Prix de la terre; Bodenpreis
- **Preţ de cost**; Cost; Coût de revient; Kosten
- **Preţ de monopol**; Monopoly price; Prix de monopole; Monopolpreis
- **Preţ de producţie**; Production price; Prix de production; Produktionspreis
- **Preţ de rezervare**; Reserve price; Prix de réservation; Reservierungspreis
- **Preţ hedonic**; Hedonic price; Prix hédonique; Hedonistischer Preis
- **Preţ liber de piaţă**; Free (flexible) market price; Prix libre de marché; Freier Marktpreis
- **Preţ-plafon**; Ceiling price; Prix plafond; Höchstpreis
- **Preţ relativ**; Relative price; Prix rélatif; der Relationspreis
- **Preţ-umbră**; Shadow price; Prix ombre; Schattenpreis
- **Preţul pieţei**; Market price; Prix du marché; Marktpreis
- **Preţuri absolute**; Absolute prices, Prix cour ents (absolus); Absolute Preise
- **Preţuri administrate**; Administrated prices; Prix administrés; Administrierte Preise
- **Preţuri agricole**; Agricultural prices; Prix agricoles; Agrarpreise
- **Preţuri constante**; Constant prices; Prix constants; Konstante Preise
- **Preţuri curente (de piaţă)**; Current prices; Prix courants; Jeweilige Preise
- **Preţuri minime orientative**; Guide minimum prices; Prix minimums d'orientation; Minimale Auskunftspreise
- **Preţuri nominale**; Nominal prices; Prix nominatifs; Nominale Preise
- **Preţuri Ramsey**; Ramsey prices; Prix Ramsey; Ramsey-Preise
- **Preţuri reale**; Real prices; Prix réels; Reale Preise
- **Preţuri relative**; Relative prices; Prix relatifs; Relative Preise
- **Preţuri subvenţionate**; Subsidized prices; Prix subventionnés; Subventionierte Preise
- **Preţuri unice**; Unique prices; Prix uniques; Einheitliche Preise
- **Previziune economică**; Economic forecasting; Prévision économique; Wirtschaftliche Vorhersehung
- **Primă de risc**; Risk premium; Prime de risque; Risikoprämie
- **Principiul acceleratorului**; Accelerator principle; Principe de l'accélérateur; Akzeleratorprinzip
- **Principiul actualizării**; Updating principle; Principe de l'actualisation; Prinzip der Aktualisierung
- **Principiul ajustării stocului de capital**; Capital stock adjustment principle; Principe de l'ajustement du stock de capital; Prinzip der Anpassung des Kapitalbestands
- **Principiul avantajului absolut**; Principle of absolute advantage; Principe de l'avantage absolu; Prinzip des absoluten Vorteils
- **Principiul avantajului comparativ**; Principle of comparative advantage; Principe de l'avantage comparatif; Prinzip des komparativen Vorteils
- **Principiul lui le Chatelier**; Le Chatelier's principle; Principe Chatelier; Chatelier-Prinzip
- **Principiul multiplicatorului**; Multiplier principle; Principe du multiplicateur; Multiplikatorprinzip
- **Privatizare**; Privatization; Privatisation; Privatisierung
- **Privaţiune**; Deprivation; Privation; Entbehrung
- **Probabilitate**; Probability; Probabilité; Wahrscheinlichkeit

- **Problema generală a economiei**; General problem of economics; Problème général de l'économie; Allgemeine Frage der Wirtschaft
- **Procedeul de filtrare (Kalman)**; Kalman's filter procedure; Procédé de filtrage de Kalman; Kalman-Filterverfahren
- **Proces de producţie**; Production process; Processus de production; Produktionsprozess
- **Proces economic**; Economic process; Processus économique; Wirtschaftsprozess
- **Proces Markov**; Markov process; Processus Markov; Markov-Prozess
- **Proces stochastic**; Stochastic process; Processus stochastic; Stochastisches Prozess
- **Producător**; Producer; Producteur; Produzent
- **Productivitate a factorilor de producţie**; Productivity of factors of production; Productivité des facteurs; Produktivität der Produktionsfaktoren
- **Productivitate aparentă**; Apparent productivity; Productivité apparente; Scheinbare Produktivität
- **Productivitate globală**; Total productivity; Productivité globale; Globale Produktivität
- **Productivitate marginală**; Marginal productivity; Productivité marginale; Marginale Produktivität
- **Productivitate medie**; Average productivity; Productivité moyenne; Durchschnittliche Produktivität
- **Productivitate parţială**; Partial productivity; Productivité partielle; Partielle Produktivität
- **Productivitatea capitalului**; Productivity of capital; Productivité du capital; Kapitalproduktivität
- **Productivitatea muncii**; Productivity of labour; Productivité du travail; Arbeitsproduktivität
- **Productivitatea pământului**; Productivity of land; Productivité de la terre; Bodenproduktivität
- **Producţie globală**; Total production; Production globale; Globale Produktion
- **Producţie netă**; Net production; Production nette; Nettoproduktion
- **Producţie potenţială**; Potential production; Production potentielle; Potentielle Produktion
- **Produs**; Product; Produit; Produkt
- **Produs disponibil**; Disposable product; Produit disponible; Verfügbares Produkt
- **Produs final**; Final product; Produit final; Endprodukt
- **Produs global**; Total product; Produit global; Gesamter Produktionswert
- **Produs global brut**; Gross total product; Produit global brut; Bruttoproduktionswert
- **Produs global net**; Net total product; Produit global net; Nettoproduktionswert
- **Produs intern brut (P.I.B.)**; Gross domestic product; Produit intérieur brut; Bruttoinlandsprodukt
- **Produs intern net**; Net domestic product; Produit intérieur net; Nettoinlandsprodukt
- **Produs marginal**; Marginal product; Produit marginal; Grenzertrag
- **Produs naţional brut**; Gross national product; Produit national brut; Bruttosozialprodukt
- **Produs naţional net**; Net national product; Produit national net; Nettosozialprodukt
- **Produs social total**; Social total product; Produit social total; Sozialprodukt (im System der Materiellen Produktion)
- **Produs total al resursei variabile**; Variable asset total product; Produit total de la ressource variable; Gesamtertrag der variablen Ressource
- **Produse multiple**; Multiple products; Produits multiples; Mehrfache Produkte
- **Profit**; Profit; Profit; Gewinn/Profit
- **Profit admis**; Admitted profit; Profit admis; Zulässiger Gewinn
- **Profit contabil**; Accounting profit; Profit comptable; Buchgewinn
- **Profit legitim sau legal**; Legal profit; Profit légitime; Gesetzmäßiger Gewinn
- **Profit nelegitim sau nelegal**; Non-legal profit; Profit illégitime; Außergesetzlicher Gewinn
- **Profit normal**; Normal profit; Profit ordinaire; Normaler Gewinn
- **Profitabilitate**; Profitability; Profitabilité; Profitabilität
- **Prognoză economică**; Economic prognosis; Prevision économique; Wirtschaftliche Prognose

- **Program de consum**; Consumption program; Programme de consommation; Verbrauchsplan
- **Programare economică**; Economic planning; Programmation économique; Ökonomische Programmierung
- **Programare liniară**; Linear programming; Programmation linéaire; Lineare Programmierung
- **Programe heterodoxe**; Heterodox programmes; Programmes hétérodoxes; Heterodoxe Programme
- **Progres economic**; Economic progress; Progrès économique; Wirtschaftlicher Fortschritt
- **Progres tehnic**; Technical progress; Progrès technique; Technischer Fortschritt
- **Prohibiție**; Prohibition; Prohibition; Prohibition
- **Proprietar**; Owner; Propriétaire; Eigentümer/ Besitzer
- **Proprietate**; Property; Propriété; Eigentum/ Besitz
- **Proprietate de stat de domeniu privat (proprietate publică)**; State's private ownership; Propriété privée de l'État; Privateigentum des Staates
- **Proprietate de stat de domeniu public (proprietate publică)**; State's public ownership; Propriété publique de l'État; Öffentliches Eigentum des Staates
- **Proprietate funciară**; Land property; Propriété foncière; Grundbesitz
- **Proprietate industrială**; Industrial property; Propriété industrielle; Industrielles Eigentum
- **Proprietate intelectuală**; Intellectual property; Propriété intellectuelle; Geistiges Eigentum
- **Proprietate particulară (privată)**; Private property; Propriété privée; Privateigentum
- **Proprietate publică**; Public property; Propriété publique; Staatseigentum
- **Protecția mediului**; Environment protection; Protection de l'environnement; Umweltschutz
- **Protecție socială**; Social security; Sécurité sociale; Sozialer Schutz
- **Protecționism**; Protectionism; Protectionnisme; Protektionismus
- **Pugna, Dumitru**
- **Puncte critice**; Critical points; Points critiques; Kritische Punkte
- **Putere de cumpărare a banilor**; Money purchasing power; Pouvoir d'achat de la monnaie; Kaufkraft des Geldes
- **Putere economică**; Economic power; Pouvoir économique; Wirtschaftliche Macht
- **Putere monopolistă**; Monopoly power; Puissance monopoliste; Monopolmacht

Q

- **Quasi-bani**; Near money; Quasi monnaie; Quasi-Geld
- **Quesnay, François**
- **Quotas**

R

- **Rabat comercial**; Trade discount; Rabais commercial; Handelsabschlag/Rabatt
- **Ramură economică**; Economic branch; Branche économique; Wirtschaftszweig
- **Randament**; Output; Rendement; Leistungsfähigkeit/Rendite
- **Randament al unui activ financiar**; Financial asset's efficiency; Rendement d'un actif financier; Rendite eines Finanztitels
- **Randament economic**; Economic efficiency; Rendement économique; Wirtschaftliche Leistungsfähigkeit
- **Randament factorial crescător**; Increasing factorial productivity; Rendement marginal croissant; Aufnehmender Grenzertrag eines Faktor
- **Randament factorial descrescător**; Decreasing factorial productivity; Rendement marginal décroissant; Abnehmender Grenzertrag eines Faktors
- **Randament tehnic**; Technical return; Rendement technique; Technische Leistungsfähigkeit
- **Randamente de scară (de dimensiune)**; Returns to scale; Rendements d'échelle; Skalenerträge
- **Randamente de scară constante**; Constant economies of scale; Rendements d'échelle constants; Konstante Skalenerträge
- **Randamente de scară crescătoare**; Increasing economies of scale; Rendements d'échelle croissants; Aufnehmende Skalenerträge

- **Randamente de scară descrescătoare**; Decreasing economies of scale; Rendements d'échelle décroissants; Abnehmende Skalenerträge
- **Randamentul capitalului**; Capital productivity; Rendement du capital; Leistungsfähigkeit des Kapitals
- **Raportul capital-muncă**; Capital/labour ratio; Rapport capital/travail; Kapital/Arbeit Verhältnis
- **Raritate**; Scarcity; Rareté; Knappheit
- **RASDAQ**
- **Rata consumului**; Consumption rate; Ratio de consommation; Konsumquote
- **Rata de refinanțare bancară**; Repayment ratio; Taux de refinancement bancaire; Refinanzierungsrate
- **Rata dobânzii**; Interest rate; Taux d'intéret; Zinssatz
- **Rata economiilor**; Savings rate; Taux d'épargnes; Sparquote
- **Rata inflației**; Inflation rate; Taux d'inflation; Inflationsrate
- **Rata investiției**; Investment rate; Taux d'investissement; Investitionsneigung
- **Rata investiției marginale**; Marginal investment rate; Taux d'investissement marginal; Marginale Investitionsneigung
- **Rata lichidității generale**; General liquidity rate; Taux de la liquidité générale; Liquidität dritten Grades
- **Rata lichidității imediate**; Immediate liquidity rate; Taux de la liquidité immédiate; Liquidität zweiten Grades
- **Rata lichidității monetare**; Cash liquidity rate; Taux de la liquidité monétaire; Liquidität ersten Grades
- **Rata marginală de impozitare**; Marginal rate of taxation; Taux marginal d'impôt; Marginale Steuerquote
- **Rata naturală a şomajului**; Natural rate of unemployment; Taux naturel de chômage; Natürliche Arbeitslosenquote
- **Rata profitului**; Rate of return; Taux de rentabilité; Profitrate
- **Rata pură a dobânzii**; Pure interest rate; Taux d'intérêt pure; Reiner Zinssatz
- **Rata rescontului**; Rediscount rate; Taux de réescompte; Rediskontsatz
- **Rata scontului**; Discount rate; Taux d'escompte; Diskontsatz
- **Rata şomajului**; Unemployment rate; Taux de chômage; Arbeitslosenquote
- **Rata von Neumann**; Von-Neumann rate; Taux de von Neumann; Von Neumann-Rate
- **Rată de capitalizare**; Capitalisation rate; Taux de capitalisation; Kapitalisierungssatz
- **Rată de creştere**; Growing rate; Taux de croissance; Wachstumsrate
- **Rată de impunere fiscală**; Tax rate; Taux d'impôt; Steuerquote
- **Rată de participare**; Participation rate; Taux de participation; Beteiligungsrate
- **Rată de recuperare a investiției în capitalul uman**; Human capital rate of return; Taux de récupération de l'investissement en capital humain; Effektivverzinsung der Investition in Humankapital
- **Rată de schimb**; Rate of exchange; Taux de change; Wechselkurs
- **Rată de schimb fixă**; Fixed rate of exchange; Taux de change fix; Fester Wechselkurs
- **Rată de schimb flexibilă**; Floating exchange rate; Taux de change flottant; Flexibler Wechselkurs
- **Rată internă de recuperare a investiției în capitalul uman**; Internal rate of return for investment in human capital; Taux interne de récupération de l'investissement en capital humain; Interner Zinsfuß der Investition in Humankapital
- **Rată internă de rentabilitate**; Internal rate of profitability; Taux interne de rentabilité; Interner Zinsfuß/Effektivverzinsung
- **Rată marginală de substituție a bunurilor de consum**; Marginal rate of substitution; Taux marginal de substitution des biens; Marginale Substitutionsrate der Konsumgüter
- **Rată marginală de substituție tehnică**; Marginal rate of technical substitution; Taux marginal technique de substitution; Marginale technische Substitutionsrate
- **Ratingul riscului de țară**; Rating risk; Rating de risque du pays; Beurteilung des Landesrisiko

- **Raţionalitate (economică)**; Economic rationality; Rationalité économique; (wirtschaftliche) Rationalität
- **Raţionament (economic)**; Economic reasoning; Raisonnement économique; Beweisführung
- **Răducanu, Ion**
- **Război al preţurilor**; Price war; Guerre des prix; Preiskampf
- **Război comercial**; Trade war; Guerre commercial; Wirtschaftskrieg
- **Realocarea resurselor**; Reallocation of resources; Réallocation des ressources; Reallokation der Ressourcen
- **Recensământ**; Census; Recensement; (Volks) Zählung
- **Recesiune economică**; Economic recession; Récession économique; Wirtschaftliche Rezession
- **Reciclare**; Recycling/retraining; Recyclage; Recycling
- **Reciclare profesională**; Professional retraining; Recyclage professionnelle; Berufliche Fortbildung
- **Reciclarea resurselor materiale şi energetice**; Raw materials and energetical resources recycling; Recyclage des ressources naturelles; Recycling der materiellen und energetischen Ressourcen
- **Reclamă**; Advertising; Réclame; Werbung
- **Reconversie profesională**; Professional reconvention; Reconversion professionnelle; Berufliche Umschulung
- **Redevenţă**; Royalty; Redevance; Grundzins
- **Redistribuire**; Redistribution; Redistribution; Umverteilung
- **Redistribuire a resurselor**; Resources reallocation; Redistribution des ressources; Umverteilung der Ressourcen
- **Redistribuire a veniturilor**; Income redistribution; Redistribution des revenus; Einkommensumverteilung
- **Reducerea cererii**; Demand decrease; Reduction de demande; Nachfragesenkung
- **Reducerea ofertei**; Supply decrease; Reduction d'offre; Angebotssenkung
- **Reevaluare**; Reevaluation; Réévaluation; Neubewertung/Neuveranlagung
- **Reevaluare legală**; Legal reevaluation; Réévaluation légale; Gesetzmäßige Neubewertung
- **Reevaluare liberă**; Free reevaluation; Réévaluation libre; Freie Neubewertung
- **Reformă agrară**; Agrarian reform; Réforme agricole; Agrarreform
- **Reformă economică**; Economic reform; Réforme économique; Wirtschaftsreform
- **Regie autonomă**; State entreprise; Régie autonome; Autonomer Regiebetrieb
- **Regionalizare**; Regionalization; Réqionalisation; Regionalisierung
- **Registru al comerţului**; Register of companies; Registre du commerce; Handelsregister
- **Reglare economică**; Economic regulation; Réglage économique; Wirtschaftliche Regulierung
- **Reglare economică dirijată**; Administrated economic regulation; Réglage économique dirigé; Gelenkte wirtschaftliche Regulierung
- **Reglare economică spontană (prin piaţă)**; Spontaneous economic (market) regulation; Réglage économique spontané (par le marché); Spontane (market)wirtschaftliche (market)wirtschaftliche Regulierung
- **Reglementare**; Regulation; Réglementation (régularisation); Regulierung
- **Regula lui Cramer**; Cramer rule; Règle de Cramer; Cramer-Regel
- **Relansare economică**; Economic recovery; Relancement économique; Wirtschaftliche Ankurbelung
- **Relansare economică bazată pe cerere**; Recovery based on demand size; Relancement économique par la demande; Wirtschaftliche Ankurbelung durch die Nachfrage
- **Relansare economică bazată pe ofertă**; Recovery based on supply side; Relancement économique par l'offre; Wirtschaftliche Ankurbelung durch das Angebot
- **Relaţii de muncă**; Labour relations; Relations de travail; Arbeitsverhältnisse
- **Relaţii de producţie**; Production relations; Relations de production; Produktionsverhältnisse
- **Relaţii economice**; Economic relations; Relations économiques; Wirtschaftliche Verhältnisse

- **Relaţii economice internaţionale**; International economic relations; Relations économiques internationalles; Internationale Wirtschaftsverhältnisse
- **Relaţii monetare internaţionale**; International monetary relations; Relations monétaires internationalles; Internationale Währungsverhältnisse
- **Remunerare**; Remuneration/pay; Rémunération; Vergütung
- **Rentabilitate**; Profitability; Rentabilité; Rentabilität
- **Rentă**; Rent; Rente; Rente
- **Rentă absolută**; Absolute rent; Rente absolue; Absolute Rente
- **Rentă de abilitate**; Ability rent; Rente d'habileté; Geschicklichkeitsrente
- **Rentă de monopol**; Monopoly rent; Rente de monopol; Monopolrente
- **Rentă de raritate**; Scarcity rent; Rente de rareté; Knappheitsrente
- **Rentă economică**; Economic rent; Rente économique; Ökonomische Rente
- **Rentă funciară**; Land rent; Rente foncière; Grundrente
- **Rentier**; Fund holder; Rentier; Rentner
- **Repartiţie**; Distribution; Répartition; Verteilung
- **Repo**; Repo; Repo; Repogeschäft
- **Reproducţie**; Reproduction; Reproduction; Reproduktion
- **Reproducţie lărgită**; Enlarged reproduction; Reproduction élargie; Erweiterte Reproduktion
- **Reproducţie simplă**; Simple reproduction; Reproduction simple; Einfache Reproduktion
- **Rescont**; Rediscount; Réescompte; Rediskont
- **Rescontare**; Rediscounting; Réescompt; Rediskontierung
- **Restricţii de schimb monetar**; Monetary exchange constraints; Restrictions de change; Wechselkursbeschränkungen
- **Restructurare economică**; Economic restructuring; Restructuration économique; Wirtschaftliche Umstrukturierung
- **Resurse economice**; Economic resources; Ressources économique; Wirtschaftliche Ressourcen
- **Resurse informaţionale**; Informational resources; Ressources informationnalles; Informationsressourcen
- **Resurse umane**; Human resources; Ressources humaines; Menschliche Ressourcen
- **Reverse repo**; Reverse repo; Reverse repo; Gegenläufiges Repo
- **Revoluţie industrială**; Industrial revolution; Révolution industrielle; Industrielle Revolution
- **Revoluţie managerială**; Managerial revolution; Révolution managerialle; Managerielle Revolution
- **Revoluţie ştiinţifică**; Scientific revolution; Révolution scientifique; Wissenschaftliche Revolution
- **Revoluţie tehnică**; Technical revolution; Révolution technique; Technische Revolution
- **Revoluţie tehnico-ştiinţifică**; Technical and scientifically revolution; Révolution technico-scientifique; Technisch-wissenschaftliche Revolution
- **Revoluţie verde**; Green revolution; Révolution verte; Grüne Revolution
- **Rezerve bugetare**; Budget reserves; Réserves budgétaires; Budgetreserven
- **Rezerve de stat**; State reserves; Réserves d'état; Staatsreserven
- **Rezerve obligatorii ale băncilor**; Compulsory bank reserves; Réserves obligatoires des banques commerciales; Mindestreserven der Banken
- **Rezultate economice**; Economic results; Résultats économiques; Wirtschaftliche Ergebnisse
- **Rezultate economice nou create**; Newly created economic results; Résultats économiques nouveaux crées; Nettowertschöpfung
- **Rezultate macroeconomice**; Macroeconomics outcomes; Résultats macroéconomiques; Makroökonomische Ergebnisse
- **Rezultate microeconomice**; Microeconomic outcomes; Résultats microéconomiques; Mikroökonomische Ergebnisse
- **Ricardo, David**
- **Rigiditate structurală**; Structural rigidity; Rigidité structurelle; Strukturelle Starrheit
- **Rigiditatea pieţei muncii**; Labor market rigidity; Rigidité du marché du travail; Starrheit des Arbeitsmarktes

- **Ring**; Ring; Salle de transactions/Ring; Ring;
- **Risc al afacerilor**; Business risk; Risque des affaires; Geschäftsrisiko
- **Risc comercial**; Trade risk; Risque commercial; Kommerzielles Risiko
- **Risc de sistem** ; System risk; Risque de systeme; Systemrisiko
- **Risc de ţară**; Country risk; Risque de pays; Landesrisiko
- **Risc economic**; Economic risk; Risque économique; Wirtschaftliches Risiko
- **Risc fiduciar**; Fiduciary risk; Risque fiduciaire; Fiduziarisches Risiko
- **Risc politic**; Political risk; Risque politique; Politisches Risiko
- **Risc sistematic**; Systematic risc; Risque systématique; Systematisches Risiko
- **Risc social**; Social risk; Risque social; Soziales Risiko
- **Risc suveran**; Sovereignty risk; Risque souverain; Souveränitätsrisiko
- **Ritm de creştere economică**; Economic growth rate; Taux de croissance économique; Tempo des Wirtschaftswachstums
- **Robbins, Lionel**
- **Robinson, Joan**
- **Romanian Association of Securities Dealers Automated Quotations (RASDAQ)**
- **Rostow, Walter W.**
- **Rotaţia capitalului**; Capital turnover; Rotation du capital; Kapitalumlauf
- **Rotaţia posturilor**; Job rotation; Rotation des postes; Wechsel der Posten
- **Rueff, Jaques**
- **Rugină, Anghel N.**

S

- **Salariu**; Wage; Salaire; Lohn
- **Salariu brut**; Gross salary; Salaire brut; Bruttolohn
- **Salariu colectiv**; Collective wage; Salaire collectif; Prämienlohn
- **Salariu de bază**; Basic wage; Salaire de base; Grundlohn
- **Salariu direct**; Direct wage; Salaire direct; Direkter Lohn
- **Salariu eficient**; Efficient wage; Salaire d'efficience; Effizienter Lohn
- **Salariul indirect**; Indirect wage; Salaire indirect; Indirekter Lohn
- **Salariu just**; Fair wage; Salaire juste; Gerechter Lohn
- **Salariu minim**; Minimum wage; Salaire garanti; Mindestlohn
- **Salariu minim de creştere**; Minimum growing wage; Salaire minimum de croissance; Aufnehmender Mindestlohn
- **Salariu net**; Net wage; Salaire net; Nettolohn
- **Salariu nominal**; Nominal wage; Salaire nominal; Nominallohn
- **Salariu real**; Real wage; Salaire réel; Reallohn
- **Salariu social**; Social wage; Salaire social; Soziallohn
- **Salarizare**; Wages pay; Rémunération; Entlohnung
- **Samuelson, Paul Anthony**
- **Sancţiuni economice**; Economic sanctions; Sanctions économiques; Wirtschaftliche Sanktionen
- **Satisfactori**; Consumer goods; Satisfacteurs; Konsumgüter
- **Satisfacţie maximă**; Maximum satisfaction; Satisfaction maximale; Maximale Befriedigung
- **Say, Jean Baptiste**
- **Sărăcie**; Poverty; Pauvreté; Armut
- **Sărăcie absolută**; Absolute poverty; Pauvreté absolue; Absolute Armut
- **Sărăcie relativă**; Relative poverty; Pauvreté rélative; Relative Armut
- **Schimbul (circulaţia)**; Exchanges; Échange (circulation); Tausch (verkehr)
- **Schimburi internaţionale**; International exchanges; Échanges internationaux; Internationale Austausche
- **Scholes, Myron S.**
- **Schultz, Theodore W.**
- **Schumpeter, Joseph Alois**
- **Scont**; Discount; Escompte; Diskont
- **Scontare**; Discounting; Escompte; Diskontierung
- **Sector-cheie**; Key/main sector; Secteur clé; Sektor mit Schlüsselstellung
- **Sector economic**; Economic sector; Secteur économique; Wirtschaftssektor

- **Sector instituțional**; Institutional sector; Secteur institutionnel; Institutioneller Sektor
- **Sector mixt**; Mixed sector; Secteur mixte; Gemischter Sektor
- **Sector privat**; Private sector; Secteur privé; Privater Sektor
- **Sector public**; Public sector; Secteur public; Öffentlicher Sektor
- **Sectorul afacerilor**; Business sector; Secteur des affaires; Geschäftssektor
- **Securitate alimentară**; Food security; Sécurité alimentaire; Nährungssicherheit
- **Securitate socială**; Social security; Sécurité sociale; Soziale Sicherheit
- **Segmentarea pieței**; Market segmentation; Segmentation du marché; Marktsegmentierung
- **Segmentarea pieței muncii**; Labour market segmentation; Segmentation du marché du travail; Segmentierung des Arbeitsmarktes
- **Selecție adversă**; Adverse selection; Sélection adverse; Widrige Auswahl
- **Selecție de portofoliu**; Portfolio selection; Sélection de portfeuille; Portofolio-Auswahl
- **Selten, Reinhard**
- **Semiotică economică**; Economic semiotics; Séméiotique économique; Wirtschaftliche Semiotik
- **Sen, Amartya**
- **Senior, Nassau W.**
- **Senioraj**; Seniority; Seigneuriage; Seigniorage
- **Serii temporale**; Time series; Séries temporelles; Zeitserien
- **Servicii**; Services; Services; Dienstleistungen
- **Serviciul datoriei externe**; Foreign debt service; Service de la dette externe; Außenschulddienst
- **Serviciul datoriei publice**; Public debt service; Service de la dette publique; Staatsverschuldungsdienst
- **Sharpe, William F.**
- **Siguranță socială (securitate socială)**; Social security; Sécurité sociale; Soziale Sicherheit
- **Simon, Herbert A.**
- **Simulare**; Simulation; Simulation; Simulation
- **Sindicat**; Trade union; Syndicat; Gewerkschaft
- **Sindicat al meseriașilor**; Workers union; Syndicat des ouvriers; Gewerkschaft der Handwerker
- **Sindicat financiar**; Financial union; Syndicat financier; Konsortium
- **Sismondi, Jean Simonde de**
- **Sistem al economiei de comandă**; Command economy system; Système de l'économie centralisée; System der Zentralverwaltungswirtschaft
- **Sistem al economiei de piață**; Market economy system; Système de l'économie de marché; System der Marktwirtschaft
- **Sistem al economiei naționale**; National economy system; Système de l'économie nationale; System der Volkswirtschaft
- **Sistem de salarizare**; Wage system; Système de rémunération; Entlohnungssystem
- **Sistem economic**; Economic system; Système économique; Wirtschaftssystem
- **Sistem economic capitalist**; Capitalist economic system; Système économique capitaliste; Kapitalistisches Wirtschaftssystem
- **Sistem financiar-bancar**; Financial-banking system; Système financier-bancaire; Finanz- und Bankensystem
- **Sistem Monetar European**; European Monetary System; Système Monétaire Européen; Europäisches Währungssystem
- **Sistem Monetar Internațional**; International Monetary System; Système Monétaire International; Internationales Währungssystem
- **Sistemul Conturilor Naționale**; System of national accounting; Système de la comptabilité nationale; System der nationalen Buchhaltung
- **Sistemul etalon aur**; Gold standard system; Système étalon-or; Gold-Standard System
- **Sistemul etalon aur-devize**; Gold foreign currency standard system; Système étalon or-devises; Gold-Devisen-Standard System
- **Sistemul producției materiale**; Material production system; Système de productions matérialles; System der materiellen Produktion
- **Sistemul securității sociale**; Social security system; Système de la sécurité sociale; System der sozialen Sicherung
- **Slăvescu, Victor**
- **Sliding band**; Sliding band; Sliding band; Gleitende Bandbreite

- **Slumpflaţie**; Slumpflation; Slumpflation; Inflation bei starkem Konjunkturrückgang
- **Slutsky, Eugen**
- **Smith, Adam**
- **Societate anonimă**; Anonymous society; Société anonyme; Anonyme Gesellschaft
- **Societate comercială**; Commercial company; Société commerciale; Handelsgesellschaft
- **Societate comercială cu răspundere limitată**; Limited liability company; Société commerciale à responsabilité limitée; Gesellschaft mit beschränkter Haftung
- **Societate comercială de capitaluri**; Public limited company; Société commerciale de capitaux; Kapitalgesellschaft
- **Societate comercială de persoane**; Personal commercial company; Société commerciale de personnes; Personengesellschaft
- **Societate de consum**; Consumption society; Société de consommation; Konsumgesellschaft
- **Societate de leasing**; Leasing company; Société de leasing; Leasinggesellschaft
- **Societate multinaţională (transnaţională)**; Multinational (transnational) corporations; Sociétés multinationales; Multinationale (transnationale) Gesellschaften
- **Societate pe acţiuni**; Joint stock company; Société par actions (anonyme); Aktiengesellschaft
- **Societatea cunoaşterii**; Knowledge society; Société de la connaissance; Kenntnisgesellschaft
- **Societatea informaţională**; Informational society; Société informationnalle; Informationsgesellschaft
- **Societatea Română de Economie (SOREC)**; Romanian Society for Economics; Société Romaine pour Économie; Rumänishe Gesellschaft für Wirschaft
- **Societăţi de asigurare**; Insurance companies; Sociétés d'assurances; Versicherungsgesellschaften
- **Societăţi financiare**; Financial companies; Sociétés financières; Finanzgesellschaften
- **Societăţi şi cvasisocietăţi nefinanciare**; Non-financial companies; Sociétés et quasi-sociétés non-financières; Unternehmen/nonfinanzielle Gesellschaften
- **Sofism**; Sophism; Sophisme; Sophismus
- **Solow, Robert M.**
- **Solvabilitate**; Solvency; Solvabilité; Zahlungsfähigkeit
- **Spaţiu economic**; Economic space; Espace économique; Wirtschaftsraum
- **Spaţiu social european**; European social space; Espace social européen; Europäischer Sozialraum
- **Specializare economică**; Economic specialisation; Spécialisation économique; Wirtschaftliche Spezialisierung
- **Specializare internaţională**; International specialisation of the national economies; Spécialisation internationale des économies nationales; Internationale Spezialisierung
- **Speculaţie**; Speculation; Spéculation; Spekulation
- **Speranţa medie de viaţă**; Average life expectancy; Espoir moyen de vie; Durchschnittliche Lebenserwartung
- **Spirala inflaţionistă**; Inflationary spiral; Spirale inflationniste; Lohn-Preis-Spirale
- **Sponsor**; Sponsor; Sponsor; Förderer
- **Sponsorizare**; Sponsorship; Sponsorisation; Förderung
- **Spor natural al populaţiei**; Natural growth of population; Croissance naturelle de la population; Geburtenüberschuß
- **Sraffa, Piero**
- **Stabilitate economică**; Economic stability; Stabilité économique; Wirtschaftsstabilität
- **Stabilitate instituţională**; Institutional stability; Stabilité institutionelle; Institutionelle Stabilität
- **Stabilitate macroeconomică**; Macroeconomic stability; Stabilité macroéconomique; Wirtschaftliche Stabilität
- **Stabilitate monetară**; Monetary stability; Stabilisation monetaire; der Geldstromstabilität
- **Stabilizare economică monetară**; Monetary economic stabilization; Stabilisation économique monétaire; Monetäre Wirtschaftsstabilisierung
- **Stabilizatorii automaţi**; Automatic stabilisers; Stabilisateurs automatiques; Automate Stabilisatoren
- **Stagflaţie**; Stagflation; Stagflation; Stagflation
- **Stand by**; Stand by; Stand by; Bereitschaftskreditabkommen

- **Standard de viaţă**; Standard of life; Standard de vie; Lebensstandard
- **Statistică economică**; Economic statistics; Statistique économique; Wirtschaftsstatistik
- **Statul – agent economic autonom**; The state as an autonomous economic agent; État-agent économique autonome; Staat als autonomes Wirtschaftssubjekt
- **Statul bunăstării**; Welfare state; État du bien-être; Wohlfahrtsstaat
- **Statul protector**; State as a protector; État protecteur; Schutzstaat
- **Statul-providenţă**; Providential state; État providence; Providenzstaat
- **Statul redistributiv**; Redistributive state; État redistributif; Redistributiver Staat
- **Stiegler, George Joseph**
- **Stoc de capital**; Capital stock; Stock de capital; Kapitalstock
- **Stone, Sir John Richard N.**
- **Strategie a dezvoltării**; Development strategy; Stratégie du développement économique; Entwicklungsstrategie
- **Strategie economică**; Economic strategy; Stratégie économique; Wirtschaftsstrategie
- **Subconsumaţie**; Underconsuming; Sous-consommation; Unterkonsumption
- **Subiect de proprietate**; Property owner; Sujet de propriété; Eigentumssubjekt
- **Sub-pari**; Undervalued; Sous-pari; Unter-pari
- **Subproducţie**; Underproduction; Sous-production; Unterproduktion
- **Subsidiaritate**; Subsidiarity; Subsidiarité; Subsidiarität
- **Substituibilitatea factorilor de producţie**; Substituibility of factors of production; Substituibilité des facteurs de production; Ersetzbarkeit der Produktionsfaktoren
- **Substituirea factorilor de producţie**; Substitution of factors of production; Substitution des facteurs de production; Substitution der Produktionsfaktoren
- **Subutilizare**; Unemployment; Sous-utilisation; Unterbeschäftigung
- **Subutilizarea forţei de muncă**; Underemployment of labour force; Sous-emploi; Unterbeschäftigung der Arbeitskräfte
- **Subvenţie**; Subsidy; Subvention; Subvention
- **Subvenţii de exploatare**; Operating subsidies; Subventions d'exploitation; Subventionen an den Produzenten
- **Subzistenţă**; Subsistence; Subsistance; Subsistenz
- **Supraproducţie**; Overproduction; Surproduction; Produktionsüberschuß
- **Supraprofit**; Superprofit; Surprofit; Mehrgewinn
- **Surplusul consumatorului**; Consumer's surplus; Surplus du consommateur; Konsumentenrente
- **Surplusul producătorului**; Producer's surplus; Surplus du producteur; Produzentenrente
- **Swap**; Swap; Swap; Swap-Geschäft
- **Sweezy, Paul**
- **Switch**; Switch; Switch; Switch-Geschäft

Ş

- **Şcoala austriacă**; Austrian school; École Autrichienne; Österreichische Schule
- **Şcoala bancară**; Banking school; École bancaire; Bankschule
- **Şcoala de la Cambridge**; Cambridge school; École de Cambridge; Cambridge-Schule
- **Şcoala de la Chicago**; Chicago school of Economics; École de Chicago; Chicago Schule
- **Şcoala de la Lausanne**; Lausanne school; École de Lausanne; Lausanner Schule
- **Şcoala economică clasică**; Classical economics school; École economique classique; Klassische (ökonomische) Schule
- **Şcoala istorică germană**; German historical school; École historique allemande; Deutsche historische Schule
- **Şcoala neoclasică tradiţională**; Traditional neoclassic school; École néoclassique traditionnelle; Traditionelle neoklassische Schule
- **Şoc petrolier**; Oil crisis; Choc pétrolier; Erdölschock
- **Şomaj**; Unemployment; Chômage; Arbeitslosigkeit
- **Şomaj ciclic**; Cyclical unemployment; Chômage cyclique; Zyklische Arbeitslosigkeit
- **Şomaj de inadaptare**; Frictional unemployment; Chômage d'inadaptation; Arbeitslosigkeit durch Nichtanpassung

- **Şomaj involuntar**; Non-voluntary unemployment; Chômage involontaire; Unfreiwillige Arbeitslosigkeit
- **Şomaj keynesian**; Keynesian unemployment; Chômage keynésien; Keynesianische Arbeitslosigkeit
- **Şomaj sezonier**; Season unemployment; Chômage saisonnier; Saisonale Arbeitslosigkeit
- **Şomaj structural**; Structural unemployment; Chômage structurel; Strukturelle Arbeitslosigkeit
- **Şomaj tehnic**; Technical unemployment; Chômage technique; Technische Arbeitslosigkeit
- **Şomaj tehnologic**; Technological unemployment; Chômage technologique; Technologische Arbeitslosigkeit
- **Şomaj voluntar**; Voluntary unemployment; Chômage volontaire; Freiwillige Arbeitslosigkeit
- **Şomer**; Unemployed; Chômeur; Arbeitslose
- **Ştiinţa economică**; Economics; Science économique; Wirtschaftswissenschaft

T

- **Tabelul input-output (intrări-ieşiri)**; Input/output table; Tableau d'entrée-sortie; Input-Output Tabelle
- **Tabelul operaţiunilor financiare**; Financial operations table; Tableau des opérations financiéres; Tabelle der Finanzaktivitäten
- **Tabloul economic**; Economic table; Tableau économique; Ökonomische Tabelle;
- **Tantiemă**; Emolument; Tantième; Tantieme/ Gewinnanteil
- **Tarif vamal**; Customs tariff; Tarif douanier; Zolltarif
- **Taxă a rescontului**; Discount tax; Taux du réescompte; Rediskontsatz
- **Taxă pe valoarea adăugată**; Value added tax; Taxe sur la valeur ajoutée; Mehrwertsteuer
- **Taxă vamală**; Customs duty; Taxe douanière; Zollgebühr
- **Taxe locale**; Local taxes; Taxes locales; Gemeindesteuern
- **Taylor, Frederick W.**
- **Taylorism**; Taylorism; Taylorisme; Taylorismus
- **Tehnica analizei bayesiene**; Bayes analyse technique; Technique de l'analyse bayésienne; Technik der Bayesienischen Analyse
- **Tehnica Lagrange**; Lagrange procedure; Technique de Lagrange; Lagrange Methode
- **Teorema limitei centrale**; Central limit theorem; Théorème de la limite centrale; Zentraler Grenzwertsatz
- **Teorema lui Coase**; Coase theorem; Théorème de Coase; Coase-Theorem
- **Teorema lui Euler**; Euler's theorem; Théorème d'Euller; Euler-Theorem
- **Teorema lui Rybczinski**; Rybczinski theorem; Théorème de Rybczinski; Rybczinski-Theorem
- **Teorema Modigliani-Miller**; Modigliani-Miller theorem; Théorème de Modigliani-Miller; Modigliani-Miller-Theorem
- **Teorema nonsubstituţiei**; Non-substitution theorem; Théorème de la non-substitution; Non-Substitutions-Theorem
- **Teorema Stolper-Samuelson**; Stolper-Samuelson theorem; Théorème de Stolper-Samuelson; Stolper-Samuelson-Theorem
- **Teoremele fundamentale ale bunăstării sociale**; Basic social welfare theorems; Théorèmes fondamentaux du bien-être; Grundtheoremen der sozialen Wohlfart
- **Teoria alegerii publice**; Public choice theory; Théorie du choix public; Theorie der öffentlichen Wahl
- **Teoria aşteptării**; Expectations theory; Théorie des anticipations; Warteschlangentheorie
- **Teoria avantajului comparativ absolut**; Theory of absolute comparative advantage; Théorie de l'avantage comparatif absolu; Theorie der absoluten Kostendifferenz
- **Teoria avantajului comparativ relativ**; Theory of relative comparative advantage; Théorie de l'avantage comparatif relatif; Theorie der komparativen Kostendifferenz
- **Teoria bunăstării**; Welfare theory; Théorie du bien-être; Wohlfahrtstheorie
- **Teoria calitativă a banilor**; Qualitative theory of money; Théorie qualitative de la monnaie; Qualitative Theorie des Geldes

- **Teoria cantitativă a banilor**; Quantitative theory of money; Théorie quantitative de la monnaie; Quantitative Theorie des Geldes
- **Teoria clasică (obiectivă) a valorii**; Classical objective value theory; Théorie classique objective de la valeur; Klassische objektive Werttheorie
- **Teoria comportamentului producătorului**; Producer's theory; Théorie du comportement du producteur; Produzententheorie
- **Teoria consumatorului**; Consumer's theory; Théorie du comportement du consommateur; Haushaltstheorie
- **Teoria creşterii optimale**; Optimal growth theory; Théorie de la croissance optimale; Theorie des optimalen Wachstums
- **Teoria deciziei**; Decision making theory; Théorie de la décision; Entscheidungstheorie
- **Teoria firmei**; Firm theory; Théorie de la firme; Theorie der Firma
- **Teoria haosului**; Theory of chaos; Théorie de chaos; Chaostheorie
- **Teoria jocurilor**; Game theory; Théorie du jeu; Spieltheorie
- **Teoria localizării**; Location theory; Théorie de la localisation; Standorttheorie
- **Teoria lui Lancaster**; Lancaster theory; Théorie de Lancaster; Lancaster-Theorie
- **Teoria marxistă**; Marxist theory; Théorie du Marx; Marxistische Theorie
- **Teoria (modelul) alegătorului median**; Median elector (model) theory; Théorie de l'électeur médian; Medianwähler-Theorie
- **Teoria ofertei**; Supply side theory; Théorie de l'offre; Angebotstheorie
- **Teoria opţiunii publice**; Theory of public choice; Théorie du choix public; Theorie der öffentlichen Wahl
- **Teoria probabilităţilor**; Probability theory; Théorie des probabilités; Wahrscheinlichkeitstheorie
- **Teoria producătorului pe termen lung**; Theory of production on the long-run; Théorie du producteur à long terme; Langfristige Produzententheorie
- **Teoria producătorului pe termen scurt**; Theory of production on the short-run; Théorie du producteur à court terme; Kurzfristige Produzententheorie
- **Teoria simetrică a valorii**; Symmetric value theory; Théorie symétrique de la valeur; Symmetrische Werttheorie
- **Teoria subiectivă (neoclasică) a valorii**; Neoclassical subjective value theory; Théorie subjective néoclassique de la valeur; Neoklassische subjektive Werttheorie
- **Teoria venitului permanent**; Theory of permanent income; Théorie du revenu permanent; Theorie des permanenten Einkommens
- **Teorie economică**; Economic theory; Théorie économique; Wirtschaftstheorie
- **Teorii ale dezechilibrului economic**; Theories of economic unbalance; Théories du déséquilibre économique; Theorien des wirtschaftlichen Ungleichgewichts
- **Teorii ale valorii**; Value theories; Théories de la valeur; Werttheorien
- **Teorii privind echilibrul economic**; Economic equilibrium theories; Théorie sur l'équilibre économique; Theorien des wirtschaftlichen Gleichgewichts
- **Terapie de şoc**; Shock therapy; Thérapie de choc; Schocktherapie
- **Terapie graduală**; Gradual therapy; Thérapie graduelle; Graduelle Therapie
- **Termenii schimbului**; Terms of trade; Termes de l'échange; Austauschverhältnis
- **Testul Samuelson**; Samuelson test; Test de Samuelson; Samuelson-Test
- **Teza lui Linder**; Linder's thesis; Thèse de Linder; Linder-These
- **Teza lui Prebisch**; Prebisch's thesis; Thèse de Presbich; Prebish-These
- **Thünen, Johann Heinrich von**
- **Timp de muncă**; Working time; Temps de travail; Arbeitszeit
- **Timp economic**; Economic time; Temps économique; Wirtschaftliche Zeit
- **Timp economic ca resursă**; Economic time as a resource; Temps économique – ressource; Wirtschaftliche Zeit als Ressource

- **Timp economic ca sistem referențial**; Economic time as a referential system; Temps économique – systeme référentiel; Wirtschaftliche Zeit als Referenzsystem
- **Timp economic ca sistem relațional**; Economic time as a relational system; Temps économique – système relationnel; Wirtschaftliche Zeit Relationssystem
- **Timp liber**; Leisure; Loisire; Freizeit
- **Tinbergen, Jan**
- **Titlu de credit**; Credit title; Titre de crédit; Kredittitel
- **Titlu de proprietate**; Title of property; Titre de propriété; Besitztitel/Eigentumsurkunde
- **Titlu de valoare**; Securities; Titre financier; Wertbrief
- **Titlu fiduciar**; Fiduciary issue; Titre fiduciaire; Fiduziärisches Wertpapier
- **Titluri de stat**; Government securities; Titres d'État; Schatzwechsel
- **Tobin, James**
- **Todosia, Mihai**
- **Transfer de capital**; Capital transfer; Transfert de capital; Kapitalübertragung -transfer
- **Transfer de venit**; Income transfer; Transfert de revenu; Einkommensübertragung
- **Transformarea lui Koyck**; Koyck transformtion; Transformation de Koyck; Koyck-Transformation
- **Tranzacții economice**; Economic transactions; Transaction économiques; Wirtschaftliche Transaktionen
- **Tranziție demografică**; Demographical transition; Transitions démographique; Demographische Transition
- **Tranziție la economia de piață**; Transition to a market economy; Transition vers l'économie de marché; Übergang zur Marktwirtschaft
- **Trapă de lichiditate**; Liquidity trap; Trappe de liquidité; Liquiditätsfalle
- **Tratatul de la Amsterdam**; Amsterdam Treaty; Traité d'Amsterdam; Amsterdam-Vertrag
- **Tratatul de la Maastricht**; Maastricht Treaty; Traité de Maastricht; Maastricht – Vertrag
- **Tratatul de la Nisa**; Nisa Treaty; Traité de Nice; Nisa-Vertrag
- **Tratatul de la Roma**; Rome treaty; Traité de Rome; Vertrag von Rom
- **Trată**; Bill of exchange; Traite; Tratte
- **Trezorerie**; Treasury; Trésor; Schatzkammer
- **Troc**; Barter; Troc; Tauschhandel
- **Trust**; Trust; Trust; Trust

U

- **Unitate de cont**; Account unit; Unité de compte; Rechnungseinheit
- **Unități economice**; Economic units; Unités économiques; Wirtschaftseinheiten
- **Uniune economică**; Economic union; Union économique; Wirtschaftsunion
- **Uniune monetară**; Monetary union; Union monétaire; Währungsunion
- **Uniune vamală**; Customs union; Union douanière; Zollunion
- **Uniunea Europeană**; European Union; Union Européenne; Europäische Union
- **Utilitarism**; Utilitarianism; Utilitarisme; Utilitarismus
- **Utilitate**; Utility; Utilité; Nutzen
- **Utilitate anticipată**; Expected utility; Utilité anticipée; Antizipierter Nutzen
- **Utilitate cardinală**; Cardinal utility; Utilité cardinale; Kardinaler Nutzen
- **Utilitate economică totală**; Economic total utility; Utilité économique totale; Gesamtnutzen
- **Utilitate economică unitară**; Average economic utility; Utilité économique moyenne; Einheitlicher wirtschaftlicher Nutzen
- **Utilitate marginală**; Marginal utility; Utilité marginale; Grenznutzen
- **Utilitate marginală a banilor**; Money marginal utility; Utilité marginale de la monnaie; Grenznutzen des Geldes
- **Utilitate ordinală**; Ordinal utility; Utilité ordinale; Ordinaler Nutzen
- **Utilitate von Neumann-Morgenstern**; Von Neumann-Morgenstern utility; Utilité de Von Neumann-Morgenstern; Neumann-Morgenstern-Nutzen

- **Utilizarea creditelor F.M.I.**; I.M.F. credit use; Utilisation des crédits de F.M.I.; Benutzung der I.W.F.-Kredite
- **Uzufruct**; Usufruct; Usufruit; Ususfruktus
- **Uzură fizică**; Depreciation; Usure phisique; Verbrauchsbedingte Abnutzung
- **Uzură morală**; Obsolescence; Usure morale; Wirtschaftlich bedingte Abnutzung

V

- **Valoare**; Value; Valeur; Wert
- **Valoare a capitalului fix**; Fix-capital value; Valeur du capital fix; Wert des Anlagekapitals
- **Valoare a forței de muncă**; Labour force value; Valeur de la force de travail; Wert der Arbeitskraft
- **Valoare a monedei**; Money value; Valeur de la monnaie; Geldwert
- **Valoare actuală a scontului**; Actual discount value; Valeur actuelle de l'escompte; Diskontwert vor Fälligkeit
- **Valoare actualizată**; Discounted value; Valeur actualisée; Aktualisierter Wert
- **Valoare adăugată**; Value-added; Valeur ajoutée; Mehrwert
- **Valoare anticipată**; Expected value; Valeur anticipée; Erwarteter Wert
- **Valoare bursieră**; Stock-exchange value; Valeur boursière; Börsenwert
- **Valoare capitalizată a unei emisiuni de titluri**; Capitalised issue value; Valeur capitalisée d'une émission des titres; Kapitalisierter Wert einer Wertpapierausgabe
- **Valoare de întrebuințare**; Usefulness; Valeur d'usage; Gebrauchswert
- **Valoare-muncă**; Labour value; Valeur objective; Arbeitwert
- **Valoare națională**; National value; Valeur nationale; Nationaler Wert
- **Valoare nominală a titlurilor de credit**; Nominal credit title value; Valeur nominale des titres de crédit; Nominalwert der Kredittiteln
- **Valoare obiectivă**; Objective value; Valeur objective; Objektiver Wert
- **Valoare socială**; Social value; Valeur sociale; Sozialer Wert
- **Valoare subiectivă**; Subjective value; Valeur sujective; Subjektiver Wert
- **Valoare-utilitate**; Utility value; Valeur utilité; Nutzwert
- **Valori mobiliare**; Securities; Valeurs mobilières; Mobilien
- **Valută**; Currency; Devises; Fremdwährung/ Devisen
- **Valută contractuală**; Contract currency; Devises contractuelles; Vertragsdevisen
- **Valută de cont**; Account currency; Devises de compte; Fremdwährung in Konten
- **Valută de plată**; Payment currency; Devises de payement; Zahlungsdevisen
- **Valută de rezervă**; Reserve currency; Devises de réserve; Reservewährung
- **Valută efectivă**; Effective currency; Devise réelle; Sorten
- **Variabilă aleatorie**; Random variable; Variable aléatoire; Aleatorische Variable
- **Variabilă economică**; Economic variable; Variable économique; Wirtschaftliche Variable
- **Variabilă endogenă**; Endogenous variable; Variable endogene; Endogene Variable
- **Variabilă exogenă**; Exogenous variable; Variable exogene; Exogene Variable
- **Variație compensată**; Compensated variation; Variation compensée; Kompensierte Variation
- **Variație echivalentă**; Equivalent variation; Variation équivalente; Gleichwertige Variation
- **Văcărel, Iulian**
- **Veblen, Thorstein**
- **Venit**; Income; Revenu; Einkommen
- **Venit anticipat**; Expected income; Revenu anticipé; Erwartetes Einkommen
- **Venit disponibil**; Available income; Revenu disponible; Verfügbares Einkommen
- **Venit financiar**; Financial income; Revenu financier; Finanzeinkommen
- **Venit global**; Total income; Revenu global; Gesamteinkommen
- **Venit marginal**; Marginal income; Revenu marginal; Grenzerlös
- **Venit mixt**; Mixed income; Revenu mixte Gemischtes Einkommen

- **Venit național**; National income; Revenu national; Volkseinkommen
- **Venit național disponibil brut**; Gross national available income; Revenu national disponible brut; Verfügbares Volkseinkommen
- **Venit net**; Net income; Revenu net; Nettoeinkommen
- **Venit nominal**; Nominal income; Revenu nominal; Nominaleinkommen
- **Venit personal**; Personal income; Revenu personnel; Persönliches Einkommen
- **Venit real**; Real income; Revenu réel; Realeinkommen
- **Venituri de transfer**; Transfer incomes; Revenus de transfert; Transfereinkommen
- **Venituri nete din proprietate**; Entreprise's net income derived from property; Revenus nets de la propriété de l'entreprise; Unternehmerisches Nettoeinkommen aus Vermögen
- **Vickrey, William**
- **Virament**; Transfer; Virement; Überweisung
- **Viteza de rotație (circulație) a banilor**; Velocity of circulation; Vélocité de circulation de la monnaie; Umlaufsgeschwindigkeit des Geldes
- **Viteza de rotație a capitalului**; Velocity of capital turnover; Vélocité de circulation du capital; Umlaufsgeschwindigkeit des Kapitals
- **Volatilitate**; Volatility; Volatilité; Volatilität

W

- **Walras, Leon**
- **Warrant**
- **Wicksell, Knut**
- **Wieser, Friedrich von**

Z

- **Zahiu, Ioan**
- **Zaibatsu**
- **Zane, Gheorghe**
- **Zile de grație**; Grace period; Jours de grâce; Begünstigungstage
- **Zona dolarului**; Dollar area; Zone du dollar; Dollar-Zone
- **Zona francului francez**; French franc area; Zone du franc français; Zone des französischen Franc
- **Zona lirei sterline**; Sterling pounds area; Zone de la livre sterling; Zone des Pfund Sterling
- **Zonă bancară liberă**; Free banking area; Zone libre bancaire; Freie Bankenzone
- **Zonă de liber schimb**; Free exchange area; Zone de libre change; Freitauschzone
- **Zonă liberă**; Free trade area; Zone libre; Freihandelszone
- **Zonă monetară optimă**; Optimum money area; Zone monétaire optime; Optimale monetäre Zone
- **Zone valutare (monetare)**; Currency (monetary) areas; Zone monétaire; Devisenzonen

Nr. 30.587